ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΙΚΗΣ ΣΤΑΧΥΟΛΟΓΙΑΣ

ἢ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ

καὶ σπανίων ἑλληνικῶν συγγραφῶν περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἑῴαν
ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν καὶ μάλιστα τῆς τῶν Παλαιστινῶν

ΣΥΛΛΕΓΕΝΤΑ ΜΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑ

ὑπὸ

Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ-ΚΕΡΑΜΕΩΣ

ἐκτυπούμενα δὲ ἀναλώμασι τοῦ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

Bibliotheca
universitatis
Jurievensis.

ΕΝ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΙ
Ἐκ τοῦ τυπογραφείου Β. Κιρσπάουμ.
1897

ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΙΚΗΣ ΣΤΑΧΥΟΛΟΓΙΑΣ

ἤ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ ΚΑΙ ΣΠΑΝΙΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΩΝ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΩΑΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

ΚΑΙ ΜΑΛΙΣΤΑ ΤΗΣ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΩΝ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Τῶν ἀναλέκτων ὁ τόμος οὑτοσὶν ἐπαγγέλλεται μαρτυρίαις πίστεως ἀξίαις, ὕλαις τε γραπταῖς οὐ πρότερον εὐπροσίτοις ἢ γνωσταῖς, τὴν ἀπὸ τῆς ἑκκαιδεκάτης ἰδίᾳ μέχρι που τοῦ μέσου τῆς ἡμετέρας ἑκατονταετηρίδος ἱστορίαν τῆς τῶν Παλαιστινῶν διασαφῆσαι χώρας, μάλιστα δὲ τὴν ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου προβᾶσαν, ἐπὶ φυλακῇ τῶν ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ προσκυνημάτων, δρᾶσιν τοῦ τε Καθολικοῦ τῶν Ἱεροσολύμων Ὀρθοδόξου Πατριαρχείου καὶ τῆς περὶ τοῦτο παλαιτάτης Ἑλληνικῆς τῶν Ἁγιοταφιτῶν Ἀδελφότητος· ἦν γὰρ ἐκείνη τε καὶ αὕτη μέχρι τοῦδε λίαν ἀσαφής. Καὶ τύποις μὲν ἐκδεδομένα ἑλληνικά τινα περὶ τούτων ὑπάρχει βιβλία, μεμονωμένα τε ἐν ἐφημερίσι κατακεχωρισμένα σχεδιάσματα, βίους ἀναγράφοντα πατριαρχῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐν τάξει χρονικῇ· πλὴν ἀλλ' ἐπειδὴ σκοπὸν εἶχε ταῦτα μεροληπτικὸν ἐπ' ἐγκωμίῳ προφανεῖ τῶν πατριαρχῶν, τῆς δ' ἱστορικῆς ἀκριβολόγου μακρὰν ἦν διὰ τοῦτο ἐπιστήμης, ἐγένετο λοιπὸν οὕτως ὡς τὴν ἐξ ἐκείνων ἐκφαινομένην ἱστορίαν καὶ δρᾶσιν, ἣν εἴπομεν, καθόλου πραγματευομένην οὐ μόνον ἀσαφῆ λίαν εἶναι, ἀλλὰ καὶ ταῦτ' αὐτὰ τὰ βιβλία καὶ τὰ σχεδιάσματα πίστεως ἐν αὐταῖς αὐτῶν ταῖς ὕλαις ἐσθ' ὅτ' ἀνάξια· οἱ γὰρ αὐτῶν συγγραφεῖς αὐτολεξεὶ τὰς ἑαυτῶν ὕλας ἢ ῥήμασιν ἑτέροις ἠλλοιωμένας ἐκ προγενεστέρων τύποις ἀνεκδότων ὑπομνημάτων ἀποσπάσαντες συγγραφέων τινῶν, ἀξίων μὲν πίστεως, ἀλλὰ τοῖς βοηθητικοῖς τῶν ἱστοριογράφων πίναξιν ὅλως ἀδήλων, ἥρμοσαν τοῖς οἰκείοις συντάγμασιν οἱ μὲν ὡς ἰδίας αὐτῶν ὕλας, οἱ δ' ὡς εἰλημμένας ἁπλῶς «ἐκ χειρογράφων», περὶ μὲν ὧν ἀντεγράψαντο συγγραφέων οὐδὲν ὑγιὲς εἰπόν-

τες, περὶ δὲ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ τὰ τούτων ἦν ἀτύπωτα πονήματα. ῥησειδίοις ἀρκεσθέντες ἀορίστοις εἶπον τοιαῦτα, ὡς ἀβουλητὶ τοὺς νουνεχεῖς ἀναγνώστας καὶ τὴν ὀντότητα τῶν προγενεστέρων ἐκείνων ἀμφισβητεῖν ὑπομνημάτων.

Ἐγὼ μὲν οὖν τῶν τοιούτων ἀνεκδότων καὶ οὕτω τέως κεχρημένων ὑπομνημάτων εὑρὼν ἔνια, πιστῶς δὲ καὶ τὸ κείμενον αὐτῶν, ὡς ἠδυνάμην, ἀντιγραψάμενος ἐν τούτῳ νῦν κατεχώρισα τῷ τόμῳ, ἵνα καθὰ πηγαὶ διαυγοῦς ὕδατος, τῶν προεσχηματισμένων θολῶν αὐλάκων ἐξαλειφομένων, αὖλαξι ταῦτα καθαρωτάταις ἐντεῦθεν τοὺς κήπους ἀρδεύωσι τῆς Κλειοῦς. Καὶ πρῶτον μὲν ἐν τῷδε κατεχώρισα τῷ τόμῳ συγγραφῆς ἐλλογίμου τινὸς ἀρχιμανδρίτου, Μαξίμου τοῦ Συμαίου [1], τοὺς πατριάρχας τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ ἀπαριθμούσης καὶ τὰ συμβεβηκότα τοῖς χρόνοις αὐτῶν ἐν Παλαιστίνῃ διεξιούσης, μέρος τὸ κυριώτατον· ἀναγράφει γὰρ τοῦτο τοὺς ἀπὸ τῆς ἕκτης οἰκουμενικῆς συνόδου μέχρι τοῦ 1810-ου ἔτους ἀκμάσαντας Ἱεροσολύμων πατριάρχας· τοῦ δὲ πρὸ τῆς συνόδου ταύτης μέρους τὴν ἔκδοσιν, ὡς ἐξ ὕλης ἑκάστῳ συγγραφεῖ προχειροτάτης ἀπαρτιζομένου καὶ διὰ τοῦτο τό γε νῦν οὐκ ἀναγκαίας, ἀνέβαλον· ἔστι δὲ τοῦτό τε κἀκεῖνο τὸ μέρος συντάγματος ἐκτενεστάτου αὐτοῦ τούτου τοῦ Μαξίμου περὶ τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ τμῆμα ἴδιον, τὸ τρίτον. Τὸ γοῦν ἐν τῷδε τῷ τόμῳ μέρος, ἀντιγραφὲν ἐκ τοῦ 55-ου κώδικος τῆς μονῆς τοῦ Σταυροῦ [2], διὰ μέν γε τοὺς ἄχρι τῆς ἑκκαι-

[1] Σχολάρχης ἦν οὗτος τῆς ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ ἁγιοταφιτικῆς σχολῆς ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἐνιαυτῶν τῆς ὀκτωκαιδεκάτης ἑκατονταετηρίδος· τὸν δὲ βίον παρέτεινεν ἄχρι που τῆς δευτέρας δεκάδος τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος. Ὅρα περὶ Μαξίμου τοῦ Συμαίου τὴν ἡμετέραν Ἱεροσολ. Βιβλιοθήκην (τ. I, σ. 258, 259, 274, 275, 281, 282, 383, 425. Τόμ. II, σ. 587. Τόμ. III, σ. 111-114, 224, 293, 294, 332, 349, 363) καὶ Διονυσίου Κλεόπα βίον Ἀνθίμου πατριάρχου ἐν τῇ τούτου τοῦ Ἀνθίμου «Ἑρμηνείᾳ εἰς τοὺς ρν΄ ψαλμούς». Ἐν Ἱεροσολύμοις 1885, τ. I, σ. ι΄.

[2] Τῆς ὅλης τοῦ Μαξίμου συγγραφῆς τὴν ἐπιγραφὴν καὶ τὸ περιεχόμενον ὅρα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἱεροσολυμιτικῇ Βιβλιοθήκῃ, τ. III, σ. 111-114, ἔνθα λεπτομερῶς ὁ κῶδιξ περιγέγραπται· ἕτερον δὲ τούτῳ ὅμοιον ἀντίγραφον ὑπάρχει ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου· τοῦτο μέντοι ἐν τῷ τετάρτῳ τόμῳ περιγραφήσεται τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς Βιβλιοθήκης· τὸ δὲ μὴ καθαρὸν πρωτότυπον σύνταγμα εὑρίσκεται ἐν αὐτῇ τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ, ἐν τῇ πατριαρχικῇ συλλογῇ. Ὅρα Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. τ. I, σ. 275, ἀριθ. 186.

δεκάτης ἑκατονταετηρίδος Ἱεροσολύμων πατριάρχας ἐν τοῖς νῦν χρόνοις, ἅτε πολλαχοῦ λίαν ἡμαρτημένον, ἔσται καθόλου λυσιτελείας ἐνδεές· ἀλλ' ἐπειδὴ πολλὰς ἐμπεριέχει νύξεις εἰς εἰδικὴν ἡμῖν χρῃζούσας ἔρευναν τῶν ἐτῶν, καθ' ἃ τῶν παλαιτέρων ἔνιοι πατριαρχῶν ἔζων (ἐκ καταλόγων, ὡς φαίνεται, πατριαρχῶν, ὧν οὐκέτι τὰ ἀντίγραφα ἐγνώσθη, παρειλημμένων), ὡς εἶχε, τύποις ἐξέδωκα, χαρισθεὶς οὕτως ἀβουλητί, διὰ τὴν ἀνυσιμότητα τῶν ἐλαχίστων, καὶ ταῖς ἡνωμέναις ἐκείνῳ μεγάλαις ἀνωφελέσιν ὕλαις· διὰ δὲ τοὺς ἀπὸ τῆς ἐκκαιδεκάτης ἄχρι τῆς πρώτης δεκάδος τῆς ὀκτωκαιδεκάτης ἑκατονταετηρίδος ἀκμάσαντας πατριάρχας ἔσται λυσιτελείας ὡσαύτως πρόξενον οὐχ ἁδρᾶς, ἐπειδή περ ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ πιστῶς ἕπεται καθόλου τοῖς ὑπὸ Δοσιθέου καὶ Χρυσάνθου τῶν πατριαρχῶν γραφεῖσιν [1]· ἀλλ' ὅ τι τοῦ Μαξίμου μελέτης ἄξιον ἐν τῷ τοιῷδε μέρει τῆς αὐτοῦ συγγραφῆς, εὑρίσκεται τοῦτο πάντως ἐν οἷς λέγει περὶ τῶν ἀπὸ τοῦ 1737-ου ἄχρι τοῦ 1799-ου ἔτους Ἱεροσολύμων πατριαρχῶν. Μάξιμος ὁ Συμαῖος εὐχαριστίας ἰδίας ἄξιος καὶ δι' ὅσα ἐν τῷ δευτέρῳ κειμένῳ (σ. 87-122) συνέγραψεν ἐξ αὐτοψίας περὶ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ πραγμάτων ἀπὸ τοῦ 1801-ου μέχρι τῆς 8-ης ἡμέρας ἰανουαρίου μηνὸς τοῦ 1810-ου ἔτους· τοῦτο δὲ τὸ κείμενον, ἐπιγραφὴν ἔχον τὸ «Σημειώματα μὴ καταστρωθέντα ἐν τῷ Ἱστορικῷ τῆς Ἱερουσαλήμ», ἔλαβον ἐγὼ ἐκ τοῦ 186-ου κώδικος τῆς ἐν αὐτῇ τῇ πόλει τῶν Ἱεροσολύμων συλλογῆς γραπτῶν βιβλίων, τῆς ἰδίᾳ πατριαρχικῆς. Τρίτον δ' ἐν τῷδε τῷ τόμῳ κείμενον ἔταξα (σ. 123-309) τὸ συναποτελοῦν τὴν «Ἱερουσαλὴμ Καταπατουμένην», ὃ πόνημά ἐστι Προκοπίου μοναχοῦ τοῦ Ναζιανζηνοῦ, τοῦ διὰ τὴν ἁδρὰν γνῶσιν τῆς ἀραβικῆς διαλέκτου Ἀράπογλου κληθέντος ὑπὸ Τούρκων ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγιστάνων [2]· ὃς ἐκ τῆς πατρίδος ὀκταέτης εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐλθὼν ἔτει 1784-ῳ ἔμεινεν ἐκεῖ μονάσας, ἀνὴρ δὲ γενόμενος καὶ τὴν ἑρμηνέως τοῦ Πα-

[1] Δοσιθέου ἱστορία περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων. Ἐν Βουκουρεστίῳ 1715. Χρυσάνθου ἱστορία καὶ περιγραφὴ τῆς Ἁγίας Γῆς καὶ τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ. Ἐνετίῃσι 1728.

[2] Περὶ τοῦ Προκοπίου ὅρα τῆς Ἱεροσολ. Βιβλ. τ. Ι, σ. 164, 165, 267, 273, 384. Ἀναλ. Ἱεροσολ. Σταχυολογίας τ. ΙΙ, σ. 481.

τριαρχείου τάξιν παρὰ τῷ ἐπάρχῳ πληρώσας τῆς χώρας ἄχρι τελευτῆς (8 Ἰουνίου 1822)[1], μνήμην ἐπὶ πράξεσι γενναίαις ἄληστον ἐν τῇ Ἀδελφότητι κατέλιπε τῶν Ἁγιοταφιτῶν· τὸ δὲ πόνημα τούτου, διηρημένον εἰς τμήματα τέσσαρα, περιληπτικῶς ἐκ μελέτης ἰδίᾳ τῶν πατριαρχικῶν ἀρχείων ἱστορεῖ τὰ μεταξὺ τοῦ 1517-ου καὶ τοῦ 1820-οῦ ἔτους ἔν τε τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν τῇ Κωνσταντίνου πόλει γεγενημένα εἰς βλάβην τοῦ παλαιστινοῦ Πατριαρχείου παρά τε τῶν Δυτικῶν καὶ τῶν Ἀρμενίων, φθονησάντων τούτων ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις ἀμφοτέρων τὴν αὐτῷ τούτῳ τῷ Πατριαρχείῳ τῶν προσκυνημάτων ἐμπεπιστευμένην ὑπό τε τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ σουλτάνου τῆς Τουρκίας ἐπιτήρησιν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τμῆμα ψιλὴν ἐμπεριέχει τῶν ἐπισκόπων καὶ πατριαρχῶν τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ ἀναγραφήν· τὸ δὲ τούτου κατόπιν ἱστορεῖ ὅσα τῶν Ἁγιοταφιτῶν ἡ Ἀδελφότης ἔπαθε κακῶς ὑπὸ τῶν Λατίνων ἐπὶ φυλακῇ τῶν προσκυνημάτων ἀπὸ τῆς ἑκκαιδεκάτης ἑκατονταετηρίδος ἄχρι τοῦ 1820-οῦ ἔτους· τὸ δὲ τρίτον τμῆμα τὰς σχέσεις ἀναγράφει καὶ τὰς πάλας τῆς αὐτῆς Ἀδελφότητος πρὸς τοὺς Ἀρμενίους, βιαίους ἀπαιτητὰς τῆς κυριότητος ἀποβάντας τῶν προσκυνημάτων· τὸ δὲ τέταρτον τμῆμα φιρμανίων τινῶν ἐμπεριέχει καὶ γραμμάτων ἑλληνικὰς ἑρμηνείας, εἰς βεβαίωσιν ὧν ὁ συγγραφεὺς ἐν τοῖς προτέροις εἴρηκε τμήμασι χρηζομένας, ἃς ἐκ τουρκικῆς καὶ γλώσσης ἀραβικῆς αὐτὸς ἡρμήνευσεν ὁ Προκόπιος[2]. Τέλος δὲ τοῦ Προκοπίου θαυμαστής, ὁ ἐξ Ἀγχιάλου μοναχὸς Ἄνθιμος, ἐπισυνῆψε τῷ τούτου πονήματι τμῆμα πέμπτον, ὅπερ ἀποτελεῖ χρονικὸν ἴδιον τῶν ἀπὸ τοῦ 1809-ου μέχρι τοῦ 1828-ου ἐνιαυτοῦ γενομένων ἐν Παλαιστίνῃ (ὅρα σ. 309-333)[3].

[1] Ὅρα σ. 323-324 καὶ 368.

[2] Τῆσδε τῆς συγγραφῆς Προκοπίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ μεγάλα τεμάχη πρότερον ἐγινώσκομεν ἐκ τῆς ὑπὸ Γρηγορίου διακόνου τοῦ Παλαμᾶ συνταχθείσης Ἱεροσολυμιάδος.

[3] Περὶ τοῦ ἐξ Ἀγχιάλου μοναχοῦ Ἀνθίμου ὅρα Β. Κουτλουμουσιανοῦ, Ὑπόμνημα ἱστορικὸν περὶ τῆς κατὰ τὴν Χάλκην μονῆς τῆς Θεοτόκου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1846, σ. 158-163. Ὅρα ὡσαύτως τὴν ἡμετέραν Ἱεροσολυμ. Βιβλιοθήκην (τ. I, σ. 98, 247, 268, 276, 283, 359, 362, 429, 457, 491. II, σ. 421, 422, 423, 588, 656, 657. III, σ. 33-34, 118-120, 232, 331, 293-299, 362) καὶ τὰ ἡμέτερα Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμ. Σταχυολογίας, τ. II, σ. 479, 480. III, σ. 123, 309, 323, 334, 455.

Τέταρτον δὲ κείμενον ἐν τῷδε κατεχώρισα τῷ τόμῳ, λαβὼν ἐκ τοῦ 72-ου κώδικος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει βιβλιοθήκης τοῦ Παναγίου Τάφου [1], διήγημα στιχηρὸν περὶ τῆς ἔτει 1808-ῳ γενομένης ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως πυρκαϊᾶς (σ. 334-386), ἧς τὰς ζημίας ἐντολῇ τοῦ τότε σουλτάνου τῆς Τουρκίας οἱ τῆς χώρας ταύτης Ἕλληνες, οἷα κύριοι τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, ἀδρᾷ δαπάνῃ φιλοτιμότατα διέλυσαν ἔτει 1809-ῳ, καθὰ τοῦτό τε τὸ στιχηρὸν φανεροῖ διήγημα καὶ τὰ σημειώματα Μαξίμου τοῦ Συμαίου [2]. ἔστι δὲ τοῦ διηγήματος ἐκείνου ποιητὴς Προκόπιος ὁ Ναζιανζηνός. Τὴν αὐτὴν ὅμως πυρκαϊὰν ἐμμέτρως ἱστόρησε καὶ Νεόφυτος μοναχὸς ὁ Κύπριος (τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως γραμματεὺς καὶ συγγραφεὺς ἀξιέπαινος χρονικῶν τινων καὶ περιγραφῶν τῆς Παλαιστίνης ἀκριβεστάτων), οὗ τὸ σχετικὸν ὑπόμνημα τὸ πέμπτον ἀποτελεῖ τοῦδε τοῦ τόμου κείμενον (σ. 387-410)· τὸ δ' ἕκτον κείμενον (σ. 441-455) ἔστιν ἀκολουθία τοῦ ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῶν ἀναλέκτων ἐμπεριεχομένου «Ὑπομνήματος περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ διαφόρων χριστιανικῶν ἐθνῶν καὶ λογομαχιῶν αὐτῶν περὶ τῶν παναγίων προσκυνημάτων», οὗ συγγραφεὺς αὐτὸς πάλιν ὁ Κύπριος μοναχὸς Νεόφυτος· ἡ δὲ νῦν ὧδε περιληφθεῖσα τούτου τοῦ ὑπομνήματος ἀκολουθία ὑπόθεσιν ἔχει τὰ γενόμενα περὶ τῶν προσκυνημάτων ἀπὸ τοῦ 1835-ου μέχρι τοῦ 1844-ου ἐνιαυτοῦ. Τέλος δὲ κείμενον ἕβδομον ἐν τῷδε κατεχώρισα τῷ τόμῳ συγγραφῆς ἑτέρας τοῦ αὐτοῦ Νεοφύτου τὴν ἀρχήν (σ. 457-509), ἥπερ ἀναγράφει ὅσα ἐγένετο ἐν Παλαιστίνῃ μεταξὺ τοῦ 1821-ου καὶ τοῦ 1834-ου ἐνιαυτοῦ· ταύτης δὲ τῆς συγγραφῆς, εἰς δύο τόμους διῃρημένης, ἐπιγραφὴ τὸ «Εἰκοσαετηρίς, ἢ ἐξακολούθησις τῆς ἱστορίας τῶν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ καὶ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ ἢ τῷ θρόνῳ τῶν Ἱεροσολύμων διατρεξάντων μετὰ τὸ 1821-ον ἔτος καὶ ἑξῆς μέχρι τοῦ ἐνεστῶτος 1841-ου» ἔτους [3]· ἅπαντα δὲ ταῦτα τὰ ὧδε περιληφθέντα νεο-

[1] Τὸ ἀντίγραφον ἐξ ἡμετέρας αἰτήσεως Ἠλίας ἐποίησεν ὁ Ῥαφτόπουλος· αὐτὸς δὲ ὁ κῶδιξ ἐν τῷ IV τόμῳ περιγραφήσεται τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς Βιβλιοθήκης.

[2] Ἀναλ. τ. III, σ. 100 κέ.

[3] Ὁ τῆς συγγραφῆς ταύτης κῶδιξ ἐν τῷ τρίτῳ περιεγράφη τόμῳ τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς Βιβλιοθήκης, σ. 225, ἔνθα καὶ περὶ τοῦ Νεοφύτου βιογραφικαί τινες ὑπάρχουσιν εἰδήσεις.

φύτεια πονημάτια λόγου πολλοῦ καὶ μελέτης ἐστὶν ἄξια· Νεόφυτος γὰρ ὁ Κύπριος ὅσα μεταξὺ τοῦ 1797-ου καὶ τοῦ 1844-ου διηγήσατο ἔτους, ταῦτ' ἀκριβῶς ἐξ αὐτοψίας ἔγραψε καὶ μελέτης ἀρχείων τοῦ τε ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Ἱερουσαλήμ. Καὶ μέχρι μὲν ὧδε ἱκανὰ ἐν οὕτω βραχεῖ λόγῳ περί τε τοῦ σκοποῦ τοῦδε τοῦ τόμου καὶ περὶ τῶν ἐν αὐτῷ τούτῳ κατακεχωρισμένων κειμένων· τέλος δὲ πρὸς τούτου τῷ τέλει παρεθέμην ἀναγκαῖά τινα σημειώματα (σ. 511-518), πίνακά τε τῶν ἐν αὐτῷ τῷ τόμῳ διορθωτέων ὀνομάτων ἢ ἀριθμῶν, καὶ πάλιν ἕτερόν τινα λεπτομερῆ τῶν ἃ περιέχει κυρίων ὀνομάτων πίνακα.

Ἐν Πετρουπόλει, τῇ 7-ῃ μηνὸς ἰανουαρίου ἔτους ,αωϟζ′.

Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΕΡΑΜΕΥΣ.

I.

ΜΑΞΙΜΟΥ τοῦ ΣΥΜΑΙΟΥ

ΟΙ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΚΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙ ΤΗΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΑΧΡΙΣ ΕΤΟΥΣ 1810-ου[1].

(Cod. S. Crucis 56, p. 321 — 439).

ξε'. *Θεόδωρος*· ἐγένετο πατριάρχης τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔτη λε'[2], καὶ ἐν τῷ ιγ' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ (Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου) ἐγένετο ἡ ἁγία οἰκουμενικὴ ἕκτη σύνοδος, ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκροτηθεῖσα ὑπὸ ρο' ἀρχιερέων κατὰ τῶν Μονοθελητῶν, καὶ ἀναθεματίσασα τὸν Ἀντιοχείας Μακάριον καὶ τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Στέφανον· μεθ' ἧς συνηριθμοῦντο οἵ τε ἐπίτροποι πάπα Ῥώμης Ἀγάθωνος καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης Γεώργιος, καὶ Πέτρος ἱερεύς, τοποτηρητὴς τοῦ πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας (ἐχήρευε γὰρ αὕτη πατριάρχου τὸ τηνικαῦτα), καὶ Γεώργιος ἱερεύς, τοποτηρητὴς τοῦ Ἱεροσολύμων Θεοδώρου, καὶ ὁ Ἀνδρέας ὁ ἐκ Δαμασκοῦ, ὁ Ἱεροσολυμίτης καλούμενος, ὃς ἦν κληρικὸς καὶ ὑπογραφεὺς τοῦ Ἱεροσολύμων, τῆς τε Κρήτης ὕστερον ἀρχιεπίσκοπος χρηματίσας. Οἱ δὲ τῆς ἁγίας ταύτης συνόδου πατέρες τὸ σύμβολον τοῦ Ἱεροσολύμων ἁγίου Σωφρονίου δεξάμενοι ἐκυρώσαντό τε καὶ κατὰ τὰ ἐν αὐτῷ ἐδογμάτισαν, βεβαιώσαντες καὶ τὴν πέμ-

[1] [Αἱ ὑποσημειώσεις εἰσὶ Μαξίμου τοῦ Συμαίου].

[2] Ἰστέον ὅτι ὁ Θεοφάνης ἱστορεῖ μετὰ Σωφρόνιον (πατριάρχην Ἱεροσολύμων) Γεώργιον, μεθ' ὃν Θεόδωρον, μεθ' ὃν Ἀναστάσιον τὸν ἐπὶ τῆς ἐν Τρούλλῳ (συνόδου)· μεθ' ὃν Ἰωάννην, ἀρχιερατεύσαντα ἔτη τριάκοντα· ἀλλ' ὁ Δοσίθεος μετὰ Θεόδωρον Ἰωάννην φέρει πατριάρχην ἔτη μ'.

πτην ἁγίαν οἰκουμενικὴν σύνοδον, ἀφ' ἧς μέχρι ταύτης ἔτη διῆλθον ρμθ'. Ἐν δὲ τῷ χπε' ἔτει Χριστοῦ γεννήσεως τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ἐν Κυρίῳ τελευτήσαντος [1], ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰουστινιανὸς ὁ Ῥινότμητος ἀνεδέξατο τὰ σκῆπτρα ἔτη δέκα καὶ ἐξωρίσθη, καὶ ἀντ' αὐτοῦ Λεόντιος χρόνους τρεῖς ἐβασίλευσεν· ἐν δὲ τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ μετὰ Θεόδωρον πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντα Ἱεροσολύμων

[1] Ἐπὶ τούτου Γρηγόριος ὁ Ἀκραγαντίνων ἀνῆλθεν ἐκ θείας ἐπιφανείας προσκυνήσων τὰ Ἱεροσόλυμα τῷ ιή ἔτει τῆς ἡλικίας του καὶ διάκονος ὑπὸ τοῦ Ἱεροσολύμων ἐχειροτονήθη, καὶ εἶτα εἰς Ῥώμην ἐπέστρεψεν· ἀλλ' ὁ Συναξαριστὴς τῇ κγ' νοεμβρίου Μακάριον ἐπίσκοπον τῆς Ἱερουσαλὴμ ἱστορεῖ τὸν χειροτονήσαντα. Ἐν τούτοις ὅμως τοῖς χρόνοις οὐδεὶς τῶν ἱστορικῶν (ὅσον ἐγῷδα) γράφει Μακάριον τῆς Ἱερουσαλὴμ γεγονέναι. Ἔτι σημείωσαι, ὅτι ἐπὶ τοῦ βασιλεύσαντος Ἡρακλεωνᾶ (κατὰ Θεοφάνην) Μαυίας ὁ στρατηγὸς τοῦ Ὄμερ Χατὰπ τὴν Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης παρέλαβε, μετὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς πολιορκίας αὐτῆς, καὶ ἑπτὰ χιλιάδας Ῥωμαίους ἐν αὐτῇ ἔσφαξεν. Ἐν δὲ τῷ χπγ' ἔτει Χρ. γεν. Ἀβιμέλεχ ὁ τῶν Ἀράβων ἀρχηγὸς ἀπέστειλεν οἰκοδομῆσαι τὸν τῆς Μαχὼ-Ἡμάκε ναόν, καὶ ἤθελεν νὰ ἐπάρῃ τοὺς ἐν τῇ ἁγίᾳ Γεθσημανῇ κίονας· ἀλλὰ Σέργιός τις (ἀνὴρ χριστιανικώτατος) ὁ τοῦ Μανσούρ, λογοθέτης καὶ λίαν ᾠκειωμένος τῷ αὐτῷ Ἀβιμέλεχ καὶ πατρίκιος ὁ τούτου ἐφάμιλλος, ὁ προὔχων τῶν κατὰ τὴν Παλαιστίνην χριστιανῶν, ὁ ἐπίκλην Κλαισός, παρακαλέσαντες ἤτησαν μὴ γενέσθαι τὸ τοιοῦτον, ὑποσχόμενοι ὡς δι' ἱκεσίας αὐτῶν νὰ καταπείσωσι τὸν βασιλέα Ἰουστινιανὸν τὸν ῥινότμητον νὰ ἀποστείλῃ ἄλλους ἀντ' αὐτῶν κίονας· διὰ τοῦτο ἔμεινεν ἡ ἁγία Γεθσημανὴ ἀνενόχλητος· γράψαντες γὰρ οὗτοι τῷ βασιλεῖ καὶ εἰσακουσθέντες (ἀπέστειλε γὰρ ὁ βασιλεὺς κίονας τῷ Ἀβιμέλεχ) ἐπλήρωσαν τὴν ζήτησίν του. Ἐπὶ τούτου καὶ ὁ τοῦ Ἐδεσσηνοῦ Θεοδώρου ὁ συγγενὴς Μιχαήλ, νέος ὡς ἐτῶν εἴκοσι, ἦλθεν ἀπὸ τῆς ἁγίας τοῦ ἡγιασμένου Σάββα λαύρας εἰς Ἱερουσαλὴμ νὰ πωλήσῃ τὸ ἐργόχειρόν του καὶ νὰ ἀγοράσῃ τροφάς. Ἐν γοῦν τῇ ἀγορᾷ ὑπαντήσας ὁ τοῦ Ἀβιμέλεχ τῆς γυναικὸς εὐνοῦχος, καὶ ἀγαγὼν πρὸς αὐτὴν ἐπὶ τῷ ἀγοράσαι τάχα τὸ ἐργόχειρον, καὶ εἰσελθὼν ἀνήγγειλεν αὐτῇ περὶ τοῦ Μιχαήλ· ἥτις προσκαλεσαμένη αὐτὸν καὶ πεῖσαι εἰς τὸ αὐτῆς θέλημα τὸ σατανικὸν μὴ δυναμένη, μήτε μὲ ὑποσχέσεις, μήτε μὲ ἀπειλάς, μήτε μὲ παιδευτήρια, ἀπέστειλε τὸν πάναγνον μὲ δύο της εὐνούχους πρὸς τὸν Ἀβιμέλεχ, γράψασα πῶς "ὁ ἀναίσχυντος οὗτος μοναχὸς ἐτόλμησεν ὑβρίσαι με· ὅθεν, ἢ αὐτὸν θανάτωσον, ἢ ἐγὼ ἀποθνήσκω". Ὁ γοῦν Ἀβιμέλεχ φιλογύναιος ὢν (ἐγνώρισε γὰρ ὅτι ἦν φανερὰ συκοφαντία), καὶ μὴ θέλων τὴν ζήτησιν τοῦ γυναίου ἀθετῆσαι, ἐδοκίμασε καὶ αὐτὸς μὲ κολακείας καὶ βασανισμοὺς νὰ γυρίσῃ τὸν τοῦ Χριστοῦ ἀθλητὴν εἰς τὴν ἀσεβῆ θρησκείαν του, καὶ μὴ δυνηθεὶς ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἐγένετο οὖν τότε καλὴ φιλονεικία περὶ τοῦ λειψάνου τοῦ παρθενομάρτυρος· οἱ μὲν γὰρ Ἱεροσολυμῖται ἤθελον ἔχειν αὐτὸ δι' ἁγιασμόν, δικαιολογούμενοι ὅτι ἐκεῖ ὁποῦ ἐμαρτύρησε, ἐκεῖ νὰ μένῃ· οἱ δὲ Ἁγιοσαβῖται ἀντέλεγον· ὅπου μοναχὸς ἐγένετο καὶ ἤσκησεν, ἐνταῦθα καὶ δίκαιον νὰ ἐνταφιασθῇ. Ταῦτα μαθὼν ὁ Ἀβιμέλεχ ἀπεφάσισε νὰ κομισθῇ εἰς τὴν ἁγίαν λαύραν καὶ νὰ ἐνταφιασθῇ ἐκεῖ. Τὴν νύκτα λοιπόν, τοῦ ὁσίου λειψάνου ἐκεῖσε καταβιβαζομένου, στύλος πύρινος οὐρανόθεν κατελθών, ὑπὸ πάντων φαινόμενος τὴν ἔρημον κατηύγαζε, προπορευόμενος ἕως τῆς λαύρας· ὅπερ ἐνεταφιάσθη μετὰ τῶν ἐπὶ Χοσρόου προμαρτυρησάντων. Ὁ δὲ ἐν ἁγίοις Θεόδωρος, μετὰ τὸ προσκυνῆσαι τὰ ἅγια προσκυνήματα καὶ βρέξαι αὐτὰ μὲ τὸ πλῆθος τῶν δακρύων του, κατέβη εἰς τὴν

ξς'. *Ἰωάννης* ἐπὶ τὸν θρόνον ἐπήρθη ἔτη τεσσαράκοντα· ἀλλ ὁ Λεόντιος ἐξώσθη καὶ Ἄψίμαρις ὁ καὶ Τιβέριος ἀντ' αὐτοῦ ἐβασίλευσεν ἔτη ἑπτά· μεθ' ὃν αὖθις Ἰουστινιανὸς ὁ Ῥινότμητος τὴν βασιλείαν ἐπανέλαβεν ἔτη ἕξ. Μετὰ δὲ τὸν Ἰουστινιανὸν ἐβασίλευσεν ὁ Φιλιππικὸς Βαρδάνης ἔτη δύο, ἢ κατὰ Θεοφάνην ἔτος ἓν καὶ μῆνας τρεῖς· μεθ' ὃν Θεοδόσιος ἔτη δύο· μεθ' ὃν Λέων ὁ Ἴσαυρος [1], Θεοῦ παραχωρήσει, ἔτη κδ' καὶ μῆνας τρεῖς. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ὁ διδάσκαλος Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Κοσμᾶς ὁ ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ ἁγίου Σάββα τῇ στάδια ὀγδοήκοντα, ἤτοι 4 ὥρας, τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀπεχούσῃ, τοὺς ἀσκητικοὺς ἀγῶνας ἐτελείωσε· ὁ δὲ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης σὺν τῷ συμμαθητῇ Κοσμᾷ, μετὰ τὴν ἴασιν τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὑπὸ τῆς μητρὸς τῆς ζωῆς, δραμὼν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ σωτηρίους προσκυνήσας τόπους, τὴν λαύραν καὶ αὐτὸς κατέλαβεν (οὗ τὸν βίον ὁ Ἱεροσολύμων Ἰωάννης συνέγραψεν), ὅστις ἐν τῷ ιη' ἔτει τῆς βασιλείας Ἰσαύρου τὸν βίον μετήλλαξεν.

λαύραν ὑποκείμενος τῷ καθηγουμένῳ Ἰωάννῃ, γενόμενος μοναχὸς καὶ ζωὴν διάγων ἀγγελικὴν χρόνους λς'· καθ' ὃν καιρὸν ἦλθεν εἰς συνοδίαν του καὶ ὁ ὁσιομάρτυς Μιχαήλ, ὡς εἴρηται. Οὗτος ὁ Θεόδωρος καὶ Ἐδέσσης ἐπίσκοπος ἐγένετο, καὶ τὸν βασιλέα τῆς Βαβυλῶνος Μαυίαν μὲ χῶμα τοῦ Ἁγίου Τάφου καὶ μὲ νερὸν τῆς ἁγίας κανδήλας ἰάτρευσεν ἀπὸ ἀνιάτου ἀσθενείας· καὶ βαπτίσας αὐτὸν ἐν τῷ Τίγρει ποταμῷ μετὰ τριῶν του παίδων μετωνόμασεν Ἰωάννην· ὅστις ἔδωκε τῷ Θεοδώρῳ χρυσίον καντάρια δύο, ἀργυρίου εἴκοσι, ποτήρια καὶ θυμιατὰ ἅγια καὶ ἱερατικὰ χρυσοῦφαντα, καὶ ἄλλα κειμήλια πολυτιμότερα τοῦ χρυσίου, ἄξια βασιλικῆς χειρὸς καὶ πίστεως ἀνεικάστου, παραγγείλας αὐτῷ κρατῆσαι ὅσων χρήζει διὰ τὴν ἐπισκοπήν του, τὰ δὲ ἄλλα νὰ μερίσῃ εἰς τὸν πανάγιον τοῦ Κυρίου τάφον καὶ εἰς λοιπὰς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας· καὶ αὐτὸς παρρησίᾳ τὸν Χριστὸν Θεὸν ἀληθινὸν κηρύξας ἐθανατώθη παρὰ τῶν τῆς Ἄγαρ, ἀπολαύσας τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἐν οὐρανοῖς· ὁ δὲ ὅσιος Θεόδωρος τὰ πάντα καλῶς καὶ θεοφιλῶς οἰκονομήσας ἐπανέκαμψεν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ δακρυρροῶν τοὺς θεοβαδίστους τόπους εὐλαβῶς προσκυνήσας, καὶ ἐν τῇ λαύρᾳ γενόμενος μετὰ τρεῖς ἑβδομάδας κατέλιπε τὰ πρόσκαιρα, ἐνταφιασθεὶς πλησίον τοῦ συγγενοῦς ὁσίου Μιχαὴλ ἰουλίου ιθ'.

[1] Ἐπὶ τούτου Στέφανος ὁ εὐγενὴς τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν ἐξ ἀρχῆς τὸν ἀσκητικὸν βίον ζηλώσας καὶ ἐπὶ τὰ τῶν ἀνδρῶν μοναστήρια, τὰ κατὰ τὸν Ἰορδάνην καὶ τὴν ἔρημον, καὶ τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου καὶ Σάββα καὶ Θεοδοσίου καταφοιτήσας, καὶ ἑκάστου τὴν διαγωγὴν καταμαθών, ὕστερον κατέλαβε τὴν Κωνσταντίνου. Καὶ ὁ Κοσμᾶς, ὁ ποιητὴς τῶν κανόνων, ἐπίσκοπος Μαϊουμᾶ ἐχειροτονήθη· οὗ ζηλωτὴς ὁ τῆς αὐτῆς Μαϊουμᾶ Πέτρος ἐν τοῖς αὐτοῖς χρόνοις ἐδείκνυτο, ἐλέγξας τοὺς ἐκ τῆς Ἄγαρ· δι' ὃ μαχαίρᾳ ὑπ' αὐτῶν τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθεὶς τὸν τοῦ μαρτυρίου ἀνεδήσατο στέφανον.

*

ξζ'. *Ἠλίας* [1] ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐκάθισεν ἔτη λδ'· ἐν δὲ τῷ ψλη' ἔτει Χγ σεισμὸς μέγας ἐν Παλαιστίνῃ ἐγένετο καὶ Ἰορδάνῃ καὶ πάσῃ τῇ Συρίᾳ, ὑφ' οὗ πολλαὶ μυριάδες τεθνήκασι καὶ μοναστήρια (καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἔρημον τῆς Ἁγίας Πόλεως) πεπτώκασιν ἰανουαρίῳ ιη', ὥρᾳ δ'· ἐν δὲ τῷ ψμα' ἔτει Χγ τοῦ Ἰσαύρου Λέοντος τεθνήξαντος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ εἰκονομάχος, καὶ αὐτὸς ὡς ὁ πατήρ του, ὁ Κοπρώνυμος Κωνσταντῖνος, τὸ κράτος ἔλαβεν ἔτη λε', ἤ, ὡς Θεοφάνης, λδ' καὶ μῆνας τρεῖς· καὶ ἐν τῷ κη' ἔτει αὐτοῦ μετὰ τὸν Ἱεροσολύμων Ἰωάννην ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τῆς πατριαρχείας

ξη'. *Γεώργιος* χρόνους λς'. Τοῦ γοῦν Κωνσταντίνου τεθνήξαντος, ἀντ' αὐτοῦ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Λέων ἦρξεν ἔτη πέντε· ἐν δὲ τῷ ψπ' ἔτει Χγ μετὰ τὸν Λέοντα Κωνσταντῖνος καὶ ἡ μήτηρ Εἰρήνη τὰ σκῆπτρα τῆς ἀνακτορίας ἐζώσαντο οἱ ὀρθοδοξώτατοι ἔτη ιε'· ἐν δὲ τῷ ς' χρόνῳ τῆς εὐσεβοῦς βασιλείας αὐτῶν ἡ ἑβδόμη ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ συνεκροτήθη σύνοδος τῶν τξζ' πατέρων ἐν τῇ πόλει Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, πρὸς σύστασιν τῶν ἁγίων εἰκόνων, ἐν ἔτει Ἀδὰμ ,ϛσπς', ἐπὶ Ταρασίου Κωνσταντινουπόλεως, Ἀδριανοῦ Ῥώμης καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Γεωργίου [2]· διῆλθον δὲ

[1] Ὁ δὲ Θεοφάνης ἱστορεῖ μετὰ τὸν Ἰωάννην Γεώργιον, μεθ' ὃν Θεόδωρον, ὃς ἦν μεταξὺ τῆς ἕκτης καὶ ἑβδόμης τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων· μεθ' ὃν Ἠλίας ὁ ἐπὶ τῆς ἑβδόμης συνόδου· ἐν δὲ τῷ ψμ' ἔτει Χγ οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀχὶμ καὶ τοῦ Ἀλίμ, συγγενεῖς τοῦ Μωάμεθ, διήγειραν τοὺς δούλους κατὰ τῶν ἰδίων δεσποτῶν· οἱ ὁποῖοι ἐθανάτωσαν πολλοὺς τῶν μετὰ Μαρουὰμ ἐν μιᾷ νυκτί, καὶ μὲ τὰ ἅρματα τῶν θανατωθέντων καθοπλισθέντες ἐγένοντο εἰς δυνατούς· διαιροῦνται δὲ εἰς φυλὰς δύο, Καϊσινοὺς καὶ Ἰμανίτας *, οἵτινες μέχρι τῆς σήμερον εὑρίσκονται καὶ ἐν Παλαιστίνῃ, καὶ οὕτω καλοῦνται Κεῖς καὶ Γέμεν, ἄσπονδον πρὸς ἀλλήλους διηνεκῶς τὸν πόλεμον ἔχοντες.

[2] Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις ὁ πρεσβύτερος Ἰωανᾶς ὁ τῶν Γραπτῶν πατήρ, Θεοδώρου καὶ Θεοφάνους, ἐμόνασεν ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ ἁγίου Σάββα, καὶ πολλὰς ἀρετὰς κατορθώσας ἐν γήρᾳ καλῷ πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν τῇ κα' σεπτεμβρίου· ὁ δὲ ὅσιος πατὴρ ἡμῶν Κύπρις ὠνομάσθη οὕτως, ἐπειδὴ ἡ μήτηρ αὐτοῦ βαστάζουσα αὐτὸν βρέφος καὶ διωκομένη ὑπὸ Ἀγαρηνῶν καὶ φεύγουσα μετ' ἄλλων πλησιοχώρων κατέλιπεν αὐτὸν ἐν κοπρίᾳ ἔξω τῆς μονῆς Θεοδοσίου τοῦ κοινοβιάρχου· τῶν δὲ Ἀγαρηνῶν ἀναχωρη-

* Ὀρθότερον δὲ Κισινοὺς καὶ Γεμενίτας, Κισινοὺς μέν, ὡς καταγομένους ἐκ σπέρματος τοῦ Κίς, τοῦ πατρὸς τοῦ βασιλέως Σαούλ, Γεμενίτας δέ, ὡς καταγομένους ἐκ τῶν Γεμενιτῶν (κατοίκων τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας), Σαρακηνῶν Ἀράβων τῶν τοῦ Μωάμεθ ὀπαδῶν καὶ συγγενῶν τοῦ αὐτοῦ Κασίδου. Καὶ οἱ μὲν Νεαπολῖται Ἄραβες εἰσὶν ἀπόγονοι τοῦ Κὶς ἢ Κισῖται, οἱ δὲ Ἀπογοσινοὶ καὶ Βηθλεεμῖται εἰσὶ Γεμενῖται· ὅθεν καὶ ἀντιφέρονται ἀεί.

ἀπὸ τῆς ἕκτης μέχρι ταύτης τῆς ἑβδόμης ἁγίας συνόδου ἔτη ρκ'· ἐβασίλευσε δὲ καὶ Εἰρήνη μόνη ἔτη πέντε, μεθ' ἣν Νικηφόρος πατρίκιος ὁ ἀπὸ γενικοῦ ἔτη η', ἡμέρας θ', ᾗ, ὡς ἄλλοι, ἔτη ἐννέα. Μετὰ δὲ τὸν Ἱεροσολύμων Γεώργιον τὸ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον ἐποίμανε

ξθ'. *Θωμᾶς* ἔτη δέκα[1]· ἐφ' οὗ ὁ μολυβοσκέπαστος τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως κουμπὲς διεφθάρη τοσοῦτον, ὥστε ἐκινδύνευε νὰ πέσῃ. Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τούτῳ ἀκρὶς ἐγένετο τοσαύτη ἐν πάσῃ τῇ Παλαιστίνῃ, ὑπερβαίνουσα ἀριθμόν, καὶ διὰ τοῦτο πεῖνα ἐνέσκηψε δεινὴ πάνυ, ὥστε ἔθνησκον οἱ ἄνθρωποι ἐκ ταύτης. Ὅθεν Θεοῦ οἰκονομίᾳ οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ Σαρακηνοὶ ἔφυγον ἀπ' αὐτῆς καὶ πλὴν ὀλίγων οὐδεὶς ἐν αὐτῇ ἔμεινεν. Εὗρε λοιπὸν καιρὸν ἁρμόδιον ὁ πατριάρχης καὶ ἀποστείλας εἰς Κύπρον ἔφερε δοκοὺς κεδρίνους καὶ πευκίνους πεντήκοντα πρὸς ἐπανόρθωσιν τοῦ κουμπέ. Ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις ἦν τις τῶν χριστιανῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἀνὴρ τὸ συναμφότερον κομῶν καὶ πλούτῳ μεγάλῳ καὶ ἐλεημοσύνῃ δαψιλεῖ, τοὔνομα Βουκάμ. Οὗτος μαθών, ὅτι ὁ κουμπὲς ἀνακαινίζεται, ἀπέστειλε τῷ πατριάρχῃ χρήματα πολυάριθμα, γράψας ὅτι νὰ ἐξοδεύσῃ ταῦτα εἰς τὴν ἀνέγερσιν τούτου, καί, ἐὰν οὐκ ἀρκέσωσι, νὰ φανερώσῃ αὐτῷ καὶ αὐτὸς νὰ ἀποστείλῃ καὶ ἄλλα, πλὴν νὰ μὴ τύχῃ καὶ λάβῃ διὰ ταύτην τὴν ἀνακαίνισιν βοήθειαν ἀπὸ ἄλλου, ἀλλὰ νὰ ἦναι ὅλον τὸ ἀνάλωμα ἐκείνου μόνου. Εἰς ταῦτα ὁ μακάριος Θωμᾶς, ὡς εἰκός, ἐχάρη, καὶ τῷ Θεῷ εὐχαριστήσας καὶ τῷ ἀειμνήστῳ ἐκείνῳ Βουκὰμ ἐπευξάμενος ἤρξατο τῆς οἰκοδομῆς· κατὰ δὲ τοὺς ὕπνους ἑώρακε τοὺς τεσσαράκοντα μάρτυρας, τοὺς ἐν Σεβαστείᾳ μαρτυρήσαντας, ἐν τῷ ἀνακαινίζειν τὸν κουμπὲν κρατοῦντας αὐτόν, ἵνα μὴ πέσῃ. Ἐγέ-

σάντων οἱ μοναχοὶ ἀνέλαβον τὸ βρέφος καὶ Κόπριν ἐκ τοῦ συμβεβηκότος αὐτὸν ὠνόμασαν. Τὸ γοῦν παιδίον ἐτρέφετο γάλακτι αἰγός, ἥτις ἔβοσκε μὲν μετὰ τῶν λοιπῶν, ἐν δὲ τῷ καιρῷ ἀφ' ἑαυτῆς κατερχομένη ἐθήλαζε τὸ παιδίον. Οὗτος εἰς ἡλικίαν φθάσας πνεύματος ἁγίου κατηξίωται,ταῖς ἀρεταῖς λάμπων καὶ τῇ ἱερωσύνῃ κοσμηθείς, καὶ ϛ' ἐτῶν γεγονὼς ἀπῆλθε πρὸς Κύριον τῇ κδ' σεπτεμβρίου.

[1] Ὁ δὲ Θεοφάνης μετὰ τὸν Ἠλίαν (λέγει ὅτι) ἐπατριάρχευσε Θωμᾶς, μεθ' ὃν Βασίλειος, μεθ' ὃν Ἰωάννης.

νετο δὲ οὗτος διπλοῦς, ὁ μὲν ξύλινος, ὁ δὲ ἐπάνω τούτου μολυβοσκέπαστος, μῆκος ἀνδρὸς ἔχοντος τοῦ μεταξὺ διαστήματος. Ὁ γοῦν θεῖος ἱεράρχης τοῦτον ἀπαρτίσας, ὡς ἐφίετο, κάλλιστα καὶ εὐαρμοστότατα, ἀφιέρωσε καὶ τὸ ὑπὸ τὸ καμπαναρεῖον ἱερὸν θυσιαστήριον τοῖς ἁγίοις ἐκείνοις μάρτυσιν, εἰς διηνεκῆ τῆς βοηθείας των μνήμην καὶ ὁμολογίαν τῆς χάριτος. Ἀλλὰ τότε συνέβη καὶ ὁ σουλτάνος Ἀμπεταλλὰχ ὁ τοῦ Ντάχερ ἐπανέστρεφεν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὸ Μπαγδάτ, καὶ διέβη ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλήμ· πρὸς ὃν οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἀγαρηνοὶ διέβαλον τὸν πατριάρχην ὡς καινουργώσαντα τὸν κουμπὲ τῆς Ἀναστάσεως καὶ ὑψώσαντα αὐτὸν πλέον τοῦ τῆς Σάχρας κουμπέ. Ἐπὶ τούτοις ὁ σουλτάνος ὀργισθεὶς ἐφυλάκωσε καὶ τὸν πατριάρχην καὶ τοὺς αὐτοῦ κληρικούς, ἕως νὰ ποιήσῃ τὴν ἔρευναν ἀκριβῆ· ἀλλὰ τὴν νύκτα ἐκείνην γέρων τις τῶν Ἀγαρηνῶν ὑπῆγεν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ λέγει τῷ πατριάρχῃ· "Ἐάν σοι συμβουλεύσω συμβουλὴν σωτήριον, δίδου μοι χίλια δηνάρια καθ' ἕκαστον ἔτος καὶ τοῖς ἀπογόνοις μου μετ' ἐμέ"· ὃ δὲ ὑπέσχετο. Ἡ συμβουλή. Λέγει λοιπὸν ὁ γέρων· "Ὅταν φέρωσί σε εἰς τὸ κριτήριον καὶ μαρτυρήσωσι κατὰ σοῦ οἱ ἀντίδικοι, εἰπέ· ὁ Θεὸς νὰ στερεώνῃ τὸν αὐθέντην μας, ὁποῦ μᾶς ἠλέησε καὶ μᾶς ἔδωκεν ἄδειαν νὰ στηρίξωμεν τὸν κουμπέ· ὅθεν κατὰ τὸν ὁρισμόν, ὦ δέσποτα, τῆς βασιλείας σου οὕτως ἐποιήσαμεν, οὔτε αὐξήσαντες αὐτόν, οὔτε ἐλαττώσαντες· εἰ δὲ μή, μαρτυρησάτωσαν οὗτοι οἱ κατήγοροί μου ἔμπροσθεν τῆς σῆς ἐνδοξότητος τὴν ποσότητα τῆς αὐξήσεως τοῦ νεωτέρου ἀπὸ τοῦ προτέρου· εἰς τὸ ὁποῖον αὐτοὶ οὐδαμῶς εἴδησιν ἔχουσιν, καὶ οὕτως ἐλευθερεῖσαι ἀπὸ τῆς συκοφαντίας". Ταύτην τὴν συμβουλὴν ὁ πατριάρχης ἀκούσας συνῆκεν, ὅτι τῇ ἀληθείᾳ εἶναι σωτήριος· ἐχάρη, καὶ κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν ἔδωκεν αὐτῷ τῷ γέροντι τὸ συμφωνητικὸν γράμμα τῶν χιλίων δηναρίων, ἅτινα ἐδίδοντο καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς μετ' αὐτόν, ἕως τῆς πατριαρχείας Ἠλία, ἐφ' οὗ κατήντησεν ἡ γενεὰ τοῦ γέροντος εἰς μίαν καὶ μόνην θυγατέρα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν διὰ χοτζετίου ἠγοράσθη ἡ ὁμολογία, ἤγουν τὸ συμφωνητικὸν ἐκεῖνο γράμμα, καὶ ἐλήφθη ὀπίσω καὶ ἀπεκόπη ἡ συ-

νήθεια. Τῷ γοῦν πρωὶ προσκληθεὶς εἰς τὸ κριτήριον ὁ Θωμᾶς, ἔνθα παρῆσαν οἱ ψευδομάρτυρες, καὶ ἀπολογησάμενος, καθὰ συνεβουλεύθη, ἠλευθερώθη ἀκινδύνως θείᾳ βοηθείᾳ ἀπὸ τοιαύτης καταδρομῆς· ὁ γὰρ σουλτάνος ἀκούσας εἶπε τῷ πατριάρχῃ· "αὕτη ἡ κρίσις τῷ ὄντι ἔχει τὸ δίκαιον", καὶ λέγει τοῖς μάρτυσι· "ἐξηγήσασθέ μοι, ὦ μάρτυρες, τὴν διαφοράν, ἣν ἔχει ὁ δεύτερος κουμπὲς τοῦ προτέρου". Οἱ δὲ μὴ γινώσκοντες εἶπον "σκεψόμεθα"· ὁ δὲ ὡς ψεύστας ἐδίωξεν αὐτοὺς ἐκεῖθεν. Τοῦ γοῦν λαμπροῦ φωστῆρος Θωμᾶ εἰς γῆν καταδύσαντος, ἀνῆλθεν ὁ

ο'. *Βασίλειος*, ἀστὴρ τηλαυγής, ὁ μαθητὴς αὐτοῦ καὶ τοῦ θρόνου διάδοχος ἔτη κε'. Τοῦ δὲ Νικηφόρου τελευτήσαντος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐβασίλευσε Σταυράκιος μῆνας δύο· μεθ' ὃν Μιχαὴλ ὁ Ῥαγγαβὲ ὁ κουροπαλάτης ἔτει Χγ ωια'· ὃς διὰ τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος τὴν ἐπουράνιον ἀντὶ τῆς ἐπιγείου ἀντικατηλλάξατο. Ἀντ' αὐτοῦ μέντοι ἐβασίλευσε Λέων ὁ Ἀρμένιος ἔτη ἑπτὰ καὶ μῆνας ἓξ ἐν ἔτει Χγ ωιγ'. Ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀράβων ἀρχηγὸς Ἀαρὼν τέθνηκεν εἰς Χορασὰν καὶ πόλεμος συνέστη ἐμφύλιος ἐν ἔτει Χγ ωα' (Θεοφάνης), διὰ τοῦτο ἀναρχίας ἐπικρατησάσης ἡ Ἁγία Πόλις ἐδοκίμασε παρὰ τῶν τῆς Ἄγαρ τὰ μυρία καὶ βεβηλώσεις. Ἅπασαι αἱ λαῦραι, τοῦ τε ἀββᾶ Χαρίτωνος καὶ τοῦ ὁσίου Κυριακοῦ καὶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Σάββα, ἠρήμωνται· τὰ κοινόβια τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου καὶ τοῦ θαυμαστοῦ Θεοδοσίου, καὶ αὐτὰ ὁμοίως ἠρημώθησαν. Τῶν χριστιανῶν οἱ μὲν μαρτυρικῶς ἀνηρέθησαν, οἱ δὲ τὴν Κύπρον κατέλαβον, οἱ δὲ τὴν Κωνσταντίνου· οὓς ὁ χριστιανικώτατος βασιλεὺς Μιχαὴλ καὶ ὁ πατριάρχης ἁγιώτατος Νικηφόρος φιλανθρώπως ἐξένισαν, περιποιησάμενοι φιλοφρόνως, τοῖς δὲ ἐν Κύπρῳ ἐναπομείνασι μοναχοῖς τε καὶ λαϊκοῖς τάλαντον χρυσίου ὁ ἄναξ ἀπέστειλε καὶ παντοίως τούτους ἐθεράπευσε. Τότε καὶ οἱ ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ ἡγιασμένου Σάββα σεβάσμιοι πατέρες ἀπὸ διαφόρων τόπων συναθροισθέντες καὶ τῷ Θεῷ δουλεύοντες μετὰ ἰσαγγέλου διαγωγῆς ὑπὸ τῶν ἀθέων Σαρακηνῶν παντοίως βασανισθέντες τὰς ψυχὰς αὐτῶν τῷ Κυρίῳ παρέδωκαν τῇ κ' μαρτίου. Τότε καὶ ὁ ὅσιος πατὴρ ἡμῶν Γρηγόριος ὁ Κρὴς τὰ Ἱεροσόλυμα

καταλαβών, πάντα τόπον ἅγιον ἐπεθύμει προσκυνῆσαι· ὁπόσα δὲ δεινὰ παρὰ τῶν Ἀγαρηνῶν καὶ Ἑβραίων ἐφ' ὅλοις δώδεκα ἔτεσιν ὑπέμεινε, τίς κατὰ πλάτος διηγήσεται; Ἐκεῖθεν δὲ εἰς τὴν Κωνσταντίνου ἀπάρας τὴν ψυχὴν τῷ Κυρίῳ παρέθετο τῇ ε' ἰανουαρίου. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως· ἐν δὲ τῷ ,ϛτμ' ἔτει Ἀδὰμ ἐν Ἱεροσολύμοις σύνοδος ἠθροίσθη ὑπὸ ,αφθ' πατέρων κατὰ τῶν εἰκονομάχων, ἐπὶ Θεοφίλου (Δοσίθεος ἐν τῷ περὶ Ἀγάπης). Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις Μιχαὴλ ὁ σύγκελλος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰὼβ καὶ Θεοδώρου καὶ Θεοφάνους τῶν αὐταδέλφων ἐν σπηλαίοις τὸν ἀσκητικὸν βίον ἀνύοντες καὶ λειτουργοὶ τῷ Θεῷ ὄντες πρὸς τοῦ Ἱεροσολύμων εἰς Ῥώμην στέλλονται, καὶ λιβέλλους δὲ τῷ βασιλεύοντι Ἀρμενίῳ Λέοντι, εἰκονομάχῳ ὄντι, κατὰ πάροδον δοῦναι προστάττονται. Ἀπελθόντες λοιπὸν καὶ τὸ προσταχθὲν ποιήσαντες ἔπαθον παρὰ τῶν εἰκονομάχων τὰ μυρία δεινά, μέχρις οὗ ἐβασίλευσεν ὁ Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρα οἱ ὀρθόδοξοι. Ὁ γοῦν Μιχαὴλ ὁ σύγκελλος θεαρέστως βιώσας ἔτη π', ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ τῇ ιη' δεκεμβρίου· ὁ δὲ Θεοφάνης μητροπολίτης Νικαίας ὑπὸ Μεθοδίου Κωνσταντινουπόλεως καθίσταται ια' ὀκτωβρίου, ὁ δὲ ἀοίδιμος πατριάρχης τῆς Κωνσταντίνου Νικηφόρος ὑπὸ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου ἐξωρίσθη· ἀντικατέστη δὲ Θεόδοτος ὁ τοῦ Μιχαὴλ Μελισσηνοῦ. Ἀντικαθίσταται οὖν οὗτος ὁ ἄνθρωπος, ὃς μηδὲν πνευματικὸν ὑπῆρχεν ἐπιστάμενος, μηδὲ παιδευθεὶς τῇ Γραφῇ καὶ μηδεμίαν εὐσέβειαν κεκτημένος. Οὗτος εἰσελθὼν εἰς τὸ πατριαρχεῖον ἤρξατο ποιεῖν ἀριστόδειπνα πολυτελῆ διὰ κρέατος, καὶ τοὺς ἐκ νέας ἡλικίας μὴ φαγόντας κρέας κληρικοὺς καὶ μοναχοὺς καὶ ἐπισκόπους ἐποίησε καταλῦσαι καὶ ἐσθίειν ἀφειδῶς· καὶ ἔνθα ποτὲ ἦν εὐλάβεια πολλὴ καὶ σεμνότης καὶ ἐγκράτεια καὶ ἀρετή, ἦν ἰδεῖν γέλοια παιγνίδια παλαίσματα καὶ αἰσχρολογίας γενομένας. Ταῦτα εἰργάσατο ἀνοσίως ὁ ἄλογος οὗτος ἄνθρωπος, ὁ Κασιτερᾶς (τοῦτο τὸ διήγημα κείσθω κατὰ πάροδον ἐνταῦθα. Λέων ὁ γραμματικὸς ἐν τῷ χρονικῷ). Τοῦ δὲ Λέοντος θνήξαντος καὶ Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ ἐννέα χρόνους βασιλεύσαντος καὶ μῆνας ὀκτώ, ἤ, ὡς ὁ Θεοφάνης, χρόνους η', μῆνας θ', καὶ ἀποθανόν-

τος, Θεόφιλος ὁ υἱὸς αὐτοῦ τὰ σκῆπτρα ἐνεχειρίσατο τῆς βασιλείας ἔτη δώδεκα· μεθ' ὃν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρα ἔτη δεκαεπτά· καὶ ἐν τῷ ιε' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ, τοῦ Ἱεροσολύμων Βασιλείου πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος, ἐπήρθη εἰς τὸν θρόνον

οα'. *Ἰωάννης* ἔτη τέσσαρα, καὶ φοβηθεὶς τὴν κατ' αὐτοῦ τῶν Σαρακηνῶν ἔφοδον καὶ ὁρμήν, καὶ παραιτησάμενος, ἀνεχώρησε (κατὰ τὸν Εὐτύχιον Ἀλεξανδρείας). Ἐν δὲ τῷ ωξζ' ἔτει Χγ μετὰ τὸν Μιχαὴλ Βασίλειος ἐβασίλευσεν ὁ Μακεδὼν ἔτη ιθ'· ἐν δὲ τῷ γ' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ μετὰ τὸν Ἰωάννην ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ θρόνου Ἱεροσολύμων ὁ προδοὺς τοῖς Σαρακηνοῖς τὴν Δαμασκόν, καθώς τινες λέγουσι, χρόνους δεκαὲξ

οβ'. *Σέργιος* καὶ ἀπέθανε, καὶ μετ' αὐτὸν ἀρχιεράτευσεν ἐπὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ

ογ'. *Σολομῶν* ἔτη πέντε καὶ ἐτελεύτησε· μεθ' ὃν ἐγένετο πατριάρχης

οδ'. *Θεόδωρος* ὁ καὶ *Θεοδόσιος*, ὅστις ἔπεμψε δῶρα τῷ Κωνσταντινουπόλεως ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ Ἰγνατίῳ τὸν ποδήρη (χιτῶνα), τὴν ἐπωμίδα καὶ τὴν μίτραν τοῦ Ἀδελφοθέου· ἦν δὲ ἡ μίτρα οὐχὶ χρυσῆ, οὐδὲ λιθοκόλλητος, ἀλλὰ λινὴ καὶ λευκή· ἀπέστειλε δὲ καὶ ἐπιστολήν, ἥτις περὶ τὸ τέλος ἔχει οὕτως· "Οὐκ ἀγνοεῖς, ὁσιώτατε δέσποτα, τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οὔτε γράφειν οὔτε ἀποστέλλειν δυνάμεθα πρὸς ὑμᾶς, μή ποτε γενώμεθα πρὸς τὴν κρατοῦσαν ἡμᾶς ἐξουσίαν ἐν ὑποψίᾳ καὶ ὑπονοίᾳ· καὶ γὰρ εὔνοιαν πολλὴν ἐνδείκνυνται εἰς ἡμᾶς, ἄδειαν παρέχοντες οἰκοδομεῖν τὰς ἐκκλησίας ἡμῶν καὶ κρατεῖν ἀκωλύτως τὰ ἔθη ἡμῶν· καὶ νῦν δὲ καὶ διὰ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀμηρᾶ ἐκελεύσθημεν γράψαι. Ἐκλιπαροῦμεν τοίνυν λαλῆσαι εἰς τὰ ὦτα τοῦ θεοστέπτου ἡμῶν δεσπότου τοῦ χαρίσασθαι ἡμῖν ὅσους ἂν βούλοιτο Σαρακηνούς, ὡς ἂν διὰ τῆς τούτων προσαγωγῆς ἐξημερώσωμεν τὸ ἀγριαῖον τῶν ἐξουσιαζόντων ἡμῶν. Ἐστείλαμεν τὸν ποδήρη καὶ τὴν μίτραν σὺν τῇ ἐπωμίδι, τὴν ἱεραρχικὴν στολὴν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου, τῇ σῇ περιποθήτῳ καὶ τιμίᾳ κεφαλῇ· ἅμα δὲ καὶ ἱερὸν

σκεῦος τῶν κειμηλίων τῆς Ἁγίας Ἀναστάσεως, κρατῆρα ἀργύρεον ἐν εἰκόνι διάγλυφον, πρὸς ἁγιασμὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίας (Μιχαὴλ σύγκελλος ἐν τῷ ἐγκωμίῳ τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου, καὶ ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς ἐπὶ Φωτίου συνόδου). Οὗτος δὲ ὁ Ἱεροσολύμων ζήσας ἐν τῇ πατριαρχείᾳ ἔτη θ' ἐτελεύτησεν· ἀντ' αὐτοῦ δὲ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἁγίας Πόλεως

οε'. *Ἠλίας* ὁ τοῦ Μανσούρ, ὁ ὁδηγήσας καὶ αὐτὸς τοὺς Σαρακηνοὺς εἰς προδοσίαν τῆς Δαμασκοῦ· ἐφ' ᾧ καὶ πᾶσα ἡ οἰκουμένη αὐτὸν κατηράσατο· ἀρχιεράτευσεν ὅμως ἔτη κθ' καὶ ἀπέθανε· μεθ' ὃν κατέστη Ἱεροσολύμων

ος'. *Γεώργιος* ἢ *Σέργιος*· ὁ δὲ Μακεδὼν Βασίλειος μετήλλαξε τὸν βίον καὶ ἐβασίλευσεν ἔτη κε' ὁ υἱὸς αὐτοῦ Λέων ὁ σοφὸς ἐν ἔτει Χγ ωπς', καὶ μετ' αὐτὸν ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος ἔτος ἓν καὶ μῆνα ἕνα· μεθ' ὃν ὁ τοῦ Λέοντος, ὁ πορφυρογέννητος Κωνσταντῖνος καὶ ὁ πενθερὸς αὐτοῦ Ῥωμανὸς ὁ Λεκαπηνὸς ἔτη κς' καὶ μόνος ὁ Κωνσταντῖνος ἔτη ιε'. Ἐπὶ τούτου τοῦ ἀοιδίμου ἄνακτος φέρεται καὶ ἡ παροῦσα ἱστορία περὶ τοῦ ἁγίου φωτός: «Νικήτα βασιλικοῦ (κληρικοῦ) ἱστορία πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον τὸν πορφυρογέννητον περὶ τοῦ μεγίστου θαύματος τοῦ ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ γενομένου ἐν τῷ ἁγίῳ καὶ θεοδόχῳ τάφῳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῷ ἁγίῳ καὶ μεγάλῳ Σαββάτῳ, ἐν ἔτει ἀπὸ Ἀδὰμ ,ϛυνε'. Ἔμελλεν ἄρα» κτλ.[1]—Τοῦ γοῦν Ἱεροσολύμων Γεωργίου ἢ Σεργίου τὸν βίον μεταλλάξαντος, ἀρχιερατεύσαντος ἔτη δ' καὶ μῆνας η', διάδοχος μετ' αὐτὸν καθίσταται

οζ'. *Λέων*, ἐφ' οὗ οἱ Σαρρακηνοὶ ὥρμησαν εἰς Ἀριμαθαίαν ἢ Ῥέμλι καὶ ἐκρήμνισαν τὰς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Κοσμᾶ καὶ τοῦ ἁγίου Κηρύκου, καὶ τὰς ἐκκλησίας Ἀσκάλωνος καὶ Καισαρείας· οἱ δὲ χριστιανοὶ ἀναφέροντες ταῦτα τῷ χαλίφῃ Μουκτάδδας ἐν

[1] [Ἐξετυπώθη εἰς τεῦχος ἰδιαίτερον, κατὰ τὸ παλαιὸν κείμενον, μετὰ προλόγου ἡμετέρου· ἀποτελεῖ δὲ τὸ τεῦχος μέρος τοῦ Православный Палестинскій Сборникъ. Ἐν Πετρουπόλει 1894. Μάξιμος ὁ Συμαῖος παρατίθεται ταύτην τὴν περὶ τοῦ Ἁγίου Φωτὸς ἱστορίαν ἐν παραφράσει. Ἐν αὐτῇ πατριάρχης Ἱερουσαλὴμ ἀναγράφεται Χριστόδουλος ὁ Ἀσκαλωνίτης].

ἔτει τῆς φυγῆς τια′ καὶ ὁρισμὸν λαβόντες ἀνῳκοδόμησαν πάλιν αὐτάς, ὡς ἦσαν πρότερον. Μετὰ δὲ τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα Κωνσταντῖνον τὸν πορφυρογέννητον ἐν ἔτει Χγ ἐνεακοσιοστῷ πεντηκοστῷ ἐνάτῳ, ἀπὸ δὲ Ἀδὰμ ,ϛυνζ′ Ῥωμανὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐβασίλευσεν ἔτη τρία καὶ μῆνας δ′, ἤ, ὡς ἐν ἄλλοις εὕρομεν, ἔτη δεκατρία· μεθ' ὃν Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς ἀνέβη εἰς τὴν περιωπὴν τῆς ἀνακτορίας ἔτη ἓξ καὶ μῆνας ἕξ. Τοῦ γοῦν πατριάρχου Λέοντος τοὺς οἴακας τῆς Ἱερουσαλὴμ κυβερνήσαντος καλῶς ἔτη ιζ′ καὶ τελευτήσαντος ἐν τῷ τρίτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Νικηφόρου, ἐπήρθη εἰς τὸν θρόνον Ἱερουσαλὴμ

οη′. *Χριστοφόρος* ὁ Ἀσκαλωνίτης (ἄλλοι δὲ λέγουσιν *Ἀθανάσιον* μετὰ Λέοντα γεγονέναι πατριάρχην) ἔτη ιδ′. Καὶ ἐπὶ τούτου οἱ Σαρρακηνοὶ ὥρμησαν τῇ Κυριακῇ τῶν Βαΐων εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως καὶ ἔκαυσαν τὰς νοτίους πύλας τῆς τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ἐκκλησίας· τὸ δὲ πῦρ ἔφθασεν ἕως τοῦ ἡμίσεος τῆς στέγης· εἶτα δὲ κατέκαυσε καὶ τὸν ἅγιον Γολγοθᾶν καὶ τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως. Ἐγένοντο δὲ ταῦτα ἐν τῷ πρώτῳ πάσχα τῆς πατριαρχείας τούτου τοῦ Χριστοφόρου. Ἀλλ' οἱ χριστιανοὶ ταῦτα τῷ χαλίφῃ Ῥάδδῃ ἀνέφερον, ὅστις ὀργισθεὶς κατὰ τῶν κακουργησάντων ἔδωκεν ὁρισμὸν καὶ ἀνέκτισαν ταύτας καλλίονας τῶν προτέρων. Πάλιν οἱ Σαρρακηνοὶ ἔδραμον εἰς τὴν Ἀσκάλωνα καὶ ἐκρήμνισαν τὴν ἐν αὐτῇ μεγάλην ἐκκλησίαν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, καὶ ἁρπάσαντες τὰ ἐν αὐτῇ ἐπυρπόλησαν αὐτήν· ἀφ' ἧς οἱ θεοκτόνοι Ἰουδαῖοι προθύμως τὰ ξύλα ἐκόμιζον καὶ παντὶ τρόπῳ τοὺς Σαρρακηνοὺς παρεκίνουν εἰς τὴν ἐκείνης κατάλυσιν. Διελύθη οὖν ἡ σκέπη μολυβδίνη οὖσα ὑπὸ τῆς φλογὸς καὶ αἱ κολῶναι ἔπεσον· χάριν τῆς ὁποίας ἐκκλησίας ὁ ἐπίσκοπος Ἀσκάλωνος πολλὰ πρὸς τοὺς κρατοῦντας κοπιάσας δι' ἀνακαινούργωσιν αὐτῆς, καὶ μηδὲν κατορθώσας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιστροφὴν ἐκεῖσε ἀπογνούς, τῶν Ἀσκαλωνιτῶν Σαρρακηνῶν φοβεριζόντων αὐτόν, ἔμεινεν εἰς Ῥέμλι, ἔνθα καὶ θανὼν ἐτάφη μετὰ τοῦ Ἱεροσολύμων Χριστοφόρου· ἀπέθανε δὲ καὶ Νικηφόρος καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐβασίλευσεν Ἰωάννης ὁ Τζιμισκῆς ἔτη ἓξ καὶ μῆνας ἕξ· μεθ' ὃν

Βασίλειος καὶ Κωνσταντῖνος ὁ πορφυρογέννητος, οἱ υἱοὶ τοῦ νεωτέρου Ῥωμανοῦ, ἔτη νγ' ἐν ἔτει ἀπὸ Χγ ἐνεακοσιοστῷ ἑξηκοστῷ ὀγδόῳ· καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτῶν ἀντὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Χριστοφόρου

οθ'. *Ἀγάθων* ἔστη ἐπὶ τοῦ θρόνου ἔτη ιδ', ἤ, ὡς ἄλλοι, *Νικόλαος*· καὶ ἐν τῷ ιη' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτῶν, μετὰ τὴν τελευτὴν Ἀγάθωνος Ἱεροσολύμων,

π'. *Ἰωάννης* ἔστη ἀντ' αὐτοῦ (ἤ, ὡς ἄλλοι, *Χρισιόδουλος* ὁ ἀπὸ Ἀσκάλωνος, μεθ' ὃν *Ἰωάννης*) ἐν ἔτει ἀπὸ Ἀδὰμ (κατὰ Δοσίθεον ἐν τῷ περὶ Ἀγάπης) ,συοε', τῆς δὲ φυγῆς τξε'· ἐφ' οὗ πατριάρχου συνέβη, κατὰ πολλὴν τοῦ Θεοῦ παραχώρησιν, καὶ ὁ ναὸς—φεῦ—τῆς τοῦ Θεοῦ Ἀναστάσεως καίεται [1]. Ἐν Ἱερουσαλὴμ ἦν τις μουτεβελῆς, Μεμέτης ὁ τοῦ Σεμπάχ, ζητῶν χρήματα ὑπὲρ τὴν δύναμιν ὄντα τοῦ πατριάρχου· οὐ γὰρ εἶχε· καὶ μὴ λαμβάνων ὅσα ἤθελεν, ἐχθρὸς τῷ πατριάρχῃ ἄσπονδος ἐγένετο. Λοιπὸν μὴ δυνάμενος ὁ μακάριος ὑπομεῖναι τοὺς καθημερινοὺς ἐκείνου φοβερισμοὺς ἀπῆλθεν εἰς Αἴγυπτον, πρὸς τὸν σουλτάνον Κ̣αφούρην, καὶ ζητήσας τινὰ βοήθειαν ἔλαβεν ὁρισμὸν προστάττοντα τὸν μουτεβελῆν νὰ μὴ λαμβάνῃ ἀπὸ τοῦ πατριάρχου, πλὴν τῶν συνειθισμένων· ἔλαβε δὲ καὶ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐν Ῥέμλι ἡγεμόνα Μουχάμετ τοῦ Ἀπτάλλα, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν μουτεβελῆν νὰ μὴ πειράζῃ τὸν πατριάρχην. Λοιπὸν ἐν τούτοις ὁ εὐλογημένος Ἰωάννης ἐπέστρεψεν ἐξ Αἰγύπτου· ἀλλ' ὁ αἱμοβόρος ἐκεῖνος μᾶλλον εἰς θυμὸν παρωξύνθη ταῦτα δεξάμενος· οὐδὲ ὁ ἡγεμὼν ἴσχυσεν ἐξημερῶσαι τὸ ἀνήμερον τῆς γνώμης του, καίτοι καὶ μπεηλὶκ ἐκ μέρους του ἀποστείλας πρὸς βοήθειαν τοῦ πατριάρχου, καὶ μὲ προσταγὴν διὰ γράμματος καὶ μὲ λόγον διὰ τοῦ μπεηλὶκ πρὸς τὸν μουτεβελῆν ἅπαξ καὶ δίς· ἀλλ' ἦν ἄκαμπτος παντάπασιν ὁ δεινός. Ὅθεν ἀνάψας διὰ ταῦτα τοῖς θυμοῖς καὶ ὅλος ἐξαγριω-

[1] Ὅτε Νικηφόρος τὰς ἐν Συρίᾳ καὶ Κιλικίᾳ πόλεις κατέστρεψεν, οἱ Σαρρακηνοὶ τὸν Ἱεροσολύμων Ἰωάννην ζῶντα κατέκαυσαν, ὡς ταῖς ὑποθήκαις ἑαυτοῦ μέλλοντος τοῦ Νικηφόρου πρὸς αὐτοὺς ἀφίξεσθαι· ἐνέπρησαν δὲ καὶ τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως· καὶ οἱ Ἀντιοχεῖς δὲ ταὐτὰ πεποιήκασι. Γεώργιος Κεδρηνός.

θεὶς ἀποστείλας ἐζήτει τὸν πατριάρχην εἰς ἑαυτόν· ὁ δὲ φοβηθεὶς περὶ τῶν ὅλων ἀπεκρίνατο, ὅτι "κατὰ τὸ παρὸν ἀδυνάτως ἔχω ἀπελθεῖν". Ὁ δὲ ὑπηρέτης τοῦ πονηροῦ ἐκείνου καὶ φονέως ἐσυμπόνεσε τὸν πατριάρχην, καὶ ἀποστείλας ἔδωκε τὴν ἀπόκρισιν· καὶ τότε ὁ Ἰωάννης κλείσας τὰς πύλας τῆς ἐκκλησίας συνεκλείσθη καὶ αὐτὸς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως ἀπελπισθείς. Τὸ δὲ ἀτίθασσον θηρίον μαθὼν ταῦτα, καθ' ὃ ἄθεος χείρων τῶν ἀνθρωποκτόνων δαιμόνων, τὴν τοῦ Θεοῦ ὀργὴν εἰς νοῦν οὐκ ἔβαλεν· ἀλλὰ οὐδὲ κἂν τοῦ σουλτάνου τοὺς ὁρισμοὺς οὐκ ἐδειλίασε, τοὺς ἐμποδίζοντας τὰ πολλὰ καὶ ἀσυνήθη καὶ βαρέα ζητήματα τῶν χρημάτων, ὁ ἁρπακτικώτατος θήρ· ἀλλ' οὐδὲ τὰς καθημερινὰς παραγγελίας τοῦ ἐν Ῥέμλι ἡγεμόνος ἠδέσθη ὁ ἀναισχυντότατος, ἀλλ' ὅλος πῦρ πνέων ἀπὸ τὸν θυμὸν ἐκαβαλλίκευσεν ὁ ἀπάνθρωπος μὲ τοὺς ὁμοίους τῆς ἀλόγου γνώμης του κακεργάτας, καὶ τρέχει κατὰ τοῦ πατριάρχου μὲ πολλὴν ὁρμήν, προσκαλῶν αὐτὸν ἀνοῖξαι, διδοὺς καὶ τὸ δόλιον ἀμὰν-οὐ-ῥάγι, τὸ σύνηθες αὐτοῖς· ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ φόβου ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν. Ἀλλ' ὢ τῆς ἀνοχῆς σου, Χριστέ! Ἐγένετο λοιπὸν ἐκεῖνος ὅλος ἐμμανής. Προσέταξεν ὁ ἀσεβέστατος καὶ ἔκαυσαν οἱ ὑπηρέται τοῦ Σατανᾶ τὰς θύρας τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, εἶτα καὶ τὰς πύλας τοῦ θείου ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως συγκατέκαυσαν καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ ζωοδόχου μνήματος (φεῦ) κουμπέ· μεθ' ὃ τρέξαντες ὡς μονιοὶ ἄγριοι ἥρπασαν τὰ εὑρεθέντα ἱερὰ τοῦ ναοῦ κειμήλια, καὶ ἐκεῖθεν (οὐ γὰρ εἶχε κόρον ἡ κακία) ἔτρεξαν καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Σιών· κατέφλεξαν καὶ ἐκείνην τὴν σεβασμίαν ἐκκλησίαν, ἁρπάσαντες ὅσα ἴσχυσαν· οἱ δὲ θεοκτόνοι Ἰουδαῖοι τοσοῦτο ἐχάρησαν, ὥστε ἔκαμαν εἰς τὰς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας χείρονα τῶν Ἀγαρηνῶν. Μετὰ δὲ ταῦτα εὑρόντες τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ τῆς τοῦ ναοῦ πυρπολήσεως τὸν εὐλογημένον πατριάρχην Ἰωάννην ἔνδον τοῦ ναοῦ, κεκρυμμένον εἰς τὸ δοχεῖον τοῦ ἐλαίου, ἔσφαξαν οἱ αἱμοβόροι, πατριαρχεύσαντα ἔτη δύο καὶ μῆνας ἕξ. Ἵλεως γενοῦ, δέσποτα, ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν! ἐγενήθημεν ὄνειδος τοῖς θλίβουσιν ἡμᾶς, μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τοῖς κύκλῳ ἡμῶν! Ἐλέησον, πολυεύσπλαγχνε, τὸν λαόν σου καὶ

τὴν κληρονομίαν σου! ἀνόρθωσον τὰ σκηνώματά σου, παμβασιλεῦ! μὴ ἐπιχαρείησαν εἰς τέλος οἱ μισοῦντες ἡμᾶς διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον! Ἐγένετο δὲ ταῦτα τὰ ἀξιοδάκρυτα τοῖς χριστιανοῖς καὶ ἀνυπόφορα δεινὰ ἐν ἔτει τῆς φυγῆς τνε', τῇ κγ' μαΐου, ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς. Ἐν δὲ τῷ κα' ἔτει τῆς βασιλείας τῶν πορφυρογεννήτων Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου, μετὰ τὴν μακαρίαν σφαγὴν τοῦ Ἱεροσολύμων Ἰωάννου, ἔστη ἐπὶ τοῦ θρόνου

πα'. *Χριστόδουλος* ὁ καὶ *Ἀγάπιος* ὁ Καισαρείας (τινὲς ἱστοροῦσι μετὰ τὸν Ἰωάννην *Ἀγάθωνα*, μεθ' ὃν οὗτος) ἔτη δύο καὶ μῆνας ἕξ. Οὗτος ἔστησε τὰς πύλας τοῦ σεβασμίου ναοῦ καὶ τὸ θυσιαστήριον ἀνῳκοδόμησε, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ τελευτήσας ἐτάφη. Μετὰ δὲ τὴν πρὸς Κύριον αὐτοῦ ἐκδημίαν ἐπατριάρχευσε

πβ'. *Θωμᾶς* ἔτη δέκα. Καὶ οὗτος ἀνεκαίνισε τὰ κεκρημνισμένα τοῦ ναοῦ καὶ ἐκαινούργωσε τὰ πλείονα τῶν κατακεκαυμένων, καὶ τελευτήσας ἐτάφη ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἐν δὲ τῷ λδ' ἔτει τῶν πορφυρογεννήτων ἐγένετο Ἱεροσολύμων

πγ'. *Ἰωσὴφ* ὁ ἰατροφιλόσοφος ἔτη τρία καὶ μῆνας η'. Ἐτελεύτησεν ἐν Αἰγύπτῳ, συνταφεὶς τῷ ἁγιωτάτῳ Χριστοδούλῳ. Ἐν δὲ τῷ λη' ἔτει τῶν αὐτῶν βασιλέων καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ σουλτάνου Χάκιμ-μπὶ-'Αμερ-'Αλλὰχ ἐγένετο μετὰ τὸν Ἰωσὴφ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀρχιποίμην *Ἀρίσιων* ἢ

πδ'. *Ὀρέστης* ἔτη εἴκοσι [1]. Δεῖ δὲ εἰδέναι, ὅτι ἐν Ἱερουσαλὴμ οἱ χριστιανοὶ εἶχον συνήθειαν παλαιάν, πατροπαράδοτον, ὅπως τὴν ἁγίαν τῶν Βαΐων ἑορτὴν βαστάζωσι δένδρα ἐλαίας καὶ εἰκόνας σεβασμίας καὶ τιμίους σταυροὺς ὅ τε πατριάρχης καὶ ἅπας ὁ κλῆρος, ἐνδεδυμένος τὰς ἱερὰς στολὰς ἕκαστος κατὰ τὸν ἑαυτοῦ βαθμόν, καὶ νὰ ἐξέρχωνται ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Λαζάρου τῆς ἐν Βηθανίᾳ μετὰ ψαλμῳδιῶν καὶ θείων ὕμνων, συνοδευόμενοι μετὰ τοῦ ἡγεμόνος καὶ τῶν στρατιωτῶν του εἰς φύλαξιν, ἕως εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Τάφου. Αὕτη δὲ ἡ θεοπρεπεστάτη κατ' ἔτος συνήθεια οὐ μόνον ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐπεκράτει, ἀλλὰ καὶ ἐν Αἰγύ-

[1] Εὕρομεν δέ, ὅτι μετὰ τὸν Ἰωσὴφ ἐπατριάρχευσε Θεόφιλος, μεθ' ὃν Νικηφόρος, μεθ' ὃν Ὀρέστης.

πτῳ καὶ ἐν ἄλλαις τῶν χριστιανῶν πόλεσι, καὶ ἐστολίζοντο αἱ ἐκκλησίαι μετὰ κλάδων ἐλαιῶν καὶ φοινίκων, ὡς καὶ εἰς πᾶσαν τὴν ὑφήλιον τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίαν μέχρι τῆς σήμερον ἐπικρατεῖ, οὐχὶ ὅμως τοσοῦτον λαμπρῶς καὶ ἐνδόξως, ὡς ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει Ἱερουσαλήμ. Ἐξ ἐκείνων δὲ τῶν βαΐων οἱ ἱερεῖς διαμερίζουσι τοῖς εὐσεβέσι χάριν εὐλογίας τῆς ἁγίας ἡμέρας. Ἀλλὰ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ὁ σουλτάνος οὗτος Χάκημ ἐξέδωκε φοβερὸν ὁρισμόν, ἵνα μὴ τολμήσῃ τις τῶν χριστιανῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐν πάσῃ τῇ αὐτοῦ ἐξουσίᾳ καὶ πιάσῃ εἰς χεῖρας οὐδὲ φύλλον ὁτιοῦν, οὐδὲ εἰς τὰς ἐκκλησίας νὰ φανῇ τοιοῦτόν τι κατ' ἐκείνην τὴν τῶν Βαΐων ἡμέραν, καὶ νὰ παύσῃ παντάπασιν ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἡ τοιαύτη κοσμοχαρμόσυνος συνήθεια. Πρὸς τούτοις ᾠκειοποιήθη οὗτος καὶ τὰ μούλκια τοῦ τε Ἁγίου Τάφου καὶ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων ἐν ἔτει τῆς φυγῆς υγ'· ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ ἄλλον ὁρισμὸν ἀπέστειλεν εἰς τοὺς κατὰ τὴν ἐπικράτειάν του ἡγεμόνας, ἵνα χαλάσωσι πάσας τὰς ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια. Κατεκρημνίσθησαν λοιπὸν εἰς δύο χρόνους — ὤ, καὶ τίς νὰ μὴ κλαύσῃ χριστιανὸς ὤν;—ἔν τε Αἰγύπτῳ καὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ Συρίᾳ ἐκκλησίαι καὶ μοναστήρια χιλιάδες τριάκοντα, καὶ διηρπάσθησαν τὰ ἐν αὐτοῖς πανίερα σκεύη καὶ πολύτιμα, τὰ οἰκοδομηθέντα καὶ καλλωπισθέντα καὶ πλουτισθέντα ὑπὸ τῶν εὐλαβεστάτων ὀρθοδόξων εἰς δόξαν καὶ ὕμνον Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Ὅθεν ἐκείνη ἡ ἄνομος προσταγὴ ἀπεστάλη καὶ πρὸς Βαρούχ ἡγεμόνα τῆς Ῥέμλι· ὃς διὰ τοῦ υἱοῦ του Ἰωσὴφ καὶ Χάσὰν υἱοῦ τοῦ Ντάχαρ ἐκρήμνισε καὶ οὗτος τόν τε ἅγιον Γολγοθᾶν, τὸν ἅγιον Κωνσταντῖνον καὶ τὸ μοναστήριον τῶν Σέρβων, ἤτοι τὸ ἐν Ἱερουσαλὴμ τοῦ Ἀρχαγγέλου μοναστήριον· οἱ γὰρ Σέρβοι ζαπάνοι εἶχον αὐτὸ εἰς κατοίκησιν προσκυνητῶν Σέρβων· καὶ ὅσα εἶχον κινητὰ ἥρπασαν, ἔτι δὲ καὶ τὰ τῆς τοῦ θείου ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως· ἀλλὰ τὸν ναὸν οὐκ ἠδυνήθη κρημνίσαι. Λέγουσι δὲ ὅτι οἱ θεοκτόνοι Ἑβραῖοι καὶ εἰς ταῦτα τὰ κατὰ τῶν χριστιανῶν δεινὰ ἐστάθησαν αἴτιοι, γράψαντες τῷ Χάκημ πῶς ἔρχεται πλῆθος χριστιανῶν εἰς προσκύνησιν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, μὲ σκο-

πὸν ὅμως νὰ κυριεύσωσι τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὁ δὲ Κεδρηνὸς οὕτως ἱστορεῖ. Ἐν ἔτει ἀπὸ Ἀδὰμ ,ςφιη' ὁ τῆς Αἰγύπτου κατάρχων Ἀζίζιος, ἤγουν ὁ ῥηθεὶς Χάκημ, διὰ μικρὰς αἰτίας καὶ μηδενὸς λόγου προσκρούματα ἄξια τὰς πρὸς Ῥωμαίους λύσας σπονδὰς τόν τε ἐν Ἱερουσαλήμ, ἐν τῷ τάφῳ τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ, ἐγηγερμένον πολυτελῶς θεῖον ναὸν κατεστρέψατο καὶ τὰ εὐαγῆ ἐλυμήνατο μοναστήρια καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ ἀσκουμένους ἁπανταχοῦ τῆς γῆς ἐφυγάδευσεν. Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ταῖς θλιβεραῖς πάνυ, ἦν τις ἀνὴρ ἐκ τῶν τῆς Παλαιστίνης Ἀράβων τοὔνομα σὲχ-Μουφέρεζ, ὃς ἔξαφνα δραμὼν μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ Ἀράβων κατὰ τοῦ Βαρουχ ἐκράτησε καὶ ἔσφαξεν αὐτὸν καὶ ἡγεμόνευε πάσης Παλαιστίνης ἐν Ῥέμλι ἀντ' αὐτοῦ. Οὗτος ἀναγκάζων μὲ μεγάλην βίαν τοὺς χριστιανούς, τοὺς ἐν Ἱερουσαλήμ, παρεκίνει νὰ ἀνακτίσωσι πάλιν τὰς ἐπὶ Βαρουχ κρημνισθείσας ἐκκλησίας, τόν τε ἅγιον Γολγοθᾶν καὶ τὰς λοιπάς, συμβοηθῶν καὶ αὐτὸς αὐτοῖς εἰς τοῦτο τὸ θεῖον ἔργον· ὃ καὶ ἐγένετο. Ἀλλ' ὁ Χάκημ μαθὼν ἀπέστειλε δούκαν ἐξ Αἰγύπτου, τοὔνομα Κὸτπ-ἰλ-Ντόλε, μὲ πολὺ στράτευμα νὰ θανατώσωσι τὸν Μουφέρεζ· ὃς ἐλθὼν καὶ εὑρὼν ἀσθενήσαντα αὐτὸν καὶ ἀποθανόντα ἐδίωξε τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἀνθρώπους του εἰς τὴν ἔρημον. Ἦν δὲ εἰς τὰς ἡμέρας ταύτας χριστιανός τις, τοὔνομα Ἄλης, τοὐπίκλην Χαμάρα, ἀπὸ τῆς γῆς Ἀράκ, γραμματικὸς τοῦ Χάκημ, ὃς ἀνεκαινούργωσε τὸν κουμπὲ τοῦ Ἁγίου Τάφου· ἔτι καὶ ἕτερος χριστιανὸς τοὔνομα Σούγκουλ, υἱὸς Μπάσερ· καὶ οὗτος ὁ ἀείμνηστος προεστάτευσεν εἰς τὴν τελείωσιν τῆς ἀνοικοδομῆς τοῦ θείου ναοῦ, καὶ κατεσκεύασε τοὺς ὑδραγωγοὺς καὶ ἐτελείωσε τὴν κατακαυθεῖσαν στέγην τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου. Ἡ δὲ στέγη τῆς αὐλῆς τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου εὐρύχωρος οὖσα πάνυ ἔμεινεν ἀσκεπής· ὁ γὰρ Χάκημ μετέβαλε γνώμην, τοῦ Κυρίου ἐλεήσαντος τοὺς ἑαυτοῦ, καὶ ἔδωκεν ἄδειαν τοῖς χριστιανοῖς εἰς ἀνέγερσιν καὶ ἀνακαινούργωσιν τῶν διαφθαρέντων θείων ναῶν· ἐποίησε δὲ καὶ εἰρήνην μὲ τὸν βασιλέα τῶν Ῥωμαίων Βασίλειον, ἀποστείλας πρεσβευτὴν διὰ βεβαίωσιν τῆς πρὸς ἀλλήλους εἰρήνης τὸν Ἱεροσολύμων Ἀρί-

στωνα ἢ Ὀρέστην μὲ δῶρα πολυτελῆ· ὁ δὲ ἀδελφὸς τούτου τοῦ Ὀρέστου, τὴν κλῆσιν Ἀρσένιος, τῆς Ἀλεξανδρείας πατριάρχης, ἐκυβέρνα καὶ τὸν θρόνον τῆς Ἱερουσαλὴμ ἄριστα· καὶ τὸ δῶμα τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ἀνῳκοδόμησεν οὗτος, καθὰ ἦν καὶ πρότερον· ἀνεπλήρωσε καὶ τὰ ἐλλείποντα εἰς ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Τάφου. Τῶν δὲ πορφυρογεννήτων τελευτησάντων ἐν ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,ςφλζ', ἀπὸ δὲ Χριστοῦ ,ακη', Ῥωμανὸς ὁ Ἀργυρόπουλος ἐβασίλευσεν ἔτη πέντε, μῆνας ἕξ. Οὗτος ὁ αὐτοκράτωρ πρεσβεύσας εἰς τὸν σουλτάνον ἀπέστειλεν ἀνακαινίσαι τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως μεγαλοπρεπῶς, ἀλλ' ἐνεποδίσθη θανάτῳ. Ἐτελεύτησε δὲ καὶ ὁ θεῖος πατριάρχης Ὀρέστης ἐν Κωνσταντίνου καὶ ἐτάφη ἐκεῖ. Μετὰ δὲ τὸν Ῥωμανὸν ἐπήρθη εἰς τὸν ἀνακτορικὸν θρόνον ἐν ἔτει Χγ ,αλδ' Μιχαὴλ ὁ Παφλαγὼν ἔτη ἑπτὰ καὶ μῆνας ὀκτώ· ἐν δὲ τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ Σκυθοπόλεως

πε'. *Θεόφιλος* ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐπατριάρχευσεν ἔτη ὀκτὼ καὶ ἐτελεύτησεν [1]. Μετὰ δὲ τὸν Παφλαγόνα Μιχαὴλ ἐξουσίασεν ὁ Καλαφάτης Μιχαὴλ μῆνας δ', ἡμέρας ε', μεθ' ὃν Ζωὴ καὶ Θεοδώρα ἔτη τρία. Ἐν δὲ τῷ ,αμε' ἔτει Χγ Κωνσταντῖνος ἐβασίλευσεν ὁ Μονομάχος ἔτη δώδεκα. Ἰστέον, ὅτι οὗτοι οἱ δύο, Μιχαὴλ ὁ Παφλαγὼν καὶ Κωνσταντῖνος οὗτος, ἐγένοντο πληρωταὶ τοῦ θείου ἔργου, ἀνακαινουργώσαντες τὸν περιβόητον ναὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως. Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ Μονομάχου τούτου ἐγένετο Ἱεροσολύμων

πς'. *Νικηφόρος*, ὃς πρότερον ἦν ἱερεύς, τῷ γένει Ῥωμαῖος, τὴν τέχνην τέκτων, ἔχων υἱὸν καὶ θυγατέρα, τὴν οἴκησιν ἔχων ἐν Αἰγύπτῳ· ὅθεν καὶ ἀπεστάλη παρὰ τοῦ Χάκημ καὶ δι' ἀδείας αὐτοῦ ἐχειροτονήθη ἐν Ἱερουσαλὴμ πατριάρχης τῇ ια' ἰουνίου· καὶ ἐπιστρέψας εἰς Αἴγυπτον ἠξίωται μεγάλης τιμῆς παρὰ τοῦ σουλτάνου, μεγάλας βοηθείας λαβὼν παρ' αὐτοῦ. Οὗτος γὰρ ὁ

[1] Εὕρομεν ἐν ἄλλοις μετὰ τὸν Ὀρέστην, τελευτήσαντα ἐπὶ Μονομάχου Κωνσταντίνου, Μηνᾶν, μεθ' ὃν Σωφρόνιον, μεθ' ὃν Μᾶρκον, μεθ' ὃν Συμεὼν τὸν γράψαντα κατὰ ἀζύμων· ἐφ' οὗ οἱ Λατῖνοι ἐξουσίασαν τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐν ἔτει ,αϟθ'.

Χάκημ μεγάλης θεόθεν ἐν τῷ τέλει τῆς ζωῆς του ἔτυχε τῆς εἰς τὸ καλὸν τῶν χριστιανῶν μεταβολῆς· δι' ὃ καὶ προσέταξε τοῖς χριστιανοῖς, ὅπως βοηθήσωσι τῷ πατριάρχῃ τούτῳ μὲ πλουσίας χορηγίας χρημάτων, διὰ νὰ κατασκευάσῃ κειμήλια καὶ σκεύη ἱερὰ διὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Τάφου, διδοὺς αὐτῷ καὶ ὁρισμόν, ὅτι νὰ ἐπαναλάβῃ καὶ νὰ διαυθεντεύῃ τάς τε ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐκκλησίας καὶ τὰ πέριξ μοναστήρια καὶ τὴν ἐν Λύδδᾳ ἐκκλησίαν, ἔτι δὲ νὰ ἔχῃ πάλιν τά τε βακούφια καὶ μούλκια τοῦ Παναγίου Τάφου εἰς τὴν ἐξουσίαν του. Διὰ ταῦτα ἐν τῷ τέλει σφοδρῶς ἐπέτελλε· μεθ' ὃ ἀπέθανεν ἑτοίμως· ὃν διεδέξατο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ντάχαρ ὁ παλαιός· ὃς ἐγεννήθη ἀπό τινος αἰχμαλώτου Ῥωμαίας χριστιανῆς, ὑφ' ἧς παρεκινήθη καὶ ἔδωκε καὶ αὐτὸς θέλημα νὰ οἰκοδομηθῇ ὁ ναὸς τῆς Ἀναστάσεως· καὶ Νικηφόρον τὸν πατριάρχην Ἱεροσολύμων πρὸς τὸν τῆς Κωνσταντίνου αὐτοκράτορα πρεσβευτὴν ἀπέστειλεν, ὑποσχέσεις διδοὺς τῷ ἄνακτι διὰ τοῦ πατριάρχου, τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ ναοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Παλαιστίνῃ τε καὶ Συρίᾳ (πλὴν τῶν ἐκκλησιῶν, ἃς οἱ Ἀγαρηνοὶ ζαμιὰ ἔκαμαν) καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ὑποστατικῶν αὐτῶν καὶ τὴν διαυθέντευσιν τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ χριστιανῶν καὶ τὸ πραγματεύεσθαι Ῥωμαίους καὶ Ἀγαρηνοὺς εἰς τὰς δύο βασιλείας ἀνεμποδίστως, χωρίς τινος φόβου ἢ ζημίας· ἐφ' οἷς ὁ ἄναξ ἔστερξε καὶ τὸν Ἱεροσολύμων περιεποιήσατο· ὃς ἐπιτροπὴν λαβὼν τῆς ἐπανόδου ἀπὸ τοῦ βασιλέως ἔφθασεν εἰς Ἀντιόχειαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Τρίπολιν, ὅπου καὶ ἐτελεύτησε, πατριαρχεύσας ἔτη πέντε· ὁ δὲ θρόνος τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔμεινεν ἄνευ πατριάρχου χρόνους ἐννέα. Ὁ γοῦν Ντάχερ ὁ ῥηθεὶς τὸ τέταρτον μέρος τῆς Ἱερουσαλήμ, τὸ ὄρος δηλαδὴ τοῦ Γολγοθᾶ καὶ τῆς ἁγίας Σιών, ἔδωκεν εἰς τοὺς χριστιανοὺς διὰ νὰ τὰ κατοικῶσι μόνοι. Ἐν δὲ τῷ υκγ' τῆς φυγῆς ὁ μουτεβελῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ θελήσας ἀνοικοδομῆσαι τὰ διεφθορότα αὐτῆς τείχη, ἤρξατο κρημνίζειν τὰς ἐν αὐτῇ ἐκκλησίας, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἁγίαν Σιών, διὰ νὰ λάβῃ τὰς πέτρας εἰς τὴν οἰκοδομήν. Ἀλλ' ὁ μέγας τῆς Ἱερουσαλὴμ βασιλεὺς Θεὸς ἐνεπόδισε τὸ κρήμνισμα τοῦτο θαυ-

μασίως· σεισμὸς γὰρ τότε μέγας καὶ φοβερὸς ἐγένετο τοιοῦτος, οἷος οὐδέποτε οὐδενὶ μεμαρτύρηται, ἐν ἔτει τῆς φυγῆς υκε′, τῇ α′ τῆς ἑβδομάδος τοῦ Ἀσώτου, καὶ ἔπεσε μέρος τῆς Σάχρας ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ ἐν Ῥέμλι τείχους, καὶ πλῆθος οὐκ εὐάριθμον ἀπέθανεν· ἡ δὲ πόλις Ἱεριχὼ κατακρημνισθεῖσα ἀπὸ τοὺς ἐνοικοῦντας, ἔτι δὲ καὶ ἡ Νεάπολις μὲ τὰς κώμας αὐτῆς καὶ ἡ Πτολεμαΐς, εἰς πολλοὺς τῶν κατοίκων αὐτῶν τάφοι ἐγένοντο. Ἔφυγεν ἔτι καὶ ἡ θάλασσα τῆς αὐτῆς Πτολεμαΐδος ἕως μιᾶς ὥρας διάστημα, καὶ αὖθις εἰς τὸν ἑαυτῆς τόπον ὑπέστρεψεν. Οὗτος ὁ φοβερὸς σεισμὸς ἐκράτησε καὶ τὴν δευτέραν ἡμέραν καὶ ἔπειτα. Ὅθεν φοβηθέντες οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἀγαρηνοὶ ἔπαυσαν κρημνίζοντες τὴν ἁγίαν Σιών. — Ἀλλὰ μετὰ τὸν Μονομάχον Κωνσταντῖνον Θεοδώρα ἐβασίλευσεν ἔτη β′ καὶ μῆνας ἑπτά· μεθ' ἣν Μιχαὴλ ὁ ἀπὸ στρατιωτικοῦ ἐνιαυτὸν ἕνα· μεθ' ὃν Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνὸς χρόνους δύο καὶ μῆνας τρεῖς· μεθ' ὃν Κωνσταντῖνος ὁ Δοὺξ χρόνους ἑπτὰ καὶ μῆνας ἕξ. Μετὰ δὲ τὸν Ἱεροσολύμων Νικηφόρον

πζ′. *Νικόλαος* ὁ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης ἔστη ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐν ἔτει Χγ ,ανς′, ἀνὴρ παντοίᾳ ἀρετῇ κεκοσμημένος καὶ περίφημος μὲ ὄνομα διὰ τοῦτο εὐκλεέστατον. Οὗτος κυβερνήσας τὸν θρόνον καλῶς καὶ θεαρέστως ἔτη λγ′ ἀφῆκε τὸ πρόσκαιρα. Ἐν δὲ τῷ ,αξγ′ Χριστοῦ γεννήσεως Ῥωμανὸς ὁ Διογένης ἐβασίλευσεν ἔτη γ′ καὶ μῆνας η′, μεθ' ὃν Μιχαὴλ ὁ υἱὸς τοῦ Δούκα, ὁ Παραπινάκης, ἔτη ἕξ· μεθ' ὃν Νικηφόρος ὁ Βοτανειάτης ἔτη γ′, καὶ ἐν τῷ ,απα′ ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως Ἀλέξιος ἐβασίλευσεν ὁ Κομνηνὸς ἔτη λζ′ καὶ μῆνας δ′· ἐν δὲ τῷ η′ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ

πη′ *Συμεὼν* ἢ *Εὐχέριος* ἐγένετο Ἱεροσολύμων, ἐφ' οὗ οἱ Λατῖνοι ἐκυρίευσαν τὴν Ἱερουσαλήμ. Κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας οἱ Σαρρακηνοὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἡγεμόνες τοσοῦτον ἠγρίευσαν κατὰ τῶν χριστιανῶν καὶ ἐταλαιπώρησαν καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῆς τυραννίας πτωχοὺς κατέστησαν, ὥστε οὐδεμίαν ἄλλην ἔχοντες παρηγορίαν οἱ εὐλογημένοι οὗτοι εἰς τὰ πικρά των ἔτρεχον δάκρυα καὶ εἰς τοὺς θλιβεροὺς ἀναστεναγμούς. Αὕτη δὲ ἡ ἄπληστος τῶν

*

τυράννων ἐκείνων καταδυναστεία καὶ ἁρπαγὴ καὶ ὕβρις οὐκ ἔβλαπτε καὶ κατέφθειρε μόνον τὰ ἔξω καὶ σωματικὰ ὑπάρχοντα· ἀλλὰ τὸ χείριστον τῆς ἀσυγκρίτου κακίας των ἦν καὶ ἀνυπομόνητον ἡ καταφρόνησις καὶ ὕβρις καὶ αὐτῶν τῶν θείων τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων· ὅτε γὰρ οἱ ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ ἐπετέλουν τὴν ἀναίμακτον ἱεροτελεστίαν, οἱ ὠμοὶ ἐκεῖνοι καὶ ἀσεβέστατοι πηδῶντες ἕως καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἅγιον βῆμα, τί μὲν οὐκ ἐβλασφήμουν ἐμπαίζοντες τοὺς ἱερεῖς; τί δὲ τῶν ἀτόπων οὐκ ἔπραττον εἰς τὰ ἅγια; Ἐμοὶ μὲν καλὸν τὸ σιωπᾶν, ἐκείνοις δὲ ἀθέοις οὖσι τὸ δρᾶν. Εἰς τούτους τοὺς καιροὺς συνέβη καὶ ἦλθε διὰ προσκύνησιν τῶν ἁγίων τόπων πρεσβύτερός τις ἐρημίτης, Πέτρος τοὔνομα, καὶ ἰδὼν τὰς θλίψεις καὶ τὰ ἀνύποιστα τῶν χριστιανῶν βάσανα συνέπαθε τὴν καρδίαν, ἔκλαυσε καὶ αὐτὸς πικρότατα καὶ τῷ πατριάρχῃ καὶ κλήρῳ εἶπεν· "Ὑπομείνατε ἔτι ὀλίγον καιρὸν καὶ Θεοῦ βοηθείᾳ ἐλευθεροῦσθε τῶν δεινῶν τούτων". Οὕτως εἰπὼν καὶ προσκυνήσας ἔδραμε μὲ θεῖον ζῆλον εἰς τὸν Ῥώμης, καὶ πεσὼν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐδιηγήσατο μὲ ποταμηδὸν δάκρυα πάσας τὰς ἀνυπομονήτους κακώσεις τῶν χριστιανῶν καὶ τῶν ἁγίων ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐκκλησιῶν, ἃς ἔπασχον παρὰ τῶν Σαρρακηνῶν. Ὁ δὲ πάπας ταῦτα ἀκούσας ἐλυπήθη μεγάλως, ὡς εἰκός, καὶ πάραυτα καρδινάλεις καὶ ἐπισκόπους εἰς ὅλους τοὺς αὐθέντας τῶν Φράγκων ἀπέστειλε, παρακαλῶν αὐτοὺς νὰ σηκώσωσι τὸν σταυρὸν χωρίς τινος προφάσεως καὶ νὰ ὑπάγωσι νὰ ἐλευθερώσωσι τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τῆς τυραννίδος τῶν ἀσεβῶν· ἐφ' οἷς οἱ αὐθένται ἐκεῖνοι ὑπακούσαντες ἔτρεξαν μὲ μεγάλην δύναμιν· ἦν γὰρ ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατευμάτων αὐτῶν τριακόσιαι μὲν χιλιάδες τὸ πεζικόν, ἑκατὸν δὲ χιλιάδες τὸ ἱππικόν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐπὶ τὴν Ταρσὸν τῆς Κιλικίας ἐπιδραμόντες ἐπολέμησαν ἀνδρικῶς κυριεύσαντες αὐτήν, εἶτα δὲ καὶ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ τὴν Λαοδίκειαν καὶ τὴν Τρίπολιν καὶ τὴν Τύρον καὶ τὴν Πτολεμαΐδα καὶ τὴν Παλαιστίνην πᾶσαν καὶ αὐτὴν τὴν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλήμ, ἥτις ἐλήφθη ὑπ' αὐτῶν ἐν ἔτει Χριστοῦ γεννήσεως ,αϥθ', ἰουλίου ιε', ἡμέρᾳ Παρασκευῇ· ἔνθα καὶ ἑπτὰ βασιλεῖς ἐβασίλευσαν ἔτη πη', ἤ, ὡς

ἄλλοι, ἔτη ρδ', ὧν ὁ πρῶτος οὐδέποτε ἠθέλησε διὰ εὐλάβειαν νὰ φορέσῃ κορώναν, λέγων· "Πῶς εἶναι δίκαιον νὰ φορέσω ἐγὼ στέφανον χρυσοῦν, ἔνθα ὁ παμβασιλεὺς Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μὲ ἀκάνθινον ἐστεφανώθη στέφανον"; Διὰ ταῦτα ἐχάρησαν οἱ χριστιανοὶ καὶ τὸν βασιλέα εὐφήμησαν. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ διαφόρων τόπων ἀπὸ τῶν χριστιανῶν πολλοὶ ἀκούσαντες τὴν τῶν Ἱεροσολύμων ἐκ τῶν Ἀγαρηνῶν ἐλευθερίαν προσῆλθον πανοικὶ καὶ κατῴκησαν ἐν Ἱερουσαλήμ. Οἱ δὲ βασιλεῖς οὗτοι καὶ πέραν ἐξουσίαζον τοῦ Ἰορδάνου, καὶ τὸ Χορὰχ ἢ Κορὰκ καὶ Σόπακ· ἐπολέμουν δὲ πάντοτε μετὰ τῶν Ἀράβων καὶ τῶν τῆς Αἰγύπτου σουλτάνων καὶ τῶν τῆς Δαμασκοῦ ἀμηράδων καὶ Βαβυλῶνος. Τὰ δὲ παλάτιά των ἔκτισαν εἰς τὰ ἀνατολικὰ καὶ νότια προαύλια καὶ στοὰς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τοῦ Παναγίου Τάφου, τὰ ὁποῖα ἔφθανον ἕως εἰς τὸν Φόρον, ἐν ᾧ ἦσαν αἱ ἐξωτερικαὶ τῶν προαυλίων πύλαι· τὰ δὲ μνήματά των εἶχον ἔνδον τοῦ ναοῦ, ἐγγὺς τῆς προσκυνητῆς τοῦ σωτῆρος Ἀποκαθηλώσεως καὶ ὑποκάτω τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ, ἐν οἷς ἐθάπτοντο· διὰ δὲ τὴν διοίκησιν αὐτῶν Φραγκοπατριάρχης ἐψηφίσθη παρὰ τοῦ πάπα Πασχάλη· οἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων πατριάρχαι εἶχον τὴν οἴκησιν ἐν τῇ ἁγίᾳ Βηθλεέμ. Ὅθεν ὁ Συμεὼν ἢ Εὐχέριος, ὡς εἴπομεν, ἀποστερηθεὶς τῆς ἐξουσίας ὑπὸ τῶν Λατίνων, καὶ ἰδὼν οὐ μόνον τὴν ἀπανθρωπίαν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ σχίσματα καὶ τὰς αἱρέσεις, ἃς εἶχον, ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ κατὰ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ τὸν κατὰ ἀζύμων θαυμάσιον συνεγράψατο λόγον ἐν τῇ ἁγίᾳ Βηθλεέμ· καὶ ἔτη ἕνδεκα πατριαρχεύσας ἀπῆλθε πρὸς Κύριον. Μετὰ δὲ τοῦτον

πθ'. *Εὐθύμιος* ἐπατριάρχευσεν ἔτη κγ', ἐν τῷ ιζ' χρόνῳ τῆς βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ἐτελεύτησε· τὸ ζῆν δ' ἐκμετρήσαντος καὶ τοῦ Ἀλεξίου, ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐβασίλευσεν Ἰωάννης ὁ Κομνηνὸς ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἑκατοστῷ δεκάτῳ ὀγδόῳ χρόνους εἰκοσιτέσσαρας ἢ κε' καὶ μῆνας ζ' ἢ η'· καὶ ἐν τῷ β' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐγένετο Ἱεροσολύμων

ρ'. *Ἡράκλειος* ἦ, ὡς ἄλλοι, *Ἀγάπιος* ἔτη κδ' καὶ ἐκοι-

μήθη· ἀπεβίω δὲ καὶ ὁ Ἰωάννης καὶ ἐβασίλευσεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς ἐν ἔτει ,αρμγ′ χρόνους λη′, καὶ ἐν τῷ β′ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ Ἱεροσολύμων

ηα′. *Ἰωάννης* πατριάρχης μετὰ τὸν Ἡράκλειον ἐγένετο χρόνους κβ′, ὃς καὶ αὐτὸς συνέγραψε λόγους τρεῖς κατὰ ἀζύμων· καὶ ἐπὶ τοῦ Μανουὴλ δὲ ἦν ἐν τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδῳ παρών. Οὗτος ἀλλ' οὖν Μανουὴλ ὁ φιλόχριστος αὐτοκράτωρ (κατὰ τὸν Φωκᾶν ἐν τῇ ἐκφράσει τῶν ἁγίων τόπων), δι' ὃν εἶχε πόθον, τὸν Πανάγιον Τάφον ἐνεδύσατο μὲ καθαρὸν χρυσόν, δεικνύων τὴν πρὸς τὸν λυτρωτὴν ἑαυτοῦ πίστιν· τὴν δὲ περὶ τὸν Ἰορδάνην τοῦ Προδρόμου μονὴν ἐκ βάθρων ὑπὸ σεισμοῦ ἀνεστραμμένην ἐκ καινῆς ἀνῳκοδόμησε, τοῦ ταύτης ἡγουμένου παρρησιάσαντος εἰς τοῦτον τὸν ἄνακτα καὶ παρακαλέσαντος αὐτὸν διὰ τὴν αὐτῆς ἀνέγερσιν· ὁμοίως καὶ τὴν μονὴν τοῦ προφήτου Ἠλιού, τὴν μεταξὺ Ἱερουσαλὴμ καὶ Βηθλεὲμ ὑπάρχουσαν, ἥτις ὑπὸ τῶν παλαιτάτων μὲν ἀνηγέρθη ἀνδρῶν θεοφιλῶν, ἐκ δὲ τοῦ σεισμοῦ ῥιζόθεν κατέπεσε. Καὶ ταύτην ὁ αὐτὸς Κομνηνὸς ἐκ βάθρων ἀνήγειρε, μεσιτεύσαντος τοῦ ἡγουμένου αὐτῆς τῆς μονῆς, Σύρου ἀνδρός· ἔτι δὲ καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου τῆς σεβασμίας Βηθλεὲμ περικαλλέστατον ναὸν ἡ φιλότιμος αὐτοῦ τοῦ πορφυρογεννήτου χεὶρ ἀνήγειρε καὶ μὲ ψηφίδας κεχρυσωμένας ὅλον τὸν ναὸν κατεκόσμησεν, ἐφ' ὃν ὁ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ Λατίνων παρένθετος ποιμὴν τὸν αὐτοκράτορα τάχα τῆς μεγαλοψυχίας ἀμειβόμενος ἐν διαφόροις τόποις, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ ἁγίου ὑπερθεν σπηλαίου, τὴν ὡραίαν ἐκείνου μορφὴν ἀνεστήλωσε. Ταῦτα ὁ Φωκᾶς. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἐν τῷ κδ′ ἔτει τῆς αὐτοκρατορίας τούτου τοῦ βασιλέως ἐτελεύτησε καὶ ἐγένετο [πατριάρχης Ἱεροσολύμων] οἱ μὲν λέγουσιν *Ἰωσήφ*, οἱ δὲ *Νικηφόρος*, οἱ δὲ μετὰ τὸν διαληφθέντα Εὐθύμιον *Ἀγάπιος*, εἶτα Σάββας, εἶτα *Εὐχέριος*, εἶτα *Ἰάκωβος*, εἶτα *Ἀρσένιος*, εἶτα *Ἰωάννης*, Ἀλλ' ἡμεῖς τούτους ἀφέντες πειθόμεθα μᾶλλον εἰς τὸν βίον τοῦ ἐν ἁγίοις Λεοντίου. Ὅθεν μετὰ τὸν Ἰωάννην

ηβ′. *Λεόντιος* τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸν θρόνον ἐδέξατο ἔτη ιζ′,

ὃς ἦν ἀπὸ Στρουμίτζης (ἥτις τὸ πάλαι Τιβεριούπολις ἐλέγετο), εἰς τὰ πέρατα τῆς Μακεδονίας, εἶτα ἱερεὺς ἐν Πάτμῳ καὶ ἡγούμενος τῆς ἐκεῖσε μονῆς τοῦ θεολόγου Ἰωάννου· μεθ' ὃ εἰς Κωνσταντίνου ἀπάρας, τοῦ Ἱεροσολύμων πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος, τῆς Ἱερουσαλὴμ πατριάρχης προεχειρίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ· ὑφ' οὗ παρακινηθείς, θέλων καὶ αὐτὸς νὰ προσκυνήσῃ τοὺς τόπους, ἐφ' οἷς δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς γεγονὼς ἐβεβαδίκει, ἐξέπλευσε καὶ εἰς τὴν Πτολεμαΐδα τὴν καὶ Ἄκκα λεγομένην ἐπεδήμησε, καὶ ἐξῆλθεν ἡ περὶ αὐτοῦ φήμη. Ὅθεν ἔτρεχον πρὸς αὐτὸν τὰ πλήθη, οἱ μὲν τῆς εὐλογίας, οἱ δὲ τῆς ὑγιείας ἀπολαύσοντες· καὶ ἐκεῖθεν τὴν πορείαν διὰ τῆς Ναζαρὲτ ποιησάμενος ἀνέβη εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ νυκτὸς εἰσῆλθεν ὁ ἱεράρχης εἰς αὐτήν, καὶ τοὺς πολλοὺς λαθὼν εἰσέβη εἰς τὸν ναὸν καὶ εἰς τὸν ζωοδόχον τοῦ Κυρίου Τάφον, καὶ προσκυνήσας γονυκλιτῶς τὰς εὐχὰς τῷ Κυρίῳ ἀπέδωκεν. Ἦν δὲ τότε ἡ Ἱερουσαλὴμ θλιβομένη ὑπὸ πολυημέρου ἀνομβρίας· ὁ δὲ Θεὸς ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ καὶ εὐχῇ τοῦ γνησίου ποιμένος βροχὴν μεγίστην ἔβρεξεν, ἥτις τὰς στέρνας ἐγέμωσε καὶ τὰ χωράφια ἐπλήρωσεν. Ὁ οὖν τοῦ Θεοῦ λαὸς ἔγνω τὸν αἴτιον, δι' ὃν ὁ Θεὸς ταῦτα πεποίηκε καὶ ἐτίμα καὶ εὐφήμει, λέγοντες "ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ Θεοῦ ὁ μέγας ὁ ἅγιος μὲ τὸν ἐρχομόν του ἀπὸ τοῦ κινδύνου τῆς δίψης ἡμᾶς διεσώσατο". Ὁ δὲ ἐπείσακτος τῶν Λατίνων ἀρχιερεὺς θυμῷ ἀδίκῳ νικηθεὶς ἔπεμψε τὴν νύκτα ἐνόπλους μὲ σπαθία νὰ θανατώσῃ τὸν μηδὲν ἀδικήσαντα· ἀλλ' ὁ ἀορασίᾳ πατάξας τοὺς Σύρους ποτέ, ζητοῦντας τὸν Ἐλισσαῖον, αὐτὸς καὶ τούτους ἐτύφλωσε· καὶ ὅλην τὴν νύκτα κοπιάσαντες οὐδὲν ἐτέλεσαν, καὶ πρὸς τὸν ἀποστείλαντα ἐπιστρέψαντες ἅπαντα διηγήσαντο, λέγοντες ὅτι ἀκράτητός ἐστιν ὁ δίκαιος παντὶ τῷ ἐπιβουλεύοντι, ὑπὸ Θεοῦ φυλαττόμενος. Τοῦτο ἠκούσθη εἰς πᾶσαν τὴν Συρίαν, Κιλικίαν τε καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν, ὅστις φοβούμενος ἵνα μή τι καὶ πάθῃ ὁ ἅγιος, ἀπέστειλε ζητῶν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κωνσταντίνου. Τοῦτο καὶ ὁ τῆς Δαμασκοῦ κατάρχων, καίτοι Ἀγαρηνὸς ὤν, μαθὼν γράμμα πρὸς αὐτὸν ἀπέστειλε, μὲ πᾶσαν εὔνοιαν

πρὸς ἑαυτὸν μετακαλούμενος καὶ ὑποσχόμενος νὰ χαρίσῃ αὐτῷ τὴν ἐκεῖσε τῶν χριστιανῶν ἐκκλησίαν, τὴν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεομήτορος, διὰ κατοικίαν του, καὶ νὰ παρέχῃ αὐτῷ σιτηρέσιον ἡμερούσιον ἀνὰ ἓν χρυσόν, ἤτοι φλωρίον· ὁ δὲ ἀντέγραψεν ἐπαινῶν καὶ εὐχαριστῶν τῷ ἀμηρᾷ διὰ τὴν καλήν του προαίρεσιν, καὶ φανερῶν ὅτι οὐ δύναται νὰ ἀπέλθῃ πρὸς αὐτόν, ἐπεὶ ὁ βασιλεὺς μαθὼν τὰ ὑπὸ τῶν Λατίνων πρὸς αὐτὸν κακουργηθέντα προσεκάλει πρὸς ἑαυτὸν διὰ γράμματος· ἐζήτει δὲ ἀπ' αὐτοῦ ἀντὶ πάσης δωρεᾶς τε καὶ χάριτος γράμμα διαυθεντευτικὸν ἀπὸ τῶν αὐτοῦ θαλαττίων κουρσάρων· ὁ δὲ ἀμηρᾶς εὐθὺς τὸ γράμμα ἀπέστειλε, ἐν ᾧ ἔγραφε νὰ μένῃ ἀπαθὴς κακῶν αὐτός τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ Ῥωμαῖοι, προσεπιχαριζόμενος καὶ Λατίνους ἑξήκοντα, ἂν θελήσωσι μετ' αὐτοῦ νὰ συμπλεύσωσι (τὸ ὁποῖον γράμμα ἔδειξεν ὕστερον καὶ τῷ βασιλεῖ, εἰς ἔλεγχον τοῦ βασιλικοῦ φρονήματός τε καὶ πολιτεύματος), τοὺς ὁποίους πολλὰ παρακαλέσας καὶ πολλάκις νὰ λάβῃ τὴν ἄδειαν νὰ λειτουργήσῃ ἀρχιερατικῶς εἰς τὸν ζωοδόχον τοῦ Κυρίου Τάφον οὐκ ἔτυχε τῆς αἰτήσεως, ἀλλ' ἢ μόνον μόνης ὡς εἷς τῶν πολλῶν νὰ ἀξιωθῇ τῆς τοῦ ἁγίου τόπου προσκυνήσεως. Ὅθεν ἔγνω συμφέρον νὰ ἀπέλθῃ ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλήμ· ὅπερ καὶ ἐγένετο. Φθάσας οὖν εἰς τὴν Βασιλεύουσαν τὸν βασιλέα εὐλογίας ἠξίωσε· καί ποτε ὁ τῆς Ἀντιοχείας πατριάρχης Κύριλλος νόσῳ ἐσχάτῃ κρατηθεὶς τὰ λοίσθια μόλις ἔπνει. Συνῆλθον οὖν ἄλλοι τῶν συγκλητικῶν καὶ τῆς συνόδου τὰ ἐξιτήρια αὐτοῦ ἐπισκεψόμενοι· συνῆλθε δὲ καὶ Θεοδόσιος ὁ τῆς Κωνσταντίνου πατριάρχης, συνῆλθε δὲ καὶ ὁ μέγας οὗτος, ὁ Ἱεροσολύμων Λεόντιος· καὶ κύκλῳ στάντες τοῦ κατακειμένου, ὅστις εἶχεν ἡμέρας ἓξ ἐκτάδην κείμενος καὶ ψυχορραγῶν, ἀναισθητῶν τε καὶ τὰ ἐπαγόμενα οὐδόλως εἰδώς. Οὗτοι λοιπὸν οἱ δύο τοῦ Χριστοῦ ἀρχιεράρχαι, ἐπεὶ μηδεμίαν ἄλλην βοηθῆσαι αὐτῷ βοήθειαν ἐν τοιούτῳ καιρῷ οὐκ εἶχον, ἔγνωσαν δι' ἐπιτιμίας ὡς ἀρχιερεῖς νὰ ἔλθῃ ὁ ἄγγελος ὁ τῇ ἐξόδῳ τοῦ θνήσκοντος ὑπηρετῶν νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν κείμενον ταχύτερον. Ὅθεν ἀλλήλοις τὰ πρωτεῖα παρεῖχον διὰ τὸ περιὸν τῆς ταπεινώσεως, ὁ μὲν λέγων· "ἐπεὶ σὺ

πρόεδρος εἶ τοῦ τῆς Κωνσταντίνου θρόνου, σοὶ ἀνήκει τὰ τῆς ἐπιτιμίας ἐργάσασθαι· ἐγὼ γὰρ παρὰ τῶν κανόνων ὑπείκειν σοι ἐνταῦθα καὶ ἄνευ τῆς σῆς ἀδείας μηδὲν ποιεῖν ἀρχιερατικὸν προστέταγμαι"· ὁ δὲ Κωνσταντινουπόλεως αὖθις ἐνέκειτο λέγων· "Ἡ ἐξουσία οἶδεν ἐν καιρῷ τῇ ἀρετῇ νὰ παραχωρῇ ὅσα καὶ βούλεται". Ὅθεν ὁ θεῖος Λεόντιος ὑπενδοὺς εἰς τὴν τοῦ Θεοδοσίου ἐπιταγήν, καὶ ἁπλώσας εἰς τὸν ἀέρα τὴν τιμίαν αὐτοῦ χεῖρα καὶ κατασφραγισάμενος, ἔλεξε· "Τῷ φοβερῷ ὀνόματι τῆς ὁμοουσίου καὶ ζωαρχικῆς τριάδος τὴν ἐπιτιμίαν ἐπιτίθημί σοι, τοῦ Κυρίου ἄγγελε, καὶ ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς ὁμόδουλε· μὴ ἀναβάλῃς μηκέτι τὸν καιρὸν τοῦ λαβεῖν τὴν ψυχὴν τοῦ ἀδελφοῦ ἀπὸ τοῦ σώματος· μὴ ἄλλο τι, πλὴν τούτου· κυριακὸν ἐκτελέσεις ἐπίταγμα· μὴ εἰς δεσποτικὴν ἀνέλθῃς παράστασιν, μηδὲ τοῖς συνταξιώταις σου συμπαρασταίης, ἕως ἂν τὸ παρὸν ἐκτελέσῃς λειτούργημα". Εἶπε ταῦτα ὁ δίκαιος, ὁ δὲ ἄγγελος ὑπακούσας τὴν ψυχὴν τοῦ τῆς Θεουπόλεως σκήνους αὐτίκα ἐχώρισεν [1]. Ὁ δὲ πατριάρχης Λεόντιος συνεγράψατο καὶ περὶ τῆς ἁγίας τριάδος ἐν ιδ' κεφαλαίοις· κατὰ δὲ τὸ ͵αρπα' ἔτος Χγ ὁ ἀείμνηστος Μανουὴλ κατέλιπε τὰ πρόσκαιρα καὶ ἐβασίλευσεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς χρόνον ἕνα καὶ ἐσφάγη· ὁ δὲ σφαγεὺς αὐτοῦ καὶ θεῖος — φεῦ — Ἀνδρόνικος ἐτυράννησε χρόνους δύο καὶ μῆνας ἕξ· ἐφ' οὗ ὁ θαυμάσιος οὗτος καὶ παναγιώτατος Ἱεροσολύμων Λεόντιος τῇ ιδ' μαΐου ἀπῆλθεν εἰς τὰς αἰωνίους μονάς· τὸ δὲ τίμιον αὐτοῦ σῶμα τέθαπται ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν Στείρου, θαύμασι καὶ μύροις εὐωδεστάτοις βρύον. Ἐν δὲ ͵σφιζ' ἔτει Ἀδὰμ, ἀπὸ δὲ Χγ ͵αρπς', Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος ἐβασίλευσεν ἔτη η' μῆνας ς', τοῦ τυράννου Ἀνδρονίκου καὶ αὐτοῦ σφαγέντος. Μετὰ δὲ τὸν μακάριον Λεόντιον ὑπὸ τούτου τοῦ Ἰσαακίου πατριάρχης ἀνεδείχθη ὁ Ἱεροσολύμων

ηγ'. *Δοσίθεος*, τὸ γένος ἐκ Βενετίκων, ἀσκητεύων ἐν τῇ τοῦ Στουδίου μονῇ, φίλος Ἰσαακίου καὶ πρὸ τῆς βασιλείας προειρηκὼς αὐτῷ πῶς μέλλει νὰ βασιλεύσῃ· τοῦ δὲ κατὰ τὴν πρόρρησιν βασιλεύσαντος, μεγίστης ἠξίωτο τιμῆς ὁ πατριάρχης καὶ τὰ

[1] Ὅρα τὸν Μακάριον Χρυσοκέφαλον τὰ περὶ τούτου εἰς πλάτος διηγούμενον.

μεγάλα δεδύνητο παρὰ τῷ βασιλεῖ καὶ πατριάρχης Ἱεροσολύμων προεβέβλητο. Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις καὶ μοναχός τις Γεράσιμος ἀνεκαίνισε τὸ ἐν Ἱερουσαλὴμ μοναστήριον τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου καὶ διαθήκην ἐποίησεν εἴς τινας ἑτέρους μοναχούς· ἐν ᾗ καὶ ὁ βασιλικὸς πρεσβευτὴς Ἰωάννης ἦν παρὼν ὁ Τριχᾶς, ὁ λογοθέτης τῶν οἰκιακῶν· ἣν ὑπέγραψεν ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος, ὃν καὶ παναγιώτατον καλεῖ ὁ μοναχὸς οὗτος Γεράσιμος, ὁ Βασὰν μητροπολίτης Γερμανός, ὁ Γάζης ὑπέρτιμος Μάτος, ὁ ἐπίσκοπος Βηθλεὲμ Ἠλίας. — Οἱ Λατῖνοι, ὡς εἴπομεν, εὑρισκόμενοι εἰς τὸ Κορὰκ καὶ πέριξ ὥρμουν κατὰ τῶν Σαρρακηνῶν, ἐπιστρεφόντων ἀπὸ τοῦ Κ̱αμπέ, καὶ ἄλλους μὲν ἐγύμνωνον, ἄλλους δὲ ἐφόνευον· οἱ δὲ Ἀγαρηνοὶ μὴ δυνάμενοι τότε πρὸς αὐτοὺς ὑπερίσχυσαν ὅμως καὶ τὸ μέγα μοναστήριον τὸ ἐπὶ τοῦ Θαβωρίου ὄρους ἐκρήμνισαν, καὶ ὅσους εὗρον ἐκεῖσε ἐθανάτωσαν· ὅθεν ὁ περιβόητος τῆς θείας Μεταμορφώσεως ναὸς ἄχρι τῆς σήμερον οὕτω μένει κατηδαφισμένος. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ ἔργον τῶν Λατίνων πολλάκις τελούντων, καὶ τῶν ἀπὸ Κ̱αμπὲ οὕτως ὑπ' αὐτῶν διαφθειρομένων, παρεκινήθησαν οἱ Ἀγαρηνοὶ εἰς θυμὸν καὶ συνήχθησαν πανταχόθεν μὲ ὀργὴν ἀκράτητον πλῆθος πολὺ σφόδρα, ἔχοντες στρατηγὸν τὸν Ἀγ̱ούπην, τὸν μετονομασθέντα Σαλαδῖνον ἢ Σαλαχιδίν, τὸν ἀμηρᾶν τῆς Δαμασκοῦ· ὅστις συμπαραλαβὼν συμμάχους καὶ τοὺς Ἴβηρας ἐπέδραμε κατὰ Λατίνων· οὗτοι δὲ ἔτυχον τότε καὶ ἦσαν πρὸς ἀλλήλους μὲ ἔχθρας καὶ φιλονεικίας καὶ διαιρέσεις, ὅ τε ῥὴξ τῆς Ἱερουσαλὴμ Λουσιανὸς καὶ ὁ κόντε τῆς Τριπόλεως Ῥαϊμοῦνδος. Ὅθεν ἐν τοιούτοις ὄντας τοὺς Λατίνους ἐκροτήθη ὁ πόλεμος· ἐνικήθησαν οἱ Φράγκοι· ἐλήφθη ἡ Συρία ὑπὸ τῶν Σαρρακηνῶν, ἡ Παλαιστίνη καὶ αὐτὴ ἡ Ἱερουσαλήμ· ἐκρατήθη καὶ ὁ Λουσιανὸς αἰχμάλωτος κατὰ τὴν Τιβεριάδα· ἐθανατώθησαν καὶ ἐκ τοῦ λαοῦ χιλιάδες διακόσιαι ἐν ἔτει Χγ ,αρπθ'· αἱ πόλεις κατεσκάφησαν· τὰ ἔσω καὶ ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ μοναστήρια ἠφανίσθησαν, τὸ μοναστήριον τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν κατ' ἐξαίρετον, τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ ἐν Βηθλεὲμ μεγίστου ναοῦ· ὁ τίμιος σταυρὸς ὁ ἐπὶ τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Κυρίου Ἀναστάσεως κατεβιβάσθη καὶ εἰς τὰς

στράτας τῆς Ἱερουσαλὴμ παρεδειγματίσθη· τὰ καμπαναρεῖα, πλὴν τοῦ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς ἁγίας Βηθλεέμ, κατεκρημνίσθησαν· τὰ παράθυρα τοῦ ναοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου μὲ ξηρόλιθον ἐκλείσθησαν· ἡ ὀρθομαρμάρωσις αὐτοῦ ἐξεβλήθη καὶ τὰ κύκλῳ αὐτοῦ κατεκρημνίσθησαν· ὁ οἶκος τοῦ Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης, ὁ περικαλλέστατος δηλαδὴ ναὸς ἔνθα ἐγεννήθη ἡ κυρία Θεοτόκος, ὁ ἐπὶ τῆς Προβατικῆς, Σαλαχίε ὑπὸ τοῦ Σαλαχιδὶν οἰκειωθεὶς ἐκαλέσθη καὶ ὠνομάσθη· τὸ Πατριαρχεῖον ζαμὶ καὶ διδασκαλεῖον τῶν Ἀγαρηνῶν ἐγένετο· καὶ ἂν ἔλειπεν ἡ μεγάλη ἐπιμέλεια τοῦ αὐτοκράτορος Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου, μὲ δῶρα φιλοφρονήσαντος τὸν Σαλαδῖνον, τὸν αὐθέντην τῆς Ἱερουσαλὴμ κατασταθέντα, καὶ πρεσβευσαμένου ἵνα μὴ κακοποιήσῃ τοὺς ὀρθοδόξους καὶ διαφθείρῃ τὰ σεβάσμια προσκυνήματα καὶ τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, οὐκ ἂν ἔμενε μήτε σημεῖον εἰς τὰ προσκυνήματα. Οὗτος ὁ Σαλαδῖνος ἤνωσε τὴν ἐξουσίαν τῆς Βαβυλῶνος μὲ τὴν τῆς Αἰγύπτου, καὶ μὲ πόλεμον κατέλυσε τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀράβων. Οὗτος ἔδωκε τόπους ἐν Ἱερουσαλὴμ τοῖς συμμάχοις Ἴβηρσι, τὸν ἅγιον Γολγοθᾶν, τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας Θέκλης, τὸ τοῦ Προδρόμου, τὸ τοῦ θεολόγου Ἰωάννου (ἐν ᾧ τὴν σήμερον οἱ Φράγκοι), τὸ τοῦ ἀποστόλου Ἰακώβου ἀδελφοῦ τοῦ Θεολόγου (ἐν ᾧ καὶ οἱ Ἀρμένιοι), τὸ τοῦ ἁγίου Νικολάου· οἱ δὲ Κόπται καὶ Χαμπαίσιοι καὶ Ἰακωβῖται καὶ Νεστοριανοὶ ἔλαβον ἐπὶ τούτου καὶ οὗτοι τόπους ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὕστερον δὲ πάλιν φέρεται εἷς τινας τῶν ἱστορικῶν, ὅτι ἐν τῷ ,ασλ' Χγ ἔτει οἱ Φράγκοι μὲ πλῆθος πολὺ ἀπῆλθον εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ ὅτι ἔλαβεν αὐτὴν ὁ Φριδερῖκος μόνον μὲ τέχνας, χωρὶς τοῦ ἐκχέαι αἷμα, καὶ ἐκράτησαν μ' χρόνους· ἄλλοι δὲ ἱστοροῦσιν, ὅτι εὐθὺς πάλιν ἐδιώχθησαν καὶ οἱ χριστιανοὶ καὶ τὰ προσκυνήματα ἐκακουχήθησαν, καὶ τῆς πόλεως τὰ τείχη ἐχαλάσθησαν παρὰ τῶν Σαρρακηνῶν, πλὴν τοῦ θείου ναοῦ· μεσιτείᾳ γὰρ τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν ὀρθοδόξων διεφυλάχθη ὁ ναός. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως· ὁ δὲ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ θρόνου εἰς τὸν τῆς Κωνσταντίνου ἐπήρθη θῶκον, ἀποδιωχθέντος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ

τῆς Κωνσταντίνου ποιμένος Λεοντίου. Ἀλλ' οὐ διῆλθε καιρὸς πολὺς καὶ πάντες ἐμίσουν τὸν Δοσίθεον ὡς φιλόθρονον, καὶ ἐπιβάτην αὐτὸν ἀλλοτρίας ἐκκλησίας ὠνόμαζον καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐδίωκον. Μετὰ δὲ Ἰσαάκιον ἐν ἔτει Χγ ,αρϟε' ὁ αὐτάδελφος καὶ τυφλωτὴς—ὢ τῆς ἀπανθρωπίας—Ἰσαακίου ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς βασιλείας ἐκάθισεν Ἀλέξιος χρόνους ἐννέα, μῆνας ἕξ· ἐν δὲ τῷ γ' τούτου χρόνῳ ἐν Ἱερουσαλὴμ

ϟγ'. *Νικόλαος* Ἱεροσολύμων ἐγένετο ἔτη ιε' καὶ ἐτελεύτησεν· ἀλλ' ὁ Ἱεροσολύμων Ἐφραὶμ οὕτω καταλέγει: μετὰ τὸν *Δοσίθεον*, ὃν προείπομεν, *Ἀθανάσιον*· μεθ' ὃν *Λεόντιον*, μεθ' ὃν *Γρηγόριον*, μεθ' ὃν *Λάζαρον*· ἐν δὲ τοῖς τῶν κανόνων ὕμνοις εὕρομεν μετὰ τὸν Ἰωάννην *Νικόλαον*, μεθ' ὃν πάλιν *Ἰωάννην*. — Μετὰ δὲ τὸν Ἀλέξιον Ἀλέξιος ὁ υἱὸς τοῦ ἐκτυφλωθέντος Ἰσαακίου ἐβασίλευσε μῆνας θ' καὶ ἡμέρας κ'· μεθ' ὃν Ἀλέξιος Δούκας ὁ Μουρζοῦφλος ἔτη δύο καὶ ἡμέρας κ', ὅτε οἱ Φράγκοι ἔλαβον τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐν ἔτει ἀπὸ Ἀδὰμ ,ϛχιβ', ἀπὸ δὲ Χγ ,ασδ', ἀπριλίου δωδεκάτῃ, ἡμέρᾳ β'· καὶ ἐβασίλευσαν ἐν αὐτῇ βασιλεῖς τέσσαρες, χρόνους, ὡς μέν τινες λέγουσι, νϛ', ὡς δὲ ἄλλοι, ξ', μῆνας η', ἡμέρας ιγ'. Οἵτινες ἐκούρσευσαν τὰ ἐν αὐτῇ ἱερά, ἅτινα, ὡς ὄντα καὶ αὐτὰ κειμήλια, κατὰ καιροὺς ἀποστελλόμενα δῶρα τὰ πλείω ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀπαριθμοῦμεν· (ἀπαριθμοῦμεν δὲ) ὀλίγα τινὰ ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ μακαριωτάτου πατρὸς καὶ πατριάρχου τῆς Ἱερουσαλὴμ Δοσιθέου: Τίμιον ξύλον τὸ ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ κομισθὲν παρὰ τῆς ἁγίας Ἑλένης· ὄζος ἢ ῥόζος τοῦ τιμίου ξύλου, ὅπερ ὁ Ἡράκλειος ὁ βασιλεὺς εἰς Κωνσταντίνου ἔφερεν, ἐξ οὗ ἔρρει χυμός τις εὐωδέστατος θεραπεύων πᾶν εἶδος ἀρρωστίας, οἱ ἧλοι, ὁ ἀκάνθινος στέφανος, τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον, τὰ σανδάλια τοῦ Σωτῆρος, ἡ λόγχη, ὁ σπόγγος, ὁ κάλαμος, τὰ σπάργανα τοῦ Χριστοῦ, ἡ σινδών, τὸ λέντιον· ἄρτος, ἐξ οὗ ὁ Χριστὸς τοῖς ἀποστόλοις ἐν τῷ δείπνῳ τῷ μυστικῷ διένειμεν (ὃς ἄρτος ἦν περιεχόμενος ἐν σκεύει χρυσῷ μαργαρολιθοκολλήτῳ, ἔχοντι ἐπιγραφὴν ἑλληνιστί " ἐνθάδε κεῖται ὁ θεῖος ἄρτος, ὃν ὁ Χριστὸς τοῖς μαθηταῖς ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ δεί-

πνου διένειμεν εἰπών: λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου"· ὃς ἄρτος ἔνζυμος ἦν)· κιβώριον μικρὸν μὲ ἐπιγραφήν: ἔχει με Χριστὸν αἷμα σαρκός μου φέρον· ὅπερ κεῖται ἐν τῷ σκευοφυλακείῳ τοῦ ἁγίου Μάρκου· τοῦτο τινὲς θέλουσιν εἶναι ἀπὸ τοῦ ῥεύσαντος ἐν τῷ σταυρῷ ἐκ τῆς ἀχράντου πλευρᾶς, ἄλλοι δὲ ἀπὸ τῆς ἐν Κωνσταντίνου εἰκόνος τοῦ Σωτῆρος, τῆς ὑπὸ τοῦ Ἑβραίου τρωθείσης, καὶ ἄλλοι ἀπὸ τῆς ἐν Βηρυτῷ ὑπὸ τῶν Ἑβραίων· ἐκτίσθη δὲ ἡ τοῦ ἁγίου Μάρκου ἐκκλησία ἐν Βενετίᾳ (ἥτις ἐγένετο πόλις ἐν ἔτει Χγ υκα΄ ὑπὸ τοῦ Ῥεάλτου) ἐν τῷ ὀκτακοσιοστῷ, τὸ δὲ ἅγιον αὐτοῦ λείψανον ἐκλάπη παρ' αὐτῶν τῶν Βενετίκων ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ἐκομίσθη εἰς Βενετίαν τῇ λ΄ ἰανουαρίου· τοῦτο δὲ κατὰ παρέκβασιν. Ὁ λίθος τῆς Ἀποκαθηλώσεως, ὃν εἰς Ἔφεσον Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ μετήνεγκεν· ἡ πρὸς Αὔγαρον ἐπιστολὴ τοῦ Σωτῆρος· ἀγγεῖον μύρου, δι' οὗ ἠλείψατο ὁ Χριστός· τὸ στόμιον τοῦ φρέατος, ἐν ᾧ ἐκάθισεν ὁ δεσπότης διαλεγόμενος τῇ Σαμαρείτιδι· οἱ δώδεκα κόφινοι καὶ αἱ ἑπτὰ σπυρίδες, ἔνθα ἐτέθησαν τὰ περισσεύματα εἰς τὴν ἀρτοκλασίαν τοῦ Κυρίου (οἵτινες ἐθησαυρίσθησαν ὑποκάτω τοῦ πορφυροῦ κίονος τοῦ ἐν τῷ πλακωτῷ τοῦ Φόρου) ὁ κέραμος ὁ ἔχων τὸ ἀχειροποίητον ἐκτύπωμα τοῦ Κυρίου, ὁ χιτὼν τοῦ Χριστοῦ ὁ ἄνωθεν ὑφαντὸς καὶ τὰ προσκυνητὰ αὐτοῦ ἱμάτια· κιβώτιον ἐν τῇ πόλει Τιφλὶζ τῶν Ἰβήρων κεκαλλωπισμένον, περιέχον ἕνα ἧλον τοῦ σταυροῦ, καὶ ἕτερον χρυσοῦν, περιέχον μέρος τοῦ ζωοποιοῦ αἵματος τοῦ Σωτῆρος, καὶ μέρος σχοινίου, μεθ' οὗ ἔδεσαν τὸν λυτρωτήν· ἔτι δὲ καὶ ἄλλο κιβώτιον, ἔχον μέρος τοῦ σαββάνου καὶ τῶν τριχῶν τοῦ δεσπότου. Πρὸς δὲ πάλιν ἐν Κωνσταντίνου ἀπεκομίσθησαν ἐξ Ἱερουσαλὴμ τὸ μαφόριον, ἡ ἐσθὴς καὶ ἡ ζώνη τῆς Θεοτόκου· ἡ εἰκὼν τῆς αὐτῆς, ἣν ἱστόρησεν ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς καὶ ἀπέστειλεν ἐξ Ἱερουσαλὴμ τῇ Πουλχερίᾳ ἡ βασιλὶς Εὐδοκία· τὰ ἅγια λείψανα τῶν θεοκηρύκων ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων νηπίων καὶ τοῦ Συμεὼν τοῦ θεοδόχου καὶ τοῦ προφήτου Ζαχαρίου καὶ τοῦ ἀδελφοθέου Ἰακώβου καὶ τῶν σεπτῶν μυροφόρων καὶ τοῦ ἁγίου Λαζάρου καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Μα-

ρίας καὶ τοῦ ἡγιασμένου πατρὸς ἡμῶν Σάββα, ὅπερ κατὰ τὴν Βενετίαν εὑρίσκεται· τοῦ τιμίου Προδρόμου τρίχες καὶ μέρος ἱματίου καὶ βόστρυξ πεπιλημένος αἵματι, καὶ ὁλκὸς τοῦ τιμίου αὐτοῦ σώματος καὶ αἵματος, ἡ τοῦ Μωυσέως ῥάβδος· τὸ κέρας τοῦ ἐλαίου, δι' οὗ ὁ Σαμουὴλ τοὺς βασιλεῖς ἔχριεν· αἱ σάλπιγγες τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, δι' ὧν κατέπεσον τὰ τείχη Ἱεριχώ· ἡ ἀξίνη, δι' ἧς ὁ Νῶε τὴν κιβωτὸν κατεσκεύασε, καὶ οἱ δύο σταυροὶ τῶν λῃστῶν ὑποκάτω τοῦ πορφυροῦ κίονος τοῦ ἐν τῷ Φόρῳ. Περὶ τούτων καὶ ἄλλων πλειόνων εὑρήσεις καὶ ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν ἄλλοις σποράδην. Ἐν δὲ τῷ ,ασγ' Χγ ἔτει μετὰ τὸν Μουρζοῦφλον αὐτοκράτωρ ἀναγορεύεται ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις ἔτη ιη'· ἐν δὲ τῷ ζ' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐγένετο μετὰ τὸν Νικόλαον Ἱεροσολύμων

ϟε'. *Ἰωάννης* ἔτη ἐννέα καὶ ἀπέδωκε τὸ χρεών· μεθ' ὃν ἐπατριάρχευσεν

ϟς'. *Ἐφραὶμ* ἔτη ιζ' καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ. Μετὰ δὲ τὸν Θεόδωρον ἐβασίλευσεν ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ Δούξ, ὁ καὶ Βατάτζης, ἔτη λγ'· ἐν δὲ τῷ ις' ἔτει τοῦ κράτους αὐτοῦ πατριάρχης ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔστη

ϟζ'. *Λεόντιος*, ἀνὴρ σοφώτατος Λακεδαιμόνιος, ἔτη τέσσαρα καὶ ἐκοιμήθη· εἶτα

ϟη'. *Συμεὼν* ἔτη κγ' καὶ ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ. Μετὰ δὲ τὸν Βατάτζην ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐβασίλευσε Θεόδωρος ὁ νέος Λάσκαρις ἔτη τέσσαρα, μεθ' ὃν Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος ἔτη κδ'· ἐν δὲ τῷ ς' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐπανέλαβον οἱ Ῥωμαῖοι τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τῶν Φράγκων. Ἐν δὲ τῷ ,ασπγ' ἔτη Χγ μετὰ τὸν Μιχαὴλ ἐβασίλευσεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀνδρόνικος χρόνους πεντήκοντα· ἐν δὲ τῷ β' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ μετὰ τὸν Συμεὼν ἐπήρθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἱερουσαλὴμ ὁ θεῖος

ϟθ'. *Νικηφόρος* ἔτη κ', ἐν δὲ τῷ κδ' ἔτει τῆς αὐταρχίας Ἀνδρονίκου

ρ'. *Σάβας* μετὰ τὴν τελευτὴν Νικηφόρου πατριάρχης τῆς

Ἱερουσαλὴμ προέστη, ὁ ἀπὸ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, ὅστις καλῶς τὸ τοῦ Χριστοῦ ποιμάνας λογικὸν ποίμνιον ἔτη ιδ' μακαρίως ἀνεπαύσατο. Ἐν δὲ τῷ λη' ἔτει τῆς τοῦ Ἀνδρονίκου (βασιλείας) ὁ μακαριώτατος τῆς Ἱερουσαλὴμ πατριάρχης

ρα'. *Λεόντιος* ἐκοσμήθη καὶ τὸν θρόνον ταῖς ἀρεταῖς ἐκόσμησε καὶ εἰς τὰ οὐράνια μετέστη, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ ὀγδόῳ ἔτει τῆς βασιλείας Ἀνδρονίκου οἱ μὲν λέγουσι πατριάρχην τῆς Ἱερουσαλὴμ γεγονέναι *Ἱερεμίαν*, οἱ δὲ τὸν προειρημένον Λεόντιον μετὰ Νικηφόρον· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Καντακουζηνὸς Ἰωάννης διηγεῖται, ὅτι ἐν τῷ ,ατλβ' ἔτει Χγ μετὰ τὸν Ἀνδρόνικον ὁ ἐγγονὸς μὲν Ἀνδρονίκου, υἱὸς δὲ Μιχαήλ, Ἀνδρόνικος δὲ καὶ αὐτὸς καλούμενος ἐβασίλευσεν ὁ Παλαιολόγος ἔτη θ'· καὶ ἐν τῷ ,ατμβ' ἔτει Χγ αὐτὸς οὗτος ὁ Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς ἐβασίλευσε, χρισθεὶς τῷ ἁγίῳ μύρῳ καὶ στεφθεὶς παρὰ Λαζάρου πατριάρχου τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὅθεν μοι δοκεῖ ἀξιοπιστότερον εἶναι τὸν βασιλέα λέγοντα, ὅτι

ρζ'. *Λάζαρος* ἔτι ζῶντος Ἀνδρονίκου ὑπὸ τῶν συνεπισκόπων ἐν τῇ Ἁγίᾳ Πόλει κεχειροτονημένος, ὥσπερ ἔθος, εἰς Βυζάντιον ἔπειτα παρεγένετο προβληθησόμενος καὶ παρὰ (τοῦ) βασιλέως· ἐν δὲ τῷ μεταξὺ χρόνῳ τοῦ βασιλέως ἀποθανόντος ὁ Λάζαρος ἐν Ἀδριανοῦ τὸν Καντακουζηνὸν Ἰωάννην εἰς βασιλέα ἔστεψεν. Ὅθεν οἱ τοῦ Καντακουζηνοῦ ἐχθροὶ ἐμίσουν καὶ τὸν φίλον αὐτῷ Λάζαρον. Συνέβη δὲ τότε καὶ *Γεράσιμός* τις μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν καὶ ἀπῆλθεν ἐξ Ἱερουσαλὴμ εἰς Κωνσταντίνου κατηγορῆσαι τὸν πατριάρχην πρὸς συκοφαντίαν τινά· δι' ὃ εὑρόντες ἀφορμὴν οἱ τὸν Λάζαρον μισοῦντες, οἵτινες ἦσαν οἱ πολέμιοι τοῦ Καντακουζηνοῦ, οἱ περὶ τὸν Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην Ἰωάννην, κατέκριναν μὲν τὸν Λάζαρον, ἐχειροτόνησαν δὲ τὸν κατήγορον Γεράσιμον παρανόμως ἐπίσκοπον τῆς Ἁγίας Πόλεως· ὁ δὲ Λάζαρος διαβὰς εἰς Γαλατᾶν, τὸ Λατίνων φρούριον, ἐζήτει τρόπον καθ' ὃν νὰ ἀπέλθῃ εἰς Καντακουζηνόν· οἱ δὲ ἐν Βυζαντίῳ ἄρχοντες καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἔπεμψαν ἐκεῖσε ζητοῦντες τὸν πατριάρχην. Ὅθεν οἱ Λατῖνοι εἶπον αὐτῷ νὰ διαλέξῃ ἓν ἐκ τῶν

δύο, ἢ νὰ κοινωνήσῃ αὐτοῖς εἰς τὰ δόγματα καὶ νὰ ἀπολαύῃ πολλῶν εὐποιιῶν παρ' αὐτοῖς καὶ μεγάλων εὐεργεσιῶν καὶ παρὰ τοῦ πάπα, ἢ νὰ τὸν παραδώσωσιν εἰς τοὺς ζητοῦντας, νὰ πάθῃ τὰ πάνδεινὰ θλιβερά. Ἀλλ' ὁ Λάζαρος κατεγέλα τῆς ἐκείνων ἀνοίας· ἐφ' ᾧ καὶ δεδεμένον ἐξέδωκαν εἰς τοὺς ζητοῦντας. Ὁ γοῦν Κωνσταντινουπόλεως εὐλαβήθη τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός, ἀκούσας τὰ κατ' αὐτόν, καὶ ἐκάλει ὁμολογητὴν καθίσας αὐτὸν πλησίον του, καὶ ἡμέρου ὁμιλίας ἠξίωσεν. Ἀλλ' ὁ Καντακουζηνὸς ἐγκρατὴς τῆς Κωνσταντίνου γενόμενος πολλὴν ἐδείκνυε πρόνοιαν εἰς τὸν Λάζαρον, καὶ μετὰ Σεργοπούλου Μανουὴλ τοῦ Βυζαντίου πρεσβευτὴν πρὸς τὸν Αἰγύπτου καὶ Ἰουδαίας καὶ Συρίας (σουλτάνον) ἀπέστειλεν ὑπὲρ τῶν ἐκεῖσε χριστιανῶν καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦτον παρακαλῶν ἦν, ἵνα τὸν μὲν Λάζαρον ἀποκαταστήσῃ εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἱερουσαλήμ, τὸν δὲ Γεράσιμον διώξῃ. Τούτων οὖν πάντων τελεσθέντων πρὸς τοῦ σουλτάνου κατὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἀξίωσιν, ὁ Γεράσιμος ἀπήρχετο εἰς τὸν σουλτάνον ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ καταψεύσασθαι τοῦ πατριάρχου· ἀλλὰ μετὰ τρίτην ἡμέραν τῆς ἐλεύσεώς του, τοῦ Θεοῦ δικάσαντος ἀπέθανεν ὁ Γεράσιμος. Ἀποθανόντος δ' ἔπειτα καὶ τοῦ σουλτάνου κατέστη ἕτερος, ὑπ' οὐδεμιᾶς αἰτίας διωγμὸν κατὰ χριστιανῶν κινήσας, παρακινούμενος εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἐχθροῦ τῶν χριστιανῶν Σειχοῦν, ἀρχισατράπου αὐτοῦ, πλὴν τῶν Κοπτῶν· τούτους γὰρ ἐφοβεῖτο, ἵνα μὴ μετοχετεύσωσι τὸν Νεῖλον ἄλλοσε. Ἐν γοῦν τούτῳ τῷ διωγμῷ πολλοὶ μὲν τῶν χριστιανῶν ὑπὲρ Χριστοῦ ἐμαρτύρησαν, πολλοὶ δὲ καὶ ἀπὸ τῆς πίστεως ἀπέστησαν, ὅσοι συνηκολούθουν τῷ πονηρῷ διὰ τῆς τῶν ἔργων φαυλότητος· οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἔστιν, ἵνα τις τὴν ἀμώμητον τοῦ Κυρίου ἡμῶν πίστιν ἀρνήσηται, ὃς μετὰ τῆς πίστεως καὶ τὰ ἔργα ἐργάζεται τῆς πίστεως. Συνέλαβον λοιπὸν οἱ διῶκται καὶ τὸν πατριάρχην Λάζαρον, καὶ πρῶτον μὲν μὲ κολακείας, εἶτα δὲ καὶ μὲ τὴν σύντροφον αὐτοῦ ὠμότητα ἐδοκίμαζεν ὁ Σειχοῦν νὰ διαστρέψῃ τὸν ἀκράδαντον τῆς πίστεως στύλον Λάζαρον· ὡς δὲ εὗρεν αὐτὸν ὅλως μὴ πειθόμενον, κατέκρινεν εἰς θάνατον· ἀλλ' ὁ σουλτάνος οὐκ ἀφῆκεν, ἀλλὰ (κατὰ)

τρόπον ἕτερον ἔλεγε "παίδευσον τὴν αὐτοῦ ἀπείθειαν". Ὅθεν ὁ Σειχοῦν μὲ βούνευρα γυμνῶν τῶν σαρκῶν (οὐσῶν) ἐμαστίγωσε πληγὰς πεντακοσίας, ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ ἀθλητὴς τὸν νοῦν ἔχων εἰς τὸν ποθούμενον Χριστὸν ὑπέμενε καρτερικῶς· ὁ δὲ Σειχοῦν καὶ ἔτι μᾶλλον ἐξαπτόμενος τοῖς θυμοῖς καὶ ἄλλας τοσαύτας τῷ πατριάρχῃ πληγὰς ἐνέτεινεν. Ἐκοκκίνιζε λοιπὸν τὸ ἔδαφος μὲ τὰ αἵματα τὰ πατριαρχικά· αἱ σάρκες αὐτοῦ διελύοντο· τὰ νεῦρα καὶ τὰ ὀστᾶ γυμνὰ σαρκῶν κατελιμπάνοντο, καὶ αὐτὸς εἰς φυλακὴν κατερρίπτετο διὰ νὰ σφαγῇ. Ἀλλ' ὁ Σειχοῦν ἐντὸς ὀλίγου τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἀπέρριψε βιαίως, καὶ ὁ πατριάρχης τῆς φυλακῆς ἠλευθεροῦτο καὶ εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ (ἦν) ἐπιστρέψας (ὁ γὰρ διωγμὸς τῇ τοῦ Σειχοῦν ἐκλείψει συγκατέληξε), καὶ τοῦτον οὐκ ὀλίγον χρόνον διιθύνας, καὶ πρεσβευτὴς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου εἰς Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον πεμφθεὶς καὶ εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπανελθὼν ἀνεπαύσατο ἐν εἰρήνῃ. Ἐπὶ τούτου τοῦ Καντακουζηνοῦ τινὲς φράροι Φραντζεσκάνοι εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἦλθον, καὶ τῇ αὐτῶν συνήθει δολιότητι ἔλαβον εἰς κατοίκησιν τῆς ἁγίας Σιὼν τὸ μοναστήριον παρὰ τοῦ πατριάρχου, καὶ ὕστερον παρὰ τῶν Ἰβήρων τὸ τοῦ θεολόγου Ἰωάννου ἔνδον τῆς Ἱερουσαλήμ, διδόντες αὐτοῖς καθ' ἕκαστον χρόνον φλωρία ἑκατὸν ἐνοίκιον. Ἐβασίλευσε δὲ ὁ Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς ἔτη ἓξ καὶ μῆνας ἑπτά, μεθ' ὃν ὁ Παλαιολόγος Ἰωάννης ὁ καὶ Καλοϊωάννης, ὁ τοῦ τρίτου Ἀνδρονίκου υἱός, ἐν ἔτει Χγ ͵ατνη'. Μετὰ δὲ τὸν Λάζαρον πατριαρχεύσαντα ἔτη λβ' Ἱεροσολύμων

ργ'. *Μᾶρκος* ἐγένετο ἔτη ιδ'[1], μεθ' ὃν ἀνέβη τὴν ἀποστολικὴν καθέδραν

ρδ'. *Εὐθύμιος*. Περὶ τούτου εὕρομεν ἐν τοῖς δύο ὑμνολογιτικοῖς τῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ πατριαρχῶν κανόσι τροπάριον πρὸς τὸ "Ἑπταπλασίως κάμ:" (ἔχον οὕτω)· "Μετὰ τῶν ἄνω τάξεων λειτουργεῖν ἠξιώθητε, ἔνδοξοι ποιμένες, ἱερὲ Λεόντιε καὶ Μᾶρκε

[1] Ἄλλοθι δὲ εὕρομεν οὕτω· μετὰ τὸν Λάζαρον Σωφρόνιος, μεθ' ὃν Δωρόθεος, μεθ' ὃν Θεόφιλος ἐπὶ Μανουὴλ καὶ Ἰωάννου τῶν Παλαιολόγων· μεθ' ὃν Θεοφάνης, μεθ' ὃν Ἰωακεὶμ ἐπὶ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου ἐν ἔτει Χγ ͵αυλη'.

μακάριε σὺν Εὐθυμίῳ τῷ εὐκλεεῖ, τῷ χρηματισθέντι δι' ἀγγέλου ἁγίου πρὸς τὸ Σινᾶ γενέσθαι καὶ κἀκεῖ τελειῶσαι τὸν τῆς ἱεραρχίας ἠγλαϊσμένον δρόμον". Πόθεν ὅμως ὁ ποιητὴς τούτου ἔλαβε ταύτην τὴν διήγησιν, οὐκ ἠδυνήθην εὑρεῖν ἐν οὐδενὶ τῶν τυχόντων μοι ἱστορικῶν· ὅθεν φαίνεται νὰ εὑρίσκεται ἴσως ἐν τοῖς ἀραβικοῖς. Οὗτος οὖν ὁ θεῖος Εὐθύμιος πατριαρχεύσας ἔτη ιθ' ἀπῆλθε πρὸς Κύριον. Μετὰ δὲ τὸν Καλοϊωάννην ὁ υἱὸς αὐτοῦ [1] ἐβασίλευσε Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος ἔτη λβ' ἐν ἔτει Χγ ,απδ'· μετὰ δὲ Εὐθύμιον τὸν τρισόλβιον ἱεράρχης τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐχρημάτισεν

ρε'. *Ἀθανάσιος* ἔτη κβ', ἀνὴρ ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ κεκοσμημένος, συντάξας ἀραβιστὶ ὁμιλίας ψυχωφελεῖς κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν καὶ ἑορτήν, τοῖς εὐσεβέσιν ἀναγινωσκομένας. Καὶ περὶ τούτου αὐτόθι πρὸς τὸ "Ἐξέστη ἐπὶ τούτῳ ὁ οὐρανὸς" (κεῖται τροπάριον ἔχον ὧδε) [2]· "Ἐξέλαμψας ὡς ἥλιος ἐν Σιὼν ἐκ δυσμῶν προελθών, Ἀθανάσιε, μοναδικῶς πρότερον τὰ πάθη τὰ τῆς σαρκὸς καθυποτάξας πνεύματι καὶ τὰς τῶν ὀρέξεων προσβολὰς νεκρώσας ἐγκρατείᾳ· μαρτυρικὸν δὲ τέλος ὑπὸ βαρβάρων τυχὼν ἔδυνας". Οὗτος οὖν ἱεραρχήσας χριστομιμήτως ἔτη κβ', ὡς εἴρηται, ἀπῆλθε πρὸς ὃν ἐπόθει Χριστόν. Μετὰ δὲ τοῦτον ἐν τῇ αὐτῇ ἐνάτῃ ᾠδῇ φέρει ὁ Νεῖλος οὐχὶ *Ἰωακείμ*, ὡς ἄλλοι, ἀλλ' ἐκθειάζει *Σωφρόνιον*, πρὸς ὃν ᾄδει· "Νομὴν ἀθεωτάτων Ἀγαρηνῶν ἀναστέλλων ἐβλήθης, Σωφρόνιε, ἐν τῇ εἱρκτῇ· ἐν ᾗ τετελείωσαι εὐσεβῶς· ὅθεν καὶ μετὰ πότμον σὲ ἄνωθεν δοξάζει ὁ ποιητής· τὸ φῶς γὰρ καταπέμψας ἐπάνω σου τῆς θήκης μεγαλοδώρως σε ἐδόξασεν". Ἂν λοιπόν τις που εὕρῃ τὸν βίον του, παρακαλῶ ἵνα συνείρῃ καὶ τοῦτον ἐνταῦθα. Μετὰ δὲ τὸν Μανουὴλ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωάννης ἐβασίλευσεν ἔτη κγ', μῆνας τρεῖς, ἐν ἔτει Χγ ,αυκε'· καὶ μετὰ τὸν παναγιώτατον Ἀθανάσιον ὑψώθη ἐπὶ τὸν τοῦ θεαδέλφου θρόνον

ρς'. *Ἰωακείμ* ἔτη μ'· ἐφ' οὗ ἐγένετο ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ σύνο-

[1] Τινές φασιν αὐτὸν εἶναι ὁμαίμονα τῷ Καλοϊωάννῃ.

[2] Ὁ ποιητὴς τούτων τῶν δύο ὑμνολογητικῶν κανόνων ὀνομάζεται Νεῖλος, ὡς φέρεται ἐν τῇ ἀκροστιχίδι.

δος ἐν ἔτει ,αυλη'· ἐν δὲ τῷ ,αυν' ἐτελεύτησεν ὁ Ἰωάννης καὶ ἐβασίλευσεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος ἔτη δ'. Ἡ βασιλεύουσα τῆς πόλεως Κωνσταντίνου τοῖς Τούρκοις ὑποχείριος γίνεται· ἐν γὰρ τῷ ,αυνγ' ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος ἔπεσεν ἐπὶ τῆς μάχης μαΐου κθ', τῇ α' ἑβδομάδι τῆς τῶν Ἀποστόλων νηστείας, ἐν ὥρᾳ τῆς ἡμέρας τρίτῃ σὺν ἡμίσει· ἐκπορθήσας αὐτὴν — θρήνων ἄξιον τοῖς χριστιανοῖς — ὁ Τούρκων αὐτάρχης, ὁ δεύτερος Μωάμεθ, ἐχειρώσατο. Τοῦ δὲ πατριάρχου Ἰωακεὶμ τελευτήσαντος ἀνέστη ἐπὶ τοῦ θρόνου

ρζ'. *Γρηγόριος*, ὃς ἀπελθὼν ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ πρὸς τοῦτον τὸν φετίχην Μωάμεθ ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ χρυσόβουλλον ἐν ἔτει τῆς φυγῆς 861, βεβαιωτικὸν τοῦ τε ἀχτιναμὲ τοῦ Ὄμερ Χατὰπ καὶ τῶν λοιπῶν ὁρισμῶν, οὓς κατὰ καιροὺς οἱ τῶν Ἀράβων σουλτάνοι ἔδωκαν τοῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ πατριάρχαις περὶ τῶν χριστιανῶν, ἐκκλησιῶν καὶ προσκυνημάτων· καὶ ἀρχιερατεύσας θεαρέστως ἔτη λδ' ἀπῆλθεν εἰς τὰς αἰωνίους μονάς. Ὁ δὲ σουλτάνος Μωάμεθ βασιλεύσας ἔτη λβ' ἢ κη' ἐξέλιπε· μεθ' ὃν ὁ υἱὸς αὐτοῦ σουλτὰν Μπαγιαζίτης ἔτη λα' ἐν ἔτει Χγ ,αυπν'. Μετὰ δὲ τὸν Γρηγόριον ἐγένετο ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει Ἱερουσαλὴμ πατριάρχης

ρη'. *Ἀτάλλας* ἢ *Δωρόθεος* ἔτη μγ'· ἐν δὲ τῷ ,αφιδ' Χγ ἔτει μετὰ τὸν Μπαγιαζίτην ὁ Σελήμης ὁ υἱὸς αὐτοῦ σουλτάνος ἐγένετο ἔτη θ'. Οὗτος ὑπέταξε τὸ Χαλέπι Δαμασκὸν καὶ αὐτὴν τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐν ᾗ γενόμενος ἐξῆλθε πρὸς αὐτὸν ὁ μακαριώτατος Δωρόθεος καὶ ὑπεδέξατο μετὰ προσηκόντων δώρων· ὅστις καὶ ὁμιλίας αὐτὸν ἠξίωσε καὶ χατ-σερίφιον ἐχάρισε, βεβαιῶν αὐτῷ καὶ αὐτὸς κατὰ τὸν πάππον του σουλτάνον φετίχην Μωάμεθ ἔχειν εἰς τὴν ἐξουσίαν του καὶ διαυθεντεύειν καὶ χριστιανοὺς καὶ πάντα τὰ προσκυνήματα, μοναστήριά τε καὶ ἐκκλησίας. Ἀπὸ δὲ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀπάρας ἐπορεύθη εἰς Αἴγυπτον, καὶ πολεμήσας καρτερῶς τὸν κρατοῦντα αὐτῆς σουλτάνον, αὐτὸν μὲν κατὰ κράτος ἐνίκησε, τῆς δὲ Αἰγύπτου καὶ αὐτῆς ἐγκρατὴς ἐχρημάτισε· καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει γενόμενος ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο· μεθ' ὃν ὁ υἱὸς αὐτοῦ τὸ κράτος τῆς ἐξουσίας ὑπεζώσθη, ὁ κανὼν-σουλτὰν Σου-

λεϊμάν, ἔτη μη' ἢ μς', ἐν τῷ ,αφκ' Χγ ἔτει· ὃς καὶ αὐτὸς χρυσόβουλλον ἔδωκε τῷ μακαρίῳ πατριάρχῃ Δωροθέῳ ἢ Ἀτάλλᾳ, ὡς καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἐπικυρῶν ὅπως ἔχῃ ὁ πατριάρχης τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ προσκυνήματα καὶ αὐτὴν τὴν ἁγίαν Σιών. Ἰστέον, κατὰ τὸν ἀείμνηστον Δοσίθεον, ὅτι οἱ τῆς Τραπεζοῦντος βασιλεῖς τὸν δυνατὸν τρόπον ἐπεσκέπτοντο καὶ αὐτοὶ τὴν Ἁγίαν Πόλιν οἱ φιλόχριστοι· καὶ αἱ δέσποιναι αὐτῶν αἱ εὐσεβέστατοι εἰς προσκύνησιν αὐτῆς μετὰ πολλῆς ἀπήρχοντο εὐλαβείας, τὸ ἔνδον τῆς Ἱερουσαλὴμ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου ἔχουσαι καταγώγιον· ὅπερ πάλαι ἀνεκαίνισεν ἡ δέσποινα κυρία Ἄννα Τραπεζουντία ἡ πορφυρογέννητος. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ βασιλεῖς τῶν Ἰβήρων βοηθοὶ καὶ διαυθενταὶ τῶν τε μοναστηρίων καὶ προσκυνημάτων ἐφάνησαν ἀξιόχρεω οἱ τρισμάκαρες ἐπὶ τῶν σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου, οἵτινες ἐκυρίευσαν (αὐτὴν) ἀπὸ τοῦ Σαλαδίνου, ἕως οὗ ἔλαβεν αὐτὴν ὁ σουλτὰν Σελὴμ χρόνους τλ', ὄντες οὗτοι Τζερκέζοι, Ἀβαζγοὶ καὶ Ἴβηρες. Καὶ εἰς τὰς ἡμέρας δὲ αὐτῶν δῆλον, ὅτι τὰ προσκυνήματα εἰς χεῖρας ἦσαν τῶν ὀρθοδόξων· οἱ γὰρ Φράγκοι Φραγκεσκάνοι εἴρηται πότε καὶ ὅπως ἐλθόντες εἶχον· ἔλαβον δὲ ἀπὸ τῶν πατριαρχῶν καὶ ἐν Βηθλεὲμ ἕνα οἰκίσκον, καθὰ καὶ οἱ Ἀρμένιοι, (οἵτινες) ὕστερον τῶν Φράγκων εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπῆλθον, καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ παρὰ τῶν πατριαρχῶν ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ, κατὰ τὴν ἁγίαν Σιών, τὸ παλάτιον τοῦ Καϊάφα, ἔνθα ὁ Πέτρος τὸν δεσπότην ἠρνήσατο, καὶ ἕνα οἰκίσκον ἐν Βηθλεέμ. Ἀλλ' ἐπὶ τούτου τοῦ σουλτὰν Σουλεϊμὰν-Κανὼν τὴν ἁγίαν Σιών, ἤτοι τὸ μοναστήριον, ἐστερήθησαν οἱ Φράγκοι οὕτως. Ἰουδαῖός τις τῷ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἡγεμόνι συνήθης ἐπορεύθη εἰς Σιὼν προσκυνῆσαι ἐν τοῖς λεγομένοις μνήμασι Δαβὶδ καὶ Σολομῶντος, καὶ ἀποδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν Φρατόρων καὶ δεινοπαθήσας πρὸς τὸν ἡγεμόνα ἔδραμεν, λέγων "ἵνα τί ὑμεῖς ἀφίετε τοῖς Φράγκοις ἔχειν Δαβὶδ καὶ Σολομῶντος τὰ μνήματα, καὶ οὐ κυριεύετε καὶ αὐτά, καθὰ καὶ τοῦ Ἀβραὰμ ἐν Χεβρών"; Εἰς ταῦτα ὁ ἡγεμὼν ἐπείσθη· ὑπῆγε μετὰ τῶν γραμματέων καὶ γερόντων τῆς πόλεως ἐκεῖσε· ἐδίωξε τοὺς Φράτορας καὶ ἱμα-

ρέτι τὴν Σιὼν κατέστησεν. Οἱ δὲ Φράγκοι τότε ζητήσαντες ἀπὸ τῶν Ἰβήρων τὴν μονὴν τοῦ Θεολόγου μὲ ἐνοίκιον ρ' φλουρία, χωρὶς τοὺς ἄλλους δασμούς, οἵτινες εἰς δύο χοτζέτια παρίστανται, ἔλαβον διὰ κατοίκησιν· ὁμοίως δὲ τότε καὶ οἱ Ἀρμένιοι κατὰ μίμησιν τῶν Φράγκων ἐκατοίκησαν, καὶ αὐτοὶ μὲ ἐνοίκιον λαβόντες τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου, υἱοῦ Ζεβεδαίου, παρ' αὐτῶν τῶν Ἰβήρων, ἐτήσιον φλωρία πεντήκοντα. Ἀλλ' εἰς τὰς ἡμέρας ταύτας ὁ ναὸς τῆς Ἀναστάσεως ἦν μὲν εἰς χεῖρας τῶν ὀρθοδόξων, εἶχε δὲ πολλὰ μέρη αὐτοῦ σεσαθρωμένα καὶ δεόμενα ἀνακτίσεως καὶ ἐπιδιορθώσεως διά τε τὴν παλαιότητα καὶ τὸ περισσότερον διὰ τὴν πτωχείαν τὴν καθ' ὑπερβολήν· οἱ γὰρ πατριάρχαι ὄντες ἐνδεεῖς εἰργάζοντο ταῖς ἰδίαις αὐτῶν χερσὶ διὰ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, μὴ ἔχοντες μηδὲ σκεύη ἱερά, μηδὲ ἱερατικὰ εὐπρεπῆ. Ὅθεν καὶ ὅτε τὰς ἱερὰς ἐλειτούργουν ἀναιμάκτους ἁγιστείας, μὲ πάνινα ἱερὰ καὶ μὲ σιδηροῦν τρικήριον ταύτας ἐπετέλουν· ἐφ' οἷς ὅ τε ναὸς τῆς Ἀναστάσεως, ἥ τε ἁγία Βηθλεὲμ καὶ τὰ μοναστήρια, μὴ ἔχοντες ἀνακαίνισιν ἐκινδύνευον νὰ πέσωσιν. Ἐπὶ τούτου ἔτι τοῦ σουλτὰν Σουλεϊμὰν ἡ Ἱερουσαλὴμ περιετειχίσθη κατηδαφισμένη οὖσα, ὡς εἴρηται, (καὶ) ναὸς μείζων ἡ Σάχρα ἀνῳκοδομήθη· ἀλλ' εἰς ταῦτα ὁ τοῖχος τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ εἰς ὄνομα τοῦ τιμίου Προδρόμου ἐχαλάσθη καὶ αἱ πέτραι τούτου εἰς τὸ νεουργηθὲν τῆς Ἱερουσαλὴμ τεῖχος ἐτέθησαν· τὰς ἁγίας πόρτας τοῦ θείου ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως διετάγησαν φύλακες νὰ κλείωσι καὶ νὰ βουλλώνωσι, καὶ ἐν καιρῷ χρείας πάλιν νὰ ἀνοίγωσι καὶ νὰ λαμβάνωσιν ἀφ' ἑκάστου ξένου χριστιανοῦ προσκυνητοῦ ἀπὸ μὲν Φράγκου γρόσια ιδ', ἀπὸ δὲ Ῥωμαίου, ἤτοι Ἕλληνος, γρόσια ἑπτά, ἀπὸ δὲ Καραμανλῆ γρόσια πέντε, ἀπὸ Ἄραβος δὲ καὶ Κόπτου γρόσια τρία, ἀπὸ δὲ Χαμπαισίου ἢ Ἴβηρος οὐδὲ ὀβολόν. Ἡ δὲ τοιαύτη τῶν χρημάτων συνάθροισις οὗτος ὁ σουλτάνος διέταξε νὰ ἐξοδεύηται εἰς τὸν Τεκέν, ἤτοι εἰς τὸ Πτωχοτροφεῖον, ὅπερ ἐστὶν ὅπου τὰ Καζάνια τῆς ἁγίας Ἑλένης, κτισθὲν ὑπὸ τῆς παλλακίδος τοῦ αὐτοῦ σουλτάνου. Ἔτι ἰστέον, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀδελφοθέου Ἰακώβου μέχρι

τούτου τοῦ Ἀτάλλα οἱ πλείονες τῶν πατριαρχῶν ἦσαν Ἱεροσολυμῖται, ἢ τῆς ἐκ τῶν πέριξ τῆς Ἱερουσαλὴμ (χώρας), οἵτινες ἐγίνωσκον καὶ ἑλληνιστὶ καὶ ἀραβιστὶ (λέγειν), ὀλίγιστοι δὲ Ῥωμαῖοι καὶ ξένοι· ἡ δ' αἰτία· οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι καὶ Ἄραβες ἔχθραν πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες, οἱ μὲν ὅτι ἀπώλεσαν τοὺς τόπους, οἱ δὲ Ἄραβες ὅτι ἥρπασαν αὐτούς, φοβούμενοι ἵνα μὴ τοὺς ἀποστερηθῶσι, οὐ συνεχώρουν νὰ ἔρχωνται εἰς προσκύνησιν τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸν πλείονα καιρὸν Ῥωμαῖοι. Ὅθεν διὰ τὴν ἀνεπιμιξίαν οὐδὲ συνέβαινε πατριάρχας ἢ ἐπισκόπους γίνεσθαι Ῥωμαίους· ἀλλὰ τὸ βασίλειον κράτος εἰς ἕνα σουλτάνον περιορισθέν, τὸν τῆς Κωνσταντίνου, αἰτία καθέστηκε τοῦ πάλιν, ὡς καὶ πρότερον, τοὺς Ῥωμαίους, καίτοι τοὺς πλείονας πτωχούς, ἔρχεσθαι μὲ πολλὴν ζέσιν καὶ εὐλάβειαν εἰς προσκύνησιν τῶν θεοβαδίστων τόπων ἀκινδύνως καὶ γίνεσθαι καὶ πατριάρχας ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐπισκόπους καὶ μοναχοὺς Ῥωμαίους. Τούτου χάριν καὶ ὁ ἀπὸ τῆς πόλεως Σοφίας μητροπολίτης ἀναβιβασθεὶς ἐπὶ τὸν τῆς Κωνσταντίνου ὑπέρτατον θρόνον, ὁ Ἰωαννίτης πατριάρχης Ἱερεμίας, θείῳ κινούμενος ἔρωτι παρεγένετο καὶ διὰ προσκύνησιν τῶν σεβασμίων ἐν Ἱερουσαλὴμ προσκυνημάτων καὶ διὰ νὰ ἰδῇ καὶ αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς τὸ Ἅγιον Φῶς· συνέβη δὲ τότε κατὰ τὸν αὐτὸν ζῆλον καὶ πόθον νὰ ἔλθωσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Ἰωακεὶμ καὶ ὁ Ἀντιοχείας Θεόφιλος· ἦν δὲ παρὼν καὶ ὁ Ἱεροσολύμων Ἀτάλλας, ἤγουν Δωρόθεος. Ὅτε λοιπὸν ἀπήλαυσαν πάντων τῶν ἐφετῶν τῇ ἁγίᾳ αὐτῶν ψυχῇ καὶ πνευματοκινήτῳ καρδίᾳ καὶ ὁ καιρὸς ἤγγιζε τῆς ἐπανόδου εἰς τὰ ἴδια ἑκάστῳ, ἦλθεν εἴδησις τῷ Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι τινὲς τῶν μὴ τὸν Κύριον φοβουμένων κατέστησαν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον τὸν ἀπὸ Σωζουπόλεως Ἰωαννίκιον· οἱ δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ λαχόντες τέσσαρες πατριάρχαι σύνοδον ποιήσαντες μετὰ τῶν τυχόντων αὐτόθι ἁγίων ἀρχιερέων ἀφώρισαν καὶ ἐκάθῃραν τὸν Ἰωαννίκιον, ὡς μοιχὸν καὶ παράνομον. Εἶτα ὁ γνήσιος τῆς Κωνσταντίνου ποιμὴν ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπανακάμψας εἰς τὴν Βασιλεύουσαν ἐδεξιώθη ἐντίμως, ὡς ἔδει, παρά τε τοῦ κλήρου καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ λαοῦ, ἀνανεωσάμενος αὖθις

τὴν πατριαρχίαν καὶ διὰ τοῦ σουλτὰν Σουλεϊμάν. Ἀφίκετο δὲ εἰς ταύτας τὰς ἡμέρας εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου καὶ ὁ μακάριος Γερμανός, ὃς ἦν ἀπὸ χωρίου τῆς Τριπολιτζᾶς Ἀράχοβα, καὶ ἐχρημάτισεν ἡγούμενος τῆς ἁγίας λαύρας τοῦ ἡγιασμένου πατρὸς Σάββα, συνασκητεύων Ἰωακεὶμ τῷ ἐν θαύμασι καὶ σοφίᾳ κατηγλαϊσμένῳ· οἵτινες εἶχον συνήθειαν νὰ περιέρχωνται χάριν ἐλεημοσύνης, ὁ μὲν εἰς τὰ κατὰ Παλαιστίνην καὶ Συρίαν μέρη, ὁ δὲ θαυμάσιος Ἰωακεὶμ εἰς τὰ τῆς Αἰγύπτου· καὶ οὕτω διῆγον θεοπρεπῶς ἐν τῇ αὐτῇ σεβασμίᾳ λαύρᾳ ζῶντες τὴν ἐν Χριστῷ κεκρυμμένην ζωήν· οὓς ὁ Κύριος ἀμφοτέρους καὶ ἐπὶ γῆς ἐδόξασε καὶ φωταγωγοὺς τῆς ἐκκλησίας ἀνέδειξε, τὸν μὲν ἐν τῇ τῶν Ἀλεξανδρέων πρῶτον πατριάρχην ἐκ τῶν Ῥωμαίων, τὸν δὲ θεῖον Γερμανὸν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Πόλει, πρῶτον καὶ αὐτὸν Ῥωμαῖον· ὁ γὰρ μακαριώτατος Ἱεροσολύμων Δωρόθεος τὸν ὕπνον τῶν ὁσίων κοιμηθεὶς ἐν Κυρίῳ ἀνεπαύσατο· μεθ' ὃν ἀνέβη ἐπὶ τὸν θρόνον κανονικῶς ὁ

ρθ'. *Γερμανὸς* ἐν ἔτει ἀπὸ Ἀδὰμ ,ζπς', διατρίβων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πέραν τοῦ Ἰορδάνου· ἦσαν γὰρ ἐκεῖ πολλὰ πλήθη χριστιανῶν ὀρθοδόξων καὶ εὐημερημένων· μετὰ γὰρ τὸν σουλτὰν Σουλεϊμὰν ἐπὶ τοῦ σουλτὰν Ἀχμέτη ἔλειψαν οὗτοι ἐκεῖθεν σχεδὸν παντελῶς. Ἐκεῖ γοῦν διάγοντος τοῦ πατριάρχου, οἱ φίλοι Φράγκοι, περὶ ὧν προείπομεν, εὐκαιρίας δῆθεν τυχόντες, κιβώτιον ἢ ἀλτάριον σιδηροῦν ἐπάνω τῆς ἁγίας ἔβαλον Ἀποκαθηλώσεως καὶ ἐλειτούργουν. Ἀλλ' ὁ θεῖος οὗτος Γερμανὸς τὸ τοιοῦτον ὅτε ἔμαθεν, ἔτρεξεν ἐκεῖθεν πάραυτα, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν αὐταῖς χερσὶν ἔρριψεν ἐκεῖνο ἐκ τῆς Ἀποκαθηλώσεως, ὀνειδίσας αὐτούς, ὡς ἔπρεπεν, ἐπὶ τῷ δράματι. Ἐν δὲ τῷ ἐννεακοσιοστῷ τριακοστῷ τρίτῳ ἔτει τῆς φυγῆς δραμὼν εἰς Κωνσταντίνου ἐδέξατο καὶ οὗτος χρυσόβουλλον παρὰ τοῦ σουλτάνου Κανὼν-Σουλεϊμάν, ὅπερ καὶ αὐτὸ βεβαιοῖ πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι καὶ τὸ μοναστήριον ἡ ἁγία Σιὼν διατελεῖ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων. Οὗτος ὁ ἀοίδιμος καὶ τὸ κουβούκλιον τοῦ Παναγίου Τάφου ὃν συντετριμμένον πρότερον ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἀνεκαίνισε καὶ μὲ στύλους μαρμαρίνους

ἐστερέωσε καὶ ἐκαλλώπισε καὶ μὲ μόλυβδον ἐσκέπασεν, ὡς φαίνεται τὴν σήμερον. Ἐν δὲ τῷ ,αφμε΄ ἔτει Χγ ἰανουαρίου ιδ΄ σεισμὸς ἐν τῇ Ἁγίᾳ Πόλει καὶ πάσῃ τῇ Παλαιστίνῃ ἐγένετο φοβερώτατος, ὑφ' οὗ κατεκρημνίσθη τὸ τούρλαιον τοῦ ὡραιοτάτου καμπαναρείου, (ὅπερ) ἐπιπεσὸν ἐπὶ τὸ τούρλαιον τῆς ἐκκλησίας, τῆς μέσον τῶν δύο ἐκκλησιῶν, τῆς τοῦ Ἀδελφοθέου καὶ Ἁγίων Τεσσαράκοντα, σὺν αὐτῷ κατηδαφίσθη· πρὸς δὲ καὶ τὸ ἐν τῇ ἁγίᾳ Βηθλεὲμ καμπαναρεῖον ἐναπομεῖναν καὶ αὐτὸ ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν, ὡς εἴρηται, τότε ἀνεπηρέαστον ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ ὅμως ἐκρημνίσθη. Ὁ δὲ πατριάρχης Γερμανὸς εὑρισκόμενος χάριν ἐλεημοσύνης ἐν Κωσταντίνου, καὶ μέλλων ἐπιστρέφειν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ἀδελφιδοῦν αὐτοῦ, ἱερέα ὄντα, καὶ τὸ μοναχικὸν αὐτὸν ἐνδύσας σχῆμα Σωφρόνιον μετωνόμασε καὶ διάδοχον τοῦ θρόνου ἀνέδειξεν, αὐτὸς καταλιπὼν τὰ ἐπίγεια (ζήσας πατριάρχης ἔτη μς΄) ἐν ἔτει ἀπὸ Ἀδὰμ ,ζρις΄.

ρι΄. *Σωφρόνιος* γοῦν Ἱεροσολύμων ἐγένετο, ἀνὴρ ἱλαρὸς καὶ εἰς τὰ θεῖα εὐλαβέστατος· ἀπεβίω δὲ καὶ ὁ σουλτὰν Σουλεϊμὰν καὶ ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ υἱὸς αὐτοῦ σουλτὰν Σελὴμ χρόνους η΄ ἢ θ΄, ἐν ἔτει Χγ ,αφο ἢ ,αφξ΄· μεθ' ὃν ὁ υἱὸς αὐτοῦ σουλτὰν Μουράτης, βασιλεύσας χρόνους κ΄ ἢ κβ΄· μεθ' ὃν ὁ υἱὸς αὐτοῦ σουλτὰν Μεχμέτης ἐν ἔτει ,αχδ΄ ἢ ,αφιε΄, ἐπικρατήσας ἔτη η΄ ἢ θ΄. Οὗτος ὁ Σωφρόνιος ἠθέλησε νὰ ἐμποδίσῃ τὸν λαὸν νὰ μὴ κοιμᾶται ἔνδον τοῦ ναοῦ εἰς τὰς ἡμέρας τῶν παρρησιῶν, ἔτι δὲ καὶ τὰ φαγοπότιά των καὶ τὰς ὀχλαγωγίας των· ἀλλ' ὁ πάντα ὑπομένων δι' ἄμετρον φιλανθρωπίαν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἐφάνη αὐτῷ κατ' ὄναρ λέγων· «Ἐπίσκοπε, ἐγὼ ὑπομένω, σὺ δὲ διατί θέλεις νὰ ἐμποδίσῃς τὸν λαόν μου νὰ μὴ ἐναπομένῃ ἔνδον τοῦ ναοῦ μου; ἀρκεῖ εἰς αὐτοὺς ἡ πρὸς ἐμὲ εὐσέβειά των, κατὰ δὲ τὰ ἄλλα γενέσθω οἰκονομία». Ἐπὶ τούτου τοῦ πατριάρχου οἱ ἐν Βηθλεὲμ πατέρες πορευθέντες, ὡς ἔθος, τὴν ἡμέραν τοῦ μεγάλου Σαββάτου διὰ τὸ Ἅγιον Φῶς εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ μὴ ἔχοντές τινα ὑποψίαν, ἀφῆκαν τὴν ἐκκλησίαν εἰς τοὺς Φράρους, ἕως νὰ ἐπιστρέψωσιν· ἀφῆκε δὲ καὶ ὁ κανδηλάπτης, ὡς ἁπλοῦς

καὶ ἀπονήρευτος, καὶ τὰς κλεῖς τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου. Τὸ δὲ πρωὶ ἐπιστρέψαντες ἀπὸ τῆς πανηγύρεως ἐξ Ἱερουσαλὴμ καὶ Βηθλεὲμ καὶ σὺν αὐτοῖς ὁ κανδηλάπτης, καὶ τὰς κλεῖς ζητοῦντες ἤκουσαν ἀνελπίστως ὅπερ οὐδέποτε εἰς νοῦν ἔβαλον· οἱ γὰρ Φράροι οὐ μόνον τὰς κλεῖς οὐκ ἀπέδωκαν, ἀλλὰ καὶ περιύβρισαν, καὶ εἰς τοὺς κρατοῦντας ἐν Ἱερουσαλὴμ χρήματα δόντες τὸ Ἅγιον Σπήλαιον ἐξουσίασαν. Εἰς ταύτας δὲ τὰς ἡμέρας ἐλτζῆς τῶν Φραντζέζων ἀπὸ τῆς Κωνσταντίνου εἰς Ἱερουσαλὴμ συνέβη νὰ ἔλθῃ· καὶ οὗτος εἰς τοὺς κριτὰς ἓξ χιλιάδας φλωρία δοὺς ἐπῆρεν ἀπὸ τῶν ὀρθοδόξων τὸν ἅγιον Γολγοθᾶν. Εἰς ταῦτα ὁ μακαριώτατος Σωφρόνιος πάντα λίθον κινῶν—τὸ τοῦ λόγου—καὶ δώδεκα χιλιάδας φλωρία εἰς τοὺς αὐτοὺς κριτὰς ἐξοδεύσας ἐπῆρεν ὀπίσω τὸν ἅγιον Γολγοθᾶν· ἀλλὰ καὶ τοῦτον οὐχὶ ὅλον, ἀλλὰ τὸ Κρανίον, ὅπου ἡ τοῦ Σωτῆρος σταύρωσις· τὸ δὲ κατὰ τὸ νότιον τούτου ἑτερόμηκες τετράγωνον εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων ἔμεινε. Μετὰ δὲ τὸν Μεχμέτην ἐν ἔτει Χγ ,αχγ′ ἢ ,αχιζ′ ἐβασίλευσεν ὁ σουλτὰν Ἀχμέτης ἔτη ιδ′. Εἰς τούτου τὰς ἡμέρας ὁ τρισόλβιος Ἱεροσολύμων ἀνεκαίνισε τὸν ναὸν τῶν ἁγίων θεοστέπτων βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, τὸν ἐν τῷ Πατριαρχείῳ, δι' οἰκείων ἀναλωμάτων· ἔτι δὲ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ τὰς τέσσαρας καμάρας, τὰς εἰς τὰ δύο μέρη τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου, ἀνήγειρεν· ἐκινδύνευε γὰρ ἡ ἐκκλησία νὰ πέσῃ. Οὕτως οὖν, ὅσον ἠδύνατο, ὁ θεῖος οὗτος πατὴρ καλῶς τελεσιουργήσας καὶ θεοφιλῶς πολιτευσάμενος ἐποίησε παραίτησιν τῆς πατριαρχίας εἰς τὸν συγγενῆ αὐτοῦ παπᾶν Θεοφάνην.

ρια′. *Θεοφάνης* ἔστη ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἱερουσαλήμ, χειροτονηθεὶς παρά τε τοῦ Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου καὶ Δωροθέου Ἀντιοχείας, λαχόντων ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ χάριν προσκυνήσεως. Τοῦ δὲ Σωφρονίου διὰ τὸ εἶναι ποδαλγὸν καὶ γέροντα παραιτησαμένου, πατριαρχεύσαντος ἔτη λη′ ἢ κθ′, καὶ εἶτα ἔτη ια′ ἐπιζήσαντος, ὁ ἀρχιποίμην τὴν μακαρίαν αὐτοῦ ψυχὴν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ τῇ ἐπουρανίῳ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν κατετάξατο. Μετὰ δὲ τὸν Ἀχμέτην ἐβασίλευσεν ὁ σουλτὰν Μουσταφᾶς ἔτη ιη′, οἱ

δὲ δανεισταὶ ἐπίεζον τὸν πατριάρχην ζητοῦντες τὰς δώδεκα χιλιάδας τὰ φλωρία, περὶ ὧν εἴρηται. Ὅθεν προσέδραμεν οὗτος εἰς τὰ φιλόχριστα σπλάγχνα τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, καὶ συνάξας ταῦτα ἀπέδωκε τοῖς δανεισταῖς, ἐλευθερωθεὶς (οὕτω) τοῦ χρέους ἐκείνου. Ἔτι δὲ ἐτελείωσε καὶ τὸ τέμπλον τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, ὅπερ ἤρξατο μὲν κατασκευάζεσθαι ἐπὶ Σωφρονίου, ἔλαβε δὲ πέρας ἐπὶ τούτου τοῦ Θεοφάνους ἐν ἔτει ,αχβ'· ὁ δὲ σταυρὸς ὁ ἐπὶ τοῦ τέμπλου ἐτελεσιουργήθη ἐν ἔτει ,αχη' καὶ τὸ τρούλλαιον τὸ ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης· τούτων μέντοι γε ἡ δαπάνη ἐδόθη παρὰ τῶν εὐλαβεστάτων χριστιανῶν τῶν ἐν τῇ περιφήμῳ Κρήτῃ, ὧν ἡ μνήμη εἴη ἀξιύμνητος διαιωνίζουσα. — Ἔθος ἀρχαῖον ἐπεκράτησεν, ὅπως τὸ ἑσπέρας τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων γίγνηται ἐν τῇ μεγάλῃ ἐν Βηθλεὲμ ἐκκλησίᾳ λιτάνεια παρά τε τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ κληρικῶν καὶ τοῦ λαοῦ οὕτως. Ἄρχεται ἡ περικύκλωσις τῆς λιτῆς ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ καὶ βορείου (τῆς ἐκκλησίας μέσης) μέρους καὶ εἰσέρχεται τὸ ἱερατεῖον διὰ τῆς βορείου πύλης εἴσω τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου, ψαλλομένου τοῦ "Ἡ γέννησίς σου, Χριστὲ ὁ Θεός"· εἶτα ἐξέρχεται τοῦ σπηλαίου διὰ τῆς νοτίου πύλης αὐτοῦ. Κατὰ τοῦτο τὸ ἔθος ἐν ἔτει Χγ ,αχθ' ἦλθεν ὁ πατριάρχης εἰς Βηθλεὲμ τὴν παραμονήν, καὶ γινομένης τῆς λιτανείας καὶ χρείας οὔσης νὰ διαβῇ τὸ ἱερατεῖον ἀπὸ τῆς βορείου πύλης τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου ἐπὶ τὴν νότιον, οἱ Φράροι ἔκλεισαν τὸ Ἅγιον Σπήλαιον, λέγοντες "Κατὰ τὸ παρὸν ὁ κανδηλάπτης ἡμῶν ψωμὶ τρώγει". Ὅθεν ἐτέθη θρόνος καὶ ὁ πατριάρχης ἐκάθισεν· οἱ δὲ Φράροι μετ' οὐ πολὺ ἦλθον λέγοντες· "Ὁ κανδηλάπτης ἡμῶν ὑπῆγεν εἰς Ἱερουσαλήμ"· ἐφ' οἷς ὁ σεβάσμιος πατριάρχης ταραχθεὶς οὐκ ἐλάλησεν, ἀλλ' ἀφεὶς τὸν ἑσπερινὸν ἐπορεύθη εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐφησυχάζων. Οἱ δὲ Φράροι οὐκ ἔμειναν μέχρι τούτου· ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐταράχθησαν· τὸν γὰρ μαρμάρινον πατριαρχικὸν θρόνον, τὸν ἐπὶ τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ, τὸν ὑπὸ τὴν καμάραν τὴν δυτικήν, τὴν μεταξὺ τῶν δύο τετραγώνων, ὡς εἴρηται, τοῦτον οἰκειοποιούμενοι ἐτρύπησαν, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἀντικρὺ τοῦ θρόνου καμάραν· καὶ σίδη-

ρον χοντρὸν καὶ δίκτυον σιδηροῦν ἔθηκαν καὶ ἐχώρισαν τὸν τόπον περικλείσαντες, διὰ νὰ μένῃ βατὸς ὑπ' αὐτῶν μόνον· τὸ γὰρ ἱερὸν ἔδαφος τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ ἦν μὲν εἰς πᾶσαν φυλὴν χριστιανῶν διὰ προσκύνησιν ἀκώλυτον, οὐκ ἦν δὲ ἄδεια καὶ νὰ λειτουργῶσιν, ἀλλ' ἢ μόνον οἱ ἡμέτεροι ἐλειτούργουν. Ἔλαβον δὲ τὸ ἐνδόσιμόν πως παρὰ τῶν ἡμετέρων καὶ οἱ Φράροι καὶ ἔκαμνον τὰ ἔθιμά των εἰς τὸ μέρος ὁποῦ προείπομεν· ἀλλὰ τότε οὗτοι παντάπασιν ἤθελον νὰ ἁρπάσωσι καὶ τὰς δύο καμάρας καὶ (τὸν τόπον) ἔνθα κεῖται ἡ ἡμετέρα ἁγία τράπεζα ἀνατολικά, ἐπέχουσα ὅλον τὸ πλάτος τοῦ τόξου τῆς καμάρας, καὶ ἔνθα ὁ θρόνος ὁ μαρμάρινος, ὡς εἴρηται. Ἀλλ' ὁ πατριάρχης τότε ταραχθεὶς καὶ θείῳ ζήλῳ πλησθεὶς οὐκ ἐσιώπησεν, οὐδὲ ἡσύχασεν· ἀλλ' ἀπῆλθεν εἰς τὸν κριτὴν τοῦ τόπου καὶ τὰ χρυσόβουλλα τῶν βασιλέων ἔδειξε, πῶς ἡμῖν τὰ προσκυνήματα οἱ σουλτάνοι διδόντες ἐπικυροῦσι διαλαμβάνοντα. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἀπεφάσισεν ὁ κριτής, καὶ κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ κριτοῦ ἐπανέλαβεν ὁ πατριάρχης καὶ τὸ Ἅγιον Σπήλαιον καὶ τὸν ἅγιον Γολγοθᾶν, καὶ ἐξώσθησαν ἐκεῖθεν οἱ Φράροι· αἱ δὲ τρυπηθεῖσαι ὀπαὶ ἐν τοῖς μαρμάροις σῴζονται μέχρι τῆς σήμερον, ἐν οἷς εἴπομεν τόποις, μαρτυροῦσαι τὸ αὔθαδες τῆς αὐτῶν πράξεως. Οἱ Φράροι ὅμως πάλιν ταράττονται καὶ φλωρία πολλὰ τῷ ἐπάρχῳ τῆς Ἱερουσαλὴμ Ἀπουφούλῃ δόντες παρεκάλεσαν νὰ θανατώσῃ τὸν πατριάρχην· ὅστις, κατὰ τὴν αἴτησίν των καὶ τὸ πλέον καὶ τὸ πρώτιστον διὰ τὰ φλωρία, ἐφυλάκωσε τὸν θεῖον Θεοφάνην εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, καὶ τὸ ἑσπέρας ἐλθὼν εἰς τὸν κριτὴν παρεκίνει αὐτὸν νὰ συμφωνήσῃ μετ' αὐτοῦ καὶ νὰ θανατώσῃ τὸν πατριάρχην· ἀλλ' ὁ κριτὴς οὐδαμῶς ἠθέλησεν εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἀποστείλας ἐξήγαγεν αὐτὸν τῆς φυλακῆς καὶ εἰς τὸ κελλίον του ἔπεμψεν. Ἔμεινε λοιπὸν ἐκεῖ κρυπτόμενος διὰ τὸν φόβον τῶν Φράρων· τῇ δὲ τοῦ προφήτου Ἠλιοὺ ἑορτῇ, ἥτις γίνεται εἰς τὴν μονὴν αὐτοῦ, τὴν μεταξὺ Ἱερουσαλὴμ καὶ Βηθλεέμ, ὡς ἄλλοθι εἴρηται, ὁ πατριάρχης φορέσας γυναικείαν στολὴν ὑπῆγεν εἰς τὴν μονὴν οὕτως, καὶ ἐκεῖθεν διὰ νυκτὸς ἔφυγε διὰ τὴν Πτολεμαΐδα· ὅπερ μαθὼν ὁ Ἀπουφούλης, γράψας εὐθέως ἀπέστειλεν εἰς τὸν ἡγεμόνα

τοῦ Ζηνίου νὰ συλλάβῃ τὸν Θεοφάνην ἐκεῖθεν διαβαίνοντα, καὶ νὰ λάβῃ διὰ τοῦτο διὰ χειρός του ἀπὸ τῶν Φράρων πολλὰς χιλιάδας φλωρίων· ὁ δὲ τοῦτο γνοὺς ἔπεμψεν εὐνοῦχόν τινα νὰ τὸν εὕρῃ καὶ νὰ τὸν φέρῃ· ὃν ἔτυχεν ἀναπαυόμενον πλησίον τινὸς βρύσεως, ἐγγὺς τοῦ Καρμηλίου. Ἦν δὲ οὗτος ὁ εὐνοῦχος Αἰθίοψ, χριστιανὸς πρότερον, καὶ εὐλαβηθεὶς τὸν πατριάρχην ἰδών, καὶ λαβὼν φιλοδώρημα παρ' αὐτοῦ φλωρία ἑκατόν, ἀφῆκεν ἐλεύθερον· καὶ ἐπιστρέψας εἶπεν εἰς τὸν αὐθέντην του τὸν ἀποστείλαντα πῶς δὲν εὗρε τὸν πατριάρχην. Ἀπαλλαγεὶς λοιπὸν καὶ ἐκ τούτου ὁ Θεοφάνης ἔδραμε διὰ θαλάσσης εἰς Κωνσταντίνου. Κρίνεται εἰς τὸ βασιλικὸν ντιβάνιον, λαμβάνει τὰ νικητήρια, δείκνυνται οἱ Φράροι ἄδικοι, ὁ σουλτὰν Μουράτης δωρεῖται χρυσόβουλλον τῷ πατριάρχῃ· βεβαιοῖ αὐτῷ τὰ προσκυνήματα· ἀποσπᾷ αὐτά, ἤγουν τὴν Ἀποκαθήλωσιν, τὸν Γολγοθᾶν καὶ τὸ Ἅγιον Σπήλαιον, ἀπὸ τῶν Φράρων· ἔτι δὲ καὶ τὸν κῆπον, τὸν ὀπίσω τοῦ βήματος τῆς ἐν Βηθλεὲμ ἐκκλησίας, καὶ τὴν νότιον αὐτῆς αὐλήν, ἔνθα ἦσαν καὶ μνήματα χριστιανῶν. Ταῦτα δὲ ἐγένοντο δι' ἄρχοντος τοῦ σουλτάνου, ὃς ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ· τὰς μέντοι ποδέας καὶ κανδήλια τῶν Φράρων οὐκ ἐξέβαλεν ἐκ τῶν προσκυνημάτων ὁ ἄρχων. — Ἐν ἔτει ἀπὸ Ἀδὰμ ,ζρμβ', κύκλος ἡλίου β', σελήνης ιζ', ἡ Χριστοῦ γέννησις ἡμέρᾳ Τετάρτῃ, τὰ Θεοφάνια ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ, νομικὸν πάσχα ἀπριλίου ε', τὸ ἅγιον πάσχα ἀπριλίου ς', τὸ δὲ ἀρμενικὸν ἀπριλίου ιγ'· οἱ γὰρ Ἀρμένιοι πασκάζουσιν εἰς κάθε ἐνενήκοντα χρόνους ὕστερον τοῦ σωτηρίου ἡμῶν πάσχα μίαν ἑβδομάδα· ὅπερ πάσκα συνέβη τότε, καθ' ὃν χρόνον ἦν τις ἐν Ἱερουσαλὴμ τοὔνομα Κιρκόρ, τῷ γένει καὶ τῇ γνώμῃ καὶ Ἀρμένης καὶ τῶν Ἀρμενίων ἐπίτροπος· ὃς μὲ βίαν κατέπεισε καὶ τοὺς Κόπτας ὀλίγους ὄντας νὰ συνεορτάσωσιν αὐτῷ μὴ θέλοντας καὶ νὰ συνηστεύσωσιν· εἰς δὲ τὸ ἡμῶν μοναστήριον ἐλθὼν εἶπε· "Ποιήσατε ὑμεῖς τὰ ἑαυτῶν ἔθιμα, εὐγάλετε καὶ τὸ Ἅγιον Φῶς, καὶ ὁ παρασχὼν ὑμῖν τὴν χάριν ἐκείνην ἴσως καὶ ἡμῖν χαρίσεται". Οὕτως εἰπὼν ὑπέστρεψε χαίρων, ὡς ἀπατήσας τοὺς Ῥωμαίους τῇ δολιότητι τῶν ῥημάτων. Ἔφθασε λοιπὸν ἡ

μεγάλη Δευτέρα καὶ ἐπῆρεν ὁ ἡγεμὼν τοὺς ἡμῶν προσκυνητάς, ὡς ἔθος, εἰς τὸν Ἰορδάνην· οἱ Ἀρμένιοι δὲ ἔμειναν νὰ ὑπάγωσι τὴν μετ' ἐκείνην ἑβδομάδα· ἔφθασε δὲ καὶ ἡ μεγάλη Παρασκευή, καθ' ἣν, τοῦ πατριάρχου Θεοφάνους ἀποδημοῦντος εἰς Κωνσταντίνου, ἐνδημούντων δ' ἐν Ἱερουσαλὴμ τοῦ Βηθλεὲμ Παρθενίου καὶ τοῦ Γάζης Ἀθανασίου, εἰσῆλθον οἱ ἡμέτεροι εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως ὑμνολογῆσαι τὸν σταυρωθέντα καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ταφέντα σωτῆρα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, κατὰ τὴν θεοπαράδοτον τάξιν τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας. Ἀλλ' ὁ Κιρκὸρ ἐξοδεύσας χρυσίον καὶ ἀργύριον εἰς τοὺς ἐντοπίους καὶ εἰς τὸν κριτὴν καὶ εἰς τὸν ἡγεμόνα καὶ εἰς τὸν μουτεβελῆν τοῦ Παναγίου Τάφου πλῆθος πολὺ σφόδρα, ἀποστείλας καὶ ὑπὲρ τὰς δέκα χιλιάδας ἀργυρίου καὶ εἰς τὸν ἐν Δαμασκῷ σατράπην Κουτζοὺκ-Ἀχμὲτ-πασᾶ καὶ δῶρα ἰσότιμα, καὶ τούτους οὕτω πάντας κατέπεισε νὰ μαρτυρήσωσιν, ὅτι ὁ λογαριασμὸς τῶν Ῥωμαίων περὶ τοῦ πάσχα εἶναι σφαλερός, τῶν δὲ Ἀρμενίων ὀρθός· οἳ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν, κυρώσαντες, ὡς ἤθελεν ὁ Κιρκόρ. Ὅθεν τὸ μέγα Σάββατον ἔφερε τοὺς κρατοῦντας εἰς τὸν θεῖον ναόν, ἐξ ὧν ὁ μὲν μουλλᾶς μὲ τὴν σφραγῖδά του ἐβούλλωσε τὸ Ἅγιον Κουβούκλιον, οἱ δὲ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος καὶ οἱ τῆς ἀκροπόλεως γεννιτζάροι μὲ ὅπλα καὶ ῥάβδους περιετριγύριζον τὸ Ἅγιον Κουβούκλιον, μὴ συγχωροῦντες μηδένα τῶν ὀρθοδόξων πλησιάσαι ἐκεῖ· ἄλλοι δὲ τῶν στρατιωτῶν καὶ ἐπάνω ἀνέβησαν τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον, τῶν Ἀρμενίων αὐτοῖς κομισάντων καὶ οἶνον καὶ φαγητά· οἱ δὲ ἡμέτεροι πᾶσαν ἀπέρριψαν τὴν ἐλπίδα αὐτῶν εἰς τὸν σῴζοντα κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τοὺς ἀληθῶς αὐτὸν λατρεύοντας καὶ πιστεύοντας (αὐτῷ), δι' ὃν καὶ ταῦτα ἔπασχον, καὶ μεγαλοφώνως ἐβόησαν· "Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, μὴ μᾶς ὑστερήσῃς τῆς θείας σου χάριτος". Ἤκουσεν ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου αὐτοῦ ὁ ἕτοιμος εἰς βοήθειαν τοῖς εἰς αὐτὸν ἐλπίζουσιν· ἐδόξασε τὸ πάντιμον αὐτοῦ ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐπὶ τὸν περιούσιον αὐτοῦ λαόν· τῇ γὰρ ἐνάτῃ ὥρᾳ τῆς ἡμέρας τοῦ αὐτοῦ μεγάλου Σαββάτου ὁ Πανάγιος Τάφος ἔν-

δον τρὶς μεγαλοφώνως ἐβρόντησε καὶ τὸ Ἅγιον Φῶς ὡς ἀστραπὴ ἔνδον ἔλαμψε καὶ παρρησίᾳ εἰς ὅλους ἐφάνη. Ὦ, δόξα σοι Κύριε! Εἰς ταῦτα ὁ λαὸς τῶν ὀρθοδόξων ὕψωσεν εὐθὺς τὴν φωνὴν, μὲ φόβον καὶ χαρὰν μεγάλην καὶ δάκρυα κράζοντες πολλὰ τὸ Κύριε ἐλέησον· τῆς δὲ γῆς σειομένης, τινὲς τῶν στρατιωτῶν ἀπὸ τοῦ πολλοῦ φόβου χαμαὶ ἔπεσον κατὰ πρόσωπον· τινὲς δὲ αὐτῶν ἐξίσταντο, θαυμάζοντες καὶ ὡς ἐξεστηκότες ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἔβλεπον, καὶ ἅπαντες μὲ μίαν φωνὴν οὗτοι "ἀληθὴς ἐστιν ἡ πίστις τῶν χριστιανῶν" ἔκραξαν. Ἀλλ' ὁ Κιρκὸρ τὸ Ἅγιον Φῶς βλέπων ὁλοφάνερα εἰς φθόνον ἐτράπη, καὶ δωρήματα ὑπισχνεῖτο εἰς τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς φύλακας μεγάλα νὰ μὴ ἀφήσωσί τινα τῶν προσκυνητῶν νὰ ἀνάψῃ τὰ κηρία του, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐντοπίων τινὰ ὀρθόδοξον ἀπὸ ἐκείνου τοῦ θείου καὶ ὑπερφυοῦς φωτός· οἵτινες ὡς Ἀγαρηνοὶ τῇ φιλαργυρίᾳ νικώμενοι ἔσβων αὐτά, ἄλλα μὲ τὰ ἐπανωφόριά των, ἄλλα μὲ τὰ χέριά των καὶ ἄλλα μὲ νερόν· τὸ ὁποῖον ἐξεπίτηδες αὐτοῖς ὁ Κιρκὸρ ἔφερε καὶ εἰς τὸ δῶμα τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου. Τότε οἱ Φράγκοι ἰδόντες μὲ τὰ ὄμματα ἐπίστευσαν εἰς τοῦτο τὸ τερατούργημα, τὸ θεόπνευστον, τοῦ Ἁγίου Φωτός, ὁμολογήσαντες ὅτι πάντως τῷ ἁγίῳ καὶ μεγάλῳ Σαββάτῳ, τῇ ἡ' ὥρᾳ τῆς ἡμέρας, ἐκλάμπει ἐκεῖνο τὸ φῶς παραδόξως ἀπὸ τοῦ θεοδέγμονος μνήματος. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ Ἀρμένιοι ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐπονηρεύσαντο κατὰ τῶν ὀρθοδόξων, οἳ δὲ μᾶλλον ἐδοξάσθησαν καὶ εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ ἐστηρίχθησαν καὶ ἐχάρησαν, τοῦ Θεοῦ ὑπερφυῶς ταῦτα οἰκονομήσαντος. Ταύτην τὴν ἱστορίαν περιέχει ὁ ἱερὸς κῶδιξ τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ Πατριαρχείου, τὰ δὲ ἐχόμενα (παραλαμβάνομεν) ἐκ τῶν τοῦ Ἱεροσολύμων Δοσιθέου. — Μετὰ δὲ τὸν θαυμάσιον ἐκεῖνον ἐν Ἱερουσαλὴμ ἆθλον τῶν Ἀρμενίων ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει ἐκίνησαν ἔτι καὶ ἕτερον πολὺ κοπιαστικώτερον ἐν Κωνσταντίνου· ἠθέλησαν γὰρ μὲ προσταγὴν βασιλικὴν νὰ ἔχωσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ τὰ πρωτεῖα· ἦν δὲ τότε ὁ σουλτὰν Μουρὰτ ἔξω τῆς Ἀδριανουπόλεως οἰκῶν ἐν σκηναῖς. Ὅθεν οἱ ἡμέτεροι, τῶν θεοφιλῶν χριστιανῶν πολλαὶ χιλιάδες, ἐκ πολλῆς εὐλαβείας ἔτρεξαν ἀπὸ τῆς Κωνσταντίνου πρὸς τὸν σουλτάνον,

οὗ ὁ μὲν βεζύρης ἦν ἐξ Ἀρμενίων καὶ ὅλος αὐτοῖς ἡνωμένος, τοὔνομα Ἡμπραήμ, ὁ δὲ μουσαΐπης καὶ αὐτὸς τοῖς αὐτοῖς βοηθός, Ἀπαζᾶ-πασᾶς καλούμενος· οἱ δὲ Ἀρμένιοι εἶχον καὶ ἀπὸ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ γραμματέων καὶ ἀπὸ τοῦ κριτοῦ δύο ἀναφορας βεβαιούσας αὐτοῖς τὸ δίκαιον. Ὁ γοῦν βεζύρης προσέταξε Ῥωμαίους καὶ Ἀρμενίους νὰ κριθῶσιν ὑπὸ τοῦ καζασκέρη τῆς Ῥούμελης. Συναχθέντων αὐτῶν λοιπὸν εἰς τὸ κριτήριον τοῦ αὐτοῦ καζασκέρη, ἠρώτησεν οὗτος ἕνα καὶ μόνον τῶν ἐκεῖ παρεστώτων Ἀρμενίων· "Εἰπέ μοι, ὁ Ὅμερ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τίνων ἔλαβε"; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· "ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων". Ἔφη ὁ καζασκέρης· "τί κοινὸν λοιπὸν Ἀρμενίοις καὶ τῇ Ἱερουσαλήμ"; Ὅθεν ὕβρισε καὶ τὸν καδδῆν καὶ τοὺς γραμματεῖς τοὺς δόντας τὰς ῥηθείσας ἀναφορὰς καὶ διώρισεν, ὅτι τὰ πρωτεῖα εἶναι τῶν Ῥωμαίων. Ἔδωκε λοιπὸν πάλιν τὸ νῖκος ὁ Θεὸς τοῖς ὀρθοδόξοις, οἵτινες ἔλαβον χοτζέτι καὶ κατ' αὐτὸ χατ-σερίφ. Ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι κατὰ τῶν Ῥωμαίων οὐκ ἠρκέσθησαν μέχρι τούτου· ἀλλ' ἐπιστρέψαντος τοῦ σουλτὰν Μουρὰτ εἰς Κωνσταντίνου περιεπάτησαν εἰς τὰς τῶν μεγιστάνων πόρτας οὗτοι, ὑποσχόμενοι γρόσια τετρακοσίας χιλιάδας νὰ δώσωσι τῷ βασιλεῖ καὶ μόνον νὰ λάβωσι τὰ νικητήρια κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἄκακοι μέν, πτωχοὶ δέ, ἀλλ' εἰς τὴν πρὸς Θεὸν ἐλπίδα πλούσιοι, ἠγωνίζοντο ὅμως καὶ τὸ κατὰ δύναμιν νὰ ἀπαντήσωσι τὴν τοιαύτην καταδρομήν. Ὅθεν ἔδραμον εἰς τὸν μποστανζίμπασιν, ὄντα ἐκ χριστιανῶν· καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔζη καὶ διὰ τῆς παρακινήσεως τοῦ πατριάρχου ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος εἰς Κωνσταντίνου ἦχθη, γεγονυῖα διὰ τῆς μεσιτείας της πρὸς τὸν υἱὸν οὐ σμικρὰ τῷ πατριάρχῃ βοήθεια. Οὗτος λοιπὸν ὁ μποστανζίμπασις ἐδίδαξε τὰ ἀκόλουθα τοὺς πρὸς αὐτὸν δραμόντας Ῥωμαίους. Ἡμέρα ἦν ντιβανίου, εἰς ὃ πολὺ πλῆθος ἔδραμεν Ἀρμενίων καὶ ἀπὸ τοῦ περισσοῦ πλήθους τούτου ἡ αὐλὴ καὶ τὰ προαύλια καὶ τὰ τῆς Ἁγίας Σοφίας πέριξ ἐγέμισαν, καθ' ἣν ἡμέραν ὅ τε βασιλεὺς τεπτίλης καὶ ὁ μποσταντζίμπασις συνώδευον. Ἦν δὲ τότε ἱερομόναχός τις Ἁγιοταφίτης καὶ μετὰ ταῦτα Χίου μητροπολίτης, Χῖος καὶ αὐτός, Ἀμύγδαλος τὸ ἐπώνυμον.

Οὗτος ἦν διδαγμένος παρὰ τοῦ μποστανζίμπασι τὸ ποιητέον. Οὗτος λοιπὸν κατὰ τὰς ὑποθήκας προσεγγίσας περιεπάτει μὲ αὐτοὺς κατὰ τὸ μέρος τοῦ ντιβανίου· πρὸς ὃν ὁ μποστανζίμπασις ἔκαμε νεῦμα νὰ καμωθῇ πῶς δὲν τοὺς ἠξεύρει καὶ νὰ ὁμιλήσῃ μὲ ἐλευθερίαν. Καὶ λέγει αὐτῷ· "μπρὲ καλόγηρε, τί εἶναι ἡ σύναξις αὕτη τῶν Ῥωμαίων"; Ὁ δὲ εἶπεν· "οὐκ ἔστι τῶν Ῥωμαίων, αὐθέντα μου, ἀλλὰ τῶν Ἀρμενίων". Λέγει ὁ βασιλεύς· "καὶ τί θέλουσιν οἱ Ἀρμένιοι"; Ὁ δὲ ἔφη· "οἱ Ἀρμένιοι οὗτοι ξένοι καὶ Πέρσαι εἰσίν, ὁ δὲ τόπος καὶ ἡ βασιλεία τῶν Ῥωμαίων ἦσαν, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι εἰσὶν ἐντόπιοι. Ὅθεν οἱ μουσουλμᾶνοι, τόσον ὁ Ὅμερ καὶ οἱ μετ' ἐκεῖνον χαλίφιδες καὶ ἀμηράδες καὶ σουλτάνοι, ὅσον καὶ οἱ αὐτοκράτορες Ὀθωμανοί, ἔδωκαν ὁρισμοὺς νὰ ἔχωσι τὴν Ἱερουσαλὴμ οἱ Ῥωμαῖοι ὡς ἴδιον αὐτῶν κτῆμα, καὶ μάλιστα ὁ Ὅμερ γράφει ἐν τῇ συνθήκῃ τῇ μετὰ τοῦ πατριάρχου Σωφρονίου, τοῦ δόντος αὐτῷ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἵνα πάντες οἱ ἀπὸ παντὸς κόσμου ἐρχόμενοι χριστιανοὶ εἰς Ἱερουσαλὴμ χάριν προσκυνήσεως ὦσιν αὐτῷ τῷ πατριάρχῃ ὑποκείμενοι καὶ μὲ τὸ θέλημά του νὰ προσκυνῶσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ὁ καθεὶς αὐτῶν νὰ παρέχῃ τῷ πατριάρχῃ δῶρον ἓν-ἥμισυ δράμιον ἀσιμίου. Ἀλλὰ νῦν οἱ Ἀρμένιοι εἰς τὸν πλοῦτον αὐτῶν καυχώμενοι θέλουσι νὰ λάβωσιν ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ τὰ προσκυνήματα καὶ τὰ πρωτεῖα· καὶ ἀδιάντροποι ὄντες νομίζουσι μὲ τὸ πλῆθός των νὰ δώσωσι φόβον εἰς τὸν βασιλέα". Ὁ βασιλεὺς εἶπε· "καὶ ἆρα ὁ βασιλεὺς ἔχει τινὰ τούτων εἴδησιν; μήπως ἆρα καὶ εἶναι βοηθός των"; Ὁ δὲ ἔφη· "μὴ γένοιτο, ἀγᾶ μου, ὁ βασιλεὺς νὰ ἔχῃ εἴδησιν τούτων καὶ μάλιστα ὁ δικαιότατος σουλτὰν Μουρὰτ νὰ ὑποφέρῃ ποτὲ νὰ ἀδικηθῇ ὁ καθολικὸς αὐτοῦ ραγιᾶς καὶ νὰ περιποιηθῇ τοὺς Ἀρμενίους! μόνον φοβούμεθα τὸν Ἀμπαζᾶ-πασᾶν, τὸν μουσαΐπην τοῦ βασιλέως, ὡς ὄντα φίλον τοῖς Ἀρμενίοις, καὶ ἔλαβε καὶ γρόσια παρ' αὐτῶν τριάκοντα χιλιάδας, καὶ μήπως διὰ ταῦτα ἀναφέρει τῷ βασιλεῖ τὴν ὑπόθεσιν δολίως καὶ γενήσεται ἡμῖν ἀδικία". Λέγει ὁ βασιλεύς· "καὶ βέβαια ἠξεύρεις πῶς αὐτὸς τοσαῦτα παρὰ τῶν Ἀρμενίων ἔλαβεν"; Ὁ Ἀμύγδαλος εἶπε· "ναὶ ἠξεύρω, καὶ

προσέτι νομίζω, ὅτι εἶναι τὰ πουγγεῖα βουλλωμένα ἔτι μὲ ταῖς βούλλαις τῶν Ἀρμενίων εἰς τὸ ταμεῖόν του". Ὁ γοῦν βασιλεὺς ἐκεῖθεν ἀποστείλας ἐπάτησεν ἐκεῖνο τὸ ταμεῖον καὶ εὗρεν, ὡς εἶπεν ὁ Ἀμύγδαλος, τὰ πουγγεῖα βουλλωμένα. Ὅθεν εὐθὺς ἔκοψε τοῦ Ἀμπαζᾶ-πασα τὴν κεφαλήν, καὶ κατὰ τὸ βῆμα στὰς τῆς ἁγίας Σοφίας τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ χειρὶ ὁ βασιλεὺς μὲ σαγίττας ἐθανάτωσεν ἐκεῖθεν πολλοὺς τῶν Ἀρμενίων· οἵτινες, ἂν ὁ ἐξ Ἀρμενίων καπεζηλὰρ-κιχαγιᾶς οὐκ ἐνεπόδιζε μὲ ῥήματα τὴν τοῦ βασιλέως βουλήν, ἐθανατώνοντο ἂν ἅπαντες ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· ἐθανάτωσε δὲ καὶ διὰ τοῦ δημίου τρεῖς τῶν πρώτων Ἀρμενίων, καὶ προστάξας συνέλαβε διὰ τοῦ βεζύρη ὀγδοήκοντα ἄλλους τῶν Ἀρμενίων καὶ ἐφυλάκωσε, καὶ οὐκ ἐξέβαλε τῆς φυλακῆς, ἕως οὗ ἐξ αὐτῶν ἔλαβε τὰ ὑποσχεθέντα τετρακοσίας χιλιάδας γρόσια. Οὗτος δὲ ὁ ἀοίδιμος σουλτὰν Μουρὰτ δοὺς τοῖς Ῥωμαίοις χρυσόβουλλον διώριζεν, ἵνα ὦσιν οἱ Ῥωμαῖοι πανταχοῦ πρῶτοι τῶν Ἀρμενίων· τὸ δὲ ἴσον τούτου ἐξ Ἀρμενίων τις Ἀθανάσιος ἱερομόναχος περιελθὼν εἰς τὰ τῆς Ἀνατολῆς κριτήρια κατέγραψεν εἰς τὰ σινζίλια. Ἔπαυσε λοιπὸν τότε ὁ ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων καθ' ἡμῶν καὶ μέγας οὗτος ἄθλος, τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ ὑπερασπιζομένου ἀείποτε τὸν ἑαυτοῦ περιούσιον λαόν.—Ἀλλ' ὁ τῶν Φράγκων πάλιν ἠγέρθη καθ' ἡμῶν, τοῦ προτέρου δολιώτερος· καὶ οὗτοι γὰρ μὲ δῶρα ἐπάτησαν τὸν ῥηθέντα βεζύρην Ἡμπραήμ, ὃς ἀπὸ τοῦ κώδικος τοῦ σουλτὰν Σουλεϊμὰν ἀποξέσας τὸ τῶν Ῥωμαίων ὄνομα τὸ τῶν Φράγκων ἔγραψε καὶ τῷ βασιλεῖ εἶπεν, ὅτι ἀπὸ τὸ χατ-σερὶφ τοῦ σουλτὰν Σουλεϊμάν, ὁποῦ ἔχουσιν οἱ Φράγκοι, φαίνεται πῶς τὰ προσκυνήματα τῆς Ἱερουσαλὴμ εἶναι δεδομένα εἰς αὐτούς· καὶ οὕτως ἐπάτησε καὶ αὐτὸς τὸν βασιλέα, ὃς ἔδωκεν ὁρισμὸν τοῖς Φράγκοις νὰ ἔχωσιν αὐτοὶ τὰ προσκυνήματα, λαβὼν αὐτὸς μὲν διὰ τοῦτο ἀπὸ τῶν Φράγκων φλωρία δεκαὲξ χιλιάδας, ὁ δὲ βεζύρης γρόσια εἰκοσιπέντε χιλιάδας· οἵτινες Φράγκοι ἀπελθόντες εἰς Ἱερουσαλὴμ ἔλαβον παρὰ τῶν Ῥωμαίων τὰ προσκυνήματα. Ἀλλ' ἐπεὶ ἠνοίγει ὁ κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμος καὶ ὁ βασιλεὺς ἐξεστράτευσε κατ' αὐτῶν καὶ τοῦ Μπαγδάτ, κατέστη δ' (ὡς εἴθι-

σται) καϊμακάμης ἀντ' αὐτοῦ ὁ Καρᾶ-Μουσταφᾶ-πασας, τῷ γένει Ἀλβανίτης, ἀγαπῶν τοὺς Ῥωμαίους· οὓς καὶ τὸ ποιητέον καὶ αὐτὸς ἐδίδαξε περὶ τῆς στερήσεως τῶν προσκυνημάτων καὶ αὖθις ἐπαναλήψεως. Λοιπὸν ὁ μέγας τῆς Ἱερουσαλὴμ οἰκονόμος παπᾶ-Ἰωάννης καὶ ὁ Ἀμύγδαλος διὰ λιβέλλου τῷ βασιλεῖ ἀνέφερον τὴν πονηρίαν τοῦ Βεζύρη· ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ ἀμέσως ἀραβιστὶ μετὰ τοῦ οἰκονόμου ἐλάλησε καὶ τὸν καϊμακάμην ἠρώτησε· καὶ ἐξ αὐτοῦ βεβαιωθείς, ὅτι ὅσα ἐν τῷ λιβέλλῳ εἰσὶ τὰ βέβαια καὶ ἀληθῆ, κατεπείσθη καὶ ἀγᾶν εἰς Παλαιστίνην ἀποστείλας ἐβούλλωσε τὸ ἅγιον ἐν Βηθλεὲμ σπήλαιον καὶ τὰς κλεῖς αὐτοῦ καὶ Φράρους τινὰς διὰ τοῦ ἀγᾶ εἰς Κωνσταντίνου ἐκόμισε, καὶ ἐν αὐτῇ Ῥωμαίων καὶ Φράγκων πρῶτον εἰς τὸ ντιβάνι τοῦ μουφτῆ, εἶτα εἰς τὸ βασιλικόν, δικασθέντων ἔδωκε πάλιν ὁ Θεὸς τῷ αὐτοῦ λαῷ τὸ κράτος, καταβαλὼν τοὺς ὑπεναντίους· ὁ γὰρ πατριάρχης παρὰ τοῦ βασιλέως ἐπανέλαβε τὰς κλεῖδας τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου διὰ τοῦ καϊμακάμη, καββάδδιον μετὰ τῶν ἐπιτρόπων του ἐφόρεσε, χουζέτι καὶ χρυσόβουλλον διὰ ὅλα τὰ προσκυνήματα, πρὸς ἐπικύρωσιν ὅτι οἱ Ῥωμαῖοί εἰσιν οἰκοκύριοι αὐτῶν, ἐνεχειρίσθη. Ἀλλ' ἐν τούτῳ τῷ χρυσοβούλλῳ μόνος του τῇ ἑαυτοῦ χειρὶ ὁ σουλτάνος κατὰ τὸ πλάγιον τοῦ μονογράμματος μέρος ἔγραψε προστάζων καὶ λέγων τῷ μουλλᾷ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῷ πασᾷ· "κατὰ τὸν θεῖόν μου ὁρισμὸν ποιήσατε νὰ γένῃ ἡ ἐνέργεια· εἰ δὲ ποιήσετε δολιότητα, κόπτω ὑμῶν τὰς κεφαλάς· οὕτω γινώσκετε". Τοῦτο γοῦν τὸ χρυσόβουλλον ἀγᾶς εἰς Ἱερουσαλὴμ ἔφερε καὶ μὲ τοὺς κριτὰς εἰς Βηθλεὲμ ἔδωκε τοῖς Ῥωμαίοις τὰ προσκυνήματα· οἵτινες μετὰ πνευματικῆς χαρᾶς δοξάζοντες τὸν Θεὸν ἤνοιξαν τὸ Ἅγιον Σπήλαιον, ὃν κεκλεισμένον, ὡς εἴρηται, μῆνας ἐννέα καὶ βουλλωμένον. Ἀλλὰ τὸ μοναστήριον κατὰ τὴν προστα-γὴν τοῦ χρυσοβούλλου ἀφῆκεν εἰς τοὺς Λατίνους ὁ ἐπίτροπος τοῦ πατριάρχου, ὁ Βηθλεὲμ Ἀθανάσιος, καὶ οὐκ ἠθέλησεν αὐτὸ νὰ λάβῃ ἀπὸ τοὺς Λατίνους, καίτοι τοῦ σουλτάνου καὶ τοῦτο τοῖς Ῥωμαίοις, ὡς πρότερον ἦν αὐτοῖς κτῆμα, προστάζοντος νὰ δοθῇ. ὁ δὲ Ἀθανάσιος οὐ κατεδέξατο. Ὁ δὲ πατριάρχης ὑπέσχετο νὰ

δίδῃ ὁ θρόνος τῶν Ἱεροσολύμων κατ' ἔτος εἰς τὸ τζαμὶ τοῦ σουλτὰν Ἀχμὲτ φλωρία βενέτικα τετρακόσια εἴκοσι, διὰ νὰ μὴ εὕρωσιν οἱ Φράγκοι εἰς τὸ ἐξῆς χώραν καὶ παρρησίαν εἰς τοὺς κρατοῦντας καὶ ἐνοχλῶσι διὰ τὰ προσκυνήματα. Ἰστέον δέ, ὅτι ὅτε ὁ Θεοφάνης οὗτος τὰ προσκυνήματα ἐπανέλαβε τὸ πρῶτον, ὡς εἴρηται, ἀφῆκέ τινας κανδήλας Λατίνων καὶ Ἀρμενίων ἔν τε τῷ ἁγίῳ Γολγοθᾷ καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ σπηλαίῳ τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως· ἀλλ' ὅτε οἱ Φράγκοι ἀφ' ἡμῶν ἥρπασαν τὰς κανδήλας τῶν Ῥωμαίων, ἔξω ἔρριψαν. Λοιπὸν πάλιν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἡμεῖς ἐπανασώσαντες καὶ λυτρωσάμενοι ταῦτα ἐρρίψαμεν τὰς τῶν Λατίνων ἐκεῖθεν· οἱ γὰρ Ἀρμένιοι τὰς ἑαυτῶν μόνοι ἐπῆραν οἱ ἴδιοι ἐκβαλόντες, πρὸς οὓς εἶπον οἱ ἡμέτεροι· "Φίλοι, ἄφετε τὰς κανδήλας σας ἔνδον"· οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν· "αὔριον πάλιν οἱ Φράγκοι πέρνουσι τὰ προσκυνήματα καὶ τὰς κρεμῶμεν τότε". Καὶ οὕτω χάριτι θείᾳ ἀπεβλήθησαν τὰ κανδήλια τῶν Ἀρμενίων ἀπό τε τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ καὶ Ἁγίου Σπηλαίου μέχρι σήμερον ἔτους Χγ ,αωα'. Σημειώσεως ἔτι καὶ τοῦτό ἐστιν ἄξιον· ὅτι ἐπὶ τούτου τοῦ σουλτάνου Μουρὰτ ἦν τις χριστιανὸς ἄρχων, συνήθης τῷ αὐτῷ σουλτάνῳ, τὴν κλῆσιν Σκαρλᾶτος, (ὃς) εὐλαβείᾳ φερόμενος ἠγάπησε νὰ ἔλθῃ εἰς προσκύνησιν τῶν θεοβαδίστων τόπων· ἀλλὰ χάριν ἱστορίας ἐζήτησε καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ σουλτάνου χατσερίφιον διὰ νὰ ἐμβῇ εἰς τὴν Σάχραν. Κατευοδώθη λοιπὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ προσκυνήσας τοὺς Ἁγίους Τόπους ἐδοκίμασε νὰ εἰσέλθῃ καὶ εἰς τὴν ῥηθεῖσαν Σάχραν, ἤγουν εἰς τὸ ζαμὶ τοῦ Ὤμερ· καὶ εἰσερχομένου, εἷς τῶν ἐντοπίων Ἀγαρηνῶν ἰδὼν αὐτὸν ἔτι ἐμβαίνοντα εἰς τὴν πόρταν τῆς αὐλῆς εἶπε· "Χριστιανέ, ἔχεις ὁρισμὸν νὰ εἰσέλθῃς· ἀλλ' ἔχεις ὁρισμὸν καὶ νὰ ἐξέλθῃς"; Ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας οὐκ εἰσῆλθε. Μεσιτεύσαντος ὅμως εἰς τοὺς κρατοῦντας, οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ πατέρες ἔλαβον ἄδειαν καὶ τὸν ἐν τῷ Πατριαρχείῳ τοῖχον, τὸν ἔμπροσθεν τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, χαμηλὸν ὄντα ὕψωσαν. Δέον ἔτι εἰδέναι, ὅτι οἱ ἐν τῷ Ἁγίῳ Σάββᾳ οἰκοῦντες ἦσαν Σέρβοι καὶ καθ' ἑκάστην μεγάλως ταλαιπωρούμενοι καὶ ἐνοχλούμενοι ὑπὸ τῶν Ἀράβων πύρ-

*

γον διὰ μικρὰν των ἀφορίαν ἔκτισαν καὶ διευθέντευσιν δυτικὰ τῆς ἁγίας λαύρας, πρὸς τὸν νότον, ἐξοδεύσαντες εἰς τὴν τούτου οἰκοδομὴν γρόσια χιλιάδας δώδεκα. Ὅθεν καὶ δι' ἄλλα ἔξοδα καθημερινὰ εἰς χρέος πολὺ ὑπέπεσον· καὶ πωλήσαντες εἴ τι καὶ ἂν εἶχον, οὐδ' οὕτως ἐδυνήθησαν νὰ ἐλευθερωθῶσι τοῦ χρέους. Ἔφυγον λοιπὸν οὗτοι ἅπαντες φοβούμενοι τοὺς δανειστὰς ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλήμ· μὲ πολλὴν προθυμίαν ὅμως ἔπειτα οἱ Φράγκοι καὶ Ἀρμένιοι ἤθελον νὰ πληρώσωσι τὸ χρέος, καὶ οἱ μὲν νὰ λάβωσι τὸ μοναστήριον τοῦ Ἀρχαγγέλου, οἱ δὲ Ἀρμένιοι τὴν ἁγίαν λαύραν. Πλὴν ὁ θεῖος Θεοφάνης οὐκ ἠδυνήθη ἰδεῖν εἰς τὰς ἡμέρας του τὸ τοιοῦτο μέγα δεινόν· δι' ὃ ἐπλήρωσεν εἰς τοὺς δανειστὰς τὸ τῶν Σέρβων χρέος γρόσια χιλιάδας πεντήκοντα τέσσαρας, καὶ οὕτως οὐκ ἀφῆκεν αὐτὰ τὰ δύο μοναστήρια νὰ ἁρπάσωσιν οἱ αἱρετικοί, ἀλλ' ἔλαβε καὶ ταῦτα εἰς τὴν ἐξουσίαν του ὁ τρισμακάριστος καὶ μέγας ἔνθερμος τῶν τοῦ Θεοῦ σκηνωμάτων ζηλωτής.—Εὑρέθη ἐπιστολὴ τοῦ πάπα Ἀλεξανδρείας Γερασίμου πρὸς τὸν θεοφόρον τοῦτον Ἱεροσολύμων Θεοφάνην, ἐν ᾗ διηγεῖται, ὅτι μὲ τὸ νὰ ἔχῃ ὁ Ἅγιος Τάφος χρέος πολύ, ἀναγκαζόμενος ὁ Θεοφάνης ἔδωκε τὰ ἱερὰ σκεύη τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ τὴν κορώναν αὐτοῦ τῷ παπᾷ Φιλοθέῳ καὶ τῷ γέροντι Βαρθολομαίῳ νὰ πωλήσωσιν εἰς Αἴγυπτον. Τούτων δὲ ἀπελθόντων ἐκεῖσε καὶ τὰ ἱερὰ σκεύη παραδόντων εἰς πώλησιν, ἄρχων τις τῶν ὀρθοδόξων, τοὔνομα Σεηνδαλλάχ, ἰδὼν ταῦτα ἐν τῇ ἀγορᾷ εἰς χεῖρας Ἑβραίων ἐπόνεσε κατὰ τὴν καρδίαν· παρακινηθεὶς δ' ἔτι καὶ παρὰ τοῦ πάπα Γερασίμου ἀπέστειλεν ὀπίσω τὰ ἱερὰ σκεύη ἐκεῖνα καὶ τὴν κορώναν μὲ φλωρία ἐξ ἑαυτοῦ διὰ βοήθειαν τοῦ χρέους χιλιάδας δέκα· οἱ δὲ δύο πατέρες οὗτοι λαβόντες ταῦτα ἐπέστρεψαν πρὸς τὸν Θεοφάνην, ὃς ὡς εἰκὸς ἐχάρη δοξάσας τὸν Θεὸν καὶ ἀμφοτέραις (ταῖς χερσὶν) εὐλογήσας ἐκεῖνον τὸν φιλόχριστον Σεηνδαλλάχ, οὗ ἡ μνήμη ἐν ἐγκωμίοις. Ἔτι δὲ καὶ ὁ παναγιώτατος πατριάρχης Κύριλλος μὲ ζέσιν πίστεως καὶ πολλὴν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἀγάπην διὰ τῆς παρακινήσεώς του εἰς τοὺς χριστιανοὺς μεγάλως ἐβοήθησεν εἰς ἐλάφρωσιν καὶ ἀνακούφισιν τοῦ βαρυτά-

του χρέους, ὅπερ ἐνέπεσεν εἰς τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ θρόνον ἐξ αἰτίας τῶν φιλοπολέμων αἱρετικῶν, ὡς εἴρηται. Οὐκ ἦν ὅμως ἐπαρκοῦσα ἡ βοήθεια αὕτη εἰς ἀπολύτρωσιν τοῦ θρόνου ἀπὸ τοῦ χρέους. Διὰ τοῦτο ὁ θειότατος Θεοφάνης ἔγνω προστρέξαι εἰς τὰ εὐσυμπάθητα σπλάγχνα τοῦ θεοστέπτου ἡγεμόνος Βασιλείου, ὅπερ καὶ ἐποίησεν· καὶ χωρὶς νὰ δώσῃ πρότερον εἴδησιν, ἔξαφνα εὑρέθη αἰφνιδίως πρωί, εἰς τὸ ἐν Γ̣ασίῳ τοῦ βοεβόνδα εὑρέθη λέγω παλάτιον. Τοῦτο ὁ εὐσεβέστατος ἐκεῖνος αὐθέντης μαθὼν ἐθαύμασε καὶ ἀνυπόδητος εἰς ἀπάντησιν τοῦ πατριάρχου ἔδραμεν, ἀσπαζόμενος ἅμα καὶ τὴν αἰτίαν ἐρωτῶν τῆς οὕτως ἀπροσδοκήτου παρουσίας του· ὁ δὲ ἁγιώτατος πατὴρ θρηνῶν ἀπαρηγορήτως καὶ χέων δάκρυα ποταμηδόν, σχοινίον ἐκ τοῦ κόλπου ἐξήγαγε καὶ τῷ Βασιλείῳ ἔδωκε λέγων "πνίξον με, τέκνον μου σύ, παρὰ νὰ μὲ πνίξωσιν οἱ Ὀθωμανοὶ δανεισταί". Ὁ δὲ κατανυγεὶς ὡς εὐσπλαγχνικώτατος τῇ καρδίᾳ ἐπαρηγόρησεν, ὡς ἔδει, τὸν πατριάρχην μὲ λόγια παρακλητικά· εἶτα δὲ καὶ χεῖρα βοηθείας καὶ ἀπολυτρώσεως ἐξέτεινεν ἡ χριστομίμητος αὐτοῦ ψυχή, καὶ ὡς ὁ Σωτὴρ τὸν Πέτρον, τὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ θρόνον ἐκ τοῦ βυθοῦ ἀνεσώσατο· πρῶτον μὲν γὰρ ὁ κράτιστος καὶ θεοσεβέστατος ἐκεῖνος ἀνὴρ ἐχαρίσατο τῷ Θεοφάνει φλωρία βενέτικα χιλιάδας δώδεκα, εἶτα καὶ εἰς Ἱερουσαλὴμ δύο τινὰς τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ ἀπέστειλε μὲ χιλιάδας τεσσαράκοντα φλωρία οὔγκρικα καὶ ἐπληρώθη καὶ τὸ ἐν Κωνσταντίνου καὶ τὸ ἐν Ἱερουσαλὴμ χρέος πολυάριθμον τοῦ Ἁγίου Τάφου· ἔμειναν ὅμως ἔτι γρόσια χιλιάδες τέσσαρες ἀπλήρωτα· οὐ γὰρ ἠρκέσθησαν ἐκεῖνα. Ὅθεν οἱ δανεισταὶ Ὀθωμανοὶ ἐξῆλθον τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς Μπογδανίαν ἀπελθόντες ἔλαβον καὶ ταῦτα παρὰ τοῦ χριστιανικωτάτου καὶ ἀξιομακαρίστου ὑψηλοτάτου ἡγεμόνος τοῦ φερωνύμως Βασιλείου. Οὕτως οὖν λυτρωθεὶς θεόθεν παρὰ τοῦ θαυμασίου Βασιλείου ὁ πατριάρχης καὶ καιροῦ ἐλευθέρου λαχών, πρῶτον μὲν ἐπορεύθη ἐκ τῆς Μπογδανίας εἰς τὰ τῆς Ἰβηρίας γένη τῶν χριστιανῶν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐξ Ἱερουσαλὴμ εἰς Κωνσταντίνου καὶ ἐξ αὐτῆς εἰς Μοσχοβίαν, ἔνθα τὸν μὲν βασιλέα ἐχειροτόνησεν ἀρχιερέα, ἀναδείξας

αὐτὸν πατριάρχην καὶ ὀνομάσας Φιλάρετον, τὴν δὲ βασίλισσαν ἔκειρε καλογραΐαν, τὸν δὲ υἱὸν αὐτῶν τῷ ἁγίῳ μύρῳ χρίσας τῷ ἀνακτορικῷ ἔστεψε στεφάνῳ· μετὰ δὲ ταῦτα ἀπὸ τῶν ὀρθοδόξων ἀπάρας Μοσκόβων, εἰς τὰ μέρη τῆς Βλαχίας παρεγένετο, ἥτις δεινῶς ἐβασανίζετο παρὰ τῶν δυσσεβῶν Γιεζουβιτῶν· οἱ ὁποῖοι ἠνάγκαζον τυραννικῶς τοὺς ἐκεῖ ὀρθοδόξους νὰ προσκυνῶσι τῷ πάπᾳ, τοὺς δὲ μὴ πειθομένους διὰ τοῦ ἐκεῖσε κράλη μὲ διάφορα ἐκόλαζον κολαστήρια. Τὰς τῶν χριστιανῶν ἔκλεισαν ἐκκλησίας· τὸ θεῖον φῶς τῆς ὀρθοδοξίας σβέσαι ἀπὸ ἐκείνων τῶν τόπων ἠγωνίζοντο· τοὺς τῶν ὀρθοδόξων ἀρχιερεῖς ἕνδεκα τὸν ἀριθμὸν οἱ θηριώδεις ἐκεῖνοι, μὴ βουλομένους ἀκολουθῆσαι τῇ μιαρᾷ τῆς παπολατρείας αἱρέσει, ἔδεσαν μὲ ἁλύσεις σιδηρᾶς καὶ βαρυτάτας καὶ εἰς τὸ πῦρ ἀπανθρώπως οἱ ἀνήμεροι ὡς σφάγια ἱερὰ μὲ σούβλαις ὤπτησαν καὶ ἀθλητὰς καὶ στεφανίτας ἐν τοῖς οὐρανοῖς πανεκλάμπρους τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν σφαγέντος Χριστοῦ ἀνέδειξαν. Ταῦτα αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ὁ συμπαθέστατος βλέπων Θεοφάνης μεγάλως ἐλυπεῖτο καὶ τὰ σπλάγχνα πυρὶ τῆς πίστεως κατεκαίετο ὁ χριστομίμητος καὶ ἔργον εἰργάσατο ἀποστολικόν· ἔφερε γὰρ κρυφίως ἱερεῖς δώδεκα καὶ ἀρχιερεῖς ἀντ' ἐκείνων τῶν ἱερομαρτύρων ἐχειροτόνησε καὶ σύνοδον συνήθροισε καὶ διὰ λόγου καὶ διὰ τῆς συγγραφείσης αὐτῷ ὀρθοδόξου ὁμολογίας τὰς αἱρέσεις ἐξήλεγξε, καὶ οὕτω τῇ τοῦ Χριστοῦ δυνάμει καὶ χάριτι τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ ἐστερέωσε, ἀποσοβήσας τοὺς βαρεῖς λύκους ἀπὸ τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν ποίμνης ὁ τῳόντι χριστοαπόστολος ἐν ἐκείνοις τοῖς χρόνοις, καὶ τοῦ μὲν Λάβαν τὰ ἄσημα ἐσμικρύνοντο, τὰ δὲ ἐπίσημα τοῦ πατριάρχου Ἰακὼβ εἰς πλῆθος σχεδὸν ἀναρίθμητον ἔκτοτε μέχρι τῆς σήμερον θείᾳ εὐλογίᾳ ἐπλήθυναν καὶ ηὔξησαν διὰ θεοπειθῶν εὐχῶν ἐκείνου τοῦ ἁγίου πατριάρχου εἰς τὰ μέρη τῆς Βλαχομπογδανίας. Καὶ ταῦτα λοιπὸν κατορθώσας ὁ Θεοφάνης, φῶς θεῖον φανεὶς τοῖς εὐσεβέσι φερωνύμως, καὶ ἐπιστρέψας ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντίνου ἐδεξιώθη καὶ δικαίως ἐπῃνέθη παρὰ τῶν λοιπῶν πατριαρχῶν διὰ ταῦτα τὰ θεάρεστα αὐτοῦ κατορθώματα. Οὕτως οὖν ἀγωνισάμενος ἐν αὐλαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν ἐν ὅλοις ἔτεσι λζ', ἀπῆλθε

πρὸς τὸν ἀγωνοθέτην Χριστὸν ληψόμενος τὰς ἀκηράτους ἀμειβὰς τῶν νομίμων ὑπὲρ αὐτοῦ ἄθλων του ἐν ἔτει Χγ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ τεσσαρακοστῷ πέμπτῳ, δεκεμβρίου ιε', τῇ Κυριακῇ τῶν Προπατόρων, κοιμηθεὶς ἐν Κωνσταντίνου· τὸ δὲ πολύαθλον αὐτοῦ σῶμα ἐτάφη μὲ ἀξιόχρεων τιμὴν ἐν τῇ μονῇ τῆς Θεοτόκου τῇ κατὰ Χάλκην, ἢ ἐν τῇ νήσῳ Πρώτῃ τῇ κατὰ ἀνατολὰς τῆς Κωνσταντίνου, κατὰ τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὡς ἄλλοθι εὑρομεν. Οἱ δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἀπορφανισθέντες τοῦ καλοῦ αὐτῶν ποιμένος, γινώσκοντες ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Ἱερουσαλὴμ δέεται πατριάρχου εἰρηνικοῦ ζηλωτοῦ καὶ ταπεινοῦ ἀνδρός, ἡγουμένου καὶ οὐ τυράννου, καὶ ἐπιστάμενοι τοιοῦτον τὸν ἐν Μπογδανίᾳ ἐν τῷ μοναστηρίῳ Γαλατᾶ λεγομένῳ ἡγουμενεύοντα Παΐσιον, παρεκάλεσαν τὸν πρύτανιν τῶν προσκυνημάτων καὶ εὐσεβῆ προστάτην, τὸν βοεβόνδα Βασίλειον, νὰ γένῃ σύμψηφος εἰς τὴν ἐκλογὴν ταύτην καὶ συμπράκτωρ· ὅπερ καὶ ἐγένετο· κατὰ γὰρ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ πατέρων ἐχειροτονήθη πατριάρχης

ριβ'. Ὁ *Παΐσιος* ἐν Μπογδανίᾳ τῇ κγ' μαρτίου, τῇ ε' Κυριακῇ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἐν ἔτει ἀπὸ Ἀδὰμ ,ζρνβ' ἢ ,ζρνγ', παρὰ τοῦ Λαρίσσης Γρηγορίου, τοῦ καὶ ἐπιτρόπου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Παρθενίου, καὶ τοῦ Μπογδανίας Βαρλαὰμ καὶ τρίτου ἄλλου ἀρχιερέως κανονικῶς, ἀνὴρ ὢν ἀκτήμων, ζηλωτὴς εἰς τὰ θεῖα, ἀνδρεῖος καὶ κατὰ τὸ σῶμα, μικρὸς τῇ ἀναδρομῇ τοῦ σώματος, βαθὺς τὸν πώγωνα, μελάγχρους, ἐκ Δημιτζάνης, συγγενὴς τοῦ Θεοφάνους, ἐκκλησιαστικός, φιλαλήθης καὶ μεγαλοπρεπέστατος. Μετὰ γοῦν τὸν σουλτὰν Μουράτην ἐβασίλευσεν ἔτος ἓν καὶ ἥμισυ ὁ σουλτὰν Μουσταφᾶς, μεθ' ὃν ἔτη ἐννέα ὁ σουλτὰν Ἠμπραήμ, μεθ' ὃν ἔτη μ' ὁ σουλτὰν Μεχμέτης. Ἀλλ' οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ χριστιανοὶ σωρὸν λίθων, ὡς ἔθος τοῖς Ἄραψιν, ἐπὶ ὅρκῳ ἐσώρευσαν ἔξω Ἱερουσαλὴμ καὶ συνεφώνησαν ἀλλήλοις νὰ μὴ δεχθῶσι τὸν Παΐσιον. Οὗτος ὅμως ὁ νέος πατριάρχης καὶ εἰς Ἱερουσαλὴμ εἰσέβη καὶ τὰ σκάνδαλα τῶν χριστιανῶν ἔπαυσε καὶ τοσοῦτον αὐτοὺς ἐσωφρόνισεν, ὥστε μὲ μεγάλην εὐπείθειαν καὶ εὐταξίαν καὶ εἰρήνην διηνεκῆ, ὡς καὶ τὴν σήμερον φαίνονται, νὰ

μένωσιν εἰς τοὺς πατριάρχας κατέστησεν. Ἐπιμείνας οὖν χρόνον βραχὺν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐξῆλθεν ἐξ αὐτῆς καὶ εἰς Κωνσταντίνου ἐγένετο, ἐξ ἧς τόπους πολλοὺς χάριν ἐλέους διελθὼν καὶ εἰς Βελιγράδιον κατήντησε, καὶ τότε δὴ τεράστιόν τι ἐγένετο ἐν ταύτῃ τῇ πόλει σημειώσεως ἄξιον. Ἑορτὴ ἦν τοῦ ζηλωτοῦ καὶ προφήτου Ἠλιού, τῇ κ' δηλαδὴ ἰουλίου, καθ' ἣν γυνή τις λατινὶς ἐζύμωνεν· ἣν χριστιανὴ ὀρθόδοξος ἰδοῦσα εἶπεν αὐτῇ· "σήμερον εἶναι ἑορτὴ τοῦ προφήτου Ἠλιού· διατί σὺ δουλεύεις"; ἡ δὲ λατινὶς ἔφη· "δέκα ἡμέραι εἰσὶν ἐξ ὅτου ἐπέρασεν ἡ ἑορτὴ τοῦ προφήτου". Καὶ οὕτως ἦσαν αἱ δύο φιλονεικοῦσαι. Ἤρξατο λοιπὸν νὰ ζυμώνῃ ἡ λατινίς· ἀλλ'—ὦ τοῦ θαύματος—εὑρέθη ἡ εἰς τὰς χεῖράς της ζύμη μεταβληθεῖσα εἰς πέτραν κίσηριν. Τοῦτο τὸ τεράστιον ἠκούσθη εἰς ὅλην τὴν Σερβίαν καὶ ἐγνώσθη ἡ διόρθωσις τοῦ πασχαλίου ἀπὸ τῶν Λατίνων οὐχὶ διόρθωσις, ἀλλὰ ἀνατροπὴ αὐτοῖς τῶν θείων κανόνων, πᾶσι τρόποις τοῦ Θεοῦ βεβαιοῦντος τὰς ἑορτὰς τῶν ὀρθοδόξων νομίμους καὶ εὐαρέστους αὐτῷ. Διεμερίσαντο οὖν ἐκείνην τὴν λιθώδη ζύμην οἱ ὀρθόδοξοι πρὸς ἀλλήλους, φυλάττοντες αὐτὴν εἰς μαρτύριον· ἐξ ἧς μέρος καὶ ὁ μακάριος Παΐσιος ἔφερεν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς μονῆς τοῦ προφήτου Ἠλιού, τῆς μέσον Ἱερουσαλὴμ καὶ Βηθλεέμ, ἐπὶ τῆς σεβασμίας αὐτοῦ εἰκόνος ἔθετο· ὅπερ μέχρι τοῦ ,αφο' Χγ ἔτους ἐκεῖ ἐφυλάττετο. Ἔτι ἰστέον, ὡς οἱ Ἀρμένιοι μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντίνου ἦλθον εἰς Ἱερουσαλήμ, εἰς τὸν καιρὸν τῶν Ὀσμανλίδων, ὡς εἴρηται, καὶ τὸ μὲν πιννοφορεῖν καὶ φελονοφορεῖν χάριν φιλοτιμίας ἀπὸ τῶν Φράρων ἔλαβον, τὸν δὲ εἰς τὰ Κατηχούμενα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τόπον παρὰ τῶν ἡμετέρων (ἀπάτῃ ὅμως), τὸν δὲ ναὸν τὸν ἐπὶ τῆς Εὑρέσεως, τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ἄδηλον πότε ἔλαβον· τοὺς δὲ Χαμπαισίους φαρμάκῳ ἐξήλειψαν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἁρπάσαντες τά τε κειμήλια καὶ τόπους αὐτῶν. Ἐπῆραν ἐν Βηθλεὲμ τὰς οἰκίας τῶν Συργιάνων καὶ αὐτὰς ἐμεγάλωσαν· οἱ γὰρ Χαμπαίσιοι ὄντες γείτονες τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ σουλτάνοις ἐδέξαντο παρ' αὐτῶν τὸν τοῦ μοναστηρίου τοῦ Ἀβραὰμ ὑποκάτω (τόπον), οἶκον τοῦ Ἀβραὰμ καὶ αὐτὸν καλούμενον,

καὶ τὸν τοῦ Θεολόγου καὶ καμάρες κατὰ τὸ νότιον μέρος τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου. Ὁ δὲ πατριάρχης ἐπανελθὼν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ εὑρὼν τοὺς Ἀρμενίους τῶν Χαμπαισιακῶν κυρίους, εἶπεν αὐτοῖς· "Ἄφετε καὶ ἡμῖν κἂν τὸν ἀλογόμυλον, τὸν ἀντικρὺ τῆς κατὰ τὸν Φόρον πόρτας τοῦ Πατριαρχείου". Οὗτοι δὲ ὕβρισαν καὶ τὸν πατριάρχην καὶ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ πατριάρχου. Ὅθεν ὁ πατριάρχης ἐπανέρχεται εἰς Κωνσταντίνου, ἐκβάλλει ὁρισμόν, καθ' ὃν καὶ χατ-σερίφιον, διαλαμβάνοντα, ὅτι οἱ Χαμπαίσιοί εἰσιν ὑποκείμενοι τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν· καὶ ἐπιστρέψας εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐξουσίασε πάντα τὰ Χαμπαισιακά, καὶ τὸ μοναστήριόν των καὶ τὰ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Τάφου καὶ τὰς ἐν αὐτῷ κανδήλας καὶ πέριξ καὶ τὰ ἐν τῇ Βηθλεέμ, κατὰ τὸν ὁρισμὸν τῆς βασιλείας. Ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι δόντες τῷ Χουσεΐν-πασᾳ, ἡγεμόνι τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ Γάζης, χρυσίου πλῆθος ἐπῆραν μὲ δυναστείαν πάλιν τά τε Χαμπαισιακὰ καὶ ἔτι καὶ μίαν πόρταν τοῦ ἐν Βηθλεὲμ Ἁγίου Σπηλαίου, βαλόντες ἐν αὐτῷ καὶ κανδήλας. Ἐβουλήθησαν δὲ τὴν ἁρπαγὴν ταύτην κυρῶσαι καὶ διὰ βασιλικοῦ ὁρισμοῦ. Ὅτε δὲ νὰ γένῃ εἰς Κωνσταντίνου ἡ βουλὴ αὕτη ἔμελλεν, ἐπανέστη τὸ στράτευμα κατὰ τῶν ἐν Βυζαντίῳ μεγιστάνων καὶ πάντας ἀπέκτεινε, καὶ οὕτω διεσκεδάσθη ἡ πονηρὰ αὐτῶν βουλή. Ἀλλὰ πάλιν κατέπεισαν τὸν βεζύρην τοῦ σουλτὰν Μεχμέτη, ὃς ἔγραψεν φερμάνι, καὶ ἔχων ἐν τῷ κόλπῳ του ἀπήρχετο εἰς τὸν σουλτάνον ποιῆσαι αὐτὸ χατ-σερίφ, ὡς ἤθελον οἱ Ἀρμένιοι· ἐν δὲ τῇ ὥρα ταύτῃ ἐξεβλήθη τοῦ ὀφφικίου ὁ βεζύρης οὗτος. Πάλιν λοιπὸν ἐματαιώθη αὐτῶν ἡ βουλή· ἐγένετο γὰρ βεζύρης ὁ Κιουπρουλῆς, ὁ Ἀρβανίτης, υἱὸς ἱερέως· καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καλογραῖα ἀπέθανε. Ὁ πατριάρχης εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπιβουλευόμενος ὑπὸ τοῦ Χουσεΐν-πασα ἔγραψε τοῖς εἰς Κωνσταντίνου ἐπιτρόποις αὐτοῦ νὰ ἀπέλθῃ εἰς Κωνσταντίνου· οἱ δὲ ἐν τῷ πρώτῳ τοῦ Κιουπρουλῆ ντιβάνι ἀναφέραντες αὐτῷ τὰ κατὰ τοῦ πατριάρχου ἔλαβον ὁρισμόν, ὅπως ἐπιστρέψῃ ὁ πατριάρχης εἰς Κωνσταντίνου· ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ἀποστείλας γὰρ ὁ Κιουπρουλῆς μὲ τὸν ὁρισμὸν ἀγᾶν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Κωνσταν-

τίνου· ὃς στὰς ἐπὶ τοῦ ντιβανίου ἐν ἔτει Χγ ,αχνς' καὶ κριθεὶς μετὰ τῶν Ἀρμενίων ἔλαβε πάλιν θεόθεν τὰ νικητήρια, καταισχυνθέντων τῶν ἀναισχύντων Θεοπασχιτῶν· ὁ γὰρ βεζύρης ἀναφορὰν εἰς τὸν βασιλέα γράψας καὶ κατ' αὐτὴν χατ-σερίφιον πρὸς τοῦ σουλτάνου λαβὼν τῷ πατριάρχῃ ἔδωκεν αὐτὸ εἰπών· "Δὸς τῷ βασιλεῖ δικαιώσαντί σε πενῆντα χιλιάδες γρόσια"· ὃ δὲ ἀπεκρίνατο· "Ἡμεῖς ἐσμεν πτωχοὶ ἄνθρωποι καὶ δίδομεν καὶ εἰς τὸ ζαμὶ τοῦ σουλτὰν Ἀχμέτη κατ' ἔτος φλωρία βενέτικα τετρακόσια εἴκοσι". Πάλιν λέγει αὐτῷ· "Δὸς λοιπὸν δεκαπέντε χιλιάδας γρόσια καὶ ὕπαγε"· ἅπερ πέρας οὕτως ἔλαβον, ὡς ἐζήτησε· μεθ' ὃ ὁ πατριάρχης μὲ τζαούσην τινὰ Χουσεΐν, δοὺς αὐτῷ διὰ τὸν κόπον τῆς ὁδοιπορίας του γρόσια ἑξακόσια, ἔπεμψε τὸ χατ-σερίφιον εἰς Ἱερουσαλήμ· ἐν ᾗ γενόμενος ὁ τζαούσης ἐπορεύθη εἰς τὸν μουλλᾶν, ἔνθα καὶ ὁ Χουσεΐν-πασας προσεκαλέσθη, καὶ κατὰ τὴν κέλευσιν τῆς βασιλείας οἱ Ῥωμαῖοι παρέλαβον τὰ Χαμπαισιακά, καὶ τῇ ἐπαύριον ὑπῆγεν ὁ τζαούσης μετὰ τοῦ μουλλᾶ εἰς Βηθλεὲμ καὶ ἐδίωξαν τοὺς Ἀρμενίους ἀπὸ τὸ Ἅγιον Σπήλαιον καὶ παρέδωκαν αὐτὸ τοῖς Ῥωμαίοις ἀπὸ Χγ ,αχνζ'. Ἀλλὰ βλέπε ἐμπόδια ὅσα καὶ ἐξ οἵων εἰς ταῦτα. Ἐπίτροπός τις τοῦ πατριάρχου, τοὔνομα Ἄνθιμος, ἀντὶ νὰ χαίρῃ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τοῦ Παϊσίου κατορθώμασι καὶ τοῦ γένους εὐτυχήμασιν, ἐφθόνησεν ὡς ἀλλότριος καὶ τί ἐργάζεται, κατὰ Δοσίθεον; Ἀπέρχεται καὶ λύει τὰς βούλλας τοῦ ναοῦ, ὅστις, ὡς εἴπομεν, ἦν τοῦ Θεολόγου, ὑποκάτω τοῦ μοναστηρίου τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ εἰς τὴν μεγάλην αὐλὴν τῆς ἁγίας πόρτας τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, καὶ δίδωσιν αὐτὸν τὸν Θεολόγον τοῖς Ἀρμενίοις. Οὗτος ὁ Ἄνθιμος ἔδωκε τοῖς αὐτοῖς εἰς κατοίκησιν τὰς ἐπάνω τῆς Ἁγίας Πόρτας τέσσαρας καμάρας. Ταῦτα μὲν εἰργάσατο οὗτος· ὁ δὲ Χουσεΐν-πασας συμφωνήσας μὲ τὸν ἐν Δαμασκῷ δοῦκα καὶ μὲ ἄλλους ὁμοίους νὰ συναποστατήσωσι τοῦ Κιουπρουλῆ, καὶ διὰ νὰ βεβαιώσωσι τὴν ἀποστασίαν καὶ ὅτι δὲν φοβεῖται τὸν βεζύρην, οὔτε τὸν Ἅγιον Ἰάκωβον τοῖς Ῥωμαίοις ἀπέδωκεν, ἀλλ' οὐδὲ τὸν τζαούσην νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω εἰς Κωνσταντίνου εἴασε. Τοῦ δὲ Χουσεΐν-πασα ἐν τῷ καιρῷ

τούτῳ μανζούλη γεγονότος καὶ τῆς ἐξουσίας ἐκπεσόντος, ὁ τζαουσης εὗρε καιρὸν καὶ ἦλθεν εἰς Κωνσταντίνου· ἐξ οὗ ὁ πατριάρχης τὰ πάντα μαθὼν ἔρχεται εἰς τὸν βεζύρην, διηγεῖται τὰ πραχθέντα ἐν Ἱερουσαλήμ, παρακινεῖ εἰς θυμόν, χαρίζει εἰς τὸ δημόσιον τῆς βασιλείας τὰς ἑκατὸν χιλιάδας γρόσια, ἅπερ ἐν Ἱερουσαλὴμ βίᾳ παρὰ τῶν Ῥωμαίων ἐπῆρεν ὁ Χουσεῖν-πασας. Ἐφ' οἷς ὁ βεζύρης πακικουλὰρ τεσσαράκοντα πρὸς τὸν αὐτὸν Χουσεῖν πέμψας ἀνέλαβε παρ' αὐτοῦ τὰς 100000 γρόσια· ἀποστείλας δὲ καὶ μετά τινος ἀγᾶ, τοὔνομα Ἰσμαήλ, καὶ σὺν αὐτῷ ἄνδρας τεσσαράκοντα καὶ ὁρισμὸν πρὸς τὸν Ταγιάρογλου προσέταττε νὰ ἐπιστρέψῃ τὸν Ἅγιον Ἰάκωβον τοῖς Ῥωμαίοις· ὅπερ εὐαγγελισθεὶς ὁ ὑπέρμαχος τῆς Ἱερουσαλὴμ Παΐσιος ἔδωκε δόξαν τῷ Θεῷ, ἡσθεὶς οὐ μετρίως. Ὁμοίως καὶ Φράγκοι καὶ Ἀρμένιοι κατὰ ζῆλον τούτου καὶ αὐτοὶ ταὐτὰ ἔκαμον ἐκεῖ. Οὗτος καὶ τὴν ἡμίσειαν τοῦ μεγαλομάρτυρος ἐν Λύδδῃ ἐκκλησίαν πολλὰ δαπανήσας ἐξουσίασεν ἀπὸ τοῦ μέσου αὐτῆς (ὅπου ὁ τάφος τοῦ ἁθλοφόρου καὶ τὸ λειψανον) ἕως τοῦ δυτικοῦ πέρατος. Οὗτος καὶ τὸ μοναστήριον, περὶ οὗ πολλάκις εἴπομεν, τοῦ προφήτου Ἠλιοὺ φθαρὲν ἀπὸ τῆς πολυκαιρίας ἀνεκαίνισεν· ἀνέῳξε δὲ καὶ ὁ ἐπίτροπός του Ἄνθιμος τὰ ὑπὸ τοῦ Σαλαδίνου, ὡς εἴρηται, κλεισθέντα τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως παράθυρα, πλὴν τῶν τοῦ κουμπέ, καὶ ὁ ναὸς ἐγένετο φωτεινός· διώρισε καὶ τὴν ἐν τῷ ναῷ τῆς ἡμερονυκτίου ἀκολουθίας τάξιν πότε νὰ τελεῖται, ὅτε δηλαδὴ ἡμεῖς θέλομεν καὶ οὐχὶ ὡς πρότερον ἀορίστως καὶ ὡς ἔτυχεν. Ὁ γοῦν Ἱεροσολύμων χάριν ἐλεημοσύνης ἀπὸ Κωνσταντίνου εἰς Ἰβηρίαν ἀπέπλεε, καὶ φθάσας εἰς Σινώπην τοιοῦτό τι εἰργάσατο ἐν αὐτῇ. Συνέβη τότε πυρκαϊὰν γενέσθαι μεγάλην, ἀπὸ τοῦ βορείου ἀρξαμένην μέρους ἕως εἰς τὸ κάστρον. Ἀλλ' ὁ θαυμαστὸς οὗτος ὕδωρ βαλὼν εἰς τρυβλίον καὶ εὐλογήσας ἀπέστειλε μετά τινος τῶν διακόνων του ῥαντίσαι κατὰ πρόσωπον τοῦ πυρός· καὶ τούτου γεγονότος, ὦ τοῦ θαύματος, ἔστη ἐκεῖσε τὸ πῦρ, μὴ προβὰν περαιτέρω, ἕως οὗ αὐτόθι ἐσβέσθη. Ἀπάρας δὲ ἐκεῖθεν παρεγένετο εἰς Ἰβηρίαν, ἔνθα διάγων τὰ θλιβερώτατα ἔμαθεν· οἱ γὰρ ἀδελφοὶ τοῦ ντε-

φτερνδάρη τῆς βασιλείας, βαλλῆς τὸ ἀξίωμα, φλαμπουριάρης ἐν Ἱερουσαλήμ, τὴν γνώμην βαρβαρόμωρος, τοσοῦτον ἔβλαψε καὶ ἔθλιψε τοὺς ἐν Ἱερουσαλὴμ Ῥωμαίους καὶ Ἀγαρηνούς, ὥστε οὐχ εὑρέθη πώποτε αὐτῷ ἄλλος τὴν κακίαν ὅμοιος, ἐξ ὅτου οἱ Ὀθωμανοὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ ὑπέταξαν, χρήματα ζητῶν καὶ οὐδέποτε χορταίνων λαμβάνων, οἴνῳ μεθυσκόμενος· εἰς δὲ τὴν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ἐκκλησίαν ἐμβαίνων καὶ πιάνων θυμιατὸν ἐθυμίαζε, καὶ ἀπὸ τῆς ἀκορέστου χρηματολογίας του δύο τινὰς τῶν ἡμετέρων μοναχῶν ἐν τῷ συνοδικῷ τοῦ Πατριαρχείου ἐκρέμασεν. Ὁ Ἄνθιμος ὅμως ἐκρύβη, καὶ οἱ ἄλλοι τῶν πατέρων κρυφίως φυγόντες εἰς τὴν Προῦσαν ἔδραμον· ἦν γὰρ ἐκεῖ τότε ὁ σουλτάνος καὶ ὁ βεζύρης· πρὸς οὓς μετὰ πικρῶν δακρύων τὴν τυραννίδα τοῦ βαλλῆ ἀνέφερον, ὁ δὲ βεζύρης οὐδὲν ἄλλο τι αὐτῷ ἐποίησε, πάρεξ τῆς ἀρχῆς ἐγύμνωσε, ἀντικαταστήσας ἄλλον ἐν Ἱερουσαλὴμ ἀρχηγόν. Ἀλλ' ἡ πικροτέρα ταύτης ἀγγελία ἦν ἡ ἁρπαγὴ πάλιν τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου· ὁ γὰρ μέγας δραγουμάνος τῆς βασιλείας Παναγιωτάκης χρήματα λαβὼν δολίως τῷ βεζύρῃ ἐλάλησε τῷ Κιουπρουλῇ περὶ τούτου τοῦ μοναστηρίου· ὅστις πιστεύσας εἰς τὰ λόγια τοῦ Παναγιωτάκη, ὡς τάχα Ῥωμαίου, ὁρισμὸν ἔδωκε διορίζοντα τὸ ῥηθὲν μοναστήριον εἶναι τοῖς Ἀρμενίοις· καθ' ὃν πάλιν αὐτὸ οὗτοι ἥρπασαν· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ κῆπον καὶ πόρταν ἐν Βηθλεὲμ ἔλαβον, προσθέντες καὶ δύο οἴκους τῶν Χαμπαισίων. Ταῦτα μαθὼν ὁ θεῖος πατριάρχης ἐν Ἰβηρίᾳ ἐταράχθη, ὡς εἰκός· ἐλυπήθη κατάκαρδα μὲ ὑπερβολήν, καὶ οὕτως ἔχων ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντίου δρομαίως τὸ ποιητέον συλλογιζόμενος· ἐφ' οἷς ἐκυριεύθη ὑπὸ βαρυτάτης νόσου ὁ τρισμακάριστος. Ἀλλ' οὖν ἔγνω εἰς Ἱερουσαλὴμ γενέσθαι. Ἐκπλεύσας λοιπὸν ἕως εἰς Ῥόδον, καὶ ἐπιβὰς εἰς πλοῖον Συμαϊκὸν ἡμεδαπόν, ἐκεῖθεν μήτε ἐσθίων, μήτε πίνων, εἰς τὸ Καστελλόρριζον κατήντησε, μακρὰν αὐτοῦ ὡσεὶ μίλια δέκα κατὰ τὸ μέρος τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου καὶ τὸ κοινὸν χρέος ὁ πολύτλας ἐπλήρωσεν· ἐκεῖθεν δὲ ὁ διάπυρος ζηλωτὴς τῶν πανευαγῶν τοῦ Χριστοῦ σκηνωμάτων ἀνέβη εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλὴμ τοὺς ἀμαραντίνους ληψόμενος στεφάνους τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ

μυρίων ἀγώνων του, πατριαρχεύσας ἔτη δεκαοκτώ· τὸ δὲ καρτερικώτατον αὐτοῦ σῶμα ἐν τῇ πλησίον ἐκεῖσε τοῦ ὄρους ἐντίμως ἐτάφη κορυφῇ, ὡς ὁ τόπος καὶ ὁ καιρὸς ἀπήτει. Τί ἔδει λοιπὸν νὰ πάθωσιν οἱ δύο ἐκεῖνοι τοῦ Χριστοῦ πολέμιοι καὶ τοῦ πατριάρχου ἐνάντιοι, τῶν δὲ ἀναθεματισμένων αἱρετικῶν καὶ τῶν ὀρθοδόξων πάντοτε καὶ πανταχοῦ θανασίμως ἐπιβούλων φίλοι καὶ τῶν προσκυνημάτων, ὡς ὁ Ἰσκαριώτης, προδόται; Ἔπαθον ἄξια τῶν ἀνοσίων ἔργων των. Ἄνθιμος λέγω καὶ Παναγιωτάκης ἐδέθησαν μὲ δεσμὸν εἰς τὸν αἰῶνα ἄλυτον, ἐμαύρισαν μὲ σκοτινάδα μηδέποτε καθαριζομένην, πρὸς παράδειγμα κείμενοι τῶν μεταγενεστέρων νὰ μὴ πάθωσι τὰ αὐτά. Ἀλλ' οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει εὑρισκόμενοι Ἁγιοταφῖται καὶ οἱ τῶν χριστιανῶν ἔγκριτοι τὴν πρὸς Κύριον ἐκδημίαν τοῦ Ἱεροσολύμων μαθόντες, πολλῆς τε σκέψεως περὶ διαδόχου γενομένης, ἔκριναν θείᾳ ἐπιπνοίᾳ ἄξιον τὸν Σιναΐτην Νεκτάριον, ὡς σοφὸν καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐνορίτην, ὃν οἱ Σιναΐται κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας, τοῦ Σιναίου κοιμηθέντος Ἰωάσαφ, Σιναίου ἐψήφισαν (ἀρχιεπίσκοπον) καὶ εἰς Ἱερουσαλήμ, ὡς νόμος, τοῦ χειροτονηθῆναι ἀπέστειλαν. Ὅθεν οἱ ἐν Κωνσταντίνου τὸν Φιλιππουπόλεως Γαβριὴλ μετὰ πατριαρχικῶν καὶ ἐπιτροπικῶν γραμμάτων ἀπέστειλαν, προσκαλοῦντες τὸν Νεκτάριον εἰς (πατριάρχην) Ἱεροσολύμων. Ὁ Γαβριὴλ οὖν ἔφθασεν εἰς Ἰόππην καὶ ὁ Νεκτάριος ἐξ Αἰγύπτου εἰς Γάζαν. Συναντηθέντες εἰς Ῥέμλι ἀνέβησαν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν ἔτει Χγ ,αχξα΄ τῇ Κυριακῇ τῶν Βαΐων, ἀπὸ Ἀδὰμ δὲ ,ζρξθ΄

ριγ΄. Ὁ *Νεκτάριος* Ἱεροσολύμων ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως ἐχειροτονήθη, καὶ αὐτὸς ἀνθ' ἑαυτοῦ Σιναίου ὕστερον ἐχειροτόνησεν Ἀνανίαν τὴν κλῆσιν. Δεῖ καὶ τοῦτο εἰδέναι, ὅτι τὸ Κουβούκλιον τοῦ Παναγίου Τάφου ἦν πάντοτε εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατριάρχου. Ἀλλ' ὅτε ἐτελεύτησεν ὁ τρισόλβιος Παΐσιος, ὁ ἐπίτροπός του Λαυρέντιος τὸ σχῆμα μοναχός, τὴν γνώμην καὶ τὸν νοῦν ἁπλοῦς, πλανηθεὶς ὑπὸ τῶν Φράρων δέδωκεν αὐτοῖς νὰ βάλωσι καστρομύλιον ἐπὶ τοῦ δώματος τοῦ Ἁγίου Λίθου σαθρωθέντος, καὶ μὲ τοιαύτην πονηρίαν ᾠκειοποιήσαντο αὐτὸ βαλόντες ἐπάνω

εἰς τὰς ἑορτὰς καὶ μανουάλια μὲ κηρία· ἔτι οἱ ὀρθόδοξοι τῇ ἑορτῇ τῶν Βαΐων ἐλειτούργουν πρῶτον καὶ εἶτα ἐλιτάνευον, ὡς εἴθισται· μετὰ δὲ τοὺς ὀρθοδόξους καὶ αἱ φυλαὶ κατὰ τάξιν: Φράγκοι, μεθ' οὓς Ἀρμένιοι, εἶτα Κόπται, εἶτα Σύροι καὶ ἑξῆς. Οἱ γοῦν Φράροι ὑπεκρίθησαν δεινοπαθεῖν, πῶς λιτανεύουσι τάχα μὲ αἱρετικούς, καὶ ἐζήτησαν νὰ λιτανεύωσι μετὰ τὴν τοῦ ὄρθρου ἀπόλυσιν ἡμῶν. Καὶ τοῦτο αὐτοῖς ὁ Λαυρέντιος ἔδωκεν· οἱ δὲ Φράροι ἔστησαν μάρτυρας εἰς τὸν κριτήν, ὅτι πρὸ τῶν Ῥωμαίων λιτανεύουσιν, ὑφ' οὗ διὰ τοῦτο χουζέτιον ἔλαβον. Ὅθεν τὸν δεύτερον χρόνον ἐλιτάνευον βραδύτερον, τὸν τρίτον τὸ πρωὶ καὶ μετὰ ἑπτὰ χρόνους ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, καὶ μετὰ τὴν λιτανείαν τὰ σκαμνία των ἔβαλλον ἔμπροσθεν τοῦ Κουβουκλίου καὶ ἐλειτούργουν. Ἐφ' ᾧ ὁ Δοσίθεος εἰς τὴν κρίσιν καταβάς, κραχθέντων ἐκεῖσε καὶ τῶν Φράρων, ἀπέδειξεν αὐτοὺς ματαίους, καὶ χουζέτιον λαβών, δηλοῦν ὅτι ἐσμὲν κύριοι τοῦ τόπου καὶ πρῶτοι, ἀπῆλθεν εἰς τὸν σουλτάνον· ἀλλ' οὐδὲν ἐποίησεν· οὐ γὰρ εἶχε χρήματα. Ἀλλ' οἱ Φράροι ἀργύρια τῷ κριτῇ δόντες χουζέτιον ἕτερον ἐπῆραν, ὅτι αὐτοὶ ἔχουσι τὸ δίκαιον· ὅπερ ὁ ρεσιδέντες τῆς Ἀλαμανίας εἰς τὸ ντιβάνι τοῦ σουλτάνου ἔφερε καὶ κατ' ἐκεῖνο ὁρισμὸν ἔλαβε. Πρὸς τούτοις ὁ τοῦ μεγάλου κουμπὲ τοῖχος διερράγη καὶ ἤνοιξε, δι' ὃν Ῥωμαῖοι Φράγκοι καὶ Ἀρμένιοι κοινὴν δαπάνην ἔθεντο, κτίσαντες τὰ ποδαρικὰ τοῦ αὐτοῦ τοίχου, μεσιτεύσαντος τοῦ τῆς Νεμτζίας ρεσιδέντε καὶ γράψαντος εἰς τὸν ὁρισμὸν πρῶτον Φράγκους, δεύτερον Ῥωμαίους. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν πρωτείων τοῦ ἁγίου δώματος· περὶ δὲ τῆς τάξεως, ἣν εἴχομεν εἰς τὸ Ἅγιον Κουβούκλιον, λέγωμεν. Οἱ ἀρχαῖοι τῶν ὀρθοδόξων εἰς τὸ Κυριακὸν Μνῆμα οὐκ ἐλειτούργουν, ἀλλ' ἐν τῷ Ἁγίῳ Λίθῳ, ὄπισθεν τῆς θύρας κατὰ ἀνατολὰς οὔσης τῆς ἁγίας τραπέζης· ὅπερ ἦν μάρμαρον κείμενον, ἐπαρθὲν ἐκεῖθεν ὕστερον ὑπὸ τῶν Φράγκων, καὶ τὸν τόπον ἑρμάριον ἤγουν ντουλάπιον οὗτοι ἔκαμαν, τῆς δὲ ἁγίας προσκομιδῆς κατὰ τὸ βόρειον· ὅπερ μάρμαρον μέχρι τῆς σήμερον κεῖται ἀσάλευτον· ἀλλ' οἱ Φράροι τὴν σήμερον λειτουργοῦσιν εἰς τὸ Κυριακὸν Μνῆμα μόνοι. Οἱ γοῦν Ῥωμαῖοι ἐλει-

τούργουν καθ' ἕκαστον Σάββατον ἀντικρὺ τοῦ Κουβουκλίου, ἐν τῇ τραπέζῃ τῇ οὔσῃ ὑπὸ τὴν μεγάλην καμάραν, ἥτις καὶ 'Ανάληψις λέγεται· ἔχει γὰρ τὴν 'Ανάληψιν ὑπὸ τὸ γύρισμα ἱστορισμένην μετὰ μοσίου. 'Αλλὰ τὴν σήμερον ἐκεῖθεν ἐπάρθη ἐκείνη ἡ ἁγία τράπεζα ὑπὸ τῶν Φράρων καὶ τίθεται εἰς τὸ ἀναλόγιόν των. Οἱ Φράροι, κατὰ τὸν Νεκτάριον Ἱεροσολύμων, τὴν ἐν τῷ σεβασμίῳ ναῷ κατοικίαν των ὁπλοθήκην εἰργάσαντο· ἐν γὰρ τῇ δευτέρᾳ ὥρᾳ ἡμέρας Σαββάτου ὁ ἡμέτερος ἱερεὺς ἱερουργῶν ἵστατο ἐν τῇ προειρημένῃ ὑπὸ τὴν 'Ανάληψιν ἁγίᾳ τραπέζῃ, οἱ δὲ ὑπηρέται παρίσταντο. Οὗτοι οἱ Φράροι ἀπώσαντες αὐτοὺς ἐκεῖθεν ἐδίωκον, διὰ νὰ κάμωσι τὴν λειτουργίαν των, μὴ ὑπομείναντες νὰ τελειώσῃ ἡ ἱερὰ ἡμῶν μυσταγωγία· καὶ ἔξαφνα μὲ ἀκράτητον θυμὸν ἐφορμήσαντες ὡς λῃσταὶ ἔσυρον τὸν ἱερέα καὶ τὸν διάκονον ἀπὸ τῶν ἀμφίων· ἄλλος δέ τις αὐτῶν δραξάμενος τὰ ἱερὰ ἄμφια τῆς ἁγίας τραπέζης, ἔχοντα ἐπάνω τό τε ἱερόν, ὡς ἔθος, ἀντιμίνσιον καὶ τὸ θεῖον εὐαγγέλιον, νὰ ἀπορρίπτῃ ἤθελε· καὶ ἄλλος ἔπτυεν εἰς τὸ πρόσωπον τῶν παρισταμένων, ἐμπαίζων ἀπρεπῶς, ὡς οἱ ἀναίσχυντοι στρατιῶται εἰς τὸν Χριστόν. Τοῦτον τὸν ἐμπαίκτην Φράρον ὁ σκευοφύλαξ ἄπωσε καὶ ὀλίγον μακρύναι ἐποίησεν, ἵνα μὴ λακτίζῃ κατὰ τῆς ἁγίας τραπέζης· ὁ δὲ ἀναίσχυντος ἐκαμώθη πῶς ἔπεσε, καὶ τότε οἱ καλοὶ στρατιῶται, οἱ Φράροι, ὄντες εἰκοσιπέντε εὐθὺς εἰς τὴν ἁρματοθήκην των ἔτρεξαν καὶ ἐκεῖθεν ἅπαντες ἔνοπλοι ἐξέβησαν καὶ τοῖς θυμοῖς μαινόμενοι κατὰ τῶν ἡμετέρων ἐπέπεσον, ἀόπλων καὶ ἀπολέμων πατέρων, τὸν ἀριθμὸν πέντε, καὶ τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο ἔδαφος μὲ καλογερικὰ αἵματα ἐκοκκίνισαν—ἦσαν γὰρ φέροντες σπαθία, μαχαίρια, ῥόπαλα--, καὶ ἔχυσαν αἵματα καὶ ἐπλήγωσαν θανασίμως πατέρας. Ταῦτα ἐποίησεν ἡ τοῦ Πιλάτου κουστωδία κατὰ τῶν ἡμετέρων. Πάλιν καὶ τότε ὁ Δοσίθεος εἰς τὸν κριτὴν ἔδραμε καὶ τοὺς Φράγκους διὰ ταῦτα πταίστας ἀπέδειξεν. Ὅθεν ὁ κριτὴς ἀπεφάσισεν, ὅτι ὁ Ἅγιος Τάφος εἶναι τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐκύρωσεν ἵνα βάλωσιν οἱ Ῥωμαῖοι ἐκατέρωθεν τῆς τοῦ Κουβουκλίου πύλης δύο λαμπάδας καὶ δισκέλιον, ὅτε λειτουργοῦμεν ὑπὸ τὴν μεγάλην καμάραν, καὶ ἵνα

οἱ Φράροι ἀπέχωσιν ἀπὸ τοῦ δώματος τοῦ Ἁγίου Λίθου. Καὶ ταῦτα μὲν τότε, καθ' ὃν καιρόν, ἀποδημοῦντος εἰς Κωνσταντίνου τοῦ Νεκταρίου, οἱ Φράροι μὲ ἐργαλεῖα ὑπῆγαν νὰ κόψωσι τὸν Ἅγιον Λίθον ἔνδοθεν τοῦ Κουβουκλίου, καὶ ἴσως νὰ τὸν κομίσωσιν εἰς τοὺς τόπους των· ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι νοήσαντες ἐνεκάλεσαν εἰς τὸν κριτὴν αὐτοὺς καὶ ἐνεπόδισαν. Ὅθεν ἔκτοτε οἱ πατέρες μὲ μεγάλην προσοχὴν προσέχουσιν εἰς τὰ προσκυνήματα καθ' ἑκάστην. Ὁ δὲ Νεκτάριος ἀπὸ τῆς Κωνσταντίνου εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπανακάμψας — εἰς γὰρ πολλοὺς τόπους τῶν Ῥωμαίων περιέδραμε καὶ πολὺ ἔλεος ἐκεῖθεν ἐκόμισεν—, εἰς προσκύνησιν παρεγένετο τοῦ Παναγίου Τάφου· ἀλλ' οἱ Φράροι τὰ κανδήλια αὐτῶν οὐκ ἀνῆψαν. Ὅθεν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι στρωννύοντες κύκλῳ τῆς Ἀποκαθηλώσεως πεύκια, ἐπὶ τῇ λιτανείᾳ τῇ λεγομένῃ Δωρεᾶς των, ἐξέκοψαν καὶ αὐτοὶ ταῦτα. Ἀλλ' οὗτοι τὴν σήμερον καὶ τέσσαρα μανουάλια ἔχουσιν εἰς τὴν Ἀποκαθήλωσιν καὶ τὸν αὐτῆς λίθον σκεπάζουσιν ἑβδομάδα παρ' ἑβδομάδα, καὶ σκοπίζουσιν ὁμοίως, ὡς καὶ ἡμεῖς· καὶ εἰς τὰς ἑορτάς των αὐτοὶ στρωννύουσιν καὶ τὸ Θεῖον Φῶς ἀρνοῦνται. Ἀλλ' ὦ καλοὶ Λατῖνοι (τὰ λόγιά εἰσι τοῦ ἁγίου πατρὸς Νεκταρίου), καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ ὁμολογεῖτε λέγοντες, ὅτι ἦν ποτε καιρός, ὅτε τὸ τοιοῦτον ἐγένετο τεράστιον· ἀλλὰ νῦν ἀρνεῖθε τοῦτο, ὅτι δι' ἡμῶν ἀναφέρεται, καίτοι γε οὐ δι' ἡμῶν μόνων, ἀλλὰ καὶ ἔξωθεν τοῦ Ἁγίου Τάφου κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν καὶ ὥραν ἀδύνατον μὴ ἀναφθῆναι κανδήλαν ἢ καὶ δύο (κανδήλας) ἔσθ' ὅτε καὶ τρεῖς ἀοράτως ἔν τινι τοῦ ναοῦ μέρει. Πάντες οὖν ὁμολογοῦσι, καὶ οἱ βεβαπτισμένοι καὶ οἱ ἀβάπτιστοι, ὡς ὄντες τοῦ θείου θεάματος θεαταί, τὸ ἀπολάμπον δείλης ὀψίας τοῦ Ἁγίου Σαββάτου ἐν τῷ Ζωοδόχῳ Τάφῳ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θειότατον καὶ ὑπερφυέστατον φῶς, καθ' ἣν ἡμέραν παρελάβομεν κατὰ τοὺς θείους κανόνας ἡμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι νὰ ἑορτάζωμεν τὸ ἅγιον πάσχα καὶ νὰ τελῶμεν, ὡς ἀπὸ τῶν ἐξ ἀρχῆς πατέρων παρελάβομεν, τὴν τοιαύτην μυστηριώδη τελετήν (ἣν ἐν παλαιῷ μεμβραΐνῳ κἀγὼ εὑρὼν ἐν τῇ τοῦ ἁγίου Σάββᾳ λαύρᾳ, ἐνέταξα ἐν τῷ τέλει τοῦ παρόντος εἰς μαρτύ-

ριον)[1]. ὁ γὰρ πατριάρχης, ἢ ὁ ἀντ' αὐτοῦ ἐπιτροπεύων ἀρχιερεὺς ἐν τῷ Παναγίῳ Τάφῳ, εἰς προσκύνησιν καὶ προσευχὴν εἰσερχόμενος, ἐσβεσμένων πανταχοῦ καὶ τῶν λαμπάδων καὶ τῶν κανδηλίων, καὶ βαστάζων μετὰ χεῖρας δεσμὸν κηρίων (φόβου καὶ τρόμου γέμει τὸ ὁρώμενον) ὁρᾷ ἐκ τοῦ ἁγιωτάτου λίθου τοῦ ἐπὶ τοῦ Θεοδέγμονος Τάφου ὡσὰν ἱδρῶτα πῦρ λεπτότατον ἐπιπολάζον ἐκεῖσε, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀνάπτει, ἢ καὶ αὐτομάτως ἀνάπτονται τὰ κηρία· καὶ οὕτω καὶ οἱ πιστοὶ μεταλαμβάνουσι τὸ αὐτομάτως ἐκβλύζον ἐκεῖνο Θεῖον Φῶς ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ ἀποκομίζοντος ἱεράρχου. Ὅτι δὲ πάσης διαβολῆς τὸ θαῦμα τοῦτο ἀνώτερον, μαρτυροῦσιν ἐκεῖνοι, οἵτινες αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς βλέπουσιν ἐνίας κανδήλας ἀναπτομένας ἔξωθεν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον· καὶ οἱ πιστοὶ ἀλαλάζουσι, καὶ θαυμάζοντες αὐτὸ κατασπάζονται. Τοσοῦτο δέ ἐστι τὸ τοιοῦτο θαῦμα μὲ τὴν ἀσφαλῆ παράδοσιν βεβαιωμένον, ὥστε καὶ εἰς παλαιότατον βιβλίον ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, φησὶν ὁ Νεκτάριος, οὕτως ἀνέγνων· «Τῷ ἁγίῳ καὶ μεγάλῳ Σαββάτῳ, καθ' ἣν ἡμέραν αἱ θεῖαι κανδῆλαι ἀοράτως ἀνάπτονται· ἀλλὰ καὶ ὁ τοῦ Κυρίου Τάφος ἐξ ἀρχῆς πηγὴ φωτὸς ἐδείκνυτο· πῶς γὰρ Ἰωάννης καὶ Πέτρος εἰς τὸ σπήλαιον ἐν σκοτίᾳ προκύψαντες εἶδον τὰ ὀθόνια κείμενα μόνα; ὅπερ ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης σαφέστατα ἑρμηνεύων μελῳδεῖ· "καὶ δρομαῖος ὁ Πέτρος ἐπέστη τῷ μνήματι καὶ τὸ φῶς ἐν τῷ τάφῳ ὁρῶν κατεπλήττετο· ὅθεν καὶ κατεῖδε τὰ ὀθόνια μόνα· οὐδεὶς γὰρ βλέπειν δύναται ἐν νυκτὶ τὰ προκείμενα· καὶ πιστεύσας ἐβόησε· δόξα σοι, Χριστὲ ὁ Θεός, ὅτι σῴζεις ἅπαντας, σωτὴρ ἡμῶν· τοῦ πατρὸς γὰρ ὑπάρχεις ἀπαύγασμα». Οὗτος ὁ σοφώτατος πατριάρχης (Νεκτάριος) τὸ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ χρέους βάρος ἀνεκούφισε διὰ τε αὐτοῦ καὶ διὰ τῶν πολλῶν μετὰ δαψιλοῦς ἐλέους εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐλθόντων τότε προσκυνητῶν, ἔτι δὲ καὶ διὰ τοῦ παπᾶ Μακαρίου Κρητός, τουπίκλην Ἀσπρᾶς, ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος πολλὴν κομίσαντος ἐλεημοσύ-

[1] [Λέγει δὲ περὶ τοῦ παλαιοῦ τυπικοῦ τῆς Ἁγίας Ἀναστάσεως, ὅπερ αὐτὸς εὑρὼν περιέτεμε· καὶ τὴν μὲν αὐτοῦ περίληψιν ἐξέδωκε τύποις Ἀλέξιος ὁ Δημητριέβσκης (Богослуженіе стратной и пасхальной седмицъ въ Іерусалимѣ по уставу IX—X вѣка. Казанъ 1888-1893 г.), τὸ δὲ παλαιὸν κείμενον ἐν συνόλῳ κατεχωρίσθη ἐν τοῖς Ἀναλέκτοις Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας, τ. II, σ. 1-254].

νην. Ὅθεν καὶ κελλία ἐν τῷ Πατριαρχείῳ κεχαλασμένα ἀνώρθωσε· τὸν μέγαν οἶκον τὸν ἐγηγερμένον ἐπὶ τῆς μεγάλης καμάρας καὶ ἡνωμένον μὲ τὸ μοναστήριον τοῦ Προδρόμου ἠγόρασε· οἰκίας ἐν Ῥέμλι μὴ πρότερον οὔσας ἔκτισε· τὰς κρυσταλλίνας καὶ ὑαλίνας θήκας τῆς Λεχίας ἔφερε καὶ τὰ ἅγια λείψανα ἐν αὐταῖς ἐθησαύρισε καὶ εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ κατασκευασθέντα ντουλάπια ἢ ἐρμάρια ἢ ἀντίπηγας ἐνέκλεισεν· ἐν δὲ ἑνὶ τούτων τῶν ντουλαπίων τὸν σταυρὸν ἐνέθηκεν, ὃν ἐν Γ̣ασίῳ ἐνεούργησεν εἰς μῆκος ἀνδρὸς καὶ χρυσοῦν μὲν ἐξ ἑνὸς μέρους, ἀργυροῦν δὲ ἐκ τοῦ ἑτέρου, περικλείοντα καὶ μέρος τιμίου ξύλου, κεκαλλωπισμένον μετὰ λίθων εἰς τὰς γωνίας πολυτίμων, εἰς δὲ τὸ πλάτος μὲ κρύσταλλα· ἐν ᾧ καὶ θυρίδιον μὲ κλειδίον. Ἐν τούτῳ τῷ σταυρῷ καὶ ἄλλα ἔθηκεν ἱερά, διορίσας ἵνα εἰς τὰς παρρησίας ἐν τῇ μεγάλῃ εἰσόδῳ αἴρεται οὗτος ὁ σταυρὸς καὶ προπορεύηται τῶν ἁγίων, εἶτα τὰ ἅγια λείψανα· ἥτις καλὴ τάξις μέχρι τῆς σήμερον γίνεται. Οὗτος τὸ ἱερὸν σύνθρονον, ὃν μάρμαρον ἓν συντετριμμένον, κατεσκεύασεν ὡραιότατον καὶ τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτοῦ εἰς θήκην ἐνέθηκεν ἀρτοφόριον, καὶ ἑπτακάνδηλον ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐκρέμασε· τὸ δυτικὸν τεῖχος τῆς λαύρας τοῦ ἁγίου πατρὸς Σάββα ἀπὸ τοῦ πύργου μέχρι τῆς κάτω πόρτας ᾠκοδόμησε καὶ τοίχους ἐν αὐτῇ ἀνεκαίνισε καὶ τὸ μέγα κελλίον εἰς ὑποδοχὴν τῶν προσκυνητῶν ἐν αὐτῇ ἔκτισεν. Ἐν τῷ ἔνδον τῆς Ἱερουσαλὴμ μοναστηρίῳ τοῦ Ἀρχαγγέλου πολλὰ ἐνεούργησε, καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν οὐχὶ ὀλίγα ἐκαλλώπισε συνάρσει τοῦ ἐν τούτοις λατρευομένου Θεοῦ. Οὗτος διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐν Βηθλεὲμ μεγάλης ἐκκλησίας παρεκίνησε τὸν εὐσεβέστατον καὶ φιλόχριστον ἄρχοντα Μανολάκην Καστοριανόν, καὶ πείσας ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ διὰ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν σταυρὸν πολύτιμον, φλωρία χιλιάδας εἴκοσι, ξύλα ἀνὰ ιε' πήχεις τὸ μῆκος μ' καὶ ἀνὰ ὀκτὼ πήχεις π' καὶ ἀνὰ ἑπτὰ σν', σανίδας, σίδηρον καὶ ἥλους, ἅτινα πάντα τῇ συνεργίᾳ τοῦ Κῴου μοναχοῦ Φιλοθέου εἰς Ἰόππην ἐξεκομίσθησαν καὶ ἐκεῖθεν διὰ τοῦ Βάντι-Σαλαμάν, τοῦ βορείως τῆς Ἐμμαοῦς, εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐξ αὐτῆς εἰς Βηθλεὲμ μὲ ἁμάξια δίτροχα. Οὗτος παρέλαβε μὲ ἀρκετὰς δαπάνας καὶ τὰς

ἐπάνω τῆς Ἁγίας Θέκλης οἰκίας, ὅπου ὁ κῆπος, ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου Δωροθέου ἀγοράσας, κτῆμα αὐτοῦ οὖσας· αἵτινες ἠνώθησαν μὲ τὸ μοναστήριον, ἤτοι τὸ Πατριαρχεῖον· ἐν δὲ τῷ ,αχξθ′ Χγ ὁ τρισόλβιος Νεκτάριος παρητήσατο τοῦ θρόνου καὶ

ριδ′. ὁ *Δοσίθεος* ἐπήρθη ἀντ' αὐτοῦ, ὁ ἀπὸ χωρίου Ἀράχοβα τῆς Κορίνθου, εὑρὼν χρέος τοῦ θρόνου ἔν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ Κωνσταντίνου γρόσια ὀγδοήκοντα χιλιάδας καὶ μίαν· καὶ περιπατήσας καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ Βλαχομπογδανίᾳ συνῆξεν εἴκοσι χιλιάδας γρόσια ἀπὸ τῶν εὐλογημένων χριστιανῶν, κομίσας εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ κανδήλας ἀργυρᾶς τεσσαράκοντα καὶ χρυσῆν μίαν καὶ χρυσοῦν θυμιατήριον· τὰ δὲ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως κατὰ τὸ νότιον τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου τῶν αἱρετικῶν τινα κατασκευάσματα ἐκρήμνισεν ἀπάρας ἐκεῖθεν. Ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ πρῶτον ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἐκτίσθη Κωνσταντίνου, ὡς εἴρηται, μικρός· εἶτα ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἠλία εἰς μέγα μὲν μέγεθος ἐκτίζετο, οὐκ ἐτελειοῦτο δέ, ἀλλὰ παρὰ τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, ὡς εἴρηται, ἀπηρτίσθη καὶ εἰς θαυμαστὸν ὅσον καὶ οἷον κάλλος εὐπρεπίσθη· ἔπειτα ὕστερον ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ ἀνεκαινίσθη καὶ ἱστορίσθη, ὅπου καὶ ἡ μορφὴ τοῦ βασιλέως μέχρι τῆς σήμερον φαίνεται καὶ γράμματα ἀναγινώσκονται, λέγοντα· " Ἐτελειώθη τὸ παρὸν ἔργον διὰ χειρὸς Ἐφραὶμ μοναχοῦ μουσιάτορος καὶ τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ Ῥαγουήλ, ἔτους, ,ςχοζ′». Ἐπὶ δὲ Νεκταρίου καὶ Δοσιθέου πάλιν διαφθαρεὶς ἀνεκαινίσθη κατὰ τὴν στέγην· οἱ γὰρ τοῖχοί εἰσι τεχνικώτατα κατεσκευασμένοι καὶ ἀσφαλέστατα καὶ μὲ εὐκολίαν ἀδυνάτως ἔχουσιν εἰς τὸ νὰ διαφθαρῶσιν· ἀλλ' ἡ στέγη ξυλίνη οὖσα ἐφθάρη ὑπὸ ἀμελείας· καὶ γὰρ κατὰ καιρὸν τοῦ ἐπ' αὐτοῦ μολύβδου ἀνακαινιζομένου βρέχεται αὕτη καὶ σήπεται· ὅθεν καὶ ὁ πλείων μόλυβδος καὶ τὰ ξύλα αὐτῆς ἦσαν πεσμένα. Μετὰ γοῦν τὴν ἀνακαίνισιν ταύτης καὶ στήριξιν, αἱ μετὰ ξηρολίθων κτισμέναι θυρίδες ἠνεώχθησαν καὶ σίδηρα καὶ ὑαλία ἐν αὐταῖς ἐνετέθησαν εἰς φύλαξιν· τὰ ἑκατέρωθεν τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου δύο βήματα κατεστρώθησαν μὲ μάρμαρα

*

ἐντόπια, οἱ τοῖχοι ἐχρίσθησαν καὶ οἱ χωρίζοντες τοῖχοι τὸ Ἅγιον Σπήλαιον ἀπὸ τῶν δύο ἡμικυκλίων ἐκρημνίσθησαν· πόρται τρεῖς ἐτέθησαν εἰς τὰς ὑπὸ Σωφρονίου νεουργηθείσας καμάρας, διὰ φύλαξιν καὶ τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου καὶ τοῦ Ἁγίου Βήματος· ἡ ἐν τῇ Κολυμβήθρᾳ πόρτα ἠνεώχθη· πρότερον γὰρ ἀπὸ τοῦ βήματος ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον εἰς τὸ μοναστήριον οἱ πατέρες· ἄλλη πόρτα ἠνεώχθη ἐν τῷ ἔξω τοίχῳ, κατὰ τὸ χωρίον· τὸ τέμπλον ὡραιότατον πελεκισθὲν ἔτη τέσσαρα διὰ Χίων τεχνιτῶν ταλιαδούρων ἱδρύνθη καὶ ἀνηγέρθη ἀσφαλῶς καὶ ἑδραίως μὲ τέχνην θαυμάσιον· ἡ γῆ καὶ τὰ τεθαμμένα τῶν Φράρων σώματα χρόνους δεκαπέντε ἐν τῇ αὐλῇ ἐξεχώθησαν καὶ ἀνωρύχθησαν ἐκεῖθεν, μὲ πολλὰ ὅμως ἔξοδα. Ἐν δὲ τῷ ,αχοδ' ἔτει Χγ ἐλθὼν ἦν εἰς Ἰόππην ἐλτζῆς Φραντζέζος, ἀπὸ τοῦ βεζύρη ἔχων ὁρισμὸν διὰ νὰ προσκυνήσῃ ἐν Ἱερουσαλήμ. Οἱ γοῦν Φράροι στολίζοντες τὸ Κουβούκλιον τοῦ Παναγίου Τάφου εἰς ὑποδοχὴν τοῦ ἐλτζῆ, ἐφιλοκαλοῦν μὲ σχοινία τὰς τρύπας, δι' ὧν ὁ καπνὸς τῶν κανδηλίων ἐξέρχεται. Ἔσωθεν μὲν τοῦ Κουβουλίου εἷς τῶν Φρατόρων ἱστάμενος ἐβάστα τὴν κάτωθεν ἄκραν τοῦ σχοινίου, ἄλλοι δὲ ἔμελλον νἀναβῶσι, νὰ πιάσωσι τὴν ἄνω ἀπὸ τοῦ δώματος τοῦ Κουβουκλίου (ἐν τούτῳ τῷ δώματι ἦσαν τότε καὶ ἡμέτεραι κανδῆλαι κρεμάμεναι), εἰς τοὺς ὁποίους εἶπον οἱ πατέρες μας· " Ἡμεῖς ἀναβαίνομεν καὶ πιάνομεν τὴν ἄνωθεν τοῦ σχοινίου ἄκραν· διότι, ἂν ὑμεῖς ἀναβῆτε, οἰκειοποιεῖσθε τὸ Κουβούκλιον". Οἱ δὲ Φράροι μαχόμενοι τοῦ ἀναβῆναι ἐκτύπησαν δύο πατέρας (ἕνα γέροντα πνευματικὸν Μακεδόνα τὴν κλῆσιν Μακάριον, τὸν δὲ ἕτερον τὸν σκευοφύλακα, τοὔνομα Ζακχαῖον), ἀφήσαντες αὐτοὺς ἡμιθανεῖς. Ἀλλ' εἷς Σπανιόλος ἐκτύπησε μὲ πέτραν δυνατὰ Κλήμεντα μοναχὸν ἀπὸ Ῥουσίκου τῆς Μυσίας καὶ ἐθανάτωσε μαρτίου γ'. Ὁ Κελτὸς ἐν Ῥέμλι ὢν καὶ ἀναβὰς εἰς Ἱερουσαλὴμ πάντα ἔμαθε ταῦτα· εἰς τοῦ ὁποίου τὴν προϋπάντησιν οἱ πατέρες μας οὐκ ἐξῆλθον, ὄντες εἰς θλῖψιν· δι' ὃ καὶ ἐμάνη ὁ ἀλαζὼν οὗτος· καί ποτε ἀπὸ τῆς πόρτας τοῦ Πατριαρχείου διαβαίνων καὶ πατέρας ἰδὼν ἐκεῖ παρευρεθέντας ἐπρόσταξε καὶ ἐξέσχισαν αὐτῶν τὰ καμηλαύχια, καὶ

ἄλλα ὠμὰ εἰργάσατο καὶ παράνομα, καὶ τῷ πατριάρχῃ Νεκταρίῳ ἐπιστολὴν ἔπεμψεν, ὅλην γεμάτην ἀναισχυντιῶν καὶ μεγάλων φοβερισμῶν· ὁ δὲ ἀείμνηστος φοβηθεὶς εἰς τὸ Σίναιον ἔφυγε, καὶ ἐκεῖ διότι ἀνεχώρησε τῆς Ἱερουσαλὴμ πολλὰ φοβερὰ εἶδε καὶ δὶς ἐκστατικὸς ἐγένετο· ὅθεν καὶ εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπανέστρεψε. Πάλιν ὁ Κελτὸς πορευθεὶς εἰς Βηθλεὲμ ἐζήτησεν ἄδειαν ἀπὸ τὸν ἡγούμενόν μας νὰ ἀπομείνῃ τὴν νύκτα, ἐλθὼν διὰ προσκύνησιν, μὲ πονηρίαν ὅμως· οὐ γὰρ ἦν ὁ σκοπός του νὰ ἔλθῃ τὴν νύκτα διὰ τάχα ἡσυχίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἦναι ἕτοιμος τότε Φράτωρ καὶ νὰ λειτουργήσῃ ἔξαφνα ἐν τῷ Ἁγίῳ Σπηλαίῳ· τὸν ὁποῖον δόλιον σκοπόν του ὁ ἡγούμενος ἔμαθεν ἀπὸ ἑνὸς ὑπηρέτου τοῦ Κελτοῦ, ὃς ἦν καὶ τῷ γένει καὶ τῇ πίστει Ῥωμαῖος. Ὅθεν ὁ ἡγούμενος (ὃς ἦν ἀνὴρ ἀξιότιμος, ἱερομόναχος τὴν κλῆσιν Κύριλλος ἀπὸ τῆς Κύπρου) εἴδησιν ἔδωκεν εἰς τοὺς ἐν Βηθλεὲμ χριστιανούς, καὶ προτοῦ νὰ ἔμβῃ τὴν νύκτα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὁ ἐλτζῆς, προέλαβον οὗτοι εἰσελθόντες εὐθὺς μὲ τὸ ἄνοιγμα τῆς πόρτας, καὶ οὕτως ἐματαιώθη ἡ πανουργία τοῦ Φραντζέζου. Τῇ δὲ Μεγάλῃ Δευτέρᾳ, καθ' ἣν οἱ προσκυνηταὶ ἀπέρχονται εἰς τὸν Ἰορδάνην, ὁ μεγαλοπρεπέστατος οὗτος ἐμβὰς εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως ἐκρύβη ὄπισθεν τοῦ ἁγίου βήματος, εἰς τὸ παρακλήσιον τὸ Ἀκάνθινος Στέφανος καλούμενον, ἔνθα ὑπὸ τὴν ἁγίαν κεῖται τράπεζαν μέρος τῆς κολώνης, ἐν ᾗ ἔδεσαν τὸν Κύριον καὶ ἐμαστίγωσαν. Εἰς τοῦτον τὸν τόπον ὢν ὁ πρέσβυς οὗτος μὲ ἀξίνας ἐσπούδαζε νὰ κλέψῃ τὴν κολώναν· ἀλλ' οἱ πατέρες αἰσθανθέντες τὸ ἔργον ἐμήνυσαν τῷ ἐπιτρόπῳ, ὃ δὲ ἔτρεξεν εἰς τὸν κριτήν, συνέχεε τὴν πόλιν. Ἦλθον τῶν ἐξουσιαστῶν ἄνθρωποι, ἤνοιξαν αἰφνίδια τὸν ναόν. Ὁ Κελτὸς ἰδὼν καὶ νοήσας, ἀφεὶς ἐκεῖ τὰς ἀξίνας ἀπὸ τοῦ φόβου, εὐθὺς ἔφυγεν· ὁ δὲ ἐπίτροπος πολλὰ τοῦτον ἐλέγξας, τὸν ἐδίωξεν ἔξω τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας τῇ ιε' ἀπριλίου. Ἐν δὲ τῷ ,αχος' ἔτει Χγ, τὸν ἰανουάριον, ὁ πατριάρχης Δοσίθεος ἀπὸ τῆς Κωνσταντίνου εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐκδημήσας μὲ ὁρισμὸν βασιλικόν, συμπαραλαβὼν καὶ τὸν κριτὴν αὐτῆς καὶ ἐγκρίτους, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως. Τοῦ γοῦν ὁρισμοῦ ἐν αὐτῷ ἀνα-

γνωσθέντος ὁ κριτὴς ἐξέβαλε καὶ τὰς ποδέας τῶν Φράρων καὶ τὰ ὅσα καινὰ εἶχον, καὶ παρέδωκε τὸν Ἅγιον Τάφον τοῖς Ῥωμαίοις, ἐν ᾧ καὶ τῷ πρωὶ ἐλειτούργησαν οἱ Ῥωμαῖοι, σηκώσαντες καὶ τὰς τρεῖς τῶν Φράρων κανδήλας, τὰς ὑπὸ τὴν μεγάλην τῆς Ἀνα-
λήψεως καμάραν, ἀφέντες τὰς ἐν τῷ Ἁγίῳ Τάφῳ, κρεμάσαντες τὰς ἑαυτῶν ἐν αὐτῷ καὶ ἄλλας δέκα. Ταῦτα ἔπραξε καλῶς ἐν τῷ θείῳ ναῷ ὁ πατριάρχης· καὶ ἐν τῇ Βηθλεὲμ δέ, ὅτε ἀπῆλθεν, οἱ Φράροι παρεκίνησαν Βηθλεεμίτην νὰ θανατώσῃ τὸν πατριάρχην· ὁ δὲ μαθὼν καὶ φυγὼν Θεοῦ ἐσώθη βοηθείᾳ. Οὗτος μὲ ὁρισμὸν
ἔτι ᾠκοδόμησε τὴν καμάραν τὴν ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου μέχρι τῆς Ἁγίας Θέκλας ἐκτεινομένην. Τοῦτο τὸ μοναστήριον οἱ Ἴβηρες τῷ πατριάρχῃ Θεοφάνει ἐχαρίσαντο· ἀλλ' ὁ Παΐσιος ἠγόρασεν ἀπὸ τῶν κριτῶν τὸ νότιον μέρος τούτου τοῦ μοναστηρίου, ὂν σεσαθρωμένον καὶ γεμᾶτον ἀπὸ ὄφεων καὶ σκορπίων. Μὲ ταύτην τὴν
καμάραν λοιπὸν καὶ ἕνωσις ἐγένετο τοῦ Πατριαρχείου μὲ τὴν Ἁγίαν Θέκλαν, καὶ στήριξις τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, ἥτις διερράγη καὶ νὰ πέσῃ ἔμελλεν. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ ἔτει ἰουνίου ιδ' ὁ πατριάρχης Νεκτάριος μετήλλαξε τὸν βίον, βιώσας ἔτη οδ', ἐξ ὧν ἐπατριάρχευσεν ἔτη ὀκτώ, Κρὴς τὴν πατρίδα ἀπὸ τῆς πόλεως Χάν-
δακος, γράψας καὶ τὴν πολλῆς σοφίας γέμουσαν κατὰ Λατίνων βίβλον. Θανὼν οὖν ἐτάφη ὑποκάτω τοῦ Καμπαναρείου, ἔνθα τῶν πατριαρχῶν τὸ κοιμητήριον. Μετὰ δὲ τὸν σουλτάνον Μεχμέτην (ἐβασίλευσεν) ὁ σουλτὰν Σουλεϊμάνης ἔτη πέντε. Ἀπὸ τοῦτον τὸν βασιλέα ὁ Δοσίθεος ὁρισμὸν ἐπῆρε διορίζοντα Φράγκους ἐν Ἱε-
ρουσαλὴμ εὑρίσκεσθαι μόνον, ἤτοι Φράρους, λς'· ἐγράφη δὲ τοῦτο τὸ χατ-σερίφιον ἐν ἔτει τῆς φυγῆς χιλιοστῷ ἐνενηκοστῷ ἐνάτῳ. Ἐν δὲ τῷ ,αχοζ' ἔτει Χγ καὶ ἄλλον ὁ μακαριώτατος ὁρισμὸν ἔλαβε, κωλύοντα τοὺς Φράγκους νὰ μὴ λιτανεύωσι προτήτερα ἡμῶν, ἀλλὰ πρῶτον ἡμεῖς καὶ ὕστερον οἱ Φράγκοι, καθ' ἑκάστην ἑσπέ-
ραν. Ἐν δὲ τῷ ,αχοη' τὸ μοναστήριον ὁ τρισμάκαρ ἀνεκαίνισε τοῦ προφήτου Ἠλιοὺ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, καὶ τὰ ποδαρικὰ ἐκεῖ ἔκτισε καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἔχρισε, καὶ τὴν μεγάλην πόρταν καὶ θυρίδας ἤνοιξε καὶ τὸ ἱπποστάσιον νάρθηκα κατέστησε, καὶ ἄλλα πολλὰ

ἐκαλλώπισεν. Ἐν δὲ τῷ ,αχπα΄ ἔτει Χγ ὁ τοῦ πατριάρχου ἐπίτροπος ἁπλοῦς ὢν, τὴν ἐκκλησίαν ὁποῦ εἶναι εἰς τὸ χαλασμένον κατὰ τὸ χωρίον Ποιμένες μοναστήριον, τὸ κατὰ ἀνατολὰς ὑπὸ τὴν Βηθλεέμ, ἀνεκαίνισεν ἄνευ θελήματος τοῦ κριτοῦ· τῶν δὲ Φράρων προδοτῶν εἰς τὸν κριτὴν γεγονότων, ἐζημίωσεν οὗτος τὸ μοναστήριόν μας γρόσια χιλιάδας πέντε, πρᾶγμα πικρὸν καὶ ἀνυπόφορον· ἀλλ' ὁ μουφτῆς ἐξέβαλε τοῦ ἀξιώματος τὸν κριτήν, ὡς ζημιώσαντα ἡμᾶς παρὰ τὸ δίκαιον καὶ παρὰ τὸν βασιλικὸν ὁρισμόν, καὶ κατέστησεν ἄλλον κριτήν. Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις ὁ πατριάρχης ἐλευθερώσας τὰ Ἰβηρικὰ μοναστήρια ἀπὸ τοῦ χρέους, ἐπλήρωσεν ἐν μιᾷ ἑβδομάδι χρέος τῶν Ἰβήρων γρόσια χιλιάδας ἐνενήκοντα τέσσαρας· ὁ δὲ πασᾶς ἐζημίωσεν αὐτὸν φλωρία τρεῖς χιλιάδας· ἀλλ' ἔδωκε γράμμα βεβαιωτικὸν διὰ τὴν ἐξόφλησιν τοῦ Ἰβηρικοῦ χρέους καὶ ἄδειαν τοῦ ἀνακαινίσαι τὴν λαύραν τοῦ ἡγιασμένου Σάββα· ἦν γὰρ αὕτη κατεκρημνισμένη κατὰ τὸ νότιον μέρος καὶ ἡ ἐκκλησία ἐξώτειχος ἔμενε, τῶν ἀραβικῶν κτηνῶν ἐκεῖ ἐπαυλιζόντων· καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δὲ αὐτῇ οἱ Ἄραβες μετὰ τῶν γυναικῶν των ἦσαν κατοικοῦντες καὶ βόας καὶ καρποὺς αὐτῶν ἐκεῖ εἶχον. Ὅθεν ὁ ἀείμνηστος κατῆλθεν εἰς τὴν λαύραν μὲ ἀνθρώπους τοῦ κριτοῦ τοῦ ἡγεμόνος καὶ τῆς γερουσίας, καὶ ποιήσας καταγραφὴν τῶν δεομένων τόπων οἰκοδομῆς, σὺν αὐτοῖς εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπανέστρεψε· καθ' ἣν καταγραφὴν ὁ κριτὴς ἰλάμι ἐπιδοὺς ὡς ἔθος ἐκύρωσεν. Ἐν γοῦν ἔτει Χγ ,αχπη΄ ἀπὸ μηνὸς ἰουλίου ἤρξατο ἡ οἰκοδομὴ καὶ ἐτελειώθη ἕως μηνὸς νοεμβρίου. α΄) Ὁ μέγας ἠγέρθη τοῖχος ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς ἐκκλησίας ἕως τοῦ ἀσκητηρίου τοῦ ἁγίου Σάββα. β΄) Τὸ αὐτὸ ἀσκητήριον. γ΄) Τὸ Κουβούκλιον. δ΄) Ἡ πλακόστρωσις τῆς περὶ τὸν ναὸν τῆς λαύρας. ε΄) Τεῖχος ἕτερος καινὸς ἀπὸ τῆς ἔξω θύρας ἕως τῆς ῥαχίας καὶ τοῦ ἔξω πύργου ἐκτίσθη. ς΄) Ἐκκλησίαι δύο ὑποκάτω τῆς ἐκκλησίας ἀνεκαινίσθησαν καὶ οἰκίαι ἑπτὰ κατὰ τὸ νότιον μέρος. ζ΄) Σκάλα πετρίνη καὶ νέα οἰκία διὰ τοὺς ξένους ἐκτίσθη ἔσωθεν τῆς θύρας. η΄) Ὁ τοῦ Δαμασκηνοῦ ἀνεκαινίσθη πύργος. θ΄) Ὁ μέγας τοῖχος ὁ ἀπὸ τοῦ ἐπάνω πύργου ἕως τοῦ Χρυσοστόμου τρεῖς πή-

χεις ὑψώθη. ι') Ἡ μεγάλη ἐκκλησία, ἔχουσα τὴν ὀροφὴν κεχαλασμένην, ἐσκεπάσθη, ἀνεκαινίσθη καὶ ἐχρίσθη. ια') Τοῖχοι οἱ λοιποί, πλὴν τῶν κελλίων καὶ δεξαμεναὶ ἀνεκαινίσθησαν. Εἰς δὲ ταύτην τὴν οἰκοδομὴν ἐξωδεύθησαν γρόσια περισσότερα τῶν δώδεκα χιλιάδων. Ἐν δὲ Ἱερουσαλὴμ ἀνεκαινίσθησαν διὰ χουζετίου τὰ Ἰβηρικὰ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, δηλονότι τὸ μοναστήριον τοῦ Σταυροῦ, τὸ τοῦ ἁγίου Νικολάου, τὸ τοῦ ἁγίου Βασιλείου, τὸ τῶν ἁγίων Θεοδώρων, τὸ τῆς ἁγίας Ἄννης, ἤτοι τῆς Σεηνδαναγίας, τὸ τοῦ ἁγίου Γεωργίου κατὰ τὴν Ἑβραϊκήν. Ἐν δὲ τῷ ,αχπη' ἔτει Χγ βαρέα δοσίματα ἐπεφορτίσθησαν εἰς τοὺς χριστιανοὺς καὶ καλογήρους, ταραχαὶ τῶν Φραντζέζων καὶ καταδρομαὶ τῶν προσκυνημάτων συνέβησαν· οἱ γὰρ Γάλλοι μεσολαβήσαντες εἰς φιλίαν τῶν Τούρκων μὲ τοὺς Νέμτζους, διὰ μισθὸν τὰ προσκυνήματα ἔλαβον ἐν ἔτει τῆς φυγῆς 1100 μὲ χατ-σερίφιον. Ἐλθόντες οὖν οἱ Φράροι ἀπὸ τῆς Κωνσταντίνου εἰς Ἱερουσαλὴμ μὲ τὸν ὁρισμὸν καὶ μὲ ἄνθρωπον τοῦ σουλτάνου, ἥρπασαν μετὰ δυναστείας καὶ τὰ πρωτεῖα, συνέτριψαν τὸ ἐν Βηθλεὲμ τοῦ ναοῦ τέμπλον, τὸν σταυρὸν καὶ τὰς εἰκόνας περιεγέλων καταπατοῦντες οἱ δυσσεβεῖς Φράροι· τὴν ὑποκάτω τῆς τῆς Ἀναλήψεως καμάρας ἁγίαν τράπεζαν (περὶ ἧς πρότερον εἴπομεν) κατέσκαψαν καὶ τὴν ὑποκάτω τῆς ἁγίας τραπέζης, τὴν ἔμπροσθεν τοῦ τῆς Ἀναστάσεως κουβουκλίου τεθησαυρισμένην θήκην μετὰ ἁγίων λειψάνων ἐσύλησαν. Αὕτη δὲ ἡ ἀξιοδάκρυτος θρηνῳδία καὶ μεγάλη συμφορὰ ἐγένετο ἡμῖν κρίμασιν ἀνεξερευνήτοις τοῦ Θεοῦ ἐν ἔτει ,αχπθ', μηνὶ ἀπριλίῳ. — Μετὰ δὲ τὸν Μεχμέτην ὁ Σουλεϊμάν, ὃν προείπομεν, ὅστις, ὡς ἐν ἄλλοις εὕρομεν, ἐβασίλευσε χρόνους τρεῖς· μεθ' ὃν ἐν ἔτει ,αχϟα' ὁ σουλτὰν Ἄχμετ χρόνους δ'· μεθ' ὃν ἐν ἔτει ,αχϟε' ὁ σουλτὰν Μουσταφᾶς χρόνους ζ'· ἐν δὲ τῷ ,αψγ' μετὰ τὸν Μουσταφᾶν ἐβασίλευσεν ὁ σουλτὰν Ἄχμετ ἔτη κη'. Ἐν δὲ τῷ ,αψζ' Χγ ἐνιαυτῷ, τῇ ζ' φεβρουαρίου, ὁ τρισόλβιος Δοσίθεος ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ, πατριαρχεύσας ἔτη λζ'· ἐν δὲ τῇ η' τοῦ αὐτοῦ φεβρουαρίου μετετέθη ἀπὸ Καισαρείας Παλαιστίνης ὁ ἀδελφιδοῦς αὐτοῦ

ριε'. *Χρύσανθος* εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῶν Ἱεροσολύμων, ὁ σοφώτατος· ἐν δὲ τῷ ,αψθ' ἐνιαυτῷ ἀπὸ τῆς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ σάρκα κοσμοσωτηρίου γεννήσεως, κατὰ τὸν ἀπρίλιον μῆνα, πρᾶξις ἐγένετο συνοδικὴ καὶ διατύπωσις ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει Ἱερουσαλὴμ παρὰ τοῦ αὐτοῦ Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου, ἐκθέτουσα ταύτας τὰς ἐπαρχίας τοῦ ἀποστολικοῦ τούτου καὶ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς ἁγίας πόλεως τοῦ μεγάλου βασιλέως Ἱερουσαλήμ [1]. «Ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι μητροπολῖται τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων εἰσὶν οὗτοι· α') ὁ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, ὃς λέγεται ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πρώτης Παλαιστίνης· β') ὁ Σκυθοπόλεως, ὃς λέγεται ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος δευτέρας Παλαιστίνης· γ') ὁ Πέτρας, ὃς λέγεται ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος τρίτης Παλαιστίνης καὶ Πετραίας Ἀραβίας· δ') ὁ Πτολεμαΐδος, ὃς λέγεται ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Φοινίκης· ε') ὁ Βηθλεέμ, ὃς λέγεται ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Ἰουδαίας· ς') ὁ Ναζαρέτ, ὃς λέγεται ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης Γαλιλαίας. Ἀρχιεπίσκοποι δὲ οὗτοι· α') ὁ Λύδδης, ὃς λέγεται καὶ ὑπέρτιμος· β') ὁ Γάζης· καὶ οὗτος ὑπέρτιμος· γ') ὁ Σιναίου· καὶ οὗτος ὑπέρτιμος· δ') ὁ Ἰόππης· καὶ οὗτος ὑπέρτιμος· ε') ὁ Νεαπόλεως καὶ Σαμαρείας· ς') ὁ Σεβαστείας· ζ') ὁ Θαβωρίου ὄρους. Ἐπίσκοπος δὲ εἷς, ὁ Φιλαδελφείας, ὃς ἀναφέρεται πρὸς τὴν μητρόπολιν Πέτρας». Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως· ἐν δὲ τῷ ,αψιδ' Χγ ἔτει ὁ θεοσεβέστατος αὐθέντης Μολδοβλαχίας Νικόλαος ἀφιέρωσε τὴν ἐν Χίῳ ἐκκλησίαν τῆς μεγαλομάρτυρος Κυριακῆς μετὰ πάντων τῶν ἐν αὐτῇ καὶ περὶ αὐτὴν πραγμάτων εἰς τὸν Πανάγιον Τάφον, εἰς μνημόσυνον αἰώνιον αὐτοῦ τε καὶ τοῦ ἀειμνήστου πατρὸς αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐξ Ἀπορρήτων, τοῦ σοφωτάτου καὶ εὐσεβεστάτου αὐθέντου [2]. Ἐν δὲ

[1] [Πρβλ. Χρυσάνθου πατρ. τῶν Ἱεροσολύμων, Συνταγμάτιον τῶν ὀφφικίων, κληρικάτων καὶ ἀρχοντικίων τῆς τοῦ Χριστοῦ ἁγίας ἐκκλησίας. Ἐνετίησι 1778, σ. 78].

[2] [Ἡ ἀφιέρωσις ἐγένετο διὰ χρυσοβούλλου λόγου, κατακεχωρισμένου ἐν τῇ Ἐκκλησ. Ἀληθείᾳ, τ. ΙΙ, σ. 800. Εὑρίσκεται δὲ κἀν τούτῳ τῷ βιβλίῳ: Ἑλληνικὸν ἐπιστολάριον. Epistolaire grec ou recueil de lettres adressées pour la plupart à Chrysanthe Notaras, patriarche de Jérusalem, par les princes de Valachie et de Moldavie; publié par Émile Legrand. Paris 1888, σ. 117-120].

τῷ ,αψιη' Χγ ἔτει, μηνὶ ἰανουαρίῳ, συμφωνία ἐγένετο μεταξὺ τοῦ πατριάρχου Χρυσάνθου καὶ τοῦ πρέσβεως τοῦ βασιλέως τῶν Γάλλων, ἵνα ὁ μὲν μέγας μολυβοσκέπαστος κουμπὲς τοῦ Παναγίου Τάφου σαθρωθεὶς ἀνακαινισθῇ, ὁ δὲ οἶκος τοῦ Ἁγίου Τάφου μετὰ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ μικροῦ κουβουκλίου μένῃ, ὡς ἔστι, καὶ εὑρίσκηται ἀμετακίνητος, χωρὶς νὰ γένῃ εἰς αὐτὸν καθόλου ἀνακαινισμός· ὅθεν καὶ ἐδόθησαν ἔγγραφα βέβαια εἰς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν καὶ ἐκ τῶν δύο μερῶν. Εἰς τὴν Ὑψηλὴν λοιπὸν Πόρταν ἀναφοραὶ ἐδόθησαν παρ' ἡμῶν καὶ παρὰ τῶν Γάλλων, ὅτι νὰ ἀνακαινισθῶσιν ἔνδον τοῦ ναοῦ ὅλοι οἱ ἀνακαινισμοῦ δεόμενοι τόποι καὶ ἄδεια νὰ δοθῇ, ὅπως ἑκάστη φυλὴ διορθώσῃ τοὺς ἰδίους αὐτῶν τόπους· ἰδίως ὅμως κατὰ τὴν ξεχωριστὴν ἡμῶν (λέγει ὁ πατριάρχης Χρύσανθος) [1] αἴτησιν ἐδόθη ἡμῖν ἄδεια νὰ ἀνακαινίσωμεν οὐ μόνον τὰ ἐντὸς τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκτός. Καὶ οὕτως ἐγένετο. Ἤρχισε λοιπὸν καλῶς ἐν τῷ ,αψιθ' σωτηρίῳ ἐνιαυτῷ, μηνὶ μαΐῳ, καὶ ἐτελείωσε σὺν Θεῷ μὲ εὐτυχίαν ὁ μέγας μολιβοσκέπαστος κουμπὲς ἐν τῷ ,αψκ', μηνὶ μαρτίῳ. Ἐν δὲ τῷ ,αψκα' ἔτει ὁ αὐτὸς αὐθέντης ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Πανάγιον Τάφον, εἰς ἀείμνηστον αὐτοῦ κλέος, καὶ τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ κατὰ τὸ Βακαρέστιον μοναστήριον τῆς ζωοποιοῦ καὶ ὁμοουσίου Τριάδος μετὰ ἀφιερωμάτων πολλῶν. Οὗτος ὁ θεσπέσιος πατριάρχης ἀνεκαίνισε καὶ τὸ ἐν Κωνσταντίνου μετόχιον τοῦ Παναγίου Τάφου πυρποληθέν, καὶ ἐγγράφως καὶ διὰ ζώσης φωνῆς τὸ Χριστοῦ λογικὸν ποίμνιον ταῖς χρυσαυγέσιν αὐτοῦ ὁμιλίαις καὶ θεοπνεύστοις διδασκαλίαις φωτίσας τῷ θείῳ φωτὶ τῆς γνώσεως, καὶ ποδηγετήσας τῇ κατὰ Χριστὸν τῶν θεσπεσίων κεκρυμμένῃ ζωῇ, καὶ καταλείψας τὰ πρόσκαιρα ἐν ἔτει ,αψλα' φεβρ. ζ' ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἐπουράνιον καὶ ἀκήρατον, πατριαρχεύσας ἔτη εἰκοσιπέντε.

ρις'. *Μελέτιος* διάδοχος τοῦ θρόνου ἐγένετο ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει, ὁ ἐξ Αἴνου, μετὰ δὲ τὸν σουλτὰν Ἀχμέτην ἐβασίλευσεν ὁ σουλτὰν Μαχμούτης ἔτη κε'. Ἐπὶ τούτου τοῦ πατριάρχου οἱ Ἀρ-

[1] [Χρυσάνθου Ἱεροσολύμων ἱστορία καὶ περιγραφὴ τῆς Ἁγίας Γῆς καὶ τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ. Ἐν Ἱεροσολύμοις 1862, σ. 122-132].

μένιοι καθ' ἡμῶν κινηθέντες, λόγῳ ἁρπαγῆς τῶν προσκυνημάτων, οὐδὲν ἴσχυσαν· ἀλλὰ καὶ τὸν βασιλικὸν ὁρισμόν, ὃν δόλῳ ἔλαβον, ἐστερήθησαν, ξεσχισθέντα ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ κριτηρίου, ὡς τὸ χατσερὶφ δηλοῖ τοῦ σουλτὰν τούτου Μαχμούτ. Διὰ οὖν τὰς τοιαύτας κατὰ καιροὺς καταδρομὰς ἦν πάλιν ὁ θρόνος τῶν Ἱεροσολύμων εἰς χρέος βαρύτατον· ὁ δὲ Μελέτιος γέρων ὢν καὶ μὴ δυνάμενος ποιῆσαί τινα ἀνακούφισιν τοῦ χρέους, κατέστησε διάδοχον ἀνθ' ἑαυτοῦ ἐν τῷ ,αψλζ', ὃς ἦν

ριζ'. ὁ *Παρθένιος* ὁ ἐξ Ἀθηνῶν· οὗτος γὰρ ὁ θεῖος πατὴρ ὢν κεκοσμημένος καὶ λόγῳ καὶ πράξει ταῖς θεοειδέσιν ἀρεταῖς, καὶ θεῖον ἔχων ζῆλον εἰς τὸν πατριαρχικὸν αὐτοῦ θρόνον, οὐκ ἔφερε βλέπειν αὐτὸν καταβαρούμενον τῷ πολυαριθμήτῳ χρέει· ἀλλὰ καὶ διὰ καταπειστικῶν αὐτοῦ ἐπιστολῶν πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ τῶν ὀρθοδόξων καὶ τῇ αὐτοσώμῳ αὐτοῦ παρουσίᾳ εἰς πολλοὺς τόπους ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ καὶ ὁδοιπορίᾳ πολυετεῖ καὶ ταλαιπωρίᾳ τοῦ σώματος παντοίᾳ καὶ πολυπόνῳ τὸ χρέος ἅπαν ἐκεῖνο οὐ μόνον θείᾳ βοηθείᾳ ἀπὸ τοῦ θρόνου ἐσήκωσε καὶ ὁλοτελῶς ἐξήλειψεν, ἀλλὰ καὶ ἀρκετὴν τῆς ἐλεημοσύνης ποσότητα ἐθησαύρισεν· οἱ γὰρ εὐλαβέστατοι τῶν χριστιανῶν διά τε τὴν ἀξιοτίμητον ὑπόληψιν τῆς τῶν Ἱεροσολύμων πατριαρχίας, διά τε τὸν λόγον τῆς παντέρπνου διδασκαλίας, διά τε τὸν βίον καὶ τὴν κατὰ Χριστὸν διαγωγὴν αὐτοῦ καὶ πολιτείαν, πρὸς δὲ καὶ διότι ὁ Θεὸς εἰς πολλὰ μέρη τῆς γῆς ἐθαυματούργει δι' αὐτοῦ ὑπερφυῆ θαύματα, οἱ χριστιανοὶ λέγω ἀνοίξαντες τὰ σπλάγχνα τῆς συμπαθεστάτης αὐτῶν καρδίας, δαψιλῶς τῷ Παρθενίῳ τούτῳ τῷ σεβαστῷ ἐβοήθησαν πατριάρχῃ. Μετὰ δὲ τὸν σουλτὰν Μαχμούτην ἐβασίλευσεν ὁ σουλτὰν Ὀσμάνης ἔτη τρία· ἐν δὲ τῷ ,αψνς' ἔτει Χγ οἱ Φράροι τῇ ἑορτῇ τῶν Βαΐων Ἄραβας-Γατολύκους εἰσάξαντες κρυφίως ἁρματωμένους εἰς τὴν μεγάλην τοῦ Παναγίου Τάφου ἐκκλησίαν, καθ' ἡμῶν ἤγειραν μέγαν πόλεμον, ἀποστάται τῆς βασιλείας προφανῶς δεικνύμενοι· ἅτινα πάντα φανερωθέντα τῷ σουλτάνῳ καὶ κριθέντων τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν Φράρων εἰς τὸ βασιλικὸν ντιβάνι ἐγένοντο ταῦτα ἀφορμὴ τῆς ἑαυτῶν ὑφ' ἑαυτῶν καταπτώσεως,

εἰ καὶ μὴ κατακέφαλα διόλου, εἰς τοὺς Φράρους· οἵτινες ἐν ταύτῃ τῇ παγίδι, ἣ ἐκρύφθησαν, συνελήφθησαν κἂν γοῦν τὸν πόδα. Ὅθεν ἔδωκεν ὁ σουλτάνος τῷ πατριάρχῃ τὸ κράτος κατὰ τῶν πολεμίων Φράρων, θεόθεν τοῦτο ζητήσαντι πρότερον· ὁ γὰρ πατριάρχης, ὅτε ἦν ἐν Ἱερουσαλήμ, μὲ προσκυνητὰς πολλοὺς τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων ἀπῆλθεν εἰς Βηθλεέμ, καὶ σταθεὶς πολλὴν ὥραν ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, οἱ Φράροι οὐκ ἤνοιξαν αὐτῷ τὴν πόρταν τῆς ἐκκλησίας· καὶ μεγάλως λυπηθεὶς (ὥστε καὶ ἐλιγοθύμησεν), ἐπεκαλέσθη μετὰ δακρύων τὸν παιδεύοντα καὶ πάλιν ἰώμενον, τὸν γεννηθέντα ἐν τῷ σπηλαίῳ σωτῆρα Χριστόν, ὅτι νὰ μὴ πάρῃ τὴν ψυχήν του ὁ Χριστός, ἂν δὲν ἐλευθερώσῃ τὰ προσκυνήματα ἀπὸ τῶν πνευματομάχων Φράρων. Ἤκουσεν ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν καὶ ηὐδόκησεν, ἵνα μὲ τοῦτον τὸν τρόπον πληρώσῃ αὐτὸς ὁ Χριστὸς τὴν δικαίαν τοῦ πατριάρχου αἴτησιν. Μετὰ δὲ τὴν κρίσιν καὶ ἀπόφασιν τῆς βασιλείας ἐν ἔτει ,αψνζ′, νοεμβρίου ια′, ἡμέρᾳ γ′, ἔφθασε καπιζῆς ἀπὸ τῆς Κωνσταντίνου εἰς Ἱερουσαλήμ, Ἐμὶν-ἐφέντης τὸ ἐπώνυμον, ἀπεσταλμένος παρὰ τοῦ παναγιωτάτου πατρὸς τῶν Ἱεροσολύμων μὲ χατ-σερὶφ τῆς βασιλείας, καὶ τῇ κγ′ τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἡμέρᾳ Σαββάτῳ, εἰσέβη εἰς τὸν πανάγιον ναὸν τῆς Ἀναστάσεως καὶ κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ χατ-σερὶφ ἐβάλαμεν δύο μανουάλια εἰς τὴν Ἁγίαν Ἀποκαθήλωσιν· ἐξουσιάσαμεν ἑπτὰ καμάρας ἀπὸ τοῦ βορείου μέρους τοῦ Καθολικοῦ, ἤγουν ἀπὸ τὰς Κλάπας ἕως εἰς τὸ Μή μου ἅπτου· ἐβάλαμεν καλόγηρον φύλακα ἔνδον τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου τοῦ Θεοδέγμονος Τάφου. Τῇ δὲ εἰκοστῇ ἑνάτῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς παρελάβομεν τὰς κλεῖς τῆς ἐν Γεθσημανῇ θεομητορικῆς ἐκκλησίας, ἔχοντες ὅλην αὐτὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν μας, ἐκφορήσαντες καὶ τὰς κανδήλας τῶν Λατίνων ἐξ αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας· καὶ δεκεμβρίου ια′, ἡμέρᾳ ε′, ἐξουσιάσαμεν τὸ Καθολικόν, ἤγουν τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ ἅπασαν καὶ μίαν πόρταν τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου καὶ τὴν προσκυνητὴν Γέννησιν, ἀφήσαντες τὸν ἀργυροῦν κύκλον ἐπὶ τοῦ προσκυνήματος καὶ κανδήλας--, ἔτι δὲ καὶ τὴν Ἁγίαν Φάτνην ὅλην καὶ πόρταν δυτι-

κήν, τὴν ἔνδον τοῦ σπηλαίου, καὶ ἑτέρας κανδήλας - - . Καὶ τὴν νότιον μέν, ὡς εἴπομεν, πύλην ἔχομεν ἡμεῖς, τὴν δὲ βόρειον τοῦ σπηλαίου καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, τὴν εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Φράρων εἰσάγουσαν πύλην, ἔμειναν ἔχοντες οἱ Φράροι (λειτουργοῦμεν δὲ ἡμεῖς μόνοι καθ' ἡμέραν ἐπὶ τῆς τραπέζης, ὅπου εἶναι ἡ Γέννησις), τὰς δὲ ποδέας αὐτῶν οὐκ ἐξεβάλομεν ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου, πλὴν τῶν ἐν τῇ Γεννήσει καὶ τῶν περὶ τὴν νότιον πύλην· αὐτόθι γὰρ ἡμεῖς στολίζομεν. Ἐπήραμεν καὶ τὸ ἥμισυ περιβόλιον, τὸ κατὰ ἀνατολὰς τοῦ ἁγίου βήματος τῆς μεγάλης ταύτης ἐκκλησίας, ἀνοίξαντες καὶ τὴν παλαιὰν πόρταν τὴν ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου μοναστηρίου. Ταῦτα καὶ μόνα ὁ Θεὸς τότε ἔδωκεν ἡμῖν ἀπὸ τῶν ἁγίων προσκυνημάτων διὰ τοῦ χατ - σερίφ· ἀφῆκεν ὅμως πρὸς τοῖς ἐναπολοίποις καὶ τὰ πρωτεῖα τοῖς Λατίνοις. Μετὰ δὲ τὸν σουλτὰν Ὀσμάνην ἐβασίλευσεν ὁ σουλτὰν Μουσταφᾶς (ἔτη ις') ἐν ἔτει τῆς φυγῆς 1171, ἀφ' οὗ οἱ Ἀρμένιοι χάτι ἔλαβον ποιεῖν τὰ ἔθιμά των ἐν Γεθσημανῇ, οὐχὶ δὲ καὶ λειτουργεῖν. Ἐπὶ τούτου τοῦ θειοτάτου Παρθενίου ἀνεκαινίσθη ἐκ βάθρων καὶ ἡ κατὰ τὴν Ναζαρὲτ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Πηγῇ ὡραιοτάτη ἐκκλησία τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, δι' ἐπιμελείας τοῦ ἐπιτρόπου αὐτοῦ καὶ ἀρχιμανδρίτου Νεοφύτου Ῥοδίου, ἐξόδων δὲ τοῦ Παναγίου Τάφου· ἀνεκαινίσθησαν καὶ τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ μοναστήρια· ἐπλακοστρώθησαν καὶ τὰ δώματα τῆς μεγάλης τοῦ Ἁγίου Τάφου ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου πάντα· ἀνηγέρθη καὶ τὸ μέγα ἀρχονταρίκιον, τὸ κατὰ νότον τῆς Ἁγίας Θέκλας. Ἐν δὲ τῷ Χγ ἔτει ,αψξ' ὁ ἀείμνηστος ἐφρόντισε διὰ διάδοχον ἄξιον τῆς τε σοφίας καὶ ἁγιότητος καὶ ἀρετῆς καὶ ἐνθέρμου ζήλου ὅμοιον αὐτῷ εἰς τὰ πανάγια προσκυνήματα· καὶ δὴ θεόθεν ἐμπνευσθεὶς ἐξελέξατο τὸν ἐν Κύπρῳ

ριη'. ἱεροδιδάσκαλον, ὃς ἦν ὁ *Ἐφραὶμ* ὁ ἐξ Ἀθηνῶν· αὐτὸς δὲ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ, πρὸς ὃν ἐπόθει Χριστόν, ταφεὶς ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων, ἐν τῇ Κωνσταντίνου φημί, ἐξ ἧς ἔπειτα μετεκομίσθησαν τὰ ἱερώτατα αὐτοῦ λείψανα εἰς Ἱερουσαλήμ, θησαυρισθέντα μετὰ τῶν συναγωνιστῶν

αὐτοῦ ἀοιδίμων πατριαρχῶν ὑποκάτω τοῦ Καμπαναρείου. Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις δὲ τούτου τοῦ σοφωτάτου πατριάρχου Ἐφραὶμ οἱ Φράροι ἐδοκίμασαν μὲ τὰς συνήθεις αὐτοῖς πρὸς τοὺς κρατοῦντας δολιότητας νὰ ἁρπάσωσι Γεθσημανὴν καὶ Βηθλεέμ· ὅλως ὅμως οὐκ ἴσχυσαν ἐκ τῆς τοιαύτης ὁρμῆς ἐνοχλῆσαι τοὺς ἁγίους ἐκείνους τόπους· ὁ γὰρ ἐν τῷ σπηλαίῳ γεννηθεὶς δυσωπούμενος παρὰ τῆς ἐν Γεθσημανῇ κηδευθείσης θεοτόκου Μαρίας τῆς μητρὸς τῶν ὀρθοδόξων φιλοστόργου, ἔνευσεν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ βασιλέως καὶ οὕτως ὁ τρισμάκαρ Ἐφραὶμ ἐδέξατο τὰ κατὰ τῶν Φράρων νικητήρια. Καὶ οὗτος ἔπειτα διὰ ἐλάφρωσιν τοῦ χρέους ἀπάρας ἐκ τῆς τοῦ Βύζαντος εἰς Βλαχομπογδανίαν παρεγένετο· ἀλλ' ἐπεὶ ἠγέρθη ὁ μεταξὺ Ῥωσίας καὶ Τουρκίας ἐν τῷ ,αψξη' ἔτει Χγ πολυθρύλητος πόλεμος, ἐφοβήθη ἵνα μή τι τῶν δεινῶν οἱ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν δυναστευόντων χριστιανοὶ πάθωσιν, συκοφαντούμενοι ὡς πρόσφυγες τῇ πολεμίᾳ αὐτῶν Ῥωσίᾳ· ὅθεν ἐπανέκαμψε τάχιστα εἰς Κωνσταντίνου, ἔνθα καὶ ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ, ἐν ἔτει ,αφοα'· οἱ δὲ ἐν Κωνσταντίνου τοῦ Παναγίου Τάφου ἐπίτροποι ἐψήφισαν τὸν ἀπὸ Πτολεμαΐδος

ριθ'. *Σωφρόνιον*· ἐν δὲ τῷ ,αφοε' ἔτει οὗτος μὲν ἀνέβη εἰς τὸν ὑπέρτατον θρόνον τῆς Κωνσταντίνου ἀπὸ Ἱεροσολύμων (μετατεθείς), ἀντ' αὐτοῦ δὲ καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἔτει τῷ αὐτῷ διωρίσθη πατριάρχης τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ

ρκ'. *Ἀβράμιος*, ὃς ἐν Βλαχομπογδανίᾳ γενόμενος ἐκ τῆς Κωνσταντίνου πολλὰ ἐκοπίασε διὰ συνάθροισιν χρηματικῆς βοηθείας τοῦ ἀποστολικοῦ τῶν Ἱεροσολύμων θρόνου ὁ τρισόλβιος· ἐφ' οὗ καὶ τὸ ἐν τῇ Βασιλευούσῃ μετόχιον πυρποληθέν, ὡς καὶ ἐπὶ Χρυσάνθου, ἀνεκαινίσθη· τὸ γὰρ δυτικὸν τεῖχος αὐτοῦ σαθρωθὲν καὶ πεσὸν ἠγέρθη, στερεωθὲν μὲ ποδαρικὰ δυνατά. Τὸ τεῖχος τὸ δυτικὸν τῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ διαρραγὲν ἠπείλει καὶ αὐτὸ πέσιμον· ὅθεν καὶ αὐτὸ ἐστηρίχθη μὲ μέγα καὶ στερεὸν ποδαρικόν. Νέον μετόχιον ἐπάνω τοῦ παλαιοῦ ἐν Ἰόππῃ κτισθὲν ἡνώθη τῷ παλαιῷ διὰ ἀνάπαυσιν τῶν προσκυνητῶν· καὶ ἄλλαι πολλαὶ ἀνακαινίσεις (ἐγένοντο) εἰς τὰς εὐτυχισμένας αὐτοῦ ἡμέρας,

καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐπιστατοῦντος εἰς ταῦτα καὶ ἐπιμελουμένου μὲ ζέσιν ψυχῆς θεοφιλοῦς τοῦ ἐπιτρόπου τῆς αὐτοῦ μακαριότητος Ναζαρὲτ (ἀρχιεπισκόπου) Νεοφύτου Πελοποννησίου. Μετὰ δὲ τὸν σουλτὰν Μουσταφᾶν ἐβασίλευσεν ὁ σουλτὰν Ἀπτὶλ-Χαμὴτ ις′ ἔτη, ὑφ' οὗ καὶ ὁ Ἀβράμιος, ὡς ἔθος, πατριάρχης ἐκυρώθη· πατριαρχεύσας χρόνους δώδεκα καὶ ἀποδημήσας πρὸς Κύριον ἐτάφη ἐν Κωνσταντίνου ἐν ἔτει ,αψπζ′· οἱ δὲ ἐν Βασιλευούσῃ τοῦ Παναγίου Τάφου ἐπίτροποι ἀντικατέστησαν εἰς τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ πατριαρχικὸν θρόνον

ρκα′. *Προκόπιον* τὸν ἀπὸ Καισαρείας Παλαιστίνης, διατρίβοντα ἐκεῖ ἐν Κωνσταντίνου· ὃς ἕνα χρόνον πατριαρχεύσας ἀνέδειξεν ἀνθ' ἑαυτοῦ διάδοχον τὸν πρῶτον μὲν Σκυθοπόλεως ὑπὸ Σωφρονίου, εἶτα δὲ ὑπ' αὐτοῦ Προκοπίου Καισαρείας Παλαιστίνης προβιβασθέντα, καὶ ἀνεπαύσατο ἐν εἰρήνῃ, ταφεὶς καὶ αὐτὸς ἐν Κωνσταντίνου.

ρκβ′. *Ἄνθιμος* οὗτος ἦν ὁ ἀναδειχθεὶς τοῦ Προκοπίου διάδοχος (τὸν μὲν ἐγὼ καὶ ὀνομάζειν αἰδέομαι· πέρι γάρ με φιλεῖ καὶ κήδεται θυμῷ) ἐν ἔτει ,αψπη′ Χγ, τῇ ἑορτῇ τοῦ θεαδέλφου καὶ πρωτοθρόνου τῶν Ἱεροσολύμων Ἰακώβου. Οὗτος οὖν ὁρμᾶται μὲν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν, προσκαλεῖται δὲ ὑπὸ τῆς θείας προνοίας, ὡς ὁ Ἀβραάμ, ἐκ γῆς Χαλδαίων εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλήμ, ἔνθα καὶ ἀναγεννᾶται τῷ θείῳ τοῦ παναγίου πνεύματος λουτρῷ, ὧν χρόνων τῇ ἡλικίᾳ ἕως τεσσάρων, καὶ διδάσκεται τὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰ θύραθεν μαθήματα παρὰ τοῦ ἐν ἱεροδιδασκάλοις Ἰακώβου, ἀνδρὸς καὶ σοφοῦ καὶ ἐναρέτου, διδασκάλου τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ σχολῆς καὶ ἱεροκήρυκος, ἐκ τῆς νήσου Πάτμου καὶ ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ μεγάλης ἱερᾶς σχολῆς. Ὁ δὲ λαχὼν ἔτι παρὰ Θεοῦ καὶ τὸν τότε κατ' εὐκληρίαν, τὸν τοῦ πατριάρχου ἐπίτροπον λέγω, τὸν σεβάσμιον ἐν πρεσβυτέροις Ἰωακεὶμ (ἄνδρα καὶ αὐτὸν ὄντα πρακτικῇ ἀρετῇ καὶ διαγωγῇ τῆς μοναχικῆς ἀκριβείας πεπαιδευμένον) γέροντα καὶ πνευματικὸν αὐτοῦ πατέρα καὶ κηδεμόνα κατ' ἀμφότερον, γυμνάζεται τὴν ἐν Χριστῷ ζωήν, διδαχθεὶς καὶ τὰ ἀραβικὰ καὶ περσικά, ἄμφω τὰς διαλέκτους καὶ τὰ γράμ-

ματα, πρὸς δὲ καὶ τὴν τῶν Ὀθωμανῶν σύνευνον οἷον ἐξ ἐκείνων γλῶσσαν ἐς ἄκρον καὶ ἐντελέστατα· τῷ γὰρ ἀπτέρῳ τάχει τῆς φύσεως καὶ τῇ τῆς διανοίας ὀξύτητι καὶ τῇ σπουδῇ τῆς φιλοπονίας καὶ ἀσκήσεως μετὰ τοῦ εἰς — —

[Ἔπονται σελίδες ἄγραφοι ἑπτὰ καὶ δέκα].

(Συνέχεια τῆς πατριαρχικῆς ἱστορίας Μαξίμου τοῦ Συμαίου κατὰ τὸν 186-ον κώδικα τῆς πατριαρχικῆς συλλογῆς, φ. 206-209).

- - - Μεθ' ὃν (Προκόπιον) ὁ ἀπὸ Καισαρείας τῆς Παλαιλαιστίνης σοφώτατος Ἄνθιμος ἐν ἔτει ,αψπη' ἀνεδέξατο τὸν θρόνον Ἱεροσολύμων, ἀπελθὼν εἰς Κωνσταντίνου· ἐφ' οὗ κατὰ τὸ ,αψπθ' ἔτος, μαρτίου δ', τῇ νυκτὶ τῆς ἐπιφωσκούσης Κυριακῆς, ἐν ὥρᾳ τετάρτῃ ἀνέμου ζεφύρου πνέοντος ἐγένοντο βρονταὶ τρεῖς φοβεραὶ καὶ ἀστραπὴ καταπληκτική, καὶ κεραυνὸς κατασκήψας ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως Ἱερουσαλὴμ ἐπάνω τοῦ μιναρὲ κατεκρήμνισε τοῦτον καὶ διόλου κατέρρηξεν, ὡς φαίνεται μέχρι τῆς σήμερον. Ἐπὶ τῆς αὐτοῦ τρισολβίου πατριαρχίας ἀνεκαινίσθησαν καὶ τὰ τρία μοναστήρια τῶν μοναζουσῶν ἐν Ἱερουσαλήμ, Σαηντανάγ̣ας, ἁγίου Εὐθυμίου καὶ ἁγίας Αἰκατερίνης· καὶ ὁ δυτικώτατος τοῖχος τοῦ Πατριαρχείου χαμηλὸς ὢν ὑψώθη, καὶ ὁ νάρθηξ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τὸ ἀνώγαιον τοῦ δραγομάνου Ἀβερκίου. Ἐπὶ δὲ τοῦ ,αψ⊔η', ἰουνίου κθ', πληροφορηθέντες οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ Σαρακηνοὶ τὴν ἔφοδον τῶν Γάλλων κατὰ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Αἰγύπτου, καὶ τοὺς πολέμους αὐτῶν μαθόντες, οὓς ἐποίησαν μετὰ τῶν ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις μπέιδων, καὶ φοβηθέντες μήπως καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ Φράτορες καὶ οἱ Ἀρμένιοι ἐνωθῶμεν μετ' ἐκείνων τῶν Γάλλων (καὶ) καταπροδώσωμεν τὴν Ἱερουσαλὴμ αὐτοῖς, πρῶτα μὲν ἔβαλον εἰς φυλακὴν κατὰ τὴν ἀκρόπολιν τὸν ἐπίτροπον τοῦ πατριάρχου Σκυθοπόλεως μητροπολίτην κύριον Ἀρσένιον καὶ τὸν ἐπίτροπον τῶν Φράγκων καὶ τὸν ἑρμηνέα τῶν Ἀρμενίων· εἶτα ἐλθόντες καὶ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον μετὰ ὅπλων ἔλαβον τὰς

κλεῖς τῶν θυρῶν φυλάττοντες τοὺς πατέρας, ἵνα μή τις ἐξ ἡμῶν ἀποδράσῃ. Ἐφυλακίσθησαν λοιπὸν οἱ ἐπίτροποι νύκτα μίαν· ἔμειναν καὶ οἱ φύλακες ἐν τοῖς τρισὶ μοναστηρίοις τοσοῦτον καιρόν· μετὰ δὲ παρέλευσιν οὐ πολλῶν ἡμερῶν ὑποπτευόμενοι οὗτοι οἱ Σαρακηνοὶ ὅτι ἔχομεν ὅπλα, ἔρευναν ἀκριβῆ ἐποίησαν πρῶτον εἰς τὸ τῶν Φράγκων, εἶτα εἰς τὸ ἡμέτερον ἕως καὶ τῶν σεντουκίων καὶ ἑρμαρίων· εὗρον ὅμως οὐδέν, καίτοι οὐδὲν τῶν κελλίων ἀφέντες ἀνεξέταστον. Δὶς δὲ ἐπὶ τὸ τῶν Φράγκων τὴν ὁρμὴν ποιήσαντες καὶ τὰς θύρας κατεαγότες καὶ πολλὰ τῶν εὑρεθέντων ἁφαρπάσαντες καὶ αὐτοὺς φονεῦσαι θελήσαντες, οἵτινες ἔφυγον εἴς τε τὸ Νοσοκομεῖον καὶ Ἀρχάγγελον καὶ διεσώθησαν, οὐδ' οὕτως ἡσύχασαν· ἀλλὰ κατὰ τὴν κα' τοῦ ἰουλίου συνδραμόντες ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου τὰ ἄλογα θηρία, πρῶτα μὲν τοὺς Φράρους, ἔπειτα δὲ καὶ ἡμᾶς ὡς λύκοι τοὺς ἄρνας συναγαγόντες ἀριθμῷ πάντας ὡς εἰς φυλακὴν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως ἐφρούρησαν, ἐπὶ αὐθημερὸν ἀπωλείᾳ ἡμῶν τε καὶ τοῦ ναοῦ. Ἐφρουρούμεθα οὖν ἐν αὐτῷ ἀρχιερεῖς, ἀρχιμανδρῖται, πρωτοσύγκελλοι, ἱερομόναχοι καὶ μοναχοὶ μετὰ παιδίων ψυχαὶ τριακονταὲξ μόνον ἡμεῖς οἱ Ῥωμαῖοι, ἐκτὸς τῶν Φράγκων καὶ Ἀρμενίων, ἡμέρας ρη', μέχρι τῆς ε' νοεμβρίου, ὅτε διὰ κελεύσματος ἐγγράφου τοῦ σουλτὰν Σελὴμ καὶ ὑπερασπίσεως τοῦ Ζεζάρ-πασα, ἡγεμόνος τῆς Πτολεμαΐδος, ἠλευθερώθημεν τῆς φυλακῆς καὶ τοῦ θανάτου. Ἐν δὲ τῷ ,αψιθ' ἔτει, φεβρουαρίου ιγ', οἱ ῥηθέντες Γάλλοι ἐξ Αἰγύπτου διέπτησαν καὶ νόμῳ πολέμου τὸ εἰς τὸ Ἀρῆσι τοῦ Ζεζάρ-πασα στράτευμα διέφθειραν· καὶ Γάζαν καὶ Ῥέμπλι καὶ Ἰόππην εἰς ὀλιγίστας ἡμέρας ἐαλωκότες, κατὰ τὴν κα' τοῦ αὐτοῦ φεβρουαρίου ἔτρεξαν καὶ εἰς Πτολεμαΐδα, καθ' ἣν μέχρι τὰς ἀρχὰς τοῦ μαΐου πολεμήσαντες καὶ πολλοὺς διαφθείραντες τῶν Τούρκων καὶ Ἄγκλων, τῶν συμμάχων τῷ Ζεζάρ, καὶ λοιμικῇ νόσῳ καταπονούμενοι ἀφῆκαν ἅπαντα καὶ εἰς Αἴγυπτον ἔστρεψαν. Κατὰ δὲ τὴν κς' τοῦ φεβρουαρίου οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ Σαρακηνοὶ καὶ οἱ πέριξ ἔτρεξαν εἰς Ῥέμλι καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ὅσους εὗρον διήρπασαν· ἐξ ὧν οἱ ἐν ἄνδρες προέλαβον καὶ ἔφυγον, ἄλλοι εἰς Ἰόππην καὶ ἄλλοι

εἰς τὰ περίχωρα Νεαπόλεως· τῶν δὲ γυναικῶν ἐπιμεινασῶν μετὰ τῶν ἀνηλίκων παίδων, ὡς μηδεμίαν ὑποψίαν ἐχουσῶν, αἴφνης αὐτὰς αἰχμαλωτίσαντες, διήρπασαν τοὺς οἴκους αὐτῶν κατασκάψαντες μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν θεμελίων· τὴν δὲ ἐκκλησίαν τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ὅπου καὶ ἡ κολώνη τῆς χήρας, πυρὶ κατεκρήμνισαν καὶ τὸν ἐν αὐτῇ πρεσβύτερον παπᾶ Ἰωσὴφ τοὐπίκλην Ζαχσὰν κατέσφαξαν μετὰ τοῦ κανδηλάπτου· τοὺς δὲ αἰχμαλώτους ἐπώλησαν εἰς τὸ μοναστήριον ἡμῶν, ὡς ὄντας τοὺς πλείονας ὁμοδόξους, οὓς καὶ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῶν ἁγίων Θεοδώρων κατῴκισαν οἱ ἡμέτεροι, ὄντας ψυχὰς ἐγγύς που τῶν διακοσίων, ζωοτροφοῦντες καὶ ἐνδύνοντες τούτους πολὺν χρόνον. Κατὰ δὲ τὴν ιε' τοῦ αὐτοῦ φεβρουαρίου μετὰ πολλῶν ἀπειλῶν αἱ ἐντόπιοι Σαρακηνοὶ ἐφυλάκωσαν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως ἄνδρας ὑπερχιλίους ὀρθοδόξους, Φράγκους, Ἀρμενίους καὶ Κόπτας· ὅπου τῇ ιθ' τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἡμέρᾳ Σαββάτῳ πρὸς τὸ ἑσπέρας, ἐφάνη τὸ Θεῖον Φῶς ἐπὶ τοῦ Παναγίου Τάφου, οὐχ ἅπαξ, οὐδὲ δίς, οὐδὲ ὑπό τινων μὲν ὡράθη, ὑπό τινων δ' οὐχ ὡράθη, ἀλλὰ σχεδὸν ὑπὸ πάντων καὶ μάλιστα τῶν προσκυνητῶν· οἵτινες ὄντες ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν καὶ οὗτοι ὑπέκυψαν τῇ ἀλόγῳ ὁρμῇ τῶν ἀνημέρων θηρίων, φυλακισθέντες σκοπῷ ἀπανθρώπῳ καὶ ἀγρίῳ τοῦ θανατῶσαι αὐτοὺς ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀπονητὶ καὶ ἔπειτα τοὺς καλογήρους· ὁ δὲ Ζωοδόχος Τάφος τρὶς μυροβλύτης ἀνεδείχθη, παρηγοροῦντος αὐτοὺς τοῦ ἐν αὐτῷ ταφέντος παντοδυνάμου Θεοῦ. Ἐφρουροῦντο τοιγαροῦν οἱ χριστιανοὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ φυλακῇ, τρεφόμενοι ὑπὸ τοῦ μοναστηρίου ἡμῶν ὑπὲρ τὰς οε' ἡμέρας, ὅτε μετὰ πολλῶν χρημάτων πρὸς τοὺς Σαρακηνοὺς τὰ μοναστήρια οἰονεὶ καὶ αὐτοὺς ὡς αἰχμαλώτους ἐξαγοράσαντες ἐξήγαγον τῆς ἁγίας φυλακῆς. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ,αψιθ', τῇ κγ' μαΐου, ἡμέρᾳ δ', ὥρᾳ ς' τῆς ἡμέρας, ἀφίκοντο καὶ στρατὸς εἰς Ἱερουσαλὴμ ἄνδρες χίλιοι διακόσιοι, πρὸς φύλαξιν τῆς πόλεως, τὸ πλεῖον ἀπὸ τῶν ἐντοπίων Σαρακηνῶν· ἠκούσθησαν γὰρ τὰ καθ' ἡμῶν μεγάλα καὶ ἀνύποιστα δεινὰ ἕως εἰς τὰ ὦτα τοῦ ῥηθέντος σουλτάνου. Κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν καὶ πατριαρχικὸν ἀπεστάλη (γράμμα), διορίζον ἐπίτροπον τῆς

Ἱερουσαλὴμ τὸν πανιερώτατον ἅγιον Ναζαρὲτ κύριον Κύριλλον, καὶ κατὰ τὴν Τρίτην τῆς ἑβδομάδος, τῇ κδ' τοῦ αὐτοῦ μαΐου, παρέλαβε τὰ τῆς ἐπιτροπῆς, παραιτησαμένου αὐτὴν τοῦ πανιερωτάτου ἁγίου Σκυθοπόλεως κῦρ Ἀρσενίου. Αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἦλθε καὶ γράμμα ἐκ Πτολεμαΐδος, δηλοποιοῦν τὴν πρὸς Κύριον ἐκδημίαν τοῦ Σεβαστείας Ἀγαπίου, ἥτις ἐγένετο ἐν αὐτῇ τῇ Πτολεμαΐδι τῇ κα' ἀπριλίου. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει, μηνὶ ὀκτωβρίῳ, ἔφθασαν ἀπὸ τῆς Κωνσταντίνου ὁ βεζύρης Ἰωσὴφ μετὰ στρατεύματος ὑπὲρ τὰς ρ' χιλιάδας, καὶ ἐσκήνωσαν ἔξωθεν τῆς Ἰόππης, εἰς τὸν Ῥὰς-Ἰλαὴν καλούμενον τόπον. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ αὐτοῦ ὀκτωβρίου ἀνέβη εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ὁ σαράφης τοῦ βεζύρη, Μονοφυσίτης, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ πλείονας τῶν τετρακοσιων Ἀρμενίων χάριν προσκυνήσεως· δι' ὃν ὁ μαντριάρχης τῶν Ἀρμενίων ζητήσας ἄδειαν παρὰ τοῦ ἁγίου ἐπιτρόπου λειτουργῆσαι ἐν Βηθλεὲμ καὶ μὴ λαβών, ὡς ἀσύνηθες (δὶς γὰρ τοῦ ἔτους καὶ μόνον ἐδόθη αὐτοῖς λειτουργεῖν κατὰ τὴν βόρειον πύλην τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου, ἔξωθεν, μίαν τὰ Φῶτα καὶ ἑτέραν μετὰ τὴν Ἀνάστασιν), ἐσιώπησε κακὰ βυσσοδομεύων· οὐ γὰρ κατὰ καιροὺς παύουσιν οὗτοι οἱ Ἀρμένιοι τῇ μὲν γλώσσῃ ἄσματα φθεγγόμενοι, τῇ δὲ ψυχῇ καὶ ἔργοις καιροῦ τυγχάνοντες δόλους καὶ ζημίας καὶ τόπους ἁρπάζοντες, ὁτὲ μὲν φιλοκαλήματα [ποιεῖν], ὅπου οὐκ εἴθισται, ἐν τῇ Ἁγίᾳ Πόρτᾳ τοῦ θείου ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, ὁτὲ δὲ εἰς τὴν ἁγίαν Γεθσημανὴν λειτουργεῖν ἅπαξ τοῦ ἔτους ἐπὶ τῶν θεοπατόρων μνημάτων τῇ μνήμῃ Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης· ὅπερ διὰ φιλοτιμίαν ἐγένετο αὐτοῖς ἐν ἔτει ,αψπγ', ζητήσαντος τοῦτο διὰ τότε καὶ μόνον Ἰωακεὶμ τοῦ μαντριάρχου αὐτῶν. Τὸν δὲ δεύτερον χρόνον καὶ τὸν ἑξῆς, τῶν ἡμετέρων σιωπησάντων, ἔθος ἐτελέσθη κατ' ἐνιαυτόν. Ἄλλοτε σεντούκαν μεγάλην ἔβαλον, ἀπὸ τὸ μέρος τάχα τῶν Κοπτῶν (ἐπὶ τὴν Γεθσημανὴν καὶ τοῦτο), σαμτάνιον ἔπηξαν ἐν τῷ ἀνατολικῷ τοίχῳ, ὅπου ἔξω τοῦ Θεομητορικοῦ Μνήματος προσκυνοῦσιν οἱ Ὀθωμανοί· κανδήλια, λειτουργίας ἀσυνήθεις· κλεῖδα ἔχουσι τῆς πόρτας τῆς ἐκκλησίας, τῆς αὐτῆς ἁγίας θεομητορικῆς ἐκκλησίας, καὶ καταβαίνουσι τὰς νύκτας καὶ λειτουργοῦσιν, ὅτε θέλουσιν, ἐν αὐτῇ· καὶ ποῖος δύναται, εἰ

*

μὴ ἡ Δέσποινα, ἡ ὑπ' αὐτῶν αὐτή τε καὶ ὁ μονογενὴς αὐτῆς υἱὸς δυσφημούμενοι, ἀντιπολεμῆσαι τούτοις; Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων· κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν ὀκτώβριον ἦλθε καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀπουμάρακ ἡγεμὼν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ Γάζης, χατζῆ-Μεεμέτης. Περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ ὀκτωβρίου ἀνέβη εἰς Ἱερουσαλὴμ ἡμέρᾳ β' τῆς ἑβδομάδος ὁ κουμαντάντης Ἰσμὴτ Ἐγκλέγος καὶ τοῦ μεγάλου σταυροῦ καβαλλιέρης, ὃν ὑπεδέξατο ὁ ῥηθεὶς ἡγεμὼν φιλοφρόνως. Οὗτος τοίνυν ὁ Ἰσμὴτ διερχόμενος τῶν προσκυνημάτων χάριν περιδιαβάσεως μὲ σημαίαν ἔχουσαν σταυρόν, ἀπῆλθε καὶ εἰς Βηθλεέμ· πρὸς ὃν ἀνέφερον ὑπούλως οἱ Φράτορες, ἵνα σὺν ἡμῖν φιλοκαλῶσι τὸ ἔξωθεν τοῦ κατωφλίου τῆς βορείας πύλης τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου· ὅστις μὴ εἰδὼς τὸ τῶν Φρατόρων πανοῦργον εἶπεν ἵνα συμφιλοκαλῶμεν, καὶ ὅτι οὐ δεῖ ἐρίζειν πρὸς ἀλλήλους καὶ γεμίζειν τὰ πουγγεῖα τῶν Σαρακηνῶν χρήμασι, πάνυ φρονίμως· ὅστις τῇ δ' τῆς ἑβδομάδος, β' δὲ νοεμβρίου, ἐπανέστρεψεν καταβὰς εἰς Ἰόππην. Ἔμειναν λοιπὸν οἱ Φράροι συμφιλοκαλοῦντες τὸν εἰρημένον τόπον σὺν ἡμῖν· ἐν δὲ ἔτει ,αω', μαρτίου ι', ἡμέρᾳ Σαββάτου, ὥρᾳ θ', ὥρμησαν Ἄραβες σκηνῖται μαῦροι, τὸν ἀριθμὸν ιη', εἰς τὴν λαύραν τοῦ ἁγίου Σάββα, καὶ ὑποτιθέντες πῦρ εἰς τὴν θύραν τοῦ μοναστηρίου τὴν κατὰ δυσμάς, κατέκαυσαν αὐτήν· καὶ εἰσπηδήσαντες εὗρον τὴν τοῦ νάρθηκος θύραν κεκλεισμένην, καὶ μὴ δυνηθέντες Θεοῦ δυνάμει ποιῆσαι οὐδέν, ἔτρεξαν εἰς τὸ ἱερὸν κουβούκλιον τοῦ ὁσίου Σάββα, καὶ πυρπολήσαντες τὴν πύλην ἥρπασαν ὅσα εὗρον. Ὁμοίως εἰργάσαντο οἱ λῃσταὶ καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ ἐν τῷ κελλίῳ τοῦ ἡγουμένου, τῷ ἐν τῇ αὐτῇ περιοχῇ, καὶ εὐθέως ἔφυγον, οὐκ ὀλίγην δράσαντες ζημίαν καὶ φόβον τοῖς ἐκεῖσε ἀσκουμένοις ἐμβαλόντες. Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἐστὶν ἡ Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, φροντίδα ἀξιόχρεων μαθόντες οἱ περὶ τὸν πανιερώτατον ἐπίτροπον κατέβαλον, πέμψαντες τέκτονας, ξύλα, σανίδας καὶ σίδηρα, καὶ οὕτως πάλιν ἀνεκαίνισαν τὰ διεφθορότα. Ἀλλ' ἡ θεία δίκη αὐτοὺς τοὺς κακούργους κατ' αὐτὸν τὸν μῆνα ταχέως ὑπεξῆλθε· ὁρμήσαντες γὰρ οὗτοι καὶ εἰς τὰ περίχωρα τῆς Βηθανίας καὶ εἰς ἄλλους σκηνίτας

ἐχθροὺς αὐτῶν ἁρπάσαι τὸ τυχόν, καὶ γνωσθέντες κατεσφάγησαν αὐτοί τε καὶ ἄλλοι ὁμογενεῖς αὐτῶν, ὡς λέγουσιν, ὑπὲρ τοὺς ἑξήκοντα. Τῇ δὲ ιζ′ μαρτίου ἐμάθομεν, ὅτι ὁ ῥηθεὶς βεζύρης, ὁ κατὰ τὸν παρελθόντα νοέμβριον ἐκστρατεύσας, ἀπὸ τὸ Ῥὰς-Ἰλαὴν κατέλαβε τὸ Ἀρῆσι, πύργον ὀχυρὸν ὑπὸ τῶν Γάλλων φρουρούμενον, καὶ νόμῳ πολέμου λαβὼν τὸν δεκέμβριον εἰς Αἴγυπτον ἀνέζευξεν, ὡς διὰ συνθηκῶν μετὰ τῶν Γάλλων κυριεῦσαι τῆς Αἰγύπτου. Διατρίψας οὖν ἰανουάριον καὶ φεβρουάριον ἔξωθεν τῆς Αἰγύπτου, καὶ μετὰ ταῦτα διὰ προφάσεων πολλῶν οἰκτρῶς ὑπὸ τῶν Γάλλων διωχθεὶς ἐπανέστρεψε, μόλις τὸ ζῆν φυλάξας, εἰς τὸ Ἀρῆσι καὶ ἐκεῖθεν ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὸ Ῥὰς-Ἰλαὴν κατὰ τὴν Ἰόππην, τῇ κς′ μαρτίου, μετὰ ὀλίγου στρατεύματος. Τῇ μέντοι κη′ τοῦ αὐτοῦ, τῇ ιβ′ ὥρᾳ τὸ ἑσπέρας, ἔκλειψις σελήνης ἐγένετο, τὸ ἥμισυ μέρος αὐτῆς ἀπὸ τοῦ νοτίου μέρους· καθ' ἣν ἡμέραν ἐμάθομεν, ὅτι ὁ ἡγεμὼν τῆς Ἱερουσαλήμ, ὁ χατζῆ-Μεεμέτης Ἀπουμάρακ, ἐπόρθησε τὸ Μπέετ-Ζημπρίν, ὀχύρωμα δυσάλωτον ὑπὸ Χεβρωνιτῶν φρουρούμενον, καὶ ἐθανάτωσε πολλοὺς καὶ ἠχμαλώτευσεν οὐκ ὀλίγους. Μαΐου δὲ φθίνοντος κατέβη ὁ μαντριάρχης ὁ προειρημένος τῶν Ἀρμενίων εἰς Ἰόππην, πρὸς τὸν βεζύρην ἐγκαλέσων ἡμᾶς περὶ τῶν προσκυνημάτων Βηθλεὲμ καὶ Γολγοθᾶ, σύμμαχον ἔχων τὸν καιρὸν καὶ τοὺς περὶ σαράφην καὶ ὀπωσοῦν καὶ αὐτὸν τὸν βεζύρην διαυθεντευτήν, ἔτι δὲ καὶ τὸν χρυσόν· συνέβη γὰρ τότε καὶ ἀπεβίωσε καὶ ὁ ἔνθερμος ὑπέρμαχος τῶν προσκυνημάτων, ὁ ῥηθεὶς Γεωργάκης μπεηζαντὲς Καραζᾶς ὁ μέγας δραγομάνος. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐξήγειρε τὸν σιὼρ Φραγγίνην, περὶ οὗ προείπομεν, ἐπίτροπον τῶν Ῥώσσων, ἔχοντα παραγγελίαν παρὰ τοῦ ἐν Βασιλευούσῃ πρέσβεως διαυθεντεύειν τὸ μοναστήριον τῶν Ῥωμαίων· κατέστρεψε δὲ ἡ θεία δίκη τὸν πολέμιον αὐτῆς ἐν τάχει Ἀρμενάρχην, ὃν εἴπομεν, ἐν Ἰόππῃ, διαρραγέντος καὶ τοῦ φερμανίου ὑπὸ τοῦ Φραγγίνη, τοῦ ὅπερ ἔλαβον οἱ Ἀρμένιοι διὰ τὰ ῥηθέντα προσκυνήματα. Τῇ δὲ γ′ ὀκτωβρίου προσταγῆς ἀπαραιτήτου φθασάσης εἰς τὸ μοναστήριον ἡμῶν, διοριζούσης περὶ ἐπιτρόπου καὶ δραγομάνου Ῥωμαίων καὶ Ἀρμενίων καταβῆναι εἰς Ἰόππην, ὡς θέ-

λοντος αὐτοὺς τοῦ βεζύρη, κατέβησαν. Ἦν δὲ ἡ βουλὴ αὐτοῦ, ἵνα ἡμεῖς καὶ οἱ Ἀρμένιοι δανείσωμεν τὸ βασίλειον τῶν Ὀσμανλίδων πεντακοσίας χιλιάδας γρόσια· ὅπερ, ὡς ἡμῖν ἀδύνατον, Θεοῦ συνεργοῦντος καὶ τοῦ ἁγίου ἐπιτρόπου κλαίοντος καὶ παρακαλοῦντος, μόλις ἀπεφασίσθη εἰς ἑκατὸν εἰκοσιπέντε χιλιάδας γρόσια μόνον παρ' ἡμῶν· ὃ καὶ ἐγένετο, καὶ ἐδανείσθη τὸ βασίλειον δι' ὁμολογίας τὰ ῥηθέντα· μετὰ δὲ ταῦτα καὶ ὁ βεζύρης καὶ ὁ πασᾶς τῆς Ἱερουσαλὴμ χατζῆ-Μεεμέτης· ὥστε συμποσοῦνται ὑπὲρ τὰ πεντακόσια πουγγεῖα. Μὴ ἔχον δὲ τὸ μοναστήριον ἡμῶν τὴν τοσαύτην ποσότητα, ἐδανείσθη ἀπὸ τῶν ἐθνῶν μετὰ τόκου βαρέος· καὶ πωλήσαντες τὰ κανδήλια καὶ ἄλλα σκεύη ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ τοῦ Παναγίου Τάφου, μετὰ βίας ἐξήρκεσαν. Τὸν δὲ δεκέμβριον καὶ ἰανουάριον, ἐν ἔτει ,αωα', δὶς κλέπται διὰ νυκτὸς χαλάσαντες τὸ πρὸς τὴν δύσιν ἐκτισμένον παραθύριον τῆς θεομητορικῆς ἐν τῇ Γεθσημανῇ ἐκκλησίας, τὸ πλησιάζον πρὸς τὴν θύραν αὐτῆς, ἔκλεψαν μόνα τὰ εὑρεθέντα ἱερὰ σκεύη καὶ ἄμφια μόνον ἡμῶν τῶν Ῥωμαίων. Ὅθεν ἐν ὑποψίᾳ οἱ Ἀρμένιοι περὶ τούτων ἐγένοντο· κατὰ γὰρ ταύτας τὰς ἡμέρας ἐζήτησαν ἐκβαλεῖν τὴν ἡμετέραν ποδίαν, ἣν (ὡς εἰς ὅλον τὸ ἱερὸν κουβούκλιον περισκέπομεν, οὕτω καὶ κατ' ἔμπροσθεν τῆς δυτικῆς πύλης τούτου, ὡς ὂν ὅλον ἡμέτερον) καὶ διὰ χειρὸς ἡμῶν ἐξέβαλον, ἐπιθέντες τὴν ἑαυτῶν καὶ φοβερίζοντες ἐπὶ τῷ αὐτῶν πλούτῳ, ἐὰν μὴ ταύτην ἐπάρωμεν ἐκεῖθεν, ἐγκαλέσαι ἡμᾶς εἰς τὸν βεζύρην ὑποσχέσεσι πολλῶν πουγγείων, καὶ ἀφελεῖν τὸν ναὸν ὅλον ἀφ' ἡμῶν· τὸ δὲ ῥηθὲν παραθύριον δι' ἀδείας τῶν κρατούντων ἐκλείσθη ὑφ' ἡμῶν.

II.

(ΜΑΞΙΜΟΥ τοῦ ΣΥΜΑΙΟΥ)

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΜΗ ΚΑΤΑΣΤΡΩΘΕΝΤΑ ΕΝ ΤΩΙ ΙΣΤΟΡΙΚΩΙ ΤΗΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ.

(Cod. Patriarch. 186, f. 89β—105β, 209α—216β).

Παρθένιός τις μετὰ δύο ἀνεψιῶν του διὰ μικρὰν ἀφορμὴν κατέφυγεν εἰς Ἄραβας, πολεμῶν τὸ μοναστήριον τῶν Ῥωμαίων· οὗ ζηλωτὴς καί τις Γιακοὺπ Ἀκριώτης ἐγένετο, πρόσφυξ φυγὼν εἰς τὴν Ὀρεινήν. Ἀλλ' ὁ μὲν Παρθένιος, ὡς δῆθεν μετανοήσας, πρὸ πέντε ἤδη χρόνων τῆς μάχης ἐπέστρεψεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ προφήτου Ἠλιού, ὅπου διατρίβων ἐν ἔτει ,αωα' μὲ τουφέκι ἐκτύπησεν Ἄραβά τινα Τοῦρκον ἀλόγως· ὃς μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἡμερῶν ἐκ τῆς πληγῆς ἀπέθανε τὸν τρέξαντα νοέμβριον· ὁ δὲ κτυπήσας μὲ τὸν ἕνα τῶν ἀνεψιῶν του φυγὰς ᾤχετο εἰς Ἰόππην· ὁ δὲ Γιακούπης πολλὰ φοβερίσας τοὺς Ῥωμαίους ἄφαντος ἐγένετο (,αωα'), ζημιώσας [ἡμᾶς] γρόσια 600.

Τῷ αὐτῷ ἔτει, τῇ ἑορτῇ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, προσκυνητής τις ἔμπροσθεν τῆς μεγάλης κολυμβήθρας ἀποπληξίᾳ πεσὼν τῷ πρωὶ ἐτελεύτησεν ἐν Βηθλεέμ· τῇ δὲ κγ' τοῦ δεκεμβρίου οἱ Ὀρεινῖται εὑρόντες τὸν τῆς Βηθλεὲμ ἡγούμενον Ἱερεμίαν, ἀπερχόμενον μετὰ ἑνὸς παιδὸς χριστιανοῦ Βηθλεεμίτου εἰς Βηθλεέμ, ἐπίασαν καὶ ἐφυλάκωσαν εἰς τὴν Ὀρεινήν, κρατήσαντες αὐτὸν ὅπου τὰ Πέτρινα Ῥεβίθια, δι' ἃ ζητοῦσι παραλόγως ἐκ τῶν μοναστηρίων [ἄσπρα]. Οἱ αὐτοὶ πρὸ ἑπτὰ ἤδη χρόνων εἰσδραμόν-

τες τὴν νύκτα εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Σταυροῦ, τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ, ἐθανάτωσαν τὸν μοναχὸν Ἱερεμίαν, ἡγούμενον αὐτόθι, καὶ πλείω τῶν ὀκτὼ χιλιάδων ἥρπασαν γροσίων.

Τῇ κς' τοῦ δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τῇ πρώτῃ ὥρᾳ τῆς ἡμέρας, ἐγένετο σεισμὸς μικρὸς ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ.

Τῷ δὲ ,αωβ' ἰανουαρίου ιθ' ἀφῆκαν ἀφ' ἑαυτῶν, ἴσως φοβηθέντες τὸν ἐρχομὸν τοῦ ἡγεμόνος ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, τὸν ῥηθέντα Ἱερεμίαν ἱερομόναχον καὶ ἡγούμενον τῆς Βηθλεέμ, ἐξαποστείλαντες ἄνευ λύτρων καὶ ἄνευ δώρων (ποιήσαντα ἐν τῇ σκλαβίᾳ ἡμέρας κη'), οἱ Ὀρεινῖται φημί. Οὗτος δὲ ὁ ἡγεμὼν ἐπανελθὼν ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ μαθὼν τὴν ὑποστροφὴν τοῦ βεζύρη ἐξ Αἰγύπτου καὶ αὐτόθεν εἰς Κωνσταντίνου, κατέβη εἰς Γάζαν καὶ Ῥέμλι διὰ προϋπάντησιν. Καὶ μετὰ τὸ ὑποχωρῆσαι τὸν βεζύρην εἰς τὴν πρὸς Συρίαν φέρουσαν, κατῆλθε καὶ εἰς Ἰόππην, καὶ τῇ β' τοῦ μαρτίου, Κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας, ἔφερεν εἰς τὸ αὐτοῦ κριτήριον τὸν ἐν Ἰόππῃ ἡγούμενον ἀρχιμανδρίτην Ἀγάπιον καὶ ἔστρωσεν εἰς τὸ ξύλον καὶ ἔδειρε πληγὰς ρν', καὶ εἶτα ἀπέστειλεν αὐτὸν φοράδην ῥιφῆναι εἰς τὴν θάλασσαν, ἵνα πνιγῇ· τοῦτο δὲ ἐποίησεν ἀκούσας τὸν μουτσελήμην αὐτοῦ ἐν Ἰόππῃ, συκοφαντήσαντα τὸν ῥηθέντα Ἀγάπιον, ὡς εἰπόντα περὶ τῶν προσφύγων χριστιανῶν εἰς αὐτόν τῷ αὐτῷ μουτσελήμῃ Ἀπουζάφαρ, ὅτι "οἱ χριστιανοί, οὓς ζητεῖς ἀναιτίως ζημιῶσαι, εἰσὶ ῥαγιάδες μου". Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ἐκινδύνευσε τὴν ζωὴν ὁ εὐλογημένος οὗτος ἡγούμενος, εἰ μὴ ὁ Θεὸς ἔνευεν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἡγεμόνος καὶ ἐπέστρεφε τοῦ θανάτου. Φυλακισθέντα δ' εἶτα αὐτὸν ἐρρύσατο τῆς φυλακῆς ὁ ἡγούμενος τῶν Φράγκων πάτρε Λογίζος, φιλίᾳ φερόμενος μετὰ τοῦ αὐτοῦ Ἀγαπίου, μεσιτεύσας εἰς τὸν αὐτὸν ἡγεμόνα· ὅστις ἔπειτα ἀποστείλας εἰς Ἱερουσαλὴμ κατεβίβασε τὸν ἐπίτροπον τοῦ πατριάρχου ἅγιον Ναζαρὲτ κύριον Κύριλλον, περὶ οὗ προείπομεν, καὶ τὸν δραγουμάνον τῶν Μονοφυσιτῶν· καὶ ζητήσας ἔλαβε πόλισσας ἀφ' ἑκάστου μοναστηρίου ἀνὰ ἑκατὸν χιλιάδας γρόσια, τοῦ ἀποδοθῆναι ταῦτα παρά τε τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν Ἀρμενίων τοῖς ἐν Βασιλευούσι κρατοῦσιν. Ἐν-

ταῦθα μέντοι ὑπέσχετο ἀποδοῦναι τοῖς μοναστηρίοις μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν ἐνενήκοντα τριῶν, ἀρχομένων ἀπὸ η′ μαρτίου ,αωβ′ ἔτους. Ἐδόθη δὲ καὶ παρ' ἡμῶν ἄδεια τοῖς Ἀρμενίοις καὶ ἐλειτούργησαν εἰς τὴν ἁγίαν Βηθλεὲμ τῇ ιβ′ μαρτίου, ἡμέρᾳ Τετράδι, εἰς τὴν τράπεζαν ὅπου καὶ οἱ Κόπται δὴ λειτουργοῦσι κατ' ἔτος· τοῦτο δὲ τοῖς Ἀρμενίοις ἐδόθη, ὡς τάχα μὴ λειτουργήσασι τὴν συνειθισμένην των λειτουργίαν τὰ Θεοφάνια. Οἱ αὐτοὶ Ἀρμένιοι ἐκρέμασαν πρὸ τριῶν ἤδη χρόνων εἰκόνα καὶ κανδήλαν ἀργυρᾶν εἰς τὴν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐκκλησίαν, κατὰ τὸν Πεζαλᾶν, ἄνευ αἰτήσεως ἐκ τῶν ἡμετέρων, πλὴν τοῦ τότε εὐηθεστάτου ἡγουμενεύοντος.

Ἐν ἔτει ,αωα′, τὸν νοέμβριον, οἱ Φράγκοι τὸ ἀγορασθὲν πρὸς αὐτῶν παρὰ τοῦ Ζεράλλα Ἱεροσολυμίτου σπήλαιον τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, τὸ ἐν τῇ ἁγία Γεθσημανῇ πρόσεγγυς, κατὰ τὸ νότιον μέρος τῆς ἐκκλησίας, ᾠκοδόμησαν [στήσαντες] ἐπάνω αὐτοῦ κύκλον ὑψηλὸν κτιστόν, ἀνοικτὸν καὶ ὕπαιθρον ὄντα, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τούτου ἔθεντο σίδηρα χοντρὰ ὡς δίκτυον δεκαέξ, καὶ τῷ ,αωβ′ τῇ κη′ μαρτίου ἔστησαν καὶ θύραν σιδηρᾶν [ζυγίζουσαν] ὀκάδες διακοσίας ἑβδομήκοντα. Ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει καὶ οἱ Ἀρμένιοι ἔστησαν πόρταν σιδηρᾶν, τὸν ἰανουάριον, εἰς τὸ λεγόμενον χάνι ἐν Βηθλεέμ, ὑποκάτω εἰς τὸ μοναστήριόν των· τὸ δὲ κατώφλιον, τὴν πέτραν, ἔλαβον παρ' ἡμῶν αἰτήσαντες, οὖσαν ἐγγὺς τῆς ἔξω τῆς μεγάλης ἐκκλησίας παλαιοτάτης πόρτας.

Ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει ἀπριλίου β′ τὴν νύκτα τῆς Τετράδος Ἄραβες κλέπται κατέαξαν τὴν πόρταν τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τῆς ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ, κατὰ μεσημβρίαν πρὸς τὴν πόρταν τοῦ κάστρου τὴν λεγομένην Μπὰμπ-ἰλ-Χαλήλ, ἤτοι τοῦ Ἀβραάμ, καὶ εἰσελθόντες ἔκλεψαν καὶ φελόνια δύο καὶ τὸ δισκοπότηρον τὸ ἱερὸν καὶ ὅσα εὗρον βιβλία τῆς ἀκολουθίας.

Ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει ἀπριλίου κα′ ἐγένετο ὄμβρος μέγας εἰς τὰ μέρη τῆς λαύρας τοῦ ἁγίου Σάββα, ὥστε ἐπλημμύρησεν ὁ κάτω κῆπος καὶ ἐλίμνασε, σταθέντος ἐν αὐτῷ τοῦ ὕδατος ἐπιπόλαιον ἡμέρας δύο.

Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ συνεφώνησαν οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ Σαρακηνοὶ καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ ἡγεμόνος Μεεμέτ-πασα τοῦ προρρηθέντος, καὶ ἀπέστειλαν λιβέλλους δύο, τὸν μὲν εἰς τὸν ἐν Πτολεμαΐδι Ζεζάρ-πασαν, ἵνα διαυθεντεύσῃ τὴν Ἱερουσαλήμ, τὸν δὲ σταλησόμενον δι' αὐτοῦ εἰς τὸν ἐν Κωνσταντίνου σουλτάνον Σελήμ, δηλοποιοῦντες τὰς ἀνυποίστους ἀδικίας καὶ ἁρπαγὰς τοῦ ῥηθέντος Μεεμέτ· ὅστις πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀδικήμασι καὶ βιαίαις χρηματικαῖς πολυαρίθμοις λήψεσι κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἀπέστειλε ζητῶν ἀπὸ μὲν τῶν σπαχίδων γρόσια τριάκοντα χιλιάδας, ἀπὸ δὲ ἑκάστου ἀνωφλίου καθόλου, Μωαμετάνου δηλαδὴ Ἰουδαίου καὶ τῶν Νασάρα, ἀνὰ πεντήκοντα γρόσια. Ὅθεν διὰ ταῦτα ἐνωθέντες οὗτοι σὺν τοῖς πέριξ τῆς Ἱερουσαλὴμ Ἄραψι καὶ περιοίκοις, ἤγειραν κατ' αὐτοῦ τοῦ Μεεμέτ-πασα τὴν ἀποστασίαν.

Ἀωβ' μαΐου δ', ὥρᾳ δ', ἀπ' Ἀνατολῆς εἰς Δύσιν ἐπέτων ὑψηλὰ ἀραχνοειδῆ φάσματα ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ, καὶ τῇ ι' τοῦ αὐτοῦ, ἡμέρᾳ Σαββάτου, ὥρᾳ ε', εἰσῆλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ ὁ Σολομών-πασας, μουχαφίσης τῆς αὐτῆς, ἀπεσταλμένος παρὰ τοῦ Ζεζάρ-πασα ἀπὸ τῆς Πτολεμαΐδος σὺν στρατεύματι [ἐξ] 150 [ἀνδρῶν], ὃν ὑπεδέξαντο οἱ ἐντόπιοι χαίροντες. Ὁμοίως δὲ ἀπεστάλησαν παρὰ τοῦ αὐτοῦ Ζεζάρ-πασα καὶ εἰς Γάζαν Ῥέμλι καὶ Λύδδαν μουτσελήμιδες· τὴν δὲ Ἰόππην διὰ στρατοῦ καὶ στρατηγοῦ μέχρι τεσσάρων χιλιάδων ὁ αὐτὸς Ζεζὰρ ἔχει ἤδη τρίτην ἡμέραν πολιορκημένην, ζητῶν ζῶντα συλλαβέσθαι τὸν Μεεμέτ-πασα τὸν Ἀσσάλ. Οὗτος ὁ Ἀσσὰλ μετὰ πολυημέρου πολυειδοῦς βασάνου τὸν ῥηθέντα Ἀπουζάφαρ ἐθανάτωσεν. Οὕτως ἠκούστη σήμερον τῇ ιϛ' μαΐου.

Τῇ κη' τοῦ ἰουλίου οἱ Ὀρεινῖται ζητήσαντες παρ' ἡμῶν ἀναιτίως γρόσια 500 καὶ μὴ λαβόντες διὰ νυκτὸς κατέκαυσαν καὶ κατέκοψαν ἐλαίας τοῦ Τιμίου Σταυροῦ 43, καὶ ἔτι μένοντες μετὰ πλείονος ἀπειλῆς ζητοῦσι ταῦτα· ἀλλ' ἔλαβον εἶτα αὐτά, ἵνα μὴ ποιήσωσι χείρονα.

Τῇ λα' αὐγούστου, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, τῇ ἕκτῃ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς ἐγένετο ἔκλειψις σελήνης, τὸ ἥμισυ αὐτῆς μέρος.

Τῇ ι' σεπτεμβρίου ἦλθεν εἴδησις, ὅτι ὁ Ἀπτουλλά-πασας κατέστη καὶ πάλιν ἡγεμὼν τῆς Δαμασκοῦ Νεαπόλεως Ἱερουσαλὴμ καὶ Χεβρὼν διὰ τοῦ Ζεζάρ-πασα· ὁ δὲ Ἀσσὰλ ἔτι μένει ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Ἰόππης περικεκλεισμένος μέχρι τοῦ ,αωγ' φεβρουαρίου γ'· καθ' ἣν ἡμέραν διὰ τὴν ἀνύποιστον πεῖναν εἰσελθὼν εἰς καΐκιον Ἰοππιτῶν σὺν τοῖς ἀναγκαίοις αὐτοῦ ἀνθρώποις ἐξώκειλεν εἰς Λαοδίκειαν· εἰς γὰρ διάστημα τῶν τελευταίων δέκα ἡμερῶν, ἐγγὺς τῆς φυγῆς αὐτοῦ Ἰόππηθεν, ἐπωλήθη πᾶν εἶδος ὀσπρίου ἡ ὀκὰ ἀνὰ δέκα γρόσια, ὥστε ἔφαγον καὶ μουλλάρια καὶ γάτας καὶ τὰ ὅμοια οἱ στρατιῶται αὐτοῦ, καὶ μὲ τὸ αἷμα τῶν τοιούτων ἐζύμωνον τὸν μπαμπακόσπορον μὲ ἄλλας ἀκαθαρσίας καὶ ἔτρωγον· ἔλαβε δὲ δάνεια παρὰ τοῦ Ἀγαπίου καὶ Προκοπίου τῶν ἐν Ἰόππῃ ἡγουμένων ἐπέκεινα τῶν ἑκατὸν χιλιάδων γροσίων, ἅτινα ἐδανείσθησαν αὐτοὶ ἀπό τε τῶν στρατιωτῶν, ἀπό τε τῶν ἐντοπίων δι' ὁμολογιῶν, καὶ ἔδωκαν αὐτῷ τῷ Ἀσσάλ, ῥαβδισθέντες πρότερον πληγαῖς διακοσίαις πεντήκοντα καὶ φοβερισθέντες καὶ θάνατον· ὥστε ὁ Ἀγάπιος ἀπὸ τοῦ φόβου καὶ τὴν ὅρασιν σὺν τῇ ζωῇ κινδυνεύει, βλαβεὶς καὶ τὸ λογικόν. Τῶν δανειστῶν οὖν ζητούντων τὰ δάνεια παρὰ τῶν ἡγουμένων, ἀνέβη ὁ Προκόπιος εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ παραλαβὼν ἀρκοῦσαν ποσότητα συνεκατέβη μετὰ τοῦ καμαράση Μητροφάνους εἰς Ῥέμλι, ὅπου μαθὼν ὅτι προσταγὴ ἐξῆλθε παρὰ τοῦ ἐν Ἄκρι ἡγεμόνος Ζεζάρ, ἵνα μὴ πληρωθῶσι τὰ δάνεια, εἰ μὴ διὰ χειρὸς αὐτοῦ, ἀνέβη σήμερον τῇ ις' φεβρουαρίου ὁ Μητροφάνης. Ἐλύθη λοιπὸν ἡ πολιορκία ἡ ἐναήμερος τῆς Ἰόππης. Ἐγκρατὴς μὲν ταύτης ἐγένετο ὁ Ζεζὰρ τῇ γ' φεβρουαρίου, οὐκ ἐχειρώσατο δὲ καὶ δι' ὃν ἡ πολιορκία Ἀσσάλ, καὶ ὁ Θεὸς γένοιτο ἵλεως· ζῇ γὰρ τὸ ἀδικώτατον καὶ πονηρότατον θηρίον, ζῇ. Ἐπληρώθησαν τὰ δάνεια.

Κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος οἱ Τοῦρκοι ἀπελθόντες, ὡς ἔθος, εἰς τὸν Κ̲ιαμπὲ πολλὰ τῶν δεινῶν ἔπαθον· ἐγερθεὶς γάρ τις τοὔνομα Ἀπτηλαζήζ, τοὐπίκλιν Μουάχεπ, υἱός τινος πραγματευτοῦ Μωαμετάνου πλουσίου ἀπὸ τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας, ἤτοι Γεμέν, τὴν ἡλικίαν ἤδη διάγων ἐτῶν εἰκοσιεπτά, πρὸ χρόνων ἄρτι δώδεκα

ἐξεκήρυξε τὸ ὄνομα τοῦ Μουχάμετ καὶ μόνον ἓν ὄνομα κηρύττων, τὸ θεὸς εἷς, ἔπεισε πολλοὺς καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ· καὶ πολλοὺς τῶν ἐκεῖσε, ἢ καὶ πάντας τοὺς Ἄραβας, ὑποτάξας, ἀπελθὼν καὶ εἰς τὴν Μέκκαν, κατεδάφισεν αὐτὴν καὶ κατέσφαξε τοὺς ἐν αὐτῇ, καὶ ὡς ᾄδεται τὴν πορείαν ποιεῖται καὶ εἰς τὰ τῆς Παλαιστίνης· τὸ δὲ Μεντινὲ τὴν πόλιν ἔχει πολιορκημένην, ἣν καὶ ἐχειρώσατο, ὡς ᾄδεται.

Κατὰ δὲ τὴν κα' τοῦ ἤδη τρέχοντος ἰουνίου οἱ Ἀρμένιοι ἐπανέστησαν καθ' ἡμῶν ζητοῦντες τὰ μὴ συνήθη, καὶ ἔδειραν τὸν κανδηλάπτην ἡμῶν ἐν τῇ Γεθσημανῇ ἕνεκεν τούτου, καὶ ἐκρέμασαν καὶ ἐν τῇ ἁλύσει τὰ κατέναντι τοῦ Θεομητορικοῦ Κουβουκλίου καὶ ἕτερα τρία κανδήλια, καταβιβάσαντες τῇ κδ' τοῦ αὐτοῦ καὶ ἄνθρωπον τοῦ γένους Τζάραγα καὶ τοῦ μουφτῆ, ὡς δῆθεν φοβούμενοι ἡμᾶς ὡς στασιαστάς, διὰ φύλαξιν αὐτῶν. Οὕτω τρέχει ἄχρι τοῦδε.

Τῇ β' ἰουνίου κατεβιβάσθη ὑπὸ τοῦ μουφτῆ ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ μουτσελημλίου ὁ Κασήμ-μπεης, καὶ τῇ ς' τοῦ αὐτοῦ ἀπεκομίσθη ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ εἰς τὸ Ἄκρι, ὅπου καὶ εἰς παιδείας ὑποβληθεὶς ἄχρι τοῦδε βασανίζεται, τῇ ζ' ἰουλίου· καὶ ἔπειτα ἠλευθερώθη καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ζεζὰρ ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ.

,Αωγ', αὐγούστου ε', ἡμέρᾳ δ', ὥρᾳ β', ἔκλειψις ἡλίου ἐγένετο, σκεπασθέντων κατὰ τὸ νότιον μέρος τῶν δύο αὐτοῦ τρίτων ὥρας δύο, βορειόθεν ὑποδραμούσης τῆς σελήνης εἰς τὰ νότια.

Ἐν ἔτει ,αωδ' ἀπριλίου κα' ἠκούσθη, ὅτι ἀπέθανεν εἰς τὴν Ἄκην ὁ Ζεζάρ-πασας. Μαΐου α' ἐνεποδίσθη ὁ δεύτερος καφελὲς τῶν προσκυνητῶν τοῦ καταβῆναι εἰς Ἰόππην, ὄντων ὑπὲρ τοὺς χιλίους· διότι οἱ Ἀπουγόσιδες ἐζήτουν μὲ τὸ μέσον τῶν μοναστηρίων ἐλευθερωθῆναι τὸν συγγενῆ αὐτῶν Ὠτμάν. Ὅθεν ἀπέστειλαν τὰ μοναστήρια τῇ ς' μαΐου, ἐπίσης καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἐκ μέρους των, ἀνθρώπους εἰς τὴν Ἄκην, πρὸς τὸν ἐπιτροπικὸν τοῦ Ζεζὰρ Ἰσμαήλ-πασαν, διὰ ἐλευθερίαν τοῦ Ὠτμάν, καὶ μέχρι τοῦδε ὀκτὼ ἡμερῶν διάστημα οὐκ ἠκούσθησαν. Ἐχθὲς ἐστάλη γράμμα

ὁριστικὸν παρὰ τοῦ Ἡμπραήμ-πασα, ἡγεμόνος τοῦ Χαλέπ, διορίζον ὅτι προεβιβάσθη εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Δαμασκοῦ καὶ Ἱερουσαλήμ.

Σήμερον ἡμέρᾳ β', τῇ ις' μαΐου, ὁ δεύτερος καφελὲς τῶν χ(ατζήδων) ἀφέθη, ἐπὶ συμφωνίᾳ ἵνα ληφθῶσιν ὅμηροι οἱ δραγουμανέοι τῶν μοναστηρίων. Ὅθεν ὁ δραγουμάνος Ἀβέρκιος ὁ ἰδικός μας καὶ ὁ τῶν Ἀρμενίων ἐστάλησαν εἰς Ἐμμαοῦς, ἕως οὗ ἐλευθερωθῇ ὁ Ὠτμάν· τῇ δὲ ιη', ἡμέρᾳ δ', ἐπέστρεψαν ἀπὸ τῆς Ἐμμαοῦς οἵ τε δύο δραγουμανέοι καὶ ὁ μουτσελήμης· καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς συνέμεινεν αὐτοῖς· ὑπέσχοντο δὲ ἐπιστρέψαι καὶ ἐλευθερῶσαι τὸν Ὠτμὰν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Ἰσμαήλ-πασα, καὶ οὕτως ἀφῆκαν αὐτούς. Τῇ δὲ κ' τοῦ αὐτοῦ οἱ αὐτοὶ δραγομάνοι ἐξῆλθον τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ πορεύονται εἰς τὴν Ἄκην διὰ ἐλευθερίαν τοῦ Ὠτμάν, ἐπεὶ ἦλθον γράμματα παρὰ τοῦ καμαράση Μητροφάνους τῇ ιη', ὅτι οὐκ ἀφίησιν αὐτοὺς ὁ Ἰσμαήλ-πασας, κἂν χίλια πουγγεῖα διδῶσι. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ζεζὰρ ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὸ Ζήσηρ-Γ̣άκουπ τὸ κατὰ τὴν Τιβεριάδα στράτευμα τοῦ Ζεζὰρ εἰς τὴν Ἄκην, ἵνα λάβωσι τὸ σιτηρέσιον αὐτῶν, καὶ ὑπήντησαν τοὺς εἰς Ἀνατολὴν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ ἀπερχομένους Ἀρμενίους, μεθ' ὧν ἦσαν καὶ ιε' χριστιανοὶ προσκυνηταί. Ἐγύμνωσαν λοιπὸν τὸ στράτευμα ντελίδες τοὺς χατζῆδες τούτους καὶ ἐφόνευσαν καὶ ἕνα Τραπεζούντιον χατζῆ-Ἀντώνην, καὶ ἔλαβον αἰχμάλωτον καὶ ἕνα νέον Ἀρμένιον καὶ ἦλθον εἰς τὴν Ἄκην. Τῇ δὲ κθ' μαΐου ὑπακούσας τῆς πρεσβείας τῶν δραγομάνων ὁ Ἰσμαήλ-πασας ἠλευθέρωσε τὸν Ὡσμάνην καὶ ἦλθεν [οὗτος] εἰς τὸ Κάριε, τὴν πατρίδα του· καὶ τῇ γ' ἰουνίου ἐπέστρεφαν ἀπὸ τῆς Πτολεμαΐδος διὰ τῆς Νεαπόλεως εἰς Ἱερουσαλὴμ ὁ δραγομάνος Ἀβέρκιος καὶ ὁ καμαράσης Μητροφάνης, πληρώσαντες ἐλευθερωτήρια γρόσια ἑκατὸν χιλιάδας καὶ ἔξοδα τοῦ δρόμου των εἰκοσιπέντε χιλιάδας· τοσαῦτα δὲ καὶ οἱ Ζερβοί. Τῇ δὲ ι' ἰουλίου, ὥρᾳ ἐνδεκάτῃ, ἤρξατο ἔκλειψις σελήνης ἕως δευτέρας ὥρας τῆς νυκτός, σκιασάσης ὅλον ἑαυτῆς τὸν δίσκον, πλὴν ἡμίσεος τεταρτημορίου.

Ἐν ἔτει ,αφμε', τῇ ιδ' ἰανουαρίου (καθὼς εὕρηται ἔν τινι παλαιῷ κώδικι τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅτι ἔγραφεν [οὕτως] ὁ πατριάρχης Ἱερουσαλὴμ Γερμανὸς εἰς Κρήτην), ἐγένετο σεισμὸς φοβερώτατος ἐν τῇ Ἁγίᾳ Πόλει· ὅτε ἔπεσε τὸ τούρλαιον τοῦ ὡραιοτάτου καμπαναρείου καὶ ἐχάλασε τὸ τούρλαιον τῆς Ἀναστάσεως. Ἔπεσε καὶ ὁ πύργος τῆς Βηθλεέμ, ὃς ἦν καὶ αὐτὸς καμπαναρεῖον, καθ' ὃν καιρὸν εὗρον ἄδειαν καὶ ἐπῆραν οἱ Φράγκοι τὸ Ἅγιον Σπήλαιον.

Ἐν ἔτει ,αωδ', μηνὶ σεπτεμβρίῳ, ὁ Ἀσσάλ-πασας ἀπέστειλεν ἀπὸ Συρίας κουμερκιάρην εἰς Ἰόππην καὶ μουτσελήμην εἰς Ῥέμλην καὶ ἄλλον εἰς Γάζαν, κηρύξας ὅτι ἔλαβε τοὺς τόπους τούτους ἀπὸ τὴν βασιλείαν· ἀλλ' ὁ ἐν Ἰόππῃ ἀγᾶς τὴν ἐξουσίαν τούτων ἔλαβεν ἀπὸ τὸν καπετάν-πασαν, ἐλθόντα διὰ νὰ παραλάβῃ τὴν περιουσίαν τοῦ ἀποθανόντος Ζεζὰρ ἐν Ἄκρῃ ἀπὸ τὸν Ἰσμαήλ-πασαν, ἐκεῖ ἐν φυλακῇ τυχόντα καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ζεζὰρ αὐτὸν ὅλου τοῦ Ἀκρίου κύριον κατασταθέντα. Ἠκούσθη ὅμως, ὅτι ἔδωκεν ὁ αὐτὸς Ἰσμαήλ-πασας τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας τοῦ Ζεζὰρ τῷ καπιτάν-πασᾳ καὶ ἔλαβε διὰ βασιλικοῦ ὁρισμοῦ τὴν ἡγεμονείαν Σάιδδα καὶ Ἄκρι, καὶ οὕτως ἐλύθη ἡ ἀπὸ ξηρᾶς πολιορκία τοῦ Ἀκρίου διὰ τοῦ Ἡμπραήμ-πασα, ἡγεμόνος Σάμι καὶ Ἱερουσαλὴμ κτλ.

Εἰς τὴν ἀκοὴν τοῦ Ἀσσὰλ ὅμως οἱ ἐντόπιοι Ἱεροσολυμῖται, ὅσοι ἐχθροὶ αὐτοῦ, φοβοῦνται μεγάλως μήπως ἔλθῃ καὶ ἐκδίκησιν κάμῃ, καθὼς ἐφοβέριζε καὶ αὐτοὺς καὶ τὰ δύο μοναστήρια Ῥωμαίων καὶ Ἀρμενίων, ὡς μὴ δόντα τάχα ἐν εἴδει πολίτζης τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει [δάνειον, τὸ] ἀπὸ 100000 γροσίων ἕκαστον. Εἰς αὐτὰς τὰς ἡμέρας καὶ οἱ πέριξ τῆς Ἱερουσαλὴμ Κῆς καὶ Γέμεν Ἄραβες μάχονται πρὸς ἀλλήλους διὰ τὸ κατὰ τὸν Ἅγιον Γεώργιον Πεζαλᾶ συστὰν νεοχώριον.

Τῇ ιδ' νοεμβρίου ὁ ῥηθεὶς Ἀσσὰλ ἐλθὼν εἰς Ἰόππην ἀπέστειλε καὶ ἔλαβε τὰς γυναῖκάς του ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ μετὰ πάσης τῆς αὐτοῦ περιουσίας καὶ ἐκήρυξεν ἑαυτὸν καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἡγεμόνα, καὶ ἐζήτησε πόλιτζαν ἀπὸ τὸ μοναστῆρι τῶν

Ῥωμαίων καὶ Ἀρμενίων ἀνὰ ἑκατὸν χιλιάδας γρόσια, νὰ πληρωθῶσιν εἰς τὴν Κωνσταντίνου καὶ αὐτὸς νὰ τὰ ἀποκριθῇ ἐδῶ εἰς Ἱερουσαλὴμ μετὰ κα' ἡμέραν. Σήμερον κα' τοῦ αὐτοῦ νοεμβρίου ἔβαλον φύλακας οἱ ἐντόπιοι ἀνὰ ἑκατὸν ἄνδρας εἰς τὰς δύο πόρτας, τοῦ Δαβὶδ καὶ Ἀμούτ, καὶ ἐφόρεσαν ὅπλα νὰ πολεμήσωσιν, ἂν ἔλθωσιν οἱ δύο πασάδες, Ἡμπραὴμ καὶ Ἀσσάλ, κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ· τῇ δὲ κβ', ἡμέρᾳ γ', εἰς τὰς δύο ὥρας τῆς νυκτός, ἀπεστάλη ὁ κεχαγιᾶς τοῦ Ἡμπραήμ-πασα μὲ δέκα μόνους ἄνδρας, φέρων ὁρισμοὺς τοῦ αὐτοῦ πασᾶ, ὅτι καὶ ἡ Ἱερουσαλὴμ ἔστιν εἰς τὴν ἐξουσίαν του, καὶ ζητεῖ τὰ συνήθη του τέλη ἀπό τε τῶν μοναστηρίων καὶ ἀπὸ τῶν πέριξ, καὶ οὐχί, καθὼς ὁ Ἀσσὰλ ἔγραψεν εἰς τοὺς Ἱεροσολυμίτας φημίζων ἑαυτὸν ἐξουσιαστὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ διορίζων ἵνα, ἐὰν ἔλθῃ εἰς Ἱερουσαλὴμ ὁ Ἡμπραήμ-πασας, μὴ δῶσιν αὐτῷ, ὅτι μὴ ἀνὰ ἑπτὰ χιλιάδας καὶ τετρακόσια γρόσια· ὅπερ γράμμα εἶχον ἀποστείλει τῷ Ἡμπραήμπασᾳ οἱ Ἱεροσολυμῖται ζητοῦντες μαθεῖν ποῖος αὐτῶν ἔχει ἀπὸ τοῦ σουλτάνου τὴν Ἱερουσαλήμ. Διὰ τοῦτο ἀπέστειλε τὸν κεχαγιᾶν, ὡς εἴπομεν, καὶ ἐκήρυξεν εἰς τὰς πλατείας τῆς πόλεως αὐτῆς ἡγεμόνα τὸν Ἡμπραήμ· ὅστις κεχαγιᾶς σήμερον νοεμβρίου κς' λαβὼν τὰ συνήθη καὶ τὴν λεγομένην αὐτῷ βοήθειαν γρόσια 50 πουγγεῖα, πρὸς δὲ τὸ σύνηθες ἀμπουτιὲ γρόσια 7400 καὶ σεζακιέ, ἀνεχώρησεν.

Ἐν ἔτει ,αωε' ὁ Ἡσμαὴλ ἐν Ἄκρι πασᾶς πολεμῶν τὸν Σουλεϊμάν-πασαν, καὶ ἀποκλεισθεὶς ἀπὸ τῶν κατοίκων ἐν Ἄκρι, καὶ βουλόμενος καταφυγεῖν εἰς τὸ Σαννοὺρ ἐκρατήθη καὶ παρεδόθη τῷ Σουλεϊμάν-πασᾳ, καὶ ἀπεστάλη διὰ πλοίου εἰς Κωνσταντίνου· ὁ δὲ Ἀσσὰλ κατὰ τὸν φεβρουάριον προσθεὶς εἰς τὴν διακόσια πουγγεῖα πόλιτζαν καὶ ἕτερα ἑκατόν, καὶ ἀποστείλας εἰς Κωνσταντίνου, ἀπεβλήθη· οἱ γὰρ Ἀρμένιοι καὶ Φράγκοι οὐ κατεδέξαντο ἀποκριθῆναι τὴν τοσαύτην ποσότητα· οἱ δὲ ἡμέτεροι ἄδηλον εἰ ἀπεκρίθησαν, ἢ οὔ. Ἐπιστρεψάντων λοιπὸν τῶν πολισσῶν ὀπίσω, ὠργίσθη ὁ Ἀσσάλ, καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ μαρτίου ἐζήτησε ἀνὰ ἕκαστον τῶν τριῶν μοναστηρίων γρόσια 225000, ἤγουν ἀνὰ πεν-

τακόσια πουγγεῖα· ὅπερ μαθόντες οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ αὐθένται καὶ εἰς τὸν μουλλᾶν συναθροισθέντες καὶ τοὺς τρεῖς τῶν μοναστηρίων ἐπιτρόπους προσκαλέσαντες σήμερον ἀπριλίου ιβ', ἀπεφάσισαν οὐδὲ γράμμα οὔτε ἀποσταλῆναι εἰς Ἰόππην, οὔτε ἐκεῖθεν πεμφθῆναι· καὶ τοῦτο διὰ κήρυκος τὸ ψήφισμα ἐκηρύχθη εἰς ὅλας τὰς φυλάς. Ἀπέστειλαν δὲ αὐτοὶ καὶ ἀπὸ μέρους τῶν μοναστηρίων καὶ ἐκ μέρους των ἀναφορὰς κατ' αὐτοῦ τοῦ Ἀσσὰλ εἰς τὸν σουλτάνον διὰ πεζοδρόμου, παραγγείλαντες ἵνα διὰ χειρὸς τοῦ ἐλτζῆ τῶν Ῥώσων ἐγχειρισθῶσιν εἰς χεῖρας τοῦ σουλτάν, φοβούμενοι μήπως ὁ βεζύρης ὡς οἰκειούμενος τὸν Ἀσσὰλ κρύψῃ τὰς ἀναφοράς· ὁ δὲ Ἀσσὰλ μαθὼν ὅτι οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ οὐ βουλονται ἀποστεῖλαι τοὺς προσκυνητὰς εἰς Ἰόππην, ἀλλὰ διὰ τῆς Νεαπόλεως εἰς τὸ Ἄκρι, ἔπεμψε στράτευμα ἕως πεντακοσίους εἰς τὸ Μπῆρι, ἵνα μὴ ἐάσωσιν ἐκεῖθεν διαβῆναι τοὺς προσκυνητάς. Ὅθεν φοβηθέντες οἱ ἐντόπιοι, μὴ κατὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὁρμήσωσιν [οἱ στρατιῶται], προσεκαλέσαντο εἰς βοήθειαν τὸν Ἰπν-Ζερὰρ-σεχ-Νταοὺτ ἀπὸ τὸ Σαννούρ, ὃς τῇ κα' τοῦ αὐτοῦ ἀπριλίου ἔφθασεν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τριακοσίους ἱππότας καὶ τριακοσίους πεζούς· καὶ τὴν νύκτα τῆς αὐτῆς ἡμέρας οὗτοι τρέξαντες εἰς τὸ Μπῆρι ἔκλεψαν ἵππους ὀκτώ· ἐφ' ᾧ θυμωθέντες οἱ ἐν Μπῆρι τοῦ Ἀσσὰλ στρατιῶται, τῇ κς' τοῦ αὐτοῦ καὶ πεζοὶ καὶ ἱππόται ὥρμησαν κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ σταθέντες ἀντικρὺ τὸ μεσημέρι, μακρὰν ἡμισείας ὥρας διάστημα, οὐδὲν ἄλλο ἔπραξαν, ὅτι μὴ λαβόντες ἀπὸ τὸ χωρίον Σωφὰς δύο καμήλους καὶ ἀπὸ τὸ ἀμπέλι τοῦ μουφτῆ δύο βόας ἐκεῖσε ἐργαζομένους καὶ ἀγέλην αἰγῶν ἐπανέκαμψαν κατὰ τὴν ὥραν. Οἱ δὲ χριστιανοὶ τῇ κζ' δυσφορήσαντες, ὅτι οὐκ ἀφίενται καταβῆναι εἰς Ἰόππην, συνήχθησαν ὄχλῳ καὶ θορύβῳ καὶ κραυγῇ, οἱ μὲν μετὰ ξύλων, οἱ δὲ καὶ λίθοις, τὸν ἐπίτροπον καὶ δραγομάνον λιθολευστῆσαι καὶ τύψαι ἡτοιμάσθησαν· ἐπαύσαντο δὲ πρὸς καιρὸν ἀνακουφισθέντες τοῦ χόλου, μαθόντες ὅτι ὁ ἐπίτροπος ὑπάγει εἰς τὸν μουφτῆν τοῦ παρακαλέσαι, ὅπως ἀφήσῃ αὐτοῖς ἐλευθέραν τὴν εἰς Ἰόππην [ἔξοδον]· ὁ δὲ οὔτε λόγοις, οὔτε δακρύοις, οὔτε χρή-

μασιν, οἷς ἐχρήσατο ὁ ἐπίτροπος, ἐπείσθη· τῇ δὲ κη′ ὁ ἐπίτροπος συμπαραλαβὼν τρεῖς τῶν ἀρχιερέων ἀπῆλθεν εἰς τὰ μοναστήρια καὶ ὡμίλησε τὰ δέοντα τοῖς χριστιανοῖς, ἵνα παύσωσι τῆς ἀλόγου ὁρμῆς τοῦ μή τι τῶν ὀλεθριωτάτων τοῖς Τούρκοις παθεῖν ἡμᾶς· οὐ μόνον γὰρ κατὰ καλογήρων τὰ χείριστα ἔλεγον οἱ χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτῶν τῶν Τούρκων, ὑφ' ὧν καὶ ἠπειλεῖτο ὁ καθ' ἡμῶν κίνδυνος. Κατὰ γὰρ αὐτὴν τὴν ἡμέραν καὶ ἕνα τῶν χριστιανῶν ἐντόπιον μπιστόλῃ βαλών τις ἀλόγως καὶ ἀναιτίως ἔκτεινεν, οἱ δὲ οἰκεῖοι τοῦ ἀποθανόντος ὥρμησαν μετὰ μεγάλων κραυγῶν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, καὶ εὑρόντες τὴν πύλην κεκλεισμένην, λίθους καὶ εἰς ταύτην καὶ τὰ παραθύρια ὑβρίζοντες ἔρριπτον, προσκαλούμενοι τοὺς πατέρας εἰς ἐκδίκησιν τοῦ κτανθέντος. Τῇ κθ′ ἦλθεν εἴδησις παρὰ τοῦ Ἡμπραήμ-πασα, ὅτι ἐπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Κ̔αμπὲ καὶ ὅτι ἅπαντες, οἵ τε ἐν Νεαπόλει καὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ Χεβρών, πολεμήσουσι τὸν ἐν Ἰόππῃ Ἀσσάλ (ὅθεν καὶ διὰ τῶν πυροβόλων ἐποίησαν οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ τὴν χαρὰν τῇ μεσημβρίᾳ καὶ ἑσπέρᾳ), καὶ διότι ἡ ἡγεμονία αὐτῷ ἀνεκυρώθη. Μαΐῳ γ′ ἐπανέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Μπὴρ τὸ στράτευμα τοῦ Ἀσσὰλ εἰς Ῥέμλι, ἐπὶ λόγῳ τοῦ μή τινα τῶν προσκυνητῶν διὰ τῆς Νεαπόλεως διελθεῖν, ἀλλὰ διὰ τῆς Ἐμμαοῦς, ἐπιστατοῦντος τοῦ Ὠτμὰν Ἀμπουγόης εἰς Ἰόππην. Μαΐου δ′ διὰ τῆς Ἰεριχοῦς ἀπὸ τοῦ Ἰωσὴφ Ζεραὰρ ἔφθασε καὶ ἄλλη συμμαχία (χαβάριδες 82) εἰς Ἱερουσαλήμ, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ τέσσαρας κεφαλὰς τῶν Ἀχτέμιδων, ἀντισταθέντων αὐτοῖς. Μαΐου ς′ ὁ Κασίμ-πεης, πρώην μουτσελήμης, διήγειρε τὸν Πέντερ διὰ τοῦ σεχ-Νταοὺτ Σανουρλὶ καὶ τῶν δύο σέχιδων τῶν Ζεμαήνιδων, καὶ κατέπεισαν τὸν μουφτὴν διὰ νὰ δοθῇ ἄδεια νὰ κατέβωσιν οἱ χατζῆδες εἰς Ἰόππην. Ὅθεν καὶ κατέβησαν χθὲς τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ σήμερον πολλοί, πλὴν ὁ κιρᾶς ἕως εἴκοσι γρόσια τὸ καμῆλι καὶ ιε′ τὰ ἱππικά.

Τῷ αὐτῷ ἔτει ἐγένετο ἔλλειψις ὕδατος τῇ Ἱερουσαλήμ, ὥστε ἐπωλήθη τὸ ὀνικὸν φορτίον ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ πηγῇ τοῦ Ἰωὰβ ὕδατος μαϊδία εἴκοσι τὸν ὀκτώβριον· οὗ τῇ εἰκοστῇ ἄνεμος μέγας ἠγέρθη, ὥστε συνετρίβησαν τὰ ἐν Ἰόππῃ πλοῖα· καὶ τῇ πέμπτῃ

ὁμοίως νοεμβρίου τὸ ἀπὸ τῆς Πόλεως τῶν χατζήδων καράβι ἐν Πτολεμαΐδι· ὁ δὲ Ἀπτουλλᾶ-πασας, ἡγεμὼν τῆς Δαμασκοῦ, ἐζημίωσε τὰ μοναστήρια ἕκαστον ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας γρόσια, ἐλθὼν κατὰ τὸν ὀκτώβριον [καὶ] ἐπιμείνας δεκαὲξ ἡμέρας ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἐγένετο δὲ βροχὴ μὲ ἐκείνους τοὺς ἀνέμους πολλή, καὶ οὕτω διελύθη ἡ ἔνδεια τοῦ ὕδατος· ἀλλ' ὁ σῖτος τὸ καφίσι πωλεῖται μαϊδία γρόσια $22^1/_2$, τὸ σισαμέλαιον αἱ ἕνδεκα ὀκάδες γρόσια 24 καὶ τὸ χλωρὸν μάλαθρον ἑπτὰ δράμια εἰς τὸν ἕνα παρᾶν.

Νοεμβρίου ιθ' διελάλησε κῆρυξ, ἵνα οἱ Παλαιστινοὶ φυγάδες, [οἱ] ὄντες ἀπὸ Ῥέμλι, Γάζης καὶ Λύδδης, ἀπέλθωσιν εἰς τὰ ἴδια, κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ ἐξουσιάσαντος τούτους τοὺς τόπους Σουλεϊμάν-πασα, ἡγεμόνος Σιδῶνος καὶ Ἄκης, Ἴβηρος, τοῦ ποτὲ μουχαφίσι τῆς Ἱερουσαλήμ, ὡς εἴρηται· ὁ γὰρ Ἀπουμάρακ καθηρέθη παντάπασι καὶ τῆς ἡγεμονείας, καὶ κινδυνεύει καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ζωήν, διὰ τὴν πρὸς τὴν βασιλείαν ἀπείθειάν του, ὡς μὴ ἀπελθὼν εἰς τὸ ἐν Ζήτᾳ διορισθὲν εἰς αὐτὸν πασαλίκι καὶ διὰ τὰς παρὰ ἄνθρωπον ἁρπαγὰς καὶ ἀδικίας αὐτοῦ. Ὅθεν καὶ τὴν σήμερον μένει ἔγκλειστος ἐν Ἰόππῃ. Σήμερον τῇ κα' τῶν Εἰσοδίων ἦλθεν εἴδησις ἀπὸ τῆς Ἰόππης, ὅτι χθὲς πρὸς τὰς δύο ὥρας τῆς νυκτὸς ὁ Ἀπουμαράκης μετὰ ἄλλων ἀνθρώπων του ἔφυγε διὰ τὸ Μπαγδὰτ καὶ ἐπιάσθη ὑπὸ τοῦ στρατεύματος τοῦ Ἀπτουλλᾶπασα καὶ ἐφυλακίσθη εἰς τὴν Χαμάν· πολεμήσας γὰρ τὸ στράτευμα τοῦ Σουλεϊμάν-πασα ἡμέρας πέντε, καὶ γνοὺς ὅτι οὐ δύναται πρὸς αὐτὸ καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν τε πολεμικῶν καὶ τῶν πρὸς τὸ ζῆν καὶ χρημάτων - - -

Ἦλθεν εἴδησις πικρά, ὅτι νοεμβρίου πέμπτῃ, τῷ ,αωε' ἔτει, τὸ καράβι μὲ τοὺς ἀπὸ Πόλεως προσκυνητὰς συνετρίβη ὑπὸ μεγίστης φουρτούνας εἰς τὸ Ἄκρι καὶ ἐπνίγησαν ψυχαὶ ὀγδοῆντα ἑπτά, καὶ οἱ λοιποὶ ἕως ἑξήκοντα ἐσώθησαν καὶ ἦλθον εἰς Ἱερουσαλήμ, βρέφη, γέροντες, γερόντισσαι καὶ ὀλίγοι νέοι· οἱ δὲ ἀποθανόντες, οἱ πλείους ἀκμάζοντες καὶ ἀκμάζουσαι. Κρίσις θεία ἀνεξιχνίαστος! Τὸ δὲ πρᾶγμα, ὅπου ἐξέβρασεν ἡ θάλασσα,

ὅλον παρέλαβον οἱ ζῶντες, μαρτυρήσαντες ὅτι ἦν ἰδικόν των εἰς τὸν Σουλεϊμάν-πασαν· τὸ δὲ ἄγνωστον ἐκράτησεν αὐτός. Εἰς τὴν τοιαύτην φορτούναν, κατὰ τὴν Τρίπολιν τῆς Συρίας, πρὸς τὸ ἀκρωτήριον Κάβο-Μπόζο λεγόμενον, ἐσυντρίφθη καὶ ἕτερον καράβιον μὲ ἑξήκοντα προσκυνητάς, οἵτινες ἅπαντες—ὢ τῶν θείων κριμάτων — ἀπεπνίγησαν, καὶ μόνος εἷς ἐσώθη καὶ ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀπήγγειλε τὸ γεγονός. Ἐν δὲ τῷ ,αως' ἔτει, ἀπριλίου ἐνάτῃ, ἡμέρα β', ὥρᾳ ἐνάτῃ πρὶν τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἀπέδωκε τὸ χρεὼν ὁ ἐπίτροπος Ναζαρὲτ Κύριλλος, νόσῳ καχεξίας νοσήσας μῆνας σχεδὸν τρεῖς. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ ἔτει, ἰουλίου ιη', ἦλθον παρὰ τοῦ μακαριωτάτου [πατριάρχου τῆς Ἱερουσαλὴμ] γράμματα διορίζοντα ἐπίτροπον πάλιν τὸν ἅγιον Σκυθοπόλεως κύριον Ἀρσένιον. Ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις ἀνηγέρθη καὶ ἡ καμάρα ἡ ἐν τῇ μεγάλῃ πόρτᾳ τοῦ Πατριαρχείου, ἡ πετρόκτιστος. Αὐγούστου ιε' ἐκωλύθημεν ἀπὸ τῶν Μονοφυσιτῶν λειτουργῆσαι ἐπὶ τοῦ Θεομητορικοῦ Τάφου, ὅτι ἦν Σάββατον, παραμονὴ αὐτῶν.

Σεπτεμβρίου ζ' ἐγένετο συνέλευσις ἔνδον τοῦ θείου ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως (ἀπὸ μὲν τοῦ μέρους τῶν Ῥωμαίων ὁ πανιερώτατος ἅγιος Πέτρας κῦρ Μισαήλ, ἀπὸ δὲ τοῦ μέρους τῶν Φράγκων ὁ πρώην ἐν τῷ Ἁγίῳ Τάφῳ χρηματίσας ἐξ χρόνους κανδηλάπτης Φρὰ-Μικέλος, νῦν δὲ καμαράσης, ἀπὸ δὲ τῶν Μονοφυσιτῶν ἑπτά), καὶ ἐθεωρήθη ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ τὸ περὶ τοῦ σκουπίσματος, τοῦ ὑπὸ τὰς καμάρας τοῦ ἔμπροσθεν [τόπου] τῆς Ἁγίας Πόρτας, ἔνθα εἰσὶν αἱ δύο μεγάλαι κολῶναι, τὰς ὁποίας οἱ Ἀρμένιοι αὐθαδῶς [ἐσκούπιζον], ἡμῶν μὴ θελόντων τῶν καθημερινῶν σκανδάλων καὶ σιωπώντων, πρῶτα μὲν μὲ κάλαμον μόνον τὴν στέγην τὴν ὑπὸ τὰς καμάρας, ὡς εἴπομεν· εἶτα [δ'] ἔβαλον, δέσαντες καὶ βαΐον ἐν τῷ καλάμῳ, καὶ ἑκάστην Παρασκευὴν ἐσκούπιζον καὶ τὰς δύο κολώνας μὲ δολιότητα ἕως ἐδάφους. Ὅθεν σήμερον ἐκρίθη ὑπὸ τῆς τῶν ῥηθέντων συνελεύσεως, μὲ κοινὴν γνώμην, νὰ ἐξαραχνιάζουν οἱ Ἀρμένιοι τὴν στέγην καὶ μέχρι τοῦ ἡμίσεος τῶν δύο κολωνῶν, ἡμεῖς δὲ καὶ οἱ Φράγκοι ἀπὸ τῆς τρύπας τῆς πρὸς τὸν ἅγιον Γολγοθᾶν βλεπούσης κολώνης ἕως εἰς τὸ ἔδαφος μὲ βαΐον καὶ τὰς δύο κολώνας.

*

Ἐν ἔτει ,αωζ′, ἰουλίου ιε′, ἐκηρύχθη νέος σουλτάνος, ὁ ἀπὸ Μεεμέτης Μουσταφᾶς ὁ τοῦ Ἀπτὴλ-Χαμίτ, ἐν Ἱερουσαλήμ. Τῇ κζ′ τοῦ αὐτοῦ ἐμφύλιος ἠγέρθη μάχη καὶ πόλεμος ἐκροτήθη: οἱ μετὰ τοῦ πρώην μουφτῆ καὶ οἱ μετὰ τοῦ νέου μουτσελὴμ Κασήμ, οἱ μὲν ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ πρὸς τὸν πύργον, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ πύργου πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ, μὲ τουφέκια καὶ μπορμπάρδες· ἐξ ὧν ἓν κομμάτιον βολίου σιδηροῦ κατὰ τὴν δεκάτην ὥραν τὸ ἑσπέρας τῆς Δευτέρας, τῇ κθ′ τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἐρρίφθη εἰς τὸν κουμπὲν τοῦ Καθολικοῦ, πρὸς τὸ ζωνάριον τοῦ αὐτοῦ, ἄνωθεν τοῦ τελίου τοῦ μολιβένιου τούρλου καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ τοῦ ἐπάνω τοῦ Ζωοποιοῦ Τάφου, χωρὶς ὅμως τινὸς βλάβης.

Ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ ,αωζ′, τὸν ἰούλιον, ἀπέστειλαν οἱ Φράροι νὰ ἐγείρωσι τοῖχον ἐπάνω τῆς ἐκκλησίας τῶν Ποιμένων, καὶ κωλυθέντες ἔδειξαν χοζέτιον εἰς τοὺς ἡμετέρους, ὅτι ἔχουσι τὰς ἐπάνω τῆς ἐκεῖσε ἐκκλησίας ἐλαίας ἠγορασμένας πρὸ τριάκοντα ἤδη ἐτῶν. Οὐκ ἐκωλύθησαν ὅμως κατὰ τὸ παρὸν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων τοῦ ἐγχειρήματος.

Αὐγούστου τρίτῃ ἐτελεύτησε μία μοναχὴ τοὔνομα Σωφρονία, καὶ διὰ μουρασαλὲ τοῦ μουλλᾶ ἐτάφη ὑπὸ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Βασιλείου· οὐ γὰρ ἦν δυνατὸν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν πολεμίων ἐκκομισθῆναι εἰς τὴν ἁγίαν Σιών.

Αὐγούστου δ′ ἐφονεύθη καὶ ὁ θυρωρὸς τῆς πύλης τῆς πόλεως, τῆς πρὸς Βηθλεέμ, Χαλὴλ ὀνομαζόμενος, ὑπὸ τῶν αὐτῶν πολεμίων, ὡς ὢν μέρος τῶν ἐν τῇ Ἄκρᾳ.

Ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ ,αωη′, σεπτεμβρίου λ′, πρὸς τὸ ξημέρωμα, τῇ δεκάτῃ ὥρᾳ τῆς νυκτός, ἡμέρᾳ Τετράδι, καθ' ἣν ἑορτάζεται ὁ ἱερομάρτυς Γρηγόριος τῆς Μεγάλης Ἀρμενίας· κατ' αὐτὴν λοιπὸν τὴν ἡμέραν ἐγένετο καὶ ὁ μέγας θρῆνος εἰς ἡμᾶς καὶ ἀπαρηγόρητος, οἷς δικαίοις κρίμασιν οἶδεν ὁ Κύριος· οἱ γὰρ Ἀρμένιοι ἔβαλον κοντάκιον εἰς τὸ μέρος τῆς συναγωγῆς των, ἔνθα λειτουργοῦσι, κατὰ τὰ παράθυρα τοῦ ἁγίου βήματος τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, πρὸς ἀνατολάς. Οἱ γὰρ Ἀρμένιοι οὗτοι ἐξώρισαν δύο κακούργους αὐτῶν ἐκ τοῦ μονα-

στηρίου των εἰς τὸν θεῖον ναὸν τῆς Ἀναστάσεως πρὸ δύο ἑβδομάδων, καὶ κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα μεθυσθέντες καὶ τὸ βιολὶ παίζοντες καὶ ἐκδίκησιν τάχα τῶν προεστώτων αὐτῶν ποιῆσαι θελήσαντες, καὶ ὑπὸ πασῶν τῶν πονηρῶν δυνάμεων κινηθέντες, παραχωρήσει πάντως Θεοῦ ἔβαλον τὸ κοντάκιον, ἐργαλεῖον κατάσκευαστὸν μὲ διάφορα εἴδη ἐμπρησμοῦ, ὡς ζημιῶσαι μόνον τὴν ἐκείνων συναγωγήν· ἀλλὰ τὸ πῦρ ἀνήφθη ἐπὶ πλέον, καὶ βουληθέντες σβέσαι οὐκ ἠδυνήθησαν. Ὅθεν ἔκρουσαν τὸ σιδηροῦν σημεῖον ἀνάγκης (ἦν γὰρ τηνικαῦτα ἀσύνηθες τοῦτο κρούειν, ἀλλ' εἰς ἄλλους συνειθισμένους καιρούς)· ὅπερ ἡμεῖς ἀκούσαντες καὶ ἀπορήσαντες (ἠρξάμεθα γὰρ τότε ψάλλειν τοὺς κανόνας ἐν τῷ Ἁγίῳ Κωνσταντίνῳ) καὶ δραμόντες εἴδομεν ἐκ τῶν παραθύρων τὴν φλόγα ἔρπουσαν καὶ τὴν ὑποκειμένην ὕλην ξυλικὴν πᾶσαν οὖσαν κατεσθίουσαν· καὶ μεγάλως φοβηθέντες, μή τι πάθοι ὁ μολιβοσκέπαστος κουμπὲς ὁ μέγας τοῦ Παναγίου Τάφου, συνεδράμομεν πάντες οἱ εὑρεθέντες πατέρες, μικροὶ καὶ μεγάλοι, μὲ διάφορα ἀγγεῖα ὕδωρ πολὺ κομίζοντες καὶ ἐκ τῶν ὑψηλῶν παραθύρων τοῦ ναοῦ τῶν ἀντικρὺ τοῦ Καμπαναρείου χέοντες. Ἀλλ' εἰς μάτην ἐκοπιάσαμεν· οὐ γὰρ ἦν δυνατὸν ἡμῖν τὸ ὕδωρ κατὰ τῆς φλογὸς βαλεῖν, οὔτε ἐκ τῶν εἰρημένων παραθύρων τῶν ὑψηλῶν, οὔτε ἐκ τῶν τοῦ ἁγίου βήματος, ὡς εἴρηται, πολλοῦ ὄντος τοῦ διαστήματος. Ἐκράχθησαν οἱ πορταρέοι. Ἀλλὰ πότε ἦλθον καὶ ἤνοιξαν τὴν Ἁγίαν Πόρταν; Μετὰ μίαν ὥραν, ὅτε ἡ φλὸξ κατεκυρίευσε πάντα τὰ τῶν Ἀρμενίων. Ἔπειτα (φεῦ! ὦ Κύριε, φεῖσαι· φεῖσαι, πανοικτῖρμον δέσποτα!), ἔπειτα ὑψώθη καὶ εἰς τὸν κουμπέν, ὃν καὶ πάντα τὸ παμφάγον πῦρ κατέφαγε, καὶ ἀνέβαινεν ἡ φλὸξ ἐκ τοῦ ἀνοικτοῦ μέρους τοσοῦτον πολλὴ καὶ μεγάλη, ὥστε ἔφεγγεν ὅλην τὴν Ἱερουσαλήμ. Κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν κατεκαύθησαν καὶ τὰ λεγόμενα Ῥωμαϊκὰ καὶ Κοπτικά, ὑπὸ τὰ τῶν Ἀρμενίων ὄντα. Διέλυσε πᾶσα ἡ μόλυβδος, καὶ τοῦ μεγάλου κουμπὲ καὶ τοῦ μικροῦ, τοῦ ἐπὶ τοῦ Ζωοδόχου Μνήματος· καὶ ὁ μικρὸς γὰρ κατεκαύθη καὶ ἔφθασε τὸ πῦρ ἕως εἰς τὴν πόρταν τῆς στέρνας καὶ ἕως εἰς τὰς ἀναβάσεις τῆς τῶν Φράγκων συναγωγῆς, καὶ πᾶν τὸ εὑρεθὲν κατηνάλωσεν, εὔπρη-

στον ὄν, τὰς δὲ κολώνας διέρρηξε τὰς κύκλῳ τοῦ Παναγίου Τάφου, τὰς μεγάλας καὶ τὰς μικράς. Αὐτὸ δὲ τὸ πῦρ κόρον μὴ λαβὸν ἄνωθεν τῆς Ἁγίας Πόρτας, κατέκαυσε καὶ αὐτὴν καὶ τὸ κελλίον τοῦ σκευοφύλακος καὶ πάντα τὰ ἐπάνω αὐτοῦ τοῦ κελλίου ξυλικὰ κελλία καὶ τὰ ἐν τῷ ἁγίῳ Γολγοθᾷ καὶ τὰ ἐν τῷ Ἁγίῳ Βήματι, τὸ σκευοφυλάκιον, τὸ μέγα τέμπλον, τὰ ἔξω τέμπλα, τὰ ὑποκάτω τοῦ ᾠκοδομητοῦ κουμπὲ τοῦ μεγάλου, τὴν ἁγίαν τράπεζαν, τὴν ἁγίαν πρόθεσιν, τὸ ἱερὸν σύνθρονον καὶ τοὺς δύο θρόνους, τὸν πατριαρχικὸν καὶ τὸν ἀρχιερατικόν. Διέρρηξε τὰς πέριξ τοῦ Ἁγίου Βήματος κολώνας, κατακρημνισθείσης τῆς ἀχιβάδος τῆς ἐπ' αὐτῶν. Κατεκρημνίσθη καὶ τὸ δῶμα τοῦ ναοῦ, τὸ ἐπάνω τῶν Ἀρμενίων· κατέκαυσεν εἰκόνας, ἱερὰς στολάς, κανδήλια ἔτηξε καὶ μανουάλια. Τοσαύτη καὶ τοιαύτη ὑπερβολικὴ ἦν ἐκείνη ἡ φλόξ, ὑπερβαίνουσα ἀσυγκρίτως πολὺ τῆς ἐξακούστου Χαλδαϊκῆς· ἐκείνη γὰρ ἡ Χαλδαϊκὴ ἦν φοβηθεῖσα τὸν συγκαταβάντα τοῖς τρισὶ νεανίσκοις· αὕτη δὲ ἀναιδεστέρα φανεῖσα πολλῷ τῷ μέτρῳ, κατέκαυσε πάντα τὸν θεῖον ναόν, πλὴν τοῦ τῆς Εὑρέσεως καὶ τῶν Κλαπῶν· ταῦτα γὰρ μόνα ἐσώθησαν. Ὁ ἀσεβέστατος καὶ ἀναισχυντότατος καὶ ἀλογώτατος δραγομάνος Ἀρμένης ὡμολόγησεν ὅτι, "ἡμεῖς δὲν τὸ ἠλπίζομεν νὰ ἔλθῃ ὡς τόσον"· καὶ τοῦτο εἶπεν ἔμπροσθεν τοῦ μουφτῆ καί τινων ἰδικῶν μας εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ναοῦ. Ἐμέρισεν ὅμως εἰς τοὺς ἐντοπίους φλωρία πολλά· οἱ γὰρ κρατοῦντες ἔβαλον σκηνὰς εἰς αὐτὴν τὴν αὐλὴν τέσσαρας ἡμέρας καὶ ἐφύλαττον, ἵνα μή τις τι τῶν ἀτόπων ποιῇ ἐν τῷ ναῷ, ἢ ἁρπάσῃ, ἢ κτυπήσῃ, ἢ ἄλλο τι ἐργάσηται· οἱ δὲ χριστιανοὶ καὶ Φράγκοι καὶ Ἀρμένιοι μετετόπισαν τὰς πέτρας καὶ τὰ χώματα ἀπὸ τῶν ἀναγκαιοτέρων τόπων, ἕκαστος ἐν τοῖς ἰδίοις, μέχρι τοῦ Σαββάτου, τῇ γ' ὀκτωβρίου, καθ' ἣν τὸ πρωὶ ἐπεφάνη τὸ Θεῖον Φῶς ὡς μαργαρίτης ἐπὶ τοῦ Παναγίου Τάφου, μέχρι τὸ ἑσπέρας τοῦ αὐτοῦ Σαββάτου ὁραθὲν παρὰ πάντων τῶν εἰσερχομένων εἰς τὸ Θεῖον Ἄντρον· ἐκτίσθη δὲ καὶ ἡ Ἁγία Πόρτα τοῦ ναοῦ μὲ πέτρας παρὰ τῶν Ῥωμαίων διὰ προσταγῆς τῶν ἐγκρίτων, τοῦ μουλλᾶ, τοῦ μουφτῆ, τοῦ μουτσελήμη, ὡς ἴδιον αὐτῶν κτῆμα. Καὶ πόρτα νέα

κατέστη ξυλίνη, καὶ αὐτὴ παρὰ τῶν κρατούντων ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ, μικρὰ ὅμως· ἡ δὲ οἰκοδομὴ ἐγένετο πρὸς στήριγμα τῶν κατακεκαυμένων ἀνωφλίων καὶ παραστάθμων, καὶ συνηθροίσθη καὶ τὸ ἀναλυθὲν μολίβιον ἐπάνωθεν τοῦ Ἁγίου Τάφου ἐκ τοῦ μικροῦ κουβουκλίου, ὡς ὄντος καὶ αὐτοῦ τῶν Ῥωμαίων. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἐκλείσθη ἡ νέα Ἁγία Πόρτα, ἐξέλιπον καὶ οἱ φυλάσσοντες, ἤρθησαν καὶ αἱ σκηναί· τὸ δὲ τοῦ μεγάλου κουμπὲ μολίβιον ἥρπασαν ἀκρίτως οἱ Φράγκοι, ὁμοίως καὶ τοὺς ἥλους.

Τῇ κε' φεβρουαρίου ἦλθε διὰ γραφῆς τοῦ νέου πατριάρχου Ἱεροσολύμων, πατριάρχου Πολυκάρπου [εἴδησις], ὅτι ὁ πάλαι Ἱεροσολύμων Ἄνθιμος ἐξέλιπε τὸ ζῆν νοεμβρίου δεκάτῃ καὶ [ὅτι] τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ διεδέξατο τὴν πατριαρχίαν ὁ αὐτὸς κύριος Πολύκαρπος. Ἐν ἔτει ,αωθ', τῇ κε' φεβρουαρίου, ἦλθεν ἡ εἴδησις· ἦν δὲ τὸ γράμμα τῇ ιβ' νοεμβρίου γεγραμμένον.

Ἐν ἔτει ,αωθ', ἰουλίου ιθ', ἔστη ἐπὶ τοῦ πυλῶνος ἡ νέα διπτυχος πύλη τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἀναστάσεως, τὸ πρωὶ τῆς Δευτέρας τῆς ἑβδομάδος, ὥρᾳ σχεδὸν δευτέρᾳ, ἐκ ξύλων ἀσήπτων, μεσὲς τουρκιστὶ λεγομένων, ἑλληνιστὶ φηγός, μῆκος καὶ πλάτος ἴση τῇ κατακαυθείσῃ, ἐργασαμένων αὐτὴν τεκτόνων Ῥωμαίων ἔνδον τοῦ Πατριαρχείου, ἐπιστατούντων τοῦ τε κάλφα Κομνηνοῦ [τοῦ] ἐκ Μυτιλήνης καὶ Δράκοντος πρωτοτέκτονος Ῥοδίου. Περὶ δὲ τῆς πύλης ταύτης ἐγένετο τὴν χθὲς Κυριακήν, καθ' ἣν ἑορτάζομεν ἐφέτος τὴν τῶν χλ' θεοφόρων πατέρων σύνοδον, λογοτριβὴ μεγάλη· οἱ γὰρ νέοι θεοκτόνοι, οἱ Μονοφυσῖτοι, μετὰ τῶν Φράρων (οἵτινες καὶ πόρταν προητοίμασαν διὰ τὸν θεῖον ναόν) κατέβησαν εἰς τὸν Μεχκεμὲν ζητοῦντες εἰς κρίσιν καὶ τοὺς ἡμετέρους, ἔχοντες ἐν χερσὶ τὰ ἑαυτῶν παμπάλαια σενέτια, διαλαμβάνοντα ὅτι οἱ μὲν Ἀρμένιοι νὰ προσκυνῶσιν ἀκωλύτως εἰς τὰ προσκυνήματα, οἱ δὲ Φράροι νὰ ἀνακαινίσωσι μετὰ τοῦ Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου τὸν μολιβοσκέπαστον παλαιὸν κουμπέν, τὸν μέγαν τοῦ τῆς Ἀναστάσεως ναοῦ. Οὗτοι ἐζήτουν κρίσιν μετὰ τῶν ἡμετέρων, φάσκοντες αὐτῶν εἶναι τὰ προσκυνήματα Πρὸς γοῦν τὸν μουχζούρην ἀπεκρίθησαν οἱ ἡμέτεροι, ἅπαξ καὶ

δὶς ἐλθόντα εἰς προσκάλεσιν αὐτῶν, ὅτι "ἡμεῖς κρίσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ οὐκ ἔχομεν· ἰδοὺ ἐν Κωνσταντίνου τὸ βασιλικὸν ντιβάνιον, καὶ ἐκεῖ θεωρεῖται ἡ κρίσις ἡμῶν. Ὅστις οὖν θέλει μεθ' ἡμῶν κρίνεσθαι, ἐκεῖ παρασταθήτω καὶ ἐκεῖ γίνεται ἡ κρίσις". Ταῦτα ἀπεκρίθησαν. Θέλοντες οἱ ταγισμένοι καδδῆδες νὰ διαβάσωσι τὰ σενέτια ἐκεῖνα, ἀντεστάθη ὁ μουτσελήμης λέγων ἐνώπιον πάντων· "Ἂ γκιαούριδες, ἂν ἔχητε ἀπὸ τοῦ νέου σουλτάνου χατ-χουμαΐ περὶ τῶν προσκυνημάτων σας, ἀποδείξατε αὐτὸ καὶ ἔσται, ὡς διαλαμβάνει· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἔχετε, λοιπὸν μαζώξατε αὐτὰ τὰ νεκρὰ σενέτια". Καὶ οὕτω μετὰ ὕβρεως ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν· οἱ γὰρ ἡμέτεροι, ὅτε κατεκαύθη ὑπὸ τῶν Θεοπασχιτῶν ὁ θεῖος ναός, μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας ἀπέστειλαν εἰς Κωνσταντίνου καὶ γράμματα καὶ ἰλάμι τοῦ μουλλᾶ πρὸς τὸν πατριάρχην κύριον Ἄνθιμον, δηλωτικὰ περὶ τῆς τοῦ ναοῦ πυρπολήσεως, μετὰ τοῦ πρωτοσυγκέλλου Ἰωακεὶμ καὶ τοῦ γέροντος Γαβριήλ. Οἵτινες ἀπὸ τῆς ὀγδόης τοῦ ὀκτωβρίου ἐξελθόντες τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔφθασαν εἰς Κωνσταντίνου τῇ ις' νοεμβίου, καὶ τὸν μὲν πατριάρχην Ἄνθιμον οὐχ εὗρον (ἐτελεύτησε τῇ δεκάτῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀπὸ τῆς λύπης), τὸν δὲ νέον πατριάρχην Πολύκαρπον, ὡς εἴρηται, εὑρόντες ἐπέδωκαν τὰ συνοδικὰ γράμματα καὶ ἐκ στόματος ἐξήγγειλαν τὰ περὶ τοῦ ναοῦ ἀκριβέστερον, ὡς ἠδύναντο. Εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ πατριάρχης κύριος Ἄνθιμος ἐξεψύχησε λύπῃ, ἧς ἡ αἰτία ἦν τοιαύτη. Ὁ Μουσταφᾶ-μπαϊρακτάρης καταστὰς βεζύρης (μετὰ τὸ θανατωθῆναι πνιγμῷ τοὺς δύο σουλτάνους Σελήμην καὶ Μουσταφᾶν) τοῦ νῦν αὐταρχοῦντος σουλτὰν Μαχμούτ· — ἐβασίλευσε δὲ ὁ μὲν Σελὴμ χρόνους δεκαεννέα, ὁ δὲ Μουσταφᾶς χρόνον ἕνα καὶ μῆνας δυο· — οὗτος λέγω ὁ βεζύρης εἶχέ τινα Ἀρμένην οἰκεῖον τοσοῦτον, ὥστε καὶ μπέην ὠνόμασε καὶ εἰς τὰ τῆς Βλαχομπογδανίας μπεηλίκια ἔμελλε νὰ ψηφίσῃ μπέην. Τούτου τοῖς λόγοις καταπεισθεὶς ἔγραψε βασιλικοὺς ὁρισμοὺς διορίζοντας τοῖς Ἀρμενίοις τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ προσκυνήματα καὶ ἐκβάλλοντα ἡμᾶς τε καὶ Φράρους ἐξ αὐτῶν τῶν προσκυνημάτων. Ταῦτα ἀκούσας ὁ πατριάρχης ἔπεσεν ἐκ τῆς λύπης εἰς βαρυτάτην ἀσθένειαν, δι' ἧς καὶ

εὗρε τὸ τέλος τοῦ βίου ἐν τῷ Νεοχωρίῳ τῆς Πόλεως, ἔνθα καὶ ἐτάφη, πατριαρχεύσας χρόνους εἴκοσι καὶ ἡμέρας δεκαέξ, ἐτῶν ὧν πλείω τῶν ὀγδοήκοντα. Καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐτελείωσεν, ὁ δὲ βεζύρης ἐπιβουλὰς καθ' ἡμῶν ἐβουλεύετο· καὶ ὅτε ἡτοίμασε τοὺς κατὰ τῶν προσκυνημάτων ὁρισμούς, ἵνα προσφέρῃ τῷ σουλτάνῳ τοῦ κυρῶσαι αὐτοὺς ἰδίᾳ χειρί, ὡς εἴθισται, τότε ἐξῆλθε λαλιὰ εἰς τὰ ὦτα τοῦ σουλτάνου, ὅτι ὁ βεζύρης ῥάπτει δόλους κατὰ τῆς οἰκείας ζωῆς, διὰ νὰ στήσῃ ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς βασιλείας τὸν Ῥουτζουκλῆν Μουσταφᾶν. Ἅπερ μαθὼν ὁ σουλτάνος κατέφυγεν εἰς τοὺς Γεννιτζάρους, οἵτινες ἔδωκαν τὸν Μουσταφᾶν τῷ πυρὶ νοεμβρίου γ'· κατεκαύθησαν δὲ καὶ οἱ ὁρισμοί, ὥσπερ κατεκαύθη καὶ ἐν τῷ θείῳ ναῷ μόνος ὁ ἡγούμενος τῶν Ἀρμενίων μὲ τὸν γάτον του. Ὁ δὲ Μανούκης φυγὰς ἔτρεξεν εἰς Βλαχίαν, ἐκεῖθεν εἰς Ῥωσίαν, ἐκεῖθεν εἰς τὸ Σιμπίρι, καὶ οὕτως ἔλαβον πέρας αἱ κατὰ τῶν προσκυνημάτων ἐπιβουλαὶ τότε. Ὁ δὲ Ἰωακεὶμ σὺν τῷ Γαβριὴλ ἔφθασαν εἰς Κωνσταντίνου τῇ ις' νοεμβρίου καὶ ἐκήρυξαν τρανῶς εἰς πάντας τοὺς χριστιανοὺς τὴν πυρπόλησιν τοῦ ναοῦ· οἵτινες ὁμοθυμαδὸν μετὰ πικρῶν δακρύων ἐφώνησαν, ὅτι "ἅπαντες καὶ τὸ ὑποκάμισον πωλοῦμεν, ἀλλὰ τὸν θεῖον ναὸν καταστῆσαι οὕτως ἔρημον οὐχ ὑποφέρομεν". Καὶ οὕτως ἐγένετο γνώμη κοινή, ἵνα ἕκαστος τὸν δυνατὸν τρόπον βοηθήσῃ εἰς τὴν τούτου ἀνακαίνισιν. Ὅρα τὸ συνοδικὸν διὰ τύπου ἐκδοθὲν ἐπὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ κυροῦ Καλλινίκου καὶ τὸ αὐτοῦ ἐξαρχικόν, διορίζοντα εἴς τε τοὺς κατὰ τόπον ἀρχιερεῖς καὶ πάντας τοὺς χριστιανοὺς τοὺς ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν διὰ καλογήρων Ἁγιοταφιτῶν τοῦ δοῦναι δαψιλῆ ἐλεημοσύνην εἰς ἀνακαίνισιν τοῦ ναοῦ [1]. Καὶ ταῦτα μὲν ἐγένετο οὕτως, ἀπο-

[1] Τὸ συνοδικὸν τοῦτο γράμμα τύποις ἐξεδόθη εἰς μέγα φύλλον, οὗ τὸ κείμενον δίστηλον· τὸ αὐτὸ καὶ τουρκιστί· ἀλλὰ καὶ ἕτερον γράμμα πρὸς τοὺς κατοίκους Κωνσταντινουπόλεως ἐξεδόθη τύποις ὡσαύτως ἐν ἑνὶ μεγάλῳ φύλλῳ ἔτει 1808-ῳ. Τοῦ δὲ κοινοῦ συνοδικοῦ γράμματος ἐγένετο καὶ μετατύπωσις διπλῆ εἰς βιβλιάριον 4-ου σχήματος, ἑλληνικὴ καὶ τουρκική. Τῆς ἑλληνικῆς ἐκδόσεως ἡ ἐπιγραφή: Παράφρασις εἰς τὸ ἁπλούστερον τοῦ πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ προτροπὴν τῶν ἁπανταχοῦ ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ὅπερ ἐξέδωκεν ὁ παναγιώτατος, θειότατος καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης κύριος κύριος Καλλίνικος πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλε

σταλέντων τῶν καλογήρων· προσδραμόντες δὲ καὶ πρὸς τὸν ὑψηλότατον σουλτάνον ἐζήτησαν χατ-χουμαΐ διὰ τοῦ φιλοχρίστου αὐθέντου κυρίου Ἀλεξάνδρου Μουρούζη καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου μεγάλου δραγομάνου τῆς Πόρτας κυρίου Δημητρίου, αὐταδέλφου αὐτῷ· καὶ δόντες ἀρζιχάλιν ἐπέτυχον εὐμενείας θείῳ ἐλέει καὶ ἔλαβον τὸ χατ-σερίφ, διαλαμβάνον πάντα τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐκτός, ἐκκλησίας μοναστήρια καὶ προσκυνήματα, ὅτι εἰσὶ τῶν Ῥωμαίων, διορίζον [ἔτι] τοὺς Ῥωμαίους ὡς οἰκοκυρίους, ἵνα ἀνοικοδομήσωσι τὸν πυρποληθέντα ναὸν ἅπαντα. Ὃν ὁρισμὸν παραλαβὼν χοζακιάνης τις μετὰ τοῦ ῥηθέντος κῦρ Ἰωακεὶμ διὰ ξηρᾶς ἦλθον εἰ Ἱερουσαλὴμ τῇ πέμπτῃ τοῦ ἤδη τρέχοντος μαΐου, καὶ μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ ἐξόδων πρός τε τὸν μουλλᾶν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν καὶ μουφτῆν, ὁμοίως καὶ τὸν μουτσελήμην, ἐπέκεινα τῶν τριακοσίων πεντήκοντα πουγγείων γροσίων ἄχρι τῆς σήμερον, ἦλθε τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τοιαύτην μόρφωσιν, ἤγουν ἐτεκτονήθη ἡ δίπτυχος πύλη καὶ κατέστη ὅπου ἦν καταφλεχθεῖσα, δύο ὀργυιὰς τὸ πλάτος καὶ τρεῖς τὸ ὕψος. Ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ὥραν, καθ' ἣν αὐτὴν τὴν πύλην ἐτέκταινον οἱ τέκτονες, ὡς εἴρηται, καὶ ἐγγὺς [ἦσαν] τοῦ τελειῶσαι, ἰδοὺ τῇ πέμπτῃ καὶ ἡμισείᾳ ὥρᾳ τῆς ἡμέρας διήγειραν Φράροι καὶ Ἀρμένιοι τοὺς κρατοῦντας, μουφτῆν καὶ μουλλᾶν, καὶ ἐκίνησαν διωγμὸν καθ' ἡμῶν διὰ τῶν λεγομένων Ζαχίλιδων Τούρκων, εἰσελθόντων ἔνδον τοῦ ναοῦ καὶ τουφέκι καὶ μάχαιραν ἐκτεινάντων κατά τε τοῦ χοζακιὰν καὶ τοῦ πρωτοσπαθαρίου τοῦ ἡγεμόνος τῆς Δαμασκοῦ, ὅστις σιλιχτάρης ἀπεστάλη ἐκεῖθεν ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, πρὸς φύλαξιν ἀπὸ τῆς τῶν ἐντοπίων ἀταξίας. Οἵτι-

καὶ ἁπανταχοῦ εὐσεβεῖς καὶ ὀρθοδόξους χριστιανούς, διαγράφων τὴν ἐπισυμβᾶσαν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Τάφου πυρκαϊάν, καὶ πανσόφως προτρέπων ἅπαντας εἰς ζῆλον καὶ προθυμίαν τῆς τούτου ἀνοικοδομῆς καὶ ἀνακτίσεως· νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα δι' ἐπιμελείας καὶ προτροπῆς τοῦ πανοσιολογιωτάτου ἁγίου Ἀρχιμανδρίτου τοῦ παναγίου καὶ ζωοδόχου Τάφου κυρίου Καισαρίου Βυζαντίου. Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφείῳ· ἔτει ,αωθ'. 1809. Σελίδες 40 σχήματος 4-ου. Τῶν ἐκδόσεων τούτων ἀντίτυπα ἔχει τὸ πατριαρχεῖον τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔν τε τοῖς ἀρχείοις καὶ ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις αὐτοῦ. Πρβλ. Βρετοῦ, Νεοελλ. Φιλολογ. Ι, σ. 154. Π. Λάμπρου, Κατάλογος β' σπανίων βιβλίων. Ἀθήνῃσι 1864, σ. 50-51. Β. Μυστακίδου, Ἱστορικαὶ εἰδήσεις περὶ Κουρουτσεσμέ. Ἐν Ἀθήναις 1888, σ. 37 καὶ 100.

νες χοζακιὰν καὶ σιλιχτάρης ὥρμησαν εἰς τὸ νὰ καβαλλικεύσωσι καὶ νὰ τρέξωσι πρὸς τὸν ἡγεμόνα κατὰ τὴν Δαμασκόν· ἀλλ' ἐκωλύθησαν διὰ τοῦ μουφτῆ, παρακαλοῦντος αὐτοὺς τοῦ ἀποχωρῆσαι ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ καταπαῦσαι τὸ ἔργον· ὁμοίως καὶ πάντες οἱ Γεννίτζαροι παρεκάλεσαν. Ἀπέστειλαν ἔτι οἱ εὐλογημένοι ἐν τῇ Πόλει χριστιανοὶ καὶ οἱ πατριάρχαι, ὅ τε οἰκουμενικὸς κύριος Καλλίνικος καὶ ὁ Ἱεροσολύμων κύριος Πολύκαρπος, καὶ τεχνίτας τοῦ μεγίστου ἔργου, τόν τε βασιλικὸν κάλφαν τζελεπῆ-Κομνηνὸν καὶ τὸν χατζῆ-Δράκοντα Ῥόδιον καὶ ἄλλους οἰκοδόμους τέκτονας καὶ λιθοξέστας, καὶ μετ' αὐτῶν ξύλα διὰ σκαλωσίας καὶ σίδηρον καὶ ἄλλα ἐργαλεῖα ἁρμόδια διὰ τὴν τοιαύτην οἰκοδομήν, καὶ ἱερὰ ἄμφια. Ταῦτα ὅμως μετὰ τῶν περιεχόντων αὐτὰ σεντουκίων ἐκράτησε φυλακίσας ὁ ἐν Ἰόππῃ κουμερκιάρης, ζητῶν ἀσυνήθως ἀνοῖξαι. Ὅθεν καὶ μέχρι τῆς σήμερον τρεῖς μῆνας καὶ ἐπέκεινα ἔχει κεκρατημένα· τὰ δὲ λοιπὰ ἅπαντα ἐκομίσθησαν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀσφαλῶς.

Τῇ δὲ εἰκοστῇ ἕκτῃ τοῦ ἰουλίου, ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ, ἤρξαντο οἱ μαΐστορες ἐργάζεσθαι ἐν τῷ θείῳ ἔργῳ, ἀρξάμενοι ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Βήματος, ἐπειδὴ ἐκωλύθησαν ἀπὸ τῆς Ἁγίας Πόρτας διὰ Ζαχίλιδων Τούρκων, κινουμένων ὑπὸ τοῦ μουφτῆ εἰς τοῦτο, διὰ πολλῶν χρημάτων διεγερθέντος τοῖς κακίστοις Τζιφούτισι, ἤτοι Ἀρμενίοις. Ὅλην λοιπὸν τὴν ἡμέραν τῆς Δευτέρας ηὐτρέπισαν καὶ ἀνέστησαν τὰς σκαλωσίας μέχρις ἐπάνω τῆς μεγάλης καμάρας, ἔνθα τὰ τρία κυκλοειδῆ παραθύρια· ὁμοίως καὶ τὴν ἡμέραν τῆς Τρίτης, καὶ οὕτως ἤρξαντο οἱ μαστόροι νὰ χαλῶσιν ἄνωθεν· τήν τε Τετράδα Πέμπτην τε καὶ Παρασκευὴν κατεκρήμνισαν ὅλον τὸν μύακα, κατέσπασαν καὶ τὰς κολώνας καὶ τὰ τοξοειδῆ σκαλούνια τὰ πέριξ τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου, καὶ ἀφῆκαν μόνον δύο, τὰ κατωτάτω τοξοειδῆ. Ἔστησαν δὲ σκαλωσίας ἄλλας κύκλῳ τοῦ ναοῦ ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Βήματος τὸ Σάββατον τῇ λα' ἰουλίου· ἡτοίμασαν ξυστοὺς λίθους· ἀλλ' ὁ ἐπιτροπικὸς μουτεβελῆς, μὴ λαβὼν παρ' ἡμῶν χρήματα ὅσα ἤθελεν, ἐβράδυνε τὸν καιρὸν τῷ πρωὶ τῆς ιβ' ὥρας, καὶ τῇ ιβ' ἔστειλεν ἄνθρωπόν του καὶ οὕτως ἤνοιξαν

τὴν Ἁγίαν Πόρταν, καὶ εὐθὺς ἐν τῷ εἰσέρχεσθαι τοὺς μαστόρους συνεμίγη αὐτοῖς ὁ παραδραγομάνος Ἀρμένης, ἀμπώθων καὶ ἀμπωθούμενος. Ὅθεν ἐφώναξε δυνατὰ τοῖς Τούρκοις, ὅτι τὸν ἄμπωσαν οἱ μαστόροι καὶ ἐζήτει κρίσιν. Γενομένης οὖν ἀκριβοῦς ἐρεύνης ἐδείχθη μάταιος ὁ μάταιος· ἀλλὰ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ ἕκτῃ ἑβδόμῃ καὶ ὀγδόῃ ἠνώθησαν οἱ Ἀρμένιοι τοῖς Φράγκοις διὰ τὴν μετακίνησιν τῶν λίθων. Οἱ μὲν Ἀρμένιοι ἐφώναζον· "διατί εἰς τὸ Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἐβάλετε οἱ Ῥωμαῖοι [τινὰς] τῶν κρημνισθέντων λίθων"; οἱ δὲ Φράγκοι "διατί νὰ μεταφέρητε τοὺς λίθους ὄπισθεν τοῦ Ἁγίου Βήματος, ἀπ' ἔμπροσθεν τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου, καὶ τίθεσθε τούτους καταγῆς, ἔνθα τὰ κάγκελλα"; Καὶ οὕτω διηρέθησαν οἱ δι̯ασαξίδες, οἱ μὲν διαυθεντεύοντες τοὺς Ῥωμαίους, οἱ δὲ τοὺς Φραγκαρμενίους, καὶ ἐξεσπάθωσαν εἰς τὸ ἀναμεταξύ των· οἱ δὲ χριστιανοὶ οἱ εὑρεθέντες ἡτοιμάσθησαν εἰς πόλεμον μὲ πέτρας, μὲ ἐργαλεῖα τεκτονικὰ καὶ ξύλα. Χάριτι ὅμως θείᾳ οὐδεὶς ἔτυψε, οὐδὲ ἐπλήγη, ἀλλὰ σχολάσαντες τῇ ὀγδόῃ καὶ ἡμισείᾳ ὥρᾳ ἐξῆλθον τοῦ ναοῦ ἀβλαβεῖς.

Τῇ α' τοῦ αὐγούστου μηνὸς εἷς χριστιανὸς ἀπήρχετο εἰς τὴν αὐτοῦ ὑπηρεσίαν διὰ τοῦ Μαχαλᾶ τοῦ Ἀρμενικοῦ καὶ ἔτυχον ἐκεῖσε, Ἀρμένιοι, καὶ κακῶς μετὰ πληγῶν ἐξ αὐτῶν ἀνεχώρησε· καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸν μουτσελήμην προσκλαιόμενος, ἐζητήθη μάρτυρας· καὶ ὡς μὴ ἔχων, ἁπάντων ὄντων Ἀρμενίων, ἀπεβλήθη. Ἄλλος δὲ χριστιανὸς μετὰ φορτίου ἐπὶ τῆς ὄνου διερχόμενος καὶ αὐτὸς ἐκεῖθεν καὶ ἰδὼν ὡς μέλλει πληγῆναι ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων, ἀφεὶς τὸ ὑποζύγιον μετὰ τοῦ φορτίου ἔφυγε, καὶ οὕτως εὐλύτωσε τὰς πληγάς· εἷς δὲ τῶν Τούρκων ἀπελθὼν ἠλευθέρωσε τὸ ὑποζύγιον μετὰ τοῦ φορτίου. Τῇ δὲ δευτέρᾳ τοῦ αὐγούστου καὶ δευτέρᾳ τῆς ἑβδομάδος μελλόντων τῶν μαστόρων εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναόν, ἵνα ποιήσωσιν ἀρχὴν τῆς οἰκοδομῆς, ὁ μουτεβελῆς οὐκ ἦλθεν, ὡς σύνηθες, εἰς τὸ ἄνοιγμα τῆς Ἁγίας Πόρτας· ὕστερον ὅμως μετὰ τὴν πρώτην ὥραν ἔδωκεν ἄδειαν νὰ ἀνοιχθῇ· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Ἀρμένιοι ἔβαλον Τούρκους καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ὡς παράτολμοι νὰ κτυπήσωσι τὸν κάλφαν ἢ καὶ ἄλλον τινά, ὃν ἤθελον τύχωσι· καὶ

τοῦτο τοῦ χάριν; ἵνα εὕρωσιν ἀφορμήν· ὅταν γὰρ ἐκεῖνοι ἤθελον κτυπήσῃ τινὰ τῶν ἡμετέρων, ἀνάγκη καὶ οἱ ἡμέτεροι νὰ ἀντικτυπήσωσι καὶ οὕτω νὰ ἀκολουθήσῃ φόνος, καὶ τότε νὰ ἐπιλάβηται ἀφορμῆς δῆθεν εὐλόγου ὁ μουφτῆς καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὸ ἔργον, λέγων "ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλεν ὁρισμὸν νὰ κτισθῇ ὁ ναός, οὐχὶ νὰ φονεύητε". Καὶ καθημερούσιον πάντα κάλων, τὸ τοῦ λόγου, κινοῦσιν Ἀρμένιοι καὶ Φράγκοι, ὥστε νὰ κτυπήσωμέν τινα ἐξ αὐτῶν. Ὁ Θεὸς ὅμως, πρὸς ὃν καὶ μόνον ἔχομεν τὴν ἐλπίδα, ἐλυτρώσατο ἡμᾶς καὶ [ἐβοήθησεν, ὥστε] ἄξαι τὸ θεῖον ἔργον εἰς τέλος καλόν. Λοιπὸν δὲν ἐτολμήσαμεν ἀπὸ τοῦ φόβου νὰ ἀνοίξωμεν καὶ νὰ δουλεύσωμεν τὸ δεύτερον, ἵνα μή τι, ὃ μὴ γένοιτο, γένηται.

Σήμερον τῇ Τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ πέμπτῃ ὥρᾳ ἤνοιξεν ἡ Ἁγία Πόρτα καὶ εἰσῆλθον μόνοι οἱ τέκτονες καὶ ἐργάται εἰς τὸ ἐργάζεσθαι, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ μουτσελήμη καὶ μουφτῆ, παρόντων εἰς τὸ Πραιτώριον καὶ τῶν τριῶν ἑρμηνευτῶν, ἵνα μή τις τῶν ἄλλων φυλῶν εἰσέλθῃ, πλὴν τῶν ἐργαζομένων τὸ ἔργον, καὶ ὅστις τῶν ἁπάντων ἐνοχλήσει, [θέλει] παιδεύεσθαι πρὸς τοῦ μουτσελήμη.

Τῇ δὲ τετάρτῃ τοῦ μηνὸς καὶ τῆς ἑβδομάδος, ὥρᾳ δεκάτῃ, τῷ πρωὶ πρὸ τοῦ ἡλίου, κατέβησαν οἱ τέσσαρες ἀρχιερεῖς, ὅ τε ἐπίτροπος, ὁ Λύδδης, ὁ Νεαπόλεως καὶ ὁ Θαβώρ, καὶ ἔπηξαν τέσσαρας σταυροὺς μολυβδίνους εἰς τὰς τέσσαρας τετραγώνους κτιστὰς κολώνας ἐν τοῖς αὐτῶν θεμελίοις, καὶ ἐδιάβασαν τὴν ἐπὶ θεμελίου τῆς ἐκκλησίας εὐχήν, κατὰ τὸν τύπον, καὶ οὕτως ἐγένετο ἀρχὴ τοῦ κτίζειν ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Βήματος, δηλαδὴ τὸν μύακα αὐτοῦ. Διῆλθον δὲ ἀπὸ τῆς λ′ σεπτεμβρίου, καθ' ἣν ἐπυρπολήθη ὁ ναός, μέχρι τῆς αὐτῆς τετράδος τοῦ αὐγούστου ἡμέραι τθ′.

Τῇ ιγ′ τοῦ αὐτοῦ αὐγούστου ἀνεβιβάσθησαν, ἐλευθερωθέντα τῆς ἐν Ἰόππῃ φυλακῆς, τὰ ὅσα - - - ἦσαν κεκρατημένα εἰς Ἱερουσαλήμ, μετὰ τὸ ἐμπλησθῆναι τὸ ἀκόρεστον χρημάτων τοῦ τε ἐν Ἰόππῃ κουμερκιάρη καὶ Σελήμ-πασα ἐν Ἄκῃ, χωρὶς ὅμως ἀνοιχθῆναι αὐτά. Τῇ δ′ τοῦ σεπτεμβρίου, ἡμέρᾳ Σαββάτου, ἀνῳκοδο-

μήθησαν εἰς ἡμέρας εἰκοσιὲξ οἱ δύο τοῖχοι τοῦ Καθολικοῦ, ἀπὸ τῆς προθέσεως μέχρι τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀντικρὺ ταύτης ποτὲ σκευοφυλακίου μέχρι τοῦ πατριαρχικοῦ [θρόνου], περιέχοντες καὶ τὰς δύο πύλας καὶ τὴν μικρὰν πύλην τὴν φέρουσαν εἰς τὸν ἅγιον Γολγοθᾶν, καὶ ὁ τοῖχος τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ ἀπὸ κάτωθεν ἕως ἄνω εἰς τὴν στέγην· καὶ ἡ ἐν αὐτῷ ἠνοίχθη πύλη ἀντὶ τῆς παλαιᾶς καὶ τρία θυρίδια, τὰ δύο παρ' ἑκάτερα καὶ τὸ ἓν ἄνω τῆς πύλης ᾠοειδές. Ἐξετάθησαν καὶ σίδηρα ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ αὐτοῦ τοίχου μέχρι τοῦ τοίχου τοῦ Καθολικοῦ, καὶ ὑπεράνω αὐτῶν ἕτερα. Ὁμοίως ἐνεουργήθη καὶ καμάρα ἀπὸ μέρους τῆς ἀριστερᾶς στήλης τῶν τεσσάρων στηλῶν μέχρι τοῦ μεγάλου τοίχου τοῦ ναοῦ, καὶ αἱ τέσσαρες στῆλαι αἱ τετραγωνοειδεῖς, ἅπαντα στερεά, συνδεδεμένα διὰ σιδήρων καὶ μολύβδων, διὰ λίθου πελεκητοῦ λευκοῦ, μέλεκι καλουμένου, ἐκβαλλομένου ἀπό τε τοῦ μέρους ἔνθα ἐπριονίσθη ὁ προφήτης Ἡσαΐας κατὰ τὴν Σιλωάμ, ἀπό τε τῆς ἁγίας Βηθλεέμ, Ἀρτάσι τε καὶ Θεκουέ, καὶ ἐκκοπτομένου ἀπό τε τοῦ μέρους, ἔνθα τὸ τοῦ προφήτου Ἠλιοὺ μοναστήριον, καὶ ἀπὸ τοῦ κάμπου τοῦ κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν πρὸς τὸ μοναστήριον τοῦ Σταυροῦ. Οὗτος δὲ ὁ λίθος κοκκινοειδὴς καὶ σκληρὸς πάνυ καὶ λευκοειδής ἐστι, μὶζ ἀραβιστὶ καλούμενος, ὁ ἀπὸ τοῦ Προφήτου Ἠλιοὺ καὶ τοῦ Σταυροῦ· οἱ δὲ ἄλλοι [λίθοι] καὶ ὁ λατομηθεὶς ἀπὸ τῶν Νταραζὰτ μέλεκι [καλεῖται], ἀγορασθέντος ὅλου τοῦ πετροκοπείου ἀπό τινος Καλελὶ διὰ γρόσια 250 μὲ χουζέτιον.

Τῇ ς' σεπτεμβρίου σὺν Θεῷ ἀρχὴ τῶν καμαρῶν. Τῇ ζ' σεπτεμβρίου συνεχύθησαν οἱ Ἀρμένιοι λέγοντες "μὴ κτίσητε ἐπάνω τοῦ Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια παρακλησίου ἄνευ ἀδείας τοῦ μοναστηρίου μας". Κατέβη λοιπὸν ὁ χοζακιάνης εἰς τὸν μουλλᾶν ἐκεῖ προσκλαιόμενος· κατῆλθε δὲ καὶ ὁ δραγομάνος τῶν Ἀρμενίων προσκαλεσθείς, ὃν ὁ χοζακιάνης πολλὰ ἐκπλύνας ταῖς ὕβρεσιν [εἶχε καὶ] μετὰ κρίσεως ἀνεχώρησεν ὁ Ἀβεντίκης ἄπρακτος. Τῇ δ' αὐτῇ ἡμέρᾳ, ὥρᾳ ζ', ἦλθον δύο Τάταροι καὶ εἷς Ἀρμένης ἐκ τῆς Ἰόππης πρὸς τὸ ἀρμένικον [μοναστήριον]· τὴν δ' αἰτίαν οὔπω

οἴδαμεν· ἔγνωμεν δέ, ὅτι χατζῆδες ἦσαν τεπτῆλι. Τῇ η′ σεπτεμβρίου, προσκλαυθέντων τῶν Ἀρμενίων εἰς τὴν κρίσιν, ἐζητήθη ὁ κάλφα Κομνηνὸς καὶ ἀποκριθεὶς τὰ δέοντα ἐπέστρεψεν εἰρηνικῶς. Ἰωβάνος δέ τις σαράφης ὀρθόδοξος κραχθεὶς εἰς τὸ Ἀρμένικον μετὰ τοῦ σιλικτάρη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ σιλικτάρη, ἐξ Ἀρμενίων ὄντος, καὶ φιλευθεὶς τῇ ζ′ τοῦ σεπτεμβρίου, τῇ η′ ἐπὶ τῆς λογομαχίας περὶ τῆς καμάρας, ὡς εἴρηται, πρῶτος καὶ μόνος ὑπέσχετο, ὅτι τὸ κανδήλιον τῶν Ἀρμενίων αὐταῖς ἰδίαις χερσὶ νὰ κρεμάσῃ ὑπὸ τὴν νέαν γενομένην καμάραν καὶ ἐγγράφως νὰ πιστοποιήσῃ αὐτούς, οὐ μόνον δὲ [τοῦτο], ἀλλὰ καὶ διὰ χουζετίου τῆς κρίσεως. Οὕτω γελάσας αὐτοὺς ἡσύχασαν.

Τῇ ιη′, ἡμέρᾳ Σαββάτου, ἐσκεπάσθησαν αἱ καμάραι, καὶ τῇ κ′ τοῦ αὐτοῦ, ἡμέρᾳ β′, ἤρξατο ἡ οἰκοδομὴ τοῦ μύακος, ἤτοι τῆς ἀχιβάδας ἐπὶ τῶν καμαρῶν, ἐφ' ὧν τέσσαρες ᾠοειδεῖς πέτραι κατὰ πρόσωπον ἐστηλώθησαν εἰς τύπον τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν.

Προχθὲς τῇ ιη′ τοῦ σεπτεμβρίου, ἡμέρᾳ, ὡς εἴρηται, Σαββάτου, συνήχθησαν ἐν τῇ ἁγίᾳ Σιὼν οἱ ἀγιάνιδες τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ὁ τοῦ Ἀπουγὸς Ὠτμάνης, καὶ ἐδιάβασαν τὴν φέτχαν καὶ συνέθεντο, εἰ καὶ μὴ πάντες, ἵνα ἀποστατήσωσι τοῦ τανῦν ἐνσκηνοῦντος κατὰ τὸ Ζηνὶν ἡγεμόνος Ἰωσήφ-πασα, μετὰ τὴν θανὴν δηλαδὴ τοῦ μουφτῆ. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἐγνώσθη τὸ πρᾶγμα τῷ μουτσελήμῃ καὶ σιλιχτάρῃ καὶ πολλοὶ τῶν προυχόντων, ὡς ὁ μουλᾶς καὶ νακὴπ καὶ ἄλλοι, οὐκ ἔστερξαν τὴν τοιαύτην ἀποστασίαν, ἠβουλήθη ὁ Ἀπουγὸς νὰ ἀπέλθῃ μὲ φελλάχιδες εἰς τὴν πύλην καὶ νὰ κρατήσῃ αὐτῆς. Ὅθεν ἐκλείσθησαν αἱ πύλαι τοῦ κάστρου καὶ ἐνεποδίσθη τὸ ἔργον τῆς ἀποστασίας. Ὅθεν μὲ ἀμὰν καὶ ῥέγι ὁ μουτσελήμης καὶ ὁ σιλιχτάρης καὶ οἱ μὴ θέλοντες ἐντόπιοι τὴν ἀποστασίαν ἔκραξαν ἐν τῇ Σιὼν τῇ Κυριακῇ, τῇ ιθ′ τοῦ σεπτεμβρίου, τὸν Ἀπουγὸς καὶ εἰρήνευσαν καὶ κατέπαυσαν τὸ προμελετούμενον μετὰ τὸν ἀποθανόντα μουφτῆν, τὰ τῆς ἀποστασίας· ὁ γὰρ μουφτῆς καὶ ὁ Ἀπουγὸς ὑπέσχοντο τοῖς Φραγκοαρμενίοις ἀποτελέσαι τοῦτο, ἵνα μὴ ἐλθὼν ὁ ἡγεμὼν φοβίσῃ τοὺς

ἐντοπίους Τούρκους τοῦ κωλῦσαι ἡμᾶς τοῦ θείου ἔργου τῆς οἰκοδομῆς ἐν Ἱερουσαλήμ· οἵτινες Ἀρμενοφράγκοι ἔδωκαν ὑπόσχεσιν νὰ δώσωσι τῷ μουφτῇ, Ἀπουγὸς καὶ ἐντοπίοις, ἕως γρόσια διακοσίας πεντήκοντα χιλιάδας· ὅσα εἶχον, νὰ δώσωσι τῷ ἡγεμόνι· ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ βουλὴ θείᾳ ἐνεργείᾳ μεματαίωται.

Τῇ κ′ σεπτεμβρίου ἐτέθησαν ἐκ λίθου ἐρυθροῦ τρεῖς σταυροὶ ἐπὶ τῶν πέντε καμαρῶν εἰς τύπον τῶν τριῶν σταυρῶν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου: Ἰησοῦς Χριστὸς νικητής. Τῇ κα′ σεπτεμβρίου ἐπληρώθησαν ἡμέραι τεσσαράκοντα· ἐν ᾗ ἐτέθησαν καὶ δύο πέτραι ἐν τοῖς δυσὶ μέρεσι τῆς ἄκρας τῆς ἀχιβάδος, εἰς ἱστορίαν δύο Ἀρχαγγέλων.

Τῇ Πεντηκοστῇ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ θεμελίου καὶ πρώτῃ ὀκτωβρίου, ἡμέρᾳ ς′, ἤρξαντο οἰκοδομεῖσθαι τὰ πέντε παραθύρια κατὰ τὴν ἀχιβάδα. Τῇ ζ′ τοῦ ὀκτωβρίου ἦλθον οἱ μαστόροι εἰς τὴν Ἰόππην. Τῇ η′ ἦλθεν ἀπὸ τῆς Πόλεως καὶ ὁ καμαράσης Μητροφάνης. Τῇ θ′ τοῦ αὐτοῦ, ἡμέρᾳ Πέμπτῃ τῆς ἑβδομάδος, ὥρᾳ δ′, ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ ὁ ἡγεμὼν Ἰωσήφ-πασας μετὰ παρατάξεως πολλῆς.

Τῇ ιδ′ ὀκτωβρίου [ἤρξατο] ἀνακομίζεσθαι διὰ καμήλων ἀπὸ τῆς Ἰόππης εἰς Ἱερουσαλὴμ μόλιβος, μάρμαρα, σανίδες, τὰ ἀπὸ τῆς Βασιλευούσης σταλέντα, τὸ πλείονα ὅμως συντετριμμένα, τὰ μάρμαρα, ἀπὸ δυστροπίας τῶν καμηλιτῶν. Τῇ ιε′ ἔστη ξύλινος περίβολος κύκλῳ τοῦ Ἱεροῦ Κουβουκλίου, προσμενόντων ἡμῶν εἰς ἀνοικοδόμησιν αὐτοῦ τὸν νέον ὁρισμὸν τοῦ ἡγεμόνος, ὑποσχεθέντος αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ δοῦναι, ἕως οὗ δηλαδὴ λήψεται ὁ ἡγεμὼν καὶ ἐκ τῶν Φράρων ἅπερ ἀπαιτεῖ ἀργύρια. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐδόθη ὁ τοῦ ἡγεμόνος ὁρισμὸς ἡμῖν. Ὅθεν τῇ ις′ τοῦ ἁγίου Λογγίνου, ἡμέρᾳ Σαββάτῳ, ἀνωρθώθησαν αἱ σκαλωσίαι διὰ προσταγῆς τοῦ ἡγεμόνος, ἀποστείλαντος τόν τε χοζακιάνην καὶ τὸν σιλιχτάρην ἔνδον τοῦ ναοῦ· οἵτινες ἐφώνησαν τούς τε Ἀρμενίους καὶ Φράγκους, παραγγείλαντες αὐτοῖς ἵνα ἀποβάλωσιν ἐκ τοῦ Παναγίου Κουβουκλίου οἱ μὲν Φράγκοι τάς τε ποδέας εἰκόνας καὶ κανδήλια καὶ τενεκέδες καὶ ντουλάπιον, οἱ δὲ τὴν εἰκόνα καὶ κανδήλια· ἀλλ'

οἱ μὲν Φράροι εἶπον, ὅτι ἐκεῖνοι ὁποῦ ταῦτα ἐκεῖ ἔθεντο εἰσὶν οἱ ἐλτζῆδες, οἱ δὲ Ἀρμένιοι ὅτι "προσταγὴν ἐκ τοῦ μοναστηρίου μας οὐκ ἔχομεν, ἵνα ταύτας ἐκβάλωμεν". Ὅθεν καὶ ἐγένετο ἀρκετὴ λογοτριβὴ ἀπὸ ὥρας β' μέχρις ὥρας τετάρτης. Καὶ τότε βλέποντες οἱ Φράροι τὸ ἀμετάθετον ἰδίαις χερσὶν ἅπαντα τὰ αὐτῶν ἐξέβαλον ἐκ τοῦ Κουβουκλίου, ἕως καὶ τοὺς ἐν τοῖς τοίχοις ἥλους· οἱ δὲ Ἀρμένιοι ἰσχυρογωμονήσαντες οὐκ ἐξέβαλον· δι' ὃ οἱ περὶ χοζακι̯άνην καὶ σιλιχτάρην ἅπαντα τὰ τῶν Ἀρμενίων ἐξώσαντο. Ἀλλ' οὐκ ἠρέμησαν Φράροι καὶ Ἀρμένιοι, ἀλλ' αὐθωρὸν ἔτρεξαν πρὸς τὸν ἡγεμόνα καταβοῶντες καθ' ἡμῶν, φέροντες καὶ τὰ παλαιὰ σενέτια αὐτῶν, ὡς διαλαμβάνοντα περὶ τῶν ἄνωθεν σκευῶν· ὁ δὲ ἡγεμὼν συναθροίσας τοὺς προκρίτους τῶν ἐντοπίων καὶ τὸν δραγομάνον μας καὶ τὸν χοζακι̯άνην καὶ τὸν προρρηθέντα χατζῆ-Ἰωβὰν ἀπὸ χωρίου Θεοδοσιουπόλεως τοὔνομα Βάνκ, καὶ ἐρευνήσας ἀκριβῶς ἀπεφάσισε λέγων· " ἀπὸ τοῦ νῦν ὅστις φέρει σενέτιον περὶ τόπων καὶ σκευῶν τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐκεῖνος ἔχει καὶ τόπους καὶ σκεύη". Αὐτοὶ δὲ μὴ ἔχοντες διελύθησαν ὡσεὶ καπνός.

Τῇ ιζ' τοῦ αὐτοῦ ὀκτωβρίου, τῇ Κυριακῇ, ὥρᾳ β' τῆς ἡμέρας, ἐκρημνίσθη ὁ νότιος τοῖχος, ὅ τε ἀνατολικὸς καὶ ὁ δυτικὸς τοῦ πανιέρου Κουβουκλίου, ὡς ἔκ τε τῆς ἀρχαιότητος, ἔκ τε τοῦ πυρὸς σεσαθρωμένος, καὶ ἐφάνη τὸ πανάγιον ἄντρον μονόλιθος, σπήλαιον· τὸ δὲ τοῦ Ἁγίου Λίθου ὅλον οἰκοδομητὸν ἐκ λίθων, καὶ ἤρξατο καὶ ἡ οἰκοδομὴ ἔξωθεν ἐκ θεμελίου, τοῖχος νέος. Τῇ δὲ θ' ὥρᾳ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐμαζώχθησαν οἱ Ἀρμενόφραγκοι εἰς τὸ Ἅγιον Κουβούκλιον ζητοῦντες κρεμάσαι τὰς κανδήλας των, ἢ κἂν δοῦναι ἔγγραφον ὑπόσχεσιν, ὅτι μετὰ τὴν τελείωσιν τῆς οἰκοδομῆς ἐῶμεν αὐτοὺς κρεμάσαι ταύτας. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ζητοῦντες τὸν κάλφαν ἀνοῖξαι τὸν φραγμόν, ὃν ἐνέβαλε τῇ πύλῃ τοῦ Ἁγίου Λίθου, ἠκούσθη ὅτι ὁ κάλφας καὶ ὁ ἐπίτροπος, ὁ δραγομάνος καὶ ὁ χατζῆ-Ἰωβάνος ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἡγεμόνα, καὶ προσμένοντες οἱ Ἀρμενόφραγκοι ἔμαθον, ἐλθόντος ἐκεῖθεν τζαούσῃ, ὅτι ὁ ἡγεμὼν ἀπεφάσισεν οὔτε κανδήλας νὰ κρεμάσωσιν, οὔτε νὰ μετρήσωσιν, οὔτε ὁμολογίαν, οὔτε ἐγγράφως, οὔτε ἐκ στόματος νὰ λά-

βωσιν ἐκ τῶν Ῥωμαίων, καίτοι τὸ πρωὶ ταῦτα πάντα ἀποφασισαντος αὐτοῖς γενέσθαι οὕτως. Ὁ Θεὸς ἡμῶν διεσκέδασε τὰς βουλὰς (αὐτῶν) καὶ ἔστι βοηθὸς ἡμῶν τῷ ἀπείρῳ αὐτοῦ ἐλέει!

Τῇ ιη′, ὥρᾳ θ′ τῆς ἡμέρας, οἱ Ἀρμενόφραγκοι διήγειραν τὸν χοζακιάνην καὶ σιλιχτάρην καὶ ἔφερον προσταγὴν τοῦ ἡγεμόνος, ἵνα κρεμάσωσι τὰς κανδήλας των ἔνδον τοῦ Κουβουκλίου, λέγοντες ὅτι "τὸ ἔνδον τοῦ Κουβουκλίου οὐ χρήζει μερεμέτι" καὶ ὅτι "ἡμεῖς ἐκαρφώσαμεν κανδήλας καὶ ἀνάπτομεν καὶ κερί"· ἐν οἷς ψευδεῖς ἀποδειχθέντες ἐγύρισαν πάλιν ἐν αἰσχύνῃ οἱ ἀναίσχυντοι· οὐ γὰρ εὗρον κανδήλας, οὐδὲ κερὶ οἱ περὶ τὸ κέσφιον, καὶ τὸ Κουβούκλιον, ὡς χρῆζον ἐπανορθώσεως ὅλον ἀπ' αὐτῆς τῆς στέγης, κατεβιβάσθη. Ἀλλ' οὐ πάλιν, οὐχ ἡσύχασαν· ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία τῶν ἡμετέρων πρὸς ἀλλήλους, οἱ μὲν θέλοντες μετὰ ἐρυθροῦ λίθου τὴν οἰκοδομήν, τοῦ κομισθέντος, ὡς εἴρηται, ἀπὸ κάμπου τοῦ μοναστηρίου τοῦ Σταυροῦ, ὡς λαμπροτέρου τοῦ μαρμάρου, οἱ δὲ μετὰ τῶν μαρμάρων τῶν ἀπὸ Κωνσταντίνου ἐκκομισθέντων εἰς Ἱερουσαλήμ, ὡς ἀφιέρωμα τοῦ Φώτη κάλφα. Ἡ ἀρχὴ ὅμως ἐγένετο διὰ τοῦ κοκκίνου.

Ταῦτα τὰ μάρμαρα ἔφερεν ἓν καράβιον Μαυροθαλασσίτικον, ἔχον καπητάνον τινὰ Νταοὺτ Ἰμπραήμ, ὁρίζοντα μόνον τὸ ἥμισυ τοῦ καραβίου, τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ [ὥριζεν] εἷς Ἀρμένης οἰκῶν ἐν Κωνσταντίνου, Γαγονναπίογλου [καλούμενος]· ὃς τοιαύτην παραγγελίαν ἔδωκε τῷ καπητάνῳ: ἵνα εὐκαιρίας τυχὼν τρυπήσῃ τὸ πλοῖον καὶ βυθίσῃ καὶ τὰ μάρμαρα καὶ τοὺς χατζῆδες καὶ τοὺς μαστόρους καὶ τὸν πρώην Πρεσρένης [ἀρχιερέα] καὶ [τὸν] καμαράσην, ὄντας τοὺς πάντας πλείονας τῶν ρλ′ ψυχῶν, καὶ ὅλην τὴν ἀποσκευήν των, καὶ αὐτὸς νὰ τῷ πληρώσῃ τὴν τιμὴν τοῦ μερδικοῦ του καὶ ἄλλα χαρίσματα, ἑκατὸν πεντήκοντα πουγγεῖα, νὰ ἐγχειρίσῃ. Ἔχων λοιπὸν ὁ καπητάνος τοιαύτην παραγγελίαν, ποίαν στενοχωρίαν οὐκ ἔδειξεν εἰς τοὺς εἰρημένους χατζῆδες; νερὸν θάλασσαν τοὺς ἐπότιζεν, εἰς τὸ ἀμπάρι τοὺς ἔκλειεν, ὥστε οὐδεμίαν ἄνεσιν νὰ ἔχωσιν. Ἦν δὲ ἡ συμφωνία, ἵνα εἰς τὸ Γιάφφα πληρώσῃ τὸν πλοῦν· ἀλλ' αὐτὸς εἰς τὸ Χάιφα ὑπῆγε καὶ ἐκεῖ ἐβού-

λετο τελειῶσαι τὴν παραγγελίαν· ὅθεν κρυφίως ἐτρύπησε τὸ καράβι καὶ ἤρξατο γεμίζειν ἐκ τῆς ὀπῆς νερόν· ἀλλ' ὁ ὁδηγὸς τοῦ πλοίου, Ῥόδιος χριστιανὸς ὤν, ἔμαθε μὲ τρόπον τὸν ὀλέθριον σκοπόν, ἐκοινολόγησε τὴν πονηρὰν βουλήν. Εὗρε τὴν τρύπαν, ἔκλεισεν αὐτήν, ἐξέβαλον τὸ νερόν, ἔκραξαν τέσσαρα πλεούμενα τυχόντα ἐκεῖ διὰ ὠνὴν σίτου ἀπὸ τῆς Ὕδρας [μὲ] χριστιανοὺς πρὸς βοήθειαν, ἵνα καὶ οἱ χατζῆδες εἰς ἐκεῖνα εἰσέλθωσι καὶ τὸ πρᾶγμα εἰσάγωσιν· ὁ δὲ καπητάνος ἐναντιούμενος οὐκ ἤθελεν ἐᾶσαι τοὺς χατζῆδες. Ὅθεν οἱ Ὑδριῶται, εἰσελθόντες εἰς τὸ Μαυροθαλασσίτικον, τὸν μὲν καπητάνον ἔδεσαν, τοὺς δὲ χατζῆδες καὶ τὸ πρᾶγμά των καὶ τὰ μάρμαρα, πλὴν ὀλίγων μονοσανίδων καὶ λίθους καὶ χαβιάρι, τὰ πάντα εἰς τὸ οἰκεῖον καράβιον μετεκόμισαν, καὶ ἀπὸ τοῦ Χάϊφα εἰς τὸ Γιάφφα χωρὶς ναῦλον εὐώδωσαν, καὶ οὕτως ἡ θεία χάρις ἐνίκησε τὴν πονηρίαν καὶ ἀπανθρωπίαν τοῦ Ἀρμένη καὶ ἔσωσε τοὺς πιστοὺς δούλους του ἐκ τοῦ θανάτου.

Τῇ ιθ', ἤδη τετάρτην φοράν, ἀπῆλθον εἰς τὸν ἡγεμόνα καὶ εἶπον, ὅτι ὁ κάλφας εἰς τὸ πεῖσμα τοῦ ἡγεμόνος ἐχάλασε τὸ Κουβούκλιον, ὁποῦ ἦν γερὸν καὶ μὴ δεόμενον χαλάσματος. Ὅθεν ὁ ἡγεμὼν ἔστειλε τὸν μουφτῆν καὶ τὸν υἱὸν τοῦ μπας-κιατήπ, εὑρεθέντος καὶ τοῦ χοζακιάν, εἰς τὸν ναόν· οἵτινες ἐξετάσαντες ὅλον τὸ Κουβούκλιον καὶ εὑρόντες σεσαθρωμένον ὕβρισαν τοὺς Ἀρμενίους καὶ ἀπῆλθον, μεινάντων καὶ κατὰ τοῦτο τῶν Ἀρμενίων τῶν ἀναισχόντων ἐντροπιασμένων. Ἐγένετο δὲ ταῦτα πρὸς τῇ θ' ὥρᾳ τῆς ἡμέρας τῆς Τρίτης· οἱ δὲ ὀρθόδοξοι ἐδοξάσαμεν τὸν Θεὸν καὶ σωτῆρα ἡμῶν.

Σήμερον, ἤγουν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς Τετράδος, ἔβαλον καὶ τὰ καλούπια τῶν παραθύρων καὶ καμαρῶν τῆς ἀχιβάδος. Τῇ δεκάτῃ ὥρᾳ τῆς ἡμέρας τῆς Τρίτης δι' ἀδείας τοῦ ἡγεμόνος ἐν τῇ Ἁγίᾳ Πόρτᾳ συνήχθησαν αἱ τρεῖς φυλαὶ καὶ ἔγραψαν τὰ ὅσα ἑκάστη φυλὴ εἶχεν ἐν τῷ Ἁγίῳ Κουβουκλίῳ, κανδήλια, ποδέας καὶ εἰκόνας· τὸν δὲ κατάλογον τοῦτον ἔλαβεν ὁ ἡγεμὼν καὶ ὡς φασιν ἐξέσχισεν.

Τῇ κα' οἱ Ἀρμένιοι ἐσάρωσαν τὸ ὄπισθεν τοῦ Ἁγίου Κου-

*

βουκλίου, κατὰ τὰ λεγόμενα Συροκόπτικα, καὶ τὰς πέτρας καὶ τὸν χοῦν ἀπέρριψαν κατὰ τὸ δοχεῖόν μας· ἔκτισαν μὲ πέτρας καὶ τὰ μνήματα τοῦ Ἰωσὴφ καὶ Νικοδήμου. Ὅπερ οἱ ἡμέτεροι μαθόντες, τὸ μὲν κτίσμα ἐχάλασαν καὶ τὰ μνήματα ἤνοιξαν, αὐτοὺς δὲ τοῖς ῥήμασιν ἔβαλον. Τῇ κβ' εἰς τῶν χατζήδων Ἀρμενίων ἐλθὼν τῇ γ' ὥρᾳ εἰς τὸν περίβολον τὸν ἐκ σανίδων, ἔνδον τοῦ ὁποίου οἱ μαστόροι ἔκτιζον, ἐκ τῶν ὀπῶν ἔπτυεν αὐτούς. Τοῦτον δέ τις ντελίμπασις παρατηρήσας πτύοντα, δραξάμενος ἐκ τοῦ ὤμου, ἐξείλκυσεν ἐκεῖθεν, καὶ ἓν ῥάπισμα ἐξαρκοῦν αὐτῷ δοὺς μετὰ ὕβρεων ἐξεδίωξε τῆς Ἁγίας Πόρτας.

Τῇ κγ' ἀπεστάλη ὁ σιλιχτάρης ἀπὸ τοῦ ἡγεμόνος εἰς τὸν ἱερὸν περίβολον, καὶ εὑρὼν τὸν τιμιώτατον καὶ φρονιμώτατον κάλφαν, τὸν Κομνηνόν, εἶπεν, ὅτι οἱ Ἀρμένιοι ζητοῦσιν αὔριον τὴν Κυριακὴν νὰ εἰσάξωσι τοὺς χατζῆδές των εἰς τὸν ναὸν καὶ νὰ προσκυνήσωσι τὸ Ἅγιον Μνῆμα· ὁ δὲ κάλφας ἀπεκρίθη· Βλέπεις πῶς ὅλος ὁ τόπος ἐστὶ σεσαθρωμένος καὶ κατακρημνισμένος, πλήρης χωμάτων· λοιπὸν ἔσται δυνατὸν τοῦτο γενέσθαι; Ἀλλ' ἔστω ὑπομονή, ὥστε καθαρισθῆναι τῶν πετρῶν καὶ χωμάτων καὶ ἀνοικοδομηθῆναι, ἕως τὴν ἄλλην ἑβδομάδα, καὶ τότε ἐλθέτωσαν καὶ αὐτοὶ καὶ ποιησάτωσαν τὸ ζιαρέτι των". Καὶ οὕτως ἀνέστρεψεν ὁ σιλιχτάρης. Ἀλλὰ κατὰ τὴν δευτέραν ὥραν τῆς νυκτὸς προαποστείλας ὁ ἡγεμὼν προσεκαλέσατο εἰς ἑαυτὸν τόν τε δραγουμάνον κῦρ Ἀβέρκιον καὶ τὸν Κομνηνὸν κάλφαν· προσέταξεν αὐτούς, ὅπως ἀπροφασίστως ἀνοίξωσι τὴν ὁδὸν καὶ καθαρίσωσι τὴν φέρουσαν εἰς τὸ Ζωηφόρον Μνῆμα, ἵνα προσκυνήσωσιν οἱ Ἀρμένιοι· τῇ γὰρ τεσσαρακοστῇ ἡμέρᾳ ἀπὸ τῆς ὑψώσεως τοῦ τιμίου σταυροῦ ποιοῦσιν ἑορτὴν αὐτοῦ, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν, ἑορτάζοντες κάτω εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἰσαποστόλου Κωνσταντίνου, ἄνωθεν τῆς Εὑρέσεως τοῦ Σταυροῦ· τὴν ὁποίαν ἐκκλησίαν ἥρπασαν ἀπὸ τοὺς Χαμπεσίους, καθὼς καὶ τὸ παρακλήσιον, τὸ Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια, καὶ τὸ ὑπὸ τὸ μοναστήριον τοῦ Ἀβραάμ, τὸ ἐπ' ὀνόματι Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Λοιπὸν οἱ ἡμέτεροι, εὐπείθειαν ὑποδείξαντες τῷ ἡγεμονικῷ προστάγματι, συνήγαγον τοὺς μαστόρους, προϊ-

στάμενος τούτων ὁ κάλφας Κομνηνὸς, καὶ εἰς τρεῖς ὥρας, μέχρι τῆς ἕκτης δηλαδή, συνήγαγον τὰς κρημνισμένας πέτρας, μετακομίζοντες ἅμα αὐτοῖς καὶ τὸν χοῦν εἰς τὸ παρακλήσιον τοῦ ἁγίου Λογγίνου· τὴν δὲ ὀρθομαρμάρωσιν, τήν τε ἐκτός, τὴν ἐν τῷ Ἁγίῳ Λίθῳ ὁμοῦ καὶ τὸ μάρμαρον τῆς παλαιᾶς προθέσεως, καὶ ἅπαντα τὰ μάρμαρα τὰ ὑπὸ τὸ Ἅγιον Ἄντρον, συνέλεξαν καὶ ἐφύλαξαν, ὁμοῦ καὶ τὰ σίδηρα τὰ ἐπάνω τοῦ Ἁγίου Ἄντρου, τὰ ἐπὶ τὸ Ζωηφόρον Μνῆμα, εἰς διατήρησιν παρὰ τῷ ἁγίῳ σκευοφύλακι. Ἐφάνη λοιπὸν ὅλον τὸ Ἅγιον Ἄντρον σπήλαιον, λίθος μέλεκι, ἤτοι βασιλικός, οὗ τὸ μῆκος πήχεις τρεῖς, τὸ πλάτος πῆχυς εἷς καὶ ἥμισυς, τὸ ὕψος πήχεις τέσσαρες· κατὰ τὰ ἑκάτερα μέρη, ἤτοι νότια καὶ βόρεια, ἐστὶ μόνον λαξευτός· κατὰ γὰρ τὰ ἀνατολικὰ καὶ δυτικὰ καὶ τὴν ἐπάνω στέγην εἰσὶ κτιστά· τὸ δὲ ἔδαφος ὅλον τό τε τοῦ Ἁγίου Λίθου, τό τε τοῦ Θεοδέγμονος Ἄντρου, ἐστὶ λίθος ῥιζιμαῖος, οὐκ οἰκοδομητός, οὐδὲ εἰς τὸ κάτω μέρος σκαπτός, ἀλλ' ὅλον τὸ ἐπίπεδον τοῦτο μία αὐτοφυὴς πέτρα. Ἐπάνω δὲ τούτου ἐστρώθησαν μάρμαρα τὸ πάλαι διὰ καλλωπισμὸν καὶ διαφύλαξιν· ὁμοίως καὶ ὁ μαρμάρινος τάφος, ὁ ἐπάνω τοῦ κατὰ τὸ βόρειον τοῦ Θείου Σπηλαίου ἐπικείμενος, διὰ εὐπρέπειαν ἠνώρθωται. Τῇ λ' ὅμως ὀκτωβρίου ἐξεβλήθησαν τὰ μάρμαρα τὰ ἐστρωμένα, τὰ ἐν τῷ Ἁγίῳ Λίθῳ· τῇ λα' οὐκ εἰργάσαντο οἱ μαστόροι, οὐχὶ διότι [ἦν] Κυριακή, ἀλλὰ διὰ ἀνάπαυσιν [ἐκ] τοῦ κόπου.

Τῇ α' νοεμβρίου εἰσήγαγεν ὁ ἡγεμὼν φυλακας εἰς τὸν πύργον τοῦ Δαυίδ, ζητησάντων τούτους τῶν ἡμετέρων· οἱ γὰρ αἱρετικοὶ οὐκ ἔπαυσαν φοβερίζοντες ἡμᾶς μετὰ τὴν τοῦ ἡγεμόνος ἀναχώρησιν διεγεῖραι τοὺς ἐντοπίους Τούρκους καθ' ἡμῶν. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ ἡγεμὼν ἠγέρθη μετὰ ὀλίγων τοῦ στρατεύματος καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Χεβρών. Αἱ καμάραι ἐσκεπάσθησαν τῆς ἀχιβάδας καὶ ἤρξατο ἡ ἐπάνω τούτων ἀχιβάς, ἐν ᾗ γενήσονται στῆλαι ἕτεραι δέκα καὶ μικραὶ ἀχιβάδες ἐννέα.

Τῇ β' νοεμβρίου ὁ σαρὰφ χατζῆ-Ἰωβάνος διά τινας ὑπηρεσίας τοῦ ἡγεμόνος, καί τις χατζῆ-Φίλιππος, ἀπῆραν τῆς Ἱερου-

σαλὴμ εἰς Ἰόππην, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς Βασιλεύουσαν· ὅστις χατζῆ-Ἰωβάνος ἐξεζήτησεν καὶ λογίδριον ἀφ' ἡμῶν ἐπιτάφιον καὶ ἐδώκαμεν, μὴ ἔχοντες τὸ πῶς εὐλυτῶσαι ἐξ αὐτοῦ· ὁ δὲ χατζῆ-Φίλιππος ὑπάγει διὰ κερεστὲν τοῦ κουμπέ.

Τῇ ς' νοεμβρίου οἱ Φράγκοι ἐκίνησαν ἀγωγὴν καθ' ἡμῶν πρὸς τὸν ἡγεμόνα, προβάλλοντες ὅτι ἐπήραμεν μῆκος πολὺ καὶ πλάτος καὶ ὕψος τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου. Ὅθεν ἐκράχθησαν εἰς τὸ ὀρδὶ οἱ πορταρέοι καὶ ἐφανέρωσαν, ὅτι οὔτε μῆκος, οὔτε πλάτος ἐξετάθη πλέον τοῦ ἀρχαίου· τὸ δὲ ὕψος οὔπω ἐφάνη. Ἐκράχθη καὶ ὁ κάλφας καὶ παρέστησε πρὸς τούτοις καὶ ὅτι ἡ πύλη τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἔχει· καὶ λαβὼν πρὸς τοῦ ἡγεμόνος τοῦ ἐργάσασθαι τὸ ἔργον [ἄδειαν] ὡς γινώσκει, πλὴν ταχύτερον, ὑπέστρεψεν ὁ μὲν εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ, οἱ δὲ Φράγκοι ἐγύρισαν καὶ ἐν τούτῳ κατηχυμμένοι καὶ ἄπρακτοι.

Τῇ ι' νοεμβρίου ἐπανέστρεψεν ὁ ἡγεμὼν διὰ τὴν Δαμασκόν, ὁ δὲ σιλικτάρης τῇ ιη', καὶ αὐτὸς ὁμοίως.

Τῇ ιθ' τοῦ νοεμβρίου τολμήσας ὁ κάλφας, παρακαλεσθεὶς πρότερον ὑπ' ἐμοῦ, ἤνοιξε μέρος τοῦ Παναγίου Τάφου κατὰ δυσμὰς καὶ εὑρέθη ὅλος εὐωδία ἄρρητος, ὅλος ἀνιστάμενος μέχρις αὐτοῦ τοῦ μαρμάρου, ἔχων φραγμὸν κατὰ μὲν τὸ νότιον δύο μάρμαρα καὶ ἐπάνω αὐτοῦ δύο μάρμαρα, τὸ ἓν ἐπάνω τοῦ ἄλλου, ὁμοίως ἑκάτερα, τὸ δὲ ἀνατολικὸν ἔχων ἐπάνω αὐτοῦ τοῖχον· ὁμοίως καὶ τὸ δυτικόν· τὸ δὲ βόρειον ὅλον αὐτοφυὴς λίθος ἦτο τὸ παναγιώτατον σπήλαιον· τὸ δὲ μέσον τοῦ σπηλαίου ἀνοικτόν, καταναλωθὲν ὑπὸ τῶν πολλῶν κανδηλίων καὶ κηρίων, ἀναπτομένων τοσούτους χρόνους· ὅθεν ἤδη καὶ κτίζεται ἐπάνω τοῦ Θεοδέγμονος Τάφου καμάρα. Εἰσερχομένων λοιπὸν ἡμῶν εἰς προσκύνησιν, τὸ ἔδαφος μένει κάτω, ὁ δὲ Πανάγιος Τάφος ἄνω, καθὰ ὁρᾶται· καὶ τοῖς ἀναξίοις μου ὀφθαλμοῖς εἶδον καὶ τρόμος κατέλαβε τὰ ὀστᾶ μου καὶ δάκρυα ἔρρεον οἱ ὀφθαλμοί μου. Οὕτως ἠξίωμαι ἰδεῖν σήμερον, χάριτι τοῦ ζωοποιοῦ Χριστοῦ μου, καὶ εἶδον καὶ ἐπίστευσα, ὅτι οὕτως, ὡς γράφω, ἔχει· ἔστι δὲ τῷ χρώματι ὁ Ζωηφόρος Τάφος ἀργυρόχρυσος, ἁπαλός.

Τῇ κα' νοεμβρίου, τῇ ιβ' ὥρᾳ τῆς Κυριακῆς, τοῦ ἡλίου δύνοντος, ἐτέθη ἡ κλεὶς ἐπὶ τῆς ἀχιβάδος δι' εὐχῆς τῶν ἐγκαινίων καὶ ἁγιασμοῦ.

Τῇ εἰκοστῇ ὀγδόῃ τοῦ ἤδη λήγοντος νοεμβρίου θείᾳ συνάρσει ἔλαβε πέρας πᾶσα ἡ οἰκοδομὴ τοῦ μεγάλου μύακος εἰς ἡμέρας 103, καὶ τούτῳ τῷ διαστήματι συνεπληρώθη καὶ τὸ κατὰ τὴν ἱερὰν πρόθεσιν ἐπάνω τῆς βορείου καμάρας διώροφον σκευοφυλάκιον, ἔχον τὴν ἐπ' αὐτοῦ ὀροφὴν συνηρμοσμένην διὰ σιδήρων καὶ τούβλων ἐν τῷ μεταξὺ αὐτῶν τῶν σιδήρων.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἀνέστρεψαν ἀπὸ τῆς Πτολεμαΐδος παρὰ τοῦ Σελήμ-πασα εἰς Ἰόππην ὅ τε καμαράσης καὶ ὁ σαράφης χατζῆ-Γιουβάνος, λαβόντες ἄδειαν παρ' αὐτοῦ τοῦ πασᾶ παραλαβεῖν τὰ ἐναποκεκλεισμένα τοσοῦτον καιρόν, τά τε ἀπὸ τῆς Πόλεως καὶ τὰ τοῦ πρωτοσυγκέλλου, καὶ ἀνέβησαν εἰς Ἱεροσόλυμα· ἐποιήσαντο δὲ τὴν πορείαν διὰ ξηρᾶς ἀπὸ τὸ Ἄκρι· ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος.

Τῇ κθ' τοῦ αὐτοῦ ἤρξατο θεμελιοῦσθαι τοῦ Καθολικοῦ τὸ μέγα τέμπλον ἐκ λίθων καὶ τὰ στασίδια τὰ βόρεια.

Τῇ ιζ' τοῦ δεκεμβρίου, ἐν ἡμέρᾳ Παρασκευῇ, ὥρᾳ δ' τῆς ἡμέρας, ἠγέρθη ἐπανάστασις καθ' ἡμῶν ὑπὸ τῶν ἐντοπίων Ὀθωμανῶν, καὶ ἔδραμον εἰς τὸν μέγαν ναὸν μετὰ τουφεκίων, μπιστολίων καὶ μαχαιρῶν, καὶ ἐκτύπησαν ἕνα χριστιανὸν πετρᾶν τοὔνομα Γαβριὴλ εἰς τὸ μήλιγγαν μὲ τουφέκι, καὶ διέβη τὸ μολίβι ἀντικρύ· ὁ δὲ ἔπεσε νεκρός· καὶ ἄλλον Κρῆτα καὶ ἕτερον ἐργάτην καὶ ἕνα Ἱεροσολυμίτην. Εἰσῆλθον δὲ εἰς τὸ Κουβούκλιον τοῦ Παναγίου Τάφου· ἡ δὲ αἰτία, πρῶτον ὅτι ὑπεκινήθησαν οὗτοι οἱ ζαχίλιδες ὑπ' Ἀρμενοφράγκων καὶ εἶτα ὅτι ἔβλεπον νεοφανῆ κτίσματα· ἔπειτα, ὅτι καὶ ζητοῦντες ἀπὸ τῶν ἡμετέρων χρήματα οὐκ ἐλάμβανον, ὡς ἤθελον. Ὁποῖος δὲ φόβος καὶ τρόμος κατέλαβεν ἡμᾶς καὶ τοὺς τεχνίτας τῆς οἰκοδομῆς, οὐκ ἔστιν ἐκφράσαι· εἰς γὰρ ἀπελπισμὸν ἤλθομεν καὶ τοῦ ζῆν. Εἰσῆλθον οἱ αὐτοὶ συντρίψαντες τὴν θύραν τοῦ οἴκου τοῦ Ἀβερκίου ὀραγομάνου· ἥρπασαν τὸ ἀργυροῦν κανδήλιον· καὶ ἐν τῷ τοῦ παραδραγομάνου, καὶ ἔκλεψαν

τὰ ζάρφια αὐτοῦ· αὐτοὺς γὰρ ζητοῦντες οὐχ εὗρον. Καὶ τῇ νυκτὶ τῇ αὐτῇ ὑπεμείναμεν ἐκ τοῦ φόβου ἄυπνοι ἐν ἑνὶ τῶν οἴκων τοῦ Ἀπουχανακὰ λεγομένου. Ἀπὸ τοῦ φόβου τούτου διεπεράσαμεν ἔντρομοι καὶ κατὰ τὴν ιή', ὄντων ὁπλοφόρων τῶν ζαχίλιδων καὶ φοβεριζόντων θάνατον δοῦναι πᾶσι τοῖς καλογήροις, ἐὰν μὴ ἐξαχθῶσι ἐκ τοῦ πύργου τοῦ Δαβὶδ οἱ χαβάριδες· οὕτω κινήσαντες εἰσὶ καθ' ἡμῶν τοὺς τοιούτους ζαχίλιδες οἱ Φραγκοαρμένιοι. Ὁ δὲ ἐπίτροπος καὶ ὁ πρώην ἐπίτροπος κατέβησαν εἰς τὸν μουλλᾶν, καὶ συναχθέντων [τῶν] τῆς γερουσίας καὶ ζητηθέντος παρ' αὐτῶν τὸ ποιητέον, κοινῇ γνώμῃ ἀπεφασίσθη, ἵνα ἐξέλθωσι τοῦ πύργου οἱ χαβάριδες· ὁ δὲ μουτσελήμης μόνος ἀντέστη λέγων, ὅτι " ἐὰν μὴ ἀπόφασις ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἡγεμόνος, ἐγὼ οὐ δύναμαι ἄλλως ποιῆσαι ". Ἐγένοντο δὲ συνελεύσεις ἀπὸ τῆς ἑνάτης ὥρας τῆς Παρασκευῆς μέχρι τῆς ἕκτης ὥρας τῆς Κυριακῆς δεκατέσσαρες ἔν τε τῇ οἰκίᾳ τοῦ μουφτῆ καὶ νακίπη, ἔν τε τῇ τοῦ μουτσελήμη καὶ μουλλᾶ, ἔν τε τῇ τοῦ σεχ-Ἀμποῦ Σωοὺτ καὶ ἐν τῇ τοῦ σεχ-Πέτερ παρὰ τῷ σεχ-Μουχάμετ Ἰακοὺπ Μουγραπλῆ· εἰς τὰς ὁποίας συνελεύσεις παρὰ πάντων τῶν γεροντοτέρων τῆς Ἱερουσαλὴμ οὐδὲν ἐλέγετον, ὅτι μὴ νὰ ἐξέλθωσιν ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως οἱ ἀφεθέντες χαβάριδες. Καὶ ἡμεῖς σὺν αὐτοῖς ἑνωθέντες καὶ μιᾷ γνώμῃ ὁμοφωνήσαντες ἀπεφασίσθη, ἵνα ὦμεν συνηνωμένοι μετ' αὐτῶν καὶ διαυθεντευόμεθα πρὸς ἀλλήλους εἰς πᾶσαν κρίσιν· καὶ οὕτως ἔστερξαν καὶ κατεπείσθησαν οὗτοι οἱ γέροντες καὶ ἀπέστειλαν ἐξαγαγόντες ἀπὸ τοῦ θείου ναοῦ τοὺς ζαχίριδες καὶ ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ καὶ ἀπὸ τοῦ μετοχίου τῆς Γεθσημανῆς, ἔνθα ἦσαν ἐπηρεάζοντες οἱ καλοὶ οὗτοι φύλακες, ἢ, τὸ ἀληθέστερον εἰπεῖν, φοβερίζοντες λῃσταὶ καὶ βίαιοι ἅρπαγες· ἐξεκομίσθη δὲ καὶ ὁ διὰ τοῦ πυροβόλου ἀποθανὼν πετρᾶς Γαβριὴλ καὶ ἐτάφη· κινδυνεύει δὲ εἰς θάνατον ὁ πληγεὶς Κρητικός· οἱ δὲ ἄλλοι δύο οὐκ ἔχουσι φόβον· συνετρίβησαν δὲ καὶ τὰ μάρμαρα τὰ ὀρθωθέντα ἐν τῷ Ἁγίῳ Κουβουκλίῳ, καί τινα ἄλλα τῶν νεοοικοδομηθέντων κτιρίων κατεκρημνίσθησαν· κατέαξαν καὶ τὸν ἐν τῷ ἁγίῳ Γολγοθᾷ ὑάλινον πολυέλεον· ἐφοβέριζον δὲ καὶ τοὺς μαστό-

ρους τοὺς ἐν τῷ αὐτῷ θείῳ ναῷ τοῦ θανατῶσαι· οἱ δὲ ἐν τῷ Ἀβραὰμ λῃσταὶ ἥρπασαν πολλά, καὶ χρήματα καὶ πράγματα τῶν τε παρευρεθέντων προσκυνητῶν καὶ τοῦ ἡγουμένου· οἱ δὲ ἐν τῷ Πατριαρχείῳ ἐδυνάστευον τοὺς πατέρας, ὅσους εὕρισκον, λαμβάνοντες παρ' αὐτῶν χρήματα. Καὶ κατὰ τὴν τρίτην ὥραν τῆς νυκτὸς τῆς ἐπιφωσκούσης Κυριακῆς κατέδραμον καὶ κατὰ τοῦ ὁσπητίου τοῦ Ἀπουχανανία καλουμένου, ζητοῦντες νὰ φονεύσωσιν· ἔνθα ἦσαν ὅ τε κάλφας καὶ ὁ δραγουμάνος Ἀβέρκιος καὶ ὁ χοντζακιάνης. Οὐδὲν ὅμως ἔπραξαν, προφθασάντων ἐκείνων καὶ ἀποφυγόντων ἄλλος ἀλλαχόσε, ὅπου ἠδυνήθησαν. Αὐτοὶ δὲ οἱ λῃσταὶ κωλυθέντες ὑπὸ τῶν ἔνδον τοῦ οἴκου τούτου μαϊστόρων ἅπαξ καὶ δὶς ἀπεκωλύθησαν τῆς φονώδους ὁρμῆς, καὶ οὕτως ἅπαντες ἔφυγον ἀπὸ τοῦ ὁσπητίου καὶ ἀφέθη κενὸς ὁ οἶκος ἀπὸ τε τῶν προσφυγόντων ἐκεῖσε πατέρων, ἀπό τε τῶν μαστόρων. Ὅθεν εἰσελθόντες οἱ λῃσταὶ οὐδὲν ἔπραξαν, ἀλλ' οὐδὲ τοὺς οἴκους ἤνοιξαν ἐν ἀνέσει ὄντες, οὐδὲ ἄλλον τινὰ τῶν ἐν τῷ Πατριαρχείῳ οἴκων ἔβλαψαν, πλὴν τῆς οἰκίας τοῦ δραγουμάνου, ὡς εἴρηται. Καὶ ταῦτα μὲν ἐγένοντο μέχρι τῆς ὀγδόης ὥρας τῆς Κυριακῆς, καθ' ἣν, ὡς εἴπομεν, ἐξήχθησαν ἐκ τοῦ Πατριαρχείου· ὅτε καὶ ὁ ἐπίτροπος μετὰ τοῦ πρώην ἐπιτρόπου κῦρ Γερασίμου ἐπανέκαμψαν ἀπὸ τῶν κριτῶν, ποιήσαντες ἐν αὐτοῖς νύκτας δύο, καὶ τὴν μὲν πρώτην ἐνυκτέρευσαν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ νακίπη, τῇ δὲ δευτέρᾳ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ μπᾶς-κιατίπη. Διαμένουσιν ὅμως τὰ πράγματα οὐχὶ τοσοῦτον ἀσάλευτα.

Σήμερον ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ, τῇ εἰκοστῇ τοῦ δεκεμβρίου, ὁ πανοικτίρμων Θεὸς ἐλεήσατο ἡμᾶς, καὶ διατηρήσαι καὶ διαφυλάξαι ἀσινεῖς καὶ ἀνεπηρεάστους, καὶ ἡμᾶς καὶ τὸν πανάγιον αὐτοῦ οἶκον, οἷς τρόποις οἶδε, διὰ τὸ ἄπειρον αὐτοῦ ἔλεος!

Τῇ κδ' τοῦ αὐτοῦ μηνός, τῇ παραμονῇ δηλαδὴ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, ἐνεποδίσθημεν ἅπαξάπαντες οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ ὀρθόδοξοι εἰς τὸ νὰ ἀπέλθωμεν εἰς τὴν ἁγίαν Βηθλεὲμ καὶ νὰ πανηγυρίσωμεν, ὡς εἴθισται ἐτησίως, τὴν παγκόσμιον πανήγυριν· διότι οἱ Φράροι, ὄντες ἐκεῖ ἐν τῇ Βηθλεέμ, πρῶτον διήγειραν ἐμφύλιον

πόλεμον, κινήσαντες τὸν λεγόμενον Γιακοὺπ Ζαάρ, ἐκ τῆς φατρίας αὐτῶν Βηθλεεμίτην, ὁμοῦ καὶ ὅλην τὴν γενεὰν τῶν Φαραχήδων κατὰ πάνω τῶν ἄλλων γενεῶν, Τούρκων καὶ Ῥωμαίων· ἔπειτα ἐμισθώσαντο καὶ τοὺς συνομώτας, τοὺς τὴν φάραγγα οἰκοῦντας Σιλωάμ, ἵνα πιάσωσι τοὺς δρόμους καὶ φονεύσωσιν ὅντινα εὕρουσι τῶν ὀρθοδόξων, καθὼς αὐτοὶ ἀπήγγειλαν ἡμῖν· καὶ διὰ τοῦτο, ἵνα μή τι γένηται τῶν ἀπευκταίων, ἐκωλύθημεν τῆς πρὸς τὴν ἁγίαν Βηθλεὲμ θείας πανηγύρεως. Οἱ αὐτοὶ Φράροι, ὁμοῦ καὶ οἱ Ἀρμένιοι, αὐταῖς μιαραῖς αὐτῶν χερσὶν ἐτόλμησαν οἱ δυσσεβέστατοι καὶ συνέτριψαν πᾶσαν τὴν ὀρθομαρμάρωσιν, τὴν ἐν τῷ Ἁγίῳ Κουβουκλίῳ, καὶ ἄλλα πολλὰ νεουργηθέντα κτίσματα ἔνδον τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ καὶ ἐν τῷ Καθολικῷ ἠχρείωσαν συντρίψαντες· ὅθεν καὶ μένει ἀργοῦν τὸ θεῖον ἔργον ἀπὸ τῆς ιζ' τοῦ ἤδη λήγοντος μέχρι τῆς σήμερον· κατέκαυσαν δὲ καὶ μέρος τῆς Ἁγίας Πόρτας οἱ καλοὶ μισθωτοὶ τῶν Μωαβιτῶν καὶ Ἀμμανιτῶν.

Κατὰ δὲ τὴν η' τοῦ τρέχοντος ἰανουαρίου, ὥρᾳ ὀγδόῃ τῆς ἡμέρας, ἐκράχθησαν εἰς τὸ κριτήριον τοῦ μουλλᾶ ὅ τε ἐπίτροπος καὶ ὁ πρώην ἐπίτροπος, καὶ ἐγένετο συμφωνία ἐνώπιον πάντων τῶν ἀχιάνιδων καὶ τῶν μικρῶν, ὅτι οὔτε ἡμεῖς νὰ κατατρέξωμεν τοὺς ἐντοπίους, οὔτε αὐτοὶ ἡμᾶς πλέον νὰ ἐνοχλήσωσιν, οὐδὲ εἰς τὸ παραμικρόν· καὶ οὕτω τῇ ἑνάτῃ ὥρᾳ διελύθη ἡ σύναξίς των καὶ ἀνῆλθον εἰς τὸ Πατριαρχεῖον οἱ ἐπίτροποι ἡσυχάζοντες ὁπωσοῦν. Οἱ ἐντόπτοι ὅμως, καίτοι, ὡς εἴπομεν, συμφωνήσαντες τοῖς χείλεσιν, ἀλλὰ οὐκ ἐπαύοντο ἐν τῷ ἀναμεταξὺ αὐτῶν φοβερίζοντες, ὅπως ἐκείνην τὴν νύκτα λαχόντες ἡμᾶς ἀμερίμνους ἐπιδράμωσιν - - - -

[Λείπει τὸ ἑξῆς].

III.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ μοναχοῦ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ

ΤΟΥ ΑΡΑΜΠΟΓΛΟΥ

δραγομάνου τοῦ Πατριαρχείου τῶν Ἱεροσολύμων

ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΚΑΤΑΠΑΤΟΥΜΕΝΗ.

(Cod. Patr. 176, pag. 1–357).

Πρόλογος Ἀνθίμου μοναχοῦ τοῦ ἐξ Ἀγχιάλου.

Τοῖς ἐντευξομένοις. — Εἰμὶ κἀγὼ χριστιανός· δι' ὃ ὀφειλομένως σπεύδω γενέσθαι καὶ τοῖς πλησίον ὠφέλιμος τῇ ἐκδόσει τῆς ἀνὰ χεῖρας βίβλου, ἣ ὄνομα *Ἱερουσαλὴμ καταπατουμένη*· δι' ἧς καὶ ὡς ναζιραῖος φιλαλήθως ἀνακαλύπτω τὰ ὄντα (ἀλλὰ πάνυ συντόμως, καθ' ἃ δεῖ), ὧν πάντες ἐπιθυμοῦσι καὶ οἵων εὔχονται ἔχειν τὴν γνῶσιν κατὰ συνέχειαν καὶ ἀλληλουχίαν τῶν ἐποχῶν καὶ τῆς χρονολογίας, ἣ δὴ τοὺς πάντας τέως διαλανθάνει, καὶ οὕτως ὁ ὀρθόδοξος ἐν ταύτῃ ὡς ἐν ἐσόπτρῳ καθορῶν τὸν μὴ κατ' ἐπίγνωσιν τῶν αἱρετικῶν ζῆλον, αὐτὸς ἐν ἐπιγνώσει καὶ οὐκ ἐν δεισιδαιμονίᾳ θερμότερος ἔσται. Διήρηται δὲ ἡ βίβλος ἐν πέντε τμήμασι· τὸ α' μὲν περιέχει τὸν κατάλογον ἀκριβῶς τῶν πατριαρχευσάντων ἐν Ἱερουσαλήμ, ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ πρώτου ἱεράρχου· τὸ δὲ β' περιέχει ἐκ τίνος ἐποχῆς ἤρξαντο οἱ Φράτορες καταπατεῖν τὴν Ἁγίαν Πόλιν, καὶ ὅσα καθ' ἡμῶν ἐδολιεύσαντο, καὶ ὅπως ἀφήρπασαν τὰ ἅγια προσκυνήματα καὶ μοναστήρια ἀφ' ἡμῶν· τὸ δὲ γ' ὡσαύτως ἐμπεριέχει πότε οἱ Ἀρμένιοι ἤρξαντο καταπατεῖν τὴν Ἁγίαν Πόλιν, καὶ ὅσα

καθ' ἡμῶν ἀναιδῶς κατειργάσαντο, καὶ πῶς ἀφήρπασαν τὰ ἡμῶν ἀφ' ἡμῶν· τὸ δὲ δ' ἐμπεριέχει ἐν μεταφράσει τοὺς ὑψηλοὺς βασιλικοὺς αὐτογράφους ὁρισμοὺς (ὅ ἐστι τὰ χατ-σερίφια), οὓς κατ' ἔλεος οἱ τροπαιοῦχοι ἀξιομνημόνευτοι καὶ δικαιότατοι ἡμῶν βασιλεις μεγαλοπρεπῶς ἀλληλοδιαδόχως ἐχαρίσαντο· τὸ ε' δὲ καὶ τελευταῖον τμῆμα ἐμπεριέχει τὸ παράρτημα τῶν ἐπισυμβάντων ἐν τῇ παρελθούσῃ πολυκρότῳ τῆς δεκαετηρίδος ἐποχῇ [1], ἐξ ὧν ἁπάντων εὔδηλον γίγνεται ποῦ καὶ πῶς κατεξοδεύθησαν τὰ τοῦ Παναγίου Τάφου κειμήλιά τε καὶ χρήματα· καὶ ἔστιν ἐν ἑνὶ λόγῳ ἡ βίβλος σύντομος ἅμα καὶ περίεργος ἱστορία καὶ ἅμα τῶν Ἁγιοταφιτῶν μικρὰ ἀπολογία· ἦν ἤρξατο μὲν ὁ κυρὸς Προκόπιος Ναζιανζηνός, διὰ δὲ τὸν ἐπισυμβάντα αὐτῷ πρόωρον θάνατον ἐπέθηκα ἐγὼ καὶ τὴν ἐσχάτην χεῖρα προσεπιδιορθώσας, ἅτε αὐτοπαθὴς καὶ αὐτόπτης γενόμενος. Μέμνησθε οὖν κἀμοῦ οἱ ἐντευξόμενοι, μέμνησθε δὲ καὶ τῶν φιλοτίμων καὶ φιλοχρίστων ἐκδοτῶν, ὧν ἡ μνήμη εἴη ἀθάνατος.

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ,

περιέχον τὸν κατάλογον τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων ἀπὸ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου μέχρι τοῦ ἤδη εὐκλεῶς πατριαρχεύοντος κυρίου Πολυκάρπου.

Μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πρῶτος ἱεράρχης καθίσταται ὁ παρ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ τῷ λγ' ἔτει χειροτονηθεὶς Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος, ὃς ἐπισκοπεύσας χρόνους κθ' ἐκομίσατο καὶ τὸν μαρτυρικὸν στέφανον, μνημονευόμενος ἐν τῷ Μηνολογίῳ κατὰ τὴν κγ' ὀκτωβρίου. Οὗτος πρῶτος συνέγραψε καὶ τὴν θείαν λειτουργίαν. — Μετὰ τοῦτον δεύτερος ἐπισκοπεύει Συμεὼν α', ὁ κατὰ σάρκα ἀνεψιὸς τοῦ Κυρίου· ἐπισκοπεύσας δὲ χρόνους κς', ἢ κατ' ἄλλους λθ', ἐκομίσατο καὶ οὗτος ἐπὶ Τραϊανοῦ αὐτοκράτορος τὸν ἱερομαρτυρικὸν στέφανον, μνημονευόμενος ἐν τῷ Μηνολογίῳ κατὰ τὴν κζ' ἀπριλίου. — Εἶτα ἐπισκοπεύει Ἰοῦστος α',

[1] [Ἐν τῷ κρασπέδῳ διὰ χειρὸς ἑτέρας: «ἐννοεῖ δὲ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, τὴν ἀπὸ τοῦ 1821 - 1831 διαρκέσασαν».

ὁ καὶ Ἰωσὴφ καὶ Βαρσαβᾶς καὶ Ἰούδας λεγόμενος, χρόνους ζ'· τούτου διάδοχος καθίσταται—Ζακχαῖος, οὐχ ὁ ἀρχιτελώνης· τοῦτον ἐπισκοπεύσαντα χρόνους θ' διαδέχεται—Τωβίας ἢ Τωβίτ, ἐπισκοπεύσας χρόνους β'· μετὰ τοῦτον—Βενιαμὶν α'· καὶ οὗτος ἐπισκοπεύει χρόνους β'. — Ἰωάννης α', ὁ τὴν κλῆσιν Χαριτώνυμος· καὶ οὗτος χρόνους β'.—Ματθίας ὁ καὶ Ματθαῖος χρόνον ἕνα.—Βενιαμὶν β', ὁ καὶ Φίλιππος λεγόμενος· καὶ οὗτος χρόνον ἕνα. — Σενέκας ὁ καὶ Πινθίας· χρόνον καὶ οὗτος ἕνα. — Ἰοῦστος β' ἢ Ἰούστης χρόνους ε'.—Λευὶς ἢ Λευῆ χρόνους β'.—Ἐφρὴς ὁ καὶ Ἐφραὶμ χρόνους γ'.—Ἰωσὴφ α', ὁ καὶ Ἰεσσαὶ λεγόμενος, χρόνον ἕνα ἢ ε' κατ' ἄλλους. — Ἰούδας ἐπὶ Ἀδριανοῦ Αἰλίου αὐτοκράτορος Ῥωμαίων χρόνους β'. Οἱ μέχρι τούτου ἐπισκοπεύσαντες ἦσαν ἐκ περιτομῆς.—Μετὰ δὲ τοῦτον ἱεραρχεύει ις' πρῶτος τῶν ἀπεριτμήτων Μάρκος· καὶ οὗτος ἐπὶ Ἀδριανοῦ, ὅστις κυβερνήσας τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐξ ἐθνῶν συγκροτηθεῖσαν ἐκκλησίαν χρόνους η' ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ.—Τούτου διάδοχος γίνεται Κασσιανὸς καὶ ἱεραρχεύει χρόνους ε'.—Εἶτα Ποῦπλιος· καὶ οὗτος χρόνους ὁμοίως ε'.—Μάξιμος α' χρόνους η'. — Ἰούλιος ὁ καὶ Ἰουλιανὸς χρόνους δ'.—Γάιος ὁ καὶ Γαϊανὸς ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλιανοῦ τοῦ φιλοσόφου χρόνους γ'. — Σύμμαχος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Μάρκου χρόνους β'. — Γάιος β', ὁ καὶ Κάιος, χρόνον ἕνα. — Ἰουλιανὸς ὁ καὶ Οὐάλης χρόνους δ'.—Καπίτων ὁ καὶ Καπιτὼν ἐπὶ Κομμόδου χρόνους γ' καὶ μῆνας ἕξ.—Ἡλίας α'· καὶ οὗτος χρόνους γ' καὶ μῆνας ἕξ.—Μάξιμος β' χρόνους δ'.—Ἀντώνιος χρόνους ε'. — Οὐάλης ὁ καὶ Βάλης χρόνους γ'. — Δολιτιανὸς ὁ καὶ Δολιχιανὸς χρόνους δ'.—Νάρκισσος χρόνους κ'· ὃς διὰ τὸ συκοφαντηθῆναι ὑπό τινων ἱεροκατηγόρων παραιτησάμενος ἀνεχώρησεν εἰς τόπον ἄγνωστον. — Διεδέξατο οὖν τὸν θρόνον Αἴλιος ἢ Δίων, ἐπισκοπεύσας χρόνους β'.—Εἶτα Γερμανίων χρόνους δ'.—Μετὰ τοῦτον Γόρδιος, ἐπὶ καίσαρος Ῥώμης Βασσιανοῦ Ἀντωνίου τοῦ Καρακάλλα, χρόνους ε'. Ἐπὶ τῆς ἱεραρχίας τούτου ἀναφαίνεται πάλιν ὁ θεῖος Νάρκισσος, καὶ ἀναλαμβάνει τὸν ἴδιον θρόνον· ἀλλὰ διὰ τὸ γῆρας μὴ δυνάμενος νὰ ὑπηρετῇ τὸ τῆς ἐπισκοπῆς λειτούργημα, καθίστησι διά-

δοχον κατὰ θείαν ἀποκάλυψιν τὸν ἐπίσκοπον τῆς Καππαδόκων Καισαρείας, ὃς ἦν Ἀλέξανδρος· ἀλλ' ὁ μὲν θεῖος Νάρκισσος μετ' ὀλίγον καιρὸν τῆς διαδοχῆς τοῦ θείου τούτου Ἀλεξάνδρου ἐκομίσατο καὶ τὸν μαρτυρικὸν στέφανον, μνημονευόμενος ἐν τῷ Μηνολογίῳ τῷ νέῳ κατὰ τὴν ζ' αὐγούστου· ὁ δὲ θεῖος Ἀλέξανδρος ἱεραρχεύσας χρόνους λε', ἢ κατ' ἄλλους λη', ἐκομίσατο καὶ οὗτος τὸν μαρτυρικὸν στέφανον, μνημονευόμενος κατὰ τὴν ιβ' δεκεμβρίου. — Μετὰ τοῦτον δὲ ἱεραρχεύει Μαρζαβάνης ἢ Μαζαβάνης, ἢ Ἀμαρζιπᾶν λεγόμενος, χρόνους ιε'.—Εἶτα Ὑμέναιος, ἐπὶ Γαληνοῦ υἱοῦ Οὐαλλεριανοῦ, χρόνους κδ', ἢ κατ' ἄλλους λα'.—Ζάμβας ἢ Ζάμβδας, ἢ κάλλιον Λάμβας, ἐπὶ καίσαρος Ῥωμαίων Πρόβου, χρόνους γ'.—Ἕρμων ἐπὶ Διοκλητιανοῦ χρόνους ιδ'. Μέχρι τούτου τοῦ ἱεράρχου οἱ τῶν Ῥωμαίων βασιλεῖς ἦσαν Ἕλληνες καὶ διῶκται τῆς ὀρθοδοξίας. — Μετὰ δὲ τὸ χριστιανίσαι τοὺς βασιλεῖς, ὧν πρῶτος βασιλεὺς Ῥωμαίων ὀρθοδοξότατος ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, διαδέχεται τὸν θρόνον Μακάριος α', ὅστις παρῆν καὶ ἐν τῇ α' ἁγίᾳ οἰκουμενικῇ συνόδῳ τῇ ἐν Νικαίᾳ, καὶ ἐπισκοπεύει χρόνους κ'.—Εἶτα Μάξιμος γ', ὁ καὶ Μαξιμωνᾶς, χρόνους δ', ἢ κατ' ἄλλους κγ'. — Κύριλλος ὁ παμμέγιστος, ἐπὶ Κωνσταντίου υἱοῦ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου· ὃς παρῆν καὶ ἐν τῇ β' ἁγίᾳ οἰκουμενικῇ συνόδῳ τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπὶ τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, καὶ τότε ὠνομάσθη αὐτός τε καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης. Πατριαρχεύει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος χρόνους ιε', ἢ κατ' ἄλλους κγ'[1]. Εἶτα ἐξορίζεται εἰς Ταρσὸν καὶ ἐπιβαίνει τοῦ θρόνου Ἐρέννιος ὁ καὶ Εἰρηναῖος χρόνους γ'.— Εἶτα Ἡράκλειος ὁ καὶ Εὐτύχιος· καὶ οὗτος χρόνους γ'. — Μετὰ τοῦτον Ἱλάριος ἢ Ἱλαρίων χρόνους ε'· τοὺς ὁποίους ἡ ἐκκλησία οὐ τάττει εἰς τὸν τῶν πατριαρχῶν κατάλογον, ὡς παραβάτας καὶ ἐπιβάτας τοῦ θρόνου. — Μετὰ δὲ τὸν Ἱλάριον ἀναδέχεται πάλιν τὸν θρόνον ὁ θεῖος Κύριλλος ἐπὶ τοῦ παραβάτου Ἰουλιανοῦ, καὶ ζήσας μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τοῦ θρόνου ἱκανοὺς ἔτι χρόνους ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ· ἐν δὲ τῷ Μηνολογίῳ μνημονεύεται

[1] [Ἐν τῷ κρασπέδῳ λγ'].

κατὰ τὴν ιη′ μαρτίου.—Τοῦτον διαδέχεται Ἰωάννης β′, καὶ πατριαρχεύει χρόνους κγ′, ἢ κατ' ἄλλους κθ′. — Καὶ μετὰ τοῦτον Πραΰλιος χρόνους κ′.—Εἶτα Ἰουβενάλιος, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ καὶ ἐπὶ Μαρκιανοῦ, ὃς παρῆν καὶ ἐν ταῖς ἁγίαις οἰκουμενικαῖς συνόδοις, τῇ ἐν Ἐφέσῳ γ′ καὶ τῇ ἐν Χαλκηδόνι δ′· πατριαρχεύει δὲ χρόνους κη′.—Εἶτα ἀποβάλλεται καὶ ἐπιβαίνει τοῦ θρόνου Θεοδόσιος ὁ Μονοφυσίτης, καὶ κατακρατήσας τοῦ θρόνου μῆνας εἴκοσι καθαιρεῖται καὶ ἀποδίδοται τῷ θρόνῳ ὁ θεῖος πάλιν Ἰουβενάλιος, καὶ πατριαρχεύει ἔτι χρόνους δέκα· μνημονεύεται δ' ἐν τῷ νέῳ Μηνολογίῳ κατὰ τὴν β′ ἰουλίου. — Μετὰ δὲ τὸν θεῖον Ἰουβενάλιον πατριαρχεύει Ἀναστάσιος α′ χρόνους ιη′. — Τοῦτον ἀποβάλλει δυναστικῶς καὶ ἐπιβαίνει τοῦ θρόνου Γερόντιος ὁ Μονοφυσίτης, κατακρατήσας τοῦ θρόνου χρόνον ἕνα· οὗ καθαιρεθέντος πατριαρχεύει κανονικῶς Μαρτύριος ὁ Καππαδόκης χρόνους η′, ἢ κατ' ἄλλους θ′.—Εἶτα Σαλλούστιος χρόνους καὶ οὗτος η′ ἢ θ′. Ἐπὶ τούτου ἀπέσχισεν ὁ πάπας Ῥώμης διὰ τὸ ἑνωτικὸν τοῦ Ζήνωνος.—Μετὰ τοῦτον ἀνάγεται εἰς τὸν θρόνον Ἠλίας β′, Ἄραψ τὸ γένος, καὶ πατριαρχεύσας χρόνους κγ′ ἐξορίζεται ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου· μεθ' ὃν πατριαρχεύει— Ἰωάννης γ′ ὁ σταυροφύλαξ χρόνους ια′ ἢ ιγ′, μνημονευόμενος ἐν τῇ Μηνολογίῳ Νικοδήμου τῇ λ′ μαρτίου.—Εἶτα Πέτρος ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου χρόνους ιή′ ἢ κ′. Μνημονεύεται καὶ οὗτος ἐν τῷ αὐτῷ Μηνολογίῳ κατὰ τὴν ια′ μαρτίου εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου Γεωργίου τοῦ Σιναΐτου.—Μακάριος β′ χρόνους γ′, οὗ παραιτησαμένου γίνεται—Εὐστόχιος, ὃς παρῆν καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ οἰκουμενικῇ ε′ συνόδῳ τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου.—Μετὰ δὲ τοῦτον, πατριαρχεύσαντα χρόνους λθ′, ἢ κατὰ ἄλλους με′, ἀναδέχεται πάλιν τὸν θρόνον ὁ—Μακάριος β′, καὶ πατριαρχεύει ἔτι χρόνους δ′.—Μεθ' ὃν Ἰωάννης δ′ χρόνους ε′. — Εἶτα Ἀμμὼς χρόνους η′, ἐπὶ Μαυρικίου· μετὰ τοῦτον—Ἰσαάκιος ὁ καὶ Ἡσύχιος, καὶ πατριαρχεύει χρόνους η′. Ἐπὶ τούτου ἐγεννήθη ὁ Μωάμεθ τῷ χ′ σωτηρίῳ ἔτει.—Μετὰ τοῦτον διαδέχεται τὸν θρόνον Ζαχαρίας, ἐπὶ βασιλέως Ἡρακλείου· οὗ τῷ ε′ ἔτει

τῆς βασιλείας ἑάλω ἡ Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Περσάρχου Χοσρόου· ὑφ' οὗ ἀπήχθη μετὰ τῶν λοιπῶν ὀρθοδόξων εἰς Βαβυλῶνα[1] αἰχμάλωτος καὶ ὁ θεῖος οὗτος Ζαχαρίας· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Ἡράκλειος κατατροπώσας τὸν Χοσρόην ἐλυτρώσατο τοὺς ὀρθοδόξους καὶ τὸν πατριάρχην Ζαχαρίαν, καὶ ἀνέλαβε τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὁ οὖν θεῖος Ζαχαρίας ἐπιστρέψας εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν τιμίων ξύλων, ὕψωσεν αὐτὰ ἐν τῷ ἁγίῳ Γολγοθᾷ, ὡς ἦσαν ἐν τῇ θήκῃ αὐτῶν ἀνέπαφα, καὶ ἐχάρησαν ὁ λαὸς καὶ ὁ βασιλεύς, δοξάζοντες τὸν ἐν τούτοις προσηλωθέντα κύριον καὶ λυτρωτὴν τοῦ παντὸς Ἰησοῦν Χριστόν. Ὁ δὲ θεῖος Ζαχαρίας πατριαρχεύσας πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ καὶ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν χρόνους κβ', ἢ κατ' ἄλλους κε', ἀπῆλθεν εἰς τὰς αἰωνίους μονάς, μνημονευόμενος ἐν τῷ Μηνολογίῳ κατὰ τὴν κα' φεβρουαρίου.—Μεθ' ὃν ἀνάγεται εἰς τὸν θρόνον Μόδεστος καὶ πατριαρχεύει χρόνον ἕνα· ὅστις μνημονεύεται ἐν τῷ Μηνολογίῳ κατὰ τὴν ις' δεκεμβρίου. — Μετὰ τοῦτον Σωφρόνιος α'. Ἐπὶ τούτου παρεδόθη ἡ Ἱερουσαλὴμ τῷ Ὦμερ-Χαττὰπ ἐν ἔτει σωτηρίῳ χλς'· παρ' οὗ ἐδόθη τῷ πατριάρχῃ τούτῳ ἀχδιναμὲς (συνθήκη) εἰς ἀραβικὴν διάλεκτον περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ προσκυνημάτων. Πατριαρχεύσας δὲ χρόνους ιβ' ἀνῆλθεν εἰς τὰς ἐπουρανίους σκηνάς, μνημονευόμενος κατὰ τὴν ια' μαρτίου. Διὰ γοῦν τὴν τῶν Σαρακηνῶν τυραννίαν μένει ὁ θρόνος τῶν Ἱεροσολύμων ἄνευ πατριάρχου χρόνους κθ'. — Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας Κώνσταντος, ἐγγόνου τοῦ βασιλέως Ἡρακλείου, πατριαρχεύει, κατὰ τὸν Εὐτύχιον, Γεώργιος α' χρόνους ιδ'.—Εἶτα Θεόδωρος α' χρόνους ι' ἢ ιδ'. Τούτου ὁ τοποτηρητὴς Γεώργιος ὁ πρεσβύτερος μοναχὸς παρῆν ἐν τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ ἕκτῃ συνόδῳ τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου.—Μετὰ τοῦτον γίνεται Ἀναστάσιος β', καὶ πατριαρχεύει χρόνους κε'· παρῆν δὲ οὗτος καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ οἰκουμενικῇ πενθέκτῃ συνόδῳ τῇ ἐν Τρούλλῳ λεγομένῃ. — Μετὰ τοῦτον Ἰωάννης ε' χρόνους μ'.—Εἶτα Γεώργιος β' χρόνους δ'.—Μεθ' ὃν Θεόδωρος β' χρόνους ιθ'. — Ἔπειτα Ἠλίας γ', οὗ

[1] [Ἐν τῷ κρασπέδῳ *Περσίαν*].

ὁ τοποτηρητὴς Θωμᾶς παρῆν ἐν τῇ ἁγίᾳ οἰκουμενικῇ ἑβδόμῃ συνόδῳ τῇ ἐν Νικαίᾳ, ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Πατριαρχεύει δὲ οὗτος χρόνους λς' καὶ διαδέχεται τὸν θρόνον ὁ εἰρημένος—Θωμᾶς α' χρόνους δέκα.—Εἶτα Βασίλειος ὁ μαθητὴς αὐτοῦ, ὁμοίως δέκα, ἢ κατ' ἄλλους ιε'.—Ἰωάννης ς' χρόνους δ'· ὃς διὰ τὴν τῶν Σαρακηνῶν τυραννίαν παραιτησάμενος ἀνεχώρησε.—Σέργιος α', υἱὸς τοῦ Δαμασκηνοῦ Μανσούρ, χρόνους ις'.— Σολομὼν ὁ καὶ Σαλμωνᾶς χρόνους δ'. — Θεόδωρος ὁ καὶ Θεοδόσιος χρόνους ι'.—Ἠλίας δ', ἀδελφὸς τοῦ ἄνωθεν Σεργίου α', χρόνους κθ'· καὶ κοιμηθεὶς θάπτεται ἔνδον τῆς ἐκκλησίας τοῦ προφήτου Ἠλιού, τῆς μεταξὺ Ἱερουσαλὴμ καὶ Βηθλεὲμ κειμένης.—Σέργιος β' χρόνους δ' καὶ μῆνας η'.—Λέων χρόνους ιζ'.—Ἀθανάσιος α' χρόνους β', ὃς ἀσθενήσας παρητήσατο.—Νικόλαος χρόνους ιε'.—Χριστόδουλος α' ὁ Ἀσκαλωνίτης χρόνους ιδ' ἢ κ'. Ἐπὶ τούτου ἤρξαντο αἱ ταραχαὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ βασιλέων κατὰ τῶν Σαρακηνῶν· διὸ φοβηθεὶς ἀνεχώρησεν εἰς Ῥέμλι, κἀκεῖ ἀποδημήσας πρὸς Κύριον ἐτάφη ἐν τῇ ἐκεῖσε ἐκκλησίᾳ.—Ἰωάννης ὁ ζ' χρόνον ἕνα· ἐφ' οὗ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ βασιλεῖς, οἱ λεγομένοι Μαμελοῦκοι, ἁρπάζουσι τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τοὺς Σαρακηνούς, τοὺς εἰς Παγδάτι τότε βασιλεύοντας Χουλεφάϊ-Ἀμπασιγὲ λεγομένους, καὶ κατακαύσαντες τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, συγκατακαίουσι καὶ τὸν θεῖον τοῦτον Ἰωάννην. — Μεθ' ὃν γίνεται Ἀγάθων χρόνους ιδ'.—Χριστόδουλος β', ὁ καὶ Ἀγάπιος, χρόνους β' καὶ μῆνας ς'.—Θωμᾶς β' χρόνους ι' καὶ θνήσκει ἐν Αἰγύπτῳ.—Ἰωσὴφ ὁ ἰατροφιλόσοφος χρόνους γ' καὶ μῆνας η'.—Θεόφιλος α' χρόνους η'· οὗ θανόντος μένει ὁ θρόνος χηρεύων χρόνους ια'. — Εἶτα λαμβάνει τὸν θρόνον Νικηφόρος α' καὶ πατριαρχεύει χρόνους ε'.—Μεθ' ὃν Ὀρέστης χρόνους κβ'· ἦν δὲ οὗτος ἐξ αἵματος βασιλικοῦ. Ἐπὶ τούτου ἤρξατο ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς ὁ Ἀργυρόπουλος ἀνακτίσαι τὸν ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ ζ' πυρποληθέντα ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, ἀλλ' οὐκ ἔφθασε τελειῶσαι ἀποδοὺς τὸ χρεών· ἀπετελείωσαν δὲ τοῦτον οἱ αὐτοκράτορες Μιχαὴλ ὁ Παμφλαγὼν καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος, ἐπιστατοῦντος τοῦ εἰρημένου Ὀρέστου· ὃς

ἀπελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ. — Μετὰ δὲ τοῦτον πατριαρχεύει Μηνᾶς μῆνας ὀκτώ.—Εἶτα Σωφρόνιος β′ χρόνους ιβ′. Ἐπὶ τούτου ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,ανε′ ἤρξαντο ἀπέρχεσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα οἱ Δυτικοὶ χάριν προσκυνήσεως τῶν Ἁγίων Τόπων. — Μετὰ δὲ τοῦτον πατριαρχεύει Μάρκος β′ χρόνους ιδ′. — Συμεὼν β′, ὁ γράψας κατὰ ἀζύμων, χρόνους ιβ′.—Εὐθύμιος χρόνους ιθ′, ἐφ' οὗ ἑάλω ἡ Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν Δυτικῶν ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αϟθ′, ἰουλίου ιε′· ἐκυρίευσαν δ' αὐτὴν χρόνους πη′.— Μετὰ δὲ ταῦτα καθίσταται πατριάρχης Ἀγάπιος ὁ ἀπὸ Σελευκείας τῆς Πιερίας[1] χρόνους ε′. — Σάββας ὁ ἀπὸ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης χρόνους ιγ′.—Εὐχέριος χρόνους ς′.—Ἰάκωβος β′ χρόνους ιε′.—Ἀρσένιος χρόνους κ′.—Ἰωάννης η′ χρόνους ζ′.—Νικηφόρος β′ χρόνους θ′.—Δοσίθεος α′ ἐπὶ Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου χρόνον ἕνα, καὶ μετατίθεται εἰς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον· ἐπὶ τούτου ἑάλω ἡ Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Μέλεκ-Σαλὰχ-ἐδδίν, σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου, διωχθέντων τῶν Δυτικῶν ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αρπζ′. — Ἀθανάσιος β′ χρόνους λε′· ἐπὶ τούτου ἑάλω ὑπὸ τῶν Δυτικῶν ἡ Κωνσταντινούπολις ἐν ἔτει ,ασδ′, ἀπριλίου ιβ′. — Λεόντιος χρόνους λη′, μνημονευόμενος κατὰ τὴν ιδ′ μαΐου εἰς τὸ Νέον Ἐκλόγιον.—Γρηγόριος α′ χρόνους κζ′. Ἐπὶ τούτου ἀνέλαβον οἱ Ῥωμαῖοι τὴν Κωνσταντινούπολιν. — Λάζαρος χρόνους ιγ′, — καὶ ἐπιβαίνει τοῦ θρόνου δυναστικῶς Γεράσιμος ὁ παράνομος· — ἐπὶ δὲ Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ ἀναλαμβάνει πάλιν τὸν θρόνον ὁ Λάζαρος. — Σωφρόνιος γ′ χρόνους μς′. — Δωρόθεος α′ χρόνους λη′, ἢ κατ' ἄλλους μη′.— Θεόφιλος β′, ἐπὶ Μανουὴλ Παλαιολόγου τοῦ γέροντος καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου, χρόνους λβ′.—Θεοφάνης α′ χρόνους ιε′. Ἐπὶ τούτου συνήχθη καὶ ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ ψευδοσύνοδος. —Ἰωακεὶμ χρόνους θ′ ἢ ιβ′, ἐφ' οὗ ἑάλω ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπὸ τοῦ σουλτὰν Μεχμέτη β′ ἐν ἔτει ,αυνγ′, μαΐου κθ′, ἡμέρᾳ Τρίτῃ.—Ἀθανάσιος γ′ χρόνους δ′. Οὗτος ἀπελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔλαβε παρὰ τοῦ ῥηθέντος σουλτὰν Μεχμέτη β′ βασιλικὸν αὐτόγραφον

[1] [Ἐν τῷ κρασπέδῳ· «Συρίας»].

(χάτι-σσερίφι) περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ προσκυνημάτων ἐν ἔτει ὀθωμανικῷ 862.—Γρηγόριος β′ χρόνους κς′, ἢ κατ᾽ ἄλλους λς′.—Δωρόθεος β′, ὁ καὶ Ἀτάλλας ἀραβιστὶ λεγόμενος, χρόνους μα′. Ἐπὶ τούτου ἑάλω ἡ Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ σουλτὰν Σελίμη α′, ἀποδιώξαντος ἐκεῖθεν τοὺς Τζερκέζους καὶ Αἰγυπτίους. Ἔλαβε καὶ οὗτος παρὰ τοῦ ῥηθέντος σουλτὰν Σελίμη α′ βασιλικὸν αὐτόγραφον περὶ τῶν αὐτῶν προσκυνημάτων.—Μετὰ δὲ τοῦτον διεδέξατο τὸν θρόνον ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αφλδ′ Γερμανὸς ὁ Πελοποννήσιος, ἀπὸ χωρίου τῆς Τριπολιτζᾶς Ἀράχοβα. Οὗτος κατεσκεύασε τὸ Ἅγιον Κουβούκλιον τοῦ Παναγίου Τάφου, πατριαρχεύσας χρόνους με′.—Σωφρόνιος δ′· καὶ οὗτος Πελοποννήσιος ἀπὸ Δημιτζάνης, χρόνους κζ′, ἢ κατ᾽ ἄλλους λζ′. — Μεθ᾽ ὃν πατριαρχεύει Παΐσιος (καὶ οὗτος ἀπὸ Δημιτζάνης) χρόνους ιε′ ἢ ιή′.—Νεκτάριος ὁ Κρής, ὃς ἦν Σιναΐτης πρότερον, καὶ πατριαρχεύσας χρόνους ζ′ καὶ μῆνας θ′ παρητήσατο οἰκειοθελῶς καὶ διαδέχεται τοῦτον—Δοσίθεος β′· καὶ οὗτος Πελοποννήσιος ἀπὸ χωρίου τῆς Κορίνθου Ἀράχοβα· πατριαρχεύει χρόνους λη′ καὶ διαδέχεται αὐτὸν ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ, ὁ ἀπὸ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης προβιβασθείς, Χρύσανθος ὁ σοφώτατος, καὶ πατριαρχεύει χρόνους κβ′· ὃν διαδέχεται ὁ ἀπὸ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης προβιβασθεὶς—Μελέτιος ὁ ἐξ Αἴνου, χρόνους θ′·—μεθ᾽ ὃν ὁ ἀπὸ Καισαρείας Παρθένιος ὁ ἐξ Ἀθηνῶν· πατριαρχεύσας δὲ χρόνους λβ′, ἢ κατ᾽ ἄλλους λε′, παρητήσατο οἰκειοθελῶς·—οὗ διάδοχος ὁ ἀπὸ Βηθλεὲμ Σωφρόνιος ε′. Οὗτος ἦν ἀπὸ Βερροίας τῆς Συρίας· τὴν σήμερον λέγεται Χαλέπι. Κυβερνήσας δὲ τὸν Ἱεροσολυμιτικὸν θρόνον χρόνους δ′, τῷ ,αψοδ′ σωτηρίῳ ἔτει μετατίθεται εἰς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, κατὰ τὴν κε′ μηνὸς δεκεμβρίου· ἀνάγεται δὲ εἰς τὸν τῶν Ἱεροσολύμων θρόνον ὁ ἀπὸ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης προβιβασθεὶς—Ἀβραάμιος ὁ ἐξ Ἰβηρίας ὁρμώμενος, πατριαρχεύσας χρόνους ιβ′. — Μεθ᾽ ὃν ἀνάγεται εἰς τὸν θρόνον ὁ ἀπὸ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης Προκόπιος ὁ ἀπὸ Ζαγορᾶς καταγόμενος, πατριαρχεύσας χρόνον ἕνα. — Μετὰ τοῦτον ἀναβιβάζεται εἰς τὸν θρόνον ὁ ἀπὸ Σκυθοπόλεως προβιβασθεὶς

*

Ἄνθιμος ὁ ἀπὸ τῆς Μεσοποταμίας ὁρμώμενος ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,ᾠπη′ κατὰ τὴν κγ′ ὀκτωβρίου, καὶ πατριαρχεύσας χρόνους κ′ ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ. — Τοῦτον διαδέχεται κανονικῶς καὶ ἀνάγεται εἰς τὸν θρόνον ὁ ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Βηθλεὲμ προβιβασθεὶς ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αωη′, κατὰ τὴν δεκάτην νοεμβρίου, ὁ ἤδη εὐκλεῶς πατριαρχεύων Πολύκαρπος ὁ ἐξ Ἀγχιάλου τῆς Θράκης ὁρμώμενος [1].

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ,

περιέχον τὰ καθ' ἡμῶν ἐπισυμβάντα παρὰ τῶν Φράγκων περὶ τῶν παναγίων προσκυνημάτων καὶ τόπων.

Οἱ Φράγκοι ἤρξαντο ἀπέρχεσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα χάριν προσκυνήσεως ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Σωφρονίου τοῦ Βου τῷ ,ανε′ σωτηρίῳ ἔτει· ἀλλὰ κατὰ τὸ ,αιηθ′ κροτήσαντες τὸν σταυροφορικὸν λεγόμενον πόλεμον ἐκυρίευσαν τὴν Ἱερουσαλήμ· τῷ δὲ ,αρπζ′ ἔτει, ἢ κατ' ἄλλους ,αρπθ′, ὁρμήσας ἀπ' Αἰγύπτου ὁ Μέλεκ-Σαλὰχεδδίν, καὶ κυριεύσας τὴν Ἱερουσαλήμ, τοὺς μὲν τῶν Φράγκων κατέσφαξε, τοὺς δὲ διόλου ἀπέβαλε καὶ ἀπεδίωξε. Μετὰ παρέλευσιν οὖν πολλοτάτων χρόνων ἤρξαντο πάλιν [2] ἀπέρχεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ μὴ ἔχοντες ἐν αὐτῇ ἐκκλησίαν καὶ κατοικίας προσέπεσον τοῖς τότε πατριάρχαις, Ἄραψιν οὖσι, καὶ ἔλαβον παρ' αὐτῶν κατ' ἔλεος τὴν ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Σιὼν (ἡμετέρα γὰρ ἦν τότε) μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν οἰκημάτων· ἀλλ' ὕστερον καὶ ταύτης ἀποστερηθέντες [3]

[1] [Παρέπονται προσθῆκαι μεταγενέστεραι περὶ τῶν μέχρι Νικοδήμου α′ πατριαρχῶν]. — [2] [Ἐν τῷ κρασπέδῳ· «περὶ τὰ τέλη τοῦ 1517»].

[3] Ἡ Σιών, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω, ἦν ὑπὸ τὴν κυριότητα ἡμῶν ἄχρι Σωφρονίου τοῦ δ′, καθὰ ῥητῶς καὶ ἐν τοῖς ὁρισμοῖς τοῦ τε Σουλτὰν Σελίμη α′, τοῦ κυριεύσαντος τὴν Ἱερουσαλήμ, διαλαμβάνεται, καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμάν· ἀλλ' ὅτε εἶχον αὐτὴν οἱ Φράγκοι ἀπελθὼν εἰς Ἑβραῖος, γνωστὸς τῷ τότε τοπάρχῃ καὶ μέγα παρ' αὐτῷ ἰσχύων, καὶ κωλυθεὶς παρ' αὐτῶν τοῦ προσκυνῆσαι τὰ ἐκεῖ προφητικὰ μνήματα, μᾶλλον δὲ καὶ ἀτίμως ἀποβληθείς, προσελθὼν τῷ τοπάρχῃ καὶ διαφοροτρόπως παρακινήσας καὶ διεγείρας, κατέπεισεν ἵνα ἀποβάλῃ ἐκεῖθεν τοὺς Φράγκους· ὃς ἀποβαλὼν τούτους ἐκεῖθεν κατέστησε — φεῦ — τὴν ἐκκλησίαν τζαμί, καθὼς μέχρι τῆς σήμερον φαίνεται, ἐξ αἰτίας τῶν Φράγκων.

ἔλαβον παρὰ τῶν Ἰβήρων δι' ἐνοικίου τὸ ἐντὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἢ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐπονομαζόμενον (τῶν Ἰβήρων γὰρ ἦν καὶ τοῦτο, καθὼς καὶ ἄλλα), καὶ μέχρι καιροῦ ἐπλήρωναν αὐτοῖς τὸ ἐνοίκιον· ὕστερον δὲ ἰδιοποιησάμενοι κατεκράτησαν δυναστικῶς ἐκεῖνο καὶ κατακρατοῦσιν ἄχρι τῆς σήμερον. Ἐπὶ δὲ τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Πελοποννησίου, τοῦ κατὰ τὸ ,αφλδ^ον ἔτος πατριαρχεύσαντος, εὐκαιρίας οἱ καλοὶ Φράγκοι δραξάμενοι, διὰ τὸ τὸν Γερμανὸν διατρίβειν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ πέραν τοῦ Ἰορδάνου χωρία χάριν ἐλέους καὶ βοηθείας (ἦσαν γὰρ τότε ἐκεῖ Ἄραβες πλούσιοι καὶ ἐλεήμονες), εἰσῆλθον εἰς τὸν τῆς Ἀναστάσεως ναὸν καὶ ἤρξαντο λειτουργεῖν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Ἀποκαθηλώσει, ἐπὶ τῆς σιδηρᾶς διακένου τραπέζης των, ἣν ὥσπερ κιβώτιον ἐπίτηδες ἀντεστραμμένον τότε κατεσκεύασαν. Ἀλλὰ μαθὼν τοῦτο ἐκεῖ ὁ θεῖος Γερμανὸς καὶ ἐλθὼν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπέβαλεν ἐκεῖθεν τὴν τράπεζάν των. Ἐπὶ δὲ τοῦ Σωφρονίου τοῦ δ', τοῦ κατὰ τὸ ,αφπα' ἔτος μετὰ τὸν Γερμανὸν πατριαρχεύσαντος, οἱ βέλτιστοι οὗτοι Φράγκοι πλῆθος χρημάτων πρὸς τοὺς ἐντοπίους τῶν Τουρκῶν διανείμαντες ἔλαβον ὑπὸ τὴν δεσποτείαν των τὸν ἅγιον Γολγοθᾶν ἐν τῷ ναῷ καὶ τὸ Ἅγιον Σπήλαιον τοῦ Ἰησοῦ ἐν Βηθλεέμ. Ὁ οὖν ῥηθεὶς Σωφρόνιος ἀναγκασθεὶς ἐξώδευσε τὰ διπλᾶ· ἀλλὰ μόλις τὸ ἥμισυ τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ ἠδυνήθη νὰ λάβῃ ὀπίσω· τὸ δὲ Ἅγιον Σπήλαιον τῆς Βηθλεὲμ ἔμεινεν εἰς χεῖράς των ἄχρι τῆς πατριαρχείας τοῦ κῦρ Θεοφάνους. Ἐπὶ δὲ τοῦ Θεοφάνους ἀπατήσαντες οἱ φίλοι τὸν σουλτὰν Μουράτη δ' διὰ τοῦ ὑπάτου αὐτοῦ Ἰπραχίμ· πασσα, ἐξέλαβον καὶ ὁρισμὸν ἀπατηλῶς περὶ τῆς ἁγίας Βηθλεέμ· ἀλλὰ τοῦ ῥηθέντος ὑπάτου κατὰ τοῦ Παγδατίου ἐκστρατεῦσαι προσταχθέντος, εὑρὼν εὐκαιρίαν ὁ κῦρ Θεοφάνης δέδωκε τῷ βασιλεῖ ἀναφορὰν διὰ τοῦ ἀνθυπάτου Καρᾶ-Μουσταφᾶ-πασσα, ὑποδηλώσας ἐν αὐτῇ τῷ βασιλεῖ καὶ τὴν δολιοτροπίαν τοῦ ὑπάτου. Ὁ γοῦν βασιλεὺς ἐπιγνοὺς τὰ γενόμενα, ἴδιον ἐπίτηδες εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπέστειλεν ἄνθρωπον, ὃς σφραγίσας τὸ ἅγιον ἐν Βηθλεὲμ Σπήλαιον, καί τινας τῶν Φραγκοπατέρων μεθ' ἑαυτοῦ συμπαραλαβών,

ἐπανῆλθεν αὖθις εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα κρισολογηθεὶς ὁ Θεοφάνης μετ' αὐτῶν ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ σεϊχουλισλάμη καὶ τῶν καζασκέριδων καὶ ἄλλων ἀρχικῶν καὶ μεγιστάνων τοῦ Δεβλετίου ἔλαβε κατὰ τῶν Φράγκων χάριτι Θεοῦ τὰ νικητήρια· καὶ λαβὼν ὁρισμὸν διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ἐπικυρωμένον ἀπέστειλεν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀπέσπασεν ἀπὸ τὰς ἁρπακτικὰς χεῖρας τῶν Φράγκων τό τε Ἅγιον Σπήλαιον καὶ τὰς κλεῖς αὐτοῦ ἐν ἔτει ὀθωμανικῷ 1047. Ὁ αὐτὸς Θεοφάνης ἀνεκαίνισε καὶ ἐπὶ τῆς στεφηφορίας τοῦ σουλτὰν Ἰπραχὶμ τὸν ῥηθέντα ὁρισμὸν τοῦ σουλτὰν Μουράτη δ', λαβὼν καὶ παρ' αὐτοῦ ἄλλον ἀπαράλλακτον μὲ χάτι ἐν ἔτει ὀθωμανικῷ 1054[1]· ἀλλ' ἐπὶ λόγῳ τοῦ νὰ μὴν ἐνοχλῶνται εἰς τὸ ἑξῆς περὶ τῆς Βηθλεὲμ παρὰ τῶν Φράγκων οἱ κατὰ καιρὸν πατριάρχαι τῶν Ἱεροσολύμων, ὑπέσχετο ὁ κῦρ Θεοφάνης νὰ δίδωνται κατ' ἔτος εἰς τὸ ἰμαρέτι (πτωχοτροφεῖον) τοῦ τζαμιοῦ τοῦ σουλτὰν Ἀχμέτη, τοῦ πατρὸς τοῦ σουλτὰν Μουράτη τούτου, ἀνὰ χίλια γρόσια κατ' ἔτος· τὰ ὁποῖα ὁ κῦρ Δοσίθεος ἐπὶ τῆς πατριαρχείας του διὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα παρὰ τῶν Φράγκων ὕστερον ἀνέτρεψε διὰ βασιλικοῦ ὁρισμοῦ, ἀπαλλάξας τοὺς μετ' αὐτὸν καὶ ἑαυτὸν ἀπὸ τὴν δόσιν ἐκείνην, ὡς εἰρήσεται κατόπιν ἐν τοῖς κατ' ἐκεῖνον.

Ἐπὶ δὲ τῆς πατριαρχείας τοῦ κῦρ Δοσιθέου, ἐπιτροπεύοντος ἐν Ἱερουσαλὴμ τοῦ πρώην Ἱεροσολύμων κῦρ Νεκταρίου κατὰ τὸ σωτήριον ,αχοδ' ἔτος, ἐλτζῆς τις Φραντζέζος λαβὼν ὁρισμόν, ὡς ἔθος, ἵνα ἀπέλθῃ εἰς Ἱερουσαλὴμ χάριν προσκυνήσεως, ἔφθασεν εἰς Ἰόππην. Οἱ οὖν Φράροι ἐν Ἱερουσαλὴμ ὡς ἔμαθον τοῦτο, φουσκωθέντες ἐστόλισαν τὸ Ἅγιον Κουβούκλιον ἔνδοθεν· πλὴν μὴ ἀρκεσθέντες εἰς τὸν ἔνδον τοῦ Κουβουκλίου γενόμενον καλλωπισμόν, ἠθέλησαν νὰ στολίσωσι καὶ τὸ ἐκτὸς τοῦ Κουβουκλίου καὶ ἄνωθεν· ἀλλ' ἐμποδιζόμενοι παρὰ τῶν ἡμετέρων τῆς ἐπὶ τοῦ Κουβουκλίου ἀναβάσεως[2], ἐκτύπησαν τρεῖς τῶν πατέρων μας, τὸν

[1] Ὁ παρὰ τοῦ σουλτὰν Ἰπραχὶμ ἐκδοθεὶς ὁρισμὸς ὢν σύμφωνός τε καὶ ἀπαράλλακτος μὲ τὸν τοῦ σουλτὰν Μουράτη δ' δὲν μετεφράσθη, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ταυτολογίας.

[2] Ἐκωλύοντο τῆς ἀναβάσεως οἱ Φράροι παρὰ τῶν Ῥωμαίων δικαίως· ἐπικρατεῖ γὰρ ἐν Ἱερουσαλὴμ εἰς ὅλα κοινῶς τὰ ἐκεῖ ἔθνη κακίστη συνήθεια τοιαύτη· ἤτοι τὸ

σκευοφύλακα Ζακχαῖον, τὸν πνευματικὸν Μακάριον καὶ τὸν μοναχὸν Κλήμεντα (ἀλλ' οἱ μὲν δύο ἔζησαν ὕστερον, ὁ δὲ Κλήμης ἔμεινε πάραυτα θανατωμένος), καὶ οὕτως ἀναβάντες τότε ἐπάνω εἰς τὸ Κουβούκλιον ἐκυρίευσαν ὅλον ὕστερον δυναστικῶς. Καὶ οὐ μόνον ταῦτα εἰργάσαντο καθ' ἡμῶν τὰ δεινὰ καὶ τὸ ἅγιον ἐκυρίευσαν Κουβούκλιον, ἀλλὰ καὶ καθ' ἡμῶν ἔγραψαν τὰ μύρια καὶ εἶπον πρὸς τὸν Κελτόν· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ λειτουργῶμεν ἐν αὐτῷ μᾶς ἐμπόδισαν ἀπανθρώπως οἱ ἀγνώμονες. Ὁ δὲ Κελτὸς ἀνελθὼν ἀπὸ Ἰόππης εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ διαβὰς ἔμπροσθεν τῆς θύρας τοῦ ἡμετέρου Πατριαρχείου, ἐπρόσταξε τοὺς περὶ αὐτὸν καὶ ἐξέσχισαν τὰ καλυμμαύχια τῶν ἐκεῖσε παρευρεθέντων πατέρων μας· καὶ ἄλλας ἀτιμίας καὶ ἀχρειότητας ἐνέδειξαν πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ἔστειλεν ἐπιστολὴν ἀναίσχυντον καὶ ἀπειλητικὴν πρὸς τὸν πρώην Ἱεροσολύμων Νεκτάριον, ἐπίτροπον τότε ὄντα ἐν Ἱερουσαλὴμ τοῦ κῦρ Δοσιθέου (ὁ γὰρ Δοσίθεος μετὰ τὸ τελειῶσαι τὸν ναὸν τῆς Βηθλεὲμ ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν χάριν ἐλέους)· ὃς ἀναγνοὺς ἐκείνην, δειλίᾳ συσχεθείς, ἀνεχώρησεν εἰς τὸ Σίναιον ὄρος (Σιναΐτης γὰρ ἦν πρότερον)· ἀλλ' ἐπανῆλθε πάλιν ὕστερον. Οὗτος ὁ Κελτὸς εἰσελθὼν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων ἔμεινεν ἐν τῷ ναῷ, προσποιούμενος τὸν εὐλαβῆ καὶ θεοσεβῆ· ἀλλ' ὁ καθ' αὐτὸ σκοπός του ἦτον, εὑρὼν εὐκαιρίαν νὰ ἀφαρπάσῃ τὸ μέρος τῆς ἁγίας πέτρας ἢ κολώνας, ἐφ' ἧς ἐκάθισαν οἱ στρατιῶται τὸν Κύριον καὶ φορέσαντες τὸν ἀκάνθινον στέφανον ἐνέπαιζον αὐτῷ· τὸ ὁποῖον αὐτὸ κεῖται ὑπὸ τὴν ἁγίαν τράπεζαν τὴν ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τῷ τιμωμένῳ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀκανθίνου Στεφάνου. Ὡς δὲ ὁ ῥηθεὶς Κελτὸς ἐπεχείρησε τοῦ ἔργου, ἔμαθον ἐν τῷ ἅμα οἱ θυρωροὶ

ἅπαξ ποτὲ ἢ πρὸς χάριν, ἢ πρὸς ἀποφυγὴν ἔριδος, ἢ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν φθάσαν γενέσθαι, οὐκ ἀνατρέπεται ὕστερον εὐκόλως καὶ μὲ φιλίαν· ἀλλὰ προβαλλομένου τοῦ ὅτι "πέρισυ οὕτως ἐγένετο, τὸν παρελθόντα μῆνα ἔτζι ἠκολούθησε", καταντᾷ ἐκεῖνο τὸ ἅπαξ γενόμενον, ἢ δωρεὰ εἶναι καὶ χάρις, ἢ τελετὴ καὶ τζιριμόνια, ἢ ἄλλο τι παρόμοιον, νὰ γίνεται συνήθεια καὶ νὰ ἐπικρατῇ ὡς νόμος ἰσχυρός· πρᾶγμα τῷ ὄντι παραλογώτατον, ἀδικώτατον καὶ τοῖς λοιποῖς τῶν ἀνθρώπων ἀπίστευτον· ἀλλὰ τοῖς τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ τρέχοντα εἰδόσι δεκτὸν καὶ ὁμολογούμενον.

τὸ δρᾶμα, καὶ αἴφνης ἐπιδραμόντες εὗρον αὐτὸν μὲ τοὺς σκαπτῆρας εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ἀποβαλόντες τοῦ ναοῦ μετ' αἰσχύνης καὶ ἀτιμίας ἀπεδίωξαν κακῶς ἔχοντα. Μαθὼν οὖν ὁ κῦρ Δοσίθεος ἐν Κωνσταντίνου τὰ ὅσα εἰς Ἱερουσαλὴμ παρὰ τῶν Φράρων καὶ παρὰ τοῦ Κελτοῦ καθ' ἡμῶν συνέβησαν, δέδωκεν ἀναφορὰν περὶ τούτων τῷ σουλτὰν Μεχμέτῃ δ' εἰς Ἀδριανούπολιν, καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ ὑψηλὸν ὁρισμὸν κατὰ τὸ 1086 ἔτος, ἀπαράλλακτον κατ' ἔννοιαν καὶ σύμφωνον καθ' ὅλα μὲ τὸν ὁρισμὸν καὶ τὸ χάτι τοῦ σουλτὰν Μουράτη δ', τὸν ἐπὶ κῦρ Θεοφάνους ἐκδοθέντα, ὡς εἴρηται ἐν τοῖς κατ' ἐκεῖνον. Ὁ δὲ Κελτὸς ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντίνου ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, πολλά τε ὑπεκίνησε καὶ διενήργησεν, ἀλλὰ μάτην ὁ μάταιος καθ' ἡμῶν καὶ κενὰ ἐμελέτησεν· ὁ γὰρ Δοσίθεος καὶ δευτέραν ἐν Κωνσταντίνου δοὺς ἀναφορὰν τῷ βασιλεῖ, καὶ ἄλλον ἐξέλαβεν ὁρισμὸν κατὰ τὸ 1088 ἔτος, καὶ ἀπελθὼν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐξέβαλεν ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου τὰς καινοτομηθείσας ποδέας τῶν Φράγκων, ἔλαβεν ὑπὸ τὴν δεσποτείαν του τὸ Ἅγιον Κουβούκλιον καὶ ἔνδον αὐτοῦ, ὡς καὶ πρότερον, λειτουργεῖν ἤρξατο. Ταῦτα καὶ ὁ θεῖος Νεκτάριος, ὁ τῆς μακαριότητός του ἐπίτροπος, αὐταῖς ἰδὼν ὄψεσιν καὶ πλήρης χαρᾶς γενόμενος ἐδοξολόγησε τὸν Θεὸν καὶ εὐχαρίστησε τὸν τὴν προλαβοῦσαν θλῖψίν του εἰς χαρὰν μεταβαλόντα καὶ ἐν ἐσχάταις ταῖς ἡμέραις του παραμυθήσαντα.

Ὁ αὐτὸς κῦρ Δοσίθεος ἔλαβεν ὁρισμὸν καὶ παρὰ τοῦ σουλτὰν Σουλεϊμὰν β', ἐπὶ τῆς στεφηφορίας του, κατὰ τὸ 1099 ἔτος μὲ χάτι-σσερίφι ἐπικυρωμένον, ὅμοιον κατὰ πάντα καὶ σύμφωνον μὲ τοὺς προεκδοθέντας καὶ ἀνακαινισθέντας, ἐν ᾧ προσέθετο τὸ νὰ μὴ λιτανεύωσιν οἱ Φράγκοι πρὸ ἡμῶν, τὸ νὰ μὴ περιφέρωσι σημαίας καὶ φλάμπουρα, σταυρούς τε καὶ εἴδωλα, κερὶὰ καὶ μανουάλια· τὸ νὰ μὴ λειτουργῶσιν ἐν τῷ Κουβουκλίῳ, τὸ νὰ ἀρθῶσιν ὅσα ἐνεωτέρισαν, τὸ νὰ εἶναι ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς λς' μόνον Φράτορες, τὸ νὰ ἐναπομένωσιν ἔνδον τοῦ ναοῦ γ' μόνον, τὸ νὰ ἀπέρχωνται οὗτοι οἱ λς' μετὰ τριετίαν εἰς τὰς πατρίδας των, καὶ ἄλλοι νὰ ἔρχωνται ἀντ' ἐκείνων. Ἀλλ' οἱ Φραντζέζοι μεσολαβήσαντες διὰ φιλίαν εἰς τοὺς πολέμους κατὰ τὸ

,αχπθ' σωτήριον [ἔτος], ὀθωμανιστὶ δὲ ,αρ', ἔλαβον ὁρισμοὺς μὲ χάτια, καὶ ἀπελθόντες εἰς Ἱερουσαλὴμ μὲ μουπασίρι, ἀφήρπασαν δυναστικῶς τὰ πρωτεῖα ἀφ' ἡμῶν· ἀπέβαλον τὴν ἐν τῷ Κουβουκλίῳ ἁγίαν τράπεζαν ἡμῶν, ἀποστερήσαντες καὶ τοῦ καλλωπισμοῦ τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου παρ' ἡμῶν· κατέσκαψαν τὴν ἀντικρὺ τοῦ Κουβουκλίου κατ' ἀνατολὰς κειμένην ὑπὸ τὴν βασιλικὴν μεγάλην καμάραν ἁγίαν τράπεζαν ἡμῶν· ἐκυρίευσαν τὴν ἁγίαν Γεθσημανῆ, κατεξουσίασαν τὴν ἁγίαν Βηθλεέμ, συντρίψαντες ἀσυνειδήτως τὸ ἐν τῷ καθολικῷ αὐτῆς τεχνικώτατον καὶ ἀξιολογώτατον τέμπλον, τὸ ὁποῖον πολυεξόδως εἰς τέσσαρας μόλις ἐτεχνουργήθη χρόνους, καὶ ἄλλα μύρια εἰργάσαντο καθ' ἡμῶν κακὰ καὶ ζημίας. Ὁ οὖν κῦρ Δοσίθεος, ἐπειδὴ δι' ὁρισμῶν ὑψηλῶν ἀφήρπασαν οἱ Φράγκοι ἀφ' ἡμῶν τά τε ἄλλα καὶ τὴν Βηθλεέμ, ἔδωκεν ἀναφορὰν πρὸς τὸν σουλτὰν Ἀχμέτη β' περὶ τῶν ἐν Βηθλεὲμ ὑποσχεθέντων καὶ διδομένων χιλίων γροσίων, καὶ ἔλαβεν ὁρισμὸν κατὰ τὸ 1102 ὀθωμανικὸν ἔτος, ἵνα μὴ ἀπαιτοῦνται εἰς τὸ ἑξῆς τὰ εἰρημένα χίλια γρόσια.

Ἐπὶ δὲ τῆς πατριαρχείας Χρυσάνθου τοῦ σοφωτάτου μετὰ τὸ ,αψ' σωτήριον ἔτος, διέβη πρῶτον εἰς Ἀντιόχειαν ὁ Ἀντιοχείας λεγόμενος πατριάρχης Λατίνων· εἶχε γὰρ ἡ Ῥώμη πρὸ πολλῶν ἐτῶν πατριάρχας μὲ Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας γυμνὰ ὀνόματα· ἀλλ' ἐκεῖνοι ἦσαν εἰκόνες τῶν ἀληθινῶν πατριαρχῶν, ἐπειδὴ εἰς Ῥώμην ἐγεννῶντο καὶ ἐκεῖ ἔζων καὶ ἐκεῖ ἀπέθνησκον, καὶ ὁ πάπας ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς τροφὰς καὶ ἐλάμβανε σκιάς, καὶ εἰς τόσους αἰῶνας δὲν ἐτόλμησεν ἐξ αὐτῶν νὰ φανῇ οὐδεὶς ἢ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἢ εἰς Ἀντιόχειαν. Τότε οὖν διεπέρασαν εἰς Συρίαν καὶ Αἴγυπτον πλῆθος μισιοναρίων, καὶ πολλοὺς ἀπέκτησαν προσηλύτους εἴς τε τὰς πόλεις καὶ εἰς τὰ χωρία καὶ εἰς τὰ βουνὰ προσέτι. Ὅθεν θαρρήσας ὁ τότε ἐν Ῥώμῃ ὀνομαζόμενος Ἀντιοχείας, πρῶτος διέβη εἰς Ἀντιόχειαν κατὰ τὸ ,αψιδ' σωτήριον ἔτος, ἔχων συνοδείαν μεγάλην ἀπὸ ἱερεῖς καὶ μοναχοὺς καὶ διδασκάλους λατίνους· καὶ διασκορπίσας τούτους ἐκεῖ, ἐσπούδαζε νὰ συστήσῃ τὸν θρόνον του. Διεσπάρησαν λοιπὸν οἱ ῥηθέντες

κατ' ἀρχὰς ὑποκρυπτόμενοι, καὶ ἔσυραν πολλοὺς εἰς τὰ δόγματά των, χαρίζοντες τοῖς πᾶσι τὰ πάντα καὶ διὰ λόγων καὶ διὰ χρημάτων· ἐκεῖθεν δ' ἐξεχύθησαν εἰς Αἴγυπτον, Παλαιστίνην καὶ Ἀραβίαν, διασπαράττοντες τὰ λογικὰ τοῦ Χριστοῦ πρόβατα.

Ἐν ταύτῃ οὖν τῇ μανίᾳ τῶν Δυτικῶν κατὰ τῶν ὀρθοδόξων πολλὰ ἔπαθον καὶ ἐδοκίμασαν οἱ γνήσιοι ποιμένες τῶν ἐκεῖ ὀρθοδόξων, τῶν ὁποίων πολλοί, κοῦφοι ὄντες καὶ εὐαπάτητοι, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἀπόλυτον ἄδειαν τῶν σαρκικῶν ὀρέξεων καὶ ἐπιθυμιῶν, καὶ διὰ τὰ ἄπερ παρ' αὐτῶν τῶν Λατίνων ἐλάμβανον χρήματα, ἀπεπλανήθησαν καὶ ἐκείνοις προσεκολλήθησαν. Ἀφ' οὗ δὲ τούτους κατεδούλωσαν, ὥρμησαν οἱ μισιονάριοι καὶ εἰς τὰ πέριξ τῆς Ἱερουσαλήμ, σπουδάζοντες νὰ κάμωσι καὶ ἐκεῖ τὰ αὐτά· καὶ διὰ νὰ τελειώσωσι τὸν σκοπόν τους, ἐμεταχειρίσθησαν κάθε τρόπον διὰ νὰ κυριεύσωσι τὰ Πανάγια Προσκυνήματα, ἐλπίζοντες, ὅτι, ἂν τοῦτο κατορθώσωσι, θέλουσιν ὑποκύψει ὅλα τὰ πέριξ ἔθνη τῶν χριστιανῶν εἰς αὐτούς. Διὰ τοῦτο ἔβαλαν ὅλα τὰ δυνατά των, ἵνα καταπονέσωσι τοὺς ἐκεῖ ἁγίους ἀρχιερεῖς τῆς Παλαιστίνης καὶ στενοχωρήσωσι τοὺς Ἁγιοταφίτας Πατέρας, καὶ καταπατήσωσι τοὺς ἐκεῖ ὀρθοδόξους καὶ καταπολεμήσωσι τὸν πατριάρχην τῆς Ἱερουσαλήμ, ὥστε ὑποχωρόντας καὶ δίδοντας τὸν τόπον του εἰς αὐτούς, νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκεῖθεν. Συνεκίνησαν οὖν τοὺς ἐντὸς καὶ κύκλῳ ἐθνικοὺς μὲ δῶρα, διὰ νὰ ἐπηρεάζωσι μὲ κάθε λογῆς τρόπον τοὺς ἐκεῖ ὀρθοδόξους, διέβαλλον συνεχῶς τοὺς Ἁγιοταφίτας εἰς τοὺς κρατοῦντας, ἔβλαπτον καὶ παρεμπόδιζον τοὺς προσκυνητάς, διενοχλοῦντες παντοιοτρόπως· ἐπέφερον πολλοὺς κινδύνους καὶ χρηματικὰς ζημίας, καὶ ὁ ἀγὼν ἦν μέγας τότε ἐκεῖ περί τε τῶν προσκυνημάτων καὶ περὶ ὀρθοδοξίας. Ἀλλ' ἐν τῇ τοιαύτῃ λύσσᾳ καὶ μανίᾳ τῶν Δυτικῶν ἀντέστησαν γενναίως καὶ τὰς βουλὰς αὐτῶν διεσκέδασαν, καὶ διὰ λόγων καὶ δι' ἔργων καὶ διὰ γραμμάτων τὰς πανουργίας των διήλεγξαν ὅ τε ἐξ Αἴνου κῦρ Μελέτιος, ὁ μετὰ τὸν κῦρ Χρύσανθον πατριαρχεύσας, καὶ ὁ τότε μὲν ἱερομόναχος, ὕστερον δὲ τοῦ Μελετίου διάδοχος κῦρ Παρθένιος, ἀγωνιζόμενοι καρτερικώτατα καὶ διὰ

τὴν σωτηρίαν τῶν ἐκεῖ ὀρθοδόξων, καὶ διὰ τὴν συντήρησιν τῶν πανσέπτων προσκυνημάτων· ἐφ' οἷς καὶ πολλὰ ἄσπρα ἐξώδευσαν, διὰ νὰ ἀπαντήσωσι τὰς ἐπιβουλὰς τῶν Δυτικῶν καὶ κακίας, τὰς διὰ τῶν ἐκεῖ κρατούντων καὶ ἐξουσιαστῶν ἐνεργουμένας.

Ἐπὶ δὲ τῆς πατριαρχείας τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν κυροῦ Παρθενίου περὶ τὸ ,αψνς' σωτήριον ἔτος, κινηθέντες πάλιν κατὰ τῶν Ἁγίων Προσκυνημάτων, ἤρξαντο νὰ μᾶς ἐπιβουλεύωνται καὶ φανερῶς καὶ κρυφίως· καὶ λοιπὸν εἰσήγαγον μέσα εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως κρυφίως μὲ ὅπλα καὶ πυροβόλα Ἄραβας κατολίκους, καὶ κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων ἤγειραν φανερὸν πόλεμον καθ' ἡμῶν, καὶ ἐφάνησαν ἀποστάται προφανέστατοι· καὶ τότε ἐγένοντο ἡμῖν αἱ μεγάλαι ζημίαι καὶ διαρπαγαί, καθότι ὅλοι μας οἱ πολύτιμοι καλλωπισμοί, ὁποῦ εἴχομεν τότε διὰ τὴν τοιαύτην μεγάλην καὶ δεσποτικὴν τῶν Βαΐων ἑορτήν, διηρπάγησαν παρὰ τῶν ὁμοθρήσκων τους Ἀράβων. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν Ἱερουσαλήμ.

Ἐν δὲ τῇ Κωσταντινουπόλει ἐζήτησαν παρὰ τῶν πρέσβεων ἀπὸ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Δεβλετίου τὰ προσκυνήματα φανερῶς, ἀλλὰ φιλικῶς. Ὁ οὖν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὕπατος, ὁ περίφημος, πολυμαθής, φρονιμώτατος καὶ πολύπειρος ἐκεῖνος λέγω ἀνήρ, Ῥαγὶπ-πασσᾶς, ὢν ἀκριβὴς εἰδήμων τῶν ἐν Συρίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ παρὰ τῶν Δυτικῶν κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐπιγενομένων (προϋπῆρξε γὰρ ἐν ταύταις σατράπης), ἐβοήθησε μὲν τοὺς Χριστιανούς, μὲ τὸ νὰ ἴξευρεν, ὅτι ἀδικοῦνται μεγάλως ἀπὸ τοὺς Δυτικούς, διέλυσε δὲ τὰ ζητήματα τῶν Δυτικῶν τρόπῳ νουνεχεῖ καὶ πολιτικῷ τοιῷδε. Ἀνέθετο τὸ ζήτημα τῶν Δυτικῶν εἰς τὸ μέγα κριτήριον, προστάξας ἵνα παρασταθῶσιν ἑκάτερα τὰ γένη εἰς τὸ ὑπατικὸν βῆμα, ὡς διαφερόμενα· ἔκαμε δὲ τοῦτο διὰ νὰ δείξωσιν οἱ Ῥωμαῖοι τὰ εἰς χεῖράς των βασιλικὰ τῶν βασιλέων ἔγγραφα, καὶ ἰδόντες ἐκεῖνα οἱ νομικοὶ καὶ ἀρχικοὶ καὶ πληροφορηθέντες τὰ δίκαια νὰ δικαιώσωσι τοὺς Ῥωμαίους, καὶ μὲ μίαν γνώμην ὅλοι κοινῶς νὰ ἐπικυρώσωσι τὰ δίκαιά των. Ὁ γοῦν πατριάρχης Παρθένιος προειδὼς τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ γενόμενα παρὰ τῶν Φράγκων καὶ τὴν τοιαύτην λαβὼν προσταγὴν παρὰ τοῦ ὑπάτου, οὐ μόνον δὲν

ἐταράχθη οὐδ' ἐδειλίασεν, ἀλλ' ἐχάρη μᾶλλον καὶ ἐδόξασε τὸν Θεὸν εἰπών· "τώρα εἶναι ἐλπὶς νὰ παύσῃ ὁ τῶν Δυτικῶν πόλεμος τῇ Θεοῦ βοηθείᾳ καὶ χάριτι". Τὴν δ' ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἀπῆλθε πρὸς τὸν πατριάρχην Παρθένιον ὁ εὐλαβέστατος καὶ ἄκρος ζηλωτὴς τοῦ Παναγίου Τάφου κύριος Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, ὁ καὶ τοῦ ρηθέντος ὑπάτου ἀρχιατρός, καὶ ἐπληροφόρησε τὴν μακαριότητά του τὴν μετὰ δικαιοσύνης κρίσιν καὶ ἀπόφασιν τῆς ὑψηλότητός του, καὶ ὅτι νὰ ἑτοιμάσῃ ἀνθρώπους ἀξίους καὶ εἰδήμονας, ἵνα παρασταθέντες εἰς τὸ κριτήριον μετὰ τῶν βασιλικῶν μαρτυρικῶν ἐγγράφων καὶ θεσπισμάτων ἀποκρίνωνται εὐστόχως καὶ προσφυῶς εἰς τὰς πρὸς αὐτοὺς γενομένας ἐρωτήσεις. Ἔγραψεν οὖν ὁ κῦρ Παρθένιος ἀναφορὰν τὴν προσήκουσαν, καὶ λαβόντες αὐτὴν οἱ διορισθέντες Ἁγιοταφῖται ἀπῆλθον εἰς τὸ ὑπατικὸν βῆμα, καὶ παρασταθέντες ἔδωκαν αὐτὴν τῷ ὑπάτῳ· ἧς ἀναγνωσθείσης, ἠρώτησαν οἱ συνελθόντες τοὺς παρασταθέντας Ἁγιοταφίτας· "Πόθεν δῆλον, ὅτι τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ προσκυνήματα εἶναι ἰδικά σας, τῶν Ῥωμαίων; ἔχετε μαρτυρίας περὶ τούτων"; Ἀπεκρίθησαν ἐκεῖνοι· "Ναί, κύριοι, ἔχομεν μαρτυρίας καὶ μάρτυρας περὶ τούτου τοσοῦτον ἀληθινοὺς καὶ ἀξιοπίστους, ὁποῦ δοκίμιον καὶ ἔρευναν δὲν ἐπιδέχονται παντελῶς", ἐννοοῦντες μὲ τοῦτο τὰ βασιλικὰ αὐτόγραφα καὶ ὑψηλὰ προστάγματα καὶ θεσπίσματα. Ἐπρόσταξεν οὖν ὁ ὕπατος τοὺς παρασταθέντας, ἵνα μετὰ τρίτην ἡμέραν, λαβόντες μεθ' ἑαυτῶν τὰς μαρτυρικὰς ἀποδείξεις καὶ τοὺς μάρτυρας, παρασταθῶσιν ἐπὶ τοῦ βήματος πάλιν, ὅπως θεωρήσωσιν ἀκριβέστερον τὰ περὶ τούτων. Ἐνστάσης οὖν τῆς ῥητῆς ἡμέρας, καὶ τῆς συνελεύσεως τῶν ἀρχικῶν καὶ νομικῶν συγκροτηθείσης, παρεστάθησαν οἱ ἡμέτεροι ἐκ μέρους καὶ οἱ Φράγκοι ἐκ μέρους, καὶ προσενέγκαντες οἱ ἡμέτεροι τὰ ἀνὰ χεῖρας αὐτῶν βασιλικὰ ἔγγραφα καὶ θεσπίσματα εἶπον· "Ἰδοὺ οἱ ἀπὸ μέρους ἡμῶν μάρτυρες, ὅτι τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ προσκυνήματα εἶναι ἄνωθεν καὶ ἀπ' ἀρχῆς τῶν Ῥωμαίων καὶ ὄχι τῶν Δυτικῶν". Οἱ δὲ συνελθόντες τότε νομικοὶ καὶ ἀρχικοὶ λαβόντες τὰ βασιλικὰ ἐκεῖνα προστάγματα, τοὺς μὲν παρασταθέντας ἀπέλυσαν, τὰ δὲ ἔγγραφα μετ' ἐπιστασίας ἀνα-

γνόντες ἐπληροφορήθησαν, ὅτι τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ προσκυνήματα ἀνέκαθεν ἐδόθησαν παρὰ τῶν σουλτάνων εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ ὄχι εἰς τοὺς Δυτικούς, καὶ ὅτι ἀδίκως ἐνοχλοῦσιν οἱ Δυτικοὶ τοὺς Ῥωμαίους. Ὅθεν καὶ κοινῇ γνώμῃ ἀποφασίσαντες ἀνέφερον πρὸς τὸν βασιλέα δι' ἐνσφραγίστου ἀναφορᾶς των τὰς νομικάς, καθὰ ἀπαιτεῖ τὸ δίκαιον, ἀποφάσεις των· ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπικυρώσας τὴν νομικὴν αὐτῶν ἀπόφασιν, προσέταξεν ἐγγράφως ἐπὶ τῇ ἀναφορᾷ των, ὅτι "ἐγένετο βασιλική μου ἄδεια". Ὅθεν ἐξεδόθη ἀπὸ τὸ διβὰν-καλεμὶ ὁ περιληπτικὸς τῶν τρεξάντων ὑψηλὸς ὁρισμός, ἐπικυρωθεὶς καὶ οὗτος μὲ βασιλικὸν αὐτόγραφον, καὶ ἐπεδόθη τῷ πατριάρχῃ κῦρ Παρθενίῳ ἐν ἔτει ὀθωμανικῷ 1170· ὃν παραλαβὼν ὁ κῦρ Παρθένιος ἀπέστειλεν εἰς Ἱερουσαλὴμ μὲ βασιλικὸν ἐπίτηδες ἄνθρωπον καὶ ἀπέσπασεν ἀπὸ τὰς ἁρπακτικὰς χεῖρας τῶν Φράγκων, παραλαβὼν εἰς τὴν ἐξουσίαν του τὰς Κλάπας, ἤτοι τὸ παρεκκλήσιον τῶν Κλαπῶν καὶ τῆς Θεοτόκου μὲ ὅλον τὸ ἔδαφος, τὸ ὑποκάτωθεν τῶν Ἑπτὰ Καμαρῶν, ὧν τὸ ἄνωθεν ἔμεινεν εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων καὶ μένει εἰσέτι· ἔθετο δύο μανουάλια ἐν τῇ Ἁγίᾳ Ἀποκαθηλώσει, διώρισεν ἐν τῷ Ἁγίῳ Κουβουκλίῳ φύλακα παντοτεινόν, παρέλαβε τὴν ἁγίαν Γεθσημανῆ, παρέλαβε τὸ Καθολικὸν τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ καὶ τὴν προσκυνητὴν Γέννησιν μὲ ἓν κλειδὶ τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου. Ἀλλ' ἔτι τοῦ ῥηθέντος μουπασίρη εἰς Ἱερουσαλὴμ διατρίβοντος καὶ περὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ εἰρημένου ὁρισμοῦ ἐνασχολουμένου, ἐγένετο ἀποθανεῖν τὸν σουλτὰν Ὀσμὰν γ' καὶ ἀναβῆναι εἰς τὸν θρόνον τὸν σουλτὰν Μουσταφᾶ γ'. Ὁ γοῦν Παρθένιος ἄνευ ἀναβολῆς καιροῦ ἀνακαινίσας τὸ προεκδοθὲν χάτι, ἔλαβε καὶ παρὰ τοῦ σουλτὰν Μουσταφᾶ γ' ὑψηλὸν ὁρισμὸν μὲ χάτι [1] καὶ ἀπέστειλεν εἰς Ἱερουσαλὴμ πρὸς τὸν αὐτὸν μουπασίρη, καὶ οὕτως ἔλαβον τὸ αἴσιον τέλος των τὰ ἐπὶ τοῦ ἀειμνήστου Παρθενίου.

Ἐπὶ δὲ τῆς πατριαρχείας Ἐφραὶμ τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν, κινη-

[1] Ὁ παρὰ τοῦ σουλτὰν Μουσταφᾶ γ' ἐκδοθεὶς ὑψηλὸς μὲ χάτι-σσερίφι ὁρισμός, ὧν κατὰ πάντα σύμφωνος καὶ ἀπαράλλακτος μὲ τὸν ὁρισμὸν τοῦ σουλτὰν Ὀσμάνη γ', δὲν μετεφράσθη, ὡς περιττός.

θέντος πολέμου μεταξὺ τῶν Ὀθωμανῶν καὶ Ῥώσσων, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοῦ σουλτὰν Μουσταφᾶ γ', ἀνεθάρρησαν πάλιν οἱ Δυτικοὶ διὰ τὴν συμμαχίαν, καὶ πάλιν ἐκινήθησαν κατὰ τῶν προσκυνημάτων διὰ τῶν πρέσβεων φιλίως, διὰ νὰ μᾶς ἀποστερήσωσιν ἐκεῖνα δολίως. Ἐφανερώθη λοιπὸν τὸ ζήτημά των πρὸς τὸν βασιλέα· ὁ δὲ βασιλεύς, ἢ ὡς λησμονήσας τὸ ὅπερ προλαβόντως ἐξέδωκε χάτι, ἢ θέλων ἐπίτηδες νὰ δοκιμάσῃ, ἠρώτησε τὸν τότε σσεϊχουλισλάμη, τὸν ἐπιλεγόμενον Τοπ-Καπουλοῦ, τίνι τρόπῳ ἐξουσιάζουσιν οἱ Ῥωμαῖοι τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ προσκυνήματα, καὶ ἂν τὸ συγχωρῇ ὁ νόμος καὶ ὁ φετφᾶς νὰ χαρίσῃ αὐτὰ εἰς τοὺς φίλους Δυτικούς· ὁ δὲ σσεϊχουλισλάμης ὡς φρόνιμος ἀνεβάλετο τότε τὴν ὑπόθεσιν, εἰπὼν πρὸς τὸν βασιλέα, ὅτι αὕτη ἡ ὑπόθεσις μὲ τὸ νὰ χρειάζεται ἀκριβεστέραν σκέψιν, κατὰ τὰ πολιτικὰ τῶν ἐθνῶν δίκαια, πρέπει νὰ σκεφθῇ περὶ ταύτης καλῶς καὶ νὰ ἐρευνήσῃ ἀκριβῶς, καὶ τότε θέλει δώσει πρὸς τὸ κράτος του τὴν νομικὴν ἀπόφασιν. Ὁ οὖν εἰρημένος σσεϊχουλισλάμης ἔχων ἰατρὸν πολλὰ ἀγαπητὸν καὶ μυστικώτατον, Νικόλαον Σκουλιδᾶν ἐπιλεγόμενον, ἠρώτησεν αὐτόν, ἂν ζῇ ὁ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως εὑρισκόμενος κληρικὸς Κριτίας· ὁ δὲ ἰατρὸς ἀπεκρίθη· "Οὗτος, αὐθέντα, πρὸ πολλοῦ ἀπέθανε". Λέγει αὐτῷ· "Καὶ λοιπὸν ποῖος ἄλλος εὑρίσκεται ἀντ' ἐκείνου εἰς τὸ Πατριαρχεῖον; ἐπειδὴ ἕνας τοιοῦτος μοὶ εἶναι πολλὰ ἀναγκαιότατος διὰ μίαν ἀναγκαιοτάτην τοῦ γένους σας ὑπόθεσιν, τὴν ὁποίαν σοὶ μόνῳ ὡς μυστικῷ μου φανερώνω. Οἱ Δυτικοὶ ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν βασιλέα φιλίως τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ προσκυνήματα, καὶ ὁ βασιλεὺς μὲ ἠρώτησε περὶ τούτων· ὅθεν θέλω νὰ μάθω ἀκριβῶς καὶ νὰ λάβω περὶ τούτων λεπτομερῆ ἰδέαν καὶ πληροφορίαν". Λέγει αὐτῷ ὁ Νικόλαος ἰατρός· "Περὶ τούτων, αὐθέντα, εὑρίσκεται ἄλλος, πλέον εἰδήμων καὶ πολύπειρος ἀπὸ τὸν ἀποθανόντα Κριτίαν, ὁ ὁποῖος καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀρκετοὺς χρόνους διέτριψε καὶ τῆς ἀραβικῆς εἶναι ἐγκρατής, καὶ περὶ τούτων ἰδέαν ἔχει ἱκανήν· καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος ἄξιος καὶ ἱκανὸς εἰς τὸ νὰ σᾶς δώσῃ, αὐθέντα, περὶ τούτων ἰδέαν ὀρθὴν καὶ ἀκριβῆ

καὶ πληροφορίαν ἐντελῆ". Πρὸς ταῦτα εἶπεν ὁ σσεϊχουλισλάμης πρὸς τὸν ἰατρόν· " Ἐπειδὴ λοιπὸν οὕτως ἔχει τὰ περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὡς λέγεις, φέρε τον πρὸς ἡμᾶς ταχέως, μὲ τρόπον ὅμως πολλὰ μυστικόν". Ὁ δὲ ἰατρὸς ἀπελθὼν ἀμέσως πρὸς τὸν κῦρ Σωφρόνιον Πτολεμαΐδος καὶ διάδοχον τοῦ κῦρ Ἐφραίμ, διηγήθη αὐτῷ τὰ πάντα· ὁ δὲ κῦρ Σωφρόνιος τῷ μακαριωτάτῳ, καὶ οὕτως ὁμοῦ συσκεψαμένων ἔλαβεν ὁ κῦρ Σωφρόνιος τὰ βασιλικὰ ἀναγκαῖα ἔγγραφα καὶ μετὰ τοῦ ῥηθέντος Σκουλιδᾶ ἀπῆλθε κρυφίως πρὸς τὸν μουφτῆ. Ὁ δὲ μουφτῆς παρά τε τοῦ κῦρ Σωφρονίου καὶ ἀπὸ τῶν βασιλικῶν θεσπισμάτων πληροφορηθεὶς ἀκριβῶς τὰ περὶ τῶν προσκυνημάτων καὶ εὐχαριστήσας, ὡς ἤθελε, τὴν περιέργειάν του, τοὺς μὲν εὐχαρίστως ἀπέστειλεν, εἰς δὲ τὸν βασιλέα τὸν σουλτὰν Μουσταφᾶν γ' ἀπόκρισιν ἐλευθέρως ἔδωκεν, ὅτι " Οὔτε νόμιμον εἶναι, οὔτε δίκαιον, ἀλλ' οὔτε βασιλικόν, τὸ νὰ ἀθετήσῃς τοσούτων βασιλέων τοσούτους καὶ τοιούτους ὁρισμοὺς καὶ θεσπίσματα, καὶ νὰ χαρίσῃς εἰς τοὺς Δυτικοὺς τὰ τῶν Ῥωμαίων προσκυνήματα". Ἔκτοτε λοιπὸν ἠτόνησεν ὁπωσοῦν ἡ ὁρμὴ τῶν Δυτικῶν καὶ ἔπαυσαν ὀλίγον τὰ πολλὰ των καὶ μεγάλα σκάνδαλα, ὄχι ὅμως νὰ καταπαύσῃ ὁλοτελῶς καὶ ἡ κακία καὶ ὁ φθόνος των.

Ἐπὶ γὰρ τῆς πατριαρχείας τοῦ ἐκ Μεσοποταμίας σοφωτάτου πατριάρχου Ἀνθίμου, δόντες ἀναφορὰν εἰς τὴν Πόρταν διὰ τοῦ ἐν Βασιλευούσῃ πρέσβεως τῶν Γάλλων, ἐξῃτήσαντο, ἵνα τὸν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως ἐπὶ τοῦ μνήματος τοῦ Ἰησοῦ ξύλινον μολυβδοσκέπαστον ὁδὸν ὡς διαφθαρέντα καὶ ἐγγὺς τοῦ πεσεῖν ὄντα ἀνακαινίσωσιν, ἔτι δὲ καὶ τὸ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὸν χείμαρρον Βαδ-ἰλ-Χάσσου (= τῶν Κέδρων) ἐπιλεγόμενον Σπήλαιον τῆς Μαριὰμ ἐπισκευάσωσι καὶ πόρταν εἰς αὐτὸ καὶ κλειδὶ βάλωσι· καὶ ἐπειδὴ οἱ δόλιοι ὑπέκρυψαν δολίως τὴν δολιότητά των, ἀναφέροντες ἐν τῇ ἀναφορᾷ των διαφορετικὰ τὰ ὀνόματα καὶ παρηλλαγμένα, ἠπάτησαν τὸ Δεβλέτι. Ὅθεν καὶ ὁρισμὸν ὑψηλὸν μὲ βασιλικὸν χάτι-σσερίφι, κατὰ τὴν διάληψιν τῆς ἀναφορᾶς των, ἐξέλαβον ἀπατηλῶς παρὰ τοῦ σουλτὰν Σελίμη γ' ἐν ἔτει σωτηρίῳ μὲν ,αωδ' ὀθωμανικῷ δὲ 1218, καὶ εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀποστεί-

λαντες ἤθελον νὰ ἐπισκευάσωσι τὸν ἐπάνωθεν τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου μικρὸν μολυβδοσκέπαστον ξύλινον κουμπὲν, καὶ νὰ μᾶς ἁρπάσωσι τὸ ἐκτὸς τῆς ἁγίας Γεθσημανῆς ἱερὸν σπήλαιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐν τῷ καιρῷ τῆς προδοσίας (τοῦ Ἰησοῦ) ἐκρύβησαν οἱ ἀπόστολοι, καταλιπόντες τὸν Κύριον. Ὁ οὖν μακαριώτατος Ἄνθιμος, ἀνακαλύψας εἰς τὸ Δεβλέτι τὴν ἀπάτην των, ἐξέλαβεν ὁρισμὸν ἄλλον, ἀναιρετικὸν τοῦ πρὸς αὐτοὺς προεκδοθέντος, καὶ ἀπέστειλεν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἄνευ καιροῦ ἀναβολῆς· καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπισκευάσωσι μὲν τὸν ῥηθέντα μολυβδοσκέπαστον μικρὸν κουμπὲν τοῦ Κουβουκλίου ἐμπόδισεν, ἀλλὰ τὸ σπήλαιον μὲ τὸ νὰ ἐπρόλαβαν καὶ ἁφήρπασαν ἐπὶ τῆς ἡγεμονείας τοῦ Μεχμέτ-πασσα, ἐπιλεγομένου Ἀπου-μάρακ διὰ χρηματικῆς ἀδρᾶς δόσεως ἐκυρίευσαν οἱ ἅρπαγες.

Ἐπὶ δὲ τῆς πατριαρχείας τοῦ ἤδη εὐκλεῶς πατριαρχεύοντος κυρίου Πολυκάρπου τοῦ ἐξ Ἀγχιάλου τῆς Θρᾴκης, λαβόντων ἡμῶν παρὰ τοῦ ἤδη κραταιῶς ἀνάσσοντος πολυχρονίου ἄνακτος τῶν Ὀθωμανῶν σουλτὰν Μαχμούτη β' ὑψηλὸν διὰ χατ-σσεριφίου ὁρισμόν, ἵνα τὸν πυρποληθέντα τῆς Ἀναστάσεως θεῖον ναὸν ἡμεῖς μόνον οἱ Ῥωμαῖοι (χωρὶς νὰ ἐπιμιχθῇ κανὲν ἄλλο ἔθνος) ἀνοικοδομήσωμεν καὶ ἐπισκευάσωμεν, καὶ ἀρξαμένων ἡμῶν τῆς ἀνοικοδομήσεως καὶ ἐπισκευῆς, πόσα κακὰ καὶ ποταπὰς ζημίας ἐπροξένησαν ἡμῖν οἱ φίλοι Φράγκοι ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ τῆς οἰκοδομῆς διαστήματι, ἐνωθέντες καὶ ὁμοφωνήσαντες τοῖς Ἀρμενίοις, γραφῇ παραδοῦναι ἀδύνατον. Τῆς δὲ ἀνοικοδομήσεως θείῳ ἐλέει μετὰ πολλοὺς κινδύνους καὶ κόπους, διαρπαγὰς καὶ ζημίας, τελειωθείσης τῷ ,αωι' σωτηρίῳ ἔτει, κατὰ τὴν ιβ' σεπτεμβρίου, καὶ ἀρξαμένων ἡμῶν ὡς καὶ πάλαι λειτουργεῖν ἐν τῷ Ἁγίῳ Κουβουκλίῳ, ἤτοι ἐν τῷ Ἁγίῳ Λίθῳ καὶ ἐπὶ τοῦ Ζωοδόχου Τάφου, ἐξεμάνησαν καθ' ἡμῶν οἱ φίλοι Φράγκοι, μὴν ὑποφέροντες νὰ μᾶς βλέπωσι νὰ ἱερουργῶμεν ἔνδον τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου καὶ νὰ φαινώμεθα κύριοι, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν καὶ ἀληθέστερον, κτίτορες· ἐφαντάζοντο γὰρ καὶ φαντάζονται, ὅτι αὐτοὶ μόνοι ὡς Φράγκοι πρέπει νὰ εἶναι κύριοι καὶ τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ ὅλων σχεδὸν

τῶν πανσέπτων προσκυνημάτων. Ὅθεν καὶ ἔγραψαν πρὸς τοὺς ἐν Βασιλευούσῃ καθ' ἡμῶν, ὅτι ἀφηρπάσαμεν τοὺς ἐξιδιασμένους ἀνέκαθεν αὐτοῖς τόπους, ἐνεωτερίσαμεν παρὰ τὸν βασιλικὸν ὁρισμὸν εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν, καὶ ἄλλα μυρία ἐπεσώρευσαν καθ' ἡμῶν, καὶ πρὸ πάντων, ὅτι ἐν ᾧ οὐδεμίαν κυριότητα ἔχομεν εἰς τὸ Ἅγιον Κουβούκλιον, ἐτολμήσαμεν καὶ λειτουργοῦμεν ἐν αὐτῷ καὶ ἱεροπρακτοῦμεν ἀναιδῶς· καὶ ἐζήτουν τῶν ἀνοικοδομηθέντων κατεδάφισιν καὶ κρημνισμόν, τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου ἐξιδιασμὸν καὶ πληρεξουσιότητα καὶ τὴν ἡμῶν ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου διόλου ἀποβολὴν καὶ ἀποξένωσιν. Οἱ οὖν ἐν Βασιλευούσῃ πρώτιστοι αὐτῶν καὶ ὑπέρμαχοι τὰ γραφόμενα ἀληθῆ νομίσαντες ἔδωκαν ἀναφορὰν ἀκρίτως εἰς τὸ Ὑψηλὸν Δεβλέτι καὶ ἐξέλαβον ὁρισμὸν μέν, οὐχὶ δὲ ἀπότομον καὶ ἀποφασιστικόν, ἀλλὰ " ἐὰν ἡ ὑπόθεσις οὕτως ἔχῃ, ὡς οἱ Φράγκοι ἀνήγγειλαν, μετὰ τὴν ἀκριβῆ περὶ πάντων ἔρευναν νὰ διαιτηθῶσι τὰ πάντα κατὰ τὸ ἀρχαῖον ". Ἐστάλη οὖν ὁ ὁρισμὸς εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀνεγνώσθη ἐπὶ τοῦ κριτηρίου· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ἀποδείξωσι πραγματικῶς τὰς καθ' ἡμῶν κατηγορίας καὶ συκοφαντίας των, δυνάμει χρημάτων εἵλκυσαν τοὺς ἐντοπίους κριτὰς καὶ ἐξουσιαστάς, καὶ εἰσελθόντες ἐν τῷ ναῷ ἀπέβαλον ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου τὰ ἱερὰ ἡμῶν σκεύη, εἰκόνας ψημί, σταυρούς, κανδηλέρια, κανδήλας καὶ τἄλλα, ῥίπτοντες αὐτὰ τῇδε κἀκεῖσε· ἐκάλυψαν μὲ ποδέας τὰς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου ἐν τοῖς μαρμάροις λελαξευμένας εἰκόνας ἡμῶν καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα· ἐκυρίευσαν τὰς δύο πλαγίας ἐντὸς τοῦ Κουβουκλίου σκάλας, δι' ὧν γίνεται ἡ ἀνάβασις εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ αὐτοῦ Κουβουκλίου· ἀπέβαλον τὸν ἡμέτερον φύλακα ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου καὶ κατέστησαν ἐδικόν τους· ἀπέρριψαν τὰ ἐκτὸς τοῦ Κουβουκλίου πρὸς τῇ θύρᾳ ἐκ πλαγίων μανουάλια ἡμῶν· ἐκώλυσαν ἡμᾶς τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ Κουβουκλίῳ λειτουργίας· ἐκυρίευσαν ἕνα ὁδᾶν (οἰκίσκον) ἐπὶ τῶν Κατηχουμένων καὶ ἤνωσαν εἰς τὸ ἀνώγεον, ἐν ᾧ ἔχουσι τὰ ὄργανά των· συνέτριψαν τὰ εἰς τὸν τόπον τῆς Εὑρέσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ δύο πέτρινα μανουάλια ἡμῶν, καὶ τὴν τὸ σημεῖον

τοῦ σταυροῦ ἔχουσαν πλάκα ἡμῶν ἐν τῷ ἐξιδιασμένῳ ἡμῖν τόπῳ ἀπέβαλον, κατασυντρίψαντες τὰ ἐκεῖσε κρεμάμενα τρία κανδήλια ἡμῶν· καὶ ἄλλα πολλὰ κατειργάσαντο ἡμῶν κακὰ καὶ ἐζημίωσαν, ἀλλὰ διὰ τὸ σύντομον παρατρέχομεν. Καὶ ταῦτα μὲν τῇ κζ' μαΐου τοῦ ,αωια' σωτηρίου ἔτους· τῇ δ' ἐπαύριον κατεκρήμνισαν τὸ ὅπερ κατεσκευάσαμεν αὐτοῖς ἀνώγεον, ἐν ᾧ εἶχον τεθειμένα τὰ ὄργανά των, καὶ ἄλλο αὐτοὶ ἐξ ἰδίων κατεσκεύασαν, ἀνοίξαντες καὶ θύραν νέαν, ἵνα δι' αὐτῆς εἰσέρχωνται ἐκεῖθεν εἰς τὸν οἰκίσκον, ὅνπερ, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω, ἀφήρπασαν παρ' ἡμῶν ἐπὶ τῶν κάτω Κατηχουμένων τοῦ ναοῦ. Ταῦτα οἱ καλοί μας Φράγκοι ἀνταπέδωκαν ἡμῖν, ἀνθ' ὧν ἐκοπιάσαμεν, ἐξωδιάσαμεν, ἐκινδυνεύσαμεν καὶ τὰ πάνδεινα ἐδοκιμάσαμεν εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν καὶ τῶν αὐτοῖς τε καὶ ἄλλοις ἐξιδιασμένων καὶ προσδιωρισμένων μερῶν καὶ τόπων.

Ἀλλ' ἔστησαν ἆρα μέχρι τούτων; εὐχαριστήθησαν τάχα εἰς τὰ τόσα καθ' ἡμῶν κακά; ἔπαυσαν εἰς τὸ ἑξῆς καὶ ἡσύχασαν; ὄχι· ἀλλ' ἐγειρόμενοι περὶ τὸ μεσονύκτιον καὶ εἰσερχόμενοι ἐν τῷ Ἁγίῳ Κουβουκλίῳ μὲ τζεκίτζια μικρὰ καὶ σκεπαρνάκια κατετζάκιζον καὶ συνέθλαττον τὰ καλλωπισμένα καὶ μὲ ἄκραν φιλοτεχνίαν σκαλισμένα μάρμαρα, τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦ νῦν ὁρῶνται ἀπὸ τοὺς περιέργους. Τὰ ὄργανά των ηὔξησαν καὶ κατέστησαν μὲ προσθήκην συρίγκων τοσοῦτον βροντόφωνα, ὥστε ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ἠχολογίαν καὶ ἀπὸ τὸν βόμβον οὔτε ἡμεῖς οὔτε αἱ λοιπαὶ φυλαὶ ἐν τῷ ναῷ ἠμπορούσαμεν νὰ διαβάσωμεν, ἢ νὰ ἀκούσωμεν ἀκολουθίαν. Τὴν μετρίαν εἰκόνα, ἣν εἶχον ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου ἐξ ἀρχῆς, καταβιβάσαντες ἔβαλον ἀντ' ἐκείνης ἄλλην τοσοῦτον ὑπερμεγέθη, ὥστε ὅλην σχεδὸν ἐκείνην τὴν πλευρὰν τοῦ Κουβουκλίου ἐσκέπασε. Τὸ αὐτὸ ἔκαμαν καὶ ἔνδον τοῦ Κουβουκλίου· τὴν μετρίαν εἰκόνα, ἣν εἶχον πρὸς τὴν βόρειον πλευρὰν τοῦ Παναγίου Τάφου, καταβιβάσαντες ἄλλην ἀντ' ἐκείνης ἔβαλον, ἥτις ὅλην ἐκείνην τὴν βόρειον πλευρὰν ἐκάλυψεν. Ὑπὸ τὸ Τρικάμαρον, τὸ ὑπὸ τὴν Βασιλικὴν λεγομένην Καμάραν ἐπὶ τὴν δυτικὴν τοῦ ἡμετέρου Καθολικοῦ θύραν κατεσκευασμένον, ἐκρέμασαν ἐδικάς των κανδήλας, τὰς ἡμετέρας καταβιβάσαντες,

καὶ ἐπὶ λόγῳ τοῦ νὰ ἅπτωσιν ἐκείνας εἰσερχόμενοι εἰς τὸ ἡμέτερον Καθολικὸν ὥθουν τὰς ἐκεῖ ἱσταμένας ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῶν ὀρθοδόξων γυναῖκας, οὐκ ὀλίγα καταλέγοντες καὶ φλυαροῦντες. Ὅταν ἤρχοντο περιηγηταὶ καὶ μιλλιόρδοι καὶ ἐποίουν τὸ κατάλυμά τους παρ' αὐτοῖς ξενιζόμενοι, μετὰ τὴν πρώτην ἔντευξιν ἡ δευτέρα ἐξάπαντος ἦτο καθ' ἡμῶν, ὅτι δηλαδὴ ἡρπάσαμεν τοὺς τόπους των, ὅτι τοὺς ἀπεξενώσαμεν, ὅτι τοὺς κάμνομεν πολλὰ καὶ μεγάλα κακά, ὅτι τοὺς ἐπιφέρομεν πάντοτε χρηματικὰς ζημίας, ὅτι τοὺς τάφους τῶν βασιλέων τους (ὡς αὐτοὶ λέγουσι) κατεκαύσαμεν, κατεσυντρίψαμεν καὶ ἀφανεῖς διόλου ἐποιήσαμεν, προσάπτοντες εἰς ἡμᾶς καὶ τὰ ἔργα τῆς πυρκαϊᾶς· ἀλλ' οἱ φρόνιμοι, καίτοι ἤκουον τὰ τοιαῦτά των ἀηδῆ παράλογα καὶ ψευδῆ παράπονα, ἀλλ' οὐ προσεῖχον τοῖς λεγομένοις, γνωρίζοντες ὅτι εἶναι ψεύματα προφανῆ καὶ συκοφαντίαι, πηγάζοντα ἀπὸ πάθη καὶ ἐντερέσα. Ταῦτα λοιπὸν τὰ καθ' ἡμῶν κακὰ τῶν εὐγνωμόνων φίλων Φράγκων ἐγένοντο γνωστὰ καὶ τῷ μακαριωτάτῳ Πολυκάρπῳ καὶ τοῖς τοῦ γένους ἡμῶν προκρίτοις, καὶ μεγάλην λύπην τοῖς ἐπροξένησαν· ἀλλ' εὐχαριστήσαντες τῷ ἁγίῳ Θεῷ ἐσιώπων καὶ ὑπέμενον ἐν γενναιότητι καὶ μεγαλοψυχίᾳ.

Οἱ δὲ Φράγκοι ἐν Ἱερουσαλήμ, ὅσον ἔβλεπον τοὺς ἐκεῖ Ἁγιοταφίτας πατέρας ἡσύχους καὶ εἰρηνικῶς πρὸς αὐτοὺς φερομένους ἐν ταπεινότητι, τοσοῦτον ἐφυσιοῦντο αὐτοὶ ἀλαζονευόμενοι καὶ ὑπεροπτικῶς ἐφέροντο ἐν ἀχρειότητι, ὥστε καὶ οἱ κοσμικοί των καθ' ὁδόν, ὅταν ἔβλεπόν τινα Ῥωμαῖον κοσμικὸν ἢ καλόγηρον, αὐθαδῶς ἔλεγον αὐτῷ· "Ποῦ ἀπέρχεσαι; εἰς τὸν ναόν, ἢ ἀλλαχοῦ; εἰς τὸν ναὸν μετοχὴν δὲν ἔχετε πλέον· μετ' ὀλίγας ἡμέρας κυριεύομεν καὶ τὴν ἁγίαν Βηθλεὲμ ὅλην, σᾶς ἀποβάλλομεν καὶ ἀπὸ τὴν Γεθσημανῆ, καὶ τότε ποῦ μέλλετε νὰ ἀπέλθητε, ἄθλιοι Γραικοί"; Ἐπειδὴ οὖν κατήντησε τὸ πρᾶγμα ἀνυπόφερτον πλέον, ἔγραψαν οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἡμέτεροι Ἁγιοταφῖται ἀναφορὰν τῷ Σουλεϊμάν-πασσᾳ τῆς Δαμασκοῦ, δηλώσαντες αὐτῷ πάντα τὰ γενόμενα καθ' ἡμῶν παρὰ τῶν Φράγκων. Ἔγραψεν οὖν ὁ ῥηθεὶς Σουλεϊμάν-πασσας πρὸς τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ μουσελλήμην, ὅτι τὰς μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων καὶ Φράγκων περὶ τῶν ἐν τῷ ναῷ

προσκυνημάτων καὶ τόπων ἐπιθεωρήσῃ διαφορὰς καὶ διαιτήσῃ αὐτὰς ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ, χωρὶς νὰ ὑπερασπίζεται κανένα μέρος ἀπὸ τὰ δύω. Ἀλλ' ὁ μουσελλήμης ὢν ὑποχρεωμένος καὶ δεδουλωμένος σχεδὸν ἀπὸ τοὺς Φράγκους, ἀδιαφόρησεν εἰς τὰ γραφόμενα καὶ ἔπαιζε τὰ πρᾶγμα μὲ τὸ σήμερον καὶ αὔριον, καὶ μετὰ πολλὰ μόλις συγκατένευσε νὰ ἐξωσθῇ τοῦ Κουβουκλίου ὁ παρὰ τῶν Φράγκων προσδιορισθεὶς κανδηλάπτης, καὶ νὰ ἀποκατασταθῇ ὁ ἡμέτερος φύλαξ· ὅπερ ἐγένετο τῇ ζ' αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ σωτηρίου ἔτους ,αωια'. Μετὰ παρέλευσιν δὲ λς' ἡμερῶν, ἤτοι τῇ ιγ' σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, μετὰ πολλὰς πάλιν δυσκολίας μόλις ἐλάβομεν τὴν ἄδειαν, ἵνα ἐπιθέσωμεν τῆς Εὑρέσεως τοῦ Σταυροῦ τὴν πλάκα ἡμῶν, ὡς καὶ πρότερον. Τῇ δὲ θ' μαρτίου ,αωιβ' μόλις κατεπείσθησαν καὶ ἄκοντες νὰ καταβιβάσωσι τὰς ὑπὸ τὸ Τρικάμαρον κανδήλας των καὶ νὰ τὰς κρεμάσωσιν εἰς τὴν ἔξω τοῦ Τρικαμάρου ἄλυσον, τὰς ὁποίας ἔκτοτε ἄχρι τῆς σήμερον οὔτε ἄναψαν, οὔτε ἐπεμελήθησαν, οὔτε ὅλως αὐταῖς προσήγγισαν.

Τῷ δὲ ,αωιε' σωτηρίῳ ἔτει τοῦ Σαλίχ-πασσα Σαὰμ-βαλισῆ διορισθέντος ἀπὸ τῶν Μαδενίων, καὶ τοῦ εἰς Πτολεμαΐδα χατζῆ-Σουλεϊμάν-πασσα, ἄχρις οὗ ἔλθῃ εἰς Δαμασκὸν ὁ Σαλίχ-πασσας, ἐπιτροπικῶς διορισθέντος καὶ τὰ κατ' ἐκεῖνον ὡς τοποτηρητοῦ διοικοῦντος, φυσιωθέντες πάλιν οἱ Φράγκοι ἔγραψαν καθ' ἡμῶν πρὸς αὐτόν, ἐνάγοντες καὶ προσκλαιόμενοι καὶ ἀπατῆσαι πειρώμενοι· ἀλλ' ὁ ῥηθεὶς ἐξετάσας περὶ τῶν καθ' ἡμῶν γραφέντων καὶ πληροφορηθείς, ὅτι ἀνάπαλιν ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ ὅτι αὐτοὶ μᾶλλον ἐνεωτέρισαν καὶ ἡμᾶς ἠνώχλησαν καὶ ἐνοχλοῦντες οὐ παύουσιν, ἐναντίως τοῖς βασιλικοῖς ὁρισμοῖς καὶ τῇ ἀνέκαθεν ἐπικρατούσῃ συνηθείᾳ φερόμενοι, ἔγραψε καὶ ἀπέστειλε μπουγιουρουλδὶ εἰς Ἱερουσαλήμ, πρὸς τοὺς κριτὰς ταύτης καὶ ἀρχηγούς, ἐπιτάττων, ὅπως παύσωνται εἰς τὸ ἑξῆς οἱ Φράγκοι ἐναντίως τῇ παλαιᾷ συνηθείᾳ φερόμενοι καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἐπεμβαίνοντες καὶ διενοχλοῦντες, καὶ ἄρωσιν ἐκ μέσου τὰ ὅσα ἐνεωτέρισαν ἄνευ ἀδείας καὶ ἄνευ ὁρισμῶν βασιλικῶν. Ἀλλ' οἱ Φράγκοι εἰς οὐδὲν λογισά-

μενοι τὰς προσταγὰς ἀδιαφόρουν. Ἐδηλώθη οὖν δι' ἰλαμίου καὶ ἀρζιμαχζαρίου πρὸς τὸν ῥηθέντα ἡγεμόνα καὶ τοποτηρητὴν ἡ παρακοὴ ἀνυποταξία καὶ ἀδιαφορία τῶν Φράγκων· ὁ δὲ καὶ δεύτερον μπογ̣ουρουλδὶ ἐντονώτερον τοῦ πρώτου ἀπέστειλε, διορίσας ἐπὶ τούτῳ καὶ μουπασίρην· οὗτινος μετὰ τοῦ μπουγ̣ουρουλδίου φθάσαντος εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοὺς Φράγκους εἰς τὸ κριτήριον μετακαλέσαντος δὶς καὶ τρίς, καὶ τούτων μὴ ὑπακουσάντων, οὐδὲ ὅλως ἀπελθόντων καὶ ἀποστάτας ἑαυτοὺς προφανῶς ἀποδειξάντων, ἐδηλώθησαν τῷ ἡγεμόνι τὰ τρέξαντα· ὁ δὲ διὰ τὴν ἣν ἐνεδείξαντο ἀπείθειαν ὀργῆς καὶ θυμοῦ πλησθεὶς ἔγραψεν, ἵνα καὶ ἀπόντων αὐτῶν ἐνεργηθῶσι τὰ προσταττόμενα διὰ μέσου τῆς κρίσεως καὶ τοῦ μουπασίρη. Ὅθεν ἀπελθόντες εἰς τὸν ναὸν ὅ τε παρὰ τῆς κρίσεως διορισθεὶς νομικὸς καὶ ὁ παρὰ τοῦ ἡγεμόνος διορισθεὶς μουπασίρης μετὰ καὶ ἄλλων ἐνήργησαν πραγματικῶς τὰ προστατόμενα· κατεβίβασαν δηλαδὴ τὴν ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ Κουβουκλίου ἔξωθεν ὑπερμεγέθη, ὡς εἴρηται, εἰκόνα των· ἐμετρίασαν τὰ ὄργανά των, ὡς ἦν καὶ πρότερον, ἀφαιρέσαντες τὰς προστεθειμένας σύριγγας ἐξ αὐτῶν, οὔσας τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ πρὸς τοῖς τεσσαράκοντα· τὴν ἐντὸς ὅμως τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου ἐπὶ τοῦ Παναγίου Μνήματος πρὸς βορρᾶν ὑπερμεγέθη εἰκόνα των οἱ Φράγκοι οὐ κατεβίβασαν, οὐδὲ ἀπὸ τὰς πλαγίας ἐκτὸς τοῦ Κουβουκλίου ἀναβαθμίδας πᾰρῃτήσαντο, οὔτε τὰς ἐντὸς τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου καὶ ἐκτὸς ποδέας των ἐσήκωσαν, οὔτε νὰ λειτουργήσωμεν ἐν τῷ Ζωοδόχῳ Μνήματι μᾶς ἄφησαν. Ὅθεν καὶ ἰλάμιον περὶ τούτων ζητήσαντες ἐλάβομεν παρὰ τοῦ καδῆ (οὗτος ἐλέγετο Ἰσμὲτ-πεϊζαδὲς-Ἀρίφ-πεϊς) καὶ ἀρζιμαχζάριον παρὰ τῶν ἐντοπίων, καὶ ἀποστείλαντες εἰς Βασιλεύουσαν ἐδηλώσαμεν καὶ πάλιν τῷ μακαριωτάτῳ Πολυκάρπῳ τὰ τρέξαντα· ὁ δὲ δι' ἀναφορᾶς του ὑπεδήλωσε τῷ βασιλεῖ ἅπαντα καὶ ὑψηλὸν ὁρισμὸν διὰ χατ-σσεριφίου ἐπικυρωμένον ἐξέλαβε καὶ εἰς Ἱερουσαλὴμ διὰ τοῦ μετὰ ἐπίτηδες ταχυδρόμου τῷ ,αωιζ' ἔτει κατὰ νοέμβριον ἀπέστειλε καὶ τὰς καινοτομίας τῶν Φράγκων κατήργησε, καὶ πάλιν τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Κουβουκλίῳ λειτουργίας ἡμῶν [ἡμᾶς] ἠξίωσεν, ἧς

ἡ ἀρχὴ ἐγένετο κατὰ τὴν κη' δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ἀλλ' οἱ Φράγκοι βαρέως τὸ πρᾶγμα ἔφερον, καὶ δυσφόρητον λογιζόμενοι δὲν ἔπαυον ἐνοχλοῦντες ἡμῖν καὶ ἐπεμβαίνοντες λόγοις τρόποις καὶ κινήμασι διαφόροις. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ μὲ ὅλα των αὐτὰ τὰ κινήματα δὲν ἠμπόρεσαν νὰ μᾶς διεγείρωσι, καθὼς ἐφαντάζοντο, εἰς κανένα ἄτοπον κίνημα, ἐστοχάσθησαν νὰ κάμωσι τὸ ἑξῆς. Τῷ αὐτῷ ,αωιζ' σωτηρίῳ ἔτει, ὅτε παρ' ἡμῖν μὲν ἦν ἑσπέρα Σαββάτου τῆς Διακαινησίμου, πρὸς τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ, παρ' αὐτοῖς δὲ τρίτη μαΐου, καθ' ἣν ἑορτάζουσι τὴν τοῦ ἐν οὐρανῷ φανέντος σταυροῦ ἑορτήν, αὐτῶν μὲν εἰς τὸ σπήλαιον τῆς Εὑρέσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ἡμῶν δὲ εἰς τὸ τοῦ ναοῦ Καθολικὸν τὸν ἑσπερινὸν ἀναγινωσκόντων ὕμνον, κατέβησαν ὡς ἔθος οἱ ἡμέτεροι διάκονοι εἰς τὴν Ἁγίαν Εὕρεσιν, ἵνα θυμιάσωσιν εἰς τὸν ἐξιδιασμένον ἡμῖν ἐκεῖ τόπον (ἐπειδὴ ἐπεκράτησεν ἀρχαιοτάτη συνήθεια ἀνὰ πᾶσαν ἑσπέραν νὰ θυμιάζωσιν ὅλα τὰ ἐν τῷ ναῷ προσκυνήματα αἱ ἔνδον τοῦ ναοῦ εὑρισκόμεναι φυλαὶ χριστιανικαί)· ἀλλ' οὗτοι ἔχοντες ἄλλους σκοπούς, καθὼς οἱ ἴδιοι ὁμόθρησκοί των ὕστερον ὡμολόγησαν, ὄχι μόνον τοὺς ἱεροδιακόνους μας δὲν ἀφῆκαν νὰ θυμιάσωσι κατὰ τὴν συνήθειαν, ἀλλὰ συλλαβόντες αὐτοὺς ἔξαφνα ἀθρόον ἐπέπεσον ἐπ' αὐτοῖς, καὶ τὰ θυμιατήριά των λαβόντες ἤρξαντο τύπτειν αὐτοὺς καὶ δαίρειν ἀνηλεῶς· τὰς προπορευομένας αὐτῶν λαμπάδας συνέτριψαν, τὰ καλυμμαύχιά των κατεπάτησαν ὑπὸ τοὺς πόδας των, τὰ εἰς χεῖρας αὐτῶν κιβώτια κατὰ γῆς ἔρριψαν, τὰς κόμας τῆς κεφαλῆς των ἐξερρίζωσαν, τὰ στιχάριά των ἐξέσχισαν· εἷς δ' ἐξ αὐτῶν Φράρος, ἔχων περασμένην μὲ λουρίδα εἰς τὸ χέρι του μίαν στουρναρόπετραν, ἔπληττεν ἀπανθρώπως τὸν ἕνα ἱεροδιάκονον, τὸν Παντολέοντα λεγόμενον Μυτιληναῖον, ὁ ὁποῖος αἰσθανόμενος ὅτι αἱ πλήξεις καὶ τὰ κτυπήματα δὲν εἶναι χειρός, ἀπὸ τὸν ὑπερβολικὸν πόνον τῆς καρδίας του θερμανθεὶς ἐκαρδιώθη, καὶ κρατήσας τὸν Φράρον ἀπέσπασε τὴν πέτραν ἐκ τῆς χειρός του μὲ τὴν λουρίδα, καὶ ἀπέφυγε τὰς χεῖρας τοῦ Φράρου ἡμιθανής, πλὴν καὶ "μὲ τὴν ψυχὴν εἰς τὸ στόμα", κατὰ τὴν παροιμίαν. Μαθόντες οὖν ἡμεῖς τὰ τρέξαντα

καὶ τοὺς διακόνους μας οὕτως ἰδόντες διακειμένους, ἄλλοι ἐξ ἀλλων κατέστημεν, καὶ ὑποπτεύσαντες μή τι τῶν ἀπευκταίων ἀκολουθήσῃ (ἦν γὰρ διὰ τὴν ἑορτὴν συνηγμένον ὅλον τὸ πλῆθος τῶν προσκυνητῶν καὶ λοιπῶν ὀρθοδόξων ἐν τῷ ναῷ), καταλιπόντες τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἑσπερινοῦ ἀμέσως ἐτρέξαμεν, καὶ πρὶν λάβῃ τὸ πλῆθος εἴδησιν τῶν τρεξάντων παρὰ τῶν Φράγκων κατὰ τῶν διακόνων, τοὺς μὲν διακόνους εἰσεκλείσαμεν ἔν τινι οἰκίσκῳ, τὸ δὲ πλῆθος ἀμέσως ἐξηγάγομεν τοῦ ναοῦ, ἀφέντες ἐκεῖ τοὺς Φράγκους μόνους· οἵτινες ἰδόντες, ὅτι ἀπέτυχον τοῦ σκοποῦ των, καὶ ὅτι μὲ ὅλα τὰ εἰρημένα ὁποῦ ἔκαμαν κακὰ δὲν συνέβη κανὲν ἀπευκταῖον, ὡς ἐφαντάζοντο, ὑποπτεύσαντες μήπως ἐγκαλέσωμεν αὐτοὺς εἰς τὸ κριτήριον, ἐπρόλαβον αὐτοὶ καὶ ἐνεκάλεσαν ἡμᾶς· ἀλλὰ μὲ ὅλον ὁποῦ καὶ ἐπρόλαβον αὐτοὶ καὶ ἐνεκάλεσαν αὐτοί, ἀλλ' ἀπεδείχθησαν ψεῦσται αὐτοί, καὶ πάλιν ταραξίαι αὐτοὶ καὶ πάλιν κατησχυμμένοι αὐτοί. Ὅθεν ἐδόθη ἀναφορὰ ἀπὸ τοῦ κριτηρίου, ἀποδεικτικὴ τῆς κακίας των καὶ τῶν ὧν καθ' ἡμῶν κακῶν κατειργάσαντο· ὅπερ μαθόντες, ἵνα δῆθεν ἀθωώσωσιν ἑαυτοὺς παρὰ τῷ ἡγεμόνι τῆς Δαμασκοῦ καὶ ἀκυρώσωσι τὰ παρὰ τῶν κριτῶν δοθέντα ἔγγραφα μαρτυρικά, ἔγραψαν καθ' ἡμῶν ἀναφορὰν πρὸς τὸν ῥηθέντα ἡγεμόνα τῆς Δαμασκοῦ· ὁ δὲ ἀπέστειλεν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπίτηδες μουπασίρη, πρὸς ἀκριβεστέραν τοῦ πράγματος ἔρευναν καὶ ἐξέτασιν. Ὅθεν πάλιν συνελεύσεις καὶ πάλιν κρισολογίαι, καὶ πάλιν ἀπεδείχθησαν ὑπεύθυνοι καὶ ἀρχηγοὶ τῶν κακῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ μὲ αὐτὸ τὸ κίνημα δὲν κατώρθωσαν τίποτε, ἀπῆλθον καὶ οἱ ἴδιοι εἰς Δαμασκόν, πάλιν διὰ νὰ μᾶς ἐγκαλέσωσιν ἀπὸ στόματος· ὅθεν μετακληθέντες ἀπήλθομεν εἰς Δαμασκόν, ἔνθα καὶ ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος κρισολογηθέντες ἀπεδείξαμεν κἀκεῖ τὴν δολιοτροπίαν καὶ τὴν καθ' ἡμῶν κακίαν των· καὶ οὕτως εἰς Ἱερουσαλὴμ ἡμεῖς μὲν τῷ Θεῷ εὐχαριστοῦντες καὶ χαίροντες [ἐπεστρέψαμεν], ἐκεῖνοι δὲ . . . .

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα μαθὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ μακαριώτατος δεσπότης κύριος Πολύκαρπος, καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι τὰ τοιαῦτα τῶν Φράγκων κινήματα εἰς ἄλλο τι δὲν ἀφορῶσιν, εἰ μὴ

εἰς τὸ νὰ μᾶς ἐμποδίσωσι τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Κουβουκλίῳ λειτουργίας μας, καὶ εἰς τὸ νὰ μᾶς ἁφαρπάσωσι τὴν κυριότητα τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου, ἔδωκε πάλιν ἀναφορὰν τῷ σουλτὰν Μαχμούτη β' καὶ πάλιν ὁρισμὸν ὑψηλὸν μὲ βασιλικὸν χάτι ἐπικυρωμένον ἐξέλαβεν, ἐν ᾧ προσέθετο ὁ ῥηθεὶς Πολύκαρπος ἐξίσωσιν ἡμῶν μετὰ τῶν Φράγκων ἐν τῷ Ἁγίῳ Κουβουκλίῳ· τὸν ὁποῖον καὶ εἰς Ἱερουσαλὴμ διὰ ταχυδρόμου ἐπίτηδες τῷ ,αωιθ' σωτηρίῳ ἔτει κατὰ μῆνα ὀκτώβριον ἀπέστειλε. Συναπέστειλεν τῷ αὐτῷ ἔτει ἡ μακαριότης του καὶ ἄλλον ὑψηλὸν ὁρισμόν, τὸν περὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν Ποιμένων, ἵνα παραλάβωμεν αὐτήν τε καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἀπὸ τῶν Φράγκων. Οὗτοι γὰρ οἱ φίλοι πρὸ χρόνων τινῶν, πρὸ τῶν ,αωια', δολίως μᾶς ἀφήρπασαν ὑστερήσαντες τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ποιμένων [1], εἰς τὴν ὁποίαν, καθὼς ἐμαρτυρήθη καὶ ἀπεδείχθη ὕστερον, ἕως εἰς ἕνα καιροῦ διάστημα ἐπήγαιναν οἱ ἐν Βηθλεὲμ εὑρισκόμενοι Φράροι κρυφίως τὴν νύκτα καὶ ἐλειτούργουν ἐπὶ τῆς ἁγίας ἡμῶν τραπέζης· ἔπειτα διὰ δόσεως ἄσπρων πρός τινας τῶν ἐγχωρίων Τούρκων ἠγόρασαν κρυφίως τὸ ἐπάνω ταύτης τῆς ὑπογείου ἐκκλησίας χωράφιον καὶ ἐλαιῶνα καὶ λοιπὰ δένδρα, λαβόντες παρ' ἐκείνων ἓν χωρικὸν πωλητήριον γράμμα, καὶ μετὰ παρέλευσιν χρόνου ἱκανοῦ ἐξέδωκαν φήμην, ὅτι ἠγόρασαν τὸ ῥηθὲν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ποιμένων χωράφιον μὲ τὰ ἐν αὐτῷ δένδρα. Ἀλλ' ἡμεῖς, καίτοι ἠκούομεν τὰ φημιζόμενα, ἀλλ' εἰδότες καλῶς, ὅτι οἱ Φράγκοι δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀποκτήσουν εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν ἐπικράτειαν κτήματα, καὶ ὅτι τὸ χωράφιον αὐτὸ καὶ τὰ ἐν αὐτῷ εἶναι βασιλικά, δεδομένα διὰ βασιλικοῦ μπερατίου εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Σιπαχίδων, δὲν ἐπιστεύομεν εἰς τὰ φημιζόμενα καὶ λεγόμενα· διὸ καὶ ἐμένομεν ἀμέριμνοι. Ἀλλ' οἱ φίλοι, τοῦ καιροῦ προβαίνοντος, ἤρχισαν νὰ πηγαίνωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἡμέραν φανερῶς καὶ ὄχι, ὡς πρότερον, ὑποκεκρυμμένως καὶ ἐν νυκτί. Τοῦτο ἡμεῖς μαθόντες ἐμηνύσα-

[1] Χωρίον τοῦτο ὑπὸ τὴν ὑπώρειαν τῆς ἁγίας Βηθλεέμ, κείμενον πρὸς ἀνατολάς, οὕτω καλούμενον· ἀπέχει δὲ τοῦ χωρίου ἡ ἐκκλησία αὕτη ὡς τόξου βολήν· ἀλλ' ἔρημος καὶ καταπεπτωκυῖα, ἤτοι ὑπόγειος· ἔχει δὲ ἐπ' αὐτὴν ἐλαιῶνα καὶ περὶ αὐτὴν χωράφια.

μεν αὐτοῖς φιλίως, ἵνα παύσωσι τῶν τοιούτων σκανδαλοποιῶν κινημάτων καὶ δραμάτων· ἀλλ' αὐτοὶ ὄχι μόνον δὲν ἔπαυσαν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἡμέτερον ἱερέα ἀπερχόμενον μετὰ τῶν ἐγχωρίων χριστιανῶν διὰ νὰ λειτουργήσῃ ἀτιμάσαντες ἀπεδίωξαν καὶ κακῶς ἔχοντα ἀπέβαλον, ἐπαπειλήσαντες, ὅτι ἂν τολμήσῃ ἄλλοτε κἂν νὰ πλησιάσῃ εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος, θέλουσι τὸν παιδεύσει αὐστηρῶς, καθότι ἡ ἐκκλησία αὐτὴ καὶ τὰ χωράφια εἶναι ἴδια κτήματα πρὸ τοσούτων χρόνων τῶν Φράγκων, καὶ αὐτοί, εἴτουν οἱ Ῥωμαῖοι, οὐδεμίαν ἐκεῖ ἔχουσι μετοχήν. Ταῦτα τοίνυν πληροφορηθέντες ἡμεῖς ἐδώκαμεν κατὰ χρέος εἰς τὴν ἐξουσίαν εἴδησιν, ἥτις ἀκριβῶς τὰ περὶ τούτων ἐρευνήσασα καὶ διὰ μαρτυριῶν καὶ ἄλλων ἀποδείξεων πληροφορηθεῖσα, ὅτι ἡ ἐκλησία αὕτη εἶναι τῶν Ῥωμαίων ἔκπαλαι, δέδωκε τὰ περὶ ταύτης ἀναγκαῖα ἀποδεικτικὰ καὶ μαρτυρικὰ νομικὰ ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα ἀποσταλέντα τῷ μακαριωτάτῳ κατὰ τὸ ,αωιη' ἔτος σωτήριον ἐνεφανίσθησαν εἰς τὸ Ὑψηλὸν Δεβλέτι συντροφευμένα μὲ ἀναφοράν του ἰδίαν, καὶ οὕτως ἐξεδόθη ὑψηλὸς καὶ περὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν Ποιμένων καὶ περὶ τῶν ἐπ' αὐτῇ καὶ περὶ αὐτὴν ὁρισμὸς καὶ συναπεστάλη εἰς Ἱερουσαλήμ, ὡς προείρηται, τῷ εἰρημένῳ ἔτει. Τοὺς ὁποίους [ὁρισμούς], ἤτοι τὸν περὶ τῆς λειτουργίας καὶ ἐξισώσεως ἐν τῷ Κουβουκλίῳ καὶ τὸν περὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν Ποιμένων, τῷ ,αωκ' σωτηρίῳ ἔτει περὶ τὰς ἀρχὰς μαΐου ἐμφανίσαντες τῷ Ἰσμιρλῆ-χατζῆ-Σουλεϊμάν-πασσᾳ τῆς Δαμασκοῦ, στρατοπεδεύσαντι τότε ὡς ἔθος ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐλάβομεν τήν τε ἐκκλησίαν τῶν Ποιμένων μὲ τὰ παρεπόμενα αὐτῇ καὶ τὴν ἐν τῷ Ἁγίῳ Κουβουκλίῳ κατὰ πάντα ἐξίσωσιν μετὰ τῶν Φράγκων, ἔτι τὴν μίαν ἐν τῷ Ἁγίῳ Κουβουκλίῳ σκάλαν, τὴν εἰς τὸ δωμάτιον ἀνάγουσαν· κατεβιβάσαμεν τὴν ἐπὶ τοῦ Παναγίου Μνήματος πρὸς βορρᾶν ὑπερμεγέθη εἰκόνα τῶν Φράγκων, καὶ ἐφάνη ἡ ἡμετέρα, ἡ οὖσα τεχνουργημένη εἰς τὸ μάρμαρον, καὶ ἐβάλομεν αἱ δύω φυλαὶ ἀνὰ μίαν μετρίαν· διεμοιράσαμεν τὰς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Κουβουκλίου ποδέας· τὰς ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ Κουβουκλίου ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν εἰκόνας τῶν Φράγκων ἀνεβιβάσαμεν ὑψηλότερα καὶ ἐφάνησαν καὶ αἱ ἡμέτεραι, αἱ

εἰς τὰ μάρμαρα σκαλισταί, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐγένοντο τὰ πάντα ἐξίσου· περὶ οὗ ἐλάβομεν καὶ παρὰ τοῦ εἰρημένου ἡγεμόνος τῆς Δαμασκοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ κριτηρίου νομικὸν ἔγγραφον (ἰλάμι) καὶ παρὰ τῶν ἐντοπίων ἀρχικῶν ἀρζιμαχζάρι (ἀναφοράν), ἐνσφράγιστα πάντα καὶ ἐπικυρωμένα, δηλωτικὰ τῶν πραξάντων καὶ ἐνεργηθέντων εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην τῆς ἐξισώσεως τῶν δύο φυλῶν, Ῥωμαίων δηλαδὴ καὶ Φράγκων. Τὸ ὁποῖον ἰλάμι μετὰ τῶν λοιπῶν ἄλλων ἐγγράφων, ὡς ἀνωτέρω εἰρήκαμεν, ἀπεστάλησαν εἰς Βασιλεύουσαν τῷ μακαριωτάτῳ ἡμῶν δεσπότῃ κυρίῳ Πολυκάρπῳ· ἡ δὲ μακαριότης του καὶ ταῦτα πάντα δι' ἰδίας του ἀναφορᾶς προσήνεγκεν εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν καὶ τρίτον ὑψηλὸν διὰ χάτ-σσεριφίου ἐπικυρωθέντα αὖθις ἐξέλαβεν ὁρισμόν, διαλαμβάνοντα ὅτι τὰ πάντα καλῶς διαιτηθέντα θέλουσι διαμένει ἀμετάθετα καὶ ἀπαράτρεπτα διὰ παντός· καὶ οὕτως ἔκτοτε ἡσύχασαν ὀπωσοῦν καὶ εἰρήνευσαν καὶ ἔπαυσαν ἀπὸ τοῦ νὰ μᾶς ἐνοχλῶσιν.

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ.

Τὰ περὶ τῶν Ἀρμενίων.

Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ σουλτὰν Σελίμη α' ἤρξαντο νὰ πηγαίνωσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ πολλὰ ὀλίγοι Ἀρμένιοι χάριν προσκυνήσεως τῶν Παναγίων Τόπων καὶ νὰ μένωσιν ἐκεῖ· οἱ ὁποῖοι τότε μεγάλην τὴν ὑποταγὴν καὶ ἄκραν τὴν εὐλάβειαν ἐδείκνυον πρὸς τοὺς ἡμετέρους· διὸ καὶ τὸ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλήμ, πλησίον τῆς ἁγίας Σιών, κείμενον ὀσπήτιον τοῦ Ἄννα ἐδόθη αὐτοῖς πρὸς κατοικίαν παρὰ τῶν ἡμετέρων τότε· ἀλλ' οὗτοι προϊόντος τοῦ καιροῦ κατεξουσίασαν αὐτὸ ἰδιοποιησάμενοι καὶ ἄχρι τῆς σήμερον κατεξουσιάζουσιν. Ὕστερον δὲ ἀπὸ ἀρκετοὺς χρόνους, λαβόντες ἀπὸ τῶν Φράγκων τὸ παράδειγμα, ἐζήτησαν ἀπὸ τῶν Ἰβήρων μὲ ἐνοίκιον τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ζεβεδαίου (τῶν Ἰβήρων γὰρ ἦν καὶ τοῦτο), καὶ ἔλαβον παρ' ἐκείνων ἐπὶ συμφωνίᾳ ἐνοικίου ἐτησίως φλωρία Πολίτικα πεντήκοντα, καὶ

δόντες αὐτοῖς πεντακόσια φλωρία, ἐνοίκιον δηλαδὴ δέκα ὁλοκλήρων χρόνων, ἔλαβον παρ' αὐτῶν ἀποδεικτικὸν καὶ ἐνεχειρίσθησαν τὸ ῥηθὲν μοναστήριον οἱ Ἀρμένιοι· εἰς τὴν συμφωνίαν ταύτην ἦν παρὼν καὶ ὁ Γερμανὸς πατριάρχης. Περὶ ταύτης τῆς συμφωνίας ἐγένετο καὶ ἀραβιστὶ ἀπὸ μέρους τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ κριτηρίου ἀποδεικτικὸν χοτζέτιον (ἔγγραφον), καὶ ἐδόθη τῷ πατριάρχῃ Γερμανῷ (οἱ γὰρ Ἴβηρες ἦσαν τότε γιαμάκια ὑποκείμενοι ἡμῖν, αὐτοί τε καὶ τὰ ἑαυτῶν)· τὸ ὁποῖον σῴζεται παρ' ἡμῖν μέχρι τῆς σήμερον. Μετὰ τὸν Γερμανὸν πατριαρχεύσας ὁ Σωφρόνιος α', ἐπειδὴ ἐτελείωσεν ἡ προγεγονυῖα συμφωνία τῆς δεκαετίας, ἄλλην ἐκ νέου ἔκαμεν ὁ Σωφρόνιος μετὰ τῶν Ἀρμενίων, αὐξήσας τὸ ἐνοίκιον εἰς φλωρία Πολίτικα ἐτησίως διακόσια, τὰ ὁποῖα μετὰ τὴν τελείωσιν τοῦ χρόνου, κατὰ τὴν συμφωνίαν, τοῦ Σωφρονίου ζητήσαντος ἠρνήσαντο οἱ φίλοι, καὶ ἐζήτουν νὰ πληρώσωσι μόνον πεντήκοντα, κατὰ τὴν παρελθοῦσαν συμφωνίαν, τὴν ἐπὶ Γερμανοῦ γενομένην. Ἀλλ' ὁ Σωφρόνιος ἐγκαλέσας αὐτοὺς εἰς τὸ κριτήριον καὶ ἀποδείξας ψευδεῖς καὶ δολίους ἔλαβεν ἀνελλιπῶς τὰ διακόσια φλωρία, λαβὼν καὶ ἕτερον ἀραβιστὶ χοτζέτιον περὶ τούτου, ὃ μετὰ τῶν λοιπῶν σῴζεται παρ' ἡμῖν. Μετὰ παρέλευσιν δὲ τινῶν χρόνων ἤρξαντο οἱ Ἀρμένιοι νὰ οἰκοδομῶσιν ἐν τῷ μοναστηρίῳ οἰκοδομάς τινας νέας καὶ νὰ ἐπισκευάζωσι καὶ νὰ μερεμετίζωσιν ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ πατριάρχου κρυφίως· ὅπερ μαθὼν ὁ Σωφρόνιος ἐνεκάλεσεν αὐτοὺς εἰς τὸ κριτήριον περὶ τούτων τῷ 1021 ἔτει ὀθωμανικῷ, βασιλεύοντος τοῦ σουλτὰν Ἀχμέτη α'· ἔνθα ἐπὶ κριτηρίου ὡμολόγησαν, ὅτι τὰ ὅσα τοιαῦτα οἰκοδομήματα καὶ μερεμέτια κάμνουσιν εἰς τὸ ῥηθὲν μοναστήριον, κάμνουσιν πρὸς χάριν τοῦ βακουφίου, καὶ οὐδὲν τῶν γενομένων ἐξόδων θέλει λογισθῇ εἰς ἐνοίκιον, καὶ ὅτι τὸ μοναστήριον αὐτὸ εἶναι τῶν Ῥωμαίων, καὶ ὅτι οὐδεμίαν αὐτοὶ ἐν αὐτῷ ἔχουσι μετοχήν, ἀλλὰ δι' ἐνοικίου κατοικοῦσιν ἐν αὐτῷ· ἐφ' ᾧ καὶ ἕτερον ἀραβικὸν ἐγένετο χοτζέτιον καὶ ἐδόθη τῷ Σωφρονίῳ ἀπὸ τοῦ κριτηρίου, τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ σῴζεται πρὸς τοῖς ἄλλοις.

Ἐπὶ δὲ κυροῦ Θεοφάνους, ἀποδημοῦντος τότε εἰς Κωνσταν-

τινούπολιν, ὁ εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπίτροπος τῶν Ἀρμενίων, Κιρκόρης λεγόμενος Πέρσης, διαμοιράσας εἰς τοὺς Ἱεροσολυμίτας Σαρακηνούς, νομικούς τε καὶ ἀξιωματικούς, καὶ εἰς τὸν μουτεβελλῆ τοῦ Ἁγίου Τάφου καὶ εἰς τὸν ἔπαρχον τῆς Ἱερουσαλήμ, πλῆθος χρημάτων, ἔλαβε παρ' αὐτῶν ἱλάμια καὶ νομικὰ ἔγγραφα, διὰ νὰ προηγῆται ἡμῶν καὶ νὰ προλιτανεύῃ εἰς τὰς ἐν τῷ ναῷ συνήθως γινομένας τάξεις καὶ λιτανείας, καὶ μάλιστα εἰς τὴν κατὰ τὸ μέγα Σάββατον τάξιν καὶ λιτανείαν· τὰ ὁποῖα ἀποστείλας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐζήτει νὰ ἐκλάβῃ καὶ ὁρισμὸν βασιλικὸν κατ' ἐκεῖνα ἀπατηλῶς, καὶ οὕτω νὰ μᾶς ἁφαρπάσῃ δολίως τὰ πρωτεῖα. Ἀλλ' ὁ Θεοφάνης ἐν Κωνσταντίνου διατρίβων, ὡς προείρηται, μαθὼν τὰ παρὰ τῶν Ἀρμενίων καθ' ἡμῶν ὑπενεργούμενα, ἔδωκεν ἀναφορὰν τῷ σουλτὰν Μουράτῃ δ', καὶ κριθεὶς μετ' αὐτῶν ἐπὶ διβανίου, ἔλαβε χάριτι Θεοῦ τὰ νικητήρια καὶ ὁρισμὸν ὑψηλὸν μὲ χάτι-σσερίφι ἐπικυρωμένον παρὰ τοῦ αὐτοῦ σουλτὰν Μουράτη δ', ἐν ἔτει ὀθωμανικῷ 1044 [1].

Ἐπὶ δὲ τῆς πατριαρχείας Παϊσίου, εἰς Κωνσταντινούπολιν τότε διατρίβοντος, εὑρόντες καιρὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ (ἐπειδὴ εἶχον προεκλάβει ἀπατηλῶς διὰ χρημάτων ὁρισμὸν ἐπικυροῦντα αὐτοῖς τοὺς Χαμπεσίους) ἐκυρίευσαν ἐν τῇ Βηθλεὲμ τὰ Χαμπεσιακὰ λεγόμενα οἰκήματα καὶ τὸν ἔμπροσθεν τούτων κῆπον, καὶ ἔκτισαν ἐν τῷ κήπῳ τοῖχον, διαχωρίσαντες τὸ ἡμέτερον μοναστήριον ἀπὸ τὰ εἰρημένα Χαμπεσιακὰ οἰκήματα· ἐκυρίευσαν προσέτι καὶ μίαν πόρταν τοῦ ἁγίου Σπηλαίου, ἐν ᾧ ἐκρέμασαν καὶ κανδήλας. Ταῦτα μαθὼν ὁ Παΐσιος ἐν Κωνσταντινουπόλει δίδει ἀναφορὰν τῷ βασιλεῖ, καὶ κριθεὶς μετ' αὐτῶν ἐπὶ διβανίου λαμβάνει χάριτι Θεοῦ τὰ νικητήρια, καὶ ἐκλαμβάνει παρὰ τοῦ σουλτὰν Μεχμέτη δ' ὑψηλὸν ὁρισμὸν μὲ βασιλικὸν αὐτόγραφον (χὰτ-σσερίφι), ἐπικυρωμένον τῷ 1067 ὀθωμανικῷ ἔτει· τὸν ὁποῖον μὲ μουπασίρι ἐπίτηδες, Χουσεῖν-τζαούσῃ λεγόμενον, ἀπέστειλεν εἰς Ἱερουσαλήμ,

[1] Τὴν τούτου μετάφρασιν συνοπτικῶς εὑρήσεις εἰς τὸ δ' τμῆμα· τὰ εἰς ταύτην τὴν κρισολογίαν τρέξαντα πλατύτερον διηγεῖται ὁ κῦρ Δοσίθεος εἰς τὴν Δωδεκάβιβλον, καὶ ὅρα βιβλίον ΙΒ', σελ. 1186.

ἵνα ἐνεργήσῃ ἐκεῖ τὰ ἐν αὐτῇ προσταττόμενα. Ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι τῷ ἐπάρχῳ τῆς Γάζης καὶ Ἱερουσαλὴμ Χουσεΐν-πασσᾳ λεγομένῳ πλῆθος χρημάτων δόντες, ὁμοίως καὶ τοῖς λοιποῖς τῶν ἐντοπίων, καὶ αὐτοῖς ἐπιστηριχθέντες, οὔτε βασιλικὸν ὁρισμὸν ἐλογίσαντο, οὔτε ἀφ' ὧν ἥρπασαν παρεχώρησαν. Ὁ γοῦν Παΐσιος μαθὼν τὰ τρέξαντα ἐν Ἱερουσαλὴμ ἔγραψεν αὖθις ἀναφορὰν πρὸς τὸν ὕπατον (βεζύρη) Κιοπρουλοῦ Μεχμέτ-πασσα εἰς Ἀδριανούπολιν (ἦν γὰρ ἐκεῖ στρατοπεδεύων τότε, ἐν πεδίῳ Τζαπῆ-πασσα λεγομένῳ), ἣν καὶ ἀπέστειλε μετά τινος Διονυσίου τοὔνομα. Ὁ δὲ ὕπατος γνοὺς τὰ ἐν τῇ ἀναφορᾷ ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἄλλον ἐξέδωκεν ὑψηλὸν ἐκεῖθεν ὁρισμὸν κατὰ τὸ 1068 ὀθωμανικὸν ἔτος, ἀλλὰ καὶ ἴδια μεκτούπια σφοδρὰ καὶ ἐπαπειλητικὰ πρὸς τὸν ἔπαρχον τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ λοιποὺς κρατοῦντας ἐξέδωκεν, ἵνα ἐνεργήσωσιν ἀμεταθέτως τὰ ἐν τῷ ὑψηλῷ βασιλικῷ ὁρισμῷ προστατόμενα· τὰ ὁποῖα ὅλα ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν κῦρ Παΐσιον διά τινος Μουσταφᾶ-τζαούσῃ, διωρισμένου ἐπίτηδες μουπασίρῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν προσταττομένων. Λαβὼν οὖν ὁ Παΐσιος τὸν ὑψηλὸν ὁρισμὸν καὶ τὰ μεκτούπια καὶ χαρᾶς πλησθεὶς ἀπέστειλεν ἀμέσως εἰς Ἱερουσαλὴμ διὰ τοῦ αὐτοῦ μουπασίρη Μουσταφᾶ-τζαούσῃ· ὁ δὲ φθάσας ἐκεῖ αἰσίως ἀπέβαλε τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου τοὺς Ἀρμενίους ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ τῶν Χαμπεσιακῶν οἰκημάτων ἐν Βηθλεέμ, καὶ τὰς κανδήλας των ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου ἀποβαλὼν παρέδωκεν ἡμῖν, ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τῶν ὑπερασπιστῶν αὐτῶν τῶν προειρημένων· ἐφ' ᾧ καὶ χοτζέτια βεβαιωτικὰ ἀπὸ τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ κριτηρίου ἐγένοντο καὶ ἐδόθησαν ἡμῖν, ἅτινα σῴζονται μετὰ τῶν λοιπῶν μέχρι τῆς σήμερον.

Ἀλλ' οἱ δόλιοι καὶ κάκιστοι, μετὰ παρέλευσιν καιροῦ, εὑρόντες ἁρμόδιον καιρὸν καὶ μέσα καὶ πλοῦτον καταδαπανήσαντες ἄπειρον καὶ ἀναρίθμητον, ἁφήρπασαν πάλιν δολίως τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἰακώβου καὶ τὰ Χαμπεσιακὰ ἐν Βηθλεέμ· καὶ οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τέσσαρας καμάρας ἐπὶ τῶν Κατηχουμένων ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως, καὶ τὰ δύο μεγάλα παράθυρα, ὁποῦ εἶναι ἐπάνωθεν τῆς Ἁγίας Πόρτας τοῦ ναοῦ, τὰ πρὸς τὴν αὐλὴν

ἔξω τοῦ ναοῦ ἀφορῶντα· ἔτι δὲ καὶ τὴν ἐν τῇ αὐλῇ ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, τὴν ὑπὸ τὸ μοναστήριον τοῦ Ἀβραὰμ κειμένην· τὰ ὁποῖα ἄχρι τῆς σήμερον κατακρατοῦσιν οἱ παμβέβηλοι. Καὶ ἔκτοτε μὲν ἐφάνησαν πῶς ἡσύχασαν εἰς τὸ φανερόν, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ ὤδινον καὶ ἐκοιλοπονοῦσαν τὰς καθ' ἡμῶν ἐπιβουλὰς καὶ παρετήρουν τὸν δεξιὸν αὐτοῖς καιρόν, ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς ἐπὶ Χρυσάνθου ἀνοικοδομήσεως τοῦ μεγάλου μολυβδοσκεπαστοῦ κουμπὲ καὶ τῆς ἐπισκευῆς τῶν λοιπῶν ἑκάστῃ φυλῇ ἐξιδιασμένων μερῶν καὶ τόπων ἤρξαντο νὰ συνάγωσι διὰ χρημάτων ἀπὸ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ κριτῶν καὶ κρατούντων γράμματα καὶ μαρτυρίας, καὶ γεμίσαντες ἐκ τούτων σακέλλας καὶ κιβώτια ἡτοιμάζοντο πρὸς ἡμετέραν καταδρομήν. Ἐπὶ γὰρ τῆς πατριαρχείας τοῦ ἀοιδίμου Μελετίου, τῷ ,αψλ' σωτηρίῳ ἔτει, βασιλεύοντος τοῦ σουλτὰν Μαχμούτη α' τῷ 1143 ὀθωμανικῷ ἔτει, συνέβη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐπανάστασις τῶν Γενιτζάρων, καὶ ἤκμαζεν εἰσέτι ἡ συστροφὴ καὶ ἡ ἁρπαγή· ἀλλ' ἐπειδὴ τότε ὑπερεπλούτησαν, ἐλπίζοντες εἰς τὰ πλούτη των, δὲν εὐχαριστήθησαν νὰ εἶναι καὶ αὐτοὶ καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη, ἀλλ' ἐφαντάσθησαν ἀνοήτως νὰ κυριεύσωσιν ὅλα τὰ προσκυνήματα, ἐν ᾧ δὲν εἶχον κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ μήτε βῆμα ποδός· ἐφ' ᾧ καὶ τὴν μελετωμένην κακίαν των παμπονήρως ἐκίνησαν. Ἔχοντες λοιπὸν αὐτὰς τὰς ματαίας ἐλπίδας ἔλαβον καὶ αἰτίας δεξιάς. Ὁ βασιλεὺς τότε σχεδὸν ἦτον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀποστατῶν· οἱ μεγιστάνες περίφοβοι· οἱ πάντες πάμπτωχοι διὰ τὴν κοινὴν γύμνωσιν· ἡ ἀφροσύνη ἐτιμᾶτο καὶ ἡ ἀναισχυντία ἐκυρίευε. Συνέβη οὖν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ νὰ κατασταθῇ ὕπατος (βεζύρης) ἀντὶ τοῦ ἐξωσθέντος Τοπὰλ Ὀσμάν-πασσα ὁ ἀπὸ Ῥεβανίου Ἀλῆ-πασσας· αὐτὸς δὲ εἶχεν ἄκραν φιλίαν καὶ εὔνοιαν πρὸς τοὺς Ἀρμενίους, καὶ μάλιστα πρὸς κάποιον Σσεχπόζη, καὶ Σσιρίνη σαρράφιδες, οἱ ὁποῖοι ἦσαν πρότερον ψωμάδες καὶ ἀρτοπῶλοι. Ἡ ἀνάβασις λοιπὸν τοῦ ῥηθέντος Ἀλῆ-πασσα ἐπὶ τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἀρμενίους μεγάλον θάρρος καὶ εὐκολίαν εἰς τὰς δολιοτροπίας καὶ κακίας των. Σκέψεως οὖν μεταξύ των γενομένης,

εὔλογον ἐκρίθη παρ' αὐτοῖς νὰ δώσωσιν ἀναφορὰν τῷ ὑπάτῳ, τὴν ὁποίαν καὶ ἔδωκαν. Ἔγραψεν οὖν ἐν αὐτῇ ὁ ὕπατος ὁρισμόν, ὡς ἔθος (πουγιουρουλδὶ τοῦτο λέγεται τὸ ἐν τῇ ἀναφορᾷ παρὰ τοῦ ὑπάτου γραφόμενον πρόσταγμα), ἵνα ἐξαχθῶσιν ἀπὸ τῶν κωδίκων τῶν καλεμίων τὰ ἴσα τῶν ὁρισμῶν τῶν τοῖς Ἀρμενίοις δοθέντων· οἱ δὲ λαβόντες τὴν παρὰ τοῦ ὑπάτου ὁρισθεῖσαν ἀναφορὰν των ἔδωκαν τῷ πεϊλικτζῇ-ἐφένδῃ (ἐπιστάτης οὗτος ὑπὸ τὸν ρεΐζ-ἐφένδη τῶν κωδίκων τοῦ διβὰν-καλεμίου), διὰ νὰ γράψῃ εἰς τὸ περιθώριον τῆς ἀναφορᾶς των τὰ ἴσα τῶν δεδομένων αὐτοῖς ὁρισμῶν· ὁ ὁποῖος ἐρευνήσας ἀκριβῶς τοὺς παρ' αὐτῷ κώδικας, καὶ οὐδένα ὑπὲρ αὐτῶν εὑρὼν ἐν αὐτοῖς ὁρισμόν, εἰ μὴ ὑπὲρ ἡμῶν, ἐκ τούτων τρεῖς μόνον ἀντιγράψας καὶ ἐν τῇ ἀναφορᾷ των ἐγκαταγράψας ἀπέδωκεν αὐτοῖς.

Ἰδόντες οὖν ὅτι τὸ κίνημα αὐτὸ καὶ ἐπιχείρημά των εὐγῆκε κατ' αὐτῶν μᾶλλον, παρὰ ὑπὲρ αὐτῶν, ἄλλην μετεχειρίσθησαν πονηρίαν καὶ δολιότητα. Ἐνέπλησαν χρημάτων τὸν ἐπίσκοπος-καλφασῆ (οὗτος καὶ μαλιὲ-καλφασῆ λέγεται), καὶ διαφθείραντες ἐπίβουλον τῶν βασιλικῶν κωδίκων ἀπεκατέστησαν, καὶ κατέπεισαν, ἵνα ἀντιγράψῃ ἀπὸ τῶν παρ' αὐτῷ βασιλικῶν κωδίκων (ἐν οἷς εἰσὶν ἐγγεγραμμένοι οἱ τοῖς Ῥωμαίοις δοθέντες κατὰ καιροὺς ὁρισμοί) τὸν ὁρισμὸν τοῦ σουλτὰν Σελίμη α', τοῦ καὶ ἁλωτοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ, τὸν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἁλώσεως αὐτῆς δοθέντα τοῖς Ῥωμαίοις παρ' αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐγκαταγράψῃ τὸ ἴσον αὐτοῦ εἰς ἕνα τῶν παλαιῶν κωδίκων, μεταποιήσας τὸ ὄνομα τοῦ πατριάρχου τῶν Ῥωμαίων εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἐδικοῦ των ἐθνάρχου καὶ τὴν λέξιν Ῥοὺμ εἰς τὸ Ἐρμέν, καὶ ἐνσημειώσῃ εἰς τὸν κώδικα τὴν αὐτὴν χρονολογίαν καὶ μηνολογίαν, καθὼς εἶναι καὶ εἰς τὸν τῶν Ῥωμαίων ὁρισμόν, διὰ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ἀρχαιότητα. Ὁ οὖν ῥηθεὶς κάλφας τῇ γνώμῃ καὶ ἀδείᾳ τοῦ ῥηθέντος ὑπάτου, καθὼς ὡμολόγησεν ὕστερον ὁ αὐτὸς κάλφας φωραθείς, ἀντέγραψεν ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου ὁρισμοῦ ἄλλον ὁρισμόν, κατὰ τὴν ἀρέσκειαν αὐτῶν, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, ἐνσημειώσας καὶ ἐγκαταγράψας τὸ ἴσον ἐκείνου καὶ εἰς τοὺς παρ' αὐτῷ παλαιοὺς κώδικας (αὕτη ἡ ἐνση-

σημείωσις καὶ καταγραφὴ λέγεται παρ' Ὀθωμανοῖς κάιδι), διὰ νὰ φαίνεται εἰς τοὺς μετέπειτα, ὅτι ἀπ' ἐκείνου τοῦ καιροῦ, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ σουλτὰν Σελίμη τούτου, ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ ἔκτοτε ἐγένετο κάιδι εἰς τοὺς παλαιοὺς κώδικας. Τούτων οὕτως δολιοτροπίᾳ καὶ πονηρίᾳ διενεργηθέντων, συνῆλθον καὶ δεύτερον οἱ Ἀρμένιοι, καὶ πάλιν συσκεψάμενοι ἔκριναν εὔλογον καὶ ἀπεφάσισαν, ἵνα δώσωσιν ἀναφορὰν καθ' ἡμῶν αὐτῷ τῷ βασιλεῖ· τὴν ὁποίαν καὶ ἐν μιᾷ Παρασκευῇ, ἐξελθόντι τῷ βασιλεῖ εἰς προσκύνησιν κανενὸς τζαμίου, συναθροισθέντες πλῆθος πολὺ ἀνέφερον καὶ ἔδωκαν· ἡ δὲ ἀναφορά των αὕτη διελάμβανε ταῦτα· «Ἀδικούμεθα, βασιλεῦ κράτιστε, τὰ μέγιστα παρὰ τῶν Ῥωμαίων, ζητούντων ἁφαρπάσαι παρ' ἡμῶν τοὺς ἀπ' αὐτῆς τῆς ἁλώσεως διὰ τοσούτων βασιλικῶν ὁρισμῶν εἰς χεῖρας ἡμῶν ὄντας τόπους καὶ μοναστήρια καὶ προσκυνήματα, καὶ θέλουσι νὰ ἀποξενώσωσιν ἡμᾶς ἐκείνων καὶ διόλου νὰ ἀποστερήσωσιν. Ὅθεν δεόμεθα οἱ ἠδικημένοι σκλάβοι σου, ἵνα ἐπιβλέψῃς ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἵνα θεωρηθέντων τῶν ἀνὰ χεῖρας ἡμῶν ἐγγράφων ὑπὸ τοῦ καζασκέρη τῆς Ῥούμελης καὶ τῶν καϊδίων τῶν ἀνέκαθεν δοθέντων ἡμῖν βασιλικῶν ὁρισμῶν καὶ θεσπισμάτων ἐξαχθέντων ἀπὸ τῶν παλαιῶν βασιλικῶν κωδίκων ὑπὸ τοῦ κάλφα τοῦ πίσκοπος-καλεμίου, καὶ τῷ σῷ κράτει τῆς ἀληθείας δηλωθείσης δι' ἰλαμίου (ἀναφορᾶς), δωρήσῃ ἡμῖν ὁρισμόν του βασιλικόν, κατὰ τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους, προσεπικυροῦντα ἡμῖν τοῖς Ἀρμενίοις τὰ ἀνέκαθεν εἰς χεῖρας ἡμῶν μοναστήρια καὶ προσκυνήματα, καὶ ἀποτόμως ἐμποδίζοντα τοὺς Ῥωμαίους ἀπὸ τοῦ νὰ μᾶς παρενοχλῶσι».

Δοθείσης τοίνυν τῆς τοιαύτης των ἀναφορᾶς τῷ βασιλεῖ, ἐπεγράφη ἐν αὐτῇ, ὡς ἔθος, πουγιουρουλδί, ἤτοι προσταγή, ἵνα ὁ μὲν καζασκέρης τῆς Ῥούμελης θεωρήσας τὰ ἀνὰ χεῖρας τῶν Ἀρμενίων ἔγγραφα δηλώσῃ δι' ἰλαμίου του, εἰ εἰσὶν ἀληθῆ, ὁ δὲ ἔφορος (κάλφας) τῶν κωδίκων τοῦ πίσκοπος-καλεμίου, ἐρευνήσας τοὺς παλαιοὺς κώδικας τῶν ἀπὸ ἁλώσεως δοθέντων τοῖς Ἀρμενίοις βασιλικῶν ὁρισμῶν καὶ θεσπισμάτων, ἐξαγάγῃ ἀπ' αὐτῶν τῶν κωδίκων τὰ ἴσα τῶν ἐγκαταγεγραμμένων ὁρισμῶν καὶ ἐγγράψῃ εἰς τὸ

περιθώριον τῆς ἀναφορᾶς ταύτης (τοῦτο λέγεται παρ' Ὀθωμανοῖς καϊδλερῆ - δερκιενάρ). Λαβόντες οὖν οἱ Ἀρμένιοι τὴν ὁρισθεῖσαν ταύτην ἀναφοράν των ἀπῆλθον πρὸς τὸν καζασκέρην Πουραδὲρ-ζαδὲ - Μεχμὲτ - ἐφένδη λεγόμενον (πρὸς ὃν ἐμήνυσεν ὁ ῥηθεὶς ὕπατος τὰ πρὸς τὸ συμφέρον τῶν Ἀρμενίων ἐνεργῆσαι), καὶ δείξαντες ἐκείνῳ τὰ ὅσα διὰ χρημάτων ἐσύναξαν ἔγγραφα, ὡς προείρηται, ἔλαβον παρ' ἐκείνου δηλωτικὸν (ἰλάμι), ὅτι τὰ εἰς χεῖρας τῶν Ἀρμενίων ἔγγραφα εἰσὶν ἀληθῆ καὶ νόμιμα· κἀκεῖθεν ἀπῆλθον εἰς τὸν κάλφα τοῦ πίσκοπος - καλεμίου, ὃς ἦν ἀδελφὸς τοῦ ὑπάτου, καὶ ἔδειξαν αὐτῷ τὸ ὅπερ παρὰ τοῦ καζασκέρη ἔλαβον ἰλάμιον καὶ τὴν ὁρισθεῖσαν ἀναφοράν των· ὁ δὲ ἐπέγραψεν ἐν τῇ ἀναφορᾷ τὸ ἴσον τοῦ ψευδεπιπλάστου ἐκείνου ὁρισμοῦ τοῦ σουλτὰν Σελίμη α', ὡς προείρηται, καὶ τῇ ἰδίᾳ ὡς ἔθος ἐπικυρώσας ὑπογραφῇ ἔδωκε τοῖς Ἀρμενίοις· οἱ δὲ ἀπεκομίσαντο τῷ ὑπάτῳ, ὁ ὁποῖος ὥρισεν ἐπ' αὐτῇ ἐγγράψας οὕτω· "Κατὰ τὴν διάληψιν τοῦ νομικοῦ ἰλαμίου καὶ κατὰ τὴν περίληψιν τῶν ἱερῶν βασιλικῶν ὁρισμῶν τῶν ἐν τοῖς κώδιξι σῳζομένων δοθήτω τοῖς Ἀρμενίοις ὁρισμός". Ἐγράφη οὖν ὁ ὑψηλὸς ὁρισμὸς ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ καλεμίου καὶ κάλφα, καὶ ἐδόθη τοῖς Ἀρμενίοις· οἱ δὲ διὰ τοῦ ὑπάτου αὐτοῦ ἀνήνεγκαν τῷ βασιλεῖ σουλτὰν Μαχμούτῃ α', ὅστις μὴ εἰδὼς τὴν δολιοτροπίαν καὶ ἀπάτην ἐπεκύρωσε καὶ κατησφαλίσατο διὰ βασιλικοῦ αὐτοῦ αὐτογράφου (χάτι - σσεριφίου) καὶ ἐπέδωκε τῷ ὑπάτῳ ἐν ἔτει ὀθωμανικῷ χιλιοστῷ ἑκατοστῷ τεσσαρακοστῷ ἑβδόμῳ, ἐν σωτηρίῳ δὲ 1734.

Ἐν τούτοις δὲ τοῖς πράγμασιν ὁ μὲν πατριάρχης κῦρ Μελέτιος ἦν ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ οὐδεμίαν περὶ τῶν τρεξάντων εἶχεν εἴδησιν· οἱ δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει χριστιανοὶ ἐλυποῦντο κατὰ πολλὰ καὶ συνελεύσεις ἐποίουν πολλάς, καὶ ἤθελον νὰ δώσωσιν ἀναφορὰν εἰς τὸν βασιλέα· ἀλλ' οἱ πρόκριτοι τοῦ γένους ἠξεύροντες τὴν τρέχουσαν τότε τοῦ πράγματος κατάστασιν καὶ τὸ ἀσύμφορον τοῦ τοιούτου κινήματος, ἐμπόδισαν τὴν ὁρμὴν τοῦ πλήθους μὲ αὐτὸ τὸ δικαιολόγημα, προτείναντες ὅτι, ἀπόντος τοῦ πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων, δὲν εἶναι εὔλογον νὰ ἐπιχειρισθῶσι τέ-

τοιον πρᾶγμα. Ἔπεμψαν λοιπὸν οἱ ἐν Βασιλευούσῃ Ἁγιοταφῖται ἐπίτηδες ταχυδρόμον (Τάταρον) εἰς Ἱερουσαλὴμ πρὸς τὸν μακαριώτατον κῦρ Μελέτιον, καὶ ἐδήλωσαν τὰ γενόμενα πάντα, περικλείσαντες εἰς τὰ πρὸς αὐτὸν γράμματα καὶ ἓν ἴσον τοῦ τοῖς Ἀρμενίοις δοθέντος ὁρισμοῦ. Ὁ δὲ θεῖος Μελέτιος γνοὺς τὴν ὑπόθεσιν εἰς δύο-τρεῖς προκρίτους γέροντας καὶ μυστικοὺς ἐφανέρωσε μόνον αὐτήν· ἐφοβεῖτο γὰρ τὴν ὁρμὴν τοῦ πλήθους τῶν χριστιανῶν καὶ τὴν ἀταξίαν τῶν ἐντοπίων ὀρθοδόξων· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀρμένιοι ἐδειλίων καὶ ἐφοβοῦντο καὶ δὲν ἤθελον νὰ διαδοθῇ ἡ φήμη αὕτη διὰ τὴν ἀνωτέρω αἰτίαν. Μετὰ δὲ τὸ ἅγιον Πάσχα ἀπελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ κῦρ Μελέτιος ἡσύχαζεν ἐκεῖ, τὸν καιρὸν πραγματευόμενος· ἰδὼν γὰρ τὴν τρέχουσαν τότε τῶν πραγμάτων κατάστασιν καὶ τὴν τῶν Ἀρμενίων ἰσχὺν καὶ δύναμιν, δὲν ἔκρινεν εὔλογον νὰ κινηθῇ, ἵνα μὴ παρὰ τὸν ἁρμόδιον καιρὸν κινούμενος, ὄχι μόνον δὲν κατορθώσῃ τι, ἀλλ' ἀποστερηθῇ καὶ τῶν ἀνὰ χεῖρας ὁρισμῶν καὶ χατ-σσεριφίων· τότε γὰρ τὸ πᾶν ἦν τῶν Ἀρμενίων. Ὅθεν καὶ ἀπεφάσισε νὰ περιέλθῃ μερικὸν καιρὸν εἰς τόπους τινὰς καὶ ἐπαρχίας, ἓν μὲν διὰ νὰ περάσῃ τὸν καιρόν του, ἄλλο δὲ διὰ νὰ βοηθηθῇ καὶ εἰς τὰ ἀναγκαῖα καθημερινά του ἔξοδα.

Διέβη λοιπὸν ἀπὸ τῆς Κωνσταντίνου εἰς Μουδανιά, κἀκεῖθεν εἰς Προῦσαν, ἔνθα ἤκουσε τὴν καθαίρεσιν (ἄζλι) τοῦ ὑπάτου Ἀλῆ-πασσα καὶ τὴν εἰς τὴν τοῦ μποσταντζῆ-πασῆ φυλακὴν σιδηρόδεσμον κάθειρξιν τοῦ σαρράφη Σσεχπόζη τοῦ προρρηθέντος, καὶ ὅτι διωρίσθη ὕπατος ὁ Μπαγδὰτ-βαλισῆ Γκιουρτζῆς Ἰσμαήλ-πασσας. Ἀπὸ τῆς Προύσης οὖν ἐλθὼν εἰς Κίον, κἀκεῖθεν εἰς Ἐλεγμούς, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς Μουδανιά, ἔνθα πληροφορηθεὶς τὸν αἴσιον ἐρχομὸν τοῦ ῥηθέντος ὑπάτου ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, μὲ σκοπὸν καὶ ἀπόφασιν διὰ νὰ ἀντιπαραταχθῇ πλέον μὲ τοὺς Ἀρμενίους. Ὅθεν συναγαγὼν τοὺς ἐκεῖ Ἁγιοταφίτας καί τινας τῶν προυχόντων τοῦ γένους, ἐφανέρωσεν αὐτοῖς τὸν σκοπόν του. Ἐκρίθη οὖν παρὰ πάντων κοινῶς εὔλογον, ἵνα γένηται ἡ κατὰ τῶν Ἀρμενίων ἀγωγή, ἀλλ' ὄχι ἁπλῶς καὶ ἀπροδιαθέτως, ἀλλ' ἀναγ-

καιότατα πρέπει νὰ εὑρεθῇ πρῶτον ὑποκείμενον ὄχι μόνον εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τῆς ὑποθέσεως ἄξιον, ἀλλὰ καὶ φρόνιμον, στοχαστικόν, ἀπροσωπόληπτον καὶ δίκαιον, διὰ νὰ εἶναι ὁ τοιοῦτος ὄχι μόνον βοηθός, ἀλλ' ὁδηγὸς ἐν ταὐτῷ καὶ σύμβουλος. Ἦν δὲ τότε ἀνὴρ τοιοῦτος ὁ τῆς ὑπατικῆς ἀρχῆς οἰκονόμος (κεχαγιά-μπεϊς), ὀνόματι Χαλισᾶς. Ὁ οὖν κῦρ Μελέτιος διὰ τοῦ κυρίου Θωμᾶ ἰατροφιλοσόφου τοῦ ῥηθέντος Χαλισᾶ ἀνήγγειλε τὴν γνώμην του πρὸς αὐτόν, δεόμενος αὐτοῦ, ἵνα γένηται ὑπέρμαχος αὐτοῦ καὶ τοῦ δικαίου ὑπερασπιστής· ὁ δὲ Χαλισᾶς κατανεύσας εἰς τὴν δέησιν τοῦ πατριάρχου Μελετίου ἐμήνυσεν αὐτῷ νὰ στείλῃ τὰ εἰς χεῖράς του σῳζόμενα βασιλικὰ θεσπίσματα· ὁ δὲ πατριάρχης χαροποιηθεὶς ἐπὶ τούτῳ, διεχώρισεν ἀπὸ τῶν βασιλικῶν ὁρισμῶν ἑπτά· α') τὸν ἀκτιναμὲ τοῦ Ὤμερ Χαττάπ, β') τὸν τοῦ σουλτάνου Μελὲκ Σαλὰχ-ἐδδίν, γ') τὸν τοῦ σουλτάνου Μεχμέτη β', ἁλωτοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δ') τὸν τοῦ σουλτὰν Σελίμη α', ἁλωτοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ, ε') τὸν τοῦ Κανονῆ-σουλτὰν-Σουλεϊμάν, ς') τὸν τοῦ σουλτάνου Μουράτη δ', ζ') τὸν τοῦ σουλτὰν Μεχμέτη γ', καὶ ἄλλας τινὰς νομικὰς ἀποφάσεις καζασκέρηδων, κρινάντων κατὰ καιροὺς τοὺς Ῥωμαίους καὶ Ἀρμενίους, καὶ τὰ Ἀραβικὰ χοτζέτια τῶν εἰς Ἱερουσαλὴμ χρηματισάντων μουλλάδων, τὰ περὶ τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τῶν Ἰβήρων τρέξαντα διαλαμβάνοντα. Ταῦτα πάντα ἀπέστειλε μὲ τὸν εἰρημένον ἰατροφιλόσοφον Θωμᾶν πρὸς τὸν Χαλισᾶν· ὁ δὲ πάντα μετὰ προσοχῆς καὶ ἀκριβείας ἀναγνούς, καὶ ἐπιγνοὺς τὴν ἀρχαιότητα, δὲν ἠθέλησεν ἀμέσως κατὰ τὸν τοῦ δικαίου λόγον νὰ δικαιώσῃ τοὺς Ῥωμαίους, χωρὶς νὰ περιεργασθῇ καὶ τὰ τῶν Ἀρμενίων ἔγγραφα. Ὅθεν ἐμήνυσε καὶ τοῖς Ἀρμενίοις νὰ στείλωσι πρὸς αὐτὸν τὰ εἰς χεῖράς των ἔγγραφα· ἀναγνοὺς δὲ ἐσκεμμένως καὶ τὰ ἐκείνων ψευδεπίγραφα καὶ κατ' ἀπάτην καὶ δόλον ἐκδεδομένα, ἐξηκρίβωσε καλλίτερα τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐδικαίωσεν ἀποφασιστικῶς τοὺς Ῥωμαίους. Τῆς ἀληθείας οὖν καὶ τοῦ δικαίου ἐξιχνιασθέντος καὶ φανερωθέντος, ἀπεφάσισεν ὁ Χαλισᾶς νὰ δώσῃ ἀρχὴν εἰς τὴν ὑπόθεσιν, καὶ εἰς ὀλίγων ἡμερῶν διάστημα ἔκαμε νὰ καταλάβουν ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ τὴν ἀρχαιό-

*

τητα καὶ τὴν ἀλήθειαν τῶν Ῥωμαίων, κάμνοντας τὴν πρέπουσαν παραστατικὴν διήγησιν εἰς κάθε ὁρισμὸν καὶ βασιλικὸν θέσπισμα.

Ἐν τοσούτῳ βλέποντες οἱ Ἀρμένιοι, ὅτι παντοῦ διαφημίζεται τὸ πρᾶγμα καὶ διακηρύττεται ἡ ἀλήθεια, ἀπεφάσισαν νὰ προσδράμωσιν εἰς τὸν Χαλισᾶν, ἐλπίζοντες ὅτι, ἀφ' οὗ τὸν διαφθείρουν μὲ τὰ πουγγεῖά των, θέλουν τὸν ἀποκτήσει βοηθὸν καὶ δεφένσορα, καθὼς ποτε καὶ τοὺς ἄλλους. Ἀπῆλθον οὖν πρὸς αὐτὸν ἀρκετὴν ποσότητα ὑποσχεθέντες, ἀλλ' ὁ Χαλισᾶς, ἐπειδὴ ἀπεστρέφετο τὴν δωροληψίαν (διὰ τὸ ὁποῖον καὶ ἐπαινεῖτο, καὶ ἐπαινούμενος ἠγαπᾶτο, καὶ ἀγαπώμενος ἐτιμᾶτο παρὰ πάντων), ἀπέβαλεν αὐτοὺς καὶ ἀπεδίωξεν ἀτίμως. Ἀπελπισθέντες δὲ ἀπὸ τὸν Χαλισᾶν, προσέδραμον εἰς τοὺς ἄλλους μεγιστάνας καὶ ἀξιωματικούς, ὑποσχόμενοι πολλά, καὶ δῶρα καὶ χρήματα, ἀλλ' οὐδ' ἐκείνους ἠμπόρεσαν νὰ διαφθείρουν καὶ νὰ καταπείσουν. Τέλος πάντων ἀπῆλθον πρὸς τὸν κῦρ Μελέτιον, καὶ ὁτὲ μὲν παρακαλεστικοὺς λόγους ἐπρόβαλλον, ὁτὲ δὲ φοβεριστικούς· παρὰ τοῦ πατριάρχου ὅμως οὐδὲν ἄλλο ἤκουον, ὅτι μὴ "Ὁ βασιλεὺς εἶναι κύριος καὶ δίκαιος κριτής, ὁ Θεὸς ἔφορος καὶ ἐπιτηρητὴς καὶ ἡ κατὰ νόμους ἀπόφασις δικαία καὶ ἀληθής. Κρινόμεθα λοιπὸν εἰς τὸ κριτήριον, καὶ ὅ τι ἀποφασίσει τὸ δίκαιον κριτήριον, γίνεται χωρὶς νὰ παραπονεθῇ κανένας μας". Τούτων οὕτως εἰρημένων πολλάκις ἀνεχώρησαν οἱ Ἀρμένιοι ἀπὸ τὸν πατριάρχην Μελέτιον, εἰπόντες πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο τουρκιστί· "παρᾶ ἰλὲ πιτὲρ χὲρ ἤσσ", ἤτοι διὰ τῶν χρημάτων τελειώνει κάθε ὑπόθεσις.

Διεδόθη λοιπὸν καὶ διεφημίσθη ἡ ὑπόθεσις οὐ μόνον εἰς τοὺς μεγιστάνας καὶ ἀρχικούς, ἀλλὰ σχεδὸν καὶ εἰς τοὺς παραμικρούς· ὅθεν ἦν ἐπόμενον νὰ δοθῇ καὶ ἀναφορὰ ἀπὸ τοῦ γένους μας. Ἐδόθη λοιπὸν εἰς τὸν ὕπατον πρώτη ἀναφορὰ σύντομος, ἐν ᾗ ἐπέγραψεν ὁ ὕπατος ὡς ἔθος ὁρισμὸν (πουγιουρουλδὶ) οὕτω· «Τὰ ἐν τῇ παρούσῃ ἀναφορᾷ διαλαμβανόμενα ἀκριβῶς θεωρηθήτωσαν, καὶ τὰ ἀντίγραφα τῶν τοῖς Ῥωμαίοις δοθέντων βασιλικῶν ὁρισμῶν ἀπὸ τῶν παλαιῶν κωδίκων καὶ καταστίχων ἐξαχθέντα, ἐπιμελῶς ἐνταῦθα καταγραφείτωσαν». Τῆς ὁρισθείσης οὖν

ταύτης ἀναφορᾶς πρὸς τὸν κάλφαν τοῦ ἐπίσκοπος-καλεμίου σταλείσης, ὁ ῥηθεὶς κάλφας ὁ καὶ ἀδελφὸς τοῦ προεξωσθέντος ὑπάτου Ἀλῆ-πασσα, ὡς προείρηται, οὐ μόνον τὰ ἴσα τῶν ὁρισμῶν ἀπὸ τῶν παρ' αὐτῷ κωδίκων δὲν ἐξήγαγεν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀναφορᾷ οὕτως ὑπέγραψε· "Τοιοῦτοι ὁρισμοὶ ὑπὲρ Ῥωμαίων ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ καλεμίου οὐχ εὑρέθησαν κατεστρωμένοι". Ἰδὼν οὖν ὁ θεῖος Μελέτιος τὰ ἐν τῇ ἀναφορᾷ παρὰ τοῦ ῥηθέντος κάλφα ὑποσημειωθέντα, ἀνήγγειλε πρὸς τὸν Χαλισᾶν. Ἐκρίθη οὖν εὔλογον καὶ ἀπεφασίσθη νὰ φανερωθῇ εἰς μέσον ἡ ἐπιβουλὴ τοῦ κάλφα καὶ ἡ δολιοτροπία τῶν Ἀρμενίων διὰ κοινῆς δευτέρας τοῦ γένους ἀναφορᾶς εἰς πλάτος πρὸς τὸ ὑπατικὸν βῆμα.

Συνετέθη οὖν αὕτη ἡ κοινὴ τοῦ γένους ἀναφορὰ εἰς πλάτος παρὰ τοῦ γενικοῦ μεγάλου διερμηνέως κυρίου Ἀλεξάνδρου Γκίκα τακτικώτατα, σκεπτικώτατα καὶ ἀληθέστατα· δοκιμασθεῖσα δὲ παρὰ πολλῶν δεινῶν περὶ τὰ τοιαῦτα καὶ μάλα ἐπαινεθεῖσα, ἐσφραγίσθη πρῶτον παρὰ τοῦ τότε Κωνσταντινουπόλεως [πατριάρχου] κυρίου Νεοφύτου ε' τοῦ Πατμίου, ὃς μεγάλην ἐνεδείξατο προθυμίαν καὶ ἄκρον τὸν ζῆλον εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην· δεύτερον παρὰ τοῦ κῦρ Μελετίου, καὶ τρίτον παρὰ τῶν λοιπῶν ἐνδημούντων τότε εἰς Κωνσταντινούπολιν ἁγίων ἀρχιερέων. Διωρίσθησαν δὲ νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὸ ὑπατικὸν βῆμα μετὰ τῆς ἀναφορᾶς ταύτης ἀπὸ μὲν τῆς ἁγίας Συνόδου [τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως] ὁ Πισιδείας κῦρ Κοσμᾶς καί τινες τῶν ἐφημερίων τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἀπὸ δὲ τῶν Ἁγιοταφιτῶν ὁ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης καὶ τοῦ κῦρ Μελετίου διάδοχος Παρθένιος, ὁ Σεβαστείας Ἀβράμιος ὁ ἐξ Ἰβηρίας καί τινες τῶν Ἁγιοταφιτῶν ἱερομονάχων.

Ἀπῆλθον οὖν οἱ ῥηθέντες καὶ ἔδωκαν τῷ ὑπάτῳ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ βήματος τὴν ἀναφοράν· ἧς ἀναγνωσθείσης, ἐπεγράφη ἐν αὐτῇ ὡς ἔθος ὁρισμὸς (πουγιουρουλδί) τοιοῦτος· "Τὰ ἴσα τῶν τοῖς Ῥωμαίοις ὁρισμῶν καὶ βασιλικῶν θεσπισμάτων ἐξαχθήτωσαν ἀφεύκτως ἀπὸ τῶν παλαιῶν κωδίκων τοῦ πίσκοπος-καλεμίου".

Ὁ οὖν κάλφας ἰδὼν ἐν τῇ ἀναφορᾷ τὸ ὄνομά του καὶ ὅτι ἐφανερώθη ἡ ἐπιβουλὴ τῆς δολιότητός του, ἣν προλαβόντως εἰρ-

γάσατο, στένων καὶ τρέμων ἀπὸ τοῦ φόβου του ἔδραμεν ἀμέσως πρὸς τὸν τότε Ἡρακλείας κῦρ Γεράσιμον ἀπὸ Λέρνης, καὶ γονυπετήσας ἔμπροσθέν του μὲ ποταμηδὸν δάκρυα παρεκάλει αὐτὸν λέγων, ὅτι τὸ σφάλμα του δὲν ἦτον ἐξ οἰκείας του προαιρέσεως, ἀλλ' ἦτο προσταγμένος ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του ὕπατον τὸν προεξωσθέντα, καὶ διὰ τοῦτο νὰ τὸν ὑπερασπισθῇ καὶ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὸν κίνδυνον. Ὁ δὲ Ἡρακλείας οὐδόλως προσέξας εἰς τὰ λεγόμενα παρ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὀνειδίσας ἀπέβαλεν. Ἀπελπισθεὶς οὖν ἐκεῖθεν ἔδραμε πρὸς τὸν Χαλισᾶν καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἀρχικοὺς τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας, ἀλλ' ὁ ἄθλιος παρ' οὐδενὸς κἂν παρηγορήθη, ὄχι καὶ νὰ ὑπερασπισθῇ. Οἱ δὲ Ἀρμένιοι ἀπελπισθέντες, ὡς προείπομεν, ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ μεγιστάνας, ἀπεφάσισαν νὰ δοκιμάσουν τὴν γνώμην τοῦ ὑπάτου τοιουτοτρόπως. Ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἔδωκαν τῷ ὑπάτῳ ἀναφοράν, τὴν ὁποίαν λαβὼν ὁ ὕπατος καὶ ἀναγνοὺς ἀπέστειλε τῷ Χαλισᾷ· ἀναγνοὺς δὲ καὶ οὗτος καὶ τὴν δολιοτροπίαν των ἐπιγνούς, μετεκαλέσατο τινὰς τῶν προκρίτων τους, καὶ ἱκανῶς ἐλέγξας καὶ ἐπιτιμήσας ἀπεδίωξε. Ταῦτα ἰδόντες οἱ Ἀρμένιοι ἐστοχάσθησαν οἱ ἀνόητοι νὰ μεταφέρωσι τὴν κρίσιν εἰς τὸν μουφτῆν (σσεϊχουλισλάμη)· διὰ βασιλικοῦ ὁρισμοῦ, ἢ τέλος εἰς τὸν Ῥούμελη-καζασκερῆ, νομίζοντες ὅτι τὰ προγεγονότα οὗτοι ἀναλογιζόμενοι ἴσως ἐντραπῶσι καὶ δικαιώσωσιν αὐτούς. Ἔδωκαν λοιπὸν ἀναφορὰν πρὸς τὸν βασιλέα, ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπέστειλεν αὐτήν, ὡς ἔθος, πρὸς τὸν ὕπατον, ὁ δὲ ὕπατος πρὸς τὸν Χαλισᾶν. Ὁ δὲ Χαλισᾶς ἀναγνοὺς καὶ ταύτην μετεκαλέσατο καὶ πάλιν τοὺς Ἀρμενίους, καὶ πάλιν ἐπιτιμήσας ἱκανῶς εἶπεν· "Ἰξεύρετε καλώτατα, ὅτι ἂν εἰς τὸ ἑξῆς ἐνοχλήσητε τινὰ μὲ ἀναφοράν σας, θέλει παιδευθῇ ὁ τολμήσας τοῦτο αὐστηρότατα". Ταῦτα ὡς ἤκουσαν καὶ εἶδον οἱ Ἀρμένιοι, σφόδρα περίλυποι ἐγένοντο καὶ σχεδὸν ἀπηλπίσθησαν.

Ἦλθεν οὖν ἡ ῥητὴ ἡμέρα, καὶ διαμηνυθέντες ἑκάτερα τὰ γένη, ἀπῆλθον εἰς τὸ ὑπατικὸν βῆμα, ἀπὸ μὲν τῶν Ῥωμαίων, ὁ Κωνσταντινουπόλεως κύριος Νεόφυτος ὁ προρρηθείς, ὁ Ἱεροσολύμων κύριος Μελέτιος, ὁ Κυζίκου κῦρ - - -, ὁ κῦρ Παρθέ-

νιος, τοῦ Μελετίου διάδοχος, ὁ μέγας διερμηνεὺς κύριος Ἀλέξανδρος Γκίκας, ὁ διδάσκαλος καὶ μέγας ἐκκλησιάρχης Κριτίας· ἀπὸ δὲ τῶν Ἀρμενίων σχεδὸν ὑπὲρ τοὺς διακοσίους, μ' ὅλον ὅπου ἦτο προσταγὴ νὰ παρασταθῶσι καὶ ἐκ τούτων ἑπτὰ μόνον. Ἐν τούτῳ ἦλθε καὶ ὁ μουφτῆς (σσεϊχουλισλάμης) μετὰ τῶν καζασκέριδων, καὶ ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κριτὴς (Σταμπὸλ-ἐφένδης) καὶ ἄλλοι. Ἐλέγετο λοιπὸν μεταξὺ ὑπάτου καὶ τῶν ῥηθέντων, ὅτι "Προσταγὴ εἶναι τοῦ βασιλέως νὰ θεωρηθῇ ἐπὶ παρουσίᾳ πάντων ἡμῶν ἡ μεταξὺ τῶν δύω φυλῶν, Ῥωμαίων καὶ Ἀρμενίων, διαφορά". Ὁ οὖν μουφτῆς τότε μαθὼν τὴν αἰτίαν τῆς προσκλήσεώς του (οὐ γὰρ ἦν προϊδεασμένος), τοῦ ἐκακοφάνη καὶ ἐμπόδισε τὴν κρίσιν λέγοντας· "Διατί τόση συνέλευσις εἰς μίαν ὑπόθεσιν γκιαουράδων; δὲν ἔφθανεν ἕνας κριτὴς νὰ τοὺς κρίνῃ"; Καὶ οὕτω διελύθη ἡ συνέλευσις. Ἀνεχώρησαν οὖν οἱ μὲν Ῥωμαῖοι περίλυποι, οἱ δὲ Ἀρμένιοι περιχαρεῖς. Ἀλλὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀρθοδόξων βλέποντες, ὅτι παρέρχονται αἱ ἡμέραι καὶ ἡ ὑπόθεσις μένει ἀμετάκλητος, ἔδωκαν ἀναφορὰν ἐν μιᾷ Παρασκευῇ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ἄλλην πρὸς τὸν ὕπατον τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ. Ὁ γοῦν βασιλεὺς ἀναγνοὺς τὴν ἀναφορὰν τοῦ πλήθους, καὶ ὀργισθεὶς διὰ τὸ προσυμβὰν δόλιον, ἐμήνυσε τῷ ὑπάτῳ νὰ τοῦ ὑπάγῃ καὶ τῶν δύο φυλῶν τὰ βασιλικὰ θεσπίσματα, τά τε παλαιὰ καὶ νέα· ὁ δὲ σφραγίσας ἐν σακέλλῃ, ἀπεκομίσατο πρὸς τὸν βασιλέα, καθ' ἣν ἡμέραν ἔτυχε νὰ ἀπέλθῃ πρὸς τὸ κράτος του καὶ ὁ μουφτῆς.

Μετεκλήθημεν οὖν τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἡμεῖς τε καὶ οἱ Ἀρμένιοι εἰς τὸ ὑπατικὸν βῆμα, παρόντος καὶ τοῦ μουφτῆ. Ἐρωτήσαντος δὲ ἡμᾶς [αὐτοῦ] περὶ τίνος εἶναι ἡ ἀγωγὴ ἡμῶν, ἀπεκρίθημεν αὐτῷ· "Διὰ τὸν κατὰ δόλον καὶ ἀπάτην προεκδοθέντα τοῖς Ἀρμενίοις ὑψηλὸν ὁρισμὸν καὶ διὰ βασιλικοῦ χατ-σσεριφίου ἐπικυρωθέντα, τὸν ἀπάδοντα εἰς τὰ τόσα καὶ τόσα εἰς χεῖρας ἡμῶν σῳζόμενα παλαιά τε καὶ νέα βασιλικὰ θεσπίσματα καὶ χατ-σσερίφια". Ἠρώτησε δὲ τὸν μουφτῆν ὁ ὕπατος, λέγων· "Ταῦτα τὰ προλαβόντως γενόμενα μὲ τὴν εἴδησίν σας ἐγένοντο

ἢ οὔ"; ὁ δὲ ἀπεκρίθη "Οὐχί"—"Ἀλλ' ἐγώ", εἶπεν ὁ ὕπατος, "ἐκεῖνα ὁποῦ χωρὶς τὴν ἄδειαν καὶ εἴδησίν σας ἔγιναν, δὲν θέλω ἀφήσει ἀνερεύνητα οὕτω καὶ ἀνεξέταστα, ἐπειδὴ μέμφομαι εἰς ἄκρον τὰ πράγματα ὁποῦ γίνονται κρυφά, καὶ διὰ τοῦτο φανερὰ θέλω κάμει τὴν περὶ τούτων ἀκριβῆ ἔρευναν". Εἶπε δὲ καὶ πρὸς ἡμᾶς ἐπιστραφεὶς οὕτω· "Νὰ ἠξεύρητε καλῶς, ὅτι αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις δὲν τελειώνει μὲ δόσιν ἄσπρων, ἀλλὰ μὲ κρίσιν δικαίαν· καὶ λοιπὸν ἀπέλθετε εἰς τὰ ἴδια καὶ ἡσυχάσατε". Ταῦτα ἀκούσαντες ἀπελύθημεν, καὶ ἡμεῖς μὲν ἡσυχάσαμεν, ἔχοντες τὰς ἐλπίδας μας εἰς τὸν Θεόν, οἱ δὲ Ἀρμένιοι τοὐναντίον.

Ἀλλ' ὁ πανάγαθος Θεὸς δὲν μᾶς ἀφῆκεν ἐπὶ πολὺ θλιβομένους καὶ παραπονεμένους· καὶ γὰρ μεθ' ἡμέρας τινὰς μετεκαλέσατο ὁ ὕπατος ἡμᾶς τε καὶ τοὺς Ἀρμενίους, καὶ παρασταθέντων ἑκατέρων τῶν γενῶν ἐπὶ τοῦ ὑπάτου, παρόντος τοῦ τε Χαλισᾶ καὶ τοῦ ῥεΐζ-ἐφένδη, καὶ τοῦ τζαούς-πασῆ καὶ ἄλλων τινῶν, ἐπιστραφεὶς ὁ ὕπατος πρὸς τοὺς Ἀρμενίους καὶ βλοσυρῶς περιβλεψάμενος εἶπεν· "Ὅπερ ἐλάβατε προλαβόντως ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Ἀλῆ-πασσα βασιλικὸν θέσπισμα καὶ χάτι-σσερίφι, μετὰ νομικῆς διαδικασίας καὶ ἀποφάσεως τὸ ἐλάβατε ἢ οὔ"; Τῶν δὲ ἀποκριθέντων οὐχί, εἶπεν ὁ ὕπατος· "Ἐπειδὴ λοιπὸν κατὰ δόλον καὶ ἀπάτην ἐξεδόθη ὁ βασιλικὸς ἐκεῖνος ὁρισμὸς καὶ οὐχὶ μετὰ κρίσεως καὶ νομικῆς ἀποφάσεως, ἀπαιτεῖ πάλιν ὀπίσω ὁ βασιλεὺς νὰ ἐπιστραφῇ ὁ ὁρισμὸς ἐκεῖνος μὲ τὴν παροῦσαν βασιλικήν του ἀπόφασιν". Καὶ ἐξαγαγὼν ἀπὸ τοῦ κόλπου του τὴν ἔγγραφον βασιλικὴν ἀπόφασιν ἀνέγνω· "Τὸ προλαβόντως δοθὲν τοῖς Ἀρμενίοις βασιλικόν μου θέσπισμα καὶ ἱερὸν αὐτόγραφον, ὡς δι' ἀπάτης καὶ δόλου ἐκδοθέν, ἀκυρωθήτω καὶ πρὸς τὸ κράτος μου ἀφεύκτως ἐπιστραφείτω". Ζητοῦντος δὲ τοῦ ὑπάτου ἀπὸ τῶν Ἀρμενίων τὸ βασιλικόν, ὡς εἴρηται, πρόσταγμα, ἀπεκρίθη εἷς βαρδαμπέτης· "Ἀλλ' ἐκεῖνο, ὡς ἀναγκαῖον ὂν εἰς Ἱερουσαλήμ, προαπεστάλη ἐκεῖ". Εἶπεν ὁ ὕπατος· "Λοιπὸν θέλομεν ἀποστείλει ἐπίτηδες ἐδικόν μας ἄνθρωπον, διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς Ἱερουσαλὴμ νὰ τὸ φέρῃ. Ἀπέλθετε τοίνυν". Καὶ οὕτως ἀπελύθημεν, ἐπευφημήσαντες, ὡς ἔθος· καὶ

ἡμεῖς μὲν ἐξήλθομεν, αἰνοῦντες τὸν Θεὸν καὶ εὐλογοῦντες, οἱ δὲ Ἀρμένιοι ἀσχάλλοντες καὶ ἀδημονοῦντες.

Ἀπεστάλη οὖν ὁ ἄνθρωπος τοῦ ὑπάτου εἰς Ἱερουσαλὴμ μετὰ ὁρισμοῦ, ἵνα παραλάβῃ ἀπὸ τῶν Ἀρμενίων τὸν ἀκυρωθέντα ὁρισμὸν καὶ ἀποξέσῃ ἀπὸ τῶν κωδίκων καὶ σιτζιλλίων τῶν κριτηρίων τῆς τε Δαμασκοῦ καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ τὴν ἐνσημείωσιν καὶ καταγραφήν του. Καὶ ὁ μὲν ἄνθρωπος τοῦ ὑπάτου, ὃς ἦν πασσ-τζαούσης του, λαβὼν τὴν προσταγὴν ἀνεχώρησεν· ὁ δὲ ὕπατος μετ' οὐ πολὺ καθαιρεθεὶς τῆς ὑπατείας ἐξωρίσθη εἰς Χίον. Τότε δὴ τότε ἔβλεπέ τις τοὺς Ἀρμενίους χαίροντας καὶ σκιρτῶντας, χορεύοντας καὶ πηδῶντας· ἐνόμιζον γὰρ οἱ ἀνόητοι, ὅτι ὑπερασπιστὴς ἡμῶν ἦν ὄχι τὸ δίκαιον καὶ ἡ ἀλήθεια, ἀλλ' ὁ ἐξωσθεὶς ὕπατος. Ἀλλ' ὁ ὑπερασπιστὴς τοῦ δικαίου Χαλισᾶς ἰδὼν τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει συμβάντα, καὶ τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ συμβησόμενα διανοηθείς, τὸν διὰ τοῦ πασσ-τζαούσῃ Χαλίλ-αγα σταλέντα εἰς Ἱερουσαλὴμ ὁρισμὸν ἀνεκαίνισε, καὶ μὲ ἴδιόν του ἄνθρωπον καὶ ἐδικήν του ξεχωριστὴν ἐπιστολὴν δρομαιότατα εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπέστειλε, ἵνα ὅπου καὶ ἂν φθάσῃ τὸν εἰρημένον Χαλίλ-αγα ἐμποδίσῃ, καὶ λαβὼν παρ' ἐκείνου τὸν ὁρισμὸν ἀπέλθῃ αὐτὸς εἰς Ἱερουσαλὴμ μὲ τὸν ἄλλον, τὸν ἀνακαινισθέντα ὁρισμόν, καὶ ἐνεργήσῃ τὰ προσταττόμενα.

Οἱ δὲ Ἀρμένιοι εἰς Ἱερουσαλήμ, μὲ τὸ νὰ προέγραψαν αὐτοῖς οἱ ἐδικοί των ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως, νὰ τοῖς προφθάσωσιν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καμμίαν βοήθειαν, ἐπειδὴ οἱ Ῥωμαῖοι ἔδωκαν ἀναφορὰν καὶ ἐγκαλοῦσιν αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ ὑπατικοῦ βήματος, ἔδραμον εἰς τὸν μουλλᾶν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς τοὺς λοιπούς, καὶ διαμοιράσαντες πλῆθος χρημάτων, παρὰ μὲν τοῦ μουλλᾶ ἔλαβον ἰλάμιον, παρὰ δὲ τῶν λοιπῶν ἀναφορὰν ἀρζιμαχζάριον μὲ σφραγῖδας ὑπὲρ τὰς ρν', ἀγοράσαντες τὴν κάθε σφραγῖδα, καὶ τὴν πλέον οὐτιδανήν, διὰ γρόσια σν'. Ἐν τοσούτῳ σφραγιζομένης τῆς κοινῆς ταύτης ἀναφορᾶς, ἰδοὺ ἔφθασεν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ Δαμασκοῦ καὶ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Χαλισᾶ μὲ τὸν ὁρισμόν. Ἔμειναν λοιπὸν τὰ ἰλάμια καὶ ἀρζιμαχζάρια ἄκυρα νεκρὰ καὶ ἀνενέργητα·

μόνον τὰ διανεμηθέντα ἄσπρα ἐνεργὰ καὶ εἰς τὴν πενίαν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν Τούρκων μεγάλη παρηγορία. Παραλαβὼν οὖν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Χαλισᾶ τὸν ἀκυρωθέντα ὁρισμόν, καὶ ἀποξέσας ἀπὸ τῶν κριτηρίων τὰ κάϊδια, ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μεθ' ἡμέρας νγ'· παραλαβὼν δὲ τοῦτον ὁ Χαλισᾶς παρέδωκε τῷ ὑπάτῳ Μεχμέτ-πασσα, ὃ δὲ ἀπέστειλε τῷ βασιλεῖ· ὁ δὲ βασιλεὺς ἐκκόψας τὸ ἴδιον αὐτόγραφον καὶ ἐπιγράψας ἐπὶ τὸν ὁρισμὸν ἰδίᾳ χειρὶ "Τὸ παρὸν σχισθήτω", ἀπέστειλεν αὖθις πρὸς τὸν ὕπατον· ὁ δὲ λαβὼν ἔσχισεν αὐτὸν καὶ προσταγὴν ἔγγραφον πρὸς τὸ πίσκοπος-καλεμὶ ἀπέστειλεν, ἵνα ἐξαλειφθῇ τὸ ἴσον τοῦ προεκδοθέντος τοῖς Ἀρμενίοις ὁρισμοῦ, ὡς ἀκυρωθέντος, ἀπὸ τῶν κωδίκων αὐτοῦ τοῦ καλεμίου· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ διβὰν-καλεμὶ ἀπεστάλη εἴδησις, ἵνα κἀκεῖθεν ἐξαλειφθὲν ἐγκαταγραφῇ καὶ ὑποσημειωθῇ ἡ ὑπόθεσις. Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, ἐξεδόθη πρὸς ἡμᾶς ὑψηλὸς ὁρισμὸς ἀναιρετικὸς τοῦ τοῖς Ἀρμενίοις προεκδοθέντος καὶ ὡς εἴρηται ὕστερον καταργηθέντος καὶ ἀκυρωθέντος, καὶ ἐπικυρωτικὸς τῶν ἀνὰ χεῖρας ἡμῶν βασιλικῶν ὁρισμῶν καὶ θεσπισμάτων· ὁ ὁποῖος κατεγράφη καὶ εἰς τὰ σιτζίλλια τῶν ἐν Δαμασκῷ καὶ Ἱερουσαλὴμ κριτηρίων καὶ μεχκεμέδων, ἐκδοθεὶς κατὰ τὸ 1148 ὀθωμανικὸν ἔτος.

Καὶ ἔκτοτε μὲν ἔπαυσαν καὶ ἡσύχασαν. Ἀλλ' ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ σοφωτάτου Ἀνθίμου τῷ ,αψμθ' σωτηρίῳ ἔτει, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ σουλτὰν Σελίμη γ', πάλιν ἐπανέστησαν καθ' ἡμῶν. Ὄντος γὰρ εἰς Ἰόππην τοῦ ὑπάτου Γιουσούφ-πασσα, καὶ μέλλοντος ἐκστρατεῦσαι κατὰ τῶν τὴν Αἴγυπτον κυριευσάντων Γάλλων, ὁ τούτου σαρράφης ὢν Ἀρμένιος, Ἀντώνης λεγόμενος, ἀνέβη εἰς Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὴν ιε' ὀκτωβρίου, καὶ μέλλων ἀπελθεῖν καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Βηθλεὲμ χάριν προσκυνήσεως, ὡδηγήθη ὑπὸ τοῦ ἐθνάρχου των, ἵνα ζητήσῃ ἀφ' ἡμῶν ἄδειαν καὶ ἔκδοσιν ἀδείας ἐπὶ τῷ λειτουργῆσαι τὸν τούτου ἐθνάρχην πρὸς χάριν του ἐν τῇ ἁγίᾳ Βηθλεέμ. Ὁ οὖν τότε ἐπίτροπος τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου, εἰδὼς πάνυ καλῶς τὴν δολιότητα τῶν Ἀρμενίων, οὐκ ἐνέδωκεν, ὡς παρὰ συνήθειαν ὄντος τοῦ αἰτήματος (δὶς γὰρ τοῦ ἐνι-

αυτοῦ λειτουργοῦσιν οἱ Ἀρμένιοι ἐν τῇ ἁγίᾳ Βηθλεέμ, ἐπὶ τῆς τραπέζης τῶν Χαμπεσίων, δι' ἀδείας ἡμῶν ἐγγράφου, ἅπαξ μετὰ τὸ Πάσχα ἡμῶν, καὶ ἅπαξ μετὰ τὰ Φῶτα), μάλιστα δέ, διότι ἴξευρε ὅτι αὐτὸ τὸ γένος φύσει εἶναι ὕφαλον, ὑποκριτικόν, καὶ ἐπὶ τῷ νεωτερίζειν προθυμότατον· πολλάκις γὰρ διὰ τὴν ἁπλότητα καὶ κουφότητα τῶν ἡμετέρων, ἢ δὸς εἰπεῖν διὰ χάριν καὶ φιλίαν ἐνδωσάντων καὶ ὑποχωρησάντων εἰς τὰ ζητήματα καὶ θελήματα αὐτῶν, πολλῶν ἡμᾶς ἀπεστέρησαν, καὶ τὰ προνόμια ἡμῶν ἀφήρπασαν, καὶ πολλὰ ἐνεωτέρισαν, ὡς ἡ ἱστορία συνοπτικῶς μέχρι τοῦδε ἐδήλωσε· καὶ οὐ παύουσι καινοτομοῦντες, καὶ καιροῦ δεξιοῦ ἐπιτυγχάνοντες τῶν προσκυνημάτων ἡμᾶς ἀποστεροῦντες.

Καὶ γὰρ κατὰ τὸ ,αψπγ' σωτήριον ἔτος ὁ τότε ἐθνάρχης των, ὁ ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἀβαγκὲμ λεγόμενος, λαβὼν διὰ φιλίαν ἄδειαν νὰ λειτουργήσῃ ἐν τῇ ἁγίᾳ Γεθσημανῇ, κατὰ τὴν η' ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἐπὶ τῶν μνημάτων Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης, ὡς Ἰωακεὶμ καὶ οὗτος λεγόμενος, καὶ μεγάλην ἔχων πρὸς τοὺς ἁγίους τὴν εὐλάβειαν, ἐλειτούργησεν ἐκεῖνον τὸν χρόνον μὲ ἄδειαν· ἀλλὰ τὸν δεύτερον χρόνον ὄχι ἄδειαν νὰ ζητήσῃ, ἀλλ' οὐδὲ ψιλὴν εἴδησιν ἔδωκεν εἰς τοὺς ἡμετέρους, καὶ οὕτως ἀπεκατέστησαν συνήθειαν τοῦτο ἄχρι τῆς σήμερον. Κατηγοροῦνται ὅμως οἱ ἄθλιοι Ἁγιοταφῖται καὶ παρ' αὐτῶν σχεδὸν τῶν ὁμογενῶν τους ἀδίκως, ὅτι εἶναι ἀπολίτευτοι καὶ δὲν ἔχουν ἐμπειρίαν εἰς τὰ πολιτικά, καὶ δὲν πολιτεύονται μὲ τὰ ἔθνη ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ διὰ παραμικρά τινα προξενοῦν μεγάλα σκάνδαλα καὶ διαφορὰς ἐπιβλαβεῖς καὶ ἐπιζημίους, καὶ σύγχυσιν ἐπιφέρουσιν εἰς τὸ γένος οὐκ ὀλίγην· ἀλλ' οἱ κριτικοὶ νομίζω, ὅτι ἀποδίδουσιν ὅλα τὰ δίκαια, καὶ μεγάλα δίκαια, πληροφορούμενοι ἐκ τῆς ἀληθοῦς ταύτης ἱστορίας τὴν ἀλήθειαν. Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν.

Λοιπὸν κατὰ τὸν νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ,αψλθ' ἔτους ἀπῆλθεν ὁ ῥηθεὶς ὕπατος εἰς τὴν ἐπιστρατείαν του, καὶ τῇ κς' μαρτίου ἐπανῆλθεν αὖθις εἰς Ἰόππην τῷ ,αω' ἔτει· περὶ τὰ τέλη δὲ μαΐου λαβὼν ὁ εἰς Ἱερουσαλὴμ διατρίβων ἐθνάρχης τῶν Ἀρμενίων χρυσὸν πολυάριθμον καὶ δῶρα ἱκανὰ καὶ πολύτιμα, ἔχων καὶ τὸν

ὁμόθρησκον σαρράφην τοῦ ὑπάτου συνεργὸν καὶ σύμμαχον, διένειμε τὸν χρυσὸν καὶ τὰ δῶρα, καὶ δοὺς ἀναφορὰν ἀπὸ μέρους τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἀρμενίων ἔλαβε κρυφίως ὁρισμόν, ἵνα τὸ γένος τῶν Ἀρμενίων ἀκωλύτως καὶ ἐλευθέρως ἐκτελῇ τὰ ἔθιμα τῆς θρησκείας του εἰς ὅλα τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ κοινὰ προσκυνήματα, τόσον ἐντὸς τῆς Ἱερουσαλήμ, ἔνδον τοῦ ναοῦ, ὅσον καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐν τῇ Βηθλεὲμ καὶ Γεθσημανῇ, χωρὶς νὰ παρεμποδίζωνται καὶ νὰ ἐνοχλοῦνται τὸ παράπαν ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων κατὰ τοῦτο, μὲ τὸ νὰ εἶναι τὰ ῥηθέντα προσκυνήματα κοινὰ καὶ εἰς τὰ δύο ἔθνη, κατὰ τὰ παλαιὰ τῶν Ἀρμενίων βασιλικὰ ἔγγραφα καὶ ἱερὰ αὐτόγραφα καὶ χάτι-σσερίφια. Τοῦτον δὲ τὸν ὁρισμὸν μὲ ὅλον ὁποῦ οἱ Ἀρμένιοι κρυφίως ἔλαβον κατὰ ἀπάτην καὶ δόλον διὰ τοῦ χρυσοῦ, ἀλλ' οὐκ ἔλαθε τοὺς ἡμετέρους ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὅμως τί εἶχον ποιῆσαι, εἰ μὴ πρὸς Θεὸν μόνον ἐλπίσαι; Ἀνέστησε λοιπὸν ὁ τῶν ἀβοηθήτων ταχύτατος βοηθὸς κύριος προμάχους ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ τοὺς δύο ἐκείνους ἄνδρας, τὸν διερμηνέα τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ λέγω μπεϊζαδὲ Γεωργάκην Καρατζᾶ, καὶ τὸν ἐπιτροπικὸν τῆς Ῥωσίας μονσιοῦ Φραγκίνην, ἐμπνεύσαντες εἰς τὰς θεοσεβεῖς καρδίας ἑκατέρων ἔνθερμον καὶ διακαῆ, φιλότιμον καὶ χριστιανικὸν ζῆλον, οἵτινες τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ ἀπέδειξαν ἀκύρους καὶ ματαίας τὰς καθ' ἡμῶν περὶ τῶν προσκυνημάτων ἐπιβουλὰς καὶ σκευωρίας τῶν Ἀρμενίων. Ὁ οὖν Ἀρμενάρχης μὴ ὑπενέγκας τὸ ὄνειδος καὶ τὴν αἰσχύνην, διαρραγεὶς ὑπὸ τῆς λύπης του, ἀπεχρέμψατο τὴν μιαρὰν αὐτοῦ ψυχήν, ταφεὶς εἰς Ἰόππην. Ἀλλὰ τῷ ,αωγ' ἔτει σωτηρίῳ, τῇ κα' ἰουλίου, καταβάντες οἱ Ἀρμένιοι εἰς τὴν ἁγίαν Γεθσημανῆ, ἐκρέμασαν παρὰ συνήθειαν εἰς τὴν ἔξωθεν κατέναντι τοῦ ἁγίου κουβουκλίου τοῦ Θεομητορικοῦ Τάφου κρεμαμένην ἄλυσον καὶ ἄλλας κανδήλας, ἄνευ εἰδήσεως καὶ ἀδείας· τὸν δὲ κανδηλάπτην ἡμῶν, θέλοντα ἐμποδίσαι αὐτούς, ἡμιθανῆ κατέλιπον ἀπὸ τὰς πολλὰς πληγὰς ὁποῦ τῷ ἔδωκαν. Ταῦτα μαθὼν ὁ θεῖος Ἄνθιμος, καὶ δοὺς ἀναφορὰν κατ' αὐτῶν, ἐξέλαβεν ὑψηλὸν ὁρισμὸν διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ἐπικυρωμένον· καὶ ἀποστείλας εἰς Ἱερουσαλὴμ τῷ 1218

ὀθωμανικῷ ἔτει, κατεβίβασε τὰς ἐν τῇ Γεθσημανῇ, ὡς εἴρηται, καινοτομηθείσας τῶν Ἀρμενίων κανδήλας.

Λόγος περιᾳδόμενος ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐλέγετο, ὅτι ὁ Ῥουτζουκλῆς Μουσταφᾶ-πασσας κατεκράτησε τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἄγων τὰ πάντα καὶ φέρων, ὡς βούλεται, καὶ ὅτι παρ' ἐκείνῳ ἰσχύει καὶ τὸ πᾶν δύναται ὁ Μανοὺκ σαρράφ-πασσας καὶ οἱ περὶ αὐτὸν λοιποὶ κερματισταί, οἱ πάντες Ἀρμένιοι. Αὕτη ἡ φήμη ἐν Ἱερουσαλὴμ συνεκίνει τοὺς Ἀρμενίους εἰς ἄτοπα παρόλογα μανιακὰ καὶ θεοστυγῆ κινήματα· ὁ δὲ πονηρὸς Δαίμων διεθέρμανε τὰς φαντασίας τῶν φαυλοτέρων, οἱ ὁποῖοι μὲ ἀσεβεστάτην καὶ δαιμονικὴν γνώμην ἀπεφάσισαν νὰ καύσωσι τὸν πανσέβαστον ναὸν τοῦ πανιέρου καὶ ζωοδόχου Τάφου, ἤτοι τὸν τῆς Ἁγίας Ἀναστάσεως, εἰπόντες ἐν ἑαυτοῖς· "Ἰδοὺ ἁρμόδιος καιρὸς νὰ πάρωμεν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους τὰ προσκυνήματα καὶ νὰ τὰ κυριεύσωμεν· εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχήν, ἂν καὶ καύσωμεν ἡμεῖς τὸν ναόν, αὐτοὶ οὔτε ἄδειαν ἠμποροῦν νὰ λάβουν διὰ τὴν ἀνοικοδόμησίν του, οὔτε τόσα ἄσπρα ἔχουν νὰ ἐξοδεύσουν· ἡμεῖς λοιπὸν τώρα καὶ δύναμιν ἔχομεν, καὶ ἄδειαν πέρνομεν, καὶ ἄσπρα διὰ νὰ τὸν ἀνοικοδομήσωμεν ἔχομεν, καὶ οὕτω κυριεύομεν καὶ αὐτὸν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα προσκυνήματα". Λοιπὸν κατὰ τὴν λ' τοῦ σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ ,αωη' σωτηρίου ἔτους, ἡμέρᾳ Τετράδι, περὶ τὰς ἓξ ὥρας τῆς νυκτός, ἔβαλον τὸ πῦρ εἰς τὰς ἐπὶ τῶν Κατηχουμένων ἐξιδιασμένας αὐτοῖς κατοικίας· καὶ ἀφ' οὗ ἐξῆψε τὸ πῦρ μετὰ ἱκανὴν ὥραν, ἤρξαντο νὰ βοῶσι καὶ νὰ κραυγάζωσι, νὰ κροτοῦσι καὶ νὰ κτυποῦσι, σπουδάζοντες τάχα νὰ τὸ σβύσωσιν. Ἔδραμον οὖν πρὸς βοήθειαν οἱ ἡμέτεροι καὶ οἱ Φράγκοι· ἀλλ' οἱ ἐπάρατοι δὲν ἀφῆκαν αὐτούς, διὰ νὰ ἀνέλθωσιν εἰς τὰ οἰκήματα, λέγοντες ὅτι δὲν εἶναι χρεία καὶ ὅτι αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς σβεννύουσι τὸ πῦρ. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν λόγοις ἔλεγον, ἐν ἔργοις δὲ τἀναντία ἔπραττον, χέοντες ἐπὶ τοῦ ἐξαφθέντος πυρὸς στάμνας ὁλοκλήρους γεμάτας ἀπὸ ῥακὶ καὶ νεῦτι καὶ ἄλλας ὕλας φλογιστικάς· οἱ δ' ἐν τῷ ναῷ εὑρισκόμενοι ἔβλεπον μὲν μακρόθεν τὰς στάμνας χεομένας, ἀλλ' ἐνόμιζον ὅτι εἶναι νερόν. Ἰδόντες δέ, ὅτι τὸ πῦρ καὶ ἡ φλὸξ ἐξα-

πλοῦται περισσότερον καὶ ὡς ἀγριωτάτη λέαινα ἐξαγριοῦται ἔτι μᾶλλον, καὶ ὡς χαμελαίων ἀλάσσει διάφορα χρώματα, ἤρξαντο νὰ ὀλολύζωσι καὶ νὰ φωνάζωσιν, ἐπικαλούμενοι εἰς βοήθειαν καὶ σωτηρίαν των τοὺς ἐν τῷ Πατριαρχείῳ λοιποὺς πατέρας· οἵτινες παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τὸ φρικωδέστατον τοῦτο ἰδόντες τέρας, ἔδραμον κοινῶς ἁπαξάπαντες, καὶ ἔξωθεν ὅσα τὸ πρᾶγμα καὶ ὁ καιρὸς ἀπαιτοῦσε μετὰ σπουδῆς ἔκαμαν· ἀλλὰ οἱ ἔνδον τοῦ ναοῦ οὐδόλως ἀπώναντο, οὐδ' ὠφελήθησαν. Ἕως γὰρ νὰ ἐξυπνήσωσιν οἱ Τοῦρκοι θυρωροί, καὶ ἕως νὰ ἔλθωσι καὶ νὰ ἀνοίξωσι τὴν θύραν τοῦ ναοῦ, διὰ νὰ εἰσέλθωσιν οἱ ἐκτὸς πρὸς βοήθειαν τῶν ἐντός, ὑπερίσχυσε τὸ πῦρ καὶ ἐξηπλώθη ἡ φλὸξ εἰς ὅλον τὸν ναόν, ὑπερβᾶσα καὶ τὴν Βαβυλωνίαν ἐκείνην κάμινον· ὅθεν καὶ τὸ νὰ σβύσῃ εἰς τὸ ἑξῆς ἦν τῶν ἀμηχάνων καὶ ἀδυνάτων.

Κατεκάησαν μὲν οὖν πρῶτον τὰ τῶν Ἀρμενίων οἰκήματα, ἔπειτα ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ μὲ τὰ περὶ αὐτὸν ἡμέτερα οἰκήματα· ὑψώθη ἡ φλὸξ καὶ περιέλαβε τὸν μεγάλον ξύλινον μολυβδοσκέπαστον κουμπέν, καὶ τὴν μὲν ἐν τῷ ναῷ καὶ ἐν τῷ κουμπὲ πᾶσαν ξυλίνην ὕλην κατέκαυσε, τὸν δὲ μόλυβδον τοῦ μεγάλου κουμπὲ ἀνέλυσε. Τὸ Καθολικὸν ὅλον, τὸ εὐρυχορώτατον ἱερὸν βῆμα, τὸ περικαλλέστατον τέμπλον, τὰ ἐν τῷ ἱερῷ βήματι δύο ξύλινα σκευοφυλάκια, τὸ ἱερὸν σεβεφένιον καὶ τεχνικώτατον πατριαρχικὸν σύνθρονον, τὰ δύω μεγάλα ἐρμάρια μετὰ τῶν ἐν αὐτοῖς διαφόρων ἁγίων λειψάνων ἐνέπρησε πάντα καὶ κατέκαυσε. Τὰς ὑποκειμένας ὑπὸ τὴν ἀχυβάδα τοῦ ἱεροῦ μεγάλας καὶ ἀξιολόγους μαρμαρένιας κολώνας κατατεφρώσασα, τὴν ἀχυβάδα ὅλην κατεκρήμνισε· τὰς δὲ εἰκόνας καὶ τὰ ἱερὰ ἄμφια, τοὺς πολυελέους καὶ τὰ κανδήλια καὶ τὰ λοιπὰ διάφορα ἱερὰ καὶ ἀργυρόχρυσα σκεύη, ὡς κηρὸν κατηνάλωσε καὶ διέλυσε· καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ οὐδὲν τῶν ἐν τῷ ναῷ ἀφῆκεν ἀνέπαφον, μόνον τὴν τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου ἱερὰν πύλην, καίτοι περικυκλωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ πυρὸς δύο σχεδὸν ἡμερονύκτια, οὐδόλως κατέφλεξεν, ἥτις εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἤδη εὑρίσκεται, ἐν τῷ κάτω λεγομένῳ Συνοδικῷ, πρὸς θεωρίαν τῶν ὁρώντων καὶ δοξολογίαν τοῦ ἁγίου Θεοῦ. Πόση λοιπὸν

φθορὰ καὶ ζημία, πόσος φόβος καὶ τρόμος, πόση ὀδύνη καὶ λύπη τῶν ἡμετέρων, καὶ πόση ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν τοῖς πέριξ ταραχὴ καὶ συστροφὴ διὰ τὸ φρικτὸν καὶ ἀνέλπιστον συμβεβηκὸς τοῦτο, δῆλον καὶ φανερὸν ἑκάστῳ νοῦν ἔχοντι καὶ κρίσιν.

Ἀλλ' ἐν μὲν τῇ Ἱερουσαλὴμ τοιοῦτον φρικωδέστατον καὶ ἀσεβέστατον ἔργον, εἴτε μὲ κοινὴν γνώμην, εἴτε μὲ μερικὴν κακοτροπίαν, εἰργάσαντο· ἐν δὲ τῇ Κωνσταντινουπόλει, τοῦ εἰρημένου Μουσταφᾶ-πασσα τυραννοῦντος, ἤρξαντο συγκινεῖν ὑποτρεφομένους αὐτῶν κακοὺς σκοπούς, ἔχοντες τὸν τύρανον εἰς ὅσα ἤθελον προθυμότατον. Ἀλλ' ὁ ἐθνῶν βουλὰς διασκεδάζων καὶ λογισμοὺς ἀρχόντων ἀθετῶν Κύριος, καὶ τούτων τὰς βουλὰς διεσκέδασε· κατὰ γὰρ τὴν γ' νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ,αωη' σωτηρίου ἔτους, ἐπαναστάντων ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν Γενιτζάρων, τὸν μὲν τύραννον Μουσταφᾶ-πασσαν, τὸν ὑπερασπιστὴν αὐτῶν καὶ βοηθὸν κατέκαυσαν, τοὺς δὲ ὀπαδοὺς αὐτοῦ διὰ ξίφους καὶ πυρὸς ἀπώλεσαν. Μεταξὺ δὲ τούτων τῶν τῆς ἐπαναστάσεως ἡμερῶν, τοῦ σοφωτάτου Ἀνθίμου πατριάρχου πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος καὶ τοῦ εὐκλεῶς ἤδη πατριαρχεύοντος κυρίου Πολυκάρπου τὸν ἀποστολικὸν τῶν Ἱεροσολύμων θρόνον διαδεξαμένου, οὕπω παρῆλθον πέντε ἡμέραι καὶ ἠκούσθη μία φωνή, ὅτι εἰς τὸν ναὸν τοῦ Παναγίου Τάφου ἠκολούθησε πυρκαϊὰ μὲ μεγαλωτάτην ζημίαν τῶν ὀρθοδόξων Ῥωμαίων. Διεταράχθη γοῦν ὁ μακαριώτατος Πολύκαρπος, καὶ διηρεύνα ἵνα μάθῃ τί γέγονε καὶ πόθεν τὸ κακὸν τοῦτο ἐνέπεσεν. Ἐν τοσούτῳ ἔφθασαν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ οἱ ἐξ Ἱερουσαλὴμ ἀποσταλέντες ἐπίτηδες δύω πατέρες, ὁ πρωτοσύγκελλος λέγω Ἰωακεὶμ ὁ Κύπριος καὶ ὁ μοναχὸς Γαβριὴλ ὁ ἐκ Καππαδοκίας, καὶ παραστάντες τῷ μακαριωτάτῳ Πολυκάρπῳ ἀπέδωκαν τὰ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γράμματα, ὄντα ἐπιγεγραμμένα πρὸς τὸν ἀείμνηστον καὶ σοφώτατον προκάτοχον αὐτοῦ καὶ γέροντα Ἄνθιμον, καὶ ἐλεεινῇ τῇ φωνῇ δακρυρροοῦντες εἶπον πρὸς αὐτόν· "Δέσποτα ἡμῶν μακαριώτατε, οἱ Ἀρμένιοι μᾶς ἔκαυσαν τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως· οἱ θεοήλατοι κατέστησαν ἐρείπιον καὶ ἐλεεινὸν θέαμα ἐκεῖνον τὸν περικαλλέστατον ναόν· ποῦ προσδραμούμεθα; πρὸς τίνα καταφύγωμεν";

Ἐγένετο οὖν τὸ πένθος κοινὸν καὶ μέγα εἰς τοὺς Ἁγιοταφίτας· οἵ τε παρόντες, οἵ τε ἀπόντες τὴν μεγίστην ταύτην συμφορὰν μαθόντες, δακρυρροοῦντες, σφόδρα ἐλυπήθησαν. Ἀναγνωσθέντων οὖν τῶν ἐξ Ἱερουσαλὴμ γραμμάτων, ἀναστενάξας ἀπὸ βαθέων καρδίας ὁ μακαριώτατος Πολύκαρπος, καὶ θερμότατα ἐπαφεὶς κρουνηδὸν δάκρυα, μεγαλοφώνως ἐβόησε λέγων· "Δέσποτα παντοκράτορ, παντοδύναμε, πολυέλαιε, πολυεύσπλαγχνε, φιλάνθρωπε καὶ μακρόθυμε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν, μὴ δὴ παρίδῃς ἡμᾶς, ἀλλ' ἱλέῳ τῷ ὄμματι ἐπίβλεψον ἐπὶ τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν καὶ ἐπὶ τὰ σκηνώματα τοῦ οἴκου σου· ἐξαπόστειλον τὴν βοήθειάν σου ἐπὶ τὸν λαόν σου, καὶ δὸς ἰσχὺν τοῖς ἀγαπῶσί σε. Δεῖξον, Κύριε, εἰς ἡμᾶς τὰ ἀρχαῖα ἐλέη σου· αἰσχυνθείησαν οἱ πονηρευόμενοι ἐπὶ τὸν λαόν σου καὶ ἐπὶ τὰ σκηνώματα τῆς δόξης σου, ἔγειρον τὴν δυναστείαν σου καὶ ἀνύψωσον τὸν ναὸν τῆς δόξης σου ἐν ἀγαλλιάματι καρδίας ἡμῶν· ταπεινοὶ γὰρ ἡμεῖς καὶ ἀσθενεῖς παρὰ πάντας τοὺς κύκλῳ ἡμῶν· σὺ μόνος ὑπάρχεις ἡμῶν καταφυγή· σὺ ἡ μόνη ἐλπὶς ἡμῶν. Γένοιτο οὖν, Κύριε, τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς, καθάπερ ἠλπίσαμεν ἐπὶ σέ, καὶ ἴδοιμεν τὸν περικαλλῆ ἐκεῖνον ναόν σου ἀνεγηγερμένον διὰ τῆς σῆς ἀντιλήψεως καὶ χάριτος, πρὸς σὴν δόξαν καὶ αἴνεσιν".

Ταῦτα δὲ προσευξάμενος, ἐπιστραφεὶς παρηγόρει τοὺς περὶ αὐτὸν Ἁγιοταφίτας λέγων· "Εἰ καὶ ὁ καιρὸς πάνδεινος καὶ ἡ ἀνάγκη τῶν ὀρθοδόξων μεγάλη, καὶ ἡ ἔνδεια ἡμῶν πολλή, ἀλλ' ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις τὰ πάντα νικήσει, καὶ ἐκ τῶν ἀπόρων καὶ ἀδυνάτων τὰ πάντα προφθάσει, καὶ τὸν θεῖον ἐκεῖνον ναόν του πάλιν ἀνακτίσει· μόνον ἐστὲ σταθεροὶ καὶ εὐέλπιδες, καὶ ἔχετε ἐν πληροφορίᾳ πίστεως τὴν ἐλπίδα σας εἰς Χριστὸν τὸν Θεόν". Τοιαῦτα δὲ καὶ τοὺς οἰκείους νουθετήσας, εὐθὺς ἐφρόντισε νὰ δηλοποιήσῃ τὰ συμβάντα πρὸς τοὺς πανεκλάμπρους αὐθέντας καὶ ἡγεμόνας, καὶ πρὸς τὸν τότε παναγιώτατον καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην κύριον Καλλίνικον, τὸν ἀπὸ Μουδανίων ὁρμώμενον, καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς ἐνδημοῦντας ἁγίους ἀρχιερεῖς, καὶ πρὸς τοὺς προκρίτους τοῦ γένους. Καὶ μετὰ τοῦ ἐκλαμπροτάτου πεϊζαδὲ Δη-

μητρίου Μουρούζη, τοῦ ἀκροτάτου ζηλωτοῦ καὶ προστάτου τοῦ Παναγίου Τάφου, τοῦ τότε τὰ τῆς δραγουμανείας τῆς ὀθωμανικῆς Ὑψηλῆς Πόρτας διακυβερνῶντος καὶ διέποντος, ἰδίως συνομιλήσας εἰς πλάτος μεγάλην καὶ πολλὴν ἔλαβε τὴν παρηγορίαν· διότι, καθὼς ἡ μακαριότης του ἐπόθει τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ, οὕτω καὶ ἡ ἐκλαμπρότης του ὑπέσχετο νὰ ἐξομαλίσῃ πᾶσαν τοῦ ἔργου δυσχέρειαν καὶ νὰ διενεργήσῃ τὴν εἰς τοῦτο ἄδειαν.

Τῇ γοῦν ἐφεξῆς Κυριακῇ, γενομένης πληρεστάτης συνόδου ἐν τῷ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου Πατριαρχείῳ, παρόντος καὶ τοῦ μακαριωτάτου μετὰ τῶν περὶ αὐτόν, ἀνεγνώσθησαν εἰς ἐπήκοον πάντων παρρησίᾳ τὰ ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ ἐλθόντα γράμματα, καὶ πάντες ἀκούσαντες καὶ ἀκριβῶς μαθόντες πάντα τὰ ἐν τῷ ναῷ συμβάντα, περιήλγησαν καὶ ἐδεινοπάθησαν, καὶ πάντες ὁμοῦ ἐν ἑνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ καὶ γνώμῃ εἶπον πρὸς τὸν μακαριώτατον· "Ἀνάλαβε, μακαριώτατε δέσποτα, τὸν ἀγῶνα τῆς ἀνοικοδομήσεως, καὶ ὅλοι μας συντρέχομεν, ὅλοι μας βοηθοῦμεν· δὲν ἀνεχόμεθα παντελῶς τὴν στέρρησιν ἐκείνου τοῦ θείου ναοῦ, δὲν παραχωροῦμεν διόλου τὴν δόξαν τοῦ γένους ἡμῶν εἰς ἄλλα ἔθνη· μὴ δειλιάσῃς, μή· δυνατὸς ὁ κύριος καὶ σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, εἰς ὃν ἐλπίζομεν· βάλε ἀρχὴν καλὴν ἀμέσως χωρὶς ἀναβολῆς καιροῦ, καὶ συγκίνησον τὰ πρὸς τὴν ἀνοικοδόμησιν". Καὶ ἤρξαντο νὰ καταγράφωσι κατ' ὄνομα ἐν καταστίχῳ· διώρισαν δὲ νὰ ἐκδοθῶσιν εἰς ὅλους τοὺς ἁπανταχοῦ ὀρθοδόξους καὶ ἐγκύκλιοι συνοδικαὶ ἐπιστολαὶ ἐν τύποις, πρὸς κοινὴν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ περιωνύμου ἐκείνου ναοῦ. Ἐκ τῆς κοινῆς γοῦν ταύτης προθυμίας καὶ τοῦ ἐνθέρμου ζήλου τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χρηστοτέρας ἀνέλαβεν ὁ μακαριώτατος τὰς ἐλπίδας, καὶ τῷ δεσπότῃ Χριστῷ εὐχαριστήσας, καὶ βοηθὸν μετὰ δακρύων ἐπικαλεσάμενος καὶ τὸ πᾶν ἔργον εἰς αὐτὸν ἀναθέμενος, καὶ εἰς αὐτὸν ἐλπίζων ἀδιστάκτως, ἤρξατο ἀμέσως νὰ συγκινῇ καὶ νὰ φροντίζῃ πρῶτον περὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς βασιλικῆς ἀδείας.

Ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ ἔνθερμος ζηλωτὴς ἐκλαμπρότατος πεϊζαδὲς καὶ τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας γενικὸς διερμηνεὺς κύριος Δημήτριος Μου-

ρούζης ἐσχεδίασε τὴν πρὸς τὸν ἄνακτα σουλτὰν Μαχμούτη δ' κοινὴν τοῦ γένους ἀναφορὰν περὶ τῆς ἀδείας, ἐγένετο αὐτῷ βασιλικὴ προσταγή, ἵνα συναπέλθῃ εἰς τὸ στρατόπεδον μετὰ τοῦ τότε ῥεΐζ-ἐφένδη Γαλίπη. Παρέδωκεν οὖν τὰ σχέδια ταῦτα τῷ τοποτηρητῇ αὐτοῦ εὐγενεστάτῳ ἄρχοντι σπαθάρῃ κυρίῳ Ῥωσσέτῳ, παραγγείλας αὐτῷ, ἵν' ἐνεργῇ πάντα κατὰ τὴν γνώμην τοῦ μακαριωτάτου, συνειδυίας καὶ διευθυνούσης πᾶσαν πρᾶξιν τῆς ἐκλαμπροτάτης κούρτης τῶν Μουρούζηδων. Παραλαβὼν οὖν ὁ εἰρημένος ἄρχων σπαθάρης τὴν περὶ τούτων φροντίδα, τὸν ἴσον ζῆλον ἐπεδείξατο, καὶ εἰς ἁρμόδιον καιρὸν διήγειρε τὸν μακαριώτατον νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ βασιλέως μὲ τὴν κοινὴν τοῦ γένους ἀναφορὰν τὴν ἄδειαν τῆς ἀνοικοδομήσεως καὶ ἐπισκευῆς τοῦ πυρποληθέντος ναοῦ. Ἀνενεχθείσης γοῦν τῆς ἀναφορᾶς τῷ βασιλεῖ, ἐπέτρεψε διὰ βασιλικοῦ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἀναφορὰν αὐτογράφου νὰ ἀνοικοδομηθῇ ὁ πυρποληθεὶς ναὸς τῆς Ἀναστάσεως, ὡς τὸ πρότερον. Ἐγράφη οὖν καὶ ἐξεδόθη ὁ ὑψηλὸς βασιλικὸς ὁρισμός, τὸν ὁποῖον παραλαβὼν ὁ μακαριώτατος ἐχάρη μεγάλως, ὁμοίως καὶ ὅλος ὁ εὐσεβὴς καὶ ὀρθόδοξος λαός.

Ἐφρόντισεν οὖν ἡ μακαριότης του εὐθὺς καὶ πρῶτον περὶ εὑρέσεως καλοῦ μουπασσίρη, τοῦ ἀπὸ μέρους τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας μέλλοντος ἐπιστατήσειν ἐν Ἱερουσαλὴμ εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν· προαισθανόμενος γὰρ τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν ἀλλοεθνῶν συμβησόμενα κακὰ καὶ δεινὰ ἐφρόντισεν, ἵνα ᾖ ὁ διορισθησόμενος μουπασσίρης τίμιος, πρᾶος, ἥσυχος, ἔντιμος, καὶ πρὸ πάντων ἀδωρόληπτος. Τοιοῦτον δ' εὑρὼν τὸν Ἐλμάς-πασσα-ζαδὲ-Ἀπδιραχίμ-πεϊ λεγόμενον, καὶ πρὸ πάντων τὰ δέοντα συμβουλεύσας, καὶ ὡς ἀνίδεον τῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἱκανῶς ὁδηγήσας καὶ νουθετήσας, ἀπέστειλεν εἰς Ἱερουσαλὴμ μετὰ τοῦ βασιλικοῦ ὑψηλοῦ προστάγματος καὶ ὁρισμοῦ τῷ ,αωθ' σωτηρίῳ ἔτει, τῇ λα' μαρτίου, συναποστείλας μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐξ Ἱερουσαλὴμ προσταλέντα, ὡς εἴρηται, πρωτοσύγκελλον Ἰωακεὶμ Κύπριον, χειροθεσίᾳ ἀρχιμανδρίτην γενόμενον. Τούτων δὲ τὴν διὰ ξηρᾶς εἰς Ἱερουσαλὴμ φέρουσαν ἀψαμένων, ἐφρόντισε δεύτερον ὁ μακαριώτατος

καὶ περὶ τῆς κατ' ἀρχὰς ἀναγκαίας πρὸς τὴν οἰκοδομὴν ὕλης, τὴν ὁποίαν προετοιμάσας ἐναύλωσε καράβιον καὶ εἶχεν ἕτοιμον, καὶ δὲν ἔπαυεν ἡμέραν καὶ νύκτα κοπιῶν καὶ φροντίζων διὰ ὅλα τὰ ἀνήκοντα εἰς αὐτὸ τὸ μέγα καὶ θεῖον ἔργον, συγκαλῶν καὶ παρακινῶν κάθε ἕνα εἰς συνδρομὴν καὶ βοήθειαν, προετοιμάζων τὰ ἀναγκαῖα καὶ χρειώδη, διευθετῶν τὰ καθέκαστα κατ' ὄνομα, συνελεύσεις ἰδιαιτέρας ἀνὰ πᾶσαν Κυριακὴν ποιῶν τῶν γενικῶς τότε διορισθέντων ἐπιτρόπων καὶ λοιπῶν εὐσεβῶν ζηλωτῶν, προθυμοποιῶν καὶ ἐξάπτων τὸν ζῆλον τῶν εὐλαβῶν καὶ ἐμφυτεύων κοινῶς εἰς ὅλους πόθον διακαῆ καὶ σπουδὴν ἄκραν, καὶ ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις πραγματικῶς. Διαλογιζομένου δὲ περὶ τοῦ εἰς τοῦτο τὸ μέγα ἔργον ἐπιστατήσοντος ἀρχιτέκτονος (ἔδει γὰρ εἶναι τοῦτον γενναῖον καὶ προθυμότατον), ἰδοὺ καὶ ὁ βασιλικὸς ἀρχιτέκτων Κομνηνὸς ὁ Μυτιληναῖος, ἐκ Θεοῦ ἐμπνευσθείς, αὐτόκλητος ἐλθὼν πρὸς τὴν μακαριότητά του, λέγει· "Δεσπότη μου μακαριώτατε, εἶμαι ἑτοιμότατος καὶ θέλω νὰ ἀπέλθω εἰς Ἱερουσαλὴμ νὰ δουλεύσω τὸν Κύριόν μου Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ μὲ ἄκραν μου προθυμίαν καὶ χαρὰν νὰ κοπιάσω καὶ νὰ βάψω τὰς χεῖράς μου μὲ τὰ ἅγια ἐκεῖνα χώματα. Δός μοι λοιπὸν τὴν μακαρίαν σου εὐχὴν καὶ εὐλόγησόν με πατρικῶς". Ἰδὼν δὲ ὁ μακαριώτατος τὸν πολὺν πόθον καὶ τὴν μεγάλην προθυμίαν τοῦ ἐπισήμου ἀρχιτέκτονος, ἐδάκρυσεν ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας, καὶ ἐδόξασε τὸν σωτῆρα Κύριον, τὸν ἐμπνέοντα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν τοιοῦτον πόθον ἀρετῆς, καὶ μακαρίσας τὸν ἀρχιτέκτονα εὐλόγησε καὶ ἐπευχήθη αὐτῷ πᾶν αἴσιον. Καὶ ὁ μὲν Κομνηνὸς κάλφας παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ μαΐστορας καὶ τέκτονας καὶ τὴν ὡς εἴρηται προετοιμασθεῖσαν ἀναγκαίαν ὕλην, τῇ γ' μαΐου ἀνεχώρησεν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως· μεθ' οὗ συναπῆλθε καί τις τῶν σαρράφιδων χατζῆ-Γιωβάνης λεγόμενος, καὶ ὁ προρρηθεὶς μοναχὸς Γαβριὴλ Καππαδόκης, ὁ προαποσταλεὶς ἐξ Ἱερουσαλὴμ μὲ τὰ γράμματα. Τότε διορισθέντες ἀπεστάλησαν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ ἔξαρχοι εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας μετὰ τῶν ἐγκυκλίων συνοδικῶν ἐπιστολῶν, χάριν ἐλέους καὶ βοηθείας τοῦ Παναγίου Τάφου.

*

Ἀλλ' ἐν μὲν τῇ Κωνσταντινουπόλει τοιαῦτα ἐγένοντο, οἷα ὁ λόγος καθιστόρησεν· ἐν δὲ τῇ Ἱερουσαλὴμ μεγάλη ταραχὴ καὶ σύγχυσις, καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς πυρκαϊᾶς καὶ μετὰ τὴν πυρκαϊάν. Καὶ ὁ μὲν ὀρθόδοξος λαὸς συνεστρέφετο καὶ ἄκρως ἐλυπεῖτο διὰ τὴν ζημίαν τοῦ περικαλλεστάτου ἐκείνου ναοῦ, οἱ δὲ Ἀρμένιοι, μὴ δυνηθέντες νὰ ὑποκρύψωσι τὴν κακουργίαν των, ἐκρύπτοντο ὡς κακοῦργοι, διὰ νὰ φύγωσι τὴν κατηγορίαν, καὶ ἐξεκένωσαν τοὺς θησαυρούς των εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐκεῖ δυνατῶν πρὸς ὑπεράσπισιν ἑαυτῶν, καὶ ἐπιστηριζόμενοι εἰς τὰ πλούτη των καὶ εἰς τὴν εὔνοιαν τοῦ τυράννου Μουσταφᾶ-πασσα (οὔπω γὰρ εἶχε φθάσει εἰς τὰς ἀκοάς των ἐν Ἱερουσαλὴμ ἡ καταστροφὴ καὶ ἀπώλειά του), ἐφέροντο πάλιν αὐθαδῶς οἱ ἀναίσχυντοι καὶ ἑτοιμάζοντο νὰ ἀνέβουν ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ τελειώσουν τοὺς κακοὺς σκοπούς των. Διορισθεὶς οὖν ἐξ αὐτῶν ἕνας βαρδαμπέτης μεγάλος, ἡτοιμάζετο διὰ νὰ ἀνέβῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν· πλὴν δὲν ἐπέρασε πολὺ καὶ ἔφθασεν ἡ φήμη καὶ εἰς Ἱερουσαλήμ, ὅτι ὁ Μουσταφᾶ-πασσας κακηγκάκως ἀπώλετο. Ἐταράχθησαν οὖν οἱ Ἀρμένιοι καὶ σφόδρα ἐλυπήθησαν, ὡς ἐκπεσόντες τῶν μεγάλων ἐλπίδων τους· ἀλλὰ δὲν ἤθελον νὰ φαίνωνται μήτε ὡς λυπούμενοι, μήτε πῶς ἄφησαν τὴν ἑτοιμασίαν τοῦ πηγαιμοῦ των, μήτε πῶς οἱ σκοποί των ἐματαιώθησαν καὶ ἔλαβον μεταβολήν· ὅθεν καὶ ἀργοετοιμάζοντο καὶ εἰς τὰ τῆς ἀποδημίας των κατεγίνοντο, καὶ ἐπρόσμενον νὰ τοῖς ἔλθῃ ἀπόκρισις καὶ γνώμη ἀπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πλουσίων ἀμηράδων τους περὶ τοῦ κινημοῦ των. Ἦλθε λοιπὸν μετὰ καιρὸν ἡ ἀπόκρισις, ὅτι ἐπειδὴ ἐκινήθησαν διὰ τὸ κοινὸν καλόν, νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν σκοπόν τους καὶ νὰ ἀναβῶσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν μὲ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα καὶ χρειώδη. Ἐπειδὴ οὖν ἔλαβον τοιαύτην ἀπόκρισιν, ἐκίνησαν καὶ ἔφθασαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, τοὺς ὁποίους ὑπεδέχθησαν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀμηράδες, τυφωθέντες ἔτι μᾶλλον μὲ τὸν ἐρχομόν τους, καὶ ἐπαιρόμενοι εἰς τὰς φαντασιώδεις ἐλπίδας των καὶ συγκινούμενοι καθ' ἡμέραν ὑπεθερμαίνοντο καὶ συνεσκέπτοντο νὰ εὕρωσιν ὁδοὺς καὶ τρόπους· καὶ φρονοῦντες ἀνοήτως, ὅτι διὰ των

χρημάτων τὰ πάντα γίνονται, ἐξεκένωσαν τοὺς θησαυρούς των, ἐλπίζοντες νὰ κερδήσωσι τοὺς ματαίους σκοπούς των.

Καὶ τοιαῦτα μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑποκρυπτόμενοι ἐνήργουν οἱ Ἀρμένιοι· ὅσα δ' ἐν Ἱερουσαλὴμ ἔδρασαν, τίς ἂν δύναιτο διηγήσασθαι λόγος; Φθάσαντος γὰρ ἐκεῖ τοῦ προειρημένου βασιλικοῦ μουπασσίρη, καὶ τὸ τῆς ἀδείας βασιλικὸν πρόσταγμα ἐπὶ κριτηρίου ὡς ἔθος ἀναγνῶναι καὶ εἰς πρᾶξιν βαλεῖν τὰ προστατόμενα θέλοντος, κατεταράχθησαν, καὶ τῷ τότε μουφτῇ, Χασὰν-ἐφένδῃ λεγομένῳ, προσπεσόντες καὶ ἱκανὴν ποσότητα δόντες ἐμπόδισαν δι' αὐτοῦ τὴν τοῦ ὁρισμοῦ ἀνάγνωσιν καὶ ἐνέργειαν, ἐπὶ προφάσει τοῦ ὅτι λείπει ὁ μουλλᾶς τῆς Ἱερουσαλὴμ (οὐ γὰρ ἦν εἰσέτι ἐνδεδημηκώς, περιεμένετο δέ), καὶ ὅτι ἀπόντος τοῦ μολλᾶ τὸ νὰ ἀναγνωσθῇ ὁ ὑψηλὸς ὁρισμὸς εἶναι ἄτοπον καὶ ἀνάρμοστον· ὅθεν ἔμεινε καὶ τὸ ἔργον τῆς θείας οἰκοδομῆς ἀνενέργητον. Ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πολύ· ὁ γὰρ τοπάρχης καὶ σατράπης τῆς Δαμασκοῦ Γκιὲντζ χατζῆ-Γιουσούφ-πασσας γράψας πρὸς αὐτὸν τὸν εἰρημένον μουφτῆν καὶ πρὸς τὸν μουσελλήμην καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς τὰ δέοντα, ἀπέστειλε εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ τὸν σιλιχδάρη του (σπαθάριον) Γιουσούφ-αγα, διορίσας αὐτὸν μουπασσίρην ἀπὸ μέρους του, διὰ νὰ συμβοηθῇ τῷ βασιλικῷ μουπασσίρῃ εἰς τὰ τῆς ἀνοικοδομήσεως. Ἐν τοσούτῳ ἔφθασε καὶ ὁ νέος μουλλᾶς τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἀνεγνώσθη οὖν ὁ ὑψηλὸς ὁρισμὸς ἐπὶ συνελεύσεως τῶν πάντων εἰς τὸ κριτήριον, ὡς ἔθος, καὶ ἤρξατο τὸ ἔργον τῆς οἰκοδομῆς. Καὶ δὴ πρῶτον ἀνεστηλώθη δίπτυχος ἡ Ἁγία Πόρτα τοῦ ναοῦ κατὰ τὴν ιθ' ἰουλίου τοῦ ,αωθ' σωτηρίου ἔτους. Ὡς οὖν εἶδον οἱ Ἀρμένιοι, ὅτι καὶ τὰ σκοπούμενά των ἐματαιώθησαν, καὶ τὰ διανεμηθέντα ἄσπρα των εἰς μάτην ἐξωδεύθησαν, ἄλλους τρόπους μετεχειρίσθησαν τῆς καθ' ἡμῶν κακίας των, καὶ ὑποκινήσαντες τοὺς χαζελέδες τῶν ἐντοπίων διήγειραν καθ' ἡμῶν· οἵτινες ἐπιδραμόντες ἔνοπλοι εἰς τὸν ναόν, τῇ ἀδείᾳ μέντοι καὶ εἰδήσει τοῦ εἰρημένου μουφτῆ, ὥρμησαν κατὰ τῶν μαϊστόρων καὶ ἤρξαντο νὰ τοὺς κτυπῶσι μὲ τὰ τουφέκια· διασκορπισθέντων δὲ πάντων, ἄλλοι ἐκρήμνιζον τὰς ἀναβαθμίδας καὶ σκαλωσίας τὰς

ἔμπροσθεν τῆς θύρας τοῦ ναοῦ στημένας ἔσωθεν· ἄλλοι ἐκυνηγοῦσαν τοὺς μαστόρους καὶ λοιποὺς πατέρας, ἄλλοι ἐζήτουν τὸν κάλφα καὶ τοὺς μουπασσίρηδαις, ἄλλοι ἔτρεχον καὶ περιεφέροντο μέσα εἰς τὸν ναὸν ὡς μαινόμενοι μὲ ἀτάκτους φωνὰς καὶ ἀλλοκότους κραυγὰς καὶ ἀγρίους ἀλλαλαγμούς. Ὁποῖος λοιπὸν φόβος καὶ τρόμος περιέλαβε τοὺς δυστυχεῖς τεχνίτας καὶ λοιποὺς πατέρας τότε, κάθε φρόνιμος ἂς τὸ συμπεράνῃ.

Κατέπαυσεν οὖν τὸ ἔργον τῆς θείας οἰκοδομῆς, καὶ μετακληθέντες ἐπὶ κριτηρίου ὑπὸ τῶν κρατούντων ἐπροστάχθημεν ἐντόνως, ἵνα παυσώμεθα τῆς ἀνοικοδομήσεως, ἕως ὅτου γράψαντες οἱ Ἀρμένιοι πρὸς τοὺς ἐδικούς των εἰς Κωνσταντινούπολιν λάβωσι τὰς ἀποκρίσεις· λογοτριβῆς δὲ γενομένης περὶ τῆς διορίας, ἐκρίθη εὔλογον νὰ δοθῇ προθεσμία τοῖς Ἀρμενίοις διάστημα ἡμερῶν μιᾶς καὶ ἑξήκοντα. Ἔγραψαν οὖν οἱ Ἀρμένιοι καὶ ἀπέστειλαν διὰ ταχυδρόμων εἰς Κωνσταντινούπολιν (οὐ γὰρ ἤδεισαν οἱ κακοῦργοι τὰς ἐκεῖ γενομένας μεταξὺ ἡμῶν καὶ αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ὑπερτάτου κριτηρίου κρισολογίας), δεινολογοῦντες καὶ δυσφοροῦντες ὑπὲρ τῆς δοθείσης ἡμῖν ἀδείας· καὶ ἐζήτουν παρ' αὐτῶν τῶν ἀμηράδων τους, ἵνα ἀνοικοδομήσωσι καὶ ἐκεῖνοι κἂν τὰ ἐξιδιασμένα αὐτοῖς μέρη, καὶ νὰ τοῖς προφθάσωσι τὴν ἄδειαν ἢ ἄλλην τινὰ βοήθειαν τὸ ὀγληγορώτερον, καθότι ἑξήκοντα καὶ μίαν μόνον ἡμέραν ἔλαβον προθεσμίαν· συναπέστειλαν δὲ μετὰ τῶν γραμμάτων τούτων καὶ ὅσα εἶχον ἔγγραφα καὶ νομικὰς ἀποδείξεις καὶ ἴσα ὁρισμῶν ψευδεπιπλάστων καὶ κατ' ἀπάτην καὶ δόλον ἐκδεδομένων, καὶ περιέμενον ἀτενῶς τὰς παρ' ἐκείνων χαροποιὰς καὶ ἐπιθυμητὰς ἀποκρίσεις.

Καὶ ταῦτα μὲν διενήργουν δολιοτρόπως εἰς Ἱερουσαλὴμ οἱ Ἀρμένιοι· ἐν δὲ τῇ Κωνσταντινουπόλει τολμήσαντες ἔδωκαν ἐν μιᾷ Παρασκευῇ κατὰ τὸ Σκούταρι ἀναφορὰν πρὸς τὸν βασιλέα, προσκλαιόμενοι καθ' ἡμῶν, ὅτι ἀδικοῦμεν αὐτοὺς καὶ ἀποστεροῦμεν ἀπὸ τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ προσκυνήματα, καὶ ἰδιοποιούμενοι ταῦτα ἀδίκως καὶ παραλόγως ἔχομεν σκοπὸν νὰ τοὺς ἀποδιώξωμεν ὅλως διόλου, ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν ναὸν καὶ ἀπὸ τὰ προσκυνήματα, ἀλλὰ

καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν πόλιν τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὁ γοῦν βασιλεὺς ἀναγνοὺς τὴν ἀναφοράν των, ἐκατάλαβε μὲν τὴν δολιοτροπίαν των, ἀλλὰ διὰ νὰ δημοσιευθῇ ἡ κακία των καὶ νὰ φανερωθῇ ἡ δικαιοσύνη του, ἐπρόσταξε νὰ συστηθῇ κριτήριον ἐκ τῶν μεγίστων κριτῶν καὶ μεγιστάνων, τῇ γνώμῃ καὶ ἀδείᾳ τοῦ ὑπερτάτου τῶν σοφῶν σσεϊχουλισλάμη, καὶ νὰ ἐξετασθῇ νομίμως καὶ κανονικῶς ἡ διαφορὰ τῶν δύο ἐθνῶν· καὶ γενομένης ἀκριβοῦς ἐξετάσεως καὶ νομικῆς ἀποφάσεως, νὰ ἀνενεχθῇ δι' ἱλαμίου καὶ ἀναφορᾶς πρὸς τὸ κράτος του. Συνῆλθον οὖν κατ' ἐκλογὴν τοῦ τότε μουφτῆ (σσεϊχουλισλάμη) Δουρῆ-ζαδὲ-Σέγιδ Ἀπδουλλὰχ-ἐφένδη κριταὶ καὶ διαιτηταὶ τῆς διαφορᾶς ταύτης ἀπὸ μὲν τῶν σοφολογιωτάτων κριτῶν καὶ οὐλαμάδων ὁ Ἐμμίν-πασσα-ζαδὲ-Μεχμὲτ-Ἐμὶν-ἐφένδης, πρώην μὲν Ἀνατὸλ-καζασκερῆ, τότε δὲ Ῥούμελη-καζασκερῆ παγιέν, ἤτοι βαθμόν, ἔχων· ὁ Μεχμὲτ-Ταχὶρ-ἐφένδης, πρώην μὲν Σταμπὸλ-ἐφενδισῆ, τότε δὲ Ἀνατὸλ-καζασκερῆ παγιὲν ἔχων· ἀπὸ δὲ τῶν μουδερρίσιδων ὑπὸ τῇ ἐφορίᾳ τῶν ἀνωτέρω κριτῶν ὁ φετβᾶ-ἐμινῆ Μεχμὲτ Ῥασσὶδ-ἐφένδης ὁ κασάμη-ἀσκερῆ Σεγὶδ Σουλεϊμὰν-ἐφένδης· ἀπὸ δὲ τῶν ῥιτζάλιδων τοῦ Ὑψηλοῦ Δεβλετίου ὁ ῥεΐζ-ἐφένδης Μεχμὲτ-Ἐμὶν-Βαχὶδ-ἐφένδης, ὁ πρώην δεφτερδάρης Γιουσοὺφ-Ἀγγιὰχ-ἐφένδης, ὁ τερσχανὲ-ἐμινῆ Ἀχμὲτ-Ἀζὶζ-ἐφένδης. Ἐκ τούτων οὖν τῶν ἀνωτέρω συνεκροτήθη τὸ γενικὸν κριτήριον, οἵτινες ἐζήτησαν καὶ ἀπὸ τὰ δύο ἔθνη, ἵνα διορίσῃ κάθε γένος ἐπιτρόπους πληρεξουσίους, ἀντιπροσωποῦντας ἑκατέρους.

Ὁ οὖν μακαριώτατος Πολύκαρπος μετὰ τοῦ τότε ἀπὸ Μυτιλήνης παναγιωτάτου κυρίου Ἱερεμίου τοῦ Κρητὸς καὶ τῆς ἁγίας καὶ ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῶν ὑψηλοτάτων αὐθεντῶν καὶ ἡγεμόνων, καὶ τοῦ ἐκλαμπροτάτου πεϊζαδὲ Παναγιωτάκη Μουρούζη, τοῦ τοποτηρητοῦ ὄντος τότε τῆς μεγάλης δραγουμανείας, καλῶς συσκεψάμενοι διώρισαν κατὰ τὴν ὑψηλὴν προσταγὴν ἐπιτρόπους πληρεξουσίους τοῦ ἡμετέρου γένους, ἀπὸ μὲν τῆς ἁγίας καὶ ἱερᾶς Συνόδου τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονίκης κύριον Γεράσιμον, τὸν μητροπολίτην Ἰκονίου κύριον Κύριλλον· ἀπὸ δὲ τῶν Ἁγιοταφιτῶν τὸν μοναχὸν Προκόπιον Ναζιανζηνόν, τὸν μοναχὸν Μητροφάνη

Προυσηνόν, ἀπὸ δὲ τῶν ἐγκρίτων τὸν τιμιώτατον ἐν πραγματευταῖς κῦρ Χάννα Φάχρι Λαοδικέα, καὶ τὸν τιμιώτατον κῦρ Νικολάκη Καστρινόν. Διώρισαν δὲ καὶ οἱ Ἀρμένιοι ἀπὸ μέρους των μίαν ἀγέλην· ἀλλ' οἱ ἑπτὰ μόνον παρεστάθησαν, τῶν ἄλλων πάντων ἀποβληθέντων καὶ ἀποδιωχθέντων.

Συνῆλθον οὖν οἱ κριταὶ εἰς ῥητὴν ἡμέραν, καὶ συσταθέντος τοῦ μεγάλου κριτηρίου παρέστησαν ἀντιπροσωποῦντες οἱ Ἀρμένιοι ἐνάγοντες καὶ οἱ ἡμέτεροι ἐναγόμενοι. Ἠρώτησαν οὖν τοὺς Ἀρμενίους οἱ κριταί, τί ζητοῦσι καὶ περὶ τίνων ἐνάγουσι τοὺς Ῥωμαίους· οἳ δὲ ἀπεκρίθησαν· "Τὰ ὅσα ἡμεῖς ζητοῦμεν καὶ περὶ ὧν ἐνάγομεν τοὺς Ῥωμαίους, εἶναι πάντα εἰς πλάτος ἐγγεγραμμένα εἰς τὴν ἀναφοράν". Εἶπον αὐτοῖς οἱ κριταί· "Ναὶ μὲν εἰσὶν ἐγγεγραμμένα, ἀλλ' ὀφείλει καὶ ἀπὸ στόματος λέγειν ὁ ἐνάγων τὰ περὶ ὧν ἐνάγει, ἵνα κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἐνάγοντος καὶ κατὰ τὴν ἀπολογίαν τοῦ ἐναγομένου ἐπικριθῇ ἡ διαφορὰ καὶ γένηται ἡ ἀπόφασις, κατὰ τὸν τοῦ δικαίου ὀρθὸν λόγον". Ἤρξαντο βατταρίζειν καὶ λέγειν ἀπὸ στόματος ὅσα ἡ δολιοτροπία καὶ κακία των τοῖς ὑπαγόρευε, χωρὶς νὰ ἠμποροῦν νὰ ἀποδείξουν καὶ νὰ παραστήσουν τὸ δίκαιον· οἱ δὲ κριταὶ μὴν ὑποφέροντες πλέον νὰ ἀκούωσι τὰ παράλογα καὶ παράφορα αὐτῶν ζητήματα καὶ προβλήματα, ὠνείδισαν αὐτοὺς καὶ σιωπῆσαι ἐπρόσταξαν. Εἶτα ἠρώτησαν ἡμᾶς λέγοντες· "Διὰ τί ἀδικεῖτε τοὺς Ἀρμενίους, ἰδιοποιούμενοι τὰ προσκυνήματα; καὶ ὁποίας ὑπεραπολογίας ἔχετε εἰς τὰς προτάσεις καὶ ζητήσεις τῶν Ἀρμενίων"; Ἀπεκρίθημεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι "Τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ προσκυνήματα εἶναι ἄνωθεν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἁλώσεως ἀπ' ἀρχῆς τῶν Ῥωμαίων· αὐτοὶ οἱ ἴδιοι πορθηταὶ καὶ ἁλωταὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ οἱ λοιποὶ καθεξῆς κραταιότατοι βασιλεῖς ὁμολογοῦσι διὰ τῶν ἀναντιρρήτων καὶ ἰσχυροτάτων αὐτῶν βασιλικῶν θεσπισμάτων καὶ αὐτογράφων (χατ-σσεριφίων), καὶ αὐτοὶ ἀπολογοῦνται ἀνθ' ἡμῶν καὶ ἀποκρίνονται εἰς τὰς τῶν φίλων μας Ἀρμενίων ἀδίκους καὶ παραλόγους προτάσεις". Καὶ ἔχοντες ἀνὰ χεῖρας τὸν ἀχδὶναμὲ τοῦ Ὤμερ-Χαττὰπ καὶ τὸ χατ-σσερίφι τοῦ σουλτὰν Σελίμη α', καὶ τὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ

Κανονῆ-σουλτὰν Σουλεϊμάν, δεδώκαμεν ἀμέσως τοῖς εἰρημένοις κριταῖς· οἱ δὲ ἀναγνόντες ἐκεῖνα εἶπον παρρησίᾳ· "Οὐδεμίαν κεραίαν ἠμποροῦμεν ἢ νὰ προσθέσωμεν εἰς αὐτά, ἢ νὰ ἀφαιρέσωμεν". Συνήνεσαν δὲ εἰς τοῦτο καὶ οἱ λοιποὶ ὑπέρτιμοι ἐφέντιδες καὶ ῥιτζάλιδες· εἶπον δὲ οἱ κριταὶ πρὸς τοὺς παρισταμένους· "Ἀπέλθετε δή, καὶ μετὰ τρίτην ἡμέραν ἐλεύσεσθε πάλιν". Καὶ οὕτως ἀπελύθημεν.

Συνῆλθον οὖν καὶ δεύτερον οἱ ὑπέρτατοι κριταί, καὶ παρεστάθημεν πάλιν· οἱ δὲ Ἀρμένιοι ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν ἴσά τινα ἀντιγεγραμμένα ἀπ' ἄλλα ἴσα παλαιῶν τινων ἀκυρωθέντων ὁρισμῶν, καὶ ἐμφανίσαντες τοῖς κριταῖς ἤθελον μὲ αὐτὰ τάχα νὰ ἀποδείξωσι καὶ νὰ παραστήσωσι τὴν εἰς τὰ προσκυνήματα κυριότητα καὶ ἰδιοκτησίαν των· οἱ δὲ κριταὶ ἀναγνόντες ἐκεῖνα, κοινῇ τῇ γνώμῃ εἶπον πρὸς αὐτοὺς ἐκφώνως· "Εἰ ἔχετε, φίλοι, ἔγγραφα ἰσοδύναμα μὲ τὰ εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων, ἐμφανίσατε· εἰ δὲ μή, μὲ αὐτὰ τὰ ἴσα τῶν ἴσων δὲν ἠμπορεῖτε νὰ κατορθώσητέ τι, οὐδὲ νὰ δικαιωθῆτε". Εἶπον οἱ Ἀρμένιοι· "Τὰ ἔγγραφα ἡμῶν πάντα εἰσὶν ἐν Ἱερουσαλήμ, ἀλλ' αἱ καταγραφαὶ (κάϊδια) καὶ τὰ ἴσα τῶν πρωτοτύπων εἰσὶν ἀφεύκτως ἐγκαταγεγραμμένα εἰς τοὺς βασιλικοὺς τῶν καλεμίων κώδικας· ἐξαχθήτωσαν οὖν ἀπὸ τῶν κωδίκων αἱ καταγραφαὶ καὶ τὰ ἴσα τῶν πρωτοτύπων, καὶ διερευνήσωμεν ἀκριβῶς τὴν ὑπόθεσιν μετὰ τρίτην ἡμέραν". Καὶ οὕτω διελύθη καὶ ἡ δευτέρα συνέλευσις.

Συνῆλθον οὖν καὶ τρίτον οἱ ὑπέρτιμοι κριταί, καὶ παρεστάθημεν πάλιν. Ἠρώτησαν οὖν τοὺς Ἀρμενίους, εἰ ἐξήγαγον ἀπὸ τῶν κωδίκων τῶν καλεμίων τὰ ἴσα τῶν ὧν λέγουσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἔχειν ἐγγράφων· τῶν δὲ ἐν πάσῃ ἀναιδείᾳ ἀνοήτως ἀποκριθέντων, ὅτι οὐχ εὑρηνται καταστρωμένα εἰς τοὺς κώδικας καὶ ὅτι ἀμνημόνησαν, ὡς φαίνεται, οἱ τότε νὰ τὰ καταγράψωσιν εἰς τοὺς κώδικας, εἶπον οἱ κριταὶ ἐπιστραφέντες πρὸς ἡμᾶς καὶ τοὺς Ἀρμενίους ἐμπαῖξαι θέλοντες· "Ἀλλ' ὦ Ῥωμαῖοι, ἂν καὶ συνέτια ἰσχυρὰ δὲν ἔχουσιν οἱ Ἀρμένιοι καὶ δίκαια νὰ παραστήσουν δὲν ἠμποροῦν οἱ ζαβάλιδες (οἱ ἄθλιοι), ἀλλὰ τί πρὸς τοῦτο; ποιή-

σατε αὐτοὺς μετόχους καὶ συντρόφους εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν καὶ ἐπισκευὴν τοῦ ναοῦ, ἵνα καὶ οὗτοι τῶν προσκυνημάτων γένωνται κύριοι καὶ κτίτορες τοῦ ναοῦ λογισθήσωνται". Πρὸς ταῦτα εἴπομεν ἡμεῖς· "Ἡ δικαία κρίσις παρ' ὑμῖν τοῖς δικαίοις καὶ ἀπροσωπολήπτοις κριταῖς κεῖται· τοὺς ἀνὰ χεῖρας ἡμῶν ὑψηλοὺς βασιλικοὺς ὁρισμοὺς εἴδετε μετ' ἐπιστασίας καὶ προσοχῆς ἀνέγνωτε, τὰ ἐν αὐτοῖς καλῶς ἐπέγνωτε. Ἔγνωτε οὖν ἀκριβῶς, ὅτι οὐδεμία τῶν λοιπῶν χριστιανικῶν φυλῶν ἔχει κυριότητα καὶ ἰδιοκτησίαν εἰς τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ προσκυνήματα, οὔτε συγχώρησιν καὶ ἄδειαν εἰς τὴν ἐπισκευὴν καὶ ἀνοικοδόμησιν τούτων, ἀλλὰ πᾶσαι αἱ χριστιανικαὶ φυλαὶ εἰσὶν ὑποκείμεναι εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ γιαμάκια. Ἡμεῖς ἀλλ' ὅμως μὲ ὅλα αὐτά, ὅλα τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐνδημοῦντα καὶ εὑρισκόμενα ἔθνη, καὶ μάλιστα τοὺς φίλους Ἀρμενίους, ἀπ' ἀρχῆς ἐδεξάμεθα φιλικῶς, καὶ διωρίσαμεν αὐτοῖς τόπους περιποιητικῶς, καὶ οὐδέποτε παρεμποδίσαμεν ἀπὸ τὸ νὰ κάμνωσι ζιαρέτι εἰς τὰ προσκυνήματα, καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκτελῶσι τὰ ἔθιμα τῆς θρησκείας των εἰς τοὺς παρ' ἡμῶν προσδιορισθέντας αὐτοῖς τόπους, καὶ οὐδὲ εἰς τὸ ἑξῆς θέλομεν ἐμποδίσει οὔτε αὐτούς, οὔτε ἄλλους, ὡς ὑποκειμένους ἡμῖν καὶ γιαμάκια ἡμῶν· μάλιστα, ὡς ἀπ' ἀρχῆς ἦμεν κύριοι τοῦ ναοῦ καὶ τῶν προσκυνημάτων, καὶ ὡς ἀπεκατέστημεν πάλιν ὕστερον παρὰ τοσούτων καὶ τοιούτων κραταιοτάτων βασιλέων κύριοι, καὶ ἔχομεν παρ' αὐτῶν διὰ βασιλικῶν τους χατ-σσεριφίων ἡμεῖς μόνον τὴν ἄδειαν καὶ ἐλευθερίαν εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν καὶ ἐπισκευήν, ἀφ' οὗ ἀνοικοδομήσωμεν τὸν ναὸν καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ ἐπισκευῆς χρῄζοντας τόπους, καὶ τὰ αὐτοῖς καὶ ἄλλοις ἐξιδιασμένα μέρη πάλιν θέλομεν ἀφήσει εἰς χεῖρας των καὶ ὑπὸ τὴν χρῆσίν των, χωρὶς νὰ τοὺς ἐνοχλήσωμεν τὸ παράπαν μήτε διὰ τὸ ζιαρέτι τῶν προσκυνημάτων, μήτε διὰ τὰ θρησκευτικά των ἔθιμα". Ταῦτα ἡμῶν παρρησίᾳ εἰπόντων, ἔξω φρενῶν ἐγένοντο οἱ Ἀρμένιοι· ἀλλοιωθέντες τε καὶ θυμοῦ πλησθέντες εἶπον πρὸς ἡμᾶς μεγαλοφωνοῦντες· "Τὸ γένος τῶν Ἀρμενίων δὲν εἶναι ὑποκείμενον εἰς τοὺς Ῥωμαίους, οὔτε γιαμάκι τῶν Ῥωμαίων γίνεται· ἀλλ' εἶναι γένος ἐντιμότερον καὶ πιστότε-

ρον καὶ τῇ βασιλείᾳ γνωστότερον καὶ ὑποληπτικώτερον, καὶ δὲν τὸ ἀνέχεται τὸ νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὰ ἐξιδιασμένα αὐτῷ μέρη τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων. Τὸ γένος τῶν Ἀρμενίων δύναται νὰ ἀνακτίσῃ ἐκ θεμελίων τὸν ναὸν αὐτὸν ὁλόκληρον, καὶ δὲν ἔχει χρείαν νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὰ μέρη καὶ τοὺς τόπους του τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων".

Πρὸς ταῦτα τὰ μεγαλοφώνως παρ' αὐτῶν ἀναιδῶς ῥηθέντα ἀπεκρίθη ὁ Μεχμὲτ-Ἐμὶν-ἐφένδης καὶ εἶπεν· "Γιὰ χοῦ, ἤτοι ὦ φίλοι Ἀρμένιοι, μὴν ἀγανακτῆτε καὶ θυμώνετε· ἐγὼ ἰξεύρω πολλὰ καλά, ὅτι ὄχι τὸ ἔθνος τῶν Ἀρμενίων ὁλόκληρον, ἀλλὰ ἕνας μόνον σαρράφης Ἀρμένης ἠμπορεῖ καὶ ἔχει τὸν τρόπον διὰ νὰ οἰκοδομήσῃ τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ναὸν ὁλόκληρον· ἀλλὰ δὲν ἔχετε κανένα δικαιολόγημα, ἢ καμμίαν λαβήν· ἐπειδὴ ὁ ἀείμνηστος καὶ τρισμακάριστος σουλτὰν Σουλεϊμάνης μετὰ σφοδρᾶς ἀπειλῆς προστάζει ἀποφασιστικῶς, ἵνα ἡ τοῦ ναοῦ ἀνοικοδόμησις καὶ ἐπισκευὴ γίγνεται ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων μόνων, καὶ ὄχι ἀπὸ ἄλλο κανένα ἔθνος". Καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτοῖς πραεία καὶ χθαμαλῇ τῇ φωνῇ ἐπιεικῶς. Οἱ δὲ Ἀρμένιοι ἐπέφερον ἀσυνέτως αὐθαδῶς καὶ ἀναιδῶς, πρὸς ὄνειδος τάχα ἡμέτερον καὶ κατηγορίαν, ταῦτα· "Ὁ Ὄμερ-Χαττὰπ τῷ γένει τῶν Ἀρμενίων ἐδωρήσατο τὸν ἀχδιναμέ· ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι κλέψαντες αὐτὸν οἰκειοποιήθησαν καὶ ἀναιδῶς καταχρώμενοι λέγουσιν, ὅτι ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ ψευδόμενοι οὐκ αἰσχύνονται". Πρὸς ταῦτα γελάσαντες ἡμεῖς, ὁμοίως καὶ οἱ ἐν τῇ συνελεύσει ὑπέρτιμοι, εἴπομεν πρὸς αὐτούς· "Ὦ φίλοι, μὴ δυσφορεῖτε ἐπὶ τοῖς ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ λεγομένοις, καὶ ἀγανακτοῦντες ἀλόγως κατηγορεῖτε ἡμᾶς ἀδίκως, συκοφαντοῦντες ὡς κλέπτας ἀναιδεῖς καὶ ψευδολόγους. Τὰ τοιαῦτα προτερήματα δὲν εἶναι ἴδια τοῦ πτωχοῦ γένους τῶν Ῥωμαίων. Ἂν ὁ ἀχδιναμὲς τοῖς Ἀρμενίοις ἐδόθη παρὰ τοῦ χαζρέτι Ὄμερ, ἢ τοῖς Ῥωμαίοις, ἐστὶν εὐαπόδεικτον· αὐτὸς διαλαμβάνει, ὅτι κατὰ τὴν προφητικὴν διαθήκην ὁποῦ ἐδόθη εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιον Μωάμεθ, ἐδόθη καὶ αὐτὸς ὁ ἀχδιναμὲς ἀπὸ τὸν Ὄμερ τὸν ἴδιον εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Πότε λοιπὸν ἐλάβετε ὑμεῖς οἱ Ἀρμέ-

νιοι διαθήκην παρὰ τοῦ Μωάμεθ, ὁποῦ κατ' ἐκείνην νὰ λάβητε καὶ παρὰ τοῦ Ὤμερ συνθήκην; Ἔπειτα ὁ Ὤμερ γράφει, ὅτι ἔδωκεν αὐτὸν εἰς τὸν πατριάρχην τῶν Ῥωμαίων Σωφρόνιον· λοιπὸν τὸ Σωφρόνιος ὄνομα τοῖς Ἀρμενίοις εἶναι ἴδιον, ἢ τοῖς Ῥωμαίοις; πρὸς τούτοις, ὅταν ὁ Ὤμερ ἔλαβεν ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων τὴν Ἱερουσαλήμ, ποῦ εὑρίσκετο τότε ἴχνος Ἀρμενίων ἐν Ἱερουσαλήμ; εἰς ἐκείνην τὴν ἐποχὴν δύο ἔθνη εὑρίσκοντο εἰς Ἱερουσαλήμ, οἱ Γκιουρτζῆδες καὶ Χαπέσιοι μόνον, οἱ ὁποῖοι καὶ αὐτοί, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἄλλα ἔθνη, ἦσαν καὶ εἶναι γιαμάκια τῶν Ῥωμαίων. Τὸ νὰ φαντάζεσθε λοιπὸν τὰ τοιαῦτα ἄτοπα φρονήματα, εἶναι ἐντροπή σας, ὄχι τὸ νὰ τὰ λέγετε παρρησίᾳ καὶ ἐκφώνως, καὶ μάλιστα ἐνώπιον τῶν συνελθόντων τούτων ἱερῶν καὶ σεβασμιωτάτων ὑποκειμένων".

Ταῦτα δὲ ἡμῶν λεγόντων ὑπεμειδίων οἱ ἐν τῇ συνελεύσει, πρὸς ἀλλήλους ἐνατενίζοντες· οἱ δὲ Ἀρμένιοι καταισχυνθέντες ἔμειναν ἐννεοὶ καὶ κωφεύοντες ἄλαλοι. Ζητησάντων δὲ ἡμῶν παρ' αὐτῶν καὶ τὸ χρεωστούμενον ἐνοίκιον τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τῶν Ἰβήρων, ἠρώτησαν οἱ κριταί· "Καὶ πόθεν δῆλον, ὅτι οἱ Ἀρμένιοι ἐπλήρωναν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐνοίκιον δι' αὐτὸ τὸ μοναστήριον"; Ἔχοντες δὲ παρ' ἡμῖν τὰ περὶ τούτου ἀποδεικτικὰ ἀραβικὰ ἔγγραφα καὶ χοτζέτια, ἐδώκαμεν τοῖς κριταῖς· οἱ δὲ ἀναγνόντες ἐκεῖνα ἐγνώρισαν καὶ τὴν περὶ τοῦ ἐνοικίου γενομένην πρὸς ἡμᾶς ἀδικίαν καὶ ζημίαν καὶ τὴν ἣν μετεχειρίσθησαν τότε δολιοτροπίαν καὶ πονηρίαν. Ἀλλ' ἵνα εἰρηνεύσωμεν καὶ παύσωμεν ἀπὸ τὰς διαφορὰς καὶ κρισολογίας καὶ νὰ ἡσυχάσωσι καὶ οἱ κριταί, ἐπειδὴ ἀπέκαμον πλέον, εἶπον πρὸς ἡμᾶς ταῦτα· "Τὰ δίκαιά σας εἶναι φανερά, τὰ δικαιώματά σας εἶναι ἀναντίρρητα· τὰ ὅσα διαλαμβάνουσι τὰ εἰς χεῖράς σας σῳζόμενα ἱερὰ βασιλικὰ χάτι-σσερίφια εἰσὶν ἀντιλογίας ἀνεπίδεκτα· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπ' ἀρχῆς ἐδέχθητε φιλικῶς τοὺς Ἀρμενίους, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς θέλει περνᾶτε μὲ αὐτοὺς φιλικῶς καὶ εἰρηνικῶς, ἀφίνοντες πάλιν εἰς χεῖράς των τὰ ὅσα καὶ ἀπ' ἀρχῆς εἶχον· περὶ δὲ τοῦ ἀπαιτουμένου παρ' αὐτῶν ἐνοικίου, ἐπειδὴ πρὸ τοσούτων χρόνων

παραιτησάμενοι οὐκ ἐλάβετε, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς παραιτηθῆτε καὶ μὴν τοὺς ζητῆτε, καθότι τὸ γένος σας δὲν ἐλπίζει νὰ εὐτυχήσῃ μὲ αὐτὸ τὸ ἐνοίκιον". Ταῦτα ἡμεῖς ἀκούσαντες παρὰ τῶν κριτῶν ὑπεκύψαμεν εὐχαριστοῦντες, καὶ οὕτω διελύθη καὶ ἡ τρίτη συνέλευσις.

Συνῆλθον οὖν καὶ τέταρτον οἱ ὑπέρτιμοι κριταὶ εἰς ῥητὴν ἡμέραν, καὶ παρεστάθημεν πάλιν. Ἐξετάσαντες δὲ ἀκριβῶς πόσα μέρη ἦσαν ἀπ' ἀρχῆς ἐξιδιασμένα τοῖς Ἀρμενίοις ἐν τῷ ναῷ καὶ πόσα κανδήλια καὶ μανουάλια εἶχον, καὶ ποῦ καὶ πότε ἐντὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐκτὸς ἐτέλουν τὰ ἔθιμά των, καὶ ἂν συγκατανεύωμεν ἡμεῖς νὰ τὰ ἔχωσι πάλιν ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἂν εὐχαριστοῦνται καὶ αὐτοὶ εἰς ὅσα ἡμεῖς συγκατανεύομεν· καὶ τῶν μὲν Ἀρμενίων ἀποδεξαμένων καὶ εὐχαριστηθέντων εἰς ταῦτα, ἡμῶν δὲ ἑκουσίως συγκατανευσάντων, ἔγραψαν καταστρώσαντες τὰ πάντα καθαρῶς καὶ ἀκριβέστατα, καὶ τὴν καταγραφὴν ταύτην καὶ τὸν τρόπον τῆς διατάξεως παρρησίᾳ εἰς ἐπήκοον πάντων ἀναγνόντων, ἠρώτησαν πρῶτον τοὺς Ἀρμενίους, ἂν εἰς τὰ καταγραφέντα καὶ διαταχθέντα εἶναι εὐαρεστημένοι καὶ εὐχαριστημένοι· ὁμολογησάντων δ' ἐκείνων ὅτι καὶ μάλα, ἠρώτησαν καὶ ἡμᾶς, ἂν καὶ ἡμεῖς συγκατανεύωμεν εἰς ταῦτα καὶ μένωμεν εὐάρεστοι καὶ εὐχάριστοι· ὁμολογησάντων δὲ καὶ ἡμῶν καὶ τῶν Ἀρμενίων, εἶπον οἱ κριταὶ πρὸς ἕκαστον ἡμῶν καὶ τῶν Ἀρμενίων· "Ἀπέλθετε δή, καὶ κάθε γένος ἂς στοχασθῇ καλῶς καὶ ἂς διανοηθῇ ἐσκεμμένως τὰ γραφέντα καὶ ἀναγνωσθέντα, καὶ μετὰ τρίτην ἡμέραν ἔλθετε, ἵνα καὶ πάλιν ἀκριβέστερον τὴν διακατοχὴν τῶν ὑποθέσεων (μαζπατὰν) ἐπιθεωρήσωμεν, καὶ εἰ προσθεῖναι δεήσει, προσθήσωμεν, εἰ δ' ἀφαιρέσαι, ἀφαιρήσωμεν, τέλος ἐπιτιθέντες τοῖς πᾶσι". Καὶ οὕτω διελύθη καὶ ἡ τετάρτη συνέλευσις.

Συνῆλθον οὖν καὶ πέμπτον οἱ ὑπέρτιμοι κριταὶ εἰς τὴν ῥητὴν ἡμέραν, καὶ πάλιν παρεστάθημεν· ἀλλ' ἐν ταύτῃ τῇ ὑστερινῇ πέμπτῃ συνελεύσει συμπαρεστάθη ἡμῖν καὶ ὁ ἐκλαμπρότατος πεϊζαδὲς Παναγιωτάκης Μουρούζης, ὁ τῆς μεγάλης δραγουμανείας, ὡς προείπομεν, τοποτηρητής. Ἀνέγνω οὖν ὁ ὑπέρτιμος κριτὴς Μεχμὲτ-

Ἐμὶν-ἐφένδης-πασσᾶ-ζαδὲς τὴν προγεγονυῖαν καταγραφὴν καὶ διάταξιν πάλιν εἰς ἐπήκοον πάντων παρρησίᾳ, καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἠρώτησε τοὺς παρισταμένους Ῥωμαίους καὶ Ἀρμενίους, ἂν ἔχωμεν νὰ προσθέσωμεν, ἢ ν' ἀφαιρέσωμεν καμμίαν ὑπόθεσιν, κανένα νόημα, καμμίαν λέξιν· τῶν δὲ Ἀρμενίων καὶ ἡμῶν κοινῶς ὁμολογησάντων ἐκφώνως ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος, ὅτι οὐδὲ κεραίαν ἐκ τῶν γραφέντων ἐστὶν ἀφαιρέσαι ἢ προσθεῖναι, ὡς πάντων κατ' ἀρέσκειαν ἑκάστου γένους καὶ εὐάρεστον γνώμην καταγραφέντων, ἐπευφήμησεν ὡς ἔθος αὐτὸς πρῶτος τὸν βασιλέα· μετ' αὐτὸν δὲ ὁ πεϊζαδὲς Παναγιωτάκης, ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ ἡμετέρου γένους. Ὑπερεκθειάσας ὡς ἔδει, ἐπευφήμησε πρῶτον τὸν βασιλέα καὶ δεύτερον τοὺς ὑπερτίμους κριτὰς καὶ τοὺς λοιποὺς, τοὺς συνελθόντας, καὶ προσπεσὼν ἀμέσως τοῖς γόνασιν αὐτῶν, ἠσπάσατο τὰς χεῖρας αὐτῶν. Κατόπιν δὲ τούτου καὶ ἡμεῖς, μεθ' ἡμᾶς δὲ οἱ Ἀρμένιοι· πρὸς οὓς εἶπεν ὁ Γιουσοὺφ-Ἀγγιὰχ-ἐφένδης, τὰς χεῖρας τούτου ἀσπαζομένους, ἀστεϊσμοῦ χάριν ἀστεῖον· "Ὦ φίλοι Ἀρμένιοι, ἐλᾶτε νὰ γίνετε Ῥωμαῖοι διὰ νὰ ἡσυχάσωμεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τοὺς πελάδες καὶ νιζάδες σας, νὰ ἔχετε καὶ ἐσεῖς μετοχὴν καὶ κυριότητα εἰς ὅλα τὰ προσκυνήματα". Διελύθη οὖν καὶ αὕτη ἡ πέμπτη καὶ τελευταία συνέλευσις, καὶ ἡμεῖς μὲν ἀπήλθομεν ἕκαστον γένος εἰς τὰ ἴδια, οἱ δὲ ὑπέρτιμοι κριταὶ σφραγίσαντες τὴν νομικὴν των ταύτην διάταξιν ἀνέφερον πρὸς τὸν βασιλέα· ὁ δὲ ἀναγνοὺς ἐκείνην ἐπεκύρωσεν ἀποφασιστικῶς διὰ βασιλικοῦ αὐτοῦ αὐτογράφου οὕτω· "Τῆς διαφορᾶς ταύτης οὕτω διαιτηθείσης, γραφείτωσαν δύω ὁρισμοὶ ἀπαράλλακτοι, περιεκτικοὶ τῆς διαδικασίας καὶ τῆς δοθείσης νομικῆς ἀποφάσεως, καὶ εἰς ἕκαστον γένος ἀνὰ εἷς ὁρισμὸς δοθήτω". Καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν τότε ἀνθύπατον (καϊμακάμη), ὅστις λαβὼν αὐτήν, ἐπρόσταξεν ἀμέσης νὰ γραφῶσιν οἱ δύω βασιλικοὶ ὁρισμοὶ ἀπαραλλάκτως.

Ὁ δὲ μακαριώτατος Πολύκαρπος οὐ μόνον εἰς τὴν κρισολογίαν ταύτην ἦν ἐπαγρυπνῶν καὶ τοῖς ἀπὸ τοῦ γένους διορισθεῖσιν ἐπιτρόποις τὰς ἀναγκαιοτάτας ἰδέας περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἀπ' ἀρχῆς μεταξὺ τῶν ἐθνῶν τρεξάντων ὑποβάλλων καὶ φανερῶν,

ἱστορῶν τε καὶ καθοδηγῶν, ἀλλ' ἐνησχολεῖτο ἐπὶ πᾶσι τούτοις καὶ εἰς τὰ ἄλλα χρειώδη τῆς θείας οἰκοδομῆς, φροντίζων περὶ τῆς ἀναγκαίας ὕλης καὶ περὶ ἄλλων τεχνιτῶν καὶ μαϊστόρων· ὅσας δὲ πρὸς ταῦτα ἐδοκίμαζε δυσκολίας διά τε τὰς δυστυχίας τοῦ ἐξηπορημένου γένους καὶ διὰ τὰς καιρικὰς περιστάσεις καὶ ἀνωμαλίας, ἐξ αἰτίας τοῦ τότε μεταξὺ Πόρτας καὶ Ῥωσίας πολέμου, παντὶ νοῦν ἔχοντι κρίσιν τε καὶ ἰδέαν εἰκάσαι εὔκολον καὶ δυνατόν. Περὶ τὰ μέσα γοῦν σεπτεμβρίου τοῦ ,αωθ' σωτηρίου ἔτους ἀπέστειλεν ἡ μακαριότης του εἰς Ἱερουσαλὴμ τὰς προετοιμασθείσας ὕλας καὶ τὰ λοιπὰ χρειώδη καὶ τοὺς τεχνίτας, διορίσας ἐπιστάτην εἰς τὸ καράβι τὸν ὁσιώτατον ἐν μοναχοῖς κῦρ Μητροφάνη Προυσαέα, καμαράσην ὄντα τότε τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ Πατριαρχείου καὶ ὡς εἴρηται εἰς τὰς κρισολογίας παρόντα. Ἀπάραντος δὲ τοῦ πλοίου τούτου, ἐφρόντισεν ἡ μακαριότης του καὶ ἄλλο τρίτον καράβι, καὶ ἄλλας ἀναγκαίας ὕλας καὶ τεχνίτας καὶ χρειώδη τῆς θείας οἰκοδομῆς, καὶ διορίσας εἰς τοῦτο ἐπιστάτην τὸν ὁσιώτατον ἐν μοναχοῖς κῦρ Προκόπιον Ναζιανζηνόν, τὸν ὡς εἴρηται παρόντα καὶ τοῦτον εἰς τὰς εἰρημένας κρισολογίας, καὶ μάλιστα πρωταγωνιστήν, ἀπέστειλεν εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἀπάραντος δὲ καὶ τούτου κατὰ τὴν κ' ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ,αωθ' ἔτους, ἔλαβεν εἰς χεῖρας ἡ μακαριότης του τὸν ὡς εἴρηται ἐκδοθέντα ὑψηλὸν βασιλικὸν ὁρισμὸν διὰ τοῦ ἐκλαμπροτάτου πεϊζαδὲ Παναγιωτάκη Μουρούζη, τοποτηρητοῦ τῆς μεγάλης δραγουμανείας, ὡς εἴρηται, καὶ περιχαρὴς γενόμενος εὐχαριστήρια ἔθυσε τῷ οὕτως ἐξοικονομήσαντι τὰ καθ' ἡμᾶς παναγάθῳ Θεῷ.

Τοῦτον τὸν ὑψηλὸν ὁρισμὸν ἐνέκρινεν ἡ μακαριότης του, ἵνα κατασφαλίσῃ διὰ βασιλικοῦ ἱεροῦ αὐτογράφου, καὶ εἰς τοῦτο εὑρὼν σύμφωνον καὶ τὸν εἰρημένον πεϊζαδέ, ἀπέστειλε διὰ τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀνθύπατον καὶ ρεΐζ-ἐφένδη· οἳ δὲ ὡς ἔθος ἀπέστειλαν δι' ἀναφορᾶς πρὸς τὸ βασίλειον κράτος. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπεκύρωσεν αὐτὸν διὰ βασιλικοῦ αὐτοῦ αὐτογράφου (χατ-σσεριφίου) οὕτω· " Κατὰ τὸν ἱερόν μου τοῦτον ὁρισμὸν γενέσθω ἡ ἐνέργεια, ὥσπερ ῥητῶς διαλαμβάνει τὸ ἰλάμιον, τὸ περιέχον τὸν μετὰ τὴν

κρίσιν γενόμενον συμβιβασμὸν ἐν ἀμοιβαίᾳ ἑκατέρων τῶν μερῶν εὐχαριστήσει· καὶ τοῦ λοιποῦ μηδεὶς τούτῳ ἀντιβαινέτω, ἀπαρεγχείρητός τε καὶ ἀπαράβατος διατηρείσθω".

Ἀλλὰ διὰ νὰ καταγραφῇ οὗτος ὁ διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου κατασφαλισθεὶς καὶ ἐπικυρωθεὶς ὑψηλὸς ὁρισμός, καὶ εἰς τὰ λοιπὰ καλέμια καὶ εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεχκεμέδες, ὁμοίως καὶ εἰς τοὺς τῆς Δαμασκοῦ καὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ Πτολεμαΐδος μεχκεμέδες, ἐνήργησεν ἡ μακαριότης του νὰ ἐκδοθῇ καὶ ἐπὶ τούτῳ ἄλλος ὑψηλὸς ὁρισμός, ὅστις καὶ ἐξεδόθη διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου. Λαβὼν οὖν καὶ τοῦτον ἡ μακαριότης του καὶ εὐχαριστήσας τῷ ἁγίῳ Θεῷ, ἀπέστειλεν ἀμέσως εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοὺς δύω μὲ ἐπίτηδες μουπασσίρη, λεγόμενον Ἀχμὲτ-ἀγᾶ, χαζναδάρη τοῦ τότε πειλικτζῆ Ἀχμὲτ-Ἀρὶφ-ἐφένδη· μεθ' οὗ συναπέστειλε καὶ τὸν κῦρ Ματθαῖον πρωτοσύγκελλον τὸν Ῥαιδεστηνόν. Ἀνεχώρησαν δὲ οἱ ῥηθέντες ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως διὰ ξηρᾶς περὶ τὰ τέλη νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ,αωθ' σωτηρίου ἔτους, ὀθωμανικοῦ δὲ 1224, τέλη ῥαμαζανίου. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ μακαριώτατος κῦρ Πολύκαρπος μετὰ θερμοτάτου ζήλου διενεργῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἠγωνίζετο περὶ πάντων, καὶ πρὸς πάσας τὰς χρείας καὶ ἀπαιτήσεις καὶ πρὸς τὰ παντοῖα ἀλλεπάλληλα ἔξοδα γενναίως ἀπαντῶν καὶ προφθαίνων, τοῦ Θεοῦ τὰ πάντα εὐοδοῦντος καὶ κατορθοῦντος.

Τὰ δ' ἐν Ἱερουσαλὴμ παρὰ τῶν Ἀρμενίων καθ' ἡμῶν ὑποκινούμενά τε καὶ ὑπενεργούμενα τίς ἂν εἴη ἱκανὸς διηγήσασθαι; οὗτοι γὰρ παρὰ τῶν ἐν Βασιλευούσῃ ὁμοφύλων αὐτῶν λαβόντες πληροφορητικὰ τῶν ἐκεῖ διατρεξάντων ἐν τῇ μεταξύ μας κρισολογίᾳ ἐπὶ τοῦ ὑπερτάτου κριτηρίου, καὶ ἰδόντες ὅτι ἀπέτυχον παρ' ἐλπίδα πᾶσαν ἀπὸ τοὺς μελετωμένους πρὸ καιροῦ σκοπούς των, ἤρξαντο μηχανὰς παντοίας μηχανᾶσθαι, καὶ ὀλεθρίους καθ' ἡμῶν σκευωρίας σκευωρεῖν· καὶ δὴ ἐφελκύσαντες διὰ τῆς τῶν χρημάτων διανομῆς τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ πρωτίστους τῆς Ἱερουσαλήμ, ὑπεκίνησαν καὶ διήγειραν καθ' ἡμῶν τοὺς ζορπάδες καὶ κακοήθεις ἐντοπίους, ὑποσχόμενοι αὐτοῖς, ὅτι ἂν τὴν οἰκοδομὴν ἐμποδίσωσι, καὶ τὸν δραγουμάνον Ἀβέρκιον μετὰ τοῦ μουπασσίρη Ἀπδουρρα-

χίμ-πεϊ θανατώσωσι, μεγάλων καὶ πολλῶν ἀξιωθήσονται δωρεῶν τε καὶ χαρίτων.

Ἀλλὰ τοῦ τῆς Δαμασκοῦ ἡγεμόνος Γκιεντζ-χατζῆ-Γιουσούφπασσα κατὰ τὴν θ-ην ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ,αωθ' ἔτους ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ σκηνὰς ὡς ἔθος στρατοπεδεύσαντος, ἐπὶ τῷ συναγαγεῖν τὰ κανονικὰ αὐτοῦ δικαιώματα, οἱ καλοὶ Ἀρμένιοι φοβηθέντες παρήγγειλαν τοὺς ἀχρείους τούτους καὶ ζορπάδες, ἵνα ἡσυχάσωσι πρὸς καιρόν, ἄχρις οὗ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ ὁ πασσᾶς. Καὶ αὐτοὺς μὲν οὕτω καθησύχασαν· ἐνωθέντες δὲ μετὰ τῶν Φράγκων ἐνεκάλεσαν ἡμᾶς πρὸς τὸν εἰρημένον πασσᾶ λέγοντες, ὅτι ἐπισκευάζομεν τὸ Ἅγιον Κουβούκλιον καὶ ἄλλα τινὰ μέρη ἐν τῷ ναῷ, ἐπισκευῆς καὶ ἀνοικοδομήσεως μὴ δεόμενα· καὶ ὑποσχεθέντες αὐτῷ ἀρκετὴν χρημάτων ποσότητα, ἠξίουν αὐτὸν ἐμποδίσαι τὴν ἀνοικοδόμησιν. Ἀλλ' ὁ ἡγεμὼν πληροφορηθεὶς τὴν κακίαν καὶ δολιοτροπίαν των, ἱκανῶς ἐπιτιμήσας καὶ ὡς δολίους ὀνειδίσας, ἀπέπεμψε· τούς τε ἀρχηγοὺς τῶν ἐντοπίων ἐπὶ τοῖς προγεγονόσι παρὰ τῶν κακοήθων ἀτοπήμασι καὶ κακουργίαις ἀρκούντως ἐπιτιμήσας, τὰ δεόντα συνεβούλευσε καὶ συστέλλειν τοὺς τοιούτους παρήγγειλεν. Ἀλλ' οὗτοι συσκιάσαι καὶ ὑποκρύψαι τὰ κατ' αὐτῶν ὑποπτευόμενα θέλοντες (ἐν ὑποψίᾳ γὰρ ἦσαν παρὰ τῷ ἡγεμόνι δικαίως, ὅτι συνεργοὶ τῆς προλαβούσης τῶν κακοήθων ἦσαν ἀνταρσίας), ἐζήτησαν ἐπιμόνως παρ' αὐτοῦ, πρὸς συστολὴν δῆθεν καὶ φόβον τῶν ἀχρείων, ἵνα ἀφήσῃ αὐτοῖς μερικοὺς ἀπὸ τοὺς στρατιώτας του εἰς τὴν Ἀκρόπολιν· ὁ δὲ ἡγεμὼν ἰδὼν αὐτῶν τὴν ἐπίμονον ζήτησιν, διώρισεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν εὐαρίθμους τινὰς Ἀφρικανούς, καὶ ἀπάρας ἐκεῖθεν ἐπανέστρεψεν εἰς Δαμασκόν.

Ἐνεργεῖτο λοιπὸν τὸ ἔργον τῆς θείας οἰκοδομῆς ἡσύχως καὶ ἀταράχως εἰς διάστημα σχεδὸν δύο μηνῶν. Κατὰ δὲ τὴν ιζ' δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους αἴφνης ἐπανέστησαν καθ' ἡμῶν οἱ ἐντόπιοι, καὶ ὁρμήσαντες πρῶτον εἰς τὸν ναὸν κατὰ τῶν τεχνιτῶν καὶ μαϊστόρων, ἕνα μὲν λιθοξόον χατζῆ-Γαβριὴλ λεγόμενον Καισαρέα βαλόντες πυροβόλοις ἐφόνευσαν· δύο δὲ ἄλλους ἐπλήγωσαν, ὧν ὁ μὲν ἦν Μαϊτζανός, ὁ δὲ ἐντόπιος Ἱεροσολυμίτης· οἱ δὲ λοι-

ποὶ τῇδε κἀκεῖσε διασκορπισθέντες καὶ διαφυγόντες ἐξέφυγον τὰς μιαιφόνους αὐτῶν χεῖρας καὶ διεσώθησαν. Περιάγοντες δ' ἐν τῷ ναῷ ἔνοπλοι καὶ ὡς λύκοι ἄγριοι καὶ μαινόμενοι, ἄλλοι μὲν τὰ μάρμαρα καὶ τοὺς κίονας κατέθλων, ἄλλοι δὲ τὴν τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου ὀρθομαρμάρωσιν κατέσπων, καὶ ἄλλοι τὰ ἐν τῷ ναῷ κελλία τῶν πατέρων ἀνοίγοντες διήρπαζον ὡς κλέπται. Ἀπὸ τοῦ ναοῦ δ' ἐξελθόντες ἐπέδραμον ἔνοπλοι εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, καὶ οἱ μὲν ὥρμησαν εἰς τὰ τοῦ κάλφα οἰκήματα διὰ νὰ τὸν φονεύσωσιν ἀφεύκτως, οἱ δὲ εἰς τὰ τῶν πατέρων κελλία διαρπάσαντες τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα· οἱ δὲ ὥρμησαν εἰς τὰ τοῦ δραγουμάνου Ἀβερκίου κελλία, καὶ τὴν μὲν τοῦ ἑνὸς κελλίου θύραν καταθλάσαντες καὶ εἰσελθόντες διήρπασαν τὰ ἐν αὐτῷ, ἐπὶ δὲ τὴν ἑτέραν ἐλθόντες καὶ καταθλάσαι μὴ δυνηθέντες ἤρξαντο βάλλειν διὰ τῶν πυροβόλων. Ὁ οὖν ῥηθεὶς δραγουμάνος Ἀβέρκιος καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ ναοῦ διαφυγὼν μουπασσίρης Ἀπδιρραχίμ-πεϊς, ὄντες εἰς τὸ κελλίον τοῦτο ἔγκλειστοι, καὶ ἰδόντες τὰ διὰ τῶν τουφεκίων ῥιπτόμενα βόλια νὰ τρυποῦν τὴν πόρταν καὶ νὰ κτυποῦν τὰ προσκεφάλαια ὁποῦ ἦσαν πλησίον των, δὲν ἰξεύρω πῶς διετέθησαν· αὐτοὶ μόνοι τους τὸ ἰξεύρουν καὶ ὅσοι τοιαῦτα ἐδοκίμασαν. Τέλος πάντων ἀπελπισθέντες οἱ κακοῦργοι ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον καὶ ὥρμησαν ἔνοπλοι εἰς τὰ λοιπὰ μοναστήρια τῶν Ῥωμαίων.

Ὁ δὲ δραγουμάνος εὐκαιρίας τότε δραξάμενος διεπέρασεν αἰρόμενος ἀπὸ τοῦ κελλίου του εἰς ἄλλο κελλίον, κἀκεῖθεν ἀναλαβὼν αὐτὸν ἐπ' ὤμων ὁ χατζῆ-Λάζος δουβαρτζήπασης ἔφερεν εἰς τὸ τοῦ κάλφα οἴκημα, κἀκεῖθεν εἰς ἓν ὑπόγειον, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διά τινος θυρίδος στενῆς ὑπὸ τῶν μαζῶν, χειρῶν, ὑπήνης καὶ ποδῶν ἑλκόμενος καὶ συρόμενος διεπεράσθη εἰς ἓν ἀνύποπτον ὀσπήτιον (ὧν γὰρ πρὸ χρόνων ποδαλγὸς οὐκ ἠδύνατο ὄχι μόνον περιπατεῖν καὶ βηματίζειν, ἀλλ' οὐδ ἑστάναι ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ), κἀκεῖθεν μετὰ τρεῖς ἡμέρας εὐκαιρίας τυχὼν ἐξῆλθε νυκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ κατέφυγε εἴς τινα κώμην ἀπέχουσαν τρεῖς ὥρας ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, λεγομένην Ῥαμάλλαν.

Ὅσας δὲ διαρπαγὰς ἔκαμαν οἱ γεννάδες οὗτοι καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ὡς εἴρηται μοναστήρια, τίς εἶναι ἱκανὸς νὰ τὰς περιγράψῃ; Ἀλλ' εἰς ὅλα αὐτὰ μὴ ἀρκεσθέντες περιώδευον ὡς λύκοι λυσσῶντες εἰς τὰς ἀγορὰς καὶ πλατείας, καὶ οὓς μὲν τῶν ὀρθοδόξων ἔτυπτον ἀνηλεῶς, οὓς δὲ ἐλιθοβόλουν, τοὺς δὲ καὶ περὶ μέσην ἡμέραν ἀπεγύμνουν ὡς λῃσταί, πάντας τε κατασφάξαι καὶ ἡβηδὸν θυσιάσαι ἠπείλουν, ἐὰν μὴ ἐξαγάγωμεν τὸ στράτευμα ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ ἐὰν μὴ παραδώσωμεν αὐτοῖς ταύτην, ὡς τὸ πρότερον· εἰσερχόμενοί τε καθ' ἑκάστην εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ἀφ' οὗ ἔτρωγον καὶ ἔπινον, ἐτέλουν ἐν αὐτῷ καὶ τὰ τῆς θρησκείας των, καὶ μεθ' ὅρκων ἔλεγον πρὸς τοὺς ὑπηρετοῦντας αὐτοὺς πατέρας, ὅτι "ἂν οἱ μεγάλοι καὶ ἀρχηγοί σας δὲν γράψωσιν εἰς τὸν πασσᾶν νὰ σηκώσῃ ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ τὸ στράτευμα, ὄχι μόνον τὸ μοναστῆρί σας τοῦτο θέλομεν κάμει τζαμί, ἀλλὰ καὶ ἐσᾶς ὅλους θέλομεν θανατώσει".

Ὁ οὖν ἐπίτροπος τοῦ μακαριωτάτου κῦρ Μισαὴλ μητροπολίτης Πέτρας ἐν ἀμηχανίᾳ τοῦ πρακτέου καταστάς, προσκαλεσάμενος τοὺς λοιποὺς ἁγίους ἀρχιερεῖς καὶ ἄλλους προκρίτους πατέρας καὶ γέροντας, συνεσκέψατο μετ' αὐτῶν πολλάκις, καὶ συμπαραλαβὼν κατὰ κοινὴν γνώμην μεθ' ἑαυτοῦ τὸν πρώην ἐπίτροπον ἀρχιμανδρίτην κῦρ Γεράσιμον, καὶ τὸν ἱερομόναχον Σωφρόνιον τὸν Γανοχωρίτην, ἀπῆλθεν εἰς τὸν μουλλᾶν καὶ τὸν προειρημένον μουφτῆ Χασὰν-ἐφένδη, καὶ νακίπη καὶ ἄλλους ἀρχηγούς, καὶ προσπεσὼν αὐτοῖς μετὰ δακρύων παρεκάλει, ἵνα συστείλωσι τοὺς ἀποστάτας καὶ κακοήθεις, καὶ ἀπαλλάξωσι τὰ μοναστήρια καὶ τοὺς καλογήρους καὶ λοιποὺς ὀρθοδόξους ἀπὸ τῶν κακιῶν καὶ ἐπηρειῶν αὐτῶν. Οἳ δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπεποιήθησαν διόλου τὰς παρακλήσεις τῶν εἰρημένων πατέρων, ὕστερον δὲ μετὰ πολλὰ παρηγορήσαντες αὐτοὺς εἶπον, ὅτι σκέψονται εἰς τὸ ἑξῆς περὶ τῆς ἀπαλλαγῆς των· καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς μετακαλεσάμενοι τοὺς πατέρας εἶπον πρὸς αὐτούς· "Εἰς τὸ μεταξὺ τῶν ἡμερῶν τούτων πολλάκις μετεπέμψαμεν αὐτοὺς τοὺς ἀλιτηρίους, καὶ κοινῶς καὶ ἰδίως τὰ δέοντα ἐσυμβουλεύσαμεν, καὶ παύσασθαι τοῦ λοιποῦ παρεκινήσαμεν,

*

καὶ χρήματα ὅσα θέλουσιν ἐξ οἰκείων δοῦναι ὑπεσχέθημεν· ἀλλ' οἱ ἀχρεῖοι οὐκ ἠβουλήθησαν ὑπακοῦσαι ἡμῖν καὶ συνιέναι τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν ὠφέλειαν καὶ κέρδος, καὶ ἐπιμένοντες θέλουσιν καὶ ἀφεύκτως ζητοῦσιν, ἵνα γράψητε πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Δαμασκοῦ, ἵνα ἐξαγάγῃ ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως τὸ στράτευμα καὶ λάβωσιν αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των, ὡς τὸ πρότερον· καὶ δίδουσιν ὑμῖν διορίαν ἡμερῶν μιᾶς καὶ τριάκοντα, καὶ ζητοῦσι παρ' ὑμῶν ἔγγραφον νομικὸν ὄχι τῆς ἐξαγωγῆς μόνον τοῦ στρατεύματος ἀπὸ τὸ κάστρον, ἀλλὰ καὶ ὅτι εἶσθε παρὰ πάντων αὐτῶ εὐχαριστημένοι· καὶ εἰ μὲν ταῦτα γίνωνται καὶ ἀρθῇ τὸ στράτευμα ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν ἐν τῇ ῥητῇ ταύτῃ διορίᾳ, ἔσεσθε ἀπηλλαγμένοι καὶ ἐκ πάντων ἐλεύθεροι, εἰ δὲ μή γε, ἐνόρκως λέγουσιν, ὅτι πάντας ὑμᾶς ἀπολέσουσιν ἀθρόον. Καὶ αὐτοὶ μὲν ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα λέγουσιν καὶ ἀφεύκτως ζητοῦσιν, ὑμεῖς δὲ στοχασθῆτε τὰ συμφέροντά σας καὶ πράξατε ὡς βούλεσθε".

Οἱ γοῦν ἄθλιοι Ἁγιοταφῖται λαβόντες τὴν τοιαύτην ἀπόκρισιν καὶ τελευταίαν ἀπόφασιν, καὶ πληροφορηθέντες ὅτι τριάκοντα καὶ μίαν ἡμέραν μέλλουσι νὰ ζήσωσιν ἀκόμη, ἤρξαντο θρηνεῖν καὶ κλαίειν, καὶ οὐκ ἤθελον παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἶχον ἄλλως ποιῆσαι καὶ τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου ἀποφυγεῖν· ὅθεν καὶ τὰς ἐλπίδας αὐτῶν εἰς τὸν σῴζειν δυνάμενον μόνον Θεὸν ἀπορρίψαντες εἶπον πρὸς ἀλλήλους τοῖς δάκρυσι περιρραινόμενοι· "Ὦ ἀδελφοί, ὁ θάνατος, ὡς ὁρῶμεν, ἐπίκειται ἡμῖν ἄφευκτος καὶ ἀναπόδραστος παρ' αὐτῶν τῶν κακούργων· γεννηθήτω οὖν τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, τοῦ ζωῆς καὶ θανάτου ἔχοντος τὴν ἐξουσίαν"· καὶ οὕτω δακρυρροοῦντες ἀπῆλθον εἰς τὸν Μεχκεμὲν διὰ νὰ δώσουν τὰ ζητούμενα παρὰ τῶν ἀποστατῶν νομικὰ ὑποσχετικὰ ἔγγραφα καὶ χοτζέτια.

Ἀλλ' ὁ ἐν ἐλέει ἀνείκαστος καὶ παντοδύναμος Κύριος, ὁ πατάσσων καὶ πάλιν ἰώμενος, ὁ τῶν ἐν κινδύνοις σωτὴρ καὶ τῶν ἐν ἀνάγκαις ἀπροσμάχητος βοηθός, ὀργάνῳ τῷ εἰρημένῳ ἡγεμόνι Γκιὲντζ-Γιουσούφ-πασσα χρησάμενος ἐρρύσατο ἡμᾶς ἀνελπίστως· οὗτος γὰρ μαθὼν μετὰ πληροφορίας τὰ ὅσα καθ' ἡμῶν οὗτοι οἱ

πάνδεινοι εἰργάσαντο κακὰ καὶ δεινά, ὀργῆς καὶ θυμοῦ πλησθείς, ἕνα τῶν ἀρχιστρατήγων του μετακαλεσάμενος, Μεχμέτην τοὔνομα, Ἀπουζαρίαν τοὐπίκλην, Ἀφρικανὸν τὸ γένος, γενναῖον τοῖς τρόποις, δόκιμον ἐν πολέμοις, ἐπρόσταξε ν' ἀπέλθῃ εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀνυπερθέτως, καὶ συλλαβὼν τοὺς κακούργους τούτους ἀπολέσῃ καὶ θανατώσῃ· ὁ δὲ παραλαβὼν τοὺς ὑπ' αὐτὸν ὄντας ὑπὲρ τοὺς ἑξακοσίους ὡς ἀετὸς ὑπόπτερος ἔφθασεν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἐλθὼν διὰ τῆς Ἱεριχώ, καὶ αἰφνιδίως εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν διὰ τῆς πύλης τῆς λεγομένης τῆς Γεθσημανῆς, καθ' ἣν ἡμέραν καὶ ὥραν ἤμεθα εἰς τὸ κριτήριον συνηγμένοι διὰ νὰ δώσωμεν τὰ ἔγγραφα εἰς τοὺς κακούργους καὶ τὰς ἀποφάσεις τοῦ ἰδίου ἡμῶν θανάτου.

Ἔδραμον οὖν τινὲς μὲ ἀγρίας φωνὰς λέγοντες· "Πολέμιοι, πολέμιοι κατεπάτησαν ἡμῶν τὴν πόλιν, εἰσελθόντες ἀπὸ τὴν Πόρταν τῆς Γεθσημανῆς"· οἱ δὲ γενναιότατοι δοκοῦντες γεννάδες ἀλλοιωθέντες τὰς ὄψεις, καὶ ἐξελθόντες ἀπὸ τὸν Μεχκεμέ, δὲν ἴξευραν ποῦ νὰ καταφύγωσι καὶ ποῦ νὰ κρυβῶσιν· ὅθεν καὶ πλανώμενοι τῇδε κἀκεῖσε συνελήφθησαν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, καὶ δεσμευθέντες ἀπήχθησαν εἰς τὴν φυλακὴν τῆς Ἀκροπόλεως· ἄλλοι δ' ἐξ αὐτῶν κατέφυγον εἰς τὴν ἁγίαν Σιὼν ὡς ἄσυλον, καὶ ἄλλοι εἰς τὸ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐν τῇ Σιὼν κείμενον μικρὸν μοναστήριον τῶν Ἀρμενίων· ἀλλὰ κἀκεῖθεν αὐτοὺς οἱ στρατιῶται ἐξήγαγον καὶ δεσμίους πρὸς τὴν συντροφείαν των εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀπέστειλαν. Μεθ' ἡμέρας δὲ ἀκριβῶς ἐξετάσαντες περὶ ὧν κακουργιῶν ἔπραξαν, καὶ πληροφορηθέντες ἀπὸ στόματος διὰ ζώσης αὐτῶν φωνῆς τοὺς αἰτίους καὶ τὰ αἴτια τῆς τοιαύτης αὐτῶν ἀνταρσίας καὶ κακουργίας, δι' ἀγχόνης πάντας ἀπώλεσαν, τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἐκτεμόντες· ἦσαν δὲ οἱ θανατωθέντες τὸν ἀριθμὸν τριάκοντα τέσσαρες· οἱ γὰρ λοιποὶ κρυβέντες ἔφυγον διὰ νυκτὸς καὶ διεσώθησαν.

Ταῦτα τὰ καλὰ ἐπροξένησαν, καὶ μὲ αὐτὰς τὰς δωρεὰς ἀντημείψαντο οἱ καλοὶ Ἀρμένιοι τοὺς ἐντοπίους Ἱεροσολυμίτας Τούρκους. Ἀλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν ἑσπέραν τῆς τῶν κακούργων ἀπωλείας, ἤτοι τῇ θ' ἰανουαρίου τοῦ ,αωι' ἔτους, ἔφθασεν εἰς Ἱερου-

σαλὴμ αἰσίως καὶ ὁ προρρηθεὶς χαζναδάρης τοῦ πεϊλικτζῆ-ἐφένδη Ἀχμὲτ-ἀγᾶς μετὰ τοῦ προειρημένου κὺρ Ματθαίου πρωτοσυγκέλλου, φέρων ὡς εἴρηται μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς δύο ὑψηλοὺς ὁρισμούς, τὸν μὲν μετὰ τὰς κρισολογίας ἐκδοθέντα καὶ διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ἐπικυρωθέντα, τὸν δὲ μετὰ τοῦτον ἐκδοθέντα καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ, ἐνσημειωθῆναι εἰς τὰ καλέμια καὶ κριτήρια, ὡς προείρηται, διαλαμβάνοντα.

Κατὰ δὲ τὴν κ' ἰανουαρίου τοῦ αὐτοῦ ,αωι' ἔτους, μόλις μετὰ τριμηνιαίαν ὁλόκληρον θαλασσοπορίαν καὶ μετὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους ἔν τε θαλάσσῃ καὶ ξηρᾷ κινδύνους εὐωδώθη θείῳ ἐλέει εἰς Ἰόππην καὶ ὁ προρρηθεὶς Προκόπιος μοναχὸς Ναζιανζηνὸς μετὰ τοῦ τρίτου καραβίου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ. Ἐχάρησαν οὖν καὶ ἐπὶ τούτῳ οἱ Ἁγιοταφῖται συνάδελφοί του καὶ ἐδοξολόγησαν τὸν διασώσαντα αὐτὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ πολύελεον Θεόν· ἠκούοντο γὰρ δι' αὐτὸν ἀπευκταῖα. Καθησύχασαν λοιπὸν οἱ πάντες καὶ ἀταράχως ἐνηργεῖτο τὸ ἔργον τῆς θείας οἰκοδομῆς, ἄχρις οὗ ὅλος ὁ πανσέβαστος ἐτελειώθη ναός. Ὁ δὲ εἰρημένος Ἀχμὲτ-ἀγὰς μουπασσίρης ἀναγνοὺς ἐπὶ κριτηρίου, παρόντων καὶ τῶν Ἀρμενίων, τοὺς εἰρημένους βασιλικοὺς ὁρισμοὺς εἴς τε τὴν Ἱερουσαλὴμ πρῶτον, ἔπειτα καὶ εἰς Δαμασκὸν καὶ εἰς Πτολεμαΐδα, καὶ ἐνεργήσας τὰ προστατόμενα, καὶ παρὰ πάντων τῶν κριτηρίων λαβὼν τὰ δηλωτικὰ τῆς ἐνεργείας νομικὰ ἔγγραφα, ἐπανέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Καὶ οἱ μὲν ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἀρμένιοι ταῦτα καὶ τοιαῦτα εἰργάσαντο καθ' ἡμῶν πάνδεινα, ὡς ὁ λόγος συνοπτικώτατα καθιστόρησεν· οἱ δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμόφυλοι αὐτῶν, πληροφορηθέντες ἀπὸ τῶν ἐξ Ἱερουσαλὴμ ἐπίτηδες σταλέντων βαρταπέτιδων αὐτῶν, ὅτι ἂν καὶ ὅλας τὰς δυνάμεις των ἔβαλον καὶ ὅλας τὰς σκευωρίας των καὶ ἐπιβουλὰς μετεχειρίσθησαν, ἀλλὰ μήτε τὴν ἀνοικοδόμησιν ἠμπόρεσαν νὰ ἐμποδίσωσι, μήτε ἄλλο τι ἀπὸ τὰ μελετώμενα αὐτοῖς ἠμπόρεσαν νὰ κατορθώσωσιν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν προσέτι καὶ τὰ τόσα πλούτη των, ἐκινήθησαν πάλιν καθ' ἡμῶν. Καὶ ἐν ᾧ εἰς ἑξαμηνιαῖον διάστημα οὐδεὶς λόγος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ οὐδεμία φωνὴ περὶ τοῦ ναοῦ ἠκούετο, ἑτοίμη-

σαν πάλιν (ὢ τῆς ἀναισχυντίας των) καὶ ἔδωκαν ἀναφορὰν πρὸς τὸ βασίλειον κράτος, καὶ ἐζήτουν ἔκδοσιν ὁρισμοῦ καὶ ἄδειαν, ἵνα τὰ μὲν ἐν τῷ ναῷ ἐξιδιασμένα αὐτοῖς μέρη αὐτοὶ μόνοι ἰδίως ἐπισκευάσωσι, τὰ δὲ λοιπὰ μέρη κοινῶς· πρὸς τούτοις καὶ τὰς ἄλλας νὰ ἔχωσιν ὑπ' αὐτοὺς χριστιανικὰς καὶ ὁμοθρήσκους φυλάς, ὡς ἀνέκαθεν αὐτοῖς ὑποκειμένας οὔσας καὶ χαμάκια, καὶ ὄχι τοῖς Ῥωμαίοις, κατὰ τὰ ἀνὰ χεῖρας αὐτῶν βασιλικὰ ἔγγραφα καὶ ἱερὰ ἐπιτάγματα, τὰ ὁποῖα κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας μετεκομίσαντο ἐξ Ἱερουσαλήμ.

Δοθείσης τοίνυν τῆς τοιαύτης ἀναφορᾶς, ὥρισεν ἐπ' αὐτῆς ὁ ἀνθύπατος ἐγγράψας, ἵνα ἐξαχθῶσιν ἀπὸ τῶν κωδίκων τῶν καλεμίων τὰ ἴσα τῶν εἰς χεῖρας τῶν Ἀρμενίων ὑψηλῶν καὶ βασιλικῶν ὁρισμῶν· τῶν δὲ Ἀρμενίων λαβόντων τὴν ὁρισθεῖσαν ταύτην ἀναφοράν των καὶ πρὸς τοὺς καλφάδες τῶν καλεμίων ἀπαγαγόντων, ἀπεκρίθησαν ἐγγράφως οἱ καλφάδες, ὡς ἔθος, ὅτι ἴσα τοιαῦτα καὶ καϊδία εἰς τοὺς παρ' αὐτοῖς κώδικας τοιούτων ὁρισμῶν τοῖς Ἀρμενίοις δεδομένων οὐχ εὑρηνται. Ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι μ' ὅλον ὁποῦ καὶ εἶδον καὶ ἀνέγνωσαν τὴν ἀπὸ τῶν καλεμίων ἐνυπογραφεῖσαν εἰς τὴν ἀναφοράν των ἀπόκρισιν, πλὴν δὲν ἡσύχασαν· ἀλλὰ καὶ ἄλλην ἀναφορὰν διὰ μέσου τῶν περὶ τὸν ἄνακτα ἰτζερλήδων καὶ ὑπερασπιστῶν τους ἔδωκαν πάλιν πρὸς τὸ κράτος του. Ἐξῆλθεν οὖν προσταγὴ ἀπὸ τοῦ κράτους του, ἵνα συστηθῇ καὶ πάλιν κριτήριον ἐκ τῶν οὐλαμάδων καὶ ριτζάλιδων τοῦ Δεβλετίου, καὶ ἐν ἀκριβείᾳ καὶ ὀρθότητι θεωρηθείσης τῆς τῶν δύω ἐθνῶν διαφορᾶς ἐν εὐθυδικίᾳ τὸ προσῆκον τέλος ἐπιδοθῇ.

Καὶ δὴ κατὰ τὴν ἐκδοθεῖσαν βασίλειον προσταγήν, τῇ γνώμῃ καὶ ἀδείᾳ τοῦ προειρημένου σσεϊχουλισλάμη Δουρῆ-ζαδὲ-Σεγίτ-Ἀπδουλλᾶ-ἐφένδη, συνῆλθον κατ' ἐκλογὴν τῇ ζ' ἀπριλίου τοῦ ,αωι' ἔτους ἀπὸ μὲν τῶν οὐλαμάδων κριταὶ καὶ διαιτηταί, ὁ καζασκέρης τῆς Ῥούμελης Ἰζέτ-πεϊς, ὁ Ῥούμελη καζασκερλικίου ἔχων παγιὲν χατζῆ-Χαλὶλ-ἐφένδης, ὁ πρώην Ἀνατολ-καζασκερῆ προρρηθεὶς Μεχμὲτ-Ταχὶρ-ἐφένδης, καὶ ὑπὸ τῇ ἐφορίᾳ αὐτῶν ὁ νακίπης Ζεϊνουλαπιδὴν-Σέγιτ-Ἀχμὲτ-ἐφένδης, ὁ φετβᾶ-ἐμινῆ Οὐριανὶ-ζα-

δὲς-Μεχμὲτ-Ρασσὶτ-ἐφένδης, ὁ σσεραατζῆς Καβάλαλης Σέγιδ-Σουλεϊμὰν-ἐφένδης· ἀπὸ δὲ τῶν ριτζάλιδων τοῦ Ὑψηλοῦ Δεβλετίου ὁ ἀνθύπατος (καϊμακάμης) Ἰσμιτλῆς Χαλίλ-πασσας, ὁ ρεΐζης Ποζουκλοῦ Μουσταφᾶ-ἐφένδης, ὁ ζαρπχανὲ-ἐμινῆ Ἀχμὲτ Σσακὶρ-ἐφένδης, ὁ πρώην τζαούσπασης καὶ σσεχὲρ-ἐμινῆς Ἰπραχὶμ-ἐφένδης, ὁ πεϊλικτζῆς Ἀχμὲτ-Ἀφὶφ-ἐφένδης, ὁ ἀμεττζῆς Μεχμὲτ Σεϊδᾶ-ἐφένδης, καί τινες τῶν καλεμίων κιεσεδάριδες. Παρεστάθησαν δὲ οἱ ἀπὸ μέρους τοῦ γένους μας κατ' ἐκλογὴν διορισθέντες πληρεξούσιοι ἐπίτροποι, ἀπὸ μὲν τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἀρχιερεῖς ὁ Νικομηδείας κῦρ Ἀθανάσιος Κύπριος, ὁ Θεσσαλονίκης κῦρ Γεράσιμος Κρής· ἀπὸ δὲ τῶν Ἁγιοταφιτῶν πατέρων ὁ ἀρχιμανδρίτης κῦρ Ἀθανάσιος Ῥαιδεστινός, ὁ ἀρχιμανδρίτης κῦρ Καισάριος Βυζάντιος· ὁ γὰρ Προκόπιος Ναζιανζηνὸς ἦν προαποδημῶν εἰς Ἱερουσαλήμ, ὡς προειρήκαμεν· ἀπὸ δὲ τῶν πανευγενεστάτων ἀρχόντων ὁ ἄρχων καμαράσης Δημήτριος Μανουὴλ Ζαμπακός, ἀπὸ δὲ τῶν τιμιωτάτων σαρράφιδων ὁ Λαμπίκος Γεωργίου Καρατζᾶς, ὁ Γεώργιος Σιλβέστρου Ὠχάνης, ὁ χατζῆ-Σάββας Νικολάου Ἔγινλης (συμπαρίστατο καὶ οὗτος, ἀλλ' οὐ διείληπται εἰς τὸν ὁρισμόν), ἀπὸ δὲ τῶν χρησιμωτάτων πραγματευτῶν ὁ Θεοδόσιος Σταματίου Τζικαλιώτης Χῖος, ὁ Ἀνέστης Παρασκευᾶ Κερεστέτζογλους, ὁ χατζῆ-Πανανὸς Θεοδώρου τζεβαχερτζῆς· ἀπὸ δὲ τῶν τιμίων ἐσναφίων ὁ Χριστόδουλος Μαυρουδῆ τερζίπασης, ὁ χατζῆ-Ἀνανίας Κυριάκου ἀπατζῆς. Διώρισαν δὲ καὶ οἱ Ἀρμένιοι ἀπὸ μέρους των κατ' ἐκλογὴν ἐπιτρόπους πληρεξουσίους δέκα, ὧν τὰ ὀνόματα εἰσὶν ἐγγεγραμμένα ἐν τῷ ἐκδοθέντι τότε ὁρισμῷ.

Συνῆλθον οὖν οἱ ὑπέρτιμοι κριταὶ καὶ συμπαρεστάθημεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τῶν Ἀρμενίων, οἵτινες πρῶτοι ἤρξαντο λέγειν καὶ λαλεῖν ὡς ἐνάγοντες, προβάλλοντες καὶ ζητοῦντες νὰ γένῃ ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ ναοῦ καὶ ἡ ἐπισκευὴ τῶν μὲν ἐξιδιασμένων αὐτοῖς μερῶν ἰδίως ἀπὸ αὐτοὺς μόνους, τῶν δὲ λοιπῶν προσκυνημάτων κοινῶς καὶ ἀπὸ τὰ δύο γένη, τὰ δὲ γραμάκια νὰ εἶναι εἰς αὐτοὺς ὑποκείμενα ὡς ὁμόθρησκα αὐτοῖς. Οἱ δὲ κριταὶ εἶπον αὐτοῖς· Ὦ φίλοι, τὰ περὶ τούτων ἐθεωρήθησαν προλαβόντως

ἐν τῇ πρώτῃ ἀγωγῇ ὑμῶν καὶ κρισολογίᾳ καὶ ἔλαβον τέλος τότε, κατὰ συγκατάθεσιν τῶν Ῥωμαίων καὶ κατ' εὐαρέστησιν ὑμῶν τῶν Ἀρμενίων· περὶ ὧν καὶ ἱλάμιον ἐγένετο, κατὰ τὴν νομικὴν ἀπόφασιν, καὶ ὁρισμοὶ ὑψηλοὶ κατ' ἐκεῖνο ἐξεδόθησαν, καὶ δὲν ἔπεται πλέον νὰ κινῆτε περὶ τῶν αὐτῶν ἀγωγὰς καὶ νὰ κρισολογῆσθε· οἱ δὲ ταὐτὰ πάλιν ἔλεγον καὶ ταὐτὰ ἐζήτουν ἐπιμένοντες, καὶ δείξαντες τοῖς κριταῖς τὸ ψευδεπίπλαστον χάτι τοῦ σουλτὰν Σελίμη α', τοῦ ἁλωτοῦ τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἱερουσαλήμ [1], ἠγωνίζοντο νὰ ἀποδείξωσιν αὐτὸ ἀληθινόν, καὶ ὅτι ἔχουσι καὶ αὐτοὶ κυριότητα εἰς τὸν ναὸν καὶ εἰς ὅλα τὰ προσκυνήματα. Ἰδόντες οὖν οἱ κριταὶ τὴν ἀμετάθετον αὐτῶν ἐπιμονὴν καὶ πεισμονήν, ἐζήτησαν παρ' ἡμῶν τὰ εἰς χεῖρας ἡμῶν σῳζόμενα βασιλικὰ προστάγματα, τὰ ὁποῖα ἀναγνόντες ἐζήτησαν ἐπομένως καὶ παρὰ τῶν Ἀρμενίων τὰ εἰς χεῖρας αὐτῶν ἔγγραφα· οἳ δὲ ἐπέδωκαν αὐτοῖς τὸ περὶ οὗ προείρηται ψευδεπίπλαστον χάτι τοῦ Σελίμη α', τὸ ὁποῖον ἀναγνόντες ἐπρόσταξαν τούς τε ἡμετέρους καλογήρους καὶ τοὺς τῶν Ἀρμενίων ντερβέριδες νὰ ἐξέλθωσι τοῦ συνεδρίου καὶ νὰ παραμείνωσι τινὲς τῶν λαϊκῶν, καὶ μάλιστα ὅσοι ἀπῆλθον ποτὲ εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐγένοντο τοῦ ναοῦ θεαταί. Ἔμειναν οὖν παρϊστάμενοι ἐκ τῶν ἡμετέρων ὁ χατζῆ-Ἀνανίας Κυριάκου ἀπατζῆς, ὁ χατζῆ-Σάββας τοῦ Νικολάου σαρράφης καὶ ὁ Λαμπίκης Γεωργίου Καρατζᾶς σαρράφης, τῶν ἄλλων πάντων ἐξελθόντων. Τούτους ἠρώτησαν οἱ κριταὶ περὶ τοῦ ναοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ μερῶν καὶ προσκυνημάτων· οἳ δέ, περιγράψαντες αὐτοῖς τὰ τοῦ ναοῦ καὶ τὰ δέοντα ἀποκριθέντες εἰς ὅσα ἠρωτήθησαν, ἀπέδειξαν καὶ διὰ τοῦ χάτι σσεριφίου τοῦ σουλτὰν Μαχμούτη α' τὴν δολιοτροπίαν καὶ παράφορον τόλμην τῶν Ἀρμενίων· ἀλλ' οἱ κριταὶ εἶπον πρὸς αὐτούς· "Ἐπειδὴ τὰ ἐξ ἀρχῆς παραχωρηθέντα καὶ τοῖς Ἀρμενίοις ἐξιδιασθέντα μέρη καὶ εἰς τὴν προλαβοῦσαν ἀγωγὴν καὶ κρισολογίαν παρεχωρήθησαν αὐτοῖς κατὰ

[1] Περὶ τούτου τοῦ ψευδεπιπλάστου ὁρισμοῦ, πότε καὶ τίνι τρόπῳ ἔβαλον εἰς χεῖρας οἱ Ἀρμένιοι, ἀρκούντως εἴπομεν δηλώσαντες εἰς τὰ ἐπὶ Μελετίου τρέξαντα· ὅρα εἰς τὸ Γ' τμῆμα.

συγκατάθεσιν ὑμετέραν καὶ κατ' εὐαρέστησιν ἐκείνων, ἐπόμενον εἶναι καὶ ἀκόλουθον νὰ δοθῇ καὶ τούτοις ὁρισμὸς ἐξιδιάζων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ κυριότητα αὐτῶν τὰ μέρη ταῦτα καὶ προσκυνήματα· ἀλλ' ἀπέλθετε ἤδη καὶ μετὰ τρίτην ἡμέραν ἔλθετε". Καὶ οὕτως ἀπελύθημεν.

Συνῆλθον οὖν καὶ δεύτερον οἱ ὑπέρτιμοι κριταί, καὶ πάλιν παρεστάθημεν· καὶ πρῶτον μὲν ἐπέδωκαν οἱ ἡμέτεροι τὴν προετοιμασθεῖσαν ἀπὸ μέρους τοῦ γένους ἡμῶν κοινὴν ἀναφορὰν καί τινα τῶν παρ' ἡμῖν σῳζομένων βασιλικῶν θεσπισμάτων, τὰ ὁποῖα ἀναγνόντες πάντα, πρὸς μὲν τοὺς ἡμετέρους οὐδὲν εἶπον, τοῖς δὲ Ἀρμενίοις εἶπον οὕτως· "Ἔχετε καὶ ὑμεῖς, ὦ φίλοι, τοιαῦτα βασιλικὰ προστάγματα, ὅπου ζητεῖτε νὰ ἀνοικοδομήσητε καὶ νὰ ἐπισκευάσετε τὰ ἐν τῷ ναῷ ἐξιδιασμένα ὑμῖν μέρη"; Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν "ἔχομεν"· καὶ κρατοῦντες ἀνὰ χεῖρας ἓν ἴσον ὁρισμοῦ, δοθέντος τοῖς Φράγκοις μᾶλλον ἢ αὐτοῖς ποτε, ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ ἀοιδίμου Χρυσάνθου, κατὰ τὸ ,αψιθ' ἔτος σωτήριον, ὀθωμανικὸν δὲ 1131-ον, ὅτε ὁ μέγας τοῦ ναοῦ μολυβδοσκέπαστος κουμπὲς καὶ τὰ λοιπὰ ἐν τῷ ναῷ ἐπεσκευάσθησαν παρά τε ἡμῶν καὶ τῶν λοιπῶν φυλῶν μέρη, ἐπέδωκαν αὐτὸ τοῖς κριταῖς· ὁμοίως ἔδωκαν καὶ τὸ τοῦ σουλτάνου Σελίμη α' ψευδεπίπλαστον ἐκεῖνο περάτι· καὶ μὴ θελόντων τῶν κριτῶν ἀναγνῶναι ἐκεῖνα, αὐτοὶ ἐπέμενον παρακαλοῦντες αὐτοὺς πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν. Ἀλλ' οἱ ἡμέτεροι πρὸς μὲν τὸ ἴσον τοῦ τῆς ἐπισκευῆς ὁρισμοῦ ἀπήντησαν αὐτοῖς διὰ τοῦ χατ-σσεριφίου τοῦ τε σουλτὰν Σουλεϊμὰν α' καὶ διὰ τοῦ αὐτογράφου τοῦ μετὰ τὴν πρώτην κρισολογίαν ἐκδοθέντος παρὰ τοῦ βασιλείου κράτους, ὡς προείρηται· πρὸς δὲ τὸ ψευδεπίπλαστον περάτι τοῦ σουλτὰν Σελίμη α' διὰ τοῦ βασιλικοῦ χατ-σσεριφίου τοῦ σουλτὰν Μαχμούτη α' καὶ τῶν λοιπῶν καθ' ἑξῆς σουλτάνων, ἀποδείξαντες δι' αὐτῶν, ὅτι πάντα τὰ εἰς χεῖρας τῶν Ἀρμενίων ἔγγραφα καὶ προστάγματα, ὄντα κατὰ δόλον καὶ ἀπάτην ἐκδεδομένα, ὅλα διὰ τῶν εἰς χεῖρας ἡμῶν σῳζομένων βασιλικῶν ὁρισμῶν καὶ χατ-σσεριφίων εἶναι κατηργημένα καὶ ἄκυρα. Πρὸς ταῦτα εἶπεν ὁ ῥεΐζ-ἐφένδης· "Οἱ καὶ πρὸς τὰ δύο

ἔθνη δοθέντες βασιλικοὶ ὁρισμοὶ ἀνάγκη πᾶσα νὰ εἶναι κατεστρωμένοι ἀφεύκτως εἰς τοὺς κώδικας τῶν καλεμίων, καὶ ἐν ὅσῳ ὑμεῖς οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἔχετε τὴν ὑπόληψιν εἰς τὰ ἀνὰ χεῖρας τῶν Ἀρμενίων βασιλικὰ ἔγγραφα καὶ προστάγματα, οὔτε οἱ Ἀρμένιοι δὲν θέλουν ἔχει ὑπόληψιν εἰς τὰ ἀνὰ χεῖρας ὑμῶν τῶν Ῥωμαίων, καὶ οὕτως οὐδέποτε θέλει παύσει ἡ μεταξύ σας διαφορὰ καὶ κρισολογία· ἀλλ' ἀπέλθετε ἤδη καὶ εἰς ἄλλην ῥητὴν ἡμέραν πάλιν παρασταθήσεσθε". Καὶ οὕτως ἀπελύθημεν ἀναχωρήσαντες.

Ἐνστάσης δὲ τῆς ῥητῆς ἡμέρας, ἥτις ἦν ἡ ιδ' ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ,αωι' σωτηρίου ἔτους, ἡμέρα Μεγάλη Πέμπτη, παρεστάθημεν καὶ τρίτον· καὶ οἱ μὲν Ἀρμένιοι τὰ αὐτὰ πάλιν ἔλεγον καὶ τὰ αὐτὰ ἐβαττάριζον, ὅσα καὶ εἰς τὰς προλαβούσας συνελεύσεις· ἔχοντες δὲ προητοιμασμένον καὶ ἐν ῥέσμι τοῦ ναοῦ ἀπὸ χάρτην (μουκαββᾶν) κατεσκευασμένον, ψηλαφητόν, παρέστησαν εἰς τὸ μέσον τῆς συνελεύσεως καὶ ἐδακτυλοδείκτουν ἐν ἐκείνῳ τὰ ἑκάστῳ γένει ἐξιδιασμένα μέρη, εἰς σαφεστέραν τάχα καὶ πραγματικὴν ἀπόδειξιν τῶν ὧν ἐξουσιάζουσι μερῶν καὶ τόπων. Οἱ δὲ κριταὶ καὶ οἱ ἐν τῇ συνελεύσει πάντες ὑπέρτιμοι ἐζήτησαν ἕνα τῶν ἡμετέρων ἰδεᾶτον τοῦ ναοῦ· παρασταθεὶς δὲ ὁ Ἁγιοταφίτης ἀρχιμανδρίτης Ἀθανάσιος καὶ ἀποδείξας ὅτι τὸ σχέδιον αὐτὸ οὐδεμίαν ἔχει μὲ τὸν ναὸν ὁμοιότητα, ὡς σχεδιασθὲν κατὰ τὴν ὑπαγόρευσιν τῶν Ἀρμενίων, προσέθετο εἰς τὴν ἀπολογίαν του καὶ τοῦτο, ὅτι "Ναὶ μὲν τοῖς Ἀρμενίοις καὶ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσιν εἶναι μέρη ἐν τῷ ναῷ ἐξιδιασμένα καὶ προσδιωρισμένα ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ πρὸς χρῆσιν αὐτῶν καὶ κατοικίαν εἶναι παρακεχωρημένα, οὐχὶ δὲ καὶ πρὸς κτῆσιν καὶ παντελῆ ἐξουσίαν· ὅθεν οὐδὲ παρ' αὐτῶν ἑκάστου ἀπαιτεῖται ἡ τούτων τῶν μερῶν ἐπισκευή τε καὶ ἀνοικοδόμησις· ἀλλὰ τὸ ἡμέτερον γένος εἰς ἔνδειξιν τῆς πρὸς τὸ Ὑψηλὸν Δερβέτι ἐμπιστοσύνης του, ἀφ' οὗ ἀνοικοδομήσῃ τὰ πάντα, θέλει παραδώσει καὶ ἀφήσει εἰς χεῖρας ἑκάστου γένους τὰ προσδιωρισμένα αὐτῷ μέρη, κατὰ τὴν ἣν ἔδωκεν εἰς τὸν πρῶτον μουραφᾶν ὑπόσχεσιν· ἐφ' ᾧ καὶ ὑψηλὸς βασιλικὸς ἐξεδόθη ὁρισμὸς μετὰ τὴν κρισολογίαν, κατὰ τὴν γενομένην νομικὴν ἀπόφασιν". Τούτων οὕτως εἰρημένων ἤρθη ἐκ

μέσου τὸ σχέδιον καὶ ῥέσμι τῶν Ἀρμενίων, ἀπεμακρύνθη δὲ καὶ ὁ ῥηθεὶς Ἀθανάσιος ἀρχιμανδρίτης. Προσῆλθον οὖν κατὰ πρόσκλησιν τῶν κριτῶν ὅ τε ἅγιος Θεσσαλονίκης κῦρ Γεράσιμος καὶ ὁ Λαμπῆς Γεωργίου Καρατζᾶς, οἱ προειρημένοι, τοὺς ὁποίους παρεκίνουν οἱ κριταὶ διαφοροτρόπως, ἵνα ἐνδώσαντες εἰς τὰ παρὰ τῶν Ἀρμενίων προβαλλόμενα συγκατανεύσωσιν εἰς τὰ ζητήματά των, ἄλλως γὰρ γενέσθαι ἀδύνατον εἶναι λέγοντες καὶ ἀδιόρθωτον τὴν διαφορὰν ἐνδεικνύοντες· οἱ δὲ ῥηθέντες, ἀφ' οὗ εἰς κάθε των πρότασιν τὴν προσήκουσαν ἔδιδον ἀπόκρισιν καὶ ἀπολογίαν, τέλος εἶπον καὶ τοῦτο· "Τὸ ἡμέτερον δυστυχὲς γένος εἰς τὰ προλαβόντως ἐν τῷ πρώτῳ μουραφᾷ νομικῶς ἀποφασισθέντα καὶ διὰ βασιλικοῦ ὁρισμοῦ ἐπικυρωθέντα στέργει, εὐχαριστεῖται, συγκατανεύει καὶ ἀποδέχεται· ἂν ὅμως ὁ πολυχρόνιος καὶ δικαιότατος ἡμῶν βασιλεὺς ὡς δεσπότης καὶ κύριος πάντων ἡμῶν καὶ τῶν κτημάτων καὶ ὑπαρχόντων ἡμῶν ἤθελεν ἀποφασίσῃ καὶ ἀνατρέψῃ τόν τε ἀχδιναμὲν τοῦ Ὤμερ-Χαττὰπ καὶ τοὺς καθεξῆς ὁρισμοὺς τῶν τεσσάρων μεγάλων βασιλέων καὶ προκατόχων του καὶ τὸ ἴδιον βασιλικόν του αὐτόγραφον τὸ προλαβόντως ἐκδοθέν, οὐδεὶς ἔσται βέβαια ὁ ἀντερῶν καὶ ἀντιστησόμενος". Καὶ τούτων οὕτως ἐν συστολῇ ταῦτα εἰπόντων ἐξῆλθον οἱ ἡμέτεροι πάντες ἀπὸ τῆς συνελεύσεως καὶ εἰσῆλθον κατὰ ζήτησιν δύο τῶν προκρίτων Ἀρμενίων, πρὸς οὓς τί εἶπον καὶ τί ἐλάλησαν οἱ ἐν τῇ συνελεύσει οὐκ οἴδαμεν. Ἀλλὰ προσταχθέντες νὰ ἀναχωρήσωμεν καὶ εἰς ἄλλην ῥητὴν πάλιν ἡμέραν νὰ ἀπέλθωμεν, ἀπελύθημεν οἱ πάντες καὶ ἀνεχωρήσαμεν ἕκαστον γένος εἰς τὰ ἴδια.

Ἐνστάσης οὖν τῆς ῥητῆς ἡμέρας, ἥτις ἦν ἡ κε' ἀπριλίου, ἡμέρα Πέμπτη τῆς Διακαινησίμου, συνῆλθον οἱ ὑπέρτιμοι κριταί, καὶ πάλιν παρεστάθημεν· καὶ οἱ μὲν Ἀρμένιοι πάλιν ἔλεγον τὰ αὐτά, καὶ πάλιν τὰ ἴδια προβλήματα καὶ ζητήματα ἐζήτουν, καὶ ἔχοντες ἀνὰ χεῖρας ἐκεῖνο τὸ σαχτέδικον καὶ ψευδεπίπλαστον περάτι τοῦ σουλτὰν Σελίμη α' (περὶ οὗ πολλάκις εἴρηται) ἠγωνίζοντο νὰ παραστήσωσιν ἐκεῖνο ἀληθινόν, ὡς ἀπὸ χειρὸς τοῦ ἰδίου δεδομένον αὐτοῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ τῷ καιρῷ τῆς ἁλώσεως αὐ-

τῆς, καὶ ὅτι δυνάμει ἐκείνου ζητοῦσι τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ προσκυνήματα καὶ τὰ λοιπὰ ἴδια αὐτοῖς μέρη, διὰ νὰ ἀνοικοδομήσωσι καὶ ἐπισκευάσωσιν αὐτὰ καὶ νὰ φανῶσι κύριοι καὶ αὐτοί, ὡς καὶ ἡμεῖς οἱ Ῥωμαῖοι. Εἰς ταῦτα μὲ ὅλον ὁποῦ οἱ κριταὶ καὶ οἱ λοιποὶ πάντες συνεδριάζοντες παρεκίνουν ποικιλοτρόπως τοὺς ἡμετέρους διὰ νὰ συγκατανεύσωσι καὶ νὰ ἀποδεχθῶσιν ὡς ἀληθινὸν τὸ ῥηθὲν περάτι τοῦ σουλτὰν Σελίμη α', ἀλλ' οἱ ἡμέτεροι παντελῶς δὲν ἐνέδωκαν· ἀλλ' ἀποδεικνύοντες διὰ πολλῶν ἰσχυρῶν βασιλικῶν ὁρισμῶν, ὅτι ὅσα ἔγγραφα καὶ βασιλικὰ προστάγματα ἔφθασαν νὰ βάλουν εἰς χεῖρας οἱ Ἀρμένιοι, εἶναι ὅλα ἐκδεδομένα κατ' ἀπάτην καὶ δόλον, καὶ ὅλα εἶναι κατὰ διαφόρους καιροὺς ἀκυρωμένα καὶ κατηργημένα, ἐπέμενον εἰς τοῦτο. Οἱ δὲ κριταὶ τὸ ἀνένδοτον τῶν ἡμετέρων ἰδόντες καὶ φόβον ἐν ταῖς καρδίαις των ἐνστάξαι θέλοντες εἶπον αὐτοῖς μετὰ θυμοῦ· "Ὑμεῖς ἐστε ἀπειθεῖς τῇ βασιλικῇ θελήσει καὶ σκληροτράχηλοι"· ἀλλ' οἱ ἡμέτεροι ἀπεκρίθησαν· "Οὐκ ἐσμὲν ἀπειθεῖς, ἀλλὰ μάλιστα δοῦλοι τοῦ βασιλέως μας εὐπειθέστατοι. Ἂν λοιπὸν τὸ κράτος του θέλῃ καὶ ἀποφασίζῃ ἄνευ ἀκριβοῦς ἐξετάσεως καὶ ἄνευ νομικῆς κρίσεως καὶ ἄνευ νομίμου καὶ δικαίας ἀποφάσεως νὰ ὑστερηθῇ τὸ γένος μας ἀπὸ τὰ προπατορικὰ αὐτοῦ κτήματα καὶ δικαιώματα, τίς ἔσται ὁ ἀντερῶν"; Τούτων δὲ οὕτως εἰρημένων διελύθη καὶ ἡ τετάρτη συνέλευσις, καὶ ἀπελύθημεν.

Ἀπὸ γοῦν τῆς κε' ἀπριλίου ταύτης τοῦ ,αωι' ἔτους [1] ἄχρι τῆς κδ' φεβρουαρίου τοῦ ,αωια', οὐδεὶς ἐγένετο λόγος, οὔτε φωνὴ ἠκούετο ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τῆς διαφορᾶς ταύτης καὶ κρισολογίας, ἀλλ' ἄκρα ἦν σιωπή· τὴν ὁποίαν ταύτην δεκαμηνιαίαν σιωπὴν τέλος τῶν κρισολογιῶν καὶ διαφορῶν ἐνομίζομεν. Ἀλλ' οὐκ εἶχεν οὕτως· οἱ γὰρ προειρημένοι κριταὶ μετὰ τὴν τετάρτην συνέλευσιν, μηδενὸς ἐξ ἡμῶν εἰδότος, ἔγραψαν πρὸς τὸ κράτος του ἱλάμιον, ὡς αὐτοὶ ἤθελον, ἴσως ὡς ἤθελον καὶ οἱ Ἀρμένιοι, καὶ ἀπέστειλαν διὰ τοῦ τότε ἀνθυπάτου· ὁ δὲ βασιλεὺς λαβὼν τὸ ἱλά-

[1] Τῷ αὐτῷ ,αωι' σωτηρίῳ ἔτει, τῇ ιβ' σεπτεμβρίου, ἔλαβε σὺν Θεῷ τέλος καὶ ἡ τοῦ ναοῦ ὅλου ἀνοικοδόμησις καὶ ἐπισκευή, καὶ τῇ ις' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐγένετο τὸ κέσφι.

μιον καὶ πιστεύσας τοῖς γραφομένοις (ἐνόμισε γὰρ ὅτι κατ' εὐχαρίστησιν καὶ συγκατάθεσιν ἡμῶν ἐγένετο) ἐπέγραψεν ἐν τούτῳ ἰδίᾳ χειρὶ ταῦτα· «Κατὰ τὴν διάληψιν τοῦ παρόντος ἱλαμίου γραφείτωσαν δύω ὑψηλοὶ ὁρισμοί, καὶ ἀνὰ εἷς δοθήτω ἑκάστῳ γένει, οἵτινες καὶ εἰς τοὺς κώδικας τῶν τε καλεμίων καὶ τῶν κριτηρίων ἐγκαταγραφείτωσαν· ὁμοίως γραφείτω καὶ νομικὸν χοτζέτιον, οὗ τὸ ἴσον μετὰ τῶν ἴσων τῶν δοθησομένων ὁρισμῶν σταλείτωσαν πρὸς τὸ βασιλικόν μου κράτος, ἵνα φυλάττωνται· τὸ δὲ γένος τῶν Ἀρμενίων ἀποδότω τοῖς Ῥωμαίοις ἀνελλιπῶς τὰ εἰς ἀνοικοδόμησιν καὶ ἐπισκευὴν τῶν ἐξιδιασμένων τοῖς Ἀρμενίοις μερῶν ἐξοδευθέντα παρὰ τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἔστωσαν τοῦ λοιποῦ οἱ Ἀρμένιοι συγκοινωνοὶ εἰς τὰ προσκυνήματα, εἰς μὲν τὰ κοινὰ ἑκατέροις κοινῶς, εἰς δὲ τὰ ἐξιδιασμένα ἑκάστῳ γένει ἰδίως· οἱ δὲ εἰς τὴν προλαβοῦσαν κρισολογίαν ἐκδοθέντες ὑψηλοὶ ὁρισμοὶ καὶ τοῖς Ῥωμαίοις δοθέντες ἀκυρωθήτωσαν, καὶ ἐκ τῶν κωδίκων ἀποξεσθέντες καταργηθήτωσαν, καὶ τοιουτοτρόπως δοθήτω τῆς ὑποθέσεως καὶ διαφορᾶς ταύτης τὸ τέλος καὶ ὁ ῥαπουτᾶς, καὶ οὕτως ἐνεργηθήτω». Καὶ μετὰ δεκαμηνιαῖον, ὡς εἴρηται, διάστημα ἀπέστειλεν εἰς τὸν τότε ἀνθύπατον Ἀχμὲτ-Σακίρ-πασσαν, πρώην ζαρπχανὲ-ἐμινῆ.

Τῇ γοῦν κε' φεβρουαρίου τοῦ ,αωια' σωτηρίου ἔτους, ἡμέρᾳ Σαββάτῳ, διεμηνύθη ὁ μακαριώτατος Πολύκαρπος παρὰ τοῦ προειρημένου ἀνθυπάτου Ἀχμὲτ-Σακίρ-πασσα, ἵνα ἀποστείλῃ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σσεϊχουλισλάμη Σαμανὶ-ζαδὲ-Ὁμὲρ-Λουλουσῆ-ἐφένδη (ὁ γὰρ πρὸ αὐτοῦ Δουρῆ-ζαδὲς-Σέγιδ-Ἀπδουλλὰχ-ἐφένδης καθαιρεθεὶς προεξωρίσθη) τοὺς ἀπὸ μέρους τοῦ γένους τῶν Ῥωμαίων πληρεξουσίους ἐπιτρόπους, ὅπως ἀκούσωσι τὰ παρὰ τοῦ βασιλείου κράτους ἀποφανθέντα· ὅπου θέλουσι συνέλθῃ καὶ οἱ ὑπέρτατοι κριταὶ καὶ οὐλαμάδες, καὶ ἄλλοι ἀρχικοὶ καὶ μεγιστᾶνες τοῦ Ὑψηλοῦ Δεβλετίου. Διωρίσθησαν οὖν κατὰ κοινὴν γνώμην καὶ ἀπόφασιν νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ῥηθέντος νομοκράτορος οἱ ἑξῆς· ὁ ἀπὸ Θεσσαλονίκης Χαλκηδόνος κῦρ Γεράσιμος ὁ Κρής, ὁ Νικαίας κῦρ Ἰωαννίκιος ὁ Χῖος, ὁ Προκόπιος Ναζιανζηνὸς ὁ Ἁγιο-

ταφίτης (ἦν γὰρ ἐπανελθὼς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ), ὁ χοτζᾶ-Λαμπίκης Γεωργίου σαρράφης, ὁ Χριστόδουλος τοῦ Μαυρουδῆ τερζίπασης· οἵτινες καὶ ἀπῆλθον τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν εἰς τὴν ῥηθεῖσαν αὐλήν, ἔνθα συνελεύσεως γενομένης τῶν ὑπερτάτων οὐλαμάδων καὶ ἄλλων ἀρχικῶν τοῦ Ὑψηλοῦ Δεβλετίου, παρεστάθησαν, ἀντιπαρασταθέντων καὶ τῶν Ἀρμενίων.

Ὁ οὖν εἰρημένος ἀνθύπατος ἀτενίσας πρὸς ἡμᾶς εἶπεν· "Ὁ πολυχρόνιος καὶ κραταιότατος ἡμῶν βασιλεὺς ἐπικυρώσας τὸ εἰς τὴν πρὸ δέκα μηνῶν γενομένην κρισολογίαν νομικὸν ἰλάμιον δι' ἰδίου βασιλικοῦ αὐτογράφου, ἀπέστειλε πρὸς ἡμᾶς, ἵνα ἐκδοθῶσι κατὰ τὴν ἐκείνου διάληψιν οἱ ἀπαιτούμενοι ὁρισμοί"· καὶ δοὺς τὸ ἰλάμιον τῷ ῥεΐζ-ἐφένδῃ εἶπεν· "Ἀνάγνωθι, ἐφένδη, τοῦτο εἰς ἐπήκοον πάντων". Ὁ δὲ λαβών, πρῶτον ἀνέγνω τὸ ἰλάμιον (τοῦ ὁποίου, ὡς προείπομεν, οὐδεμίαν οὐδόλως ἰδέαν εἴχομεν, ὡς κρύφα ἡμῶν γενομένου), ἔπειτα ἀνέγνω καὶ τὸ ἐπ' αὐτοῦ βασιλικὸν αὐτόγραφον, ὡς ὄπισθεν ἐγράψαμεν. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν ὑπολαβὼν πάλιν ὁ ἀνθύπατος εἶπε πρὸς ἡμᾶς· "Ὁ πολυχρόνιος ἡμῶν ἄναξ ἐγκολπούμενος καὶ τὰ δύο ἔθνη, καὶ θέλων νὰ συνδιάγετε εἰς τὸ ἑξῆς ὡς σύνδουλοι καὶ συνυποτελεῖς εἰρηνικῶς καὶ φιλίως, ἐξέδωκε τοιοῦτον, ὡς ἠκούσατε, χάτι-σσερίφι, ἵνα παύσωσιν εἰς τὸ μετὰ ταῦτα αἱ μεταξύ σας διαφοραὶ καὶ ἀλληλομαχίαι".

Ταῦτα ἀκούσαντες, οἱ μὲν Ἀρμένιοι ὑπερεχάρησαν καὶ ἀμέσως ἐπευφήμησαν τὸν βασιλέα, ἡμεῖς δὲ οὐ μόνον ὑπερελυπήθημεν, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς ἑαυτῶν γενόμενοι, μόλις ταῦτα ἀποκριθῆναι ἠδυνήθημεν. "Αὐθέναι, αὕτη ἡ ὑπόθεσις μὲ μίαν μόνην συνέλευσιν δὲν λαμβάνει τέλος, καθότι ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ δοῦλοί σας ἀπεστάλημεν ἀπὸ τοῦ γένους μας διὰ νὰ ἀκούσωμεν τὴν πανένδοξον προσταγήν σας καὶ νὰ τὴν ἀναγγείλωμεν εἰς τὸ γένος μας. Ὅθεν καθὰ ἠκούσαμεν, θέλομεν ἀναφέρει εἰς τοὺς πατριάρχας καὶ εἰς ὅλον τὸ γένος, καὶ ὁποίαν ἀπόκρισιν ἤθελε μᾶς δώσει τὸ γένος θέλομεν ἀναφέρει πάλιν εἰς τὸ ὕψος σας". Πρὸς ταῦτα εἶπεν ὁ ἀνθύπατος· "Τῷ ὄντι αὕτη ἡ ὑπόθεσις μὲ μίαν μόνην συνέλευσιν τέλος δὲν λαμβάνει· ἀπέλθετε οὖν καὶ δηλώσατε πρὸς οὓς δεῖ τὴν

ἣν ἠκούσατε ἀπόφασιν τοῦ κράτους του, καὶ οἵαν λάβητε ἀπόκρισιν, ἀναγγείλατε τῷ ῥεΐζ-ἐφένδῃ". Ἀναχωρήσαντες οὖν ἡμεῖς ἀπὸ τῆς αὐλῆς τοῦ νομοκράτορος ἀνηγγείλαμεν τοῖς πατριάρχαις καὶ τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ καί τισι προκρίτοις τοῦ γένους τήν τε διάληψιν τοῦ ὀλεθρίου ἐκείνου ἰλαμίου καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐπ' αὐτοῦ ἐγγραφέντος βασιλικοῦ αὐτογράφου. Σκέψις οὖν ἐγένετο κοινῶς περὶ τοῦ ποίαν ἱκανὴν ἀπόκρισιν καὶ ὑπεραπολογίαν νὰ δώσωμεν εἰς τὴν τοιαύτην ἔντονον καὶ ἀπότομον βασιλικὴν ἀπόφασιν, τὸ μὲν διὰ νὰ μὴν φανῶμεν ἐναντίοι καὶ ἀπειθεῖς τῇ βασιλικῇ ἀποφάσει, τὸ δὲ διὰ νὰ ἀνακαλύψωμεν ἐπιτηδείως τὴν κατὰ ἄγνοιαν καὶ ἀπάτην γενομένην τοῖς μὲν Ἀρμενίοις ἄδικον ὑπεράσπισιν, ἡμῖν δὲ ἀκούσιον ἀδικίαν. Ἐκρίθη λοιπὸν παρὰ πάντων εὔλογον νὰ γένῃ δι' ἀναφορᾶς ἡ πρὸς τὸ ὑπέρτατον κριτήριον τοῦ γένους ἀπόκρισις, τὴν ὁποίαν καὶ σφραγίσαντες οἱ δύο πατριάρχαι, ὁ Κωνσταντινουπόλεως δηλαδὴ καὶ ὁ μακαριώτατος Ἱεροσολύμων, καὶ οἱ ἐνδημοῦντες ἐν Βασιλευούσῃ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ τοῦ Κοινοῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐπίτροποι, ἀπέστειλαν εἰς τὸν ῥεΐζ-ἐφένδῃ, κατὰ τὴν προσταγήν. Ἀλλὰ παρελθουσῶν τινων ἡμερῶν ἐπεστράφη πρὸς ἡμᾶς ἡ ἀναφορὰ πάλιν παρὰ τοῦ ῥηθέντος ῥεΐζ-ἐφένδη, παραγγείλαντος ἡμῖν, ἵνα ἐν ῥητῇ ἡμέρᾳ λαβόντες αὐτὴν καὶ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ νομοκράτορος ἀπελθόντες, ὅπου θέλουσι συνέλθῃ ὅλοι σχεδὸν οἱ ὑπέρτιμοι κριταὶ καὶ οὐλαμάδες καὶ ἀρχικοὶ καὶ μεγιστᾶνες, δώσωμεν ἐκεῖ παρρησίᾳ τὴν ἀναφορὰν ταύτην. Τοιαύτης οὖν προσταγῆς πρὸς ἡμᾶς γενομένης, ἐκρίθη εὔλογον γενικῶς, ἵνα ἐν ταύτῃ τῇ τελευταίᾳ καὶ κρισίμῳ καὶ πληρεστάτῃ συνελεύσει ἀπέλθῃ αὐτοσώμως καὶ ὁ μακαριώτατος Πολύκαρπος, συμπαραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ὅσους ἂν ἐγκρίνῃ ἄλλους ἀπὸ τοῦ γένους.

Ἐνστάσης οὖν τῆς ῥητῆς ἡμέρας ἀπῆλθον εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ νομοκράτορος Σαμανὶ-ζαδὲ-Ὁμὲρ-Λουλουσῆ-ἐφένδῃ ὁ μακαριώτατος κύριος Πολύκαρπος· μεθ' οὗ ὁ Χαλκηδόνος κῦρ Γεράσιμος, ὁ Νικαίας κῦρ Ἰωαννίκιος, ὁ ἡγούμενος τοῦ Σιναϊτικοῦ μετοχίου κῦρ Ἱλαρίων, ὁ Ἁγιοταφίτης Ναζιανζηνὸς κῦρ Προκόπιος, ὁ ἄρχων πάνος Κωνσταντῖνος Καρατζᾶς, ὁ ἄρχων χάτμανος Δημή-

τριος Σχοινᾶς, ὁ ἄρχων καμαράσης Δημήτριος Ζαμπακός, ὁ ἄρχων ποστέλνικος Ἰωάγκος Νέγρης, ὁ ἄρχων ποστέλνικος Ἰακωβάκης Ῥοΐζος, ὁ μισὲρ Θεοδόσης Τζικαλιώτης, ὁ χατζῆ-Πανὸς τζοβαχερτζῆς, ὁ χοτζᾶ-Γεώργιος Σιλβέστρου Ὠχάνη σαρράφης, ὁ χοτζᾶ-Γεώργιος Μουσίκη σαρράφης, ὁ χοτζᾶ-Λαμπῆς Γεωργίου Καρατζᾶ σαρράφης, ὁ Χριστόδουλος τοῦ Μαυρουδῆ τερζίπασης ὁ χατζῆ-Κωνσταντῆς πακιρτζῆς, ὁ Σταυράκης χατζῆ-Ἰωβίκη, ὁ χατζῆ-Σάββας τοῦ ποτὲ Νικολάου καὶ ἄλλοι τινές, ὅπου ἦσαν συνελθόντες κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἤτοι κατὰ τὴν κε' ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ,αωια' ἔτους, ἡμέρᾳ Τρίτῃ. Καὶ οἱ κάτωθεν· ὁ εἰρημένος νομοκράτωρ Σαμανὶ-ζαδὲς-Ὁμὲρ-Λουλουσῆ-ἐφένδης, ὁ πρώην Ῥούμελη-καζασκερῆ Ἰζὲτ-πέϊς, ὁ Ῥούμελη-καζασκερῆ Ἀτὰ-ἐφένδης, ὁ πρώην Ἀνατὸλ-καζασκερῆ Μεχμὲτ-Ταχὶρ-ἐφένδης, ὁ χατζῆ-Χαλὶλ-ἐφένδης ἔχων βαθμὸν καζασκερλικίου Ῥούμελης, ὁ νακίπης Σέγιτ-Μουχάμμεδ-Ζεϊνοὺλ-Ἀπιδίν, ὁ φετβᾶ-ἐμινῆ Οὐριανὶζαδὲ-Μεχμὲτ-Ῥασσὶδ-ἐφένδης, ὁ σεραατζῆς Καβάλαλης Σέγιτ-Σουλεϊμὰν-ἐφένδης. Καὶ οὗτοι μὲν ἐκ τῶν οὐλαμάδων· ἐκ δὲ τῶν ἀρχικῶν τῆς Πόρτας οὗτοι· ὁ ἀνθύπατος Ἀχμὲτ-Σσιακίρ-πασσας, ὁ κεχαγιάμπεις Μώραλη-Ὀσμᾶν-ἐφένδης, ὁ δευτερδάρης Ἰπραχὶμ Σαρὶμ-ἐφένδης, ὁ ρεΐζης Ποζουκλοὺς Μουσταφᾶ-Μαζχὰρ-ἐφένδης, ὁ ζαρπχανὲ-ἐμινῆ Μουσταφᾶς-Ῥασσὶδ-ἐφένδης, ὁ Μώρα-ναζιρῆ Ἀζμῆ-ἐφένδης, ὁ πρώην τζαούσπασης καὶ σσεχὲρ-ἐμινῆ Ἰπραχὶμ-ἐφένδης, ὁ πεϊλικτζῆς Ἀχμὲτ-Ἀφὶφ-ἐφένδης, ὁ ἀμετζῆς Μεχμὲτ-Σεϊδᾶ-ἐφένδης καὶ πέντε κεσεδάριδες τῶν καλεμίων.

Παρεστάθησαν οὖν ἐνώπιον τούτων πάντων οἱ μὲν ἡμέτεροι δεξιόθεν, οἱ δὲ Ἀρμένιοι ἀριστερόθεν, καὶ ἀνεγνώσθη πάλιν εἰς ἐπήκοον πάντων τό τε προειρημένον ἱλάμιον καὶ τὸ ἐπ' αὐτοῦ βασιλικὸν αὐτόγραφον· καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ὑπολαβὼν ὁ μακαριώτατος εἶπεν οὕτως· "Τὸ ἡμέτερον γένος καὶ ἡμεῖς οἱ παριστάμενοι δοῦλοί σας, μὲ τὸ νὰ μὴν δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν τὰ δικαιολογήματά μας ἀπὸ στόματος διὰ τὴν ἀμάθειάν μας, καὶ διὰ τὸ πρὸς τὴν ἱερὰν συνέλευσιν σέβας, ἀναφέρομεν αὐτὰ διὰ τῆς παρούσης ἡμῶν δουλικῆς ἀναφορᾶς". Καὶ ἔχων ἀνὰ χεῖρας τὴν

προρρηθεῖσαν ἀναφορὰν ἔθηκεν ἔμπροσθεν τοῦ νομοκράτορος. Ἀλλ' ὁ πρώην Ἀνατὸλ-καζασκερῆ, ὁ εἰρημένος, ὑπολαβὼν καὶ προλαβὼν εἶπε μετ' ὀργῆς καὶ θυμοῦ· "Τί ἀναφορὰ καὶ μεταφορὰ εἶναι αὐτή; δὲν ἔχετε πλέον, οὔτε σᾶς ἔμεινεν ἄλλη ἀπολογία καὶ δικαιολογία· τὸ γένος σας συγκατένευσε τότε εἰς τὴν δευτέραν κρισολογίαν, εἰς ὅσα διαλαμβάνει τὸ νομικὸν τοῦτο ἰλάμιον, τὸ ὁποῖον καὶ διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ἐπεκυρώθη". Μετὰ τοῦτον καὶ ὁ εἰρημένος χατῆ-Χαλὶλ-ἐφένδης βλέμμα βλοσυρὸν ἐπαφεὶς καθ' ἡμῶν καὶ ἐξηγριωμένον καὶ τὴν κεφαλὴν κινῶν καὶ ἐκφοβίσαι ἡμᾶς θέλων, εἶπε καὶ οὗτος οὕτω· "Ἐσεῖς τὴν τοῦ βασιλέως ἀπότομον προσταγὴν καὶ ἀπόφασιν ἔχετε σκοπὸν νὰ ἀναιρέσετε"; Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθημεν· "Ἡμεῖς οἱ δοῦλοι καὶ σκλάβοι τοῦ πολυχρονίου ἡμῶν βασιλέως μὴ γένοιτο νὰ φαντασθῶμεν κἂν τὸ τοιοῦτον· εἰς μὲν γὰρ τὰς δικαιοτάτας τῆς βασιλείας του ἀποφάσεις ἐσμὲν εὐπειθέστατοι, εἰς δὲ τὰς ἀδίκους καὶ παραλόγους ζητήσεις καὶ θελήσεις τῶν φίλων μας Ἀρμενίων οὔτε ἐστέρξαμεν προλαβόντως, οὔτε στέργομεν, ἐπειδὴ ἡ μεταξύ μας διαφορὰ εἰς τὸν ἐπὶ Ἐμὶν-πεϊ πρῶτον μουραφᾶ ἐθεωρήθη κατὰ νόμους, καὶ τέλος ἔλαβε, καὶ νομικὸν ἐγένετο ἰλάμιον, καὶ ὁρισμοὶ βασιλικοὶ ἐξεδόθησαν, καὶ διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ἐπεκυρώθησαν, καὶ εἰς ὅλα τὰ καλέμια καὶ κριτήρια κατεστρώθησαν· καὶ καθὼς εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστόν, μία ὑπόθεσις καὶ διαφορὰ ὅταν ἐννόμως θεωρηθῇ καὶ νομικῶς ἀποφασισθεῖσα λάβῃ τέλος, δὲν ἔπεται πλέον νὰ ἀναθεωρηθῇ καὶ τὰ περὶ ταύτης γεγονότα νομικὰ ἔγγραφα καὶ βασιλικὰ ἀποφαντικὰ προστάγματα καὶ θεσπίσματα νὰ μετατραπῶσιν ἀναιρεθέντα."

Πρὸς ταῦτα εἶπον ἡμῖν οἱ ῥηθέντες ὑπέρτιμοι καὶ μάλιστα ὁ Μεχμὲτ-Ταχὶρ-ἐφένδης (ὡσὰν ὁποῦ εἰς τὸν α' μουραφᾶν, ὡς προειρήκαμεν, αὐτός τε καὶ ὁ Ἐμὶν-πεϊς ἦσαν οἱ κριταί)· "Τὸ εἰς τὸν β' μουραφᾶν γεγονὸς ἰλάμιον παρὰ τοῦ Ἰζέτ-πεϊ εἶναι ὅμοιον καὶ ἀπαράλλακτον μὲ τὸ ἰλάμιον τὸ εἰς τὸν α' μουραφᾶν γενόμενον παρὰ τοῦ Ἐμὶν-πεϊ καὶ ἐμοῦ. Τοσοῦτον δὲ μόνον διαφέρουσιν, ὅτι τὸ μὲν τοῦ α' μουραφᾶ εἶναι διεξοδικόν, τὸ δὲ τοῦ β' εἶναι

συνοπτικόν". Εἴπομεν ἡμεῖς· "Εἰ οὖν εἰσὶν ὅμοια, τί τὸ αἴτιον τὸ νὰ ἀκυρωθῶσιν οἱ προεκδοθέντες βασιλικοὶ ὁρισμοί"; Ἀπεκρίθη τις τῶν ὑπερτίμων· "Τὰ προεκδοθέντα τοῖς Ῥωμαίοις χάτι-σσερίφια οὐ δυνατὸν ἀκυρωθῆναι". Εἶπεν ἄλλος τῶν συνεδριαζόντων· "Κατὰ τοὺς ἀνὰ χεῖρας ἑκάστου γένους σῳζομένους ἱεροὺς ὁρισμοὺς τοῦ σουλτὰν Σελίμη α', τοῦ κυριεύσαντος τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐχέτω ἕκαστον γένος τὴν κυριότητα εἰς τὰ ἐπιμαχόμενα μέρη". Πρὸς ταῦτα εἴπομεν ἡμεῖς· "Τὸ ἀνὰ χεῖρας ἡμῶν τῶν Ῥωμαίων σῳζόμενον χάτι-σσερίφι τοῦ σουλτὰν Σελίμη α', καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ ἔβαλον εἰς χεῖρας οἱ φίλοι μας Ἀρμένιοι, ἔχουσιν βάσιν καὶ θεμέλιον τὸν ἀχδιναμὲν τοῦ χαζρέτι Ὤμερ-Χαττάπ. Ἡμεῖς λοιπὸν οἱ Ῥωμαῖοι ὅτι ἔχομεν εἰς χεῖράς μας τὸν καθ' αὐτὸ ἰδιόχειρον ἀχδιναμὲν τοῦ χαζρέτι Ὤμερ, εἶναι ἀποδεδειγμένον καὶ ἀναντίρρητον, καὶ ὅτι κατ' ἐκεῖνον μᾶς ἐδόθη παρὰ τοῦ σουλτὰν Σελίμη α' καὶ ἰδιόχειρόν του αὐτόγραφον βασιλικόν, εἶναι ὁμολογούμενον. Ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι, ἐνῷ δὲν εἶδον τὸν χαζρέτι Ὤμερ, πῶς ἠμπόρεσαν καὶ ἔλαβον ἀχδιναμὲν παρ' αὐτοῦ, ὁποῦ καὶ εἰς τὸν ἀείμνηστον ἐκεῖνον Σελίμη τὸν ἔδειξαν καὶ κατ' ἐκεῖνον συμφώνως καὶ χάτι-σσερίφι ἔλαβον, ἐνῷ τότε εἰς τὸν καιρὸν τῆς βασιλείας του μήτε ἕνας Ἀρμένης ἁπλῶς εὑρίσκετο εἰς Ἱερουσαλήμ, ὄχι πατρίκης καὶ ῥουχπάνιδες καὶ γένος Ἀρμενίων, ἀγκαλὰ καὶ τώρα εἰς τοὺς παρόντας καιροὺς μόλις εὑρίσκονται εἰς Ἱερουσαλὴμ ἑκατὸν Ἀρμένιοι; Αὐτὰ τίνι τρόπῳ τὰ κατώρθωσαν, αὐτοὶ μόνοι τὸ ἰξεύρουσιν".

Πρὸς ταῦτα εἶπον ἡμῖν οἱ ἀρχικοί· "Ἀλλ' ἔχετε σκοπὸν νὰ ἀποβάλετε τοὺς Ἀρμενίους ἀπὸ τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ προσκυνήματα"; Ἀπεκρίθημεν "Οὐχί"· "Τοιγαροῦν ἂς ἔχωσι καὶ αὐτοὶ τὴν κυριότητα, καθὼς καὶ ἔκπαλαι". Εἴπομεν ἡμεῖς· "Τὰ περὶ τούτων προεθεωρήθησαν εἰς τὸν α' μουραφᾶν τὸν ἐπὶ Ἐμίν-πεϊ καὶ Ταχὶρ-ἐφένδη ὑπερτάτων κριτῶν, κατ' εὐχαρίστησιν καὶ συγκατάθεσιν ἑκατέρων τῶν μερῶν, καὶ ἐγένετο περὶ τούτων νομικὸν ἱλάμιον καὶ κατ' ἐκεῖνο ἐξεδόθησαν καὶ βασιλικοὶ ὁρισμοὶ διὰ χάτι-σσεριφίων ἐπικυρωμένοι, καὶ πάντα ἔλαβον τότε τὸ νόμιμον καὶ προσῆκον τέλος των". Πρὸς ταῦτα εἶπεν ὁ σσεϊχουλισλάμης ὁ ῥηθείς· "Ἐὰν

*

εἰς τὸ παρὰ τοῦ Ἐμίν-πεϊ καὶ Ταχὶρ-ἐφένδη προγεγονὸς νομικὸν ἰλάμιον περιλαμβάνεται ἀπαραλλάκτως τὸ θέσπισμα τοῦ σουλτὰν Σελίμη α′, καὶ κατ' ἔννοιαν καὶ κατὰ φράσιν καὶ κατὰ λέξιν καὶ κατὰ σύνθεσιν, δὲν εἶναι τρόπος νὰ ἀκυρωθῇ ὁ κατὰ τὸ ἰλάμιον ἐκεῖνο προεκδοθεὶς βασιλικὸς ὁρισμός, καὶ οἱ Ἀρμένιοι ἂς πάγουν νὰ τζαμπουνίζουν". Εἴπομεν ἡμεῖς· "Εὐμενέστατε ἡμῖν αὐθέντα, εἰς τὸ ῥηθὲν ἰλάμιον ἀπαραλλάκτως καθ' ὅλα περιλαμβάνεται τὸ θέσπισμα τοῦ σουλτὰν Σελίμη α′"· καὶ ταῦτα εἰπόντες, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν τὸν κατὰ τὸ ἰλάμιον ὡς προείπομεν τοῦ Ἐμίν-πεϊ ἐκδοθέντα ὁρισμὸν παρεθέμεθα τῷ ῥηθέντι μουφτῇ, ὃς καὶ ἀναγνωσθῆναι τοῦτον ἐπέταξεν εἰς ἐπήκοον πάντων παρρησίᾳ.

Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ῥηθέντος ὁρισμοῦ ἐσιώπησαν οἱ πάντες ἀρκετὴν ὥραν· ἔπειτα εἶπεν ὁ ἀνθύπατος ἐνατενίσας πρὸς τὸν μουφτῆν· "Ἑκάτερα τὰ γένη πρέπει νὰ φέρωσι τὰ εἰς χεῖράς των παλαιὰ ἔγγραφα καὶ θεσπίσματα εἰς τὴν ὑπατικὴν αὐλήν· καὶ ἀφ' οὗ ἐπιθεωρηθῶσι μεταφρασθῶσι καὶ παραβληθῶσι πρὸς ἄλληλα, τότε θέλει φανῇ τὸ δίκαιον τίνος εἶναι, καὶ τότε θέλει δοθῇ πρὸς αὐτοὺς ἡ τελευταία ἀποφασιστικὴ ἀπόκρισις". Καὶ οὕτως ἀπελύθημεν, ἀναχωρήσαντες ἀπὸ τῆς αὐλῆς, ὡς εἴρηται, τοῦ μουφτῆ. Τῇ γοῦν κθ′ ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπέστειλεν ἡ μακαριότης του εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν πρὸς τὸν ἀνθύπατον τὰ κάτωθεν ἔγγραφα· τὸν ἀχδιναμὲν τοῦ Ὤμερ-Χαττάπ, ὃς εἶναι ἀραβικός· τὸν ὁρισμὸν τοῦ σουλτὰν Μεχμέτη β′, ἁλωτοῦ τῆς πόλεως· τὸν ὁρισμὸν τοῦ σουλτὰν Σελίμη α′, πορθητοῦ τῆς Αἰγύπτου, καὶ τὸν τοῦ υἱοῦ του Κανὼν-Σουλεϊμάν· τὰ ὁποῖα μετὰ παρέλευσιν ἱκανῶν ἡμερῶν πάλιν ἐπεστράφησαν διὰ τοῦ μπεϊζαδὲ Παναγιωτάκη Μουρούζη πρὸς τὴν μακαριότητά του, καὶ ἔκτοτε ἄχρι τῆς ιη′ ἰανουαρίου ,αωιβ′, ἤτοι εἰς διάστημα σχεδὸν ἐννεάμηνον, ἄκρα ἦν σιωπή, καὶ οὐδεὶς ἐγίνετο ἢ ἠκούετο λόγος περὶ τῆς διαφορᾶς ταύτης.

Περὶ τὰ τέλη δ' ὀκτωβρίου τοῦ ,αωια′ ἔτους τοῦ μὲν πεϊζαδὲ Δημητράκη Μουρούζη, διερμηνέως τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας εἰς τὸ εἰς Σοῦμλαν εὑρισκόμενον βασιλικὸν ὀρδί, παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα καρα-

τομηθέντος, τοῦ δὲ αὐταδέλφου του πεϊζαδὲ Παναγιωτάκη Μουρούζη, τοῦ καὶ τὰ τῆς δραγουμανείας διέποντος ἐν Βασιλευούσῃ, περὶ τὰς ἀρχὰς νοεμβρίου ἐπὶ τῆς Σιδηρᾶς λεγομένης Πύλης καὶ τούτου ἀνελπίστως ἀποτμηθέντος (ὧν ἡ μνήμη ἐν ἐγκωμίοις αἰώνιος), ἀντικατέστη εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν μέγας διερμηνεὺς ὁ ἐνδοξότατος κύριος Ἰακωβάκης Ἀργυρόπουλος. Κατὰ γοῦν τὴν ιθ' ἰανουαρίου τοῦ αὐτοῦ ,αωιβ' ἔτους διεμηνύθη ἀνελπίστως ὁ μακαριώτατος κῦρ Πολύκαρπος παρὰ τοῦ τότε ἀνθυπάτου Ῥουστῆ-πασσα (ὁ γὰρ πρὸ αὐτοῦ Ἀχμὲτ-Σσιακίρ-πασσας καθαιρεθεὶς τῆς ἀνθυπατείας ἐξωρίσθη εἰς τὴν νῆσον Κῶ), ἵνα ἀπέλθῃ πρὸς αὐτὸν ἐν τῇ ὑπατικῇ αὐλῇ καὶ λάβῃ ἀμέσως παρ' αὐτοῦ τὸν περὶ τῆς διαφορᾶς τῆς προλαβούσης ἐκδοθέντα ἤδη ὑψηλὸν ὁρισμόν, τὸν καὶ διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ἐπικυρωθέντα· ἀλλ' ὁ μακαριώτατος μὴ δυνάμενος τότε ἀπελθεῖν ἀνταπέστειλεν ἀνθ' ἑαυτοῦ τὸν πανιερώτατον ἅγιον πρώην Πρεσρένης κῦρ Γεράσιμον, ὡς προλαβόντως Ἁγιοταφίτην γενόμενον, καὶ ἔλαβε τὸν ὑψηλὸν ὁρισμὸν παρὰ τοῦ εἰρημένου ἀνθυπάτου Ῥουστῆ-πασσα διὰ τοῦ ῥηθέντος ἐνδοξοτάτου δραγουμάνου Ἀργυροπούλου. Ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι μ' ἄλον ὁποῦ καὶ ἐκεῖνοι τὸν αὐτὸν κατ' ἔννοιαν ὁρισμὸν ἔλαβον, πλὴν δὲν εὐχαριστήθησαν οἱ ἐπάρατοι εἰς αὐτόν, ἀλλ' ὑπενήργησαν καὶ ἐξέλαβον καὶ ἄλλους δύο ὁρισμούς, ὧν ὁ μὲν εἷς διελάμβανεν, ἵνα ὁ εἷς τὸν α' μουραφᾶν ἐκδοθεὶς καὶ διὰ χατ-σσεριφίου ἐπικυρωθεὶς ὑψηλὸς ὁρισμός, ἀκυρωθεὶς καὶ καταργηθεὶς ἀπὸ τῶν καλεμίων καὶ σιτζιλλίων, ἐγκαταγραφῇ ὁ ἤδη ἐσχάτως ἐκδοθείς· ὁ δὲ ἕτερος περιεῖχεν, ἵνα γενομένης τῆς ἐκτιμήσεως τῶν ἐξόδων τῶν τοῖς Ἀρμενίοις ἐξιδιασμένων ἐν τῷ ναῷ μερῶν, ἀποδοθῇ ἡ ἐκτιμηθεῖσα ποσότης ἀνελλιπῶς εἰς τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων παρὰ τῶν Ἀρμενίων.

Λαβόντες δὲ τοὺς ὁρισμοὺς τούτους ἐζήτησαν καὶ τρεῖς μουπασίριδες παρὰ τῆς Πόρτας, ἕνα μουβελλᾶν, ἕνα χοτζακιάνην καὶ ἕνα μεϊμὰρ-καλφασῆ, τοὺς ὁποίους καὶ ἔλαβον, καὶ ὁδηγήσαντες τὰ ὅσα ἤθελον εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπέστειλαν πρὸς ἐνέργειαν τῶν εἰρημένων ὁρισμῶν. Οἱ ὁποῖοι φθάσαντες εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐπὶ κριτηρίου ἀναγνόντες τοὺς ὁρισμούς, πρῶτον μὲν κατέγραψαν

ἐκείνους εἰς τοὺς κώδικας τοῦ κριτηρίου, ἐξαλείψαντες τὴν καταγραφὴν τοῦ ἡμῖν προλαβόντως ἐκδοθέντος ὁρισμοῦ διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου, εἰς τὸν πρῶτον ὡς εἴρηται μουραφᾶν ἐπὶ τοῦ Ἐμίνπεϊ· ἔπειτα ἀπελθόντες εἰς τὸν ναὸν ἐξετιμήσαντο τὰ εἰς τῶν Ἀρμενίων μέρη κατὰ ἀναλογίαν τῶν ἐδικῶν μας μερῶν ἐξοδευθέντα, καὶ ἐλογίσαντο ἐκεῖνα γρόσια τριάκοντα τέσσαρας χιλιάδας καὶ πεντακόσια εἰκοσιεννέα καὶ κθ' ἄσπρα ψιλά, ἄνευ τῶν ἐργατικῶν ἡμερομισθίων· τὰ ὁποῖα γρόσια ἠθέλησαν τότε ἀμέσως νὰ τὰ ἐκπληρώσουν πρὸς ἡμᾶς οἱ Ἀρμένιοι διὰ τῶν εἰρημένων μουπασίριδων εἰς Ἱερουσαλήμ, ἀλλ' οἱ ἡμέτεροι οὐδὲ ὀβολὸν ἠθέλησαν λαβεῖν παρ' αὐτῶν, εἰπόντες αὐτοῖς, ὅτι "Ὁ πάτριάρχης ἡμῶν καὶ τὸ γένος εἶναι εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἀπελθόντες ἐκπληρώσατε τὴν ποσότητα αὐτήν"· καὶ οὕτως ἀπεποιήθησαν τὴν περιλαβὴν καὶ ἐκπλήρωσιν τῶν Ἀρμενίων. Εἶτα ἐζήτησαν οἱ Ἀρμένιοι νὰ τοῖς δοθῇ ἀπὸ τοῦ κριτηρίου διὰ τῶν αὐτῶν εἰρημένων μουπασίριδων καὶ κλειδὶ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Βηθλεέμ, διὰ νὰ εἰσέρχωνται ἀκωλύτως καὶ καταβαίνοντες εἰς τὸ Ἅγιον Σπήλαιον νὰ λειτουργῶσιν, καὶ ἐν τῇ Γεθσημανῇ ἐπὶ τοῦ Θεομητορικοῦ Μνήματος καθ' ἑκάστην· ἀλλ' ὁ τότε μουλλᾶς, Μουσαννὶφ-ἐφένδης ἐπιλεγόμενος, φιλοδίκαιος ὢν καὶ μετὰ τὴν ἀκριβεστάτην ἐξέτασιν καὶ ἔρευναν τῆς ἀρχαίας συνηθείας πληροφορηθεὶς παρὰ πολλῶν ἀξιοπίστων καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ἰδίων Ἀρμενίων, ὅτι οἱ Ἀρμένιοι εἶχον ἀπ' ἀρχῆς συνήθειαν δύο φορὰς τὸν καθέκαστον χρόνον νὰ λειτουργῶσιν εἰς Βηθλεὲμ ἐπὶ τῆς τραπέζης τῶν Κοπτοχαμπεσίων (καὶ τοῦτο μὲ γράμμα ἀδείας παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου τῶν Ἱεροσολύμων), καὶ δύο φοραῖς τὴν ἑβδομάδα νὰ λειτουργῶσιν εἰς τὴν ἁγίαν Γεθσημανῆ, μίαν φορὰν ἐπὶ τοῦ Θεομητορικοῦ Μνήματος καὶ μίαν φορὰν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀλταρίου των, οὐκ ἐνέδωκεν εἰς τὰ ζητήματά των, ὡς παράλογα ὄντα καὶ παρὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν καὶ ἐναντία εἰς τὸν ἀνὰ χεῖρας αὐτῶν ὁρισμόν, τὸν διαλαμβάνοντα ὅτι ἕκαστον γένος νὰ ἐξακολουθῇ καὶ νὰ ἐκτελῇ τὰ τῆς θρησκείας του κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν. Οἱ δὲ Ἀρμένιοι ἰδόντες τὸ ἀνένδοτον τοῦ

ρηθέντος μουλλᾶ ὑπεσχέθησαν αὐτῷ ἑκατὸν χιλιάδας γρόσια, νομίσαντες ὅτι διὰ τῆς δόσεως θέλουσι κατορθώσει τοὺς σκοπούς των· ἀλλ' ἀπέτυχον· ὁ γὰρ εἰρημένος μουλλᾶς οὔτε νὰ τὸ ἀκούσῃ δὲν ἠθέλησεν. Ὅθεν οἱ Ἀρμένιοι ἀπελπισθέντες ἀπὸ αὐτὸν ἄλλα ἐτεχνεύθησαν καὶ εἰς ἄλλην ὁδὸν ἐτράπησαν· ὄντες γὰρ βέβαιοι, ὅτι ἂν τὸ κλειδὶ ὁποῦ ζητοῦν εἰς Βηθλεὲμ κατορθώσωσι νὰ λάβωσι τώρα, οὐδέποτε εἰς τὸν αἰῶνα θέλουσι λάβει, προσέπεσον εἴς τινας τῶν ἐντοπίων προκρίτων καὶ πρὸς τὸν ἀπὸ Βασιλευούσης ἐλθόντα μουβελλᾶν, καὶ πλήσαντες αὐτοὺς χρημάτων καὶ δώρων ἔλαβον παρ' αὐτῶν ἀναφορὰς πρὸς τὸ Ὑψηλὸν Δεβλέτι κατὰ τοῦ μουλλᾶ, ὅτι δηλαδὴ δωρολήπτης ὢν καὶ παρὰ τῶν Ῥωμαίων πλῆθος χρημάτων λαβὼν οὐκ ἐνέδωκεν ὅλως εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν βασιλικῶν χάτι-σσεριφίων, καὶ ὑπερασπιζόμενος τοὺς Ῥωμαίους ἀδικεῖ τοὺς Ἀρμενίους, μὴ συγχωρῶν νὰ δοθῇ καὶ τοῖς Ἀρμενίοις κλειδὶ ἐν Βηθλεέμ, διὰ νὰ ἐκτελῶσι τὰ ἔθιμά των καὶ οἱ Ἀρμένιοι ἐκεῖ, ὁμοίως καὶ ἐν τῇ Γεθσημανῇ ἐπὶ τοῦ μνήματος τῆς Σίττι-Μεριέμ.

Ταύτας τὰς ἀναφορὰς λαβόντες οἱ Ἀρμένιοι καὶ κρυφίως ἀποστείλαντες εἰς Βασιλεύουσαν πρὸς τοὺς οἰκείους των ἐξέλαβον ὁρισμὸν διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ἐκδοθέντα, ὅτι ἡ Βηθλεὲμ καὶ ἡ Γεθσημανὴ νὰ εἶναι συντροφικὴ μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Ἀρμενίων· ὁ δὲ ὁρισμὸς ἦν ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν τῆς Δαμασκοῦ ἡγεμόνα καὶ πρὸς τὸν μουσελλήμην τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ πρὸς τὸν ἐλευσόμενον μουλλᾶν τῆς Ἱερουσαλήμ· τὸν γὰρ εἰρημένον ὑπερασπιστὴν τοῦ δικαίου μᾶλλον ἢ ἡμῶν ἐνήργησαν οἱ Ἀρμένιοι ἵνα ἐξορισθῇ· οὗτινος ἐξορισθέντος καὶ τοῦ νέου μουλλᾶ Χαλιδὶ-ζαδὲ-Μουσᾶ-ἐφένδη Ἱεροσολυμίτου ἀπὸ Βασιλευούσης φθάσαντος, καὶ τοῦ εἰρημένου ὁρισμοῦ ἐπὶ συνελεύσεως εἰς τὸν Μεχκεμὲν ἀναγνωσθέντος, ἔλαβον οἱ Ἀρμένιοι τὸ ἥμισυ τῆς ἁγίας Γεθσημανῆς καὶ κλειδὶ μιᾶς θύρας ἐν Βηθλεέμ· καὶ οὕτως εἰσερχόμενοι ἀκωλύτως εἰς τὰ εἰρημένα δύο προσκυνήματα ὡς κύριοι ἐκτελοῦσι τὰ τῆς θρησκείας των, ὡς θέλουσιν, ἄχρι τῆς σήμερον. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα εἰργάσαντο καθ' ἡμῶν καὶ οἱ Ἀρμένιοι, καθὰ ἡ ἱστορία μέχρι τοῦδε πάνυ συντόμως ἐδήλωσεν.

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ,

περιέχον τὰς μεταφράσεις τῶν ἀναγκαιοτέρων ὁρισμῶν τῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐκδοθέντων ἡμῖν περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ προσκυνημάτων παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν σουλτάνων, καὶ πρῶτον τοῦ ἀχδιναμὲ τοῦ Ὤμερ-Χαττάπ, τοῦ δοθέντος τῷ πατριάρχῃ Σωφρονίῳ α΄ ἐν τῷ καιρῷ τῆς παραδόσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ παρ' αὐτοῦ ἐν ἔτει σωτηρίῳ χλη΄, ὀθωμανικῷ δὲ ιε΄ ἀπὸ τῆς τοῦ Μωάμεθ φυγῆς.

1.

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐλεοῦντος καὶ ἐλεήμονος Ὤμερ υἱὸς Χαττάπ.

Χάρις τῷ Θεῷ τῷ ποιήσαντι ἡμᾶς ἐνδόξους διὰ τοῦ Ἰσλαμίου (εὐσεβείας) καὶ τιμήσαντι διὰ τῆς πίστεως καὶ ἐλεήσαντι διὰ τοῦ προφήτου αὐτοῦ Μωάμεθ (ἐφ' ᾧ εὔξαιτο ὁ Θεὸς καὶ εἰρήνη εἴη ἐπ' αὐτῷ), καὶ ὁδηγήσαντι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς πλάνης καὶ συναγαγόντι ἡμᾶς δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς διασπορᾶς, καὶ ἑνώσαντι τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ δόντι νίκας ἡμῖν κατὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ στερεώσαντι ἡμᾶς εἰς τὰς χώρας, καὶ καταστήσαντι ἡμᾶς ἀδελφοὺς συνηγαπημένους. Εὐχαριστήσατε οὖν τῷ Θεῷ οἱ λάτραι τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ χάριτι. Τὸ παρὸν εἶναι γράμμα ἐμοῦ τοῦ Ὤμερ υἱοῦ Χαττὰπ καὶ ἐδόθη τῷ ἐντίμῳ καὶ σεβασμίῳ πατριάρχῃ τοῦ βασιλικοῦ ἔθνους Σωφρονίῳ ἐν τῷ ὄρει τῶν Ἐλεῶν, τῷ τόπῳ τῆς ἱερᾶς Ἱερουσαλήμ, συνθήκη καὶ ὑπόσχεσις εἰς περίθαλψιν τῶν ὑποτελῶν καὶ ἱερέων καὶ καλογήρων καὶ καλογραίων, ἔνθα ἤθελον εἶναι καὶ ὅπου ἤθελεν εὑρίσκονται, καὶ εἰς τὸ νὰ ἔχωσιν παρ' ἡμῶν ἐμπιστοσύνην (ὅταν γὰρ ὁ ὑποτελὴς φυλάττῃ τὰ τῆς ὑποτελείας καθήκοντα, πρέπει νὰ ἔχῃ ἐμπιστοσύνην παρά τε ἡμῶν τῶν πιστῶν καὶ παρὰ τῶν μεθ' ἡμᾶς ἡγεμονευσόντων) καὶ εἰς τὸ νὰ ἐκκόψῃ ἀπὸ αὐτοὺς τὰ αἴτια τῶν ἐνοχλήσεων αὐ-

[1] [Ὅρα τὸ ἀραβικὸν κείμενον μεθ' ἑλληνικῆς ἑρμηνείας ἀκριβεστέρας ἐν τῷ βιβλίῳ Βενιαμὶν Ἰωαννίδου, Τοῦ προσκυνηταρίου τῆς Ἁγίας Γῆς τεῦχος α΄. Ἐν Ἱεροσολύμοις 1877, σ. 144-145. Πρβλ. (Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σινᾶ), Ἀπάντησις κατὰ τοῦ ζητήματος τοῦ κ. Εὐγενίου Βορὲ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Ἁγίων Τόπων. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1851, σ. 47-51. Κωνσταντίου α΄ τοῦ ἀπὸ Σιναίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Βυζαντίου βιογραφία καὶ συγγραφαὶ αἱ ἐλάσσονες. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1866, σ. 260-261. Γρηγορίου Παλαμᾶ Ἱεροσολυμιάς, ἤτοι σύντομος ἱστορία τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ. Ἐν Ἱεροσολύμοις 1864, σ. τιβ΄-τιδ΄].

τῶν κατὰ τὴν ἣν ἔδειξαν ὑποταγὴν καὶ εὐπείθειαν· καὶ εἰς τὸ νὰ εἶναι ἐμπιστοσύνη ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῶν μοναστηρίων αὐτῶν καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ὑπὸ τὴν κυριότητα αὐτῶν λοιπῶν προσκυνημάτων, τῶν ἐντὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐκτὸς ὄντων· τὰ ὁποῖα εἶναι ὁ Καμαμὲς (ἤτοι ὁ ναὸς τῆς Ἀναστάσεως)[1] καὶ ἡ ἐν Βηθλεὲμ μεγάλη ἐκκλησία τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ (ἐφ' ᾧ εἴη εἰρήνη) καὶ τὸ σπήλαιον τὸ ἔχον τρεῖς θύρας, μεσημβρινήν, ἀρκτικὴν καὶ δυτικήν· καὶ εἰς τὸ νὰ εἶναι τὰ λοιπὰ εὑρισκόμενα ἐκεῖ χριστιανικὰ ἔθνη (ἤτοι οἱ Ἴβηρες καὶ οἱ Χαμπέσιοι) καὶ ἐκεῖνοι ὅπου ἔρχονται χάριν προσκυνήσεως Φράγκοι, Κόπται, Συριάνοι, Ἀρμένιοι, Νεστοριανοί, Ἰακωβῖται καὶ Μαρωνῖται, ὑποκείμενοι καὶ ἀκόλουθοι εἰς τὸν ῥηθέντα πατριάρχην· καὶ αὐτὸς νὰ εἶναι πρωτεύων ἐπ' αὐτῶν, ἐπειδὴ ἐδόθησαν παρὰ τοῦ τιμίου καὶ ἀγαπητοῦ προφήτου, τοῦ παρὰ τοῦ ὑψίστου Θεοῦ ἀπεσταλμένου, καὶ ἐδοξάσθησαν τῇ σφραγῖδι τῆς τιμίας αὐτοῦ χειρός, καὶ ἐπρόσταξεν εἰς τὸ νὰ ἔχωμεν εὔνοιαν πρὸς αὐτοὺς καὶ νὰ ἔχωσιν ἐμπιστοσύνην παρ' ἡμῶν. Ὁμοίως οὖν καὶ ἡμεῖς οἱ πιστοὶ εὐεργετοῦμεν αὐτοὺς πρὸς χάριν καὶ τιμὴν τοῦ εὐεργετήσαντος αὐτούς· διὸ καὶ θέλουσιν εἶναι ἐλεύθεροι ἀπὸ τὸ χαράτζι καὶ ἀπὸ τὸ καφάρι καὶ ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ ὅλας τὰς ἐπηρείας καὶ φόρους ἔν τε τῇ ξηρᾷ καὶ ἐν ταῖς θαλάσσαις, καὶ ἐν τῷ εἰσέρχεσθαι αὐτοὺς εἰς τὸν Καμαμὲ καὶ εἰς τὰ λοιπά των προσκυνητήρια νὰ μὴ πληρώνουν οὐδέν· οἱ δὲ λοιποὶ τῶν χριστιανῶν τῶν προσερχομένων εἰς τὸν Καμαμὲ χάριν προσκυνήσεως νὰ δίδῃ ἕκαστος αὐτῶν πρὸς τὸν πατριάρχην ἓν δράμι ἀσημίου καὶ ἓν τρίτον τοῦ δραμίου. Πᾶς οὖν πιστὸς καὶ πᾶσα πιστὴ θέλει φυλάττῃ τὰ ὅσα ἐπροστάξαμεν ἐν τῷ παρόντι, ἢ βασιλεὺς ἤθελεν εἶναι, ἢ κριτής, ἢ ἡγεμὼν ἐξουσίαν ἔχων ἐπὶ τῆς γῆς, πλούσιος ἢ πένης ἀπὸ τοὺς πιστοὺς καὶ ἀπὸ τὰς πιστάς. Καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἡ παροῦσα ἡμετέρα ἐπιταγή, ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς ὁμηγύρεως τῶν ἐντίμων φίλων, τοῦ Ἀπδουλλᾶ, τοῦ Ὀσμὰν υἱοῦ Ἀφφάν, τοῦ

[1] Οὕτω γὰρ οἱ Μωαμεθανοὶ ἐπονομάζουσιν αὐτόν, παραφθείραντες τὴν ἀραβικὴν λέξιν *κιάμε*, δηλοῦσαν τὴν ἀνάστασιν.

Σάεδ υἱοῦ Ζεΐδ, τοῦ Ἀπδιρραχμὰν υἱοῦ Ἄουφ καὶ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν καὶ ἐντίμων φίλων. Βεβαιωθήτω οὖν ἕκαστος εἰς τὰ γραφόμενα ἐν τῷ ἡμετέρῳ γράμματι, καὶ ἐνεργείτω κατὰ τοῦτο, ἀφίνοντάς το πάλιν εἰς τὰς χεῖράς των· εὔξαιτο δὲ ὁ Θεὸς καὶ δόφη εἰρήνην ἐπὶ τῶ δεσπότῃ ἡμῶν Μωάμεθ καὶ ἐπὶ τῇ ὁμηγύρει αὐτοῦ, καὶ εὐχαριστία τῷ Θεῷ, τῷ κυρίῳ τῶν κόσμων. Ἱκανὸς ἡμῖν ὁ Θεὸς καὶ κάλλιστός ἐστιν ἐπίτροπος. Ἐγράφη τῇ κ' τοῦ μηνὸς Ῥεπιουλλεββέλ, τῷ ιε' (ἔτει) τῆς προφητικῆς φυγῆς. Ὅστις δὲ ἀναγνώσῃ τὴν παροῦσαν ἡμετέραν ἐπιταγὴν καὶ παραβῇ αὐτήν, ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως θέλει εἶναι παραβάτης τῆς διαθήκης τοῦ Θεοῦ καὶ μισητὴς τοῦ ἠγαπημένου αὐτοῦ ἀποστόλου.

2.

Μετάφρασις συνοπτικὴ τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ σουλτὰν Μεχμέτη β', ἁλωτοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ δοθέντος τῷ πατριάρχῃ Ἀθανασίῳ [1].

Τὸ βασιλικὸν ἐπ' αὐτῷ αὐτόγραφον, ἤτοι χάτι-σσερίφι· «Κατὰ τὴν περίληψιν τοῦ ἱεροῦ μου ὁρισμοῦ ἐνεργείσθω· ὅστις δὲ θελήσει νὰ ἀναιρέσῃ τὸ εὐλογημένον εὐτυχὲς καὶ ἰσχυρόν μου τοῦτο χάτι, ἔστω ὑπεύθυνος τῷ τοῦ Θεοῦ ἀναθέματι».

Ὁ βασιλικὸς ὅλος ὁρισμός.

Μὲ τὴν δύναμιν τοῦ ὑψίστου Θεοῦ καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ τιμίου προφήτου ἁλωθείσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦλθον εἰς τὴν εὐτυχεστάτην μου αὐλὴν ἀπὸ διάφορα μέρη καὶ τόπους ἐλτζῆδες συγχαίροντές μοι ἀπὸ μέρους τῶν σσάχιδων καὶ κράλιδων δι' ἀναφορῶν αὐτῶν ἐπὶ τῇ ἁλώσει. Ἐλθὼν δὲ μετὰ τῶν καλογήρων του καὶ ὁ εἰς Ἱερουσαλὴμ πατριάρχης ἤδη τῶν Ῥωμαίων Ἀθανάσιος, ἐνεφάνισεν εἰς τὴν ὑψηλήν μου αὐλὴν τὰ εἰς χεῖρας αὐτοῦ ἱερὰ θεσπίσματα καὶ αὐτόγραφα τοῦ τε ὑπερεντίμου ἀποστόλου καὶ τοῦ Ὤμερ-Χαττὰπ καὶ τῶν προπαρελθόντων βασιλέων, καὶ ἐξητήσατο, ἵνα κατὰ τὸ ἀνέκαθεν γεγονὸς αὐτοῖς ἔλεος ἔχωσι πάλιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ χρῆσίν των τὸν ἐντὸς τῆς

[1] [Ἀπάντησις κατὰ τοῦ ζητήματος τοῦ κ. Εὐγενίου Βορὲ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Ἁγίων Τόπων, σ. 152-154. Κωνσταντίου βιογραφία καὶ συγγραφαὶ αἱ ἐλάσσονες, σελ. 314-315].

Ἱερουσαλὴμ ὄντα Καμαμὲ καὶ ὅλα τὰ ἐν αὐτῷ ἐμπεριεχόμενα προσκυνήματα, καὶ τὸν Ἅγιον Ἰάκωβον (=τὸν τοῦ Ζεβεδαίου), μοναστήριον τῶν Γκιουρτζήδων, καὶ τὰ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ εὑρισκόμενα προσκυνήματα καὶ μοναστήρια καὶ ἐκκλησίας καὶ τὴν ἐν τῇ Βηθλεὲμ τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ μεγάλην ἐκκλησίαν καὶ τὸ Σπήλαιον καὶ τὰ κλειδία τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τριῶν θυρῶν, τῆς μεσημβρινῆς δυτικῆς καὶ ἀρκτικῆς, καὶ τὰ ἐν τῇ Βηθλεὲμ εὑρισκόμενα χριστιανικὰ γένη, τὰ τῷ πατριάρχῃ ὑποκείμενα· καὶ ἵνα αὐτοί τε καὶ τὰ ἀφιερώματα αὐτῶν ὦσιν ἐλεύθεροι ἀπὸ τὰ χαράτζια, πάτζια, καφάρια, καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ βίαια δοσίματα. Κατ' ἐκείνους λοιπὸν τοὺς ὁρισμοὺς καὶ κατὰ τὸ ἀνέκαθεν γεγονὸς πρὸς αὐτοὺς ἔλεος ἠλέησε καὶ ἡ ἡμετέρα βασιλεία τούτους, καὶ διὰ τοῦ παρόντος μου ὑψηλωνύμου ὁρισμοῦ ἐπρόσταξα, ἵνα οἱ ἐξουσιάζοντες τὰς ἐν τῇ ξηρᾷ καὶ θαλάσσῃ ὑποκειμένας τῇ βασιλείᾳ μου ἐπαρχίας ὑπερασπίζωνται τὸν πατριάρχην καὶ τοὺς καλογήρους τῆς Ἱερουσαλήμ, χωρὶς νὰ ἐνοχλοῦνται παρ' οὐδενός· ὅστις δὲ ἀπὸ τῶν ἑξῆς διαδόχων μου καὶ ἀπὸ τῶν ὑπερτάτων βεζυράδων, οὐλαμάδων καὶ ἐξουσιαστῶν καὶ δούλων τῆς βασιλικῆς μου αὐλῆς, καὶ ἁπλῶς ἀπὸ τῶν τῆς Μωαμετανικῆς φυλῆς, ἢ πρὸς χάριν, ἢ πρὸς ἀπόλαυσιν ἄσπρων, θελήσει νὰ ἀνατρέψῃ τοὺς πάλαι παρὰ τοῦ προφήτου καὶ τοῦ Ὤμερ-Χαττὰπ καὶ παρὰ τῶν προπαρελθόντων βασιλέων καὶ ἤδη παρὰ τῆς ἡμετέρας βασιλείας δωρηθέντας ἱεροὺς καὶ ὑψηλοὺς ὁρισμούς, νὰ ὑποπέσῃ εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ προφήτου. Οὕτω γινωσκέτωσαν. Ἐγράφη περὶ τὰ μέσα μηνὸς Σεββάλ, ἐν ἔτει τῆς προφητικῆς φυγῆς 862, ἐν Κωνσταντινουπόλει.

3.

Μετάφρασις τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ σουλτὰν Σελίμη α', ἁλωτοῦ τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἱερουσαλήμ, δοθέντος ἐν Ἱερουσαλὴμ τῷ πατριάρχῃ Δωροθέῳ ἢ Ἀττάλλᾳ ἀραβιστὶ λεγομένῳ [1].

Τὸ ἐπ' αὐτῷ βασιλικὸν αὐτόγραφον (χάτι-σσερίφι)· «Κατὰ τὸν

[1] [Ἀπάντησις κατὰ τοῦ ζητήματος τοῦ κ. Εὐγενίου Βορέ, σ. 154-157. Κωνσταντίου βιογραφία καὶ συγγραφαὶ αἱ ἐλάσσονες, σ. 315-317. Γρηγορίου Παλαμᾶ Ἱεροσολυμιάς, σ. υο'- υοβ. Βενιαμὶν Ἰωαννίδου τοῦ προσκυνηταρίου τῆς Ἁγίας Γῆς τεῦχος α', σ. 177-178].

ἱερόν μου ὁρισμὸν ἐνεργείσθω· ὅστις δὲ ἤθελε κάμῃ ἀλλεοτρόπως καὶ ἤθελεν ἀνατρέψῃ αὐτόν, νὰ ὑποπέσῃ εἰς τὸ σπαθὶ τοῦ Θεοῦ».

Ὁ ὁρισμός.

Τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου Θεοῦ καὶ τοῦ ἠγαπημένου αὐτοῦ ἀποστόλου ἐλθὼν εἰς Ἱερουσαλήμ, τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ μου, κατὰ τὴν κε' τοῦ μηνός Σεφέρ, ἐκυρίευσα αὐτήν. Ὁ οὖν πατριάρχης τῶν Ῥωμαίων Ἀττάλλας λεγόμενος ἐλθὼν μετὰ τῶν λοιπῶν καλογήρων καὶ ὑποτελῶν ἐξητήσατο, ἵνα τὰς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ κειμένας ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια καὶ προσκυνήματα ἔχωσι καὶ πάλιν, καθὼς καὶ ἀπ' ἀρχῆς, ὑπὸ τὴν κυριότητα καὶ χρῆσίν των, κατὰ τὸν ἱερὸν ἀκτιναμὲν τοῦ Ὅμερ καὶ κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν προπαρελθόντων βασιλέων. Ἐπρόσταξα γοῦν καὶ ἐγὼ μὲ τὸν παρόντα μου ἱερὸν ὁρισμόν, ἵνα ἐξουσιάζῃ τὸ ἀντικρὺ τῆς πύλης τοῦ Καμαμὲ κατὰ μεσημβρίαν κείμενον Μουγτεσὲλ [1] μὲ τὰ ἀρχαῖα δύο μανουάλια καὶ τὰς κανδήλας, τὸ ἄνω καὶ κάτω τῶν τεσσάρων καμαρῶν τῶν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ λεγομένου τόπου κειμένων, τοῦ τῇ πατριαρχείᾳ ὑποκειμένου· τὸ ἄνω καὶ κάτω τῶν ἑπτὰ καμαρῶν τῶν κειμένων ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς δεσποίνης Μαρίας λεγομένου [2]· τὸ μέσον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας [3], τὸν Τάφον καὶ τὸν Κουμπὲν [4] μὲ ὅλα τὰ προσκυνήματα [5]· τὰς ἐκτὸς τοῦ Καμαμὲ ἐν τῇ αὐλῇ κειμένας τρεῖς ἐκκλησίας [6], τὴν ἀντικρὺ τούτων ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου [7], τὴν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐκκλησίαν τῆς Ἑλένης λεγομένην, καὶ τὴν ἁγίαν Θέκλαν· τὴν Σεϊδανάγιαν [8], τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου, τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ τοῦ Ἀρχαγγέλου, τοῦ ἁγίου Γεωρ-

[1] Τὴν Ἀποκαθήλωσιν ἐννοητέον. — [2] Τὰς Κλάπας ἐννοεῖ, ἔνθα τὸ παρεκκλήσιον τῆς Θεοτόκου καὶ τὸ ἔδαφος τῶν ἑπτὰ καμαρῶν, καὶ τὰ ἐπάνω τούτου κατηχούμενα, τὰ ὁποῖα τὴν σήμερον εὑρίσκονται ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ χρῆσιν τῶν ἁρπακτικῶν χειρῶν τῶν Φράρων. — [3] Ἤτοι τὸ Καθολικὸν τοῦ ναοῦ. — [4] Τὸν μολυβδοσκέπαστον μεγάλον κουμπέν, τὸν ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου, ἐννοεῖ. — [5] Τὰ ἐντὸς τοῦ ναοῦ προσκυνητὰ παρεκκλήσια. — [6] Ἤτοι τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, τῶν μ' μαρτύρων, καὶ τὴν ἐν μέσῳ τούτων ἐκκλησίαν τῆς Ἀναστάσεως. — [7] Τὴν ὑπὸ τὸ μοναστήριον τοῦ Ἀβραὰμ κειμένην ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ θεολόγου, τὴν ὁποίαν κατακρατοῦσι τὴν σήμερον οἱ Ἀρμένιοι. — [8] Ἤτοι τὴν μονὴν τῆς θεοπρομήτορος Ἀννης.

γίου [1], τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (τοῦ Θεολόγου) μετὰ τοῦ κήπου [2], τοῦ ἁγίου Βασιλείου, τοῦ ἁγίου Νικολάου, τοῦ ἁγίου Δημητρίου, τῆς δεσποίνης Μαρίας [3], ἕτερον μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου [4] καὶ ἑτέραν ἐκκλησίαν τοῦ αὐτοῦ [5], τὸν Ἅγιον Ἰάκωβον (τὸν τοῦ Ζεβεδαίου) τῶν Γκιουρτζήδων [6], τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Γεωργίου [7], τὸ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ μνημεῖον τῆς δεσποίνης Μαριάμ, τὴν ἁγίαν Σιών [8], τὴν Φυλακὴν τοῦ Ἰησοῦ [9], τὸ Ὀσπήτιον τοῦ Ἅννα [10], τὰ εἰς τὸν κάμπον μνημεῖα, τὸ μοναστήριον τοῦ Σταυροῦ τῶν Γκιουρτζήδων, τὸ τοῦ ἁγίου Συμεών [11], τὸ τοῦ ἁγίου Ἡλιοὺ μὲ τοὺς ἐλαιῶνας καὶ ἀμπελῶνας, τὸ τοῦ ἁγίου Σάββα, τὸ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τὸ ἐν τῇ κώμῃ Πέϊ-τουζιάλα κείμενον, τὸ ἐν Βηθλεὲμ Σπήλαιον τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὰ κλειδία τῶν δύο θυρῶν, τῶν πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν, καὶ τὰ πέριξ δύο κομμάτια τῶν κήπων [12] καὶ τὸν ἐλαιῶνα καὶ τὰ μνημεῖά των, καὶ τὰ εἰς τὰ λοιπὰ χωρία ὄντα μοναστήρια καὶ ἐκκλησίας των, καὶ τοὺς τῷ πατριάρχῃ ὑποκειμένους Γκιουρτζήδας, Χαμπεσίους καὶ Σέρβους, καὶ ὅλα τὰ ἀφιερώματά των, καὶ τοὺς μητροπολίτας καὶ καλογήρους· καὶ ἵνα παραλαμβάνῃ τὰ κατάλοιπα τῶν ἀποθανόντων μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων καὶ καλογήρων, καὶ ἵνα εἰς τὴν πόρταν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸ Ζεμζὲμ-σουγιοῦ λεγόμενον νερόν [13], καὶ εἰς τὸ Ἀραπ-καφαρῆ καὶ εἰς ταῖς σκάλαις μὴ πληρώνῃ κουμέρκια καὶ μπάτζι, μήτε ὅταν κάμνωσι κιέσφια· καὶ ἵνα ὦσιν ἐλεύθεροι διόλου ἀπὸ ὅλα τὰ βίαια δοσίματα, καὶ ἵνα μὴ ἐνοχλῶνται ἀπὸ κανένα ἄλλο ἔθνος κατὰ τὸν παρόντα μου

[1] Τὸ νῦν λεγόμενον Νοσοκομεῖον.— [2] Τὸ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Φράρων ἤδη μοναστήριον.— [3] Τῆς Μεγάλης Παναγίας τανῦν λεγόμενον. — [4] Τὸ τοῦ τιμίου Προδρόμου.— [5] Τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ αὐτοῦ Προδρόμου ὑπόγειον ἐκκλησίαν. — [6] Τὴν σήμερον κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ οἱ ἐπάρατοι Ἀρμένιοι. — [7] Τὸ κατὰ τὴν Ἑβραϊκὴν κείμενον. — [8] Τὴν σήμερον εἶναι τζαμὶ τῶν Ὀθωμανῶν· τὴν αἰτίαν ὅρα εἰς τὸ β′ τμῆμα. — [9] Τὴν σήμερον εἶναι ἔρημον, κείμενον ἔνδον τοῦ ἤδη σαραγίου τοῦ ἐπάρχου τῆς Ἱερουσαλήμ. — [10] Τοῦτο κεῖται ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ παρὰ τῇ ἁγίᾳ Σιών, ὅπερ ἤδη κατακρατοῦσιν οἱ Ἀρμένιοι. — [11] Τὴν σήμερον εἶναι ἔρημον Καταμόνας λεγόμενον.— [12] Τὸ ἓν κομμάτι τούτων τῶν κήπων ἔχομεν τὴν σήμερον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μας· τὸ δ' ἄλλο κομμάτι κατακρατοῦσιν οἱ Φράγκοι ἄχρι τῆς σήμερον· τὸ ὁποῖον ἥρπασαν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ πατριάρχου Σωφρονίου· ὅρα τὸ β′ τμῆμα.— [13] Τὸν Ἰορδάνην ἐννοεῖ.

ἱερὸν ὁρισμόν, ἀλλὰ ἀπὸ πασῶν τῶν φυλῶν ὁ πατριάρχης τῶν Ῥωμαίων νὰ πρωτεύῃ. Κατὰ τὸν ἀχδιναμὲ λοιπὸν τοῦ Ὠμερ-Χαττὰπ καὶ κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν προπαρελθόντων βασιλέων οὕτω δέδωκα κἀγώ, καὶ μὲ τὸν παρόντα μου ἱερὸν ὁρισμὸν ἐπρόσταξα, ἵνα γίνεται ἡ ἐνέργεια ὃν τρόπον εἴρηται. Ἐὰν δὲ μετὰ τὴν σήμερον ἢ οἱ βασιλεύσοντες, ἢ οἱ ὑπέρτατοι βεζυράδες, ἢ οὐλαμάδες, ἢ σουλεχάδες, ἢ κατῆδες, ἢ βοεβοδάδες, ἢ πεϊτουλμάλιδες καὶ κασέμιδες, ἢ σουπασάδες, ἢ ζαΐμιδες καὶ τιμὰρ-σαχαπίδες, ἢ μουτεφερρικάδες καὶ τζαουσάδες, ἢ σιπαχῆδες καὶ γενιτζάροι, ἢ οἱ λοιποὶ ἁπλῶς ὑπηρέται καὶ δοῦλοι τῆς αὐλῆς μου θελήσωσι νὰ ἀνατρέψωσι τὸν παρόντα μου ὁρισμόν, οἱ τοιοῦτοι, ὁποῖοι καὶ ἂν ὦσιν, ἔστωσαν ὑπεύθυνοι εἰς τὴν ὀργὴν καὶ εἰς τὰ κολαστήρια τοῦ ὑψίστου Θεοῦ· ἐῶντες δὲ εἰς χεῖράς των τὸν ἱερόν μου ὁρισμόν, νὰ δείξωσιν εὐπείθειαν. Ἐγράφη ἐν ἔτει 923 τῆς φυγῆς. Ἐν Ἱερουσαλήμ.

4.

Μετάφρασις τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ Κανονῆ-Σουλεϊμάν, ὅνπερ ἐπὶ τῆς στεφηφορίας του δέδωκε τῷ πατριάρχῃ Γερμανῷ.

Τὸ ἐπ' αὐτῷ βασιλικὸν αὐτόγραφον (χάτι-χουμαγιοῦν)· «Κατὰ τὸν ἱερόν μου ὁρισμὸν ἐνεργείσθω· ὁ δὲ ἀνατρέψας αὐτὸν να ὑποπέσῃ εἰς τὰ βασανιστήρια τοῦ ὑψίστου Θεοῦ καὶ εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ ὑπερεντίμου προφήτου» [1].

Ὁ ὁρισμός.

Ὁ ἤδη ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικῶν πατριάρχης τῶν Ῥωμαίων Γερμανὸς λεγόμενος ἀνέφερεν εἰς τὴν αὐλήν μου δι' ἀναφορᾶς του, ὅτι ὁ ἀοίδιμος πατήρ μου σουλτὰν Σελὶμ - χάν, καθ' ὃν καιρὸν ἐκυρίευσε τὴν Ἱερουσαλήμ, μὲ τὸ νὰ παρεστάθη εἰς τὴν βασιλείαν του μετὰ τῶν λοιπῶν καλογήρων καὶ ῥαγιάδων ὁ τότε πατριάρχης Ἀττάλλας καὶ ἐξητήσατο παρὰ τοῦ κράτους του, ἵνα τὰ ἀνέκαθεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ὄντα μοναστήρια καὶ ἐκκλησίαι καὶ προσκυνήματα, τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ εὑρισκό-

[1] [Ἀπάντησις κατὰ τοῦ ζητήματος τοῦ κ. Εὐγενίου Βορέ, σ. 158-162. Κωνσταντίου βιογγραφία καὶ συγγραφαὶ αἱ ἐλάσσονες, σ. 317-319].

μενα, μένωσι πάλιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του, ὡς καὶ πρότερον, ὁ μακαρίτης πατήρ μου κατὰ τὸν ἀχδιναμὲ τοῦ Ὅμερ καὶ τῶν πάλαι βασιλέων τοὺς ὁρισμοὺς ἠλέησεν αὐτοὺς καὶ ἐπροσταξεν, ἵνα ἔχωσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ χρῆσίν των τάς τε ἐκτὸς καὶ ἐντὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐκκλησίας, μοναστήρια καὶ προσκυνήματα, τὸ ἀντικρὺ τῆς πόρτας τοῦ Καμαμὲ κατὰ μεσημβρίαν κείμενον Μουγτεσὰλ μὲ τὰ μανουάλια καὶ κανδήλια, τὰς τέσσαρας καμάρας ἄνωθεν καὶ κάτωθεν τοῦ Γολγοθᾶ, τὰς ἑπτὰ καμάρας ἄνωθεν καὶ κάτωθεν, τὰς ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς δεσποίνης Μαριὰμ λεγομένου, τὸν μεγάλον ναόν, τὸ μέσον τοῦ ναοῦ καὶ τὸν κουμπὲν αὐτοῦ μὲ ὅλα τὰ ἐν τῷ ναῷ προσκυνήματα, τὰς ἐκτὸς τοῦ ναοῦ ἐν τῇ αὐλῇ κειμένας τρεῖς ἐκκλησίας, τὴν ἀντικρὺ τούτων ἐκκλησίαν τοῦ Ἰωάννου, τὴν ἐπὶ τῆς σκάλας ἐκκλησίαν τῆς Ἑλένης λεγομένην [1], τὴν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐκκλησίαν, τὰς ἐπὶ τῶν δύο ὁδῶν καμάρας, τὸ ἀντικρὺ τούτων μοναστήριον τῆς ἁγίας Θέκλης, τὴν Σεϊδανάγιαν, τὸν Ἅγιον Εὐθύμιον, τὴν Ἁγίαν Αἰκατερίνην, τὸν Ἅγιον Μιχαήλ, τὸν Ἅγιον Γεώργιον, τὸ μοναστήριον τοῦ Στύλου (ἢ τῆς Κολώνας) [2], τὸν Ἅγιον Ἰωάννην (τὸν Θεολόγον) μετὰ τοῦ περιβολίου [3], τὸν Ἅγιον Βασίλειον, τὸν Ἅγιον Θεόδωρον, τὸν Ἅγιον Νικόλαον, τὸν Ἅγιον Δημήτριον, τὴν δέσποιναν Μαρίαν, ἕτερον Ἅγιον Ἰωάννην (τὸν Πρόδρομον), ἑτέραν ἐκκλησίαν τοῦ αὐτοῦ, τὸν Ἅγιον Ἰάκωβον (τὸν τοῦ Ζεβεδαίου) μοναστήριον τῶν Γκιουρτζήδων μετὰ τοῦ κήπου καὶ ἐλαιῶνος, τὴν Φυλακὴν τοῦ Ἰησοῦ, τὸν Ἅγιον Γεώργιον, τὸ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ μνημεῖον τῆς δεσποίνης Μαριάμ, τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, τὴν ἐν τῇ Σιὼν ἐκκλησίαν τοῦ προφήτου Δαβίδ, τὸ μοναστήριον τῆς Ἐλαίας [4], τὸ Ὀσπήτιον τοῦ Ἄννα, τὰ ἐν τῷ κάμπῳ νεκροταφεῖα, τὸ μοναστήριον τῶν Μεγγρέλιδων Γκιουρτζήδων τοῦ Σταυροῦ, τὸ μοναστήριον τοῦ Συμεὼν Καταμόνας καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Ἠλιού, τὸν ἐν τῇ κώμῃ Πέϊ-τουζιάλα

[1] Τὴν σήμερον ἔχουσιν εἰς χεῖράς των καὶ εἰς χρῆσίν των οἱ Φράγγοι, ἡ ὁποία εἶναι ἐπάνω τοῦ παρεκκλησίου τῆς ὁσίας Μαρίας. — [2] Τὴν σήμερον ἔχουσιν αὐτὸ οἱ Ἀρμένιοι. — [3] Τὸν ὑπὸ τῶν Φράγκων ἤδη κρατούμενον. — [4] Τανῦν εἶναι εἰς χεῖρας τῶν Ἀρμενίων, ἐν ᾧ κατοικοῦσιν αἱ παρ' αὐτοῖς λεγόμεναι καλογραῖαι.

Ἅγιον Γεώργιον, τὸ ἐν τῇ Βηθλεὲμ Σπήλαιον τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ, τὰ κλειδία τῶν ἐν αὐτῇ τῇ ἐκκλησίᾳ δύο θυρῶν, τῶν πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν, τὰ περὶ αὐτὴν δύο κομμάτια τοῦ κήπου καὶ τὸν ἐλαιῶνα, καὶ τὸ νεκροταφεῖον, τὰ εἰς τὰ ἄλλα ἐπίλοιπα χωρία μοναστήρια καὶ ἐκκλησίας των, τοὺς τῷ πατριάρχῃ ὑποκειμένους Γκιουρτζήδας Χαμπεσίους καὶ Κόπτας καὶ ὅλα τὰ ἀφιερώματά των· καὶ ὅταν κατὰ τὴν θρησκείαν των σημαίνωσι σήμαντρα καὶ θυμιάζωσι κατὰ πᾶσαν ἑσπέραν καὶ ἅπτωσι τὰ κηρία των ἀπὸ τὸ ἐπιφαινόμενον Φῶς καὶ λιτανεύωσιν, ὁ πατριάρχης καὶ οἱ περὶ αὐτὸν νὰ πρωτεύωσι καὶ νὰ προηγοῦνται τῶν ἄλλων φυλῶν, καὶ ἔπειτα μετ' αὐτοὺς αἱ λοιπαὶ φυλαί· καὶ τὰ κατάλοιπα τῶν ἀποθανόντων καλογήρων καὶ μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων καὶ καλογραίων νὰ παραλαμβάνῃ ὁ ῥηθεὶς πατριάρχης· καὶ εἰς τὴν πόρταν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς τὸ Ζεμζὲμ-σουγιοῦ λεγόμενον νερόν, καὶ εἰς τὸ Ἀρὰπ-καφαρῆ καὶ εἰς ταῖς σκάλαις καὶ εἰς τὰ κέσφια νὰ μὴν πληρώνουσιν οὐδέν, καὶ νὰ εἶναι ἐλεύθεροι ἀπὸ τὸ χαράτζιον καὶ ἀπὸ τὸ κουμέρκι καὶ τὸ πάτζι· καὶ νὰ ἐπισκευάζωσι τὰς ἐκκλησίας των κατὰ τὴν παλαιὰν θέσιν καὶ σχῆμά των· καὶ νὰ ἀνοικοδομῶσι κελλία καὶ νὰ ἀνοίγωσιν ἢ νὰ κλείωσι πόρτας καὶ παράθυρα, καὶ νὰ κατασκευάζωσι καμάρας ἀπὸ σπῆτι εἰς σπῆτι, καὶ νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένοι καὶ ἐλεύθεροι ἀπὸ ὅλα τὰ βίαια δοσίματα, καὶ καμμία φυλὴ νὰ μὴν τοὺς ἐνοχλῇ· ἀλλὰ οἱ πατριάρχαι τῶν Ῥωμαίων νὰ προεστεύωσι καὶ νὰ πρωτεύωσι τούτων, καὶ νὰ εἶναι αὐταὶ ὑποκείμεναι εἰς αὐτούς. Ὅθεν κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ πατρός μου ἔδωκα κἀγὼ κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον τὸν παρόντα μου ἱερὸν ὁρισμόν, καὶ ἐπρόσταξα ἵνα τοιουτοτρόπως ἐνεργῆται· ἐὰν δὲ τινάς, ἢ βασιλεὺς ἤθελεν εἶναι, ἢ ἀπὸ τῶν βεζυράδων, οὐλαμάδων, σουλαχάδων, μίρι-μιράνιδων, μίρι λεβάδων, βοεβοδάδων, πειτουλμάλιδων, κασέμιδων, μουτεβελλήδων τῶν βακουφίων, σουπασάδων, ζουαμάδων, τιμαρσαχαπήδων, μουτεφερρικάδων, τζαουσάδων, σιπαχήδων, γενιτζάρων καὶ τῶν λοιπῶν ἔχλι - ὄρφιδων καὶ ὑπηρετῶν τῆς αὐλῆς μου, καὶ τῶν τῆς θρησκείας ἁπλῶς τοῦ ἐντίμου προφήτου, θελήσῃ νὰ

ἀνατρέψῃ τὸν ἀχδιναμὲν τοῦ Ὥμερ-Χαττάπ, καὶ τὸ θέσπισμα τοῦ πατρός μου καὶ τὸν ἤδη δοθέντα βασιλικόν μου ὁρισμόν, ἔστω ὑποκείμενος εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ ἔχῃ νὰ δώσῃ ἀπολογίαν εἰς τὸν ὕψιστον Θεόν· τὸ δὲ παρὸν ἱερόν μου χάτι θέλετε ἀφήσει εἰς χεῖράς των. Οὕτω γινώσκετε καὶ τῷ ἱερῷ μου σημείῳ πιστώθητε. Ἐγράφη κατὰ τὸ 933 ἔτος τῆς φυγῆς, περὶ τὰ μέσα Ῥεπιουλλεββέλ, ἐν Ἀδριανουπόλει.

5.

Μετάφρασις τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ σουλτὰν Μουράτη δ', δοθέντος τῷ πατριάρχῃ Θεοφάνει· μετὰ τὸν μουραφᾶν τῶν Φράγκων περὶ τοῦ ἐν Βηθλεὲμ Ἁγίου Σπηλαίου καὶ Γολγοθᾶ.

Τὸ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ βασιλικὸν ἰδιόχειρον· «Κατὰ τὸν ἱερόν μου ὁρισμὸν ἐνέργησον· ἐὰν κάμῃς ἀλλέως, κόπτω τὴν κεφαλήν σου· ἔτσι νὰ ἠξεύρῃς».

Ὁ ὁρισμός.

Ὁ ἐν Ἱερουσαλὴμ εὑρισκόμενος πατριάρχης τῶν Ῥωμαίων καὶ οἱ λοιποὶ ὑποτελεῖς Ῥωμαῖοι καλόγηροι ἔδωκαν ἀναφορὰν εἰς τὸ ρεκιάπι μου, διαλαμβάνουσαν ὅτι ὁ ἐν Ἱερουσαλὴμ εὑρισκόμενος ναός, Καμαμὲ λεγόμενος, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ Μουγτεσὲλ καὶ ἡ ἐν Βηθλεὲμ Γέννησις τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τὰ περιβόλια καὶ αἱ καμάραις καὶ ὁ τῇ Πατριαρχείᾳ ὑποκείμενος Γολγοθᾶς καὶ τὰ μανουάλια καὶ κανδήλια καὶ τῶν πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν δύο θυρῶν τὰ κλειδία, ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Ὥμερ ἕως τῆς παρούσης ὄντα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατριάρχου τῶν Ῥωμαίων, ἐφ' ᾧ καὶ διάφορα τῶν παρελθόντων βασιλέων ἰσχυρὰ ἔγγραφα καὶ βεβαιωτικὰ ἔχουσιν, πρὸ καιροῦ τὰ ἐπῆραν ἀπὸ τὰς χεῖράς τους οἱ Φράγκοι τρόπῳ βιαίῳ καὶ δυναστικῷ. Ὅθεν ἐξετασθείσης ταύτης τῆς ὑποθέσεως ἐν τῇ Βασιλευούσῃ παρά τε τοῦ σεϊχουλισλάμη Γιαχιᾶ καὶ τῶν ὑπερτάτων, τοῦ τε βεζύρη καὶ τῶν καζασκέριδων, ἔγινε διάδηλον, ὅτι οἱ ἄνω εἰρημένοι τόποι καὶ τὰ κλειδία ἦσαν ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων· ὅθεν, ἀφ' οὗ ἐγνώσθη, ὅτι εἶναι τῶν Ῥωμαίων, ἐγένετο παρ' αὐτῶν καὶ ἡ νομικὴ ἀπόφασις· καὶ ἐκτὸς τούτου, ἐν ᾧ πληρώνουσι κατ' ἔτος εἰς

τὸ τζαμὶ τοῦ μακαρίτου πατρός μου σουλτὰν Ἀχμὲτ-χὰν ἀνὰ χίλια γρόσια, οἱ Φράγκοι ἐναντίως τῇ ἀρχαίᾳ τάξει καὶ συνηθείᾳ φερόμενοι, καὶ προβάλλοντες, ὅτι τὸ ἓν τῶν κλειδίων ἐδόθη εἰς αὐτούς, ἐπῆραν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων καὶ τὰ τρία κλειδία καὶ ἀπέβαλον αὐτοὺς διόλου ἐκεῖθεν· καὶ ἐκτὸς τούτου, κυριεύσαντες καὶ τὸ μοναστήριον, τὸ ὁποῖον εἶναι ὡσὰν κάστρον, καθ' ἑκάστην πληθύνονται συναγόμενοι ἐν αὐτῷ, καὶ τοὺς ἐκεῖ πέριξ εὑρισκομένους ραγιάδες φέροντες εἰς τὴν ἠπατημένην αὐτῶν θρησκείαν ἀποστέλλουσι καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν εἰς τὴν Φραγγιάν· διὸ καὶ ἡ ἐπήρεια αὐτῶν προβαίνει εἰς τὸ πλεῖον· τοῦτο δὲ εἰς ἡμᾶς ἐφανερώθη δι' ἱλαμίου. Ἐξητήσαντο οὖν οἱ Ῥωμαῖοι, ἵνα κατὰ τὸ ἔκπαλαι παραδοθῶσιν εἰς χεῖρας τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν Ῥωμαίων τὰ ῥηθέντα κλειδιά, ληφθέντα ὀπίσω ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Φράγκων· ὅθεν ἐξεδόθη ὁ παρὼν ὑψηλός μου ὁρισμός, ἵνα τὰ εἰρημένα μέρη, δηλαδὴ ἡ Βηθλεὲμ καὶ τὰ περιβόλια μὲ τὰ ἀκόλουθά των, ὁ Καμαμὲς λεγόμενος ναὸς καὶ τὰ κανδήλια καὶ αἱ καμάραι καὶ τὰ κλειδία παραδοθῶσι καὶ ἐγχειρισθῶσιν εἰς χεῖρας τῶν καλογήρων Ῥωμαίων, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς νὰ γίνεται ἡ ἐνέργεια κατὰ τὴν διάληψιν τοῦ ἱεροῦ μου ὁρισμοῦ, καὶ νὰ μὴν ὑπενδίδετε εἰς τὸ νὰ γίνεται παραμικρὰ ἐνόχλησις εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἀπὸ μέρους τῶν Φράγκων ἐναντίον τῆς ἀρχαίας τάξεως καὶ συνηθείας, καὶ ἐναντίον τοῦ ὑψηλοῦ μου ὁρισμοῦ· ἀλλὰ πέρνοντες ὀπίσω τὰ κλειδιὰ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Φράγκων νὰ τὰ ἐγχειρίσετε εἰς χεῖρας τοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ εὑρισκομένου πατριάρχου τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν καλογήρων· καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς Βηθλεὲμ καὶ τὰκόλουθά της, καὶ αἱ καμάραι καὶ τὰ περιβόλια καὶ ὁ Καμαμὲς καὶ τὰ παρεπόμενά του νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων καὶ τοῦ πατριάρχου τῶν Ῥωμαίων· καὶ ἐὰν θελήσωσιν οἱ Φράγκοι νὰ προσκυνήσωσιν εἰς τὰ εἰρημένα μέρη, νὰ πηγαίνωσι μὲ τὴν ἄδειαν καὶ γνώμην τοῦ πατριάρχου τῶν Ῥωμαίων, χωρὶς νὰ προξενῶσι τὴν παραμικρὰν εἰς ταῦτα παράβασιν. Οὕτω νὰ γινώσκετε· εἰς τὸ ἱερὸν σημεῖον νὰ δίδετε πίστιν. Ἐγράφη ἐν ἔτει τῆς φυγῆς 1047, περὶ τὰ μέσα τοῦ μηνὸς Τζεμαζιλλεββὲλ, ἐν Κων/πόλει.

6 - 8.

Οἱ παρὰ τοῦ σουλτὰν Μεχμέτη δ' ἐπὶ Δοσιθέου ἐκδοθέντες κατὰ Φράγκων δύο ὑψηλοὶ ὁρισμοί, μὲ βασιλικὰ ἐπικυρωθέντες αὐτόγραφα, ὁ μὲν τῷ ,απς' ὀθωμανικῷ ἔτει, ὁ δὲ τῷ ,απη', ἀπαράλλακτοι ὄντες κατ' ἔννοιαν καὶ σύμφωνοι μὲ τὸν τοῦ σουλτὰν Μουράτη δ' ὁρισμόν, καὶ πολλὰ ὀλίγην ἔχοντες τὴν διαφοράν, δὲν μετεφράσθησαν· προσέτι καὶ ὁ ἐπὶ τῆς στεφηφορίας τοῦ σουλτὰν Σουλεϊμὰν β' ἀνακαινισθεὶς παρὰ τοῦ αὐτοῦ κῦρ Δοσιθέου ὑψηλὸς ὁρισμὸς τῷ ,αϟθ' ὀθωμανικῷ ἔτει, σύμφωνος ὢν τοῖς προεκδοθεῖσι καὶ εἰρημένοις, καὶ αὐτὸς δὲν μετεφράσθη· εἰς τοῦτον ὅμως ἐγένετο προσθήκη ταῦτα· «Τὸ μὴ λιτανεύειν τοὺς Φράγκους πρὸ ἡμῶν» καὶ τὰ λοιπά· ὅρα δὲ ταῦτα ἐν τῷ β' τμήματι.

9.

Μετάφρασις τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ δοθέντος τῷ πατριάρχῃ Δοσιθέῳ κατὰ τὸ ,αρβ' ὀθωμανικὸν ἔτος παρὰ τοῦ σουλτὰν Ἀχμέτη β', ἵνα μὴ ἀπαιτοῦνται εἰς τὸ ἑξῆς τὰ ἐπὶ Θεοφάνους ὑποσχεθέντα διὰ τὴν Βηθλεὲμ χίλια γρόσια εἰς τὸ Ἰμαρέτι τοῦ σουλτὰν Ἀχμέτη.

Οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ εὑρισκόμενοι πτωχοὶ Ῥωμαῖοι καλόγηροι ἔδωκαν ἀναφορὰν εἰς τὸ κράτος μου, ταῦτα διαλαμβάνουσαν· ὅτι «τῷ 1043 ἔτει, καθ' ὃ ἐκόπη ἡ περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ προσκυνημάτων γενομένη διαφορά, ἵνα μένῃ ἡ τῶν προσκυνημάτων κυριότης καὶ ἐξουσία εἰς ἡμᾶς τοὺς Ῥωμαίους, διωρίσθη ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ τῆς κρισολογίας νὰ δίδωνται παρ' ἡμῶν κατ' ἔτος εἰς τὸ τζαμὶ τοῦ σουλτὰν Ἀχμέτη ἀνὰ χίλια γρόσια. Ἔκτοτε λοιπὸν μέχρι τῆς σήμερον ἐλάμβανον παρ' ἡμῶν οἱ μουτεβελλῆδες τοῦ εἰρημένου τζαμίου αὐτὰ τὰ χίλια γρόσια· ἀλλ' ἐπειδὴ ἤδη τὰ προσκυνήματα ἐκεῖνα ἐδόθησαν εἰς ἄλλους, οἱ ῥηθέντες μουτεβελλῆδες ὄχι μόνον μᾶς ἐπῆραν πέρισυ τὰ χίλια γρόσια, ἀλλὰ τὰ ζητοῦσι καὶ ἐφέτος· αὐτὰ δὲ τὰ χίλια γρόσια, ἐπειδὴ τότε διωρίσθησαν διὰ τὰ προσκυνήματα, τὰ ἐπέρναμεν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους ραγιάδες καὶ τὰ ἐδίδομεν εἰς τοὺς μουτεβελλῆδες»· τώρα ὅμως ἐπειδὴ τὰ προσκυνήματα ἐδόθησαν εἰς ἄλλους, οἱ Ῥωμαῖοι ῥαγιάδες δὲν δίδουν αὐτὰ τὰ ἄσπρα, «καὶ τὸ νὰ τὰ δίδωμεν ἡμεῖς οἱ πτω-

*

χοὶ καλόγηροι εἶναι ἄδικον. Παρακαλοῦμεν λοιπὸν νὰ ἐξετασθῶσιν οἱ κώδικες καὶ νὰ ἀκυρωθῇ αὐτὴ ἡ δόσις ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς πτωχούς, διὰ νὰ μὴν μᾶς γίνεται ἀδικία». Κατὰ τὴν παράκλησίν των λοιπὸν ἀνερευνηθέντων τῶν κωδίκων ἐγνώσθη, ὅτι τὸ τοιοῦτον εἶναι πρᾶγμα ἀποτρόπαιον καὶ ἐφάμαρτον· καὶ ἐπειδὴ ἡ ῥηθεῖσα ἐκκλησία δὲν εἶναι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των τὴν σήμερον, ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μὴν ἀπαιτοῦνται παρ' αὐτῶν τὰ διαληφθέντα ἄσπρα· ἐφ ᾧ καὶ ὁ παρὼν ἐξεδόθη ὑψηλὸς ὁρισμός, καταγραφεὶς καὶ ἐνσημειωθεὶς ἀπαραλλάκτως καὶ εἰς τοὺς κώδικας τοῦ βακουφίου. Ἐδόθη δὲ αὐτοῖς τὸ παρὸν ἴσον τοῦ δεφτέρι-χαζινέ, ἀντιγραφὲν ἀπὸ τοῦ πρωτοτύπου ἀπαραλλάκτως, ἵνα μὴ ἀπαιτοῦνται εἰς τὸ ἑξῆς παρ' οὐδενός, κατὰ τὴν διάληψιν τοῦ ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ, τοῦ ἐκδοθέντος ἐν ἔτει 1102 τῆς φυγῆς, τῇ β' Ῥαμαζανίου.

10.

Μετάφρασις τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ σουλτὰν Ὀσμάνη, τοῦ δοθέντος τῷ πατριάρχῃ Παρθενίῳ μετὰ τὴν τῶν Φράγκων κρισολογίαν περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ προσκυνημάτων καὶ περὶ τῆς ἁγίας Βηθλεέμ [1].

Τὸ ἐπ' αὐτῷ βασιλικὸν αὐτόγραφον· «Κατὰ τὴν διάληψιν του ἐνεργείσθω».

Ὁ ὁρισμός.

Ὁ τῆς Ἱερουσαλὴμ Ῥωμαῖος πατριάρχης Παρθένιος ἔδωκεν ἀναφορὰν εἰς τὸ κράτος μου διαλαμβάνουσαν, ὅτι κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τοὺς διὰ βασιλικῶν αὐτογράφων ἐπικυρωμένους ἔχοντες ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ χρῆσίν τους τά τε ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ προσδιωρισμένα καὶ αὐτοῖς ἐξιδιασμένα προσκυνήματα, καὶ θέλοντες ἤδη νὰ ἀπέλθωσιν εἰς προσκύνησιν τῆς Ἀποκαθηλώσεως, ἐμποδίζονται καὶ ἐνοχλοῦνται παρὰ τῶν Φράγκων· οἱ ὁποῖοι ἐκυρίευσαν τὰ ἐν τῇ Ἀποκαθηλώσει δύο μανουάλια αὐτῶν καὶ τὰς κανδήλας καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ Κουβουκλίου τοῦ μνήματος τοῦ Ἰησοῦ μικρὸν κουμπέν, καὶ πρὸς τοὺς χάριν προσκυνήσεως ἀπερχομένους

[1] [Ἀπάντησις κατὰ τοῦ ζητήματος τοῦ κ. Εὐγενίου Βορέ, σ. 163-178. Κωνσταντίου βιογραφία καὶ συγγραφαὶ αἱ ἐλάσσονες, σ. 320-327].

κάμνουσιν ἐζιγέτι· καὶ ὅτι τὸ ἔδαφος κάτω τῶν ἑπτὰ καμαρῶν, τῶν ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς δεσποίνης Μαριὰμ λεγομένου κειμένων, μὲ τὸ νὰ εἶναι τῶν Ῥωμαίων προσκύνημα, καὶ τὸ ἄνω τούτων τῶν καμαρῶν μέρος, μὲ τὸ νὰ εἶναι τῶν Φράγκων κατάλυμα καὶ οἴκημα, ἐν ᾧ διέρχονται οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὸ ῥηθὲν αὐτὸ προσκύνημά των, οἱ Φράγκοι καλόγηροι βάλλοντες αὐτοὺς μὲ ξύλα καὶ πέτρας καὶ πυροβόλα, ἐπιβουλεύονται αὐτοῖς· καὶ ὅτι τὴν ἐν τῇ Βηθλεὲμ μεγάλην ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἐν αὐτῇ Σπήλαιον τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ μετὰ τῶν κλειδῶν κυριεύσαντες δὲν ἀνοίγουσι τὴν πόρταν, ἀλλὰ μετὰ δύο καὶ τρεῖς ὥρας, ὅταν θέλωσι, προξενοῦντες ἀτιμίαν εἰς αὐτοὺς καὶ περιφρόνησιν· καὶ ὅτι κυριεύσαντες τὰ δύο κλειδὰ τῶν πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν θυρῶν τοῦ ῥηθέντος σπηλαίου, καὶ τὰ περὶ τὴν ἐκκλησίαν δύο κομμάτια περιβόλια καὶ ἐλαιῶνας, καὶ τὸ ἐν τῇ Γεθσημανῇ μνημεῖον τῆς Μαριάμ, ἀδικοῦσι παρενοχλοῦντες τοὺς Ῥωμαίους, ἐναντίως φερόμενοι τῶν εἰς χεῖράς των σῳζομένων παλαιῶν ἐγγράφων καὶ ἀποδεικτικῶν· καὶ ὅτι ἐπειδὴ ἔλαβον καὶ οἱ Φράγκοι ὁρισμὸν κατὰ τὸ 1169 ἔτος διὰ τὴν ἐπισκευὴν τοῦ ῥηθέντος κουβουκλίου κατὰ τὸν ὁρισμὸν τὸν ἐκδοθέντα τῷ 1060, μὲ αὐτὴν τὴν αἰτίαν καὶ πρόφασιν εἶναι προφανέστατον, ὅτι αὐτοὶ θέλουσι μετακομίσει τὰς πέτρας τῶν προσκυνημάτων εἰς τὴν Φραγκίαν, καὶ ὅτι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον θέλουσι παρακινηθῇ οἱ Ῥωμαῖοι νὰ πηγαίνωσιν ἐκεῖ ἐξ ἀνάγκης χάριν προσκυνήσεως καὶ νὰ γίνωνται κατόλικοι. Ἀλλὰ πρὸς τῇ ἀναφορᾷ των ταύτῃ ἐνεφάνισαν καὶ ἄλλην κοινὴν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἀναφορὰν ἀραβιστὶ γεγραμμένην ἐξαιτητικὴν ἐκδόσεως ἱεροῦ μου ὁρισμοῦ καταπαυστικοῦ καὶ ἐμποδιστικοῦ τῶν κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἐναντίον τῆς ἀρχαιότητος γενομένων ἐπηρειῶν καὶ ἐνοχλήσεων τῶν Φράγκων, καὶ παρεκτικοῦ τῆς κυριότητος τοῦ ῥηθέντος κουβουκλίου καὶ τῶν λοιπῶν τόπων εἰς τοὺς Ῥωμαίους κατὰ τὸ ἔκπαλαι· προσεπιτούτοις θεωρηθέντων πολλάκις καὶ τῶν ἐνσημειώσεων καὶ καταγραφῶν τῶν εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων δοθέντων ἔκπαλαι παρὰ τῶν προπαρελθόντων βασιλέων ὑψηλῶν ὁρισμῶν (αἱ ὁποῖαι καταγραφαὶ σῳζονται εἰς τὸ διβάνι-καλεμὶ) εὑρέθη

ὅτι εἶναι δεδομένος εἰς τοὺς Ῥωμαίους κατὰ τὸν ἀχδιναμὲ τοῦ χαζρέτι Ὦμερ-Χαττὰπ τοῦ 2-ου χαλιφέ· καὶ κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν προπαρελθόντων βασιλέων ἐδόθη ὑψηλὸς ὁρισμὸς παρὰ τοῦ ἁλωτοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ σουλτὰν Σελὶμ-χὰν δι' αὐτογράφου του βασιλικοῦ ἐπικυρωμένος, κατὰ τὸ 923-ον ἔτος, διαλαμβάνων, ὅτι τὸ ἀντικρὺ τῆς θύρας τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ Καμαμὲ λεγομένου ναοῦ πρὸς μεσημβρίαν κείμενον Μουγτεσέλ, καὶ τὰ δύο μανουάλια καὶ κανδήλια, καὶ τὸ ἄνω καὶ κάτω τῶν τεσσάρων καμαρῶν τῶν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ τοῦ τῇ Πατριαρχείᾳ ὑποκειμένου, καὶ τὸ ἄνω καὶ κάτω τῶν ἑπτὰ καμαρῶν τῶν ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς δεσποίνης Μαριὰμ λεγομένου, τὸ μέσον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, τὸν Τάφον καὶ τὸν κουμπὲν μὲ ὅλα τὰ προσκυνήματα, τὰς ἐκτὸς τοῦ Καμαμὲ ἐν τῇ αὐλῇ κειμένας τρεῖς ἐκκλησίας, τὴν ἀντικρὺ τούτων ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τὴν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐκκλησίαν τῆς Ἑλένης, τὴν ἁγίαν Θέκλαν, τὴν Σειδανάγιαν, τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου, τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, τοῦ ἁγίου Μιχαήλ, τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (τοῦ Θεολόγου) μετὰ τοῦ κήπου, τοῦ ἁγίου Βασιλείου, τοῦ ἁγίου Νικολάου, τοῦ ἁγίου Δημητρίου, τῆς δεσποίνης Μαρίας, ἕτερον μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (τοῦ Προδρόμου) καὶ ἑτέραν ἐκκλησίαν τοῦ αὐτοῦ, τὸν ἅγιον Ἰάκωβον (τὸν τοῦ Ζεβεδαίου) τῶν Γκιουρτζήδων, τὸ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τὸ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ μνημεῖον τῆς δεσποίνης Μαριάμ, τὴν ἁγίαν Σιών, τὴν Φυλακὴν τοῦ Ἰησοῦ, τὸ Ὀσπήτιον τοῦ Ἄννα, τὰ εἰς τὸ κάμπον μνημεῖα, τὸ μοναστήριον τοῦ Σταυροῦ τῶν Ἰβήρων, τὸ τοῦ ἁγίου Συμεών, τὸ τοῦ ἁγίου Ἡλιοῦ μετὰ τῶν ἐλαιώνων καὶ ἀμπελώνων, τὸ τοῦ ἁγίου Σάββα, τὸ ἐν τῇ κώμῃ Πεϊτουζιάλα τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τὸ ἐν Βηθλεὲμ Σπήλαιον τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὰ κλειδία τῶν πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν δύο θυρῶν, καὶ τὰ πέριξ δύο κομμάτια τῶν κήπων καὶ τὸν ἐλαιῶνα καὶ τὰ μνημεῖά των, καὶ τὰ εἰς τὰ ἄλλα χωρία μοναστήρια καὶ ἐκκλησίας των, νὰ ἔχουν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τους καὶ περὶ τούτων κανένα ἄλλο ἔθνος νὰ μὴν τοὺς ἐνοχλῇ· καὶ ὅτι μετὰ τοῦτον καὶ ὁ ἀοίδιμος σουλτὰν Σουλεϊμὰν-χὰν ἔδωκεν

αὐτοῖς ὁρισμὸν μὲ βασιλικόν του αὐτόγραφον ἐπικυρωμένον, ἐκδοθέντα τῷ 933-ῳ ἔτει, ἵνα ἐνεργῶνται τὰ ἐν αὐτῷ ἀπαραβάτως, καὶ ὅτι ἔπειτα μὲ τὸ νὰ ἐκυρίευσαν οἱ Φράγκοι τὴν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Καμαμὲ Ἀποκαθήλωσιν καὶ τὴν ἐν τῇ Βηθλεὲμ Γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὰ περιβόλια, καὶ τὰς καμάρας μὲ τὸν Γολγοθᾶν καὶ μὲ τὰ κανδήλια καὶ μανουάλια, καὶ τὰ κλειδία τῶν πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν δύο θυρῶν (τὰ ὁποῖα ὅλα ἦσαν ὑπὸ τὴν κυριότητα καὶ ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων), ἐθεωρήθη αὕτη ἡ διαφορά των ἐν Βασιλευούσῃ μὲ ἄκραν ἐπιμέλειαν καὶ προσοχήν, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ σεϊχουλισλάμη καὶ τῶν καζασκέριδων· καὶ μὲ τὸ νὰ ἀπεδείχθη κατὰ τὰ εἰς χεῖράς των σῳζόμενα ἀποδεικτικά, ὅτι εἰσὶ τῶν Ῥωμαίων, ἀπεφασίσθη νομικῶς νὰ εἶναι πάλιν τῶν Ῥωμαίων· ἀλλ' αὐτοὶ ἐναντίως τῇ ἀρχαιότητι φερόμενοι πεισματικῶς πάλιν ἐνοχλοῦσαν τοὺς Ῥωμαίους. Ὅθεν ὁ τῶν Ῥωμαίων πατριάρχης καὶ οἱ περὶ αὐτὸν καλόγηροι δόντες ἀναφορὰν ἐξητήσαντο ἵνα οἱ εἰρημένοι τόποι, δηλαδὴ ἡ Βηθλεὲμ καὶ τὰ περιβόλια καὶ ὁ Καμαμὲς καὶ τὰ κανδήλια καὶ αἱ καμάρας καὶ τὰ κλειδιὰ παραδοθῶσιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς· ἐφ ᾧ καὶ κατὰ τὸ 1047 ἔτος ἐξεδόθη ὑψηλὸς ὁρισμὸς μὲ βασιλικὸν αὐτόγραφον ἐπικυρωμένος παρὰ τοῦ ἀειμνήστου σουλτὰν Μουρὰτ-χάν· καὶ ὅτι μετ' αὐτὸν ἀνεκαίνισε τοῦτον τὸν εἰρημένον ὁρισμὸν μὲ βασιλικόν του αὐτόγραφον κατὰ τὸ 1054 ἔτος ὁ διάδοχός του σουλτὰν Ἰπραχὶμ-χάν· καὶ ὅτι μὲ ὅλα αὐτὰ πάλιν οἱ Φράγκοι ὄχι δὲν κατεπείσθησαν οὐδὲ ὑπήκουσαν, ἀλλ' ἐκυρίευσαν καὶ τὸ ἐν μέσῳ τοῦ Καμαμὲ Κουβούκλιον δυναστικῶς καὶ ἐνεωτέρισαν διαφόρους νεωτερισμούς (τὸ ὁποῖον καὶ ἀνηνέχθη δι' ἀναφορᾶς)· καὶ ὅτι διὰ τοῦτο καὶ τὰ δύο ἀντιφερόμενα μέρη ἐκρισολογήθησαν εἰς τὸ ὑψηλόν μας βῆμα ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἀρχικῶν καὶ μεγιστάνων· καὶ ὅτι οἱ Φράγκοι προτείναντες ἐν τῇ κρισολογίᾳ ὅτι ἔχουσιν ἀποδεικτικὰ περὶ τῶν διαφερομένων μερῶν, ἐζήτησαν διορίαν· ἀλλὰ μὲ ὅλον ὁποῦ παρῆλθον ἓξ μῆνες, δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ἐμφανίσωσι κανένα ἔγγραφον καὶ ἀποδεικτικόν· διὸ κατὰ τοὺς εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων ἱεροὺς ὁρισμοὺς παρεδόθησαν εἰς χεῖράς των

οἱ ῥηθέντες τόποι, ὁμοίως καὶ τὰ ῥηθέντα κλειδιά, ληφθέντα ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν Φράγκων· ἐσηκώθησαν προσέτι καὶ τὰ ὅσα ἐνεωτέρισαν· καὶ ὅτι εἰς τὸ νὰ μὴ φέρωνται εἰς τὸ ἑξῆς ἐναντίως τῇ παλαιᾷ συνηθείᾳ καὶ τοῖς ὑψηλοῖς ὁρισμοῖς, καὶ εἰς τὸ νὰ μὴ παρενοχλῶσι καὶ παρεντίθενται τοῖς Ῥωμαίοις, ἐξεδόθη ὑψηλὸς ὁρισμὸς κατὰ τὸ 1086 ἔτος, καὶ ἕτερος πάλιν προσεπικυρωτικὸς τούτου κατὰ τὸ 1088 ἔτος παρὰ τοῦ σουλτὰν Μεχμὲτ-χάν· καὶ πάλιν κατὰ τὸ 1099 ἔτος ἀνεκαινίσθη ὁ περὶ τῶν εἰρημένων τούτων τόπων ὁρισμὸς παρὰ τοῦ σουλτὰν Σουλεϊμὰν-χάν· τῶν ὁποίων τούτων ὁρισμῶν αἱ καταγραφαὶ εὑρέθησαν ἐγγεγραμμέναι εἰς τοὺς κώδικας, ὡς εἴρηται. Θεωρηθέντων δὲ καὶ τῶν εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων δοθέντων τοῖς μὲν Φραντζέζοις ἀκτιναμέ, τοῖς δὲ καλογήροις των νισσανίου βασιλικοῦ, εὑρέθη διαλαμβανόμενον εἰς αὐτά, ὅτι τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ προσκυνήματα καὶ τὰ ἐντὸς τοῦ Καμαμέ, τὰ ἀπ' ἀρχῆς πρὸς κατοικίαν αὐτοῖς δοθέντα καὶ ἤδη εἰς χεῖράς των εὑρισκόμενα, νὰ μένωσιν εἰς χεῖράς των, χωρὶς νὰ τοῖς γίνεται ἀπὸ κανένα ἔθνος περὶ τούτων ἐνόχλησις· ἔτι δὲ καὶ ὅτι τὸ ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ κείμενον Μνῆμα τοῦ Ἰησοῦ (κατὰ τὴν δόξαν των) νὰ καλλωπίζωσι μὲ καλύμματα, καὶ τὰ ἐπὶ τούτου τοῦ μνήματος δύο μολυβδοσκέπαστα τρούλλαια, τὸ μικρόν τε καὶ μεγάλον· καὶ ὅτι ἐντὸς τούτου τοῦ μνήματος καὶ ἐκτὸς καὶ εἰς τὸ προαύλιόν του νὰ στρώννουσι καὶ νὰ σκουπίζωσι καὶ νὰ κάμνωσι λειτουργίας καὶ νὰ βάλλωσι σσαμδάνια καὶ περτέδες· ἔτι δὲ καὶ ὅτι τὸ ἀπὸ τῆς θύρας τούτου τοῦ μνημείου, ἕως οὗ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ῥωμαίων (ἐν ᾗ ὡς σύνορα εἶναι βαλμένα σιδηρᾶ κάγκελλα), τὸ μεταξὺ τούτου τοῦ τόπου κείμενον σέτιον μικρόν, ἤτοι ὕψωμα μικρόν, καὶ τὰ εἰς τὴν μεγάλην καμάραν ἀπὸ μέρους τοῦ βασιλέως τῆς Φράντζας κρεμάμενα κανδήλιά των· καὶ ὅτι εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ Γολγοθᾶ, τόπον τῆς Σταυρώσεως λεγόμενον, νὰ λειτουργῶσι καὶ νὰ βάλλωσι κανδήλια καὶ μανουάλια, καὶ ὅτι νὰ προηγοῦνται ἀπὸ τὰ λοιπὰ ἔθνη, καὶ τὸ ἄνω καὶ κάτω μέρος τῶν ἑπτὰ καμαρῶν τῶν Σίττι-Μεριὲμ λεγομένων· καὶ ὅτι, ἐν ᾧ ἀπήρχοντο εἰς τὴν πέτραν τῆς

Ἀποκαθηλώσεως, πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐθίμων τῆς θρησκείας των, οἱ Ῥωμαῖοι δυναστικῶς τοὺς ἐπῆραν τὰ πρωτεῖα καὶ τοὺς ἐμπόδισαν· καὶ ὅτι τὰ κλειδία τῶν θυρῶν τοῦ Σπηλαίου τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ, τὸ ἐν μέσῳ τῆς κατὰ τὴν Βηθλεὲμ ἐκκλησίας τῆς μεγάλης κείμενον, ὄντα ἀνέκαθεν εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων οἱ ῥηθέντες Ῥωμαῖοι, κατὰ ἀπάτην λαβόντες ὁρισμόν, τοὺς ἐμπόδισαν· καὶ ὅτι εἰς τὸν τόπον τὸν ὄντα ἐντὸς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ὅπου εἰσὶ τὰ νεκροταφεῖα τούτων, οἱ Ῥωμαῖοι ἐνεωτέρισαν μίαν πόρταν· καὶ ὅτι τῶν εἰς τὴν Γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ ὑποκειμένων δύο κομματιῶν περιβολίων τὰς θύρας κλείσαντες ἄλλας ἐκ νέου δύο θύρας ἠνέῳξαν, καὶ ὅτι ταῦτα πάντα ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἐθεωρήθησαν παρὰ πολλῶν ἀξιοπίστων καὶ δικαίων Μουσουλμάνων, τότε εἰς τὴν συνέλευσιν τῆς ἱερᾶς κρίσεως παρόντων, καὶ ὅτι οἱ εἰρημένοι διαφερόμενοι τόποι ἀπ' ἔκπαλαι ἀφέθησαν εἰς χεῖρας τῶν Φραγκοκαλογήρων, καὶ ἐγένοντο περὶ τούτων χοτζέτια καὶ ἄρζι-μαχζάρια· καὶ ὅτι κατὰ τοὺς ἱεροὺς φετφάδες καὶ κατὰ τὰς ὁμολογίας τῶν παρελθόντων βασιλέων ἐδόθη καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ σουλτὰν Μουράτη κατὰ τὸ 1045 ἔτος νισσάνι βασιλικόν, καὶ πάλιν κατὰ τὸ 1101 ἔτος ὅτι ἀνεκαινίσθη τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ σουλτὰν Μουσταφᾶ-χάν, καὶ πάλιν κατὰ τὸ 1115 ἔτος ἀνακαινισθὲν ἐπεκυρώθη καὶ διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου· ἔπειτα πάλιν ὅτι ἀνεκαινίσθη διὰ βασιλικοῦ ἐπικυρωθὲν αὐτογράφου κατὰ τὸ 1144 ἔτος, καὶ πάλιν κατὰ τὸ 1169 ὅτι ἀνεκαινίσθη αὖθις. Ταῦτα πάντα εὑρέθησαν μὲν διαλαμβανόμενα εἰς τὸ βασιλικὸν νισσάνι, πλὴν ἡ Ἱερουσαλὴμ καὶ τὰ πέριξ αὐτῆς μὲ τὸ νὰ ἐκυριεύθησαν καὶ ἠλώθησαν μὲ τὰ σπαθία τῶν προκατόχων μου μεγάλων βασιλέων καὶ ἔγιναν κτήματα βασιλικά μου λόγῳ κληρονομικῷ, τὰ διαφερόμενα καὶ ἐπιμαχόμενα αὐτὰ προσκυνήματα δὲν ἐδόθησαν εἰς τὰ δύο διαφερόμενα ἔθνη πρὸς κυριότητα καὶ κτῆσιν, ἀλλ' εἰς προσκύνησιν καὶ χρῆσιν καὶ εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ἐθίμων τῆς θρησκείας των· καὶ τοῖς μὲν ὑποτελέσι καὶ δεχομένοις τὸ χαράτζι ἐδόθησαν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἄνωθεν, τοῖς δὲ καλογήροις τῶν Φράγκων μετὰ παρέλευσιν καιροῦ,

κατ' εὐσπλαγχνίαν καὶ ἔλεος καὶ εὐεργεσίαν, τὸ μὲν ἵνα ἐκτελῶσι τὰ ἔθιμά των εἰς μερικοὺς τόπους, βάλλοντες κανδήλια καὶ στολίζοντες καὶ ἄλλα τοιαῦτα ποιοῦντες· ἐφ' ᾧ καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς παρὰ τῶν προκατόχων μου ἔγγραφα καὶ βεβαιωτικά· καὶ πρῶτον μέν, κατὰ τὸ βασιλικὸν νισσάνι τὸ δοθὲν αὐτοῖς ἐν ἔτει 1101, ἐδόθη εἰς αὐτοὺς ὁρισμὸς κατὰ τὸ 1145, ὅτι εἰς τὰ εἰρημένα προσκυνήματα νὰ προσκυνῶσι καὶ νὰ κάμνωσι τὰ ἔθιμά των καὶ νὰ καλλωπίζωσι καὶ τὰ τούτοις ὅμοια νὰ ποιῶσι κατὰ τὴν θρησκείαν των. Ἀλλ' αὐτὸς ὁ ὁρισμὸς τῆς ἀδείας τῆς προσκυνήσεως καὶ ἐκτελέσεως τῶν ἐθίμων των, μὲ τὸ νὰ διαλαμβάνῃ ὅτι νὰ ἔχωσιν οἱ Φράγκοι ὑπὸ τὴν χρῆσίν των τὰ ῥηθέντα προσκυνήματα καὶ νὰ ἐπεντίθενται καὶ παρεντίθενται εἰς ἄλλα μέρη, εἶναι ὁμολογούμενον· καὶ οἱ εἰς ἑκάτερα τὰ μέρη δοθέντες ὁρισμοί, ὅτι εἶναι παρεκτικοὶ ἀδείας τῆς προσκυνήσεώς των καὶ ἐμποδιστικοὶ τῶν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους γενομένων πρὸς τὸ ἄλλο ἐπηρειῶν καὶ ἐνοχλήσεων, εἶναι πασίδηλον· μὲ ὅλον τοῦτο πρὸς περισσοτέραν σαφήνειαν καὶ βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας ἠρωτήθησαν πολλάκις οἱ δραγουμάνοι καὶ καλόγηροι καὶ τῶν δύο διαφερομένων ἐθνῶν περὶ τῶν ἐπιμαχομένων τούτων μερῶν, καὶ τέλος, διὰ νὰ κοπῇ ἡ διαφορά των καὶ νὰ παύσωσιν αἱ λογοτριβαί των καὶ νὰ δοθῇ τὸ προσῆκον νιζάμι ἐν ζυγῷ δικαίου καὶ ὀρθότητος, ἐθεωρήθησαν πολλάκις μὲ ἀκρίβειαν τὰ εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων σῳζόμενα ἀρχαῖα ἔγγραφα καὶ ἀποδεικτικά· ἐθεωρήθη κατὰ συγκατάβασιν καὶ ἡ περίληψις τοῦ εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων βασιλικοῦ νισσανίου, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔγιναν αἱ κόπιαι τῶν γραφησομένων ὁρισμῶν, σταλεῖσαι εἰς τὸ κράτος μου· ἐφ' αἷς καὶ ἐπεγράφη αὐτόγραφόν μου βασιλικόν, ὅτι δέδωκα τὴν ἄδειαν. Καὶ δὴ τὸ νὰ ἐκτελῶσιν οἱ Φράγκοι τὰ ἔθιμά των εἰς τὴν πέτραν τῆς Ἀποκαθηλώσεως, εἶναι σύμφωνον μὲ τὴν διάληψιν τοῦ βασιλικοῦ νισσανίου· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὰς ὁμολογίας τῶν δύο μερῶν εἶναι τὴν σήμερον προσκύνημα καὶ τῶν δύο μερῶν ὁ τόπος οὗτος, ὅταν πηγαίνωσι καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐκεῖ χάριν προσκυνήσεως, νὰ μὴ τοὺς ἐμποδίζωσιν οἱ Φράγκοι, οὔτε νὰ τοὺς ἐνο-

χλῶσι διόλου· καὶ τὰ ὄντα εἰς τὴν Ἀποκαθήλωσιν δύο μανουάλια, μὲ τὸ νὰ εἶναι τὴν σήμερον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Φράγκων, νὰ βάλωσιν ἐκεῖ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἄλλα δύο μανουάλια, πρὸς κατάπαυσιν τῆς διαφορᾶς καὶ ἐξίσωσιν, ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὰ εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων ἀποδεικτικὰ ἦσαν τὸ πάλαι τῶν Ῥωμαίων, καὶ κάθε γένος νὰ περιποιῆται τὰ ἐδικά του μανουάλια. Καὶ ἐπειδὴ εἰς τὴν ῥηθεῖσαν Ἀποκαθήλωσιν ἔχουσι καὶ τὰ δύο μέρη κανδήλια, νὰ ἅπτῃ κάθε μέρος τὰ ἐδικά του κανδήλια, χωρὶς νὰ παρενοχλῇ τὸ ἄλλο. Καὶ τὸ ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ εὑρισκόμενον κατὰ τὴν δόξαν των Μνημεῖον τοῦ Ἰησοῦ ναὶ μὲν εἶναι καὶ τῶν δύο μερῶν προσκύνημα, ἀλλὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ ῥηθέντος μνημείου κειμένου μικροῦ τρουλλαίου ἐπισκευαζομένου παρὰ τῶν Φράγκων ἦν ὑποπτευόμενον παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, ὅτι οἱ Φράγκοι ἠμποροῦσαν νὰ πάρουν τὰ χώματα καὶ τὰς πέτρας του καὶ νὰ τὰς μετακομίσωσιν εἰς τὰς πατρίδας των· ἡ ὁποία αὐτὴ ὑποψία ἔδιδεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους σύγχυσιν καὶ ταραχήν. Διὰ τοῦτο, ἤτοι διὰ τὸν στοχασμόν τους αὐτὸν καὶ διὰ τὴν ὑποψίαν των αὐτήν, τῷ 1130 ἔτει, ὅτε διὰ τὴν ἐπισκευὴν τοῦ μεγάλου θόλου τοῦ Καμαμὲ ἐδόθη τῷ Φραντζέζῳ ὁρισμὸς ἀδείας, μὲ τὸ νὰ ἐδόθη καὶ αὐτοῖς τότε ἀπὸ τὸ βασιλικὸν Διβάνι ὁρισμὸς μὲ βασιλικὸν αὐτόγραφον διαλαμβάνον, ὅτι ἐν τῷ διαστήματι τῆς ἐπισκευῆς τοῦ ῥηθέντος μεγάλου θόλου ἂν ἀκολουθήσῃ καμμία ζημία εἰς τὸν μικρὸν θόλον, τὸν ἐπὶ τοῦ Μνημείου τοῦ Ἰησοῦ, κατὰ περίστασιν καὶ χρειασθῇ ἐπισκευὴν καὶ μερεμέτι, νὰ γίνεται ἡ ἐπισκευή του ἀπὸ μέρους τῶν Ῥωμαίων, αὐτὴ ἡ δόσις τοῦ ὁρισμοῦ ὄχι μόνον ἐβεβαίωσε τὴν ὑποψίαν των, ἀλλ' ἐπεκύρωσεν εἰς αὐτούς, ὅτι ἔκπαλαι ὁ ῥηθεὶς κουμπὲς τοῦ Κουβουκλίου ἦν ὑπὸ τὴν ἐφορίαν καὶ ἐπιτήρησιν τῶν Ῥωμαίων ἰδίως, διὰ τοῦτο, ἤτοι διὰ τὸ μὴ εἶναι τοὺς Ῥωμαίους ἐν ὑποψίᾳ, καὶ διὰ νὰ ἡσυχάσῃ ὁ λογισμός τους, ὁ εἰρημένος μικρὸς κουμπὲς νὰ εἶναι καὶ πάλιν καθὼς καὶ ἔκπαλαι ὑπὸ τὴν ἐπίσκεψιν καὶ ἐπιτήρησιν τῶν Ῥωμαίων· τὸ ὁποῖον αὐτὸ οὐδὲ εἰς τὸ βασιλικὸν νισσάνι εἶναι ἀντιφερόμενον καὶ ἀπᾷδον. Καὶ ἐάν ποτε λάβῃ ὁ ῥηθεὶς μικρὸς θόλος χρείαν ἐπισκευῆς, νὰ γίνεται ἡ ἐπι-

σκευή του ἀπὸ μέρους τῶν Ῥωμαίων, χωρὶς τινος συγχύσεως καὶ λογοτριβῆς τῶν Φράγκων· καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ τεσσάρων καμαρῶν αἱ μὲν δύο μὲ τὸ νὰ εἶναι τῶν Ῥωμαίων, κατὰ τὰ εἰς χεῖράς των παλαιὰ ἔγγραφα καὶ ἀποδεικτικά, αἱ δὲ ἄλλαι δύο μὲ τὸ νὰ εἶναι τῶν Φράγκων, κατὰ τὸ βασιλικὸν νισσάνι, νὰ μὴν ἀκολουθῇ περὶ τούτων ἀναμεταξύ των σύγχυσις· καὶ τῶν ἑπτὰ καμαρῶν τὰ μὲν ἄνω μὲ τὸ νὰ εἶναι κατοικίαι τῶν Φράγκων, τὸ δὲ κάτω ἔδαφος μὲ τὸ νὰ εἶναι προσκύνημα τῶν Ῥωμαίων κατὰ τὰς ὁμολογίας ἑκατέρων τῶν μερῶν ἀντιπροσωπούντων, κάθε μέρος νὰ ἐκτελῇ τὰ τῆς θρησκείας του εἰς τὸ ἐξιδιασμένον αὐτῷ μέρος, χωρὶς νὰ παρεντίθεται εἰς τὸ τοῦ ἄλλου, καὶ νὰ παύσῃ εἰς τὸ ἑξῆς ἡ ἀπὸ μέρους τῶν Φράγκων τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιγενομένη ἐπιβουλὴ καὶ ἐπήρεια μὲ τὸ ῥίψιμον τῶν ξύλων, πετρῶν καὶ πυροβόλων κατ' ἐπάνω αὐτῶν. Καὶ ἡ ἐν Βηθλεὲμ μεγάλη ἐκκλησία μὲ τὸ νὰ εἶναι τῶν Ῥωμαίων, κατὰ τὰ εἰς χεῖράς των παλαιὰ ἔγγραφα καὶ ἀποδεικτικά, καὶ κατὰ τὴν περίληψιν τοῦ βασιλικοῦ νισσανίου μὲ τὸ νὰ ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι κατὰ τὸ ἔκπαλαι ἐξιδιασμένη εἰς τοὺς Ῥωμαίους, νὰ ἐξιδιασθῇ καὶ ἤδη εἰς τοὺς Ῥωμαίους μὲ τὸ μέσον τοῦ διορισθέντος μουπασίρη· καὶ τὸ ἐντὸς τῆς μεγάλης αὐτῆς ἐκκλησίας Σπήλαιον, μὲ τὸ νὰ εἶναι προσκύνημα καὶ τῶν δύο μερῶν, καὶ τὰ κλειδιὰ τῶν θυρῶν του ὄντα ἀπ' ἀρχῆς εἰς χεῖρας τῶν καλογήρων τῶν Ῥωμαίων καὶ ὕστερον διελθόντα δόλῳ καὶ δυναστείᾳ εἰς χεῖρας τῶν Φραγκοκαλογήρων, μέχρι τῆς σήμερον εὑρίσκονται εἰς τὰς χεῖράς των· διὸ καὶ ὅταν ἀπέρχονται ἐκεῖ οἱ προσκυνηταὶ Ῥωμαῖοι, δὲν ἀνοίγουσι τὴν πόρταν ἕως δύο ἢ τριῶν ὡρῶν διάστημα καὶ τοὺς ταλαιπωροῦσιν. Ὅθεν νὰ φθασθῇ ἓν ἄλλο ξεχωριστὸν κλειδὶ μὲ τὸ μέσον τοῦ μουπασίρη πάλιν καὶ νὰ παραδοθῇ ἐγχειρισθὲν εἰς τὸν πατριάρχην καὶ εἰς τοὺς καλογήρους τῶν Ῥωμαίων, καὶ ὅταν ἐκτελῶσιν ἐν αὐτῷ (τῷ σπηλαίῳ) τὰ ἔθιμα τῆς θρησκείας των, νὰ μὴ τοὺς γίνεται καμμία ἐνόχλησις καὶ ἐμπόδιον. Καὶ τὰ εἰς τὴν Γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ ὑποκείμενα δύο κομμάτια περιβόλια, μὲ τὸ νὰ τὰ ἐκυρίευσαν οἱ Φραγκοκαλόγηροι, λέγοντες ὅτι εἶναι αὐτοῖς ἐξιδιασμένα,

ἀλλ' εἰς μὲν τὰ τῶν Ῥωμαίων ἔγγραφα ῥητῶς καὶ ἀκριβῶς ταῦτα διαλαμβάνονται, εἰς δὲ τὸ τῶν Φράγκων βασιλικὸν νισσάνι διηγηματικῶς· μ' ὅλον τοῦτο ἐξίσου καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη νὰ ἐπισκέπτωνται καὶ νὰ περιποιοῦνται. Καὶ τὸ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ κείμενον μνημεῖον τῆς δεσποίνης Μαριὰμ ὅτι εἶναι τῶν Ῥωμαίων, διαλαμβάνεται ῥητῶς εἰς τὰ ἐκδοθέντα ὑψηλὰ προστάγματα, τὰ καὶ διὰ βασιλικῶν αὐτογράφων ἐπικυρωθέντα, τὸ μὲν ἐκδοθὲν κατὰ τὸ 923 ἔτος, τὸ δὲ κατὰ τὸ 933 ἔτος, τὸ δὲ κατὰ τὸ 1167 ἔτος· εἰς δὲ τὸ βασιλικὸν νισσάνι παντελῶς δὲν διαλαμβάνεται· διό, τῶν περὶ τούτου ὡς διαλαμβανομένων καθαρώτατα εἰς τὰ τῶν Ῥωμαίων ἔγγραφα, καὶ τὸ νὰ εἰσακούωνται αἱ ἐξαιτήσεις τῶν τῇ κραταιᾷ μου βασιλείᾳ ὑποκειμένων ὑποτελῶν καὶ ραγιάδων μου Ῥωμαίων ὡς μὴ ὄντος ἀπᾴδοντος καὶ ἐναντίου εἰς τὸ βασιλικὸν νισσάνι καὶ εἰς τὸν ἀχδιναμὲ τῶν Φράγκων, τὸ ῥηθὲν μνημεῖον τῆς δεσποίνης Μαριάμ, ἐξιδιασθὲν κατὰ τὸ ἔκπαλαι εἰς τοὺς Ῥωμαίους, νὰ παραδοθῇ πάλιν εἰς τὸν πατριάρχην καὶ εἰς τοὺς καλογήρους τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μὴν ἐνοχλῶσιν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Φράγκους διὰ τὰ προσκυνήματά των καὶ διὰ τὰ ἔθιμα τῆς θρησκείας των, μήτε οἱ Φράγκοι τοὺς Ῥωμαίους ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ καὶ αἰτίᾳ παντελῶς, ἀλλὰ νὰ καταπαύσωσιν αἱ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐπιγενόμεναι παρ' αὐτῶν ζημίαι καὶ ἐπιβουλαί· καὶ ὅποιον μέρος χρειάζεται ἐπιταγὴν καὶ τενπῆχι, νὰ τὸ παραγγείλετε ἐντόνως, διὰ νὰ ἐξακολουθῇ κατὰ τὸ ἀρχαῖον καὶ κατὰ τὸν ἀνωτέρω διαληφθέντα τρόπον τὸ προσκύνημά του εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐθίμων του, χωρὶς νὰ παρενοχλῇ τὸ ἄλλο· καὶ ὑμεῖς νὰ προσέχετε καὶ νὰ φυλάττεσθε ἄκρως ἀπὸ τοῦ νὰ ὑπενδίδετε εἰς τὸ νὰ γίνεται κανένα κίνημα ἀπᾴδον καὶ ἐναντίον τῷ παρόντι ἡμετέρῳ ὑψηλῷ ἱερῷ ὁρισμῷ· ἐπὶ τούτῳ καὶ γὰρ ἐξεδόθη σταλεὶς διὰ τοῦ μουπασίρη ἐπίτηδες. Φθάσαντος οὖν θέλετε ἐνεργήσει τὰ ἐν αὐτῷ προσταττόμενα, προσέχοντες καὶ μέχρι τριχὸς ἀπὸ τὴν παράβασίν του. Οὕτω γινώσκετε· τῷ ἱερῷ μου σημείῳ πιστώθητε. Ἐγράφη περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς Ζιλκαδὲ ἐν ἔτει τῆς φυγῆς 1170, ἐν Κωνσταντινουπόλει.

11.

Ὁ παρὰ τοῦ σουλτὰν Μουσταφᾶ γ' ἀνακαινισθεὶς καὶ διὰ βασιλικοῦ του αὐτογράφου ἐπικυρωθεὶς ὑψηλὸς ὁρισμὸς ὢν κατὰ πάντα σύμφωνος καὶ ἀπαράλλακτος τῷ ἀνωτέρῳ ὁρισμῷ τοῦ σουλτὰν Ὀσμάνη γ' δὲν μετεφράσθη, ὡς περιττόν.

12.

Μετάφρασις συνοπτικὴ τοῦ διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ἐκδοθέντος ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ τοῦ σουλτὰν Μαχμούτη β', ἐπιδοθέντος τῷ πατριάρχῃ κυρίῳ Πολυκάρπῳ κατὰ τὸ 1224 ὀθωμανικὸν ἔτος, περὶ τῆς ἐπισκευῆς καὶ ἀνοικοδομήσεως τοῦ πυρποληθέντος ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως.

Ὅταν ὁ Ὤμερ-Χαττὰπ ἐκυρίευσε τὴν Ἱερουσαλήμ, ἔδωκεν εἰς τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων ἱερόν του ἀχδιναμέν, ἵνα τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ εὑρισκόμενα εἰς χεῖράς των προσκυνήματα, ἤτοι ὁ Καμαμὲς καὶ τὰ ἐν αὐτῷ καὶ ἡ Βηθλεὲμ καὶ ὅλα τὰ λοιπὰ μοναστήρια καὶ αἱ ἐκκλησίαι, ἔχωσι πάλιν εἰς χεῖράς των, καὶ ἵνα αἱ λοιπαὶ ἐκεῖ οὖσαι πᾶσαι χριστιανικαὶ φυλαὶ ὦσιν ὑποκείμεναι τῷ πατριάρχῃ τῶν Ῥωμαίων· κατ' αὐτὸν δὲ τὸν ἱερὸν ἀχδιναμὲν ἐδόθησαν εἰς αὐτοὺς καὶ παρὰ τῶν ἑξῆς σουλτάνων καὶ βασιλέων ἀλληλοδιαδόχως ὑψηλοὶ προσάλληλοι μὲ βασιλικά των αὐτόγραφα ἐπικυρωτικοὶ ὁρισμοί. Ὅθεν, ἐπειδὴ καὶ πρὸ μηνῶν τινων ἠκολούθησεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Καμαμὲ πυρκαϊά, ἐξελθοῦσα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἀρμενίων, καὶ κατέκαυσεν ὅλα τὰ ἐν αὐτῷ ἀργυρᾶ σκεύη τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἐνέπρησε διόλου τάς τε ἀπὸ ξυλικῆς οἰκοδομὰς καὶ κατοικίας των, καὶ τὴν τοῦ εἰρημένου ναοῦ ἐξώπορταν, καὶ διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς φωτιᾶς κατέπεσον καὶ ἐκρήμνισαν πολλὰ αὐτῶν οἰκοδομήματα πέτρινα καὶ τοῖχοι, κατὰ τὰ ἐκεῖθεν ἐλθόντα περιληπτικὰ τούτων δύο νομικὰ ἰλάμια, ἀνήνεγκον οἱ Ῥωμαῖοι ταῦτα εἰς τὴν Ὑψηλήν μου Πόρταν καὶ ἐξητήσαντο διὰ γενικῆς ἀναφορᾶς τοῦ πατριάρχου των καὶ τῶν μητροπολιτῶν καὶ λοιπῶν προκρίτων τοῦ γένους των τὴν κατὰ τὸ ἀρχαῖον, ἄνευ τινὸς προσθήκης ἢ ἐκτάσεως ἢ ὑψώσεως, ἀνοικοδόμησιν καὶ ἐπισκευὴν τῶν πυρποληθέντων καὶ καταπεσόντων αὐτῶν μερῶν καὶ τόπων. Τῆς οὖν ἐπισκευῆς καὶ ἀνοικοδομήσεως τοῦ εἰρημένου ναοῦ ἀναγκαίας οὔσης καὶ χρειώδους, ἠρωτήθη ὁ μουφτῆς, " ἂν

μία ἐκκλησία μιᾶς ἀναιμωτὶ καὶ εἰρηνικῶς ἁλωθείσης πόλεως ἤθελε πυρποληθῇ, ἆρα εἶναι ἐπιτετραμμένον ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ δίκαιον ἵνα ἀνοικοδομηθῇ παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ ὑποτελῶν, ἄνευ τινὸς προσθήκης, κατὰ τὸ παλαιόν, ἢ οὐχί"; Τοῦ δὲ δώσαντος φετβᾶν, ὅτι εἶναι ἐπιτετραμμένον, ἐξεδόθη ἱερὸν βασιλικόν μου αὐτόγραφον, ἵνα κατὰ τὸν νομικὸν φετβᾶν καὶ κατὰ τὴν διὰ κοινῆς καὶ γενικῆς τοῦ γένους τῶν Ῥωμαίων ἀναφορᾶς γενομένην παράκλησιν καὶ ἐξαίτησιν ἐκδοθῇ ὑψηλὸς ὁρισμός, τῆς ἀδείας τοῦ ἀνακαινισμοῦ καὶ τῆς ἐπισκευῆς τοῦ Καμαμὲ διαληπτικός· ἐφ' ᾧ καὶ ἐξεδόθη ὁ παρὼν ὑψηλὸς ὁρισμός, ἵνα τὰ πυρποληθέντα τε καὶ καταπεσόντα μέρη καὶ οἰκήματα τῶν Ῥωμαίων ἐν τῷ ῥηθέντι ναῷ ἀνοικοδομηθῶσι καὶ ἐπισκευασθῶσιν ὡς τὸ πάλαι ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἄνευ τινὸς προσθήκης ἢ ἐκτάσεως ἢ ὑψώσεως, καὶ διὰ τοῦ Ἐλμάς-πασσα-ζαδὲ-μὶρ-Ἀπδουρραχίμη τοῦ ἀπὸ τῶν καλφάδων τοῦ καλεμίου τοῦ μεκτουπτζῆ τῆς ὑπατείας, τοῦ ἐπὶ τούτῳ ἰδίως διορισθέντος, ἀπεστάλη πρὸς ὑμᾶς. Φθάσαντος τοίνυν θέλετε ἀπέλθῃ αὐτοσωμάτως ὑμεῖς οἱ διαληφθέντες εἰς τὸν ῥηθέντα πυρποληθέντα ναόν, καὶ θέλετε ἀνακαλύψει ὅλα τὰ ἐπισκευῆς καὶ ἀνοικοδομήσεως χρήζοντα μέρη, καὶ θέλετε κάμῃ τὴν ἀκριβῆ τούτων ἁπάντων καταγραφήν, προσέχοντες ἄκρως ἀπὸ τοῦ νὰ μὴν γένῃ ἡ ἀνοικοδόμησις καὶ ἐπισκευὴ τούτων παρὰ τὸ ἀρχαῖον οὐδεμίαν σπιθαμήν, ἢ καθ' ὕψος, ἢ κατ' ἔκτασιν, ἀλλά, καθὰ ἀπαιτεῖ ἡ ἱερὰ κρίσις, κατὰ τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν θέσιν καὶ σχῆμα ἀπαραλλάκτως, καὶ ἀπομακρυνόμενοι εἰς ἄκρον ἀπὸ τοῦ νὰ ἐνοχλῆτε τοὺς Ῥωμαίους διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν, ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ πάρετε ἀπὸ αὐτοὺς ἄσπρα· ἐπειδή, ἂν τὸ τοιοῦτον γνωσθῇ πρὸς ἡμᾶς, θέλετε παιδευθῇ ἀνιλεῶς. Οὕτω γνώσκετε. Ἐγράφη κατὰ τὸ 1224 ἔτος, περὶ τὰ μέσα Σεφερίου, ἐν Κωνσταντινουπόλει.

13.

Μετάφρασις τοῦ διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ἐπικυρωθέντος ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ τοῦ σουλτὰν Μαχμούτη β', τοῦ ἐπιδοθέντος τῷ πατριάρχῃ κῦρ Πολυκάρπῳ, περὶ τῆς εἰς τὸ Ἅγιον Κουβούκλιον ἐκτελέσεως τῆς λειτουργίας μας, καὶ περὶ τῆς ἀποβολῆς τῶν παρὰ τῶν Φράγκων νεωτερισθέντων ἐν τῷ ναῷ.

Τὸ βασιλικὸν αὐτόγραφον· «Ἡ ἔννοια τοῦ παρόντος ἡμετέρου

βασιλικοῦ ὁρισμοῦ ἐπεξεργασθήτω ἐπιμελῶς, καὶ ἡ ἡμετέρα προσταγὴ καὶ θέλησις παρατηρηθήτω ἀκριβῶς, καὶ ὅσα ἐνεωτερίσθησαν παρὰ τῶν Φράγκων ἐναντίον τῶν προλαβόντως καὶ ἐσχάτως ἐκδοθέντων ὁρισμῶν, ἀποβληθέντα καθαιρεθήτωσαν· καὶ μηδεὶς ἀντιφερόμενος τοῖς ὑψηλοῖς μου ὁρισμοῖς, τοῖς δοθεῖσι τῷ γένει τῶν Ῥωμαίων, τῶν ὑποτελῶν ὄντων καὶ ὑπηκόων τοῦ Ὑψηλοῦ μου Δεβλετίου, ἤθελεν ἐμποδίσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκτελῶσι τὰ τῆς θρησκείας των καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ κάμνωσι λειτουργίαν εἰς τὸν παρ' αὐτοῖς Τάφον τοῦ Ἰησοῦ νομιζόμενον, καὶ ὁ ὑψηλὸς ὁρισμὸς ἐχέτω ἐς ἀεὶ τὸ κῦρος».

Ὁ ὁρισμός.

Ἐπειδὴ ἔφθασεν ἤδη εἰς τὸ βασιλικόν μας κατώφλιον ἱλάμι καὶ μαχζάρι, περιέχοντα ὅτι οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ ὡς μουσαφίριδες κατοικοῦντες καλόγηροι Φράγκοι πρὸ ἑκατὸν ἤδη χρόνων εἶχον φέρῃ ἀπὸ τὴν Εὐρώπην μεγάλα ὄργανα, καὶ θέλοντες νὰ τὰ βάλλουν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Καμαμὲ ἐμποδίσθησαν παρά τε τῶν Ἰσλάμιδων καὶ τῶν ραγιάδων, τόσον διὰ τὸ βροντόφωνον αὐτῶν, ὅσον καὶ διότι δὲν εἶναι συγχωρημένον νὰ γίνωνται νεωτερίσματα ἐν τῷ ναῷ· ὅθεν καὶ εἶχον μείνῃ ἀνενέργητα. Προλαβόντως δὲ εἰς τὴν συμβᾶσαν πυρκαϊὰν τοῦ Καμαμέ, μὲ τὸ νὰ ἐπυρπολήθησαν τὰ ἔκπαλαι ἐν αὐτῷ μικρά των ὄργανα, ἐζήτησαν οἱ ῥηθέντες Φράγκοι μετὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ νὰ βάλωσι τὰ εἰρημένα μεγάλα ὄργανα· ἀλλ' ἐμποδίσθησαν παρὰ τοῦ Σάιδα-βαλισῆ Σουλεϊμάν-πασα, ὄντος τότε καὶ Σαὰμ-βαλισῆ. Ἐσχάτως δέ, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ θανόντος Σαὰμ-βαλισῆ Σουλεϊμάν-πασα, ἀνενέωσαν αὖθις τὴν προτέραν αἴτησίν των. Τέλος πάντων συγκατένευσαν οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὸ νὰ βαλθῶσι τὰ ὄργανά των, πλὴν ἐπὶ συμφωνίᾳ τοῦ νὰ ἀφαιρεθῶσιν ἐξ αὐτῶν περίπου ἑκατὸν πεντήκοντα σύριγγες καὶ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ φωνή των μὲ τὴν φωνὴν τῶν πυρποληθέντων μικρῶν ὀργάνων· καὶ οὕτω δοθείσης ἀδείας καὶ παρὰ τοῦ Σουλεϊμάν-πασα εὐχαριστήθησαν ἀμφότερα τὰ μέρη καὶ ἠκολούθει τὸ πρᾶγμα τοιουτοτρόπως μέχρι τοῦδε. Ἤδη δὲ οἱ καλόγηροι Φράγκοι ὄχι μόνον προσθέτοντες εἰς τὰ ὄργανα αὐτὰ τεσσα-

ράκοντα ἑπτὰ σύριγγας ὕψωσαν τὴν φωνὴν τῶν ὀργάνων τους, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπὶ θύρας τοῦ Τάφου τοῦ Ἰησοῦ κειμένην εἰκόνα των ἐσήκωσαν καὶ ἀντ' αὐτῆς ἄλλην ἔβαλον εἰκόνα ὑπερμεγέθη. Εἰδοποιηθείσης οὖν τῆς ἱερᾶς κρίσεως, ὅτι ταῦτα πάντα γίνονται αἰτία τῆς διασπορᾶς τοῦ γένους τῶν Ῥωμαίων, μετεκαλέσθησαν ἀμέσως παρὰ τῆς ἱερᾶς κρίσεως οἱ δραγουμᾶνοι τῶν Φράγκων, καὶ ἐδηλώθη αὐτοῖς, ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον δὲν εἶναι δεκτοὶ οἱ τοιοῦτοι νεωτερισμοί, καὶ τοῖς ἐδόθη παραγγελία τὸ νὰ μεταφέρωσι τὸ περὶ ὀργάνων καὶ περὶ εἰκόνος κεφάλαιον εἰς τὸ κατὰ τὸ παλαιόν· ἀλλ' οἱ ῥηθέντες μὲ τὸ νὰ ἔδειξαν τρόπους παρακοῆς, ἀνηγγέλθη ἡ ὑπόθεσις ἀπὸ τοῦ γένους τῶν Ῥωμαίων καὶ προλαβόντως καὶ ἐσχάτως τῷ Σάιδα-βαλισῇ, ὡς μὴ φθάσαντος σοῦ τοῦ Σσαμ-βαλισῆ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰς τὸ Σσάμι· ἐφ' ᾧ καὶ ἀπεστάλη ἀπὸ μέρους αὐτοῦ μουπασσίρης καὶ δύο πουγιουρουλδιά, διὰ νὰ ἐμποδισθῶσι καὶ νὰ ἐξαλειφθῶσι διόλου οἱ ῥηθέντες νεωτερισμοί, ὡς ἀντικείμενοι τοῖς εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων σῳζομένοις ὑψηλοῖς ὁρισμοῖς· συγχρόνως δὲ ἐφανερώθη πολλάκις καὶ καθὼς ἔπρεπεν ἡ ὑπόθεσις καὶ εἰς τοὺς Φραγκοκαλογήρους· ἀλλ' αὐτοὶ ἐπέμενον πάλιν εἰς τὴν προτέραν τους παρακοήν, δεικνύοντες διαφόρους βαρβαρότητας καὶ σκληροτραχηλίας. Ὅθεν ἐστάλθησαν εἰς τὸν ναὸν ὅ τε παρὰ τοῦ διαληφθέντος πασσᾶ μουπασσίρης καὶ οἱ παρὰ τοῦ μουλλᾶ καὶ μουσελλήμη διωρισμένοι μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν ὧν ἔδει, οἵτινες ἐσήκωσαν τὴν ῥηθεῖσαν μεγάλην εἰκόνα καὶ ἀντ' αὐτῆς ἔθεντο τὴν παλαιάν· ἀπέσπασαν δὲ καὶ τὰς προστεθείσας εἰς τὰ ὄργανα τεσσαράκοντα ἑπτὰ σύριγγας. Ταῦτα πάντα ἀνηγγέλθησαν ἡμῖν διὰ τῶν ἤδη ἐλθόντων μαχζαρίων καὶ ἰλαμίων καὶ διὰ τακριρίου καὶ ἀναφορᾶς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων, ἐν οἷς ἐξαιτοῦνται τὸ νὰ ἐκδοθῇ ὑψηλὸς ὁρισμὸς διορίζων τοῦ νὰ παύσωσιν οἱ ῥηθέντες καλόγηροι ἀπὸ τὰς τοιαύτας ἐπηρείας καὶ ἐνοχλήσεις καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ ἐμποδίζωσι τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς λειτουργίας των εἰς τὸ μέρος τὸ λεγόμενον Τάφος τοῦ Ἰησοῦ. Ἐξετασθεισῶν λοιπὸν τῶν καταγραφῶν εὑρέθη, ὅτι προ-

λαβόντως μὲ τὸ νὰ ἐφανέρωσε τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων, ὅτι οἱ Φραγκοκαλόγηροι ἐναντίως φερόμενοι καὶ ἀντιβαίνοντες τῷ παρὰ τοῦ Ὤμερ-Χαττὰπ δοθέντι ἀχδιναμὲ καὶ τοῖς παρὰ τῶν ἐνδόξων προγόνων μου ὑψηλοῖς ὁρισμοῖς καὶ βασιλικοῖς αὐτογράφοις, ὄχι μόνον ἐξουσίασαν δυναστικῶς τὸ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ Κουβούκλιον, τὸ ὁποῖον ἐσκέπασαν ἄνωθεν ἐναντίως τῇ θρησκείᾳ των καὶ ἔβαλαν ἄντικρυς αὐτοῦ παρὰ συνήθειαν ἄλυσσον μὲ κανδήλας, καὶ ἔβαλαν ὄργανα μεγάλα πρὸς βορρᾶν, ἀλλ' ἐνεωτέρισαν πρὸς τούτοις καὶ εἰς ἄλλα διάφορα μέρη, καὶ ὅτι ἐκρίθησαν καὶ τὰ δύο διαφερόμενα μέρη εἰς τὸ βασιλικόν μου Διβάνι ἔμπροσθεν τῶν βεζυράδων μου καὶ καζασκέριδων, καὶ ὅτι ἐπειδὴ ἡ ἀπαίτησις τῶν Φράγκων ἦτον ἀνυπόστατος καὶ αὐτόχρημα πονηρία, ἐξεδόθησαν μετὰ τὴν διαδικασίαν καὶ κρίσιν δύο ὑψηλοὶ ὁρισμοὶ ἐπικυρωτικοὶ τῶν προλαβόντως ἐκδοθέντων· καὶ ὅτι μετὰ ταῦτα, ἐν ᾧ δὲν συγχωρεῖται ἡ ἀναθεώρησις μιᾶς κρισολογίας προαποφασισθείσης εἰς τὸ βασιλικόν μου Διβάνι, οἱ Φραγκοκαλόγηροι οὐδόλως πειθόμενοι ἐκίνησαν αὖθις διαφορὰς καὶ διενέξεις, ζητοῦντες νὰ κάμωσι λειτουργίαν ἐναντίως τῶν βασιλικῶν ὁρισμῶν καὶ τῆς θρησκείας καὶ παλαιᾶς συνηθείας των· καὶ πρὸς τούτοις ἔβαλαν καὶ σσαμδάνια μὲ κηρία καὶ εἰκόνας καὶ σταυρόν, καὶ ἔκαμαν καὶ ἄλλας καινοτομίας, καὶ ὅτι τούτων δηλωθέντων αὖθις παρὰ τοῦ γένους τῶν Ῥωμαίων ἐξεδόθη βασιλικὸς ὁρισμὸς τῷ 1099-ῳ ἔτει περὶ τὰ τέλη τοῦ Δζεμαζιλαχὶρ ἐπικυρωμένος μὲ αὐτοκρατορικὸν χάτι, εἰς τὸ νὰ ἀρθῶσιν αἱ γενόμεναι καινοτομίαι καὶ εἰς τὸ νὰ παύσωσιν οἱ Φραγκοκαλόγηροι ἀπὸ τοῦ νὰ μάχωνται καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ ζητῶσι νὰ κάμνωσι λειτουργίαν, ὡσὰν ὁποῦ ἡ πόλις Ἱερουσαλὴμ μετὰ τῶν πέριξ αὐτῆς εἶναι κληρονομικὸν κτῆμα τῆς ἡμετέρας βασιλείας, κυριευθὲν διὰ τοῦ ξίφους τῶν ἐνδόξων προγόνων μου· καὶ ὅτι τὰ ἐκτὸς προσκυνήματα δὲν ἀφιερώθησαν, οὔτε κατὰ κυριότητα ἐδόθησαν, ἢ εἰς τὸ ἓν μέρος, ἢ εἰς τὸ ἄλλο, ἀλλὰ τοῖς μὲν ὑποτελέσι καὶ ὑπηκόοις ἐδόθη ἄδεια τὸ νὰ προσκυνῶσι τὰ εἰρημένα μέρη καὶ νὰ ἐκτελῶσι τὰ τῆς θρησκείας των, τοῖς δὲ Φράγκοις μετὰ παρέλευσιν καιροῦ κατὰ χάριν καὶ ἔλεος ἐδόθησαν

σενέτια περιεκτικὰ ἀδείας, ἐπὶ ἡμερῶν τῶν ἐνδόξων προγόνων μου, τοῦ νὰ προσκυνῶσιν εἰς μερικὰ προσκυνήματα καὶ εἰς μερικὰ μέρη νὰ ἐκτελῶσι τὰ τῆς θρησκείας των καὶ νὰ πράττωσιν ἄλλα τινά, οἷον τὸ νὰ βάλλωσι κανδήλια καὶ τὸ νὰ εὐτρεπίζωσιν. Ἀλλ' αὐτοί, ἐξιδιασθέντες ἔπειτα τὰ μέρη αὐτά, ὄχι μόνον ἐμπόδισαν τοὺς Ῥωμαίους ἀπὸ τοῦ νὰ προσκυνῶσι καὶ νὰ ἐκτελῶσι τὰ τῆς θρησκείας των, ἀλλ' ἠθέλησαν νὰ ἐπεμβαίνουν καὶ εἰς τὰ μέρη τὰ ἀνέκαθεν εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων εὑρεθέντα, ὄντα ἴδιά των προσκυνήματα· καὶ ὅτι, δηλωθέντων τούτων ἁπάντων ἀπὸ μέρους τῶν Ῥωμαίων, ἐξεδόθη καὶ ἕτερος ὑψηλός μου ὁρισμός, ἐπιβεβαιωμένος μὲ βασιλικὸν αὐτόγραφον, κατὰ τὸ 1223-ον ἔτος, περὶ τὰ τέλη τοῦ Ῥετζεπ̱οῦ, πρὸς ἀνακαινισμὸν τῶν προεκδοθέντων καὶ διὰ βασιλικῶν αὐτογράφων ἐπικυρωθέντων διεξοδικῶν ὁρισμῶν· ἐν ᾧ ὑψηλῷ ὁρισμῷ ὁρίζεται, ὅτι διὰ νὰ παύσουν αἱ διαφοραὶ καὶ διενέξεις, τὸ Τάφος τοῦ Ἰησοῦ νομιζόμενον μέρος νὰ εἶναι προσκυνητήριον ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ μέρη νὰ προσκυνῇ ἕκαστον γένος, ἄνευ τινὸς ἔριδος, καὶ νὰ ἐκτελῇ τὰ τῆς θρησκείας του, χωρὶς νὰ ἐπηρεάζῃ τὸ ἓν γένος τὸ ἄλλο, ἐναντίον τῆς παλαιᾶς τάξεως καὶ συνηθείας. Ἐπειδὴ λοιπὸν πάντα τὰ ἀνωτέρω ἐφάνησαν κατεστρωμένα εἰς τοὺς κώδικας τοῦ καλεμίου τοῦ βασιλικοῦ μου Διβανίου, καὶ ἐπειδὴ κατὰ πάντα λόγον εἶναι ἐναντίον τῆς αὐτοκρατορικῆς μας θελήσεως τὸ νὰ ἐνοχλῶνται οἱ ὑποτελεῖς τῆς κραταιᾶς ἡμῶν βασιλείας ἀπὸ μέρους τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ ὡς μουσαφίριδων κατοικούντων Φράγκων μὲ τοιαύτας καινοτομίας ἐναντίως τῆς θρησκείας των καὶ τῶν ἔκπαλαι σῳζομένων βασιλικῶν ὁρισμῶν, καὶ μάλιστα μὲ κινήματα, δι' ὧν πάσχουσιν οἱ ῥηθέντες Φράγκοι νὰ τοὺς ἐμποδίζωσιν, ἐναντίον τῆς παλαιᾶς τάξεως, ἀπὸ τοῦ νὰ κάμνωσι λειτουργίαν ἐν τῷ νομιζομένῳ Τάφῳ τοῦ Ἰησοῦ, ἀποφαινόμεθα βασιλικῶς, ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μὴν ἤθελον ἐπιτραπῇ παντελῶς αἱ τῶν Φραγκοκαλογήρων τοιαῦται καινοτομίαι, ἀλλ' ἀμέσως νὰ σηκωθῶσι καὶ νὰ ἀνατραπῶσι· προσέτι νὰ ἐμποδισθῇ διόλου ἡ ἐνόχλησις αὐτῶν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῆς λειτουργίας των ἐν τῷ εἰρημένῳ τόπῳ.

*

* Διὸ καὶ ἐξεδόθη βασιλικὸν ἡμέτερον αὐτόγραφον, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐγένετο ἐπίτηδες ὁ παρὼν ἔντονος ὑψηλὸς ὁρισμός, ἐπιγεγραμμένος μὲ βασιλικόν μας αὐτόγραφον, πρὸς ἐμπέδωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τοῦ πράγματος. Ὅθεν ὑμεῖς, ὅ τε πασσᾶς μουλλᾶς μουφτῆδες καὶ οἱ λοιποί, γινώσκοντες ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον δὲν στέργομεν νὰ πειράζωνται οἱ ὑποτελεῖς τῆς βασιλείας μας, εἴτε παρὰ τῶν ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ μας ὡς μουσαφίριδων κατοικούντων Φράγκων, εἴτε παρ' ἄλλου τινός, καὶ ὅτι ἀπαιτοῦμεν μάλιστα μετ' ἐπιμονῆς τὸ νὰ ὑπερασπίζωνται ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ δένδρου τοῦ ἡμετέρου βασιλικοῦ ἐλέους, ἂν εἰς τὸ ἑξῆς οἱ Φραγκοκαλόγηροι, μὴ εὐχαριστούμενοι εἰς τὰ πρὸς αὐτοὺς δαψιλῶς συγχωρηθέντα, ἤθελον τολμήσει αὖθις νὰ καινοτομήσουν ἐναντίον τοῦ ἔκπαλαι ἔθους καὶ τῶν μέχρι τοῦδε δοθέντων σενετίων καὶ ὑψηλῶν ὁρισμῶν, τῶν διὰ βασιλικῶν αὐτογράφων ἐπιβεβαιωμένων, ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ βλάψουν τοὺς ὑποτελεῖς τῆς βασιλείας μας, προσέχετε μεγάλως, ὁποῦ νὰ σηκώσετε ἀμέσως τὰς καινοτομίας των καὶ νὰ κωλύετε τὰς παραλόγους καὶ ἐναντίας τῇ παλαιᾷ τάξει ἐνοχλήσεις των, τὰς ἐπιγενομένας εἰς ἐμπόδιον τῶν Ῥωμαίων περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῆς λειτουργίας των ἐν τῷ τόπῳ τῷ λεγομένῳ Τάφῳ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ νὰ ἐμποδίζετε τὰς ἐναντίον τῶν προσταγμάτων μας κάθε λογῆς ἐνοχλήσεις των. Θέλετε λοιπὸν ἐνεργήσει τὰ ἐν τῷ παρόντι ὑψηλῷ ὁρισμῷ περιεχόμενα, κατὰ χρέος τῆς εὐπειθείας καὶ ὑποταγῆς, ἀπέχοντες εἰς ἄκρον ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιτρέπετε νὰ γίνεται τὸ παραμικρότερον κίνημα ἐναντίον τῶν βασιλικῶν μου προσταγῶν. Οὕτω γινώσκετε καὶ τῷ ἱερῷ σημείῳ πείθεσθε. Ἐγράφη ἐν ἔτει 1232, περὶ τὰ μέσα Ζιλκαδέ, ἐν Κωνσταντινουπόλει.

14.

Ὁ μετὰ τὸν ἀνωτέρω ἐκδοθεὶς ὑψηλὸς ὁρισμὸς καὶ διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ἐπικυρωθεὶς εἶναι ἀπαράλλακτος μὲ τὸν ἀνωτέρω· διὸ καὶ δὲν εἶναι χρεία νὰ μεταφρασθῇ ὅλος. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν εἶναι προστεθειμένη ἡ ἐν τῷ Κουβουκλίῳ ἐξίσωσις τῶν Φράγκων καὶ Ῥωμαίων, τὰ περὶ ταύτης μόνον διαλαμβάνοντα μετεφράσθησαν, καταγραφέντα καὶ ὧδε· καὶ πρῶτον τὸ ἐπ' αὐτῷ βασιλικὸν αὐτόγραφον· «Ἡ ἔννοια τοῦ παρόντος ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ μετ' ἐπιστασίας μελετηθήτω· εἰς ἀπό-

κρουσιν τῶν παρὰ τῶν Φράγκων ἐναντίον τῶν ἱερῶν μου ὁρισμῶν ἐπινοηθέντων ἐπιμονὴ γενέσθω· εἰς τοὺς δοθέντας τοῖς ὑποτελέσι τοῦ ὑψηλοῦ μου κράτους ὑψηλοὺς ὁρισμοὺς μηδεμία ἐναντιότης γινέσθω, μήτε μὴν ἐμπόδιον ποσῶς παρ' αὐτῶν, τόσον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐθίμων τῆς θρησκείας των, ὅσον καὶ εἰς τὴν λειτουργίαν των τὴν ἐπὶ τοῦ παρ' αὐτοῖς ὑποτιθεμένου Μνήματος τοῦ Ἰησοῦ· ὁ δὲ παρὼν ὑψηλός μου ὁρισμὸς εἴη κραταιός τε καὶ ἰσχυρὸς ἕως οὗ θέλῃ ἂν ὁ Θεός».

Μετάφρασις τῆς προσθήκης τοῦ ὁρισμοῦ ἀπὸ τοῦ εἰς τὸν ἀνωτέρω ὁρισμὸν ἐν τῷ περιθεωρίῳ σημειωθέντος ἀστερίσκου καὶ ἑξῆς:

Διὸ καὶ εἶχεν ἐκδοθῇ ἐσχάτως κατὰ τὸ 1232-ον ἔτος ὑψηλός μου ὁρισμὸς μὲ βασιλικόν μον αὐτόγραφον ἐπιγεγραμμένος. Ἐπειδὴ ὅμως ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐγένετο γνωστὸν εἰς τὸ βασιλικόν μου κράτος ἀπὸ ἰλάμια καὶ μαχζάρια, ὅτι μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Φράγκων διὰ λόγους τινὰς εἰς τὸ περὶ ἐκτελέσεως θρησκευτικῶν ἐθίμων ἔτυχε νὰ συνέβουν λογομαχίες, καὶ ὅτι τὸ περὶ τούτου ἠμπορεῖ νὰ διευθετηθῇ κατὰ τὴν χρείαν, ὅπως δόξῃ τῷ κράτει μου· καὶ ἐπειδὴ ἐσχάτως καὶ ὁ ἐν Βασιλευούσῃ πατριάρχης τῆς Ἱερουσαλὴμ εἶχεν ἐξαιτήσει δι' ἀναφορᾶς του, ἵνα ἐκδοθῇ ἔντονος ἱερός μου ὁρισμός, διαληπτικὸς τῆς ἰσότητος ἑκατέρων τῶν μερῶν, καὶ ἀγκαλὰ νὰ μὴν ἔμεινε πλέον εἰς τὸ ἑξῆς λόγος ἔριδος καὶ λογομαχίας περὶ τούτου, μὲ τὸ νὰ ἐματαιώθησαν δι' ἰσχυρῶν ὑψηλῶν ὁρισμῶν αἱ μέχρι τοῦδε γενόμεναι στάσεις καὶ ἑκάτερα τὰ μέρη ἐδυσωπήθησαν· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὴν συνέπειαν τῶν πραγμάτων γίνεται καταφανές, ὅτι οἱ Φραγκοκαλόγηροι μὴ ἀρκεσθέντες εἰς τὴν ἰσότητα μὲ τοὺς Ῥωμαίους, εἰς τὸ νὰ ἐκτελῶσι τὰ τῆς θρησκείας των κατὰ τὸ ἀρχαῖον καὶ εἰς τὸ νὰ κοσμῶσι τὸ προσκύνημα, θέλουσι προξενήσει ἐκ νέου ἀρχιτεκτόνου διχόνοιαν, καὶ ἐπειδὴ εἶναι φανερόν, ὅτι αὐτὸς ὁ τρόπος ἀντίκειται τόσον εἰς τὴν παλαιὰν τάξιν, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐν δικαιοσύνῃ σύγκρατον βασιλικήν μου διάθεσιν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἁρμονίαν τῆς διοικήσεως, ἐξεδόθη ἐντονώτερος τοῦ προεκδοθέντος ὁρισμοῦ ὁ παρὼν ὑψηλός μου ὁρισμός, ἵνα διαιτηθῇ τὸ πρᾶγμα μὲ ἀπο-

χὴν τελείαν ἀντιστάσεως. Ὅθεν προστάζω νὰ διενεργήσητε κατὰ τὴν ἔννοιάν του ἀπαραλλάκτως, προσέχοντες καλῶς ἀπὸ τοῦ νὰ μὴ ἐπιτρέπητε νὰ γίνεται ἡ παραμικροτέρα ἐναντιότης, τόσον ἀπὸ τῶν ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ μου παροικούντων Φράγκων, ὅσον καὶ ἀπὸ ἄλλων, ἀλλ' ἀρκούμενοι οἱ Φράγκοι εἰς τὴν πρὸς αὐτοὺς δαψιλευθεῖσαν βασιλικήν μας συγκατάβασιν, νὰ μὴ ἐνοχλῶσι τοὺς ὑποτελεῖς τῆς βασιλείας μας Ῥωμαίους, καὶ τὰ ἀπεναντίας τῶν ὑψηλῶν ὁρισμῶν καὶ τοῦ παλαιοῦ ἔθους κινήματά των νὰ ματαιώνωνται. Οὕτω γινώσκετε καὶ τῷ ἱερῷ σημείῳ πείθεσθε. Ἐγράφη περὶ τὰ τέλη Ζιλκαδὲ τοῦ 1234-ου ἔτους ἐν Κωνσταντινουπόλει.

15.

Μετάφρασις τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ ἐκδοθέντος διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου περὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν Ποιμένων καὶ τῶν περὶ αὐτήν.

Τὴν ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ κειμένην πλησίον τοῦ χωρίου Ἠέτισαχοὺρ [1] Ἰλκασάρα λεγομένου ἐκκλησίαν μετὰ τῶν περὶ αὐτήν, καίτοι οὖσαν ἀνέκαθεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ χρῆσιν τῶν Ῥωμαίων, ἀλλ' οἱ Φραγκοκαλόγηροι πρὸ χρόνων τινῶν κατακρατήσαντες μὲ τρόπον ἐκυρίευσαν αὐτήν. Ἐν ᾧ δὲ περὶ τούτου ἐκρισολογοῦντο ἑκάτερα τὰ διαφερόμενα μέρη εἰς τὸ ἱερὸν κριτήριον, ἐπρόβαλαν οἱ Φράγκοι, ὅτι ἡ ῥηθεῖσα ἐκκλησία μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν εἶναι ἴδιον αὐτῶν κτῆμα, ὡς ἀγορασθεῖσα παρ' ἐκείνων διὰ χοτζετίου καὶ ἀποδεικτικοῦ ἐγγράφου, διαλαμβάνοντος τάχα τὴν ἀγορὰν καὶ πώλησιν. Ἀλλὰ τὸ χοτζέτι τοῦτο καὶ ἀποδεικτικὸν ἦν χωρικὸν ἔγγραφον ἀγροίκων, διαλαμβάνον ἐν εἴδει διηγήσεως τὴν ἀγορὰν ταύτην, ὅτι τῶν περὶ τὴν ῥηθεῖσαν ἐκκλησίαν δένδρων καὶ τοῦ σπηλαίου τὰ μὲν ἡμίση προλαβόντως ἠγοράσθησαν παρὰ τῶν Φραγκοκαλογήρων, τὰ δὲ ἄλλα ἡμίση ἔμειναν εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων Ἀράβων. Ἐπειδὴ οὖν ἡ πώλησις καὶ ἀγορὰ αὕτη οὐκ ἐπὶ κριτηρίου ἐγένετο, παρόντων καὶ τῶν προσώπων, εἶναι προφανέστατον, ὅτι μήτε ἀληθινὴ εἶναι, μήτε βέβαιος καὶ νόμιμος· καὶ πρὸς τούτῳ ἐμαρτυρήθη παρὰ πολλῶν ἐχλι-ισλάμιδων καὶ

[1] Χωρίον τῶν Ποιμένων τανῦν λέγεται.

ἄλλων εἰδημόνων ἀξιοπίστων, ἐκεῖ πλησίον καὶ πέριξ κατοικούντων, ὅτι ἡ ῥηθεῖσα ἐκκλησία ἦν ἀπὸ ἀλώσεως τοῦ εἰρημένου χωρίου ἐκκλησία, καὶ ὅτι οἱ τοῦ χωρίου τούτου ὑποτελεῖς καὶ ὑπήκοοι πάντοτε ἐν ἐκείνῃ ἐκκλησιαζόμενοι ἐτέλουν τὰ θρησκευτικά των ἔθιμα καὶ τὴν λειτουργίαν των, χωρὶς νὰ τοῖς γίνεται παρά τινος ἐμπόδιον· καὶ ἐπὶ τούτοις ἐστάλησαν ἐπίτηδες ἄνθρωποι ἀξιόπιστοι ἀπὸ μέρους τῆς τε ἱερᾶς κρίσεως καὶ τοῦ μουτεσελήμη πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ πράγματος ἐπὶ τοῦ τόπου, οἵτινες αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς εἶδον καὶ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ εὑρεθέντα, εἰκόνας δηλαδὴ κανδήλια κανδηλέρια καὶ τράπεζαν· τὰ ὁποῖα ἐφάνησαν καὶ ἀπεδείχθησαν, ὅτι εἶναι Ῥωμαϊκὰ τῷ ὄντι καὶ ὄχι Φράγκικα. Ἐξ ἁπάντων οὖν τούτων, καίτοι ἐπιστοποιήθη καὶ ἀπεδείχθη προφανῶς, ὅτι ἡ μὲν ῥηθεῖσα ἐκκλησία ἔκπαλαι εἶναι τῶν Ῥωμαίων καὶ ὑπὸ τὴν χρῆσιν καὶ ἐξουσίαν των, ἡ δὲ ἀγωγὴ καὶ στάσις τῶν Φράγκων εἶναι ἄτοπος καὶ ἀνυπόστατος, ἀλλὰ καὶ τὰ εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων ἱερὰ θεσπίσματα καὶ βασιλικὰ προστάγματα οὕτω διαλαμβάνουσιν, ὅτι αἱ εἰς τὰ χωρία ὅλα εὑρισκόμεναι ἐκκλησίαι τῶν Ῥωμαίων νὰ μένωσιν εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων, χωρὶς νὰ ἀφαιρῶνται ἀπ' αὐτῶν παρά τινος, καὶ ὅτι τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ προσκυνήματα δὲν ἀφιερώθησαν, οὔτε κατὰ κυριότητα ἐδόθησαν, μήτε εἰς τὸ ἓν μέρος, μήτε εἰς τὸ ἄλλο, ἀλλ' ἐδόθη ἄδεια νὰ ἐκτελῶσιν ἐν τοῖς ῥηθεῖσι τόποις τὰ ἔθιμα μόνον τῆς θρησκείας των. Τούτων οὖν πάντων φανερωθέντων εἰς τὴν Ὑψηλήν μου Αὐλὴν ἀπό τε τοῦ ἱλαμίου τοῦ μουλλᾶ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀπὸ τῆς σὺν αὐτῷ ἀναφορᾶς τοῦ ἐν Βασιλευούσῃ πατριάρχου τῶν Ῥωμαίων τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀνηνέχθη ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἰς τὸ βασιλικόν μου κράτος, ἵνα διαιτηθῇ τὰ περὶ τούτου κατὰ τὴν βασιλικήν μου θέλησιν καὶ ἀπόφασιν. Ἐξεδόθη λοιπὸν αὐτοκρατορικόν μου αὐτόγραφον, ἵνα ἡ μὲν ῥηθεῖσα ἐκκλησία μένῃ κατὰ τὸ ἔκπαλαι εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων, ἡ δὲ περὶ ταύτης τῶν Φράγκων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐνόχλησις ἀνατραπῇ καὶ ἀποκρουσθῇ. Κατὰ τὴν ἱεράν μου τοίνυν βασιλικὴν θέλησιν καὶ ἀπόφασιν ἐξεδόθη ὁ παρών μου ὑψηλὸς ὁρισμός, δι'

οὗ προστάττω, ἵνα, ἅμα ὁποῦ φθάσῃ, σύ τε ὁ βεζύρης μου, ὁ ῥηθεὶς Σαὰμ-βαλισῆ, καὶ σὺ ὁ μουλλᾶς τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ οἱ λοιποὶ ἐνεργήσητε κατά τε τὴν ἔννοιαν καὶ διάληψίν του τὰ προσταττόμενα ἀπαραλλάκτως, συμφώνως τῇ βασιλικῇ μου θελήσει καὶ ἀποφάσει φερόμενοι, προσέχοντες εἰς ἄκρον ἀπὸ τοῦ νὰ μὴν ἀκολουθήσῃ τὸ παραμικρότερον ἐναντίον κίνημα. Οὕτω γινώσκετε καὶ τὰ λοιπά. Ἐγράφη περὶ τὰ τέλη Ῥεπιουλλεββὲλ τοῦ 1235-ου ἔτους ἐν Κωνσταντινουπόλει.

16.

Μετάφρασις συνοπτικὴ τοῦ παρὰ τοῦ μουλλᾶ τῆς Ἱερουσαλὴμ δοθέντος ἱλαμίου (ἀναφορᾶς) περὶ τῆς εἰς τὸ Ἅγιον Κουβούκλιον ἐξισώσεως ἡμῶν μετὰ τῶν Φράγκων, κατὰ τὴν διάληψιν τοῦ ὑψηλοῦ βασιλικοῦ ὁρισμοῦ καὶ δηλωτικοῦ τῆς διαιτήσεως τῶν ἐν τῷ Κουβουκλίῳ πραγμάτων.

Ἀναφέρομεν εἰς τὴν Ὑψηλὴν Αὐλὴν γνωστοποιοῦντες, ὅτι τοῦ ἤδη ἐσχάτως ἐκδοθέντος καὶ διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ἐπικυρωθέντος περὶ τῆς εἰς τὸ Κουβούκλιον ἐξισώσεως ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ ἐπ' αἰσίοις φθάσαντος καὶ ἐπὶ τῆς ἐν τῷ ἱερῷ κριτηρίῳ συνελεύσεως τοῦ ἐνδοξοτάτου Σαὰμ-βαλισῆ Σουλεϊμάν-πασσα καὶ τῶν μουφτήδων καὶ οὐλαμάδων καὶ μουδερρίσιδων καὶ ἀγιάνιδων καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχηγῶν καὶ προκρίτων, παρόντων καὶ τῶν ἀπὸ μέρους τοῦ γένους τῶν Ῥωμαίων καὶ τοῦ γένους τῶν Φράγκων διορισθέντων πληρεξουσίων ἐπιτρόπων τε καὶ δραγουμάνων, μετ' ἐπιστασίας ἀναγνωσθέντος καὶ τῶν πάντων κατὰ χρέος τῆς ὀφειλομένης ὑποταγῆς ἐπευφημησάντων καὶ ὑποταγέντων, ἐγνωστοποιήθη τοῖς Φράγκοις ἡ ἔννοια τοῦ ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ καὶ παρηγγέλθη, ὅτι ἐπειδὴ ὁ ἐπιμαχόμενος καὶ παρ' αὐτοῖς Τάφος τοῦ Ἰησοῦ δοξαζόμενος τόπος εἶναι κοινὸν ἑκατέροις προσκύνημα, κατὰ τὴν τοῦ εἰρημένου ὁρισμοῦ διάληψιν, ἀνάγκη πᾶσα, ἵνα καὶ προσκυνῆται κοινῶς ἐξ ἴσου παρ' ἑκατέρων καὶ καλλωπιζόμενος κοσμῆται καὶ τὰ τῆς θρησκείας ἑκάστου ἐν ἰσότητι ἐκτελῶνται κατὰ τὸ ἀρχαῖον· οἵτινες τῷ ὑψηλῷ ὁρισμῷ πειθόμενοι καὶ τὰς παραγγελίας ἀποδεξάμενοι μετ' εὐχαρίστου γνώμης παρρησίᾳ ὑπέσχοντο, ὅτι θέλουσιν ἐξακολουθήσει τὰ προσταττόμενα ἀπαραβάτως εἰς τὸ

ἑξῆς, ἄνευ τινὸς ἀντιλογίας καὶ ἔριδος. Καὶ δή, μὲ τὸ νὰ ἦσαν τεθειμένα ἔμπροσθεν τῆς θύρας τοῦ ῥηθέντος Μνημείου ἀπὸ μὲν τῶν Φράγκων τέσσαρα μανουάλια, ἀπὸ δὲ τῶν Ῥωμαίων δύο μόνον, προσετέθησαν ἔτι δύο μανουάλια ἀπὸ μέρους τῶν Ῥωμαίων διὰ τὴν ἰσότητα, καὶ ἐγένοντο καὶ αὐτῶν τέσσαρα· ἔτι, ἐπάνωθεν τῆς θύρας τοῦ Μνημείου ἔξωθεν, μὲ τὸ νὰ εἶχον οἱ Φράγκοι τὴν εἰκόνα των τεθειμένην ἐπὶ τῆς εἰκόνος τῶν Ῥωμαίων, τῆς ἐν τῷ τοίχῳ ἐπὶ μαρμάρῳ λελαξευμένης ἔκπαλαι, καὶ δὲν ἐφαίνετο ἡ εἰκὼν τῶν Ῥωμαίων, ἐπήρθη ἀνώτερον ἡ ῥηθεῖσα εἰκὼν τῶν Φράγκων καὶ ἐφάνη ἤδη ἡ τῶν Ῥωμαίων, καὶ οὕτω φαίνονται καὶ αἱ τῶν δύο φυλῶν εἰκόνες ἐξ ἴσου. Ὡσαύτως καὶ ἡ ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ Μνημείου ἔσωθεν εἰκὼν τῶν Φράγκων, οὖσα τεθειμένη ἐπὶ τῆς λελαξευμένης ἀνέκαθεν εἰκόνος τῶν Ῥωμαίων, ἐπήρθη καὶ αὕτη ἀνώτερον, καὶ οὕτως ἐφάνη καὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων· ἔτι, τῶν δύο πετρίνων ἀναβαθμίδων τῶν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ εἰρημένου Μνημείου ἀναγουσῶν ἡ μὲν πρὸς βορρᾶν ἀφέθη εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων, ἡ δὲ πρὸς μεσημβρίαν ἐδόθη τοῖς Ῥωμαίοις πρὸς ἐξίσωσιν· προσέτι, τῆς ἐπάνω τοῦ τάφου πρὸς βορρὰν τεθείσης ἀπὸ μέρους τῶν Φράγκων εἰκόνος ἀρθείσης, ἐτέθησαν δύο εἰκόνες ἰσομεγέθεις, ἡ μὲν ἀπὸ μέρους τῶν Φράγκων, ἡ δὲ ἀπὸ μέρους τῶν Ῥωμαίων διὰ τὴν ἰσότητα· ὁμοίως, καὶ τοῦ ἐπάνω τοῦ Μνήματος ἀπὸ μέρους τῶν Φράγκων τεθειμένου ἀργυροῦ περβαζίου (περιθεωρίου) ἀρθέντος, ἐτέθη ἀντ' ἐκείνου ἄλλο, τὸ μὲν ἥμισυ τούτου ἀπὸ μέρους τῶν Φράγκων, τὸ δ' ἄλλο ἥμισυ ἀπὸ μέρους τῶν Ῥωμαίων πρὸς ἐξίσωσιν, καὶ ἕκαστον γένος ἔθετο ἐξ ἴσου ἐπὶ τοῦ ἀναλογοῦντος αὐτῷ ἡμίσεως, ἢ τμήματος, ἀνὰ ἓξ μικρὰ κανδηλέρια· ὡσαύτως, καὶ τὰ ἐπάνωθεν τοῦ Τάφου κρεμάμενα κανδήλια, τὰ μὲν τῶν Ῥωμαίων ὄντα εἰκοσιέν, τὰ δὲ τῶν Φράγκων δεκατρία, κατεβιβάσθησαν ἀπὸ τὰ τῶν Ῥωμαίων ὀκτώ, γενόμενα καὶ τὰ τούτων δεκατρία, διὰ τὴν ἰσότητα. Ὁμοίως, καὶ εἰς τὸν γῦρον μὲν τοῦ μικροῦ κουμπέ, ὁποῦ εἶναι ἐπάνω τοῦ ῥηθέντος Μνημείου, μὲ τὸ νὰ εἶναι κρεμάμενα ἀπὸ μέρους τῶν Φράγκων δώδεκα κανδήλια, εἰς τὸ μέσον δὲ ἓν κανδῆλι, ἐκρεμά-

σθησαν καὶ ἀπὸ μέρους τῶν Ῥωμαίων ἄλλα τόσα ἰσάριθμα πρὸς ἐξίσωσιν· ἔτι, τῶν πρὸς καλλωπισμὸν καὶ σκέπην τοῦ ῥηθέντος Μνημείου ἀπὸ μέρους τῶν Φράγκων ἀπῃωρημένων περτέδων καὶ παραπετασμάτων ἀρθέντων, ἐτέθησαν καὶ ἀπῃωρήθησαν ἄλλοι τμηματικῶς καὶ διῃρημένως, οἳ μὲν ἀπὸ μέρους τῶν Φράγκων, οἳ δὲ ἀπὸ μέρους τῶν Ῥωμαίων, διὰ τὴν ἰσότητα· τὸ αὐτὸ ἐγένετο καὶ εἰς τὸν μουσσαμᾶν τὸν ἐπὶ τῆς θύρας καὶ τοῦ προαυλίου τοῦ ῥηθέντος Μνημείου κρεμάμενον. Προσεπιτούτοις παρηγγέλθη τοῖς εἰρημένοις Φράγκοις, ἵνα καὶ τὸ σάρωμα καὶ πάστρευμα τοῦ Μνημείου γένηται εἰς τὸ ἑξῆς παρ' ἑκατέρων τῶν μερῶν, τόσον εἰς τὰ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, ὅσον καὶ εἰς τὰ ἐπάνωθεν καὶ γύροθεν αὐτοῦ, ἐξ ἴσου καὶ ἀπὸ τὰ δύο ἔθνη· ὁμοίως, καὶ τὰ εἰς τὰς ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις ἑκάστου γένους πρὸς εὐπρέπειαν καὶ καλλωπισμὸν τιθέμενα κανδήλια καὶ κανδηλέρια, ἵνα τίθωνται παρ' ἑκατέρων ἐξ ἴσου, χωρὶς νὰ ἐνοχλῇ καὶ ἐπεντίθεται θάτερον γένος θατέρῳ. Τούτων οὖν οὕτω διαιτηθέντων καὶ τελειωθέντων, καὶ εἰς τὸ μετὰ ταῦτα εἰρηνικῶς καὶ φιλίως συνδιάγειν πρὸς ἀλλήλους παραγγελθέντων, διόλου ἤρθη ἐκ μέσου αὐτῶν ἡ μέχρι τοῦδε μεταξὺ τῶν δύο φυλῶν τρέχουσα ἔρις καὶ διχόνοια, καὶ ἔλαβεν ὁ κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀπότομον θέλησιν καὶ ἀπόφασιν ἐκδοθεὶς ὑψηλὸς ὁρισμὸς τὴν προσήκουσαν ἐνέργειαν. Ἐξαιτοῦσι δὲ οἱ Ῥωμαῖοι, ἵνα ἐκδοθῇ ὑψηλὸς βασιλικὸς ὁρισμός, διαλαμβάνων καὶ ἐπιτάττων, ὅπως ἡ ἀνωτέρω διαληφθεῖσα διαίτησις ἔχῃ τὸ κῦρος καὶ μένῃ ἀμετάτρεπτος. Ταῦτα μὲν πρὸς εἰδοποίησιν ἐν εἴδει ἀναφορᾶς· ὁ δὲ ὁρισμὸς καὶ ἡ ἀπόφασις κεῖται παρ' ὑμῖν. Ἐγράφη περὶ τὰ μέσα Ῥετζεπίου τοῦ 1235-ου ἔτους. — Ὁ δοῦλος καὶ εὐχέτης τοῦ Ὑψηλοῦ Δεβλετίου, ὁ ἰμάμης τοῦ πρώην ὑπάτου Χασάν-πασσα, Χουσεΐνης καδῆς τῆς Ἱερουσαλήμ.

17.

Μετάφρασις τοῦ κατὰ τὸ διαληφθὲν ἀνωτέρω ἰλάμιον ἐκδοθέντος καὶ διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ἐπικυρωθέντος ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ.

Τὸ βασιλικὸν αὐτόγραφον· «Ὁ παρὼν ἡμέτερος ὑψηλὸς ὁρι-

σμὸς ἔστ' ἂν θέλῃ Θεός, ἐχέτω τὸ κῦρος, καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ συμβαίνῃ ἀπ' ἐναντίας αὐτοῦ κίνημα, μεγάλη γενέσθω ἀποχῆς προσοχή».

Ὁ ὁρισμός.

Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ οὗτος ὁ ὁρισμὸς εἶναι τοῖς προεκδοθεῖσι καὶ μεταφρασθεῖσιν ὁρισμοῖς σύμφωνος καὶ ἀπαράλλακτος, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ταὐτολογίας δὲν μετεφράσθη ὅλος, ἀλλὰ τὰ παρακατιόντα:

Κατὰ τὸν προλαβόντως τῷ 1233-ῳ ἔτει ἐκδοθέντα καὶ διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ἐπικυρωθέντα ὑψηλὸν ὁρισμὸν εἶχεν ἐκδοθῆ καὶ ἐσχάτως τῷ 1234-ῳ ἔτει ἄλλος ὑψηλός μου ὁρισμός, καὶ οὗτος διὰ βασιλικοῦ μου αὐτογράφου ἐπικυρωμένος, περὶ τῆς ἐξισώσεως καὶ ἀνενοχλήτου ἀπὸ τῶν Φράγκων ἐκτελέσεως τῶν θρησκευτικῶν ἐθίμων καὶ τῆς λειτουργίας τῶν Ῥωμαίων ἐπὶ τοῦ τόπου τοῦ Τάφου τοῦ Ἰησοῦ δοξαζομένου παρ' αὐτοῖς, τοῦ ὄντος κοινοῦ ἑκατέρων τῶν μερῶν προσκυνήματος· τοῦ ὁποίου ἐσχάτως, ὡς εἴρηται, ἐκδοθέντος ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ, εἰς ἐπήκοον πάντων ἐπὶ συνελεύσεως ἀναγνωσθέντος, καὶ τῆς ἐννοίας αὐτοῦ ἑκάστῳ εἰδοποιηθείσης καὶ τῆς ἐξισώσεως ἑκατέρων τῶν μερῶν ἐπὶ τοῦ εἰρημένου τόπου ἐνεργηθείσης, καὶ οὕτω τῆς ἔριδος καὶ διχονοίας ἐκ μέσου ἀρθείσης καὶ παυσαμένης, καθὰ διελάμβανον τά τε ἀπὸ μέρους σοῦ τοῦ Σαὰμ-βαλισῆ σταλέντα γράμματα, καὶ τὸ ἀπὸ μέρος σοῦ τοῦ μουλλᾶ τῆς Ἱερουσαλὴμ σταλὲν ἰλάμιον, καὶ ἡ τῶν λοιπῶν οὐλαμάδων καὶ ἐντοπίων Ἱεροσολυμιτῶν κοινὴ ἀναφορὰ καὶ ἀρζιμαχζάριον· ἐν οἷς πρὸς τούτοις διελαμβάνετο, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἐξαιτοῦσιν, ὅπως ἐκδοθῆ ἐντονώτερον ἐπικυρωτικὸς τοῦ προεκδοθέντος ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ καὶ ἕτερος βασιλικός μου ὁρισμός, ἵνα ἔχῃ ἐς ἀεὶ τὸ κῦρος. Ἐκδοθεὶς τοίνυν ὁ παρών μου ἔντονος ὑψηλὸς ὁρισμός, ὁ καὶ διὰ βασιλικοῦ μου αὐτογράφου ἐπικυρωμένος, ἀποστέλλεται πρὸς ὑμᾶς. Γινώσκοντες οὖν ὑμεῖς οἱ διαληφθέντες, ὅ τε πασσᾶς τοῦ Σαμίου καὶ ὁ μουλλᾶς τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ οἱ μουφτῆδες καὶ οἱ λοιποὶ ἀγχάννιδες καὶ πρόκριτοι, ὅτι ὁ εἰρημένος ἐπιμαχόμενος τόπος δὲν εἶναι ἀφιερωμένος, οὔτε κατὰ κυριότητα δεδομένος εἰς κανένα ἔθνος, ἀλλὰ πρὸς ἐκτέλεσιν μόνον τῶν θρησκευτικῶν ἑκάστου γένους ἐθίμων καὶ πρὸς καλλωπισμὸν παρ' ἑκατέρων τῶν μερῶν ἐξ ἴσου καὶ πρὸς προσκύνησιν, καὶ ὅτι κατ'

οὐδένα τρόπον δὲν εἶναι βασιλική μας θέλησις εἰς τὸ νὰ γίνεται εἰς τὸ ἑξῆς καὶ μέχρι τριχὸς ἐναντίον τοῦ ὑψηλοῦ τούτου ὁρισμοῦ κίνημα παρ' οὐδενός, θέλετε προσέχει ἀκριβῶς τοῦ νὰ μὴν ἐπιτρέπητε νὰ γίνεται τὸ παραμικρότερον ἐναντίον κίνημα. Οὕτω γινώσκετε καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ ὁρισμοῦ. Ἐγράφη περὶ τὰ μέσα Μουχαρρεμίου τοῦ 1236-ου ἔτους ἐν Κωνσταντινουπόλει.

18.

Μετάφρασις τοῦ ὑψηλοῦ διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ἐκδοθέντος ὁρισμοῦ τοῦ σουλτὰν Μουράτη δ' δοθέντος τῷ πατριάρχῃ Θεοφάνει μετὰ τὴν χρισολογίαν τὴν μετὰ τῶν Ἀρμενίων.

Τὸ ἐπὶ τῇ ἀναφορᾷ (τελχίζι) τοῦ ὑπάτου ἐπιγραφὲν βασιλικὸν αὐτόγραφον:

«Διὰ νὰ εἰσέρχωνται πρῶτον οἱ Ῥωμαῖοι, νὰ δώσῃς ὁρισμόν».

Ὁ ὁρισμός.

Ἀπὸ μέρους τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ πατριάρχου τῶν Ῥωμαίων ἐστάλησαν ἄνθρωποι εἰς τὴν Ὑψηλήν μου Αὐλὴν καὶ δι' ἀναφορᾶς των ἀνήγγειλον, ὅτι ἐν ᾧ εἶχον συνήθειαν ἀπ' αὐτῆς τῆς ἁλώσεως νὰ ἐμβαίνωσιν οἱ Ῥωμαῖοι πρῶτον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Καμαμὲ καὶ νὰ προηγοῦνται εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ ἐπιφαινομένου Φωτὸς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς συνήθεις λιτανείας, τῶν λοιπῶν φυλῶν, δηλαδὴ Ἀρμενίων, Γκιουρτζήδων, Φράγκων καὶ Χαπεσίων, καὶ ἐν ᾧ εἶναι συνήθεια νὰ ἐκτελῶσιν αἱ εἰρημέναι φυλαὶ τὰ ἔθιμα τῆς θρησκείας των κατὰ τάξιν μετὰ τοὺς Ῥωμαίους, ἐλθών τις ἤδη ἀπὸ τὴν Κιζιλπασίαν (Περσίαν) Γοργόρης τοὔνομα, καὶ συναθροίσας καὶ ἄλλους τινὰς Ἀρμενίους, ἤνωσαν ἑαυτοῖς καὶ τοὺς κριτάς, καὶ δυνάμει χρημάτων λαβόντες εἰς χεῖρας ἔγγραφά τινα, ἀπ' ἐναντίας τε τοῖς ἱεροῖς τῶν πάλαι βασιλέων καὶ τῇ ἀρχαίᾳ συνηθείᾳ κινούμενοι, προηγοῦνται τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐκτελοῦσι τὰ ἔθιμά των πρὸ αὐτῶν, ἀδικοῦντες αὐτοὺς καὶ τὸν πατριάρχην. Ὅθεν παραστάντες ἐπὶ διβανίου ἔδειξαν οἱ Ῥωμαῖοι τὰ ἀνὰ χεῖράς των βασιλικὰ ἱερὰ ἔγγραφα· ὁμοίως ἔδειξαν καὶ οἱ Ἀρμένιοι ἔγγραφά τινα καὶ ἐκρίθησαν ἐνώπιον τῶν καζασκέριδων Ἀνατολῆς καὶ Ῥούμελης, καὶ ἀπεδείχθησαν τὰ μὲν τῶν Ἀρμενίων ἔγγραφα ψευδῆ καὶ δυνάμει χρημάτων παρμένα, τὰ δὲ τῶν Ῥωμαίων βασιλικὰ προστάγματα ἀληθῆ καὶ βέβαια· ἐφ' ᾧ καὶ οἱ

ρηθέντες κριταὶ ὥρισαν ἀποφασιστικῶς, ὅτι τὸ δίκαιον καὶ τὰ πρωτεῖα εἶναι τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἀνέφερον τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ κράτος μου. Ἐξεδόθη λοιπὸν διὰ βασιλικοῦ μου αὐτογράφου ἐπικυρωμένος ὑψηλὸς ὁρισμός, ἵνα τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων καὶ ὁ πατριάρχης των προηγεῖται πασῶν τῶν ἄλλων φυλῶν, καὶ πρῶτοι εἰσέρχωνται εἰς τὸν ναὸν καὶ εἰς τὰ λοιπὰ προσκυνήματα, καὶ πρῶτοι ἐκτελῶσι τὰ θρησκευτικά των ἔθιμα καὶ προσκυνῶσι καὶ λιτανεύωσι καθ' ἑκάστην ἑσπέραν, καὶ θυμιῶσι καὶ ἀναγινώσκωσι τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἅπτουσι κηρία ἀπὸ τὸ εἰρημένον Φῶς, καὶ προπορεύωνται αὐτοί τε καὶ ὁ πατριάρχης των ἀπὸ τοὺς Ἀρμενίους, Φράγκους, Ἴβηρας καὶ Ἀβησινοὺς καὶ ἀπὸ τὰς λοιπὰς φυλάς. Ἂν δὲ οἱ Ἀρμένιοι, ἢ καὶ ἄλλαι φυλαί, μὴ πειθόμενοι εἰς τὸν παρόντα ἡμέτερον ὑψηλὸν ὁρισμὸν ἤθελον ἐμφανίσει ἔγγραφά τινα, ἢ χοτζέτια νομικά, καὶ ἤθελον ζητήσει τὰ πρωτεῖα τῶν Ῥωμαίων, τὰ τοιαῦτα ἔγγραφα ληφθέντα ἀπὸ τὰς χεῖράς των καὶ ἐν σακέλλῃ σφραγισθέντα νὰ σταλῶσιν εἰς τὴν Ὑψηλήν μου Αὐλήν, διὰ νὰ παιδευθῶσιν οἱ ταῦτα τολμήσαντες αὐθάδεις· καὶ συνελόντι φάναι τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων καὶ ὁ πατριάρχης των νὰ προηγῶνται πασῶν τῶν ἄλλων φυλῶν, καὶ ἐν τῷ ναῷ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς προσκυνήμασι· τοὺς δὲ ἀπειθῶς καὶ ἐναντίως τῷ ἡμετέρῳ τούτῳ ὁρισμῷ φερομένους καὶ ἐν πεισμονῇ παρενοχλοῦντας καὶ βλάβην ἐπιφέροντας τοῖς Ῥωμαίοις νὰ παιδεύετε, καθὼς πρέπει, φερόμενοι κατὰ νόμους καὶ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς παλαιᾶς συνηθείας. Οὕτω γινώσκετε, τὸν δὲ παρόντα μου ἱερὸν ὁρισμὸν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν θέλετε ἀφήσει εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων. Ἐγράφη περὶ τὰ μέσα μηνὸς Σεφὲρ τοῦ 1044-ου ἔτους ἐν Κωνσταντινουπόλει.

19.

Μετάφρασις τοῦ ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ τοῦ διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ἐπικυρωθέντος καὶ τῷ πατριάρχῃ Παϊσίῳ παρὰ τοῦ σουλτὰν Μεχμέτη δ' μετὰ τὴν κρισολογίαν τῶν Ἀρμενίων ἐπιδοθέντος.

Τὸ ἐπὶ τῷ ὁρισμῷ βασιλικὸν αὐτόγραφον· «Κατὰ τοὺς ἀχδινα-μέδες ὁποῦ ἐδόθησαν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ χαζρέτι Ὤμερ καὶ τοῦ

προγόνου μου Σελὶμ ἔδωκά τὴν ἐνέργειαν, καὶ οἱ Ἀρμένιοι νὰ μὴν ἐνοχλῶσι».

Ὁ ὁρισμός.

Ὁ ἐν Ἱερουσαλὴμ πατριάρχης τῶν Ῥωμαίων μετὰ τῶν ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ μου ὑποτελῶν Ῥωμαίων καὶ καλογήρων ἔδωκαν εἰς τὴν Ὑψηλήν μου Αὐλὴν ἀναφοράν, ἀναγγέλλοντες, ὅτι "τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς προσκυνήματα, ἤτοι ὁ ναὸς μὲ ὅλα τὰ ἐν αὐτῇ προσκυνήματα καὶ τὰ λοιπὰ ἐντὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐκτὸς εὑρισκόμενα προσκυνήματα καὶ ἐκκλησίας, καὶ αἱ λοιπαὶ χριστιανικαὶ φυλαὶ μὲ τὰ ἀφιερώματα καὶ προσκυνήματά των, ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ κυριεύσαντος τὴν Ἱερουσαλὴμ Ὤμερ-Χαττάπ, κατὰ τὴν διάληψιν τοῦ δοθέντος ἡμῖν παρ' αὐτοῦ ἀχδιναμέ, ἦσαν ὑπὸ τὴν κυριότητα τῶν Ῥωμαίων· κατὰ τὸν ῥηθέντα δὲ ἀχδιναμὲ ἐδόθησαν καθεξῆς καὶ παρὰ τῶν προπαρελθόντων βασιλέων τοῦ τε σουλτὰν Σελίμη καὶ τοῦ σουλτὰν Σουλεϊμὰν ἐπικυρωτικοὶ προσάλληλοι ὁρισμοί, ὁμοίως καὶ παρὰ τοῦ σουλτὰν Ἀχμέτη. Ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι προλαβόντως, μὲ τὸ νὰ ἐξέβαλον ἀπατηλῶς ὁρισμὸν κατὰ διάληψιν ἑνὸς χοτζετίου ὁποῦ ἔδειξαν, ἐκυρίευσαν τοὺς τοῖς Ῥωμαίοις ἐξιδιασμένους τόπους καὶ τὰ κλειδία των"· τὸ ὁποῖον ἀνηγγέλθη τῷ μακαρίτῃ θείῳ μου σουλτὰν Μουράτῃ, καὶ ἐκρισολογήθησαν μετὰ τῶν Ἀρμενίων ἐπὶ τῆς ἱερᾶς κρίσεως περὶ τῶν διαφερομένων αὐτοῦ τόπων, καὶ ἀπεδείχθη ὅτι οἱ ἐπιμαχόμενοι εἰρημένοι τόποι ἦσαν ὑπὸ τὴν κυριότητα τῶν Ῥωμαίων καὶ οὐδεμίαν μετοχὴν εἶχον οἱ Ἀρμένιοι τούτων. Ὅθεν ἐδόθη μετὰ τὴν κρισολογίαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους νομικὸν περὶ τούτου ἀποδεικτικὸν καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ὁρισμοὶ ὑψηλοὶ διὰ βασιλικῶν ἐπικυρωμένοι αὐτογράφων, καὶ μάλιστα μὲ τὸ νὰ δίδωσι κατ' ἔτος ἀνὰ χίλια γρόσια εἰς τὸ τζαμὶ τοῦ ἀοιδίμου σουλτὰν Ἀχμέτη διὰ λάδι, κατὰ τὰ τότε γενόμενα ἰσχυρὰ βασιλικὰ ἔγραφα καὶ ἀποδεικτικά, ἐμποδίσθησαν ἀπὸ τοῦ νὰ προξενῶσιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἐνόχλησιν. Ἀλλ' αὐτοὶ δολίως πάλιν κινηθέντες καὶ προτείνοντες, ὅτι οἱ ῥηθέντες Χαμπέσιοι εἶναι εἰς αὐτοὺς ὑποκείμενοι καὶ γραμμάκιά των ἐνεφάνισαν πάλιν τὸν ὄνπερ προλαβόντως κατ' ἀπάτην

καὶ δόλον ἐνέλαβον ὁρισμόν· ὅθεν καὶ ἐκρισολογήθησαν πάλιν ἐπὶ Διβανίου ἐνώπιον τῶν ὑπερτάτων κριτῶν καὶ βεζυράδων μου. Καὶ τῶν ἐγγράφων καὶ ἀποδεικτικῶν ἑκατέρων τῶν διαφερομένων μερῶν θεωρηθέντων ἀπεδείχθη, ὅτι οἱ εἰρημένοι Κόπται καὶ Χαπέσιοι καὶ τὰ προσκυνήματά των εἶναι ὑποκείμενα εἰς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ ὅτι ἡ ἀγωγὴ τῶν Ἀρμενίων εἶναι αὐτόχρημα πονηρία καὶ δόλος· διὸ καὶ κατὰ τὰ εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων σῳζόμενα ἱερὰ θεσπίσματα καὶ νομικὰ ἔγγραφα ἐδόθη τοῖς Ἀρμενίοις ἡ νομικὴ ἀπόκρισις καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἀπεφασίσθη νομικῶς τὸ δίκαιον. Ἀνενεχθείσης λοιπὸν τῆς ὑποθέσεως εἰς τὸ βασιλικόν μου κράτος δι' ἀναφορᾶς καὶ τελχιζίου, ἐξεδόθη βασιλικόν μου ἱερὸν αὐτόγραφον, ὅτι οἱ Χαπέσιοι καὶ τὰ προσκυνήματα καὶ οἱ τόποι των μὲ τὰ παρεπόμενα καὶ ἀκόλουθά των, καὶ τὰ κλειδία τῶν δύο θυρῶν μὲ τὸ νὰ ἦτον ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς τῶν Ῥωμαίων, κατὰ τὸν εἰς χεῖράς των σῳζόμενον ἀχδιναμέν, νὰ μένωσι πάλιν ὑπὸ τὴν κυριότητά των, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς μήτε οἱ Ἀρμένιοι, μήτε ἄλλη καμμία φυλή, κατ' οὐδένα τρόπον νὰ ἐνοχλῇ καὶ ἐπεμβαίνῃ τοῖς Ῥωμαίοις· ἐφ' ᾧ ἐξεδόθη καὶ ὁ παρὼν ἡμέτερος ὑψηλὸς ὁρισμός, καὶ ἀπεστάλη πρὸς ὑμᾶς· τοῦ ὁποίου φθάσαντος, θέλετε ἐνεργήσει τὰ ἐν αὐτῷ διὰ βασιλικοῦ μου αὐτογράφου ἐπιταττόμενα. Καὶ οἱ μὲν Ῥωμαῖοι, κατὰ τὰ εἰς χεῖράς των σῳζόμενα ἱερὰ θεσπίσματα καὶ ἀχδιναμὲν τοῦ τε χαζρέτη Ὦμερ καὶ τῶν λοιπῶν βασιλέων καὶ τοῦ πατρός μου σουλτὰν Ἰπραχὶμ-χάν, νὰ ἔχωσιν ὑποκειμένους τοὺς Γκιουρτζῆδες, Χαπεσίους καὶ Συριάνους, καὶ ὑπὸ τὴν κυριότητά των τὰ προσκυνήματα καὶ ἀφιερώματά των καὶ τοὺς τόπους των μὲ τὰ ἀκόλουθά των· ὁμοίως καὶ τὰ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Καμαμὲ ἐξιδιασμένα αὐτοῖς μέρη καὶ προσκυνήματα· οἱ δὲ Ἀρμένιοι νὰ μὴν ἐνοχλῶσι τοὺς Ῥωμαίους διόλου. Καὶ ἂν ἤθελον κινήσει εἰς τὸ ἑξῆς ἀγωγήν τινα κατὰ τῶν Ῥωμαίων, νὰ μὴν εἰσακούωνται τὸ παράπαν, ἀλλὰ νὰ ἐνεργεῖται ἀπαραβάτως παρὰ πάντων τῶν ἐξουσιαστῶν καὶ ἡγεμόνων καὶ τῶν λοιπῶν ὁ παρών μου ὑψηλὸς ὁρισμός, ὁ διὰ βασιλικοῦ μου ἐκδοθεὶς αὐτογράφου, ἀπεχομένων ἐκ παντὸς τρόπου κίνημα. Οὕτω γινώσκετε·

τῷ ἱερῷ μου σημείῳ πείθεσθε. Ἐγράφη περὶ τὰ τέλη Ῥεπιουλλαχὶρ τοῦ 1067-ου ἔτους ἐν Κωνσταντινουπόλει.

20.

Μετάφρασις τοῦ ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ στρατοπέδου ἐκδοθέντος τὸ δεύτερον ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ παρὰ τοῦ αὐτοῦ σουλτὰν Μεχμέτη δ', ἐπικυρωτικοῦ τοῦ προεκδοθέντος, περὶ τῶν ἐν Βηθλεὲμ Χαπεσιανῶν καὶ τοῦ κήπου αὐτῶν καὶ τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου.

Ὁ τῶν Ἱεροσολύμων πατριάρχης τῶν Ῥωμαίων Παΐσιος ἀπέστειλεν εἰς τὸ πανευτυχὲς βασιλικόν μου στρατόπεδον ἀναφοράν του, ὅτι ἔχοντες μεταξύ των οἱ Ῥωμαῖοι καὶ Ἀρμένιοι διαφορὰς καὶ στάσεις ἐκρισολογήθησαν προλαβόντως περὶ τούτων ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ὑπερτάτων καζασκέριδων καὶ βεζυράδων· οἱ ὁποῖοι θεωρήσαντες τὰ εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων σῳζόμενα ἱερὰ προστάγματα καὶ βασιλικὰ θεσπίσματα καὶ αὐτόγραφα, τὰ ἀπὸ μέρους τοῦ τιμίου προφήτου καὶ ἀπὸ μέρους τοῦ ἐνδόξου Ὠμερ-Χαττὰπ καὶ ἀπὸ μέρους τῶν μεγίστων καὶ ἀειμνήστων προκατόχων μου, τοῦ τε σουλτὰν Σελὶμ καὶ τοῦ σουλτὰν Σουλεϊμὰν καὶ τοῦ σουλτὰν Μουρὰτ καὶ τῶν λοιπῶν δεδομένα, καὶ ἀνακρίναντες τὴν διαφορὰν αὐτῶν ἀνήγγειλαν δι' ἰδίας των νομικῆς ἀναφορᾶς τὴν ὑπόθεσιν πρὸς τὸ βασίλειόν μου κράτος. Κατὰ τὴν νομικὴν οὖν ἀπόφασιν ἐξεδόθη αὐτοκρατορικόν μου αὐτόγραφον, ἵνα τὰ ἀνέκαθεν εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων εὑρισκόμενα μοναστήρια καὶ προσκυνήματα μένωσι πάλιν ἐπικυρωμένα τοῖς Ῥωμαίοις κατὰ τὸ ἔκπαλαι, καὶ ἵνα μὴ παρενοχλῶσιν αὐτοὺς ἐπεμβαίνοντες οἱ Ἀρμένιοι· ἐφ' ᾧ καὶ μουπασσίρης ἐστάλη ἐπίτηδες, ἵνα κατὰ τὸν ἐκδοθέντα ὑψηλόν μου ὁρισμὸν ἐπιστρέψῃ ἐκεῖνα πρὸς τοὺς Ῥωμαίους κατὰ τὸ ἔκπαλαι, καὶ ἵνα παύσωσιν εἰς τὸ ἑξῆς οἱ Ἀρμένιοι παρενοχλοῦντες καὶ ἀδικοῦντες τοὺς Ῥωμαίους. Ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι τῷ τῆς Γάζης ἐπάρχῳ Χουσεΐνῃ ἐπιστηριζόμενοι καὶ τῷ διὰ βασιλικοῦ μου αὐτογράφου ἐκδοθέντι ὑψηλῷ ὁρισμῷ ἀπειθῶς φερόμενοι, καὶ τῇ ἀρχαίᾳ τάξει καὶ συνηθείᾳ ἀπ' ἐναντίας κινούμενοι, βιαίως καὶ δυναστικῶς κατεξουσιάζουσι τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τῶν Γκιουρτζήδων μετὰ τοῦ περὶ αὐτὸ κήπου αὐτοῦ καὶ τῶν παρε-

πομένων αὐτῷ. Κατακρατοῦσι προσέτι καὶ τὴν ἐν τῇ Βηθλεὲμ σιδηρᾶν πόρταν καὶ τὸ κλειδὶ αὐτῆς καὶ τὰ ἐπάνωθεν ὄντα βακουφικὰ οἰκήματα τῶν Χαπεσίων, καὶ τὸν ἀντικρὺ τούτων κῆπον, ἀδικοῦντες μεγάλως τοὺς Ῥωμαίους. Ταῦτα πάντα, ὡς εἴρηται, ἀναγγείλας ἐξητήσατο, ἵνα ἐκδοθῇ καὶ ἤδη ἐντονώτερος ὑψηλὸς βασιλικὸς ἀπότομος ἱερός μου ὁρισμός, ἐπικυρωτικὸς τοῦ προεκδοθέντος, ὅπως τὰ ῥηθέντα μοναστήρια καὶ οἱ τόποι καὶ οἱ κῆποι ἐπιστραφῶσιν εἰς χεῖράς των, καὶ ὅπως προσταχθῶσιν οἱ Ἀρμένιοι νὰ παύσωσι τοῦ λοιποῦ αὐτοί τε καὶ αἱ λοιπαὶ φυλαὶ παρενοχλοῦντες καὶ ἐπεντιθέμενοι τοῖς Ῥωμαίοις. Ἐξεδόθη τοίνυν ὁ παρὼν ὑψηλὸς βασιλικός μου ἔντονος ὁρισμός, καὶ προστάττω ἵνα ἐνεργηθῇ κατὰ τὸν ἀνωτέρω εἰρημένον τρόπον, καὶ ἵνα τὰ ῥηθέντα μοναστήρια καὶ οἱ κῆποι καὶ οἱ λοιποὶ τόποι παραδοθῶσιν εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων, κατὰ τὸ ἔκπαλαι, καὶ ἵνα ἐξουσιάσωσιν αὐτὰ παραλαβόντες οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ἵνα ὁ ἐν μέσῳ τοῦ κήπου νεωτερισθεὶς τοῖχος κατεδαφισθῇ, καὶ ἵνα εἰς τὸ ἑξῆς μήτε οἱ Ἀρμένιοι μήτε ἄλλο ἔθνος παρεμποδίζῃ καὶ παρενοχλῇ τοὺς Ῥωμαίους ἀπ' ἐναντίας τοῦ διὰ βασιλικοῦ μου αὐτογράφου προλαβόντως ἐκδοθέντος ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ καὶ τοῦ ἤδη ἐσχάτως ἐκδοθέντος· τὸν ὁποῖον θέλετε ἐνεργήσει ἀπαραβάτως, χωρὶς νὰ παραδράμητε οὐδὲ κεραίαν· τοὺς δὲ ἀπειθοῦντας καὶ ἐναντιουμένους θέλετε φανερώσει δι' ἀναφορᾶς καὶ ἱλαμίου εἰς τὸ βασιλικόν μου στρατόπεδον, ἵνα γένηται αὐτοῖς ἡ προσήκουσα καὶ ἀνάλογος παιδεία κατὰ τὸν ἑξῆς ἐκδοθησόμενον ὑψηλόν μου ὁρισμόν. Οὕτω γινώσκετε· τῷ ἱερῷ σημείῳ πείθεσθε. Ἐγράφη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μουχαρρεμίου τοῦ 1068-ου ἔτους ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Τζιαπῆ-πασσᾶ.

21.

Μετάφρασις τοῦ ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ, τοῦ ὕστερον καὶ διὰ βασιλικοῦ ἐπικυρωθέντος αὐτογράφου, τοῦ ἐπιδοθέντος τῷ πατριάρχῃ κῦρ Πολυκάρπῳ μετὰ τὴν κρισολογίαν τὴν μετὰ τῶν Ἀρμενίων γενομένην περὶ τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ πυρποληθέντος ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῶν λοιπῶν προσκυνημάτων.

Τὸ ἐπὶ τοῦ ὁρισμοῦ βασιλικὸν αὐτόγραφον· «Ὁ παρὼν ἡμέτερος ἱερὸς ὁρισμός, ὁ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἱλαμίου διαλαμβάνων, τοῦ

περιέχοντος τὸν μετὰ τὴν κρίσιν καὶ διαδικασίαν ἐν ἀμοιβαίᾳ ἑκατέρων τῶν μερῶν εὐχαριστήσει γενόμενον συμβιβασμόν, ἐνεργείσθω καὶ μηδεὶς ἀντιβαινέτω, ἀπαρεγχείρητός τε τοῦ λοιποῦ καὶ ἀπαράβατος διατηρείσθω».

Ὁ ὁρισμός [1].

Ὁ δικαστικώτατος κριτὴς τῶν Μουσλιμάνων, ὁ ἄριστος δικαστὴς τῶν Μονοθεϊτῶν, ἡ πηγὴ τῆς μαθήσεως καὶ ἀληθοῦς γνώσεως, ὁ φέρων τὰς σημαίας τοῦ νόμου καὶ τῆς πίστεως, ὁ κληρονόμος τῆς σοφίας τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων, ὁ οἰκειωμένος τῷ ἀπείρῳ τοῦ βοηθοῦ Θεοῦ ἐλέει, ἡμέτερε δέσποτα, κριτὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, αὐξηθείησαν αἱ ἀρεταί σου· καὶ καυχήματα τῶν ἀκριβεστάτων σοφῶν, ὁ μουφτῆς καὶ οἱ οὐλαμάδες, αὐξηθείη ἡ σοφία σας· καὶ καυχήματα τῶν προκρίτων καὶ ἐνδόξων, ὅ τε μουτεσελλήμης τῆς σημαίας τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ οἱ ἀγιάννιδες καὶ οἱ ἐξουσιασταί, αὐξηνθείη ἡ δόξα ὑμῶν· καὶ καυχήματα τῶν ὁμοίων καὶ ὁμοταγῶν, οἱ ἐν τῷ τόπῳ πρῶτοι καὶ τελεσιουργοὶ καὶ ὧν ὁ λόγος ἰσχύει, αὐξηνθείη ἡ ὑπόληψις ὑμῶν. Φθάσαντος τοῦ παρόντος ὑψηλοῦ βασιλικοῦ μου σημείου, γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν, ὅτι εἰς τὴν ὑψηλὴν ὑπατικήν μου πόρταν συγκροτηθείσης ἱερᾶς συνελεύσεως παρὰ τῶν δι' ἀδείας τοῦ σσεϊχουλισλάμη διορισθέντων σοφωτέρων πάντων τῶν ἀκριβῶν σοφῶν, τοῦ πρώην μὲν Ἀνατὸλ-καζασκερῆ, ἤδη δὲ βαθμὸν Ῥούμελης ἔχοντος, Μουχάμεδ Ἐμίνη, υἱοῦ τοῦ προπρώην ὑπάτου Ἐμίν-πασσα, καὶ τοῦ πρώην μὲν Σταμπὸλ-καδισῆ, νῦν δὲ βαθμὸν Ἀνατὸλ-καζασκερλικίου ἔχοντος, Μουχαμεδ Ταχίρη (ὧν ὁ ὕψιστος Θεὸς διατηρείη τὴν σοφίαν), παρόντων σὺν αὐτοῖς καὶ συνδιορισθέντων τῶν ἐνδοξοτάτων μουδερρίσιδων, τῶν ὑπογραμμῶν τῶν ἀληθῶν σοφῶν, τοῦ ἤδη φετβᾶ-ἐμινῆ Μουχαμεδ Ῥασσίδη καὶ τοῦ ἤδη κασάμη-ἀσκερῆ Σεγιδ Σουλεϊμάνη (ὧν αὐξηνθείη ἡ μάθησις) καὶ τῶν μεγιστάνων τοῦ Ὑψηλοῦ μου

[1] Ἐν τῷ κρασπέδῳ διὰ χειρὸς οὐ τοῦ συγγραφέως, ἀλλ' ἑτέρου τινός· «Οὗτός ἐστιν ὁ δικαιότατος καὶ χρησιμώτατος ἡμῖν πρῶτος ὁρισμὸς τοῦ σουλτὰν Μαχμοὺτ β', ἐκδοθεὶς κατὰ τὸ 1224 καὶ ἀνατραπεὶς παρὰ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὰ καιριώτατα μὲ δεύτερον αὐτοῦ ὁρισμόν, κατὰ τὸ 1228, δόλῳ καὶ ἀπάτῃ τῶν Ἀρμενίων, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν χρυσέοις ὅπλοις».

Δεβλετίου, τῶν καυχημάτων τῶν ἐνδοξοτάτων καὶ ἐντιμοτάτων, τοῦ ἤδη ρεῖσ-ουλ-κιουτὰπ τοῦ ρεκιάπι-χουμαγιουνίου μου Σεγὶδ-Μουχάμεδ-Ἐμὶν-Βαχίδη καὶ τοῦ πρώην δεφτερδάρη τοῦ ρεκιὰπ-χουμαγιουνίου μου Γιουσοὺφ-Ἀγγιάχη, καὶ τοῦ ἤδη ἐπιστάτου τοῦ πλουσίου μου τερσχανὲ Ἀχμὲτ Ἀζίζη (ὧν διατηρηθείη ἡ δόξα), οἱ ἐπὶ τῇ ἀγωγῇ τῆς κατωτέρω ῥηθησομένης ὑποθέσεως ἐκ μέρους τοῦ Ἀρμενικοῦ ἔθνους κατ' ἐκλογὴν διορισθέντες ἐπίτροποι, ὅ τε Πογώσης υἱὸς τοῦ Κιρκόρ, ὁ καὶ ἐπίτροπος τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ πατριάρχου τῶν Ἀρμενίων, ὁ κεχαγιᾶς τῶν σαρράφιδων Καραπέτης υἱὸς τοῦ Κασπάρ, ὁ σαρρὰφ Ὠβανέζης υἱὸς τοῦ Οὐζοῦν-Ἀρετοῦν, ὁ σαρρὰφ Κιλουζόγλους Ἀντώνης υἱὸς τοῦ Μικαέλ, ὁ σαρρὰφ Κιρκόρης υἱὸς τοῦ Κεβόρκ, ὁ γραμματικὸς τοῦ Τιγκίρογλου Μηνάσης υἱὸς τοῦ Πογώς, ὁ παρουττζῆ Ἀρακέλης υἱὸς τοῦ Νικογώς, συμπαρόντων ἐν ταῖς ἀλλεπαλλήλαις ταύταις συνελεύσεσι, ταῖς περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως γενομέναις, καὶ τῶν ἐκ μέρους τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἔθνους κατ' ἐκλογὴν διορισθέντων ἐπιτρόπων, τοῦ τε Θεσσαλονίκης μητροπολίτου Γερασίμου υἱοῦ τοῦ Ἰωάννου, τοῦ μητροπολίτου Ἰκονίου Κυρίλλου υἱοῦ τοῦ Βασιλείου, τοῦ κεχαγιᾶ τοῦ Ἱεροσολύμων πατριάρχου Μητροφάνους υἱοῦ τοῦ Νικόλα, τοῦ χαζνεδάρη τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου Προκοπίου υἱοῦ τοῦ Χάννα υἱοῦ τοῦ Φάχρι, καὶ τοῦ Νικολάκη Καστρινοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοδώρου, διεξοδικῶς ἐκθέσαντες τὴν ὑπόθεσιν, τοὺς Ῥωμαίους διενάγοντες, ἔδωκαν ἀναφορὰν εἰς τὸ καὶ τῇ σελήνῃ ἴσα λαμπρὸν βασιλικόν μου ρεκιάπιον, ὅτι, ἐν ᾧ τὸ πάλαι οἱ Ἀρμένιοι εἶχον κοινῶς μὲν καὶ ἐξ ἴσου μετὰ τῶν Ῥωμαίων τὸν ἐν μέσῳ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Καμαμὲ λεγομένης Τάφον τοῦ Ἰησοῦ (κατὰ τὴν δόξαν των) καὶ τὴν Ἀποκαθήλωσιν καὶ τὸν Γολγοθᾶν καὶ τὸ ἐν Βηθλεὲμ Σπήλαιον, ἐν ᾧ ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ τὸν τάφον τῆς δεσποίνης Μαριάμ, καθὼς διαλαμβάνουσι καὶ τὰ ἀνὰ χεῖρας αὐτῶν σενέτια, ἰδίως δὲ ἐκυρίευον μόνοι οἱ Ἀρμένιοι τὸ ἄνω καὶ κάτω τοῦ Καποῦ-Ιτζερισῆ μὲν λεγομένου τόπου, ἐντὸς δὲ τῆς ῥηθείσης ἐκκλησίας πρὸς ἀριστερὰν κειμένου, καὶ τὰς ἑπτὰ καμάρας τὰς οὔσας ἐπὶ τοῦ τόπου τοῦ Σίττι-Μεριὲμ ὀνομαζομένου καὶ τῇ αὐτῇ ἐκ-

*

κλησίᾳ προσκεκολλημένου, καὶ τὰ δύο πάράθυρα τὰ εἰς τὸν δρόμον ἀφορῶντα, καὶ τὸν ἀντικρὺ τοῦ Τάφου κείμενον τόπον τῆς λειτουργίας, ἔτι καὶ τὸ ἀντικρὺ τοῦ Τάφου μουσλοῦκι τοῦ νεροῦ, καὶ τὸν ὄπισθεν τοῦ Τάφου τόπον, καὶ αὐτὸν Σίττι-Μεριὲμ λεγόμενον, καὶ τὸν ἐπὶ καμάρας πρὸς ἀριστερὰν τῆς πύλης κείμενον ἕνα ὁδᾶν, καὶ τὴν μικρὰν ἐκκλησίαν τὴν ἔνδον τῆς ῥηθείσης ἐκκλησίας Τζόρτζης ὀνομαζομένην, καὶ ἄλλον ἔτι τόπον τοῦ Διαμερισμοῦ τῶν ἱματίων τοῦ Ἰησοῦ (κατὰ τὴν δόξαν των) λεγόμενον, καὶ τὸν μικρὸν ὁδᾶν τὸν ὄπισθεν τοῦ Τάφου, καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τὴν ἐν τῇ αὐλῇ τῆς ῥηθείσης ἐκκλησίας ἀπέναντι τῆς θύρας τοῦ ναοῦ κειμένην ἔξωθεν, καὶ τὸ μοναστήριον ταῦ ἁγίου Ἰακώβου τὸ κατὰ τὴν Σιὼν κείμενον, ἐν ᾧ κατοικεῖ ὁ πατριάρχης τῶν Ἀρμενίων, ἔτι καὶ τὸ πλησίον αὐτοῦ μοναστήριον, τῆς Ἐλαίας ἐπιλεγόμενον, καὶ τὸ Φυλακὴ τοῦ Χριστοῦ καλούμενον μοναστήριον, καὶ τὴν ἐν Βηθλεὲμ ἐκκλησίαν, ξενοδοχεῖά τινα τῶν Ἀρμενίων περιέχουσαν, καὶ τὸ ὑποκάτωθεν αὐτῆς σιδηρόπορτον χάνι, καὶ τὸν εἰς τὸ Σπήλαιον τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ πρὸς ἀριστερὰν τόπον τῆς λειτουργίας, καὶ τὸ κλειδὶ τῆς πρὸς ἄρκτον κειμένης πύλης, τῆς ἐκ τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ῥηθέντος σπηλαίου θυρῶν, — οἱ Ῥωμαῖοι τὰ ἀφήρπασαν βιαίως ἀπὸ τὰς χεῖράς των· καὶ ὅτι, ἐν ᾧ καὶ τὸ κλειδὶ αὐτὸ καὶ ὁ προσκεκολλημένος τῷ τάφῳ τῆς Σίττι-Μεριὲμ τόπος τῆς λειτουργίας ἦσαν ἴδια καθ' αὐτὰ τῶν Ἀρμενίων, ὁμοίως καὶ οἱ Χαπέσιοι Κόπται καὶ Σύροι ἦσαν ὑποκείμενοι καὶ γιαμάκια καθ' αὐτὸ τῶν Ἀρμενίων, οἱ Ῥωμαῖοι ἀπόντων αὐτῶν κατώρθωσαν ὄχι μόνον νὰ ἐξαλείψωσιν ἀποξέσαντες τὰ καΐδια τῶν ὧν ἔχουσιν ἀποδεικτικῶν περὶ τούτων ὑψηλῶν ὁρισμῶν, ἀλλὰ νὰ ἐκλάβωσι καὶ ἄλλους ὁρισμοὺς ἐναντίους μὲ τοὺς ἀνὰ χεῖράς των, καὶ ὅτι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον κατεξουσίασαν τοὺς τόπους, τοὺς ὁποίους εἶχον οἱ Ἀρμένιοι, τοὺς μὲν κοινῶς μετὰ τῶν Ῥωμαίων, τοὺς δὲ ἰδίως μόνοι αὐτοί, θέλοντες νὰ ἀποστερήσωσι διόλου τοὺς Ἀρμενίους ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ· καὶ ὅτι πυρποληθέντος ἤδη τοῦ ναοῦ, ἐν ᾧ εἶχον μέσα εἰς αὐτὸν τόπους, τοὺς μὲν κοινῶς μετὰ τῶν Ῥω-

μαίων, τοὺς δὲ ἰδίως αὐτοῖς ἐξιδιασμένους, καὶ ἐν ᾧ ἔδει ἐπομένως ἀνοικοδομουμένου ἤδη τοῦ ναοῦ νὰ κάμωσι τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν μὲν κοινῶν τοῖς Ἀρμενίοις καὶ Ῥωμαίοις τόπων κοινῶς τὰ δύο ἔθνη, τῶν δὲ ἰδίων τοῖς Ἀρμενίοις οἱ Ἀρμένιοι, οἱ Ῥωμαῖοι, μὴ ἀληθῶς παραστήσαντες τὴν ὑπόθεσιν, κατώρθωσαν πάλιν νὰ λάβωσιν ὁρισμοὺς διὰ νὰ τοὺς ἀνοικοδομήσωσι μόνοι αὐτοί· καὶ ἐπομένως παρεκάλουν οἱ ῥηθέντες ἐπίτροποι τῶν Ἀρμενίων, ἵνα τῶν μὲν εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων ὁρισμῶν αἱ καταγραφαὶ καὶ τὰ κάϊδια ἀπαλειφθῶσιν, ἄλλοι δὲ ἐκ νέου ὁρισμοὶ ὑψηλοὶ ἐκδοθῶσιν ἐπιταττικοί, ἵνα τοὺς κοινοὺς Ῥωμαίοις καὶ Ἀρμενίοις τόπους ἀνοικοδομήσωσι κοινῶς καὶ τὰ δύο ἔθνη, τοὺς δὲ ἐξιδιασμένους τοῖς Ἀρμενίοις μόνοι οἱ Ἀρμένιοι. Ταῦτα πάντα ἀνέφερον ἐνάγοντες οἱ Ἀρμένιοι. Ἐρωτηθέντες δὲ καὶ οἱ ἐπίτροποι τῶν ἐναγομένων Ῥωμαίων τί πρὸς ταῦτα ἀπολογοῦνται, ἀπεκρίθησαν οὕτως· ὅτι τῷ 923-ῳ ὀθωμανικῷ ἔτει, ὅτε δηλαδὴ ὁ ἀοίδιμος σουλτὰν Σελίμης πρῶτος, ὁ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἁλωτής (ὃν κατοικίσαι ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ τοῦ Παραδείσου), ἐκυρίευσεν ἐκείνους τοὺς Ἁγίους Τόπους, προσελθόντος τοῦ πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Ἀττάλα εἰς προσκύνησίν του καὶ παρακαλέσαντος αὐτὸν νὰ ἐλεήσῃ τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων καὶ νὰ χαρίσῃ εἰς αὐτοὺς νὰ ἔχωσι πάλιν τοὺς οὓς ἔκπαλαι εἶχον τόπους καὶ μέρη, ἡ βασιλεία του κινηθεῖσα εἰς ἔλεον καὶ οἰκτείρασα τοὺς Ῥωμαίους ἐχάρισεν εἰς αὐτοὺς ὅλους τοὺς ἄνω ῥηθέντας τόπους καὶ τὰ γιαμάκιά των, τοὺς ὁποίους οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ ἀοιδίμου δευτέρου χαλιφὲ Ὠμὲρ υἱοῦ Χαττὰπ μέχρι τῶν εὐτυχῶν τῆς βασιλείας του ἡμερῶν, τοὺς ὁποίους ἤδη ζητοῦσιν οἱ Ἀρμένιοι, καὶ εὐηργέτησε τοὺς Ῥωμαίους καὶ μὲ ἔκδοσιν ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ περὶ τούτου, κεκοσμημένου μὲ βασιλικόν του ἱερὸν αὐτόγραφον· ἔκτοτε δὲ οἱ διάδοχοι τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου βασιλέως ἀείμνηστοι βασιλεῖς ἀλληλοδιαδόχως μέχρι τῆς σήμερον δὲν ἔπαυσαν ἐπικυροῦντες τὸν ὑψηλὸν ὁρισμὸν τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου βασιλέως καὶ νὰ ἐκδίδωσι νέους ὁρισμοὺς κεκοσμημένους μὲ ἱερά των αὐτόγραφα· καὶ ὅτι οἱ μὲν Ἀρμένιοι ἀπ' ἀρχῆς δὲν εἶχον καμ-

μίαν μετοχὴν εἰς αὐτοὺς τοὺς τόπους, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι μόνοι ἔχουσιν αὐτοὺς κατ' ἔλεος τῆς ὑψηλῆς ὀθωμανικῆς βασιλείας, καθὼς καὶ ἔκπαλαι, δεδωρημένους αὐτοῖς διὰ τοσούτων ὑψηλῶν ὁρισμῶν. Ἐπειδὴ ὁμως καὶ οἱ Ἀρμένιοι εἶναι καὶ αὐτοὶ χριστιανοί, καθὼς ἀπ' ἀρχῆς δὲν ἐμποδίζοντο, οὕτω καὶ τοῦ λοιποῦ συγχωροῦνται εἰς προσκύνησιν τῶν ἱερῶν τόπων καὶ θέλουσιν ἀπολαμβάνει παρὰ τῶν Ῥωμαίων παντοίαν περιποίησιν. Ἐπὶ τούτοις φέροντες ἔδειξαν καὶ τὸν ὑψηλὸν ὁρισμὸν τοῦ ἀειμνήστου ἐκείνου βασιλέως, κεκοσμημένον μὲ βασιλικόν του αὐτόγραφον, σύμφωνον εὑρεθέντα μὲ τὸ κἀϊδι του τὸ εἰς τὸ διβὰν-καλεμὶ σῳζόμενον· ὁ ὁποῖος καὶ ἀνεγνώσθη ἐπὶ παρουσίᾳ πάντων ἐκεῖ καὶ εὑρέθη ὅτι ἐξηγεῖ τῷ ὄντι καὶ περιέχει λεπτομερῶς, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι νὰ ἔχωσιν ἀντικρὺ τῆς θύρας τοῦ ναοῦ πρὸς μεσημβρίαν εἰς τὴν Ἀποκαθήλωσιν δύο μανουάλια καὶ κανδήλας, τὸ ἄνω καὶ κάτω τῶν τεσσάρων καμαρῶν τῶν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ τοῦ ἐν τῷ εἰρημένῳ τόπῳ κειμένου καὶ τῇ Πατριαρχείᾳ ὑποκειμένου, τὸ ἄνω καὶ κάτω τῶν ἑπτὰ καμαρῶν τῶν ἄνωθεν τῆς δεσποίνης Μαριὰμ κειμένων, τὸ μέσον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ τὸν Τάφον ὁμοῦ μὲ ὅλα τὰ προσκυνήματα, τὰς ἐκτὸς τοῦ ναοῦ ἐν τῇ αὐλῇ τρεῖς ἐκκλησίας, τὴν ἀντικρὺ αὐτοῦ ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τὴν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐκκλησίαν τῆς Ἑλένης, τὴν Ἁγίαν Θέκλαν, τὸ μοναστήριον τῆς δεσποίνης Μαριάμ, τὸ τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου, τὸ τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, τὸ τοῦ ἁγίου Μιχαήλ, τὸ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τὸ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου μετὰ τοῦ κήπου, τὸ τοῦ ἁγίου Βασιλείου, τὸ τοῦ ἁγίου Νικολάου, τὸ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, τὸ τῆς δεσποίνης Μαρίας, ἔτι τὸ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, καὶ ἔτι ἑτέραν ἐκκλησίαν τοῦ αὐτοῦ, τὸ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τῶν Ἰβήρων, τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τὸν ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ κείμενον τάφον τῆς δεσποίνης Μαριάμ, τὴν ἁγίαν Σιών, τὴν Φυλακὴν τοῦ Ἰησοῦ, τὸν Οἶκον τοῦ Ἄννα, τὰ εἰς τὸν κάμπον μνημεῖά των, τὸ μοναστήριον τοῦ Σταυροῦ τῶν Ἰβήρων, τὸ τοῦ ἁγίου Συμεών, τὸ τοῦ ἁγίου Ἡλιοὺ μετὰ τῶν ἐλαιώνων καὶ ἀμπελώνων, τὸ τοῦ ἁγίου Σάββα, τὸ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν τῷ χωρίῳ Πέι-τουζάλα,

τὸ ἐν τῇ Βηθλεὲμ Σπήλαιον τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ, τὰ δύο κλειδία τῶν ἐκ τῆ ἐκκλησίᾳ πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν δύο θυρῶν, τοὺς πέριξ δύο κήπους, τοὺς ἐλαιῶνας καὶ τὰ μνημεῖά των, τὰς εἰς τὰ λοιπὰ χωρία κειμένας ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια, τοὺς τῷ πατριάρχῃ ὑποκειμένους Γκιουρτζήδας Χαπεσίους Σέρβους καὶ τὰ ὑποστατικά των καὶ ἀφιερώματα, τοὺς μητροπολίτας καὶ καλογήρους των· προσέτι νὰ παραλαμβάνωσι τὰ κατάλοιπα τῶν ἀποθνησκόντων μητροπολιτῶν ἐπισκόπων καὶ καλογήρων, μήτε νὰ πληρώνωσι κουμέρκι καὶ πάτζι, καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ πληρώνωσιν εἰς τὴν πόρταν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς τὸ Ζεμζὲμ-σουγιοῦ καὶ εἰς τὸ Ἀραπ-καφαρῆ καὶ εἰς τὰς σκάλας καὶ ὅταν κάμνωσι κέσφια νὰ εἶναι ἐλεύθεροι, ὁμοίως καὶ ἀπὸ κάθε εἴδους δόσιμον, καὶ ὁ πατριάρχης τῶν Ῥωμαίων νὰ προτιμᾶται ἀπὸ τὰ λοιπὰ γένη, χωρὶς νὰ τὸν ἐπηρεάζῃ κανένα ἄλλο ἔθνος. Ταῦτα πάντα περιείχοντο εἰς τὸν ἀναγνωσθέντα ὁρισμὸν τοῦ ἀειμνήστου σουλτὰν Σελήμ. Μετὰ τοῦτον ἔδειξαν καὶ τὸν ἱερὸν ὁρισμὸν τοῦ λαμπροῦ καὶ ἐνδόξου υἱοῦ ἐκείνου ἀειμνήστου σουλτὰν Σουλεϊμάνη, ὅστις ἀναβὰς εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον τῷ 927-ῳ ἔτει ἐπεκύρωσε τὸν τοῦ φιλοστοργωτάτου πατρὸς αὐτοῦ ὁρισμόν, ἀνακαινίσας αὐτὸν μὲ ὑψηλόν του ἄλλον ὁρισμὸν διὰ βασιλικοῦ του αὐτογράφου ἐπικεκοσμημένον· ὅστις εὑρέθη σύμφωνος μὲ τὸ εἰς τὸ διβάνι-χουμαγιοῦν-καλεμὶ σῳζόμενον κάιδι του, προσδιορίζων καὶ σαφηνίζων ῥητῶς, ὅτι ὅταν ἐπιφαίνεται τὸ παρ' αὐτοῖς Φῶς, καὶ ὅταν κάμνωσι τὰς λιτανείας των, νὰ προηγῆται ὁ πατριάρχης τῶν Ῥωμαίων καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἀπὸ τοὺς Γκιουρτζήδαις Χαπεσίους καὶ Κόπτας καὶ ἀπὸ τὰ λοιπὰ ἔθνη, καὶ πρῶτον αὐτὸς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν νὰ ἐμβαίνωσι καὶ νὰ προσκυνῶσι καὶ ὕστερον νὰ εἰσέρχωνται τὰ ἄλλα γένη· καὶ ὅτι αἱ ἐπισκευαὶ τῆς ἐκκλησίας νὰ γίνωνται παρ' αὐτῶν κατὰ τὴν παλαιὰν αὐτῶν θέσιν, καὶ ὅτι νὰ εἶναι ἐλεύθεροι καὶ ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ ὅλα τὰ δοσίματα, καὶ ὅτι τοῦ λοιποῦ κανένα ἔθνος νὰ μὴ τοὺς ἐνοχλῇ, μήτε νὰ τοῖς ἐπιμίγνυται. Πρὸς τούτοις ἔδειξαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἄλλους ὁρισμοὺς τῶν ὑψηλῶν διαδόχων τῶν ἀειμνήστων βασιλέων, τοὺς μὲν ἀνακαινιστικοὺς τῶν ῥηθέντων, τοὺς δὲ περιεκτικοὺς μὲν

τῶν ἐννοιῶν τούτων, ἐκδοθέντας δὲ κατὰ καιρούς, ὅταν συνέβαινον καὶ ἀνεφύοντο μεταξὺ τῶν γενῶν τούτων διαφοραί. Ἔδειξαν πρὸς τούτοις καὶ τὸν ἱερόν μου ὑψηλὸν ὁρισμόν, τὸν ἐν ἀρχῇ τῆς εὐτυχοῦς βασιλείας μου ἐκδοθέντα, περιέχοντα πάντα τὰ νοήματα τῶν ὁρισμῶν τῶν προκατόχων μου βασιλέων, καὶ ἐπικυρωτικὸν ὄντα τῶν λαμπρῶν ἐννοιῶν τούτων· οὐ μόνον δὲ τοῦτον, ἀλλὰ καὶ τὸν μετὰ τὴν πυρπόλησιν τοῦ ναοῦ κατὰ ζήτησιν τῶν Ῥωμαίων περὶ τῆς ἐπισκευῆς καὶ ἀνοικοδομήσεως τούτου ἐκδοθέντα ἀπὸ τὸ διβάνι-χουμαγιοῦνί μου ἱερὸν ὑψηλόν μου ὁρισμὸν τῷ 1224-ῳ ἔτει, κατ' ἀρχὰς τοῦ μηνὸς Σεφέρ, σύμφωνον ὄντα μὲ τὰ σσουρούτια καὶ τὰς ἐννοίας τῶν προλαβόντων ὑψηλῶν ὁρισμῶν καὶ μὲ τὸν ἱερὸν φετβᾶν, καὶ προστάττοντα ἵνα γένῃ ἡ ἐπισκευὴ τῶν ἐπισκευῆς δεομένων τόπων ἀπὸ μέρους τῶν Ῥωμαίων, κατὰ τὸ παλαιὸν σχῆμα καὶ κατὰ τὴν ἀρχαίαν θέσιν, καθόσον ἐπιτρέπει ὁ ἱερὸς νόμος. Τούτους πάντας τοὺς ὁρισμοὺς δεικνύοντες καὶ ταῦτα λέγοντες διελεύκαναν καὶ διεσάφησαν τὰ ζητήματά των. Ἐν ᾧ δὲ οἱ Ἀρμένιοι προτείνοντες κάιδιά τινα ὁρισμῶν καὶ ἴσα ἴσων χοτζετίων τινῶν ἤθελον νὰ ἀντιλέγωσι καὶ νὰ ἐναντιοῦνται πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, ἐπειδὴ οἱ Ῥωμαῖοι, καθὼς ἀνωτέρω εἴρηται, εἶπον, ὅτι δὲν ἔπαυσαν ποτὲ περιποιούμενοι αὐτοὺς καὶ τὰ λοιπὰ χάριν προσκυνήσεως προσερχόμενα ἔθνη, συνεβιβάσθησαν τέλος πάντων πρὸς ἀλλήλους οἱ Ῥωμαῖοι καὶ Ἀρμένιοι μὲ τὰς ἑξῆς συνθήκας. Καὶ πρῶτον μὲν οἱ Ἀρμένιοι ἔλαβον τοιαύτην ἀπόκρισιν· ὅτι, ἐπειδὴ εἰς τὸν ἱερὸν ὁρισμὸν τοῦ ἀειμνήστου σουλτὰν Σουλεϊμὰν ῥητῶς περιέχεται, ὅτι ἡ ἐπισκευὴ τῶν ἐπιμαχομένων τούτων τόπων ἐν καιρῷ χρείας ἐπισκευῆς νὰ γίνεται ἀπὸ μέρους τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἐπειδὴ ὁ ἤδη μετὰ τὴν πυρκαϊὰν ἐκδοθεὶς ὑψηλός μου ὁρισμὸς εἶναι σύμφωνος μὲ τὸν εἰρημένον ὁρισμὸν καὶ μὲ τὸν ἱερὸν φετβᾶν, διὰ τοῦτο ἔπεται ἀναγκαίως οἱ Ῥωμαῖοι νὰ κάμωσι τὴν ἐπισκευήν. Δεύτερον δέ, ἐπειδὴ οἱ Ῥωμαῖοι ὡμολόγησαν, ὅτι δὲν θέλει γίνῃ ἀπὸ μέρους των πρὸς τοὺς Ἀρμενίους καμμία ἐνόχλησις καὶ ἐπήρεια διὰ τὸ ἀνωτέρω εἰρημένον καὶ ἐν τῷ ὑψηλῷ ὁρισμῷ σημειωμένον μεγάλον μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, τὸ

κατὰ τὴν Σιὼν κείμενον καὶ παρὰ τοῦ πατριάρχου τῶν Ἀρμενίων κατοικούμενον, ἔτι καὶ διὰ τὸν τόπον Φυλακὴ τοῦ Ἰησοῦ λεγόμενον, ἔτι καὶ διὰ τὴν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Καμαμὲ ναοῦ κειμένην ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τὴν ὑποκάτωθεν τοῦ μοναστηρίου τῶν Ῥωμαίων Ἀβραὰμ λεγομένου οὖσαν, ἔτι καὶ διὰ τὸ ἐν Βηθλεὲμ μοναστήριον, Ξενοδοχεῖον τῶν Ἀρμενίων λεγόμενον, ἔτι καὶ διὰ τοὺς ὀντάδες τοὺς ἔνδον τοῦ ναοῦ πρὸς ἀριστερὰν κειμένους μεταξὺ τῶν Ῥωμαϊκῶν καὶ τῶν Κοπτικῶν ὀντάδων ἄνωθεν καὶ κάτωθεν, ὧν τὰ δώματα εἰσὶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων, ἔτι καὶ διὰ τὸν τόπον τῆς λειτουργίας, ὁ ὁποῖος εἶναι εἰς τὸ ῥηθὲν μέρος τῶν ὀντάδων, ἔτι καὶ διὰ τὸν ἐν ᾧ ἐλειποθύμησεν ἡ Μαριὰμ τόπον, τὸν ἔμπροσθεν τῆς σκάλας τῶν εἰρημένων ὀντάδων κείμενον, ἔτι καὶ διὰ τὸν τόπον τῆς λειτουργίας, ὃς παρὰ μὲν τοῖς Ἀρμενίοις Κιρκὸρ-κιλισασῆ, παρὰ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις τοῦ Γρηγορίου ἐκκλησία ἐπονομάζεται καὶ ἐν τῷ ναῷ δεξιόθεν πρὸς τὸ μέρος τῆς Εὑρέσεως τοῦ Σταυροῦ κεῖται· προσέτι ὡμολόγησαν, ὅτι τὰ δύο μανουάλια ὁποῦ εἶχον οἱ Ἀρμένιοι εἰς τὴν ἐν τῷ ναῷ Ἀποκαθήλωσιν, νὰ μένωσι πάλιν, ὡς καὶ πρότερον· καὶ ὅτι τὸ ἓν κανδήλιον τῶν Ἀρμενίων, τὸ ἐπὶ τῆς αὐτῆς Ἀποκαθηλώσεως, νὰ ἅπτωσι πάλιν ὡς καὶ πρότερον αὐτὸ μόνον· τῶν γὰρ Ἀρμενίων δύο κανδήλια ἔχειν ἐκεῖ ἔκπαλαι διισχυροζομένων, οἱ Ῥωμαῖοι ἓν μόνον ἔχειν ὡμολόγησαν καὶ τὸ ἄλλο διόλου ἠρνήσαντο· καὶ ὅτι τὴν εἰκόνα, ἣν εἶχον πρὸ καιροῦ εἰς τὸ ποδαρικὸν τῆς καμάρας τῆς προσκεκολλημένης τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῶν Ῥωμαίων, τῇ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ κειμένῃ, νὰ προσκυνῶσιν ὃν τρόπον καὶ ἀρχῆθεν προσεκύνουν, εἴτε δηλαδὴ ἕνας μόνος, εἴτε καὶ πολλοὶ ὁμοῦ· καὶ ὅτι νὰ ἵστανται μὲν ἐκεῖ, ὅσην ὥραν ἐθέλουσιν, ἐπὶ συμφωνίᾳ δὲ τοιαύτῃ, τοῦ νὰ μὴν ἐμποδίζωσι τοὺς Ῥωμαίους, ὅταν ἐκεῖθεν διαβαίνωσι· καὶ ὅτι νὰ ἅπτωσιν οἱ Ἀρμένιοι μίαν κανδήλαν ἐπὶ τῆς πύλης τοῦ Κουβουκλίου, καὶ ἐντὸς τούτου τὰς ὅσας ἔκπαλαι εἶχον κανδήλας· καὶ ὅτι νὰ προσκυνῶσι κατὰ τὸ ἔκπαλαι τὸν κατὰ τὴν δόξαν των Τάφον τοῦ Ἰησοῦ· νὰ προτιμᾶται ὅμως καὶ νὰ πρωτεύῃ ὁ πατριάρχης τῶν Ῥωμαίων· καὶ

ὅτι, ἐπειδὴ ἔκπαλαι εἴθισται νὰ προσκυνῶσιν οἱ Ἀρμένιοι εἰς τὸν τάφον τῆς δεσποίνης Μαρίας δὶς τῆς ἑβδομάδος καὶ νὰ λειτουργῶσιν εἰς τὸν πλησίον αὐτοῦ τόπον, καὶ τοῦ λοιποῦ πάλιν, καθὼς καὶ πάλαι, νὰ προσκυνῶσι καὶ νὰ κάμνωσι λειτουργίαν· καὶ ὅτι νὰ ἅπτωσιν ἐντὸς ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς Κυρίας ἓξ κανδήλια καὶ τρία ἐκτός, κατὰ τὸ ἔκπαλαι· καὶ ὅτι εἰς τὸν Γολγοθᾶν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους συνήθεις τόπους νὰ κάμνωσι τὰς λιτανείας των καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, καθὼς καὶ πάλαι· καὶ ὅτι νὰ προσκυνῶσι καὶ νὰ λειτουργῶσιν ἐπὶ τοῦ τόπου τοῦ ἐν ᾧ Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια τοῦ Ἰησοῦ λεγομένου· καὶ ὅτι τῶν θυρῶν τοῦ Σπηλαίου τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ ἀνεῳγμένων οὐσῶν, νὰ προσκυνῶσιν ἀπολύτως ἐν τῷ σπηλαίῳ· καὶ ὅτι, ἐπειδὴ ἦτον συνήθεια νὰ λειτουργῶσιν οἱ Ἀρμένιοι δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰς τὸ πρὸς ἄρκτον κείμενον μέρος τῆς ἐν Βηθλεὲμ ἐκκλησίας τῶν γενεθλίων τοῦ Ἰησοῦ μὲ γράμμα ἀδείας τοῦ πατριάρχου τῶν Ῥωμαίων, νὰ δίδῃ πάλιν ὁ πατριάρχης ἐν καιρῷ, καθὼς καὶ πάλαι, τὸ γράμμα τῆς ἀδείας· καὶ ὅτι νὰ ἔχωσι πάλιν, καθὼς καὶ πρότερον, ἓν κλειδὶ τοῦ τάφου τῆς Κυρίας· καὶ ὅτι νὰ μὴν ἐμποδίζωνται μὲ κανένα τρόπον ἀπὸ τοῦ νὰ προσκυνῶσιν εἰς τὰ προσκυνήματα κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, καθὰ ἀνωτέρω ἐκτεταμένως εἴρηται, ἐπὶ συμφωνίᾳ μέντοι τοῦ νὰ πρωτεύῃ ὁ πατριάρχης τῶν Ῥωμαίων. Ταῦτα πάντα ὑπεσχέθησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ οὕτως οἱ ἐπίτροποι ἑκατέρων τῶν μερῶν εὐχαριστηθέντες καὶ ἀποδεξάμενοι καὶ διαπιστωθέντες πρὸς ἀλλήλους διέλυσαν πᾶσαν τὴν μεταξύ των ἔριδά τε καὶ διένεξιν, καὶ ἐζήτησαν ἀμφότερα τὰ μέρη νὰ τοῖς δωρηθῇ ἀνὰ εἷς ὑψηλὸς ὁρισμός, διὰ νὰ ἔχῃ αὐτὴ ἡ διαίτησις τὸ κῦρος πάντοτε ἀπαρεγχείρητον καὶ ἀμετάβλητον· τὰ ὁποῖα αὐτὰ ὅλα οἱ ῥηθέντες δύο μου βελλάδες, ὅ τε Ἐμίν-πασας-ζαδὲς-Μεχμὲτ-Ἐμίνης καὶ ὁ Μεχμὲτ Ταχίρης, ἀνέφερον διὰ κοινοῦ ἰλαμίου των καὶ ἀναφορᾶς· τοῦ ὁποίου ἰλαμίου ἐμφανισθέντος τῷ βασιλείῳ μου κράτει καὶ παρὰ τῆς στεφηφόρου μου κεφαλῆς θεωρηθέντος, ἐγράφη ἐπ' αὐτῷ ἱερὸν βασιλικόν μου αὐτόγραφον ἐπιτάττον, ἵνα κατὰ τὴν διάληψιν τοῦ ἰλαμίου γραφῶσιν οἱ ζητούμενοι ὁρισμοὶ καὶ δοθῶσιν ἀνὰ εἷς ἑκά-

στῳ γένει· ἐφ' ᾧ ἐκδοθεὶς ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ μου ῥεκιαπίου ὁ παρὼν ὑψηλὸς ἱερός μου ὁρισμὸς ἐδόθη τῷ γένει τῶν Ῥωμαίων. Ὅθεν ὑμεῖς, ὅ τε μουλλᾶς, ὁ μουφτῆς, οἱ οὐλαμάδες, ὁ μουτεσελλήμης καὶ οἱ λοιποὶ οἱ διαληφθέντες, θέλετε ἐπιμελεῖσθε εἰς τὸ νὰ φυλάττεται τοῦ λοιποῦ ἀμετάβλητος αὕτη ἡ διαίτησις καὶ τὸ νιζάμι, τὸ ὁποῖον ἐγένετο μετὰ τὴν ἐνταῦθα κρισολογίαν καὶ διαδικασίαν ἑκατέρων τῶν μερῶν, ὑποσχεθέντων ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον οὐδέποτε θέλουν κινηθῇ ἀπ' ἐναντίας τῶν διαταγέντων καὶ ἀποφανθέντων, καὶ θέλετε προσέχει ἵνα μὴ παρενοχλῆται τὸ ἓν μέρος ὑπὸ τοῦ ἑτέρου, ἐναντίως τῇ τάξει καὶ ταῖς συμφωνίαις, ὑπερεπιμελούμενοι εἰς τὸ νὰ ἐνεργῆται ἡ ὑψηλὴ ἱερά μου προσταγὴ καὶ βασιλικὴ λαμπρὰ ἀπόφασις, καὶ ἀποφεύγοντες εἰς ἄκρον τὴν ἐκείνης παράβασιν, καὶ προσέχοντες, ὡς ἔνεστιν, ἀπὸ τοῦ νὰ παραχωρῆτε καὶ νὰ ἐνδίδητε νὰ ἀκολουθῇ τι ἐναντίον· ἐπὶ τούτῳ γὰρ ἐξεδόθη ὁ παρών μου ὑψηλὸς ὁρισμός, δι' οὗ προστάττω, ἵνα φθάσαντος αὐτόσε ποιήσητε ἐνεργηθῆναι κατὰ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ, τὴν ὑποταγὴν ἀπαιτοῦντος ἄφευκτον καὶ τὴν εὐπείθειαν κατὰ χρέος. Οὕτω γινώσκετε· τῷ ἱερῷ σημείῳ πείθεσθε. Ἐγράφη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Σσαπὰν μηνὸς τοῦ 1224-ου ἔτους ἐν Κωνσταντινουπόλει.

22.

Μετάφρασις τοῦ ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ τοῦ διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ἐκδοθέντος, ἵνα ὁ προεκδοθεὶς μετὰ τὴν κρισολογίαν καὶ διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ἐπικοσμηθεὶς ἱερὸς ὁρισμὸς ἐνσημειωθῇ καὶ καταγραφῇ εἰς τὸ διβὰν-χουμαγιοῦν-καλεμὶ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ καλέμια καὶ εἰς τοὺς κώδικας τῶν ἐν Βασιλευούσῃ κριτηρίων καὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ Δαμασκῷ καὶ Πτολεμαΐδι μεχκεμέδων· ἀποτείνεται δὲ πρὸς τοὺς σατράπας τῆς τε Δαμασκοῦ καὶ τῆς Πτολεμαΐδος, καὶ πρὸς τοὺς μουλλάδες καὶ ναΐπιδες Δαμασκοῦ Ἱερουσαλὴμ καὶ Πτολεμαΐδος, καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς ἐκεῖσε πρωτίστους καὶ ἰσχύοντας, καὶ πρὸς τὸν μουπασσίρη καὶ ἐπιστάτην τῆς οἰκοδομῆς Ἐλμὰς-πασσα-ζαδὲ-Ἀπδουρραχίμην.

Φθάνοντος τοῦ ἱεροῦ μου ὑψηλοῦ βασιλικοῦ ὁρισμοῦ, γνωστὸν ἔστω ὑμῖν, ὅτι, ἐπειδὴ ἐδηλώθη προλαβόντως δι' ἰλαμίου, ὅτι ὁ ἐν Ἱερουσαλὴμ ναὸς Καμαμὲ λεγόμενος μὲ τὰ ἐν αὐτῷ ἀσημένια κανδήλια καὶ λοιπὰ σκεύη, καὶ ὁ ἐν μέσῳ τοῦ ναοῦ μολυβδέ-

νιος κουμπὲς καὶ τὸ ὑπ' αὐτὸν Μνημεῖον τοῦ Ἰησοῦ δοξαζόμενον, καὶ αἱ ξύλινοι πρὸς τούτοις οἰκοδομαὶ καὶ ἡ ἐξώπορτα τοῦ ναοῦ διόλου κατεκάησαν καὶ ἀνηλώθησαν ἀπὸ τὴν ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἀρμενίων ἐξελθοῦσαν φωτίαν, καὶ ὅτι ἀπὸ τὴν σφοδρότητα τοῦ πυρὸς τὰ περισσότερα μέρη τῶν τοίχων καὶ τῶν πετρίνων οἰκοδομῶν τοῦ ῥηθέντος ναοῦ κατηδαφίσθησαν, καὶ ἐπειδὴ ὁ πατριάρχης τῶν Ῥωμαίων μετὰ τῶν μητροπολιτῶν καὶ λοιπῶν πρωτίστων τοῦ γένους των ἐξητήσαντο βασιλικήν μου ὑψηλὴν ἄδειαν, ἵνα τὸν εἰρημένον ναὸν ἀνοικοδομήσωσι κατὰ τὴν παλαιάν του θέσιν, ἠρωτήθη ὁ ἱερὸς φετβᾶς, ὅτι " ἂν εἰς μίαν πόλιν ἁμαχητὶ παραδοθεῖσαν αὐτοπροαιρέτως ἤθελε καῆ καμμία τῶν ἐν αὐτῇ ἐκκλησιῶν, δύνανται οἱ ἐν αὐτῇ ὑποτελεῖς νὰ ἀνεγείρωσιν αὐτὴν κατὰ τὴν παλαιὰν αὐτῆς θέσιν, ἄνευ τινὸς προσθήκης, καθ' ὅσον ἐγχωρεῖ ὁ νόμος"; —, καὶ δοθείσης ἀποκρίσεως, ὅτι δύνανται, ἐξεδόθη ἱερόν μου βασιλικὸν αὐτόγραφον τῷ ἱερῷ φετβᾷ σύμφωνον, ἐπιτάττον, ἵνα τὰ ὑπὸ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν Ῥωμαίων ὄντα μέρη καὶ χρήζοντα ἐπισκευῆς παρ' αὐτῶν ἰδίως ἐπισκευασθῶσιν, ἄνευ ἐκτάσεώς τινος ἢ ὑψώσεως, κατὰ τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν θέσιν, ἀπὸ μέρους τῶν Ῥωμαίων πάλιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀνεφύησαν μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Ἀρμενίων διάφοροι ἔριδες καὶ διαφοραὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ ναοῦ τοῦ Καμαμέ, ἐδέησεν ἵνα δυσωπηθῶσιν ἑκάτερα τὰ μέρη κατὰ κρίσιν καὶ εὐθυδικίαν. Διωρίσθησαν τοίνυν δι' ἀδείας τοῦ νομοκράτορος εἰς τὴν ἀναθεώρησιν καὶ διαίτησιν ταύτης τῆς ὑποθέσεως κριταὶ καὶ διαιτηταί, ὅ τε βαθμὸν καζασκερλικίου Ῥούμελης ἔχων ἤδη υἱὸς τοῦ προπρώην ὑπάτου Ἐμίν-πασσα, Μεχμὲτ Ἐμίνης, καὶ ὁ βαθμὸν καζασκερλικίου Ἀνατολῆς ἔχων ἤδη Μεχμὲτ Ταχίρης, συνδιορισθέντων ὑπ' αὐτοὺς τοῦ τε φετβᾶ-ἐμινῆ Μεχμὲτ Ῥασσίδη καὶ τοῦ κασάμη-ἀσκερῆ Σεγὶδ Σουλεϊμάνη, καὶ τοῦ πρώην ῥεΐση τοῦ βασιλικοῦ μου ῥεχιαπίου Μεχμὲτ Ἐμὶν Βαχίδη, καὶ τοῦ πρώην δεφτερδάρη Γιουσοὺφ Ἀγγιάχη, καὶ τοῦ ἤδη τερσχανὲ-ἐμινῆ Ἀχμὲτ Ἀζίζη· οἵτινες πάντες ὁμοῦ εἰς ἓν συναχθέντες πολλάκις εἰς τὴν τῆς Ὑψηλῆς μου ἐπιτροπῆς Πόρταν, καὶ συναγαγόντες τὰ δύο μέρη καὶ τὴν ὑπόθεσιν ἀνακρίναντες, διὰ κοι-

νοῦ ἱλαμίου των ἀνέφερον, ὅτι, ἀφ' οὗ τοῖς Ἀρμενίοις ἐδόθη ἡ ἀπόκρισις, τοῦ ὅτι ἀνάγκη πᾶσα νὰ γένῃ ἡ ἐπισκευὴ τῶν ἐπιμαχομένων μερῶν ἀπὸ μέρους τῶν Ῥωμαίων, τὸ μὲν διότι ἐμπεριέχεται ῥητῶς ἐν τῷ ἀνὰ χεῖρας τῶν Ῥωμαίων ὑψηλῷ τοῦ σουλτὰν Σουλεϊμάνη ὁρισμῷ, ὅτι ὁσάκις τὰ ἐπιμαχόμενα αὐτὰ μέρη χρῄζουσιν ἐπισκευῆς, νὰ ἐπισκευάζωνται, ὅσον ἐπιτρέπει ὁ νόμος, ἀπὸ μέρους τῶν Ῥωμαίων, χωρὶς νὰ ἐπιμίγνυται εἰς τὴν τοιαύτην ἐπισκευὴν κανένα ἄλλο ἔθνος· τὸ δέ, διότι ἐξεδόθη μετὰ τὴν πυρκαϊὰν καὶ βασιλικός μου ὁρισμος τῷ ἱερῷ φετβᾷ σύμφωνος καὶ τῷ ῥηθέντι ὁρισμῷ, ἵνα γένηται ἡ ἐπισκευὴ ἀπὸ μέρους τῶν Ῥωμαίων, καὶ ὅτι, ἀφ' οὗ ὑπεσχέθη τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων (ἐπὶ συμφωνίᾳ τοῦ νὰ πρωτεύῃ ὁ πατριάρχης τῶν Ῥωμαίων), ὅτι θέλει ἐπιστρέψει εἰς τοὺς Ἀρμενίους τοὺς τόπους ὅπου ἔκπαλαι εἶχον, καὶ ὅτι δὲν θέλει ἐπηρεάζει τοὺς Ἀρμενίους κατ' οὐδένα λόγον καὶ τρόπον, καθὼς καὶ ἀπ' ἀρχῆς, διὰ τὰ προσκυνήματά των, καὶ ὅτι ἀφ' οὗ οἱ ἐπίτροποι ἑκατέρων τῶν μερῶν ὁμολογήσαντες ἀποδεξάμενοι ὑποσχεθέντες καὶ πρὸς ἀλλήλους διαπιστωθέντες διέλυσαν κάθε εἶδος διαφορᾶς καὶ λογομαχίας, ἐξητήσαντο ἵνα ἐπιδοθῇ ἑκάστῳ γένει ἀνὰ εἷς ὑψηλὸς ὁρισμὸς ἀπαριθμῶν καὶ περιέχων τά τε προσκυνήματα αὐτῶν καὶ τὰ εἴδη τῶν προσκυνημάτων, καὶ προστάττων ἀποτόμως τὴν ἀμετάβλητον ἐνέργειαν τῆς γενομένης διατάξεως. Τὸ ῥηθὲν οὖν ἱλάμιον ἀφ' οὗ ἀποσταλὲν ἀνηνέχθη εἰς τὸ βασιλικόν μου κράτος, ἐπεγράφη ἐπ' αὐτοῦ ἱερόν μου βασιλικὸν αὐτόγραφον οὕτω· "Κατὰ τὴν τοῦ ἱλαμίου διάληψιν οἱ ὁρισμοὶ γραφείτωσαν καὶ εἰς ἑκάτερα τὰ γένη ἀνὰ εἷς ἐπιδοθήτωσαν". Ἐκδοθέντες οὖν οἱ ὁρισμοὶ ἐπεδόθησαν ἑκάστῳ γένει (ὁ τοῖς Ῥωμαίοις μέντοι ἐπιδοθεὶς ὁρισμὸς ἐπεκοσμήθη καὶ διὰ βασιλικοῦ μου ἱεροῦ αὐτογράφου διαλαμβάνοντος οὕτω· "Ὁ παρών μου ἱερὸς ὁρισμός, ὁ διαλαμβάνων τὴν ἔννοιαν τοῦ ἱλαμίου, τοῦ περιέχοντος τὸν γενόμενον μετὰ τὴν κρίσιν συμβιβασμὸν ἐν ἀμοιβαίᾳ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν εὐχαριστήσει, ἐνεργείσθω· μηδεὶς δὲ τούτῳ ἀντιβαινέτω, ἀπαρεγχείρητός τε τοῦ λοιποῦ καὶ ἀπαράβατος διατηρείσθω")· εἶτα ἐξεδόθη καὶ ἕτερον βα-

σιλικόν μου αὐτόγραφον, οὕτως ἐπιτάττον· "Ἡ ἔννοια τοῦ ὑψηλου μου ὁρισμοῦ καὶ τοῦ βασιλικοῦ μου ἱεροῦ αὐτογράφου ἐνσημειωθεῖσα καταγραφείτω εἰς τὸ καλέμι τοῦ διβάνι-χουμαγιουνίου μου καὶ εἰς τὰ λοιπὰ καλέμια καὶ εἰς τοὺς κώδικας τῶν ἐνταῦθα καὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν Δαμασκῷ καὶ Σάιδᾳ μεχκεμέδων". Ὅθεν, κατὰ τὸ ἐκδοθὲν τοῦτο ἱερὸν βασιλικόν μου αὐτόγραφον, κατεγράφη ἐνσημειωθεὶς εἰς τὸ διβὰν-καλεμὶ καὶ εἰς τὰ ἄλλα καλέμια καὶ εἰς τοὺς κώδικας τῶν ἐνταῦθα κριτηρίων ὁ τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιδοθεὶς καὶ διὰ βασιλικοῦ μου αὐτογράφου ἐπικοσμηθεὶς ὑψηλός μου ὁρισμός. Καὶ ὑμεῖς λοιπὸν οἱ ῥηθέντες, ἀφ' οὗ καταγράψητε τὸν ῥηθέντα ἱερὸν ὑψηλόν μου ὁρισμὸν εἰς τοὺς κώδικας τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ Δαμασκῷ καὶ Σάιδᾳ κριτηρίων, θέλετε τὸν ἐπιστρέψει εἰς χεῖρας πάλιν τῶν Ῥωμαίων, φερόμενοι εὐπειθῶς καὶ ἀπαραβάτως ἐνεργοῦντες τὰ ἐν αὐτῷ προσταττόμενα· ἐπὶ τούτῳ γὰρ ἐξεδόθη ὁ παρὼν ὑψηλός μου ὁρισμός, ἐπιδοθεὶς τοῖς Ῥωμαίοις· δι' οὗ προστάσσω, ἵνα, φθάσαντος πρὸς ὑμᾶς, ποιήσητε ἐνεργηθῆναι κατὰ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ, προσέχοντες εἰς ἄκρον ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιτρέπητε νὰ ἀκολουθῇ ἀπ' ἐναντίας τῇ εἰρημένῃ διατάξει κίνημα· ἀλλὰ κατὰ τὰς γενομένας ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν ὑποσχέσεις νὰ μὴν παρενοχλῇ θάτερον θατέρῳ γένει οὐδέποτε. Καὶ σὺ δὲ ὁ εἰρημένος μουπασσίρης πρόσχες καλῶς, ἵνα φέρησαι κατὰ τὴν διάληψιν τοῦ ἱεροῦ μου ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ, καὶ ἵνα γένηται ἡ ἐπισκευὴ τῶν ἐπισκευῆς χρῃζόντων μερῶν καὶ τόπων ἀπὸ μέρους τῶν Ῥωμαίων, ἄνευ τινὸς ἐκτάσεως καὶ ὑψώσεως, κατὰ τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν θέσιν καὶ οὐχὶ παρηλλαγμένην καὶ διαφέρουσαν, ἐπιμελούμενος παντὶ σθένει εἰς τὸ νὰ ἀποφεύγῃς καὶ ἀποποιῆσαι τὴν τοῦ ἑνὸς μέρους ὑπεράσπισιν καὶ τὴν τοῦ ἑτέρου ἀδιαφορίαν καὶ ἀποστροφήν, ὡς ἀπάδοντα καὶ ἀντιβαίνοντα τὰ τοιαῦτα τῇ ἱερᾷ ἡμῶν βασιλικῇ ἐπιταγῇ καὶ θελήσει. Οὕτω γινώσκετε· τῷ ἱερῷ σημείῳ πείθεσθε. Ἐγράφη κατὰ τὰ τέλη Ῥαμαζανίου τοῦ 1224-ου ἔτους ἐν Κωνσταντινουπόλει.

23.

Μετάφρασις τῆς πρώτης κοινῆς τοῦ ἡμετέρου γένους ἀναφορᾶς, τῆς δοθείσης πρὸς τοὺς κριτὰς καὶ συνεδριάζοντας ἐν τῇ δευτέρᾳ συνελεύσει εἰς τὴν δευτέραν ἡμῶν μετὰ τῶν Ἀρμενίων κρισολογίαν, ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ νομοκράτορος γεγονυῖαν· ἡ γὰρ πρώτη κρισολογία ἐγένετο ἐν τῇ ὑπατικῇ (Πασᾶ-καπουσοῦ)· ἥτις ἦν τὸ κονάκι τοῦ ποτὲ βαλιδὲ-κεχαγιασῆ Γιουσούφ-αγα Κρητικοῦ.

Τὸ γένος μας εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τόσον τὸν Καμαμέ, ὅσον καὶ τὰ ὑπ' αὐτὸν διὰ βασιλικῶν αὐτογράφων, ἀπό τε τοῦ ἐνδόξου Ὠμερ-Χαττὰπ καὶ τῶν ἐφεξῆς βασιλέων ἄχρι τοῦδε· τὰ ὁποῖα, ὅτι εἰσὶ προσάλληλα ἐπικυρωτικά, δείκνυται ἐκ τῶν κωδίκων τῶν βασιλικῶν καλεμίων, ὡς ἐν ἐκείνοις ὄντα καταγεγραμμένα. Μ' ὅλον τοῦτο οἱ Ἀρμένιοι, εἴτε ἀγνοοῦντες ἴσως τὸν βαθμὸν τῆς δυνάμεως καὶ εἰλικρινείας τῶν εἰς χεῖράς μας σενετίων, εἴτε μὴ εἰδότες τὴν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦδε σειρὰν τῆς χρονολογίας, δὲν λείπουσιν ἐκ διαλειμμάτων ἀπὸ τοῦ νὰ προξενῶσι διαφορὰς καὶ λογομαχίας, παρενοχλοῦντες τὸ Ὑψηλὸν Δεβλέτι καὶ τὸ ἡμέτερον ἐκταράττοντες πτωχὸν γένος. Αὐτοὶ μὴν ἔχοντες καμμίαν μετοχὴν ἀπ' ἀρχῆς οὔτε ἀπὸ τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, οὔτε ἀπὸ ἄλλα τινὰ μέρη, ὁτὲ μὲν τὴν ἀπὸ μέρους τοῦ γένους μας παραχώρησιν εἰς ἀποφυγὴν τῶν λογομαχιῶν, ὁτὲ δὲ τοὺς τῷ Ὑψηλῷ Δεβλετίῳ ἀπαρέσκοντας τρόπους καὶ βίαια κινήματα μερικῶν βαλίδων καὶ καδήδων εἰς ἐκτέλεσιν τῶν σκοπῶν τους μέσον λαμβάνοντες, ἐξέτειναν χεῖρας εἰς μερικὰ μέρη· ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ ὁρισμοὺς ἐξέλαβον μὲ διαφόρους τρόπους καὶ ψευδῆ προβλήματα καὶ πλεῖστα ἐνεφάνισαν σενέτια. Μετὰ δὲ παρέλευσιν καιροῦ φωραθέντων τῶν ὑποκεκρυμμένων δολίων τρόπων τους, ἄλλα μὲν ληφθέντα ἐσχίσθησαν, ἄλλων δὲ αἱ καταγραφαὶ καὶ τὰ κάιδια ἐξηλείφθησαν ἀπὸ τῶν κωδίκων, καθὼς εἶναι γεγραμμένα κατ' ἔκτασιν καὶ εἰς πλάτος σεσημειωμένα εἰς τοὺς κώδικας τῶν βασιλικῶν καλεμίων· μ' ὅλον τοῦτο ἔπρεπε τοὐλάχιστον ἀρκούμενοι εἰς αὐτὸ μόνον νὰποφεύγωσι τὰς ἔριδας καὶ φιλονεικίας· ἀλλ' αὐτοὶ ἀδιαλείπτως ἀνυποστάτους τινὰς ἐπινοοῦντες αἰτίας ἀπησχολήθησαν εἰς τὸ νὰ ἐκτείνωσι πόδα ἐπηρείας, ὡς ἐκ τῶν προλα-

βόντως διατρεξάντων εἶναι κατάδηλον. Τὸ γένος μας, ἐνῷ πάντοτε ἀποφεύγει τοῦ νὰ ἐμβάλῃ μεταξὺ τῶν δύο γενῶν ἰὸν φθόνου καὶ ἀλληλομαχίας, περὶ πολλοῦ ποιούμενον τὴν μεταξὺ ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην τοσοῦτον, ὥστε καὶ ἀποδεδειγμένου ὄντος ἀπό τε τοῦ ἱλαμίου καὶ τοῦ μαχζαρίου τῶν κατοίκων τῆς Ἱερουσαλὴμ τοῦ ὅτι αὐτοὶ ἐγένοντο διαφόρως παραίτιοι ἀπείρων δαπανημάτων εἰς τὸ ἡμέτερον πτωχὸν γένος διὰ τὴν τοῦ Καμαμὲ πυρκαϊάν, ὄχι μόνον δὲν ἐκινήθημεν εἰς ἀγωγὴν τοιαύτην, ἀλλὰ καὶ ὑπεσχέθημεν ἐν τῇ ὑψηλῇ συνελεύσει, ὅτι θέλουν ἐπιστραφῆ αὖθις μετὰ τὴν ἐπισκευὴν καὶ θέλουν ἐγχειρισθῆ τούτοις τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἅπερ εἶχον εἰς χεῖράς των καὶ πρὸ τῆς πυρκαϊᾶς. Εἰς οὐδὲν ὅμως λογιζόμενοι τὴν εἰς τοῦτο ὑπόσχεσιν τοῦ γένους μας ἀντιπαρετάττοντο ἀνοήτως εἴς τε τὸν ἀχδὶναμὲν τοῦ χαζρέτη Ὅμερ καὶ εἰς ἄλλους ὁμοίους τούτῳ ὁρισμούς, τοὺς ὁποίους τόσοι αἰῶνες ἐσεβάσθησαν καὶ τοσούτων μεγάλων βασιλέων προσάλληλα ἐπικυρωτικὰ ἱερὰ θεσπίσματα, ἐπιμιγνύντες καὶ ὀνόματα ξένα ἀντεπεισάγοντες (τὸ ὁποῖον εἶναι ἔνδειξις τοῦ ὅτι δὲν ἔχουσιν ἰδέαν τῶν εἰς τὰ εἰρημένα ἱερὰ μέρη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ δευτέρου χαλιφὲ ἄχρι τοῦδε διατρεξάντων καὶ ἄλλων λεπτομερῶν τῆς ὑποθέσεως ταύτης, ἐνῷ τὸ περὶ τούτου δίκαιον τοῦ γένους μας εἶναι ἡλίου λαμπρότερον, καὶ ἐπὶ τῶν αἰσίων ἡμερῶν τοῦ κράτους του ὁ ζυγὸς τῆς εὐθυδικίας κατακοσμεῖ τὰ κριτήρια), ἐκινοῦντο αὖθις εἰς κακοβούλους διενέξεις. Ἡμεῖς δὲ πᾶσαν ἔριδα ἀποφεύγοντες καὶ τὸ μέγα καὶ ὑψηλὸν τῆς συνελεύσεως αἰδούμενοι παρεβλέψαμεν τόσον τὸ διὰ ἰσχυρῶν σενετίων κτῆμα ἡμῶν, τὸ μοναστήριον δηλαδὴ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, ὅσον καὶ τὰς ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ἐπενεχθείσας ἡμῖν βίας καὶ ἀδικίας των. Καὶ καθὼς μαρτυρεῖται παρὰ μιᾶς τοιαύτης ὑψηλῆς συνελεύσεως, ἐκόπη κάθε διαφορὰ τῇ συγκαταθέσει, ὑποσχέσει, ἀποδοχῇ, ὁμολογίᾳ τε καὶ ἐπικυρώσει ἑκατέρων τῶν μερῶν· οὗ ἐνδεικτικὰ γράμματα ἀνεγνώσθησαν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἡμῶν καὶ ἐκείνων, καὶ οὕτως ἐπισφραγιζομένων τῶν λογομαχιῶν μὲ εὐχὰς πρὸς τὸ Ὑψηλὸν Δεβλέτι ἐξεδόθη ἱερὸς ὁρισμὸς μὲ βασιλικὸν αὐτόγραφον· ὅστις καταστρωθεὶς εἴς

τε τὰ βασιλικὰ καλέμια καὶ εἰς τοὺς μεχκεμέδες ἀπεστάλη εἰς Ἱερουσαλήμ· καὶ ἀφ' οὗ κατεγράφη καὶ εἰς τοὺς κώδικας τῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ Σσαμίου καὶ Ἀκρίου μεχκεμέδων, ἐπεταχύνθη ἡ ἐπισκευὴ τῆς οἰκοδομῆς, καὶ ἤδη θείῳ ἐλέει καὶ δυνάμει τοῦ βασιλικοῦ ὁρισμοῦ τὰ περισσότερα τοῦ ναοῦ μέρη ἔλαβον τέλος καὶ τὰ ἐξιδιασμένα τοῖς Ἀρμενίοις προσκυνητήρια ὁμοίως εἶναι περὶ τὸ τελειοῦσθαι· ἐφ' ᾧ καὶ διάφορα γένη ἰδίᾳ φωνῇ αὐτῶν καὶ διαλέκτῳ εὔχονται πρὸς Θεὸν ὑπὲρ συντηρήσεως τοῦ θεοφρουρήτου κράτους του καὶ ὑπὲρ δυσπραγίας τῶν πολεμίων. Ὁ ἐχθρὸς ὅμως τῆς ἡσυχίας τῶν ἀνθρώπων Διάβολος ἐμφυσήσας ἐξ ὑπαρχῆς εἰς τὸν νοῦν τῶν φίλων μας Ἀρμενίων πνεῦμα ἔριδος, τοὺς παρεκίνησε νὰ μεταχειρισθοῦν διαφόρους δολιότητας εἰς τὸ νὰ διακωλύσουν καὶ νὰ ἀργήσουν τὴν ἐπισκευὴν μὲ τοιοῦτον τρόπον, οἷον δὲν ἐκτεινόμεθα νὰ τὸν ἐκφράσωμεν, εὐλαβούμενοι τὸ ὕψος τῆς συνελεύσεως καὶ ἀποφεύγοντες τὴν ὑπόνοιαν τοῦ ὅτι φερόμεθα ἐμπαθῶς πρὸς αὐτούς. Καὶ μετὰ τοῦτο ἀπετόλμησαν ἤδη νὰ παρενοχλήσωσι καὶ τὸ κράτος του, προβάλλοντες ὅτι μετεπέμψαντο ἐξ Ἱερουσαλὴμ μερικά των ἔγραφα· διό, ἀνατεθείσης τῆς ὑποθέσεως εἰς τὸ παρὰ πάντων διαφημιζόμενον κριτήριον τῆς δικαιοσύνης τοῦ νομοκράτορος, ἐγένετο ἐπιταγὴ νὰ διορισθῶσι καὶ νὰ πεμφθῶσι καὶ ἐκ μέρους ἡμῶν ἐπίτροποι· ἐφ' ᾧ καὶ διωρίσθησαν οἱ ἐμφανίζοντες τὴν παροῦσαν ἡμῶν ταπεινὴν ἀναφοράν. Ὅθεν, αἱ ἀνήκουσαι ἀπαντήσεις εἰς ἃ φρονοῦσι καὶ προβάλλουσιν οἱ εἰρημένοι φίλοι μας, ἐπειδὴ πολλάκις ἐρρέθησαν, διὰ νὰ μὴ βαρύνωμεν τὰς ἱεράς σας ἀκοάς, τὰς περιωρίσαμεν εἰς τὰς ἐννοίας τὰς περιεχομένας ἐν τῷ ἐσχάτως κατὰ τὸ εὐθύδικον ἱλάμι ἐκδοθέντι καὶ διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ἐπικοσμηθέντι ἱερῷ ἀποτόμῳ καὶ ἀποφασιστικῷ ὁρισμῷ, τὴν δὲ ἀντιπαράστασιν εἰς τὰ ἅπερ ἐμφανίζουσιν ἤδη σενέτια ἐλπίζοντες εἰς Θεὸν ἀνατιθέμεθα εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐμφανισθέντων τῷ ὕψει ὑμῶν σενετίων. Τοιαύτην λοιπὸν παραγγελίαν ἔλαβον οἱ δοῦλοί σας ἐπίτροποί μας· ὅθεν, ἂς εἶναι, παρακαλοῦμεν, διὰ τὸν Θεὸν καὶ διὰ τὴν λαμπρὰν κορυφὴν τοῦ κράτους του· ἂς γένῃ ἐν μέρει θεωρία καὶ πα-

ρατήρησις εἰς τοὺς τρόπους, δι' ὧν βαθμηδὸν εἰσεχώρησαν εἰς τὸν Καμαμὲ οἱ ῥηθέντες Ἀρμένιοι, οὗτινος οὐδεμίαν εἶχον μετοχήν, κατὰ τὰ εἰς χεῖράς μας ὑπολειπτικὰ σενέτια, καὶ ἐπομένως, εἰς τιμὴν τῶν σενετίων αὐτῶν καὶ εἰς συμπάθειαν τῆς ἧς ὑπομένομεν ἀδικίας καὶ δυστυχίας τοῦ γένους μας, ἃς προσταχθῶσιν, παρακαλοῦμεν, οἱ Ἀρμένιοι νὰ λείψουν ἀπὸ τὰς μετὰ τὴν διαδικασίαν καὶ εὐχαρίστησίν τους φρονουμένας καινοτομίας. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἰδιοποίησις καὶ ἡ προσπάθειά μας εἶναι ἡ ἀνέγερσις τοῦ Καμαμέ, ὡς δεῖγμα τῆς πρὸς τὸ Ὑψηλὸν Δεβλέτι ἀνέκαθεν μετὰ πίστεως δουλείας καὶ ὑποτελείας μας συνίσταται καὶ λογίζεται χρέος τοῦ σαδακατίου μας τὸ νὰ μὴν ἐνδώσωμεν νὰ εἰσχωρήσουν ἀλλότριοι εἰς πρᾶγμα ἀναφερόμενον τῷ γένει μας καὶ τῇ βασιλικῇ ἐπικρατείᾳ· ἃς προσταχθῶσι, παρακαλοῦμεν ἐνθέρμως, νὰ παύσωσιν ἐκτείνοντες χεῖρα καὶ παρενοχλοῦντες τὰ ἀρχαῖα ἡμῶν δικαιώματα εἴς τε τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς τὸν Καμαμέ, κατὰ τὸν ὑψηλὸν ἀχδιναμὲ καὶ κατὰ τὰ τόσα βασιλικὰ σενέτια· ἃς προσταχθῶσι, παρακαλοῦμεν, νὰ ἐπιτελῶσι τὰ τῆς θρησκείας των καὶ νὰ λειτουργῶσι καὶ νὰ προσκυνῶσιν, ὡς καὶ πρότερον, εἰς τὰ ἐξιδιασμένα αὐτοῖς μέρη, φυλάττοντες τὰ καθήκοντα τῆς εἰρήνης καὶ ὁμονοίας.

24.

Μετάφρασις τῆς δευτέρας γενικῆς ἡμῶν ἀναφορᾶς, τῆς ἐν τῇ ἐσχάτῃ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ τότε νομοκράτορος Σαμανὶ-ζαδὲ-Ὠμὲρ-Λουλουσὴ-ἐφένδη συγκροτηθείσης πληρεστάτῃ τῶν ὑπερτίμων συνελεύσει, δοθείσης παρὰ τοῦ μακαριωτάτου κυρίου Πολυκάρπου, αὐτοσώμως τότε παρισταμένου.

Ἀφ' οὗ ὁ Ὠμερ-Χαττὰπ ἐνεφάνη εἰς τὰ πέριξ τῆς Ἱερουσαλὴμ μὲ πολυάριθμον πλῆθος, ἀνεκαλύφθη τῷ τότε πατριάρχῃ τῶν Ῥωμαίων ἐν Ἱερουσαλὴμ Σωφρονίῳ, ὅτι, " ἐπειδὴ ἡ παρ' ἐκείνου τοῦ δευτέρου χαλιφὲ ἄλωσις τῆς Ἱερουσαλὴμ εἶναι συγκεχωρημένη ἄνωθεν καὶ παρὰ Θεοῦ ἐπιτετραμμένη, σπευσάτω εἰς ὑποταγὴν αὐτός τε καὶ τὸ ἔθνος αὐτοῦ, διότι θέλει ἐνδείξει εἰς ὅλους των καὶ εἰς τοὺς προσκυνητηρίους τόπους των πᾶσαν ὑπεράσπισιν ". Ὁ οὖν ῥηθεὶς πατριάρχης Σωφρόνιος, προσελθὼν ἑκουσίως

μετὰ τῶν ὁμοφύλων του, ὑπετάγη τῷ Ὠμερ-Χαττὰπ αὐτοπροαιρέτως· παρ' οὗ καὶ ἤκουσε ταῦτα· " Ἐγὼ ἤμην προσταγμένος ἀπὸ τοῦ Καυχήματος τῶν Ὄντων (= Μωάμεθ) καὶ διωρισμένος ὑπ' αὐτοῦ, ἵνα κυριεύσω τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὰ πέριξ αὐτῆς· καὶ ἐπειδὴ ἐν τῷ ὄρει Σινὰ ἔδειξαν ἑκούσιον καὶ αὐθόρμητον ὑποταγὴν καὶ ἔλαβον διὰ τοῦτο παρὰ τῆς ἐνδοξότητός του ἱερὸν ἀχδιναμέν, τῇ παλάμῃ τῆς τιμίας αὐτοῦ χειρὸς ἐσφραγισμένον (ἐν ᾧ κἀγὼ ὡς παρὼν τότε εἰμὶ μάρτυς καὶ τὸ ἐμὸν προσόνομα τοῖς λοιποῖς τῶν μαθητῶν ὀνόμασι περιέχεται ῥητῶς ἐν ἐκείνῳ), οὕτω καὶ ὑμεῖς, ἐπειδὴ ἐνεδείξατε πρός με αὐθόρμητον ὑποταγὴν καὶ ἑκούσιον εὐπείθειαν, θέλετε ἔχει πᾶσαν ὑπεράσπισιν παρ' ἐμοῦ καὶ ἐλευθερίαν, αὐτοί τε ὑμεῖς καὶ τὰ προσκυνήματά σας". Ὅθεν, μετὰ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ δέδωκε τῷ γένει τῶν Ῥωμαίων ἱερόν του ἀχδιναμέν, συμφώνως τῷ Καυχήματι τῶν Ὄντων φερόμενος καὶ τοῖς ἴχνεσιν ἐκείνου ἑπόμενος· ὃ καὶ ῥητῶς ἐν τῷ αὐτῷ διαλαμβάνεται ἀχδιναμέ, ὅτι δηλαδὴ συνῳδὰ τῷ Καυχήματι τῶν Ὄντων φερόμενος ἐδωρήσατο καὶ οὗτος τοῖς Ῥωμαίοις ἐν Ἱερουσαλὴμ ἀχδιναμέν, ἵνα μέχρις οὗ διδῷ Θεὸς φυλάττωνται ζωηρὰ καὶ εἰσαεὶ διαμένοντα ἀμετάτρεπτα τὰ λαμπρὰ ἴχνη τῆς πανεκλάμπρου αὐτοῦ εὐμενείας καὶ ὑπερασπίσεως. Ὅτι ὁ ἐν Ἱερουσαλὴμ ναὸς τοῦ Καμαμὲ εἶναι ἀρχαιότατον οἰκοδόμημα καὶ κτίριον τῆς Ἑλένης, τῆς μητρὸς τοῦ κτίτορος τῆς πόλεως Κωνσταντίνου τοῦ καίσαρος, καὶ ὅτι κατὰ τὸν ἀνωτέρω εἰρημένον τρόπον ἔμεινεν αὐτὸς ὁ ναὸς εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων, καὶ ὅτι ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς βασιλείας τῶν χαλεφέδων καὶ διαδόχων Βεσσίτιδων, Ἀπασιέδων καὶ Ἀμβιέδων, εἶναι ὁ Καμαμὲς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων, οὐ μόνον εἰς τὰ ἀληθῆ καὶ ὑποληπτικὰ ἱστορικὰ εἶναι ἐγγεγραμμένον καὶ κατεστρωμένον, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς σοφοὺς καὶ γραμματεῖς τῆς τε ἱερᾶς Δαμασκοῦ καὶ τῆς ἁγίας Ἱερουσαλὴμ εἶναι γνωστὸν καὶ ὁμολογούμενον. Ὁ νουνεχέστατος καὶ ἐπιστημονικώτατος ἁλωτὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀείμνηστος σουλτὰν Μεχμέτης δεύτερος, τοὺς ἀνὰ χεῖρας τῶν Ῥωμαίων ἱεροὺς ἀχδιναμέδες ὑπερασπιζόμενος, δέδωκεν ἐκείνοις ὑψηλὸν βασιλικόν του ὁρισμόν,

*

διαφόρους περιέχοντα ἀπειλὰς καὶ κατάρας. Ὁ ἀοίδιμος σουλτὰν Σελὶμ α', οὗ αἱ βασιλικαὶ ἀλώσεις εἶναι κατεστρωμέναι εἰς τοὺς ἁπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἱστοριογράφους, ὅταν ἠλευθέρωσε τὴν Ἱερουσαλὴμ κυριεύσας τὴν Αἴγυπτον, τὸν μὲν ἐν Σινὰ δωρηθέντα παρὰ τοῦ Καυχήματος τῶν Ὄντων ἱερὸν ἀχδιναμὲ καὶ τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ χαρισθέντα παρὰ τοῦ ἐνδόξου Ὠμερ-Χαττὰπ ἰδίοις αὐτοῦ βασιλικοῖς ἰδὼν ὄμμασι, τά τε ἐν ἐκείνοις ἐξερευνήσας ἀκριβῶς καὶ πληροφορηθεὶς λίαν καλῶς, δέδωκε τοῖς Ῥωμαίοις ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸ κράτος του βασιλικόν του ὁρισμόν, κατὰ τὸν ἱερὸν τοῦ Ὠμερ-Χαττὰπ ἀχδιναμέ, ἀρῶν τοῖς παραβάταις ἐκείνου περιεκτικὸν καὶ τῷ τερατουργῷ αὐτοῦ καλάμῳ ἐπικυρωτικόν. Ὁ ἀείμνηστος υἱὸς αὐτοῦ σουλτὰν Σουλεϊμάνης οὐ μόνον τὸν πατρικὸν ὡσαύτως ὁρισμὸν βασιλικῶς ἐπεκύρωσε πιστοποιησάμενος, ἀλλὰ καὶ δι' ἰδίου αὐτοῦ προστάγματος τὴν ἐπισκευὴν τοῖς Ῥωμαίοις ἐξαιρέτως ἐξιδιάσας ἀνέθετο. Ὡσαύτως καθεξῆς καὶ ἡ ἀλληλοδιάδοχος σειρὰ τῶν προπαρελθόντων δικαιοτάτων βασιλέων τοῖς ἴχνεσιν ἑκάστου ἑπομένη, καὶ τοὺς ὁρισμοὺς ἑκάστου ἐπικυροῦσα, τὰς ἀπὸ τῶν Φράγκων καὶ Ἀρμενίων ἐπιγενομένας ἀγωγὰς ἀποποιουμένη διεκώλυε καὶ ἀπεκρούετο, καθὰ καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ἀοιδίμου σουλτὰν Μαχμούτη α' φωραθείσης τῆς δολιότητος καὶ ἐξελεγχθέντος τοῦ ἀπατηλοῦ τρόπου, δι' οὗ ἠμπόρεσαν νὰ λάβουν εἰς χεῖρας οἱ Ἀρμένιοι βασιλικὸν ἔγραφον, ἠκυρώθη τότε ὁ παρὰ τῆς βασιλείας του δοθεὶς αὐτοῖς ὁρισμός, καὶ ληφθεὶς ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτῶν διεσχίσθη· τὸ ὁποῖον καὶ εἰς τὰ καλέμια καταγραφὲν ἐσημειώθη καὶ εἰς τὸν ἀνὰ χεῖρας τῶν Ῥωμαίων σῳζόμενον ὑψηλὸν τῆς βασιλείας του ὁρισμὸν ῥητῶς ἐπεδηλώθη. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἀειμακαρίστων βασιλέων τοῦ τε σουλτὰν Ὀσμὰν καὶ σουλτὰν Μουσταφᾶ, διαφορᾶς μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Φράγκων ἀναφυείσης, ὁ τῷ Χεκίμ-ογλου Ἀλῆ-πασσᾳ δουλεύσας καὶ τῷ τῆς σατραπείας ἀξιώματι τήν τε Αἴγυπτον καὶ τὸ Χαλέπι περιελθών, ὁ καὶ εἰς ἄκρον εἰδήμων τῶν ἱστοριῶν, καὶ ὁ διαφόρων ἐγκρατὴς ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν, ὁ τὴν βασιλικὴν τότε σφραγῖδα φέρων ὕπατος Ῥαγίπ-πασσας, τὴν διαφορὰν ἐκείνην τότε μάλα καλῶς ἐξα-

κριβώσας καὶ τὰς τῶν Φράγκων ἀδίκους ἀγωγὰς ἀποποιησάμενος ματαίας ἀπέδειξε· διὸ καὶ τοὺς εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων ἱεροὺς ὁρισμοὺς ἀνεκαίνισεν· ὡσαύτως καὶ εἰς τὰς τῶν Ἀρμενίων ἀνυπάρκτους ἀδολεσχίας μὴ ὑπενδώσας ὅλως, καὶ τὰς ἐκείνων ἀγωγὰς ἀποκρουσάμενος, ἀπεβάλετο. Οἱ Ἀρμένιοι, κοντὰ ὁποῦ ἐτεχνεύοντο καὶ κατεγίνοντο διὰ μέσου τῶν εἰς Ἱερουσαλὴμ κριτῶν καὶ ἡγεμόνων μὲ ποῖον τρόπον, τάχα μὴ δοκοῦντα ἐναντίον τοῖς ὑψηλοῖς ὁρισμοῖς, νὰ ἀνατρέψωσι τοὺς ἀνὰ χεῖρας τῶν Ῥωμαίων κατὰ τὴν διάληψιν τῶν ἀκτιναμέδων ἐκδεδομένους ἱεροὺς ὁρισμούς, ἐπέτυχον προσέτι καὶ καιρὸν ἐπιτήδειον καὶ εἰς τοὺς μελετωμένους σκοπούς των λίαν ἁρμόδιον, τὴν ὑπατείαν τοῦ Ῥουστζουκλοῦ Μασταφᾶ-πασσα· καὶ γνωρίζοντες τὴν ἔνδειαν καὶ πτωχείαν τῶν Ῥωμαίων διὰ τὰ καιρικὰ τοῦ πολέμου περιστατικὰ καὶ τὴν διὰ τοῦτο ἀδυναμίαν των εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν καὶ ἐπισκευὴν τοῦ Καμαμὲ ναοῦ, χωρὶς νὰ φοβηθῶσι τὸν Θεὸν ἐτόλμησαν νὰ καύσωσιν αὐτόν, καθὼς καὶ τὸ ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ ἰλάμιον τοῦ κριτοῦ δηλοποιεῖ· καὶ τὸν Μανούκη σαρράφην Ἀρμένιον ἔχοντες ὄργανον διελογίζοντο βουλευόμενοι τίνι τρόπῳ νὰ ἀπατήσωσι καὶ πρὸς ἑαυτοὺς νὰ ἑλκύσωσι τοὺς περὶ τὸν εἰρημένον Μουσταφᾶ-πασσαν, φανταζόμενοι ἵνα αὐτοὶ μὲν κύριοι καὶ κτίτορες τοῦ Καμαμὲ γίνωνται, ἡμᾶς δὲ τοὺς Ῥωμαίους εἰς βαθμὸν ἐνοικατόρων καὶ προσκυνητῶν καταστήσωσιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἄχρις οὗ φθάσῃ εἰς Βασιλεύουσαν ἡ εἴδησις τῆς τοῦ Καμαμὲ πυρπολήσεως, δὲν εἶχε μείνῃ κανένας ἀπὸ τοὺς δυναμένους νὰ ἐμποδίσωσι τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἀλήθειαν, ἡ εὐμενεστάτη ἐπιείκεια τοῦ βασιλικοῦ διαδήματος, κατὰ τὸ ἀνεξάντλητον τοῦ ἐλέους αὐτοῦ πέλαγος, εἰς τὰς δουλικὰς τῶν Ῥωμαίων ἐξαιτήσεις συγκατανεύσασα συγκατέθετο εἰς ἔκδοσιν ὑψηλοῦ βασιλικοῦ ὁρισμοῦ, ἵνα ἐπισκευασθῇ καὶ ἀνοικοδομηθῇ ὁ Καμαμὲς ἀπὸ μέρους τοῦ γένους τῶν Ῥωμαίων. Τῆς τοιαύτης οὖν δωρεᾶς καὶ βασιλικῆς εὐεργεσίας καὶ χάριτος παντὶ τῷ γένει ἡμῶν δηλωθείσης, ἄκρως οἱ πάντες ἐχάρησαν, ὑπὲρ τοῦ βασιλείου κράτους κατ' ὀφειλὴν εὐγνωμόνως ἀπαραίτητον ἐπευχόμενοι, καὶ τὴν ἐκ τῶν καιρικῶν περιστάσεων ἄκραν αὐτῶν πτωχείαν παριδόντες

καὶ ἔνδειαν εἰς τὸ μέγα τοῦτο ἔργον διὰ δανείων ἐπεχείρησαν. Ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι ἐν τῷ ἐγγίζειν τὸ τέλος τούτου καθ' ἡμῶν ἀγωγὰς ἔδωκαν· μεθ' ὧν πολλάκις, ὡς ἔστι δῆλον, ἐκρισολογήθημεν, ἀλλ' οὐδέποτε ἴσχυσαν ἐμφανίσαι ἀληθῆ καὶ ἰσχυρὰ ἔγγραφα· ἔλεγον δὲ ἀπὸ στόματος, ὅτι ἔχουσιν ἐκεῖνα πεφυλαγμένα ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἀπὸ τὰ ἔγγραφα δὲ αὐτὰ ὁποῦ ἔλεγον ὅτι ἔχουσιν, ἄλλα μὲν ἦσαν ἄκυρα καὶ ἐξηλειμμένα, ἄλλα δὲ διόλου ἐν τοῖς βασιλικοῖς κώδιξιν ἀνέγγραπτα. Ὅθεν καὶ κατὰ νόμον καὶ κατὰ νοῦν καὶ κατὰ κανόνας ἐπόμενον ἦν καὶ πάνυ εὔλογον νὰ ἐκβληθῶσιν ὅλως τοῦ Καμαμὲ καὶ ἐπὶ τῷ προσκυνεῖν μόνον νὰ ἔχωσι τὴν ἄδειαν· μὲ ὅλον τοῦτο ἡμεῖς τῇ προτροπῇ τοῦ μακαρίτου Ἐμὶν-πεΐ καὶ τοῦ Χάλα Ἀνατὸλ-καζασκερῆ Ταχὶρ-ἐφένδη καὶ τῶν λοιπῶν ῥιτζάλιδων τοῦ Δεβλετίου συγκατεθέμεθα εὐχαρίστως οἰκείᾳ γνώμῃ καὶ θελήσει καὶ ἀφήκαμεν πάλιν εἰς χεῖρας τῶν Ἀρμενίων οὐ μόνον τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τῶν Γκιουρτζήδων (τὸ ὁποῖον εἶχον ποτὲ δι' ἐνοικίου), παραβλέψαντες ἐκείνου τοσούτων χρόνων ἐνοίκιον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τῷ Καμαμὲ ἐξιδιασμένα αὐτοῖς μέρη καὶ κατοικίας, ἐπὶ τοιαύτῃ μέντοι συμφωνίᾳ καὶ ὑποσχέσει, ὅτι νὰ ἐπισκευάσωμεν ἡμεῖς ἐκεῖνα, κατὰ τὸν ἱερὸν ὁρισμὸν τοῦ σουλτὰν Σουλεϊμάνη, καὶ οὕτω κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον ἔλαβε τέλος ἡ διαφορά μας καὶ ἔγινεν ἱλάμι ἀπὸ μέρους τῆς ἱερᾶς κρίσεως, κατὰ τὸ ὁποῖον καὶ ὑψηλὸς ἐξεδόθη ὁρισμὸς διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ταῦτα διακελεύοντος ἐπικεκοσμημένος· "Ὁ παρών μου ἱερὸς ὁρισμὸς ἐχέτω τὸ κῦρος καὶ κατὰ τὴν διάληψίν του ἐνεργείσθω". Τὸ ὁποῖον ὡς δικαιοσύνης παράδειγμα εἰς ὅλα καταγραφὲν τὰ καλέμια καὶ εἰς τῆς Βασιλευούσης καὶ Ἱερουσαλὴμ Δαμασκοῦ τε καὶ Σάιδας κριτηρίων τοὺς κώδικας ἁπαξάπασιν ἁπλῶς φανερὸν ἐγένετο. Ὄντες οὖν πληροφορημένοι ἡμεῖς, ὅτι ἡ μετὰ διαδικασίαν ἐν συγκαταθέσει θεωρηθεῖσα ὑπόθεσις καὶ τέλος λαβοῦσα κατὰ νόμον καὶ κρίσιν, κατὰ κανόνας καὶ ὕφος τοῦ Ὑψηλοῦ Δεβλετίου, δὲν θέλει μεταβληθῆ ποτε, ἢ ἄλλην τινὰ θέλει λάβει ἀλλοίωσιν, ἀλλὰ θέλει ἔχει τὸ κῦρος ἀείποτε, καὶ μὴν ὑποπτεύοντες τῆς Ἀρμενίων ἀγωγῆς ἀνανέωσιν ἐσπουδάζομεν εἰς

τὰ τῆς οἰκοδομῆς χρειώδη· ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι προτείναντες τὴν ἐξ Ἱερουσαλὴμ πρὸ δέκα τάχα μηνῶν ἀποστολὴν τῶν ἐγγράφων τους, ἐκίνησαν αὖθις ἀγωγὴν καθ' ἡμῶν καὶ εἰς τὴν ἐν τῇ νομοκρατορικῇ συνέλευσιν αὐλῇ ὁρισμόν τινα τοῦ σουλτὰν Σελίμη α' ἔδειξαν, ὡς παρὰ τῆς βασιλείας του δεδωρημένον τάχα αὐτοῖς (οὗ τὸ πρωτότυπον εἰς χεῖρας ἡμῶν σῴζεται)· εἰς τὸν ὁποῖον ὁρισμὸν οὐδόλως διείληπται, ὅτι ὁ Καμαμὲς καὶ τὰ ἐν αὐτῷ προσκυνήματα νὰ εἶναι κοινὰ ἀπροσδιορίστως καὶ εἰς τὰ δύο γένη, κατὰ τοὺς ἑκάστῳ γένει δοθέντας ὁρισμούς. Ἐν αὐτῇ τῇ νομοκρατορικῇ αὐλῇ ὡμολόγησεν ὁ Νακὶπ-ἐφένδης, ὅτι τὰ εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων σῳζόμενα ἔγγραφα ἔχουσι τὴν ἀρχήν των ἀπὸ τὸν ἱερὸν ἀχδιναμὲν τοῦ Καυχήματος τῶν Ὄντων, οὗ τὸ πρωτότυπον ἐν τῷ τῆς Αἰγύπτου σῴζεται θησαυροφυλακίῳ. Οἱ ἀνὰ χεῖρας τῶν Ῥωμαίων ὑψηλοὶ ὁρισμοὶ ἀπὸ τῆς ἱερᾶς ἐποχῆς τοῦ Ὠμερ-Χαττὰπ ἀνακαινίζονται μέχρι τοῦδε, κατὰ διαδοχὴν παρὰ τῶν κραταιοτάτων βασιλέων ἐπικυρούμενοι. Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, ἔπεται ὁ εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων ὑψηλὸς τοῦ σουλτὰν Σελίμη πρώτου ὁρισμὸς νὰ εἶναι ὁ ἀληθινὸς καὶ ὀρθός, ὁ δὲ ἄλλος νὰ εἶναι ψευδεπίγραφος καὶ σφαλερός, καὶ πρὸς τούτοις ὁ τοῖς Ῥωμαίοις παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου σουλτὰν Σελίμη δοθεὶς ὁρισμὸς καὶ ὁ εἰς χεῖρας τῶν Ἀρμενίων εὑρισκόμενος τοῦ αὐτοῦ, ὡς λέγουσιν, ὁρισμὸς ἔχουσι βάσιν καὶ θεμέλιον τὸν τοῦ Ὠμερ-Χαττὰπ ἱερὸν ἀχδιναμέν. Εἰς ὁποιον λοιπὸν γένος ἐδόθη ὁ εἰρημένος οὗτος ἱερὸς ἀχδιναμὲς καὶ ὁποιον γένος ἔχει καὶ σῴζει αὐτὸν μέχρι τοῦδε, ἐκεῖνο τὸ γένος ἔπεται νὰ ἔχῃ ἀναντιρρήτως καὶ τὸν ἀληθινὸν τοῦ σουλτὰν Σελίμη ὁρισμόν. Οἱ Ἀρμένιοι, ὅτι πρὸ ὀγδοήκοντα χρόνων καὶ ἐπέκεινα εὑρόντες τὸ μέσον τοῦ κάλφα τοῦ ἐπίσκοπος-καλεμίου καὶ συμφωνήσαντες μετεποίησαν τὴν λέξιν Ῥουμιὰν εἰς τὴν λέξιν Ἀρμενιάν, καὶ ὅτι τοιαύτῃ δολιοτροπίᾳ ἔβαλον εἰς χεῖρας τοιοῦτον ὁρισμόν, καὶ ὅτι ἀπὸ τοὺς ὁρισμοὺς ὁποῦ λέγουν πῶς ἔχουν οἱ μέν εἰσιν ἄκυροι, οἱ δὲ διόλου ἀσημείωτοι καὶ ἀνέγγραπτοι εἰς τοὺς τῶν καλεμίων κώδικας, διαλαμβάνουσιν οἱ κώδικες καὶ τὰ ἱστορικὰ τὰ περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ προσκυνημάτων τρέξαντα καθι-

στοροῦντα καὶ διαλαμβάνοντα. Οἱ Ἀρμένιοι ἀπὸ τὸν καιρὸν τῶν ἀειμνήστων βασιλέων τοῦ τε σουλτὰν Ὀσμὰν καὶ τοῦ σουλτὰν Μουσταφᾶ καὶ τοῦ σουλτὰν Ἀπδοὺλ-Χαμὶτ οὐδέποτε ἐκίνησαν ἀγωγὴν μέχρι τοῦδε ὑπὲρ τῶν ἀκυρωθέντων τούτων ὁρισμῶν, ἀλλ' εἰς τοσούτου καιροῦ διάστημα τὴν σιωπὴν ἐξελέξαντο. Μία ὑπόθεσις, ὅταν οἰκειοθελεῖ τοῦ ἐνάγοντος γνώμῃ ἀφεθεῖσα δὲν θεωρηθῇ εἰς ἑξήκοντα ἢ ἑβδομήκοντα χρόνων διάστημα, ἢ τοῦ ἡμίσεος τούτων, ἡ περὶ ταύτης πλέον ἀγωγὴ κατὰ τοὺς τύπους καὶ κανόνας τοῦ τε Ὑψηλοῦ Δεβλετίου καὶ τῆς ἱερᾶς κρίσεως μήτε εἰσακούεται, μήτε θεωρεῖται, ἀλλὰ μένει ὡς ἦν ἀπ' ἀρχῆς. Ὁ ῥηθεὶς κανὼν καὶ τύπος ἐλπίζοντες ἡμεῖς ὅτι θέλει φυλαχθῇ καὶ εἰς τὸ ἡμέτερον γένος ἀμετάτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος (μὲ ὅλον ὁποῦ διὰ πολλῶν ἰσχυρῶν ἐγγράφων εἰς τὴν πρὸ δέκα μηνῶν γενομένην ἱερὰν συνέλευσιν ἀπεδείξαμεν τὰ δίκαιά μας), παρεβλέψαμεν καὶ πολλὰς ἡμῖν κατὰ καιροὺς ἐπιγενομένας παρὰ τῶν Ἀρμενίων διαρπαγὰς καὶ καταδυναστείας, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὰς μετ' αὐτῶν διαφορὰς καὶ λογομαχίας. Καὶ τότε εἶχον ὁμολογήσει οἱ ἐπίτροποί μας καὶ κατὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς γενομένην παραγγελίαν μας εἶχον ἐκφωνήσει μετὰ μεγάλης αἰδοῦς, ὅτι εἰς ἄλλην μορφὴν ἐκτὸς ἐκείνης ὁποῦ ἐδόθη προλαβόντως μὲ τὸ νομικὸν ἱλάμιον δὲν στέργουσι, καὶ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ εἴχομεν δώσει εἰς τοὺς ἐπιτρόπους μας αὐτοὺς καὶ ἰδίαν μας δουλικὴν ἀναφοράν, ἀνενεχθεῖσαν τότε τῇ πανεκλάμπρῳ ἱερᾷ συνελεύσει, ἵνα μήτε οἱ Ἀρμένιοι τὴν ὁμολογίαν ἐκείνην τῶν ἐπιτρόπων μας ἀρνησάμενοι μεταποιήσωσι, μήτε οἱ ἐπίτροποί μας ἀρνησάμενοι μεταποιήσωσι, μήτε οἱ ἐπίτροποί μας ἀποδέξωνται ἄλλον τινὰ λόγον, ἐκτὸς τῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀναφορᾷ ἡμῶν περιεχομένων· μάλιστα δὲ τότε εἰς τὸ τέλος τῆς κρισολογίας εἶχεν εἰπεῖ καὶ ἓν τῶν ἐν τῇ συνελεύσει ἐνδόξων ὑποκειμένων, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι δὲν παραιτοῦνται ἀπὸ τὸ προγεγονὸς κατὰ συγκατάθεσιν ἑκατέρων τῶν μερῶν νομικὸν ἱλάμιον.

Τοῦ γένους οὖν ἡμῶν δι' ἃς παρὰ τοῦ Ὑψηλοῦ Δεβλετίου ἔλαβε δωρεὰς κατ' ὀφειλὴν ὑπὲρ τοῦ βασιλείου ἐπευχομένου κρά-

τους καὶ παραμυθουμένου, καὶ περὶ τῶν εἰρημένων διαφορῶν μηδενὸς λόγου καλοῦ ἢ κακοῦ παντελῶς ἐκφωνουμένου, τῆς ἐπισκευῆς τε τοῦ Καμαμὲ κατὰ τὸν ὑψηλὸν ὁρισμὸν περαιωθείσης (καθὰ καὶ τὰ ἐκεῖθεν ἐλθόντα ἱλάμια καὶ μαχζάρια δηλοποιοῦσι), καὶ τῶν τοῖς Ἀρμενίοις ἐξιδιασμένων μερῶν καὶ προσκυνητηρίων τόπων ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς ἐπισκευασθέντων καὶ εἰς χεῖρας αὐτῶν παραδοθέντων καὶ ἐγχειρισθέντων, μετεκλήθησαν ἐν τῇ νομοκρατορικῇ πάλιν αὐλῇ οἱ τοῦ γένους ἡμῶν ἐπίτροποι, πρὸς οὓς ἓν ἱλάμιον ἐνεφανίσθη ἀνέλπιστα τοῦ πρώην καζασκέρη Ἰζὲτ-πεΐ, ἐν ᾧ ἦτον ἐπιγεγραμμένη ἡ βασιλικὴ θέλησις κατὰ τὴν ἔννοιαν ἐκείνην καὶ διάληψιν· τὸ ὁποῖον, μὲ τὸ νὰ περιεῖχε καὶ διελάμβανεν, ὅτι εἰς μὲν τὰ προσκυνήματα νὰ εἶναι κοινῶς καὶ οἱ Ἀρμένιοι σύντροφοι καὶ κύριοι, εἰς δὲ τὰ ἐξιδιασμένα αὐτοῖς μέρη ἰδίως καὶ μόνοι αὐτοὶ κύριοι, ὡς οἱ Ῥωμαῖοι εὐχαρίστως εἰς τοῦτο συγκατέθεντο καὶ ὡμολόγησαν, ἦν ἐναντίον καὶ ὅλως διόλου ἀσύμφωνον μὲ τὴν προλαβόντως γεγονυῖαν νομικὴν διαίτησιν καὶ διάταξιν. Πρὸς τούτοις διελάμβανεν ἔτι αὐτὸ τὸ ἱλάμιον, καὶ κατ' αὐτὸ καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ βασιλικὴ θέλησις, ὅτι τὰ εἰς τὴν ἐπισκευὴν τῶν τοῖς Ἀρμενίοις ἐξιδιασμένων μερῶν καὶ τόπων τρέξαντα ἔξοδα λογαριασθέντα νὰ εἰσπραχθῶσιν ἀπὸ τῶν Ἀρμενίων καὶ ἀνελλιπῶς νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων. Ταῦτα ὡς ἤκουσαν οἱ ἡμέτεροι ἐπίτροποι, ὡς ὑπὸ κεραυνοῦ βληθέντες ἔξω ἑαυτῶν ἐγένοντο καὶ ὁ νοῦς αὐτῶν ὅλως ἐξησθένησε, καὶ μόλις ταύτην τὴν ἀπόκρισιν, τὸ ὅτι ἀναγγελοῦσι ταῦτα τοῖς πατριάρχαις καὶ τῷ γένει, δοῦναι δυνηθέντες, κλαίοντες καὶ στένοντες, θρηνοῦντες καὶ ὀδυρόμενοι ἐδήλωσαν ἡμῖν τὰ ἐκ νέου διατρέξαντα· ἐφ' ᾧ καὶ τὸ δυστυχέστατον ἡμῶν γένος εἰς βαθυτάτην λύπην καταβεβύθισται ὄντως διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς θλίψεως. Τὸ ἡμέτερον γένος, ἐν ᾧ γνωρίζει τὸν ἑαυτόν του, ὅτι διὰ νὰ ἀποδείξῃ τὸ πρὸς τὸ βασίλειον κράτος ὀφειλόμενον σαδακάτι του προσπαθεῖ διαφόρως καὶ ἀγωνίζεται πολυτρόπως, καὶ ὅτι διὰ τὸ ὀγοῦρι τοῦ βασιλέως του καὶ αὐτήν του τὴν κεφαλὴν καὶ ψυχὴν θύει, καὶ ὅτι κατὰ τὰ εἰς χεῖράς του σωζόμενα ἀληθῆ καὶ ὑποληπτικὰ ἔγγραφα ἔχει ὅλα

τὰ δίκαια· καὶ ἐν ᾧ ἰξεύρει, ὅτι ὁ ζυγὸς τῆς εὐθυδικίας καὶ δικαιοσύνης τοῦ βασιλείου αὐτοῦ κράτους κατακοσμεῖ καὶ λαμπρύνει τὰ ἱερὰ κριτήρια, τὸ νὰ ἐμφραγῶσι κατὰ τοῦ δυστυχοῦς ἡμῶν γένους αἱ τοῦ ἐλέους καὶ τῶν οἰκοδομῶν πηγαί, ἐὰν προέρχηται ἀπὸ ἄγνωστα εἰς αὐτὸ σφάλματα, παρακαλεῖ θερμῶς, δέεται μετὰ δακρύων, ἵνα ὁ τοῦ αἰῶνος τούτου Σολομὼν ἐπιβλέψας εὐμενῶς ἐλεήσῃ τὸ γένος αὐτὸ βασιλικῶς, καὶ ἐπικυρώσας τὰ ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ χαζρέτι Ὤμερ καὶ τῶν μεγίστων προκατόχων του βασιλέων προνόμια τοῦ γένους τούτου ἐλευθερώσῃ τῆς τοιαύτης δουλείας τοὺς ἐλευθερίαν μὴ εἰδότας δούλους καὶ σκλάβους του· ἐπειδὴ τὸ νὰ πωλήσωσιν εἰς ἄλλους μὲ ἄσπρα ἐκείνην τὴν οἰκοδομήν, ὁποῦ εἰς τὸ εἶναι ἔφερον μὲ τοιούτου βασιλέως σπανιωτάτου καὶ δυσμιμήτου ἐν τῷ αἰῶνι βασιλικὴν ἄδειαν, εἶναι ὅλως διόλου ἐναντίον τῶν δογμάτων καὶ τῆς θρησκείας των. Ὁ εἰς τὸ δεύτερον νομικὸν ἰλάμιον τοῦ Ἰζὲτ-πεῖ ἐγγεγραμμένος (πῶς οἱ Ῥωμαῖοι συγκατέθεντο) λόγος, ὅτι οὐδέποτε ἐκ τοῦ στόματος τῶν ἐπιτρόπων μας ἐξῆλθε, μαρτυροῦσι τὰ εἰς προλαβούσας συνελεύσεις πανένδοξα ὑποκείμενα, ὧν τὴν κατὰ Θεὸν μαρτυρίαν ἀποδεξάμενοι μὴ παραβλέψητε, δι' ἀγάπην Θεοῦ καὶ τὴν τοῦ βασιλέως κορυφήν, τὴν ἄκραν τοῦ γένους ἡμῶν καὶ ἀπαράκλητον θλῖψιν. Ἀπανταχοῦ τῆς γῆς εἶναι περιᾳδόμενον, ὅτι ὁ τὰς ἡνίας πάντων κρατῶν καὶ τὰ ἔργα κατακοσμῶν καὶ λαμπρύνων ζυγὸς τῆς δικαιοσύνης κατέχεται καὶ κρατεῖται βασιλικῶς ἀπὸ τὰς κραταιὰς χεῖρας τῆς ἀκαταμαχήτου αὐτοῦ βασιλείας, τῆς ἐπιρροῆς τῶν δωρεῶν τῶν χαρίτων, τῆς πηγῆς τῆς ὀρθότητος καὶ τῆς δικαιοσύνης. Παρακαλοῦμεν λοιπὸν θερμῶς, δεόμεθα δουλικῶς, καθικετεύομεν δακρυρρόως, ἵνα ὁ ἐν τῇ προλαβούσῃ κρισολογίᾳ κατὰ τὰ εἰς χεῖρας ἡμῶν πρὸ χιλίων χρόνων σῳζόμενα ἀληθῆ καὶ ὑποληπτικὰ ἔγγραφα καὶ κατὰ τὸ τότε γενόμενον νομικὸν ἰλάμιον τὸ τῆς συγκαταθέσεως ἑκατέρων τῶν μερῶν περιεκτικὸν ἐκδοθεὶς ὑψηλὸς καὶ διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ἐπικυρωθεὶς καὶ εἰς πάντα τὰ καλέμια καὶ ἱερὰ κριτήρια ἐνσημειωθεὶς καὶ καταγραφεὶς βασιλικὸς ὁρισμὸς μένῃ καὶ πάλιν κεκυρωμένος, ἡ δὲ ἀπόφασις κεῖται παρ' ὑμῖν τοῖς ἐκλάμπροις καὶ πανενδόξοις αὐθένταις ἡμῶν.

25.

Μετάφρασις τοῦ ἐσχάτως μετὰ τὴν δευτέραν κρισολογίαν μας μετὰ τῶν Ἀρμενίων κατὰ τὸ ἱλάμιον τοῦ Ἰζὲτ-πεῖ ἐκδοθέντος καὶ διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ἐπικυρωθέντος καὶ ἡμῖν, ὡς καὶ τοῖς Ἀρμενίοις, ἐπιδοθέντος ὑψηλοῦ βασιλικοῦ ὁρισμοῦ. Τὸ ἐπ' αὐτῷ βασιλικὸν αὐτόγραφον *. Ἀποτείνεται δὲ ὁ ὁρισμὸς πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Δαμασκοῦ καὶ πρὸς τὸν μουλλᾶν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ πρὸς τοὺς μουφτήδαις καὶ νομοδιδασκάλους τῶν τεσσάρων μουσλιμανικῶν δογμάτων, καὶ πρὸς πάντας ἐν γένει τοὺς ἐξουσιαστάς, προκρίτους τε καὶ τελεσιουργοὺς ἄνδρας τῆς Ἱερουσαλήμ, ὧν ὁ λόγος ἰσχύει.

Ὁ ἀοίδιμος πρόγονός μου σουλτὰν Σελίμ, ὅταν κατὰ τὸ 923-ον ἔτος ἐκυρίευσε τὴν Ἱερουσαλήμ, ἔδωκεν εἰς τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων ὑψηλόν του ὁρισμὸν διὰ βασιλικοῦ αὐτοῦ αὐτογράφου ἐπικεκοσμημένον, διαλαμβάνοντα περὶ τῆς προσκυνήσεως τοῦ Καμαμὲ λεγομένου ναοῦ αὐτολεξεὶ οὕτως [1]· "Κατὰ τὴν κε' τοῦ μηνὸς Σεφὲρ τοῦ 923-ου ἔτους, ὅτε ἐκυρίευσα τὴν Ἱερουσαλήμ, ὁ τότε πατριάρχης τῶν Ῥωμαίων Ἀττάλας (Δωρόθεος) λεγόμενος καὶ οἱ καλόγηροί του μετὰ τῶν λοιπῶν ὑποτελῶν ἐλθόντες καὶ προσκυνήσαντές με ἐξητήσαντο παρὰ τῆς βασιλείας μου, ἵνα τὰς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς ἀρχαίας αὐτῶν ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια καὶ λοιπά των προσκυνήματα ἔχωσιν, ὡς τὸ ἔκπαλαι, ὑπὸ τὴν κυριότητα καὶ χρῆσίν των. Κατὰ τὸν ἀχδιναμὲν λοιπὸν τοῦ χαζρέτι *Ὠμερ καὶ κατὰ τοὺς ὑψηλοὺς ὁρισμοὺς τῶν προπαρελθόντων βασιλέων κἀγὼ ἔδωκα αὐτοῖς τὸν παρόντα μου ὑψηλὸν βασιλικὸν ὁρισμόν, καὶ προστάσσω ἵνα ὁ ῥηθεὶς πατριάρχης κατὰ τὴν διάληψιν τοῦ ἱεροῦ μου τούτου ὁρισμοῦ ἐξουσιάζῃ τὰ ἀντικρὺ τῆς θύρας τοῦ Καμαμὲ πρὸς μεσημβρίαν εἰς τὴν Ἀποκαθήλωσιν ὄντα δύο μανουάλια καὶ κανδήλας, τὸ ἄνω καὶ κάτω τῶν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ τεσσάρων καμαρῶν τῶν τῇ Πατριαρχείᾳ ὑποκειμένων ἐν τῷ εἰρημένῳ τόπῳ, τὸ ἄνω καὶ κάτω τῶν ἑπτὰ καμαρῶν τῶν ἐπὶ τῆς δεσποίνης Μαριὰμ κειμένων, τὴν μέσην τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ τὸ Κουβούκλιον σὺν πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς προσκυνήμασι, τὰς ἐκτὸς τοῦ ναοῦ ἐν τῇ αὐλῇ κειμένας τρεῖς ἐκκλησίας, τὴν ἀντικρὺ τούτου ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τὴν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐκκλησίαν

[1 Ἀντιπαράβαλε την ἑτέραν ἑρμηνείαν· σελ. 290-222].

τῆς Ἑλένης, τὴν ἁγίαν Θέκλαν, τὴν Σεϊδανάγιαν, τὸν Ἅγιον Εὐθύμιον, τὴν Ἁγίαν Αἰκατερίνην, τὸν Ἅγιον Μιχαήλ, τὸν Ἅγιον Γεώργιον, τὸν Ἅγιον Ἰωάννην μετὰ τοῦ κήπου, τὸν Ἅγιον Βασίλειον, τὸν Ἅγιον Νικόλαον, τὸν Ἅγιον Δημήτριον, τὴν δέσποιναν Μαριάμ, τὸν ἕτερον Ἅγιον Ἰωάννην, τὴν ἑτέραν αὐτοῦ ἐκκλησίαν, τὸν Ἅγιον Ἰάκωβον, μοναστήριον τῶν Γκιουρτζήδων, τὸν Ἅγιον Γεώργιον, τὸ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ κείμενον μνημεῖον τῆς δεσποίνης Μαριάμ, τὴν Ἁγίαν Σιών, τὴν Φυλακὴν τοῦ Ἰησοῦ, τὸν Οἶκον τοῦ Ἄννα, τὰ εἰς τὸν κάμπον μνημεῖά των, τὸ μοναστήριον τοῦ Σταυροῦ τῶν Γκιουρτζήδων, τὸν Ἅγιον Συμεών, τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Σάββα, τὸν Ἅγιον Γεώργιον ἐν τῷ χωρίῳ Πέι-τουζάλα, τὸ Σπήλαιον ἐν Βηθλεὲμ τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ, τὰ κλειδία τῶν κατ' ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δύο θυρῶν, τοὺς πέριξ δύο κήπους, τοὺς ἐλαιῶνας καὶ τὰ μνημεῖά των καὶ ὅλα τὰ εἰς τὰ λοιπὰ χωρία μοναστήρια καὶ ἐκκλησίας των, τοὺς τῷ πατριάρχῃ ὑποκειμένους Ἴβηρας, Χαπεσίους καὶ Σέρβους μετὰ τῶν ὑποστατικῶν καὶ ἀφιερωμάτων τους, τοὺς μητροπολίτας καὶ καλογήρους των· νὰ παραλαμβάνωσιν ἔτι τὰ κατάλοιπα τῶν ἀποθνησκόντων μητροπολιτῶν ἐπισκόπων καὶ καλογήρων· ἔτι εἰς τὴν πόρταν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς τὸ Ζεμζὲμ-σουγιοῦ καὶ εἰς τὸ Ἀρὰπ-καφαρὶ καὶ εἰς τὰς σκάλας νὰ μὴ πληρώνωσι κουμέρκι καὶ πάτζι· καὶ ὅταν κάμνωσι κιέσφι, νὰ μὴ δίδουν τι, ἀλλὰ νὰ εἶναι πάντῃ ἐλεύθεροι καὶ ἀπὸ κάθε εἴδους δόσιμον ἀπηλλαγμένοι καὶ ὁ ῥηθεὶς πατριάρχης τῶν Ῥωμαίων νὰ μὴν ἐνοχλῆται καὶ ἐπηρεάζηται ἀπὸ κανένα ἔθνος, ἀλλὰ νὰ πρωτεύῃ ἀπὸ τὰ λοιπὰ ἄλλα ἔθνη. Οὕτως οὖν κατὰ τὸν ἀχδιναμὲ τοῦ Ὅμερ καὶ κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν παρελθόντων βασιλέων ἔδωσα κἀγὼ τὸν παρόντα μου ἱερὸν βασιλικὸν ὁρισμόν, καὶ προστάσσω ἵνα διασῴζεται ἀπαρεγχείρητος. Ὅστις δὲ τῶν διαδόχων μου, ἢ τῶν ὑπάτων καὶ οὐλεμάδων, ἢ τῶν σουλεχάδων καὶ κριτῶν, ἢ μίρι-μιράνιδων καὶ μίρι-λιβάδων, ἢ τῶν βοεβοδάδων καὶ πέι-τουλμάκιδων, ἢ τῶν σουπασίδων καὶ ζουαμάδων, ἢ τῶν τιμὰρ-σαχαπίδων καὶ μουτεφερρικάδων, ἢ τῶν τζαού-

σιδων καὶ σιπαχίδων, ἢ τῶν γεννιτζάρων καὶ ἄλλων θεραπόντων τῆς αὐλῆς μου, θελήσει νὰ ἀνατρέψῃ τὸν παρόντα μου βασιλικὸν ὁρισμόν, νὰ εἶναι ὑπόδικος καὶ ὑποκείμενος εἰς τὴν ὀργὴν καὶ εἰς τὰ βασανιστήρια τοῦ ὑψίστου Θεοῦ, ἀλλὰ διενεργοῦντες αὐτὸν νὰ τὸν ἀφίνωσιν εἰς χεῖράς των". Ὡσαύτως ἐδόθη καὶ τοῖς Ἀρμενίοις παρὰ τοῦ αὐτοῦ προκατόχου μου ὑψηλὸς ὁρισμὸς μὲ βασιλικόν του αὐτόγραφον ἐπικεκοσμημένος, διαλαμβάνων οὕτως· "Κατὰ τὸ 923-ον ἔτος ἐλθὼν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐκυρίευσα αὐτὴν κατὰ τὴν κε′ τοῦ μηνὸς Σεφέρ. Ὁ τότε γοῦν πατριάρχης τῶν Ἀρμενίων Σερκίζης λεγόμενος ἐλθὼν μετὰ τῶν καλογήρων καὶ λοιπῶν ὑποτελῶν ἐξητήσατο παρὰ τῆς βασιλείας μου, ἵνα τὰ ἔκπαλαι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ὄντα μοναστήρια ἐκκλησίας καὶ λοιπὰ προσκυνήματα καὶ τὰς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς κειμένας ἐκκλησίας καὶ εὐκτηρίους οἴκους των ἔχωσι πάλιν ὑπὸ τὴν κυριότητά των, ὡς ἀνέκαθεν, καὶ ἵνα τὰ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των κατὰ τὸν ἀχδιναμὲν τοῦ χαζρέτι Ὤμερ καὶ κατὰ τοὺς παρὰ τοῦ μέλεκ Σαλὰχ-ἐδδὶν ὁρισμοὺς ὄντα μέρη, ἤτοι ὁ Καμαμὲς λεγόμενος ναός, καὶ τὸ ἐν Βηθλεὲμ σπήλαιον καὶ ἡ πρὸς ἄρκτον αὐτοῦ πύλη καὶ ἡ μεγάλη ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ τὸ μοναστήριον τῆς Ἐλαίας καὶ ἡ Φυλακὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ Ναπουλοὺς καὶ οἱ εἰς τὴν ἐκκλησίαν των ὑποκείμενοι ὁμόθρησκοι αὐτοῖς Χαπέσιοι Κόπται καὶ Συριάνοι ὦσιν ὑποκείμενοι τοῖς πατριάρχαις των, καὶ ἵνα μὴ ἐνοχλῶνται παρ' οὐδεμιᾶς ἄλλης φυλῆς καὶ ἔθνους. Κατὰ τὴν παράκλησίν των λοιπὸν ἔδωκα τὸν παρόντα μου ἱερὸν ὁρισμόν, καὶ προστάσσω ἵνα οἱ ἐν τῇ ῥηθείσῃ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου κατοικοῦντες Ἀρμενοπατριάρχαι ἔχωσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των τὰς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς κειμένας ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια καὶ λοιπά των προσκυνήματα, καὶ ἵνα ἔχωσιν ὑφ' αὐτοὺς τοὺς ὁμοθρήσκους των Χαπεσίους Κόπτας καὶ Συριάνους, ἐπιθεωροῦντες τὰς ἐμπιπτούσας αὐτῶν ἐξώσεις τε καὶ ἀποκαταστάσεις καὶ τὰς εἰς τὰ ἀφιερώματά των ἀναγομένας ὑποθέσεις των, καὶ ἵνα παραλαμβάνωσι τὰ κατάλοιπα τῶν ἀποθανόντων μητροπολιτῶν ἐπισκόπων καλογήρων ἱερέων γαμακιῶν καὶ λοιπῶν Ἀρμενίων, καὶ

ἵνα μὴ παρενοχλῇ τοῦ λοιποῦ κανένα ἄλλο ἔθνος μήτε αὐτούς, μήτε τὰς ἐκκλησίας καὶ μοναστήριά των, μήτε τοὺς ἀνέκαθεν ὑπὸ τὴν κυριότητα τῶν Ἀρμενοπατριαρχῶν ὄντας εὐκτηρίους οἴκους των καὶ λοιπὰ προσκυνήματά των, μήτε τὰ ὁμόθρησκα γιαμάκιά των· καὶ ἵνα οἱ Ἀρμένιοι καὶ οἱ πατριάρχαι των ἐξουσιάζωσι τὸ ἐν μέσῳ τοῦ Καμαμὲ Κουβούκλιον καὶ τὸ Σπήλαιον ἐν Βηθλεὲμ τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὸ κλειδὶ τῆς πρὸς ἄρκτον θύρας αὐτοῦ καὶ ἔνδον τὰ τῆς θύρας τοῦ Καμαμὲ δύο μανουάλια καὶ κανδήλας καὶ τὰς πρὸς τὴν θύραν τοῦ Κουβουκλίου καὶ ἐντὸς τούτου κανδήλας των, καὶ τὰ ἅπερ καίουσι κηρία καὶ θυμιάματα· καὶ ἵνα εἰσέρχωνται μετὰ τῶν ὁμοθρήσκων τους ἔνδον τοῦ Κουβουκλίου, ἐπιφαινομένων ἐν τῷ Καμαμὲ κατὰ τὴν θρησκείαν των τοῦ Πυρὸς καὶ τῶν κηρῶν· καὶ ἵνα λιτανεύωσι περὶ τὸ Κουβούκλιον, καὶ ἵνα ἐξουσιάζωσι τὸ ἄνω καὶ κάτω τοῦ ἐντὸς τῆς πύλης τοῦ Καμαμὲ καὶ τὰ δύο παράθυρα καὶ τὰ ἐντὸς προσκυνητήριά των καὶ τὴν στέρναν καὶ τὴν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Καμαμὲ ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου καὶ τὴν ἐκτὸς τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Ἰακώβου πλησίον αὐτοῦ κειμένην Φυλακὴν τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὰ λοιπά των μοναστήρια καὶ νεκροταφεῖα καὶ τὰ ἐν Βηθλεὲμ πλησίον τοῦ Σπηλαίου ὄντα οἰκήματα καὶ ξενοδοχεῖά των, καὶ τοὺς κήπους καὶ ἀμπελῶνας καὶ ἐλαιῶνάς των καὶ ὅλας τὰς ῥηθείσας ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια καὶ εὐκτηρίους οἴκους καὶ προσκυνήματά των, καὶ τοὺς ὁμοθρήσκους αὐτοῖς καὶ γιαμάκια καὶ τὰ τούτων ὑποστατικά τε καὶ κτήματα· καὶ ἵνα μὴ παρενοχλῶνται τοῦ λοιποῦ οἱ Ἀρμένιοι ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ἐξουσιαστὰς καὶ ἡγεμόνας καὶ τοὺς λοιποὺς ἄλλους καὶ ἀπὸ κανένα ἄλλο ἔθνος, μήτε ὅταν εἰς τὰς ἐκκλησίας των χάριν προσκυνήσεως ἀπέρχωνται, μήτε εἰς τὸ Ζεμζεμσουγιοῦ, μήτε εἰς τὰς πανηγύρεις των, μήτε εἰς τοὺς ἄλλους εὐκτηρίους οἴκους των. Οὕτω καὶ κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον διενεργείσθω ὁ παρών μου ὑψηλὸς ὁρισμός. Ὅστις δὲ τῶν διαδόχων μου βασιλέων, ἢ τῶν ὑπάτων καὶ ὑπερτάτων βεζυράδων, ἢ τῶν οὐλεμάδων καὶ σουλεχάδων, ἢ τῶν κριτῶν καὶ ἡγεμόνων, ἢ τῶν σαντζὰκ-πεῖδων καὶ μίρι-μιράνιδων, ἢ τῶν βοεβοδάδων καὶ

πεϊτουμάλιδων, ἢ τῶν κασέμιδων καὶ τῶν ἀνθρώπων τους, ἢ τῶν σουπασίδων καὶ ζαΐμιδων, ἢ τῶν τιμὰρ-σαχαπίδων καὶ μουπασσίριδων, ἢ τῶν τελεσιουργῶν καὶ μουτεσαρρίφι-ἐμβάλιδων, ἢ καὶ ἄλλων τῶν ἐκ τῆς βασιλικῆς μου θεραπείας καὶ λοιπῶν ὁποιωνδηποτοῦν ὄντων, ἤθελε διασείσει ἢ παραχαράξει τι τῶν εἰρημένων, ὁ τοιοῦτος λογιζέσθω παρὰ τῷ Θεῷ ἁμαρτωλὸς καὶ ἀνόσιος".

Ταῦτα περιέχουσιν οἱ εἰς ἑκάτερα τὰ γένη παρὰ τοῦ ἀοιδίμου σουλτὰν Σελὶμ δοθέντες ὑψηλοὶ ὁρισμοί, καθ' οὓς ὤφειλον καὶ νὰ φέρωνται. Ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ διαφόρους καιροὺς διάφοροι συνέβησαν μεταξύ των διενέξεις καὶ διαφοραὶ περὶ τῆς προσκυνήσεως τοῦ Καμαμὲ καὶ διάφοροι ἐδόθησαν αὐτοῖς ἀντιφατικοὶ πρὸς ἀλλήλους ὁρισμοί, ὡσαύτως συνέβησαν μεταξὺ τῶν εἰρημένων διαφοραὶ καὶ περὶ τῆς προσυμβάσης ἐν τῷ ναῷ τοῦ Καμαμὲ πυρκαϊᾶς· ὅθεν ἐξεδόθη προλαβόντως (κατὰ τὸ 1224) βασιλικόν μου αὐτόγραφον πρὸς διάλυσιν τῆς ῥηθείσης ἔριδος καὶ διαφορᾶς των. Διωρίσθησαν οὖν ἐπὶ τούτῳ ἔφορος μὲν ὁ πρώην σσεϊχουλισλάμης Δουρῆ-ζαδὲ-Σεγὶδ-'Απδουλλᾶς εἰς τὸ προλαβὸν μουφτηλῆκί του, διαιτηταὶ δὲ καὶ κριταὶ ὁ Ῥούμελη-καζασκερῆ Ἰζὲτ-πέις, ὁ Ῥούμελη-καζασκερλικίου ἔχων βαθμὸν Χαλίλης, ὁ προπρώην Ἀνατὸλκαζασκερῆ Μεχμὲτ-Ταχίρης, συμπαρουσιαζόντων τοῦ τε προπρώην καϊμακάμη καὶ τοῦ πρώην μὲν καϊμακάμη τότε δὲ ζαρπχανὲεμινῆ Ἀχμὲτ Σσακίρη, τοῦ νακίπη Σέγιτ-Ἄχμετ-Ζέιν-οὖλ-Ἀπιδήν, τοῦ ἐκ τῶν μουδερρίσιδων φετβᾶ-ἐμινῆ Οὐριανῆ-ζαδὲ-Μεχμὲτ-Ῥασσίδη, τοῦ σσεραττζῆ Καβάλαλη Σέγιδ Σουλεϊμάνη, τοῦ νῦν ῥεΐση Μουσταφᾶ Μαχζάρη, τοῦ προπρώην τζαούσπαση σσέχιρ-ἐμινῆ Ἰπραχίμη, τοῦ ἀποθανόντος πρώην πεϊλικτζῆ Ἀχμὲτ Ἀφίφη, τοῦ νῦν μὲν πεϊλικτζῆ τότε δὲ ἀμεττζῆ Μεχμὲτ Σεϊδᾶ καὶ τῶν κιεσεδάριδων τῶν καλεμίων. Συνελεύσεων οὖν πολλῶν γενομένων καὶ τῆς μεταξὺ τῶν εἰρημένων δύο ἐθνῶν διαφορᾶς μὴ διαλυθείσης, ἐσχάτως πάλιν ἐπὶ τοῦ μουφτηλικίου τοῦ ἀποθανόντος σσεϊχουλισλάμη Ὁμὲρ-Λουλουσῆ-ἐφένδη ἐπαρρησιάσθησαν εἰς τὴν συνέλευσιν οἱ ἀπὸ μέρους τῶν Ἀρμενίων κατ' ἐκλογὴν διορισθέντες ἐπίτροποι, ἤτοι ὁ τοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ Ἀρμενοπα-

τριάρχου ἐπίτροπος Ἰογώσης τοῦ Κιρκόρη, ὁ Τόσιος τοῦ Καραπέτη, ὁ σαρραφλὰρ-κεχαγιασῆ Καραπέτης τοῦ Κασπάρη, ὁ σαρρὰφ Ὠβαννέζης τοῦ Οὐζοῦν-Ἀρετούνη, ὁ σαρράφης Κιρκόρης τοῦ Κεβόρκη, ὁ σαρράφης Κασπάρης τοῦ Κεβόρκη, ὁ σαρράφης Κιλτζόγλους Ἀντώνης τοῦ Μιχαήλ, ὁ σαρράφης Τζανίκης τοῦ Συμεών, ὁ σαρράφης Χατζαδούρης τοῦ Μαρτυρός, ὁ σαρράφης Μανουὴλ τοῦ Μιγκιρδίτζη, ἀντιπαρισταμένων καὶ τῶν ἀπὸ μέρους τῶν Ῥωμαίων κατ' ἐκλογὴν διορισθέντων ἐπιτρόπων, ἤτοι τοῦ Θεσσαλονίκης μητροπολίτου Γερασίμου υἱοῦ τοῦ Γιάννη, τοῦ Νικομηδείας μητροπολίτου Ἀθανασίου τοῦ Ἀντωνίου, τοῦ κεχαγιᾶ τοῦ πατριάρχου τῆς Ἱερουσαλὴμ Ἀθανασίου τοῦ Γεωργίου, τοῦ χαζναδάρη τοῦ πατριάρχου τοῦ εἰρημένου Καισαρίου τοῦ Ἀντωνίου, τοῦ Δημητρίου τοῦ Μανόλη, τοῦ σαρράφη Λαμπίκη Καρατζᾶ, τοῦ Γεώργη τοῦ Σελβίκη, τοῦ Χρήστου Μαυρουδῆ, τοῦ Ἀνανίου τοῦ Κυριάκου, τοῦ Ἀνέστη Παρασκευᾶ, τοῦ Θεοδόση τοῦ Σταμάτη, τοῦ Παναγιώτου τοῦ Θεοδωρῆ. Κατὰ τὴν ἀγωγὴν λοιπὸν τῶν Ἀρμενίων, τὴν πρὸς τὸ ὑπέρλαμπρον κράτος τῆς βασιλείας μου ἀνενεχθεῖσαν, ἔκαμαν οἱ ῥηθέντες διαιτηταὶ καὶ κριταὶ ἰλάμι, ὅτι περὶ τῆς ἐπίσης παρ' ἑκατέρων τῶν ἐθνῶν προσκυνήσεως τοῦ Καμαμὲ κατὰ τὴν ἑκάστου θρησκείαν, ἐπὶ συμφωνίᾳ τοῦ προτιμᾶσθαι τὸν πατριάρχην τῶν Ῥωμαίων, ὁμοίως καὶ περὶ τῆς ἰδίως προσκυνήσεως τῶν ἐκτὸς τοῦ Καμαμὲ ἑκάστῳ γένει ἐξιδιασμένων καὶ ὀνομαστὶ καταγεγραμμένων μερῶν καὶ τόπων κατὰ τὴν ἀνέκαθεν ἑκάστου ἰδιοκτησίαν, δὲν εἶναι μεταξύ των καμμία ἔρις καὶ λογομαχία, μὲ τὸ νὰ διαλαμβάνωνται ῥητῶς εἰς τοὺς ὡς βάσεις θεωρουμένους καὶ κατὰ τὸν εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων φανέντα ἱερὸν ἀχδιναμὲν τοῦ δευτέρου χαλιφὲ Ὤμερ Ἰλφαροὺκ δοθέντας τοῖς τε Ῥωμαίοις καὶ Ἀρμενίοις ὑψηλοὺς ὁρισμοὺς τοῦ ἀοιδίμου σουλτὰν Σελίμ, τοῦ κατὰ τὸ εἰρημένον ἔτος τοὺς ἱεροὺς ἐκείνους τόπους κυριεύσαντος· ἦν δ' ἐπίμαχον καὶ διαφιλονεικούμενον τὸ περὶ τῆς ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἐξιδιασμένης κατοικίας των. Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τούτου ῥητῶς περιέχεται εἰς τοὺς ἀνὰ χεῖρας ἑκάστου γένους ἱεροὺς ὁρισμούς, στέργουν ἑκάτερα τὰ γένη νὰ

ἐξουσιάζωσιν ἰδιοκτήτως τὰ ἀπὸ ἁλώσεως προσδιωρισθέντα αὐτοῖς ἐντὸς τοῦ Καμαμὲ μέρη καὶ κατοικίας. Μένουσιν οὖν δύο ἄλλαι διαφιλονεικούμεναι ὑποθέσεις, ὧν ἡ μέν ἐστι τὸ περὶ Χαπεσίων Κοπτῶν καὶ Σύρων (περὶ ὧν ἐναγόντων τῶν Ἀρμενίων, ὅτι ἀνέκαθεν αὐτοῖς ἦσαν, ὡς ὁμοθρήσκοις, ἐξιδιασμένοι καὶ ὑποκείμενοι, καὶ ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι παρὰ τὸ ἀρχαῖον καὶ παρὰ τὸν ὁρισμὸν ζητοῦσι νὰ ἐξιδιάσωσιν αὐτοὺς ἑαυτοῖς, ἐδόθη αὐτοῖς ἀπόκρισις, ὅτι τὸ περὶ γαμακιῶν ἐπάναγκες εἶναι νὰ ἀνατεθῇ δι' ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ εἰς τὸν μουλλᾶν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἵνα ἐπὶ τὸν τόπον τοῦτο ἐξακριβώσας διαιτήσῃ καὶ διατάξῃ κατὰ τὸ ἀρχαῖον, ὡς τῶν ῥηθέντων γαμακιῶν χάριν προσκυνήσεως εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπερχομένων καὶ ὡς ἀπόντων ὅλως ἀπὸ τῆς συνελεύσεως), ἡ δὲ τὸ περὶ ἐπισκευῆς τοῦ Καμαμέ, περὶ ἧς ἐναγόντων τῶν Ἀρμενίων, ὅτι διὰ τὸ ἔχειν αὐτοὺς ἔνδον τοῦ ῥηθέντος Καμαμὲ ἴδια μέρη καὶ κοινά, ἅτινα ἐν τῇ προσυμβάσῃ πυρκαϊᾷ ἐπυρπολήθησαν, ἔπεται νὰ ἐπισκευάσωσιν ἐκεῖνα, τὰ μὲν κοινὰ ἐπίσης καὶ κοινῶς, τὰ δὲ ἴδια καὶ μόνοις αὐτοῖς ἐξιδιασμένα ἰδίως, ἐδηλώθη αὐτοῖς, ὅτι ἐπειδὴ τὸ περὶ ἐπισκευῆς κεφάλαιον ἐξήρτηται μόνον καὶ μόνον ἀπὸ τὴν αὐτοκρατορικήν μου βουλὴν καὶ θέλησιν, οὐδείς τε ἄλλος εἰς τοῦτο ἐπιμίγνυται οὐδὲ μετέχει, ἀνατίθεται ἡ βασιλεία μου τὸ περὶ ἐπισκευῆς χρείας τυχούσης εἰς ὄντινα τῶν ὑποτελῶν μου θέλει καὶ βούλεται. Ὅθεν, ἐπεὶ ἀνετέθη ἤδη εἰς τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων ἡ τοῦ Καμαμὲ ἐπισκευή, καὶ ἐπεὶ ἐγένετο ἅπασα ἡ τούτου ἀνοικοδόμησις δι' αὐτῶν, δὲν ἔπεται κανένα ἄλλο ἔθνος νὰ παρενοχλῇ, νὰ περιορίζῃ καὶ ἐξουσιάζῃ τὰ εἰς ἑκάτερα τὰ γένη ἀνέκαθεν ἐξιδιασθέντα μέρη. Τούτων τοίνυν ἁπάντων ἀκριβῶς καὶ εἰς τὰ δύο γένη δηλοποιηθέντων καὶ φανερωθέντων ὡμολόγησαν, εὐχαριστήθησαν καὶ ἐδέχθησαν οἱ ῥηθέντες ἐπίτροποι ἑκάστου γένους, ἵνα ἐξουσιάζωσιν ἑκάτερα τὰ γένη τὰ μὲν κοινὰ μέρη κοινῶς, τὰ δὲ ἴδια ἰδίως, καὶ ἐν γένει νὰ φέρωνται κατὰ τοὺς ἀνὰ χεῖρας αὐτῶν ἱεροὺς ὁρισμοὺς τοῦ ῥηθέντος σουλτὰν Σελίμ, τοῦ ἁλωτοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ οὕτω διελύθη ἡ μεταξύ των ἔρις καὶ φιλονεικία. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἱλάμι ἐνεφανίσθη εἰς τὸ κράτος μου,

ἐφ' οὗ ἐπεγράφη καὶ βασιλικόν μου αὐτόγραφον ἔχον οὕτω· "Αὕτη ἡ ὑπόθεσις διευθετηθήτω κατὰ τὸ παρὸν ἱλάμι, καὶ δοθήτωσαν εἰς ἑκάτερα τὰ γένη ὁρισμοὶ ἐπικυρωτικοὶ τῶν ἀνὰ χεῖρας ἑκάστου γένους σῳζομένων ἱερῶν ὁρισμῶν τοῦ ἀοιδίμου προκατόχου μου σουλτὰν Σελίμ, περιέχοντες ἐν ἑαυτοῖς αὐτολεξεὶ καὶ τοὺς ἰδίους ὁρισμοὺς καὶ τῆς διαδικασίας τὸν τρόπον καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἱλαμίου, καὶ ἐκδοθέντες καταγραφήτωσαν εἰς ὅλα τὰ καλέμια τοῦ ἱλαμίου καὶ κριτήρια". Ἐφ' ᾧ καὶ ἐξεδόθη ἀπὸ τὸ Διβάνι-χουμαγιοῦνί μου ὑψηλός μου ὁρισμὸς κατὰ τὸ ῥηθὲν ἱλάμι, καὶ ἐδόθη ὁ παρὼν εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων. Ὅθεν εἶναι ἀπότομος βασιλική μου βούλησις, ἵνα, ὡς βάσεων ἐκλαμβανομένων τῶν εἰς χεῖρας ἑκατέρων τῶν μερῶν ἱερῶν ὁρισμῶν τοῦ ἀοιδίμου σουλτὰν Σελήμη, ἐκτελῶνται τὰ ἐν τῷ εἰρημένῳ ἱλαμίῳ, καὶ ἵνα ἑκάτερα τὰ γένη ἐξουσιάζωσι τὰς κατοικίας καὶ προσκυνητήριά των, τὰ μὲν κοινὰ κοινῶς, τὰ δὲ ἴδια ἰδίως, ὡς καὶ ἀνέκαθεν, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς μηδεμία ἔρις καὶ φιλονεικία κατ' οὐδένα τρόπον μεταξὺ τῶν δύο γενῶν περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως ἀναφυείτω· εἰ δὲ καὶ τολμηθῇ τι τοιοῦτον, μὴ εἰσακουέσθω, ἀλλ' ὁ κατὰ τὸ ἱλάμιον ἐκδοθεὶς οὗτός μου ὑψηλὸς ὁρισμὸς διενεργείσθω. Ἐδόθη δὲ ὡσαύτως καὶ τοῖς Ἀρμενίοις ἄλλος ὑψηλός μου ὁρισμός, σύμφωνος τούτῳ, περιεκτικὸς τοῦ τε ὁρισμοῦ τοῦ προκατόχου μου ἀοιδίμου σουλτὰν Σελήμη καὶ τοῦ εἰρημένου ἱλαμίου, καὶ κατεγράφησαν εἰς τοὺς κώδικας τῶν καλεμίων καὶ κριτηρίων. Αὐτὸ τοῦτο λοιπὸν πληροφορούμενοι καὶ ὑμεῖς οἱ ἀνωτέρω ῥηθέντες, ὁ βεζύρης, ὁ καδῆς, μουσελήμης καὶ οἱ λοιποί, ἀφ' οὗ καταγράψητε τὸν παρόντα μου ὑψηλὸν ὁρισμὸν εἰς τὸν κώδικα τοῦ κριτηρίου τῆς Ἱερουσαλήμ, θέλει τὸν ἐγχειρίσετε εἰς τοὺς Ῥωμαίους, προσέχοντες καλῶς εἰς τὸ νὰ ἐνεργῆται ἀπαραβάτως. Τῷ ,ασκη' ἔτει, κατ' ἀρχὰς μηνὸς Μουχαρρεμίου.

26.

Μετάφρασις τοῦ ἱεροῦ αὐτογράφου τοῦ θεοστηρίκτου κράτους, δι' οὗ χαρίζεται καὶ ἡμῖν τὴν ἐν τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ Τάφῳ λειτουργίαν, ὡς καὶ πρότερον.

Ἐπεξεργαζομένης ἐπιμελῶς τῆς ἐννοίας τοῦ παρόντος ἡμετέρου βασιλικοῦ ὁρισμοῦ καὶ τῆς ἡμετέρας προσταγῆς καὶ ἀκριβοῦς

θελήσεως παρατηρουμένης, θέλει γένῃ φροντὶς εἰς τὸ νὰ ἀποβληθῶσι καὶ νὰ καθαιρεθῶσιν ὅσα νεοφανῆ ἐτέθησαν παρὰ τῶν Φράγκων ἐναντίον τῶν ἐσχάτως τε καὶ προλαβόντως ἐκδοθέντων ὁρισμῶν· οὐδεὶς δὲ ἀντιφερόμενος τοῖς ὑψηλοῖς μου ὁρισμοῖς, τοῖς δοθεῖσι τῷ γένει τῶν Ῥωμαίων (οἵτινες εἰσὶν ὑποτελεῖς καὶ ὑπήκοοι τοῦ Ὑψηλοῦ μου Δεβλετίου) νὰ μὴν ἤθελεν ἐμποδίσει αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκτελῶσι τὸ ἀγινί των καὶ νὰ κάμωσι κουδάσι (ὅ ἐστι λειτουργίαν) εἰς τὸ μέρος τὸ νομιζόμενον παρ' αὐτοῖς Τάφος τοῦ Ἰησοῦ. Ἐχέτω οὖν ἐς ἀεὶ κῦρος ὁ ὑψηλός μου ὁρισμός.

Μετάφρασις τοῦ ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ.

Ἡμέτεροι Σαὰμ-βαλησί, μουλλᾶς τῶν Ἱεροσολύμων, μουφτῆδες τῶν τεσσάρων δογμάτων, μουσελὴμ καὶ ἀπαξάπαντες ζαπῖται καὶ πρώτιστοι τῶν κατοίκων, φθάσαντος τοῦ παρόντος βασιλικοῦ ὑψηλοῦ ἡμῶν ὁρισμοῦ γνωστὸν ἔστω ὑμῖν, ὅτι, ἐπειδὴ ἔφθασεν ἤδη εἰς τὸ βασιλικὸν ἡμῶν κατώφλιον ἰλάμι καὶ μαχζάρι, περιέχοντα ὅτι οἱ κατὰ τὰ Ἱεροσόλυμα ὡς μουσαφίριδες κατοικοῦντες καλόγηροι Φράγκοι πρὸ ἑκατὸν ἤδη χρόνων μετακομίσαντες ἀπὸ τὴν Εὐρώπην μεγάλα ὄργανα, μ' ὅλον ὁποῦ ἠθέλησαν νὰ βάλωσιν αὐτὰ ἐν τῷ ναῷ, ἀλλὰ τότε ἀντιστάσεως γενομένης παρά τε τῶν ἔχλι-ἰσλάμιδων καὶ ραγιάδων, τόσον διὰ τὸ βροντόφωνον αὐτῶν, ὅσον καὶ διὰ τὸ ὅτι δὲν εἶναι συγκεχωρημένον νὰ εἰσάγωνται ἐν τῷ ναῷ νεοφανῆ πράγματα, εἶχον μένει ἀνενέργητα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Φράγκων· προλαβόντως δὲ εἰς τὴν συμβᾶσαν πυρκαϊὰν τοῦ ναοῦ, μὲ τὸ νὰ ἐπυρπολήθησαν τὰ ἔκπαλαι ἐν αὐτῷ μικρὰ ὄργανα, ἐζήτησαν οἱ διαληφθέντες Φράγκοι μετὰ τὸν ἀνακαινισμὸν τοῦ ναοῦ νὰ στήσωσι τὰ ἀνωτέρω μεγάλα ὄργανα· ἐμποδίσθησαν δὲ τοῦ τοιούτου σκοποῦ αὐτῶν διὰ πουγιουρουλδίου τοῦ βαλῆ τῆς Σάιδας Σουλεϊμάν-πασσα τότε Σαὰμ-βαλησί. Ἀλλ' ἐσχάτως, ἐπὶ ἡμερῶν τοῦ θανόντος Σαὰμ-βαλησὶ Σουλεϊμάν-πασσα, ἀνενέωσαν αὖθις τὴν προτέραν αἴτησίν των· δι' ὃ, τέλος πάντων, τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων συγκατένευσεν εἰς τὸ νὰ στηθῶσι τὰ ὄργανα ἐπὶ συμφωνίᾳ τοῦ νὰ ἀφαιρεθῶσι περίπου ἑκατὸν πεντήκοντα σύριγγες καὶ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ φωνή των μὲ ἐκείνην τῶν

*

πυρποληθέντων μικρῶν ὀργάνων, καὶ οὕτω δοθείσης ἀδείας καὶ παρὰ τοῦ ἀποθανόντος Σουλεϊμάν-πασσα εὐχαριστήθησαν ἀμφότερα τὰ μέρη καὶ ἠκολούθει τὸ πρᾶγμα τοιουτοτρόπως μέχρι τοῦδε. Ἤδη δὲ οἱ καλόγηροι Φράγκοι ὄχι μόνον ὕψωσαν τὴν φωνὴν τῶν ὀργάνων, προσθέσαντες τεσσαρακονταεπτὰ σύριγγας εἰς τὰς πρότερον ἀφαιρεθείσας, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ναῷ αὐτῷ ἐσήκωσαν τὴν ἔμπροσθεν τῆς θύρας τοῦ Τάφου τοῦ Ἰησοῦ κειμένην εἰκόνα των καὶ ἀντ' αὐτῆς ἔθεντο ἑτέραν εἰκόνα ὑπερμεγέθη. Εἰδοποιηθείσης οὖν τῆς ἱερᾶς κρίσεως, ὅτι ταῦτα πάντα γίνονται αἴτια εἰς τὸ νὰ διασπαρῇ τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων, μετεκαλέσθησαν ἀμέσως δραγουμάνοι τῶν Φράγκων παρὰ τῆς ἱερᾶς κρίσεως καὶ ἐδηλώθη αὐτοῖς, ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον δὲν εἶναι δεκτοὶ οἱ τοιοῦτοι νεωτερισμοί, καὶ τοῖς ἐδόθη παραγγελία τὸ νὰ ἐπανέλθῃ κατὰ τὸ παλαιὸν τό τε περὶ ὀργάνων καὶ τὸ περὶ εἰκόνος κεφάλαιον. Μὲ τὸ νὰ ἔδειξαν ὅμως τρόπους παρακοῆς οἱ ῥηθέντες καλόγηροι, ἀνηγγέλθη ἡ ὑπόθεσις παρὰ τοῦ γένους τῶν Ῥωμαίων, καὶ προλαβόντως καὶ ἐσχάτως, τῷ Σάιδα-βαλησί, ὡς μὴ φθάσαντος σοῦ τοῦ Σαὰμ-βαλησὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰς τὸ Σάμι· ἐφ' ᾧ καὶ ἐστάλη ἀπὸ μέρους αὐτοῦ μουπασσίρης καὶ δύο πουγιουρουλδία, διὰ νὰ ἐμποδισθῶσι καὶ νὰ ἐξαλειφθῶσι διόλου οἱ ῥηθέντες νεωτερισμοί, ὡς ἀντικείμενοι τῶν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων σῳζομένων ὑψηλῶν ὁρισμῶν. Συγχρόνως δὲ ἐφανερώθη ἡ ὑπόθεσις πολλάκις καὶ ὡς ἔδει τοῖς καλογέροις τῶν Φράγκων· ἀλλ' αὐτοὶ ἐπέμενον πάλιν εἰς τὴν προτέραν παρακοήν, δεικνύοντες διαφόρους βαρβαρότητας καὶ σκληροτραχηλίας. Ὅθεν ἐστάλθησαν εἰς τὸν ναὸν ὅ τε παρὰ τοῦ διαληφθέντος πασσᾶ μουπασσίρης καὶ οἱ παρὰ τοῦ μουλλᾶ καὶ μουσελήμη τῶν Ἱεροσολύμων διωρισμένοι, μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν ὧν ἔδει· οἵτινες ἐσήκωσαν τὴν ῥηθεῖσαν μεγάλην εἰκόνα καὶ ἀντ' αὐτῆς ἔθεντο τὴν παλαιάν, ἀπέσπασαν δὲ καὶ τὰς προστεθείσας εἰς τὰ ὄργανα τεσσαρακονταεπτὰ σύριγγας. Ταῦτα πάντα ἀνηγγέλθησαν ἡμῖν διὰ τῶν ἤδη ἐλθόντων μαχζαρίων καὶ ἰλαμίων καὶ διὰ τακριρίου τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων, ἐν οἷς παρακαλεῖται προσέτι τοῦ νὰ ἐκδοθῇ ὑψηλὸς ὁρι-

σμὸς διορίζων τοῦ νὰ παύσωσιν οἱ ῥηθέντες Φραγκοκαλόγηροι ἀπὸ τὰς τοιαύτας ἐπηρεάσεις καὶ ἐνοχλήσεις, ὡσὰν ὁποῦ ζητοῦσι νὰ ἐμποδίσωσι τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκτελῇ κουδάσι (λειτουργίαν) εἰς τὸ μέρος τὸ λεγόμενον Τάφος τοῦ Ἰησοῦ. Ἐξεταχθέντων λοιπὸν τῶν καϊδιῶν εὑρέθη, ὅτι προλαβόντως μὲ τὸ νὰ ἐφανέρωσε τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων, πῶς οἱ Φραγκοκαλόγηροι ἀπέναντι τοῦ παρὰ τοῦ Ὄμερ-ἴπνι-Χατὰπ δοθέντος ἀχδιναμὲ καὶ ἀντιβαίνοντες τοῖς διὰ βασιλικῶν αὐτογράφων τῶν ἐνδόξων προγόνων μου ἐκδοθεῖσιν ὑψηλοῖς ὁρισμοῖς ὄχι μόνον ἐξουσίασαν δυναστικῶς τὸν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ τουρπέν, τὸν ὁποῖον καὶ ἐσκέπασαν ἄνωθεν, ἐναντίον τοῦ ἁγινίου των, καὶ παρὰ συνήθειαν ἔθεντο ἀντικρυς αὐτοῦ ἄλυσσον μὲ κανδήλας καὶ ὄργανα μεγάλα πρὸς βορρᾶν, ἀλλ' ἔκαμαν πρὸς τούτοις καὶ πολλὰς καινοτομίας εἰς διάφορα ἄλλα μέρη, ἐκρίθησαν καὶ τὰ δύο διαφερόμενα μέρη εἰς τὸ βασιλικόν μου Διβάνι, ἔμπροσθεν τῶν ἡμετέρων βεζυράδων καὶ καζασκέριδων· καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀπαίτησις τῶν Φράγκων ἦτον ἀνυπόστατος καὶ αὐτόχρημα πονηρία, ἐξεδόθησαν μετὰ τὴν κρίσιν δύο ὑψηλοὶ ὁρισμοὶ ἐπικυρωτικοὶ τῶν προλαβόντως ἐκδοθέντων. Μετὰ ταῦτα, ἐν ᾧ δὲν συγχωρεῖται ἡ ἀναθεώρησις μιᾶς κρισολογίας προαποφασισθείσης εἰς τὸ βασιλικόν μου Διβάνι, οἱ Φραγκοκαλόγηροι οὐδόλως πειθόμενοι ἐκίνησαν αὖθις διενέξεις, ζητοῦντες νὰ κάμωσι κουδάσι ἐναντίον τῶν βασιλικῶν ὁρισμῶν καὶ τοῦ ἁγινίου των· ἔθεντο δὲ πρὸς τούτοις καὶ κανδηλέρια μὲ κηρία καὶ εἰκόνας καὶ σταυρὸν καὶ ἄλλας καινοτομίας διεπράξαντο. Αὐτῶν δὴ τούτων δηλωθέντων αὖθις παρὰ τοῦ γένους τῶν Ῥωμαίων ἐξεδόθη βασιλικὸς ὁρισμός, γεγραμμένος τῷ χιλιοστῷ ἐνενηκοστῷ ἐνάτῳ περὶ τὰ τέλη τοῦ Τζεμάζελ-αχὶρ καὶ ἐπιγεγραμμένος μὲ αὐτοκρατορικὸν αὐτόγραφον, ἐντελλόμενος τοῦ νὰ ἀφαιρεθῶσιν αἱ γενόμεναι καινοτομίαι καὶ νὰ παύσωσιν οἱ Φραγκοκαλόγηροι ἀπὸ τοῦ νὰ μάχωνται ζητοῦντες τοῦ νὰ κάμωσι κουδάσι, ὡσὰν ὁποῦ ἡ πόλις Ἱερουσαλὴμ μετὰ τῶν πέριξ αὐτῆς εἶναι κληρονομικὸν κτῆμα τῆς ἡμετέρας βασιλείας, κυριευθὲν διὰ τοῦ ξίφους τῶν ἐνδόξων προγόνων μου, καὶ τὰ ἐντὸς καὶ τὰ ἔξω τοῦ ναοῦ προσκυνητήρια

δὲν ἀφιερώθησαν, οὔτε κατὰ κυριότητα ἐδόθησαν ἢ εἰς τὸ ἓν ἢ εἰς τὸ ἄλλο μέρος, ἀλλὰ τοῖς μὲν ὑποτελέσιν ὑπηκόοις ἐδόθη ἄδεια τοῦ νὰ προσκυνῶσι τὰ εἰρημένα μέρη καὶ νὰ ἐκτελῶσι τὸ ἀγίνι των, εἰς δὲ τοὺς Φράγκους κατ' ἔλεος καὶ χάριν ἐδόθησαν μετὰ παρέλευσιν καιροῦ σενέτια νὰ ἐκτελῶσι μόνον τὸ ἀγίνι των εἴς τινα μέρη καὶ νὰ πράττωσιν ἄλλα τινά, οἷον τὸ νὰ βάλλωσι κανδήλας καὶ τὸ νὰ εὐτρεπίζωσιν. Ἀλλ' αὐτοὶ ἐξιδιασθέντες ἔπειτα τὰ μέρη, εἰς ἃ τοῖς ἐδόθη ἄδεια προσκυνήσεως καὶ ἐκτελέσεως ἀγινίου, οὐχὶ μόνον ἐμπόδισαν τοὺς Ῥωμαίους ἀπὸ τοῦ νὰ προσκυνῶσι καὶ νὰ ἐκτελῶσι τὸ ἀγίνι των, ἀλλ' ἠθέλησαν καὶ ἐπεμβαίνουν καὶ εἰς τὰ μέρη, τὰ ὁποῖα εὑρέθησαν ἀνέκαθεν εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων, ὄντα ἴδιά των προσκυνήματα. Δηλωθέντων λοιπῶν τούτων πάντων ἀπὸ μέρους τῶν Ῥωμαίων, ἐξεδόθη καὶ ἕτερος ὑψηλός μου ὁρισμός, ἐπιβεβαιωμένος μὲ βασιλικόν μου αὐτόγραφον καὶ γεγραμμένος περὶ τὰ τέλη τοῦ Ῥετζεπίου τοῦ χιλιοστοῦ διακοστοῦ εἰκοστοῦ τρίτου ἔτους, πρὸς ἀνακαινισμὸν τῶν προεκδοθέντων καὶ διὰ βασιλικῶν αὐτογράφων ἐπιβεβαιωθέντων διεξοδικῶν ὁρισμῶν· ἐν ᾧ ὑψηλῷ ὁρισμῷ διορίζεται, ὅτι διὰ νὰ παύσουν αἱ διενέξεις, τὸ μέρος ὅπερ νομίζεται Τάφος τοῦ Ἰησοῦ νὰ εἶναι προσκυνητήριον ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ μέρη νὰ προσκυνῇ ἕκαστος ἄνευ ἔριδος καὶ νὰ ἐκτελῶσι τὸ ἀγίνι των, χωρὶς νὰ ἐπηρεάζῃ ὁ εἷς τὸν ἄλλον ἐναντίον τῆς παλαιᾶς τάξεως καὶ συνηθείας. Ἐπειδὴ λοιπὸν πάντα τὰ ἀνωτέρω ἐφάνησαν καταγεγραμμένα εἰς τοὺς κώδικας τοῦ καλεμίου τοῦ βασιλικοῦ μου Διβανίου, καὶ ἐπειδὴ κατὰ πάντα λόγον εἶναι ἐναντίον τῆς ἡμετέρας αὐτοκρατορικῆς θελήσεως τὸ νὰ ἐνοχλῶνται οἱ ὑποτελεῖς ὑπήκοοι τῆς κραταιᾶς βασιλείας μου ἀπὸ μέρους τῶν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ὡς μουσαφίρδων κατοικούντων Φράγκων μὲ τοιαύτας καινοτομίας, ἐναντίον τοῦ ἀγινίου των καὶ τῶν ἔκπαλαι σῳζομένων βασιλικῶν ὁρισμῶν, καὶ μάλιστα μὲ κινήματα δι' ὧν πάσχουσιν οἱ ῥηθέντες Φράγκοι νὰ τοὺς ἐμποδίζωσιν ἐναντίον τῆς παλαιᾶς τάξεως ἀπὸ τοῦ νὰ κάμωσι κουδάσι (λειτουργίαν) ἐν τῷ τόπῳ τῷ νομιζομένῳ Τάφῳ τοῦ Ἰησοῦ, ἀποφαινόμεθα βασιλικῶς, ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς νὰ

μὴν ἤθελον ἐπιτραπῇ οὐδόλως αἱ τῶν καλογήρων Φράγκων τοιαῦται καινοτομίαι, ἀλλ' ἀμέσως νὰ σηκωθῶσι καὶ νὰ ἀνατραπῶσι· πρὸς δὲ νὰ ἐμποδισθῇ διόλου ἡ ἐνόχλησις αὐτῶν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους περὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ λεγομένου κουδασσ-ἀγινίου των ἐν τῷ εἰρημένῳ τόπῳ. Δι' ὃ καὶ ἐξεδόθη ἡμέτερον βασιλικὸν αὐτόγραφον, κατὰ τὸ ὁποῖον ἐγένετο ἐπίτηδες ὁ παρὼν ἔντονος ὑψηλὸς ὁρισμός, ἐπιγεγραμμένος μὲ αὐτοκρατορικόν μου αὐτόγραφον, πρὸς ἐμπέδωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τοῦ πράγματος. Ὅθεν ὑμεῖς ὅ τε πασσᾶς, μουλλᾶς, μουφτίδες καὶ λοιποί, γινώσκοντες ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον δὲν στέργομεν τὸ νὰ ἐπηρεάζωνται οἱ τῆς κραταιᾶς καὶ ἀϊδίου βασιλείας μου ὑποτελεῖς ὑπήκοοι, εἴτε παρὰ τῶν ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ μου ὡς μουσαφίριδων κατοικούντων Φράγκων, εἴτε παρά τινος ἄλλου, καὶ ὅτι ἀπαιτοῦμεν μάλιστα μετ' ἐπιμονῆς τὸ νὰ ὑπερασπίζωνται ὑπὸ τῆς σκιᾶς τοῦ δένδρου τοῦ βασιλικοῦ μου ἐλέους, ἂν εἰς τὸ ἑξῆς οἱ Φραγκοκαλόγηροι μὴ εὐχαριστούμενοι εἰς τὰ πρὸς αὐτοὺς δαψιλῶς συγχωρηθέντα ἤθελαν τολμήσει αὖθις νὰ καινοτομήσουν ἐναντίον τοῦ ἔκπαλαι ἐκτελουμένου ἀγινίου των καὶ τῶν μέχρι τοῦδε δοθέντων σενετίων καὶ ὑψηλῶν ὁρισμῶν, ἐπιβεβαιωμένων μὲ βασιλικὰ αὐτόγραφα, ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ βλάψουν τοὺς ὑποτελεῖς ὑπηκόους τῆς βασιλείας μου, προσέχετε μεγάλως νὰ σηκώσετε ἀμέσως τὰς καινοτομίας αὐτῶν, νὰ ἀποβάλητε τὰς παραλόγους καὶ ἐναντίον τῇ παλαιᾷ τάξει ἐπηρεάσεις των, εἰς τὸ νὰ ἐκτελῶσιν οἱ Ῥωμαῖοι τὸ κουδάσι εἰς τὸ μέρος τὸ λεγόμενον Τάφος τοῦ Ἰησοῦ, καὶ νὰ ἐμποδίζητε κάθε ἄλλας ἐνοχλήσεις των ἐναντίον τῶν προσταγῶν μου· ἀπέχετε δὲ εἰς ἄκρον τοῦ νὰ ἐπιτρέπετε νὰ γίνηται τὸ παραμικρότερον κίνημα ἀπέναντι τῶν βασιλικῶν μου παραγγελιῶν καὶ προσταγῶν. Φθάνοντος οὖν τοῦ ἐπίτηδες ἐκδοθέντος παρόντος ὑψηλοῦ ἡμῶν ὁρισμοῦ θέλετε ἐνεργήσει τὰ ἐν αὐτῷ περιεχόμενα κατὰ χρέος τῆς εὐπειθείας καὶ ὑποταγῆς. Οὕτω γινώσκετε καὶ πείθεσθε τοῖς ἡμετέροις παραγγέλμασιν. Ἔτει ,ασλβ', περὶ τὰ μέσα τοῦ μηνὸς Ζιλκαδέ.

27.

Μετάφρασις τοῦ ὑψηλοῦ ἱεροῦ βασιλικοῦ αὐτογράφου καὶ ὁρισμοῦ περὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν Ποιμένων, ὅτι ἡμετέρα ἦν καὶ τοῦ λοιποῦ ἔστω καὶ ὄχι τῶν Φράγκων, ἀδίκως κατεχόντων.

Τὴν ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ πλησίον τοῦ χωρίου Σέιτ-σαχοὺρ Ἰλκασάρα λεγομένου κειμένην ἐκκλησίαν μὲ τὰ περὶ αὐτήν, καίτοι ἀπ' ἀρχῆς οὖσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων, οἱ Φραγκοκαλόγηροι ὅμως πρὸ χρόνων τινῶν δολίῳ τρόπῳ κατακρατήσαντες ἐκυρίευσαν αὐτῆς· ἐν ᾧ δὲ περὶ τούτου ἐκρισολογοῦντο ἑκάτερα τὰ μέρη εἰς τὸ ἱερὸν κριτήριον, ἐπρότειναν οἱ Φράγκοι, ὅτι ἡ ῥηθεῖσα ἐκκλησία καὶ τὰ περὶ αὐτὴν εἶναι κτῆμα ἐδικόν τους, ὡς ἀγορασθέντα παρ' αὐτῶν διὰ χοτζετίου κτλ. [Οὐκ ἀντεγραψάμην ὅλον τὸν ὁρισμὸν τοῦτον, ὡς ὄντα σύμφωνον τῷ ἀπὸ τῆς 246-ης σελίδος ἀναγινωσκομένῳ παρομοίῳ πως ὁρισμῷ].

28.

Ὁρισμὸς δεύτερος περὶ τῆς θείας λειτουργίας ἐπὶ τοῦ Παναγίου Τάφου, καὶ ὅτι ἡμεῖς ἔχομεν ἐν μέρει καλλωπίζειν καὶ κοσμεῖν, καὶ ὅλως περὶ ἐξισώσεως.

Μετάφρασις τοῦ ἱεροῦ βασιλικοῦ αὐτογράφου τοῦ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ· «Τοῦ παρόντος ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ μου ἡ ἔννοια μετ' ἐπιστασίας νὰ μελετηθῇ· νὰ γένῃ ἐπιμονὴ εἰς ἀπόκρουσιν τῶν ὅσα οἱ Φράγκοι ἐπενόησαν ἀπ' ἐναντίας τῶν ἱερῶν ὁρισμῶν μου, ἔτι δὲ νὰ μὴν γίνεται καμμία ἐναντιότης εἰς τοὺς δοθέντας ὑψηλοὺς ὁρισμούς μου πρὸς τοὺς χαρατζ-κιουζάριδες ραγιάδες μου τοῦ ὑψηλοῦ κράτους, οὔτε νὰ ἐμποδίζωνται ποσῶς παρ' αὐτῶν, τόσον εἰς τὸν ἰτζρὰ τοῦ ἁγινίου των, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς λειτουργίας των ἐπὶ τοῦ παρ' αὐτοῖς ὑποτιθεμένου Μνήματος τοῦ Ἰησοῦ· ὁ δὲ παρὼν ὑψηλὸς ὁρισμός μου, ἔστ' ἂν θέλῃ Θεός, εἴη ἰσχυρός τε καὶ κραταιός».

Ὁ ὁρισμός.

Πληρεξούσιε, ὑπέρτατε, μεγαλοπρεπέστατε βουλευτὰ τῆς διοικήσεως τοῦ κόσμου, διευθυντὰ τῶν ὑποθέσεων τοῦ πλήθους μετ' ἐμβριθοῦς περινοίας, ἐκτελεστὰ τῶν πραγμάτων τῶν ἀνθρώπων μετὰ φρονήσεως ἀδιαπταίστου, θεμελιωτὰ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ κρά-

τους καὶ τῆς εὐδαιμονίας, στηρικτὰ τῶν θεμελίων τῆς δόξης καὶ τῆς εὐκλείας, πεπροικισμένε μὲ περιουσίας δώρων τοῦ ὑψίστου βασιλέως, Σαὰμ-βαλησὶ βεζύρη μου χατζῆ-Σαλίχ-πασσα (διαιωνίζοι ὁ Θεὸς τὴν εὐπρέπειάν του), καὶ κριτικώτατε κριτὰ τῶν Μουσλιμάνιδων, πρώτιστε τῶν πρωτίστων τῶν πιστῶν, μεταλλεῖον τῆς σοφίας καὶ εὐφραδείας, ὁ ὑψῶν τὸ ἴλλὰμ τοῦ σσεριατίου καὶ τῆς πίστεως, κληρονόμε τῆς σοφίας τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἀποστόλων, ἐξιδιασμένε μὲ τὴν περιουσίαν τοῦ ἐλέους τοῦ βοηθοῦ βασιλέως, ἡμέτερε κύριε Κούδουσ-σερὶφ-καδισὶ (αὐξηνθείη ἡ εὐφράδειά του), καὶ καυχήματα τῶν ἀληθινῶν σοφῶν τῶν τεσσάρων μετιχεπίων, μουφτίδες (αὐξηνθείη ἡ παιδεία των), καὶ καυχήματα τῶν ἐν τοῖς ἰσοτίμοις ἐξόχων Κούδσι-σερὶφ-μουτεσελλημί, ὅλοι οἱ ζαπῖται κάτοικοι καὶ πρόκριτοι (αὐξηνθείη ἡ ἀξία των). Φθάνοντος τοῦ παρόντος βασιλικοῦ μου ὁρισμοῦ ὑμῖν γνωστὸν ἔστω, ὅτι, ἀγκαλὰ καὶ οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ παροικοῦντες Φραγκοπαπάδες πρὸ ἑκατὸν ἤδη χρόνων μετακομίσαντες ἀπ' Εὐρώπης ἓν μέγα ὄργανον ἐσκοπεύσαντο νὰ τὸ προσαρμόσωσιν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως (τῷ λεγομένῳ Καμαμέ), ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ἀπηγορευμένον τόσον τοῦ νὰ προσαρμοσθῇ τι ἐκ νέου ἐφευρημένον ἐπὶ τοῦ εἰρημένου τόπου, ὅσον καὶ ὁ ἦχος τοῦ μεγάλου τούτου ὀργάνου, ἔτι δὲ ἐπειδὴ εἶναι καὶ ἐμποδισμένον τὸ τοιοῦτον παρά τε τῶν ἔχλι-ἰσλάμιδων καὶ ρεγιάδων, εἶχε καταντήσει τὸ εἰρημένον ὄργανον νὰ μένῃ μεματαιωμένον ἐν ταῖς ἰδίαις αὐτῶν ἐκκλησίαις· ἐπὶ δὲ τῆς προλαβόντως ἐπισυμβάσης πυρκαϊᾶς τοῦ ναοῦ ἀποτεφρωθέντος καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ἔκπαλαι τεθειμένου μικροῦ ὀργάνου, ἐν τῇ ἀνακαινίσει τοῦ ναοῦ ἐξῃτήσαντο οἱ εἰρημένοι Φραγκοπαπάδες νὰ προσαρμόσωσιν ἐν αὐτῷ τὸ ἀπηγορευμένον μέγα ὄργανον. Καὶ ἀγκαλὰ νὰ εἶχεν ἐμποδισθῇ τὸ τοιοῦτον ζήτημά των διὰ πουγιουρουλτίου τοῦ Σάϊδα-βαλησὶ βεζύρη μου Σουλεϊμάν-πασσα, διοικοῦντος τότε καὶ τὴν σατραπείαν τῆς Δαμασκοῦ, μ' ὅλον τοῦτο ἐσχάτως οἱ ῥηθέντες Φραγκοπαπάδες, ἐπὶ σατραπείας τοῦ μακαρίτου Σουλεϊμάν-πασσα, ἐπεχείρησαν νὰ προτείνωσι πάλιν τὸ αὐτὸ ζήτημά των, καὶ τελευταῖον ἐπὶ συνθήκῃ τοῦ νὰ ἀφαιρέσωσιν

ὡσεὶ ἑκατὸν πεντήκοντα πουροῦδες ἀπὸ τοῦ μεγάλου ὀργάνου καὶ νὰ ἀποκαταστήσωσι τὸν ἦχόν του ἴσον τῷ τοῦ ἀποτεφρωθέντος μικροῦ ὀργάνου. Ἀγκαλὰ καὶ νὰ εἶχε συγκατατεθῇ τὸ τῶν Ῥωμαίων ἔθνος εἰς τὸ νὰ προσαρμοσθῇ ἐν τῷ ἐρημένῳ ναῷ τὸ διαληφθὲν ὄργανον, καὶ κατὰ τοῦτο, δοθείσης ἀδείας παρὰ τοῦ ῥηθέντος μακαρίτου σατράπου, εἶχον δυσωπηθῇ ἑκάτερα τὰ μέρη καὶ οὕτως ἀπετελεῖτο ἑκατέρωθεν τὸ ἀγίνι των, οἱ Φραγκοπαπάδες ὅμως προλαβόντως προσθέντες εἰς τὰς ἀφαιρεθείσας πουρούδας 47 πουρούδας ὄχι μόνον ἀποκατέστησαν γεγονώτερον τοῦ ὀργάνου τούτου τὸν ἦχον, ἀλλ' ἀφελόντες καὶ τὴν εἰκόνα τὴν ἐπὶ τῆς πύλης ἐκτὸς τοῦ παρ' αὐτοῖς ὑποτιθεμένου τόπου τοῦ Μνήματος τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀντικαταστήσαντες ἑτέραν εἰκόνα σφόδρα ὑπερμεγέθη ἐγένοντο πρόξενοι ταραχῆς εἰς τὸ ἔθνος τῶν Ῥωμαίων· οὗπερ ἐπιχειρήματος ἀνενεχθέντος εἰς τὴν ἱερὰν κρίσιν ἐγένοντο μετάπεμπτοι παρευθὺς εἰς τὴν ἱερὰν κρίσιν οἱ Φραγκοδραγουμᾶνοι καὶ ἐκοινοποιήθη αὐτοῖς, ὅτι τοῖς ὅλοις οὐκ εἰσὶν ἐπιτετραμμένοι παραπλήσιαι μεθοδεῖαι καὶ ἐπίνοιαι· ἐπετάχθη δὲ αὐτοῖς, ὅτι ἡ περὶ ὀργάνου καὶ εἰκόνος ὑπόθεσις νὰ μεταρρυθμισθῇ καὶ νὰ διαιτηθῇ κατὰ τὸ πρῶτον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Φραγκοπαπάδες δὲν ἐφάνησαν ὅτι ἐπείσθησαν εἰς αὐτὴν τὴν παραγγελίαν, καὶ ἐπειδὴ σὺ ὁ βεζύρης μου κατ' ἐκεῖνο καιροῦ δὲν εἶχες ὑπάγει εἰσέτι εἰς Δαμασκόν, ἀνηγγέλθη ἡ ὑπόθεσις παρὰ τοῦ ἔθνους τῶν Ῥωμαίων, τόσον προλαβόντως, ὅσον καὶ ἐσχάτως, πρὸς τὸν Σάιδα-βαλησὶ βεζύρη μου· ἀνθ' ὅτου καὶ ἐστάλησαν παρ' αὐτοῦ ἔντονα πουγιουρουλτιὰ μὲ μουπασίριδες, ἐπὶ λόγῳ τοῦ νὰ ματαιώσωσι καὶ εἰς τὸ μηδὲν νὰ ἀποκαταστήσωσι τὰ ἀπ' ἐναντίας τῶν εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων εὑρισκομένων ὑψηλῶν ὁρισμῶν ἐφευρέματα τῶν Φράγκων· ὥστε, ἀγκαλὰ καὶ ἀπὸ μέρους τῆς κρίσεως πολλάκις κατὰ τὴν χρείαν ἐγένετο τὸ πρᾶγμα εἰς τοὺς Φραγκοπαπάδες γνωστόν, ἐπειδὴ ὅμως αὐτοὶ δὲν ἐπείσθησαν, ἀλλ' ἐπιμόνως καὶ πεισματωδῶς ἐπέμειναν εἰς τὸ πρᾶγμα, ἀπεστάλησαν παρὰ τοῦ εἰρημένου βεζύρη εἰς τὸν εἰρημένον ναὸν μουπασίριδες καὶ ὅσοι ἄλλοι ἀναγκαῖοι μεεμέριδες ἀπὸ μέρους τοῦ τε Κούδουσ-σερὶφ-

καδδήσι καὶ τοῦ μουτεσελλήμ, οἱ ὁποῖοι ἐσήκωσαν τὴν εἰρημένην εὐμεγέθη εἰκόνα καὶ ἀντ' αὐτῆς ἔβαλον τὴν παλαιάν, τὰς δὲ 47 πουρούδας ὁποῦ εἶχον προσθέσει εἰς τὸ ὄργανον ἀφεῖλον. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀνηγγέλθη, ὅτι οἱ Φραγκοπαπάδες σπεύδουσι νὰ ἐμποδίζωσι τοὺς Ῥωμαίους εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς λειτουργίας των ἐπὶ τοῦ παρ' αὐτοῖς ὑποτιθεμένου Μνήματος τοῦ Ἰησοῦ, καὶ γενομένης προλαβόντως παρακλήσεως διά τε ἰλαμίου καὶ μαχζαρίου, ὅπως ἐκδοθῇ ἱερὸς ὁρισμός μου εἰς ἀπόκρουσιν τοῦ τοιούτου δεσποτισμοῦ καὶ ἐνοχλήσεως τῶν Φραγκοπαπάδων, ἔτι δὲ καὶ προσενεχθέντος ἐπ' αὐτῷ τούτῳ τακριρίου παρὰ τοῦ ἐν Βασιλευούσῃ παροικοῦντος Κούδσ-σερὶφ-πατριγί, ἐθεωρήθησαν τὰ καΐδια· ἐξ ὧν γίνεται καταφανές, ὅτι ἀπ' ἐναντίας τόσον τοῦ ἀχτιναμὲ τοῦ χαζρὲτ Ὄμαρ υἱοῦ Χαττάπ, ὅσον καὶ τῶν ἐπὶ βασιλείας τῶν λαμπρῶν προγόνων μου ἐκδοθέντων χατλήδικων ἱερῶν ὁρισμῶν, οἱ Φραγκοπαπάδες δυναστικῶς κατεξουσιάσαντες τὸ κατὰ μέσον τοῦ ναοῦ Μνῆμα, ἀπεναντίας τοῦ ἁγινίου των ἐσκέπασαν τὴν ἐπιφάνειάν του· ἔτι δὲ ἀντικρὺ τοῦ Μνήματος παρὰ συνθήκην ἐκρέμασαν κανδήλας μὲ ἁλύσεις καὶ πρὸς τὸ ἀρκτικὸν μέρος ἔβαλον τὸ μέγα ὄργανον καὶ κατ' ἄλλα μέρη ἐπενόησαν τὰ τούτοις ἀνάλογα: πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἀγγελθὲν παρὰ τῶν Ῥωμαίων ἐδέησε νὰ κριθῶσιν ἀμφότερα τὰ γένη ἐν τῷ βασιλικῷ μου Διβανίῳ, ἐπὶ παρουσίᾳ βεζυράδων καὶ καζασκέριδων. Τῆς δὲ τοιαύτης τῶν Φράγκων ἀντιποιήσεως οὔσης καθ' αὐτὸ ψευδοῦς καὶ δολίας, κατὰ τοὺς προλαβόντως ἐκδοθέντας ὑψηλοὺς ὁρισμούς, διὰ νὰ εὐθετηθῇ ἡ ὑπόθεσις ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν μουραφᾶν δύο ὑψηλοὶ ὁρισμοί· ἔτι δέ, μὲ ὅλον ὁποῦ εἶναι ἀπηγορευμένον τὸ νὰ δοθῇ τὸ δεύτερον πλέον ἀκρόασις εἰς μίαν παρομοίαν ὑπόθεσιν διαιτηθεῖσαν ἐν τῷ βασιλικῷ Διβανίῳ μου, οἱ Φραγκοπαπάδες μὴ πεισθέντες, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας τῶν ἱερῶν ὁρισμῶν καὶ τοῦ παλαιοῦ ἁγινίου των λογομαχοῦντες καὶ στασιάζοντες, ἔβαλον κηρία εἰς κανδηλέρια καὶ εἰς ἀγάλματα σταυρούς, καὶ ἐπενόησαν ὅσα τοιαῦτα· ὅπερ ἀναγγελθὲν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων εἰς ἀπόκρουσιν καὶ ἐξάλειψιν τῆς ἔριδος καὶ στάσεως διὰ νὰ γένῃ προσκύνημα κοινὸν

εἰς ἑκάτερα τὰ μέρη ὁ παρ' αὐτοῖς ὑποτιθέμενος τόπος τοῦ Μνήματος τοῦ Ἰησοῦ, ἔτι δὲ καὶ οἱ λοιποὶ τόποι νὰ προσκυνῶνται ἄνευ ἔριδος ὑφ' ἑκατέρων τῶν μερῶν, ὁπώσποτε παρ' αὐτοῖς εἴθισται ἔκπαλαι, καὶ νὰ ἐκτελῆται τὸ ἀγίνι των, χωρὶς νὰ ἐνοχλῇ θάτερον θατέρῳ τῷ ἔθνει ἀπ' ἐναντίας τοῦ παλαιοῦ, κατὰ τοὺς περὶ τούτου ἐκτεταμένους ὑψηλοὺς ὁρισμοὺς βασιλικοῖς αὐτογράφοις κεκοσμημένους, ἐξεδόθη ἐκ νέου ὑψηλὸς ὁρισμός μου κεκοσμημένος μὲ βασιλικὸν αὐτόγραφόν μου, περὶ τὰ τέλη Ῥετζὲπ τοῦ 1223-ου ἔτους. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ δὲν εἶναι δεκτὸν ποσῶς εἰς τὸ κράτος μου, ὥστε οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ παροικοῦντες Φραγκοπαπάδες, ἀντιβαίνοντες τόσον εἰς τοὺς ἀνέκαθεν αὐτοῖς χορηγηθέντας ὑψηλοὺς ὁρισμούς, ὅσον καὶ εἰς τὸ ἀγίνι των, νὰ ἐπινοῶσι παρόμοια ἐφευρήματα καὶ νὰ ἐνοχλῶσι τοὺς χαρατζκιουζάριδες ραγιάδες τῆς κραταιᾶς βασιλείας μου, καὶ κατ' ἐξοχὴν ἀπεναντίας τοῦ παλαιοῦ ἔθνους νὰ σπεύδωσι νὰ τοὺς ἐμποδίζωσιν εἰς τὴν λειτουργίαν τους ἐπὶ τοῦ τόπου τοῦ νομιζομένου Τάφου, καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶναι εἰς τὸ ἐξῆς ποσῶς ἐπιτετραμμένον τοῖς Φραγκοπαπάδες τὸ νὰ ἐπινοῶσι παρόμοια ἐφευρήματα καὶ διὰ νὰ ἤθελε γένῃ προσοχὴ καὶ ἐπιστασία εἰς τὸ νὰ ἐμποδίζηται κάθε ἐπισυμβαίνουσα παρείσδυσις καὶ ἐνόχλησις τῶν Φραγκοπαπάδων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, ἐπιτελοῦντας τὴν λειτουργίαν των εἰς τὸν εἰρημένον τόπον τοῦ παρ' αὐτοῖς ὑποτιθεμένου Μνήματος τοῦ Ἰησοῦ, ἐνῷ πᾶσα ἀνάγκη ἐπίκειται νὰ διενεργηθῇ κατὰ γράμμα χωρὶς παρεκτροπῆς καὶ ἐναντιότητος μήτε καὶ μέχρι τριχὸς ἡ λαμπρὰ ἔννοια τοῦ κατ' ἔλεος ἱεροῦ μου αὐτογράφῳ κεκοσμημένου ὑψηλοῦ μου φερμανίου, ἐκδοθέντος τῷ 1232-ῳ ἔτει· ἐπειδὴ ὅμως ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐγένετο γνωστὸν εἰς τὸ βασιλικὸν κράτος ἀπὸ τὰ ἰλάμια καὶ μαχζάρια, ὅτι μεταξὺ τοῦ ἔθνους τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Φραγκοπαπάδων διὰ λόγους τινὰς εἰς τὸ περὶ ἐκτελέσεως τοῦ ἀγινίου ἔτυχε νὰ συμβῶσι λογομαχίαι καὶ διενέξεις, καὶ ὅτι περὶ τούτου, ὁπώσποτε καὶ δόξει τῷ κράτει μου, κατὰ τὴν χρείαν ἠμπορεῖ νὰ διευθετηθῇ (περὶ οὗ καὶ ὁ ἐν Βασιλευούσῃ Κουδσὶσερὶφ-πατριγὶ ἐσχάτως δι' ἀρτζουχαλίου του εἶχεν ἐξαιτήσει νὰ

ἐκδοθῇ κατ' ἔλεος ἔντονος ἱερὸς ὁρισμὸς διαληπτικὸς τῆς ἰσότητος ἑκατέρων τῶν μερων), ἀφ' οὗ δὲ καὶ δι' ὑψηλῶν ὁρισμῶν καὶ σενετίων ἰσχυρῶν αἱ περὶ τοῦ ναοῦ τούτου μέχρι τοῦδε γενόμεναι στάσεις καὶ διχόνοιαι καὶ ἑκάτερα τὰ μέρη ἐδυσωπήθησαν, ἐσχάτως κατὰ τὸ 1232-ον ἔτος, ὡς ἀνωτέρω διείληπται, εἶχεν ἐκδοθῇ ὑψηλὸς ὁρισμὸς βασιλικῷ μου αὐτογράφῳ κεκοσμημένος· καὶ ἀγκαλὰ καὶ νὰ μὴν ἔμεινε πλέον εἰς τὸ ἐξῆς λόγος ἔριδος καὶ λογομαχίας περὶ τούτου, ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἀπὸ τὴν συνέπειαν τῶν πραγμάτων γίνεται καταφανές, ὅτι οἱ Φραγκοπαπάδες μὴ ἀρκεσθέντες ἐξ ἴσου μὲ τοὺς Ῥωμαίους κατὰ τὸ παλαιὸν νὰ ἐκτελῶσι τὸ ἁγινί των καὶ νὰ κοσμῶσι τὸ προσκύνημα, ἐκ νέου ἀρχιτεκτόνων διχονοίας [γενομένης] μεταξὺ ἑκατέρων τῶν ἐθνῶν εἰς τὸν τόπον τοῦ προσκυνήματός των, καὶ ἐπειδὴ εἶναι φανερὸν ὅτι αὐτὸς ὁ τρόπος ἀντίκειται τόσον εἰς τὴν παλαιὰν τάξιν, ὅσον καὶ εἰς τὴν δικαιοσύνῃ σύγκρατον βασιλικήν μου διάθεσιν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἁρμονίαν τῆς διοικήσεως, διὰ νὰ διαιτηθῇ τὸ πρᾶγμα μὲ ἀποχὴν τελείαν ἀντιστάσεως κατὰ τὸν προεκδοθέντα ἱερὸν ὁρισμόν μου, κατὰ τὸ βασιλικόν μου ἱερὸν αὐτόγραφον ἐκδίδοται ἐντονώτερον ὁ παρὼν ὁρισμός μου καὶ στέλλεται. Ὅθεν, ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶναι ποσῶς δεκτὸν εἰς τὴν βασιλικὴν θέλησιν τὸ νὰ ἐνοχλῶνται ὑπὸ τῶν ἐν τῇ βασιλικῇ μου ἐπικρατείᾳ παροικούντων, τόσον Φράγκων, ὅσον καὶ ἄλλων, οἱ χαρατζικιουζάριδες ραγιάδες τῆς βασιλείας μου, ἔτι δὲ γνωστοῦ ὄντος σοὶ τῷ βεζύρῃ μου, τοῖς μουφτίδες καὶ λοιποῖς, ὅτι ἐγκολπούμεθα τοὺς ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ δένδρου τῆς βασιλικῆς μας εὐμενείας ἐπισκιαζομένους τε καὶ περιφρουρουμένους, θέλει προσέχετε, ὥστε οἱ Φραγκοπαπάδες εἰς τὸ ἐξῆς, ἀρκεσθέντες εἰς τὴν πρὸς αὐτοὺς δαψιλευθεῖσαν βασιλικήν μας συγκατάβασιν, νὰ μὴ σπεύδωσι νὰ ἐνοχλῶσι καὶ νὰ ἐπηρεάζωσι τοὺς χαρατζικιουζάριδες ραγιάδες μου, τὰ δὲ ἀπεναντίας τῶν βασιλικοῖς αὐτογράφοις κεκοσμημένων ὑψηλῶν ὁρισμῶν καὶ ἰσχυρῶν σενετίων καὶ τοῦ παλαιοῦ ἔθους εἰς τὸν ἰτζρὰ τοῦ ἁγινίου των κινήματά των νὰ ματαιώνωνται. Ἐπὶ τούτῳ λοιπὸν νὰ διενεργηθῇ κατὰ γράμμα ὁ ἐσχάτως ἐκδοθεὶς ὑψηλός μου ὁρισμός,

καὶ διὰ νὰ προσέχητε νὰ μὴν ἐπιτρέπητε τὴν παραμικροτέραν ἐναντιότητα, ἐξεδόθη ὁ παρὼν ὁρισμός μου, καὶ προστάττω, ὥστε ἅμα ὁποῦ φθάσει τὸ ἱερόν μου τοῦτο θέσπισμα, ὡς ἀνωτέρω διείληπται, θέλετε φερθῆ εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν ἀπαρραλάκτως κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὑψηλοῦ φερμανίου μου, εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλετε ὑποταγήν, ἀπεχόμενοι παντὸς ἐναντίου κινήματος. Οὕτω γινώσκετε καὶ τῷ ἱερῷ μου σημείῳ πείθεσθε. Ἐν ἔτει 1234-ῳ, ἐξεδόθη περὶ τὰ τέλη Ζιλκαδέ.

29.

Μετάφρασις τοῦ σταλέντος ἱλαμίου, ἀναφέροντος τὴν τῶν ἑκατέρων μερῶν εὐχαρίστησιν καὶ ἐκφράζοντος τὸν γεγονότα τρόπον τῆς ἐξισώσεως.

Τοῦ ἤδη ἐσχάτως ἐκδοθέντος περὶ τῆς ἰσότητος ἑκατέρων τῶν ἐθνῶν ἐν τῷ τόπῳ τῷ νομιζομένῳ παρ' αὐτοῖς ὅτι εἶναι Τάφος τοῦ Ἰησοῦ καὶ διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου ἐπικυρωθέντος ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ φθάσαντος καὶ μετ' ἐπιστασίας ἐν τῷ ἱερῷ κριτηρίῳ τοῦ ἐνδοξοτάτου Σουλεϊμάν-πασσα Σαὰμ-βαλησὶ καὶ συνελεύσεως τῶν μουφτίδων καὶ οὐλαμάδων, μουδερρίσιδων, ἀγιανιδων, ἐξουσιαστῶν καὶ λοιπῶν ἀρχηγῶν καὶ προκρίτων, παρόντων καὶ τῶν ἀπὸ μέρους τῶν Φράγκων καὶ Ῥωμαίων πληρεξουσίων ἐπιτρόπων καὶ δραγουμάνων, ἀναγνωσθέντος, κατὰ χρέος τῆς ὀφειλομένης ὑποταγῆς ἐπευφήμησαν· καὶ τῶν πάντων κοινῶς ὁμοφώνως ἐκφωνησάντων τὸ "Ἠκούσαμεν καὶ ὑπετάγημεν", ἐγνωρίσθη τοῖς Φράγκοις καὶ παρηγγέλθη ἐντόνως ἡ ἔννοια τοῦ ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ, ὅτι δηλαδὴ μὲ τὸ νὰ εἶναι ὁ ἐπιμαχόμενος καὶ παρ' αὐτοῖς Τάφος τοῦ Ἰησοῦ δοξαζόμενος τόπος κοινὸν ἑκατέροις προσκύνημα, ἀπαιτεῖται ἵνα καὶ προσκυνῶσι καὶ ἵνα τὰ τῆς θρησκείας των ἐκτελῶσι καὶ καλλωπίζοντες κοσμῶσιν ἐξ ἴσου τὸν ῥηθέντα τόπον κατὰ τὸ ἔκπαλαι· οἵτινες καὶ τὰ προσταττόμενα ἀποδεξάμενοι εὐπειθέστατα ὑπέσχοντο, ὅτι θέλουσιν ἐξακολουθήσει εἰς τὸ ἑξῆς τὴν ἰσότητα ἀμετατρέπτως. Καὶ δή, μὲ τὸ νὰ ἦτον ἔμπροσθεν τῆς θύρας τοῦ ῥηθέντος Τάφου τεθειμένα ἀπὸ μὲν τῶν Φράγκων τέσσαρα μανουάλια, ἀπὸ δὲ τῶν Ῥωμαίων δύο, ἐδέησεν ἵνα προ-

στεθῶσιν ἔτι δύο τῶν Ῥωμαίων διὰ τὴν ἰσότητα· ἔτι, μὲ τὸ νὰ εἶχον οἱ Φράγκοι τεθειμένην ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ ῥηθέντος Τάφου ἔξωθεν τὴν ἐδικήν των εἰκόνα, ἐπὶ τῆς ἀνέκαθεν ἐν τῷ τοίχῳ λαξευτῆς εἰκόνος τῶν Ῥωμαίων, ἐπήρθη πρὸς τὸ ἀνώτερον ἡ εἰκὼν τῶν Φράγκων· ἔτι δὲ ὡσαύτως ἡ ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ ῥηθέντος Τάφου ἔσωθεν εἰκὼν τῶν Φράγκων, μὲ τὸ νὰ ἦτον τεθειμένη ἐπὶ τῆς λαξευτῆς εἰκόνος τῶν Ῥωμαίων, ἐπήρθη καὶ αὕτη πρὸς τὸ ἀνώτερον, καὶ οὕτως ἐφάνη καὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων· ἔτι δέ, καὶ τῶν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ ῥηθέντος Μνημείου ἀγουσῶν δύο λιθοστρώτων ἀναβαθμίδων ἡ μὲν πρὸς βορρᾶν ἀφέθη εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων, ἡ δὲ πρὸς μεσημβρίαν ἐδόθη τοῖς Ῥωμαίοις διὰ τὴν ἰσότητα κτλ. [Ἀφῆκα τὸ λοιπὸν ἀναντίγραφον, ὡς ὂν σύμφωνον τῷ ἀπὸ τῆς 248-ης σελίδος ἀναγινωσκομένῳ ἰλαμίῳ].

30.

Μετάφρασις τοῦ ἐπικυρωτικοῦ ἱεροῦ βασιλικοῦ ὁρισμοῦ (τοῦ) ἐκδοθέντος ἤδη κατὰ τὸ ἀνωτέρω ἰλάμι καὶ προσεπιβεβαιοῦντος τοὺς προεκδοθέντας δύο ἄλλους.

Περὶ τῆς ἐξισώσεως καὶ ἀνενοχλήτου παρὰ τῶν Φράγκων ἐκτελέσεως τῶν θρησκευτικῶν ἐθίμων καὶ τῆς λειτουργίας τῶν Ῥωμαίων ἐπὶ τοῦ τόπου Τάφος τοῦ Ἰησοῦ δοξαζομένου, ὁ ὁποῖος εἶναι κοινὸν ἑκατέρων τῶν μερῶν προσκύνημα, εἶχεν ἐκδοθῆ καὶ ἐσχάτως, κατὰ τὸ 1234-ον (ἔτος), ὑψηλός μου ὁρισμὸς διὰ βασιλικοῦ αὐτογράφου μου ἐπικεκυρωμένος, ὅμοιος κατ' ἔννοιαν καὶ σύμφωνος κατὰ πάντα μὲ τὸν προλαβόντως διὰ βασιλικοῦ μου αὐτογράφου ἐπικυρωθέντα καὶ κατὰ τὸ 1232-ον ἔτος ἐκδοθέντα· τοῦ ὁποίου ἐσχάτως ἐκδοθέντος ὑψηλοῦ μου ὁρισμοῦ εἰς ἐπήκοον πάντων ἀναγνωσθέντος καὶ τῆς ἐννοίας ἐν ἑκάστῳ γένει εἰδοποιηθείσης καὶ τῆς εἰς τὸν ῥηθέντα τόπον ἑκατέρων τῶν γενῶν ἐνεργηθείσης ἐξισώσεως, καὶ οὕτω τῆς ἔριδος καὶ διχονοίας ἐκ μέσου ἀρθείσης καὶ παυσαμένης, ἵνα ἔχῃ ἐς ἀεὶ τὸ κῦρος, ἐξῃτήσαντο οἱ Ῥωμαῖοι, ὅπως ἐκδοθῇ ἐντονώτερον ἐπικυρωτικὸς τοῦ προεκδοθέντος ὁρισμοῦ καὶ ἕτερος ὑψηλὸς βασιλικός μου ὁρισμός, καθὰ διελάμβανον τὰ ἀπὸ μέρους σοῦ τοῦ Σαμ-βαλησὶ σταλέντα γράμ-

ματα καὶ τὸ ἱλάμι τὸ ἀπὸ μέρους σοῦ τοῦ μουλλᾶ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἡ κοινὴ τῶν οὐλαμάδων καὶ λοιπῶν ἐντοπίων Ἱεροσολυμιτῶν ἀναφορά, ἐξεδόθη ὁ παρὼν ἔντονος ὑψηλός μου ὁρισμός, διὰ βασιλικοῦ μου αὐτογράφου ἐπικεκυρωμένος, καὶ ἀποστέλλεται πρὸς ὑμᾶς. Ἐπειδὴ λοιπόν, καθὼς εἴρηται, ἐκόπη καὶ ἔπαυσε κάθε διαφορὰ καὶ διχόνοια μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν φυλῶν, καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον καὶ κατ' εὐχαρίστησιν ἑκατέρων τῶν μερῶν καὶ γνώμην ἐγένετο καὶ ἡ ἐνέργεια τῆς ἐξισώσεως, γινώσκοντες ὑμεῖς οἱ ἀνωτέρω διαληφθέντες προσέχετε νὰ μὴν ἐπιτρέπητε νὰ γίνεται τὸ παραμικρότερον ἐναντίον κίνημα τῆς θελήσεώς μας, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ τὸ κῦρος ἐς ἀεὶ ὁ ἐκδοθεὶς ὑψηλός μου ὁρισμός. Κατ' οὐδένα τρόπον δὲν εἶναι θέλησίς μας αὐτοκρατορικὴ νὰ γίνεται εἰς τὸ ἑξῆς μέχρι τριχὸς σχεδὸν ἐναντίον κίνημα. Ἐν ἔτει 1236· ἐγράφη περὶ τὰ μέσα Μουχαρρεμίου.

Τὸ ἱερὸν βασιλικὸν αὐτόγραφον· «Ὁ παρὼν ἡμέτερος ὑψηλὸς ὁρισμὸς ἐχέτω τὸ κῦρος καὶ τὴν ἐνέργειαν ἔστ' ἂν θέλῃ Θεός, καὶ εἰς τὸ νὰ μὴν γίνεταί τι κίνημα ἐναντίον αὐτοῦ ἄκρα γινέσθω προσοχή».

31.

Μετάφρασις τοῦ ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ τοῦ πρὸς ἀνατροπὴν τῶν λόγῳ κεσφίου ζητουμένων.

Σύ, ὦ ἡγεμὼν τῆς Δαμασκοῦ, καὶ σύ, ὦ μουλλᾶ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ μουτεσελλήμη καὶ οἱ λοιποὶ ἀγιάννιδες καὶ ἐξουσιασταί, γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν, ὅτι κατὰ τὸν δοθέντα ἱερὸν φετβᾶν τῆς κρίσεως καὶ κατὰ τὸν ὑψηλὸν ὁρισμὸν τὸν ἐκδοθέντα κατὰ τὸ ὑψηλὸν ἱερόν μου χατ-σερὶφ ἐδόθη ἄδεια εἰς τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων διὰ νὰ ἐπισκευάσωσι καὶ ἀνοικοδομήσωσι τὰ πυρποληθέντα μέρη τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ ναοῦ Καμαμέ, χωρὶς νὰ ἐνοχληθῶσιν ὅλως παρά τινος. Τοῦ δὲ ὑψηλοῦ τούτου ὁρισμοῦ δι' ἐπίτηδες μουπασίρη εἰς τὰ ἐκεῖσε ἀποσταλέντος καὶ τῶν χρῃζόντων ἐπισκευῆς μερῶν ἐπισκευασθέντων κατὰ τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν στάσιν καὶ θέσιν, καὶ τοῦ εἰρημένου μουπασίρη μετὰ τῶν ἱλαμίων καὶ ἀποδεικτικῶν

ἐγγράφων τοῦ κεσφίου τοῦ γενομένου αὐτόσε, ἀπό τε τῆς ἱερᾶς κρίσεως καὶ τῶν λοιπῶν προκρίτων ἐπιστραφέντος καὶ πρὸς τὴν Ὑψηλήν μου Αὐλὴν τὰ ἔγγραφα ἀποκομίσαντος, καὶ τούτων ὡς εἰκὸς ἐπὶ τῷ τῆς ἀδείας περιεκτικῷ ὁρισμῷ ἀκριβῶς ἐνσημειωθέντων καὶ καταγραφέντων, καὶ μὴ ὄντος δικαίου καὶ εὐλόγου ἐνοχλεῖσθαι παρ' οὐδενὸς τοὺς ἐν Ἱερουσαλὴμ πτωχοὺς καλογήρους καὶ ῥαγιάδας περὶ τῆς γενομένης ταύτης ἐπισκευῆς, τινὲς τῶν ἐντοπίων καὶ κρατούντων ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ πλεονεξίᾳ κινούμενοι καὶ τῇ ἱερᾷ κρίσει καὶ τῇ βασιλικῇ ἡμῶν ἐπιταγῇ καὶ θελήσει ἐναντίως φερόμενοι οὐ μόνον ἐπὶ λόγῳ κεσφίου καὶ ἐπὶ διαφόροις ἄλλαις προφάσεσιν ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ τῶν εἰρημένων καλογήρων καὶ ῥαγιάδων γρόσια 250000, ἀλλ' ἀπαιτοῦντες καὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ στρατευμάτων τοὺς λουφέδες καὶ τὰ σιτηρέσια καταθλίβουσι καὶ ζημιοῦσι τοὺς ῥηθέντας. Τούτων τοίνυν δηλωθέντων πρὸς τὸ ὑψηλόν μου ῥεκιάπι ἀπὸ τῆς ἐνσφραγίστου ἀναφορᾶς τῶν πατριαρχῶν τῶν Ῥωμαίων καὶ τῆς συνόδου τῶν μητροπολιτῶν, ἐξαιτησαμένων ἔκδοσιν ὑψηλοῦ μου ὁρισμοῦ πρὸς ἀναχαίτισιν τῶν τοιούτων ἐπηρειῶν, ἠρευνήθησαν προσέτι καὶ οἱ κώδικες τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ἱεροῦ Διβανίου μου, εἰς τοὺς ὁποίους ὄχι μόνον δὲν εὑρέθη παντελῶς σημειωμένον καὶ καταγεγραμμένον κἂν ἕνα σσουροῦτι καὶ κάιδι καὶ σημείωμα εἰς τὸ νὰ δίδωνται ἀπὸ μέρους τοῦ Καμαμὲ λουφέδες καὶ σιτηρέσια στρατιωτικά, ἀλλ' εὑρέθη μάλιστα εἰς τὸν περὶ τῆς οἰκοδομῆς ἐκδοθέντα ὑψηλόν μου ὁρισμὸν νὰ περιέχηται κεφαλαιωδῶς καὶ νὰ διαλαμβάνηται ῥητῶς, ὅτι οἱ πτωχοὶ ῥαγιάδες κατ' οὐδένα λόγον καὶ τρόπον νὰ μὴν ἐνοχλῶνται ὅλως παρ' οὐδενὸς μὲ ἀπαίτησιν χρηματικήν, ἢ ἐπὶ λόγῳ οἰκοδομῆς, ἢ ἐπ' ἄλλῃ τινὶ αἰτίᾳ καὶ προφάσει. Καὶ τούτων καίτοι οὕτως ἐχόντων ἠρωτήθη προσέτι ἀπὸ τοῦ καλεμίου τοῦ ἱεροῦ μου Διβανίου καὶ τὸ περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως ἀνῆκον καὶ ὁ μουκτεζᾶς, καὶ ἀπεκρίνατο τὸ καλέμι, ὅτι " ἐάν, κατὰ τὴν ἀναφοράν, τινὲς τῶν ἐντοπίων καὶ δυναστῶν πλεονεξίᾳ καὶ αἰσχροκερδείᾳ κινούμενοι καὶ τῷ ἱερῷ νόμῳ καὶ τῇ ἡμετέρᾳ βασιλικῇ βουλήσει ἐναντίως φερόμενοι, ἐπὶ προφάσει κεσφίου καὶ σιτηρεσίου στρατιωτικῶν, ἀπαιτοῦσι

250000 γρόσια, καὶ διὰ τοῦτο καταθλίβουσι καὶ στενοχωροῦσι τοὺς ραγιάδες, εἶναι ἐπόμενον νὰ ἐκδοθῇ ὑψηλὸς βασιλικός μου ὁρισμός, ἀποκρουστικὸς καὶ ἀναχαιτιστικὸς τῶν τοιούτων συμβεβηκότων· κεῖται δὲ τοῦτο παρὰ τῇ ὑψηλῇ καὶ βασιλικῇ ἱερᾷ βουλήσει καὶ ἀποφάσει". Ὅθεν ἐγένετο ὑψηλή μου ἱερὰ προσταγὴ καὶ ἀπόφασις, καὶ εἶναι ἄφευκτος βασιλική μου θέλησις, ἵνα οἱ ὑπὸ τὴν βασιλικὴν τῆς ἐπικρατείας μου σκιὰν διατελοῦντες ραγιάδες ὦσι πάντοτε κατὰ πάντα τρόπον ὑπερασπιζόμενοι καὶ ἀνενόχλητοι, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν ἤδη πανευτυχεστάτων ἡμερῶν τῆς βασιλείας μου. Σὺ λοιπὸν ὁ βεζύρης καὶ ὁ μουλλᾶς καὶ ὁ μουτεσελλήμης καὶ οἱ λοιποὶ οἱ εἰρημένοι πεπληροφορημένοι ὄντες καὶ καλῶς γινώσκοντες, ὅτι αἱ ἐπὶ λόγῳ κεσφίου καὶ λουφέδων στρατιωτικῶν γενόμεναι πρὸς τοὺς πτωχοὺς καλογήρους καὶ λοιποὺς ραγιάδες ἐνοχλήσεις καὶ χρηματικαὶ ἀπαιτήσεις καὶ ἀδικίαι εἶναι πάντῃ ἐναντίαι καὶ ὅλως ἀντικείμεναι καὶ ἀπαρέσκουσαι τῇ βασιλικῇ ἡμῶν βουλήσει καὶ θελήσει, θέλει ἐμποδίσετε ἀποτόμως τὰς κατὰ τὸν ῥηθέντα τρόπον γενομένας πρὸς τοὺς πτωχοὺς καλογήρους καὶ ραγιάδες ἐνοχλήσεις καὶ ἀδικίας, καὶ θέλει φέρεσθαι συμφώνως τῷ ὑψηλῷ μου βασιλικῷ ὁρισμῷ, ἐνεργοῦντες ἀπαραβάτως τὰ ἐν αὐτῷ διαλαμβανόμενα καὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα τολμῶντας σφοδρῶς ἐπιτάττοντες παύσασθαι· ἐπὶ τούτῳ καὶ γὰρ ἐξεδόθη ὁ παρών μου ὑψηλὸς ὁρισμὸς κτλ. Ἐγράφη περὶ τὰ μέσα Μουχαρρὲμ ἔτει ὀθωμανικῷ ,ασκς', σωτηρίῳ δὲ ,αωια'.

32.

Μετάφρασις τοῦ ἐπὶ τοῦ ὁρισμοῦ βασιλικοῦ ἱεροῦ αὐτογράφου· «Καθὼς δηλοῦται κατ' ἔκτασιν ἐν τῷ παρόντι μου ὑψηλῷ ὁρισμῷ, διδόσθωσαν ἀπὸ μέρους τοῦ γένους τῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς Σαὰμ-βαλήδαις ἑξήκοντα χιλιάδες γρόσια ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ· ἐπέκεινα δὲ τούτων μηδὲ ὀβολὸς ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ διδόσθω, καὶ οἱ ἡγεμόνες τῆς Δαμασκοῦ μὴ ἐνοχλείτωσαν ἀπαιτοῦντες τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ γένους».

Μετάφρασις τοῦ ὅλου ὁρισμοῦ.

Πρὸς τὸν Σσὰμ-βαλησὶ καὶ μουλλᾶν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ μουτεσελλήμην καὶ λοιποὺς ἐξουσιαστὰς τῆς Ἱερουσαλήμ. Γνωστὸν ἔστω ὑμῖν, ὅτι οἱ ἐκ τῶν Ῥωμαίων ραγιάδες καλόγηροι, οἱ κατοικοῦντες εἰς Ἱερουσαλήμ, κατὰ τὸν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς ἁλώσεως ἀχδιναμὲν καὶ κατὰ τοὺς ὑψηλοὺς ὁρισμοὺς τοὺς διὰ βασιλικῶν χατσεριφίων ἐπικεκοσμημένους, τοὺς παρὰ τῶν μεγίστων προγόνων μου δοθέντας πρὸς αὐτούς, εἶναι ἐλεύθεροι καὶ ἀκαταζήτητοι ἀπὸ κάθε δόσιμον, προσφέροντες αὐθαιρέτως κατ' ἔτος ἀνὰ ποσότητά τινα πρὸς τοὺς Σσαμ-βαλήδαις καὶ πρὸς τὸν κεχαγιᾶν καὶ μουτεσελλήμην αὐτῶν λόγῳ κουδουμιέ, ἰκραμιὲ καὶ κετχουδαϊέ. Ἀπό τινων ὅμως χρόνων οἵ τε ἡγεμόνες καὶ μουτεσελλήμιδες, μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὰ παλαιόθεν συνειθισμένα, ἀλλ' ἐπὶ διαφόροις προφάσεσιν ἀπαιτοῦντες ἐλάμβανον ἀδρὰς ποσότητας· ὥστε ἠναγκάζοντο οἱ πτωχοὶ καλόγηροι, ἐν ᾧ δὲν ἔχουσιν ἄλλον τινὰ πόρον ζωοτροφίας, εἰ μὴ τὰ παρὰ τοῦ λαοῦ συναγόμενα ἐλέη, νὰ δανείζωνται σὺν τόκῳ ἔξωθεν καὶ νὰ πληρώνωσι τὰς τοιαύτας ἀπαιτήσεις. Δι' ὃ, ἂν δὲν ἐδίδοτο καμμία εὐταξία καὶ διόρθωσις αὐτοῦ τοῦ πράγματος, μὲ τὸ νὰ μὴν δύνανται νὰ δίδωσιν αὐτοὶ κατ' ἔτος τοιαύτας ἀδρὰς ποσότητας, θέλουσι διασκορπισθῆ. Ταῦτα ἀναφέρων δι' ἐνσφραγίστου ἀναφορᾶς αὐτοῦ ὁ ἐν Ἱερουσαλὴμ πατριάρχης ὢν τῶν Ῥωμαίων, παρεκάλεσε νὰ ἐκδοθῇ ἱερός μου ὁρισμός, διὰ νὰ μὴν τοὺς ἀδικοῦν εἰς τὸ ἑξῆς οἱ ἡγεμόνες τῆς Δαμασκοῦ καὶ οἱ κεχαγιάδες καὶ οἱ μουτεσελλήμιδες αὐτῶν, ἀπαιτοῦντες τοιαύτας ὑπὲρ δύναμιν ποσότητας ἐπὶ λόγῳ ἰκραμιὲ καὶ κουδουμιὲ καὶ κετχουδαϊὲ καὶ σαντζακιέ. Ὅθεν, θεωρηθέντων τῶν κωδίκων, εὑρέθη μὲν καταγεγραμμένον, ὅτι ἐξεδόθησαν εἰς παλαιὰν ἐποχὴν ὑψηλοὶ ὁρισμοὶ εἰς τὸ νὰ δίδουν οἱ εἰρημένοι πτωχοὶ καλόγηροι αὐτοθελήτως ἕνα τι εἰς τοὺς βαλήδαις λόγῳ κουδουμιέ, κετχουδαϊὲ καὶ παϊραμιέ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐν ἐκείνοις τοῖς ὁρισμοῖς προωρισμένη ποσότης καὶ προσφορὰ δὲν εἶναι ἀνάλογος μὲ τὴν παροῦσαν καιρικὴν κατάστασιν, ὡς πολλὰ μικρά, τὸ νὰ λαμβάνωσιν ὅμως καὶ τοιαύτας ἀδρὰς ποσότητας οἱ βαλήδαις εἶναι φανερὸν ὅτι προξενεῖ

*

στενοχωρίαν μεγίστην εἰς αὐτοὺς τοὺς πτωχούς· εἶναι δὲ καὶ βασιλικὴ τοῦ κράτους μου βούλησις, ἵνα οἱ ὑπὸ τὴν βασιλικὴν τῆς δικαιοσύνης μου σκιὰν πτωχοὶ καὶ ἀσθενεῖς ραγιάδες διατηρῶνται ἀνώτεροι πάσης ἀδικίας ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς φιλοδικαίου βασιλείας μου, ὡς ἐνέχυρον ὄντες τοῦ ὑψίστου Θεοῦ· ἐπομένως δὲ καὶ κατὰ λόγον τῆς βασιλικῆς πρὸς τὸ ὑπήκοον εὐμενείας ἀπαιτεῖται νὰ ἀσφαλισθῇ ἡ ὑπόθεσις αὕτη, ἐν μετριότητι καὶ δικαιοσύνῃ διευθετουμένη, ὥστε ὁποῦ μήτε οἱ πτωχοὶ καλόγηροι νὰ ἀδικῶνται μὲ τοιαύτας, ὡς εἴρηται, ὑπὲρ δύναμιν ἀπαιτήσεις, μήτε τὰ εἰσοδήματα τῶν κατὰ καιροὺς Σαμ-βαλήδων νὰ κολοβοῦνται. Ἀνηνέχθη λοιπὸν αὐτὸ τοῦτο εἰς τὸ βασίλειόν μου κράτος καὶ ἐζητήθη ἡ περὶ τῆς διαιτήσεως ταύτης τῆς ὑποθέσεως ἄδεια· ἐφ' ᾧ καὶ ἐξεδόθη βασιλικόν μου αὐτόγραφον, διαλαμβάνον "ἵνα ἐκδοθῇ ὑψηλὸς ὁρισμὸς ἀποφαινόμενος, ὅτι νὰ δίδωνται ἐτησίως ἀπὸ τοῦ γένους τῶν Ῥωμαίων κατ' ἀποκοπὴν καὶ προσδιορισμὸν ἑξήκοντα χιλιάδες γρόσια μόνον, καὶ πλέον τούτων νὰ μὴν ἀπαιτῆται οὐδὲ ὀβολὸς ἐπὶ λόγῳ ἀβαϊτιῶν, ἢ ἐπ' ἄλλῳ τινὶ ὀνόματι· ὁ ὁποῖος ὁρισμὸς νὰ δοθῇ εἰς χεῖρας τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ πατριάρχου τῶν Ῥωμαίων". Ὅθεν, κατὰ τὸ βασιλικόν μου τοῦτο αὐτόγραφον καὶ χάτι ἐξεδόθη ὁ παρών μου ἱερὸς ὁρισμός, καὶ προστάζω σοὶ τῷ ἀνωτέρῳ βεζύρῃ, ὅτι διδομένων κατ' ἔτος τῶν εἰρημένων 60 χιλιάδων γροσίων ἐν ἀποκοπῇ ἀπὸ μέρους τῶν Ῥωμαίων, νὰ μὴν ἐνοχλῶνται πλέον οἱ Ῥωμαῖοι μήτε ἀπὸ μέρους σου, μήτε ἀπὸ μέρους τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ μουτεσελλήμη σου, μὲ ἀπαίτησιν ἄσπρων ἢ προσφορᾶς, ἐπὶ λόγῳ κουδουμιέ, ἰκραμιέ, σαντζακιέ, ἢ ἐπ' ἄλλῃ τινὶ αἰτίᾳ καὶ προφάσει, ἀλλὰ κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντων νὰ διαφεντεύωνται. Τοιαύτη εἶναι ἡ βασιλική μου βούλησις καὶ θέλησις, τὴν ὁποίαν πληροφορούμενος νὰ προσέχῃς καλῶς εἰς τὸ νὰ φέρεσαι κατ' αὐτήν, μὴ ἐνδίδων ὅλως καὶ μὴ παραχωρῶν εἰς τὸ νὰ ἀκολουθήσῃ κἂν ἕνα ἐναντίον. Πληροφορούμενοι δὲ ὡσαύτως καὶ ὑμεῖς, ὅ τε καδῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ὁ μουτεσελλήμης καὶ οἱ λοιποὶ ἐξουσιασταὶ καὶ ζαπῖται, τὴν ἔννοιαν τοῦ ἱεροῦ μου τούτου ὁρισμοῦ, νὰ πράττητε κατὰ τὴν διαγόρευσιν τούτου, παν-

τὸς ἐναντίου ἀπεχόμενοι καὶ τῷ ἱερῷ μου σημείῳ πειθόμενοι. Ἐν ἔτει 1231-ῳ ὀθωμανικῷ, σωτηρίῳ δὲ ,αωιε', κατὰ δεκέμβριον, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ῥετζέπ.

(Ἕπεται περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ὁρισμὸς ἐντονώτερος, ἀπολυθεὶς ἔτει 1232-ῳ).

ΤΜΗΜΑ ΠΕΜΠΤΟΝ.

Παράρτημα τῶν ἐν ἐσχάτοις χρόνοις ἐπισυμβάντων ἐν Ἱερουσαλήμ (συγγραφὲν ὑπὸ Ἀνθίμου μοναχοῦ τοῦ ἐξ Ἀγχιάλου).

Ὅτι τὸ βάρβαρον φῦλον πλεονεκτικόν, ἀλλὰ καὶ φιλάδικον, τίς ἀγνοεῖ; ἕκαστος ἐξ ὧν ἔπαθε καὶ ἄχρι τῆς ὥρας πάσχει, πείρᾳ καὶ μεμάθηκεν· ὅταν δὲ καὶ ἐξουσίας ᾖ ἐπειλημμένον, τότε δὴ καὶ ἀνύποιστον καὶ ἀνοικονόμητον, ὅτι ψυχὴν ἔχει αἱμοχαρῆ, χαρακτῆρα αἱμοβόρον, παντοίοις κοινοβλαβέσι τρόποις τὰ πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῦ θηρώμενον. Ἀλλ' ὁ μακαριώτατος ἡμῶν κύριος Πολύκαρπος οὐ μόνον τῇ βαθυνοίᾳ αὐτοῦ διὰ τῆς ἄνωθεν χάριτος πρὸς τοὺς πολυπλόκους Φράγκους προσπαλαίων ἦν καὶ καρτερικῶς ἀνθιστάμενος καὶ πρὸς τὰς τῶν Ἀρμενίων διαφόρους ἐπιβουλὰς καὶ καταδρομάς, ἐπαγρυπνῶν καὶ κατασοφιζόμενος αὐτούς, δρασσόμενος αὐτοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς παρὰ τῶν κρατούντων ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ τῶν ἡγεμόνων αὐτῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἐντοπίων ἐκεῖ Τούρκων ἐπιφερομένας πολυειδῶς χρηματικὰς ἀπαιτήσεις καὶ ἀπειλὰς ἀπτοήτῳ φρονήματι καὶ μεγαλοψύχως ἀντεῖχεν καὶ ἁρμοδίως ὡς ἔδει πρὸς ἕκαστον αὐτῶν ἐφέρετο κίνημα· καὶ τὰς μὲν δι' εὐλόγους αἰτίας ἐξ Ἱερουσαλὴμ ἀποπεμπομένας αὐτῷ πόλιτζας, καίτοι δυσεκπληρώτους οὔσας, ὡς ὑπερόγκου ποσότητος, ἀποδεχόμενος καὶ ὑποσημειῶν ἀπεπλήρου ἑτοίμως ἐν τῇ διορίᾳ ἐκ δανείων, τὰ συμφέροντα τῷ ἱερῷ Κοινῷ πραγματευόμενος καὶ τὰ δεινὰ δεινῶς ἀποκρουόμενος, τὰς δὲ βίᾳ καὶ δυναστείᾳ καὶ ἄνευ τινὸς λόγου ἀπαιτουμένας ποσότητας δι' ἐκδόσεως βασιλικῶν ὁρισμῶν καὶ χατ-σεριφίων ἀπεματαίωνεν, καὶ

ὅλως εἰπεῖν ἐν ὅλῳ τῷ βίῳ τοιαύτῃ δεινῇ καὶ πολυπλόκῳ κοὐχὶ τρικεφάλῳ ἀλλὰ πολυκεφάλῳ ὕδρᾳ ἦν συμπλεκόμενος, ἀλλ' ὑπερνικῶν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι.

Καὶ δὴ μετὰ τὴν τελείωσιν τῆς θείας οἰκοδομῆς, γενομένου (ὡς ἔθος) ἐν Ἱερουσαλὴμ τοῦ κεσφίου καὶ τῶν ἀναγκαιοτάτων ἐγγράφων παρά τε τῶν νομικῶν καὶ λοιπῶν πολιτικῶν ληφθέντων καὶ διὰ τοῦ μουπασίρη καὶ ἐπιστάτου τῆς οἰκοδομῆς εἰς Βασιλεύουσαν πρὸς τὸ Ὑψηλὸν Δεβλέτι ἀποκομισθέντων καὶ ἐν τοῖς βασιλικοῖς κώδιξι διὰ τῆς ἐπιστασίας τοῦ πεϊζαδὲ Παναγιωτάκη Μουρούζη (οὗ ἡ μνήμη ἀθάνατος) καταγραφέντων καὶ ἐνσημειωθέντων, ἠγέρθησαν τινὲς τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ κρατούντων ἀπαιτοῦντες παρὰ τῶν ἡμετέρων ἀδροτάτας δόσεις χρημάτων, ἐπὶ λόγῳ πάλιν κεσφίου καὶ λουφέδων τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ στρατευμάτων. Μαθὼν οὖν ταῦτα ὁ μακαριώτατος ἀνέφερεν εἰς τὸ Ὑψηλὸν Δεβλέτι καὶ ἔλαβεν βασιλικὸν ἀποκρουστικὸν τῶν τοιούτων ὑψηλὸν ὁρισμὸν (τμῆμα δ', σ. 304, ἀριθ. 31) καὶ ἀπέστειλεν εἰς Ἱερουσαλὴμ πρὸς τοὺς ἐκεῖσε πατέρας, δι' οὗ ἀνεχαιτίσθησαν τότε αἱ παρὰ τῶν κρατούντων καὶ ἡγεμόνων ἀντιφερόμεναι βίαιοι χρηματικαὶ ἀπαιτήσεις. Ἀλλ' ἡ τοῦ ἐκδοθέντος τούτου ὁρισμοῦ ἐνέργεια ἐπὶ πολὺ οὐ διήρκεσεν· ὁ γὰρ ἀπὸ τῆς Βασιλευούσης αὐτῆς ἡγεμὼν τῆς Δαμασκοῦ διορισθεὶς καὶ ἀποσταλεὶς Σουλεϊμάν-πασσας, ὁ ποτὲ παρὰ τῷ σουλτὰν Σελίμῃ γ' σιλικτάρης χρηματίσας, μὲ ὅλον ὁποῦ κατ' ἐπιταγὴν τῆς Πόρτας ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ αὐτοῦ ἔλαβε παρὰ τῆς μακαριότητός του λόγῳ δανείων 125000 γροσίων, ἐπὶ ὑποσχέσει τοῦ ὅτι νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκεῖνα εἰς Ἱερουσαλὴμ τῷ ἐπιτρόπῳ τῆς μακαριότητός του, αὐτὸς ὅμως οὐ μόνον τὰ ἀνωτέρω οὐκ ἀπέδωκεν, κατὰ τὴν ἔγγραφόν του ὑπόσχεσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν χρεωστικήν του ὁμολογίαν βίᾳ καὶ δυναστείᾳ λαβὼν ἐξωφλημένην ἔλαβε πρὸς τούτοις καὶ ἄλλας 65000 γρόσια ἐπὶ διαφόροις αἰτίαις καὶ προφάσεσι παρὰ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἁγιοταφιτῶν πατέρων. Ὁ οὖν μακαριώτατος, καίτοι εἰδὼς ταῦτα πάντα, ἀλλ' ἵνα μὴ δόξῃ ὀχληρὸς εἰς τὸ Ὑψηλὸν Δεβλέτι, συνεχῶς ἀπὸ τῶν ἡγεμόνων προσκλαιόμενος καὶ ἐπ' ἐλπίδι τοῦ ὅτι τὸ ἐλευσόμενον ἔτος (ἂν ὁ αὐτὸς ἡγεμονεύῃ) θέλει

μετριάσει τὴν τοσαύτην πλεονεξίαν ὁ φιλάδικος, οὐκ ἐνέκρινε τὸ νὰ ἀναφέρῃ τὰ τρέχοντα καὶ δι' ἀναφορᾶς αὐτοῦ νὰ προσκλαυθῇ εἰς τὸ Ὑψηλὸν Δεβλέτι· ἀλλ' ὁ ῥηθεὶς αὐτὸς Σουλεϊμάν-πασσας τήν τε ἡγεμονείαν τῆς Δαμασκοῦ διὰ τὸ ἐρχόμενον (ἔτος) ἐπανεζώσθη καὶ τὰ χείρονα καθ' ἡμῶν εἰργάσατο ὁ πλεονέκτης καὶ βάρβαρος. Ἀλλ' ἐπεὶ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον συνέβη νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ οἱ παρὰ τῶν Ἀρμενίων μουπασίριδες, περὶ ὧν ἐν τῷ οἰκείῳ εἴρηται τόπῳ, καὶ νὰ ἀκολουθήσωσιν αἱ μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν διαφοραὶ καὶ λογοτριβαὶ ἐν Ἱερουσαλὴμ διὰ τὸ ἐσχάτως ἐκδοθέν, ὡς προείρηται, βασιλικὸν χατ-σερὶφ, καὶ νὰ ἀκολουθήσουν εἰς Ἱερουσαλὴμ ὅσα καὶ ἠκολούθησαν διά τε τὴν ἁγίαν Βηθλεὲμ καὶ τὰ λοιπὰ προσκυνήματα, παρέβλεψεν ὁ μακαριώτατος καὶ τὰς τότε ἀπαιτήσεις καὶ ὑπερόγκους δόσεις, καὶ ἵνα μὴ δόξῃ ὅτι ἐμπαθῶς δι' αἰτίαν τῶν Ἀρμενίων φέρεται κατὰ τῶν ἡγεμόνων, οὐδὲ τότε τελείως ἐκινήθη, οὐδέ τι διενήργησε, τὴν τοῦ καιροῦ περιμένων ὀδηγίαν.

Τούτου τοίνυν τοῦ εἰρημένου Σουλεϊμάν-πασσα ἐπιστραφέντος ἀπὸ τοῦ χατζίου καὶ καθ' ὁδὸν τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ τοῦ κεχαγιᾶ αὐτοῦ Ἰπραΐμ-πασσα, τοῦ πρώην ὄντος χαζναδάρη του, παρὰ τοῦ Ὑψηλοῦ Δεβλετίου ἐν Δαμασκῷ καρατομηθέντος, διωρίσθη ἀπὸ τοῦ βασιλείου κράτους ἡγεμὼν τῆς Δαμασκοῦ ὁ ποτὲ καπετάν-πασσας ὢν Χαφὶζ-Ἀλῆ-πασσας. Ἀλλ' οὗτος τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἡγεμόνας μακαριστοὺς ἐποίησεν, ὡς πρὸς τὴν ἑαυτοῦ κακίαν. Ὅθεν, ὁ μακαριώτατος τὸ ἀνοικονόμητον λογισάμενος, πᾶσάν τε ὑποψίαν ἀπορρίψας, ἀνέφερεν εἰς τὸ Ὑψηλὸν Δεβλέτι δι' ἀναφορᾶς του τὰς παρὰ τῶν ἡγεμόνων ἐπιγενομένας διαφόρους καὶ ἀνυποφόρους χρηματικὰς ἀπαιτήσεις καὶ λήψεις· ὅθεν καὶ ἐξέλαβεν ὑψηλὸν βασιλικὸν ὁρισμὸν διὰ βασιλικοῦ ἱεροῦ ἐντόνου αὐτογράφου καὶ χατίου ἐπικεκυρωμένον, ἀποτόμως οὕτω διαλαμβάνοντα (ὅρα τὸ κείμενον αὐτοῦ ἐν τῇ σελ. 306). Τοῦτον λοιπὸν τὸν διὰ βασιλικοῦ χατ-σεριφίου ἐπικυρωθέντα ὁρισμὸν λαβὼν ὁ μακαριώτατος ἀπέστειλεν ἀνυπερθέτως εἰς Ἱερουσαλὴμ διὰ ταχυδρόμου πρὸς τοὺς ἐκεῖσε πατέρας· οἳ δὲ λαβόντες ἐκεῖνον, ἀναγνόντες τε

καὶ ἐπιγνόντες ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην καὶ ἐδόξασαν τὸν ὕψιστον Θεόν, εὐχὰς ἀναπέμψαντες ὑπὲρ τοῦ καλοῦ αὐτῶν πατρὸς ποιμενάρχου τε καὶ κυριάρχου. Εἶτα ἀποστείλαντες εἰς Δαμασκὸν ἐκ τῶν πατέρων τοὺς ἀξιωτέρους περὶ τὰ τοιαῦτα ἐπαρρησίασαν τῷ αὐτῷ ἡγεμόνι Χαφὶζ-'Αλῆ-πασσᾳ τὸ χατ-σερίφ, οἳ καὶ καταγράψαντες, ὡς σύνηθες, εἰς τοὺς κώδικας τοῦ κριτηρίου τῆς Δαμασκοῦ ἐπέστρεψαν. 'Αλλ' ὁ ῥηθεὶς πασσᾶς, καίτοι ἀναγνοὺς τὸ χατ-σερὶφ καὶ τὰ ἐν ἐκείνῳ ἐπιγνούς, πλεονεξίᾳ μέντοι νικώμενος δὲν εὐχαριστήθη εἰς τὴν διὰ τοῦ χατ-σεριφίου τούτου ἀποκοπεῖσαν καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ βασιλείου κράτους προσδιορισθεῖσαν ποσότητα, ἀλλὰ τρόποις καὶ λόγοις διαφόροις ἔλαβε παρὰ τῶν ἡμετέρων σχεδὸν τὰ διπλάσια. Ἡ οὖν θειοτάτη αὐτοῦ μακαριότης, μαθοῦσα τὰ διατρέξαντα, ὑπεδήλωσε τῷ βασιλείῳ κράτει δι' ἀναφορᾶς καὶ ἔλαβεν ἕτερον ἔντονον βασιλικὸν χατ-σερίφ, τοῦ προεκδοθέντος ἐπικυρωτικόν.

Τούτων οὖν οὕτω διευθετηθέντων ἠθέλησε νὰ ἐπιθέσῃ τέλος καὶ εἰς τὴν πρὸ χρόνων περὶ οἰκοδομῶν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ· καὶ δὴ κατὰ τὸ ,αωιη' ἀπέστειλε μαΐστορας τοὺς ἱκανοὺς καὶ πᾶσάν τε ἅμα καὶ παντοίαν ὕλην τὴν ἀναγκαίαν· τῷ δὲ ,αωιθ', ἰουλίου ς', ἡμέρᾳ Παρασκευῇ, ἤρξαντο οἰκοδομεῖσθαι ἐκ θεμελίων ὁ ἐν τῇ Βηθλεὲμ μέγιστος ξενώνας καὶ εὐρυχωρότατος, πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ ξεναγωγίαν τῶν ἀπερχομένων ἐκεῖσε προσκυνητῶν· μὴ ὄντων γὰρ πρότερον ἄλλων εὐρυχώρων οἰκημάτων, μεγίστας δυσκολίας ἐδοκίμαζον οἱ προσκυνηταὶ ἀπερχόμενοι, μάλιστα δὲ κατὰ τὴν ἱερὰν παραμονὴν τῆς κοσμοσωτηρίου καὶ κοσμοχαρμοσύνου ἑορτῆς τῶν Χριστουγεννῶν, ἐν καιρῷ χειμῶνος, παγετοῦ καὶ χιόνος· ὅθεν καὶ οἱ εἰς τὴν πανήγυριν ταύτην ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων συντρέχοντες καὶ συνερχόμενοι χριστιανοὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν ἠναγκάζοντο ἄλλοι μὲν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐν τῷ Καθολικῷ, ἄλλοι δὲ εἰς αὐτὸ τὸ ἅγιον καὶ θεοδόχον Σπήλαιον ἐπὶ πετρῶν καὶ μαρμάρων κοιμώμενοι ἢ προκαθήμενοι νὰ ἀσθενῶσι καὶ νὰ ὑποπίπτωσιν εἰς διαφόρους ἀρρωστίας, κινδυνεύοντες μέχρι θανάτου. 'Αλλ' ἤδη τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ καὶ τῇ τοῦ καλοῦ πάτρὸς ἡμῶν

πατριάρχου κυρίου Πολυκάρπου ἄκρᾳ ἐπιμελείᾳ καὶ ἀγρύπνῳ προθυμίᾳ καὶ ἀόκνῳ συνδρομῇ οὐ μόνον ὁ μέγιστος οὗτος ξενών, ὁ εἰς ἓξ κοιτῶνας διηρημένος μετὰ καὶ τῶν συμπαρεπομένων, οἷον μεγίστου προαυλίου, μαγειρείου καὶ στέρνης καὶ λοιπῶν, ἀνηγέρθησαν, τὰ πάντα πέτρινα, ὡς ἤδη φαίνονται, ἐν οἷς ἀναπαύεται ἅπαξ ὁ πανταχόθεν συνερχόμενος χριστεπώνυμος λαός, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι τόποι καὶ οἰκόπεδα ἐκεῖ ἀναγκαιότατοι, ὡς πλησίον [ὄντες] καὶ πέριξ, ἠγοράσθησαν καὶ ἄλλα ἐπιδιωρθώθησαν περιτειχισθέντα· ὧν ἕνεκα οὐ μικροὺς ἀγῶνας ὑπέστημεν διὰ τὰ ὑπὸ τῶν γειτονευουσῶν ἡμῖν ἑκατέρων φυλῶν διασπειρόμενα σκάνδαλα καὶ ἀναφυομένας ἔριδας, φθόνῳ μόνῳ τηκόμενοι καὶ φθόνῳ μόνῳ πρὸς ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα διεγειρόμενοι. Ἀλλ' εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὅτι μετὰ τὰ πολλὰ ἐτέθη καὶ ἐπ' αὐτῷ ἡ τοῦ τέλους, ἡ τελευταία χείρ, καὶ ἑκάτερα τὰ μέρη ἐφάνησαν μεματαιωμένα. Τῷ αὐτῷ ἔτει κατεσκευάσθη πλησίον τῆς παλαιᾶς καμάρας τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ ἑτέρα νέα καμάρα, δι' ἧς γίνεται ἡ διάβασις ἀπὸ τὸ ἓν μέρος τοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὸ ἄλλον, τῆς πρώτης καὶ παλαιᾶς ἀποκλεισθείσης εἰς νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας, οὕτω τῆς θέσεως αὐτῆς ἀπαιτούσης, καὶ ἔμεινεν ἤδη κεχωρισμένη, δι' ἧς μόνον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου εἰσερχόμεθα. Τῷ αὐτῷ ἔτει ἀνηγέρθησαν ἐκ βάθρων ἐν τῷ Πατριαρχείῳ καὶ ἄλλα οἰκήματα τῶν πατέρων, καὶ ἄλλα ἐπεσκευάσθησαν πρὸς τὸ ἀναπαυτικώτερον καὶ φωτεινότερον, καὶ ὅλη ἡ αὐλὴ ἐπλακοστρώθη ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, καὶ αἱ δύο σκάλαι ἐγένοντο ἐκ νέου πρὸς τὸ εὔθετον καὶ εὐρύτεραι, ἢ πρότερον· ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ἐκαλλωπίσθη ἐκ νέων ἁγίων εἰκόνων, καὶ πολλαὶ ἄλλαι χρειώδεις ἐπισκευαὶ ἐγένοντο· ὁμοίως καὶ τὰ λοιπὰ μοναστήρια τά τε ἐντὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐκτὸς εἶδον ἐν ἑαυτοῖς ἐπισκευάς, πρὸς τὸ εὐρυχωρότερον, καὶ καλλωπισμούς.

Τῷ δὲ ,αωκα' ἔτει περὶ τὰ τέλη ἀπριλίου στρατοπεδεύσαντος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Δαμασκοῦ Ἰσμιρλῆ-χατζῆ-Σουλεϊμάν-πασσα, ἐκρισολογήθημεν μετὰ τῶν Ἀρμενίων ἐπὶ τοιαύτῃ αἰτίᾳ. Ἀφ' οὗ καὶ αὐτοί, ὡς προεδηλώθη, ἐγένοντο συμμέτοχοι ἡμῖν εἰς τὴν ἁγίαν

Βηθλεέμ, ὡς καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Γεθσημανήν, δὲν ἠθέλησαν οἱ ἐπάρατοι νὰ ἔχωσιν ἐξιδιασμένον τὸν καιρὸν τῶν ἀκολουθιῶν τους, ἀλλὰ συγχρόνως ἡμῖν καὶ αὐτοὶ ἔκαμον τὰ διαβάσματά των μετὰ κραυγῶν ἀτάκτων καὶ πεισματωδῶν· ψαλλόντων γὰρ ἡμῶν καὶ τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν ἢ λειτουργίαν ἐκτελούντων, τότε καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ ἐξιδιασθέντι αὐτοῖς τόπῳ τὰ αὐτὰ ἤρχοντο ποιεῖν, ἀλλὰ μεγαλοφώνως, ὡς ἔθος αὐτοῖς, βοαῖς ἀτάκτοις καὶ ἀναρμόστοις χρώμενοι. Καὶ διετάχθησαν οὕτως, ἵνα, ὅτε ἡμεῖς ψάλλομεν, ἢ ἀναγινώσκομεν, ἐκεῖνοι σιωπῶσι, καὶ παυσαμένων ἡμῶν νὰ ἔρχωνται ἐκεῖνοι· περὶ οὗ καὶ πουγιουρτὶ ἐλάβομεν παρὰ τοῦ ὑψηλοτάτου, καὶ οὕτως ἤδη ἐξακολουθεῖται. Ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν οἰκοδομῶν πάντα ἐτελέσθησαν διὰ μόνων πουγιουρτίων καὶ οὐ δι' ὁρισμῶν βασιλικῶν, ὡς τοῦ καιροῦ οὕτω καλοῦντος καὶ τῆς φρονήσεως τῆς ἐπὶ πάντων βασιλευούσης οὕτως ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐξοικονομούσης τὰ πράγματα, κατὰ τὸν εἰπόντα "φρόνησις τιμιωτέρα γεωργίου μεγάλου". Ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἁγίου καὶ φρικτοῦ Γολγοθᾶ, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἀναπεπταμένος καὶ προκείμενος τοῖς πᾶσιν ὡς προσκύνημα, καταπέτασμα οὐδέποτε ἐγένετο, ἀλλ' οὐδ' ἐξῆν γενέσθαι· διὸ καὶ τῆς ἱερᾶς μυσταγωγίας ἐκτελουμένης, τὰ ἀθεώρητα μυστήρια ἐξ ἴσου ἦν ὁρατὰ πᾶσιν ἱεροῖς τε καὶ ἀνιέροις, πιστοῖς καὶ ἀπίστοις· δι' ὃ δεινὸν τὸ γιγνόμενον ἡγησάμενοι καὶ τὴν ἐπιδιόρθωσιν σκεψάμενοι κρυφίως κατασκευάσθησαν τὰ σίδηρα, ἐκόπησαν οἱ περδέδες κατὰ συμμετρίαν καὶ ἀναλογίαν, καὶ οὕτως ἐν καιρῷ καταλλήλῳ ἐπιτηδείως ἐτέθησαν, τῶν ἐθνῶν θαρρούντων ὅτι δι' ἀδείας κἂν καὶ πουγιουρτίου τοῦ πασσᾶ τὸ τοιοῦτον ἡμέτερον τόλμημα γίνεται, καὶ ἐσιώπησαν, ἀλλὰ καὶ σιωπῶσιν, οὕτω θαρροῦντες· τὸ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει· διὸ καὶ μένουσιν ἄχρι τῆς σήμερον, οὓς ἐν καιρῷ τῆς θείας μυσταγωγίας ὡς καταπέτασμα ἐκτείνομεν καὶ ἐν τῷ τέλει πάλιν περιστέλλομεν, τὸ προσκύνημα καταλιμπάνοντες πᾶσι τοῖς προσιοῦσιν ἐλεύθερον.

Ἀσυνήθης ἔκπαλαι ἦν παρὰ τοῖς ὀρθοδοξοτάτοις Ῥώσσοις ἡ πρὸς τὸν Πανάγιον Τάφον ὁδοιπορία τε καὶ ἐνδημία· περὶ δὲ τὸ ,αωια' ἤρξαντο ἐμφανίζεσθαι ἀνὰ τρεῖς προσκυνηταὶ κατ' ἔτος, ἢ

ἀνὰ πέντε, ἢ καὶ μικρόν τι πλείους· περὶ δὲ τὸ ,αωιθ' καὶ ,αωκ' ἐφάνησαν προσκυνηταὶ Ῥῶσσοι ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν καὶ ἐγγὺς τῶν διακοσίων. Τῷ αὐτῷ ἔτει, αὐγούστου κβ', ἦλθε καί τις μέγας ἀνὴρ ἀξίᾳ τε καὶ φρονήσει καὶ Δημήτριος τοὐπίκλην Δασκόφ, ὅστις παρέμεινε μέχρι τῆς κ' σεπτεμβρίου περιερχόμενος καὶ προσκυνῶν τοὺς Ἁγίους Τόπους· καὶ εἰς τὸν ἅγιον Ἰορδάνην ἀπῆλθε καὶ τῶν πέριξ ἐκεῖσε τὴν περιήγησιν ἐποιήσατο. Αὐτὸς ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ Γραικόν τινα Γεώργιον Μόστραν, ἐκ παίδων ὑπὸ τὴν Ῥωσσικὴν ἐξουσίαν, καὶ ἀφοῦ εἰς Ἰόππην ἐσύστησεν αὐτὸν κόνσολα τῆς Ῥωσσικῆς διοικήσεως, ἀπέπλευσε. Ἄχρι τότε ἀσύνηθες ἦν τὸ τοιοῦτον, ἐπεὶ οὐδέποτε κόνσολας ἐν Ἰόππῃ προϋπῆρξε Ῥωσσικός. Ὁ αὐτὸς κόνσολας μὴ εὑρὼν κατοικίαν ἐν Ἰόππῃ ἀνάλογον ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ἐξελέξατο τὸ πρὸς τὸν αἰγιαλὸν μέρος τὸ ὑψηλότερον τοῦ ἐν Ἰόππῃ ἡμετέρου μοναστηρίου (ὅπου πρότερον κατῴκουν Τοῦρκοι φύλακες) καὶ ζητήσας ἔλαβεν εἰς κατοίκησιν παρ' ἡμῶν, πρότερον ἐξαγαγὼν τοὺς στρατιώτας Τούρκους μὲ ὑψηλὸν ὁρισμὸν τοῦ εἰς Ἄκρι ὑψηλοτάτου Ὀσμάν-πασσα· συνεφωνήσαμεν δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ τὸ ἐνοίκιον γρόσια 900, ὅπως κατ' ἔτος καταμετρᾷ εἰς τὸ ἱερὸν ἡμῶν Κοινόν, καὶ ἐγένετο τὸ ἐνοικιαστήριον γράμμα ὑπὸ τῆς Κρίσεως καὶ Ἐξουσίας. Ἀλλ' ἐπεὶ καὶ ἔχρῃζε τὸ μέρος τοῦτο καὶ ἐπισκευῆς, ὁ ἴδιος κόνσολας ἐπιστατήσας ἔλαβε τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ πασσᾶ, καὶ οὕτως ἔκαμε τὴν ἐναπαιτουμένην διόρθωσιν, κατὰ ἀρέσκειαν, τὰ δὲ διατρέξαντα ἔξοδα ἐπεμετρήσαμεν ἡμεῖς ἐκ τοῦ ἱεροῦ Κοινοῦ, περίπου τὰ ἐννέα πουγκία. Εἶτα εἰσοικισθεὶς ἀνεπαύετο, καίτοι οὐχ ἡδέως ὁρώμενος παρά τε τῶν αὐτοχθόνων Τούρκων καὶ παρὰ τῆς Ἐξουσίας, ἀλλ' ἦν ὑφορώμενος.

Ἀλλὰ πῶς τὰ ἐφεξῆς ὁ κάλαμος περιγράψει, σμῆνος κακῶν αὐτόχρημα εἰληφώς; Εἴχομεν οὖν τέως οὕτω καλῶς· ἀλλὰ Κρόνιον ὄμμα ἐνσκῆψαν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς πάντα παρέτρεψε τὰ καλὰ καὶ ὑπόθεσιν ἡμᾶς τραγῳδίας ἀνέδειξεν. Ὁ ἐκλαμπρότατος αὐτὸς κόνσολας κύριος Γεώργιος Μόστρας ἀνέβη ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα συνεορτάσαι ἡμῖν ἐν Ἱερουσαλὴμ μετὰ πάσης τῆς οἰκογε-

νείας αὐτοῦ, καὶ κατῳκίσθη ὑφ' ἡμῶν εἰς τὸ καταντικρὺ σχολεῖον, ὡς εὐρύχωρον καὶ ἀνάλογον αὐτῷ· μετὰ δὲ τὴν ἑορτὴν ἤψατο τῆς εἰς τὰ ἴδια ὁδοῦ. Ἅμα ὁποῦ εἰσῆλθεν εἰς Ἰόππην, πᾶσα ἡ πόλις ἐφώρμησε κατ' αὐτοῦ μανιωδῶς ἐπιβοῶντες, ὅτι οὐκέτι ἐπιτρέπεται αὐτῷ ἡ ἐνοίκησις εἰς τὸ μοναστήριον, ὅτι ὁ τόπος ἐκεῖνος ἀναλογεῖ τοῖς στρατιώταις· ἕλκοντες δὲ αὐτὸν ἀτίμως καὶ μεθ' ὕβρεων ἀπήγαγον εἰς οἶκον Ἀρμενιακόν· ὁμοίως καὶ πᾶσαν τὴν αὐτοῦ οἰκογένειαν· τὸ δὲ στράτευμα πάλιν εἰσῳκίσθη ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἐπὶ φυλακῇ τῆς πόλεως, διὰ τὴν διαφημισθεῖσαν τοῦ γένους ἡμῶν ἐπανάστασιν· ἐφ' ᾧ καὶ ἐν τῇ καταβάσει τῶν προσκυνητῶν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ πολὺς λόγος καὶ ἔρευνα περὶ ἁρμάτων ἐγένετο καὶ τὰ πάντα τυραννικῶς διενεργοῦντο. Ὁ δὲ κόνσολας τότε στρατηγήματι χρησάμενος κατεσοφίσατο τοὺς Τούρκους καὶ ἔφυγεν· ὁ δὲ ἡγεμὼν πραγματικῶς ἔδειξε τὴν φύσιν τὴν βάρβαρον, καὶ ἡ θέλησις αὐτοῦ ἡ ἄλογος νόμος ἐγίνετο πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ὀρθοδόξοις· ὅθεν οὐδὲν εἶδος κακοῦ ἔμεινεν ἀνενέργητον. Ἀτιμίαι, ἁρπαγαί, ἀδικίαι, φυλακαί, δημεύσεις, ῥαβδισμοί, ἐξομώσεις καὶ τὰ λοιπὰ καθ' ἡμῶν καὶ κατὰ τῶν ἡμετέρων διενεργοῦντο. Τότε καὶ τὸν γηραιὸν καὶ γεραρὸν ἅγιον Πτολεμαΐδος κύριον Ἀθανάσιον ἐν φυλακῇ κατέθετο καὶ ἀπεγύμνωσεν αὐτόν, τεσσαράκοντα χιλιάδας γροσίων ἀπαιτῶν παρ' αὐτοῦ· καὶ τὰ ἀρχιερατικά του ἀφήρπασε καὶ τὴν μίτραν, καὶ οὕτως ἀτίμως ἐσύροντο ἐν ταῖς τῶν ἀνιέρων χερσὶ τὰ ἱερὰ καὶ τίμια καὶ ἐνεπαίζοντο, ὡς ἐπὶ σκηνῆς. Ἐν τοσούτῳ καὶ ὁ ἤδη διορισθεὶς Σαμ-βαλησὶ Δερβίς-πασσας οὔπω ἐποιήσατο τὴν θριαμβευτικὴν αὐτοῦ εἴσοδον εἰς Δαμασκόν, καὶ ἰδοὺ παρ' αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς πουγιουρτιὰ ἀλλεπάλληλα καὶ ἀπαιτήσεις χρηματικαί, ἡ δὲ ποσότης πουγκία χίλια, καὶ ἐν τούτοις ἐπιμονὴ ἄκαμπτος καὶ ἀπειλαὶ ἀνελεήμονες. Τότε δὴ τότε ἦν ἰδεῖν τοὺς πάντας νενεκρωμένους, μᾶλλον δὲ ἐκ τῆς ὑπερβαλλούσης λύπης καὶ φόβου τοὺς πάντας παραφρονήσαντας, αἰσθήσεως ἐστερημένους καὶ ὡς λίθους γεγονότας. Μόνος ἤγετο, ἀπήγετο, ἐσύρετο, παρεσύρετο εἰς τοῦ μολλᾶ, εἰς τοῦ μουσελλήμη, εἰς τοῦ μουφτῆ, εἰς τὸν νακίπη καὶ εἰς τοὺς ἄλλους δυνατοὺς ὁ κατ'

εὐκληρίαν πάντων ἡμῶν ἐπιτροπεύων κύριος Προκόπιος Ναζιανζηνός, λέγων, ἀντιλέγων, ὑπεραπολογούμενος, δεόμενος, δακρυρροῶν, τὰ δίκαια ἡμῶν ἐξιστορῶν, ἐν μέρει δὲ καὶ ἐπιμένων τῇ ἡμῶν ἀθωότητι, πεποιθὼς πάντως τῇ περὶ ἡμᾶς ὑπερτάτῃ θείᾳ προνοίᾳ, καὶ οὕτως ἀπεκόπη συγκαταβατικώτερον ἡ ἀπαίτησις εἰς 260 πουγκία διὰ τὸν πασσᾶ καὶ 30 πουγκία διὰ τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ μουσελλήμ, τὸ κάκιστον καὶ ἄπληστον θηρίον, τὸ πολύμορφον καὶ ἄθρησκον καὶ ὅλως χριστιανομάχον (ἐπεὶ ἦν ἐξ Ἑβραίων)· ὅστις καὶ τὰ δεινὰ ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἐπηύξανε διὰ τῶν πολυπλόκων αὐτοῦ τρόπων, χρηματολογῶν παρ' ἡμῶν ἀφειδῶς καθ' ἑκάστην ἐπὶ μικρᾷ προφάσει καὶ τῷ τυχόντι ἀκούσματι· ὅστις ἐκαινολόγει καὶ ἐσπορμολόγει [ὅ τι ἤθελεν], σκοπούμενον ἔχων τὴν ἀναστάτωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐπανάστασιν τοῦ πλήθους, διὰ νὰ καταπατήσῃ εὐκαίρως καὶ ἀφόβως τὸ ἱερὸν ἡμῶν μοναστήριον καὶ νὰ ἁφαρπάσῃ ἀφ' ἡμῶν θησαυρούς, οὓς ὀνειροπολῶν ἐφαντάζετο· καὶ ἐγγὺς ἦν τοῦ γενέσθαι τὸ κακόν, εἰ μὴ ὁ ἅγιος Θεὸς ἐνέβαλε διαφωνίαν ἐν μέσῳ αὐτοῦ τε καὶ τῶν δυναμένων καὶ τὰ πρῶτα φερόντων ἐντοπίων, πρὸς οὓς περίπου τὰς 60 χιλιάδας γρόσια διανομὴ ἐγένετο τούτου ἕνεκα. Ἐν πᾶσι τούτοις ἡμεῖς ἦμεν εὐχαριστίαν ἀναπέμποντες τῷ Κυρίῳ, μάλιστα δὲ καὶ πρὸ πάντων, ὅτι ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἤρξαντο τεχνουργεῖσθαι καὶ μηχανεύεσθαι μετὰ τὴν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ κατάβασιν καὶ ἀπὸ Ἰόππης ἀπόπλευσιν τῶν προσκυνητῶν. Τί ἆρα ἡμῖν οὐκ ἂν ἐγένετο, εἰ ἔτυχον ἐνδημοῦντες οἱ προσκυνηταί; εὔδηλον πᾶσι τοῖς εἰδόσι τῶν κρατούντων τὴν ἀπληστίαν.

Οὔπω παρῆλθεν ἑβδομὰς καὶ πάλιν ἡμεῖς μετάπεμπτοι εἰς τὸ Ἀρχεῖον, καὶ πάλιν ἀπειλαὶ καὶ ὕβρεις, ὅτι ἐσμὲν ἀποστάται καὶ συναποστάται, καὶ ὅτι ἀπειθεῖς καὶ δόλιοι τῷ κραταιοτάτῳ ἡμῶν καὶ πολυχρονίῳ ἄνακτι, καὶ ὅτι ἔχομεν κεκρυμμένους Ῥώσσους στρατιώτας ἔνδον τοῦ μοναστηρίου πέντε χιλιάδας! Ὅθεν αὖθις παρ' ἡμῶν ἀπαιτήσεις ἀρμάτων, ξιφῶν καὶ κόνεως πυρίτιδος· ἅπερ οὐ μόνον τότε παρ' ἑαυτοῖς οὐκ εἴχομεν, ἀλλ' οὐδὲ ἔσχομεν ποτέ, ἀλλ' οὐδὲ εἴδομεν· τί γὰρ κοινὸν τούτοις καὶ ἡμῖν, οἵτινες ἓν μό-

νον ἅρμα οἴδαμεν καὶ αὐτὸ πλουτοῦμεν, τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου, καὶ ἐν τούτῳ καυχώμεθα; Ἀνατρέψαντες οὖν τὰς ἀνωτέρω συκοφαντίας καὶ ἱκανῶς ἀπολογηθέντες ἀπεδείξαμεν τὴν ἡμῶν ἀθωότητα· ἀλλ' αὐτός τε καὶ οἱ παρ' αὐτῷ διέκειντο πρὸς τὰ λεγόμενα ὡς ὄνος εἰς λύραν, ἐπεὶ τὸ σκοπούμενον ἦν αὐτοῖς πάλιν ἀπαίτησις καὶ πάλιν χρηματολογία, καὶ ἵνα οὕτω λάβωμεν τὴν ἀθῴωσιν ἡμῶν καὶ τὴν περὶ τῆς ἀθῳώσεως ἡμῶν κοινὴν μαρτυρίαν ἐνσφράγιστον παρά τε τῆς Ἐξουσίας καὶ Κρίσεως καὶ τῶν ἐντοπίων, ὅπερ ἡ γλῶσσα αὐτῶν οἶδε καλεῖν ἀρζ-μαγζάρι. Τί οὖν ἔδει ποιῆσαι; αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἐνάγοντες, αὐτοὶ ἦσαν καὶ οἱ κριταί. Ὅθεν τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ἐφήμερον γοῦν πραγματευόμενοι, ὡσαύτως καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ ὀρθοδόξων, ἐκλίναμεν τὸν αὐχένα καὶ ὑπεσχέθημεν οὐ τὴν ὅλην, ἣν ἐπρόβαλον ἡμῖν, ποσότητα, ἀλλὰ τὸ τεταρτημόριον, ἤτοι πουγκία 250 διὰ τὸν χαζνέ, καὶ σχεδὸν ἄλλα τόσα τοῖς ἄλλοις, ἀπὸ μικροῦ ἕως τοῦ μεγάλου διανομή· ὅπερ ἀσύνηθες παρ' αὐτοῖς, ὁπόταν κάμῃ ἀπαίτησιν ὁ πασσᾶς, νὰ συμμετέχωσι καὶ αὐτοὶ δι' ἰδιαιτέρας διανομῆς. Καὶ τούτων οὕτω γενομένων αὖθις ἦμεν εἰς ἑτέρους ἀγῶνας καὶ κινδύνους περὶ τῆς κοινῆς μαρτυρίας, εἴτουν ἀρζ-μαγζαρίου, ὅτι τοῦτο οὐκ ἀπεδίδετο ἡμῖν, εἰ μὴ διὰ καταβολῆς ἄλλης γροσίων ἑκατὸν χιλιάδων· δι' ὃ πᾶσα ἡ προκαταβληθεῖσα καὶ ἡ πρὸ μικροῦ καταμέτρησις εἰς μάτην ἀπώλοντο. Ἀλλ' οὐδὲ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐκτὸς ἦμεν τοῦ κινδύνου, καὶ οὐδὲν ἄρα ἦμεν πεποιηκότες, εἰ μὴ καὶ ταῦτα προσεπεμετροῦντο· διὸ ὑπεσχέθημεν καὶ ταῦτα, ἵνα λάβωμεν τὴν ἀθῴωσιν ἡμῶν τὴν ἐμμάρτυρον, ὅ ἐστι τὸ ἀρζ-μαγζάρι· ἀλλ' ὄντως "ἐγγὺη πάρα δ' ἄτη"· οὕπω γὰρ ἐσπέρα ἐγένετο καὶ παρεγένοντο ἡμῖν οἱ πράκτορες δεινοὶ καὶ οἱ ἀπαιτηταὶ ἀμείλικτοι καὶ ἀδυσώπητοι καὶ ὅλως φοβεροὶ καὶ ἀπειλητικοί, τοῖς δάκρυσιν ἡμῶν τυφλώττοντες, ταῖς δὲ παρακλήσεσιν ἡμῶν κωφεύοντες, τὰ δὲ ἀνύπαρκτα καταλέγοντες καὶ ἐπαπειλοῦντες, καὶ ἠρώτων ἡμᾶς διὰ τί προσποιούμεθα ἀνέχειαν, τί οὐκ ἀνοίγομεν τοὺς θησαυροὺς πρὸς διανομὴν αὐτοῖς καὶ ἡμῶν σωτηρίαν, ἀλλὰ κρύπτομεν αὐτοὺς διὰ τοὺς ἀποστάτας; οἱ δὲ δημόται καὶ οἱ στρατιῶται ὑποκινούμενοι

παρὰ τῶν πρωτίστων ἔνοπλοι ἦσαν περιιόντες τὰς ἀγοράς, τὰς ἀγυιάς, τοὺς δρόμους, βοῶντες καὶ ἐπιβοῶντες πᾶσι τοῖς παροῦσιν, ὅτι "σήμερον κατασφάξομεν τοὺς Ῥωμαίους, τοὺς ἐπιβούλους, τοὺς ἀποστάτας, τοὺς πλουσίους, τῶν ὁποίων καὶ μία κανδήλα ἀπὸ τὰς σταλείσας παρὰ τῆς Ῥωσσίας ἀρκεῖ εἰς τὸ νὰ ὑπερπλουτήσῃ ἡμᾶς". Καὶ ἡμεῖς τοίνυν διά τε τὴν ἀνέχειαν, διά τε τὰς ἀλλεπαλλήλους ἀπαιτήσεις τῶν τυράννων, ἀφ' οὗ πρότερον εἷς καθ' εἷς φέρων κατέβαλεν εἰς τὸ Κοινὸν πᾶν ὅ τι εἶχε διὰ τροφὴν καὶ γηροκόμησιν ἑαυτοῦ (δὶς δὲ ὁ τοιοῦτος ἔρανος ἐγένετο δι' ἀφορισμοῦ, κοινῇ ἀπ' ἐκκλησίας ἀναγνωσθέντος), ἔγνωμεν πάντα τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῶν λοιπῶν μοναστηρίων διαλῦσαι καὶ διαχωνεῦσαι (ὃ δὴ καὶ ἐγένετο, ἐπεὶ οὐκ εἴχομεν παρ' οὐδενὸς δανεισθῆναι, ὅτι οὐδεὶς ἦν ἡμῖν ὁ πιστεύων καὶ δανείζων), καὶ οὕτως ἐπιτομωτέραν εὕρομεν τὴν ἡμῶν σωτηρίαν ἅμα καὶ ἡσυχίαν, καίτοι ἐφήμερον. Ἀλλ' ἐπεὶ οὐδέποτε τὰ πρόβατα τοῖς τοῦ λύκου λόγοις πιστευτέον, ἔδοξεν ἡμῖν συμφέρον κρυφίως δι' ἀναφορᾶς γνωστοποιῆσαι ταῦτα πάντα τῷ τὴν σατραπείαν ἀνεζωσμένῳ τέως τῆς Δαμασκοῦ Δερβίς-πασσᾶ καὶ ἴσως τύχομεν τῆς εὐμενείας αὐτοῦ καὶ συγκαταβάσεως· ὃ δὴ καὶ ἐγένετο. Ἀλλ' ἄνθρακες ἡμῖν ὁ θησαυρὸς, τὸ τῆς παροιμίας, ἐπεὶ αὐτὸς μὲν ἔγραψεν εἰς Ἱερουσαλὴμ τῷ τυραννοῦντι ἡμῶν τὰ ὑπὲρ ἡμῶν ὀνειδίζων, ἐπιπλήττων καὶ ὁδηγῶν μετρίως, ἵνα φέρηται πρὸς ἡμᾶς [ὡς δεῖ]· ὁ δὲ τύραννος (ἦν δ' αὐτὸς ὁ ἐξ Ἑβραίων Σουλεϊμὰν-ἐφένδης ὁ κάκιστος) ἐξεμάνη καθ' ἡμῶν· ὁμοίως καὶ πάντες οἱ ἐντόπιοι ἐφένδιδες, ὧν πρωτεύει ὁ Ὠμαρ-ἐφένδης· ἐξεμάνησαν δὲ ὑποπτευθέντες, ὅτι κατ' αὐτῶν ἐγράψαμεν. Τότε δὴ τότε καθ' ἡμῶν θύελλαι καὶ τυφῶνες καὶ βρασμὸς θαλάσσης, οἷον οὐδ' ἡ τρίαινα αὐτοῦ τοῦ Ποσειδῶνος ἐξισχύσαιτο ἂν διεγεῖραι· ὁ δὲ κίνδυνος ὅλως ἐξεμερίσθη ἰδίως διὰ συκοφαντίας καὶ προδοσίας κακοῦ τινος θηρίου φθονεροῦ κατὰ τοῦ ἄριστα ἐπιτροπεύοντος κυρίου Προκοπίου Ἀράπογλου· ὄντινα καὶ μετεκαλέσαντο εἰς τὸ Ἀρχεῖον, κοινῇ πάντων συνηγμένων· ὄντινα μετὰ μυρίας ὕβρεις καὶ ἀτιμίας, ἃς ἐξέμεσαν κατ' αὐτοῦ, μικροῦ καὶ ἀγχόνῃ

παρέδωκαν, εἰ μὴ Θεὸς ἄνωθεν ἱλέῳ τῷ ὄμματι ἐπέβλεπεν ἐπ' αὐτόν, ἐπεὶ ἐκτενὴς δέησις καὶ παράκλησις μετὰ δακρύων ἐγίνετο ἔμπροσθεν τῆς θαυματουργοῦ ἁγίας εἰκόνος τῆς Κυρίας ἡμῶν. Ὅτε δὲ ταῦτα ἐνεργοῦντο, ἦν ἑσπέρα τῆς ζ' τοῦ μηνὸς ἰουλίου καὶ παραμονὴ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Προκοπίου, ἔτος δὲ ,αωκα'· τότε καὶ τῆς ἐπιτροπικῆς αὐτὸν καθεῖλον καὶ ἡμεῖς αὐτοῖς συγκατενεύσαμεν, τὸ ἀκίνδυνον αὐτῷ πραγματευόμενοι, εἰδότες ὅτι πυρὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται, καὶ τὸ τῆς παροιμίας "ἑνὶ γὰρ συνέχεσθαι κρεῖττον, ἢ δυοῖν κακοῖν". Ὅθεν πάλιν τοῖς ἁλιτηρίοις προσφοραὶ διαφόρων εἰδῶν καὶ πάλιν χρήματα ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν πεντῆντα χιλιάδας. Ἐν ταύτῃ τῇ περιστάσει ὁ Ὠμαρ-ἐφένδης μόνος ἔλαβεν γρόσια 75000. Ταῦτα πάντα συνέβησαν ἀπὸ α' μαΐου ἄχρι ἰουλίου ὑστάτης· ὥστε ἐν τριμηνίᾳ ἀπεγυμνώθημεν καὶ ὑπεργυμνότεροι γεγόναμεν, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου ἤμεν στερούμενοι, καὶ ἐγένετο γνωστὸν τοῖς πᾶσι· δι' ὃ καί τινες τῶν χωρικῶν, τῶν λεγομένων σέχιδων, οἶκτον λαβόντες περὶ ἡμᾶς φέρουσι σῖτον αὐθόρμητοι εἰς τὸ ἱερὸν μοναστήριον, πρὸς διατροφὴν ἡμῶν (καὶ τοῦτο ἄρα οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' εὐδοκίᾳ θείᾳ), καθάπερ πάλαι ὁ κόραξ τῷ προφήτῃ Ἠλίᾳ, τὴν δὲ τιμὴν τοῦ σίτου (ἐπεὶ οὐκ ὀλίγος ἦν, ἀλλ' ὑπὲρ τοὺς διακοσίους μεδίμνους) καὶ τὰ ἀγωγιάτικα εἰς τὸ μέλλον λήψεσθαι ἔλεγον, ἣν Θεὸς διδῷ.

Ἐν τούτοις οὖν καὶ τοῖς τοιούτοις ὄντες ἐπραγματεύθημεν καὶ τὴν ἀθῴωσιν τοῦ κοινωφελῶς τε ἅμα καὶ θεοφιλῶς ἐπιτροπεύοντος κυρίου Προκοπίου (ἐπεὶ μετά τινων κἀγὼ αὐτὸς ἀπῆλθον εἰς τὸν Ὠμαρ-ἐφένδην καὶ μετὰ παρρησίας ἐλάλησα τὰ δέοντα), καὶ οὕτως ἐγνώσθη πάλιν παρ' αὐτῶν τῶν αἱμοβόρων ἐπίτροπος ὁ μηδέποτε παρ' ἡμῖν εἰς ἀγνώστων τάξιν γενόμενος· πλὴν ἀλλὰ τὰ βαλάντια αὐτῶν οὐκ ἦσαν ἀνόμοια τῷ τῆς Δαναΐδος πίθῳ. Διὰ τοῦτο πάλιν ψιθυρισμοὶ καὶ πάλιν ὑποψίαι καὶ αἰτιάσεις καθ' ἡμῶν καὶ κοινὴ τῶν ἐπαράτων ἀπόφασις τοῦ νὰ εἰσοικισθῶσιν ἐν τοῖς ἡμετέροις μοναστηρίοις ἔνοπλοι στρατιῶται πρὸς φύλαξιν οὐχ ἡμῶν, ἀλλ' ἑαυτῶν, ἐπεὶ οὐκ εἴχομεν παρ' αὐτοῖς τὰ πιστά, ὡς ἀποστάται! Καὶ ἰδοὺ ἡμῖν πάλιν κακὰ καὶ πάλιν χρηματικαὶ ἀπαιτήσεις, πρὸς μεταβο-

λὴν τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως, καὶ ἡ καταβολὴ γρόσια 25000, καὶ οὕτω κατηργήθη τὸ μελετώμενον. Ἀλλ' ἐπεὶ καὶ πρό τινων χρόνων καταχρήσει τῶν κρατούντων καὶ κουφότητι τῶν τὰ καθ' ἡμᾶς ἐξοικονομούντων ἀπεπληρώνοντο ἐκ τῆς κάσας τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν Κοινοῦ γρόσια 30000, ἐπὶ λόγῳ χαρατζοχαρτίων διὰ πάντας τοὺς ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ πέριξ ὀρθοδόξους, ἐγένετο κοινῇ σκέψις, ὅπως τὸ τοιοῦτον ἀνατραπῇ, ὡς ἄδικον, οὐ μόνον πολιτικοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐκκλησιαστικοῖς νόμοις ἐξεταζόμενον· καὶ γὰρ ἕκαστος ἀποδότω τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καθὰ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ὁ ἴδιος ἀπέδωκε. Δι' ὃ καὶ γράψαντες πρὸς τὸν μακαριώτατον ἡμῶν κύριον Πολύκαρπον περὶ τούτου, ἀπεστάλη ἡμῖν δι' αὐτοῦ ὑψηλὸς προσκυνητὸς βασιλικὸς ὁρισμός, τῆς ῥηθείσης καταχρήσεως ἀνατρεπτικός· ὅστις διὰ νὰ ἐνεργηθῇ, ἔλαβον παρ' ἡμῶν διὰ τὸν χαζνὲ τοῦ ὕψους του γρόσια 30000· ἔλαβε δὲ καὶ δι' ἑαυτὸν ὁ τύραννος ἐκεῖνος Σουλεϊμὰν-ἐφένδης γρόσια 50007, καὶ οἱ παραδυναστεύοντες ἀναλόγως. Ἀλλ' ὁ ἐπάρατος οὐ διέλαθε τὴν θείαν δίκην· δι' ὃ καὶ προσέκρουσε τῷ Ἀπτουλλᾶ-πασσᾷ τῷ εἰς Ἄκρι· ὃ δὲ κατεγράψατο εἰς Βασιλεύουσαν πρὸς τοὺς δικαιοτάτους καὶ φιλανθρώπους κρατοῦντας, παρ' ὧν καὶ ἐστάλη ἡ ἔξωσις αὐτοῦ αἰφνιδίως, καὶ καθηρέθη μετ' ὀργῆς τῇ ιή τοῦ ὀκτωβρίου, καὶ οὕτως ἐκ θείας προνοίας εὑρέθημεν ἔξω τῶν ὧν νύκτα καὶ ἡμέραν καθ' ἑαυτὸν ἐφαντάζετο κακοτήτων ἐναντίον ἡμῶν, πρὸς ἃς καὶ ἀμπωθῆσαι ἡμᾶς ἔσπευδε· δι' ὃ καὶ τὰ σωτήρια ἦμεν ᾄδοντες τῷ σωτῆρι Θεῷ, εὐχαριστοῦντες τῇ ὑπὲρ ἡμῶν ἵλεων ἀπεργαζομένῃ [Κυρίᾳ] τὸν δίκαιον θυμόν, τὸν καθ' ἡμῶν, τοῦ δικαίου κριτοῦ καὶ μονογενοῦς αὐτῆς υἱοῦ· καὶ ἀπεπληρώθη καὶ ἐν ἡμῖν τὸ προφητικὸν λόγιον· "τὸ ἑσπέρας αὐλισθήσεται κλαυθμὸς καὶ εἰς τὸ πρωὶ ἀγαλλίασις".

Ἀνέλαβεν οὖν ἄλλος τὴν ἀρχὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐκ διαμέτρου διαφέρων τοῖς τρόποις τοῦ ἐξωσθέντος ἐκείνου ἐξωλεστάτου, καὶ ἡμεῖς ἦμεν ἐν ἀνέσει. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ ἰδοὺ στέλλεται ἀπὸ Δαμασκοῦ παρὰ τοῦ Δερβίς-πασσα ἓν πουγιουρτί, περιέχον τὴν ἔννοιαν τοῦ πρὸ μικροῦ ἀπὸ Βασιλευούσης σταλέντος

27 Ψαλμ. κθ', 6.

βασιλικοῦ φερμανίου οὕτως· «Οἱ Ὀθωμανοὶ ὀφείλουσι νὰ ἐπαγρυπνῶσιν εἰς τὰ κινήματα τῶν Ῥωμαίων, ὅτι πάντες εἰσὶ συστηματικῶς ἐκ συμφώνου ἐχθροὶ τῆς βασιλείας ἅμα καὶ τῆς αὐτῶν πίστεως». Ὅθεν πάλιν θροῦς καὶ πάλιν βουλαὶ καθ' ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς ἐν ταραχῇ· κατέπαυσαν ὅμως τάχιστα διὰ καταβολῆς χρηματικῆς τῷ ἰδίῳ μουσελὴμ γροσίων 10000, τῷ δὲ μουλλᾷ 12500 καὶ τοῖς ἄλλοις ἀναλόγως, καὶ οὕτως ἐφησυχάσαμεν μικρόν. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ πρὸ χρόνων παραχαράκται τινὲς Βηθλεεμῖται ἐν ὑπογείοις σκοτεινοῖς εἰργάζοντο τὸ τοιοῦτον [= τὸ κατασκευάζειν κίβδηλα νομίσματα], οἳ δὴ καὶ γνωσθέντες ὑπὸ τῆς Ἐξουσίας πρὶν ἁλωθῆναι ἐξέφυγον, εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἑάλω Κατόλικος ὢν τὸ θρήσκευμα, ἐσυκοφάντησεν [οὗτος] καί τινας τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἐκ τῶν πρωτίστων (οὕτως ὁδηγούμενος ἐν ὑποσχέσει τοῦ διασωθῆναι καὶ ἐκφυγεῖν τὸν ὑπὲρ κεφαλῆς κίνδυνον)· δι' ὃ πάλιν ἡμεῖς ἐναγώνιοι καὶ ἔμφοβοι, ὅτι ἔγνωμεν πόρρωθεν τὸ κακὸν καθ' ἡμῶν κινούμενον· οἱ δὲ κινοῦντες ἦσαν οἱ λεγόμενοι ἐντόπιοι ἀγιάνιδες, μᾶλλον δὲ ἀβάνιδες (= συκοφάνται). Ὅθεν ἐμμέσως τε καὶ ἀμέσως πολλὰ εἰπόντες καὶ πολλὰ ἀκούσαντες, τέλος διὰ τεσσαράκοντα καὶ πέντε χιλιάδων γροσίων εἰς τὸν χαζνὲ καὶ διὰ δεκαπέντε χιλιάδων εἰς διανομὴν παρεγραψάμεθα καὶ ταύτην τὴν συκοφαντίαν τῇ ιη' τοῦ δεκεμβρίου.

Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἰανουαρίου τοῦ ,αωκβ' ὁ ἐνδοξότατος Μούσα-ἐφένδης Κιαπὲ-μουλασὶ γενόμενος καὶ ἀπὸ Βασιλευούσης διὰ Δαμασκοῦ διερχόμενος, ὡσαύτως καὶ διὰ Ἱερουσαλήμ, ἵνα φθάσῃ εἰς Αἴγυπτον κἀκεῖθεν εἰς τὸ μανσοῦπί του, ὅτε ἔφθασεν εἰς Δαμασκόν, διημέρευσεν ἐκεῖ παρὰ τῷ ὑψηλοτάτῳ χατζῆ-Μεχμὲτ-Δερβίς-πασσᾷ. Εἶτα φθάσας ἐκεῖθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ διέτριψεν ἡμέρας ἱκανάς, ὡς ἀπ' ἀρχῆς Ἱεροσολυμίτης, ἵνα ἐπισκεφθῇ τοὺς ἑαυτοῦ συγγενεῖς καὶ ἀναγνωρισθῇ μετὰ τῶν αὐτοῦ πατριωτῶν. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν διεμηνύσατο ἵνα ἀπέλθῃ τις ἐξ ἡμῶν πρὸς αὐτόν· ὃ καὶ ἐγένετο· ἐν δὲ τῇ ὁμιλίᾳ ἔδειξεν ἡμῖν δύο πουγιουρτιὰ τοῦ πασσᾶ, καὶ ἐν μὲν τῷ ἑνὶ εἶχε καθ' ἡμῶν ἐγκλήματα ἀνύπαρκτα, ὅμως ἄξια θανάτου (ὁ νοῶν νοείτω), ἐν δὲ

τῷ δευτέρῳ πουγιουρτὶ ὅτι κρυφιοτρόπως νὰ μετρήσωμεν γρόσια ἑκατὸν χιλιάδας εἰς τὸν χαζνέ του καὶ τριάκοντα χιλιάδας τῷ ἐνδοξοτάτῳ Μούσᾳ-ἐφένδῃ, ὡς λύτρα καὶ ἄποινα τῆς ἡμῶν ζωῆς καὶ σωτηρίας· εἰ δὲ μή, διενεργηθήσονται καθ' ἡμῶν πάνδεινα καὶ ἀπευκταῖα. Τί ἔδει ἡμᾶς τότε ποιῆσαι; Ἔγνωμεν τὴν παγίδα· ὅθεν καὶ πρὸς ἀπαλλαγὴν κατεμετρήθησαν τὰ ἀνωτέρω γρόσια μονοήμερα, καὶ Θεοῦ συνεργοῦντος διεσώθημεν καὶ ἐγενόμεθα ἀνώτεροι τοῦ παρὰ πόδας κινδύνου. Εἶτα περὶ τὰ τέλη τοῦ φεβρουαρίου ἀπῆρεν εἰς Αἴγυπτον ὁ ῥηθεὶς Μούσα-ἐφένδης, ὅπως ἐκεῖθεν φθάσῃ εἰς ὃ ἐκληρώθη μουλαλῆκι. Ἑτέρωθεν δὲ εἴχομεν τοὺς δανειστάς, οἵτινες ἔωθεν ἄχρι τῆς ἑσπέρας διημέρευον ἔνδον τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν μοναστηρίου, ζητοῦντες τὰ κεφάλαια ὁμοῦ καὶ τοὺς τόκους. Ὑβριζον, εἵλκον ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ χιτῶνος, κατεβόων, κατηρῶντο, μυρία ὅσα κατέλεγον· ταῦτα δὲ πάντα ἦσαν ἐρεθισμοὶ καὶ διοργανισμοὶ ἐν μὲν τῇ Δαμασκῷ καὶ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ παρὰ τῶν ἐπαράτων Ἑβραίων, ἐν δὲ τῷ Ἄκρι ἦσαν ἐρεθισμοὶ τῶν Κατολίκων, ἐν δὲ τῇ Ἱερουσαλὴμ συκοφαντίαι τῶν Ἀρμενίων, ὡσαύτως καὶ ὁδηγίαι, οἵτινες ἔσπευδον ἡμᾶς ἀφανίσαι καὶ ὅλως ἐξοντῶσαι, ὅπως αὐτοὶ ἀναφανῶσι κύριοι τῶν προσκυνημάτων καὶ τοῦ Παναγίου Τάφου· ὅπερ καὶ εὔδηλον ὕστερον ἐγένετο καὶ γνωστὸν τοῖς πᾶσιν. Ἡμεῖς δὲ ἁπάντων τούτων ἕνεκα τῇ λύπῃ κατετηκόμεθα, ὁρῶντες τὰ δυστυχήματα ἡμῶν ἀπύθμενα· μάλιστα δὲ ὁ κλεινὸς Προκόπιος καὶ ὁ γραμματικὸς Ἄνθιμος, μοναχὸς Ἀγχιαλίτης, ἐβαρυστενάζομεν, τὴν θείαν ἀντίληψιν ἐπικαλούμενοι. Ὅθεν καὶ τῇ κζ' τοῦ ἰουνίου πέπτωκε νόσῳ βληθεὶς θανατηφόρῳ ὁ γραμματικὸς Ἄνθιμος, τῇ δὲ α' τοῦ ἰουλίου πέπτωκεν ὁ κλεινὸς ἐπίτροπος Προκόπιος, καὶ οὕτω διεχώρισεν αὐτοὺς ἡ νόσος καὶ μετ' ὀλίγον ὁ πολύδακρυς καὶ ἐπώδυνος θάνατος. οὓς ἄχρις ἐκείνης τῆς ὥρας οὐδὲν οὐδὲ πρὸς ὥραν διέστησεν, ἐπεὶ ὁ μὲν γραμματικὸς κατέκειτο βαρέως τὰ λοίσθια ἀποπνέων, τῷ δὲ ἐγένετο τὰ εἰς τὴν ἁγίαν Σιὼν ἐξόδια κατὰ τὴν ἡ' τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ συνωνυμοῦντος αὐτῷ ἁγίου Προκοπίου. Ἀλλὰ διὰ θείου θαύματος διεσώθη ὁ γραμματικὸς μετὰ τρίμηνον,

*

πάσχων ἐπωδύνως κατὰ τὸ στῆθος· ὁ δὲ μακαρίτης Προκόπιος αὐτὸ τοῦτο ἐγένετο, πάγκοινον λύπην καταλιπών· οὗ καὶ ἡ μνήμη μόνον οὐκ ἀστενακτὶ οὐδὲ ἀδακρυτὶ γίνεται, ὅτι μὴ τοῖς φθονεροῖς, τοῖς τὰ καλὰ βασκαίνουσι, τοῖς δὲ Ἀρμενίοις καὶ Φράγκοις ὑπόθεσις χαρᾶς (καὶ μνήμη ἑορτῆς [αὐτοῖς] ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐγένετο), οἵτινες οὐδὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἄχρι τῆς σήμερον ἀνέχονται ἀκοῦσαι. Ἀλλ' ὁ καιρὸς ἐζήτει τὸν ἀξίως διαδεξόμενον καὶ ἐπωφελῶς τὰ τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν Κοινοῦ ἐξοικονομήσοντα, ἐπεὶ ὁ ἅγιος Πέτρας, ὁ καὶ ἐπίτροπος, ἀνίκανον ἑαυτὸν ὡμολόγει διὰ τὰ γηρατεῖα, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ ἀνείδεον εἶναι τῆς ἀραβικῆς γλώττης· δι' ὃ κοινῇ γνώμῃ ἐγένετο ἐκλογὴ ἐπὶ τὸν πανιερολογιώτατον ἅγιον Ναζαρὲτ κύριον Δανιὴλ τὸν ἀπὸ Σμύρνης, ἵνα συνεπιτροπεύῃ τῷ ἁγίῳ Πέτρας κυρίῳ Μισαήλ, καὶ ἅμα ἐγράψαμεν τῷ μακαριωτάτῳ ἡμῶν δεσπότῃ κυρίῳ Πολυκάρπῳ εἰς Βασιλεύουσαν, ἀναφέροντες πάντα· τῇ δὲ κε' τοῦ νοεμβρίου ἐδεξάμεθα τὰ ἀποκριτικά, ἐν οἷς ἐπεψηφήσατο ἡ μακαριότης του τὸν ἅγιον Ναζαρὲτ συνεπιτροπεύειν τῷ ἁγίῳ Πέτρας.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ὀκτωβρίου κηρύττεται πόλεμος κατὰ τοῦ εἰς Ἄκρι ἀποστάτου τῆς βασιλείας Ἀπτουλλᾶ-πασσα· στρατάρχης διορίζεται ὁ Σσαμ-βαλησὶ Δερβίς-πασσας, καὶ ἰδοὺ πάλιν χρηματικαὶ ἀπαιτήσεις λόγῳ βοηθείας· ἀπαιτεῖ καὶ λαμβάνει παρ' ἡμῶν γρόσια 35000. Εἰς τὴν τούτων ἐξοικονόμησιν οὐκ ὀλίγον ἐκοπίασεν ὁ ἤδη εὐκλεῶς συνεπιτροπεύων ἅγιος Ναζαρέτ· ἐφ' ᾧ καὶ ἐλάβομεν μικρὰν ἄνεσιν καὶ ἀφορίαν, καίτοι μόνον τὰ θρυλλούμενα τρόπαια τῶν Ἑλλήνων ὡς ὁμογενῶν ἡμῶν ἱκανά εἰσιν ἔχειν ἡμᾶς ἐμφόβους. Θεὸς εἴη μετ' αὐτῶν. Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, συνέβη γενέσθαι καὶ ἔκλειψιν σελήνης ὁλικῆς, ἥτις τοῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ ἀχαλινώτοις χαλινὸν ἐνέβαλε καὶ φόβον ἐνέσπειρεν, ὡς δεισιδαίμοσι καὶ παρεξηγηταῖς τῶν φαινομένων, καὶ ἐπεβόων ἐξομολογούμενοι· "Διὰ τὰ ἄδικα, ἃ ἐποιήσαμεν κατὰ τῶν καλογήρων, ὠργίσθη ἡμῖν ὁ Θεός". Συνέβη δὲ ἡ ἔκλειψις τῷ ,αωκγ', ἰανουαρίου ιδ', πρὸς τὸ ἑσπέρας τῆς Κυριακῆς. Εὐθὺς ὁποῦ προέκυψε τοῦ ὁρίζοντος ἡ σελήνη, ἐπαρατηρήθη, ὅτι ἦν ἀνεπαισθήτως ἐκλείπουσα· κατ' ὀλίγον δέ, ἐν διαστήματι ὥρας μιᾶς καὶ λεπτῶν εἴ-

κοσι, ὅλη ἐξέλιπε καὶ σκότος ἐγένετο βαθύτατον· μόνον δὲ ὁ κύκλος αὐτῆς ἐφαίνετο φαιός· διέμεινε δὲ οὕτως ἐν διαστήματι ὥρας μιᾶς καὶ λεπτῶν τεσσαράκοντα, καὶ πάλιν ἤρξατο φωτίζεσθαι, ὥστε ἐν ὥρᾳ μιᾷ καὶ λεπτοῖς εἴκοσιν ἀνεφάνη πανσέληνος. Ἀλλ' ἐπεί, κατὰ τὸν Ξενοφῶντα, πόλεμος οὐ νενομισμένα σιτεῖται, ἐγένετο διὰ τὴν εἰς Ἄκρι ἐκστρατείαν πρόωρος καὶ ἡ τοῦ ἐτησίου φόρου ἡμῶν ἀπαίτησις, περίπου τὰς 70000 γρόσια, καὶ ἔτι γρόσια 10000, τὰ συνήθη καφάρια τῶν προσκυνητῶν, καίτοι μηδενὸς ἐλθόντος προσκυνητοῦ, καὶ ἦμεν οὕτω στενοχωρούμενοι· ὥστε μὴ εὐποροῦντες ποθὲν ἐλάβομεν καὶ τὰς κανδήλας τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου καὶ τῆς ἁγίας Γεθσημανῆς καὶ ἁγίας Βηθλεὲμ καὶ Ἰόππης καὶ τῶν ἄλλων μοναστηρίων, καὶ καθήκαμεν εἰς χωνευτήριον καὶ οὕτως ἀπεδώκαμεν τὰ ζητούμενα. Ἀλλ' ἰδοὺ κατὰ τὴν θ' τοῦ μαρτίου ἔφθασεν ἡ ἔξωσις τοῦ Δερβίς-πασσα, ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ὄντος, καὶ ἀντ' αὐτοῦ διωρίσθη Σαλήχ-πασσας ὁ εἰς Τοκὰτ σατραπεύων, καὶ οὕτω μικρὸν ἀνεπνεύσαμεν ἀπὸ τὰς σκληρὰς ἀπαιτήσεις. Ἐν τοσούτῳ ἔφθασε καὶ ὁ εἰς Ἱερουσαλὴμ διορισθεὶς νέος μουσελήμης, ὅστις, ὡς ἔθος, ἤρξατο τὰς χρηματικὰς ἀπαιτήσεις· ἡμεῖς δὲ ἀνοικονομήτως περὶ ταῦτα ἔχοντες ἦμεν ἐν ἀμηχανίᾳ καὶ παρακαλοῦντες αὐτὸν ἵνα μακροθυμήσῃ· οὐκ ἐπείθομεν· δι' ὃ καὶ ἔγνω βίαν καθ' ἡμῶν ἐπενεγκεῖν, βίαν δὲ περὶ τὰ καίρια. Ἦμεν περὶ τὴν ἁγίαν ἑβδομάδα τῶν κοσμοσωτηρίων παθῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ αὐτὸς ἔγνω μὴ συγχωρῆσαι ἡμῖν τὴν εἴσοδον τοῦ ἁγίου ναοῦ, ἕως ἂν ἀποδῶμεν τὰ ζητούμενα. Ἀποροῦντες οὖν τοῖς ὅλοις καὶ λυπούμενοι, εὑρέθημεν τὸ πρωὶ αἴφνης ἐν χαρᾷ διὰ θείας ἐπισκέψεως, τῆς κατασοφιζομένης τοὺς πανούργους· ἐπεὶ οὔπω ἡμέρα ἐγένετο (ἦν δὲ ἡμέρα τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Πέμπτης), καὶ ἰδοὺ βλέπομεν προπομπὴν ἑτέρου μουσελὴμ καὶ ἔξωσιν τοῦ περὶ ἡμᾶς κακομηχάνου, καὶ οὕτω μηδενὸς κωλύσαντος ἑωρτάσαμεν χαίροντες ἐν Κυρίῳ καὶ ἀγαλλόμενοι ἔνδον τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως, ὅπου ἤλπιζον οἱ ἐπάρατοι Ἀρμένιοι νὰ πρωτεύωσι καὶ νὰ πανηγυρίζωσι μόνοι· ἐφ' ᾧ καὶ ἐλυπήθησαν καὶ κατηισχύνθησαν. Ἐν τούτοις δὲ ἐπέστη καὶ τὰ εὐαγγέλια τῆς συγ-

χωρήσεως καὶ ἀμνηστίας, ὡς ἀπὸ τοῦ πολυχρονίου καὶ κραταιοτάτου ἡμῶν ἄνακτος σουλτὰν Μαχμούτ, περὶ τὸν ἀποστατικῶς διατεθέντα Ἀπτουλλᾶ-πασσα κατὰ τὸ Ἄκρι, καὶ τοῦτο οὐκ ὀλίγης ἡμῖν χαρᾶς αἰτία ἐγένετο, ἅτε δὴ περὶ ἡμᾶς ὄντος τοῦ πολέμου καὶ γειτνιάζοντος καὶ τῶν γινομένων κατ' αὐτοῦ μᾶλλον ἡμῶν ἢ ἐκείνου καθαπτομένων καὶ κατατριβόντων. Ἀλλ' ὁ νέος πασσᾶς τῆς Δαμασκοῦ καὶ ὁ νέος τοπάρχης τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐζήτουν τὰ ἄδικα αὐτῶν δικαιώματα, ἡμεῖς δὲ ἦμεν ἐν πενίᾳ καὶ ἀπορίᾳ· ὅθεν πολλῶν ποσοτήτων πόλιτζας καὶ προεπέμψαμεν καὶ πάλιν ἤδη ἀποπέμπομεν τῷ μακαριωτάτῳ ἡμῶν δεσπότῃ. Ὁ δὲ γενναῖος ὄντως καὶ καρτερόψυχος πῶς ταύτας ἐδέχετο καὶ πῶς ἐξοικονόμει ἐν τοιούτῳ δυστυχεστάτῳ γενικῶς καιρῷ καὶ ἐν τοσούτῳ τοῦ ἡμετέρου γένους ναυαγίῳ ὁλικῷ, ἀπορίας καὶ θαυμασμοῦ ἄξιον. Θεὸς πάντως ἦν μετ' αὐτοῦ, οὗ ἡ παναλκὴς δύναμις ἐν ταῖς τῶν πιστῶν ἀσθενείαις ἐμφανὴς γίνεται καὶ τελειοῦται. Τοῦ αὐτοῦ θαυμασμοῦ ἄξιος καὶ ὁ ἤδη ἐπιτροπεύων ἅγιος Ναζαρέτ, πῶς ἐξοικονομεῖ τὴν ἄπληστον πλεονεξίαν τῶν κατοίκων ἐν τοιούτῳ καιρῷ καὶ τοσαύτην ἡμῶν ἐχόντων ἀνέχειαν.

Τῷ δὲ ,αωκδ' ἐγένετο ἀποκομισθῆναι παρά τινος τῶν τὴν κακίστην ἐμπορίαν τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων ἐμπορευομένων δύο αἰχμαλώτιδας Κρήσσας. Οἴκτῳ καμφθέντες περὶ αὐτὰς οἱ ἀδελφοὶ (ἐπεὶ πρῶτον τὸ τοιοῦτον ἐφάνη ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς) καὶ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον ἐκ τοῦ λάρυγκος ἐξαγαγόντες κατ' ἔρανον συνεπόσωσαν τὰ ζητούμενα εἰς ἐξαγοράν, καὶ κρυφιοτρόπως καταμετρήσαντες ἀμέσως ἀπέπεμψαν εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὸν κύριον Κωνσταντῖνον Τοσίτζαν διὰ γράμματος καὶ ἰδίου ἀνθρώπου· ὃ δὲ ἐδέξατο αὐτὰς καὶ ὡς φιλόχριστος φιλοτίμως προικοδωρησάμενος ἀμέσως ἀνδράσιν ἐξέδοτο. Ἠκούσθη τὸ γεγονὸς εἰς τὰ ὦτα καὶ μικροῦ δεῖν πυρκαϊὰ ἐξήφθη καθ' ἡμῶν· ἀλλὰ διὰ διανομῆς γροσίων 15000 τέλεον ἐναπεσβέσθη [1]. Ταὐτοχρόνως περὶ τὰς ιε'

[1] Ἐν τῷ κρασπέδῳ διὰ χειρὸς οὐ τοῦ συγγραφέως, ἀλλ' ἑτέρου τινός· «Ἐν ταύτῃ τῇ ἐποχῇ μᾶς ἀφήρπασαν οἱ ἐπάρατοι Ἀρμένιοι ἐν τῇ ἁγίᾳ Σιὼν τὸ τρίτον μέρος τοῦ ἡμετέρου Ταφείου, καὶ οὐδεὶς εὑρέθη εἰς τὸ ἀντιστῆναι αὐτοῖς, οὐδὲ μέχρι τοῦ γρῦ λόγον αὐτοῖς ἀντειπεῖν· οἵα ἦν ἡμῶν ἡ ἀθλιότης!»

νοεμβρίου λαΐλαψ ἀποστασίας διεγείρεται ἀπὸ τῶν πέριξ τῆς Ἱερουσαλὴμ χωρίων χριστιανῶν καὶ Τούρκων· ὁ δὲ μουσελὴμ καὶ ὁ ἐπάρατος νακίπης Ὤμαρ-ἐφένδης ἔσπευδον ἐπιφορτίσαι ἡμῖν τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ διαφόροις λόγοις καὶ τρόποις, ἵνα πάλιν χρηματολογήσωσι παρ' ἡμῶν· ἦν δὲ ἡ τῆς ἀποστασίας ἀληθὴς αἰτία, ἡ βία καὶ ὁ τυραννικὸς αὐτῶν τρόπος. Ἀλλ' εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὅτι ὁ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου μουλλᾶς ἐφάνη ἡμῶν, μᾶλλον δὲ τῆς ἀληθείας, ὑπερασπιστὴς καὶ ἀφ' ἡμῶν ἀπεκρούσατο τὴν συκοφαντίαν, καὶ οὕτω γεγόναμεν ἀμέριμνοι καὶ ἀζημίωτοι, πλὴν τῶν 7500 γροσίων, ἅπερ εἰς εὐγνωμοσύνης δεῖγμα ἐπροσφέραμεν αὐτῷ. Συνεκροτήθη ὁ πόλεμος κατὰ τῶν ἀποστατῶν, ἀλλ' οἱ ἀποστάται ἔσχον τὰ νικητήρια καὶ κατηχυμμένοι ἐπέστρεψαν πάντες ἐν Ἱερουσαλήμ. Εἶτα ἐγένοντο αἱ συνθῆκαι πρὸς ὄφελος τῶν ἀποστατῶν, ἔτι δὲ ὅπως λείψωσιν οἱ εἰς τὰ ἔξω χωρία καὶ οἱ ἐν Βηθλεὲμ παροικοῦντες ἐπὶ φυλακῇ στρατιῶται, καὶ οὕτως ἠλευθερώθη τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας Βηθλεέμ, ὅπερ εἶχον οἱ στρατιῶται κατάλυμα, καὶ ἡμεῖς ἠλευθερώθημεν ἀπὸ τὰς καταχρήσεις αὐτῶν καὶ ἔξοδα. Διὰ ταῦτα οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα ἐν τῇ κοσμοσωτηρίῳ τῶν Χριστουγεννῶν ἑορτῇ οὐκ ἐδυνήθημεν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἁγίαν Βηθλεὲμ καὶ ἑορτάσαι ἐκεῖ θρησκευτικῶς, ἐπεὶ προῦπτος ἦν ὁ κίνδυνος. Ὁ δὲ κατὰ τὴν Δαμασκὸν πασσᾶς ἐβυσσοδόμει ταῦτα πάντα καὶ κάραν νευστάζων καὶ τῷ θυμῷ πυρπολούμενος, καιρὸν ἐπιζητῶν· ἐπέστη δὲ ὁ τῆς περιόδου καιρὸς καὶ αὐτὸς ἥψατο τῆς πρὸς ἡμᾶς ὁδοῦ μετὰ στρατοῦ οὐκ ὀλίγου, ὅλος πῦρ πνέων καθ' ἡμῶν καὶ μυρία ἔτι ἀπὸ τῆς ὁδοῦ καθ' ἡμῶν ἐξερευγόμενος, καθὰ ἀνήγγειλαν ἡμῖν οἱ ἀκούοντες καὶ οἰκτείροντες ἡμᾶς· δι' ὃ ἐπέπεσεν ἡμῖν πανικὸς φόβος καὶ ἦμεν ἐν ἀπελπισίᾳ καὶ ὅλως τεθνηκότες καὶ πρὸ τοῦ θανάτου· ἀλλ' ἡ δέησις πρὸς τὸν δυνάμενον οὐκ ἀπέλιπεν. Ἀλλ' εὐλογητὸς ὁ Θεός· οὔπω περὶ τὰ μέσα τῆς ὁδοῦ ἐγένετο, οὔπω εἰς Σκυθόπολιν ἀφίκετο, καὶ ἰδοὺ ἀπὸ Πόλεως βασιλικὸς ταχυδρόμος παρρησιάζεται αὐτῷ καὶ ἐγχειρίζει τὴν παράλυσιν τῆς ἐξουσίας [αὐτοῦ] καὶ ἔκπτωσιν τοῦ θρόνου τῆς Δαμασκοῦ, καὶ οὕτως ἐπέστρεψεν ἄπρακτος καὶ

μεματαιωμένος, αἰσχύνης καὶ λύπης πεπληρωμένος. Βοῶ λοιπὸν κἀγὼ μετὰ τοῦ προφήτου Δαβίδ· "Τίς Θεὸς μέγας, ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν" κτλ.; Συνέβη δὲ ἡ ἔκπτωσις αὐτοῦ τῇ α' τοῦ μαρτίου· ἀντ' αὐτοῦ δὲ διωρίσθη ὁ εἰς Κάρσι [σατράπης], ὑπέργηρως ὤν· ὅθεν καθ' ὁδὸν εἰς τὴν Ἔμεσον κατέλιπε τὰ κῶλα. Εἶτα διωρίσθη ὁ εἰς Χαλέπι Μουσταφᾶ-πασσας Πενλής· ἀλλ' ἐπεὶ ἐπέστη καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐξόδου εἰς Μέκκαν τοῦ χατζίου, δρομαῖος ἀπὸ Χαλέπι μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ ἐξῆλθε καὶ ἀπῆλθε, καὶ οὕτως ἡμεῖς ἤγομεν ἡσυχίαν καὶ ἀφοβίαν. Ὅτε δὲ ἐπέστρεψεν, ὡς μὴ ὤφελε, ἰδοὺ πάλιν πουγιουρτιὰ καθ' ἡμῶν πρὸς τὸν μουσελήμ, ὑφ' ὧν κατετρυγούμεθα ἢ κατετρυχόμεθα, καὶ ἰδοὺ πάλιν ἡμεῖς ἀνήσυχοι.

Τῷ δὲ ,αωκε' ἰανουαρίου κα' ἔπεσε χιὼν βαρυτάτη, ἥτις ἐπὶ πολὺ διήρκεσεν ἀδιάλυτος ἐν ταῖς ὁδοῖς· ὡσαύτως διπλασίως ἔπεσε χιὼν τῇ β' τοῦ φεβρουαρίου, ὥστε μέχρι τῆς κ' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς εὑρίσκετο ἀδιάλυτος ἐν ταῖς ἀμφόδοις· καὶ πάλιν τῇ ιδ' τοῦ μαρτίου, ἡμέρᾳ τῆς Ἀκαθίστου· ὡσαύτως καὶ τῇ γ' ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα, ἥτις ἦν ἐσχάτη τοῦ μαρτίου· πρᾶγμα ἀσύνηθες καὶ ἄγνωστον ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἦν δ' ἄρα ταῦτα προμηνύματα τῶν ἐσομένων κακοτήτων, ἐπεὶ ὁ ῥηθεὶς χατζῆ-Μουσταφᾶς-πασσας Πενλὴς ἐξῆλθε τῆς Δαμασκοῦ, ὅπως ἐκτελέσῃ τὴν ἐτήσιον περίοδον ἢ χρηματολογίαν. Πρὶν ἢ φθάσῃ αὐτός, ἔφθασεν ἡ προσταλεῖσα αὐτοῦ παρεμβολή· οἱ δὲ τῆς προγεγονυίας ἀποστασίας ἔνοχοι καὶ ἀρχηγοὶ κενώσαντες οἴκους καὶ χωρία φυγῇ τὴν σωτηρίαν ἑαυτοῖς προεμνηστεύσαντο. Οἱ ἐλθόντες στρατιῶται εὑρόντες τὴν ἁγίαν Βηθλεὲμ κενὴν εἰσῆλθον καὶ κατῳκίσθησαν ἐν τῷ ἱερῷ ἡμῶν μοναστηρίῳ. Παρίημι σιωπῇ ὅσα κατειργάσαντο δεινὰ καὶ αἰσχρά· δύο δὲ τῶν στρατιωτῶν ἀνέβησαν εἰς τὴν στέγην τῆς ἁγίας ἐκκλησίας καὶ κατέκοπτον τὰς πλάκας τοῦ μολύβδου· ἕτερος δὲ ἐκ τῶν παρόντων εἶπεν αὐτοῖς· "Διὰ τί χαλᾶτε τὸ βακοῦφι"; οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οὐχ ὡς ἔδει, ἐπεὶ ἡ κακία δεινόν τι χρῆμα καὶ ἀπειθές· δι' ὃ καὶ ἄκοντες ὕστερον ἐπείσθησαν παραιτηθῆναι, ἐπεὶ

2 Ψαλμ. ιζ', 32.

ἀμφότεροι αὐθωρεὶ ἄνωθεν κατεκυλίσθησαν καὶ συνετρίβησαν τὰ ὀστᾶ, καὶ μετὰ δύο ἡμέρας αἰσθανόμενοι ὀδύνας βαρυτάτας ἐξέψυξαν. Τῇ δευτεραίᾳ ἡμέρᾳ ἄλλος τῶν στρατιωτῶν παρακαθήμενος τῇ θύρᾳ τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας ἐθεάσατο γυναῖκά τινα εἰσιοῦσαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ προσκυνῆσαι. Εἰσῆλθεν ὁ Σατανᾶς εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ καὶ ἐφώρμησε κατ' αὐτῆς λυσσῶν ἀσελγῶς· ἡ δέ, περιτρέχουσα τῇδε κἀκεῖσε πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ μύσους, κατέφυγεν εἰς τὸ ἱερὸν ἄσυλον, εἰς τὸ ἅγιον λέγω Σπήλαιον, τὴν ἄνωθεν ἐπικαλουμένη ἀρρωγήν· ὁ δὲ ἦν ἀναιδῶς διώκων αὐτὴν ἐπὶ πόδα, μὴ σεβαζόμενος ὁ ἀσεβὴς τὸ ἄσυλον· ἀλλ' ἔγνω καὶ ἄκων σεβάζεσθαι καὶ τοῖς ἄλλοις διδάσκαλος γέγονεν. Οὕπω ὁ ἐπάρατος εἰσῆλθε τὴν θύραν καὶ ἰδοὺ εἰς τὸ πρόθυρον πέπτωκε, παραλυσίᾳ βληθεὶς καὶ παλμῷ καὶ ἀφωνίᾳ, καὶ ἅμα ἦν ἀφρίζων, καὶ οὕτως ἡ γυνὴ ἀπηλλάγη· οἱ δὲ συστρατιῶται ἄραντες αὐτὸν ἔφερον εἰς Ἱερουσαλήμ, ὡς φόβητρον, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπεχρέμψατο τὴν μιαρὰν αὐτοῦ ψυχήν. Τῇ δὲ κ' τοῦ μαρτίου κατέπηξε τὰς σκηνὰς αὐτοῦ καὶ ὁ πασσᾶς περὶ τὰ τείχη τῆς Ἱερουσαλήμ· ἐφ' ᾧ φόβος καὶ τρόμος πᾶσιν ἐπέπεσεν· ἀλλ' ἡμεῖς ὑπερεκπερισσοῦ ἐβαρύνθημεν, καὶ τὸν ἡγούμενον τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ ὑπὲρ τὰς τετρακοσίας ἐρράβδισεν· ἐφ' ᾧ καὶ χωλὸς διέμεινε, τῶν δύο δακτύλων τοῦ ποδὸς ἀποπεσόντων· καὶ πλείω τῶν 200000 γροσίων εἰσεπράξατο παρ' ἡμων, τὰ μὲν ἐπιμετρήσαντες, περὶ δὲ τῶν πόλιτζαν ἀποπέμψαντες πρὸς τὸν μακαριώτατον. Τότε καὶ τὰ σκεύη τὰ ἱερὰ ἐνεχυριάσαμεν καὶ παρὰ ἄλλων ἐδανείσθημεν, ἐπεὶ οὐκ ἦν ἄλλως τὴν ἄδειαν ἵνα λάβωμεν, πρὸς τὸ ἑορτάσαι ἔνδον τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τὴν τῆς Ἀναστάσεως ἐπιστᾶσαν θείαν καὶ παγκόσμιον ἑορτήν. Τὰ αὐτὰ ἐπειράθησαν καὶ Τοῦρκοι καὶ Ἀρμένιοι καὶ Ἑβραῖοι καὶ Κόπται, καὶ οὕτω τῇ Παρασκευῇ τῆς Διακαινησίμου ἀπῆραν ἔωθεν· κατέλιπε δὲ εἰς Ἱερουσαλὴμ μουσελὴμ κακώτερον ἑαυτοῦ, ὅστις ἐκύκα τὰ πάντα καὶ ἐπολέμει τὴν ἁγίαν Βηθλεέμ.

Ἐπεὶ οὖν ἡ Ἱερουσαλὴμ ἐκενώθη, τῶν στρατευμάτων ὄντων κατὰ τῆς ἁγίας Βηθλεέμ, οἱ Ἱεροσολυμῖται δὲ ὄντες δυσαρεστημένοι καὶ διὰ τὰ προγεγονότα ὑπὸ τοῦ πασσᾶ καὶ διὰ τὰ ἤδη

παρὰ τοῦ μουσελὴμ ἐνεργούμενα, εὐκαιρίας δραξάμενοι κατεσοφίσαντο τοὺς ἐν Ἀκροπόλει ἐπὶ φυλακῇ διαμείναντας πέντε μόνον στρατιώτας, ἥρπασαν τὸ κάστρον καὶ ἐγένοντο κύριοι· ὁ δὲ μουσελήμης μαθὼν ἀμέσως εἰς Αἴγυπτον κατέφυγεν, οἱ δὲ στρατιῶται τῇδε κἀκεῖσε διεσκορπίσθησαν, καὶ οὕτως ἦμεν εἰρηνικώτερον διαβιοῦντες ἐν ὁλικῇ ἀφοβίᾳ καὶ ἄνευ σφοδρῶν καὶ παραλόγων ἀπαιτήσεων. Ἐν τούτοις δὲ ἐγένετο ἡμῖν καί τι ἀσύνηθες. Ὁ ἐν Βασιλευούσῃ παναγιώτατος κύριος Χρύσανθος ἐξώρισε τὸν τότε ἅγιον Δέρκων κύριον Ἱερεμίαν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Σουμελᾶ ἐν τῇ Λαζικῇ· κἀκεῖθεν δὲ μετὰ ἑξάμηνον μετῴκισεν αὐτὸν διὰ βασιλικοῦ ὁρισμοῦ εἰς τὸν Ἅγιον Σάββαν. Ὅστις διὰ τὰς καθ' ὁδὸν κακοπαθείας καὶ τὰ ὑπερβολικὰ τοῦ θέρους καύματα ἅμα τῷ καταβῆναι τοῦ ἵππου—ἦν δὲ ἡ ιθ' τοῦ αὐγούστου—κλινοπετὴς ἐγένετο· εἶτα λοιμικῇ κατασχεθείς, ἅμα δὲ καὶ τριταίῳ ῥιγώδει ἐνοχλούμενος πυρετῷ, διετέλεσεν οὕτω νῦν μὲν ἐπὶ τὸ ῥᾷον, νῦν δὲ ἐπὶ τὸ χεῖρον ῥέπων καὶ ὅλως δυσθανατῶν μέχρι τῆς ιδ' τοῦ σεπτεμβρίου· τέλος ἐνέδωκε τῇ νόσῳ, ἐπεὶ ἐκ τῆς καχεξίας ὑπέπεσε καὶ δεινῷ ἐρυσιπέλατι (κοινῶς: ἀνεμοπύρωμα), μεταξὺ παρειᾶς καὶ παρωτίδος ἐπιβρύσαντι, καὶ οὕτω τῇ κδ' τοῦ σεπτεμβρίου δέδωκε τὸν χοῦν τῷ χοῒ ἐπὶ τῆς ἁγίας Σιών, προεφοδιασθεὶς πᾶσι τοῖς τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως θείοις μυστηρίοις. Ὄντων δὲ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἐν ἀποστασίᾳ, ἐξώσθη τῆς ἀρχῆς τῆς Δαμασκοῦ ὁ Μουσταφά-πασσας, κατὰ τὸν νοέμβριον, καὶ ἀντεκατέστη ὁ Σουρρὲ-ἐμινής, ὁ ἐπιστρέψας ἤδη μετὰ τοῦ χατζικίου· ἔπειτα διωρίσθη ὁ Ἀπτουλλά-πασσας, ὅπως καθυποτάξῃ τὴν Ἱερουσαλήμ· ὃ καὶ τετέλεκε πολιορκίᾳ καὶ ἀπειλῇ, κολακείαις τε καὶ δώροις, περὶ τὴν πρώτην δεκάδα τοῦ νοεμβρίου, καὶ παρέδωκεν αὖθις εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Σαμ-βαλησί, καθὰ ἦν καὶ πρότερον. Ἀπελθόντες δὲ εἰς τὸν χαιρετισμὸν τοῦ στρατάρχου καὶ τροπαιούχου, ὅστις ὑπεδέξατο ἡμᾶς εὐμενῶς, ἠμείψαμεν αὐτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν προσφοραῖς καὶ χαρίσμασιν οὐκ ὀλίγης τιμῆς. Ταῦτα δὲ πάντα εἰς πλάτος ἀμέσως τότε ἀνεφέραμεν τῷ μακαριωτάτῳ ἡμῶν δεσπότῃ· ὃς δή, ἅτε φιλόστοργος ὢν καὶ φιλάδελφος, τῇ ῥομφαίᾳ

βληθεὶς τῆς περὶ ἡμᾶς λύπης, ἡ δὴ προσθήκη ἐγένετο ταῖς προηγησαμέναις λύπαις ἀλλεπαλλήλοις, τριήμερον νόσον νοσήσας καὶ τὰ σπλάγχνα ἐκκαιόμενος ὑπὸ τῆς χολῆς καὶ πάνυ ὀδυνώμενος, τῇ γ' τοῦ ἰανουαρίου, ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ περὶ τὸ μεσονύκτιον, τοῦ ,αωκζ' σωτηρίου ἔτους, μετέστη τῶν τῇδε, πλήρης ἡμερῶν γενόμενος καὶ εἰς βαθύτατον φθάσας γῆρας, ἐπεὶ πέντε καὶ ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἦγε τὴν ἡλικίαν· ἐφ' ᾧ τοῖς πᾶσιν ἦν ἀγαπητός, τοῖς δυναστεύουσιν αἰδέσιμος, τοῖς ἄρχουσι σεβαστός, τοῖς τοῦ ἱεροῦ κλήρου σεβάσμιος καὶ τοῖς μακρὰν περιπόθητος καὶ ἐν εὐχῆς μοίρᾳ τὴν θεωρίαν αὐτοῦ εἶχον· κατέλιπε διὰ τοῦτο καὶ τοῖς πᾶσι πένθος ἀπαρηγόρητον. Τὸ δὲ ὀξὺ τῆς ἀσθενείας οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ καιρὸν τὰ περὶ τοῦ θρόνου καὶ τοῦ διαδόχου ὡς ἔθος διατάξασθαι. Ὅθεν ὁ παναγιώτατος καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης μετὰ τῆς ἱερᾶς Συνόδου καὶ πάντων τῶν παρευρεθέντων λαμπρὰν ἐποιήσαντο τὴν ἐκφορὰν αὐτοῦ, καὶ εἰς Νεοχῶρι ἀπαγαγόντες ἐκήδευσαν ἐν τῷ μνήματι τοῦ προκατόχου αὐτοῦ, πνευματικοῦ τε πατρὸς αὐτοῦ καὶ γέροντος ἀοιδίμου Ἀνθίμου, ἀνακομιδὴν τῶν ἐκείνου ἱερῶν λειψάνων ποιήσαντες καὶ εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀποπέμψαντες· ἃ καὶ εὐλαβῶς κατετέθησαν ἐν τῷ ἐκεῖσε κοιμητηρίῳ.

Εἶτα γενικῆς συνόδου γενομένης καὶ τῶν προὐχόντων τοῦ γένους παρόντων, λόγος ἀνεκινήθη περὶ τοῦ διαδόχου, καὶ πολλῆς συζητήσεως καὶ σκέψεως ἐπιγενομένης κοινῇ γνώμῃ προεκρίθη ὁ ἀπὸ Ῥαιδεστοῦ κύριος Ἀθανάσιος ἀρχιμανδρίτης, ὁ πρὸ χρόνων εἰς Ἰβηρίαν διατρίψας ἱκανῶς καὶ κοινωφελῶς, εἶτα ἐκεῖθεν ἐλθὼν εἰς Βασιλεύουσαν καὶ ἡγουμενικῶς τοῦ ἐν τῷ Νεοχωρίῳ μετοχίου προϊστάμενος, ἱκανῶς τε καὶ ἐντίμως. Τοῦτον λαβόντες ἐχειροτόνησαν τῇ ιε' τοῦ ἰανουαρίου, ὅστις εὐκλεῶς ἤδη καὶ κοινωφελῶς πατριαρχεύει· οὗτινος τὰ κατορθώματα ὑπόθεσις ὅλης βίβλου ἔσονται τοῦ λοιποῦ. Τῷ δὲ ,αωκη' ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ ὁ ἐθνάρχης τῶν Ἀρμενίων, Ποόζης τοὔνομα, ἐν μηνὶ ἀπριλίῳ, καὶ πολλὰ διανείμας τοῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ προὔχουσι χρήματα ἔλαβεν ἰλάμι παρὰ τῆς Κρίσεως, καὶ ἀποστείλας αὐτὸ εἰς Βασιλεύ-

ουσαν πρὸς τοὺς Ἀρμενίους, τὰ μέγιστα δυναμένους παρὰ τῷ κραταιοτάτῳ ἡμῶν ἄνακτι, δι' αὐτῶν ἐξεδόθη βασιλικὸς ὑψηλὸς αὐτόγραφος ὁρισμός, ἵνα καὶ αὐτοὶ λειτουργῶσιν ἔνδον τοῦ Παναγίου Τάφου· ἀλλὰ διὰ τὰς καιρικὰς περιστάσεις καὶ διὰ τὴν ἀφωνίαν τοῦ γέροντος δραγουμάνου ἐγένοντο καὶ αὐτοὶ συμμερισταὶ καὶ συγκληρονόμοι τοῦ τριτημορίου τοῦ Παναγίου Τάφου· τῇ δὲ γ' τοῦ σεπτεμβρίου ἤρξαντο τῆς αὐτῶν λειτουργίας καὶ καλλωπισμοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἴσα καὶ ἡμῖν· ὅπερ ἕως ἄρτι ἐγένετο αἰτία ἔριδος πολλῆς καὶ ἐκχύσεως αἵματος. Εἴθε μὴ καὶ φόνων γένοιτο παραίτιον, ὃ καὶ ὑφορᾶται καὶ προσδοκᾶται, εἰ μὴ τὸ ἡμέτερον λαμπρὸν καὶ ὀρθόδοξον γένος λάβῃ φρονήματα ἡρωϊκὰ καὶ ἐξώσῃ τοὺς ἐπαράτους ἐν τάχει ἐκ τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ ἐκ τῆς ἁγίας Γεθσημανῆς καὶ ἐκ τῆς ἁγίας Βηθλεέμ, καθὰ ἐποίησαν καὶ τὸ πάλαι οἱ προκάτοχοι καὶ ἀείμνηστοι τοῦ ἤδη εὐκλεῶς πατριαρχοῦντος, καὶ οἱ πάπποι καὶ πρόπαπποι καὶ πρόγονοι τῶν ἤδη μεταξὺ τοῦ γένους ἡμῶν τὰ πρῶτα φερόντων τύχῃ τε καὶ φρονήσει καὶ τοῖς ἀξιεπαίνοις πλεονεκτήμασι καὶ θεαρέστοις, οἷον ζήλῳ τε καὶ εὐσεβείᾳ.

ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΑΝΘΙΜΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ.

Σελίδι 132-α, μετὰ τὴν 7-ην γραμμήν, ἀνάγνωθι ταῦτα· «Πολύκαρπος ὁ ἐξ Ἀγχιάλου τῆς Θράκης ὁρμώμενος. Τῷ ,αφοζ' σωτηρίῳ ἔτει ἀφίκετο εἰς Ἱερουσαλὴμ ὡς προσκυνητής, εἰκοσαετὴς ὤν· ἐκλεξάμενος δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐγένετο ὑποτακτικὸς εἰς τὸν ἀοίδιμον Ἄνθιμον ἐν τελείᾳ ὑποταγῇ· παρ' αὐτῷ ἐκπαιδευθείς, καὶ τὴν τούτου ἀρετὴν ἀπεμάξατο. Ἦν μελάχγρους, ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, εὐφυής, ἀγχίνους καὶ κρυψίνους, μειλίχιος· εἶχε τὸ ἐπαγωγὸν ἐν λόγοις· ἔκαμε σύγκρασιν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πολιτικῆς· ἐφ' ᾧ καὶ ἐγνωρίζετο μέγας ἀνὴρ ἐν τῷ καιρῷ αὐτοῦ. Πάντες ἐπεθύμουν τὴν αὐτοῦ θεωρίαν τε καὶ συνομιλίαν· δι' ὃ καὶ μεγάλα ἅμα καὶ πολλὰ κατωρθώσατο, εἰς ὠφέλειαν τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν μοναστηρίου. Φιλόμουσος ἦν· δι' ὃ καὶ δύο ἀπέστειλε διδα-

σκάλους εἰς τὴν σχολὴν τῆς Ἱερουσαλήμ, τὴν βιβλιοθήκην κατεπλούτισε, καὶ μυρία ἄλλα καλὰ κοινῶς τε καὶ ἰδίως κατορθώσας, πλήρης ἡμερῶν γενόμενος ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ τῇ γ' τοῦ ἰανουαρίου, τῷ ,αωκζ' σωτηρίῳ ἔτει, δεκαοκτὼ ἔτη διατελέσας διάδοχος ἐν τῷ θρόνῳ τῆς Βηθλεὲμ καὶ δεκαεννέα ἔτη πατριαρχεύσας.

IV.

(ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ)

Διήγησις συνοπτικὴ διὰ στίχων πολιτικῶν ὁμοιοκαταλήκτων

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΕΠΙΣΥΜΒΑΣΗΣ ΠΥΡΚΑΪΑΣ

τοῦ πανιέρου ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων γενομένων μουραφάδων μετὰ τῶν Ἀρμενίων καὶ περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ διαφόρων ἀποστασιῶν καὶ καταδρομῶν· συντεθεῖσα παρά τινος ζηλωτοῦ Ἁγιοταφίτου χάριν τοῦ ὀρθοδόξου γένους τῶν Ῥωμαίων. Προσετέθη δὲ ἐν τῷ τέλει καὶ ἐγκώμιον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς τοὺς ταύτης πατριάρχας καὶ εἰς πάντας τοὺς λοιποὺς εὐσεβεῖς συνδρομητὰς τῶν ἐκεῖσε παναγίων προσκυνημάτων.

(Cod. Metochii 72, f. 10-43. Cod. Patriarch. 81, f. 1 - 33).

Θέλω καὶ εἰς τοὺς μετ' ἐμὲ ἐγγράφως νὰ ἀφίσω,
τὰ τραγικὰ συμβάματα· μὰ πόθεν νὰ ἀρχήσω;
ἡ χεὶρ μου παραλύεται, ὁ κάλαμος ἐκπίπτει,
ἰλιγγιᾷ δέ μου ὁ νοῦς καὶ ἡ ψυχή μου φρίττει·
τὰ δάκρυα ποταμηδὸν ἐκ τῶν ὀμμάτων τρέχουν
καὶ οἱ βαρεῖς μου στεναγμοὶ παράκλησιν δὲν ἔχουν.
Ἀλλ' ἵνα ἀστηλίτευτος μὴ μείνῃ ἡ κακία
τῶν Ἀρμενίων τῶν κακῶν, οἵτινες εἶν' αἰτία,
γνωσθῇ καὶ τοῖς μετέπειτα αὐτῶν ἡ δολιότης,
ἐνδυναμοῦμαι σαῖς εὐχαῖς, πατριαρχῶν ἀκρότης.
Εἰς τοὺς χιλίους καὶ ὀκτὼ καὶ τοὺς ὀκτακοσίους

ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως χρόνους τοὺς σωτηρίους
συνέβη ἡ πυρκαϊὰ ναοῦ τοῦ πανθαυμάστου
τῆς Ἀναστάσεως Χριστοῦ Θεοῦ τοῦ κοσμοπλάστου·
τριακοστὴ δ' ἐτύγχανε τότε τοῦ σεπτεμβρίου,
ἐν ᾗ πανηγυρίζομεν μνήμην τοῦ Γρηγορίου.
Τότε οἱ ἀθεόφοβοι ἀπὸ μεγάλον φθόνον
εἰς τὸν ναὸν πῦρ ἔβαλον χωρὶς κανένα πόνον.
Ὀγδόῃ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς ἄρχισεν ἡ φωτία
(ὦ πρᾶγμα φοβερόν, φρικτόν· ὦ τόλμη, ὦ κακία),
ἦμεν δὲ τότε ἅπαντες ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ
ὀρθρίζοντες πρὸς Κύριον πνεύματι καὶ καρδίᾳ,
ἐν ἐκκλησίᾳ τῇ σεπτῇ τῇ τοῦ Πατριαρχείου,
ἐξ ἧς ὁρᾶται καθαρῶς ὁ Τάφος τοῦ Κυρίου.
Ὡδὴν δὲ πέμπτην ψάλλοντες κανονικῶν ἁσμάτων,
τοὺς ἀσυνήθεις κώδωνας [1] (ὦ τῶν δυστυχημάτων)
ἠκούσαμεν νὰ κρούωνται καὶ νὰ ἀντιβοοῦσι
κεἰς τὸν ναὸν πολλὰς φωνάς, ὁποῦ νὰ ἀντηχοῦσι.
Εὐθὺς οὖν τὰ παράθυρα ναοῦ Πατριαρχείου,
ἐξ ὧν ὡς εἶπον φαίνεται ὁ Τάφος τοῦ Κυρίου,
ἀνοίξαμεν πρὸς τὰς φωνὰς τί εἶναι νὰ ἰδοῦμεν,
καὶ ἀνελπίστως βλέπομεν φωτιὰν καὶ ἀποροῦμεν.
Ἐξήλθομεν οὖν τάχιστα ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας
καὶ ἕκαστος συνέτρεχε μὲ τρόπους σωτηρίας·
οἱ μὲν τοὺς Τούρκους θυρωροὺς οἴκοθεν ἐφωνοῦσαν,
ἀπὸ τὰς στέρνας ἄλλοι δὲ νερὸν ἐκουβαλοῦσαν·
ἀλλὰ τὸ πῦρ ἐπαυξηνθὲν ὑψοῦτο μετεώρως
κἀνωφελὴς παντάπασι τῶν ἔξωθεν ὁ κόρος,
διότι οἱ παγκάκιστοι, μὴ θέλοντες νὰ σβύσῃ,
νεῦτι, ῥακί, ἐχύνασι στὸ πῦρ γιὰ νὰ αὐξήσῃ.
Ἐλθόντων δὲ τῶν θυρωρῶν ἠνοίγη μὲν ἡ πόρτα,

[1] Τούτους τοὺς κώδωνας ὅταν ἔχωσι καμμίαν ἀνάγκην ἢ χρείαν κατεπείγουσαν οἱ ἐν τῷ ναῷ πατέρες, τότε μόνον σημαίνουσι καὶ κρούουσι διὰ νὰ ἀκούσωσιν οἱ ἐν τῷ Πατριαρχείῳ παρόντες καὶ νὰ δράμωσιν εἰς βοήθειαν.

ἀλλ' ἔκαιον τὰ ἔνδοθεν, ὡς τὰ ξηρὰ τὰ χόρτα,
κεἰς τὸν ναὸν ἐμβήκασι πολλοὶ ἀπ' τοὺς πατέρας·
ἐκστατικοὶ πλὴν ἔμειναν εἰς ἓν τοιοῦτον τέρας.
Τέσσαρες τότε δ' εὐσεβεῖς Ῥωμαῖοι εὑρεθῆκαν,
οἵτινες καὶ ὁρμήσαντες εἰς τὸν ναὸν ἐμβῆκαν·
οἱ δὲ λοιποὶ τῶν εὐσεβῶν ὅλ' ἦσαν κοιμισμένοι·
πυρκαϊᾶς δὲν εἴχασιν εἴδησιν οἱ καϊμένοι·
πάλιν δ' οἱ τέσσαρες αὐτοὶ εὐγῆκαν κἐφωνάζαν·
"ξυπνήσατε ὀρθόδοξοι" μετὰ κλαυθμοῦ ἐκράζαν.
Ἀπὸ αὐτῶν οὖν τὰς βοὰς ἠγέρθησαν συνάμα
καὶ συνδραμόντες βλέπουσι θρηνῶδες ἄφνω θαῦμα,
καὶ πάντες ἠγωνίζοντο τὴν φλόγα ν' ἀπαντήσουν,
καὶ ἄλλοι πάλιν ἔτρεξαν ὀντάδες νὰ κρημνίσουν.
Ὅμως τὸ πῦρ προέλαβε τὰ κάτωθεν κελλία
καὶ ἄρχισαν νὰ καίωνται ἐν πλείστῃ εὐκολίᾳ.
Ὀπίσω οὖν ἐγύρισαν ἐκεῖθεν γιὰ νὰ φύγουν,
μὲ τὴν φυγὴν τὸν προφανῆ θάνατον ν' ἀποφύγουν·
καὶ σιδηρᾶ παράθυρα συνέτριψαν, τζακῆσαν,
καὶ μέρη εἰς διάφορα δρομαῖοι ἐπηδῆσαν.
Ὅσοι δὲ πάλιν ἔδραμον εἰς τὸ Καθολικόν μας,
τὸν θαυμαστὸν περίφημον περικαλλῆ ναόν μας,
τὰ τέμπλη μὲ κιλίμια ἐσκέπαζον βρεμμένα
καὶ τὸ νερὸν κατέχεον εἰς ταῦτα ὅλο ἕνα·
ἀλλ' ἔξαφνα ἐκόρωσεν (ὢ τῶν ἐμῶν πταισμάτων)
ὁ Γολγοθᾶς ὁ πάνσεπτος (ὢ τῶν Θεοῦ κριμάτων),
συνάμα δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ὀντάδες καὶ κελλία
κι ὅλα τὰ τέμπλη ἐν ταὐτῷ (ὢ συμφορὰ ἀθλία)·
ἀπ' τὴν πολλὴν δὲ τὴν φωτιὰν δὲν πρόφθανε ν' ἁρπάξῃ
κανένας τὶ κειμήλιον κιἄλλοῦ νὰ τὸ φυλάξῃ·
καὶ ἔτζι ὅλα τ' ἄφισαν στὴν μέσην καὶ εὐγαίνουν·
ζαλίσθηκαν, δὲν ἤξευραν ποῦ εἶναι, ποῦ πηγαίνουν·
ἄλλοι εἰς μέρη Φράγκικα ὥρμησαν καὶ ἐμβῆκαν
καὶ ἄλλοι ἀλλοῦ ἔφυγον καὶ μόλις ἐσωθῆκαν·

ἔτεροι πάλιν ἔτρεξαν μέσα, ἐκατεβῆκαν
στὸν τόπον τῆς Εὑρέσεως Σταυροῦ καὶ ἐκρυφθῆκαν.
Ὅμως ἐκεῖνοι θάνατον προσμέναν οἱ καϋμένοι
(διὸ καὶ ἐκ τοῦ φόβου των ἦσαν νενεκρωμένοι)·
τὸ πῦρ γὰρ ἐπλησίαζε καὶ ἔμελλε νὰ πιάσῃ
τὸ μέρος ποῦ κατέφυγον καὶ νὰ τοὺς κατακαύσῃ·
ἀλλ' ἀβλαβεῖς διέμειναν, ὡς θέλω σᾶς ἐκφράσει
τὸν τρόπον καὶ τὸ αἴτιον καὶ θέλετε θαυμάσει.
Ἀφ' οὗ τὰ τέμπλη ἅπαντα κ̣ὸ Γολγοθᾶς ὁ θεῖος
ἐκόρωσαν καὶ ἄναψαν (βαβαὶ! ὢ ποῖος θρῆνος)
καὶ τὰ σκευοφυλάκια τὰ δύο τὰ μεγάλα,
τὸ θαυμαστόν τε σύνθρονον, ὁμοίως καὶ τὰ ἄλλα,
οἱ στύλ' οἱ συμακένιοι μετὰ τῶν δολαπίων,
ποῦ εἶχον θεῖα λείψανα θαυματουργῶν ἁγίων,
εἰκόνας, εὐαγγέλια, κιβώτ̣ια ἀσιμέν̣ια,
σταυροὺς καὶ ἄλλα ἄπειρα σκεύη μαλαγματέν̣ια,
τοῦ Ἱεροῦ κατέσκασαν κολώναις ἐν τῷ ἅμα
κὴ ἀχυβάδα ἔπεσε τότε εὐθὺς ἀντάμα,
καὶ οὕτω πίπτουσα αὐτὴ τὴν θύραν εἶχε κλείσῃ·
διὸ τὸ πῦρ οὐχ εὗρισκε τόπον νὰ εἰσχωρήσῃ.
Μαθόντες δ' ἔπειτα ἡμεῖς, ὅτι ἐκατεβῆκαν
τινὲς εἰς τῆς Εὑρέσεως τὸν τόπον κ' ἐκρυφθῆκαν,
τῆς τρούλλης ἓν παράθυρον συντρίψαμεν ἐν βίᾳ,
Εὑρέσεως τῆς τοῦ Σταυροῦ, κὲρρίψαμεν σχοινία,
καὶ ἔτζι τοὺς τραβίξαμεν ὅλους νενεκρωμένους
καὶ ἔτζι τοὺς γλυτώσαμε, πλὴν μισαποθαμένους.
Καθολικοῦ δὲ ὁ κουμπὲς ξύλινος ὁ μεγάλος
(μεγάλον λέγω διατὶ εἶν' πέτρινος καὶ ἄλλος)
σωσταῖς τρεῖς ὥραις ἔκαιεν, ἴσως καὶ παραπάνω,
καὶ ἔπειτα ἐκρήμνισεν—οἴμοι—ὅλος ἐπάνω
στὸ Ἅγιον Κουβούκλιον, καὶ οὕτως ἐκρημνίσθη
καὶ τούτου ὁ μικρὸς κουμπὲς τελείως ἠφανίσθη.
Ἡ θαυμασταῖς δὲ τοῦ κουμπὲ κολώναις ἡ μεγάλαις

(θαρρῶ πῶς δὲν εὑρίσκονται ἀλλοῦ τέτοιαις ἄλλαις)
ὅλαις ἐγίνηκαν εὐθὺς κονιορτός, ἀλεῦρι·
θέλει τὰς κλαύσῃ βέβαια ἐκεῖνος ποῦ ταῖς ξεύρει.
Ὅλος ὡμοίαζ' ὁ ναὸς τὴν ὥραν, φεῦ, ἐκείνη
Βαβυλωνία κάμινος ἀπ' τὸ πολὺ γιαγκίνι.
Τάφος πλὴν ὁ πανάγιος ὁ κεχαριτωμένος,
μ' ὅλον ὁποῦ ἐκ τοῦ πυρὸς ἦν περικυκλωμένος,
ὅλος διέμειν' ἀβλαβής· τελείως δὲν πειράχθη,
τὸ πῦρ δὲν τὸν πλησίασε καὶ σῶος ἐφυλάχθη·
οὐ μόνον δ' ὁ πανθαύμαστος Τάφος ὁ τοῦ Κυρίου,
ἀλλὰ κἐκεῖν' ἡ ξύλινος πόρτα τοῦ Κουβουκλίου.
Τοιουτοτρόπως τὸ λοιπὸν ἐκάη, ἐκρημνίσθη,
ὅλος ὁ πάνσεπτος ναὸς τελείως ἠφανίσθη.
Εἰς τρεῖς ὥραις ἐκάη, φεῦ, ὁ θαυμαστὸς ἐκεῖνος
ναός, πλὴν μέγας ἔγινε τότε κλαυθμὸς καὶ θρῆνος.
Οἱ εὐσεβεῖς χριστιανοὶ τόσον θρηνολογοῦσαν,
ὁποῦ κἀυτοὺς τοὺς ἀσεβεῖς εἰς δάκρυα κινοῦσαν·
ὅλοι τῆς Ἱερουσαλὴμ ἦσαν γὰρ συναγμένοι
ἔμπροσθεν τούτου τοῦ ναοῦ καὶ ὅλοι λυπημένοι·
οἱ μὲν πιστοὶ "ἄχ, ὦ ναέ, πῶς κατεστάθης" κράζαν,
"'Αλλὰχ, 'Αλλάχ" οἱ Τοῦρκοι δὲ ἔκθαμβοι ἐφωνάζαν.
Κάθε πιστὸς χριστιανὸς λοιπὸν ἂς καταλάβῃ
καὶ εἰς αὐτὴν τὴν συμφορὰν συμπάθειαν ἂς λάβῃ.
Ἔτζι λοιπὸν ἐπέρασεν ἡ νὺξ ὅλη ἐκείνη·
ἀφ' οὗ δὲ ἐξημέρωσε σύνοδος πάλ' ἐγίνη
Ἁγίας Πόρτας ἔμπροσθεν κἦλθον οἱ οὐλαμάδες,
οἱ γιανιτζάροι καὶ λοιποὶ ἀγιάνιδες ἀγάδες·
καὶ στήσαντες τζιαδήρια ὅλοι τους ἐκαθῆσαν,
"'Αλλάχ, 'Αλλὰχ" νὰ λέγωσι πάλιν ξαναρχινῆσαν
καὶ τοὺς Ῥωμαίους πρόσταξαν πόρταν ναοῦ νὰ κτίσουν,
γιὰ νὰ μὴν ἔμβουν οἱ κακοὶ καὶ τοὺς παρενοχλήσουν.
Οἱ οὖν Ῥωμαῖοι ἔκτισαν τὴν πόρταν ξερολίθι
καὶ πορτοπούλαν ἄφησαν καὶ εὔγαινον τὰ πλήθη.

Λοιπὸν αἱ ἄλλαι αἱ φυλαὶ ἄρχησαν νὰ διαλέγουν,
ταῖς πέτραις καὶ τὰ χώματα δικά τους νὰ τὰ λέγουν·
μέσα δὲ εἰς τὰ χώματα τὰ ὄντα πρὸς τὰ μέρη
Κοπτῶν ἐκεῖ εὑρήκασι χωσμένον τὸν δερδέρη
ἐκεῖνον ποῦ πρωτόβαλεν εἰς τὸν ναὸν φωτίαν,
ἤτις μᾶς ἐπροξένησε τόσην φθορὰν ζημίαν.
Ἀφ' οὗ λοιπὸν στὸν νάρθηκα ναοῦ ἐσυναχθῆκαν
(ὡς εἶπον, οἱ ἐφέντιδες ὅλοι ἐμαζωχθῆκαν),
κατέβηκαν μὲ δάκρυα Ῥωμαῖοι κἐφιλοῦσαν
τὰς χεῖρας τῶν ἐφέντιδων κἐλεεινολογοῦσαν,
λέγοντες "Κρίσιν θέλομεν, ἐφέντιδες, νὰ γένῃ·
ὁ Καμαμὲς ἐκάηκεν· τί ἄλλο πλέον μένει;
Ἂς ἔλθουν οἱ Ἀρμένιοι νὰ ἀπολογηθῶσι,
γιὰ τὴν φωτιὰν ποῦ ἔβαλαν νὰ μᾶς ἀποκριθῶσι".
Ἔστειλαν οὖν, τοὺς μήνυσαν νὰ ἔλθουν ἐν τῷ ἅμα,
ἵνα κριθῶσι μὲ ἡμᾶς γιὰ τὸ κακόν τους δρᾶμα.
Ἦλθεν οὖν πρῶτος ἐξ αὐτῶν ὁ κακομαντριάρχης,
ὁ τῆς κακίας αἴτιος καὶ ὁ ἐπιβουλάρχης·
ὁ τραγουμάνος δεύτερον καὶ καθεξῆς οἱ ἄλλοι
(ἂς ἔχουν τὸ ἀνάθεμα ὅλοι μικροὶ μεγάλοι).
Ἐν ᾧ δὲ οἱ παμμίαροι τὰς χεῖρας ἐφιλοῦσαν
ἐφέντιδων, ἀγιάνιδων, καὶ τοὺς ἐχαιρετοῦσαν,
κρυφίως εἰς τὰς χεῖράς των ἔβαζαν τὰ φλωρία,
γιὰ νὰ τοὺς ἔχουν βοηθοὺς εἰς κάθε των δουλεία.
Ἡμεῖς δὲ ταῦτα βλέποντες, ὄντες ἐκεῖ πλησίον,
"θέλει χαλάσει ταῖς δουλειαῖς" εἴπομεν τὸ χρυσίον.
Μ' ὅλον τοῦτο ὡς πλούσιοι ἂν ἔδωκαν πουγγία,
εἰς μάτην τὰ ἐξώδευσαν τὰ βρωμερὰ ἀγγεῖα.
Εἶπον οὖν τότε εἰς αὐτοὺς μουλλᾶς καὶ οἱ ἀγάδες,
"Τί ἦν αὐτὸ τὸ τόλμημα, ἀχρεῖοι μασκαράδες;
δὲν ἐφοβήθητε Θεὸν κἐβάλετε φωτίαν
μέσα εἰς τέτοιον ναόν; βαβαὶ εἰς τὴν κακίαν".
Αὐτοὶ δὲ ἀπεκρίνοντο μὲ ἀδιαφορίαν,

*

μὲ ἔπαρσιν βαρβαρικὴν καὶ μὲ ἀλαζονίαν·
"Ἡμεῖς μαξοὺς δὲν βάλαμεν εἰς τὸν ναὸν φωτίαν,
καὶ πῶς ἡμεῖς τὴν βάλαμεν ἔχουσι μαρτυρίαν;
κατὰ χατᾶν πῶς ἔγινεν, ὅλοι ὁμολογοῦσι·
ὄχι μαξοὺς, ἐπὶ ταὐτοῦ· οἱ πάντες μαρτυροῦσι".
Τότ' οἱ Ῥωμαῖοι ἅπαντες καὶ Φράγκοι τινὲς ἅμα
καὶ οἱ πατέρες μας ὁμοῦ εἶπον ὅλοι ἀντάμα·
"Μαξοὺς ἂν δὲν τὴν βάλετε, μόνον χατᾶς ἐγίνη·
γιατὶ δὲν συνεπάσχετε τότε τὴν ὥρα κείνη,
ποῦ ἦν ὀλίγη ἡ φωτιὰ κ' ἐδύνατο νὰ σβύσῃ,
ἀλλὰ ῥακὶ ἐχύνατε καὶ νεῦτι γιὰ ν' αὐξήσῃ";
Αὐτοὶ δὲ τὰς ἐλπίδας των ἔχοντες στὰ φλωρία,
ὁποῦ προτοῦ ἐμοίρασαν, εἶπον μ' ἀψηφησίαν·
"Ἡμεῖς ἂν τὸν ἐκαύσαμεν, ἡμεῖς πάλιν μποροῦμεν
καινούριον νὰ τὸν κτίσωμεν καὶ δὲν ἀδυνατοῦμεν",
νομίζοντες πῶς τὰ φλωριά, ποῦ τότε εἶχαν δώσουν,
ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐνοχὴν θέλουν τοὺς ἀθῳώσουν·
Ἡμεῖς οὖν τότ' ἐκράξαμεν "Μαρτύρων τί ἡ χρεία;
σιαχὰ ὅλουν, ἐφέντιλερ, ἐφάνη ἡ κακία",
κιἀναφορὰν ζητήσαμεν καὶ κρίσεως ἱλάμι
ἀπ' τὸν μουλλᾶν Μετχιζαδέν, δῆλον διὰ νὰ κάμῃ
ὁ Καμαμὲς [1] πῶς κάηκεν ἐκ μέρους Ἀρμενίων
κιὅλα τὰ σκεύη ἐν αὐτῷ Ῥωμαίων τῶν ἀθλίων.
Ἔπειτα ὁ ἐπίτροπος κῦρ Μισαὴλ ὁ πάνυ,
μητροπολίτης Πέτρας ὤν, σύνοδον κοινὴν κάμνει
καὶ θρόνου τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἀρχιμανδρίτας
καὶ ἀπαξάπαντας καλεῖ τοὺς Ἁγιοταφίτας·
καὶ μετὰ τὴν συνέλευσιν γράμματα ἐγραφθῆκαν,
ἐκ τῶν πατέρων δύο δὲ εὐθὺς ἐψηφισθῆκαν
καὶ ἔλαβον τὰ γράμματα· τοὺς ἄφησαν ὑγείαν
καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκίνησαν μὲ βίαν

[1] Ὁ ναὸς τῆς Ἀναστάσεως, ἤτοι ὁ Ἅγιος Τάφος, λέγεται παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς Καμαμές.

νὰ δώσωσι τὴν εἴδησιν αὐτοῦ τοῦ γλαγκινίου,
ὁποῦ συνέβη στὸν ναὸν Τάφου τοῦ παναγίου,
πρὸς τὸν μακαριώτατον τὸν τότε κυριάρχην,
τῶν Ἱεροσολύμων δὲ Ἄνθιμον πατριάρχην.
Ἀπὸ Ἰάφα κίνησαν ὀγδόῃ ὀκτωβρίου
καὶ εἰς τὴν Πόλιν ἔφθασαν δεκάξῃ νοεμβρίου,
ὁ πατριάρχης δ' ὁ κλεινὸς ἦν τότ' ἀποθαμένος·
στὸν θρόνον ὁ διάδοχος ἦτον καταστημένος,
γενναῖος ὁ Πολύκαρπος, ὃς πρὸ καιροῦ ψηφίσθη
καὶ τότε δὲ ὡς ἐκλεκτὸς κανονικῶς ἱδρύθη.
Πατριαρχείας νέας οὖν πέμπτη ἦτον ἡμέρα,
καθ' ἣν οἱ ἄνω ἔφθασαν κεῖπον τὸ καλημέρα
καὶ ἔδωκαν τὰ γράμματα εἰς τὸν διάδοχόν του
(ἐπιγραμμένα ἦτον πλὴν εἰς τὸν προκάτοχόν του),
καὶ ἄρχησαν ἐκ στόματος νὰ τῷ καθιστοροῦσι
τὰς τραγῳδίας τοῦ ναοῦ καὶ νὰ δακρυρροοῦσι.
Ὡς δ' ἤκουσεν ἀπὸ αὐτοὺς ταύτας τὰς τραγῳδίας
ὁ δυστυχὴς Πολύκαρπος, τὰς νέας ἀγγελίας,
ἐλιγοθύμησεν εὐθύς, ἐκστατικὸς ἐγίνη
(ἀλλὰ τίς ταῦτ' ἀκούωντας νεκρὸς δὲν θέλει μείνῃ);
οἱ ὀφθαλμοί του ἔτρεχαν δάκρυα σὰν ποτάμι·
τί νὰ εἰπῇ δὲν ἴξευρε τὸ τί δὲ καὶ νὰ κάμῃ.
Ἀλλ' ἀφοῦ ἔκλαυσε πικρῶς (καιρίως ἐλυπήθη),
ἀνέστη εὐθὺς ὄρθιος, Κυρίου ἐδεήθη
καὶ ταῦτα εἶπε πρὸς Θεὸν μετὰ συντετριμμένης
καρδίας του πρὸς Κύριον καὶ τεταπεινωμένης·

Ὦ μακρόθυμε Θεέ μου,
πολυέλεε Χριστέ μου,
ἐπουράνιε πατήρ μου,
ποιητά τε καὶ σωτήρ μου,
ἁμαρτάνων καθ' ἑκάστην
παροργίζω σε τὸν πλάστην·
παραβαίνων ἐντολάς σου

ἀθετῶ τὸ θέλημά σου·
διὸ ἐξ ἀνομιῶν μου
καὶ τοῦ πλήθους τῶν κακῶν μου
συνεχώρησας καῆναι,
τέφρα ὅλως γενηθῆναι,
τὸν πανθαύμαστον ναόν σου,
τὸν τῆς Ἀναστάσεώς σου,
ἀπὸ τῶν ὑπεναντίων
πίστεως καὶ πολεμίων.
Σοὶ οὖν ταπεινῶς προστρέχω
(ἄλλον γὰρ ἐκ σοῦ οὐκ ἔχω)
καὶ προβάλλομαι πρεσβείαν
σὴν μητέρα παναγίαν.
Οἴκτειρόν με, ποιητά μου·
πάριδε τὰ πταίσματά μου,
εὐδοκῶν ἀνεγερθῆναι
καὶ ἀνοικοδομηθῆναι
ὡς καὶ πάλαι τὸν ναόν σου
τὸν πανυπερσέβαστόν σου·
πάντα γάρ, ὦ ποιητά μου,
δυνατά σοι, λυτρωτά μου,
ἵνα πάντες ἀνυμνοῦμεν,
εὐχαρίστως προσκυνοῦμεν
σοῦ τὴν παντοδυναμίαν,
ἄμετρόν σου εὐσπλαγχνίαν,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Καὶ μετ' αὐτὴν τὴν προσευχὴν τὴν γέμουσαν δακρύων
πέρνει εὐθὺς τὰ γράμματα, ἅπτεται τῶν χωρίων
καὶ πρῶτον στὴν πανέκλαμπρον κούρτην αὐτὸς πηγαίνει,
τὴν τῶν Μουρούζιδων φημί· πρῶτον σαὐτὴν ἐμβαίνει
καὶ εἰς ταῖς ἄλλαις καθεξῆς κούρταις καὶ διηγεῖται
τὰς τραγῳδίας τοῦ ναοῦ, ἐξ ὧν παρηγορεῖται.

Ἡ Μουρουζεία κούρτη δέ, ἣν εἴθε περιέποι
ὁ πολυέλεος Θεὸς καὶ εἴθε περισκέποι,
μαθοῦσα ταῦτα τὰ δεινὰ καὶ πάντα ἐπιγνοῦσα,
εἰς ἄκρον ἐταράχθη μὲν πᾶσα δακρυρροοῦσα,
τὸν δὲ μακαριώτατον κατέστησεν ἀνδρεῖον
καὶ ἀπελθεῖν εἶπεν αὐτῷ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον,
ἵνα ἐκεῖ συνέλθωσιν ἅπαντες οἱ πρεσβύται,
τοῦ γένους τε οἱ πρόκριτοι, ἀρχιερεῖς καὶ θύται.
Ὁ οὖν μακαριώτατος ἐκεῖθεν κατεβαίνει,
τῷ παναγιωτάτῳ δὲ μηνύει καὶ πηγαίνει,
καθιστορεῖ τὰ τρέξαντα, τὰς νέας δυστυχίας,
θρηνῶν ἀπαρηγόρητα μὲ πόνον τῆς καρδίας·
ὅστις, καθὼς τὰ ἤκουσε καὶ ἐπληροφορήθη,
ἐδάκρυσεν, ἐθρήνησεν, εἰς ἄκρον ἐλυπήθη
καὶ παρευθὺς ἐπρόσταξεν εἰδήσεις νὰ σταλθῶσι,
μικροὶ μεγάλοι τὴν ἐξῆς ὅλοι νὰ συναχθῶσι·
πρόκειται γὰρ ὑπόθεσις μεγάλη, ὑπερτάτη,
πασῶν τῶν ὑποθέσεων ἡ ἀναγκαιοτάτη.
Ἅπαντες οὖν συνήχθησαν, ἀρχιερεῖς καὶ θῦται,
τοῦ γένους τε οἱ πρόκριτοι καὶ ἐσναφιῶν πρεσβύται·
τοιαύτη δὲ συνέλευσις ποτὲ δὲν εἶχε γένη,
ἀλλ' οὔτε ἄλλοτε ποτέ, Θεέ μου, νὰ μὴν γένῃ.
Ἦν δὲ παναγιώτατος τότ' ὁ ἐκ Μουδανίων,
φημὶ ὁ κῦρ Καλλίνικος, θαυμάσιος τὸν βίον·
πρωτόθρονος δ' ἐτύγχανε τότε καὶ Καισαρείας
ὁ κύριος Φιλόθεος πάσης Καππαδοκίας,
Ἐφέσου Διονύσιος ὁ ἀπὸ Βυζαντίου,
Ἡράκλειαν δ' ἐστόλιζαν τὰ ἔργα Μελετίου,
Κυζίκου ὁ Μακάριος καὶ ὁ Νικομηδείας
κύριος Ἀθανάσιος (ὅλοι ψυχῆς ἀνδρείας),
Νικαίας ὁ κῦρ Δανιήλ, Χάλκης Ἱερεμίας,
Δέρκων ὁ κῦρ Γρηγόριος (πάντες σειρᾶς ἁγίας),
ὁ κύριος Γεράσιμος ὁ ἐκ τῆς νήσου Κρήτης

(Θεσσαλονίκης οὗτος ἦν τότε μητροπολίτης),
ὁ κύριος Μελέτιος ἦν Νεοκαισαρείας
καὶ Ἰκονίου Κύριλλος, ὁ Χρύσανθος Βερροίας,
ὁ Ἀθηνῶν Γρηγόριος ὁ ἐκ τῆς Χερσονήσου·
Δράμας ἦν τότε Ἰωσὴφ ὁ ἐκ Πελοποννήσου,
ὁ δὲ Ἰωαννίκιος Ἀγκύρας ἦν ἐκ Χίου·
τοῦ Προϊλάβου ὄντος δὲ κυρίου Παρθενίου,
ὁ κύριος Νεόφυτος ἦν τότε Μαρωνείας
(ἔχοντες ζῆλον σύμπαντες μετὰ θεοσεβείας),
ὁ Νικηφόρος Ἴμβρου ἦν, ἀλλὰ καὶ Ἐλασσῶνος
ὁ κῦρ Ἰωαννίκιος ἦν τελευταῖος μόνος·
τοὺς συνελθόντας δ' ἄρχοντας καὶ γένους τοὺς προκρίτους
δὲν σημειῶ, ὑπάρχοντας ὄντως δυσαριθμήτους.
Ἀφ' οὗ λοιπὸν συνήχθησαν, εἰς μέσον ἐπροβλήθη
πυρκαϊᾶς ἡ εἴδησις καὶ ἐκοινολογήθη.
Μαθόντες δὲ οἱ σύμπαντες τὴν πάντολμον κακίαν,
τὴν ὀλεθρίαν συμφοράν, τὴν τόσην τε ζημίαν,
ὅλοι πικρῶς κατέκλαυσαν, ὅλοι ἀναστενάξαν·
μετὰ κλαυθμοῦ ὀδυνηρῶς ἅπαντες ἐφωνάξαν·
"Τῶν εὐσεβῶν πάντων ἡμῶν κλέος καὶ καύχημά μας
εἶναι ἡ Ἱερουσαλήμ, σεπτὸν προσκύνημά μας·
ὁ Κύριός μας ἐξ ἁγνῆς ἐν ταύτῃ ἐσαρκώθη
καὶ τὰ φρικτὰ ὑπέμεινε πάθη καὶ ἐσταυρώθη·
τὸ σῶμά του τὸ ἄχραντον ἐκεῖ τάφῳ ἐτέθη
καὶ ἐκ τοῦ τάφου ὡς Θεὸς τριήμερος ἠγέρθη·
ἐκεῖθεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀνῆλθεν ἐν εἰρήνῃ,
ἐκεῖ πάλιν ἐλεύσεται, τὸν κόσμον ἵνα κρίνῃ·
ἐκεῖ πνεῦμα παράκλητον ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους
κατῆλθε καὶ ἐφώτισε μικροὺς μεγάλους ὅλους·
ἐκεῖθεν ἐξελήλυθεν ὁ νόμος τοῦ Κυρίου
καὶ κήρυγμα τῆς χάριτος, τὸ τοῦ εὐαγγελίου·
ἐκεῖθεν πνευματέμφορος χορὸς τῶν ἀποστόλων
ἐξῆλθε καὶ ἐφώτισε τὰς διανοίας ὅλων·

ἐκεῖ ὁ τάφος τῆς μητρὸς κυρίου τοῦ Χριστοῦ μας,
τοῦ ἀρχιθύτου Ἰησοῦ, ποιμένος τοῦ καλοῦ μας.
Λοιπὸν δὲν ὑποφέρομεν νὰ μένῃ χαλασμένος
ὁ πάνσεπτος οὗτος ναὸς καὶ κατηδαφισμένος,
ἀλλὰ πάντες συντρέχομεν, πάντες συμβοηθοῦμεν
καὶ τὴν περιουσίαν μας ὅλην σχεδὸν πωλοῦμεν.
Ἐλπίζομεν εἰς τὸν Θεὸν νὰ μᾶς παρηγορήσῃ,
πάντα ὡς παντοδύναμος νὰ τὰ διευθετήσῃ
καὶ πάλιν στὴν ἀρχαίαν του στάσιν νὰ τὸν ἰδῶμεν
καὶ εἰς τὴν πρώτην καλλονήν, καὶ πάντες νὰ χαρῶμεν.
Ἀπὸ τοῦ γένους οὖν κοινὴ ἀναφορὰ γραφείτω
καὶ εἰς τὴν Πόρταν Δεβλετιοῦ τὴν ὑψηλὴν δοθήτω·
ἔπειτα καὶ ἐπίτροποι πρέπει νὰ ψηφισθῶσι,
συνοδικῶς καὶ γενικῶς πρέπει νὰ ἐκλεχθῶσι·
ἡ γὰρ μακαριότης του μόνος του δὲν ἀντέχει,
καὶ ἐπιτρόπους βοηθοὺς εἰς ταῦτα ἂν δὲν ἔχῃ·
πρὸς τούτοις δὲ καὶ γράμματα ἀνάγκη νὰ γραφῶσι,
ἐγκύκλια συνοδικὰ παντοῦ ν' ἀποσταλῶσι,
ἐμφαντικὰ δηλωτικὰ πυρκαϊᾶς τοῦ θείου
ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ κυρίου·
καὶ ἔξαρχοι ὡσαύτως δὲ νὰ ἀποφασισθῶσι,
στὸ μεμελῆκι μαχρουσὲ σὺν τούτοις νὰ σταλθῶσι".
Αὐτὰ οὖν ἀπεφάσισαν καὶ ἔβαλαν εἰς πρᾶξιν,
τὸ γένος ἅπαν γενικῶς, ἀμέσως κατὰ τάξιν·
καὶ πρῶτον ἡ ἀναφορὰ τοῦ γένους συνετέθη
καὶ εἰς τὴν Πόρταν Δεβλετιοῦ ἐμμέσως ἀνηνέχθη.
Ἦν Δεβλετίου δ' ἑρμηνεὺς Δημήτριος ὁ μέγας,
λέγω Μουρούζης μπεϊζαδές (οὖ ὅμοιος κανένας),
ἐκ τῆς λαμπρᾶς φημὶ σειρᾶς τῶν πάνυ Μουρουζαίων,
οὓς πᾶσα γλῶσσα εὐφημεῖ, Ἑλλήνων, Εὐρωπαίων,
μ' ὅλον ὁποῦ ἀδύνατον τινὰς νὰ ἠμπορέσῃ
νὰ ἀριθμήσῃ τὰ καλὰ καὶ νὰ τοὺς ἐπαινέσῃ·
καὶ τοῦτο ἅπας βεβαιοῖ, καθότι ἐπειράθη

ὀλίγων ἢ πολλῶν καλῶν, ὁπόταν ἐχρειάσθη.
Κἂν γλῶσσα Δημοσθένειος, κάλαμος Θουκυδίδου,
κἂν νοῦς μεγάλος καὶ πολύς, ὥσπερ τοῦ Ἀρχιμήδου,
θελήσῃ τι γι̯ὰ νὰ εἰπῇ τῶν τούτων ἐγκωμίων,
συστέλλεται καὶ σιωπᾷ, ὡς εἷς τῶν ἀναξίων.
Θεὸς τοίνυν ἀμείψαιτο τούτους τῆς προθυμίας,
μετόχους ποιησάμενος καὶ ἄνω βασιλείας.
Οὗτος οὖν ὁ Δημήτριος μετὰ τοῦ ὑπερτάτου
Γι̯ουσοὺφ-πασσᾶ ἐκστράτευσε, ὄντος τότε ὑπάτου·
ἀλλ' ἂν καὶ ὁ Γι̯ουσοὺφ-πασσᾶς τὸν εἶχ' ἐκεῖ μαζῆ του,
ἀλλὰ κἐκεῖθεν ἔθυε σχεδὸν καὶ τὴν ζωή του.
Ἐδὼ δὲ εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν τοῦ Δεβλετίου
τὸν τόπον τὸν πανέκλαμπρον ἐπέχων Δημητρίου
Σπαθάρης ὁ Μπιμπίκας (ἦν καὶ οὗτος ζῆλον ἔχων),
ὡς δραγουμάνος καὶ κλεινοῦ τὸν τόπον ὡς ἐπέχων·
φιλότιμος καὶ θερμουργὸς καὶ εὐλαβὴς ἦν ἄκρως·
ἐπαίνους τούτου σιωπῶν δὲν διηγοῦμ' εἰς μάκρος.
Ἐδόθη οὖν στὴν Ὑψηλὴν Πόρταν τὸ ἀρζουχάλι,
δι' οὗ καὶ ἀνεφέρομεν τὸ ἄθλιόν μας χάλι.
Ὡσαύτως καὶ ἐγκύκλια συνοδικὰ γραφῆκαν
(πρῶτον εἰς Βασιλεύουσαν αὐτὰ ἐδι̯αβασθῆκαν),
ἔπειτα καὶ ἐπίτροποι κοινῶς ἐψηφισθῆκαν
τὸν ἀριθμὸν δεκαοκτὼ καὶ ἐδιορισθῆκαν:
τῷ ὄντι ὑποκείμενα ἄξια, τιμημένα,
ὧν τὰ ὀνόματα εἰσὶ τὰ κάτω γεγραμμένα.
Γεώργιος ὁ Φενερλῆς, Θοδόσης Τζικαλι̯ώτης,
ὁ Γεωργάκης ὁ Τζιρᾶς (καὶ οὗτος εἶναι Χι̯ώτης),
χατζῆ-Κώνστα Γεώργιος, Γι̯ωργάκαγας Σελβήκη,
συνάμα τῶν σαρράφιδων ἰγὶτ-μπασῆ Λαμπίκη·
Χριστόδουλος τερζίμπασης, ὁ σανδαλτζῆς Ἀνέστης
(ἂν σφάλλω δὲ εἰς τὴν σειράν, ἐγὼ δὲν εἶμαι πταίστης),
Γι̯αννάκης ὁ Καμπούρογλους, μπακάλης ὁ Ῥιζάκης,
ὁ χατζῆ-Σάββας ἀμπατζῆς, κάπηλας Στεφανάκης,

ὁ ἀρχιτέκτων Κομνηνός, κι̯ὁ χατζῆ-Κωνσταντῖνος,
κερεστετζῆς χατζῆ-Κοσμᾶς, λεγόμενος Ναρῖνος,
ὁ Ἰωάννης δεμηρτζῆς, Γι̯άννης Μιτυληναῖος,
ὁ κῦρ χατζῆ δὲ Πανανὸς ἔμειν' ὁ τελευταῖος.
Τούτους τὸ γένος ἔκλεξε, διώρισ' ἐπιτρόπους,
οἵτινες κἐδοκίμασαν πολλοὺς κινδύνους, κόπους,
ὧν ὁ πανάγαθος Θεὸς τοὺς κόπους ν' ἀνταμείψῃ·
ἡ χάρις του οὐδέποτε ἐκ τούτων νὰ μὴ λείψῃ·
τῆς βασιλείας οὐρανῶν μέτοχοι νὰ γενῶσι,
αὐτοὶ καὶ πάντες οἱ λοιποί, ὅσοι συμβοηθῶσι.
Αὐτοὺς οὖν ἂς ἀφήσωμεν δουλει̯αῖς τους νὰ κοιτάζουν,
κατὰ τὴν προθυμίαν τους εἰς τ' ἄλλα νὰ σπουδάζουν,
κι̯ἂς πάγωμεν στὴν Ὑψηλὴν Πόρταν τοῦ Δεβλετίου,
διὰ νὰ μάθωμεν ἐκεῖ περὶ τοῦ μαγζαρίου,
ὁποῦ πληροφορήθημεν μὲ μέσον τῶν γνωστῶν μας,
τῶν πανεκλάμπρων δὲ φημὶ καὶ ὑπερασπιστῶν μας,
τελχῆζι ὅτι ἔγινεν στὸ κράτος βασιλείας
καὶ χάτι ἐτραβίχθηκε σ' αὐτὸ ἐπ' ἀληθείας.
Ὦ μήνυμα χαροποιόν, ὦ καλὴ ἀγγελία,
ὦ εὐφροσύνη, ὦ χαρά, ὦ ἄκρα θυμηδία.
Ἅπαντες οὖν ἐχάρημεν, δεήθημεν Κυρίου
ὑπὲρ τοῦ ἄνακτος ἡμῶν ὄντως πολυχρονίου
καὶ ὑπὲρ τῶν λοιπῶν ἡμῶν τῶν ὧδε ἐνδημούντων
ῥιτζι̯άλιδων καὶ αὐθεντῶν καὶ τῶν ἀποδημούντων.
Ἐγράφη οὖν ὁ ὁρισμὸς ἐμφαντικῶς ἀδείας,
μόν' εἶχε μείνῃ ἀνοικτὸς τόπος μουπασιρείας,
διὰ νὰ διορίσωμεν ἄξιον μουπασίρη,
ὄχι κανένα δόλιον, ὕπουλον, μουζεββίρη.
Ἄξιος οὖν ἐπικριθεὶς εἷς μπέϊ Ἀμπτιρραχίμης,
Ἐλμᾶς-πασσι̯ὰ-ζαδὲ υἱὸς καλὸς καὶ μιλαΐμης,
αὐτὸς ἐδιωρίσθηκεν εἰς τοῦτο τὸ χουζμέτι·
αὐτὸν καὶ ἀπεστείλαμεν μὲ τὸ μεμουριγέτι.
Ὁ οὖν λαβὼν τὸν ὁρισμὸν μὲ ἄκραν θυμηδίαν,

ἀμέσως ἀνεχώρησε· μᾶς ἄφησεν ὑγείαν.
Ἀφ' οὗ δ' ἐκεῖνος μίσευσε, τῆς Πόλεως ἐξῆλθε,
εἰς τὸν μακαριώτατον ἄλλη φροντὶς ἐπῆλθε,
περὶ τοῦ κάλφα δηλαδὴ καὶ τῶν λοιπῶν, ὧν χρῄζει
(ἕνας τοιοῦτος θαυμαστὸς μπινᾶς πόσα κοστίζει!),
κὲν ᾧ μόνος ἐσκέπτετο ποῦ νὰ παρακαλέσῃ,
ἀπὸ τοὺς ἀρχιτέκτονας ποῖον νὰ προσκαλέσῃ,
ἰδοὺ ὁ κάλφας ἔρχεται, παρίστατ' ὀμπροστά του,
καὶ εὐλογίαν τοῦ αἰτεῖ μ' ἄκραν πραότητά του,
"Ἐγὼ" εἰπών, "δεσπότη μου, ἐξ ὅλης μου καρδίας,
ἐξ ὅλης προαιρέσεως, ἐξ ὅλης διανοίας,
νὰ πάγω ἀπεφάσισα καὶ νὰ ἐπιστατήσω
εἰς τὸν πανάγιον ναὸν καὶ νὰ οἰκοδομήσω".
Ταῦτα εἰπὼν καὶ ἀσπασθεὶς τοῦ μακαριωτάτου
τὴν χεῖρα ἀνεχώρησεν εὐθὺς ἀπὸ κοντά του.
Ποῖος δέ, φίλε, ἆρά γε ἦν οὗτος ὁ γενναῖος;
ὁ ἀρχιτέκτων Κομνηνὸς εἶν' ὁ Μυτιληναῖος.
Ὁ δὲ μακαριώτατος ἐπλήσθη θυμηδίας
καὶ τοῦτο εἶπε· "Κύριε, τῆς σῆς θείας προνοίας"·
κεὐθὺς μαστόρους φρόντισε καὶ κεραστὲν καὶ ἄλλα,
ὅσα ἦν τότε δυνατόν, μικρά τε καὶ μεγάλα.
Ναυλώθη καὶ καράβιον μὲ τοῦ Θεοῦ τὴν χάρι
καὶ πάντα τότε ἔλαβον τὸ δυνατὸν καράρι.
Εἶτα δὲ τὰ ἐγκύκλια γράμματα ἐγραφθῆκαν
κἀπ' τὸν μακαριώτατον ἔξαρχοι ψηφισθῆκαν
κἐπιστολὰς οἱ γέροντες τοὺς ἔδωσαν ἰδίας,
καὶ οὕτως ἀπεστάλησαν σ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας.
Ἀλλὰ θαρρεῖς πῶς μείναμεν ἀπὸ τῶν Ἀρμενίων
ἥσυχοι, ἀνενόχλητοι ἐκ τούτων τῶν δολίων;
Αὐτοί, ὡς ἐμυρίσθηκαν πῶς πήραμεν φερμάνι,
ἀπ' τὸ κακόν τους ἔσκασαν, δὲν εἶχον πιὰ δερμάνι.
Γράφουν λοιπὸν ἀναφοράν, στὸ Σκούταρι πηγαίνουν,
στὸν βασιλέα ἔμπροσθεν τολμοῦσι καὶ εὐγαίνουν

ἄπειρον πλῆθος ἐξ αὐτῶν· τὴν δίδουν καὶ βοοῦσι,
τὸ ἔλεος τοῦ κράτους του ζητοῦσι καὶ θρηνοῦσι.
Ἀνήμερα τὴν ἔδωκαν τ' ἁγίου Γεωργίου,
ἤτοι εἰς τὰς εἰκοσιτρεῖς μηνὸς τοῦ ἀπριλίου·
ἄναξ δ' ὁ δικαιότατος αὐτό τους τ' ἀρζουχάλι
στὴν Πόρταν κάμνει ἰχαλὲ κἔξω εὐθὺς εὐγάλει.
Κατὰ τὴν προσταγὴν λοιπὸν τότε τοῦ Δεβλετίου
καὶ κατὰ τὴν διάληψιν τούτου τ' ἀρζιχαλίου
ἐγένετο ἐξέτασις ἀπὸ τῶν καλεμίων,
ἀπὸ τοὺς κώδικας φημί, περὶ τῶν καϊδίων.
Λοιπὸν ἂς τοὺς ἀφήσωμεν κώδικας νὰ κοιτάζουν
καὶ ὅλα τὰ καλέμια αὐτοὶ νὰ ἐξετάζουν·
ἡμεῖς δ' ἂς ξεκινήσωμεν κάλφαν καὶ τοὺς μαστόρους,
πάντας ἁγίους μετ' αὐτῶν ἂς κάμωμεν συμπόρους·
εἰς τοῦ μαΐου δὲ τὰς τρεῖς μίσευσαν κατ' εὐθεῖαν
διὰ Ἱεροσόλυμα, μᾶς ἄφησαν ὑγείαν.
Ὁ οὖν πανάγαθος Θεὸς νὰ τοὺς κατευοδώσῃ
αἰσίως καὶ τὸν ἄνεμον οὔριον νὰ τοῖς δώσῃ.
Ἀλλ' ἐπειδὴ Ἀρμένιοι δὲν ἠμποροῦν νὰ εὕρουν
καΐδι εἰς τὰ καλέμια κἠόλο ἕνα γυρεύουν,
ἡμεῖς ἂς ἐξετάσωμεν νὰ πληροφορηθῶμεν,
ὁ μουπασίρης ἔφθασεν ἢ ὄχι νὰ ἰδῶμεν;
Ἰδοὺ λοιπὸν μανθάνομεν, πῶς ἔφθασε στὸ Κάϊφα
καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐμίσευσεν ἐκεῖθεν εἰς τὸ Ἰάφα,
κἐκεῖ δὲν κάθησε πολλὰς (δύο μόνον ἡμέρας),
κἔτρεχε στὸ σκοπούμενον νὰ ἐπιθέσῃ πέρας.
Φθάσας δ' αὐτὸς κοὶ μετ' αὐτοῦ τῇ πέμπτῃ τοῦ μαΐου,
ἅπαντες ἐξεπέζευσαν ἐν τῷ Πατριαρχείῳ·
συνοδοιπόρος μετ' αὐτοῦ ἦν κἠὸ ἀρχιμανδρίτης
Ἰωακεὶμ ὁ Κύπριος, ὁ Ἁγιοταφίτης,
ὃς προλαβόντως ἔφερε τὰς νέας ἀγγελίας,
πυρκαιᾶς τῆς τοῦ ναοῦ λέγω τὰς ὀλεθρίας.
Πάραυτα ἡτοιμάσθη δὲ διὰ τὸν μουπασίρη

κονάκι πολλὰ εὔμορφον κοντὰ στὸ μοναστῆρι,
ὁποῦ ἐπῆγαν πρὸς αὐτὸν ὅλοι οἱ οὐλαμάδες,
διὰ τὸ καλῶς ὥρισε, καὶ ὅλοι οἱ ἀγάδες·
ὕστερον δὲ ἀπὸ αὐτοὺς καὶ οἱ Φραγκοπατέροι,
κατόπιν ἀπὸ τούτους δὲ κοἱ Ἀρμενοδερδέροι.
Ἔκαμεν ὕστερον χαὐτὸς τὴν κόντρα βήξιτά του
πρὸς οὓς καὶ ἂν ἐπήγασι πρῶτον αὐτοὶ κοντά του.
Ἀλλ' ἐπειδ' οἱ ἐντόπιοι διὰ τὸν πηγεμόν του
δὲν ἔμαθον παρ' οὐδενὸς τὸν καθαυτὸ σκοπόν του,
τὶ ἀπευκταῖον καὶ κακὸν φοβούμενοι μὴν πάθουν,
μὲ τρόπον ἐπιτήδειον ῥωτοῦν διὰ νὰ μάθουν
τοῦ ἐρχομοῦ του τὸν σκοπόν, τὴν καθαυτὸ αἰτίαν·
ὁ δὲ τοὺς καθιστόρησεν μ' ἄκραν ἀδολεσχίαν,
μεεμούρης πῶς ἐστάλθηκεν ἐκ μέρους Δεβλετίου
γιὰ τῶν Ῥωμαίων τὸν πινᾶν, ναζίρης τοῦ γιαπίου,
καὶ τῶν Ῥωμαίων μοναχὰ τὰ μέρη θέλει κτίσει·
εἰς ταῦτα ἔχει προσταγὴν γιὰ νὰ ἐπιστατήσῃ
καὶ ἔτζ' ἐπληροφόρησε τοὺς Τούρκους καὶ τὰ γένη.
Νέον μουλλᾶν ἐπρόσμεναν ἰτζρᾶς διὰ νὰ γένῃ,
νὰ διαβασθῇ στὸν Μεχκεμέ, νὰ γένῃ κιραάτι
τὸ ὑψηλώνυμον αὐτὸ τοῦ βασιλέως χάτι.
Οἱ οὖν Κακοαρμένιοι μετὰ τῶν Φράγκων ἅμα,
ὑπώπτευσαν καὶ ἔλεγον "Τί εἶν αὐτὸ τὸ δρᾶμα;
τὰ τῶν Ῥωμαίων παρευθὺς ὅλα διενεργοῦνται·
οἱ ἐδικοί μας οἱ καλοὶ φαίνεται πῶς κοιμοῦνται·
ὁ μουπασίρης τῶν Γραικῶν ἔφθασε παραχρῆμα·
οἱ ἐδικοί μας καθ' ὁδὸν μὴν πέθαναν; Ἄχ κρῖμα.
Μὰ διατί δὲν στάλθηκε τριῶν τῇ ὁμονοίᾳ
εἷς μουπασίρης, ἀλλὰ τρεῖς; φαίνετ' ἀσυμφωνία".
Ἡμεῖς δ' αὐτοὺς ἐάσαντες κατέλθωμεν εἰς Γιάφα,
ἂν φαίνωνται καράβια νὰ ἰδοῦμ' ἀπὸ τὸ Κάϊφα.
Δύο καράβια φάνηκαν, ἕνα κατόπι τ' ἄλλο,
τὸ ἕνα μὲν μικρότερον, τὸ ἄλλο δὲ μεγάλο.

καὶ ἤλθον καὶ ἀράξασι ἀντίκρυ εἰς τὸ Γ̔άφα·
τὸ ἕνα ἦτον τοῦ μουλλᾶ, τὸ ἄλλο δὲ τοῦ κάλφα·
εἶχε δὲ τότ' ὁ μάιος εἴκοσι πρὸς τοῖς ἕξη.
Σαὐτῶν τὴν προϋπάντησιν πολλ' ἄνθρωπ' εἶχαν τρέξει.
κ̔ἀπὸ τὸ Γ̔άφα μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀφοῦ βγαίνουν,
εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ὀγλήγορα προφθαίνουν.
Ἀφ' οὗ δ' ἐπέρασαν αἱ τρεῖς ἡμέραι πηγαιμοῦ των
καὶ ἔπαυσαν τὰ πατιρδ̔ιὰ τὰ τοῦ χαιρετισμοῦ των,
διεμηνύθη ὁ μουλλᾶς περὶ τοῦ φερμανίου,
τοῦ ὁρισμοῦ βασιλικοῦ καὶ τοῦ χατ-σεριφίου·
αὐτὸς δὲ ὁ καλὸς μουλλᾶς ὢν προερμηνευμένος,
ἀμέσως γὰρ τὸν δίδαξεν ὁ τρισκαταραμένος
Χασὰν-ἐφένδης ὁ μουφτῆς κοὶ ἄλλοι ὁπαδοί του,
γ̔ιὰ νὰ βαστάξῃ τὸ βαρὺ κ̔ιαὐτοὶ εἶναι μαζῆ του,
καὶ ἂν δὲν πάρῃ ἑκατὸν πουγγ̔ιὰ νὰ μὴν ἐνδώσῃ,
οὐδὲ τὸν ὁρισμὸν αὐτὸν νὰ στέρξῃ ν' ἀναγνώσῃ.
Αὐτὰ οὖν μᾶς ἐμήνυσε (κατὰ τὴν ὁδηγίαν)
ὁ Κιριμλῆς, νέος μουλλᾶς (καὶ τὴν διδασκαλίαν)·
μόλις δ' ἐκαταπείσθηκεν ὕστερον μετὰ βίας
καὶ ἔστερξεν ὁ μαθητὴς εἰς τὰ ἐξ ἡμισείας·
ὁ δὲ διδάσκαλος μουφτῆς δὲν στέργει στὰ πενῆντα,
ἀλλὰ μᾶς πῆρε στανικῶς πέντε καὶ ἑβδομῆντα·
ξεχωριστὰ οἱ ἄλλοι δέ, ἀγάδες, οὐλαμάδες,
καὶ οἱ λοιποὶ ἐντόπιοι. Ῥωτᾶς γ̔ιὰ τοὺς πασσάδες;
Ὁ τοῦ Σαμίου μὲν πασσᾶς μᾶς πῆρε τετρακόσ̔ια,
ὁ τῆς Πτολεμαΐδος δὲ μᾶς πῆρε τριακόσ̔ια.
Ἔγινεν οὖν συνέλευσις ὅλων τῶν οὐλαμάδων
(στὸν Μεχκεμὲ ἐπήγασι) καὶ ὅλων τῶν ἀγάδων,
κ̔ἐδ̔ιάβασαν τὴν προσταγήν, τὸν ὁρισμόν, τὸ χάτι,
κ̔ἱὅλοι ὁμοῦ ἐφώνησαν· Ἔχομεν ἰταάτι·
πλὴν σήμερον δὲν γίνεται νὰ κάμωμεν τὸ κ̔ιέσφι,
γ̔ιατὶ ἡ ὥρα πέρασε· δὲν ἔχομεν καὶ κ̔ιέφι".
Καὶ τὴν ἑξῆς κατέγραψαν ὅλα τὰ κρημνισθέντα,

μέρη ναοῦ τοῦ Καμαμὲ καὶ τὰ πυρπολημένα.
Οἱ Φράγκοι δὲ κι' Ἀρμένιοι ἄρχησαν νὰ φωνάζουν,
"Δὲν θέλομεν νὰ γράφετε τὰ μέρη μας" νὰ κράζουν.
"τί ἔχουν ἀπ' τοὺς τόπους μας νὰ κάμουν οἱ Ῥωμαῖοι;
ἡμεῖς ὁρίζομεν αὐτοὺς Φράγκοι καὶ Ἀρμεναῖοι.
Δὲν εἶναι μόνον ὁ ναὸς Γραικῶν στὴν ἐξουσίαν·
κἠμεῖς ὁρίζομεν σ' αὐτόν· ἔχομεν συντροφίαν".
Ἀφ' οὗ οὖν κατεγράψησαν, πάρθηκαν στὸ κονδῆλι,
ὅλα τὰ μέρη τοῦ ναοῦ καὶ ἔγινε τατῆλι,
ἐγράφη ὁ μουρασελές, ἡ ἄδεια ἐδόθη,
καὶ πρῶτον ἡ ἐξώπορτα ἡ δίπτυχος καρφώθη
(εἶχε δὲ ὁ ἰούλιος τότε δεκαεννέα,
ὥστ' ἔχομεν ἀπ' τὴν φωτιὰν διακόσιες τρεῖς κἐννέα)
καὶ μεθ' ἡμέρας ἔπειτα ἔφθασ' ὁ σιλιχδάρης
τῆς Δαμασκοῦ ἀποσταλείς (Γιουσοὺφ-πασσᾶς σπαθάρης),
ὃς ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ μπουγιουρουλδὶ ἀδείας,
χουζμέτι ἔχων καὶ αὐτὸς ἄλλης μουπασιρείας.
Πάραυτα ἡτοιμάσθη δὲ κονάκι πάλιν ἄλλο
καὶ δι' αὐτὸν εὐρύχωρον, εὔμορφο καὶ μεγάλο.
Ἀφ' οὗ δ' ἡ πόρτα βάλθηκεν ἡ δίπτυχος ἁγία,
ἄρχησαν νὰ κουρδίζωσι μαστόροι σκαλωσία,
διὰ ν' ἀρχήσουν ἀπ' ἐκεῖ, κτίζωντας νὰ πηγαίνουν
ἀπ' ἔξω στὰ ἐνδότερα· ἰδὲ πλὴν τί παθαίνουν.
Ἰδοὺ καὶ ἔρχονται τινὲς Τοῦρκοι ἁρματωμένοι
μὲ ὅπλα εἰς τὰ χέρια καὶ ἐξηγριωμένοι,
καὶ ἄρχησαν τὴν σκαλωσιὰν ἀμέσως νὰ κρημνίζουν
καὶ τοὺς μοστόρους ἐν ταὐτῷ νὰ τοὺς κουρσιουμλαδίζουν·
τὸν σιλιχδάρη γύρευαν κιαὐτὸν τὸν μουπασίρη·
οἳ δὲ φυγόντες κρύφθηκαν μέσα στὸ μοναστῆρι
κἐκεῖθεν καββαλίκευσαν, ἀπὸ τὴν χώραν βγαίνουν
καὶ εἰς τὸ Σάμι ἤθελαν ἀμέσως νὰ πηγαίνουν.
Μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ μουφτῆς, ὁ ἄνω εἰρημένος
(ὡς τάχα ὁ παγκάκιστος οὔκ ἦν ἰδεασμένος),

ἀμέσως τοὺς ἐπρόφθασε, κλαίει παρακαλῶντας,
πέφτει εἰς τὰ ποδάρια τους, λέγει παρακινῶντας
τοῦτο νὰ μὴν τὸ κάμωσι, διότι τὸν ἐγγίζουν,
κἂν πάθουν τίποτες κακόν, ἐκ τούτου τὸ γνωρίζουν.
Καὶ ἔτζι κατεπείσθησαν εἰς τὸ νὰ ἐπιστρέψουν,
μὴν τύχῃ καὶ κατόπι τους στείλουν καὶ τοὺς παστρέψουν.
Ἀλλὰ τοῦτο τὸ κίνημα λέγω τῶν ἐντοπίων
δὲν ἐπροῆλθ' ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν Ἀρμενίων·
ἐκεῖνοι τοὺς διήγειραν σαὐτὸ τὸ χερακέτι,
διὰ νὰ ἐμποδίσωσι ναοῦ τὸ μεραμέτι,
κἐζήτουν οἱ παγκάκιστοι τὰ μέρη ποῦ οἰκῶσι
νὰ μὴ κτισθῶσι πρὸς καιρόν, ἕως οὗ νὰ σταλθῶσι
εἰδήσεις στοὺς σαρράφηδες τοὺς ὄντας εἰς τὴν Πόλιν,
εἰς διορίαν ἡμερῶν ἑξηνταμίαν ὅλην.
Ἡμεῖς δὲ τοὺς ἐδώκαμεν ὄχι μόνον ἑξῆντα,
ἀλλὰ τρεῖς τόσαις, δηλαδὴ ἑκατὸν ὀγδοῆντα.
Ἀπὸ τὴν πόρταν τὸ λοιπὸν ἡ σκαλωσιὰ σηκώθη,
στὴν ἀχυβάδα ἱεροῦ βήματος ἀνωρθώθη.
Λοιπὸν ἂς τοὺς ἀφήσωμεν ἐκεῖ καὶ ἂς δουλεύουν·
ἡμᾶς εἰς Βασιλεύουσαν θαρρῶ νὰ μᾶς γυρεύουν,
νὰ μάθωμεν τὰ πράγματα πῶς εἶναι καὶ πῶς τρέχουν,
ἂν ἔπαυσαν πλέον ἐκεῖ, ἢ πάλιν κατατρέχουν.
Γυρίσαμεν κἐμάθαμεν τὸν τόπον πῶς ἐπέχει
τῶν ἀπορρήτων Δεβλετιοῦ βουλῶν τε καὶ μετέχει
Παναγιωτάκης ὁ λαμπρὸς κλόνος τῶν Μουρουζαίων,
σεμνύνωμα τοῦ γένους μας, νέων τε καὶ ἀρχαίων,
οὐχὶ διάντικατάστασιν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἄλλων
ριτζάλιδων τοῦ Δεβλετιοῦ, μικρῶν τε καὶ μεγάλων·
καὶ Ἀρμενίους εὕρομεν δόντας πάλιν δευτέραν
ἀναφορὰν στὸ κράτος του ἄλλην μίαν ἡμέραν.
Στὰ Ψαμαθιὰ τὴν ἔδωκαν, πλὴν ἦτον μουχτασάρι,
ὄχι καθὼς ἡ πρώτη τους μὲ ὕφος μουφασάλι·
ἀλλὰ κιαὐτὴν ὁ βασιλεὺς ἔξω πάλιν εὐγάνει

καὶ ἰχαλὲ στὴν Ὑψηλὴν Πόρταν πάλιν τὴν κάνει.
Ἐξέδωκεν οὖν ὁρισμὸν τὸ Ὑψηλὸν Δεβλέτι
κ᾽ σεχισλὰμ Δουρῆ-ζαδὲς τὄκαμεν ἰσαρέτι
καὶ τέσσαρας διώρισε δεβλέτζε-οὐλαμάδες
καὶ τρεῖς ἀπ᾽ τοὺς ριτζάλιδες (δυὸ ἦτον μουβελλάδες),
γι᾽ νὰ κοιτάξουν τὸν νιζᾶν ὀρθῶς, ὄχι ἀκρίτως,
Ῥωμαίων καὶ Ἀρμένιδων καὶ ἀδωροδοκήτως.
Τὰ δὲ ὀνόματα αὐτῶν, ἤτοι τῶν ἀνωτέρω
ἐφέντιδών τε καὶ κριτῶν τὰ βλέπεις κατωτέρω.
Τὰ δύο πρῶτα ποῦ ἰδῇς εἶναι τῶν μουβελλάδων,
τὰ ἄλλα δύο δεύτερα εἶναι μουδερρισάδων,
τὰ δ᾽ ἄλλα τρία ἐφεξῆς εἶναι τοῦ ριτζαλίου,
τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας φημί, αὐτοῦ τοῦ Δεβλετίου.
Μεχμὲτ-Ἐμὶν-πασσᾶ-ζαδὲς παγιὲν Ῥούμελης ἔχων,
Μεχμὲτ-Ταχὶρ-ἐφένδης δὲ Ἀνατολῆς ἐπέχων,
ὁ δὲ ἐμίνης τοῦ φετβᾶ Μεχμὲτ-Ῥασὶδ-ἐφένδης
καὶ ὁ κασάμι ἀσκερῆ ἦν Σουλεϊμὰν-ἐφένδης.
Ἀπὸ δὲ τῶν ριτζάλιδων ἦν ὁ ρεῖζ-ἐφένδης,
ὃς Μεχεμμὲτ ἐλέγετο Ἐμὶν-Βαχὶδ-ἐφένδης,
ὁ πρῴην δευτερδάρης δὲ Γιουσοὺφ-Ἀγκιὰχ-ἐφένδης
καὶ ὁ ἐμίνης τερσχανὲ Ἀχμὲτ-Ἀζὶζ-ἐφένδης.
Ἀφ᾽ οὗ οὖν διωρίσθησαν οὗτοι οἱ μουβελλάδες,
οἱ μουτερρίσιδες φημί, ριτζάλια-οὐλαμάδες,
διεμηνύθημεν κἠμεῖς οἱ πάμπτωχοι Ῥωμαῖοι,
ὁμοίως καὶ οἱ πλούσιοι βάρβαροι Ἀρμεναῖοι,
ἵνα ἐκλέξωμεν κ᾽αἱ δυὸ φυλαὶ πληρεξουσίους·
ἑκάστη ἀπ᾽ τὸ γένος της πέντε καὶ ὄχι πλείους.
Ἐδιωρίσθησαν λοιπὸν ἐκ μέρους ἡμῶν ἕξη
καὶ εἰς τὴν Πόρταν στάλθησαν ἐπὶ τῇ διαλέξει
ὁ κύριος Γεράσιμος πρῴην Θεσσαλονίκης
(ὅστις, καθὼς προείρηται, κατάγεται ἐκ Κρήτης),
ὁ Ἰκονίου Κύριλλος κοὶ Ἁγιοταφῖται,
Προκόπιος, Μητρόφανες, ἄμφω Ἀνατολῖται,

ὁ Φὰχρ ἐπιλεγόμενος Χάννας, ἤτοι Γιαννάκης·
κι' ὁ Καστρινὸς ἦν μετ' αὐτῶν κύριος Νικολάκης.
Ἐκ μέρους Ἀρμενίων δὲ πλῆθος μὲν ἐσυνήχθη,
ἀλλ' οἱ ἑπτὰ παρέστησαν (τὸ πλῆθος ἀπεβλήθη)·
Ἐδίρνελης λεγόμενος Πογὼς ὁ βαρδαπέτης,
σαρράφιδων ὁ κεχαγιᾶς ἦν τότ' ὁ Καραπέτης,
ὁ Οὐζοῦν Ἀρετοῦν-ὀγλοῦς σαρράφης Ὠβανέζης,
ὁ μπαρουττζῆ δὲ κάλφασι ὁ μάστρο-Ἀρακιέλης
Κιλτζόγλους ὁ Κατόλικος, σαρράφης ὁ Ἀντώνης,
ὁ τοῦ Κεβόρκη δὲ υἱὸς σαρράφης ὁ Κιρκόρης,
Τιγκὶρ-ὀγλοῦ-γιαζιτζισῆ λεγόμενος Μινάσης·
ἂν εἶναι καὶ Κατόλικος, Ἀρμένην νὰ λογιάσῃς.
Ἀφ' οὗ δὲ παρεστάθημεν ὅλοι εἰς τὸ μετζλῆσι,
μᾶς ἔδωκαν τὴν ἄδειαν καὶ εἴχομεν καθίσει.
Ἄρχησεν οὖν Ἐμὶν-πεῖς πρῶτος νὰ ἐκθειάζῃ
τὸν ἄνακτα σουλτὰν Μαχμοὺτ καὶ νὰ ἐγκωμιάζῃ,
καὶ λέγει "Εἶναι προσταγὴ ἵνα θεωρηθῶσι
οἱ μεταξὺ νιζάδες σας κἐννόμως νὰ λυθῶσι".
Ἔπειτα μᾶς ἠρώτησεν ἐὰν ἐκλελεγμένοι
ἤμεθ' ἀπὸ τὸ γένος του καθ' εἷς, διωρισμένοι.
Ἡμεῖς οὖν ἀπεκρίθημεν· "Ἔβετ ἐφένδιμ, ναίσκε"·
οἱ δ' Ἀρμεναῖοι ἔμπαλιν "Χάϊρ, ἐφένδιμ· ὄσκε"·
ἤμεθα γὰρ ἐσνάφια, σαρράφηδες καὶ γέροι,
αὐτοὶ δὲ ὀκουμούσιδες, ὅλοι τους καλογέροι.
Γελάσαντες δὲ ἅπαντες κοινῶς πρὸς τούτους εἶπον·
"Ἐσεῖς εἶσθε ἀνόητοι, ὅμοιοι μὲ τὸν λοῦπον·
ριζᾶν ἐδὼ δὲν ἔχετε ἐσεῖς διὰ τὴν πίστιν·
ὁ μουραφᾶς σας κρέμεται στὸν νόμον καὶ στὴν κρίσιν".
Καὶ οὕτως ὡμολόγησαν πῶς εἶν' ἐκλελεγμένοι
κι αὐτοὶ ἀπὸ τὸ γένος τους εἶναι διωρισμένοι.
Τὸ ἀρζουχάλι τους λοιπὸν Ἐμὶν-πεῖς εὐγάζει,
καὶ πέρνωντας στὸ χέρι του ἄρχησε νὰ διαβάζῃ·
ἡ δὲ διάληψις αὐτοῦ καὶ τὰ ζητήματά τους,

*

ἢ νὰ εἰπῶ καλλίτερα τὰ ἀδικήματά τους,
ἦτον πῶς τάχα ἐξ ἀρχῆς ὁ Τάφος τοῦ Κυρίου
καὶ ἡ Ἀποκαθήλωσις κ̔ὸ τόπος τοῦ Κρανίου [1]
καὶ ἡ ἁγία Βηθλεέμ, ἡ Γέννησις Κυρίου,
κ̔ὸ τάφος ἐν Γεθσημανῇ μητρὸς τῆς τοῦ Κυρίου.
"Αὐτὰ τὰ πέντε τάχατες ῥηθέντα ζιαρέτ̔ια"
γράφουσι τὰ φερμάν̔ια τους "νὰ εἶναι μουστερέκ̔ια,
τὰ δ' ἄλλα ὄντα ἐν ναῷ μέρη οἰκήματά τους
μόνοι νὰ τὰ ὁρίζωσιν, ὡς καθαυτὰ δικά τους·
ὁμοίως δὲ καὶ τὰ λοιπὰ γένη δ̔ινδ̔άσικά τους
νὰ εἶναι ὅλα ὑπ' αὐτούς, ὡσὰν γ̔αμάκιά τους,
τὰ μὲν ζιαρετκ̔ιάχια ἔχοντες ἰστιράκεν,
τὰ δὲ λοιπὰ μέρη αὐτῶν ἔχοντες ἰστικλάλεν.
'Αλλ' οἱ 'Ρωμαῖοι θέλουσιν ὅλα αὐτὰ μὲ βίαν
νὰ ἀποσπάσουν ἐξ αὐτῶν διὰ τὴν σφῶν κακίαν·
διὸ στὴν ἀπουσίαν τους ὅλα των τὰ σενέτ̔ια
τερκῆνι ταῦτα ἔκαμαν διὰ νεφσανιέτ̔ια·
μάλιστα ἔχουσι σκοπὸν ὁποῦ τὰ ζιαρέτ̔ια,
ὅσον τὰ ἰστικλάλικα, τόσον καὶ μουστερέκ̔ια,
ὅλα νὰ τοὺς τὰ πάρωσι κ̔αὐτοὺς νὰ τοὺς πετάξουν,
κ̔ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ ὅλους νὰ τοὺς τινάξουν·
διὸ κρυφίως ἔλαβον παρὰ τοῦ βασιλείου
εἰς τὸ συμβεβηκὸς αὐτὸ τώρα τοῦ γ̔αγκινίου
χάτι-σερίφι ὑψηλὸν καὶ ἄδειαν νὰ κτίσουν,
τὸν Καμαμὲν μόνοι αὐτοὶ νὰ τὸν μερεμετίσουν".
Αὐτοῦ λοιπὸν τοῦ ὁρισμοῦ τὸ κάϊδι του ζητοῦσι
νὰ γένῃ ῥέφι καὶ τερκίν [2]. Κ̔ἄλλο παρακαλοῦσι·
"Νὰ ἐκδοθῇ βασιλικὸν προσκυνητὸν φερμάνι
κάθε γένος τὰ μέρη του ξεχωριστὰ νὰ κάνῃ·
τὰ ἴδια τὸ ἴδιον, μὲ συντροφ̔ιὰν δὲ τ' ἄλλα,
ὅλα τὰ μουστερέκικα μικρά τε καὶ μεγάλα".
Ταῦτα ἐδιελάμβανεν αὖτ' ἡ ἀναφορά των·

[1] Ἤτοι ὁ ἅγιος Γολγοθᾶς. — [2] Ἤτοι νὰ καταργηθῇ καὶ νὰ ἀκυρωθῇ.

αὐτὰ ἦν τὰ ζητήματα τάχα ὡς δίκαιά των.
Λοιπὸν ἀπ' τὸν Ἐμὶν-πεῖ ἀφ' οὗ αὐτὴ δ͜ιαβάσθη
καὶ ὅλο τὸ μετζλήσιον ἀφ' οὗ τὴν ἠκροάσθη,
λέγει πάλιν Ἐμὶν-πεῖς μὲ γλῶσσαν τὴν γλυκεῖαν
καὶ μὲ φωνὴν τοὺς ἐρωτᾷ ἐπιεικῆ, πραεῖαν·
"Τί εἶναι τὸ μεράμι σας, ὦ φίλοι; τί ζητεῖτε";
Ὁ βαρδαπέτης δὲ Πογὼς πρῶτος ἀπολογεῖται·
"Ἐφένδιμ, τὰ ζητήματα ἡμῶν καὶ τὸ μεράμι
τὸ ἀρζουχάλι μας αὐτὸ ὅλα δῆλα τὰ κάμει".
"Ἐκεῖνο" λέγ' Ἐμὶν-πεῖς "ἔγινε κιραάτι·
ἀλλὰ καθ' ἱερὸν ἡμῶν νόμον καὶ σεραάτι
πρέπει νὰ κάμ' ὁ δ͜αβατζῆς ἐκ στόματος ἰκράρι,
μήπως ὁ ἐναγόμενος κάμῃ αὐτὰ ἰνκ͜ιάρι·
καὶ διὰ τοῦτο θαρρετὰ λέγετε, ὁμιλεῖτε·
συστάλθημεν, φοβήθημεν ὕστερον μὴν εἰπῆτε·
ὅσα ἂν θέλετε ἐσεῖς, στὸν μαζπατᾶν περνοῦμεν,
καὶ ὅσα ἂν δὲν θέλετε, ἡμεῖς δὲν τὰ περνοῦμεν·
ἂν κατὰ λάθος δὲ ἐσεῖς ἄλλ' ἀντ' ἄλλων εἰπῆτε,
πάλιν ἡμεῖς τὰ σβύνομεν· ἐσεῖς μὴ συσταλθῆτε·
μ' ὅλον τοῦτο προσέχετε καλὰ εἰς τὰς προτάσεις,
ὕστερον νὰ μὴν ἔχετε παράπονα, προφάσεις".
Ἄρχησε τοίνυν ὁ Πογὼς νὰ λέγῃ, νὰ προβάλλῃ,
ὅσα κ͜ιᾶν δ͜ιελάμβανεν αὐτὸ τὸ ἀρζουχάλι.
Παρέστησαν δὲ ἐν αὐτῷ ῥέσμια καὶ περγέλ͜ια
καὶ πάντες ξεκαρδίσθησαν ἀπ' τὰ πολλὰ τὰ γέλ͜οια.
Τὰ εἶχον μὲ διάφοραις μπογ͜ιαῖς μπογ͜ιαδ͜ισμένα,
ὡς μέρη τάχα χωριστὰ τοῦ καθενὸς γραμμένα.
Ἡμεῖς δὲ ἀπεκρίθημεν· "Ἐφένδιμ, ἀποροῦμεν·
εἰς ὅσ' αὐτοὶ προτείνουσιν, οὐδέν τι ἐννοοῦμεν·
τὸ ἀληθὲς δὲν στέκεται στοὺς λόγους, στὰ σουρέτ͜ια,
οὐδὲ σ' αὐτὰ τὰ ῥέσμια, ἀλλὰ εἰς τὰ σενέτ͜ια·
ἂν ἔχωσι σενέτια, ἂς βγάλουν στὸ μεϊδάνι,
εἴτε χάτι-σερίφ ἐστιν, εἴτε ἁπλῶς φερμάνι".

Τότε οὖν ἐρωτήθησαν, ἂν ἔχωσι σενέτι̯α,
αὐτοὶ δὲ ἀπεκρίθησαν πῶς ἔχουν μόν' σουρέτι̯α,
τὰ καθαυτὰ δὲ ἔχουσι στὸ Γκοὺτ-σερὶφ σταλμένα·
ἐκεῖ τὰ χατ-σερίφια εἶναι πεφυλαγμένα.
Λέγονται γκοὺτ ἀρμενιστὶ τὰ χρήματα τὰ ἄσπρα·
μ' αὐτὰ οἱ μαῦροι ἤλπιζον τὴν τῆς δουλει̯ᾶς των πάστρα.
Καὶ οὕτως εὔγαλαν τινὰ τῶν σουρετι̯ῶν σουρέτι̯α,
κρατοῦντές τα μ' εὐλάβειαν ὡς καθαυτὸ σενέτι̯α.
Ἀλλ' ὅμως οἱ ἐφέντιδες δὲν πρόσεξαν τελείως
σαὐτὰ ὡς δικαιότατοι καὶ φρόνιμοι ὁμοίως,
κι̯ὀπίσω τοὺς τὰ πέταξαν καὶ πρὸς ἡμᾶς γυρίσαν·
"Ποίαν δίδομ' ἀπόκρισιν πρὸς ταῦτα" ἐρωτῆσαν.
Ἡμεῖς δὲ ἔχοντες μαζῆ ὅλα μας τὰ σενέτι̯α,
χάτια ὅλα γκερτζεκτέν, ὄχι ἴσα σουρέτι̯α,
ἀκτιναμὲν Ὤμερ-Χαττὰπ καὶ χάτι τοῦ καδίμη,
τοῦ τῆς Αἰγύπτου ἁλωτοῦ, φημὶ σουλτὰν Σελίμη,
καὶ τοῦ υἱοῦ του Σουλεϊμὰν ἐκείνου τοῦ κανόνη·
ἂν πῶ καὶ ἄλλα πάμπολλα, τ' αὐτί μου δὲν ἰδρώνει.
Αὐτὰ λοιπὸν ἐπήραμεν μετ' ἄκρας εὐλαβείας,
μετὰ φωνῆς δὲ ταπεινῆς εἴπομεν καὶ πραείας·
"Ἐφένδιμ, ἂν ἀποκριθοῦν γι̯ὰ λόγου μας σουλτάνοι
καὶ βασιλεῖς τρισμάκαρες, στοὺς φίλους μας δὲν φθάνει;
Αὐτοὶ ἂς τοὺς ἀποκριθοῦν ἐκ μέρους ἐδικοῦ μας,
αὐτοὶ ἂς εἶν' ἐπίτροποι ὅλου τοῦ μιλλετι̯οῦ μας".
Κι̯ἀμέσως ταῦτα δώσαμεν εἰς χεῖρας τὰς ἰδίας
ἐκείνου τοῦ Ἐμὶν-πεῖ ἄνευ πολυλογίας.
Ὁ δὲ ἐκεῖνα ἀσπασθεὶς ἔθηκε τῷ μετώπῳ,
μετὰ χαρᾶς μεγάλης δὲ ἤλειφε τῷ προσώπῳ,
καὶ ἔπειτα ἀνέγνωσεν ἐκεῖνα μὲ ντικάτι,
καὶ μάλιστα τὸ τοῦ Σελὶμ εὐλογημένον χάτι.
Καὶ εἶπον τοῖς Ἀρμένιδες· "Ἐσεῖς λαλεῖτε χάλτι̯α,
Ῥωμαῖοι δ' ἀποκρίνονται μὲ τὰ παρόντα χάτι̯α·
ἀούζου πιλλὰ χάρφι ἓν λάθος εἶναι νὰ ποῦμεν

εἰς τὰ τοιαῦτα χάτια ποσῶς δὲν ἠμποροῦμεν·
ἂν ἔχετε λοιπὸν κἐσεῖς παρόμοια σενέτ͡ια,
τέτοια ἰσοδύναμα, ὄχι ὅμως σουρέτ͡ια,
εὐγάλετέ τα, δείξατε, ἀντιπαραταχθῆτε,
γ͡ιατί μ' αὐτὰ ποῦ δείξατε, δουλε͡ιὰ δὲν κατορθοῦται".
Αὐτοὶ δὲ πάλιν ἔλεγον πῶς εἶν' ἀπεσταλμένα·
εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα εἶναι πεφυλαγμένα.
Λοιπὸν τοὺς ἀπεκρίθησαν· "Ἂς γένουν δερκ͡ιενάρι·
ἡμεῖς καὶ εἰς τοὺς κώδικας ἔχομεν ἰχτιπάρι".
Αὐτοὶ πάλιν τοὺς ἔλεγον δὲν εἶναι γεγραμμένα,
μήτε εἰς τὰ καλέμια εἶναι κατεστρωμένα.
Οἱ δὲ κριταὶ εἶπον ἡμῖν· "Μὰ καὶ οἱ Ἀρμεναῖοι
ραγ͡ιάδες εἶναι καὶ αὐτοί, καθὼς καὶ οἱ Ῥωμαῖοι·
ξεχωριστὰ ἂν κάμωσι καὶ οὗτοι μεραμέτ͡ια,
τί προξενοῦν οἱ ἄθλιοι εἰς τ' ἄλλα τὰ μιλλέτ͡ια";
Ἡμεῖς δὲ τοὺς ἐλέγομεν· "Ἐφένδιμ, στοχασθῆτε·
τὸ δίκαιον ὀφείλετε νὰ ὑπερασπισθῆτε.
Ὅλα τὰ χατ-σερίφια ἡμῶν διαλαμβάνουν,
πῶς τ' ἄλλα τὰ μιλλέτια δὲν ἔχουσι νὰ κάνουν
ἀπ' τὸν ναὸν τοῦ Καμαμέ, μήτ' ἔξω, μήτε μέσα,
ἀλλ' εἶναι καὶ γ͡ιαμάκια, καθὼς τὸ γράφει μέσα
ὁ ἴδιος ἀκτιναμὲς καὶ τὰ λοιπὰ σενέτ͡ια·
μ' ὅλον τοῦτο τοὺς κάμνομεν μουσαὰδὲ ραγέτ͡ια
καὶ πάλιν δὲν μποδίζομεν αὐτῶν τὸ ζιαρέτι.
Αὐτοὶ ὅμως, ὡς βλέπετε, ζητοῦν καὶ μερεμέτι".
"Ἡμεῖς γ͡ιαμάκ͡ια οὐκ ἐσμέν, εἶπον, ἀλλὰ μιλλέτι
καλίτερον ἀπὸ ἐσᾶς μὲ θεῖον ἐναγ͡ιέτι,
καὶ ἠμπορεῖ τὸ γένος μας νὰ ἀνοικοδομήσῃ
τὸν Καμαμὲ ὁλόκληρον, ἐκ βάθρων νὰ τὸν κτίσῃ".
Λέγει τους ὁ Ἐμὶν-πεῖς· "Πῶς ἔχει τὸ κουδρέτι
μόνος ἕνας σαρράφης σας καὶ ὄχι τὸ μιλλέτι
νὰ κτίσῃ ἕνα Καμαμὲν ὁλόκληρον τὸ ξεύρω·
δίκαιον πλὴν δὲν ἔχετε, οὔτε μπορῶ νὰ εὕρω·

σφοδρότατα προστάζει γὰρ ὁ βασιλεὺς καὶ χάνης
ἐκεῖνος ὁ ἀείμνηστος κανόνης Σουλεϊμάνης
τὸ μεραμέτι-κιλισᾶ νὰ ἔχουν οἱ Ῥωμαῖοι,
ὄχι δὲ ἄλλαι αἱ φυλαί, ἢ ἄλλοι Εὐρωπαῖοι".
Ἐνόσῳ δὲ ἐλέγομεν ἡμεῖς αὐτοὺς γιαμάκια,
ἀπ' τὸ κεφάλι ἤθελον νὰ ῥίψουν τὰ καλπάκια,
καὶ ἔλεγον πῶς καὶ αὐτοὶ εἶχον ἀπ' τὸν Χαττάπη
ἀκτιναμέν, πλὴν ἐξ ἡμῶν τῶν φθονερῶν ἐκλάπη.
Ὅθεν τοῖς ἀπεκρίθημεν· "Τοῦτο μὲ εὐκολίαν·
φαίνεται κιἀποδείκνυται· δὲν ἔχει δυσκολίαν.
Πρῶτον Ὁμέρης ὁ Χαττὰπ ἔλαβ' ἐκ τῶν Ῥωμαίων
τὴν πόλιν Ἱερουσαλήμ, ὄχι ἐξ Ἀρμεναίων·
κιᾶν ἔδωκεν ἀκτιναμὲν στὸ γένος Ἀρμεναίων,
γιατὶ γράφει Σωφρόνιον, ὄνομα τῶν Ῥωμαίων;
ἔτι δὲ ἐξ ὀνόματος τὰ ἄλλα τὰ μιλλέτια
προστάζει, ὅταν ἔρχωνται διὰ τὰ ζιαρέτια,
νὰ δίδουν ὡς γιαμάκια Ῥωμαίων πατριάρχῃ
ἀπὸ ἓν δράμι ἀσημιοῦ, ὡς τούτων κυριάρχῃ.
Λοιπὸν πῶς σᾶς τὸν κλέψαμεν, δὲν μᾶς τὸ ἐξηγεῖτε;
καὶ πότε σᾶς ἐδόθηκε; δὲν μᾶς τὸ ἱστορῆτε";
Ἄφωνοι οὖν ἀπέμειναν καὶ κατεντροπιασμένοι
οἱ βάρβαροι, ἐπίβουλοι, ὅλοι κατησχυμμένοι·
μᾶς εἶπον δ' οἱ ἐφέντιδες· "Ἐσεῖς αὐτοὺς ἀφῆτε·
ὅσα ἡμεῖς σᾶς λέγομεν, αὐτὰ συλλογισθῆτε·
τὸ μεραμέτι Καμαμὲ καὶ ὅλα τὰ ταμίρια
δικά σας εἶναι ἄφευκτα κιὅλα τὰ μοναστήρια·
ἀλλὰ κιαὐτοὶ ἂς κάμνωσιν, ὡς πάλαι, ζιαρέτι·
δώσετε καὶ τὰ μέρη των, κάμετέ τους ραγιέτι·
καθὼς τὰ εἶχον ἀπ' ἀρχῆς, πάλιν ἂς τοῖς δοθῶσι,
μόνον διὰ νὰ κάθηνται νὰ μὴ σᾶς ἐνοχλῶσι,
καὶ ταῦτα μ' εὐχαρίστησιν τῶν δυό σας ἀμφοτέρων
καὶ κατὰ συγκατάθεσιν νὰ γένουν ἑκατέρων".
Ἡμεῖς δὲ ἐννοήσαντες πῶς τέτοιον νιζάμι

θέλει δοθῇ εἰς τὸν νιζᾶν καὶ τοῦτο εἶν' μεράμι,
εἴπομεν ὅτι στέργομεν νὰ ἔχωσι καὶ πάλιν
τὰ ὅσα εἶχον ἀπ' ἀρχῆς, χωρὶς προσθήκην ἄλλην,
χωρὶς νὰ ἔχουν ἰλακᾶν ἀπὸ τὸ μεραμέτι,
χωρὶς νὰ κυριεύωσι κανένα ζιαρέτι·
τὰ μέρη μὲν τοὺς δίδομεν μόνον πρὸς κατοικίαν,
εἰς δὲ τὰ προσκυνήματα δὲν ἔχουν ἐξουσίαν·
μόνον νὰ κάμνουν εἰς αὐτὰ ἀΐντζε-ζιαρέτια,
καθὼς καὶ τὰ ἐπίλοιπα κάμνουσι τὰ μιλλέτια·
ξεχωριστὰ δὲ νὰ γραφοῦν τὰ μέρη ἓν πρὸς ἕνα,
τὰ πάντα ἐξ ὀνόματος νὰ εἶν' διωρισμένα,
γιὰ νὰ μὴν λέγουν ὕστερον, κόπτουν παλάβραις ἄλλαις
καὶ ἔχομεν τρεχάματα, ἄλλαις καινούριαις ζάλαις.
Καὶ ἔτζι μ' εὐχαρίστησιν τοῦ γένους τῶν Ῥωμαίων
καὶ κατὰ συγκατάθεσιν τοῦ γένους Ἀρμεναίων
τὰ ἔγραφεν Ἐμὶν-πεῖς ὅλα μὲ τ' ὄνομά τους
τὰ μέρη ποῦ ἐστέρξαμεν καὶ τὰ οἰκήματά τους·
γράφοντας δὲ τὰ διάβαζε, συχνάκις τοὺς ῥωτοῦσε,
ἂν τἄγραφεν, ὡς θέλουσιν, ἂν τοὺς εὐχαριστοῦσε,
κιὅλοι συμφώνως ἔδιδον τακρίρ, ὁμολογίαν,
ὅτι συγκατατίθενται, ἔχουν εὐχαριστίαν.
Ἀλλ' ὅταν ἐπροβάλαμεν τὸ νοῖκι νὰ μᾶς δώσουν,
τοσούτων χρόνων ἰτζαρὲν νὰ μᾶς τὸν ἐκπληρώσουν
διὰ τὸ μοναστήριον ἐκεῖνο τῶν Γκιουρτζήδων,
ποῦ εἶχαν δώσουν οἱ αὐτοὶ εἰς χεῖρας κιουλχανήδων,
μᾶς παρακίνησαν πολλὰ τότ' ἐπὶ μετζλησίου,
διὰ νὰ βαζγκεστήσωμεν ἀπὸ τοῦ ἐνοικίου,
λέγοντες "Τὸ μιλλέτι σας ἰχτιᾶς δὲν θέλει γένη,
καὶ παραιτήσατε λοιπόν· αὐτὸ ἔτζι ἂς μένη".
Ἡμεῖς δὲ βλέποντες αὐτοὺς ποῦ μᾶς παρεκινοῦσαν
μὲ τρόπον πολλὰ εὔμορφον, σὰν νὰ παρακαλοῦσαν,
ἀποκριθέντες εἴπομεν, πῶς «Διὰ Δεβλετίου
χατῆρι βαζγκεστίζομεν τοῦ τόσου ἐνοικίου,

ὄχι διὰ χατῆρί τους, γιατ' εἶναι δίκαιόν μας·
τὸ μοναστήριον αὐτὸ εἶναι γιαμάκιόν μας".
Στὸ τέλος δὲ Ἐμὶν-πεῖς μᾶς εἶπε "Στοχασθῆτε·
εἰς τρεῖς ἡμέρας μεταξὺ πάλιν συλλογισθῆτε,
καὶ μετ' αὐτὰς νὰ ἔλθητε πάλιν νὰ σᾶς δι̯αβάσω
τὸν μαζβατᾶν τοῦ ἰλαμι̯οῦ, μήπως κι̯ἐγὼ ξεχάσω
κανένα ἐξ ὧν εἴπετε, διὰ νὰ τὸ προσθέσω,
διότι δὲν τ' ἀνέχομαι νὰ σᾶς παραπονέσω".
Καὶ οὕτω πάλιν ἔγινε συνέλευσις μεγάλη·
συνῆλθον οἱ ἐφέντιδες καὶ ὅλο τὸ ῥιτζάλι
κι̯ἀνέγνωσεν Ἐμὶν-πεῖς ὅλον του τὸ ἰλάμι
ἀβούλλωτον κἐρώτησεν, ἂν εἶν' κατὰ μεράμι·
καὶ πρῶτον ὡμολόγησαν ὅλοι οἱ Ἀρμεναῖοι,
εὐχάριστοι πῶς ἔμειναν, ὁμοίως κοὶ Ῥωμαῖοι,
καὶ ἔπειτα βουλλώθηκεν, ὡς ἔθος, ἐσφραγίσθη,
καὶ τότε εἰς τὸ κράτος του ἐστάλη, ἐκομίσθη.
Ἠγέρθημεν οὖν ἅπαντες κατευχαριστημένοι,
κἀκεῖθεν διελύθημεν ὅλοι μας μαζωμένοι·
μάλιστα ἐν ᾧ φεύγαμεν, εἶπεν ἕνα ῥιτζάλι
ἀστεῖόν τι κἐγέλασαν ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι.
"Ὦ φίλοι, ἂν μ' ἀκούσετε ἐσεῖς οἱ Ἀρμεναῖοι,
ἐλᾶτε ὅλοι σας κοινῶς νὰ γίνετε Ῥωμαῖοι,
διὰ νὰ λείψουν ἀφ' ὑμῶν καυγάδες καὶ νιζάδες,
νὰ ἡσυχάσωμεν κἡμεῖς ἀπὸ τοὺς μουρραφάδες".
Ὁ μουρραφᾶς δὲ ἄρχησε τέλη τοῦ ἰουλίου,
καὶ μόλις τέλος ἔλαβεν ἀρχὰς τοῦ σεπτεμβρίου·
πλὴν μὴ νομίσῃς, φίλε μου, πῶς μ' ἓν μόνον μετζλῆσι
ὅλα ἐκατωρθώθησαν, μὲ μίαν μόνην κρίσι.
Πέντε μετζλήσια ἔγιναν, μεγάλα, κορδωμένα,
κι̯ἂν ἔλειπε τὸ δίκαιον, τὰ εἴχαμεν χαμένα·
ἀλλ' ὅμως οἱ αὐθένται μας δὲν ἀδιαφοροῦσαν,
ἀπὸ τὸ δίκαιον ποτὲ δὲν ἐπαραστρατοῦσαν.
Ἡμεῖς οὖν ἂς ἀφήσωμεν αὐτοὺς κι̯ἂς πορευθῶμεν

καὶ ὁ μακαριώτατος τί κάμνει ἂς ἰδῶμεν.
Οὗτος θαρρεῖς ἀμεριμνεῖ, τὴν ἔγνοιαν μόν' ἔχει
τοῦ μουρραφᾶ, τῶν μετζλισιῶν, τὰ δ' ἄλλα παρατρέχει;
Κοντὰ σαὐταῖς ταῖς λύπαις του, κοντὰ σαὐταῖς ταῖς ζάλαις,
εἶχε καὶ ἄλλαις ἔγνοιαις, πάμπολλαις καὶ μεγάλαις.
Μαστόρους προητοίμασε καὶ κερεστὲν καὶ ἄλλα,
τὰ ἀναγκαῖα τοῦ πινᾶ, μικρά τε καὶ μεγάλα.
Ναυλώθη καὶ καράβιον διὰ τὰ φροντισθέντα
καὶ εἰς αὐτὸ ἐβάλθηκαν ὅλα τὰ προρρηθέντα.
Εἰς τὸ καράβι δὲ αὐτὸ ἦν τότε ἐπιστάτης
ὁ καμαράσης ὁ γνωστὸς καὶ θερμουργὸς προστάτης.
Περὶ τὰ μέσα μίσευσαν μηνὸς τοῦ σεπτεμβρίου
καὶ εἰς τὸ Κάιφα ἔφθασαν ἀρχὰς τοῦ ὀκτωβρίου,
κ' ἐκεῖθεν μ' ἄλλα ἔξοδα, μὲ ἀκριβοὺς κηράδες,
στὸ Γιάφα ἐκατήντησαν μὲ ἄπειρους μπελιάδες.
Τῆς Ἱερουσαλὴμ λοιπὸν ἂς πιάσωμεν τὴν στράτα
κεῖς τὸν ναὸν ἂς πάγωμεν νὰ δοῦμε τί μαντᾶτα,
τεχνῖται καὶ μαΐστορες δουλεύουν, ἡσυχάζουν,
ἢ πάλιν οἱ Ἀρμένιοι συγχύζουν, τοὺς πειράζουν;
Μάθε πῶς εἶναι προσταγὴ παρὰ τῶν ἡγεμόνων
οὐδεὶς νὰ ἔμβῃ εἰς ναόν, ἐκτὸς ἐργάτων μόνων,
καὶ οἱ τεχνῖται ἥσυχα δουλεύουσι καὶ κτίζουν
καὶ οἱ ἀχρεῖοι ἔπαυσαν ἀπὸ τοῦ νὰ συγχύζουν,
διότι ὁ παγκάκιστος καὶ ἡ αὐτοκακία
Χασὰν-ἐφένδης ὁ μουφτῆς πεσὼν ἐν ἀρρωστίᾳ
εἰς ἡμερῶν διάστημα ὀλίγων διερράγη
καὶ τὴν ψυχὴν ἐχρέμψατο, εἰς Ἅδου καθηρπάγη.
Ἐν ᾧ δὲ τὸν ἐπήγαιναν οἱ συγγενεῖς νὰ θάψουν,
ἔκλαιον οἱ Ἀρμένιοι. Καὶ πῶς νὰ μὴν τὸν κλάψουν;
αὐτὸν γὰρ εἶχον αὐτουργὸν εἰς κάθε σκευωρίαν
καὶ δι' αὐτοῦ τελείωναν τὴν κάθε τους κακίαν.
Μετὰ τὸν θάνατον δ' αὐτοῦ τινὲς τῶν ἐντοπίων,
ζορμπάδες καὶ σεφίχιδες καὶ ἄλλοι τῶν ἀχρείων,

μὲ τὸν Ὀτμάνην Ἀμπουγὸς [1] ἤθελον συμφωνήσουν
καὶ κατὰ τοῦ Γ̱ρουσοὺφ-πασ̱ᾶ [2] αὐτοὶ ν' ἀποστατήσουν·
ὅμως ἡ συμφωνία των ἐγνώσθ' εἰς τοὺς ἀγάδες,
στὸν μουσελίμην καὶ μουλλᾶν καὶ εἰς τοὺς οὐλαμάδες,
καὶ τρόπῳ ἐδιέλυσαν αὐτῶν τὴν συμφωνίαν,
τὴν ἣν ἐπρομελέτησαν κακὴν ἀποστασίαν.
Καὶ ταῦτα μὲν συνέβησαν μέσα τοῦ σεπτεμβρίου,
στρατοπεδεύει δ' ὁ πασ̱ᾶς ἐννάτῃ ὀκτωβρίου·
πρὸς ὃν οἱ Ἀρμενόφραγκοι κάμνουσι σικ̱αγέτι,
λέγοντες τὸ Κουβούκλιον δὲν θέλει μεραμέτι,
κ̱ἄσπρα πολλὰ τὸν ἔταξαν· πλὴν δὲν εἰσακουσθῆκαν
καὶ οὕτως οἱ ἀναίσχυντοι πάλιν ἐντροπ̱ασθῆκαν.
Λαβόντες οὖν τὴν ἄδειαν ἡμεῖς τοῦ Κουβουκλίου,
ἀρχήσαμεν νὰ κτίζωμεν αὐτὸ ἐκ θεμελίου [3].
Μέλλων δὲ ὁ Γ̱ρουσοὺφ-πασ̱ᾶς πλέον ν' ἀναχωρήσῃ
κ̱ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ στὸ Σ̱άμι νὰ γυρίσῃ,
ἀγάδες οἱ ἐντόπιοι θερμῶς παρακαλοῦσι·
νὰ τοὺς ἀφήσῃ μερικὸν στράτευμα τὸν ζητοῦσι.
Ὁ δὲ λαβὼν ἀπὸ αὐτοὺς ἔγγραφον βουλλωμένον
στὸ Κάστρον λίγον στράτευμα ἄφηκε δ̱ιαλεγμένον
καὶ οὕτως ἀνεχώρησεν, ἐπέστρεψε στὸ Σ̱άμι.
Αὐτοὶ ὅμως τὰ χείριστα τότε μᾶς εἶχον κάμει·
οἱ γὰρ βρωμο-Ἀρμένιοι πάλιν δὲν ἡσυχάζουν,
πουγγία ἀναρίθμητα τοῖς ἐντοπίοις τάζουν
διὰ νὰ ἐφορμήσωσι καὶ νὰ γ̱αγμαλαδίσουν
καὶ τὸν πινᾶν εἰ δυνατὸν ὅλως νὰ ἐμποδίσουν.
Λοιπὸν ἀντεπανέστησαν καὶ εἰς ναὸν ὡρμῆσαν·
δύο μαστόρους λάβωσαν καὶ ἕνα τουφεκῆσαν·

[1] Οὗτος ἦν σέχης, ἤτοι πρωτεύων πολλῶν ἄλλων Ἀράβων τῆς Παλαιστίνης, ἔχων πολλὰ ὀρεινὰ χωρία καὶ κωμοπόλεις, ὑποκειμένας αὐτῷ ἑκουσίως. — [2] Οὗτος ἦν τότε ἡγεμὼν Δαμασκοῦ.— [3] Ἀφ' οὗ κατεβίβασαν οἱ μαϊστόροι τὴν στέγην τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου καὶ τὴν παλαιὰν ὀρθομαρμάρωσιν, ἐφάνη ὅλον τὸ ἅγιον σπήλαιον τοῦ ζωοδόχου Τάφου, ὁμοίως καὶ ὅλον τὸ ἔδαφος τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου, εἷς λίθος καὶ μία αὐτοφυὴς πέτρα, ὡς ἐν εὐαγγελίοις· ἦν γὰρ λελατομημένον ἐκ πέτρας.

στὸν μήλιγκα τὸν ἔλαχαν, στὸν τόπον τὸν ἀφῆκαν,
κι᾽ἀφοῦ τὸν ἐθανάτωσαν, ὅλοι ἐσκορπισθῆκαν.
Ὁ δὲ ἀποθανὼν ταστζῆς ἦτον Ἀνατολίτης·
λέγετο χατζῆ-Γαβριὴλ ὁ ὄντως μακαρίτης.
Ἄλλοι στὸν ἴδιον ναὸν τὰ μάρμαρα τζακίζαν,
ἄλλοι τὰ τῶν πατέρων μας κελλι᾽ὰ γι᾽αγμαλαδίζαν,
ἄλλοι πάλιν ἐπήδησαν μέσα στὸ μοναστῆρι
(τὸν δραγουμάνον γύρευαν κάλφαν καὶ μουμπασίρι),
καὶ δραγουμάνου τζάκισαν ἑνὸς ὀδᾶ τὴν θύραν
καὶ ὅσα ἦτον ἐν αὐτῷ ὅλα τοῦ τὰ ἐπῆραν.
Ἄλλοι πάλιν ἀπ᾽ ἔξωθεν τουφέκι ἐκτυπῆσαν
καὶ τοῦ ὀδᾶ ποῦ κάθητο τὴν πόρταν ἐτρυπῆσαν,
καὶ τὸ μολύβι πέρασε μέσα στὴν μαξιλάραν.
Ἂς συμπεράνῃ οὖν καθεὶς ἐκείνην τὴν τρομάραν.
Ἄλλοι δὲ γι᾽αγμαλάδιζαν τὰ ἄλλα μοναστήρι᾽α
καὶ βέβαια τὰ ἔκαιον, ἂν δὲν ἦτον κι᾽αβκίρι᾽α,
καὶ εἶχασιν ἀπόφασιν ὅλα νὰ τὰ χαλάσουν
καὶ τοὺς πατέρας σύμπαντας σχεδὸν νὰ θυσιάσουν.
Ὅθεν ἐκ τῶν πατέρων μας ἄλλοι μὲν ἐκρυφθῆκαν
κι᾽ἄλλοι μακρὰν κι᾽ἄλλοι ἐγγὺς ἔφυγον, σκορπισθῆκαν.
Ὁ δραγουμάνος ὄντας δὲ κατακεκρατημένος,
ἀπὸ ποδάγραν πρὸ καιροῦ κατακυριευμένος,
ὄχι νὰ φύγῃ, νὰ κρυφθῇ καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ,
ἀλλ᾽ οὔτε κᾶν ἐδύνατο ὄρθιος νὰ πατήσῃ.
Λοιπὸν οἱ δοῦλοι ἔλκοντες, βαστάζοντες ἐπ᾽ ὤμων,
εἰς ἄλλον τὸν κατέβασαν ὀδᾶν μὲ πολὺν τρόμον,
ἐξ οὗ ὁ δουβαρτζήμπασης χατζῆ-Λάζος τὸν πῆρε
καὶ σηκωτὸν στοὺς ὤμους του στοῦ κάλφα τὸν ἐπῆγε,
κἀκεῖθεν τὸν κατέβασαν εἰς ἄλλο σπῆτι πάλιν
καὶ ἀπ᾽ ἐκεῖ πάλιν ἀλλοῦ, κἀκεῖθεν ἀλλοῦ πάλιν·
ἐκεῖθεν δὲ διὰ νυκτὸς εἰς τὴν Ῥαμάλλαν [1] φεύγει

[1] Ῥαμάλλα εἶναι χωρίον χριστιανικόν, ἀπέχον τῆς Ἱερουσαλὴμ σταδίους ἑξήκοντα, ἤτοι τριῶν ὡρῶν διάστημα.

ἡμιθανής, πλὴν ἔμεινεν ἕως ὁποῦ νὰ εὔγῃ.
Ὁ μπεΐς καὶ ὁ κάλφας δὲ ἀλλοῦ ἐφυλαχθῆκαν,
καὶ ἔτζι μόλις γλύτωσαν καὶ μόλις ἐσωθῆκαν,
διότι ἂν τοὺς τύχαιναν, βέβαια τοὺς σκοτῶναν·
ἐξάπαντος τὸν θάνατον κοὶ τρεῖς δὲν τὸν γλυτῶναν.
Οἱ δ' ἀποστάται οἱ καλοὶ μὲ τ' ἄρματα γυρίζαν,
ἄλλους μὲν ἐξεγύμνωναν, ἄλλους δ' ἐφοβερίζαν,
λέγοντες "Ἂν δὲν βγάλετε τὸ στράτευμ' ἀπ' τὰ κάστρα,
ἐξάπαντος σᾶς κάμνομεν ὅλους θυσία, πάστρα".
Ὁ Πέτρας ὁ ἐπίτροπος κι ἄλλοι ἀρχιμανδρῖται,
ἤτοι ὁ κῦρ Γεράσιμος κι ἄλλ' Ἁγιοταφῖται,
προσέδραμον εἰς τὸν μουλλᾶν, μουφτῆν καὶ τὸν νακίπη,
καὶ εἰς τὸν σὲχ-Ἀμπουσοοὺτ καὶ Μεχεμμὲτ Γιακούση [1]·
ἔκλαιον, καθικέτευον, ἔλεος τοὺς ζητοῦσαν,
δύο ἡμερονύκτια ἔξω ἐξενυκτοῦσαν·
ἐκεῖνοι δὲ στὰ σπήτια συνόδους ἐκροτοῦσαν·
τίς ἴξευρε τί ἔψηναν καὶ τί ἐσυμφωνοῦσαν,
μόν' ἔλεγον συστέλλονται κἐκεῖνοι τοὺς φοβοῦνται·
διὸ καὶ τρόπους σωστικοὺς νὰ εὕρουν συλλογοῦνται,
καὶ τέλος μᾶς ἐπρόβαλον πῶς μόλις ἐφευρῆκαν
ἕνα καὶ μόνον σωστικὸν τρόπον ἐστοχασθῆκαν,
ἤτοι νὰ δώσωμεν αὐτοῖς ἡμεῖς ὁμολογίαν,
τῆς κρίσεως χοτζέτιον, ὅτι εἰς διορίαν
τριάντα μίαν ἡμερῶν νὰ γράψωμεν ἓν γράμμα
πρὸς τὸν πασι ᾶν τῆς Δαμασκοῦ νὰ βγάλῃ ἐν τῷ ἅμα
ὅλον τὸ στράτευμα αὐτὸ ποῦ ἔχει εἰς τὰ κάστρα·
εἰ δὲ δὲν εὔγει ἀπ' ἐκεῖ, νὰ κάμουν ἡμᾶς πάστρα.
Ἰδὲς τρόπον σωτήριον, ἰδὲς παρηγορίαν·
ἀκόμη γι νὰ ζήσωμεν, μᾶς δίδουν διορίαν.
Ἀπελπισθέντες οὖν ἡμεῖς ἐπήγαμεν στὴν κρίσιν
κἐκλαίομεν ποταμηδὸν δάκρυα σὰν τὴν βρύσιν.

[1] Οὗτοι οἱ δύο ἐλογίζοντο παρὰ τοῖς Ἱεροσολυμίταις ἐβλιάδες καὶ κεραμὲτ-σαχαμπίδες.

Ἐν ᾧ δὲ αὐτοὶ ἔγραφον ἐκεῖνο τὸ χοτζέτι
καὶ ἤθελον νὰ πάρωσιν ἀπὸ ἡμᾶς σενέτι,
ἀνέλπιστα ἐλύτρωσεν ἡμᾶς ἐκ τῶν κακίστων
Θεὸς ὁ παντοδύναμος κἐλπὶς τῶν ἀνελπίστων·
ὁ ἡγεμὼν γὰρ Δαμασκοῦ [1] προεπιγνοὺς τὰ πάντα,
τὰ ὅσα διεπράξαντο, καὶ ὅλα τὰ συμβάντα,
εὐθὺς τὸν ἀρχιστράτηγον κράζει Ἀμπουζαρίαν
καὶ στέλλ' εἰς Ἱερουσαλὴμ κρυφίως καὶ μὲ βίαν·
ὃς Μεχεμμὲτ ἐλέγετο, Ἀφρικανὸς [2] τὸν τόπον,
περίφημος, ἐπαινετὸς στὰ ἔργα καὶ στὸν τρόπον.
Αἴφνης δ' αὐτὸς ἐπιδραμών, χωρὶς νὰ τὸ νοήσουν
οἱ ἀποστάται καὶ κακοὶ ταῖς πόρταις νὰ μὴν κλείσουν,
εὑρέθη μέσα ἔξαφνα, χωρὶς ὀχλαγωγίαν,
χωρὶς νὰ πάρῃ εἴδησιν κανένας οὐδεμίαν.
Ἀλλ' ὄντες εἰς τὸν Μεχκεμὲν ἤκουσαν πῶς ἐμβῆκαν
στρατεύματα καὶ ἔφυγον, ὅλοι τους ἐκρυφθῆκαν·
ὅμως εἰς μάτην κρύφθηκαν, γιατὶ τοὺς ξετρυπῶσαν,
καὶ δώδεκα μὲν ἔπνιξαν, τοὺς ἄλλους δ' ἐσκοτῶσαν
καὶ οὕτω πᾶσα ἔλαβεν ἡ πόλις ἡσυχίαν
καὶ οἱ μαστόροι ἄρχησαν οἰκοδομὴν τὴν θείαν.
Ἡ δ' ἐπανάστασις αὐτὴ ἄρχησε δεκεμβρίου
δεκαεπτὰ ἕως ὀκτὼ τοῦ ἰανουαρίου·
ἔξαφνα δὲ ἐφύτρωσαν ἑσπέρᾳ τῇ ἰδίᾳ,
καθ' ἣν τὸ πρωὶ ἔγινεν ἡ αἱματοχυσία,
Μεχμέτ-αγας, τοῦ μπεϊλικτζῆ λέγω ὁ χαζνατάρης,
Ματθαῖος πρωτοσύγκελλος τεπτῆλι ὡς Τατάρης·
ὃς ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἕνα καινούργιον χάτι
κεὐθὺς τὸ πῆγε στὸν μουλλᾶν· ἔγινε κιραάτι.
Εἶχε δὲ κἄλλον ὁρισμὸν δεύτερον τοῦ χατίου·
αὐτὸ δὲ διελάμβανε περὶ τοῦ καϊδίου,
ἵνα τὸ χάτι δηλαδὴ κἀιδὶ γένῃ εἰς ὅλα
τὰ τῶν κριτῶν σιτζίλια, χωρὶς καμμίαν φόλα.

[1] Ἐλέγετο Γκιὲντζ-χατζῆ-Γιουσοὺφ-πασιᾶς. — [2] Ἤτοι Μουγραπλῆς βαρβαρικώτερον.

Πρῶτον οὖν ἀνεγνώσθησαν καὶ κάιδι ἐγινῆκαν·
εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα πρῶτον ἐνεργηθῆκαν,
ὕστερον δ' ὁ Μεχμέτ-αγας τὰ πῆγε εἰς τὸ Σάμι
καὶ εἰς τὸ Ἄκρι ἔπειτα κάιδι γι̯ὰ νὰ τὰ κάμῃ.
Τὸ νόημα κατάλαβα, φίλε, τοῦ φερμανίου·
εἰπέ μοι πλὴν παρακαλῶ τὴν ἔνοιαν χατίου.
Στὴν λέγω πλὴν ὑπομονὴν κάμε ὀλίγην ὥρα,
διότι ἦλθον γράμματα ἀπὸ τὸ Γι̯άφα τώρα,
καὶ θέλ' ὑπάγω νὰ ἰδῶ ταῖς νοβιταῖς ν' ἀκούσω
καὶ στὸν ριτζι̯ᾶ ποῦ μ' ἔκαμες θέλει σὲ ὑπακούσω.
Ἐβεβαιώθην τὸ λοιπόν, φίλε, ἐκ τῶν γραμμάτων
τὸ πλέον ἐπιθυμητὸν μήνυμα μηνυμάτων.
Χαίρω οὖν καὶ εὐφραίνομαι κή λύπη μου σηκώθη,
γι̯ατὶ στὸ Γι̯άφα ἔφθασεν, αἰσίως εὐωδώθη,
ἐκεῖνος ὁ Προκόπιος ὁ Ἁγιοταφίτης,
ὃν λέγουσιν Ἀράπογλουν, καίτοι Ἀνατολίτης [1]·
τρεῖς ὁλοκλήρους ἔκαμεν μῆνας ἐν τῇ θαλάσσῃ
καὶ ὅλοι τὸν ἐκλαίομεν πῶς εἴχαμεν τὸν χάσῃ.
Ἐκ Πόλεως ἐμίσευσεν εἴκοσιν ὀκτωβρίου
καὶ ἔφθασε τῇ εἰκοστῇ τοῦ ἰανουαρίου·
ἦτον δὲ ἔφορος αὐτὸς τοῦ τρίτου καραβίου
καὶ ἀναγκαῖα πράγματα ἔφερε τοῦ γι̯απίου·
ὅστις Κυρίου ἀρρωγῇ μὲ τὸ καράβ' ἐσώθη
καὶ εἰς τὸ Γι̯άφα ἔφθασεν, αἰσίως εὐωδώθη.
Γέννημα δ' ἐστὶν ὁ ῥηθεὶς Ναζιανζοῦ χωρίου [2],
καὶ δραγουμάνου τερμπιὲς κυρίου Ἀβερκίου [3].

[1] Τὸν ῥηθέντα οὖν Προκόπιον τῷ ,αψπδ' ἔτει συμπαραλαβόντες οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἀπῆλθον εἰς Ἱερουσαλὴμ χάριν προσκυνήσεως, καὶ οἱ μὲν ἀφέντες αὐτόν, ὀκταετῆ σχεδὸν ὄντα τότε, παρὰ τῷ κῦρ Ἀβερκίῳ δραγουμάνῳ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια· αὐτὸς δὲ παιδαγωγήσας καλῶς ἐδιδάξατο τοῦτον τὴν ἑλληνίδα φωνήν, πρὸς δὲ καὶ τὴν ἀραβικὴν καὶ τουρκικήν· ὃς λίαν ἡμῖν ἐχρησίμευσεν εἰς τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν τῶν Ἀρμενίων, ὧν τότε παρὰ τῷ μακαριωτάτῳ πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων κυρίῳ Πολυκάρπῳ ἐτῶν ὡς τριάκοντα τεσσάρων. — [2] Χωρίον ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Καισαρείας Καππαδοκίας διατελοῦν· τὴν σήμερον δὲ λέγεται Σινασόν. — [3] Οὗτος ὁ Ἀβέρκιος ἦν δραγουμάνος τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ Πατριαρχείου, μοναχὸς καὶ ἰδιώτης καλόγηρος, οὕτως ἔκπαλαι ἔθους ἐπικρατήσαντος εἶναι τὸν δραγουμάνον τῶν Ῥωμαίων καλόγηρον.

Τὸ κατευόδιον αὐτοῦ λοιπὸν μᾶς ἐδηλοῦσαν
τὰ ἐξ Ἰόππης γράμματα καὶ μᾶς χαροποιοῦσαν.
Ἂς ἔχῃ οὖν ὁ Κύριος δόξαν, εὐχαριστίαν,
ὁποῦ μᾶς τὸν ἐφύλαξεν ζῶντα καὶ μὲ ὑγείαν.
Οὗτος οὖν, ὡς προείρηται, ὄντας εἰς τὸ μετζλίσι,
ἰξεύροντας καλλίτερα τὰ τρέξαντα στὴν κρίσι,
ἐστάλη ἐξεπίτηδες γι̯ὰ νὰ πληροφορήσῃ,
τὰ τρέξαντα στὸν μουρραφᾶ νὰ μᾶς ὁμολογήσῃ,
κι' ἂν κάμῃ χρεία νὰ σταθῇ κὲδῶ νὰ ὁμιλήσῃ,
ὡς ἰδεᾶτος τοῦ δαβᾶ νὰ μᾶς συμβοηθήσῃ.
Ἀλλ' ἐπὶ τὴν παράκλησιν καὶ εἰς τὸ ζήτημά σου
ἂς ἔλθωμεν τώρα ἡμεῖς καὶ ἄνοιξε ταὐτι̯ά σου.
Θέλεις ἰξεύρεις, φίλε μου, ὅτι μετὰ τὸ τέλος
τοῦ μουρραφᾶ, ποῦ ἔδωκε τὸ τῶν Ῥωμαίων γένος,
καὶ μὲ ῥιτζᾶν τῶν δυὸ φυλῶν ἔγινεν ἓν ἰλάμι·
ἐκεῖνο δ' ὡς προείπομεν τότε εἶχον τὸ κάμει
οἱ δύο ἀξιέπαινοι ἐκεῖνοι οὐλαμάδες,
ὡς ὄντες τότε τοῦ δαβᾶ κριταὶ καὶ μουβελλάδες [1].
Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ ἔγραψαν κι̯ὲκ τούτων ἐσφραγίσθη,
τελχίζι τοῦτο ἔγινεν, ἔνδον διεκομίσθη
στὸ κράτος τὸ βασίλειον, γι̯ὰ νὰ τὸ θεωρήσῃ
καὶ ἂν τὸ κρίνῃ δίκαιον νὰ τὸ ἀποφασίσῃ,
μὲ τὸ εὐλογημένον του χάτι νὰ τὸ κυρώσῃ
καὶ μὲ τὸ χέρι του αὐτὸ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ.
Ἐθεωρήθη τὸ λοιπὸν καὶ νόμιμον ἐκρίθη
κὲπάνω στὸ ἰλάμ' αὐτὸ χάτι-σερὶφ τραβίχθη,
ὅτι κατὰ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ τοῦ ἰλαμίου
νὰ γένουν δύο ὁρισμοὶ ἀπὸ τοῦ καλεμίου
καὶ εἰς τὰ γέν' ἑκάτερα ἐξ ἴσου νὰ δοθῶσι
κι̯ἀπαραβάτως κατ' αὐτοὺς πλέον νὰ ἐνεργῶσι.
Κατὰ τὸ χάτι τὸ λοιπὸν οἱ ὁρισμοὶ γραφθῆκαν
καὶ στὸ διβάνι-καλεμὶ κἀϊδι αὐτοὶ γενῆκαν.

[1] Ἤτοι ὁ Ἐμὶν-πεὶς καὶ ὁ Ταχὶρ-ἐφένδης.

Ἡμεῖς αὐτὸν τὸν ὁρισμὸν στοχάσθημεν νὰ γίνῃ
χάτι-σερίφιον σφοδρόν, φερμάνι νὰ μὴν μείνῃ,
καὶ οὕτως εἰς τὸ κράτος του πάλιν διεκομίσθη,
μὲ χάτι πάλιν δεύτερον αὐτὸ ἐπεσφραγίσθη·
ἀλλὰ πρὸς τούτῳ κἄτερον φερμάνι εἶχε γίνῃ,
τὸ χάτι εἰς τοὺς κώδικας ὅλους κἀϊδὶ νὰ γίνῃ·
ὄχι δὲ εἰς τοὺς κώδικας μόνον τῶν καλεμίων,
ἀλλὴ κεἰς τὰ σιτζίλλια λέγω τῶν κριτηρίων
τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Κουτσεριφίου
καὶ εἰς τὰ ἄλλα καθεξῆς, Σ̔αμίου καὶ Ἀκρίου.
Αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς ὁρισμοὺς ἔχω μεταφρασμένους,
στὸ τέλος τοῦ βιβλίου δὲ εὑρίσκεις τυπωμένους.
Τὰς μεταφράσεις οὖν αὐτὰς ἐσὺ ἀφοῦ δ̔ιαβάσῃς,
καταλεπτῶς τὰ τρέξαντα, φίλε, θέλει εἰκάσῃς.
Δὲν εἶναι χρεία τὸ λοιπὸν νὰ πονοκεφαλήσω,
ἐκ στόματος τὰ τρέξαντα νὰ σὲ πληροφορήσω.
Αὐτὰ λοιπὸν τὰ ἔγγραφα εἶναι ὁποῦ σταλθῆκαν
ἐδῶ μὲ τὸν Μεχμὲτ-αγα καὶ κἀϊδὶ ἐγινῆκαν·
ὅστις, καθὼς τελείωσε τὸ μεεμουριέτι,
στὴν Πόλιν ἐπανέστρεψε κἔφθασε σελαμέτι.
Ἀλλὰ θαρρεῖς πῶς ὕστερον ἐκ τούτων τῶν νιζάδων
ἔπαυσαν οἱ Ἀρμένιοι ἀπὸ τῶν μουρραφάδων;
θαρρεῖς πῶς ἔλαβον κ̔αὐτοὶ τότε ἀπ̓ τὸ Δ̔ιβάνι,
καθὼς ἡμεῖς ἐλάβομεν, ἐκεῖνο τὸ φερμάνι;
Αὐτοὶ ἐμετανόησαν κ̔ἄρχισαν καὶ σκαλίζαν·
πάλιν σταῖς πόρταις ἔτρεχαν, παντοῦ ἐτριγυρίζαν,
κἠτοίμασαν ἀναφορὰν τρίτην καὶ ἀνεφέραν
στὸ κράτος του τὸ δίκαιον, καὶ πάλιν πρετενδέραν
γ̔αμάκια, τ̔αμίρια τῶν ἐν ναῷ μερῶν τους,
προτείνοντες τὸν ἐρχομὸν τάχα τῶν σενετ̔ιῶν τους.
Τὸ κράτος του δ̓ ἐπρόσταξε πάλιν νὰ θεωρήσουν
τὸν τρέχοντα νιζᾶν αὐτόν, καλῶς νὰ ἐρευνήσουν·
ὄντας δὲ ὁ Ἐμὶν-πεῖς τότε μὲ ἀρρωστίαν

κλινήρης καὶ κατάκοιτος μ' ἀσθένειαν βαρεῖαν,
νὰ λάβῃ τὴν ὑγείαν του ὅλοι κοινῶς προσμέναν·
πῶς θ' ἀποθάνῃ ἔξαφνα, δὲν τὸ ἀπαντιχαΐναν·
ὁ ἄσπλαγχνος δὲ θάνατος, καθὼς τὸ συνειθίζει
ἐξ ἴσου νέους γέροντας ὅλους νὰ τοὺς θερίζῃ,
ὑστέρησ' ἀπ' τὸ γένος μας τὸν θαυμαστὸν ἐκεῖνον
κεἰς ὅλους ἐπροξένησε κοινῶς λύπην καὶ θρῆνον.
Λοιπὸν ἐδιωρίσθησαν κ̲ιατίπηδες μαχσοῦσι
τοὺς κώδικας εἰς τὸν χαζνὲ ὅλοι νὰ ἐρευνοῦσι,
καὶ ἐπ' αὐτῶν ναζίριδες ἄλλοι διωρισθῆκαν·
οὐδὲν ὅμως κατώρθωσαν, μόνον ποῦ σκονισθῆκαν.
Ὅθεν τακρίρι ἔγινεν ἀπὸ τῶν καλεμίων,
πῶς κάϊδι δὲν εὑρίσκεται τούτων τῶν φερμανίων·
ἀλλ' οἱ κακο-Ἀρμένιοι πάλιν παρακαλοῦσι
καὶ κράτος τὸ βασίλειον πάλιν διενοχλοῦσι.
Ὅθεν δευτέραν προσταγὴν τὸ κράτος του εὐγάνει
καὶ ἰχαλὲ τὸν μουρραφᾶ στὸν σεχισλάμη κάνει.
Λοιπὸν ἐδιωρίσθησαν κριταὶ καὶ μουβελλάδες,
ἐφέντιδες, ρ̲ιτζάλια καὶ ἄλλοι οὐλλ̲αμάδες,
διὰ νὰ θεωρήσωσιν ὀρθῶς, ἀδωρολήπτως,
τὸν μεταξὺ ἡμῶν νιζᾶν καὶ ἀπροσωπολήπτως·
ὧν πάντων τὰ ὀνόματα, κρινόντων, κρινομένων
σ' ἐκεῖνα τὰ μετζλίσια καὶ ἀπολογουμένων,
στὸ τέλος τοῦ βιβλίου μου τὰ ἔχω γεγραμμένα·
ἐκεῖ εὑρίσκεις μὲ ῥυθμὸν αὐτὰ τετυπωμένα.
Πάλιν οὖν παρεστάθημεν ἐπὶ τοῦ Δ̲ιβανίου,
ἡ δὲ ἀρχὴ ἐγένετο ἑβδόμῃ ἀπριλίου.
Ἄρχισαν οὖν Ἀρμένιοι πάλιν τὰς φλυαρίας,
τὰ πρῶτά τους ζητήματα πάλιν μετ' ἀηδίας,
καὶ ἄδειαν ἐγύρευαν γ̲ιὰ νὰ μερεμετίσουν,
εἰς τὸν ναὸν τοῦ Καμαμὲ τὰ μέρη τους νὰ κτίσουν,
κεὔγαλαν ἓν σαχτέδικον φερμάνι ὡς σενέτι,
πῶς εἶχαν κάμ' ἕνα καιρὸν καὶ οὗτοι μεραμέτι,

*

καὶ πῶς αἱ ἄλλαι αἱ φυλαὶ εἶναι στοὺς Ἀρμεναίους
ταπῆδες καὶ γιαμάκια κι᾽ὄχι εἰς τοὺς Ῥωμαίους·
ἡμεῖς δὲ ἀνηρέσαμεν αὐτό τους τὸ φερμάνι
μὲ χατ-σερίφιον σφοδρὸν σουλτὰν τοῦ Σουλεϊμάνη,
ὅπερ διὰ ταμίρια οὕτω διαλαμβάνει,
πῶς οὐδεμία τῶν φυλῶν δύναται νὰ τὰ κάνῃ·
μόνον Ῥωμαῖοι ἔχουσιν ἄδειαν γιὰ νὰ κτίσουν
εἰς τὸν ναὸν τοῦ Καμαμὲ καὶ νὰ μερεμετίσουν,
ὁμοίως κι᾽ἄλλαι αἱ φυλαὶ νὰ εἶναι τῶν Ῥωμαίων·
ταπῆδες καὶ γιαμάκια, ὄχι τῶν Ἀρμεναίων.
Πρὸς ταῦτα οἱ ἐφέντιδες εἶπον μὲ στόμα ἕνα·
"Αὐτὰ ὁποῦ προτείνετε ἦν προθεωρημένα,
καὶ περὶ τούτων ἔγιναν ἱλάμια καὶ χάτια·
λοιπὸν αὐτὰ ποῦ λέγετε εἶναι πλέον ὡς χάλτια,
καθότι προεστέρξατε μὲ εὐχαρίστησίν σας
καὶ πάντα τότε ἔγιναν κατὰ τὴν θέλησίν σας".
Αὐτοὶ δ᾽ ἐπρότεινον ταῦτὰ κἐζήτουν μερχαμέτι
καὶ τοῦ φετὶχ-σουλτὰν Σελὶμ εὔγαλαν ἓν σενέτι
καὶ εἰς τὸ μέσον ἔστησαν ῥέσμια καὶ περγέλια
καὶ πάλιν ἐπροξένησαν εἰς τοὺς ὁρῶντας γέλοια.
Ὅμως αὐτὰ δὲν εἶχασι, καθὼς πρῶτα, χαρτένια,
ἀλλ᾽ εἰς αὐτὸν τὸν μουρραφᾶ ἦταν μουκαβαδένια,
ψηλαφητὰ καὶ φουσκωτά, εὐμορφοκαμωμένα,
κοῖ δοῦλοι ἐπὶ κεφαλῆς τὰ εἶχον σηκωμένα.
Λοιπὸν διὰ τὰ ῥέσμια πολλοὶ μὲν ῥωτηθῆκαν,
χατζῆδες καὶ προσκυνηταὶ ἡμῶν, κι᾽ἀποκριθῆκαν·
ἀλλ᾽ ὁ κῦρ Ἀθανάσιος ὁ Ἁγιοταφίτης,
τοῦ Ἱεροσολύμων δὲ θρόνου ἀρχιμανδρίτης,
ἐρωτηθεὶς ἀπέδειξεν, ὅτι δὲν ὁμοιάζουν,
πρωτότυπα καὶ ῥέσμια καθόλου δὲν τεργιάζουν,
καὶ οὕτως οἱ ἐφέντιδες ἄρχισαν νὰ θυμώνουν
κοῖ Ἀρμεναῖοι παρευθὺς τὰ ῥέσμιά σηκώνουν·
πλὴν παντελῶς δὲν ἔπαυσαν ζητοῦντες ἰναγέτι,

νὰ τοὺς δοθῇ τοῦ Καμαμὲ ὅλον τὸ μεραμέτι.
Τοὺς εἶπον κοί ἐφέντιδες· "Λοιπὸν νὰ τὸν κρημνίσῃ
τὸν Καμαμὲ τώρα αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ξανακτίσῃ
τὸ γένος ὑμῶν θέλετε"; αὐτοὶ δ' ἀποκριθῆκαν
"ἔβετ ἐφένδιμ". Οἱ τρελλοὶ ὅμως ἐπιασθῆκαν,
διότι ὅλ' ἐγέλασαν εἰς τὴν ἀπόκρισίν τους
καὶ ὅλοι τοὺς περίπαιζαν διὰ τὴν ζήτησίν τους.
Οἳ δὲ πάλιν ἀναίσχυντα 'πρόβαλον τοῦ Σελίμη
ἐκεῖνο τὸ σαχτέδικον χάτι, τὸ τοῦ καδίμη,
καὶ μὲ αὐτὸ πρετένδεραν νὰ ὑπερασπισθῶσι
εἰς τὰ αὐτῶν προβλήματα καὶ νὰ εἰσακουσθῶσι·
ὅπερ ἦτον σαχτέδικον, δόλῳ ἐκδεδομένον,
ἀπ' τὸ δικόν μας καθ' αὐτὸ ὡσὰν ἀντιγραμμένον [1].
Ὅτι δὲν ἦτον τέτοιον ὅλοι τὸ ἐγνωρίσαν,
κριταὶ αὐθένται καὶ λοιποί· ἀλλ' ὅμως ἐμπουκτίσαν,
καὶ θέλοντες νὰ δώσωσιν εἰς τὸν νιζᾶ καράρι
μᾶς βίαζον νὰ κάμωμεν εἰς τοῦτο ἰχτιμπάρι,
λέγοντες πῶς τὸ ἔλαβον αὐτοὶ μὲ ἰναγέτι
καὶ καθ' αὐτὸ τοῦ κράτους του ἦν ἀληθὲς σενέτι.
"Καθὼς τὸ ἔδωκ' εἰς ἐσᾶς, τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων,
ὁμοίως αὐτὸς ἔδωκε καὶ εἰς τῶν 'Αρμεναίων".
Ἡμεῖς δὲ βλέποντες αὐτὰ ἐδώκαμ' ἀρζουχάλι,
ὅπερ προητοιμάσαμεν ὡσὰν ἀρζιμαχζάρι,
οὗτινος τὴν μετάφρασιν εὑρίσκεις γεγραμμένην
(στὸ τέλος ἔχω καὶ αὐτὴν μὲ τἄλλα τυπωμένην)·

[1] Οὗτοι οἱ κάκιστοι καὶ δόλιοι, ἔχοντες πρὸ πολλοῦ καιροῦ κακοὺς καὶ δολίους σκοποὺς καθ' ἡμῶν, ἐσυμφώνησαν μὲ τὸν τότε κάλφαν τοῦ πίσκοπος-καλεμίου, καὶ δόντες αὐτῷ ἀρκετὰ πουγγία ἄσπρων ἐξέλαβον ἀπατηλῶς ἓν φερμάνι σαχτέδικον, ὡς τάχα ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ σουλτὰν Σελίμη, τοῦ ἁλωτοῦ τῆς Αἰγύπτου, δοθὲν εἰς αὐτοὺς παρὰ τοῦ ἰδίου ἐν Ἱερουσαλήμ· τὸ ὁποῖον καὶ εἰς τὸ πίσκοπος-καλεμὶ μόνον ἔκαμαν κἀϊδι κρυφίως τότε. Ὅμως τὸ χάτι καὶ τὸ γράψιμον τοῦ βασιλέως δὲν ἠμπόρεσε νὰ τὸ τεργιάσῃ ἀπαράλλακτα ὁ γραφεύς, διότι εἰς αὐτὸν τὸν μουρραφᾶ τὸ ἔκαμαν ρουμπάρι καὶ τὸ παράβαλαν μὲ ἄλλα χάτια τοῦ σουλτὰν Σελίμη ἐκείνου τοῦ καδίμη, καὶ δὲν ἦτον ὅμοιον καὶ ἀπαράλλακτον· ὅθεν καὶ ἐφωράθη ἤδη ἡ δολιότης αὐτῶν.

σὺν τούτῳ δὲ ἐδώκαμεν καὶ τὰ σενέτιά μας
τὰ παλαιὰ καὶ νεωστὶ χάτι-σερίφιά μας,
καὶ ὅλοι ἀπεκρίθημεν "Ἐφένδιμ, ὁ δαβᾶς μας
ἐθεωρήθη σέριλε κεκόπη ὁ νιζᾶς μας
καὶ ἔγινεν ἱλάμιον, κατὰ τὴν θέλησίν τους,
καὶ ὁρισμοὶ ἐγράφησαν κατ' εὐχαρίστησίν τους·
ὁ βασιλεὺς ὁ ἴδιος εἶχε τὸ βασανίσει
τότε τὸ πρᾶγμα ἀκριβῶς κεἶχεν ἀποφασίσει.
Λοιπὸν τὸ νὰ ζητοῦν αὐτοὶ ἄλλο τώρα σουρέτι
νὰ δώσουν εἰς τὰ πράγματα, εἶναι νεφσανιέτι·
ὅθεν ὅλον τὸ γένος μας δὲν στέργει εἰς τὶ ἄλλο
πρόβλημα τῶν Ἀρμένιδων, μικρὸν ἢ καὶ μεγάλο,
παρὰ εἰς τὸ νιζάμιον ὁποῦ προτοῦ ἐδόθη
καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ κράτους του νομίμως ἐκυρώθη·
κι̲ὰνίσως τὴν ὑπόθεσιν σέρααν τὴν θεωρεῖτε,
καμμι̲ὰν φυλὴν ἀπὸ τὰς δυὸ οὐδόλως ἀδικεῖτε·
εἰ δὲ καὶ ὄρφαν κρίνετε, ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν
ποτὲ νὰ ἀντιτείνωμεν, νὰ σᾶς ἀντισταθοῦμεν".
Αὐτοὶ δὲ εἶπον πρὸς ἡμᾶς, ὅτι τὸ φανεροῦσι
τὸ πρᾶγμα εἰς τὸ κράτος του καὶ τὸ δηλοποιοῦσι,
καὶ ὅποιαν ἀπόφασιν θέλει ἀποφασίσει
τὸ κράτος του τὸ δίκαιον, θέλουν μᾶς τὸ μηνύσει·
καὶ οὕτως ἀπελύθημεν ἀπὸ τοῦ Διβανίου
καὶ διελύθ' ἡ σύνοδος τοῦ πέμπτου μετζλισίου.
Πέντε σαὐτὸν τὸν μουρραφᾶν ἔγιναν τὰ μετζλίσι̲α·
ὀλίγοι πλὴν ὠμίλησαν ἀλήθειαν καὶ ἴσι̲α·
ὅθεν κεδοκιμάσαμεν πολλὰ τότε σικλέτι̲α,
διότι οἱ Ἀρμένιοι εἶχον πολλὰ ῥαγέτι̲α·
γι̲ὰ τοῦτο κι̲ὸ Ἰζὲτ-πεῖς ἱλάμι μὲν τὸ κάμνει,
ἡμεῖς πλὴν δὲν ἐξεύραμεν τὸ τί διαλαμβάνει·
κρυφίως γὰρ ἀπὸ ἡμᾶς οἱ τρεῖς τὰ ὠμιλῆσαν,
οἱ τρεῖς τους τὸ ἐβούλλωσαν, οἱ τρεῖς τους τὰ ἐψῆσαν.
Πρῶτος ἦν ὁ Ἰζὲτ-πεῖς καὶ ὁ Ταχὶρ-ἐφένδης,

κατόπι δὲ ἀπὸ αὐτοὺς ἦν ὁ Χαλὴλ-ἐφένδης,
καὶ ἔγραψαν πῶς στέρξαμεν, γινήκαμεν ῥαζῆδες,
στὴν ἔννοιαν τοῦ ἱλαμ̱οῦ ὅλοι ἐσμὲν ταπῆδες.
Λοιπὸν ἀφ' οὗ τὸ κράτος του ἐκεῖνο θεωρήσῃ,
κατὰ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ ἂς τὸ ἀποφασίσῃ,
διὰ νὰ παύσουν στὸ ἑξῆς οἱ τῶν φυλῶν νιζάδες,
πλέον νὰ τελειώσωσι κρίσαις καὶ μουρραφάδες.
Λοιπὸν ἂς τοὺς ἀφήσωμεν ἐκεῖνο νὰ σφραγίσουν,
νὰ στείλουν εἰς τὸ κράτος του, ὥστε νὰ μᾶς μηνύσουν,
ἡμεῖς δὲ ἂς ὑπάγωμεν τώρα εἰς τὸν ναόν μας,
νὰ ἰδοῦμε τί ἀπέγινεν αὐτὸ τὸ κτίριόν μας.
Τὸ κτίριόν μας βλέπομεν ὅλον τελειωμένον
καὶ τὸν ναὸν (χάρις Θεῷ) ἀνοικοδομημένον,
εἰ καὶ μὲ κόπους παμπληθεῖς, μ' ἀπείρους δυσκολίας,
μὲ ἔξοδ' ἀναρίθμητα, μ' ἐπιδρομὰς μυρίας.
Πλὴν τέλος πάντα ἔλαβον δώδεκα σεπτεμβρίου,
δεκάτῃ τρίτῃ δ' ἔγιναν ἐγκαίνια ἰδίου
καὶ πάντες χαρὰν ἔλαβον, μικροί τε καὶ μεγάλοι,
οἱ μὲν Ῥωμαῖοι ἐντελῆ, ὀλίγην δὲ οἱ ἄλλοι.
Ἂς ἔχῃ οὖν ὁ Κύριος δόξαν, εὐχαριστίαν,
τῷ ἄνακτι σουλτὰν Μαχμοὺτ δωρούμενος ὑγείαν,
ζωήν τε κράτος ἄμαχον, θριάμβους κατ' ἐχθρῶν του·
δικαίως γὰρ ἠλέησε διὰ τῶν ὁρισμῶν του
ἅπαν τὸ γένος τῶν Γραικῶν καὶ ἔκτισε ναόν του,
ὡς καθ' αὐτὸ ὂν κτῆμά του καὶ πατρογονικόν του.
Λοιπὸν ἐκεῖθεν μίσευσεν ὁ κάλφας καὶ οἱ ἄλλοι
τεχνῖται καὶ μαΐστορες, μικροί τε καὶ μεγάλοι·
οἱ πάντες ἀνεχώρησαν κατευχαριστημένοι
καὶ τὸν μισθόν τους ἔλαβον, ἔφυγον πληρωμένοι,
καὶ ἕκαστος στὰ ἴδια ἔφθασε σελαμέτι
μὲ τοῦ Θεοῦ τὸ ἔλεος καὶ μὲ τὸ ἰναγέτι,
καὶ διεδόθ' ἡ εἴδησις παντοῦ σῶλον τὸ γένος
ναὸς τῆς Ἀναστάσεως εἶναι τελειωμένος,

ἵνα χαρῶσι σύμπαντες καὶ κάμωσι ντοβάδες,
διότι ἐτελείωσε κἔπαυσαν οἱ νιζάδες.
Ἔτζι νόμιζε, φίλε μου, πῶς ἀπὸ τοὺς καυγάδες
ἠλευθερώθης κἔπαυσαν πλέον οἱ μουρραφάδες.
Φαίνεται ἀλησμόνησες ἐκεῖνο τὸ ἱλάμι,
ποῦ τότε ὁ Ἰζὲτ-πεῖς κοὶ ἄλλοι εἶχον κάμει.
Ἐκεῖνο, φίλε μου, δοκεῖς ὅτι νὰ ἐξεσχίσθη,
διότι κρυφὰ ἔγινε, κρυφίως ἐσφραγίσθη;
ὄχι δὲν ἐξεσχίσθηκεν, ἀλλ' ἔκτοτ' ἐφυλάχθη
καὶ κατὰ τὸ ματζμέλι του [1] χάτι σαὐτὸ ἐγράφθη
καὶ εἰς τὴν Πόρταν στάλθηκε πρὸς τὸν καϊμακάμη,
ὃ δὲ εὐθὺς τὸ ἔστειλε σαὐτὸν τὸν σεχισλάμη·
ἔνθα διεμηνύθησαν ἐφέντιδες, ῥιτζάλια,
καὶ οὐλαμάδες καὶ κριταὶ οἱ σάμπικα καὶ χάλια.
Διεμηνύθημεν κήμεῖς ἐκεῖ νὰ συναχθῶμεν
Ῥωμαῖοι καὶ Ἀρμένιοι, γιὰ νὰ ἀκροασθῶμεν
ἐκεῖνο τὸ ἱλάμιον ὁποῦ προτοῦ ἐστάλθη,
ὁμοίως καὶ τὸ χατ-σερὶφ ὁποῦ σαὐτὸ ἐγράφθη.
Τοὺς συνελθόντας τότε δὲ κοινῶς ἔχω γραμμένους
στὸ τέλος τοῦ βιβλίου μου, ὅλους κατεστρωμένους.
Ὅτε δὲ παρεστάθημεν ἐπὶ τοῦ Διβανίου [2]
(ἑβδόμη ἦν καὶ εἰκοστὴ μηνὸς φεβρουαρίου),
ἄρχισ' ὁ καϊμακὰμ-πασιᾶς, πρῶτος προοιμιάζει·
τὸν βασιλέα κατ' ἀρχὰς ἐπαίνοις ἐκθειάζει
καὶ τὸν ῥεΐζη πρόσταξε νὰ κάμῃ κιραάτι
πρῶτον μὲν τὸ ἱλάμιον, κατόπι δὲ τὸ χάτι·
ἡ δὲ διάληψις αὐτοῦ τοῦ χάτι-σεριφίου
ὁμοία ἦν κατ' ἔννοιαν μὲ τὴν τοῦ ἱλαμίου,
εἴτουν πῶς δύο ὁρισμοὶ νέοι νὰ ἐκδοθῶσι
καὶ εἰς τὰ γέν' ἑκάτερα συμφώνως νὰ δοθῶσι
καὶ εἰς τοὺς κώδικας κοινῶς ὅλων τῶν καλεμίων
κεῖς ὅλα τὰ σιτζίλλια Πόλεως κριτηρίων

[1] Δηλαδὴ κατὰ τὴν περίληψίν του. — [2] Ἀωια': μουρραφᾶς.

κάϊδι αὐτοὶ νὰ γένωσι καὶ νὰ καταστρωθῶσι,
εἰς ὅλα μὲ ἀκρίβειαν νὰ ἐνσημειωθῶσι,
καὶ νὰ σταλθοῦν στὸ κράτος του ἐκείνων τὰ σουρέτια,
ἐκ μέρους δὲ τῆς κρίσεως νὰ γένουν καὶ χοτζέτια
κοὶ προδοθέντες ὁρισμοὶ ὅλοι νὰκυρωθῶσι
κ᾽ὅλα τὰ κάϊδια αὐτῶν τερκίνι νὰ γενῶσι,
τἀναλογοῦντα δ᾽ ἔξοδα στὰ μέρη Ἀρμεναίων
νὰ πληρωθοῦν ἀνελλιπῶς εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων
καὶ τὰ ζιαρετκιάχια νὰ ἔχουν ἱστιράκεν [1],
τὰ χωριστὰ δὲ μέρη τους καθ᾽ ἕνας ἱστικλάλεν [2].
Τοιουτοτρόπως τὸ λοιπὸν ὁ ῥαμπουτᾶς δοθήτω,
καθὼς ῥαζῆδες ἔγιναν, οὕτως ἐνεργηθήτω.
Αὕτη ἦτον ἡ ἔννοια ἐκείνου τοῦ χατίου·
τὸν ἄνακτα ἐγέλασαν διὰ τοῦ ἰλαμίου.
Πάντες λοιπὸν ἠκούσαμεν αὐτὰ οἱ συναχθέντες·
ἡμεῖς μὲν οὐδὲν εἴπομεν τότε, ὡς λυπηθέντες,
οἱ δ᾽ Ἀρμεναῖοι χαίροντες ντοβάδες ἐκφωνοῦσαν
καὶ μεγαλοφωνότατα πάντας πολυχρονοῦσαν.
Ἔπειτα εἶπεν ὁ πασιᾶς· [3] "Ἠκούσατε καὶ δύο [4]
τὸν ὁρισμὸν τοῦ κράτους του τὸν ἐν τῷ ἰλαμίῳ;
λοιπὸν νὰ παύσουν στὸ ἑξῆς καυγάδες καὶ νιζάδες·
καὶ δύο εἶσθε γὰρ ὁμοῦ βασιλικοὶ ραγιάδες·
νὰ συνδιάγετε δ᾽ ἑξῆς χωρὶς φιλονεικίας,
χωρὶς νευσανιέτια καὶ ἀλληλομαχίας".
Ἡμεῖς δὲ τότε εἴπομεν· "Ἐφένδιμ, μ᾽ ἓν μετζλίσι
αὐτὸ ποτὲ δὲν κόπτεται, οὔτε μὲ μίαν κρίσι·
ἡμεῖς λοιπὸν τὸν ἰφαδὲν τοῦ βασιλείου κράτους
στὸ γένος μας τὸν λέγομεν κοινῶς καὶ μετὰ πλάτους
καὶ τὰ τζεβάπια αὐτῶν, ἃ θέλ᾽ ἀποκριθῶσι,
πάλιν εἰς τὸ χουζοῦρί σας θέλει ἀναφερθῶσι".
Ὁ ἴδιος δ᾽ ἐρώτησεν, ἂν ὁ ναὸς ἐφθιάσθη,

[1] Ἤτοι συντροφικῶς. — [2] Ξεχωριστά, ἰδίως. — [3] Ἤτοι ὁ καϊμακάμης. — [4] Ἤτοι αἱ δύο φυλαί, Ῥωμαῖοι καὶ Ἀρμένιοι.

ἐὰν οἰκοδομήθηκεν ὅλος, κατεσκευάσθη,
καὶ πόσα μᾶς ἐκόστισαν ὅλα τὰ ἔξοδά του
καὶ πόσα ἐξοδεύθησαν εἰς ὅλον τὸν πινᾶ του·
ἡμεῖς δὲ ἀπεκρίθημεν· "Ἔλαβε μὲν τὸ τέλος,
τὰ τρέξαντα δὲ ἔξοδα οὐκ εἴδασι τὸ γένος".
Εἶπον δὲ οἱ Ἀρμένιοι· "Τὸ γένος τὸ Ῥωμαίων
τοῦ Καμαμὲ παρήλλαξε βαθμόν του τὸν ἀρχαῖον
καὶ τοῦτον, καθὼς ἤθελον, ἔκτισαν, παραβάντες
τὸ χάτι τὸ βασιλικόν, ὃ μαρτυροῦσι πάντες".
Πρὸς ταῦτα δὲ τοὺς εἴπομεν, ὅτι ἀπαραβάτως
ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς ὅλος, ἀπαραλλάκτως·
τὰ ἄρζια καὶ ἱλάμια, ὁποῦ προεσταλθῆκαν,
ἐδῶ ἀπ' τὸ μαχὰλ-γερὶ κἐπαρρησιασθῆκαν,
ἐκεῖνα τὸ δηλοποιοῦν, αὐτὰ τὸ φανεροῦσι·
πῶς κτίσθη ὡς τὸ παλαιόν, ἐκεῖνα μαρτυροῦσι.
Τότε μᾶς εἶπεν ὁ πασιᾶς· "Ἀπέλθετε, ἰδέτε
τὴν προσταγὴν τοῦ κράτους του στὸ γένος σας εἰπέτε,
καὶ ὅποιαν ἀπόκρισιν δώσουν, ἀποφασίσουν,
ἐδῶ εἰς τὸ χουζοῦρί μας πάλιν νὰ τὸ μηνύσουν".
Καὶ οὕτως ἀπελύθημεν ἀπὸ τοῦ Διβανίου
Ῥωμαῖοι καὶ Ἀρμένιοι, ἀπὸ τοῦ μετζλισίου,
καὶ εἰς τὸ γένος μας εὐθὺς εἴπομεν τὰ συμβάντα
καὶ τοῖς ἐφανερώσαμεν καταλεπτῶς τὰ πάντα·
ὅθεν καὶ ἡτοιμάσαμεν ἕνα ἐκτεταμένον
ἄρζι ἐν εἴδει μαγζαριοῦ, ὃ ἦν ἐσφραγισμένον
ἀπὸ τοὺς δύο σεβαστοὺς καὶ θείους πατριάρχας [1]
καὶ τοὺς λοιποὺς ἀρχιερεῖς, γένους ὡς κυριάρχας.
Ἀφ' οὗ δὲ παρεστάθημεν πάλ' ἐπὶ Διβανίου,
κατὰ τὴν πέμπτην κείκοστὴν μηνὸς τοῦ ἀπριλίου,
κἀφ' οὗ πάλιν ἀνέγνωσαν πρῶτον μὲν τὸ ἱλάμι,
ὃ ὁ καλὸς Ἰζὲτ-πεῖς, ὡς εἶπον, εἶχε κάμῃ.

[1] Δηλαδὴ ἀπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως κῦρ Ἱερεμίαν καὶ τὸν Ἱεροσολύμων κῦρ Πολύκαρπον.

δεύτερον δὲ τὸ ἐπ' αὐτῷ εὐλογημένον χάτι,
ἅπερ ὁ βακιὲς ὁμοῦ ἔκαμε κιραάτι,
τότ' ὁ μακαριώτατος τὸ ἀρζουχάλι πῆρε
καὶ εἰς τὸν νομοκράτορα μὲ θάρρος τὸ ἐπῆγε,
λέγων αὐτῷ ῥωμαϊστί "Τοῦτο σῆς εὐμενείας,
ἐφένδιμ, ἂς ἀξιωθῇ καὶ σῆς ἐπιεικείας
καὶ πάντων εἰς ἐπήκοον τοῦτο ἀναγνωσθήτω·
τὸ δίκαιον καὶ ἄδικον ὀρθῶς διακριθήτω".
Ὁ δὲ Ταχὴρ ἐφένδης μας εἶπεν ἠγριωμένως·
"Ἐσεῖς δὲν ὑποτάσσεσθε στὸ χάτι βασιλέως";
Ἡμεῖς δὲ ἀπεκρίθημεν καλῶς καὶ μὲ ντικάτι·
"Στὸν βασιλέα ὅλοι μὲν ἔχομεν ἰταάτι,
μόνον εἰς τὰ ζητήματα τῶν φίλων Ἀρμεναίων
οὐδόλως ὑποτάσσεται τὸ γένος τῶν Ῥωμαίων,
διότι ὁ νιζᾶς αὐτὸς σέραν προθεωρήθη
καὶ τότε τὸ ἱλάμιον καὶ παρὰ σοῦ σφραγίσθη.
Ὅσα λοιπὸν ἐγράφησαν σὲκεῖνο τὸ ἱλάμι,
αὐτὰ πάλιν τὸ γένος μας μόνον καμποῦλι κάμει".
Μᾶς εἶπε πάλιν ὁ αὐτός· "Τὰ δύο εἶναι ἕνα·
δὲν διαφέρουν καὶ τὰ δυὸ εἰς νόημα κανένα.—
"Ἀφ' οὗ λοιπὸν εἶν' ὅμοια, γιατὶ ν' ἀκυρωθῶσι
οἱ ὁρισμοί σας", εἴπομεν, "τερκίνι νὰ γενῶσι";
Ὁ σεχισλάμης τότε δὲ εἶπε μεγαλοφώνως,
μετὰ θυμοῦ τρόπον τινά, προστακτικῶς, ἐντόνως·
"Ἐὰν εἰς τὸ ἱλάμι του ἔχει κατεστρωμένον
μερχούμης ὁ Ἐμὶν-πεῖς μπιένιχι [1] γραμμένον
τὸ χάτι τοῦ τρισμάκαρος ἐκείνου τοῦ καδίμη,
τοῦ τῆς Αἰγύπτου ἀλωτοῦ, σουλτάνου τοῦ Σελίμη,
δὲν ἀκυροῦνται βέβαια τὰ χάτια τῶν Ῥωμαίων,
καὶ ὅσα θέλει ἂς λαλῇ τὸ γένος Ἀρμεναίων".
Ἡμεῖς δὲ εἴπομεν αὐτῷ, ὅτι ἀπαραλλάκτως,
ἐφένδιμ, περιέχεται· ἰδέτε το κἐμπράκτως".

[1] Ἤτοι ἀπαραλλάκτως.

Καὶ ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν τὸ κατ' ἐκεῖνο χάτι [1],
τὸ δώσαμεν εἰς χεῖράς των κἔγινε κιραάτι.
Τότε ὁ καϊμακὰμ-πασιᾶς λέγει τῷ σεχισλάμῃ
εἰς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν δεστοῦρι νὰ τὸν κάμῃ·
καὶ πέρνοντας τὴν ἄδειαν τῆς ἐνδοξότητός του
ἀμέσως μᾶς ἐπρόσταξεν ὁ ἴδιος, ἀτός του·
"Τὸ κάθε γένος ἐπειδὴ πάσχει γιὰ νὰ πιστώσῃ
τὰ ἐδικά του ἔγγραφα, ὅλα νὰ τὰ κυρώσῃ·
πλέον δὲν μᾶς ἀπέμεινε τακάτι καὶ δερμάνι,
διαβάζοντας τοῦ καθ' ἑνὸς τὸ χάτι καὶ φερμάνι,
καὶ μὲ αὐτοὺς τοὺς τρόπους σας ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν
ἀπὸ τοὺς μουρραφάδες σας ῥαχάτι νὰ γενοῦμεν.
Λοιπὸν ὅσα σενέτια ἔχει κάθε μιλλέτι,
ἂς φέρῃ ὅλα πρὸς ἐμὲ στὴν Πόρταν, στὸ Δεβλέτι,
γιὰ νὰ τὰ ἐρευνήσωμεν καὶ νὰ μεταφρασθῶσι [2],
ῥουμπάρι νὰ τὰ κάμωμεν καὶ νὰ παραβληθῶσι,
καὶ ἔπειτα στὸ κράτος του ἐκεῖνα νὰ σταλθῶσι,
καὶ ὧν εἰσὶ ἀληθινὰ ταῦτα νὰ τιμηθῶσι,
κἐκεῖνα πλέον στὸ ἑξῆς νὰ ἔχουν ἰχτιμπάρι,
καὶ ἔτζι ὁ νιζᾶς ὑμῶν παίρνει τέλος, καράρι".—
"Εὖγε εἰς τὴν ἀπόφασιν, εὖγέ σου, καϊμακάμη·
δίκαιος εἶσαι καὶ ἐσύ, ὡσὰν τὸν σεχισλάμη·
διὸ καὶ ἐξελέξατο ἐσᾶς ἡ βασιλεία
καὶ ἔδωκεν εἰς χεῖράς σας τώρα τὴν ἐξουσία.
Ὁ οὖν πανάγαθος Θεὸς νὰ σᾶς διαφυλάττῃ,
ἐκ πάσης περιστάσεως κακῆς νὰ ἀπαλλάττῃ".
Τότε οὖν ἐκφωνήσαντες, ὡς ἔθος, τοὺς δοβάδες
ὅλους ἐπροσκυνήσαμεν κάμνοντες τεμεννάδες,

[1] Τὸ χάτι δηλαδὴ ὁποῦ εἶχεν ἐκδοθῆ εἰς τὸν πρῶτον μουρραφὰν κατὰ τὸ ἰλάμι τοῦ Ἐμὶν-πεῖ· τὸ ὁποῖον ἰλάμι περιεῖχεν ἀπαράλλακτον τὸ χάτι καὶ τὸν ὁρισμὸν τοῦ σουλτὰν Σελίμη τοῦ παλαιοῦ, ὁποῦ ἐκυρίευσε τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ. — [2] Ἦν γὰρ ὁ ἀκτιναμὲς τοῦ χαζρὲτ Ὄμερ-Χαττάπ, πρώτου ἁλωτοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ δευτέρου μετὰ τὸν Μωάμεθ διαδόχου, εἰς διάλεκτον ἀραβικήν.

καὶ χαίροντες ἐξήλθομεν ἀπὸ τοῦ Διβανίου
πάντες οἱ παρεστάθημεν ἐπὶ τοῦ μετζλισίου·
οἵτινες πάλιν μὲ σειρὰν εὑρίσκονται γραμμένοι
στὴν βίβλον ταύτην μὲ ῥυθμόν, ὅλοι σημειωμένοι,
ὁμοῦ καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ ἀρζιμαγζαρίου,
ποῦ ἔδωκε τὸ γένος μας ἐπὶ τοῦ μετζλισίου.
Τῇ δὲ ἐννάτῃ κεἰκοστῇ μηνὸς τοῦ ἀπριλίου
ἐδώκαμεν τὰ ἔγγραφα στὴν Πόρταν Δεβλετίου,
ἔνθα ἀφ' οὗ ἐκράτησαν μῆνας ὑπὲρ τοὺς ἕξη,
ἔπειτα μᾶς τὰ ἔδωκαν χωρίς τι νὰ μᾶς φέξῃ.
Ταῦτα εἰσὶ τὰ τρέξαντα ἀρχῆθεν μέχρι τῆσδε·
ὅμως ἂν τρέξουν στὸ ἑξῆς καὶ ἄλλα, οὐδεὶς οἶδε.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΜΑ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΝ

τοῦ ἐκθέτου πρὸς τοὺς φιλαναγνώστας τῆς ὅλης δραματικῆς ἱστορίας, οὗ ἡ ἀκροστιχίς·

Προκόπιος Καισαρεὺς τῷ εὐσεβούντων γένει
πυρκαϊὰν ναοῦ Χριστοῦ στιχουργικῶς ὑφαίνει.

(Cod. Metochii 72, f. 50-53).

Περιγραφὴν λεπτομερῆ, ὦ εὐσεβές μου γένος,
πρὸς πίστωσιν γράφω ὑμῖν, ζήλῳ κεκινημένος·
ῥεραντισμένος δάκρυσιν, ὡς ὁ Ἱερεμίας,
θρηνολογῶ ἐλεεινῶς τὰς τρομερὰς ζημίας,
ὁ εὐκλεὴς καὶ πάνσεπτος ναὸς τοῦ θεανθρώπου
πῶς ἠφανίσθη (ὦ βαβαί) μετὰ πυρώδους τρόπου.
Καθάπερ οἶδας κρίμασι, Κύριε τῶν κυρίων,
συνέβη ἡ πυρκαϊὰ φθόνῳ τῶν Ἀρμενίων.
Ὁλοσχερῶς ἐκίνησαν λίθον παροιμιώδη
δολίως σφετερίσασθαι ναὸν σωτηριώδη·

πυρίκαυστον ὅθεν αὐτὸν πρῶτον ἐκμελετῶσι,
εὐκόλως τὸ μετέπειτα ἵνα οἰκειωθῶσι.
Ἰδοὺ καὶ ἀρζουχάλια προσφέρουσι παντοίως
εἰς τὸ Δεβλέτι τολμηρῶς καὶ φεύγουσιν ἀθλίως
ὀπισθορμήτως ἄπρακτοι, ἄκρως κατηῤῥυμμένοι,
καθότι καὶ παρὰ Θεοῦ ἀεὶ κατηραμένοι.
Συμβοηθὸν λαμβάνουσι πολλὴν ἀσπροδοσίαν,
πρὸς στηριγμὸν τῆς γνώμης των, πρός τε φιλοτιμίαν.
Καὶ αὖθις ἀποβάλλονται, καὶ κατ' αὐτὸ τὸ εἶδος
σκιαμαχοῦσιν οἱ μωροὶ μετ' ἀνεκβάτ' ἐλπίδος·
ἀλλ' ὅμως ἡ πανσθενουργὸς σοφία τοῦ ὑψίστου
κατήργησεν ὁλοτελῶς φρένας λαοῦ αἰσχίστου·
ἰσοκλεῶς ἐδόξασε κέρας τῶν ὀρθοδόξων
καὶ ἔρριψεν εἰς γῆν αἰσχρῶς αἱρετικοὺς ὡς τόξον.
Συνευφραινέσθωσαν λοιπὸν πιστοὶ ἀπὸ καρδίας,
τὰς χεῖρας δὲ κροτείτωσαν μετὰ περιχαρείας·
ἀγαλλιάσθω σὺν αὐτοῖς καὶ μακαριωτάτου
ἐπευχομένη ἡ ψυχή, πατρὸς τοῦ θειοτάτου·
ῥωμαλαιότητα καὶ γάρ, ζῆλον ὑπερβαλλόντως,
ἔδειξαν καὶ εὐπείθειαν σύμπαντες ἀποχρώντως
εὐπατριδῶν οἱ πρώτιστοι τῷ γένει καὶ τῷ πλούτῳ,
ὁ ποιμενάρχης ἡγεμών, ἀρχιερεῖς σὺν τούτῳ·
ἰχνηλατοῦντες ἀκλινῶς πίστεως οἱ χρεῶσται
τοὺς Ἀρμενίους ὤλεσαν, ὡς ἀληθείας γνῶσται.
Ἐθεωρήθησαν ὀρθῶς διαφοραὶ τῶν δύο
μὲ χάτια, σουρούτια, ἡμῶν καὶ ἐναντίων.
Ὕλην ἡμεῖς τὴν ἀληθῆ ἔχοντες ἐτροποῦμεν
τοὺς Ἀρμενίους ὡς ψευδεῖς· θαρρούντως φανεροῦμεν·
συγκριτικὴ ἀλήθεια, ἀφ' οὗ ἐθεατρίσθη
καὶ τέλος ὑποθέσεων αἰσίως διωρίσθη.
Τότε αὐτοὶ μὲν ἔφυγον, κακῶς ἀτιμασθέντες
καὶ ψεῦσται ἀναιδέστατοι πρὸ πάντων ψωραθέντες,
ὡς ἀληθεῖς δ' οἱ εὐσεβεῖς ἐφάνησαν ἀθῷοι·

αὐτῶν ἡ Ἱερουσαλὴμ καὶ τόποι ὑπερῷοι·
Εὐθὺς διεχωρίσθησαν Ἀρμένιοι, Ῥωμαῖοι·
τὰ νῶτα οἳ μὲν ἔδωκαν, Ῥωμαῖοι δὲ ἐδραῖοι·
ὕπουλοι καὶ ὑποκριταὶ ἐδείχθησαν κυρίως,
Ἀρειανοὶ παγκάκιστοι θεοστυγεῖς μυρίως.
Συνέρχονται μετέπειτα ἅπαντες εἰς ἓν μέρος
ὅ τε μακαριώτατος καὶ οἱ λοιποὶ ἐγκαίρως,
εὐθὺς καὶ συλλογίζονται οἰκοδομῆς τοὺς τρόπους,
σοφόν τε ἀρχιτέκτονα, χρήματα καὶ ἀνθρώπους.
Βλέπει τὸν κάλφαν Κομνηνὸν καὶ ἔρχεται δρομαίως·
πρῶτον φιλεῖ τὴν δεξιάν, εἶτα δὲ ἀναγκαίως
ὅτι λέγων, "Δεσπότη μου, δυνάμει τῶν εὐχῶν σου
τῶν μακαρίων καὶ θερμῶν Θεῷ καὶ προσευχῶν σου
ὑπόσχομαι ἐγὼ πιστῶς ναὸν οἰκοδομῆσαι,
ἀνθρώπους τε καὶ ὑλικὰ πρῶτον οἰκονομῆσαι".
Νεανικῶς ἠγάλλετο ψυχὴ τοῦ πατριάρχου
ἀποδιδοῦσα ἅπαντα νεύσει τοῦ εἰρηνάρχου.
Τότε πηδᾷ ὡς ἔλαφος ὁ κάλφας Κομνηνός μας
(ἀφ' οὗ αὐτὸν ηὐλόγησε δεσπότης ὁ κοινός μας)
ὡς Ὀδυσσεὺς καὶ δένεται πίστεως εἰς τιμόνι·
περιφραχθεὶς καὶ ταῖς εὐχαῖς ἐντέχνως τελειώνει
ναὸν τὸν πανυπέρλαμπρον φαιδρύνων ἐξαισίως,
Χριστοῦ τῆς Ἀναστάσεως, ὡς πρῶτον θαυμασίως.
Γλῶσσα αὐτοῦ πρὸς ἔπαιναν κινεῖται, πλὴν δυσκόλως,
ἐκαλλωπίσθη ἐπειδὴ ὡς ὁ ἀστρῷος πόλος·
ἐκεῖ διὸ συνέρχονται προσκυνηταὶ κατ' ἔτος
τοῦ Τάφου πρὸς προσκύνησιν Χριστοῦ ἀνυπερθέτως,
νικητικὰ ἐγείροντες τρόπαια εὐφημίας
τῷ πρωτοτόκῳ τῶν νεκρῶν· ψάλλουσι ψαλμῳδίας,
εὐφραίνονται, ἀγάλλονται, σκιρτῶσι παραδόξως
Δαβιτικαὶ ὡς ἔλαφοι, καυχώμενοι ἐνδόξως·
ἱκετικῶς προσπίπτουσι Τάφῳ τῷ τοῦ ὑψίστου,
αὐτὸν καὶ κατασπάζονται, ὡς θάλαμον τοῦ κτίστου·

περιχαρεῖς καὶ ἱερεῖς στολὰς κεκοσμημένοι
λατρεύουσι τὸν ποιητήν, ὡς προλελυπημένοι·
ὑμνολογοῦσιν ἐν ᾠδαῖς νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν
αὐτὸν καὶ τὴν πανάχραντον θεόνυμφον μητέραν.
Ῥίπτονται ἐκ τῆς πανσθενοῦς χειρὸς τῆς τοῦ Χριστοῦ μου
χαμαὶ καὶ οἱ Ἀρμένιοι, ἐχθροὶ οἱ τοῦ Θεοῦ μου,
καὶ θραύονται ὡς κάλαμοι, πίπτουσιν ὡσὰν φύλλα
καὶ ῥήγνυνται ὡσὰν ἀσκοὶ καὶ καίονται ὡς ξύλα
ἀπὸ πυρὸς ὀργῆς Θεοῦ ἐνδίκως ἀοράτως·
τὴν πτέρναν γὰρ ἐκίνησαν κατὰ Χριστοῦ ἀκράτως.
Ἵλεως ἔσο, ὦ Θεέ, ἐχθροῖς σου καὶ μὴ στήσῃς
τὴν ἁμαρτίαν τὴν φρικτὴν τοῖς σταυρωταῖς ἐπίσης·
ἄφες αὐτοῖς ὡς ἀγαθὸς Κύριος κατὰ φύσιν,
φιλανθρωπίαν χάρισαι κατὰ δικαίαν κρίσιν·
ναὸς γὰρ πάλιν ἔκτισται, αὐτῶν δὲ ἡ καρδία
ἐρράγ' ὡς λίθος εὔθραστος, ὁμοῦ καὶ ἡ κακία.
Νηπίων δίκην παίζοντες τὰ θεῖα καθ' ἑκάστην
καὶ τέμενος τεφρώσαντες παρώργισαν τὸν πλάστην·
ἀνθ' ὅτου καὶ ὁ Κύριος αὐτὸν μὲν ἐγερθῆναι
εὐδόκησε, φθόνῳ δ' αὐτοὺς τελείως ἐκτακῆναι·
οὗτινος χάριν καὶ ἐγὼ εἰς τοῦτο ἐκινήθην,
ἐπὶ λεπτοῦ δρᾶμα πικρὸν γράψαι προεθυμήθην.
Χρήσιμος πρὸς κατάληψιν περίληψις ἡ τούτου,
ἐνταῦθα μὲν συνοπτικοῦ, εἶτα δὲ τηλικούτου.
Ῥίψαντες δὲ ἐκ τῶν χειρῶν, φιλόχριστόν μου γένος,
βίβλον πᾶσαν, ἀνάγνωτε τοῦτο ἐπεσκεμμένως,
ἰδιαιτέρως καὶ κοινῶς, νυκτός τε καὶ ἡμέρας·
κατανοήσατε καλῶς τὸ παρ' ἐλπίδα τέρας·
στηλιτευταὶ καὶ φάνητε τοῖς ὅλως μὴ εἰδόσι
τοῦ φθόνου τῶν αἱρετικῶν, ὅπως μὴ ἀγνοῶσι.
Οὐκ ἐφεισάμην παντελῶς κόπου τε καὶ χρημάτων
εἰς τὴν τοῦ τύπου ἔκδοσιν τοσούτων συμπτωμάτων.
Σώματί μόνον γλώσσῃ τε ἐὰν ἐκτραγῳδήσω

τὰ τραγικὰ συμβάματα, πάντως μένω ὀπίσω.
Ἰδού σοι τοίνυν τυπικῶς ἐνθουσιῶν ἐκφράζω
αὐτά, καθὰ συνέβησαν· τελείως οὐ διστάζω.
Χρεωστικῶς ὡς ὀφειλήν, ὡς προθυμίας φόρον,
τῷ γένει ἀνατίθημι αὐτὰ μεγάλον δῶρον.
Οὐχ ὥσπερ οἱ ὁμηρικοὶ στίχοι ἐξιστοροῦσι
πόλεμον τῶν Τρωαδιτῶν καὶ πάντες ἀποροῦσι,
ῥήτορος μήτε ἡ πειθώ, μήτε φιλοσοφία,
ἀλλὰ γυμνὴ ἀλήθεια, πυρκαϊὰ τελεία
γεγενημένη τολμηρῶς ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων
τῶν παμβεβήλων, μισητῶν θεόθεν, ὡς δολίων.
Ἱερεμία πρόφθασον, θρήνησον, ὡς τὸ πάλαι,
ἐπεὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐκύκλωσαν αἱ ζάλαι.
Κύκλωθεν, κατὰ τοὺς ψαλμούς, ἐκεῖ περιπατοῦσι
Ἀρμένιοι ὡς ἀσεβεῖς, αὐτὴν καὶ ἀπειλοῦσι·
ὡς μονιοὶ δὲ ἄγριοι τρίζουσι τοὺς ὀδόντας,
καὶ ὡς ἀκρίδες ἴδοι τις μετὰ θυμοῦ πηδῶντας.
Συνεσταλμένοι ἔκτοτε φαίνονται ἐπομένως
αὐτοὶ καὶ ὡς κατάκριτοι παίγνιον εἰς τὸ γένος.
Ὑπήκουσαν εἰς προσταγὰς ἄκοντες Δεβλετίου,
καὶ οὕτως ἐμακρύνθησαν Τάφου τοῦ Παναγίου·
φενακισμοί, τεχνάσματα, θυμοί τε καὶ ἐλπίδες,
διαρραγέντα ᾤχοντο, ὡς ἄλλαι φουσκαλίδες.
Αὐτοὶ λοιπὸν ὡς ἄτιμοι ζήτωσαν ἐν αἰσχύνῃ,
ἡμᾶς δὲ τοὺς χριστιανοὺς ὁ ἀναστὰς κρατύνοι
ἰσότιμος ὁ τῷ πατρί, ὁ Ἰησοῦς καὶ Λόγος,
καὶ πνεῦμα τὸ παράκλητον, ὡς λατρευτὰς εὐλόγους.
Νεῦσον, Θεὲ τρισήλιε καὶ σὺ ὑπεραγία,
δούλων σου παρακλήσεσι καὶ χάρισαι ὑγείαν
(ἐπικαλούμεθα θερμῶς) ἡμῖν τοῖς εὐσεβέσι,
καιρόν τε καὶ διόρθωσιν πᾶσι τοῖς ἀσεβέσι.
Ἰδοὺ τοίνυν, ὦ γένος μου, ἀκούσατε ἐντόνως·
διήγησιν τὴν τραγικὴν ἀνάγνωτε δ' ἀπόνως.

Στίχους μου τούτους τοὺς βραχεῖς ὡς ὕδωρ Ἀρταξέρξης,
φίλε μου καὶ συμμαθητά, παρακαλῶ νὰ στέρξῃς.
Ὡς τὸν Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼν καὶ γῆ χαραδρωθεῖσα
τοὺς Ἀρμενίους παμπληθεῖ δεχθήτω κορεσθεῖσα.
Ὡς ἐν Σοδόμοις ἄλλο πῦρ ὁ Κύριος βρεξάτω,
τὰς παμβεβήλους κεφαλὰς αὐτῶν καταφλεξάτω·
ὡς ἐποντίσθη Φαραώ, οὕτως ἀπολεσθήτω
καὶ Ἀρμενίων ἡ φυλή· εἰς Ἅδου καλεσθήτω.

V.

ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΚΥΠΡΙΟΥ

μοναχοῦ Ἁγιοταφίτου

Ἱστορία τοῦ ἐμπρησμοῦ τοῦ ναοῦ τοῦ Παναγίου καὶ Ζωοδόχου Τάφου, ἤτοι τῆς Ἀναστάσεως, ἐν ἔτει ,αωη' σεπτεμβρίου 3, ἡμέρᾳ δ'.

(Cod. Patriarch. 397 et 466) [1].

Ὦ πολυέλεε Χριστέ, σωτὴρ τοῦ παντὸς κόσμου,
μακρόθυμε, φιλάνθρωπε, ἔρως, ζωὴ καὶ φῶς μου,
παρακαλῶ σε ἄκουσον ἐμοῦ τοῦ τρισαθλίου,
ὁποῦ ἐνθέρμως δέομαι ἐσένα τοῦ Κυρίου.
Σύ, ὦ φιλάνθρωπε Χριστέ, στὸ Εὐαγγέλιόν σου
τὸ ἅγιον καὶ ἱερὸν 'κεῖνο καθολικόν σου
λέγεις μας, πῶς χωρὶς τῆς σῆς [ταχείας] βοηθείας,
δίχως τῆς παναγίας σου εἰκόνος συνεργίας,
δὲν ἠμποροῦμεν παντελῶς πρᾶγμα οὐδὲ κανένα
ποσῶς διὰ νὰ κάμωμεν ὄντως βεβαιωμένα.
Μὰ 'γὼ λοιπὸν ὁ ἀμαθὴς μέλλοντας νἀρχινήσω

[1] Ὁ πρῶτος κῶδιξ οὐ δηλοῖ τὸν συγγραφέα τούτου τοῦ στιχουργήματος· ἐφανερώθη δ' οὗτος ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ 466-ου κώδικος, ἐχούσης ὧδε· «Ἱστορία τοῦ ἐμπρησμοῦ τοῦ ναοῦ τοῦ παναγίου καὶ ζωοδόχου Τάφου, ἤτοι τῆς Ἀναστάσεως, συντεθεῖσα καὶ στιχουργηθεῖσα παρὰ Νεοφύτου μοναχοῦ Ἁγιοταφίτου Κυπρίου ἐν Ἱερουσαλὴμ ,αωθ'» [Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. I, σ. 433]. Ἀνωνύμως ἔχει τοῦτ' αὐτὸ τὸ στιχούργημα καὶ τρίτον ἀντίγραφον, ὅπερ ἐγὼ ἔχω, ἐξ οὗ καὶ νῦν ἐκδίδοται τύποις μετά τινων ἀναγκαίων ἀλλοιώσεων τοῦ μέτρου χάριν καὶ τῆς ὁμοιοκαταληξίας· κατὰ δὲ τὴν φωνητικὴν οὐδαμῶς ἠλλοίωσα τοῦτο.

7 προσέθηκα τὸ *ταχείας*.

*

τὸν ἐμπρησμὸν τοῦ σοῦ ναοῦ, φεῦ, θὲ νὰ ἱστορήσω,
ὁποῦ δι̯ὰ τσάμαρτίας μας ἡμῶν τῶν τρισαθλίων
τὸν ἔκαυσαν (ἀλλοίμονον) τὸ γένος 'Αρμενίων.
Παρακαλῶ καὶ δέομαι ὁποῦ νὰ μὲ φωτίσῃς,
θάρρος καὶ δύναμιν πολλήν, Χριστέ, νὰ μοὶ χαρίσῃς,
τὸν ἐμπρησμὸν τοῦ σοῦ ναοῦ πρῶτον νὰ ἱστορήσω
καὶ ἔπειτα ἀπὸ καρδι̯ᾶς νὰ κλαύσω νὰ θρηνήσω.
Τὰ ἐδικά μας τὰ κακά, ἡμῶν αἱ ἁμαρτίαι
καὶ 'Αρμενίων τῶν πικρῶν φθόνος καὶ αἱ κακίαι,
ναὸν τῆς 'Αναστάσεως 'καῦσαν αὐτὰ τὰ δύο.
Μεγάλη ὄντως συμφορά· πῶς οὖν νὰ μὴ δακρύσω;

'Αρχὴ τῆς ἱστορίας.

'Εν ἔτει τῷ χιλιοστῷ χτακοσι̯οστῷ ὀγδόῳ
ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως, αἰῶν' δεκάτ' ὀγδόῳ,
συνέβ' αὐτὴ ἡ συμφορά, τριάντα σεπτεμβρίου,
μνήμῃ ἱερομάρτυρος ἁγίου Γρηγορίου,
ὅστις ἦτον ἐπίσκοπος Μεγάλης 'Αρμενίας
τῆς ὀρθοδόξου πρότερον, τῆς τότε μακαρίας,
ἀσεβεστάτης τώρα δὲ καὶ ὄντως τρισαθλίας,
καταγεμούσης αἵρεσιν καὶ πάσης βλασφημίας·
ἐκ ταύτης δὲ ἐφύτρωσαν καὶ τὰ κακὰ θηρία,
οἱ μιαροὶ 'Αρμένιοι, ποῦ 'βάλαν τὴν φωτία
καὶ τὸν ναόν μας ἔκαυσαν μ' αὐτὰ τὰ χέριά τους,
ναὸν τὸν περιβόητον. Ἄχ, τρὶς ἀνάθεμά τους!
'Αλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον. Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ σκύλλοι
(ἄχ, πι̯άνεται ἡ γλῶσσά μου, μοῦ τρέμουσι τὰ χείλη)
σταῖς ὀκτὼ ὥραις τῆς νυκτὸς ἐβάλαν τὴν φωτία
(ὦ πρᾶγμα φοβερώτατον, ὦ τόλμη, ὦ κακία),
αὐγὴ πουρνοῦ ξημέρωμα, ἡμέρα ἡ Τετράδη,
ἐννάτῃ ὥρᾳ τῆς νυκτός· ἦτον πολὺ σκοτάδι·

12 θὲ] κῶδ. *θέλω*. — 13 τσάμαρτίας] κῶδ. *τὰς ἁμαρτίας*. — 23 χτακοσι̯οστῷ] κῶδ. *ὀκτακοσιοστῷ*. 24 κῶδ. *αἰῶνι*.— 25 κῶδ. *συνέβη*.— 30 κῶδ. *καθηγεμούσης*.— 32 κῶδ. *φωτίαν*. — 37 σταῖς] κῶδ. *εἰς ταῖς* || κῶδ. *φωτίαν*.

αὐτὴν τὴν ὥραν καὶ ἡμεῖς 'δι̯αβάζαμεν τὸν ὄρθρον
καὶ τοὺς κανόνας 'ψάλλαμεν μ' εὐλάβειαν καὶ πόθον
Πατριαρχείου στὸν ναόν, τ' ἁγίου Κωνσταντίνου,
ἐξ οὗ ὁρᾶται κάτωθεν ὁ Τάφος τοῦ Κυρίου.
Πέμπτην ὡδὴν ἐψάλλαμεν ἡμεῖς οἱ καϊμένοι,
τοὺς κώδωνας ἠκούσαμεν (φεῦ) οἱ δυστυχισμένοι,
φωναῖς δὲ μέσα στὸν ναόν, ὁποῦ ὀχλαγωγοῦσαν.
Ἡμεῖς 'θαρρούσαμεν τὸ πῶς καυγάδες ἔχουν,
καὶ διὰ τοῦτο αἱ φωναῖς καὶ διὰ τοῦτο βγαίνουν.
Τὰ παραθύρια λοιπὸν τ' Ἁγίου Κωνσταντίνου,
ἐξ οὗ, ὡς εἶπα, βλέπουσι τὸν Τάφον τοῦ Κυρίου,
τὰ παραθύρι̯' ἀνοίξαμεν, τί εἶναι νὰ ἰδοῦμεν,
τί μπατιρτὶ εἶναι αὐτό. Βλέπομεν κι̯ἀποροῦμεν
ὄχι καυγάδες καὶ δαρμούς, ἀλλὰ φωτι̯ὰ πῶς καίει
εἰς τὸν πανάγιον ναόν· τίς ἦτον νὰ μὴ κλαίῃ;
Τὰ τέμπλα τῶν 'Αρμένιδων (ὦ τρὶς ἀνάθεμά τους),
τὰ τέμπλα τους ἐκαίουταν καὶ ὅλ' ἡ ἐκκλησι̯ά τους.
Φλόγα μεγάλη ἦτονε καὶ τίς νἀποτολμήσῃ
νὰ πλησιάσῃ εἰς αὐτήν, νὰ πάγῃ νὰ τὴν σβύσῃ;
"Ομως δὲν τὸ ἠλπίζαμεν πῶς ὅλα θὰ τὰ πι̯άσῃ
φωτία ἡ φθοροποιὸς καὶ νὰ τὰ κατακαύσῃ.
Εὐγῆκαν γοῦν οἱ προεστοὶ ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν
κἐφώναξαν τοὺς ἀδελφοὺς νὰ σβύσουν τὴν φωτίαν·
οὐδεὶς γὰρ ἦτον ἀπ' αὐτοὺς τότε στὴν ἐκκλησία·
κάτω στὸν φοῦρνον ἦτονε καὶ κάνανε ψωμία.
'Εξέβη ὁ ἐπίτροπος ἀπὸ τὴν ἐκκλησία
κἐφώναξεν τοὺς ἀδελφούς, πατέρας καὶ παιδία·
"Τρέξατε δι̯ὰ τὸν Θεόν, φωτι̯ὰ γὰρ μέσα καίει".
Καὶ ταῦτα λέγων ἄρχισε εὐθὺς διὰ νὰ κλαίῃ.
'Εν πρώτοις γοῦν ἐστείλασι τοὺς Τούρκους νὰ φωνάξουν,
τὴν Θείαν Πόρταν τοῦ ναοῦ νἀνοίξουν νὰ προφθάσουν·

64 κῶδ. *ἐκκλησίαν*.—65 κῶδ. *κάνενε*.—66 κῶδ. *ἐκκλησίαν*.—68 κῶδ. *φωτία*.—70 κῶδ. *διὰ νὰ*.

ἔπειτα δὲ εἰς τοῦ ναοῦ τὰ δώματ' ἀνεβῆκαν
κι̯ἀπὸ τὸν φόβον τὸν πολὺν εὐθὺς ἐζαλισθῆκαν.
Ἐτρόμαξαν ὡς εἴδασι τόσον καπνὸν νὰ βγαίνῃ
ἀπὸ τὰ παραθύρια καὶ τόσον νὰ πληθαίνῃ,
κι̯ἀπὸ ταῖς στέρναις [τὸ] νερὸν εὐγάλασι μὲ βίαν
διὰ νὰ χύνουσι συχνὰ ἀπάνω στὴν φωτίαν·
Νερὸν λοιπὸν 'κουβάλησαν στὰ μέρη 'Αρμενίων
κουβάδων καὶ τὸ ἔχυσαν ἕως διακοσίων·
μὰ δὲν ὠφέλησεν οὐδὲν ὁ τόσος αὐτῶν κόπος·
εἰς μάτην 'πάγει τὸ νερόν· οὐκ ἦν δὲ ἄλλος τρόπος,
διότι τὰ 'Αρμένικα ἀπ' ἔσωθεν ἐκαῖαν
νερὸν καὶ δὲν τὰ 'πίανε, μόνον σὰν στουπ' ἐκαῖαν.
Ποῖος ἠξεύρ' σὲ πόσ' μεργι̯αῖς ἐβάλαν τὴν φωτίαν
οἱ μιαροὶ 'Αρμένιδες, ποκτζῆδες, τὰ σκυλλία!
Ὡς τόσον κοὶ πορτάριδες 'φθάσαν μὲ τὰ κλειδία
καὶ παρευθὺς ἀνοίξασι τὴν Πόρταν τὴν Ἁγίαν,
καὶ ἔτζι ὥρμησαν εὐθὺς πολλοὶ 'ποῦ τοὺς πατέρας
καὶ ἤτονε ἀληθινὰ θαῦμα καὶ ἕνα τέρας.
Ἡ φλόγα [γὰρ] συρίζουσα τρόμον ἐπροξενοῦσε
μὲ τὸ νὰ ἐκατάφλεγε τὰ ὅσα 'συναντοῦσε.
Ὅλοι λοιπὸν ὁρμήσαντες στὰ μέρη τὰ 'δικά μας
εἴδασιν ὁποῦ ἔφθασε τὸ πῦρ πλέον κοντά μας,
καὶ ἐπειδὴ ἀδύνατον τὴν φλόγα δι̯ὰ νὰ σβύσουν,
'στοχάσθηκαν νὰ κατεβοῦν ὀντάδες νὰ κρεμίσουν.
'Απὸ δὲ τοὺς χριστιανοὺς δὲν ἦτον οὐδὲ ἕνας,
διότι δὲν τὸ ἤλπιζεν αὐτὸ οὐδὲ κανένας.
Δύο ἐκεῖ ἐτύχανε τότε διὰ δουλείαν,
κι̯ὡσὰν εἴδασι τ-φωτι̯άν, ἐτρέξασι μὲ βίαν
μέσα εἰς τὰ σοκάκια καὶ γοερῶς 'θρηνοῦσαν·

72 κῶδ. *δώματα.* — 73 κῶδ. *καὶ ἀπὸ.* — 74 κῶδ. *τὸν τόσον.* — 76 προσέθηκα τὸ *τὸ.*—83 κῶδ. *στουπὶ.*—84 κῶδ. *ἠξεύρει σὲ πόσαις.*—86 κῶδ. *ἔφθασαν.*—90 προσέθηκα τὸ *γὰρ.* — 97 κανένας] κῶδ. *ἕνας.* — 98 κῶδ. *ἔτυχαν.* — 99 κῶδ. *καὶ ὡσὰν εἴδ. τὴν φωτίαν.*

"Ξυπνήσατε, χριστιανοί, ξυπνήσατε" 'φωνάζαν.
Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ δυστυχεῖς πάραυτα ἐξυπνοῦσαν
καὶ τρομασμένοι, ἔκθαμβοι, "Τί εἶναι" ἐρωτοῦσαν.
Αὐτοὶ τοὺς ἀπεκρίθηκαν· "Γλήγορα, καϊμένοι,
γλήγορα ὅλοι τρέξατε· ἔκαψαν οἱ 'Αρμένοι
ναόν μας τὸν πανάγιον· τρέξατε, καϊμένοι·
δὲν βλέπετ' ἀπὸ τὸν κουμπὲ πόσος καπνὸς εὐγαίνει";
Ταῦτα αὐτοὶ ἀκούσαντες πάραυτα, ἐν τῷ ἅμα,
μὲ θρήνους καὶ ἀλαλαγμοὺς ἔτρεξαν ἐν τῷ ἅμα,
καὶ ὅλοι ἐσυνάγουνταν εἰς τὴν 'Αγίαν Πόρτα·
σὰν 'πεθαμμένοι ἔγιναν, σὰν μαραμμένα χόρτα·
'τρέξασιν ὅλοι μὲ σπουδήν, νέοι καὶ γηραλέοι,
ἅπαντες ὁμοθυμαδόν, καὶ Φράγκοι καὶ 'Ρωμαῖοι.
Τότε ἡ 'Ιερουσαλὴμ ἄνω κάτω ἐγίνη
καὶ ἄλλο δὲν ἠκούετο, εἰ μὴ φωναὶ καὶ θρῆνοι.
Οἱ [δὲ] πιστοὶ ὄντας ἐκεῖ [γύρῳ] συνηθροισμένοι
κὴ Θεία Πόρτα τοῦ ναοῦ [ὅλως] ἀνεῳγμένη,
'θέλησαν μέσα νὰ σεβοῦν, ἴσως καὶ δυνηθῶσι
νὰ ῥίξουν κάτω τὰ κελλιά, διὰ νὰ μὴν καῶσι.
Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἀφήσασι, διὰ νὰ μὴν ἁρπάξουν,
ἢ κατὰ τῶν 'Αρμένιδων θελήσουν τὶ νὰ πράξουν·
ὀλίγους δὲ ἀφήσασι μέσα καὶ ἐσεβῆκαν,
οἵτινες τὰ 'Αρμένικα ποῦ 'καίασιν ἀφῆκαν·
πῆγαν στὰ Κατηχούμενα, ἀνέβηκαν μὲ βία,
διὰ νὰ χαλάσουν τὰ κελλιά, νὰ σβύσῃ ἡ φωτία.
'Επάσχισαν κατὰ πολλὰ ὁμοῦ μὲ τοὺς παλτάδες·
ἐτζάκισαν, ἐκρέμνισαν καὶ μερικοὺς ὀντάδες·
ἀλλὰ ἡ φλόγα ἔφθασε μὲ γληγοράδα τόση,
ὁποῦ τοὺς ἔκαμεν εὐθὺς 'πίσω νὰ τραβιχθῶσι·
κάτω δὲ τοὺς ἐφώναξαν γλήγορα νὰ κατέβουν,

107 κῶδ. *βλέπετε*.—108 κῶδ. *ἀκούσαν*.—110 κῶδ. *πόρταν*.—112 κῶδ. *ἐτρέξασιν*.—116 προσέθηκα τὸ *δὲ* καὶ τὸ *γύρῳ*.—117 προσέθηκα τὸ *ὅλως*.—118 κῶδ. *ἠθέλησαν* || κῶδ. *δυνηθοῦσι*.—119 κῶδ. *καοῦσι*.—120 κῶδ. *ἁρπάζουν*.—124 κῶδ. *βίαν*.—128 κῶδ. *τόσην*.

ὅτι τὰ κάτωθεν κελλι̯ὰ ἀρχίνησαν νὰ καίουν.
Τρέχουν λοιπὸν νὰ κατεβοῦν, καὶ βλέποντες πῶς καίουν
ταῖς σκάλαις ὅλαις ἄφηκαν κι̯ἀρχίνησαν νὰ κλαίουν·
'πίσω λοιπὸν γυρίσαντες, διὰ νὰ εὕρουν τόπον
νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν φωτι̯ὰν μὲ περισσόν τους κόπον,
τὸ παραθύρι 'τζάκισαν, τὰ σίδηρα ἐκόψαν,
στὰ Κόπτικα ἐπήδησαν καὶ ὅλοι ἐγλυτῶσαν·
κἐκεῖνοι δὲ ποῦ 'βρίσκουντα μέσα εἰς τὸν ναόν μας,
στὸ πάντερπνον καὶ πάντιμον 'κεῖνο Καθολικόν μας,
τὰ τέμπλη ἐσκεπάσασι μὲ κιλιμι̯ὰ βρεμμένα
καὶ πάλιν νερὸν ἐχύνασι σαὐτὰ ὅλον ἕνα·
μὰ ἐπειδὴ ἀπ' τὸν καπνὸν δὲν ἦτον νὰ σταθῶσι,
διότι 'λίγον ἔλειψεν ἔξαφνα νὰ πνιγῶσι,
μάλιστα δὲ καὶ ἡ φωτι̯ὰ ἄρχισε νὰ σιμώνῃ,
καὶ τοῦτο (φεῦ) τοὺς δυστυχεῖς διὰ νὰ τοὺς πλακώσῃ·
ὁ γὰρ ἅγιος Γολγοθᾶς (ὢ τῶν Θεοῦ κριμάτων,
ὢ παραχώρησις Θεοῦ, ὢ τῶν ἐμῶν πταισμάτων),
καθὼς δὰ (οἴμοι) ἄρχισε τότε διὰ νὰ καίῃ
(ὦ Κύριε, ἐλέησον), τίς ἦτον νὰ μὴ κλαίῃ;
Μετ' οὐ πολὺ ἀνάψασι καὶ τὰ ἐκεῖ κελλία
καὶ μετ' αὐτὰ τὰ τέμπλεα (ὢ συμφορὰ ἀθλία).
'Απὸ τὰ τέμπλεα λοιπὸν αὐτοὶ ἐκατεβῆκαν
καὶ μέσα εἰς τὸ Ἱερὸν πάραυτα ἐσεβῆκαν·
ὅθεν ἐπάσχισαν πολλὰ σκεύη διὰ νὰρπάξουν
καὶ μερικὰ ἀπὸ τὸ πῦρ αὐτὰ νὰ τὰ φυλάξουν·
ἀλλ' ὡς καθὼς ἄρχισαν κἐπίπταν τὰ κανδήλι̯α,
πολυελαῖοι καὶ χοροί (ὢ συμφορὰ ἀθλία),
ἐκόπτοντο καὶ ἔπιπτον 'κεῖναις αἱ ἁλυσίδες.
Ἂς ἔχουν τὸ ἀνάθεμα οἱ μιαροὶ ποχτζῆδες!
Αὐτὰ γοῦν ἤδ' ἀφίσαντες τρέχουσι καὶ εὐγαίνουν
ἐκ τοῦ Ἁγίου Βήματος, ἐδῶ κἐκεῖ πηγαίνουν,

140 κῶδ. *κιλίμια*. — 142 κῶδ. *ἀπὸ*. — 143 κῶδ. *ὀλίγον*. — 156 κῶδ. *καὶ ἔπιπταν*. — 158 κῶδ. *ἐκείναις*.

διὰ νὰ λάβουν ἄνεσιν, ὀλίγον νἀνασάνουν·
ἐκ γὰρ τῆς φλόγας τοῦ πυρὸς 'κόντευσαν νἀποθάνουν.
Καὶ ἄλλοι μὲν ὡρμήσασι, στὰ Φράγκικα 'σεβῆκαν,
καὶ εἰς τὰ Κατηχούμενα μὲ σκάλαις ἀνεβῆκαν·
οἱ δὲ λοιποὶ ἐτρέξασιν εὐθὺς καὶ 'κατεβῆκαν
εἰς τοῦ Σταυροῦ τὴν Εὕρεσιν κἐκεῖ ἐφυλαχθῆκαν,
κἐκεῖ τὸν θάνατον [αὐτοὶ] 'προσμέναν οἱ καϊμένοι,
καὶ διὰ τοῦτο ὅλοι ἦσαν ὡσὰν ἀποθαμμένοι·
τὸ πῦρ γὰρ ἐπλησίασεν καὶ ἔμελλε νὰ πιάσῃ
καὶ τὸν ναὸν τὸν θαυμαστὸν καὶ νὰ τὸν κατακαύσῃ·
πλέον ποσῶς δὲν 'πράχθηκεν [ποτὲ] μὲ τέτοιον τρόπον,
ποῦ μέλλω νὰ διηγηθῶ μὲ θλῖψιν καὶ μὲ πόνον,
πῶς ἀνασποῦν καὶ ἔπεσαν ἡ μαρμαρένι κολόνες
καὶ πῶς ἔπεσε τοῦ Ἱεροῦ ἡ ἀχιβάδα ὅλη.
Ἀφ' οὗ τὰ τέμπλη ἄναψαν (ὢ συμφορὰ ἀθλία)
καὶ ἡ ἁγία τράπεζα ἐκείνη ἡ ἁγία,
ἡ θαυμαστή, ἡ πάγκαλος, (βαβαὶ) ἡ θειοτάτη
καὶ ἡ ἁξιοσεβάσμιος, μεγαλοπρεπεστάτη,
ἀνάψαν τὰ ἀρμάρια, ὄντας ἐκεῖ πλησίον,
εἰς τὰ ὁποῖα βρίσκονται λείψανα τῶν ἁγίων
καὶ ἄλλα σκεύη ἱερά, ὅλα μαλαγματένια,
πολύτιμα καὶ θαυμαστὰ καὶ ὅλα ἀσιμένια,
τὸ ἅγιον δὲ σύνθρονον, ἐν ᾧ ὁ Θεῖος ἄρτος,
ὁποῦ εὑρίσκουνταν ἐκεῖ τόσον καιρὸν ἀφθάρτως.
Πρῶτα ἐκεῖνα ἄναψαν καὶ ἔπειτα τὰ ἄλλα,
τὰ δυὸ σκευοφυλάκια ἐκεῖνα τὰ μεγάλα.
Αὐτὰ γοῦν 'σὰν ἀνάψασι καὶ ἄρχισαν νὰ καίουν
(ὤχ, ἀδελφοί, τὰ μάτια μου πῶς τώρα νὰ μὴν κλαίουν;),
καὶ ἡ κολόναις 'σκάσαν (φεῦ) καὶ ἔπεσαν ἀντάμα
καὶ σὺν αὐταῖς τὸ Ἱερὸν πάραυτα, ἐν τῷ ἅμα·

164 προσέθηκα τὸ *καὶ* || κῶδ. *ἐσεβῆκαν*. — 165 εἰς τὰ] κῶδ. *ἀπ' ἐκεῖ στὰ*. — 168 προσέθηκα τὸ *αὐτοὶ*. — 172 προσέθηκα τὸ *ποτὲ* || κῶδ. *τοιοῦτον*. — 174 κῶδ. *μαρμαρένιαις*. — 190 κῶδ. *ἔσκασαν*.

ἡ δ' ἀχιβάδα τοῦ Ἱεροῦ, διὰ τὴν κακήν μου τύχην,
ἀφ' οὗ δὲν 'κρημνίσθη, παρευθὺς ἔφραξεν καὶ τὴν πύλην·
οὐχ εὗρεν τόπον ἡ φωτιά, τόπον διὰ νὰ 'σέβῃ·
ὡσὰν ὁποῦ 'ξεθύμανε, στὸν οὐρανὸν ἀνέβη.
Ἐμείνασι λοιπὸν αὐτοὶ μέσα ἐκεῖ κλεισμένοι
κι' ἀπὸ τὸν φόβον τὸν πολὺν ἦσαν ὡς 'πεθαμμένοι·
ἐφυλαχθῆκαν ὅλοι τους καὶ ἐσυγχωρηθῆκαν,
κ' ἡμεῖς αὐτοὺς 'νομίζαμεν τὸ πῶς κατεκαῆκαν·
μὰ νὰ εὐθὺς καὶ ἔφθασεν ἕνας ἀπὸ ἐκείνους,
ὅστις ἀπὸ τὸν φόβον του ἦτον ὡσὰν μεθ' ὕπνους.
Τοῦτον λοιπὸν ρωτήσαντες "Τί ἔγιναν οἱ ἄλλοι";
κ' ἐκεῖνος ἀπεκρίθηκε μὲ λύπην του μεγάλη·
λέγει " 'Σὰν ἄναψεν εὐθὺς (φεῦ) τὸ Καθολικόν μας,
ἀπὸ τὸν φόβον 'φύγαμεν, κάμνοντες τὸν σταυρόν μας,
κοί μὲν μισοὶ ἀπὸ ἡμᾶς κάτω ἐκατεβῆκαν,
εἰς τοῦ Σταυροῦ τὴν Εὕρεσιν κάτω ἐφυλαχθῆκαν,
καὶ σκευοφύλαξ καὶ ἐγὼ καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἄλλοι
στὰ Φράγκικα ἐτρέξαμεν μὲ ἔκστασιν μεγάλη
καὶ ἀπ' ἐκεῖ στὰ δώματα ἀνέβημεν μὲ σκάλαις,
καὶ θαῦμα πῶς δὲν 'πέσαμεν ἀπὸ ταῖς τόσαις ζάλαις".
Αὐτὰ ἡμεῖς ἀκούσαντες, χωρὶς ἀργοπορία
(λέγω εὐθὺς) ἐτρέξαμεν μὲ σκάλαις, μὲ σχοινία·
τῆς τρούλλας τὸ παράθυρον ἀνοίξαμεν μὲ βία·
τὰ σίδηρα εὐγάλαμεν ῥίψαντες τὰ σχοινία·
αὐτοὺς εὐγάλαμεν λοιπὸν ὡσὰν ἀπὸ τὸν Ἅδην,
καὶ οὕτως ἐγλυτώσασι μὲ τοῦ Θεοῦ τὴν χάριν.
'Αλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον καὶ πάλιν ἂς ἐλθοῦμεν,
τοῦ Θείου Τάφου ὁ κουμπὲς πῶς 'κάη νὰ εἰποῦμεν·
ἀπὸ τὴν μίαν δὲ μεργιὰν (φεῦ) καὶ ἕως τὴν ἄλλη
ἄναψεν ὅλος ὁ ναός· ὦ συμφορά, ὦ ζάλη!

192 κῶδ. *γοῦν τοῦ*. — 194 δὲν] κῶδ. *ὡς δὲν*. — 197 κῶδ. *ἀποθαμένοι*. — 203 κῶδ. *μεγάλην*.— 204 κῶδ. *ὡς ἂν*.— 205 κῶδ. *φύγαντες*.— 206 κῶδ. *καὶ οἱ*.— 209 κῶδ. *μεγάλην*. — 212 κῶδ. *ἀργοπορίαν*. — 214 κῶδ. *βίαν*. — 220 κῶδ. *ἄλλην*.

Ἔγινεν ὅλος ὁ ναὸς (φεῦ) τὴν ὥραν ἐκείνη
Βαβυλωνία κάμινος, ἢ φοῦρνος, ἢ καμίνι.
Ὢ θέαμα ἐλεεινὸν τότε ὁποῦ ὡρᾶτο·
ἐτοῦτο δὲ τ-Γερουσαλὴμ ἔκαμεν ἄνω κάτω·
τοῦ Θείου Τάφου δ' ὁ κουμπές, ὁ πρῶτος, ὁ μεγάλος
(πρῶτον λέγω δὲ αὐτόν, γιατ' εἶναι κἔνας ἄλλος
μικρὸς πολὺ στὸ μέγεθος, μολυβοσκεπασμένος·
μὲ κάλλος ὅμως περισσὸν ἦτον ἐσκεπασμένος·
τὸ Ἅγιον Κουβούκλιον εἶναι ἐγὼ ποῦ λέγω,
ὁπ' ὅταν τὸ ἐνθυμηθῶ, ἀναστενάζω, κλαίω),
ὁ μεγαλώτατος κουμπὲς Τάφου τοῦ Παναγίου
διὰ τὰς ἁμαρτίας (οἴμοι) ἐμοῦ τοῦ τρισαθλίου
πάραυτα ἄναψεν καὐτὸς 'σὰν ἴσκα, 'σὰν θιάφι,
κ̣ὡσὰν τὸ λάδι στὴν φωτ̣ὰν ἔτζι τὸ εἶχε πάθη,
καὶ ὅλος ἄναψεν εὐθὺς καὶ ἄρχισε νὰ καίῃ.
Ὅλοι 'λιγοθυμήσαμεν, καὶ τίς δὲν τὸ πιστεύει;
Τόσον 'ψηλὰ ἀνέβηκε τὸ πῦρ 'κείνην τὴν ὥρα,
ὁποῦ ἐτρόμαξεν πολλὰ Γερουσαλὴμ ἡ χώρα.
Ἡ νύκτα 'μέρα γίνηκεν ἀπὸ τὴν τόσην λάμψι
κ̣ὰπὸ ὀλίγον ἔλειψεν τὰ γύροθεν νὰ καύσῃ·
καὶ βέβαια ἂν ὁ βοργ̣ᾶς δὲν ἤθελε· κινήσει
καὶ κατὰ τὸ Καμπαναρ̣ιὸ τὴν φλόγα νὰ γυρίσῃ,
ἐξάπαντος ἐκαίετο καὶ τὸ Πατριαρχεῖο·
ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐφύλαξεν. Δόξα λοιπὸν Κυρίῳ.

Περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, πῶς δὲν ἐκάη.

Τοιουτοτρόπως [τὸ] λοιπὸν τοῦ κουμπὲ καιομένου,
διὰ τὰς ἁμαρτίας μου (οἴμοι) πυρπολουμένου,
ἡ μὲν φωτ̣ὰ ἀνέβαινεν πολλὰ 'ψηλὰ μὲ βρόντον,
ἔπειτα ἐκαμάρωσεν μὲ φόβον τῶν ὁρώντων·

222 κῶδ. *ἐκείνην*. — 225 κῶδ. *τὴν ἱερουσαλὴμ*. — 226 κῶδ. *τοῦ δὲ*. — 227 κῶδ. *δὲ λέγω διὰ αὐτὸν*. — 231 κῶδ. *ὁποῦ*. — 235 κῶδ. *καὶ ὡσὰν*. — 238 κῶδ. *ὥραν*. — 240 κῶδ. *λάμψιν*. — 241 κῶδ. *καὶ ἀπὸ*. — 244 κῶδ. *πατριαρχεῖον*. — 246 προσέθηκα τὸ *τὸ*.

τὰ κάρβουνα δὲν ἔπιπτον μέσα εἰς τὴν πλατεῖαν
Ἁγίας Πόρτας, τὴν αὐλὴν ἐκείνην τὴν ἁγίαν,
ἀμὴ καὶ στὸν ναὸν τ' ἁγίου Ἰακώβου,
ὁποῦ 'φυλάτταν οἱ πιστοὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ φόβου,
ἀκαταπαύστως χύνοντας νερὸν μὲ τοὺς κουβάδες·
οὐ μόνον δὲ οἱ λαϊκοί, ἀλλὰ καὶ οἱ παπάδες.
Ὅθεν ἐτοῦτος ὁ ναὸς δὲν ἔπαθεν καμμία
βλάβην τινὰ ἐκ τοῦ πυρός. Δόξα Τριάδι θείᾳ.

Περὶ τοῦ πῶς ἐκάη ὁ κουμπὲς τοῦ Κουβουκλίου.

Καιόμενος γοῦν ὁ κουμπὲς μὲ τόσην εὐκολία,
ὡσὰν ποτάμι ἔτρεχεν (ὦ συμφορὰ ἀθλία),
ὡσὰν ποτάμι ἔτρεχεν ἐκεῖνο τὸ μολύβι,
ὁποῦ καθέναν ἔκαμνεν ἐκστατικὸς νὰ μείνῃ.
Εἰς μισὴν ὥραν [τὸ] λοιπόν, ἴσως καὶ παραπάνω,
καὶ ἔπειτα ἐκρέμνισεν (οἴμοι) ὅλος ἐπάνω
στὸ Ἅγιον Κουβούκλιον, καὶ οὕτως ἐνεπρήσθη
κἐκεῖνο (φεῦ) τὸ θαυμαστὸν καὶ ἔτζι ἐνεπρήσθη.

Πῶς ἡ μεγάλαις κολόναις, ὁποῦ ἐβάσταζαν τὸν μέγαν τοῦρλον τοῦ Ἁγίου Τάφου, διερράγησαν εἰς κομμάτια.

Ἀφ' οὗ ὁ κουμπὲς ἔπεσεν (οἴμοι) μισοκαϊμένος,
ἄρχισεν διὰ νὰ καίεται καὶ τῶν Κοπτῶν τὸ μέρος·
καὶ ὄχι μόνον τῶν Κοπτῶν, ἀμὴ καὶ ὅλα τἄλλα,
ὁποῦ τριγύρου 'βρίσκουνταν, κελλία τὰ μεγάλα·
ὅλα εὐθὺς ἀνάψασι σὰν 'κείνην τὴν Χαλδαίω(ν)
τὴν κάμινον τὴν φοβερὰν· τὸ λέγω δὲ καὶ κλαίω.
Αὐτὰ λοιπὸν καιόμενα μεγάλα τὰ κελλία
(φεῦ τῶν πταισμάτων τῶν ἐμῶν! ὦ συμφορὰ ἀθλία),
ἡ φοβεραῖς κολόνες (φεῦ) ἐκεῖνες ἡ μεγάλες
καὶ θαυμασταῖς στὸ μέγεθος, στὰ κάλλη καὶ ταῖς χάραις,
ἐρράγησαν κἐσκάσασι καὶ μεταξὺ 'γινῆκαν,
καὶ ὅλες 'πέσασι εὐθὺς καὶ κατεκρεμνισθῆκαν·

256 κῶδ. *καμμίαν*. — 258 κῶδ. *εὐκολίαν*. — 262 προσέθηκα τὸ *τὸ*. — 272 κῶδ. *τὰ μεγάλα*.

κατὰ ἀλήθειαν αὐταῖς ἡ θαυμασταῖς κολόναις
ὅλων τῶν ἄλλων, τῶν λοιπῶν, ἤτονε καὶ κορῶνες.
Μέλλει θαυμάσει τὸ λοιπὸν ἐκεῖνος ποῦ ταῖς ξεύρει.
Αὐταῖς γοῦν ἐκαήκασιν, κομμάτια 'γινῆκαν,
κεπέσασιν εὐθὺς εὐθὺς καὶ κατεκρεμνισθῆκαν.
Τὸ μισὸ κτίριον εὐθὺς ἔπεσεν, ἐκρεμνίσθη,
κάτωθεν δὲ τὸ ἔδαφος ἀπ' τὴν βοὴν ἐσείσθη·
τὸ μισὸν κτίριον [εὐθύς], ἴσως καὶ παραπάνω,
κάτωθεν ἔπεσεν εὐθὺς ἀπ' ἄνωθεν ὡς κάτω·
ὁ Τάφος δὲ ὁ Ἅγιος, ὁ κεχαριτωμένος,
ἀπὸ ταῖς πέτραις καὶ τὸ πῦρ ἦτο περκυκλωμένος.

Πῶς δὲν ἐκάη ὁ Ἅγιος Τάφος.

Δὲν ἔπαθεν οὐδέν, [οὐδέν, οὐδὲ] καμμίαν βλάβη
(ὦ θαῦμα, ὦ θαυμάσιον, ὦ ἔκπληξις μεγάλη)·
οὐ μόνον δὲ αὐτὸς ὁ Τάφος τοῦ Κυρίου,
ἀλλὰ κἐκείν' ἡ θαυμαστὴ πόρτα τοῦ Κουβουκλίου
δὲν 'βλάπτηκεν ἐκ τοῦ πυρὸς ποσῶς τῇ ἀληθείᾳ,
ἀλλ' ἄφλεκτος [μᾶς] ἔμεινεν τῇ θείᾳ βοηθείᾳ.

Μετὰ τον ἐμπρησμὸν τοῦ ναοῦ καὶ εἰς πόσην ὥραν ἐκάη
ὁ θεῖος ναὸς αὐτός.

Τοιουτοτρόπως τὸ λοιπὸν ὁ θαυμαστὸς ναός μας
καὶ μάλιστα τὸ πάντερπνον 'κεῖνο Καθολικόν μας
ἄναψε καὶ ἐκάηκε (φεῦ) καὶ κατεκρεμνίσθη
εἰς τρεῖς ὥρας ἀνάμεσα, καὶ οὕτως ἠφανίσθη.
Στὰς ὀκτὼ ὥρας 'βάλασι τὸ πῦρ οἱ 'Αρμεναῖοι,
ποκτζῆδες οἱ παμμίαροι, οἱ νέοι Ἰουδαῖοι,
καὶ εἰς τὰς δέκα ἀπὸ μᾶς (ὦ συμφορὰ μεγάλη)
ἄναψεν ὁ κουμπές (ὦ σκοτασμός, ὦ ζάλη)·
μέσα δὲ εἰς τὰς δώδεκα 'τελείωσε διόλου·

280 μετὰ τὸ *ξεύρει* στίχος ἐξερρύη. — 285 προσέθηκα τὸ *εὐθύς*· ὅρα τὸν 283-ον στίχον.—286 κῶδ. *ἀπὸ ἂν. ἕως.*—288 κῶδ. *ἀπὸ τὸ πῦρ καὶ πέτραις ἡ. περικυκλ.*— 289 προσέθηκα τὸ *οὐδέν, οὐδὲ* || κῶδ. *βλάβην.* — 292 κῶδ. *ἀλλὰ καὶ κείνη ἡ πόρτα τοῦ κουβουκλίου ἡ θαυμαστὴ.* — 294 προσέθηκα τὸ *μᾶς.* — 299 κῶδ. *εἰς τὰς.*

ἀνάθεμα νὰ ἔχουσι τὰ τέκνα τοῦ Διαβόλου.
Τὸν θρῆνον ὅμως καὶ κλαυθμὸν τότε ὁποῦ ἐγίνη
τὴν ὥραν τοῦ πυρπολισμοῦ καὶ τὴν ἡμέραν 'κείνη
καὶ τίς νὰ τὸ διηγηθῇ; τίς νὰ τὸ περιγράψῃ;
καὶ ποῖος ἐβαστούσενε (ἂχ) τότες νὰ μὴ κλαύσῃ;
Οἱ εὐσεβεῖς χριστιανοὶ τόσον 'θρηνολογοῦσαν,
ὁποῦ κι αὐτοὺς τοὺς ἀσεβεῖς εἰς δάκρυα 'κινοῦσαν.

Κρίσις κατὰ τῶν 'Αρμένιδων, γενομένη ἔμπροσθεν τῆς Ἁγίας Πόρτας.

Ἔτζι λοιπὸν ἐπέρασεν ἡ μαύρη νύκτα 'κείνη.
'Αφ' οὗ καὶ ἐξημέρωσεν, ἡμέρα καὶ ἐγίνη,
ὅλοι οἱ πρῶτοι τῶν Τουρκῶν, τουτέστιν οἱ ἀγάδες,
μουσελλίμης, μουλλᾶς, μουφτῆς καὶ ὅλ' οἱ οὐλαμάδες,
ἡλίου τηλαυγοῦντος ὅλ' ἐκεῖ ἐσυναχθῆκαν,
στὴν Ἁγίαν Πόρταν ἔμπροσθεν ὅλοι ἐκαθεσθῆκαν·
ὁ μουφτῆς ὅμως πρότερον, τοῦ κουμπὲ καιομένου
καὶ πίπτοντας ἐλεεινῶς, καὶ ταῦτα κρεμνισμένου.
'Απ' τὸν κλαυθμὸν καὶ ταῖς φωναῖς οὗτος ὁ μουσελλίμης
κι ὁ γιανιτζάραγας εὐθὺς ἠγέρθηκαν τῆς κλίνης,
καὶ βλέποντας τέτοιον κακὸν πιάνουν τὰ γένειά τους,
καὶ ἔτζι μόνον ὡς [ἦσαν καὶ] μὲ τὰ νυκτικά τους
ἔτρεξαν καὶ ἐπρόφθασαν μὲ περισσήν τους βίαν
εἰς τὸν καιόμενον ναόν, στὴν Πόρταν τὴν Ἁγίαν·
καὶ ὕστερις δὲ βλέποντας ποσῶς ποσῶς καμμία
ὠφέλεια δὲν γίνεται νὰ σβύσῃ ἡ φωτία,
μάλιστα στὸ χειρότερον ὁποῦ εἶχεν κορώσει
καὶ τὸν ναὸν ἐκρέμνισεν, εἶχεν τὸν τελειώσει,
ἔφυγαν καὶ ἐπήγασιν εἰς τὰ κονάκιά τους,
καὶ ἀφ' οὗ ἐξεδύθηκαν ἐκεῖ τὰ νυκτικά τους,
πάλιν ὀπίσω 'γύρισαν καὶ ὅλοι 'συναχθῆκαν
ἐκεῖ ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ τότε καὶ 'καθεσθῆκαν·

306 κῶδ. *κείνην*. — 314 κῶδ. *ὅλοι οὐλ.* — 315 κῶδ. *ὅλοι*. — 316 κῶδ. *εἰς τὴν ἁγίαν*.— 322 κῶδ. *ὡς καθὼς μόνον* || προσέθηκα τὸ *ἦσαν καὶ*.

ἦσαν δὲ πλῆθος περισσὸν ἐκεῖ συνηθροισμένοι,
Φράγκοι, Τοῦρκοι, Ἀρμένιοι κἠμεῖς οἱ καϊμένοι.
Τῶν γοῦν ἀγάδων [καὶ] αὐτῶν ἐκεῖσε καθημένων
καὶ τῶν Τουρκῶν καὶ τῶν Φραγκῶν ἐκεῖ παρισταμένων,
οἱ προεστοί [μας] ἔπειτα ἐλθόντες ἐφιλῆσαν
τῶν ἀγαδῶν τὰ χέρια καὶ ἔτζι ἐλαλοῦσαν·
"Ἀγάδες, κρίσιν ἔχομεν, κρίσιν διὰ νὰ γίνῃ
νὰ δοῦμεν πῶς ἐκαύσασι ναόν μας οἱ Ἀρμένοι·
προστάξατε ὀγλήγορα δῶ νὰ παρασταθῶσι,
διατί ἐβάλαν τὴν φωτιὰν νὰ ἀπολογηθῶσι".
Εὐθὺς λοιπὸν τοὺς κάλεσαν ἐκεῖ δὲ ἐν τῷ ἅμα
διὰ νὰ κριθοῦν μὲ τοὺς Ῥωμιοὺς ἐδῶ παρὼν ἀντάμα.
Ἦλθασι γοῦν οἱ πρῶτοί τους, ὅ τε ὁ πατριάρχης
μετὰ τοῦ ἐπιτρόπου του, ὁ καὶ Δαιμονιάρχης,
καὶ ἔπειτα οἱ ἄλλοι δυό, οἱ δεύτεροι Διαβόλοι,
δραγουμᾶνος, γραμματικός, καὶ ἄλλοι πολλοί, ὅλοι·
σκύψαντες δὲ οἱ μιαροὶ τάχα διὰ νὰ φιλήσουν
ἀγάδων δὲ τὰ χέρια καὶ διὰ νὰ χαιρετίσουν,
χαρτία μὲ πολλὰ φλωριὰ τοὺς βάλασι στὰ χέρια,
κἔτζι τοὺς κάνασιν εὐθὺς ὡσὰν τὰ περιστέρια.
Ἡμεῖς δὲ ταῦτα βλέποντες, ὄντες ἐκεῖ πλησίον,
"Δουλειαῖς θὰ κάμῃ" εἴπαμεν "ἐτοῦτο τὸ χρυσίον"·
τοῦ Τούρκου γὰρ τὴν σήμερον ὅστις φλωρία δώσει,
ἂς εἶναι κλέπτης καὶ φονιᾶς, βρίσκει δικαιοσύνην·
τὸ λέγει ὁ Γρηγόριος κεῖνος ὁ Θεολόγος,
πῶς ὅταν ὁμιλῇ χρυσός, ἄπρακτος κάθε λόγος.
Ὡς τόσον πάλιν τίποτες δὲν κάμαν γι' Ἀρμεναῖοι·
τὰ ἄσπρα των καὶ τὰ φλωριὰ μάταια εἶχαν πάει.
Ἦτον τοῦ δραγουμάνου των τὸ ὄνομ' Ἀβετίκης·
τοῦτον λοιπὸν ἐρώτησε τότε ὁ μουσελλίμης,

335 προσέθηκα τὸ *καὶ*. — 337 προσέθηκα τὸ *μας*. — 338 κῶδ. *ἀγάδων* || κῶδ. *λαλοῦσαν*. — 340 κῶδ. *τὸν ναὸν*. — 344 κῶδ. *ῥωμαίους*. — 352 κῶδ. *καὶ ἔτζι*.— 357 Gregor. Naz. τ. II, σ. 155, στ. 71. — 359 κῶδ. *ἔκαμαν οἱ*.

λέγοντας "Τί ἐκάματε, μπρέ, μὲ τὰ χέριά σας
καὶ τὴν φωτι̯ὰν ἐβάλατε εἰς τὸ προσκύνημά σας";
Αὐτοὶ δὲ ὁμοθυμαδὸν οἱ κάκιστοι Δι̯αβόλοι
ἔτζι ἀπεκριθήκασι μὲ ἕνα στόμα ὅλοι·
"Ἡμεῖς, ἀγάδες", εἴπασι, "στὸν ναὸν τὴν φωτία
μαξοὺς δὲν τὴν ἐβάλαμεν ποσῶς τῇ ἀληθεία·
μόνον χαττᾶς πῶς ἔγινεν, ἐτοῦτο μαρτυροῦμεν·
μαξοὺς φωτι̯ὰ δὲν 'βάλαμεν· ἔτζι ὁμολογοῦμεν".
Οἱ προεστοί μας εἰς αὐτοὺς εἶπαν τὴν ὥραν 'κείνη·
"Μαξοὺς δὲν τὴν ἐβάλετε; μόνον χαττᾶς ἐγίνη;
δι̯ατὶ δὲν ἐπασχίσετε ἡ φωτία νὰ σβύσῃ,
ἀμὴ ῥακὶ ἐχύνατε χειρότερα ναὐξήσῃ;
Μαξοὺς φωτι̯ὰ δὲν 'βάλετε· μόνον χαττᾶς ἐγίνη·
λοιπὸν πῶς δὲν 'φωνάξετε εὐθὺς τὴν ὥραν 'κείνη,
ἀμὴ ἐσιργι̯ανούσετε χωρὶς καμμίαν ἔννοι̯α;
τάχατες πῶς ἐκλαίετε; τραβούσετε τὰ γένει̯α;
μάλιστα τοῦτο ποῦ καθεῖς τὸ εἶδεν καὶ τὸ ξεύρει,
φωτία τί ἐγύρευε κῆτον σὲ τρία μέρη";
Αὐτὰ καὶ ἄλλα εἴπασιν οἱ προεστοί μας ὅλοι,
οἱ δὲ 'Αρμένιοι αὐτοί, οἱ κάκιστοι Δι̯αβόλοι,
ἄλλα δὲν εἶχαν νὰ εἰποῦν τότε τὴν ὥραν 'κείνη,
ἀμὴ χαττᾶς πῶς ἔγινε. "Χαττᾶς, χαττᾶς ἐγίνη".

Πῶς οἱ προεστοί μας ἐζήτησαν ἰλάμι ἀπὸ τῶν ἀγάδων
καὶ ἀπὸ τὸν μουλλᾶν διὰ τὴν Πόλιν.

Ὡς τόσον οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ προεστοί μας ὅλοι,
ἰλάμι ἐζητήσασι νὰ στείλωσι στὴν Πόλι.
Οἱ Τοῦρκοι 'προφασίζοντο· λέγουν "Δὲν κάνει χρεία
ἰλάμι διὰ νὰ γραφθῇ". Τί κάνουν τὰ φλωρία!
'Σὰν εἶδαν ὅμως πῶς αὐτὸ δὲν γίνεται ἀλλέως,
θέλων καὶ μὴ θέλοντας ἐγράψασι ταχέως,
κἔτζι οἱ 'Αρμένιοι τἄσπρα τους 'χάσασι μόνον

367 κῶδ. *φωτίαν.* — 377 κῶδ. *ἔννοιαν.* — 380 κῶδ. *καὶ ἦτον.* — 383 κῶδ. *κείνην.* — 386 κῶδ. *πόλιν.* — 387 κῶδ. *λέγοντες.* — 391 κῶδ. *καὶ ἔτζι.*

κἐκέρδισαν τὴν φλόγα τους καὶ τὸν κακόν τους χρόνον·
πέρνοντες δὲ οἱ προεστοὶ ἐκεῖνο τὸ ἰλάμι
ἀπάνω στὸ Πατριαρχεῖον σύνοδον εἶχαν κάμει·
εἰς τὴν ὁποίαν σύνοδον 'συμβουλευθῆκαν ὅλοι
δύο ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς νὰ στείλωμεν στὴν Πόλι,
ὅπως καὶ διὰ στόματος καὶ διὰ τῶν γραμμάτων
νὰ δώσουσι τὴν εἴδησιν καὶ τὸ πικρὸν μαντᾶτον
εἰς τὸν μακαριώτατον καὶ τοὺς λοιποὺς τοὺς ἄλλους,
στοὺς εὐσεβεῖς χριστιανούς, μικρούς τε καὶ μεγάλους,
καὶ ἄμποτες ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις ἡ παναγία
καὶ τῶν πιστῶν ὁ ἔνθεος ζῆλος καὶ προθυμία
νὰ ἤθελαν συνδράμωσιν εἰς ἀνοικοδομήν του
ταχέως, γληγορώτερα, καὶ πρὸς ἀνάκτησίν του.
Ἔτζι λοιπὸν ἐγίνηκεν ἡ κρίσις Ἀρμενίων
στὸν ἐμπρησμὸν (φεῦ) τοῦ ναοῦ, πὀκτζήδων τῶν ἀχρείων·
πόσα δὲ σκεύη ἱερὰ καὶ πόσος * ὑπάγει
εἰς ταύτην γοῦν τὴν συμφορὰν καὶ πόσον πρᾶγμα 'κάη,
ἀδύνατον δι᾽ὰ νὰ γραφθῇ, καὶ λέγω τ᾽ ἀπατός μου·
τοῦτο δὲ ἂς συλλογισθῇ καθένας μοναχός του,
πῶς ἕνας τέτοιος ναὸς τόσων καὶ τόσων χρόνων,
ἡ μήτηρ τῶν ἐκκλησιῶν (καὶ τοῦτο φθάνει μόνον),
ἄραγες μὲ πόσ᾽ ἄξια ἦτον κεκοσμημένη;
καὶ ὅμως τοῦτο ξεύρει το ὅλη ἡ οἰκουμένη.
Ὡς τόσον αὐτὰ ἅπαντα ὅλα 'κατακαῆκαν
ἐκ τοῦ πυρὸς κι᾽ἀπ᾽ τὴν φωτι᾽ὰν ὅλα ἀφανισθῆκαν.

Περὶ τοῦ Ἀρμένη τοῦ ἐπαράτου, ὁποῦ ἔβαλε τὴν φωτίαν.

Ἐκεῖνος ὁ Ἀρμένης ποῦ ἔβαλε τὴν φωτία,
'κείνην τὴν ὥραν 'κάηκε τῇ θεί᾽α βοηθεία·
καὶ μ᾽ ὅλον ὁποῦ ἅπαντες ἔξω εὐθὺς εὐγῆκαν
(καὶ Φράγκοι καὶ Ἀρμένιδες ὅλοι ὁμοῦ εὐγῆκαν),
μόνος αὐτὸς ὁ ἄθλιος νὰ φύγ᾽ δὲν ἐδυνήθη,

396 κῶδ. *πόλιν*. — 413 κῶδ. *πόσα*. — 416 κῶδ. *καὶ ἀπ᾽*. — 417 κῶδ. *φωτίαν*. — 421 κῶδ. *καὶ μόν᾽* || κῶδ. *φύγῃ*.

ἀλλ' ἔμεινεν ἀκίνητος ἐκεῖ κἐπυρπολήθη·
Θεὸς γὰρ ἐκδικήσεων ὁ Κύριος ὑπάρχει
καὶ ἔκαμεν ἐκδίκησιν στὸν ναόν-τ' νὰ τὸν καύσῃ.
Καὶ ταῦτα μὲν ἐγίνουνταν περὶ τὴν ὥραν 'κείνη,
καθ' ἣν ἐκάη ὁ κουμπὲς κἔγινε τὸ γιαγκίνι·
μετὰ δὲ ταῦτα, ἔπειτα, ἐκείνη ἡ φωτία
ἡ περισσὴ 'λιγόστευσεν, κατέπαυσε τελεία.
Πλέον ἀπεφασίσαμεν μέσα δι̯ὰ νὰ ἐμποῦμεν
καὶ "ὅ τι θέλει ὁ Θεός" εἴπαμεν "ἂς γενοῦμεν".
Ἔτζι λοιπὸν 'σεβήκαμεν μὲ φόβον περισσόν μας·
'βλέπαμεν γὰρ τὸν θάνατον ὄντα πρὸ ὀφθαλμῶν μας·
τὰ κτίρι̯α ὁποῦ ἔπεφταν, ἡ πέτραις ποῦ 'κρεμνοῦσαν,
εἰς τοὺς ἐλεεινοὺς ἡμᾶς θάνατον 'προξενοῦσαν.
Ἀγαπητοὶ ἀκροαταί, καὶ πῶς νὰ μὴν δακρύσω;
πῶς νὰ βαστάξω ἠμπορῶ; νὰ μὴν θρηνολογήσω;

Θρῆνος εἰς τὸν ἐμπρησμὸν τοῦ ναοῦ.

Ὦ Ἰησοῦ μακρόθυμε, εὔσπλαγχνε Κύριέ μου,
πῶς οὕτως 'παραχώρησες ὁ ἅγιος ναός μου
- - - - - - - - - - - - - - - - - - - -;
καὶ ποῦ σου ἡ εὐπρέπεια; ποῦ σου ἡ ὡραιότης;
ποῦ σου ὁ κόσμος ὁ τερπνός, τὸ κάλλος καὶ φαιδρότης;
Ὦ μῆτερ τῶν ἐκκλησιῶν, θεία Σιὼν ἁγία,
καὶ ποῦ σου ὁ καλλωπισμός; ποῦ σου ἡ εὐμορφία;
ποῦ σου ἡ ἀγαλλίασις καὶ χαρμονὴ ἡ τόση;
πῶς θέαμα ἐλεεινὸν φαίνεσαι τοῖς ὁρῶσιν;
Ὦ οὐρανὲ πολύφωτε, σκήνωμα τοῦ Χριστοῦ μου,
ναὲ τῆς 'Αναστάσεως Κυρίου τοῦ Θεοῦ μου!
Οἴμοι, πανθαύμαστε ναὲ ἡμῶν τῶν ὀρθοδόξων!
πῶς οὕτως κατεστάθης (φεῦ) ἀπὸ τῶν κακοδόξων;
Ὦ μῆτερ τῶν ἐκκλησιῶν, πῶς οὕτως ἐνεπρήσθης;
ἡ δόξα σου, τὸ κάλλος σου, πῶς οὕτως ἠφανίσθη;
Οἴμοι, ναὲ πανθαύμαστε! οἴμοι, Σιὼν ἁγία!

424 κῶδ. *εἰς τὸν ναόν του.* — 425 κῶδ. *κείνην.*

τί τοῦτο τὸ ὁρώμενον; ὦ συμφορὰ ἀθλία!
χθὲς ὡς παστὰς βασιλική, ὡς οὐρανὸς ὡς ἄλλος,
χθὲς ὡς παράδεισος τερπνὸς μὲ δόξαν καὶ μὲ κάλλος,
καὶ σήμερον (ἀλλοίμονον) κατασεσαθρωμένον,
ἀπὸ τὸ πῦρ ἐρείπιον (φεῦ) κατακρεμνισμένον.
Οἴμοι, θειότατε ναέ! οἴμοι τῷ τρισαθλίῳ!
ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξε! δόξα σοι τῷ Κυρίῳ!

Κατάστασις τοῦ ναοῦ μετὰ τὸν ἐμπρησμόν.

Ἄχ, ἀδελφοί, ἀδύνατον νὰ σᾶς τὸ ἱστορήσω
τὸ χάλι τούτου τοῦ ναοῦ, νὰ σᾶς τὸ φανερώσω·
τόσον δὲ λέγω μοναχά, πῶς ἀπὸ τὴν φωτία
τόσον ἐφθάρη ὁ ναός, ὁποῦ τῇ ἀληθείᾳ
ὅστις τὸν ἐθαυμάζετον, ἤθελε νὰ νομίσῃ
ὅτι πρὸ χρόνων ἀρκετῶν εἶχε κατακρημνίσει.
Τοσοῦτον γοῦν ὁ ἐμπρησμὸς εἶναι ποῦ εἶχε πάθῃ
κεἰς τέτοιον ἐλεεινὸν θέαμα κατεστάθη.

Περὶ τοῦ θαύματος τοῦ γενομένου
εἰς τὸν Πανάγιον Τάφον τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐπήγαμεν δὲ ἅπαντες κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνη
τὸν θεῖον Τάφον τοῦ Χριστοῦ νὰ ἰδοῦμεν πῶς ἐγίνη·
καὶ βλέποντες τὴν ξύλινην πόρταν τοῦ Κουβουκλίου
πῶς δὲν ἐβλάβ' ἐκ τοῦ πυρός (ὦ δύναμις Κυρίου),
τόσην χαρὰν ἐλάβομεν, τόσην παρηγορία,
ὅσην μᾶς ἐπροξένησεν πικρίαν ἡ φωτία.
Ἀληθινά, ἀγαπητοί, ἐκείνη ἡ φωτία
ἦτον δὲ τόσον φοβερά, ὁποῦ τῇ ἀληθείᾳ
ἡ πέτραις καὶ τὰ σίδηρα παντάπασιν ἐφθαρῆκαν·
αὐτὰ δὲ (ὦ τοῦ θαύματος) ποσῶς δὲν ἐπειραχθῆκαν,
λέγω αὐτὴ ἡ ξύλινη πόρτα τοῦ Κουβουκλίου
καὶ ὁ πανάγιος αὐτὸς Τάφος ὁ τοῦ Κυρίου.
Ἠκούσθηκε τοῦτο εὐθὺς τότε τὴν ὥραν ἐκείνη,
εἰς ὅλην τὴν Ἱερουσαλὴμ σχεδὸν γνωστὸν ἐγίνη,

462 κῶδ. *φωτίαν*. — 468 κῶδ. *κείνην*. — 471 κῶδ. *ἐβλάβη*. — 472 κῶδ. *παρηγορίαν*. — 480 κῶδ. *κείνην*.

*

καὶ ὅλοι 'τρέξασιν εὐθύς, καὶ Φράγκοι καὶ Ῥωμαῖοι,
τὸ θαῦμα νὰ ἰδοῦν· νέοι καὶ γηραλέοι
'γουρούτισαν εὐθὺς - - καὶ μέσα ἐσεβῆκαν·
ταῖς πέτραις ποῦ ἐκρέμνισαν ποσῶς δὲν 'φοβηθῆκαν.
Ὅλοι συναθροιζόμενοι τὸ θαῦμα 'θεωροῦσαν
καὶ ἔμεναν ἐκστατικοί, 'στέκαν καὶ ἀποροῦσαν,
καὶ βλέποντες ταῖς φοβερὲς κολόνες κρεμνισμένες
ἀπὸ τὸ πῦρ ἐδῶ κεκεῖ κομμάτια σκορπισμένες,
τὴν πόρταν δὲ τὴν ξύλινην τοῦ θείου Κουβουκλίου
καὶ τὸν πανάγιον αὐτὸν Τάφον τὸν τοῦ Κυρίου
σῶα γερὰ καὶ ἄβλαβα, τὰ ἐκαταφιλοῦσαν·
καὶ ἀγκαλίζοντες αὐτὰ τὰ 'καταπροσκυνοῦσαν.
'Απ' τὴν χαράν τους τὴν πολλὴν πάραυτα, ἐν τῷ ἅμα,
τόσον 'θρηνολογούσασι, τόσον κλαυθμὸν ἐκάμα(ν),
ὅπου δὲν ἔγινε σχεδὸν οὔτε τὴν ὥραν 'κείνη,
καθ' ἣν ἐκάη ὁ ναὸς κἔγινε τὸ γιαγκίνι·
ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ ἀσεβεῖς ἔβλεπαν καὶ 'θαυμάζαν,
καὶ πῶς τὸ θαῦμα ἔγινεν ὅλοι [τὸ] ἐξετάζαν.
Κἔλεγαν οὖν τινὲς αὐτῶν· "Ταῦτα ἐπ' ἀληθείας
ἂν δὲν ἦσαν ἅγια, ποτὲ ἐκ τῆς φωτίας
δὲν ἔμελλον νὰ φυλαχθοῦν, δὲν ἤθελον γλυτώσῃ,
ἀμὴ ὡσὰν [καὶ] τὰ λοιπὰ ἤθελαν νὰ καῶσι".
Ἄλλοι δὲ πάλιν ἔλεγον, ὅτι αὐτὸ τὸ Μνῆμα
ἐὰν δὲν ἦτον τοῦ χαζρὲτ 'Ισᾶ- - - - - -
- - - - - - - δὲν εἶναι λοιπὸν κρῖμα;
Ἄλλοι δὲ πάλιν ἔλεγον· "Πῶς ἄφισε κἐκάη
- - - - - - - - - - - - - - - ὁ ναός του;
δὲν εἶναι ἅγιος αὐτός, δὲν εἶναι ἐδικός του".
Αὐτὰ δὲ λέγοντες αὐτοί, ἡμεῖς δὲ ἐξελθόντες
καὶ μέσα στὸ Καθολικὸν μὲ θρήνους εἰσελθόντες,

484 κῶδ. *ἐγουρούτισαν*. — 489 κῶδ. *καὶ ἐκεῖ*. — 494 κῶδ. *ἀπὸ*. — 497 κῶδ. *ν. ἔγινε γιαγκίνη*. — 499 κῶδ. *ὅλοι ἐξετ*. — 500 κῶδ. *καὶ ἔλεγαν*.— 503 προσέθηκα τὸ *καὶ*. — 505 μετὰ τὸ *'Ισᾶ*='Ιησοῦ λέξεις τινὲς ἐξέπεσον. 507 κῶδ. *κάη ὁ ναός του*.

εἴδαμεν ὁποῦ ἔκαιεν ἀκόμι ἡ φωτία
ἔνδον τοῦ θείου Βήματος. Ὢ συμφορὰ ἀθλία!
Ὡς τόσον πλησιάσαντες εἴδαμεν πῶς εὐγαίνει
ἀπὸ ταῖς πέτραις ἡ φωτιά, ἀπὸ ταῖς πέτραις βγαίνει.
Ἐπρόφθασαν μὲ τὰ νερά· ὡς τόσον τὴν ἐσβύσαν
καὶ παρευθὺς νὰ σκάπτωσιν ἅπαντες ἀρχινῆσαν.

Περὶ τῶν ἁγίων κειμηλίων ὁποῦ ἐκάησαν.

Ἀπὸ ἐτοῦτα τὸ λοιπὸν δὲν ἐγλύτωσε κανένα·
ἐλιῶσαν ἀπὸ τὴν φωτιάν, ἐγίνηκαν ἕνα μῖγμα·
ἀσίμι μὲ τὸ μάλαγμα, τὸν προῦντζον, τὸ μπακῆρι,
τὸν σίδηρον, τὸν μόλιβδον τὸ πῦρ εἶχεν τὰ φθείρει,
καὶ ἦσαν μὲ τὰ χώματα, ὡσὰν τὰ μεμιγμένα
κεριὰ καὶ θυμιάματα, ὅλ' ἀνακατωμένα.
Ἀληθινά, ἀγαπητοί, ἦτον δεινὸν τὸ δρᾶμα·
ἔκπληκτον τὸ ὁρώμενον καὶ φοβερὸν τὸ πρᾶγμα.
Ὅμως ἀφ' οὗ ἐνύκτωσεν, ἄρχισε νὰ βραδιάσῃ,
διὰ τὸν οἶκόν του ὁ καθεὶς ἤθελε νὰ σπουδάσῃ.

Περὶ τῶν ἁγίων κειμηλίων ὁποῦ εὑρέθησαν.

Τὴν Πέμπτην δὲ ἀπ' τὸ πουρνὸν πάλιν ἐσυναθροισθῆκαν·
μικροὶ μεγάλοι στὸν ναὸν ἅπαντες ἐσυναχθῆκαν.
Σκάπτοντες πάλιν γοῦν ἐκεῖ στὸν ἴδιον τὸν τόπον
ἕνα σεντούκι ἐβγάλασι μὲ περισσόν τους κόπον,
εἰς τὸ ὁποῖον ἐβρέθηκαν τινὰ κειμήλια ἐλίγα
καὶ ἱερατικαῖς στολαῖς, φελόνια, πετραχήλια,
καὶ ταῦτα παρακατινὰ καὶ πεπαλαιωμένα·
ἦσαν τὰ καθημερινὰ καὶ συχνοφορεμένα·
αὐτὰ μόνον ἐγλύτωσαν καὶ αὐτὰ εὑρεθῆκαν,
τὰ δὲ λοιπὰ ἐκ τοῦ πυρὸς ὅλα ἐκατακαῆκαν.

Περὶ τῆς Ἁγίας Πόρτας.

Ἐπέρασεν δὲ καὶ αὐτὴ ἡ Πέμπτη ἡ ἡμέρα,
τῇ δὲ Παρασκευῇ πρωί, ὥρα ὡσεὶ δευτέρα,

512 κῶδ. *καὶ εἴδαμεν.* — 515 βγαίνει] κῶδ. *εὐγαίνει.* — 523 κῶδ. *ὅλα.* — 525 κῶδ. *ἔκπλητον.* — 527 κῶδ. *σπουδάξῃ.* — 528 κῶδ. *ἀπὸ.* — 532 ἐβρέθηκαν] κῶδ. *εὑρέθησαν - - ὀλίγα.*

οἱ ἐδικοί μας προεστοὶ 'πῆγαν εἰς τοὺς ἀγάδες,
μουλλᾶν, μουφτῆν καὶ τοὺς λοιποὺς κι̯ὅλους τοὺς οὐλαμάδες,
καὶ ἐλάλησαν αὐτοῖς δι̯ὰ τὴν Ἁγίαν Πόρτα,
πῶς πρέπει δι̯ὰ νὰ σφαλισθῇ, νὰ κλείσῃ, ὡς καὶ πρῶτα.
"Δὲν γίνεται νὰ στέκεται" εἶπαν "ἀνεῳγμένη,
ἀλλὰ καμμι̯ὰ διόρθωσις πρέπει διὰ νὰ γένῃ".
Οἱ δὲ ἀγάδες εἴπασιν· "Ἡμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν
νὰ δώσωμεν τὴν ἄδειαν, ἀνίσως δὲν ἐλθοῦσιν
ἐκ τῶν ἀγάδων πουγι̯ουρτι̯ά, μάλιστα καὶ φερμάνι.
πρέπει ἐσεῖς νὰ φέρετε (εἶπαν) ἀπ' τὸ Διβάνι".
Καὶ εἴπασιν οἱ προεστοί· "Πῶς γίνεται νὰ μένῃ
τόσον καιρὸν ἡ ἐκκλησι̯ὰ ἔτζι ἀνεῳγμένη;
δόσετε τώρα ἄδειαν μία γρετι̯ὰ νὰ γένῃ,
ἕως ὁποῦ ὁ ἄνθρωπος στὴν Πόλιν νὰ πηγαίνῃ".
Ἔτζι λοιπὸν ἐγίνηκε καὶ παρευθὺς ἐφθι̯άσθη·
μία μικρὴ γρετίτικη πόρτα ἐκαταστάθη,
καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, μετὰ τὸ μεσημέρι,
ἀφ' οὗ ἐπῆγαν στὸ τζαμὶ τὸ πλῆθος, τὸ ἀσκέρι,
ἐβάλθη εἰς τὸν τόπον της καὶ ἔπειτα ἐκτίσθη
μὲ ξηρολίθι γύροθεν καὶ ὁ ναὸς ἐκλείσθη.
Ἔτζι ἐπῆγαν τὸ λοιπὸν ὁ μὲν εἰς τὴν ὁδόν του
καὶ ἄλλος εἰς τὴν στράταν του καὶ εἰς τὸ σπήτιόν του.

Ἡ τελευταία κατάστασις τοῦ ναοῦ μετὰ τὸν ἐμπρησμόν.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἔπειτα, ἐκείναις ταῖς ἡμέραις
οἱ ἔνδον τότε τοῦ ναοῦ βρισκόμενοι πατέρες
ἄρχισαν καὶ ἐπάστρευαν καὶ ἐπαραμεροῦσαν
ταῖς πέτραις ἀπὸ τὸν ναὸν καὶ τὸν ἐκαθαρίσαν.
Τὰ τρία προσκυνήματα ἐπιμελῶς 'σκουπίσαν
καὶ ὅπως ἐδυνήθηκαν, πάλιν τὸν εὐτρεπίσαν·
ἐκρέμασαν κανδήλια κεἴ τ' ἄλλο ἀναγκαῖον
εἰς ταῦτα ἐχρειάζουνταν καὶ ἡτοιμάσαν πλέον,

541 κῶδ. καὶ ὅλους. — 568 κῶδ. καὶ εἴτι ἄλλ'.

καὶ ἐκτελεῖται ἐν αὐτῷ ἡ θεῖα μυσταγωγία
καὶ ἡ συνήθης παρ' αὐτοῖς πᾶσα ἀκολουθία.
Μόνον εἰς τὸ Καθολικὸν (ὢ συμφορὰ ἀθλία)
ἀδύνατον νὰ τελεσθῇ ἡ θεία λειτουργία,
ὡσὰν ὁποῦ ἐκρέμισεν ὅλη ἡ ἀχυβάδα
καὶ εἶχαν κίνδυνον πολύν. Ὢ λύπη, ὢ πικράδα!
Ὁ πολυεύσπλαγχνος Θεός, Κύριος καὶ Θεός μας,
νὰ βλέψῃ εἰς τὰ δάκρυα ταῦτα τῶν ὀφθαλμῶν μας
καὶ τὸ ὀγληγορώτερον τοῦτον νὰ ἀνακτίσῃ
καὶ μὲ συμφέρον ἕτερον νὰ τὸν οἰκονομήσῃ.

Ἐπίλογος συμβουλευτικός.

Αὐτὴ εἶναι, ὦ ἀδελφοί, πατέρες καὶ παιδία,
αὐτὴ εἶν' ἡ ὑπόθεσις, αὐτὴ ἡ ἱστορία
τοῦ ἐμπρησμοῦ (φεῦ) τοῦ ναοῦ, Τάφου τοῦ Παναγίου,
ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, τοῦ θαυμαστοῦ καὶ θείου·
ἐσεῖς δέ, ὦ χριστιανοὶ πιστοί, εὐλογημένοι,
καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες καὶ οἱ ἀκροουμένοι
πρέπει δὰ νὰ συντρέξετε μὲ πᾶσαν προθυμίαν
ἔργῳ καὶ λόγῳ ἕκαστος, μὲ πόθον καὶ καρδίαν.
Ἐλεημοσύνην δόσετε, μὲ ζῆλον βοηθεῖτε,
ἕκαστος καθὼς δύναται, καθὼς καὶ προαιρεῖται·
ἐμεῖς δὲ [πάλ'] εἰς τὸν καλὸν συντελεστὴν Θεόν μας
ἐλπίζομεν πῶς θὰ κτισθῇ ὁ ἅγιος ναός μας·
ὥσπερ γὰρ διεφύλαξεν τὸν Τάφον του τὸν θεῖον,
τὸν ὅλβιον, τρισόλβιον, τὸν ἅγιον ἁγίων,
ἐφύλαξε διέσωσεν αὐτὸν ἐκ τῆς φωτίας
μὲ τρόπον ὑπερθαύμαστον, χωρὶς τινος ζημίας,
οὕτως οὖν λέγει βέβαια μὲ τρόπον θεϊκόν του
μέλλει νὰ κτίσῃ γρήγορα τὸν [θαυμαστὸν] ναόν του.
Τὰ θεῖα προσκυνήματα στέκουσιν ὅλα σῶα·

579 κῶδ. *σύμφερον*. — 590 κῶδ. προσέθηκα τὸ *πάλ'*. — 597 προσέθηκα τὸ *θαυμαστὸν*.

μόνος ἐκάη ὁ ναός· ἔστω Κυρίῳ δόξα.
Ὅποιος ὑποσχέθη γοῦν, ἔταξε διὰ νὰ 'πάγῃ
εἰς τὴν προσκύνησιν αὐτῶν, δὲν πρέπει νὰ φυλάγῃ,
δὲν πρέπει νὰ ἀργοπορῇ, μήπως καὶ ἀμελήσῃ
διὰ τὸ τάξιμον αὐτό· ἀλλέως μὴν ποιήσῃ,
ἀλλὰ τὸ γληγορώτερον νὰ 'πάῃ χωρὶς ἄλλο·
τὸ ψεύδεσθαι γὰρ τῷ Θεῷ ἁμάρτημα μεγάλο·
ὅστις δὲ μὲ εὐλάβειαν, μὲ καθαρὰν καρδίαν,
στοὺς θείους τόπους ἔρχεται μὲ πᾶσαν προθυμίαν
καὶ ἐλεημοσύνην δὲ στὰ μοναστήρια δώσει,
πάσας τὰς ἁμαρτίας του ταχέως τὰς ξεπλύνει.
Αὐτὰ ἀλήθεια αὐτὸς ποτέ του δὲν τὰ χάνει,
τὸν κόπον του καὶ τὸν μισθὸν μὰ θησαυρὸν τὸν κάνει·
στὴν ἀποθήκην βάνει τον 'κείνην τὴν οὐρανία,
ἔνθα χαρὰ ἀνέκφραστος καὶ δόξα αἰωνία.
'Αμήν.

'Εγκώμιον εἰς τὸν Πανάγιον Τάφον τοῦ κυρίου ἡμῶν
'Ιησοῦ Χριστοῦ.

Ὦ Τάφε ἱερὲ Χριστοῦ, ὦ Ταφε ζωηφόρε,
ἅγιε καὶ πανάγιε, ὦ ὄντως φωτοφόρε,
τρισόλβιε, παμμακάριστε καὶ πανευδαίμων ὄντως,
ὑπέρτερε τῶν οὐρανῶν, ναὲ Θεοῦ τοῦ ζῶντος·
ἐν σοὶ γὰρ ὁ σωτὴρ ἡμῶν νεκροπρεπῶς οἰκήσας
παράδεισον σὲ ἔδειξε, ὅλον σε ὡραΐσας.
Διὰ τοῦτο καὶ τὰ τάγματα 'Αγγέλων τῶν ἁγίων
τρόμῳ ἐν σοὶ παρίστανται, ὡς θρόνον ὄντως θεῖον·
καὶ καθὼς τὸ πανάχραντον σῶμα τοῦ 'Ιησοῦ μου,
τοῦ λυτρωτοῦ καὶ πλάστου μου κυρίου τοῦ Θεοῦ μου,
καὶ μέσα εἰς τὸν Τάφον του ἔκαμε τρεῖς ἡμέρας
(βαβαὶ τῆς χάριτος τῆς σῆς, πασῶν τῆς ὑπερτέρας),

605 κῶδ. *μεγάλον*. — 612 κῶδ. *οὐρανίαν*.

τρεῖς 'μέρες ἔκαμεν [ἐκεῖ[καὶ ἡ αὐτοζωή μας,
χωρὶς νὰ πάθῃ παντελῶς διαφορὰν καμμίαν,
ἔτζι τώρα καὶ ἐσὺ μέσα σὲ τόσην φλόγα,
ποῦ ἔκαιεν κἠφάνιζε ξύλα καὶ πέτρες, ὅλα,
δὲν ἔπαθες οὐδὲν κακόν, οὐδὲ καμμίαν βλάβη
(ὦ θαῦμα, ὦ θαυμάσιον, ὦ ἔκπληξις μεγάλη),
καὶ διὰ τοῦτο οἱ πιστοὶ ἀξίως σὲ τιμοῦσιν,
καὶ πίπτοντες πανευλαβῶς ὅλοι σὲ προσκυνοῦσιν
καὶ τὸν ἐν σοὶ οἰκήσαντα κύριον καὶ δεσπότην,
Ἰησοῦν τὸν φιλάνθρωπον, τὸν μόνον ζωοδότην,
παρακαλοῦμεν λέγοντες " Ὦ σῶτέρ μας καὶ ῥύστα
καὶ μόνε δικαιότατε, μόνε δικαιοκρῖτα·
σὺ γὰρ διὰ τς-ἁμαρτίας μας παιδεύεις, ὦ σωτήρ μας,
διὰ νὰ ἔχωμεν ἁγνὴν πάντοτε τὴν ψυχήν μας.
Καθὼς εἰς τὴν πυρπόλησιν ναοῦ σου τοῦ ἁγίου,
τοῦ φοβεροῦ καὶ θαυμαστοῦ, περικαλλοῦς, τοῦ θείου,
ἐφύλαξες τὸν Τάφον σου τὸν ἅγιον ἁγίων,
τὴν πηγὴν τῆς ἐγέρσεως, τὸν ἱερόν, τὸν θεῖον,
καὶ δὲν ἐβλάβηκε ποσῶς (βαβαὶ) 'ποῦ τὴν φωτίαν
καὶ βλάβην (ὦ τοῦ θαύματος) δὲν ἔπαθεν καμμίαν,
αὐτὸς κήμᾶς τοὺς ταπεινοὺς - - - - Ῥωμαίους
ἀπ' τοὺς ἐχθρούς μας φύλαττε τοὺς λίαν παλαμναίους.
'Εὰν δὲ ἁμαρτάνοντες, ὦ μόνε ἐλεῆμον,
συμπάθει μας, δεόμεθα ὡς φίλοι, πανοικτῖρμον,
καὶ τὸν ναόν σου τὸν σεπτόν, τὸν κατακρεμνισμένον,
διὰ τὰς ἁμαρτίας μας (οἴμοι) διεφθαρμένον,
εὐδόκησον νὰ κτίσωμεν καὶ εἰς τὸ πρώην κάλλος,
διὰ νὰ 'ποῦμεν ἅπαντες Σύ, Κύριε, μεγάλος,
καὶ τῶν λοιπῶν αἱρετικῶν καὶ ἀσεβῶν ἐχθρῶν μας
πρὸς πλησμονὴν καὶ ἐντροπὴν - - - - - - - - -

626 προσέθηκα τὸ *ἐκεῖ*. — 629 κῶδ. *ὅπου - - καὶ ἠφάνιζον*. — 630 κῶδ. *βλάβην*. — 636 κῶδ. *καὶ λέγοντες ὦ σωτήρ*. — 638 κῶδ. *διὰ τὰς*. — 614 'ποῦ= ἀπὸ. — 651 προσέθηκα τὸ *μας*.

τῶν μὴ θελόντων νὰ κτισθῇ ὁ ἅγιος ναός μας.
Μὴ καταισχύνῃς, δέσποτα, τὸν εὐσεβῆ λαόν σου,
ἀλλὰ τὸν πάνσεπτον ναὸν τῆς Ἀναστάσεώς σου
ἀξίωσον νὰ κτίσωμεν, πρὸς δόξαν κἔπαινόν σου.

Ἀμήν.

Τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα.

---

659 κῶδ. *καὶ ἔπαινον.*

VI

ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΚΥΠΡΙΟΥ

Ὑπόμνημα περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ διαφόρων χριστιανικῶν ἐθνῶν καὶ λογομαχιῶν αὐτῶν περὶ τῶν παναγίων προσκυνημάτων.

(Ἀκολουθία· ὅρα τοῦ δευτέρου τόμου σ. 405-463).

Τῷ δὲ ,αωλε′ (1835) ἤρξαντο οἱ Ἀρμένιοι τῶν καθ' ἡμῶν ὡς ἐξῆς. Τῇ β′ τοῦ ἰανουαρίου μηνὸς διὰ τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ Μεεμὲτ-Ἀλῆ-πασᾶ καὶ τοῦ Ἠπραΐμ-πασᾶ ἐπισκευαζόντων ἡμῶν τὸ ἐν Βηθλεὲμ μοναστήριον ἡμῶν, ἐπειδὴ καὶ ὁ πλησίον τοῦ Ἁγίου Βήματος τῆς ἐκεῖ μεγάλης ἐκκλησίας τοῖχος ἦν ἐκ τοῦ σεισμοῦ διερρωγὼς καὶ ἡμέραν παρ' ἡμέραν ηὔξανε τὸ σχίσμα, διὰ τοῦτο συμβουλῇ συνετῶν οἰκοδόμων καὶ τεκτόνων ἐκτίσαμεν ἐκεῖ μίαν καμάραν ὡς ἀντίποδα καὶ στήριγμα τοῦ τοίχου, πρὸς τὸ μὴ καταπεσεῖν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος τοῖχος ἦν πρὸς τὸ μέρος ὁποῦ ἐλειτούργουν οἱ Ἀρμένιοι, αὐτοὶ οἰκεῖον τὸν τοῖχον λογιζόμενοι καὶ κτίτορες θέλοντες φαίνεσθαι τρέχουσιν εἰς τὸν μουλλᾶν καὶ τοὺς λοιπούς, καὶ τῷ χρυσῷ χρώμενοι ἀφθόνως καταπείθουσιν αὐτοὺς καὶ στέλλουσιν ἀνθρώπους καὶ κρημνίζουσι τὴν καμάραν ἡμῶν· αὐτοὶ δὲ εὐθέως ὕλην ἑτοιμάζουσι καὶ ἀγωνίζονται λαβεῖν ἐνδόσιμον παρὰ τῶν κριτῶν τὸν μὲν ἐσχισμένον τοῖχον καθελεῖν, ἄλλον δὲ κτίσαι ἐκ βάθρων. Τοῦτο μαθόντες ἡμεῖς τρέχομεν εἰς τὸν μουλλᾶν καὶ τὸν Σελὴμ-πέη (ἐπίτροπος δὲ οὗτος τοῦ Ἠμπραΐμ-πασᾶ) παριστῶντες αὐτοῖς, ὅτι ἄδικον πράττουσιν ἀφαιροῦντες τὸ

ἀπ' ἀρχῆς προνόμιον ἡμῶν τῆς εἰς τὰ προσκυνήματα ταῦτα ἐπισκευῆς, δωρηθὲν ὑπὸ τοσούτων σουλτάνων, καὶ ἄλλα πολλά· ὁ δὲ μουλλᾶς καὶ Σελήμπεϊς παρητήσαντο καὶ οὐκ ἔδωκαν τοῖς Ἀρμενίοις τὸν ζητούμενον μουρασελέ. Ἐκεῖνοι πάντα λίθον, ὃ δὴ λέγεται, ἐκίνουν, δίδοντες καὶ ὑποσχόμενοι· ἀλλ' οὐδὲν ἤνυσαν· ἡμεῖς γὰρ καὶ μάρτυρας παρεστήσαμεν, γέροντας Τούρκους καὶ Φράγκους, βεβαιοῦντας, ὅτι οὐδέποτε οἱ Ἀρμένιοι ἔβαλον λίθον τινὰ εἰς τὸν ναὸν τῆς Βηθλεέμ· εἴπομεν δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι ἂν αὐτοὶ δώσωσιν ἄδειαν τοῖς Ἀρμενίοις οἰκοδομῆσαι ἐν Βηθλεέμ, ποιησόμεθα ἀγωγὴν οὐ μόνον εἰς τὸν σατράπην τῆς Αἰγύπτου Μεεμὲτ-Ἀλῆ-πασᾶν, ἀλλ' ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὸν τὸν σουλτάνον, καὶ ὅτι ἡμῖν ἀνήκει ἡ ἐπισκευή, καὶ ἄλλα πολλά· ἐφ' οἷς, ζητούντων ἡμῶν μουρασελέ, ὁ μουλλᾶς ἐπροφασίζετο πολλά, ἕως οὗ φαγὼν πολλὰ [= ἀργύρια] ἐνέδωκε καὶ ἔδωκε. Λαβόντες δὲ ἡμεῖς τὸν μουρασελὲ καὶ ἀνθρώπους τῆς ἐξουσίας, τῇ κγ' ἰανουαρίου ἀπελθόντες εἰς Βηθλεὲμ κατεβιβάσαμεν τὸν τοῖχον ἕως τοῦ μέρους οὗ οὐκ ἦν φόβος καὶ ἀνεκτίσαμεν· οἱ δὲ Ἀρμένιοι ἀπελπισθέντες ἀπὸ τοῦ μουλλᾶ ἀπῆλθον εἰς τὴν Αἴγυπτον, πρὸς τὸν ἐκεῖ ῥηθέντα ἄρχοντα Μπογὸς Ἀρμένιον, ὅπου πολλὰ κατασκευάσαντες καὶ ἐφοδιασθέντες ἀπῆλθον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὁρισμοὺς τρεῖς ἴσχυσαν λαβεῖν τῷ ἐπομένῳ ἔτει [= 1836], τὸν μὲν περὶ τῆς Βηθλεέμ, τὸν δὲ περὶ τοῦ ἁγίου ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, καὶ τὸν τρίτον περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, ὡς ῥηθήσεται.

Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ συνέβη τοῦτο. Ἔστι συνήθεια, ἵνα, ὅταν ἐν τῷ ἱερῷ Κουβουκλίῳ τελεῖται λειτουργία ὑπὸ ἑνὸς ἑκάστου τῶν τριῶν ἐθνῶν, Ῥωμαίων Φράγκων καὶ Ἀρμενίων, μηδένα δύνασθαι ἀλλότριον διαπεράσαι ἔμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ Κουβουκλίου· ἐφυλάχθη δὲ τοσούτους χρόνους ἡ συνήθεια αὕτη, καὶ λειτουργούντων ἐκεῖ τῶν Φράγκων οὐδεὶς δύναται ἐξ ἡμῶν ἢ τῶν Ἀρμενίων διελθεῖν· ὁμοίως καὶ ἡμῶν ἢ τῶν Ἀρμενίων λειτουργούντων· τὸ δ' αὐτὸ ἐτηρήθη καὶ εἰς τοὺς Ἀρμενίους, κοινωνοὺς γενομένους εἰς τὸ Κουβούκλιον, ὡς εἴρηται. Ἀλλὰ τῷ ἔτει τούτῳ ,αωλε' (1835), μαρτίου 10, Κυριακῇ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως πρωί, ὅτε μετὰ

παρρησίας καὶ λαμπρότητος ἔθος ἐστὶ λειτουργεῖν ἡμᾶς ἐκεῖ, παρισταμένων ὑπὲρ τὰς τρεῖς χιλιάδας ὀρθοδόξων προσκυνητῶν τε καὶ ἐντοπίων, ψαλλομένου τοῦ Χερουβικοῦ καὶ τοῦ ἱερατικοῦ κλήρου εἰσοδεύοντος σὺν τοῖς ἁγίοις, ἰδοὺ εἷς ἱερεὺς Φράγκος μετά τινος μοναχοῦ ὁμοίως κρατῶν τὸ ποτήριον κτλ., ἠθέλησαν διαπεράσαι ἐκεῖθεν καὶ ἀπελθεῖν εἰς τὸ λειτουργῆσαι εἰς τὸν θεῖον Γολγοθᾶν· μὴ δυνάμενοι δὲ σχίσαι τὸ πλῆθος ἤρξαντο ὠθεῖν καὶ λακτίζειν ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας· ἀλλὰ τὸ πλῆθος ἦν στερεὸς τοῖχος. Θορύβου οὖν γενομένου εἴπομεν αὐτοῖς, ὅτι εἰς τοιαύτην ὥραν οὐκ ἔστι δυνατὸν διελθεῖν· ἐνεθυμήσαμεν δὲ αὐτοὺς καὶ τῆς συνηθείας· οἱ δὲ ἐπιστραφέντες οὐκ ἀπῆλθον δι' ἄλλης ὁδοῦ, ὡς ἀείποτε, ἀλλ' ἔφερον γιασακτζῆδες Τούρκους· ἀλλ' οὐδὲ ἐκεῖνοι ἐδυνήθησαν. Ὅθεν ἔφερον ἕνα Ἰταλόν, ἐνδεδυμένον ὡς Τοῦρκον τακτικόν, ὃς ἦν διδάσκων τὴν πολεμικὴν εἰς τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ στρατεύματα. Οὗτος διὰ τῆς ῥάβδου, ἣν ἐκράτει, ἤρξατο κρούειν ἀφειδῶς τοὺς προσκυνητάς, ὅπως ἀνοίξωσιν ὁδόν· εἷς τῶν προσκυνητῶν τυφθεὶς τὴν κεφαλὴν καὶ πονήσας ἥρπασε παρ' αὐτοῦ τὴν ῥάβδον καὶ συνέτριψεν· ὁ δὲ θυμωθεὶς ἔσυρε τὴν ἣν ἐφόρει σπάθην καὶ ἐδοκίμαζε πλῆξαι τὸν προσκυνητήν. Οἱ δὲ παριστάμενοι προσκυνηταὶ τοῦτο ἰδόντες καὶ παροξυνθέντες ἥρπασαν τὴν σπάθην ἀπ' αὐτοῦ καὶ τὰς χεῖρας στρεβλώσαντες ὄπισθεν ἐξέβαλον, χειροτονήσαντες καὶ τὸν Φραγκοκαλόγηρον, ὃς ἔφερεν ἐκεῖνον. Τότε ἰδοὺ φθάνουσιν ἄλλοι Φράτορες μετὰ ξύλων καὶ ῥοπάλων, καὶ ἤρξαντο τύπτειν ἀσπλάγχνως τὸν παρατυχόντα ὀρθόδοξον· τότε πᾶν τὸ πλῆθος ἀγριωθέντες ὥρμησαν κατ' αὐτῶν· οἱ δὲ αἰσθανόμενοι τὴν ἑαυτῶν ἄνοιαν, μόλις διαφυγόντες τὰς χεῖρας τῶν προσκυνητῶν, ἔφυγον ἔντρομοι εἰς τὴν ἐκεῖ αὐτῶν ἐκκλησίαν, καὶ τὰς θύρας κλείσαντες ἀνέβησαν εἰς τὰ Κατηχούμενα καὶ ἐκεῖθεν ἔρριπτον ὅ τι εὗρον, ξύλα, λίθους, ἐπὶ τοὺς κάτωθεν προσκυνητάς· οἱ δὲ τούτους μὴ δυνάμενοι ἐκδικηθῆναι ὥρμησαν εἰς τὰ ἐκεῖ πράγματα τῶν Φράγκων, καὶ οἱ μὲν συνέτριβον τὰς κανδήλας αὐτῶν, οἱ δὲ ἔσχιζον τὰς ποδίας τὰς εἰς τοὺς τοίχους ἀπηωρημένας, οἱ δὲ ἠγωνίζοντο τὰς θύρας συντρῖψαι καὶ ἀνελθεῖν εἰς

τοὺς Φραγκοπατέρας· καὶ πάντως μέγα κακὸν συμβήσεσθαι ἔμελλεν, ἐὰν μὴ ὁ ἱερουργὸς ἀρχιερεὺς ἀφεὶς τὴν ἱερουργίαν οὐκ ἐξήρχετο καταπαῦσαι αὐτῶν τὴν ὁρμὴν δι' εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν. Θόρυβος οὖν μέγας ἐγένετο καὶ ταραχή, καὶ ἡ ἱερουργία ἐτελειώθη μετὰ μεγάλης σπουδῆς· ὁμοίως καὶ ἡ συνήθης λιτανεία. Μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ ναοῦ κενωθέντος ἐκ τοῦ πλήθους, ἐξελθόντες οἱ Φράτορες πρῶτον μὲν συνῆξαν τὰ ὅσα ὑπὸ τοῦ πλήθους συνετρίβη καὶ διεσχίσθη· εἶτα δὲ τοὺς κριτὰς προσκαλέσαντες ἔφερον εἰς τὸν ναὸν καὶ ἔδειξαν αὐτοῖς ἐκεῖνα λέγοντες, ὅτι ἡρπάγησαν ἐκ τῶν Ῥωμαίων καί τινα κειμήλια αὐτῶν ἀργυρᾶ τε καὶ χρυσᾶ, ὧν ἡ τιμὴ ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας γρόσια, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Εἶτα δέ, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἀναφορὰν γράψαντες ἔστειλαν τῷ Μεεμὲτ-Ἀλῆ-πασᾷ ἐν Αἰγύπτῳ· ὁ δὲ ἔγραψε τῷ ἐν Ἱερουσαλὴμ μουσελὴμ καὶ τοῖς κριταῖς θεωρῆσαι τὴν ὑπόθεσιν ἀπαθῶς. Τούτου γενομένου μετὰ πολλὰς λογομαχίας ἐκείνων καὶ ἡμῶν ἀπεφασίσθη, ὅπως ἀποτίσωμεν αὐτοῖς δέκα χιλιάδας γρόσια· ἡμῶν δὲ μὴ πειθομένων, διὰ τὸ ἐκείνους εἶναι αἰτίους τῶν κακῶν, ἐπὶ δευτέρας συνελεύσεως ἀπόφασις ἄλλη ἐγένετο, ὅπως ἡμεῖς μὲν δώσωμεν τοῖς Φράγκοις 6000 γρόσια, αὐτοὶ δὲ μὴ τολμήσωσι τοῦ λοιποῦ διελθεῖν ἔμπροσθεν τοῦ Κουβουκλίου ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἱερουργίας ἡμῶν. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν οὐκ ἐτόλμησαν ἐξῆς διελθεῖν, ἡμεῖς δὲ οὐδ' ὀβολὸν δεδώκαμεν αὐτοῖς, ὡς ἀδίκου οὔσης τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως, ἐκείνων ὄντων ὑπευθύνων καὶ οὐχ ἡμῶν. Ἐξῆς δὲ τῷ ἔτει τούτῳ ,αωλε' κρίσεις ἀλλεπάλληλοι συνέβησαν μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ τῶν Φρατόρων, καὶ οὐ διέλειπον ἐνοχλοῦντες ἡμᾶς περὶ τούτου καὶ ἐκείνου καὶ τοῦ ἄλλου, ζημιοῦντες ἡμᾶς τε καὶ ἑαυτούς· οὐ γὰρ οἱ κριταὶ (καὶ μάλιστα ἀλλότριοι) ἀμισθὶ συνήρχοντο καὶ ἀδωροδοκήτως κρίνοντες.

Τῷ δὲ ,αωλς' (1836), ἰουνίου θ', ἰδοὺ ἦλθον ἀπ' Αἰγύπτου Φράτορες καὶ μετ' αὐτῶν μουπασίρης καὶ ὁρισμὸς τοῦ μεγάλου σατράπου τῆς Αἰγύπτου Μεεμὲτ-Ἀλῆ-πασᾶ, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν μουσελὴμ καὶ τοὺς κριτὰς τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅπως θεωρήσωσιν ἀκριβῶς τὴν ὑπόθεσιν τῶν Φράγκων, οἵτινες λέγουσιν, ὅτι

ἀδικοῦνται τόσον ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ὅσον καὶ ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων, καὶ τοῦ δικαίου φανερωθέντος δηλώσωσιν ἐκείνῳ πάντα δι' ἐνυπογράφου ἀναφορᾶς· πρὸ δὲ πάντων προσέταττεν ὁ ὁρισμός, ὅπως ὁ ἐγγὺς τοῦ Σεραΐου τόπος, ἐφ' οὗ ναὸς σεσαθρωμένος, Χατ-ιλ-Μεσὶχ ἐπιτοπίως καλούμενος, ἤτοι Φυλακὴ τοῦ Χριστοῦ, ἀποδοθῇ αὐτοῖς· οὗ γενομένου συνῆλθον οἱ κριταὶ καὶ προύχοντες τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ μετακληθέντων ἡμῶν τε καὶ τῶν Ἀρμενίων, καὶ παρόντων αὐτῶν τε καὶ τῶν Φράγκων, ἤρξατο ἡ κρίσις· ἐκεῖ δὲ εἶχον οἱ καλοὶ οὗτοι ἓν φορτίον χαρτία συνηγμένα, φερμάνια, χάτια, ὁρισμούς, χοτζέτια καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἅπερ ἤρξαντο ἀναγινώσκειν καὶ ἐξ ἐκείνων ἐξάγειν τὰ δοκοῦντα καὶ σημειοῦν τοσοῦτον ἐκτεταμένα, ὥστε διήρκεσεν ἡ κρίσις αὕτη ἐκ διαλειμμάτων εἴκοσιν ἡμέρας. Τὰ δὲ ἐξαχθέντα ὑπὸ τῶν Φρατόρων εἰς κεφάλαια δακαὲξ διαιρεθέντα περιεῖχεν τὰ ἑξῆς· πρῶτον, ὅπως Ῥωμαῖοί τε καὶ Ἀρμένιοι μὴ ἔχωσι κοινωνίαν τινὰ εἰς τὸ ἱερὸν Κουβούκλιον, ἀλλ' ὧσιν, ὡς πρὸ τοῦ ἐμπρησμοῦ, προσκυνοῦντες μόνον· δεύτερον, κύκλῳ τοῦ Κουβουκλίου κρεμασθῆναι τὰς ποδίας αὐτῶν καὶ τὰς εἰκόνας· τρίτον, ὅπως εἰς τὸν μέγαν κουμπὲ οἱ Ῥωμαῖοι μὴ ἀναβαίνωσιν ὅλως, οὐδὲ κανδήλας ἅπτειν· τέταρτον, οἱ ὑπὸ τὴν Βασιλικὴν Καμάραν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κτισθέντες τοῖχοι κρημνισθέντες μετατοπισθῶσιν ἐνδότερον· πέμπτον, ἡ ὑπὸ τὴν ὀροφὴν τῆς αὐτῆς Βασιλικῆς Καμάρας εἰκὼν τοῦ Παντοκράτορος τῶν Ῥωμαίων ἀποξεσθεῖσα σημειωθῇ ἐκεῖ τὸ Πεντάσταυρον τοῦ Πάπα· ἕκτον, ὁ πρὸς νότον τοῖχος τοῦ Καθολικοῦ κρημνισθῇ καὶ ἀνοικοδομηθῇ ἐνδότερον, κατασκευασθῶσι δὲ ἐκεῖ τὰ πυρποληθέντα μνήματα τῶν βασιλέων αὐτῶν· ἕβδομον, ὅπως ὁ ὑπὸ τὸν Γολγοθᾶν τόπος, ὅπου ἦσαν τὰ μνήματα τοῦ Βαλδοβίνου καὶ Γοδοφρέδου, δοθῇ αὐτοῖς καὶ τὰ μνήματα ὑπ' αὐτῶν οἰκοδομηθῶσιν· ὄγδοον, ἡ Ἁγία Ἀποκαθήλωσις ὅπως κυριεύηται μόνον ὑπ' αὐτῶν· ἔνατον, ἡ εἰς τὴν Εὕρεσιν τοῦ Σταυροῦ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων τεθεῖσα πλὰξ ἀρθῇ ἐκεῖθεν καὶ τεθῇ ἄλλη ἰδία αὐτῶν· δέκατον, ἡ Φυλακὴ τοῦ Χριστοῦ, κοινῶς Κλάπαι, ὅπως γένηται κοινὴ αὐτοῖς καὶ τοῖς Ῥωμαίοις· ἑνδέκατον,

ὅπως ὁ ναὸς ὅλος τοῦ Γολγοθᾶ δοθῇ αὐτοῖς· δωδέκατον, ὁ ἐν τῇ Γεθσημανῇ ναὸς τῆς Θεοτόκου ἀποδοθῇ αὐτοῖς, ἐκβληθέντων τῶν τε Ῥωμαίων καὶ Ἀρμενίων, οἷς κατ' εὐμένειαν χαρίζουσι γωνίας τινὰς λειτουργεῖν· δέκατον τρίτον, ὁ ναὸς ὅλος τῆς Βηθλεὲμ δοθῇ αὐτοῖς· χαρίζουσι δὲ τοῖς Ῥωμαίοις καὶ Ἀρμενίοις τόπον τινὰ μόνον λειτουργεῖν· δέκατον τέταρτον, εἰς τὸ Ἅγιον Σπήλαιον μόνους αὐτοὺς ἐξουσιάζειν· δέκατον πέμπτον, τὴν πύλην ἣν ἔκλεισαν οἱ Ἀρμένιοι διὰ λίθων ἀνεῳχθῆναι· δέκατον ἕκτον δὲ καὶ τελευταῖον, ὅπως ὁ ὄπισθεν ῥηθεὶς ναὸς τῶν Ποιμένων καὶ ὁ ἐπ' αὐτὸν κῆπος ἀποδοθῇ αὐτοῖς ὡς ἴδιον κτῆμα.

Τοῦτον τὸν μάταιον ἀγῶνα τῶν Φρατόρων ἔβλεπον μὲν οἱ Τοῦρκοι κριταὶ καὶ κατεγέλων τῆς μωρίας, καὶ τὰ δεκαὲξ ζητήματα σκληρὰ ὄντα ἔβλεπον ἀδύνατα· ἀλλ' ἵνα ἔχωσι τρώγοντες [= ἀργύρια] καὶ ἐκ τῶν τριῶν ἐθνῶν ἐποίουν τὰ πράγματα μεγάλα καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν, πρὸς τὸ ἐκφοβεῖν ἡμᾶς τε καὶ τοὺς Ἀρμενίους, τοὺς δὲ Φράτορας ἔβοσκον ταῖς ἐλπίσιν· οἵτινες τῇ λα' τοῦ ἰουνίου ἀνοίξαντες τὴν Ἁγίαν Πόρταν ἔφερον τὸν μουπασίρην καὶ τοὺς λοιποὺς καὶ κατέγραψαν τόπους, ὡς ἤθελον, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι ἐγέλων. Τῇ δὲ β' ἰουλίου κατέβησαν εἰς τὴν Γεθσημανὴν καὶ ἔγραψαν κἀκεῖ ὡς ἤθελον καὶ ὅσα ἠθέλησαν· τῇ δὲ ια' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς μετεκαλέσαντο ἡμᾶς τε καὶ τοὺς Ἀρμενίους εἰς τὸν μουσελήμ, καὶ παρόντων ὅλων τῶν προκρίτων ἀνεγνώσθη ἡ περίληψις τῶν ῥηθέντων δεκαὲξ κεφαλαίων τῶν Φράγκων· εἶτα δὲ εἶπεν ἡμῖν τε καὶ τοῖς Ἀρμενίοις ὁ μουσελήμ, λέγων· "Ποιήσατε τὴν εἰς ταῦτα πάντα ἀπάντησιν ἐγγράφως, καὶ τὴν ἀπολογίαν ἑτοιμάσαντες καὶ ὅσα χάτια βασιλικὰ ἕκαστον ἔθνος ἔχει καὶ σενέτια κτλ., εἰς τὸ ἀποδεῖξαι τὴν κυριαρχίαν, ἣν ἔχει ἕκαστον ἔθνος εἰς τὰ προσκυνήματα, [κομίσατε ἡμῖν]· ἔχετε δὲ προθεσμίαν ἔνδεκα ἡμέρας".

Ἡμεῖς μὲν οὖν, καίτοι προητοιμασμένοι εἰς ἀπολογίαν καὶ ἀναίρεσιν τῶν ὑπὸ τῶν Φράγκων προβαλλομένων, ἀλλ' οὖν οὐκ ἐλείψαμεν ἔτι ἔχοντες προθεσμίαν φροντίσαι περὶ πλείονος ἀσφα-

λείας. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ, περὶ ταῦτα θορυβουμένων καὶ φροντιζόντων ἡμῶν, ἰδοὺ παρ' ἐλπίδα λαῖλαψ ἀνέμου καὶ ἄλλη σφοδρὰ καταιγὶς ἡμῖν ἐπῆλθε· τῇ γὰρ ιδ' τοῦ αὐτοῦ ἰδίου μηνὸς οἱ φίλοι Ἀρμένιοι συγκαλοῦσιν ἡμᾶς τε καὶ τοὺς Φράγκους εἰς τὸν Μεχκέμ, ὅπου καὶ ὅλων τῶν προκρίτων συνηγμένων ἐμφανίζουσι τρεῖς βασιλικοὺς ὁρισμούς, τὸν μὲν πρῶτον ὅπως ὁ ἐν τῷ ὄρει τῶν Ἐλαιῶν ναός, ἐπειδὴ ἐκ τῆς πολυκαιρίας καὶ τοῦ σεισμοῦ ἔπαθε φθοράν, ἀνορθωθῇ καὶ ἐπισκευασθῇ ἐκ μόνου τοῦ γένους τῶν Ἀρμενίων· τὸν δὲ δεύτερον περὶ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ ὁμοίως καὶ ἡ παρὰ τῶν Ἀρμενίων ἐκεῖ ἐμφραγεῖσα πύλη μηδέποτε ἀνεῳχθῇ· τὸν δὲ τρίτον περὶ τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως, καὶ αὐτὸς ἵν' ὑπ' αὐτῶν ἐπισκευασθῇ, ὡς ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ διαφθαρείς. Τούτων δὲ ἀναγνωσθέντων ἀνεγνώσθη καὶ ὁ ἴδιος ὁρισμὸς τοῦ σατράπου Μεεμὲτ-Ἀλῆ-πασᾶ, προσεπιτάττων ὅπως οἱ βασιλικοὶ ὁρισμοὶ χωρὶς ἀναβολῆς ἐνεργηθῶσιν. Ἐξέστημεν ταῦτα ἀκούσαντες παρ' ἐλπίδα, καὶ πολλὰ εἴπομεν τοῖς Ἀρμενίοις, καὶ μάλιστα ὁ Φραγκοεπίτροπος· ἀλλ' οὐδὲν ὠφέλησαν. Τέλος δ' οὖν καὶ παρὰ τοῦ μουλλᾶ καὶ τῶν λοιπῶν ἐγένετο ἡ ἀπόφασις. Καὶ δὴ οἱ Ἀρμένιοι ἑτοιμάσαντες κανδήλας καὶ εἰκόνας ἐκρέμασαν ἔνδον τοῦ Ἁγίου Κουβουκλίου, τοῦ ἐν τῷ ὄρει τῶν Ἐλαιῶν, καὶ μαρμαρίνην τράπεζαν κατασκευάσαντες ἤρξαντο λειτουργεῖν ἐκεῖ τῇ ιζ' ἰουλίου· ἠγόρασαν δὲ ἐκ τῶν ἐκεῖ Τούρκων καὶ οἰκίσκον τινὰ συνηνωμένον ὄντα τῷ ναῷ (ὃν ἡτοίμασαν, ὅπως κάθηται ὁ κανδηλάπτης), καὶ τῇ κ' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἤρξαντο ἐκ θεμελίου κτίζειν ἕτερον ἐπ' αὐτόν.

Τῇ δὲ κα' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀπῆλθον οἱ Φράγκοι εἰς τὴν Βηθλεὲμ καὶ εἰς τοὺς Ποιμένας, καὶ ἔγραψαν καὶ κατέγραψαν κἀκεῖ, ὡς ἤθελον· τῇ δὲ κγ' καταβάντες ἡμεῖς προσεκομίσαμεν εἰς τὸν Μεχκεμὲ τὴν εἰς τὰ κεφάλαια τῶν Φράγκων ἀπολογίαν καὶ ἀναίρεσιν ἐγγράφως· ἐγράψαμεν δὲ καὶ ἀναφορὰν πρὸς τὸν Μεεμὲτ-Ἀλῆ-πασᾶν διὰ τὰ ἄδικα τῶν Φράγκων ζητήματα. Ἔκτοτε δὲ οὐδεμία ἀπόκρισις ἐφάνη περὶ τῶν τοιούτων μέχρι τῆς σήμερον. Κατὰ ταύτας δὲ τὰς ἡμέρας ἦλθεν ἡμῖν βασιλικὸς ὁρισμὸς καὶ

πουγιουρ'ίον τοῦ Μεεμὲτ-'Αλῆ-πασᾶ, ἵνα παραλάβωμεν τὸν ἐν 'Ιόππῃ ῥηθέντα οἶκον, ὃν δολιότητι ἥρπασαν ἀφ' ἡμῶν αὐτοὶ οἱ Φράγκοι· προσεκαλέσαμεν δὲ αὐτοὺς εἰς τὸν Μεχκεμέ, πρὸς ἀκρόασιν τῶν ὁρισμῶν· ἀλλ' αὐτοὶ μαθόντες τὴν αἰτίαν οὐκ ἀπῆλθον, προφασιζόμενοι ἄλλα καὶ ἄλλα. Τῇ δὲ ἐπαύριον 1-ῃ αὐγούστου πάλιν μετακαλεσαμένων ἦλθον· ἀναγνωσθέντων δὲ τῶν ὁρισμῶν εἶπον τοῖς κριταῖς· "'Ο ῥεβερεντίσσιμος ἡμῶν (οὗτος ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐν 'Ιερουσαλὴμ Φρατόρων) διατρίβει εἰς τὸ Χαλέπιον· ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα περὶ τούτου ἐνεργῆσαί τι". Βιασάντων δὲ ἡμῶν αὐτοὺς εἶπον· "Θέλομεν διορίαν τριάκοντα ἡμέρας, ὅπως αὐτῷ γράψωμεν". 'Ο δὲ μουλλᾶς, διὰ τὸ λαβεῖν ἱκανὰ παρ' αὐτῶν πρότερον [=ἀργύρια], εἶπεν· "Δίκαιόν ἐστι δοθῆναι αὐτοῖς διορίαν"· τοῦτο δὲ εἶπον καὶ οἱ λοιποὶ καὶ ἐπέμενον. Τότε ἡμεῖς καταπλαγέντες τὴν τοῦ μουλλᾶ δολοτροπίαν ἀνεχωρήσαμεν εἰς τὰ ἴδια· τῇ δὲ ἑσπέρᾳ ἐκείνῃ ἀπέστειλαν τὸν διερμηνέα αὐτῶν λέγοντες, ὅτι τὸ ὀσπήτιον ἐκεῖνο τὸ ἐν 'Ιόππῃ οὐ δύνανται ἐπιστρέψαι ἡμῖν, ὡς ἀναγκαῖον αὐτοῖς· ἐὰν δὲ θέλωμεν, δώσουσιν ἡμῖν ἄλλο ἐν 'Ιερουσαλὴμ ἀντὶ ἐκείνου. 'Απεκρίθημεν δὲ ἡμεῖς, ὅτι ἐν 'Ιερουσαλὴμ ὀσπήτια ἔχομεν πολλά, εἰς δὲ τὴν 'Ιόππην ἐκεῖνο ἀναγκαιότατον ἡμῖν, μὴ ἐχόντων ποῦ καταλύσουσι τῶν προσκυνητῶν διὰ τὴν στενοχωρίαν τοῦ ἐκεῖ ἡμῶν μοναστηρίου, καὶ κατακλίνονται εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως ὑποκάτω τῆς βροχῆς. 'Απελθόντος δὲ τοῦ διερμηνέως, τῇ ἐπαύριον ἀπῆλθον καὶ κατέπεισαν τοὺς κρατοῦντας τοῦ γενέσθαι τοῦτο, ἵνα δώσωσιν ἡμῖν ἄλλο ἐν 'Ιερουσαλήμ· οἳ δὲ ἀνέφερον ἡμῖν τοῦτο παραινοῦντες καὶ συμβουλεύοντες, ὅπως στέρξωμεν· ἡμῶν δὲ μὴ πεισθέντων ἐκεῖνοι παρῃτήσαντο εἰπόντες· "Οἱ 'Ρωμαῖοι, ὃ δύνανται ποιῆσαι, ποιησάτωσαν", καὶ οὕτως ἔμενεν ἡ ὑπόθεσις ἀνενέργητος. 'Εγράψαμεν δὲ ἡμεῖς δηλοποιοῦντες τὰ τρέξαντα εἴς τε τὸν Μεεμὲτ-'Αλῆ-πασᾶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τὸν μακαριώτατον 'Ιεροσολύμων εἰς τὴν Βασιλεύουσαν, ᾧπερ καὶ τὰ λοιπὰ ἐδηλώσαμεν, τῶν Φράγκων τὰς κρίσεις καὶ τῶν 'Αρμενίων τὰ φερμάνια καὶ τὰς πράξεις.

Οὗτοι δὲ ἀπὸ α' αὐγούστου ἀρξάμενοι στρωννύειν διὰ πλακῶν

λιθίνων τὸν ναὸν ἐν τῷ ὄρει τῶν Ἐλαιῶν κατέσκαψαν τὸ πρὸς βορρᾶν ἔδαφος, ἵνα ποιήσωσι δεξαμενὴν πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ὑδάτων· τοῦτο δὲ ὅλον ἐποίουν, ἵνα φαίνωνται κτίτορες καὶ κύριοι τοῦ ἐκεῖ ναοῦ καὶ τοῦ προσκυνήματος· ἐκρήμνισαν δὲ καὶ τὸ προπύλαιον τοῦ ναοῦ καὶ ᾠκοδόμησαν αὐτὸ εὐρύτερον καὶ ὑψηλότερον, ἐγκολάψαντες ἐπ' αὐτὸ καὶ Ἀρμενικὰ γράμματα, τὸ ἔτος κτλ., καὶ ὅτι ἀνέκαθεν ἦν αὐτοῖς ἴδιον κτῆμα· ᾠκοδόμησαν δὲ καὶ δύο κελλία, ὅπως κάθηται ἐν αὐτοῖς ὁ νεωστὶ ψηφισθεὶς ὑπ' αὐτῶν ἡγούμενος μετὰ τοῦ κανδηλάπτου καὶ τῶν λειτουργούντων, ἐλειτούργουν γὰρ καθ' ἡμέραν· ἠγόρασαν δὲ καὶ ἐλαιῶνα καὶ περιετείχισαν λίθοις.

Τῇ δὲ α' σεπτεμβρίου ἔφερον εἰς τὸν θεῖον ναὸν τῆς Ἀναστάσεως τὸν μουλλᾶν καὶ ὅλους τῆς Ἱερουσαλὴμ τοὺς προκρίτους, καὶ ἀναγνώσαντος αὐτοῦ τὸν περὶ τῆς ἐπισκευῆς τοῦ ναοῦ ἴδιον ὁρισμὸν ἐζήτησαν, ὅπως καταγραφῶσι τὰ μέρη, ἅπερ ἔμελλον ἐπισκευάσαι· ἐρωτήσαντος δὲ τοῦ μουλλᾶ τίνα εἰσὶ τὰ ἀνάγκην ἔχοντα ἐπισκευῆς, ἐκεῖνοι ἔδειξαν εὐθὺς τὸν μολυβδοσκέπαστον μέγαν κουμπέ, λέγοντες ὅτι ἔχει κίνδυνον τοῦ πεσεῖν. Τοῦτο εἰπόντων τῶν Ἀρμενίων, μέγας θόρυβος ἐγένετο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, συναχθέντος ἐκεῖ ἐκ διαφόρων γενῶν ἰδεῖν τὸ τέλος, καὶ οὐκ ἠδύναντο ἀκούειν οἱ κριταὶ ὁ εἷς τοῦ ἄλλου. Ἐγερθεὶς ὁ μουλλᾶς εἶπεν· "Ἡ τοιαύτη ὑπόθεσις ἀπαιτεῖ ἡσυχίαν καὶ οὐ θόρυβον τοσούτου πλήθους· ἱκανοί εἰσι πέντε ἢ ἓξ ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν μόνον· αὔριον ἢ μεθαύριον πάλιν συνελθόντες ἐνταῦθα μετ' ὀλίγων μόνον, θεωρήσωμεν μεθ' ἡσυχίας τὴν ὑπόθεσιν". Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀνεχώρησεν εἰς τὰ ἴδια μετὰ τῶν λοιπῶν· ἀσθενήσας δὲ οὐκ ἠδυνήθη ἐλθεῖν ἕως τῆς ζ' σεπτεμβρίου, ὅτε πάλιν ἐλθὼν μετὰ τῶν προκρίτων καὶ ὀλίγων Ἀρμενίων καὶ ἡμῶν ὁμοίως ἤρξατο τῆς καταγραφῆς· κατεγράφη δὲ ὡς δεόμενα ἐπισκευῆς τὰ ἑξῆς. Π ρ ῶ τ ο ν· εἰς τὸ περὶ τὴν Ἁγίαν Ἀποκαθήλωσιν ἔδαφος ὅπως ἀπαλλαχθῶσιν αἱ πλάκες, ἃς συνέτριψαν οἱ προσκυνηταί· δ ε ύ τ ε ρ ο ν, ὁ μέγας κουμπὲς ἔσωθεν μὲν ἀσβέστῳ χρισθῇ, ἔξωθεν δὲ ἐκ νέου μολυβδοσκεπασθῇ· τ ρ ί τ ο ν, ὅπως πλακοστρωθῶσιν αἱ εἰς τὰ Κατηχού-

*

μενα ἐκκλησίαι αὐτῶν καὶ χρισθῶσι, καὶ ὅπως ἐκεῖ κελλία κατασκευασθῶσι· τέταρτον, ὅπως ὅλα τὰ μέρη τοῦ ναοῦ, τὰ δεόμενα καὶ μικρᾶς τινος ἐπισκευῆς, ἄνω καὶ κάτω, ἐπισκευασθῶσιν, ἐν οἷς καὶ ὁ ναὸς τῆς Εὑρέσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ· πέμπτον, τὴν ἔμπροσθεν τῆς Ἁγίας Πόρτας αὐλὴν πλακοστρωθῆναι· ἕκτον, ὅπως τὸ ἱερὸν Κουβούκλιον στιλβωθῇ ἔξωθεν καὶ σιδήροις περιζωσθῇ· ἕβδομον, ὅπως τὰ σύνορα τῶν Κοπτῶν καὶ Συριάνων ἐκ τῶν Ῥωμαίων μετατοπισθέντα τοποθετηθῶσιν, [ὡς τὸ πρότερον]· ὄγδοον δὲ καὶ τελευταῖον, ὅπως τὰ ὄπισθεν ῥηθέντα κελλία ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κωλυθέντα κατασκευασθῆναι κατασκευασθῶσι. Τὸ δὲ χείριστον πάντων, ὅτι οἱ θρασεῖς οὗτοι ἐζήτουν, ὅπως κρημνίσωσι καὶ ἐκ μέσου ἄρωσι δύο πεσσούς (ποδαρικὰ) ἐκ τῶν κρατούντων ἄνωθεν τὸν μέγαν κουμπέν· ὅπερ ἦν ἐπικίνδυνον. Πολλῶν δὲ λογομαχιῶν γενομένων μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν (οἱ Φράγκοι γὰρ οὐκ ἦσαν παρόντες, ἐπεὶ εἶπον οὐ μέλει αὐτοῖς), εἶπεν ὁ μουλλᾶς· "Τὰ τοιαῦτα χρήζουσι σκέψεως μεγάλης· ὅθεν ἀνάγκη ἀναβολῆς ὀλίγου καιροῦ", καὶ οὕτως ἐξῆλθον πάντες ἐκ τοῦ ναοῦ.

Καὶ οἱ μὲν Ἀρμένιοι ἐβιάζοντο ἄρξασθαι τῆς ἐπισκευῆς, ἡμεῖς δὲ ἐλάβομεν μέτρα μεγάλα, ὅπως ἀντιστῶμεν καὶ μὴ ἀφῶμεν τοὺς Ἀρμενίους ἄρξασθαι τῆς τοιαύτης ἐπιχειρήσεως. Καὶ δὴ μὴ φεισάμενοι ἐξόδων κατεπείσαμεν τοὺς κρατοῦντας πρὸς ἀνοχὴν καὶ ἀναβολὴν καιροῦ, ἕως οὗ γράψαντες τῷ μακαριωτάτῳ τῶν Ἱεροσολύμων λάβωμεν ἐκεῖθεν ἀπόκρισιν· ὃ δὴ καὶ ἐγένετο· Τῇ δὲ θ' σεπτεμβρίου ἦλθεν ἀπόκρισις τοῦ σατράπου τῆς Αἰγύπτου Μεεμὲτ-Ἀλῆ-πασᾶ περὶ τῆς ὑποθέσεως τῶν Φράγκων, ὅτι περὶ θρησκευτικῶν ὑποθέσεων καὶ ἐκκλησιαστικῶν οὐ μέλει αὐτῷ, καὶ οὐ θέλει ἐπεμβαίνειν οὐδὲ συναναμίγνυσθαι, ὡς ἴδια ταῦτα τῇ ὑπερτάτῃ δυνάμει τοῦ σουλτάνου καὶ τοῦ σεχουλισλὰμ κτλ. Ἐχάρημεν οὖν, δοξάσαντες τὸν Κύριον· ἀλλ' ἐλυπήθημεν ὀλίγον, μείναντες ἄπρακτοι διὰ τὴν ἐπανάκτησιν τοῦ ῥηθέντος ἐν Ἰόππῃ οἴκου τότε.

Τῇ δὲ ιζ' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς οἱ Ἀρμένιοι συγκαλέσαντες τὸν μουλλᾶν καὶ τοὺς λοιποὺς, ἔτι δὲ καὶ ἡμᾶς, ἀπῆλθον εἰς τὴν Βη-

θλεέμ, ὅπου ἀναγνωσθέντος τοῦ ὁρισμοῦ ἐζήτουν ἐπισκευάσαι κἀκεῖ τὰ ἄνω καὶ κάτω καὶ τὰ ἔσω καὶ ἔξω, καὶ πλακοστρῶσαι ὅλον τὸν ναόν, ὅπου ἵστανται καὶ ψάλλουσι, καὶ τὰς κολώνας καὶ ἄλλα πολλά· τὸ δὲ σκληρότερον, ὅτι διαστρέφοντες τὰ ῥητὰ τοῦ ὁρισμοῦ ἐζήτουν, ἵνα μερισθῇ ἐκεῖνος εἰς δύο, ἀπὸ τῆς δυτικῆς σιδηρᾶς πύλης κατ' εὐθεῖαν ἕως τῶν ὡραίων πυλῶν τοῦ Ἁγίου Βήματος· ὑπέσχοντο δὲ διὰ τοῦτο τῷ μουλλᾷ 50000 γρόσια, καὶ διὰ τοῦτο ἐβοήθει αὐτοῖς. Τρεῖς ἡμέρας διήρκεσεν ὁ ἀγὼν περὶ τὰ τοιαῦτα ἐν Βηθλεέμ, διότι οἱ Ἀρμένιοι καὶ τὸν μουλλᾶν καὶ τὸν μουσελὴμ εἶχον εἰς τὸ ἐκεῖ μοναστήριον αὐτῶν καταλύοντας, καὶ ἐφιλοφρόνουν καὶ καθωδήγουν ὑπὲρ ἑαυτῶν, καὶ ἃ μὲν ἐδίδοσαν, ἃ δὲ ὑπέσχοντο. Ἀλλ' εἰς τὰ αἰτήματα τῶν Ἀρμενίων οὗτοι οὐκ ἠδυνήθησαν καταπεῖσαι ἡμᾶς ὑπενδοῦναι, οὔτε μὴν βίαν τινὰ ἐπεχείρησαν θείᾳ χάριτι· κατεπείσαμεν δὲ ἡμεῖς μᾶλλον αὐτούς τε καὶ τοὺς κριτὰς καὶ ἄρχοντας, καὶ ἐλάβομεν προθεσμίαν ἑξήκοντα ἡμερῶν, ὅπως γράψωμεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ μακαριωτάτῳ Ἱεροσολύμων· ὃ καὶ ἠξιώθημεν ἁδραῖς δόσεσιν. Ὅθεν ἡτοιμάσθησαν ἐπιστολαὶ τὰ πάντα ἐκτεταμένως καὶ ἀκριβῶς δηλοποιοῦσαι οὐ μόνον πρὸς τὸν μακαριώτατον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν παναγιώτατον οἰκουμενικὸν πατριάρχην Γρηγόριον Βον καὶ πρὸς ὅλον τὸ γένος, καὶ πρὸς τούτοις πρὸς τὴν ἁγίαν καὶ ἱερὰν σύνοδον τῆς εὐσεβεστάτης Ῥωσσίας καὶ τὸν κραταιότατον αὐτοκράτορα Νικόλαον διὰ τοῦ ἐκεῖσε παρεπιδημοῦντος λόγῳ βοηθείας ἁγίου διαδόχου κυρίου Ἱεροθέου, ἀρχιεπισκόπου Θαβωρίου ὄρους· ταύτας δὲ τὰς ἐπιστολὰς διὰ δύο ἀδελφῶν ἀπεστείλαμεν, ὅπως καὶ διὰ στόματος, ἃ εἶδον καὶ ἤκουσαν, ἐκφράσωνται.

Οὗτοι μὲν οὖν ἔφθασαν εἰς Βασιλεύουσαν τῇ ιθ' ὀκτωβρίου· οὔσης δὲ τότε αὐτόθι εἰς βαθμὸν μέγαν τῆς πανώλης νόσου, οὐκ ἠδυνήθη ἡ αὐτοῦ μακαριότης ἐντυχεῖν παρευθὺς τῷ τότε πατριάρχῃ Γρηγορίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἐγκρίτοις τοῦ γένους. Διαδοθείσης δὲ τῆς φήμης εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν περὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων πρὸς τὰ προσκυνήματα ἐπιβουλῆς, θλῖψις κατέλαβε τοὺς εὐσεβεῖς, ἀλλ' ἐπομένως καὶ ζῆλος ἔνθεος· ἀλλ' ἡ νόσος τὰ πάντα

ἀνέτρεψε, καὶ μόλις τῇ κ' γενομένης συνελεύσεως ἐν τῷ Πατριαρχείῳ γενικῆς ἀνεγνώσθησαν αἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων ἐπιστολαί. Ἀπεφασίσθη οὖν γραφῆναι ἀναφορὰν τῷ κράτει καὶ δοθῆναι· ἀλλ' ἐπειδὴ κατέλαβεν ὁ μὴν τῆς τῶν Τούρκων νηστείας (Ῥαμαζάν), διὰ τοῦτο ἐφάνη ὁ καιρὸς ἀσύμφωνος. Γενομένων δὲ ἄλλων τεσσάρων συνελεύσεων καὶ ἀναφορᾶς γραφείσης, ὡς ἔδει, μόλις δεδώκαμεν αὐτὴν τῷ κράτει τῇ κα' ἰανουαρίου ,αωλζ' (1837), διότι οἱ περὶ τὴν βασιλικὴν αὐλὴν ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων ὑποκινούμενοι διὰ τοῦ χρυσίου ἐπεχείρουν καταπεῖσαι ἡμᾶς ἐνδοῦναι εἰς τὰ θελήματα τῶν Ἀρμενίων, λέγοντες· "Ὑμεῖς τοσάκις ἐπεσκευάσατε τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς Γεννήσεως ἐν Βηθλεέμ· ἄφετε οὖν ἅπαξ μόνον τοὺς Ἀρμενίους, ὅτι καὶ αὐτοί εἰσι χριστιανοί", καὶ ἄλλα πολλά. Μὴ πειθομένων δὲ ἡμῶν προδοῦναι τὰ ἀνέκαθεν δίκαια προνόμια ἡμῶν, ἐκεῖνοι συγκαταβαίνοντες τάχα εἶπον ἡμῖν ὅπως στέρξωμεν, ἵνα ἡ τοιαύτη ἐπισκευὴ γένηται παρ' ἡμῶν τε καὶ τῶν Ἀρμενίων· ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἐδέχθημεν. Ὅθεν ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα ἔλαβε μὲν ψυχρότητα κἀθ' ἡμῶν, βιασθεῖσα δὲ πλαγίῳ τρόπῳ [1] ἀπέστειλεν ὁρισμὸν τοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀρμενίοις, ὅπως γράψωσι τοῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἀρμενίοις παύσασθαι πρὸς καιρὸν τοῦ ἐπιχειρήματος τῆς ἐπισκευῆς εἴς τε τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, τῆς Βηθλεὲμ καὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν· εἶτα δὲ καὶ ὁρισμὸς ἡμῖν ἐδόθη δι' αὐτογράφου βασιλικοῦ· δι' οὗ ὁρισμοῦ οἱ μὲν προεκδοθέντες τοῖς Ἀρμενίοις τρεῖς ὁρισμοὶ κατηργήθησαν ἀκυρωθέντες, ἡ δὲ ἐπισκευὴ ἀνετέθη εἰς τὸ γένος ἡμῶν τῶν Ῥωμαίων τῷ ,αωλζ' (1837), φεβρουαρίου ιθ'. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγένοντο.

Ἐν δὲ τῇ Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τῆς ιθ' σεπτεμβρίου μέχρι τῆς ιθ' φεβρουαρίου συνέβησαν τὰ ἑξῆς. Τῇ ις' τοῦ ,αωλς' (1836) ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, Λουδοβῖκος ὀνόματι, προσκυνήσων, καὶ εἰς τιμὴν αὐτοῦ εἴκοσι καὶ δύο κανόνια ἐρρίφθησαν, ἐξελθόντων εἰς ὑπάντησιν αὐτοῦ τοῦ μουσελλὴμ καὶ πάντων τῶν προκρίτων τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ πάντων τῶν

[1] [Νοητέον ὑπὸ τῆς Ῥωσικῆς Κυβερνήσεως].

ἐθνῶν, Ῥωμαίων, Φράγκων, Ἀρμενίων καὶ τῶν Ἑβραίων· τῇ δὲ ἐπαύριον ὁ μουσελὴμ καὶ οἱ λοιποὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν ἁγίαν Βηθλεὲμ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Μεεμὲτ-Ἀλῆ-πασᾶ, προσταχθέντος ἐκ τῆς Πόρτας, ἠνέῳξαν τὴν ῥηθεῖσαν πύλην τῶν Φράγκων καὶ τῇ θ' ὥρᾳ τῆς αὐτῆς ἐλιτάνευον οἱ Φράτορες δι' αὐτῆς εἰς τὸ Ἅγιον Σπήλαιον· μετ' ὀλίγον δὲ ἐλθὼν ὁ Ἀρμενοηγούμενος ἔβαλε σκάλαν θέλων κρεμάσαι εἰκόνα ἐπάνω τῆς πύλης ἔσωθεν· ἀλλ' οἱ Φράτορες ἰδόντες ἔδραμον, καὶ ῥίψαντες τὴν σκάλαν ἐξυλοφόρτωσαν καλῶς καὶ τοὺς Ἀρμενίους. Τῇ δ' αὐτῇ ἑσπέρᾳ, ἐκεῖ ὄντων τοῦ μουσελὴμ καὶ λοιπῶν, ἀπῆλθε καὶ ὁ μουλλᾶς, συμπαραλαβὼν καὶ ἡμᾶς, ὅπως θεωρήσῃ καὶ λάβῃ τέλος ἡ καθ' ἡμῶν τῶν Ἀρμενίων ὑπόθεσις. Τῇ οὖν ἐπαύριον ιη' ὀκτωβρίου, συναχθέντων πάντων εἰς τὴν μεγάλην ἐκεῖ ἐκκλησίαν, ἀνεγνώσθη πάλιν ὁ εἰς χεῖρας τῶν Ἀρμενίων ὁρισμός, καὶ ἤρξαντο πάλιν αἱ μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν λογοτριβαί, μὴ ἐνδιδόντων ἡμῶν εἰς κανὲν θέλημα καὶ ζήτημα τῶν Ἀρμενίων· παρ' ὧν ὁ μουλλᾶς προκαθοδηγηθεὶς εἶπεν ἡμῖν· "Δότε τοῖς Ἀρμενίοις τὸ κλειδίον τῆς πύλης ταύτης", δεικνύων τὴν ῥηθεῖσαν βόρειον πύλην. Ἀπεκρίθημεν ἡμεῖς· "Ἔχουσιν οἱ Ἀρμένιοι κλειδίον ταύτης τῆς πύλης· ἵνα τί καὶ τὸ ἡμῶν ζητοῦσι"; Εἶπεν ὁ μουλλᾶς· "Περιττὸν ὑμῖν τὸ κλειδίον, ἔχετε γὰρ ἄλλας θύρας, δι' ὧν εἰσέρχεσθε εἰς τὸν ναὸν τοῦτον". Εἴπομεν ἡμεῖς· "Ἄνευ προσταγῆς βασιλικῆς κλειδίον οὐ δίδομεν". Τότε ὁ μουλλᾶς θυμωθεὶς εἶπε τοῖς Ἀρμενίοις· "Ἐκβάλετε ὑμεῖς τὴν κλειδαρίαν ἐκείνην καὶ τίθεσθε ἄλλην, καὶ αὐτοὶ ἐχέτωσαν τὸ κλειδίον αὐτῶν ἄχρηστον". Εὐθέως δὲ οἱ Ἀρμένιοι ἄλλην ἐκεῖ ἑτοίμην ἔχοντες, τὴν μὲν ἐξήλωσαν, ἰδίαν δὲ ἔβαλον. Εἶτα κατεβίβασαν τὴν ἐπὶ τῆς θύρας ἐκείνης ἡμῶν εἰκόνα, ὅπως μὴ μετέχωμεν ὅλως ἐκεῖ. Ἔπειτα ἀναβάντες τὴν ὀροφὴν ἐκρέμασαν ἀλύσεις διὰ κανδήλας, μετὰ δὲ κατεβίβασαν τὰς περὶ τὴν βόρειον πύλην ποδίας ἡμῶν· καὶ τὰς ἱερὰς σημαίας, δι' ὧν λιτανεύομεν, ἦραν ἐκεῖθεν· ἐκρέμασαν δὲ ἔνδον τοῦ σπηλαίου ἑπτὰ ἔτι εἰκόνας καὶ πέντε κανδήλας, καὶ εἰς τὸν ἁγιώτατον Τόπον τῆς Γεννήσεως, ὑπὸ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, προ-

σέθεντο δύο κανδήλας καὶ ἐβούλοντο βαλεῖν καὶ ποδίας ἐξ ἡμισείας καὶ ἄλλα. Καταβοώντων δὲ ἡμῶν, ὅτι τὰ τοιαῦτα παρὰ τὸν ὑψηλὸν ὁρισμὸν γίνονται, καὶ ὅτι δηλώσομεν δι' ἀναφορᾶς ἡμῶν τῷ κράτει, εἶπεν ὁ μουσελὴμ τῷ μουλλᾷ· "'Αληθῶς ὁ εἰς χεῖρας τῶν 'Αρμενίων ὁρισμὸς οὐδὲν τῶν τοιούτων, ὧν πράττουσιν, ἀναφέρει, ἀλλ' ἢ μόνον περὶ ἐπισκευῆς". Τότε ὁ μουλλᾶς εἶπεν· "Οὐκοῦν ἱκανὰ ταῦτα· ἀπέλθωμεν ἤδη εἰς 'Ιερουσαλὴμ κἀκεῖ αὔριον συμβιβάζομεν τὴν ὑπόθεσιν.

Ὑποστρεψάντων δὲ πάντων, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἤρξαντο καὶ κρισολογίας περὶ τῆς ἐπισκευῆς τῶν δύο ναῶν, τοῦ ἐν Βηθλεὲμ καὶ τῆς 'Αναστάσεως, καὶ ὁ μουλλᾶς ἔγραφε καὶ κατηρίθμει τὰ μέρη, χαριζόμενος τοῖς 'Αρμενίοις, καὶ ἔγραφεν ἱλάμια ὑπὲρ αὐτῶν κτλ. Μετὰ δὲ ταῦτα μετακαλεσάμενος ἡμᾶς εἶπε κρυφίως, ὅτι ἐὰν θέλωμεν ἀνατραπῆναι τὰ τῶν 'Αρμενίων, νὰ δώσωμεν αὐτῷ πεντήκοντα χιλιάδας γρόσια, ὅπως τελειώσῃ ἡμῖν, ὡς θέλομεν τὰ πράγματα, ἐπεὶ ταῦτα αὐτῷ οἱ 'Αρμένιοι ὑπέσχοντο· ἀλλ' ἡμεῖς οὐκ ἐδώκαμεν αὐτῷ οὐδ' ὀβολόν, ἐλπίζοντες εἰς τὴν θείαν βοήθειαν. Αὐτὸς δὲ μετὰ ταῦτα ἀποστείλας τζοχαδάρην αὐτοῦ εἰς τὴν Βηθλεὲμ ἐξέβαλε τὴν κλειδαρίαν τῶν 'Αρμενίων καὶ ἔβαλε πάλιν τὴν προτέραν, δηλαδὴ τὴν ἡμετέραν, καὶ οὕτω ἐγένετο πάλιν κοινὴ ἡ πύλη. Περὶ δὲ τὰ τέλη νοεμβρίου ἦλθεν εἰς 'Ιόππην ἄλλος μουλλᾶς καὶ οἱ 'Αρμένιοι ἐπαύσαντο τοῦ κρισολογεῖν· ἐλθόντος δὲ τοῦ ἄλλου εἰς τὰς η' τοῦ δεκεμβρίου, μετὰ πεντὲξ ἡμέρας ἀπῆλθον πρὸς αὐτὸν καὶ παρεκίνουν ὑποσχόμενοι, ὅπως τελειώσῃ τοὺς σκοποὺς αὐτῶν. 'Εν τούτοις δὲ τῇ κ' δεκεμβρίου, συμβάντος σεισμοῦ, ἐν μὲν τῇ Γαλλιλαίᾳ κατεστράφησαν ἡ Τιβεριὰς καὶ ἡ Σαφφάτ, ἐν αἷς πολλοὶ κάτοικοι 'Εβραῖοι καὶ ἄλλοι κατεχώθησαν· ἐν δὲ τῇ 'Ιερουσαλὴμ ἐκρημνίσθη πάλιν ὁ ἐν τῷ ὄρει τῶν 'Ελαιῶν μιναρὲς καὶ ὁ ἐν τῇ ἁγίᾳ Σιών· διερράγησαν δὲ καὶ πολλοὶ ὑψηλοὶ οἶκοι τῶν Τούρκων καὶ πάλιν — ὦ Θεοῦ κριμάτων — ὁ κουμπὲς τοῦ ἱεροῦ Καθολικοῦ· ὅν, λαβόντες παρὰ τοῦ μουλλᾶ καὶ τῶν κριτῶν ἄδειαν, ἐζώσαμεν διὰ σιδήρων, κρίκους μεγάλους κύκλῳ περιθέντες, ὡς περιζώννυνται τὰ βαρέλλια.

Κατὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας καταγινομένων τῶν Ἀρμενίων μετὰ τοῦ νέου μουλλᾶ περὶ τῆς ἐπιχειρήσεως τῆς ἐπισκευῆς, ἔφθασεν ἡ παρὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκείων αὐτῶν ἐπιστολὴ τῷ ,αωλζ′ (1837) δεκεμβρίου κς′, διαγγέλλουσα, ὡς εἴρηται, τὴν δι' ἐντόνου προσταγῆς παῦσιν τοῦ τοιούτου ἐπιχειρήματος· καὶ δὴ κατέπαυσαν, κουφίσαντες καὶ ἡμᾶς τῶν φροντίδων. Ἐκδοθέντος οὖν, ὡς εἴρηται, τοῦ βασιλικοῦ ὁρισμοῦ τῇ ιθ′ φεβρουαρίου ,αωλζ′, πρὸς ἀναίρεσιν τῶν προεκδοθέντων τριῶν ὁρισμῶν τοῖς Ἀρμενίοις, ἔλαβε τοῦτον ὁ μακαριώτατος Ἱεροσολύμων καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· ἐκεῖθεν δὲ ἀπεστάλη εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὸν Μεεμὲτ-Ἀλῆ-πασᾶν. Ἐπικυρωθεὶς δὲ παρ' ἐκείνου δι' ἰδίου πουγιουρτίου ἐπεστράφη πάλιν εἰς Ἱερουσαλήμ, ὅπου εἰς τὸν Μεχχεμὲ ἀναγνωσθείς, ὡς ἔθος, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν προκρίτων, ἐπόμενον ἦν ὅπως ἐνεργηθῶσι τὰ προσταττόμενα· πρῶτον μέν, ὅπως οἱ Ἀρμένιοι ἀπέχωσι τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, παύοντες τοῦ εἶναι κύριοι εἰς τὰ προσκυνήματα καὶ τὸν ναόν· δεύτερον δέ, ὅπως τὰ διὰ τοῦ μουλλᾶ χάριν αὐτῶν ἐν Βηθλεὲμ τελεσθέντα καταργηθῶσι, καὶ τρίτον, ὅπως γένηται κέσφι τῶν κριτῶν περὶ τῆς ἐπισκευῆς τῆς παρ' ἡμῶν. Ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι ἔχοντες ἐν μὲν Αἰγύπτῳ παρὰ τῷ Μεεμὲτ-Ἀλῇ-πασᾷ τὸν ῥηθέντα Μπογὸς-ἀγᾶν (ὃς καὶ Μπογὸς-πέϊς ἠξιώθη παρὰ τοῦ αὐτοῦ σατράπου γενέσθαι), ἐν δὲ τῇ Ἱερουσαλὴμ τὸν χρυσόν, ἴσταντο ἑδραῖοι καὶ ἀκλινεῖς. Ἐν τούτοις δὲ κατὰ τὰ τέλη μαΐου τῆς παγκοσμίου τότε σχεδὸν ἐνσκηψάσης νόσου χολέρας καὶ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν, ἐκεῖθεν δὲ καὶ εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ Ἱερουσαλήμ, ἕκαστος ἐσκόπει τὸ τῆς ζωῆς καὶ τὸ τοῦ θανάτου. Τότε δὲ τῇ η′ ἰουνίου καταβάντες οἱ Φράγκοι εἰς τὸν Μεχχεμὲ ἐνεφάνισαν ὁρισμὸν τῆς Πόρτας, ὁμοίως καὶ τοῦ Μεεμὲτ-Ἀλῆ-πασᾶ, διαλαμβάνοντα περὶ τοῦ ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων κατεξουσιασθέντος καὶ οἰκοδομηθέντος ὄρους τῶν Ἐλαιῶν· προσεκάλεσαν δὲ ἐκεῖ καὶ τοὺς Ἀρμενίους μόνον. Εἰπόντος δὲ τοῦ μουλλᾶ καὶ περὶ ἡμῶν, εἶπον οἱ Φράτορες· "Οἱ Ῥωμαῖοι οὐδεμίαν μετοχὴν ἔχουσιν εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν ἀλλ' ἢ λειτουργεῖν μόνον δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ· ἡ δὲ κρίσις ἡμῶν ἐστι

κατὰ τῶν Ἀρμενίων, οἰκειοποιησαμένων αὐτὸ καὶ οἰκοδομὰς καὶ νεωτερίσματα ἐκεῖ ποιησαμένων". Παριστάντων οὖν μόνων τῶν Ἀρμενίων καὶ τῶν ὁρισμῶν ἀναγνωσθέντων, ἐζήτουν οἱ Φράτορες ὅπως, ὅσα ἐκεῖ οἱ Ἀρμένιοι ᾠκοδόμησαν, ἐκ θεμελίων καθαιρεθῶσι (καὶ πρὸ πάντων ἀφ' ὅλα ἡ τράπεζα, ἣν ἔκτισαν λειτουργεῖν ἔνδον τοῦ ἐκεῖ Κουβουκλίου), καταβιβασθῶσι δὲ καὶ αἱ εἰκόνες καὶ κανδῆλαι κτλ., ἅπερ ἐκεῖ ἐκρέμασαν, καὶ ἐνὶ λόγῳ μὴ ἔχωσιν ἐξουσίαν, εἰμὴ προσκυνεῖν μόνον, ὡς πρότερον, καὶ λειτουργεῖν δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ. Πολλῶν λογομαχιῶν γενομένων μεταξὺ Φρατόρων καὶ Ἀρμενίων, ὁ μουλλᾶς καὶ οἱ λοιποὶ τοῖς Ἀρμενίοις προσέχοντες μᾶλλον, ἀφ' ὧν ὁ πόρος τῆς κυβερνήσεως αὐτῶν, διέλυσαν τὴν συνέλευσιν, ἀναβολὴν καιροῦ θέμενοι.

Μετὰ δὲ τέσσαρας πάλιν ἡμέρας συνελθόντων αὐτῶν καὶ γενομένων τῶν αὐτῶν λογομαχιῶν, μετὰ θρασύτητος μάλιστα ἑκατέρων, ἐγένετο ἀπόφασις, ὅπως τῇ ἐπαύριον, ἀναβάντες πάντες εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν καὶ παρατηρήσαντες, ἐνεργήσωσι τὸν ὁρισμόν, ὡς δεῖ. Ἀνεχώρησαν οὖν οἱ Φράτορες ἐν πολλῇ χαρᾷ, καὶ φανταζόμενοι ἑαυτοὺς κυρίους τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, ἔδωκαν τῇ ἐπαύριον τοῖς ὀπαδοῖς αὐτῶν Ἀραβοκατολίκοις σκεπάρνια, ἀξίνας, δικέλλας κτλ., καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. εἰπόντες, ὅτι, ὅταν δοθῇ αὐτοῖς τὸ σημεῖον, εὐθέως νὰ ἄρξωνται κρημνίζειν τὰ τῶν Ἀρμενίων· ἐψεύσθησαν δὲ τῶν ἐλπίδων, διότι οἱ Ἀρμένιοι ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ὠργάνισαν ἀναβολὴν ἄλλην καιροῦ, καὶ τῷ πρωΐ, περιμενόντων τῶν Φράγκων σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας, ἤκουσαν ὅτι οἱ κριταὶ ἀπεφάσισαν πάλιν, ὅπως, γράψαντες τῷ Μεεμὲτ-Ἀλῇ-πασᾷ εἰς Αἴγυπτον, ἐρωτήσωσιν αὖθις περὶ τοῦ πρακτέου καὶ κατ' ἐκεῖνο ποιήσουσιν. Οὕτως οὖν κατέβησαν ἀπὸ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν ἄπρακτοι οἱ Φράγκοι, κατέχοντες μὲν τοὺς λωστούς, δικέλλας κτλ., χλευαζόμενοι δὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ Ἑβραίων καὶ τωθαζόμενοι ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων. Ἀπεστάλη οὖν ταχυδρόμος παρὰ τῶν Φράγκων εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλ' οὐχ εὗρεν ἐκεῖ τὸν Μεεμὲτ-Ἀλῇ-πασᾷ· ἔπλευσε γὰρ εἰς Κρήτην. Ὅθεν περιέμενε

τὴν τούτου ἐπιστροφήν, ἥτις ἐγένετο περὶ τὰ μέσα αὐγούστου· μεθ' ἡμέρας δὲ ἐνεφάνισαν αὐτῷ τὰς ἀναφοράς, ἀλλ' ἐκεῖνος τρόπῳ ἐπιτηδείῳ ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ Πογός-πεϊ ἀπετίναξεν ἀποποιηθείς, "Τὰ τοιαῦτα" λέγων ὅτι "εἰσὶ μεγάλα πράγματα καὶ ἀνήκουσι τῇ Ὑψηλῇ Πόρτᾳ". Οὕτως οὖν ἄπρακτοι ἔμειναν τότε οἱ Φράτορες, κερδησάντων τὴν νίκην τῶν Ἀρμενίων.

Οὕτω πως καὶ ἡμᾶς ἐπολιτεύσατο ὁ σατράπης οὗτος Μεεμὲτ-Ἀλῆ-πασᾶς τότε διὰ τὸν ὃν ἐλάβομεν ὁρισμόν· τὸ γὰρ συστατικὸν μπουγ̣ουρτίον τῆς αὐτοῦ ὑψηλότητος, ὅπερ ἔδωκεν ἡμῖν, οὐδὲν ὠφέλησεν ἡμᾶς· ἀπεκαθίστα γὰρ τὸ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐνεργὸν τῶν ἐν τῷ ὁρισμῷ γραφομένων, ὁ δὲ μουλλᾶς πλεονέκτης ὢν καὶ δύστροπος ἐζήτει παρ' ἡμῶν πρὸς τὸ τελειῶσαι τὸ θέλημα ἡμῶν 100000 γρόσια. Ὅθεν συνόδου πληρεστάτης γενομένης τῶν ἡμετέρων ἐκρίθη εὔλογον, ὅπως ἀπέλθῃ αὐτοπροσώπως εἰς Αἴγυπτον ὁ πανιερώτατος ἀρχιεπίσκοπος Λύδδης Κύριλλος, ὁ καὶ τῆς αὐτοῦ μακαριότητος ἐπίτροπος· ὃς συμπαραλαβὼν τὸν νῦν πανοσιολογιώτατον ἀρχιμανδρίτην καὶ γραμματέα τοῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου κύριον Νικηφόρον, τότε ἱεροδιάκονον ὄντα, κατῆλθεν εἰς Αἴγυπτον περὶ τὰ τέλη νοεμβρίου· ἐντυχὼν δὲ τῷ Μεεμὲτ-Ἀλῇ-πασᾷ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ δεύτερον μπουγ̣ουρτίον, ὅπερ προσέταττε τὸν ἐν Δαμασκῷ Σερὶφ-πασᾶν, ἔφορον ὄντα τῶν ἐν Παλαιστίνῃ πραγμάτων, ὅπως ὁ πλησιέστερος τῇ Ἱερουσαλὴμ καὶ τῶν ταύτης εἰδήμων θεωρήσῃ τὴν διαφορὰν τῶν δύο ἐθνῶν, Ῥωμαίων καὶ Ἀρμενίων, καὶ βάλῃ εἰς ἔργον τὸν βασιλικὸν ὁρισμόν. Τὸ τοιοῦτον μπουγ̣ουρτίον λαβὼν ὁ ῥηθεὶς ἅγιος Λύδδης ἔπλευσεν εἰς Βηρυτόν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Δαμασκόν, καὶ τῷ Σερὶφ-πασᾷ ἐντυχὼν ἔλαβε καὶ παρ' ἐκείνου ἕτερον μπουγ̣ουρτίον καὶ ἄνθρωπον ἴδιον αὐτοῦ, τινὰ Ἀρὶφ-ἐφένδην λεγόμενον, τὸ ἀξίωμα φετφὰ-εμινί· ὅς, κατ' αἴτησιν τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Λύδδης, προσετάγη θεωρῆσαι ἀμεροληπτως μετὰ τῶν προκρίτων τῆς Ἱερουσαλὴμ τὰς διαφορὰς τῶν δύο ἐθνῶν, μὴ συμμιγνύων ὅλως τὸν ἀκόρεστον καὶ πλεονέκτην μουλλᾶν ἐκεῖνον. Ἐλθόντων οὖν αὐτῶν εἰς Ἱερουσαλὴμ περὶ τὰς ἀρχὰς μαρτίου τοῦ ,αωλη' ἔτους, ἤρξαντο αἱ κρισολογίαι καὶ συνελεύσεις συνεχεῖς·

ἀπῆλθον δὲ καὶ εἰς τὸ ἅγιον ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ὁμοίως καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Βηθλεέμ, καὶ κατέγραψαν τὰς τῶν Ἀρμενίων προσθήκας καὶ καινοτομίας. Ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι διὰ τοῦ Μπογός-πεϊ καὶ τοῦ χρυσοῦ τὰ πάντα κατέστησαν νεκρὰ καὶ τὰ ἔξοδα ἡμῶν τὰ τόσα ἀνωφελῆ.

Ἐν τούτοις περὶ τὸν ἀπρίλιον μῆνα ἐνσκήπτει ἡ πανώλης νόσος ἔν τε Ἰόππῃ καὶ Ἱερουσαλήμ, καὶ αὕτη μὲν κλείεται, ὅπως μὴ διαδοθῇ καὶ πληθυνθῇ τὸ κακόν, αἱ δὲ κρισολογίαι παύουσιν. Ἀνεῳχθείσης δὲ τῆς Ἱερουσαλὴμ περὶ τὰ μέσα ἰουνίου, τοῦ κακοῦ καταπαύσαντος ἀναχωρεῖ καὶ ὁ Ἀρὶφ-ἐφένδης, φαγὼν καὶ ἐμπλησθεὶς κατακόρως ὑπό τε τῶν Ἀρμενίων καὶ ἡμῶν· ἐξέμεσε δὲ ταῦτα καταδικασθεὶς εἰς τὸ ἐν Πτολεμαΐδι λιμάνι ἐργάζεσθαι διὰ ταῦτα καὶ ἄλλα κινήματα. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ οἱ Φράτορες ἀποτυχόντες τῶν σκοπῶν αὐτῶν ἔν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, ἔγνωσαν καταφυγεῖν εἰς τὴν Γαλλίαν· εἶχον δὲ τότε θάρρος εἰς τὸν ῥηθέντα Λουδοβῖκον, υἱὸν τοῦ βασιλέως αὐτῆς Φιλίππου· ὃν ἐλθόντα ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ παρ' αὐτοῖς καταλύσαντα βασιλικῶς περιποιήσαντο καὶ ὑπερετίμησαν, καὶ μέγαν ἱππότην τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐχειροτόνησαν, ὅπως ᾖ ἔνθερμος ὑπερασπιστὴς αὐτῶν καὶ προστάτης· ἐφ' ᾧ καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀναχωροῦντα παρεκάλεσαν κἀκεῖνος ὑπέσχετο καὶ ἐπλήρωσε, πρεσβείαν ὑπὲρ αὐτῶν τῷ ἑαυτοῦ πατρὶ ποιησάμενος. Προσετάγη δὲ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Γαλλικὸς πρέσβυς, ὅπως προστατεύῃ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Φρατόρων ὑπὲρ τῶν Ἁγίων Τόπων. Ὅθεν καὶ ὁ ῥηθεὶς ὁρισμὸς περὶ τοῦ θειοτάτου ὄρους τῶν Ἐλαιῶν διὰ τοῦ πρέσβεως ἐξεδόθη παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας, συνεργοῦντος καὶ τοῦ Ῥωσσικοῦ πρέσβεως· ἀλλ' οὐδέν, ὡς εἴρηται, ἴσχυσεν. Ὅθεν ἀπεστάλησαν ἐξ Ἱερουσαλὴμ δύο Φράτορες εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς τὴν Γαλλίαν ἐν τοῖς Παρισίοις, ἀπαγγέλλοντες δεινοπαθῶς τὰ τῶν Ἀρμενίων ἐν τῷ ὄρει τῶν Ἐλαιῶν καινοτομηθέντα, ἅπερ ἦσαν γνωστὰ καὶ τῷ Λουδοβίκῳ, αὐτόπτῃ γενομένῳ. Τέλος δὲ προσετάγη πάλιν ὁ πρέσβυς καὶ διὰ τῶν Φρατόρων ἀνέφερε τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν, ἡ δὲ γρά-

ψασα ὁρισμὸν ἀπέστειλεν ἴδιον βασιλικὸν ἄνθρωπον, ὅπως ἐλθὼ ἐν Ἱερουσαλὴμ θεωρήσῃ μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ κριτῶν τὴν ὑπόθεσιν ἀμερολήπτως καὶ διὰ κοινῆς ἐκείνων ἀναφορᾶς πληροφορηθεῖσα ἀποφασίσῃ τὸ πρακτέον.

Καὶ ὁ μὲν ἄνθρωπος τῆς Πόρτας ἔπλευσεν εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὸν Μεεμὲτ-Ἀλῆ-πασᾶν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ἰόππην· εἶτα ἀπῆλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ τῇ ε′ σεπτεμβρίου (1838), τῇ δὲ θ′ τοῦ αὐτοῦ συνεκαλέσατο ἡμᾶς τε καὶ Φράγκους, εἶτα δὲ καὶ τοὺς Ἀρμενίους εἰς τὸν Μεχκεμέν· ὅπου, παρόντων ὅλων τῶν προκρίτων, ἀνέγνωσε τὸν ὑπὲρ οὗ ἐστάλη ὁρισμόν. Καταβοώντων δὲ τῶν Ἀρμενίων τῶν Φράγκων καὶ ἀπολογουμένων, τέλος ἐγένετο ἀπόφασις, ὅπως μετὰ δύο ἡμέρας ἀπελθόντες εἰς τὸ ἅγιον ὄρος τῶν Ἐλαιῶν θεωρήσωσι τὴν ὑπόθεσιν ἐκείνην ἐν πρώτοις, καὶ εἶτα διελύθη ἡ συνέλευσις· τῇ δὲ ἐπαύριον οἱ Φράτορες διὰ τοῦ αὐτῶν δραγουμάνου ἔστειλαν ἡμῖν εἴδησιν λέγοντες, ἐὰν θέλωμεν κρημνισθῆναι τὰς ἐν τῷ ὄρει τῶν Ἐλαιῶν οἰκοδομὰς τῶν Ἀρμενίων, ἀνάγκη ὅπως ἐσμὲν σύμφωνοι αὐτοῖς κατὰ τῶν πανούργων Ἀρμενίων· ὑποσχεθέντων δὲ ἡμῶν, τῇ ιβ′ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀνῆλθον ἅπαντες οἱ κριταὶ καὶ ὁ βασιλικὸς ἄνθρωπος καὶ τὰ τρία ἔθνη, Ῥωμαῖοι Φράγκοι καὶ Ἀρμένιοι, καὶ γενομένων πολλῶν λόγων ἀπεφασίσθη τέλος πάντων ὑπὸ τοῦ ἐκ τῆς Πόρτας σταλέντος καὶ τῶν κριτῶν ὁ ἐκ θεμελίων κρημνισμὸς τῶν Ἀρμενικῶν οἰκοδομῶν, καὶ ὅπως ὁ ναὸς καὶ τὸ προσκύνημα ἀποκατασταθῇ ὡς καὶ πρότερον διὰ τὰς ἑξῆς αἰτίας· α′) ἔνδον τοῦ ἱεροῦ Κουβουκλίου, ὅπου τὰ ἴχνη τοῦ Κυρίου, ἦν μεχράπ, προσκύνημα τῶν Τούρκων· β′) ὅτι ἐτόλμησαν οἱ Ἀρμένιοι σταυροὺς καὶ εἰκόνας βαλεῖν ἐκεῖ, ὅπερ, ὡς ἀπᾴδον τῇ τῶν Μουσουλμάνων θρησκείᾳ, οὐδὲν ἄλλο γένος ἐτόλμησε· γ′) ὅτι καὶ τὰ κελλία, ἅπερ ἐκεῖ ἔκτισαν, εἰσὶ πρεσκεκολλημένα τῷ ἐκεῖ μιναρέ, ἀφ' οὗ τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα κηρύττεται. Πρὸς ταῦτα πάντα ἀνεβόησαν οἱ Ἀρμένιοι, ἔκραξαν τάχα ἀπολογούμενοι καὶ δικαιολογούμενοι, ἀλλ' οὐδὲν ἤνυσαν.

Τῇ δὲ νυκτὶ ἐκεῖνοι περιῆλθον οἱ Ἀρμένιοι τοὺς οἴκους τῶν κριτῶν, μουλλᾶ καὶ μουσελὴμ καὶ τῶν λοιπῶν, δίδοντες καὶ ὑπο-

σχόμενοι [= ἀργύρια]· προσέπεσον καὶ τῷ ὑπὸ τῆς Πόρτας σταλέντι, ὅπως ἀνατραπῇ ἡ ἀπόφασις· ἀλλ' αὐτὸς οὐκ ἠθέλησε λαβεῖν, φοβούμενος, ὡς ἔλεγε, τοὺς ἀποστείλαντας αὐτόν, προστάξαντας ὅπως ἀδωροδοκήτως καὶ ἀμερολήπτως ἐξετάσῃ καὶ κρίνῃ. Τῇ δὲ ιγ' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς συνελθόντες ἅπαντες εἰς τὸν Μεχκεμὲ καὶ δοθέντος φετφᾶ, ἤτοι νομικῆς ἀποφάσεως, ἐγράφη ἰλάμι, ἤτοι διαμαρτύρησις καὶ βεβαίωσις, ὅτι δίκαιον ἵνα κρημνισθῶσι τὰ ἐν τῷ ὄρει τῶν Ἐλαιῶν [κτίρια] τῶν Ἀρμενίων· ὑπογράψαντες δὲ καὶ τὰς ἑαυτῶν σφραγῖδας βαλόντες ἐνεχείρισαν τοῖς Φράγκοις, ὅπως ἀποστείλωσι τῷ Γαλλικῷ πρέσβει· ὃ καὶ ἐγένετο. Θλῖψιν οὖν ἄμετρον ἔλαβον οἱ Ἀρμένιοι, προβλέποντες ἤδη τὸν κρημνισμὸν τῶν οἰκοδομημάτων αὐτῶν· ἀλλ' οὖν καὶ πάλιν παρεμυθοῦντο, ἐλπίζοντες εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκείους, ὡς ἀπαντήσουσιν παντοιοτρόπως· ἀλλ' ἐψεύσθησαν τῶν ἐλπίδων. Τοῦτο μόνον ἠξιώθησαν, καλῇ τύχῃ αὐτῶν, ὅπως διὰ πολλὰ αἴτια ἀναβληθῇ ὁ κρημνισμὸς καὶ συμβῇ μετὰ ἕνα χρόνον, ὡς κατωτέρω ῥηθήσεται. Ὁ δὲ τῆς Πόρτας ἄνθρωπος θέλων ἀπελθεῖν εἰς τὴν Χεβρῶνα, χάριν προσκυνήσεως τῶν τάφων Ἀβραὰμ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ἀπῆλθε καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Βηθλεέμ, ὅπου οἱ ἡμέτεροι σὺν τοῖς Φράγκοις ἐποίησαν αὐτῷ τὸ ἄριστον· ἦν δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ μουλλᾶς καὶ ἄλλοι· οἱ δὲ Φράγκοι ἔχαιρον, νομίζοντες ὅτι βούλεται κἀκεῖ γράψαι. Ἀλλ' ἐκεῖνος περιελθὼν ἐκεῖνον τὸν μέγαν ναὸν καὶ περιεργασθεὶς τὰ ἄνω καὶ κάτω, καὶ μάλιστα τὸ Ἅγιον Σπήλαιον, ἐξῆλθε μηδὲν εἰπών· ἐπιστραφεὶς δὲ ἐκ τῆς Χεβρῶνος εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ τῇ ις' τοῦ αὐτοῦ σεπτεμβρίου, εἰσῆλθε μετὰ τοῦ μουλλᾶ καὶ εἰς τὸν θεῖον ναὸν τῆς Ἀναστάσεως· ἀλλὰ κἀκεῖ περιεργασθεὶς μόνον ἐξῆλθε μηδὲν εἰπών· τῇ δὲ ἐπαύριον τοῦ αὐτοῦ αἴφνης κατῆλθεν ἐπιστραφῆναι εἰς τὰ ἴδια. Οἱ δὲ Φράτορες ἐλυπήθησαν σφόδρα· ἐνόμιζον γὰρ καὶ ἤλπιζον, ὅτι διωρίσθη γράψαι καὶ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως τὰς καινοτομίας, ὡς ἐκεῖνοι λέγουσι, τῶν Ῥωμαίων ἡμῶν καὶ τὰ ῥηθέντα 16 κεφάλαια.

Ὁ μὲν οὖν τῆς Πόρτας ἄνθρωπος ἀπῆλθεν εἰς Βασιλεύουσαν,

εἴδησις δὲ οὐδεμία περὶ τῆς ὑποθέσεως ἠκούσθη, ἀλλ' ἦν σιωπή· ἀρξαμένου δὲ τοῦ ἔτους ,αωλθ' (1839) ἤρξαντο συρρέειν καὶ τὰ δεινὰ ἐν Ἱερουσαλήμ: ἀκρίβεια σίτου καὶ πανώλης νόσος εἰς Ἑβραίους καὶ Τούρκους, διαρκέσασα ἕως τοῦ Πάσχα σχεδόν. Σημειώσεως δὲ ἄξιόν μοι δοκεῖ, ὅτι τότε τοσούτου πλήθους ὄντος προσκυνητῶν ὀρθοδόξων τε καὶ Ἀρμενίων οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπέθανεν, ἢ ἐκρύσθη, ἀλλ' ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια ὑγιεῖς. Περὶ δὲ τὰ μέσα ἀπριλίου ὁ Γαλλικὸς πρέσβυς παρρησιάσας εἰς τὸν σουλτὰν Μαχμοὺτ τὴν ἀπὸ Ἱεροσολύμων τῶν κριτῶν ἀναφορὰν καὶ τὸ ἰλάμιον, ἔλαβεν ὁρισμὸν κρημνισθῆναι τὰς ἐν τῷ ὄρει τῶν Ἐλαιῶν Ἀρμενικὰς οἰκοδομάς· ἀλλ' εἴτε διὰ τὸν ἐκραγέντα πόλεμον μεταξὺ τοῦ σουλτὰν Μαχμοὺτ καὶ τοῦ Μεεμὲτ-Ἀλῆ-πασᾶ, εἴτε διὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοῦ Μαχμούτ, συμβάντα τῇ ιθ' ἰουνίου, οὐκ ἐνεφανίσθη ἕως τῆς 1 σεπτεμβρίου· ὅτε ἦλθε ταχυδρόμος ἀπὸ Δαμασκοῦ φέρων πουγιουρτὶ ἐνσφράγιστον παρὰ τοῦ ἐκεῖ Σερὶφ-πασᾶ πρὸς τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ μουσελήμ, διαλαμβάνον ταῦτα· «Ἡμέτερε μουσελὴμ καὶ λοιποὶ πρόκριτοι τῆς Ἱερουσαλήμ, ἅμα τοῦ λαβεῖν τὸν παρὸν ἀναβάντες εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν ἐνεργήσατε τὰ εἰς τὸ περικλειόμενον σουρούτιον τοῦ βασιλικοῦ ὁρισμοῦ προσταττόμενα, καὶ κρημνίσαντες τὰ ἐκεῖ οἰκοδομηθέντα παρὰ τῶν Ἀρμενίων καταστήσατε τὸ προσκύνημα καὶ τὸν τόπον, ὡς ἦν πάλαι, χωρὶς προσθήκης, ἢ ἀφαιρέσεως, καὶ ἐνὶ λόγῳ μηδὲν παρεκτρεπόμενοι» κτλ. Ἰδόντες δὲ ὁ μουσελὴμ καὶ οἱ λοιποὶ τὴν σφοδρὰν ἀπόφασιν καὶ προσταγὴν τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας, τοῦ Μεεμὲτ-Ἀλῆ-πασᾶ καὶ τοῦ Σερὶφ-πασᾶ, ἔκριναν ὅτι οὐκ ἔνι ἄλλως γενέσθαι, οὐδὲ τρόπος τοῦ φαγεῖν χρυσίον ἀπὸ τῶν Ἀρμενίων καὶ ποιῆσαι ἀναβολήν, ἢ μεταβολήν. Ὁ δὲ μουσελὴμ ὢν ἐντόπιος καὶ γινώσκων τοὺς Φράτορας ὅτι οὐδόλως ἢ ὀλίγα χαρίσουσιν, αὐτῇ τῇ ὥρᾳ γράφει ἡμῖν ἰδίαις χερσὶν καὶ ἀποστέλλει ἡμῖν μυστικῷ τῷ τρόπῳ δηλοποιῶν τὰ τρέχοντα καὶ συγχαίρων· ἔγραφε δὲ εἰς τὸ τέλος, ὅτι, ἂν θέλωμεν ὅπως ἐνεργήσῃ κατὰ τὸν πόθον ἡμῶν, ἀνάγκη ἀλειφθῆναι τὸν τροχόν· ὑποσχεθέντων δὲ ἡμῶν αὐτῷ εἰς τὸ ἀποκριτικόν, ὅτι εὐχαριστηθήσεται πάντως, ἐκεῖνος τῇ ἐπαύ-

ριον πρωῒ ἀπελθὼν εἰς τὸν Μεχκεμὲ συγκαλεῖ πάντας τοὺς προκρίτους, τοὺς Φράγκους, ἡμᾶς καὶ τοὺς Ἀρμενίους, καὶ ἀναγνώσας τὰ ἐν χερσὶ προστάγματα ἠρώτησε τοὺς Φράγκους καὶ ἡμᾶς τί λέγομεν διὰ ταῦτα. Ἀπεκρίθημεν δὲ ὁμοφώνως, ὅτι κατὰ τὴν βασιλικὴν προσταγὴν ἀνάγκη οὕτω γενέσθαι· οἱ δὲ ἄθλιοι Ἀρμένιοι ταῦτα ἀκούσαντες ἔμειναν ὡς νεκροί· ἀλλ' οὖν ἀναλαβόντες ὀλίγον ἠθέλησαν εἰπεῖν τι, ἀλλ' οὖν οὐκ εἰσηκούσθησαν. Πάλιν οὖν εἶπον· "Παρακαλοῦμεν, ὅπως ἀναβληθῇ ἡ ὑπόθεσις εἰς αὔριον". Ὁ δὲ μουσελὴμ ἐγερθείς, οὗ ἐκάθητο, εἶπεν αὐτοῖς. "Τί αὔριον καὶ μεθαύριον; ἐγὼ ἔχω ἀνάγκην τελειῶσαι ταύτῃ τῇ ὥρᾳ ἅπερ ἐπιτάττομαι ὑπὸ τοῦ αὐθέντου μου". Καὶ ταῦτα εἰπὼν εἶπε τοῖς παρεστῶσι πᾶσιν· "Ἐγὼ ἀναβαίνω ἤδη εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ὑμεῖς δέ, ἐὰν θέλητε, φθάσατε κατόπι". Τότε οἱ Ἀρμένιοι προσέπεσον τοῖς γόνασι τοῦ μουλλᾶ καὶ τοῦ ἀρχιγραμματέως ζητοῦντες ἔλεος· ὁ δὲ μουσελὴμ ἀναβράσας τῷ θυμῷ εἶπε τοῖς Φράγκοις καὶ ἡμῖν· "Εὔρατε ταχέως τεχνίτας καὶ ἐργάτας ταύτῃ τῇ ὥρᾳ διὰ τὴν καθαίρεσιν τῶν οἰκοδομῶν". Καὶ ταῦτα εἰπών, τὸν ἵππον ἀναβάς, ἐξῆλθεν ἀναβαίνων εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν· ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καί τινες τῶν προκρίτων, ἐκτὸς τοῦ μουλλᾶ.

Τότε ἦν ἰδεῖν τοὺς Φράγκους-Ἄραβας καὶ τοὺς ἡμετέρους φθάσαντας ἐν ῥιπῇ εἰς τὸ ὄρος, τοὺς μὲν δικέλλας καὶ σκαπάνας, τοὺς δὲ ἀξίνας καὶ σκεπάρνια, τοὺς δὲ ἄλλο καὶ ἄλλο ἐργαλεῖον φέροντας· οἱ δὲ Ἀρμένιοι ἔμειναν γονυπετοῦντες καὶ παρακαλοῦντες μετὰ δακρύων τὸν μουλλᾶν, ὅπως οἰκονομήσωσι τὸ κρήμνισμα μερικὸν καὶ οὐχ ὁλικόν· καὶ ἔμελλεν ἂν γενέσθαι, ἐὰν μὴ ὁ Θεὸς ᾖ αὐτοῖς ἀντιτασσόμενος· ἐφάνη γὰρ θεόθεν τὸ πρᾶγμα, διότι ὁ μουσελὴμ περιμένων τοὺς Ἀρμενίους ἐλθεῖν ὑπὲρ τὴν μίαν ὥραν, καὶ μὴ ἐλθόντων, προσέταξε τὸν αὐτῶν ἐκεῖ ἡγούμενον καὶ τὸν κανδηλάπτην, ἵνα μετατοπίσωσιν ἐκεῖθεν τὰ ἑαυτῶν πράγματα· ἐκείνων δὲ περιμενόντων τοὺς αὐτῶν προεστῶτας καὶ ὀκνούντων, αὐτὸς θυμωθεὶς προσέταξε κρημνίζειν. Μόλις εἶπε τὸν λόγον, καὶ ἰδοὺ ὥρμησαν ἅπαντες ὡς ἀετοὶ ἐπὶ τὸ πτῶμα, Φράγκοι τε καὶ

Ῥωμαῖοι, καὶ εἰς μίαν ὥραν ἐκρήμνισαν τὴν ὀροφὴν τῶν κελλίων. Ὁ δὲ Ἀρμενοηγούμενος ἰδὼν τὸ ἄφευκτον τοῦ κρημνισμοῦ παρεκάλει, ὅπως δοθῇ αὐτῷ καιρὸς μετατοπίσαι τὰ ἔνδον πράγματα· ἀλλ' οὐδεὶς ἦν ὁ εἰσακούων· τέλος δὲ ἡμεῖς εὐσπλαγχνισθέντες παρεκαλέσαμεν τὸν μουσελὴμ καὶ μόλις αὐτὸς διὰ τῶν στρατιωτῶν ἠδυνήθη καταπαῦσαι ὀλίγον τὴν ὁρμὴν τοῦ πλήθους. Καὶ τότε βοηθησάντων ἡμῶν ἐν βίᾳ ἐξεβλήθησαν μετατοπισθέντα ὅσα πράγματα ἔμειναν σῶα· πολλὰ γὰρ συνετρίβησαν ἐκ τῶν πεσόντων ἄνωθεν λίθων. Ἀδείᾳ δὲ τοῦ ἡγουμένου εἰσῆλθον καὶ εἰς τὸ ἱερὸν ἐκεῖ Κουβούκλιον ἐκβαλεῖν τὰς εἰκόνας καὶ κανδήλας τῶν Ἀρμενίων καὶ εἴ τι ἄλλο ἦν ἐκεῖ, καὶ οἱ μὲν ὀρθόδοξοι οἰκτίραντες τὴν συμφορὰν τῶν Ἀρμενίων ἐφέροντο ἠπίως καὶ πράως, ἀλλ οἱ Φράγκοι-Ἄραβες ἀσπλάγχνως ἐκβάλοντες ἐκεῖνα τὰ πλεῖστα κατεσύντριψαν. Ταῦτα ἰδὼν ὁ Ἀρμενοηγούμενος παρεκάλεσε τὸν μουσελήμ, ὅπως προστάξῃ μὴ συντρίβειν τὰ τοιαῦτα· ἀλλ' ἐκεῖνοι τὸν κωφὸν προσεποιοῦντο· ἦν δὲ ἐκεῖ ἡ τράπεζα, ἣν ἔβαλον λειτουργεῖν ἐπ' αὐτῆς, ὡς εἴρηται, μαρμαρίνη. Περὶ ταύτης οὖν οἱ παρεστῶτες Ἀρμένιοι καὶ ὁ ἡγούμενος παρεκάλεσαν μετὰ δακρύων τὸν μουσελὴμ πρὸς τὸ μὴ συντριβῆναι· καὶ ὁ μὲν προσέταξεν, οἱ δὲ ὑπήκουσαν· ἀλλὰ φορτώσαντες εἰς τὸν νῶτον ἑνὸς ἐξ αὐτῶν καὶ ἔξω ἐκβαλόντες, ὅτε ἦλθον ἐπί τινος σκληρᾶς πέτρας, ἔρριψαν τὴν πλᾶκα ἐπ' αὐτῆς καὶ συνετρίβη, προσποιηθέντες ὅτι ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ βάρους· ὅπερ ἰδὼν ὁ Ἀρμενοηγούμενος ἐλιποθύμησεν ὑπὸ τῆς λύπης. Μετὰ δὲ ἐξέβαλον καὶ τὰς θύρας, ἃς ἔθεντο οἱ Ἀρμένιοι, τὴν ἐπὶ τοῦ Κουβουκλίου καὶ τὴν ἔξω· ὁμοίως καὶ τὰς παραστάδας αὐτῆς καὶ τὸ ὑπέρθυρον, ἢ ἀνώφλιον, ὅπου ἦσαν τὰ Ἀρμενικὰ γράμματα, καὶ ἐνὶ λόγῳ ὅπου ἦν σημεῖον ἢ ἧλός τις τῶν Ἀρμενίων ἐξέβαλον· τὸ δὲ ἐν τῇ περιοχῇ πλακόστρωμα ἡμεῖς μὲν ἠθελήσαμεν μένειν σῶον καὶ μὴ πειραχθῆναι, ἀλλ' οἱ Φράτορες συναγαγόντες τοὺς ὀπαδοὺς αὐτῶν ἐπέσεισαν κατὰ τάχος ἐκβαλεῖν· ἐκβαλόντες δὲ συνέτριψαν τὰς περισσοτέρας πλάκας· ἤρξαντο δὲ ῥίπτειν χῶμα, ὥστε πληρῶσαι καὶ ἐμφράξαι τὰς ἐκεῖ στέρνας, τὴν μέν, ὡς ὀρυχθεῖσαν καὶ κατασκευασθεῖσαν

ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων, τὴν δὲ παλαιάν, ὡς ἐπισκευασθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν· ἀλλ' ὁ μουσελὴμ ἐκώλυσεν αὐτούς.

Κρημνισθέντων οὖν ἕως θεμελίων καὶ ἀρθέντων ἐκ μέσου πάντων τῶν Ἀρμενικῶν, ἐγένετο σκέψις μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ τῶν Φράγκων περὶ τῶν ἐπισκευασθησομένων, καὶ ἀπεφασίσθη, ὅπως ἡ τοιαύτη ἐπισκευὴ γένηται ὑπὸ τοῦ μουσελὴμ καὶ μετὰ τὸ τέλος πληρώσῃ εἰς αὐτὸν ἑκάστη φυλὴ τὸ ἀνάλογον. Οὕτως οὖν ἐγένετο, καὶ τῇ ἐπαύριον ὁ μουσελὴμ μετακαλεσάμενος τὸν μεϊμάρπασην, δηλαδὴ τὸν ἔφορον τῶν οἰκοδομῶν, παρήγγειλεν αὐτῷ, ὅπως ἐπιστατήσας κτίσῃ τοὺς τοίχους κτλ., ὡς ἦσαν πρότερον, τὴν δὲ δαπάνην ἕξει ἐκ τοῦ κοινοῦ ταμείου (χαζινέ). Ἐδιωρίσθησαν οὖν οἰκοδόμοι καὶ ἐργάται ἐξ ἡμῶν τε καὶ τῶν Φράγκων, ἐξ ἡμισείας τρεφόμενοι, οἱ μὲν Ῥωμαῖοι παρ' ἡμῶν, οἱ δὲ Φράγκοι παρ' ἐκείνων· τελειωθείσης δὲ τῆς ἐπισκευῆς, ἔβαλαν καὶ θύρας εἴς τε τὸ ἱερὸν Κουβούκλιον καὶ κλείθρας· ὁμοίως καὶ εἰς τὴν ἔξω πύλην. Ἐν τούτοις δὲ οἱ καλοὶ Φράτορες τεχνάζονται καὶ τελειωθέντος τοῦ ἔργου κρατοῦσι τὰς κλεῖς εἰς τὴν ἑαυτῶν ἐξουσίαν, καὶ αἴφνης τῇ ε' ὀκτωβρίου, ἐκεῖ ὅποῦ ἦν ἡ καθαιρεθεῖσα τράπεζα τῶν Ἀρμενίων, κτίζουσιν αὐτοὶ ἄλλην, τοῦ λειτουργεῖν ἐπ' αὐτῆς, ὁσάκις ἂν θέλωσι. Μαθόντες δὲ τοῦτο ἡμεῖς στέλλομεν αὐτοῖς εἴδησιν φιλικῶς, ὅτι τὸ τοιοῦτον νεωτέρισμα οὐ δεχόμεθα· ὅθεν καὶ συμβουλεύομεν αὐτούς, ὅπως, καθελόντες τὴν ἣν ἔκτισαν τράπεζαν, ἀροῦσιν ἐκεῖθεν· ἀλλ' αὐτοὶ πολλὰ προφασιζόμενοι οὐχ ὑπήκουσαν. Ὅθεν ἐμηνύσαμεν τοῦτο τῷ μουσελήμ· ὁ δὲ προσέταξεν αὐτοὺς αὐστηρῶς, καὶ δὴ ἦραν ἐκεῖθεν τὴν τοιαύτην τράπεζαν ἢ ἀλτάριον· ἐτροπολόγουν δὲ τὸ πρᾶγμα, ὅπως κρατήσωσι παρ' αὐτοῖς τὰς κλεῖς τοῦ προσκυνήματος· ἀλλ' οὐκ ἠξιώθησαν, διότι μετακαλεσάμενοι αὐτοὺς ὅ τε μουσελὴμ καὶ οἱ λοιποὶ ἔλαβον τὰς κλεῖς καὶ δεδώκασι τῷ ἐφόρῳ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, Τούρκῳ, ὃς καὶ πάλαι εἶχεν αὐτὰς καὶ ἔκλειεν καὶ ἤνοιγεν· μετὰ δὲ ἡμέρας ἐνήργησαν οἱ αὐτοὶ καὶ ἐλάβομεν ἑκάστη φυλὴ ἀνὰ ἓν κλειδίον, ὅπως φαινώμεθα καὶ ἡμεῖς αἱ τρεῖς φυλαὶ κύριοι. Τοιαύτην ἀρχὴν καὶ τοιοῦτον τέλος ἔλαβον οἱ τρεῖς ὁρισμοὶ τῶν Ἀρμενίων,

οἵτινες δι' αὐτοὺς ὑπὲρ τὰ δύο, ὡς λέγεται, μιλλιόνια γρόσια ἐδαπάνησαν ἀποτυχόντες τῆς ἐπισκευῆς ἔν τε τῇ Βηθλεὲμ καὶ τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως· ἡ δὲ οἰκοδομὴ ἐν τῷ ὄρει τῶν Ἐλαιῶν καὶ ἡ τούτου οἰκειοποίησις οὖσα ἡ μόνη τῆς ἀποτυχίας παραμυθία κατέστη ἀνία καὶ θλῖψις διπλοτέρα καὶ σχεδὸν αἰωνία, βλεπόντων ἐκείνων ὁσημέραι πλησίον τοῦ ναοῦ τὰς πέτρας καὶ χώματα τῶν κρημνισθέντων ὡς λόφον τινά.

Ἀλλ' ἔλθωμεν ἤδη καὶ τὰ καθ' ἡμῶν αὐτῶν διὰ τὴν ἐπισκευὴν συμβάντα ἰδίως γράψαι, τίνι τρόπῳ ἐκωλύθη μέχρι τοῦδε ἔνδον τοῦ ἁγιωτάτου Σπηλαίου τῆς τοῦ Κυρίου γεννήσεως καὶ ἐν τῷ θειοτάτῳ ναῷ τῆς αὐτοῦ Ἀναστάσεως, ἀντιστάντων πρὸ πάντων τῶν Φρατόρων διὰ τῆς Γαλλίας ὡς ἐξῆς. Τοῦ σουλτὰν Μουράτ, ὡς εἴρηται, ὑποκινηθέντος ὑπὸ τῆς [Ῥωσικῆς Κυβερνήσεως] καὶ δι' ἰδίου αὐτογράφου τοὺς μὲν προεκδοθέντας αὐτοῦ τρεῖς ὁρισμοὺς ἀναιρέσαντος καὶ ἀκυρώσαντος, εἰς ἡμᾶς δὲ τὴν ἐπισκευὴν ἀναθεμένου χρείας τυχούσης (λαμβάνοντας ὅμως ἐκ τῶν ἐντοπίων ἱλάμι καὶ κατ' ἐκεῖνο ἄλλου ὁρισμοῦ διδομένου), ἡμεῖς ἐδοκιμάσαμεν δὶς καὶ τρὶς καὶ ἠγωνίσθημεν, ὅπως ὁ τοιοῦτος ὁρισμὸς ἐνεργηθῇ καὶ διὰ τὴν ἐπισκευήν· ἀλλ' ἡ Αἰγυπτιακὴ Ἐξουσία, θέλουσα τάχα ἀμεροληψίαν καὶ εἰς τὰ τρία ἔθνη, ἀνέβαλε τὸν καιρὸν πρὸς τὰ τοιαῦτα. Συμβάντος δὲ τοῦ μεταξὺ τῆς Πόρτας καὶ αὐτῆς πολέμου, εἶτα δὲ καὶ ἐξώσεως αὐτῆς ἀπὸ τῆς Συρίας καὶ ὅλης τῆς Παλαιστίνης διὰ τῆς τριπλῆς συμμαχίας τῷ ,αωλθ' (1839) καὶ ,αωμ' (1840) παυσάντων ὅλων τῶν θορύβων, τῷ ,αωμα' (1841) ἀπεστάλη ὁ εἰς χεῖρας ἡμῶν ὁρισμὸς πρὸς τὴν αὐτοῦ μακαριότητα, ἵνα παρρησιάσῃ αὐτὸν καὶ εἰς τὸν υἱὸν καὶ διάδοχον αὐτοῦ τοῦ σουλτὰν Μαχμούτ, Ἀπτοὺλ-Μετζήτ, καὶ ἐπικυρώσῃ καὶ οὗτος αὐτὸν τῇ ἰδίᾳ χειρί· ὃ καὶ ἐγένετο. Ἔλαβε δὲ ὁ μακαριώτατος καὶ ἄλλον ὁρισμὸν ἀπ' αὐτοῦ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν περιέχοντα, ὅπως δηλαδὴ γένηται κέσφι ὑπὸ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ κριτῶν δι' ὁποιανδήποτε ἐπισκευήν, καὶ καταγραφῶσιν οἱ χρείαν ἐπισκευῆς ἔχοντες τόποι, καὶ οὕτω δοθέντος ἱλαμίου πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν ἐκδοθῇ κατ' ἐκεῖνο ἄλλος ὁρισμός.

*

Ἀποστείλαντος οὖν τὸν ὁρισμὸν ἐκεῖνον τοῦ μακαριωτάτου ἐν Ἱερουσαλήμ, ἀνεγνώσαμεν αὐτὸν πρῶτον εἰς τὸν Μεχκεμέν, εἶτα δὲ εἰς τὸν θεῖον ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, προσκαλέσαντες τὸν μουλλᾶν, μουσελὴμ καὶ τοὺς λοιπούς, οἵτινες παρελθόντες ὅλον τὸν ναὸν κατέγραψαν, κατὰ ζήτησιν ἡμῶν, τοὺς ἑξῆς τόπους· πρῶτον, τὸν μολυβδοσκέπαστον αὐτὸν μέγαν κουμπὲ τοῦ Παναγίου Τάφου ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν· δεύτερον, τὸ ὑπ' αὐτὸν Ἱερὸν Κουβούκλιον, διαρραγὲν ἐκ τοῦ σεισμοῦ· τρίτον, τὸ μέρος ὅπου τὸ "Μή μου ἅπτου" παρεκκλήσιον τῶν Λατίνων καὶ τὸ ἐκεῖθεν ἕως τοῦ παρεκκλησίου τῶν Κλαπῶν ἐκτεινόμενον μέρος, ὅπως πλακοστρωθῶσι· τέταρτον, ἵνα κτισθῇ μία καμάρα, ὅπου οἱ κοινοὶ τόποι, ἢ ἀπόπατοι, πρὸς στήριγμα τοῦ βορείου τοίχου τοῦ ναοῦ· πέμπτον, ὅπως ἀλειφθῇ ἀσβέστῳ ὅλος ὁ ναός, ὅπου δεῖται· ἕκτον, ὅπως πλακοστρωθῇ ὁ ναὸς τῆς Εὑρέσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ καὶ ἀλειφθῇ ἀσβέστῳ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ὁ αὐτοῦ κουμπές· ἕβδομον, ὅπως πλακοστρωθῇ τὸ περὶ τὴν Ἁγίαν Ἀποκαθήλωσιν ἔδαφος· ὄγδοον, ὁ ναὸς τῶν Ἀρμενίων ὁ ἐπὶ τῶν Κατηχουμένων ὅπως ἀλειφθῇ ἀσβέστῳ καὶ πλακοστρωθῇ· ἔνατον, ἡ ἔμπροσθεν τῆς Ἁγίας Πόρτας αὐλὴ ὅπως πλακοστρωθῇ· δέκατον, ὁ κοινὸς Θρόνος τῆς ἁγίας Ἑλένης λεγόμενος ὅπως ἐπιστηριχθῇ, ὡς ἐπαπειλῶν πτῶσιν· ἑνδέκατον, ὅπως τὰ ὄπισθεν τοῦ μύακος, ἢ ἀχυβάδος, τοῦ ναοῦ δώματα πλακοστρωθῶσι· δωδέκατον, ὅπως καὶ τὸ ἐπάνω τοῦ σπηλαίου, ἐν ᾧ εὑρέθη ὁ ζωοποιὸς σταυρός, πλακοστρωθῇ, ὡς κατὰ τὸν χειμῶνα σταλάζον ὕδωρ. Προσετέθη δὲ τούτοις καὶ τὰ περὶ τὴν ἁγίαν Βηθλεὲμ καὶ τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου κεφάλαια, ὅπως δηλαδὴ ἐπισκευασθῇ ὁ ἐκεῖ μέγας ναός, πλακοστρωθῇ κάτωθεν μὲν διὰ πλακῶν λιθίνων, ἄνωθεν δὲ διὰ μολυβδίνων κτλ., καὶ ὅπως ἀλειφθῇ δι' ἀσβέστου· τὰ αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου, ἀλλαχθέντων τῶν ἐν αὐτῷ μαρμάρων κτλ.

Τούτων πάντων καταγραφέντων ἐγένετο καὶ ἱλάμιον ὑπὸ τῶν ἐντοπίων, ὑπογραψάντων καὶ τὰς σφῶν σφραγῖδας θέντων· ὅπερ τῷ μακαριωτάτῳ ἀπεστείλαμεν· ὁ δὲ τοῦτο τῇ Ὑψηλῇ Πόρτα

παρρησιάσας ἔλαβεν ὁρισμὸν δι' αὐτογράφου βασιλικοῦ τοῦ 'Απτοὺλ-Μετζήδ, συγχωροῦντα καὶ διορίζοντα τὴν ἐπισκευὴν γενέσθαι ὑπὸ τῶν 'Ρωμαίων· ὃν καὶ ἀπέστειλεν εἰς 'Ιερουσαλὴμ τῷ ,αωμβ', κατὰ τὸν ἰανουάριον. Κατόπι δὲ ἐστάλη ὑπὸ τῆς 'Υψηλῆς Πόρτας καὶ χοτζεκι̯άν, ὃς διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου ἐξελθὼν εἰς τὴν Βηρυτὸν ἐκεῖθεν διὰ ξηρᾶς ἦλθεν εἰς 'Ιερουσαλὴμ μετὰ τοῦ σερασκὲρ-πασᾶ, ἀρχιστρατήγου τῆς Συρίας, ἐλθόντος καὶ αὐτοῦ εἰς προσκύνησιν τοῦ Χαρὲμ-σερὶφ καὶ τῆς Χεβρῶνος. Οὗτος δὲ ὁ χοτζεκιάν, ὡς ἔοικεν, ἦν ὑπό τινος τῶν τῆς Πόρτας προδεδιδαγμένος, καὶ ἐλθὼν εἰς 'Ιερουσαλὴμ οὐκ ἦλθε καταλῦσαι παρ' ἡμῖν, ὡς ἔθος, ἀλλ' ἔμεινε μετὰ τοῦ σερασκέρ, μηδενὸς γινώσκοντος ὅτι ἐστὶν ὁ ἀποσταλεὶς χοτζακι̯άν· μετὰ δὲ τρεῖς ἡμέρας τοῦ σερασκὲρ χωρισθεὶς ἐλθὼν κατέλυσεν εἰς τὸ παλαιὸν Πατριαρχεῖον τῶν Φράγκων, Χάγκε ὑπὸ τῶν Τούρκων λεγόμενον, περὶ οὗ εἴρηται πρότερον, ὅτι μετεβλήθη εἰς τζαμὶ ὑπὸ τοῦ Σελαδίνου. 'Εκεῖ οὖν ἐφανέρωσεν ἑαυτόν, ὅτι ἐστὶν ὁ χοτζεκι̯άν, ὁ διὰ τὴν ἐπισκευὴν σταλείς· ὅπερ μαθόντες ἡμεῖς ἀνήλθομεν παρ' αὐτῷ, παρακαλοῦντες ὅπως ἐλθὼν καταλύσῃ παρ' ἡμῖν, καὶ δεδώκαμεν αὐτῷ οἶκον καλὸν πλησίον τοῦ Πατριαρχείου. 'Αλλ' αὐτὸς οὐκ ἤρεσεν αὐτόν· εἶτα δὲ ἐζήτησε τὸν οἶκον, ὃν εἴχομεν ἡτοιμασμένον διὰ τοὺς κονσόλους τῆς εὐσεβεστάτης 'Ρωσσικῆς αὐτοκρατορίας, ἵνα καταλύωσιν ἐρχόμενοι εἰς 'Ιερουσαλήμ· μὴ δυναμένων δὲ ἡμῶν δοῦναι τὸν τοιοῦτον οἶκον αὐτῷ, ἐπικράνθη· δεδώκαμεν δὲ ἄλλον οἶκον αὐτῷ, οἷον ἠθέλησεν· ἀλλ' αὐτὸς ἐκότει, καὶ φυλάττων μῖσος διέμεινεν. Οἱ δὲ Φράτορες τοῦτο γνωρίσαντες οὐ διέλειπον, καιροῦ τυγχάνοντες, κολακεύειν αὐτὸν καὶ φιλοφρονήσεις αὐτῷ ἐνδεικνύμενοι κτλ. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ 'Αρμένιοι κρυφίως ἐποίουν ὕστερον, ὡς ῥηθήσεται. Τῇ δὲ τῶν Βαΐων ἑβδομάδι ἔφθασε καὶ κάλφας, παρὰ τοῦ μακαριωτάτου σταλεὶς μετὰ διαφόρων τεχνιτῶν διὰ τὴν ἐπισκευήν, οἷον τεκτόνων, οἰκοδόμων, λατόμων καὶ ἄλλων. Ταῦτα δὲ βλέποντες οἱ 'Αρμένιοι ἐναντίον τῆς γνώμης αὐτῶν ὄντα, ὁρισμοὺς δηλαδὴ βασιλικούς, χοτζεκι̯άν, ἀρχιτέκτονα καὶ τεχνίτας καὶ ὕλην προαποσταλεῖσαν καὶ στελλομένην ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ

ἄλλων μερῶν, ἐφθόνησαν, καὶ φθονοῦντες ἠγανάκτησαν καὶ διελογίσαντο, ὅπως ποιήσωσιν ἀπόπειράν τινα εἰς τὸ ἐμποδίσαι ὅλως ἢ βραδύναι κἂν τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔργου· ἦν δὲ ἡ ἀπόπειρα αὕτη.

Τῇ Κυριακῇ τῶν Βαΐων, ἀπριλίου ιβ′ (1842), μετὰ τὴν λαμπρῶς τελεσθεῖσαν ὑπὸ τριῶν ἀρχιερέων ἱερουργίαν ἡμῶν ἐξῆλθον ὅλον τὸ ἱερατεῖον ἡμῶν καὶ ὁ εὐσεβὴς λαὸς λιτανεύοντες, ὡς ἔθος, περὶ τὸ Ἱερὸν Κουβούκλιον τοῦ Παναγίου Τάφου μετὰ βαΐων καὶ κλάδων· τότε δὲ ἰδοὺ ἐκεῖσε πάλιν προσκυνηταὶ Ἀρμένιοι ἔρχονται εἰς λόγους ὑβριστικοὺς μετὰ τῶν ἡμετέρων, εἶτα δὲ εἰς διαπληκτισμοὺς καὶ τελευταῖον εἰς μάχην σκληράν, χείρονα ἐκείνης, ἣν προεγράψαμεν· οἱ γὰρ Ἀρμένιοι προσκυνηταὶ ὄντες προητοιμασμένοι ἔκρουον ἀφειδῶς τοὺς ἡμετέρους, ἂν καὶ διὰ τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν, ἀλλ' οὖν εἰς καίρια μέρη· καὶ δὴ ἐνίκησαν αὐτοὺς καὶ ὠθοῦσιν ἔνδον τοῦ Καθολικοῦ ἀνδρείως, καὶ γίνεται μεγάλη κραυγὴ τοσούτου πλήθους τῶν γυναικῶν, ἐξ ὧν καὶ δύο ἐγκυμονοῦσαι ἀπέβαλον. Τρέχουσι τὸ ἱερατεῖον ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν ὄντες εἰσελθεῖν ἔνδον τοῦ Ἁγίου Βήματος, ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ καταπατοῦσιν ἀλλήλους καὶ σχίζονται τὰ χρυσοΰφαντα ἄμφια. Πληροῦται τὸ Ἱερὸν Βῆμα γυναικῶν, τρεμουσῶν ἐκ τοῦ φόβου, συντρίβονται κανδῆλαι, λαμπάδες κτλ., καὶ γίνεται μέγα κακόν· αἱ ψαλμῳδίαι καὶ ἡ λιτανεία παύουσι καὶ φωναὶ καὶ ἀλαλαγμοὶ κροτοῦσιν. Οἱ Ἀρμενοκαλόγηροι ὡς ἐκ συνθήματος καλοῦσι παρευθὺς τὸν πασᾶν· ὃς μετὰ σπουδῆς λαβὼν τριακοσίους τακτικοὺς ἔφθασεν εἰς τὸν ναὸν καὶ μόλις ἡσύχασε τὸν θόρυβον, ἐκβαλὼν ἐκ τοῦ ναοῦ πρῶτον τοὺς Ἀρμενίους, εἶτα τοὺς ὀρθοδόξους. Οὕτω μὲν οὖν κατέπαυσεν ἡ ἀπευκταία αὕτη μάχη, μὴ συμβάντος ἐλέει θείῳ φόνου· ἐμείναμεν δὲ ἄνευ λιτανείας οὐ μόνον ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀρμένιοι καὶ Κόπται καὶ Σύροι, καὶ ἡ δεσποτικὴ καὶ λαμπρὰ ἐκείνη ἑορτὴ κατέστη ἡμέρα φόβου καὶ τρόμου. Ἐν ᾧ δὲ μελετῶσιν οἱ Ἀρμένιοι καὶ καταγίνονται εἰς τὸν πασᾶν καὶ μουλλᾶν ἀποδεῖξαι ἡμᾶς ἐνόχους, ἰδοὺ περὶ τὴν ἑσπέραν αὐτῆς τῆς ἡμέρας συμβαίνει τὸ ἑξῆς.

Τινῶν ὀρθοδόξων προσκυνητῶν διερχομένων ἔμπροσθεν τοῦ μο-

ναστηρίου αὐτῶν (τοῦ ἁγίου Ἰακώβου), ἰδοὺ ὁρμοῦσιν ἐπ' αὐτοὺς ἄλλοι προσκυνηταὶ Ἀρμένιοι πολλοί, καὶ συλλαβόντες αὐτοὺς ἔκρουον ἀσπλάγχνως. Τότε εἷς τῶν κρουομένων διαφυγὼν τὰς χεῖρας αὐτῶν τρέχει δρομαίως εἰς τὴν ἐκεῖ πλησίον οὖσαν Ἀκρόπολιν καὶ ἀναγγέλλει τὸ γεγονός, παρακαλῶν ἅμα ὅπως τάχος δραμόντες λυτρώσωσι τοὺς ἀναιτίους ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Ἀρμενίων. Στέλλονται οὖν πέντε τακτικοί· ἀλλ' οὗτοι οὐ μόνον οὐκ ἠδυνήθησαν τοὺς τυπτομένους σῶσαι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ μετέσχον τῆς χειροτονίας· στραφέντες δὲ μηνύουσι τοῦτο τῷ μιραλάγῃ καὶ τῷ πασᾷ. Καὶ δὴ παρευθὺς στέλλονται δύο ἑκατόνταρχοι μετὰ στρατιωτῶν, καὶ συλλαμβάνουσιν ὅσους Ἀρμενίους εὗρον ἔμπροσθεν τοῦ μοναστηρίου—ἦσαν δὲ τριάκοντα—, καὶ δεσμεύσαντες ἔσυρον εἰς τὸ Πραιτώριον καὶ ἐφυλάκισαν. Τῇ αὐτῇ νυκτὶ ἐπίασαν καὶ τὸν παραδραγουμᾶνον Ἀρμένιον μαρτυρηθέντα, ὅτι αὐτὸς παρεκίνει τοὺς Ἀρμενίους κρούειν τοὺς ὀρθοδόξους, λέγων συνεχῶς τουρκιστί "Βούρουνους κιοπεκλαρί", δηλαδὴ "Κρούετε τοὺς κύνας", ἐννοῶν ἡμᾶς. Τῇ ἐπαύριον οἱ μὲν ὀρθόδοξοι ἀνῆλθον εἰς τὸν Ἰορδάνην, ὡς ἔθος, αὐτοὶ δὲ ἐξήγαγον τοὺς φυλακισθέντας δαπανήσαντες οὐκ ὀλίγα. Οὐκ ὠφέλησεν οὖν αὐτοὺς τὸ ἐπιχείρημα πρὸς τὸ κωλῦσαι οὕτω πως τὴν ἐπισκευήν.

Συμφωνήσαντες δὲ μετὰ τῶν Φράγκων, ὡς ἤδη ἡνωμένοι ἐναντίον ἡμῶν, παρεκίνησαν τὸν χοτζεκιὰν καὶ διὰ λόγων καὶ δι' ἔργων, ὅπως μὴ ἐνδώσῃ εἰς ὅλας τὰς βουλὰς καὶ θελήματα ἡμῶν· ἐφ' οἷς καὶ οἱ Ἱεροσολυμῖται ἀγάδες ὑπ' αὐτῶν δωροδοκούμενοι ἦσαν συνήγοροι, καθοδηγοῦντες αὐτοὺς ὡς ἐξῆς. Καὶ γὰρ μετὰ τὸ Πάσχα τοὺς προσκυνητὰς προπέμψαντες εἰς τὰ ἴδια ἐν εἰρήνῃ εὐθέως ἠρξάμεθα ἀγωνίζεσθαι περὶ τοῦ προκειμένου ἡμῖν ἔργου. Πρῶτον μὲν οὖν συγκαλέσαντες εἰς τὸν ναὸν τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως τοὺς κριτάς τε καὶ προκρίτους σὺν τῷ μουλλᾷ, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὁρισμῶν ἐποιήσαμεν τὸ σύνηθες κέσφι, παρερχομένου τοῦ χοτζακιὰν μετὰ τοῦ κάλφα καὶ θεωροῦντος ἀνὰ ἕκαστον τῶν ἐπισκευασθησομένων τόπων, καὶ ἐρωτῶντος καὶ ἐξετάζοντος διὰ τὸ ἓν καὶ διὰ τὸ ἄλλο· ὅτε δὴ καὶ ἑαυτὸν ἐφανέ-

ρωσεν, ὁποῖος ἦν, καὶ ποῦ ἔκλινε καὶ ὑπὸ τίνων ἐδιδάχθη· εἶπε γάρ, ὅτι τὸ Ἱερὸν Κουβούκλιον οὐδόλως ἔχει χρείαν ἐπισκευῆς· περὶ δὲ τοῦ μεγάλου κουμπέ, ὅτι ὀλίγης δεῖται διορθώσεως ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν καὶ ὅτι τὰ πλακοστρώματα οὐκ ἔστιν ἀνάγκη γενέσθαι ἐξ ὁλοκλήρου, ἀλλὰ πλάκας τινὰς συντετριμμένας ἀλλάξαι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἅπερ ἦσαν λόγια ἐχθρῶν καὶ οὐχὶ ἀνδρὸς τρεφομένου παρ' ἡμῶν καὶ λαμβάνοντος τόσον μηνιαῖον. Μετὰ τὸ κέσφι δὲ τοῦτο καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Βηθλεὲμ ἀπήλθομεν, ὅπου πολλαὶ λογομαχίαι συνέβησαν μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ τῶν Φρατόρων καὶ Ἀρμενίων διὰ πολλά, ἅπερ οὐ γράφω διὰ τὸ σύντομον.

Ἐπιστραφέντων οὖν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἐγένετο σκέψις παρ' ἡμῶν καὶ ἀπεφασίσθη, ὅπως πρὸ πάντων καὶ εὐθέως ἀρξώμεθα τοῦ μεγάλου κουμπὲ τοῦ Παναγίου Τάφου, ὡς περιμαχήτου, τοῖς Φράγκοις μάλιστα· ἀλλ' εὕρομεν τὸν χοτζεκιὰν ἐναντιούμενον ὅλως εἰς τοὺς σκοποὺς ἡμῶν· ἡμεῖς γὰρ ἠθέλομεν ὅπως σκεπάσαντες αὐτὸν ἄνωθεν ἀνοίξωμεν θυρίδας, ὡς πάντες οἱ τῶν μεγάλων ναῶν κουμπέδες ἔχουσι, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, τὸ ἀσφαλέστερον σκοποῦντες καὶ εὐπρεπέστερον· ὁ δὲ χοτζεκιὰν ἔλεγεν, ὅτι τὸ τοιοῦτον καλεῖται κατασκευὴ καὶ οὐχὶ ἐπισκευή ("Τὸ χάτι, ὅπερ ἔχετε, ἐπισκευὴν γράφει καὶ οὐχὶ κατασκευήν"), καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Τέλος οὖν εἶπεν ἡμῖν· "Παραιτήσασθε πρὸς ὥραν τὸ περὶ τοῦ κουμπὲ ἔργον, ἕως οὗ γράψαντός μου εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν ἔλθῃ ἀπόκρισις· ἔδωκε δὲ ἄδειαν ποιεῖν ἄλλας ἐπισκευὰς εἰς τὰ λοιπὰ μέρη· ἀλλ' ἡμεῖς συσκεψάμενοι ἀπεφασίσαμεν κοινῶς, ὅπως τὴν μὲν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως ἐπισκευὴν καταλείψωμεν πρὸς ὥραν ὁλοτελῶς, ἀρξώμεθα δὲ τῆς τοῦ ἐν Βηθλεέμ. Κοινώσαντες δὲ τοῦτο τῷ χοτζεκιὰν εὕρομεν αὐτὸν συγκατανεύοντα. Ὅθεν τῇ ε' μαΐου ,αωμβ' (1842) προσκλήσει ἡμετέρᾳ ἀπῆλθον πάλιν εἰς Βηθλεὲμ ὅ τε χοτζεκιάν, πασᾶς, μουλλᾶς καὶ οἱ λοιποί, καὶ ἐγένετο τὸ δεύτερον κέσφι καὶ ἀπεφασίσθησαν τὰ ἑξῆς· α') ὅπως στρωθῇ ὁ ναὸς ὅλος πλαξὶ λιθίναις καὶ μαρμάροις· β') ὅπως ἀλειφθῇ ἀσβέστῳ, ἐπισκευασθέντων καὶ τῶν αὐτοῦ παραθύρων κτλ. γ') ὅπως τὸ τῆς αὐτοῦ στέγης μολυβδοσκέπασμα ἐξηλωθὲν ὅλον

διορθωθῇ, ἀλλαγεισῶν τῶν διεφθαρμένων πλακῶν, καὶ ἔτι δὲ ἐπισκευασθῇ διὰ σανίδων ὅπου δεῖ. Ταύτης τῆς ἀδείας δοθείσης εὐθέως ἠρξάμεθα τοῦ ἔργου περὶ τὰ μέσα μαΐου καὶ ἕως τέλους νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπλακοστρώθη ὅλον τὸ τοῦ σεβασμίου ἐκείνου ναοῦ ἔδαφος· ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου τοῦ Ἁγίου Βήματος, ἔξω τῆς ἐξωτέρας πύλης, ἠλείφθησαν οἱ τοῖχοι πάντες ἀσβεστοπηλῷ, ἐκβληθέντων τῶν εἰς μέρη τινὰ διεφθαρμένων ἐκ τῆς πολυκαιρίας ψηφίων τοῦ μωσίου, καὶ περιεφράγησαν τὰ παράθυρα ὅλα σιδήροις καὶ ὑέλοις. Ἐξεβλήθησαν πᾶσαι αἱ ἐκ μολύβδου πλάκες ἀπὸ τῆς στέγης καὶ ἐτέθησαν ἄλλαι στερεώτεραι, καὶ ἐν συντόμῳ ἄνω καὶ κάτω, ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν, καθωραΐσθη οὗτος ὁ μέγας ναὸς τόσον ὥστε ἐφάνη ὡς παράδεισος πάντερπνος. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἐπισκευὴ οὐκ ἐγένετο χωρὶς θορύβων, πειρασμῶν καὶ ἐνοχλήσεων ἐκ μέρους τῶν Φρατόρων καὶ Ἀρμενίων· παραλείπω δὲ γράφειν τὰ τοιαῦτα, ὡς πολυλογίας δεόμενα, καὶ γράφω τὰ ἑξῆς ἐπισημότερα συμβάντα.

Ἐπισκευαζομένου δὲ τοῦ περιβλέπτου τούτου ναοῦ ἡτοιμάσαμεν, ὅπως καὶ εἰς τὸ ἁγιώτατον Σπήλαιον βάλωμεν χεῖρα, ἀλλάξαντες τινὰ μάρμαρα ἐκεῖ ὄντα συντετριμμένα κατά τε τὸ ἔδαφος καὶ τὴν ὀρθομαρμάρωσιν, καὶ τὴν ὀροφὴν αὐτοῦ ἔσωθέν τε ἀσβεστοπηλῷ ἀλείψαντες· οἱ δὲ Φράτορες τοῦτο κατανοήσαντες προσῆλθον τῷ χοτζακιὰν λέγοντες, ὅτι τὰ ἐν τῷ Ἁγίῳ Σπηλαίῳ μάρμαρα οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀλλαγῆς, οὐδὲ ἐπισκευῆς, ἀλλ' ἂν καὶ τρία-τέσσαρα εἰσὶ συντετριμμένα, μενέτωσαν οὕτως· "εἰσὶ γὰρ πράγματα", εἶπον, "ἀρχαιότατα, ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς μακαρίας Ἑλένης, καὶ εἰσὶν ἐν ὑπολήψει καὶ οὐ στέργομεν ἐκβληθῆναι αὐτὰ ἐκεῖθεν· ἀλλὰ καὶ τὴν ὀροφὴν αὐτοῦ τοῦ Σπηλαίου, ἐσκεπασμένην οὖσαν ὑπὸ καταπετασμάτων ἡμετέρων, οὐ στέργομεν ἀνεῳχθῆναι", καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Εἶπον δὲ πρὸς τούτοις αὐτῷ τῷ χοτζεκιάν· "Ἐὰν οἱ Γραικοὶ θελήσωσιν ἀποβαλεῖν ἐκεῖθεν τὰς ποδιὰς ἡμῶν, οὐκ ἀφίεμεν αὐτούς· ἀντισταθησόμεθα ὅλαις δυνάμεσι μέχρι θανάτου". Ὁ οὖν χοτζεκιὰν ἀνέφερε ταῦτα ἡμῖν, ἐρωτῶν ἡμᾶς τί ἡμῖν δοκεῖ. Ἀπεκρίθημεν δὲ ἡμεῖς· "Ἡ βασιλικὴ προσταγὴ ἰσχύει

πλεῖον τῶν Φράγκων· οὗτοι δὲ οὐκ εἰσὶ κυριάρχαι τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου, ἀλλὰ μέτοχοι". Πρὸς ταῦτα ὁ χοτζακιὰν μηδὲν ἔχων ἀντειπεῖν ἀπεφάσισεν, ὅπως πρῶτον ἐκβληθέντα ἀλλαχθῶσι τὰ συντετριμμένα μάρμαρα, καὶ τούτου γενομένου ἴσως οἱ Φράγκοι ἐνδώσουσι καὶ περὶ τῆς ἀλείψεως τῆς ὀροφῆς αὐτοῦ. Ἐγένετο οὖν παρ' ἡμῶν ἡ πρέπουσα ἑτοιμασία· ἀλλ' οἱ Φράγκοι τοῦτο μαθόντες ἡτοίμασαν Βηθλεεμίτας ὀπαδοὺς αὐτῶν, ὅπως διὰ ροπάλων καὶ ὅπλων ἀνθιστάμενοι μὴ ἐάσωσιν ὅλως τοὺς τεχνίτας ἐκβαλεῖν κἂν ἓν μάρμαρον· τοῦτο δὲ ἡμεῖς μαθόντες ἀνεφέρομεν τῷ πασᾷ παρακαλοῦντες, ὅπως ἀπελθὼν εἰς Βηθλεὲμ παρουσιάσῃ εἰς τὴν τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου ἐπισκευήν, ἵνα μή τι τῶν ἀπευκταίων συμβῇ μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν Φράγκων.

Ἀπελθὼν δὲ οὗτος τῇ μὲν νυκτὶ κατέλυσεν εἰς ἡμᾶς, τῇ δὲ ἐπιούσῃ συγκαλέσας τοὺς Φράγκους ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ καὶ τέλος κατέπεισεν αὐτοὺς ἐνδοῦναι εἰς τὸ ἐκβληθῆναι μόνον τὰ ὄντα συντετριμμένα καὶ τιθέναι ἄλλα μάρμαρα· περὶ δὲ τῆς ἀλείψεως τῆς ὀροφῆς εἶπον, ὅτι στέργουσι γενέσθαι, ἀλλ' ἐὰν μετὰ τὸ γενέσθαι ἔχωσιν ἄδειαν κρεμάσαι τὰς ἑαυτῶν ποδίας εἰς τὸν τόπον αὐτῶν. Εἴπομεν δὲ αὐτοῖς ἡμεῖς· "Ἐάν, ὦ φίλοι, σκεπασθῇ πάλιν τοῦτο τὸ μέρος διὰ πανίων, μάταια ἔσονται πάντως οἱ κόποι καὶ ἡ δαπάνη". Εἶπον δὲ ἐκεῖνοι· "Διὰ τοῦτο λέγομεν, ὅτι οὐ χρείαν ἔχει ἀλείψεως, ὡς ὑπὸ μεταξωτῶν ὑφασμάτων σκεπαζόμενον, καίτοι παλαιῶν ὄντων". Εἶπεν ὁ πασᾶς· "Τῳόντι περιττοί εἰσιν οἱ περδέδες μετὰ τὸ σουβάτισμα". Οἱ δὲ Φράγκοι εἶπον· "Ἐφένδιμ", ἤτοι αὐθέντα, "τοὺς περδέδες τούτους οὐ δυνάμεθα ἐκβαλεῖν ἐκεῖθεν, ἔκπαλαι αὐτόθι ὄντας· ἐὰν δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἐπιμείνωσι διὰ τὴν ἄλειψιν αὐτοῦ, δότωσαν ἡμῖν ἔμπροσθεν ὑμῶν ἔγγραφον, ὅτι οὐ κωλύσουσιν ἡμᾶς βαλεῖν αὐτοὺς μετὰ τὴν ἄλειψιν εἰς τὸν τόπον αὐτῶν". Πρὸς ταῦτα εἶπε καὶ ὁ μουλλᾶς· "Ἀληθῶς, ἐὰν ὁ τόπος αὐτὸς σκεπασθῇ διὰ περδέδων, διατί σουβάτισμα; καὶ ἂν στερεῶς καὶ ὡραίως σουβατισθῇ, τίς ἡ χρεία ἔτι τῶν περδέδων"; Τότε ὁ πασᾶς ἠρώτησε κρυφίως ἡμᾶς λέγων· "Ἔχετε προσταγὴν βασιλικὴν ἰδίαν, ὅπως οἱ περδέδες αὐτοὶ ἐκεῖθεν ἐκβληθῶσιν"; Εἴπομεν αὐτῷ, ὅτι ὁρισμὸν μὲν ἴδιον τοῦτο

διαλαμβάνοντα οὐκ ἔχομεν, ἔχομεν δὲ ὁρισμοὺς δύο καὶ τρεῖς, ὅτι τὸ Σπήλαιον τοῦτο τῆς γεννήσεως τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἐστιν εἰς τὴν ἐξουσίαν ἡμῶν". —" Ἔπρεπεν, ὅτε ἐξουσιάσατε αὐτό, ἐκβαλεῖν αὐτοὺς τοὺς περδέδες ἐκεῖθεν· νῦν δὲ τί ποιητέον; ἀνάγκη ἐστὶ μετὰ τὴν ἄλειψιν, ὅπως οἱ Φράγκοι τοποθετήσωσιν ἐκεῖ τοὺς ἑαυτῶν περτέδες· οὐ γὰρ ἡμεῖς τολμήσομεν κωλῦσαι αὐτοὺς ἄνευ ὁρισμοῦ βασιλικοῦ, μή τι γε προσκρούσωμεν". Ἰδόντες οὖν ἡμεῖς ὅτι, ἐὰν οἱ Φράγκοι μετὰ τὸ σουβάτισμα βάλωσιν ἐκεῖ πάλιν αὐτούς, φανήσωνται πάντως ἐκεῖνοι μὲν κυριότητα ἔχοντες, ἡμεῖς δὲ μάτην κοπιάσαντες καὶ δαπανήσαντες, παρητήθημεν τοῦ τοιούτου ἐγχειρήματος πρὸς ὥραν, ἕως οὗ σκέψεως γενομένης ἄλλης ἀποφασισθῇ τὸ πρακτέον, καὶ οὕτως ἐπεστράφημεν εἰς Ἱερουσαλήμ, μηδὲν ἀνύσαντες τῶν ὧν κατὰ νοῦν εἴχομεν.

Ἐγράψαμεν οὖν τῷ μακαριωτάτῳ τὰ τρέχοντα παρακαλοῦντες, ὅπως, εἰ δυνατόν, λάβῃ ὑψηλὸν ὁρισμὸν καὶ ἐκβάλωμεν αἰωνίως ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου τὰ ὑφάσματα ἐκεῖνα τῶν Φράγκων· τῇ δὲ α' δεκεμβρίου ἠλλάξαμεν τινὰ μάρμαρα, ὄντα περὶ τὴν βόρειον πύλην τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου, διότι ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος καὶ σεσαθρωμένα ὄντα ἐκινδύνευον τοῦ πεσεῖν. Ἀλλ' οἱ Φράτορες ἐταράχθησαν τούτου ἕνεκα καὶ ἀνέφερον τῷ πασᾷ καὶ τῷ χοτζακιάν, ζητοῦντες ἐκβληθῆναι ἐκεῖθεν τὰ μάρμαρα ἡμῶν· ἀλλὰ θείᾳ βοηθείᾳ ἐματαιώθησαν. Ὁ μὲν οὖν χοτζεκιὰν ἐναντίος ἐφαίνετο ἡμῖν, ὁ δὲ πασᾶς ἐφαίνετο βοηθὸς καὶ ὑπισχνεῖτο καταπεῖσαι καὶ τὸν χοτζακιὰν καὶ τὸν μουλλᾶν πρὸς τὰ θελήματα ἡμῶν, καὶ εἶπεν ἡμῖν, ὅπως πρὸ πάντων ἑτοιμάσωμεν τὰ μάρμαρα διὰ τὴν στρῶσιν καὶ τὴν ὀρθομαρμάρωσιν. Καὶ δὴ ἡτοιμάσαμεν πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἓν μέγα ἐπὶ τοῦ προσκυνητοῦ Τόπου τῆς Γεννήσεως· τὸ γὰρ ἀρχαῖόν ἐστι συντετριμμένον, ὡς ὁρᾶται. Τοῦτο μαθόντες διὰ κατασκόπων οἱ Φράτορες πολὺ ἐταράχθησαν καὶ ἀπεφάσισαν ἀντιστῆναι μέχρι θανάτου καὶ μὴ ἐᾶσαι ἡμᾶς ἐκεῖνο ἀλλάξαι· ὁ δὲ πολὺς αὐτῶν ἀγὼν ἦν διὰ τὸν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ μαρμάρου ἀργυροῦν ἀστέρα, ὅνπερ ἐκεῖ ἔθεντο προσηλώσαντες, ὅτε τοῦ Ἁγίου Σπηλαίου καὶ ὅλου τοῦ ναοῦ ἐξουσίαζον [ὅρα τ. II, σ. 442]· ὃν οἱ

ἡμέτεροι τὸ Ἅγιον Σπήλαιον ἐπαναλαβόντες ἀφῆκαν χαριζόμενοι αὐτοῖς, καθὼς καὶ τὰς ποδίας. Ὅτι δὲ ὁ ἀστὴρ αὐτὸς τῶν Λατίνων ἐστί, μαρτυροῦσι τὰ ἐπ' αὐτὸν γράμματα λατινικὰ ὄντα, ἅπερ ἑρμηνευθέντα οὕτως ἔχουσιν· " Ἐνταῦθα Μαρία ἡ παρθένος ἐγέννησεν τὸν Ἰησοῦν Χριστόν".

Διὰ τοῦτον οὖν τὸν ἀστέρα, ἵνα μὴ λείψῃ ἐκεῖθεν, ἐκβληθέντος τοῦ μαρμάρου, εἶχον ὅλον τὸν ἀγῶνα, καὶ διώρισαν ἀνθρώπους ἐπίτηδες, ἵνα φυλάττωσι καὶ προσέχωσιν ἅμα τοῦ ἰδεῖν ἡμᾶς ἐπιχειροῦντας ἐκβαλεῖν τὸ μάρμαρον καὶ δώσωσιν εὐθὺς εἴδησιν αὐτοῖς· ἤγγιζε δὲ ἡ θεία ἑορτὴ τῆς τοῦ Κυρίου γεννήσεως καὶ ἀνάγκη ἦν, ὅπως τῶν τοιούτων ἔργων γένηται ἀναβολὴ διὰ τὸ συναθροιζόμενον πλῆθος εἰς τὴν ἑορτήν. Τῇ δὲ κβ' τοῦ αὐτοῦ δεκεμβρίου, τῇ ὥρᾳ ἐν ᾗ ἐλειτούργουν οἱ Φράτορες εἰς τὴν Ἁγίαν Φάτνην, ἔχοντες ἕτοιμον ἄνθρωπον καὶ ἐργαλεῖα ἐτρύπησαν εἰς τὸ ῥηθὲν μάρμαρον, ἐν ᾧ ὁ ἀστήρ, καὶ προσέθεντο δύο ἥλους ἐπ' αὐτόν, ὅπως θέλοντες ἐκβαλεῖν αὐτὸν ἐκ τοῦ μαρμάρου μὴ δυνηθῶμεν· ἡμεῖς δὲ διὰ τὸ συναχθὲν πλῆθος (συνέρρευσαν γὰρ καὶ διὰ τὴν ἑορτὴν καὶ διὰ νὰ ἴδωσι τὸν νεοσκεπασθέντα ναόν) οὐδεμίαν ἀγωγὴν κατὰ τῶν Φράγκων ἐκινήσαμεν, ἵνα μή τις θόρυβος γένηται, ὡς συμβαίνει πολλάκις εἰς τοιαύτας περιστάσεις. Ἑορτάσαντες οὖν λαμπρῶς τὰ τοῦ Κυρίου γενέθλια, ὁμοίως καὶ τὰ θεοφάνεια, ἡτοιμάσθημεν διὰ τὸ ἐν τῷ Ἁγίῳ Σπηλαίῳ ἔργον· ἀλλ' ἰδοὺ φθάνει πρὸς τὸν πασᾶν καὶ τὸν χοτζακιᾶν ὁρισμὸς ἐπιτάττων, ὅπως πάσας τὰς μεγάλας οἰκοδομὰς ἑκάστου ἐν Ἱερουσαλὴμ ἔθνους καὶ ἐξόχως τῶν Ῥωμαίων καταπαύσωσι, καὶ ὅπως, ἐὰν τὸ ἔθνος τῶν Ῥωμαίων ἐτόλμησε καινοτομίας ποιῆσαι ἐν Ἱερουσαλήμ, βλαπτούσας τὰ ἄλλα ἔθνη, ἀφαιρεθῆναι ταύτας ἀγωνίσωνται. Τὰς πικρὰς ἀγγελίας ταύτας εἶπεν ἡμῖν ἐκ στόματος ὑπεραλγήσασιν ὁ χοτζακιάν· αὐτὸς δὲ ἦν ὁ εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν γράψας μετ' ἄλλων, τοῖς Φράγκοις καὶ Ἀρμενίοις χαριζόμενος, ἡμῖν δὲ ἐναντιούμενος. Κατέπαυσε τοίνυν πᾶσα οἰκοδομὴ παντὸς ἔθνους καὶ πρὸ πάντων ἡμῶν, οὕτω τῆς Ὑψηλῆς Αὐλῆς οἰκονομησάσης τὸ πρᾶγμα δι' ἄγνωστα αἴτια· ἀλλ' εἰς τὸν χοτζα-

κιὰν ἦλθεν ἐκ τῆς Πόρτας ἰδίᾳ ἄλλη διαταγὴ τῇ α' φεβρουαρίου ,αωμγ' (1843), ὅπως πᾶσαν οἰκοδομὴν νεωτέραν, γενομένην ἐν Βηθλεὲμ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, κρημνίσῃ· οὐδεμίαν δὲ οἰκοδομὴν ἡμεῖς ἐκεῖ ἐν τῷ ναῷ προστεθείκαμεν, πλὴν μιᾶς σκάλας, δι' ἧς καταβαίνομεν εἰς τὸν ναὸν ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ μέρους, πρῶτον ξυλίνης οὔσης καὶ σεσαθρωμένης, ὕστερον δὲ κατὰ τὴν ἐπισκευὴν διὰ λίθων κατασκευασθείσης· ἔτι δὲ καὶ δύο βαθμίδων, εἰς τὸ ἀναβαίνειν εἰς τὸ ἡμέτερον Καθολικὸν ἀπὸ ἄρκτου καὶ μεσημβρίας. Ταύτας δὲ τὰς δύο βαθμίδας χαριζόμενος τοῖς Ἀρμενίοις ὁ χοτζακιὰν οὐκ ἐσυγχώρει γενέσθαι· ἀλλ' ὁ ἀρχιτέκτων ὡς ἀναγκαίας οὔσας κατεσκεύασε, παρὰ γνώμην αὐτοῦ τοῦ χοτζακιάν, καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸς θέλων ἐκδικηθῆναι ἔγραψε καθ' ἡμῶν πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Αὐλὴν ὡς καινοτομησάντων, ὡς κατωτέρω ῥηθήσεται.

Παρεκαλέσαμεν οὖν αὐτὸν τοῦ δοῦναι διορίαν καὶ ποιῆσαι ἀνοχήν, ὅπως γράψωμεν τῷ μακαριωτάτῳ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἔδωκεν οὖν ἡμῖν τριάκοντα ἡμέρας προθεσμίαν καὶ ἐγράψαμεν· περιμένοντες δὲ ἀπόκρισιν εὐκταίαν, ἰδοὺ ἔφερον οἱ Ἀρμένιοι ὁρισμὸν τῆς Πόρτας οὕτως ἔχοντα ἐν περιλήψει· «Οἱ Ἀρμενοκαλόγηροι ἀνέφερον εἰς τὸ Ὑψηλὸν Δεβλέτ, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι διὰ τοῦ βασιλικοῦ μου ὁρισμοῦ τὸν ἐν Βηθλεὲμ ναὸν ἐπισκευάζοντες μετήλλαξαν τὰ πρότερον ὄντα καὶ οἰκειοποιήθησαν τοὺς τόπους αὐτῶν τῶν Ἀρμενίων, καὶ ἦραν ἐκεῖθεν τὰς κανδήλας αὐτῶν καὶ οὐκ ἐῶσι κρεμᾶν κανδήλας εἰς τὰς κολόνας τοῦ ναοῦ, μηδὲ σαροῦν καὶ καθαίρειν καὶ στολίζειν, καὶ πρὸς τούτοις κωλύουσιν αὐτοὺς τοῦ ἐκτελεῖν τὰ ἔθιμα τῆς σφῶν θρησκείας. Ταῦτα πάντα καὶ δι' ἰδίου ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ ἱλαμίου τῶν κριτῶν ἐβεβαίωσαν οἱ Ἀρμένιοι. Ἐὰν οὖν οὕτως ἔχῃ ἀληθῶς, κωλυθήτωσαν οἱ Ῥωμαῖοι τῶν τοιούτων κινημάτων καὶ τὰ πάντα διορθωθήτωσαν, ὡς ἦσαν πρότερον». Ἐπειδὴ δέ, ὅτε ἔφερον τὸν ὁρισμὸν οἱ Ἀρμένιοι, ἤγγιζεν ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα, φοβούμενοι τὸ πλῆθος τῶν προσκυνητῶν ἀνέβαλον τὴν ὑπόθεσιν γενέσθαι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν. Καὶ δὴ τῇ ἕκτῃ τῆς Διακαινησίμου ἐκάλεσαν ἡμᾶς εἰς τὸν Μεχκεμέν, ὅπου, ἀναγνόντες τὸν ὁρισμόν, μετὰ πολ-

λὰς λογοτριβὰς ἀπεφασίσθη, ὅπως τῇ ἐπαύριον ἀπέλθωμεν πάντες εἰς Βηθλεέμ· ἐπειδὴ δὲ εἴχομεν ἐκτελέσαι τὴν παρρησιαστικὴν ἑορτὴν τοῦ Θωμᾶ, ἀνεβλήθη ἡ εἰς Βηθλεὲμ ἀπέλευσις τῇ β' τοῦ Θωμᾶ. Ὅτε ἀπελθόντων ἀνεγνώσθη καὶ αὖθις ὁ ὁρισμὸς καὶ ἤρξαντο οἱ Ἀρμένιοι λαλεῖν καὶ ζητεῖν ὑπέρογκα, ἵνα δηλαδὴ ὁ ναὸς ὅλος ἐκεῖ γένηται κοινὸς ἡμῖν καὶ αὐτοῖς. Ἀνθιστάντων δὲ ἡμῶν συγκατέβησαν, ὅπως γένηται κοινὸν μόνον τὸ μέρος ὅπου αἱ 44 κολόναι· ἀποτυχόντες δὲ καὶ τούτου ἐζήτησαν, ὅπως τὸ βόρειον τῶν κολονῶν μέρος, ὅπου καὶ ἡ δι' ἧς εἰς τὸν ναὸν εἰσέρχονται πύλη, ἐξιδιασθῇ αὐτοῖς. Τέλος δὲ καὶ τούτου ἀποτυχόντες ἐπέμειναν ζητοῦντες, ὅπως ἀφεύκτως γένηται τὸ μέρος ἐκεῖνο κοινὸν καὶ κρεμάσωσι κἀκεῖνοι ἐκεῖ κανδήλας καὶ σαρῶσι κτλ., καὶ ἵνα ἔχωσι καὶ αὐτοὶ κλεῖδα τῆς ἔξω πόρτας καὶ ἀνοίγωσι καὶ κλείωσιν, ὁπόταν θέλωσι. Πρὸς ταῦτα τὰ δύο τῶν Ἀρμενίων αἰτήματα ἐνέδωκαν ὅ τε πασᾶς καὶ ὁ μουλλᾶς καὶ οἱ λοιποί, μάλιστα δὲ ὁ χοτζακιάν, ὁ αὐτῶν ὑπερασπιστής, καὶ ἔλεγον, ὅτι δίκαιόν ἐστι γενέσθαι ταῦτα, καὶ ἀπεφάσισαν. Ἰδόντες δὲ ἡμεῖς, ὅτι αὐτοὶ ἕνεκα τῆς ἀναβολῆς ἐκ τῶν Ἀρμενίων παραβλέπουσι τὸ δίκαιον, εἴπομεν αὐτοῖς· "Ὁ ὁρισμὸς γράφει, ὅπως ἀποκατασταθῶσι τὰ πράγματα, ὡς καὶ πρότερον ἦσαν· ταῦτα δὲ ἅπερ οἱ φίλοι μὲν οὗτοι ζητοῦσιν, ὑμεῖς δὲ παρέχετε, οὐδέποτε ἦσαν, καὶ βλέπομεν ὅτι παρὰ τὸν ὁρισμὸν τὰ πράγματα γίνονται, καὶ σχεδὸν βία δουλεύει· οὕτω δὲ ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἰδοὺ ὁ ναὸς ὅλος ἐστὶν εἰς τὴν ἐξουσίαν ὑμῶν καὶ ποιήσατε, ὡς θέλετε".

Ταῦτα εἰπόντες ἀνεχωρήσαμεν, ἀφέντες αὐτοὺς ἐκεῖ, καὶ ἐπεστράφημεν εἰς Ἱερουσαλήμ. Τοῦτο ἰδὼν ὁ πασᾶς ἐμετρίασε τὸ πρᾶγμα καὶ συγκατένευσε μόνον εἰς τρία ζητήματα τῶν Ἀρμενίων, πρῶτον δοὺς ἄδειαν ἵνα κρεμάσωσιν εἰς τὸν ἑαυτῶν τόπον ὅσας κανδήλας ἠθέλησαν καὶ ἕνα πολυέλαιον· δεύτερον, ἵνα ἔχωσι καὶ αὐτοὶ κλεῖδα μεγάλην τῆς ἐξωτέρας πύλης, καὶ τρίτον ὅπως τὴν βόρειον πύλην, τὴν κατὰ τὸ μέρος τῶν Φράγκων, ἔχωσιν εἰς τὴν αὐτῶν κυριότητα, ἀφαιρεθείσης τῆς ἀνὰ χεῖρας ἡμῶν κλειδός, ὡς ἐζήτουν καὶ κατώρθωσαν ἄλλοτε. Τούτων οὖν γενομένων

ἀνεχώρησε καὶ ὁ πασᾶς σὺν τοῖς λοιποῖς, ἐπιστρέψας εἰς Ἱερουσαλήμ· πολλὰ δὲ λαβὼν παρὰ τῶν Ἀρμενίων ὁ πασᾶς οὗτος, πολλὰ καὶ ὁ μουλλᾶς, πολλὰ καὶ ἠβούλοντο ποιῆσαι τῶν Ἀρμενίων θελήματα· ἐκωλύθησαν δὲ φοβούμενοι διὰ τὴν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἄφιξιν τοῦ κυρίου Ἀλβέρτου, υἱοῦ μὲν τοῦ βασιλέως τῆς Προυσίας, αὐταδέλφου δὲ τῆς αὐτοκρατορίσσης πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν, ἐλθόντος ταπεινῷ τῷ σχήματι καὶ φρονήματι, καὶ καταλύσαντος ἐν ἡμῖν τῷ Σαββάτῳ τῆς Διακαινησίμου ἑσπέρας· ὃς περιελθὼν πάντας τοὺς Ἁγίους Τόπους ἐνταῦθα καὶ τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν ἀνεχώρησε διὰ Δαμασκὸν τῇ β' τῶν Μυροφόρων. Εὐθέως δὲ τῇ ἐπαύριον ἐκάλεσαν ἡμᾶς οἱ Ἀρμένιοι εἰς τὴν κρίσιν, ζητοῦντες κοινωνίαν καὶ μετοχὴν εἰς τὰς κολόνας, καὶ τῇ ἐπιούσῃ συνεκάλεσαν καὶ αὖθις πάντας εἰς τὴν ἁγίαν Βηθλεέμ. Καὶ πάλιν τὰ αὐτὰ ζητήματα καὶ οἱ αὐτοὶ λόγοι. Οὐδὲν ὅμως ἠξιώθησαν οἱ Ἀρμένιοι τῶν ὧν ἐζήτουν, ἀντιστάντων ἡμῶν διὰ τοῦ δικαίου· ἀλλ' αὐτοὶ καὶ πάλιν μαΐου α' κατεβίβασαν ἡμᾶς εἰς τὸν Μεχκεμέ, περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως κρισολογούμενοι· ὅτε καὶ ὁ χοτζακιὰν ὑπὲρ αὐτῶν παρὼν ὧν ἐκεῖ ἠγωνίζετο προβάλλων μετ' αὐτῶν τὴν καθαίρεσιν τῶν ῥηθεισῶν κλιμάκων· μηδὲν δὲ ἀνύσαντες συνῆλθον καὶ τῇ ε' μαΐου, καὶ ἀπεφασίσθη ὅπως τῇ ἐπαύριον ἀπέλθωμεν πάντες εἰς Βηθλεέμ. Ἀπελθόντων δὲ προεβλήθη ὁ περὶ τῶν κλιμάκων λόγος, ὅπως κρημνισθῶσιν· ἀλλὰ καὶ τότε ἐλάβομεν ἡμεῖς τὰ νικητήρια, μαρτυρησάντων πάντων τῶν κριτῶν, ὅτι αἱ τοιαῦται δύο βαθμίδες οὐδὲν τοὺς Ἀρμενίους βλάπτουσι. Καὶ ἐν τούτοις ἐλάβομεν ἰλὰμ παρὰ τῶν κριτῶν ν, ὡς οὐδὲν ἐνεωτερίσαμεν· ἐδόθη δὲ καὶ φετφᾶς περὶ τούτου, ὅτι ἐν οὐδενὶ οἱ Ἀρμένιοι ὑπὸ τῶν βαθμίδων βλάπτονται· ὃν σὺν τῷ ἰλαμίῳ δεδώκαμεν τῷ πασᾷ, ὅπως ἀποστείλῃ τῇ Ὑψηλῇ Πόρτᾳ. Ἀλλὰ τῇ ἐπαύριον θ' μαΐου ἰδοὺ ἄλλη λαῖλαψ ἀνέμου, ἡ ἑξῆς.

Προσταγὴ ἄλλη ἔντονος ἔρχεται τῷ πασᾷ καὶ χοτζακιάν, ὅτι πᾶς νεωτερισμὸς τῶν Ῥωμαίων ἐν Βηθλεὲμ ἀρθῇ διόλου ἐκ μέσου, καὶ εἴτε πύλη ἐστίν, ἢ ἄλλο τοιοῦτο, καθαιρεθῇ· καὶ ἐὰν κανδῆλαι νεωστὶ ἀπῃωρηθεῖσαι, καταβιβασθῶσι. Ταῦτα δ' ἄρα τοῦ

χοτζακιάν, ὃν ἐτρέφομεν καὶ ἐπλουτίσαμεν διὰ τοῦ μηνιαίου [μισθοῦ], ἦσαν κατορθώματα· ὃς μετὰ τοῦ πασᾶ ἡμᾶς μετακαλεσάμενος ἔδειξεν ἡμῖν τὴν τοιαύτην προσταγήν, εἰπὼν ὅτι ἀνάγκη ἐστὶν ὅπως αἱ σκάλαι καθαιρεθῶσι καὶ αἱ εἰς τὰς κολόνας κρεμασθεῖσαι κανδῆλαι καταβιβασθῶσιν· ἐκρεμάσαμεν γὰρ ἑπτὰ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐπισκευῆς, τοῦ τόπου ὄντος ἡμετέρου. Πολλὰ οὖν ἠγωνίσθημεν ἀποφυγεῖν κἂν τὸν κρημνισμὸν τῶν βαθμίδων, ἀλλ' οὐκ ἠδυνήθημεν· ὁ γὰρ χοτζακιὰν ἐπέμενε τελειωθῆναι τὸν ὁρισμόν, καὶ δὴ κατέστησεν ἡμᾶς αὐτόχειρας, ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ κρημνίσας τὰς κατὰ ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν βαθμίδας, καὶ μόλις διὰ πολλῶν παρακλήσεων καὶ ἀναλωμάτων διεσώσαμεν τὴν σκάλαν, δι' ἧς ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου εἰς τὸν ναὸν καταβαίνομεν· κατεβιβάσαμεν δὲ καὶ τὰς ἑπτὰ κανδήλας. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω διεπράχθησαν· ἰδόντες δὲ ἡμεῖς, ὅτι τὰ πράγματα τρέχουσιν εἰς τὸ χεῖρον, ἔγνωμεν ἀπαντῆσαι τὰ ἐπερχόμενα οὑτωσίν. Ἐχορτάσαμεν [= διὰ χρημάτων] τοὺς προύχοντας τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ λογάδας, ἔτι δὲ καὶ αὐτὸν τὸν μουλλᾶν, καὶ ἐλάβομεν ἀναφοράς, ἱλάμια μαρτυρικὰ κτλ., ὅτι ἡμῶν ἐστι τὸ δίκαιον καὶ ὅτι αἱ σκάλαι οὐκ ἠνώχλουν μὲν τοὺς Ἀρμενίους, καθηρέθησαν δὲ ὅπως ὁ βασιλικὸς ὁρισμὸς λάβῃ τὸ κῦρος· ὁμοίως καὶ διὰ τὰς κανδήλας, ὅτι ἐκεῖ ἦσαν ἔκπαλαι καὶ ὅτι οἱ Ἀρμένιοι οὐδεμίαν εἶχον ποτὲ μετοχὴν εἰς τὰς κολόνας. Ταῦτα τὰ ἱλάμια καὶ ἄλλα παρ' ἡμῖν εὑρεθέντα παλαιὰ χάτια καὶ χοτζέτια ἀπεστείλαμεν τῇ αὐτοῦ θειοτάτῃ μακαριότητι [= τῷ πατριάρχῃ Ἀθανασίῳ], ὅπως καιρὸν εὑρὼν δώσῃ ἀναφορὰν τῷ κράτει, καὶ περὶ τῆς ἀπάτης τῶν Ἀρμενίων καὶ περὶ τῆς ἐπισκευῆς τοῦ κουμπέ· ὃ καὶ ἐποίησε δὶς καὶ τρὶς διὰ γενικῆς συνελεύσεως, γράψας καὶ δοὺς ἀναφοράν.

Ἀλλ' ἡ Ὑψηλὴ Αὐλή, πολιτικοῖς λόγοις χρωμένη, ὑπόσχεται μέν, ἀναβάλλει δὲ τὸν καιρόν, χάριν τῆς Γαλλικῆς Αὐλῆς, ὑπερασπιζομένης τῶν Φρατόρων, ὡς εἴρηται· τέλος δὲ καὶ ἐκ πλαγίου ᾠκονόμησε καὶ τὰ τῶν Ἀρμενίων· ἔγραφε γὰρ κρυφίως τῷ εἰς Βηρυτὸν σερασκὲρ-πασᾷ, ὃ δὲ τῷ εἰς Ἱερουσαλὴμ πασᾷ, ὅπως ἀφελὼν παρὰ τῶν Ἀρμενίων τὴν κλεῖδα τῆς εἰς Βηθλεὲμ πύλης

ἐγχειρίσῃ τοῖς Ῥωμαίοις, καταβιβάσῃ δὲ καὶ τὰς κανδήλας, ἃς ἐκρέμασαν δυνάμει τοῦ δοθέντος αὐτοῖς ὁρισμοῦ. Ὁ δὲ πασᾶς τῇ ιε′ ἰουνίου μετακαλεσάμενος ἡμᾶς τε καὶ τοὺς Ἀρμενίους ἀνέγνωσε τὸν τοῦ σερασκὲρ ὁρισμόν, καὶ δὴ ἀπεφασίσθη ὅπως ἐνεργηθῇ. Ἡμεῖς μὲν οὖν στοχαζόμενοι, ὅτι, ἐὰν παρὰ τῶν Ἀρμενίων λάβωμεν τὴν κλεῖδα, ἐκεῖνοι ἔχουσι δευτέραν καὶ τρίτην, τῇ ἀδείᾳ τοῦ πασᾶ κατεσκευάσαμεν ἄλλην κλειδαρίαν, ἵνα ἐκβαλόντες τὴν παλαιὰν ταύτην βάλωμεν· καὶ δὴ λαβόντες δύο ἀνθρώπους, τὸν μὲν τοῦ πασᾶ, τὸν δὲ τοῦ μουλλᾶ, ἀπήλθομεν εἰς Βηθλεὲμ τῇ ις′ ἰουνίου, καὶ περὶ τὸ μεσημέριον ἐκβαλόντες τὴν παλαιὰν ἀπὸ τῆς πύλης (ἡ σιδηρᾶ δὲ αὕτη καὶ ἐξωτέρα) ἐβάλομεν τὴν νέαν καὶ περὶ τὸ δειλινὸν ἐστράφημεν εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἀλλὰ μόλις ἐξήλθομεν τῆς Βηθλεὲμ καὶ ἰδοὺ οἱ ἐκεῖ Φράτορες καὶ Ἀρμένιοι συνελθόντες εἰς τὴν πύλην, κρατοῦντες ὁ μὲν σκεπάρνην, ὁ δὲ ἀξίνην, ὁ δὲ λωστὸν καὶ ἄλλος ἄλλο ἐργαλεῖον, καὶ κρούοντες μανιωδῶς συνέτριψαν τὴν ἣν ἐβάλομεν κλειδαρίαν, καὶ ἐκβαλόντες ἔρριψαν ἐκεῖθεν· οἱ δὲ Βηθλεεμῖται Φράγκοι λαβόντες ταύτην ἐπέθηκαν ἐπί τινος τουφεκίου καὶ περιέφερον εἰς ὅλην τὴν χώραν ὡς σημαίαν τινὰ ἐχθρῶν.

Ἐν τούτοις δίδοται εἴδησις τῷ ἐκεῖ μητροπολίτῃ Βηθλεὲμ καὶ τρέχουσι πεντὲξ ἰδεῖν τὸ γεγονός· ἰδόντες δὲ εἶπον τοῖς Φράγκοις καὶ Ἀρμενίοις· "Τί ὅτι ταῦτα ἐτολμήσατε; οὐκ οἴδατε, ὅτι προσταγῇ τοῦ πασᾶ καὶ τοῦ μουλλᾶ ταῦτα ἐπράχθησαν"; Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Ἀρμένιοι ἔδραμον ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἁρπάσαντες τὸν μὲν ἐκ τῆς κόμης, τὸν δὲ ἐκ τῆς γενειάδος καὶ ἄλλον ἐκ τοῦ τραχήλου, ἔκρουον δι' ὧν ἐκράτουν ῥοπάλων καὶ ξύλων, ἄλλον δὲ ἔρριψαν κατὰ γῆς κτυπήσαντες καὶ ἄλλον ἐλάκτισαν. Ἐν ταὐτῷ φθάνει ἐκεῖ ὁ ἄνθρωπος τοῦ μουλλᾶ, ὢν ἀκόμη ἐν Βηθλεέμ, καὶ ἰδὼν τὴν τοσαύτην τῶν Ἀρμενίων μανίαν ἐσιώπησε. Μαθόντες ταῦτα καὶ οἱ Βηθλεεμῖται ὀρθόδοξοι ἔδραμον μετὰ ξύλων καὶ ῥοπάλων καὶ ὅπλων, καὶ ἔμελλε μέγα κακὸν γενέσθαι, ἐὰν ὁ μητροπολίτης οὐ κατέπαυε αὐτῶν τὴν ὁρμὴν λέγων, "Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος τῆς Κρίσεως βλέπει καὶ ἡ ἐξουσία κρίνασα ποιήσει τὴν

ἐκδίκησιν καὶ ποινήν". Ταῦτα πάντα ἐδηλώσαμεν τῷ πασᾷ καὶ τῷ μουλλᾷ, καὶ τῇ ἐπαύριον μετεκαλέσαντο τοὺς Φράγκους καὶ Ἀρμενίους ἐρωτῶντες περὶ τῶν πραχθέντων· καὶ οἱ μὲν Φράγκοι εἶπον, ὅτι ἡ κλειδαρία ἐκείνη ἡ παλαιὰ ἦν ἰδία αὐτῶν (ἔβαλον γὰρ αὐτὴν ἐκεῖ οἱ αὐτῶν πρόγονοι, ὅτε ἐξουσίαζον ὅλον τοῦ μεγάλου ἐκείνου ναοῦ), καὶ ὅτι ἔχει ἐπ' αὐτὴν σημεῖον τοῦ πάπα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· οἱ δὲ Ἀρμένιοι εἶπον, ὅτι περὶ τῆς πύλης αὐτῆς ἔχουσιν ὁρισμὸν βασιλικόν, ὁ δὲ βασιλικός ἐστιν ἀνώτερος τοῦ σερασκὲρ-πασᾶ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Τέλος οὖν ζητησάντων τὴν παλαιὰν κλειδαρίαν ἐφέρομεν ἀπὸ Βηθλεὲμ καὶ ἰδοὺ οὐδὲν σημεῖον ἐπ' αὐτὴν εὑρέθη, οὐδὲ βούλλα τοῦ πάπα. Φαγόντες οὖν οἱ κριταὶ καὶ ὁ πασᾶς ἐξ ἀμφοτέρων ἐκείνων ἱκανὰ [=χρήματα] ἀνέβαλον τὴν κρίσιν καὶ ἀπόφασιν λέγοντες, ὅπως γράψωσι τὰ τρέξαντα καὶ λάβωσιν ἀπόκρισιν παρὰ τοῦ σερασκὲρ-πασᾶ. Οὕτω δὲ ἐποίησαν· ἀλλ' ἐγράψαμεν ἰδίως καὶ ἡμεῖς· ἦλθε δὲ ἀπόκρισις ἐντονωτέρα, διορίζουσα ἐξ ἀποφάσεως τὰ τοῦ προαποσταλέντος ὁρισμοῦ καὶ πρὸς τούτοις, ὅπως πάντα τὰ δυνάμει τοῦ παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας δοθέντος ὁρισμοῦ καινοτομηθέντα καταργηθῶσιν.

Τῇ ε' δὲ ἰουλίου συνελθόντων τῶν προκρίτων εἰς τὸν Μεχκεμέν, τοῦ πασᾶ, τοῦ μουλλᾶ καὶ τῶν λοιπῶν, ἡμῶν τε καὶ τῶν Ἀρμενίων, ἔτι δὲ καὶ τῶν Φράγκων, ἀνεγνώσθη ὁ ὁρισμός· ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι κατώρθωσαν μεταβολὴν καιροῦ, οὐ μὴν ἐκέρδησαν, διότι ἡ προσταγὴ ἦν ἔντονος καὶ ἡ ἐνέργεια ἄφευκτος. Ὅθεν τῇ α' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ὅ τε πασᾶς καὶ μουλλᾶς συσκεψάμενοι ἀλλήλοις ἀπέστειλαν ἀνθρώπους ἰδίους εἰς τὴν Βηθλεὲμ καὶ ἔβαλον τὴν κλειδαρίαν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· εἶτα δὲ ἐκρέμασαν τὰς εἰς τὸν χορὸν τῶν [ἐν τῷ ναῷ] κολονῶν κανδήλας ἡμῶν. Ἐν ταὐτῷ ἐπεχειρήσαμεν ἡμεῖς σαρῶσαι· τὰ ἐπὶ τῆς βορείου πύλης παράθυρα, ἅπερ καὶ πρώην σαροῦντες ἐκώλυσαν οἱ Ἀρμένιοι δυνάμει τοῦ ἀνὰ χεῖρας αὐτῶν ὁρισμοῦ. Ἀρξαμένων δὲ ἡμῶν σαροῦν, ἰδοὺ καὶ αὖθις οἱ Ἀρμένιοι μετὰ ῥοπάλων καὶ ῥάβδων ὥρμησαν ἐφ' ἡμᾶς ὀλίγους ὄντας, καὶ παίοντες καὶ τύπτοντες ἀφειδῶς κατετραυμάτισαν· παρόντος δὲ τοῦ μητροπολίτου καὶ καταβοῶντος,

αἴφνης δραμὼν εἰς νέος θρασὺς Ἀρμένιος ἔδωκεν αὐτῷ ἓν λάκτισμα τοσοῦτον σφοδρὸν εἰς τὰ ὑπογάστρια, ὥστε παρευθὺς ἔπεσεν ὕπτιος κατὰ γῆς καὶ ἄφωνος. Τότε οἱ τοῦ πασᾶ ἄνθρωποι σταθέντες ἐδίωξαν ἐκεῖθεν τοὺς Ἀρμενίους· μαθόντες δὲ οἱ Βηθλεεμῖται ὀρθόδοξοι τὴν τοῦ ἀρχιερέως αὐτῶν συμφορὰν ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς Ἀρμενίους· φοβηθέντες δὲ οἱ τοῦ πασᾶ ἄνθρωποι τὸ πλῆθος, μήποτε θανατώσωσι τοὺς Ἀρμενίους, ἔκλεισαν τὴν πύλην καὶ οὐδένα ἀφῆκαν εἰσελθεῖν. Οὔσης δὲ ἑσπέρας ἤδη ἐμείναμεν ἐκεῖ, τῇ δὲ ἐπαύριον ἱππεύσαντες ἤλθομεν εἰς Ἱερουσαλήμ, φέροντες καὶ τὸν μητροπολίτην Βηθλεέμ, ἔχοντα τὸν μηρὸν μελανωμένον ὑπὸ τοῦ λακτίσματος, καὶ ἅμα κατήλθομεν εἰς τὸν Μεχκεμὲν καταβοῶντες τῶν Ἀρμενίων· ὧν μετακληθέντων, ἦλθε καὶ ὁ πασᾶς. Πολλῶν δὲ λόγων γενομένων ὁ πασᾶς ἔσπευδε διαλλαγὴν ποιῆσαι· ἀλλ' ἡμεῖς εἴπομεν, ὅτι τότε γίνεται ἡ διαλλαγή, ὅταν οἱ Ἀρμένιοι παύσωνται καινοτομοῦντες καὶ ἐπηρεάζοντες ἡμᾶς καὶ πρῶτον ἵνα καταβιβάσωσιν ἅπερ ἐκρέμασαν κανδήλια. Τότε ὁ μουλλᾶς ὑπέσχετο, ὅπως τῇ ἐπαύριον ἐνεργήσῃ ἀνυπερθέτως τὸν τούτων καταβιβασμόν· ἦν δὲ τοῦτο προσποίησις· οἱ γὰρ Ἀρμένιοι παρεκάλεσαν αὐτοὺς ἀναβολὴν καιροῦ χαρίσασθαι αὐτοῖς περὶ τῶν κανδηλίων· συνεβοήθησε δὲ αὐτοῖς καὶ τὸ ἑξῆς συμβάν.

Ὁ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐλθὼν νεωστί, κατ' αὐτάς, πρόξενος τῆς Γαλλίας ἠθέλησεν, ὅπως εἰς τὸν οἶκον ὅπου καταλύει, ὑψώσῃ τὴν Γαλλικὴν σημαίαν· καὶ δὴ ξύλον μακρὸν κομίσας ἐξ Ἰόππης καὶ στήσας ὕψωσεν αὐτὴν τῇ 1 ἰουλίου (1843)· ἀλλ' οἱ Ἱεροσολυμῖται Τοῦρκοι ἰδόντες αὐτὴν ἐδαιμονίσθησαν ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, καὶ δραμόντες εἰς τὸν μουλλᾶν καὶ πασᾶν πλῆθος εἶπον αὐτοῖς, "Ἵνα τί ἀφήκατε τοὺς ἀπίστους ὑψῶσαι σημαίαν εἰς τὴν ἁγίαν καὶ ἱερὰν πόλιν ταύτην; Μὰ τὸν προφήτην, ἐὰν ταύτῃ τῇ ὥρᾳ μὴ καταβῇ αὕτη, μέγα κακὸν γενήσεται". Ἀπέστειλαν οὖν τῷ προξένῳ δὶς καὶ τρὶς παριστῶντες τὴν ὀργὴν καὶ ὁρμὴν τοῦ πλήθους καὶ [τὸν ἐκ τούτου] ἐπόμενον κίνδυνον. Μόλις οὖν κατεπείσθη καὶ κατεβίβασεν αὐτήν· ἔγραψεν εἰς Βηρυτόν, ὅπου ὁ σερασκὲρ καὶ

ὁ τῆς Συρίας γενικὸς πρόξενος [τῆς Γαλλίας] διὰ ταχυδρόμου· ἦλθε δ' αὐτῷ ἀπόκρισις κατὰ τὴν ιζ' τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἑσπέρας, καὶ κατέβη εἰς τὸν Μεχκεμέν, ὅπου καὶ τοῦ πασᾶ ἀπελθόντος ἀνεγινώσκετο ἡ τοῦ σερασκὲρ-πασᾶ ἀπόκρισις. Ταύτης δὲ ἀναγινωσκομένης διεδόθη ἡ φήμη, ὅτι ἡ σημαία μέλλει ὑψωθῆναι πάλιν· οἱ δὲ Τοῦρκοι προδιατεθειμένοι ὄντες καὶ σύμφωνοι τοῦ μὴ στέρξαι ὅλως τὴν ταύτης ὕψωσιν, αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὁπλισθέντες νέοι τε καὶ γέροντες ὥρμησαν εἰς τὸ κατάλυμα τοῦ κονσόλου καὶ ἤρξαντο πρῶτον ἔξωθεν, πρὸς τὰς θυρίδας καὶ θύρας· ἅσπερ συντρίψαντες εἰσῆλθον, καὶ τὸ ἱστάμενον ξύλον καταβιβάσαντες, διὰ τῶν σπαθίων καὶ μαχαιρῶν, ἔτι δὲ καὶ λίθων, κατεκερμάτισαν, κράζοντες καὶ ἀλαλάζοντες τὸ "Ἀλλὰχ ἄκπαρ" καὶ ἄλλα πολλὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῆς σφῶν θρησκείας· εἶτα δὲ τὸ ξύλον οὕτω κατακερματισμένον ἄραντες μετ' ἀλαλαγμῶν ἔφερον εἰς τὸν Μεχκεμέν. Μέγας οὖν θόρυβος ἐγένετο καὶ σύγχυσις ἐπὶ ὥρας τρεῖς, καὶ πᾶς τις ἔκλεισε τὸ ἑαυτοῦ ἐργαστήριον· ἐκλείσθησαν δὲ καὶ αἱ πύλαι τῆς πόλεως καὶ τῆς Ἀκροπόλεως, φοβηθέντων τῶν φρουρούντων ἐπανάστασιν· ὁ δὲ πασᾶς καὶ μουλλᾶς κήρυκας ἐξαποστείλαντες μόλις κατέπεισαν τὸν ὄχλον πρὸς τὸ ἑσπέρας ἀφοπλισθῆναι καὶ οἴκαδε ἀπελθεῖν. Ὁ δὲ πρόξενος ἠθέλησε τῇ ἐπαύριον ἐξελθεῖν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀναχωρῆσαι, μὴ ὑποφέρων τὴν καταισχύνην· ἀλλ' ὁ πασᾶς πολλὰ λέγων καὶ ὑποσχόμενος κατέπεισεν ἵνα μείνῃ. Ἔγραψε δὲ οὗτος εἰς τὸν [ἐν Κωνσταντινουπόλει Γαλλικὸν] πρέσβυν καὶ ὁ πρέσβυς εἰς τὴν Αὐλὴν τῆς Γαλλίας, ὅπως δυνηθῇ ὑψῶσαι ἐν Ἱερουσαλὴμ τὴν σημαίαν· ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσε μέχρι τῆς σήμερον.

Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ λαβόντες οἱ Ἀρμένιοι παρὰ τοῦ πασᾶ καὶ μουλλᾶ ἀνοχὴν καὶ ἀναβολὴν ἔγραψαν πρός τινα Ἀρμένιον σαρράφην, παρὰ τῷ σερασκὲρ-πασᾷ ὄντα καὶ ἀγαπώμενον, ὅπως βοηθήσῃ αὐτοῖς· ἔγραψε δὲ καὶ ὁ πασᾶς καὶ μουλλᾶς, ἀλλ' ἐγράψαμεν καὶ ἡμεῖς ἐλεεινολογούμενοι τὰ ἅπερ ἐπάθομεν ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων. Ὅθεν τῇ κα' ἰουλίου ἦλθεν αὖθις σφοδρὰ προσταγὴ τοῦ σερασκέρ, ὅπως ἄνευ τινὸς προφάσεως αἱ μὲν προστεθεῖσαι καν-

δῆλαι τῶν Ἀρμενίων καταβιβασθῶσιν, οἱ δὲ πάλαι ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων σαρούμενοι τόποι σαρῶνται καὶ αὖθις καὶ ἑξῆς ὑπ' αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων, καὶ ὅτι τὸ ἀνὰ χεῖρας τῶν Ἀρμενίων κλειδίον τῆς ἔξω πόρτας τῆς Βηθλεὲμ ἀφαιρεθὲν ἀπ' αὐτῶν δοθῇ τοῖς Ῥωμαίοις. Ἡ προσταγὴ αὕτη ἢ μπουγιουρτὶ ἦλθεν εἰς ἡμᾶς· ἡμεῖς δὲ τοῦτο τῷ πασᾷ κομίσαντες ἐζητήσαμεν τὴν ἐνέργειαν. Μετακληθέντων οὖν τῶν Ἀρμενίων καὶ ἀναγνωσθέντος ἔμπροσθεν αὐτῶν, μετὰ πολλοὺς λόγους ὑπετάγησαν καὶ εἶπον, ὅτι τὰς μὲν κανδήλας καταβιβάσουσι τῇ ἐπαύριον ἰδίαις χερσίν, ἐγχειρίσουσι δὲ ἡμῖν καὶ τὸ κλειδίον. Οὐδὲν ὅμως ἐποίησαν οὔτε τῇ ἐπαύριον οὔτε τῇ ἐπιούσῃ. Ὅθεν ἀγωγὴν ἡμῶν ποιησαμένων πρὸς τὸν πασᾶν καὶ μουλλᾶν, ἐκεῖνοι ἀπέστειλαν ἀνθρώπους καὶ κατεβίβασαν τὰς κανδήλας μόνον, ἀφέντες ἀπηωρημένα τὰ ᾠὰ καὶ τὰς ἁλύσεις καὶ σχοινία καὶ πρὸ πάντων τὸν πολυέλαιον· διισχυρίζοντο γὰρ οἱ Ἀρμένιοι καὶ ἐναντιοῦντο λέγοντες, ὅτι ὁ ὁρισμὸς κανδήλας γράφει μόνον καταβιβασθῆναι, οὐχὶ δὲ ἄλλο τι, καὶ εἰς τοῦτο ἐπέμενον πεισματωδῶς. Βαρυθέντες οὖν ἡμεῖς ἀναβαίνειν καὶ καταβαίνειν εἰς τὸν πασᾶν καὶ Μεχκεμὲν παρητησάμεθα ταῦτα καὶ ἐζητήσαμεν τὸ κλειδίον· ἀλλ' αὐτοὶ πέντε ἡμέρας ἐβασάνισαν ἡμᾶς, διαφόροις προφάσεις εὑρίσκοντες, καὶ μόλις ἀπελθόντες ἔδωκαν αὐτὸ τῷ πασᾷ, ἐκεῖνος δὲ ἡμῖν τῇ κη' Ἰουλίου.

Τῇ δὲ ἐπαύριον σαρούντων τῶν ἡμετέρων, κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ σερασκέρ, τοὺς διαφιλονεικουμένους τόπους, ἰδοὺ πάλιν οἱ στιβαρόχειρες Ἀρμένιοι δραμόντες ἐπ' αὐτοὺς κατέστησαν ἡμιθανεῖς τραυματίσαντες· ἦσαν δὲ οἱ ἡμέτεροι μόνον τρεῖς, ἐκεῖνοι δὲ δεκατρεῖς. Ἀνεφέρομεν ταῦτα τῷ πασᾷ, παραστήσαντες καὶ τοὺς τραυματισμένους· ἀλλ' ἐκεῖνος γελῶν εἶπεν· "Ἄλλοτε οὗτοι ἐὰν οὕτω ποιήσωσιν, ἔχετε καὶ ὑμεῖς χεῖρας· ἀνταμείψατε αὐτούς". Εἴπομεν ἡμεῖς, ὅτι τοῦτο γενήσεται ἀφεύκτως, διότι ἡ πολλὴ ὑπομονὴ ἡμῶν κατέστησε τοὺς Ἀρμενίους τοιούτους. Μετὰ τρεῖς δὲ ἡμέρας ὁ ἐν Βηθλεὲμ μητροπολίτης, γινώσκων ἀκριβῶς ὅτι οἱ Ἀρμένιοι οὐ παραιτοῦνται τῶν κινημάτων αὐτῶν, προσκαλεῖ τέσσαρας Τούρκους Βηθλεεμίτας, ἵνα ὦσι μάρτυρες τῶν ὁρωμένων·

διορίζει δὲ τοὺς οἰκείους σαρῶσαι τοὺς διαφιλονεικουμένους τόπους καὶ καθάραι· τούτων δὲ ἀρξαμένων σαροῦν ἰδοὺ πάλιν οἱ Ἀρμένιοι φθάνουσι μετὰ ῥοπάλων, καὶ ἤρξαντο τύπτειν. Τότε ὁ μητροπολίτης ὡς ἐκ συνθήματος κρούει τὴν καμπάναν τῆς συνάξεως καὶ φθάνουσιν οἱ χριστιανοὶ Βηθλεεμῖται καὶ ἁρπάζουσι τοὺς Ἀρμενίους, καὶ ἀνταπέδωκαν αὐτοῖς τὰ ἐπίχειρα τῆς κακίας, οὓς μὲν τραυματίσαντες, οὓς δὲ καταλιπόντες ἡμιθανεῖς. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Ἔρχονται οἱ Ἀρμένιοι εἰς Ἱερουσαλὴμ τετραυματισμένοι, καὶ λαβόντες αὐτοὺς οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν καταβαίνουσιν εἰς τὸν Μεχκεμέν· καταβαίνομεν δὲ καὶ ἡμεῖς φέροντες τοὺς τέσσαρας καὶ ἄλλους Τούρκους μάρτυρας, καὶ δὴ ματαιοῦνται οἱ Ἀρμένιοι καὶ ἡμεῖς δικαιούμεθα. Ὁ δὲ πασᾶς καὶ ὁ μουλλᾶς χαριζόμενοι τοῖς Ἀρμενίοις γίνονται μεσῖται εἰς τὸ γενέσθαι διαλλαγὴν μεταξὺ ἡμῶν καὶ αὐτῶν καὶ ἀγάπην, εἰπόντες ὅτι ἡ τῶν δαρμῶν καὶ διαπληκτισμῶν δοσοληψία ἐξετελέσθη ἐπίσης καὶ κατ' ἀμοιβήν, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Τέλος δὲ ποιησάντων ἐκεῖ τῶν δύο ἐθνῶν ἀγάπην, εἰ καὶ ἐπίπλαστον, πρὸς τὸ ἑσπέρας ἦλθον [οἱ Ἀρμένιοι] εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ζητοῦντες συγγνώμην καὶ ἀμνηστίαν τῶν γενομένων καὶ ὅπως τοῦ λοιποῦ ὦσιν, ὡς ἔκπαλαι, φίλοι καὶ ἀδελφοὶ ὑποσχόμενοι καὶ μηδόλως δοῦναι ἐξῆς αἰτίαν μάχης ἢ σκανδάλου, ἀλλ' εἰρηνεύειν· ὑπεδεξάμεθα δὲ αὐτοὺς φιλοφρόνως καὶ χριστιανικῶς, παρακαλοῦντες τὸν τῆς εἰρήνης δοτῆρα τοὺς ἐν στόματι αὐτῶν λόγους ποιῆσαι ἀληθεύσειν καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ. Ἔκτοτε δὲ φανερῶς μέχρι τῆς σήμερον, ,αωμδ' (1844) μαΐου κθ', οὐκ ἐνώχλησαν ἡμᾶς, ἀλλ' οὐδὲ οἱ Φράτορες· ἐν κρυπτῷ δὲ οὐ λείπουσι κατατρέχοντες, οὐδὲ γὰρ δύνανται λεῖψαι τοῦ μίσους ἐχθροὶ ἀδιάλλακτοι ὄντες, αἰτίᾳ μάλιστα τῶν προσκυνημάτων.

Ταῦτα εἰσὶ τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ οἰκήσαντα ἔθνη καὶ αὗται αἱ πράξεις αὐτῶν, ὡς ἐν τῷ παρόντι ἐν ἐπιτομῇ δεδήλωται. Πρὸς τὰ ῥηθέντα ἔθνη ἄρχονται τανῦν θεμελιοῦσθαι ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἄλλα δύο ἔθνη· εἰσὶ δὲ ταῦτα οἱ Ἀμερικανοὶ καὶ οἱ Ἀραβοκατόλικοι, οἴκους καὶ οἰκοδομὰς ἐπισήμους ποιοῦντες, κατοίκους ἑαυτοὺς ἐπιδεικνύμενοι καὶ οὐ παροίκους· προστίθενται τούτοις

καὶ οἱ Λεχοπολῶνοι Ἑβραῖοι, ἀλλ' ἐκ τούτων οὐδεμία ἐνόχλησις ἡμῖν, ὡς ἀλλοτρίων τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἐπομένως τῶν Ἁγίων Τόπων καὶ προσκυνημάτων οὐδεμίαν μοῖραν ἐχόντων.

Τέλος καὶ τῷ Κυρίῳ δόξα.

(Προσθήκη ἰδιόχειρος Ἀνθίμου μοναχοῦ).

Τῷ ,αωμδ' ζητήσαντες πολυειδῶς παρὰ τῆς ἱερᾶς Κρίσεως καὶ παρὰ τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ σατραπεύοντος Χαϊδὰρ-πασᾶ ἐλάβομεν ἐπισήμως τὴν ἄδειαν, ὅπως ἐπισκευάσωμεν τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατηρειπῶτα ἡμῶν μοναστήρια, τὰ καὶ ξενῶνας ὄντα τῶν προσκυνητῶν καὶ καταλύματα, ὡς ἤδη ὁρῶνται. Ἐν τῇ ἐπισκευῇ οὖν τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τοῦ Ἀβραὰμ τὴν πρὸ τῆς ἐλαίας αὐλὴν (ἧς κάτωθεν κεῖται ἐκκλησία τῶν Ἀρμενίων ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου) ἐξισάζοντες καὶ ἐπιδιορθοῦντες ἦμεν πλακοστρωνύοντες. Αἴφνης ἐπανέστησαν καθ' ἡμῶν οἱ ἐπάρατοι Ἀρμένιοι ἐνάγοντες ἡμᾶς εἰς κρίσεις καὶ ἀρχὰς τὰς τοπικάς, ἐπιζητοῦντες πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως καὶ δωροδοκοῦντες, ὅπως ἐξιδιασθῶσι τὸ ἥμισυ τῆς αὐλῆς ἐκείνης, προβάλλοντες ὡς δικαίωμα καὶ ἰσχυρὸν ἐπιχείρημα τὸ ὅτι διατελεῖ δῶμα τῆς κάτωθεν αὐτῶν ἐκκλησίας. Ὅθεν ποτὲ μὲν ἐζήτουν, ὅπως αὐτοὶ πλακοστρώσωσιν ὅλως διόλου, ὁτὲ δὲ κἂν τὸν ἀσβέστην βάλλωσιν αὐτοί (ὢ τῆς ὑπουλότητος αὐτῶν καὶ πονηρίας), ἵν' οὕτω σχῶσι τοῦ λοιποῦ δικαίωμα ἐπὶ τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Ἀβραὰμ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δωμάτων, ὧν κάτωθεν ἔχουσιν ἐκκλησίαν, οἷον ἐπὶ τῶν δωμάτων τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ καὶ ἐπὶ τῶν δωμάτων τῆς ἁγίας Βηθλεέμ· πλὴν ἀλλὰ κατεκρίθησαν καὶ ἀπεβλήθησαν ἀπό τε τῆς ἱερᾶς Κρίσεως καὶ τῆς Σατραπείας καὶ ἡμεῖς ἐδικαιώθημεν, ὡς ἐξῆς. Προσετάχθημεν, ὅπως βάλωμεν μαϊστόρους καὶ ἐπιδιορθώσωμεν τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς αὐλῆς, μηδόλως εἰσερχομένου ἢ ἐπιφαινομένου ἐν τῷ ἱερῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἀβραὰμ Ἀρμενίου τινός, τὰ δὲ ἔξοδα τῆς ἐπισκευῆς τοῦ μέρους ἐκείνου [γράψωμεν] διὰ κατα-

στίχου, ὅπως ἀπομετρηθῶσι παρὰ τῆς Ἐξουσίας. Καὶ τούτων ἁπάντων ἕνεκα ἐδόθη ἡμῖν μουρασελὲς παρὰ τοῦ σατράπου, εἰς ἔνδειξιν τῆς ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης. Κατεξωδεύσαμεν ὅμως ἱκανὴν ποσότητα χρηματικήν, περίπου τὰς 25000 γρόσια.

VII

ΕΙΚΟΣΑΕΤΗΡΙΣ

ἤ

ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΝ ΤΗΙ ΟΡΘΟΔΟΞΩΙ ΚΑΙ ΑΓΙΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ, Η ΤΩΙ ΘΡΟΝΩΙ ΤΩΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ,

διατρεξάντων μετὰ τὸ ,αωκα′ ἔτος καὶ ἑξῆς μέχρι τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους ,αωμα′ μαρτίου α′, συγγραφεῖσα παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν ἱερομονάχοις

ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΑΓΙΟΤΑΦΙΤΟΥ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΟΥ

ἐν Ἱερουσαλήμ.

Ἔμελλεν ἄρα καὶ ἦν πεπρωμένον, ὅτι τὸ ἀνέκαθεν ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν συνεχῶς πάσχον πολυπαθὲς ἡμῶν γένος νὰ δοκιμάσῃ καὶ νὰ πάθῃ καὶ ἔτι τελευταίαν (εἴθε νὰ ἦναι τελευταία) ἀλλὰ βαρυτάτην ὁλοσώματον πληγὴν καὶ καθ' ὅλης σχεδὸν τῆς ἐκτάσεώς του κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον νὰ ὑποφέρῃ ὅ τι ὑπέφερε, φόνους, αἰχμαλωσίας, στέρησιν τῶν ὑπαρχόντων καὶ αὐτῶν τῶν φιλτάτων τέκνων, διωγμούς, ὀνειδισμούς, ὕβρεις, περιφρονήσεις, φόβους καὶ τρόμους κτλ., καὶ νὰ ἴδῃ εἰς τὸν καιρόν του ὅσα βλέπει εἰς τὰς ἱστορίας γεγραμμένα ὅτι ἔπαθον οἱ πρόγονοί του κατὰ καιροὺς ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τῆς Ἄγαρ. Τῆς τυραννίας καὶ δουλείας ὁ βαρύτατος ζυγὸς ὅτι εἰσὶν αἰτία τῶν συμβάντων ἐκείνων δεινῶν εἰς τοὺς παρελθόντας χρόνους ,αωκα′, ,αωκβ′ καὶ ,αωκγ′, πάντες οἴδασιν. Καὶ τὰ μὲν ἐν τῇ Ἑλλάδι, Θεσσαλίᾳ, Κωνσταν-

τινουπόλει, Ἀσίᾳ καὶ εἰς τὰς νήσους τῆς Ἄσπρης Θαλάσσης, Χίῳ, Κρήτῃ, Κύπρῳ κτλ., συμβάντα δεινὰ ἔγραψαν διάφοροι· τὰ δὲ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν ὅλῳ τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ τῶν Ἱεροσολύμων θείᾳ ἐπικλήσει καταγράψει, εἰ καὶ μὴ πάντα, ἐξῆς ὁ ἀμαθείας ἀπόζων ἐμὸς εὐτελὴς κάλαμος, ἅτε δὴ αὐτηκόου γενομένου μου καὶ αὐτόπτου ἐν τοῖς πλείοσι· ὁ δ' αὐτὸς κάλαμος ὑπισχνεῖται καταγράψαι καὶ τὰ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ ῥηθέντι θρόνῳ ἀξιάκουστα καὶ ἀξιοσημείωτα συμβάντα.

Ὁ εὐτελὴς Νεόφυτος ἱερομόναχος Ἁγιοταφίτης, ὁ ἐκ τῆς Κύπρου.

Ἁγία καὶ μεγάλη Τετάρτη ἦν τότε, ἀπριλίου ς', ὅτε εἰς Ἱερουσαλὴμ ἔφθασαν αἱ εἰδήσεις τῆς ἀποστασίας τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ τῆς δουλείας ζυγοῦ. Τὰς τοιαύτας εἰδήσεις διαφόροις τρόποις ὁ τότε τοῦ Ἱεροσολύμων πατριάρχου ἐπίτροπος Προκόπιος μοναχὸς μετὰ τῶν τότε ἀρχιερέων ἐν τῇ Συνόδῳ κατεκένωσεν εἰς τὴν ὀπὴν τῆς σιγῆς· ἀλλὰ τῇ μεγάλῃ Παρασκευῇ ἦλθον διὰ γραμμάτων τουρκικῶν ἐξ Ἰόππης αἱ αὐταὶ εἰδήσεις πρὸς τὸν μουφτῆν καὶ ἄλλους τῶν ἀγιάνιδων τῆς Ἱερουσαλήμ, οὓς καὶ διὰ πολλῶν παρακλήσεων καὶ δώρων πολλῶν κατεπείσαμεν, ὅπως μὴ δηλοποιήσωσι μηδέ τινι εἰς τὸ φανερὸν διασημάνωσιν, ἕως οὗ παρέλθωσιν αἱ ἡμέραι τοῦ Πάσχα, μήποτε συγχυσθέντων καὶ θορυβηθέντων τῶν Τούρκων διὰ τὰ τοιαῦτα, αἰτίαν ζητούντων, ἐπισυμβῇ τοῖς προσκυνηταῖς τι ἀπευκταῖον. Τῇ δὲ Δευτέρᾳ τῆς Διακαινησίμου ἐν βίᾳ, οὐδενὸς τὸ αἴτιον γνόντος, ἀπεστείλαμεν τοὺς ἡμετέρους προσκυνητὰς εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμόν, ὡς ἔθος [1], καὶ τῇ Τετάρτῃ πρωΐ ἐπιστρεψάντων εὐθέως μετὰ τὸ μεσημέριον ἀνεχώρησαν τῆς Ἱερουσαλὴμ οἱ ἐκ τῆς Σάμου καὶ ἄλλων νήσων προσκυνηταί, μηνυθέντες τὰ τρέχοντα ἐκ τῶν ἐν Ἰόππῃ ἐλθόντων ναυτῶν. Καὶ καταβάντες εἰς Ἰόππην Παρασκευῇ τῆς Διακαινησίμου

[1] Τῇ Τρίτῃ τῆς Διακαινησίμου ἀπήρχοντο εἰς τὸν Ἰορδάνην οἱ προσκυνηταὶ πάλαι· ἀλλὰ τανῦν τῇ Δευτέρᾳ τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος ἀπέρχονται, ὡς βιαζόμενοι ἀναχωρῆσαι τῇ Ἑβδομάδι τῆς Διακαινησίμου εἰς Ἰόππην.

πρωΐ κατῆλθον εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἔπλευσαν· τῇ Πέμπτῃ δὲ τῆς Διακαινησίμου ἔφθασεν ἐκ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Δαμασκοῦ (Σαμ-βαλεσί) Τάτταρις, ἤτοι ταχυδρόμος, φέρων γράμματα, δι' ὧν ἡ Ἱερουσαλὴμ διεταράχθη καὶ ψιθυρίσματα ἤρξαντο γίνεσθαι ἐκ τῶν Τούρκων, καὶ ἡμεῖς ἠγωνιζόμεθα νὰ γεμίζωμεν τὰ τῶν κρατούντων στόματα, νὰ μὴ ἐκφωνῶνται εἰς τὸν κοινὸν λαὸν τοιοῦτοι λόγοι, καὶ τοὺς προσκυνητὰς ταχέως ἀναχωρεῖν ἐβιαζόμεθα· οἵτινες ἕως τῆς Δευτέρας τοῦ Θωμᾶ πάντες ἐξ Ἱερουσαλὴμ ἀνεχώρησαν. Ἀλλ' ὁ τῆς Ἰόππης ἐξουσιαστής, προσταχθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐν Πτολεμαΐδι (Ἄκκῃα) Ἀπτάλλα-πασῃᾶ πρὸ τριῶν ἡμερῶν, τοὺς εἰσερχομένους εἰς Ἰόππην προσκυνητὰς ἠρεύνα ἀκριβῶς καὶ ἐξήταζεν, ἐὰν εἶχον ὅπλα (τουφέκῃα, σπαθία κτλ.), καὶ τὰ ἔπερνε δυναστικῶς· προσετάγη δὲ καὶ ὁ ἐν Ἰόππῃ Ῥωσσικὸς κόνσολος Γεώργιος Μόστρας [1] νὰ κατέλθῃ ἐκ τοῦ οὗπερ ἐκάθητο ὑψηλοῦ οἴκου εἰς τὸ ἐκεῖ μετόχιον καὶ νὰ μετοικήσῃ εἰς ἄλλον οἶκον κατώτερον. Ὅπερ καὶ ἐγένετο· πλὴν μετὰ τρεῖς ἡμέρας αὐτὸς διαλογισθεὶς τὰ ἐρχόμενα [κακὰ] καὶ φοβηθείς, εἰσελθὼν εἰς πλοῖον Ῥωσσικῆς παντῃέρας, τάχα νὰ διατάξῃ τὰ τῶν προσκυνητῶν Ῥώσσων, ἔφυγεν ἀφεὶς τὴν γυναῖκα καὶ τἀνήλικα αὐτοῦ τέκνα εἰς Ἰόππην.

Τότε τὸ ἐκεῖ ἡμῶν μετόχιον ἐπληρώθη στρατευμάτων, ἐλθόντων ἀπὸ Πτολεμαΐδος, καὶ τὰ τείχη κύκλοθεν ὠχυρώθησαν καὶ στρατευμάτων φρουρὰ καὶ φύλαξις ἐν αὐτοῖς διωρίσθη ἄγρυπνος, καὶ οἱ χριστιανοὶ κατετυραννοῦντο, τὰ κανόνια ἐκ τόπου εἰς τόπον μεταφέροντες. Τὰ αὐτὰ ἠκολούθησαν ἐν Ἱερουσαλὴμ μετὰ μίαν ἑβδομάδα προσταγῇ τοῦ τῆς Δαμασκοῦ πασῃᾶ, ἀποστείλαντος στρατεύματα εἰς φύλαξιν τῆς Ἀκροπόλεως, ἤτοι τοῦ Καλέ. Τῇ δὲ κε' ἀπριλίου ἔφθασαν καὶ εἰς Ἱερουσαλὴμ βασιλικοὶ ὁρισμοὶ τοῦ σουλτὰν Μαχμούτ, ἀναγγέλλοντες ῥητῶς τὴν γενικὴν σχεδὸν ἐπανάστασιν τῶν Ἑλληνικῶν νήσων κτλ. καὶ παραγγέλλοντες ταχεῖαν εἰς τοὺς Τούρκους καθόπλισιν, ἐπαγρύπνησιν εἰς φύλαξιν καὶ ἀσφάλειαν τῶν πόλεων καὶ φρουρίων, εἰς ὅλα δὲ τὰ γένη τῶν χρι-

[1] Κόνσολος Ῥωσσίας οὐδεὶς πρὸ τοῦ ,αωιη' (1818) ἦν ἐν Ἰόππῃ· πρῶτος δὲ οὗτος ὁ Μόστρας ἐστάλη κατὰ τὸν φεβρουάριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

στιανῶν προσοχὴν καὶ ἀπιστίαν, καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸ ἔθνος τῶν Ῥωμαίων, καὶ ὅτι ὅσον τάχος νὰ συναχθῶσι καὶ νἀφαιρεθῶσιν ἐξ αὐτῶν πᾶν εἶδος ὅπλων κτλ. Ὅθεν δὴ παρευθὺς ἤρξαντο πάντοθεν πάντα τὰ δεινὰ εἰς ἡμᾶς ἐν Ἱερουσαλήμ, διότι οἱ τῆς Ἄγαρ υἱοὶ εὗρον αἰτίαν καὶ καιρὸν νὰ φέρωνται ὡς ἤθελον, ἀφοῦ μεγάλοι τε καὶ μικροὶ ἁρματώθησαν, σχεδὸν καὶ τὰ δεκαετῆ παιδία.

Πρῶτον οὖν οἱ κρατοῦντες, μουσελλήμ, γιαννιτζάραγας καὶ οἱ λοιποί, εἰσῆλθον εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ ἠρεύνησαν τὰ ἄνω καὶ κάτω, τὰ ἔσω καὶ ἔξω, ζητοῦντες ἅρματα, ἅπερ οὐκ εἴχομεν. Τὸ αὐτὸ ἐποίησαν καὶ εἰς ὅλα τὰ λοιπὰ μοναστήρια ἡμῶν καὶ εἰς τοὺς οἴκους τῶν Ἱεροσολυμιτῶν χριστιανῶν καὶ Φράγκων καὶ λοιπῶν. Συναγαγόντες οὖν τὰ εὑρεθέντα ἀπῆλθον καὶ εἰς Βηθλεὲμ καὶ Ἰετζαλᾶν καὶ Ῥαμάλλαν καὶ τὰ λοιπὰ χριστιανικὰ χωρία τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐπῆραν τὰ τουφέκια αὐτῶν καὶ χαντζάρια κτλ. Εἶτα γινώσκοντες ὅτι διὰ τὸν φόβον τῶν κλεπτῶν εἶχον καὶ τὰ ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ μοναστήρια, ἁγίου Σάββα δηλαδή, προφήτου Ἠλιοὺ καὶ Σταυροῦ, ἀπῆλθον καὶ ἔλαβον κἀκεῖνα. Εἶτα ἤρξαντο ἐφευρίσκειν διαφόρους προφάσεις νὰ λαμβάνωσι συνεχῶς παρ' ἡμῶν, παρὰ τοῦ Κοινοῦ δηλαδὴ τοῦ Παναγίου Τάφου, χρήματα καὶ ἄλλα. Ἔπειτα διὰ κήρυκος (ντελλὰλ) προστάξαντες νὰ μαυροφορήσωσιν οἱ ραγιάδες συνελάμβανον ἕνα καὶ ἄλλον ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους καὶ φυλακίζοντες ἐζημίωναν (ἐτζερεμέτιζαν), προφάσεις εὑρίσκοντες διαφόρους, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἐμαύρισε τὸ φέσι του, ἢ τὰ παπούτζιά του, ἢ ὅτι ἐλάλησε τὸν δεῖνα λόγον, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Καὶ ἀγγαρεῖαι δὲ ἀλλεπάλληλοι, μεταφοραὶ κανονίων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, χαντακίων καὶ τάφρων καθαρίσματα καὶ ἄλλα τοιαῦτα [συνέβαινον]. Μαΐου δὲ κζ' ἦλθε πικρὰ εἴδησις καὶ διεφημίσθη εἰς ὅλην τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅτι τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα ἀπριλίου α' ἐκρέμασαν ὅλους τοὺς ἀρχιερεῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοὺς πατριάρχας αὐτούς, τὸν Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριον καὶ τὸν Ἱεροσολύμων Πολύκαρπον, καὶ ἐγένετο μέγας θρῆνος καὶ ὑπερβολικὴ θλῖψις εἰς τοὺς ἡμετέρους, εἰς δὲ τοὺς ἀλλοφύλους

χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις. Μόλις μετὰ δύο ἑβδομάδας ἐβεβαιώθη, ὅτι ὁ [Ἱεροσολύμων πατριάρχης] Πολύκαρπος εἶχε τὸ ζῆν θείῳ ἐλέει.

Ἀλλ' εἰς τοιαύτας εἰδήσεις ὁ μὲν ἁπλοῦς λαὸς τῶν Τούρκων ἠγριοῦτο ἐναντίον τῶν εὐσεβῶν, οἱ δὲ ἀγχάνιδες τῆς Ἱερουσαλὴμ θρασυνόμενοι ἐφεύρισκον αἰτίας καὶ προφάσεις νὰ λαμβάνωσι παρ' ἡμῶν χρημάτων μεγάλας ποσότητας· ἔφερε δὲ ἡ οὕτως εἰπεῖν κακὴ ἡμῶν τύχη καὶ εὑρέθη τότε μουσελλὴμ τῆς Ἱερουσαλὴμ εἷς κάκιστος ἐξ Ἑβραίων Τοῦρκος, Σουλεϊμὰν-ἐφέντης λεγόμενος. Οὗτος πονηρὸς ὢν καὶ δαιμονότροπος εὗρε καὶ σύμβουλον συνεργὸν καὶ συμπράκτορα τοιοῦτον ἕνα Γαζαῖον, Μουσαπὲκ λεγόμενον, τουφεκτζήμπασιν, καὶ τίς διηγήσεται οἷα κακὰ ἐποίουν οἱ ἐπάρατοι συνεχῶς καθ' ἡμῶν (τοῦ Ἱεροῦ Κοινοῦ δηλαδὴ καὶ τῶν εὐσεβῶν Ἱεροσολυμιτῶν), ὅπως λαμβάνωσι χρήματα; Ἐπιλείψει με ὁ χρόνος γράφειν τὰ τοιαῦτα, καὶ γράφω μόνον τὸ ἑξῆς, ὅπως γνωσθῇ ἡ κακία αὐτῶν, ὡς ἐκ τοῦ κρασπέδου τὸ ἱμάτιον. Οὗτος ὁ ῥηθεὶς μιαρώτατος Μουσαπὲκ τουφεκτζήπασις πιάσας ἕνα νωτοφόρον (χαμάλην) χριστιανὸν ἠπείλησεν αὐτόν, ὅτι, ἐὰν δὲν κάμῃ ὅπερ ἤθελεν εἰπεῖν αὐτῷ, νὰ τὸν κρεμάσῃ. Παρήγγειλεν οὖν αὐτῷ νὰ εἴπῃ, ὅταν ὑπάγωσιν αὐτὸν εἰς τὸν μουλλᾶν ἐν τῷ Μεχκεμέ, ὅτι τὴν δεῖνα νύκτα εἶχον αὐτὸν οἱ καλόγηροι εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ μετέφερε δώδεκα βαρέλια μπαροῦτιν καὶ τόσα μολύβια. Φοβηθεὶς οὖν ἐκεῖνος τὸν θάνατον ὑπέσχετο νὰ κάμῃ ὅπερ τοῦ ἔλεγεν. Ὅθεν εἰσαγαγὼν αὐτὸν εἰς τὸν Μεχκεμὲν παρέστησεν τῷ μουλλᾷ λέγων αὐτῷ καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς συνεδριάζουσιν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὸ μοναστήριόν των ἔχουσι τζεπχανὲν καὶ ἅρματα κτλ., καὶ παρίστανε τὸν χαμάλην εἰς μαρτυρίαν τῶν λόγων. Ὁ μουλλᾶς δὲ θείᾳ προνοίᾳ ἐκατάλαβε τὴν συκοφαντίαν· ἠρώτησε δὲ τὸν χαμάλην τουρκιστὶ πόσα βαρέλια μπαροῦτι μετετόπισεν. Ὁ δὲ ἔντρομος ἀλησμόνησε τὸν ἀριθμόν, καὶ εἶπεν ἀντὶ τοῦ ὀνηκί, ἤτοι δώδεκα, εἶπεν ἑλληκί, ἤτοι πενηνταδύο. Πάλιν ἐπερωτήσας αὐτὸν πόσα, ἀπεκρίθη γιρμικί. Ὅθεν ἐδίωξεν αὐτὸν ἐκεῖθεν, εἰπὼν τοῖς συμπαρακαθημένοις, ὅτι "Γιαλὰν σοηλέρ, ἰφτιράτηρ", ἤγουν "Ψεύματα λέγει, συκοφαντία εἶναι". Εἶτα ἐνουθέτησε τὸν ῥηθέντα

τουφεκτζήμπασιν καὶ τοὺς λοιπούς, νὰ μὴ κάνωσι τοιαῦτα κινήματα, μήτε νὰ δημοσιεύωσι τοιούτους λόγους καὶ παροξύνουσι τοὺς ὄχλους τῶν Μουσουλμάνων ἐναντίον τῶν ραγιάδων, διότι προξενεῖται ἀναμφιβόλως μέγα κακὸν καὶ ζημία εἰς τὸ Ντεβλέτι.

Ταῦτα ἐγένοντο τῇ ιγ' ἰουνίου, τῇ δὲ κθ' τοῦ αὐτοῦ ἦλθον ἀπαίσια καὶ ὀλέθρια γράμματα ἐγκύκλια τοῦ σουλτάνου, προστάττοντα ὅλους τοὺς Τούρκους νὰ ἐπαγρυπνῶσιν εἰς φύλαξιν τῶν πόλεων κτλ., καὶ ἐπὶ πᾶσιν, ὅπου εἰσὶν ἀρχηγοὶ τῶν χαήνιδων καὶ χιανέτιδων, νὰ θανατώνωνται ἐξ ἀποφάσεως. Αὕτη ἡ προσταγὴ ἠκούσθη καὶ διεδόθη εἰς ὅλην τὴν Ἱερουσαλὴμ εὐθέως, ἀλλ' οὐχ ὡς εἶχε, διότι οἱ ὀχλαγωγοὶ καὶ φιλάδικοι ἐπιθυμοῦντες νὰ ἁρπάσωσι τὰ ὑπάρχοντα τῶν χριστιανῶν ἔλεγον, ὅτι ὁ σουλτάνος γράφει νὰ θανατωθῶσιν οἱ Ῥωμαῖοι. Καὶ δὴ ἤρξαντο νὰ συμβουλεύωνται καὶ νὰ μερίζωνται τὰ πάντα· ὃ μὲν ἔλεγεν, ὅτι τὸν δεῖνα ἐπιθυμεῖ νὰ θανατώσῃ, ὃ δὲ τὸν δεῖνα, ἄλλος δὲ τοῦ δεῖνος τὴν γυναῖκα νὰ λάβῃ καὶ τοῦ δεῖνος τὴν θυγατέρα ἢ τὸν υἱόν· περὶ τῶν ἱερῶν δὲ ἐν τῷ ναῷ κειμηλίων ἦν εἰς αὐτοὺς ἡ περισσοτέρα λογοτριβή. Ταῦτα πάντα μαθόντες οἱ ἄθλιοι ἡμεῖς, καὶ περιδεεῖς καὶ ἔντρομοι γενόμενοι, ἐπεκαλούμεθα μετὰ δακρύων τὴν θείαν ἀντίληψιν· τέως δὲ συνελεύσεως γενομένης ἐν τῷ Συνοδικῷ τῶν τε ἐπιτρόπων τοῦ μακαριωτάτου καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων καὶ συνοδικῶν, ἐγένετο ἀπόφασις, ὅπως ἐμπλήσωμεν τὰ στόματα μέχρι κόρου πάντων τῶν κρατούντων ἐν Ἱερουσαλήμ, ὁμοίως καὶ τῶν δυναμένων δάκνειν· ὃ καὶ ἠρξάμεθα ποιεῖν. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ οἱ δυοβολιμαῖοι Τοῦρκοι τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀγύρται ἐποίησαν θόρυβον καὶ ταραχὴν λέγοντες, ὅτι ὁ σουλτάνος διορίζει νὰ θανατωθῶσιν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ οἱ μεγάλοι των, ἤτοι οἱ ἀγιάνιδες καὶ λοιποί, λαβόντες χρήματα σιωπῶσι, καὶ ἄλλα πολλά· ὅθεν καὶ ἐζήτουν νὰ ἀναγνωσθῶσιν ἐνώπιον αὐτῶν τὰ σουλτανικὰ διατάγματα καὶ νὰ γένωσιν αὐτήκοοι αὐτῶν. Διὰ τοῦτο οἱ ἀγιάνιδες προσταγὴν λαβόντες παρὰ τοῦ πασιᾶ τῆς Δαμασκοῦ Νδερβὶς-πασιᾶ πρὸ δύο ἡμερῶν περὶ τοῦ ραγιᾶ, ὅτι χωρὶς ἀδείας αὐτοῦ νὰ μὴ θανατώνεται τινάς, τῇ ἡ' ἰουλίου εἰς τὸ τζαμὶ Χαρεμ-σερίφ,

ἡμέρᾳ Παρασκευῇ, ἐδόθη προσταγὴ ὑπὸ τοῦ μουλλᾶ εἰς ὅλους τοὺς συναχθέντας Τούρκους, ὅτι νὰ κατέλθωσιν εἰς τὸν Μεχκεμὲν νὰ ἀκούσωσι τὰ τοῦ σουλτάνου γράμματα. Ἀπῆλθον οὖν ἅπαντες, καὶ ἀναγνωσθέντων εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὁ μουλλᾶς τὰ ἑξῆς· "Ὦ πιστοὶ καὶ φρόνιμοι Μουσουλμάνοι, ὁ πολυχρόνιος σουλτὰν Μαχμοὺτ ἠκούσατε τί προστάττει εἰς τὰ ἀναγνωσθέντα. Λοιπὸν ἐδῶ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὰ περίχωρά της ὅσοι Ῥωμαῖοι εὑρίσκονται δὲν ἐφάνησαν ποτὲ ἀποστάται, οὐδ' ἐπίβουλοι ἔργῳ ἢ λόγῳ· αὐτοὶ εἶναι πτωχοὶ ἄνθρωποι, ὡς τοὺς ἠξεύρετε, καὶ οὐτιδανοί· ἅρματα ὅσα εἶχον, τὰ ἐσυνάξαμεν, καὶ τέλος πάντων, ἐὰν ἔχωσι κεκρυμμένα, αὐτοί εἰσιν ὀλιγώτατοι τὸν ἀριθμόν, διότι, ὡς ἠξεύρετε καλῶς, εἰς ἑκατὸν Μουσουλμάνους μόλις ἀριθμεῖται ἕνας. Καὶ λοιπὸν τοσούτους ὄντας ἐντροπὴ νὰ λέγωμεν, ὅτι τοὺς φοβούμεθα, καὶ νὰ ζητῶμεν αἰτίαν νὰ τοὺς θανατώσωμεν. Ἰδοὺ δὲ ὅτι καὶ ὁ Σαμ-σερὶφ-βαλεσῆς ἐφένδης μας Δερβὶς-πασᾶς οὐ μόνον δὲν ἔκαμε κανὲν τοιοῦτο κίνημα εἰς Δαμασκόν, ἀλλὰ καὶ μᾶς προστάσσει νὰ μὴ θανατωθῇ τις ῥαγιᾶς ἄνευ ἀδείας του. Λοιπὸν ἡσυχάσατε καὶ κυτάζετε ἕκαστος τὸ ἔργον του καὶ τὴν κυβέρνησίν του, καὶ ἡμεῖς ἔχομεν τὴν ἔγνοιαν διὰ τὰ τοιαῦτα, καὶ μὴ ἐνοχλῆτε τοὺς ῥαγιάδες, πιστοὺς ὄντας, διότι εἶναι ἁμαρτία καὶ ἄδικον ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἀπὸ τὸν προφήτην μας". Τὰ αὐτὰ καὶ ἕτερα λόγια ἐπανέλαβον καὶ εἶπον αὐτοῖς καὶ οἱ λοιποὶ ἐφέντιδες, ὁμιλοῦντες τρεῖς ὥρας καὶ πλείω.

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐλέγοντο, διεδόθη λόγος εἰς ὅλην τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅτι οἱ Τοῦρκοι συνήχθησαν εἰς τὸν Μεχκεμὲν ζητοῦντες φετφᾶν νὰ κόψωσι τοὺς Ῥωμαίους· ὅθεν μέγας φόβος καὶ τρόμος κατέλαβεν ἡμᾶς ἅπαντας, καὶ ἐκλαίομεν ἀπαρηγόρητα, ζητοῦντες ἐξ ὕψους βοήθειαν. Οἱ δὲ Φράροι, Φραγκοκαλόγηροι, ὁμοίως καὶ οἱ Ἀρμένιοι, συνήγαγον τοὺς ὀπαδοὺς αὐτῶν εἰς τὰ μοναστήριά των, φοβηθέντες μήποτε οἱ Τοῦρκοι φονεύοντες τοὺς Ῥωμαίους φονεύσωσι καὶ ἐξ αὐτῶν. Διήρκεσε δὲ ὁ τοιοῦτος τρόμος ἕως τὸ δειλινόν, ἕως οὗ οἱ Τοῦρκοι ἀκούοντες τὰς οἰμωγὰς καὶ θρήνους τῶν γυναικῶν καὶ παιδίων, καὶ μαθόντες τὴν αἰτίαν, ἐβεβαίωσαν

μεθ' ὅρκου πάντες, ὅτι δὲν ἔχουν τοιοῦτον σκοπόν, καὶ εἶπον τὴν αἰτίαν, δι' ἣν εἰς τὸν Μεχκεμὲν συνήχθησαν. Θείῳ ἐλέει λοιπὸν ἐλυτρώθημεν τοῦ ὑποπτευομένου κινδύνου καὶ ἡσύχασαν οἱ Τοῦρκοι πρὸς καιρόν [1]· ἀλλὰ περὶ Δεκαπενταύγουστον ἀκουσθείσης τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σφαγῆς καθ' ἡμέραν σχεδὸν χριστιανῶν, καὶ μάλιστα ἐν Κύπρῳ τοῦ ἀρχιεπισκόπου αὐτῆς καὶ τῶν ἀρχιερέων μετὰ πάντων τῶν ἐγκρίτων χριστιανῶν τῆς νήσου ὅλης [2], εὕρισκον αἰτίαν οἱ ἀχόρταγοι ἐφέντιδες, καὶ μάλιστα ὁ ῥηθεὶς μουτσελλὴμ μετὰ τοῦ Μουσαπέκ, νὰ ἐφευρίσκωσι διαφόρους φοβερισμοὺς ἐφ' ἡμᾶς καὶ νὰ λαμβάνωσι χρήματα καὶ δῶρα, ἕως ὅτου συνεχῶς ἡμῶν διδόντων ἐξεκενώθησαν κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ τὸ κοινὸν θησαυροφυλάκιον καὶ ὅλα τὰ τῆς κυβερνήσεως τῶν ἀδελφῶν βαλάντια. Καὶ μὴ ἔχοντες πλέον διδόναι καὶ ἀπαντᾶν [εἰς τὰς ἀξιώσεις των] ἠρξάμεθα διὰ δακρύων συνάγειν τὰ τοῦ ναοῦ καὶ τῶν λοιπῶν μοναστηρίων χρυσᾶ τε καὶ ἀργυρᾶ κειμήλια, κανδήλας δηλαδή, φιάλας, πολυελαίους, περιζώνια κτλ., νὰ συντρίβωμεν καὶ χωνεύοντες εἰς τὸ πῦρ καὶ ὁλκὰς (γκιουλτζίδες) ποιοῦντες νὰ τὰ πωλῶμεν, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης βιαζόμενοι, εἰς ὀλίγην τιμήν· καὶ τὰ εἰς τὸν πασιᾶν δὲ τῆς Δαμασκοῦ κατ' ἔτος διδόμενα παρ' ἡμῶν λόγου μιρίου ἑξήκοντα χιλιάδας γρόσια κατήντησαν εἰς ἑκατὸν χιλιάδας, καὶ ἦσαν τὰ δεινὰ πάντοθεν, καὶ ἡ νόσος καὶ ἡ πληγὴ ἀνίατος, καὶ "οὐκ ἦν μάλαγμα ἐπιθεῖναι καὶ καταδέσμους".

Ὁ δὲ ἐπάρατος ῥηθεὶς μουτσελλὴμ Σουλεϊμὰν-ἐφέντης μετὰ τοῦ τουφεκτζήπασι ζημιοῦν ἡμᾶς καὶ κατατρέχειν ὁσημέραι διανοούμενοι, ἀδίκως ἁρπάζοντες ἕνα καὶ ἄλλον ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς ἐρράβδιζον, ἔβαλλον εἰς δεσμὰ καὶ ἀλύσεις καὶ ἐλάμβανον χρή-

[1] Ἐλάβομεν ἐκ τῶν ἐντοπίων ἀγιάνιδων τὴν ἀθώωσιν ἡμῶν ἐγγράφως, ὄντες χιλιάδες ἑκατὸν εἰκοσιπέντε, ἤτοι 250 πουγγεῖα· ἡ δὲ ἀθώωσις διὰ τῆς ὑπογραφῆς ἐκείνων καὶ σφραγῖδος ἀρζ-μαζὰρ λέγεται· ἥτις καὶ ἐστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν πατριάρχην Πολύκαρπον, ὅπως παρρησιάσας ἐκείνην εἰς τὴν Πόρταν λάβῃ ὁρισμὸν πρὸς ἀσφάλειαν ἡμῶν. — [2] Ἑκατὸν τριάκοντα πέντε τὸν ἀριθμὸν ἦσαν οὗτοι, πλὴν τῶν ἀπὸ φόβου ἀποθανόντων καὶ τῶν ἐξομωσάντων φεῦ· ἐγένοντο δὲ ταῦτα τῇ θ' Ἰουλίου.

ματα· ἐπῆραν δὲ καὶ τὸν ἀσβέστην, ὃν ἡτοιμάσαμεν, ὅπως ἐπισκευάσωμεν τὰ μοναστήρια καὶ καταγώγια τῶν προσκυνητῶν· ἐπῆραν λέγω καὶ ἐξωδίασαν ὅλον εἰς ἐπισκευὰς τοῦ φρουρίου, ἤτοι τοῦ Καλέ, καὶ τοῦ Πραιτωρίου, ἐν ᾧ ἐκάθητο αὐτὸς ὁ νέος Πιλᾶτος ἐξ Ἑβραίων μουτσελλήμ· ὁ δὲ ἀσβέστης ἐκεῖνος εἶχε τιμὴν τὸ ὀλιγώτερον εἴκοσι χιλιάδων γροσίων. Τοιουτοτρόπως παρῆλθε τὸ πρῶτον ἐκεῖνο ἔτος τῆς ἀποφράδος ἐκείνης.

Τῷ δὲ ,αωκβ′ (1822) οἱ φόβοι μὲν ὁπωσοῦν ἐξέλιπον, ἀλλὰ τὰ ἔξοδα καθ' ἑκάστην ηὔξανον, διὰ τὴν ἀχορταγίαν τῶν κρατούντων· καὶ ἐπειδὴ οὐδὲ δι' αὐτὴν τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν εἴχομεν ἔξοδα, ἐπομένως οὐδὲ τὰ ἄφευκτα δοσίματα τοῦ ἡγεμόνος τῆς Δαμασκοῦ καὶ τῶν ἐντοπίων ἀγιάνιδων κτλ., καὶ πρὸ πάντων δὲ τῶν χρεωφειλετῶν τὰς ἀπαιτήσεις. Καὶ τοῦ μὲν ἡγεμόνος τῆς Δαμασκοῦ καὶ τοῦ μουλλᾶ ᾠκονομοῦντο διὰ πολλῶν δεήσεων, γραφομένων καὶ διδομένων πολιτζῶν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν ἀοίδιμον Ἱεροσολύμων Πολύκαρπον, ὅς, ὅπως ἁπήντα καὶ ᾠκονόμει [ταύτας], βίβλον ἂν ἰδίως γράψοι τις ἐξιστορῶν· τῶν δὲ ἐντοπίων Τούρκων Ἱεροσολυμιτῶν καὶ χωρικῶν, ἤτοι Φελλάχιδων, τὰς ὁμολογίας καὶ τόκους καὶ τῶν ἀγιάνιδων τὰ συνήθη μετρητά τε καὶ δῶρα ἐτήσια καὶ μηναῖα ἐξοικονομοῦντο διὰ προσθέσεων μεγάλων τοῦ τόκου εἰς ὁμολογίας τοῦ Κοινοῦ καὶ ἐνεχύρων. Πρὸς δὲ τὰ δεινὰ ταῦτα ἦν καὶ ἡ παντελὴς στέρησις τῶν προσκυνητῶν, διότι οὐκ ἠδύνατό τις ἐλθεῖν οὐδὲ διὰ ξηρᾶς, οὐδὲ διὰ θαλάσσης. Οἱ ἐν τῇ Τουρκίᾳ χάριν ἐλέους καὶ βοηθείας περιερχόμενοι Ἁγιοταφῖται οἱ μὲν ἐθανατώθησαν ὑπὸ τῶν αἱμοβόρων ἐπαναστάντων ἐκείνων βαρβάρων, οἱ δὲ ἔφυγον τὸν θάνατον ἢ γυμνοὶ πάντῃ καὶ τετραχηλισμένοι, ἢ διὰ πολλῶν καὶ ὑπὲρ δύναμιν δόσεων· διὰ τοῦτο ἦσαν τὰ πράγματα πάντοθεν στενότατα καὶ δεινά· συνέβησαν δὲ τούτοις καὶ τὰ ἑξῆς.

Οἱ ῥηθέντες μουτσελλὴμ καὶ Μουσαπὲκ ἄδικοι ὄντες, ὡς εἶπον, καὶ τοὺς ὀρθοδόξους καταγυμνοῦντες παντοιοτρόπως, οὐ μόνον τοὺς Ἱεροσολυμίτας, ἀλλὰ καὶ τοὺς χωρικούς, ἤτοι Φελλάχιδες, κατέστησαν αὐτοὺς ὑπερβολικῶς τυραννοῦντες, ὥστε ἐκ μὲν

τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἓξ-ἑπτὰ ἄνδρες προστρέξαντες εἰς τοὺς Φράγκους ἐδέχθησαν τὸν Κατολικισμόν, ἐκ δὲ τῶν χωρικῶν ὀκτὼ ψυχαὶ τὸν Μωαμεθανισμόν, καὶ οὕτως ἠλευθερώθησαν τῶν τυραννιῶν. Εἰς τὸν παρόντα δὲ χρόνον ἦλθον εἰς τὰ μέρη τῆς Ἀραβίας, καὶ μάλιστα εἰς Ἱερουσαλήμ, οἱ τῆς ἑταιρίας τῶν Καλβινιστῶν ἢ Προτεστάντων μισιονάριοι, ἤ, ὡς ἐκεῖνοι λέγουσιν, ἀπόστολοι, φέροντες ἀπείρους βίβλους τῆς Θείας Γραφῆς. Πρῶτος αὐτῶν ἦλθεν Ἰωσήφ τις Βὸλφ τοὐπίκλην, Ἑβραῖος τὸ γένος, καὶ κατῴκησεν εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Ἀρμενίων καὶ ἤρξατο διαμοιράζειν δωρεὰν ἱερὰ Εὐαγγέλια καὶ Ψαλτήρια εἰς διαφόρους γλώσσας, καὶ μάλιστα εἰς ἑβραϊκήν. Συναναστρεφόμενος δὲ μὲ τοὺς Ἑβραίους τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ διαλεγόμενος αὐτοῖς περὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐμέρισεν εἰς αὐτοὺς ὑπὲρ τὰ χίλια Εὐαγγέλια εἰς ἑβραϊκὴν διάλεκτον· τὰ ὁποῖα πέρνοντες ἐκεῖνοι οἱ χριστομάχοι ἄλλα μὲν ἐπώλησαν εἰς τοὺς ἀκτάρηδες Τούρκους, διὰ νὰ βάλλωσι πιπέρι καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἄλλα δὲ σχίζοντες μετεχειρίσθησαν ἐκεῖνοι ὡς ἤθελον· τὰ περισσότερα δὲ οἱ ἀρχισυνάγωγοι καὶ χαχάμιδες αὐτῶν συναγαγόντες κατέκαυσαν ἔμπροσθεν τῆς Χάβρας. Ἐμέρισε δὲ καὶ εἰς τοὺς ὀρθοδόξους Ἄραβας εἰς ἀραβικὴν καὶ εἰς τοὺς Ἀρμενίους ἀρμενιστί· ἀλλ' οἱ Φράτορες παρήγγειλαν εἰς τοὺς ὀπαδούς των Ἄραβας νὰ μὴ λάβωσι κἂν εἰς χεῖρας αὐτῶν τοιαῦτα βιβλία.

Τῷ αὐτῷ ἔτει οὐκ ὀλίγον διετάραξε τὴν Ἱερουσαλὴμ ἡ τῆς Χίου καταστροφὴ καὶ μάλιστα τῶν μερῶν τῆς Θεσσαλονίκης, Κασσάνδρας καὶ τῶν λοιπῶν χωρίων, ἕως τοῦ ὄρους Ἄθωνος· διότι ὁ ταῦτα καταστρέψας, τὰ μοναστήρια δὲ τοῦ ἁγίου ὄρους γυμνώσας, σκληρότατος Ἀπουνοποὺτ-Μεεμὲτ-πασιᾶς [1] ἀπέστειλεν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τὰ αἰχμαλωτισθέντα ἐκεῖθεν παιδία καὶ κοράσια τριάκοντα τὸν ἀριθμὸν μετὰ τοῦ κεχαγιᾶ του, τὰ πλέον ἐκλεκτά,

[1] Ὁ δυσώνυμος οὗτος ἦν καταγόμενος ἐκ προπατόρων χριστιανῶν Γεωργιανῶν, ἤτοι Γκιουρτζήδων· παρὰ δὲ τῷ Τζεζὰρ-πασιᾷ ἐκδουλεύσας ἐν τῇ Πτολεμαΐδι, ἤτοι Ἄκκρι, κατέστη ἀγᾶς καὶ ἐξουσιαστὴς τῆς Ἰόππης, ὅπου χριστιανοὺς καὶ Τούρκους κατετυράννησεν. Αὐτὸς ᾠκοδόμησε τὰ τείχη τῆς ῥηθείσης πόλεως καὶ τὸ τζαμίον καὶ κρήνας (τζεσμέδες) καὶ ἄλλας οἰκοδομὰς ὡραίας, καὶ πρὸ πάντων τὸ εἰς τὸν λιμένα τεῖχος καὶ τελωνεῖα, ἤτοι κιουμπρούκ, ὡς νῦν ὁρῶνται ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν.

καὶ εἶχεν ὡς ἔρμαιον καὶ ἐπίδειξίν τινα εἰς τὸν ἑαυτοῦ οἶκον (χαρὲμ) ἐν Ἱερουσαλήμ. Εὗρον τρόπον καὶ ἔφυγον ἐξ ἐκείνων δύο μειράκια ἕως δεκαοκτὼ χρόνων, ὁμοίως καὶ ἓν κοράσιον. Ζητοῦντες οὖν καὶ πανταχοῦ ἐρευνῶντες ἔνδον καὶ ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ οἱ Τοῦρκοι ἔλεγον ὅτι οἱ Νασάρα, ἤτοι Ναζωραῖοι — οὕτω καλοῦσιν ἡμᾶς —, ἔκλεψαν αὐτούς· ὅθεν καὶ συκοφαντίαι πάλιν καὶ ζημίαι εἰς ἡμᾶς μὲ διαφόρους προφάσεις. Εἰς τὸ τέλος δὲ τοῦ παρόντος ἔτους συνέβη καὶ τοῦτο, τὸ ἑξῆς. Εἷς Τοῦρκος Ἀλβανὸς ἔφερεν εἰς Ἱερουσαλὴμ δύο νεάνιδας χριστιανὰς αἰχμαλώτους ἀπὸ Κρήτης. Ἤξευρεν οὖν ὁ ῥηθεὶς Τοῦρκος, ὅτι ἐὰν πωλήσῃ ταύτας εἰς τοὺς χριστιανούς, κερδίζῃ πάντως περισσότερα. Διὰ τοῦτο μυστικῷ τῷ τρόπῳ ἐφανέρωσε τοῦτο εἰς ἡμᾶς· ἡμεῖς δὲ ὁρῶντες ἐκείνας θρηνούσας καὶ ὁρκιζούσας ἡμᾶς εἰς τὸ θεῖον ὄνομα νὰ τὰς ἀγοράσωμεν, ἐλάβομεν οἶκτον καὶ συμπάθειαν. Καὶ δὴ γινώσκοντες, ὅτι, ἐὰν ἠγόραζον αὐτὰς οἱ Τοῦρκοι, ἀφεύκτως ἐτούρκιζον αὐτάς, μὲ ἔρανον καὶ συνδρομὴν φιλελεημόνων (δεκαὲξ χιλιάδας γρόσια) ἠγοράσαμεν αὐτὰς καὶ διὰ νυκτὸς ἐξαγαγόντες ἀπεστείλαμεν εἰς χριστιανικὸν χωρίον· οἱ δὲ Ἱεροσολυμῖται Τοῦρκοι θέλοντες ἀγοράσαι τῇ ἐπαύριον τὰς κόρας ἐκείνας καὶ μὴ εὑρόντες ἐβίασαν τὸν Ἀλβανόν, καὶ τέλος μαθόντες ὅτι ἠγοράσαμεν αὐτάς, ἐδαιμονίσθησαν ἐκ τοῦ θυμοῦ καὶ ἐζήτουν ἀφεύκτως παρ' ἡμῶν ἐκείνας λέγοντες, ὅτι "Ὑσεῖς σκλάβοι ὄντες ἐτολμήσατε σκλάβας νὰ ἀγοράσητε"; Καὶ τέλος κατήντησε τὸ τοιοῦτο καλὸν νὰ ἀπαρτισθῇ μὲ ζημίαν δεκαπέντε χιλιάδων γροσίων· τὰς κόρας δὲ φυγαδεύσαντες ἀπεστείλαμεν εἰς Πτολεμαΐδα, εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἐκεῖσε κονσόλου τῆς Φράντζας Ἀντωνίου, τοὐπίκλην Καταφάγου, Ἀραβοκατολίκου, ἄσυλον ὄντα [1].

Τῷ δὲ ,αωκγ' (1823) πρὸς τὴν παντελῆ ἀναργυρίαν τοῦ Κοι-

[1] Τοῦτο τὸ ἔτος, τῇ η' ἰουλίου, καὶ ὁ κατὰ τῶν Ἀρμενίων κεραυνὸς ῥηθεὶς Προκόπιος, ὁ τὸν Ἱεροσολύμων ἐπιτροπεύσας ἐν Ἱερουσαλήμ, τῇ λύπῃ διὰ τὰ ῥηθέντα δεινὰ δεινῶς κατατρυχόμενος περιέπεσεν εἰς ἀσθένειαν πυρετοῦ φλογώδους, ὑφ' οὗ τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν· οὗ ὁ θάνατος τοῖς μὲν Ἀρμενίοις καὶ Φράγκοις χαρὰν προεξένησεν, ἡμῖν δὲ λύπην ἀπαραμύθητον.

*

νοῦ συνεπέδραμον καὶ αἱ ἀκαταστασίαι τῶν Φελλάχιδων, πολεμούντων μεταξύ των, καὶ τὰ ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ μοναστήρια, τὸ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, τοῦ προφήτου Ἠλιοὺ καὶ τῆς ἁγίας Βηθλεέμ, ἦσαν τὰ φρούρια καὶ καταφύγια τῶν φατριῶν. Ὁ δὲ μισόχριστος Σουλεϊμὰν-ἐφέντης, εἰσερχομένων χωρικῶν χριστιανῶν εἰς Ἱερουσαλήμ, συνελάμβανεν αὐτοὺς καὶ ἀλυσοδεσμεύων ἐζήτει δοσίματα ὑπέρογκα· καὶ τὸ ἱερὸν Κοινὸν τοῦ Ἁγίου Τάφου, ἵνα μὴ ἐκεῖνοι τὸ φῦλον (=τὸ δόγμα) ἀλλάξωσι, προέφθανεν ἀνυπερθέτως καὶ δι' ὑπερόγκων τόκων δανειζόμενον ἐξ Ἑβραίων, Κατολίκων, Ἀρμενίων καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων, ἠλευθέρωνε τῶν δεσμῶν. Τούτῳ τῷ ἔτει ἤρξατο καὶ ἡ λαύρα τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Σάββα νὰ δοκιμάζῃ ζημίας καὶ κινδύνους μὲ ἄκρας ταλαιπωρίας· ἐπειδὴ γὰρ τὸ κατ' ἔτος εἰς τὸν πασιᾶν ὑπὸ τῶν Θεοδοσιτῶν (Ἐπετήδων ἀραβιστί) διδόμενον μηρὶ καὶ ἀπουτίε ἐπλήρωνε τοσούτους χρόνους τὸ ἱερὸν Κοινὸν τοῦ Ἁγίου Τάφου, διὰ τοῦτο τώρα μὴ ἔχον ὅλως δοῦναι παρητεῖτο ἀκουσίως τὴν προστασίαν. Ἀλλ' ὁ νέος Πιλᾶτος ῥηθεὶς Σουλεϊμὰν-ἐφέντης, τοὺς Ἐπετήδας αὐτοὺς εἰς Ἱερουσαλὴμ διὰ πώλησιν ἅλατος καὶ ἀγοράσματος ἕνεκα τῶν ἀναγκαίων εἰσερχομένους, συλλαμβάνων ἐφυλάκωνε κτλ., οἱ δὲ συγγενεῖς αὐτῶν καὶ ἐγχώριοι ἔτρεχον εἰς τὴν λαύραν καὶ ἐβίαζον τοὺς ἐκεῖ ἀσκοῦντας νὰ γράψωσιν ἐλευθερωθῆναι τοὺς συγγενεῖς αὐτῶν. Ὡς δὲ διῆλθον ἡμέραι καὶ οὐδὲν κατωρθοῦτο, μὴ ἔχοντες ἄλλο τι ποιῆσαι, τρυπήσαντες τὸν βόρειον τοῖχον τῆς λαύρας εἰσῆλθον, καὶ πιάσαντες τοὺς πατέρας ἐμαστίγωσαν, καὶ καθίσαντες ἔνδον εἰς τὰ κελλία αὐτῶν ἔλεγον, ὅτι ἐὰν δὲν ἐξέλθωσιν οἱ ἐγχώριοι αὐτῶν τῆς φυλακῆς, οὐδὲ ἐκεῖνοι ἐξέρχονται τοῦ μοναστηρίου. Ὅθεν δεκαπέντε ἡμέρας ἔνδον καθίσαντες ἔφαγον ὅλην τὴν ζωοτροφίαν καὶ ἐγύμνωσαν τὰ κελλία αὐτῶν, κλέψαντες τὰ πτωχικὰ καὶ πενιχρὰ αὐτῶν ἱμάτια· ἔδερνον δὲ καὶ ἠπείλουν καθ' ἑκάστην, ἕως οὗ δι' ἐνεχύρων δανεισθέντες δεδώκαμεν τὰ ζητούμενα διὰ τοὺς Ἐπετῆδες ἄσπρα, καὶ ἐξαγαγόντες αὐτοὺς τῆς φυλακῆς ἠλευθερώθησαν οἱ πατέρες τῶν ῥηθέντων δεινῶν καὶ τυραννιῶν.

Τὸ ἔτος τοῦτο διὰ τὴν ἄφρονα ἄφιξιν ἑνδεκα πλοίων εἰς Βη-

ρυτὸν Ἑλληνικῶν [1] θόρυβος μέγας ἐγένετο καθ' ὅλην τὴν Φοινίκην καὶ Παλαιστίνην, καὶ οἱ ἐν Βηρυτῷ χριστιανοί τε καὶ Κατόλικοι ὑπέφερον μεγάλας ζημίας καὶ κινδύνους ὑπὸ τοῦ εἰς Πτολεμαΐδα ἡγεμονεύοντος Ἀπτουλλᾶ-πασιᾶ, λέγοντος ὅτι ἦσαν αὐτοῖς συνεπίβουλοι καὶ συνωμόται. Καὶ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ δὲ εὐθέως ἀκουσθέντος καὶ διαφημισθέντος τοῦ ἐρχομοῦ τῶν τοιούτων πλοίων οἱ Τοῦρκοι διεταράχθησαν καὶ ἐνόμισαν, ὅτι πάντως πρὸς τὰ ἔνδεκα ἐκεῖνα πλοῖα ἔρχονται καὶ ἄλλα φέροντα στρατεύματα, ὅπως ἐλευθερώσωσι τὴν Ἱερουσαλὴμ κτλ. Καὶ δὴ ἐμελέτων νὰ φυλακίσωσι τοὺς ὀρθοδόξους, κλείοντες ἔνδον τοῦ θείου ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, ὡς ἐποίησαν εἰς τοὺς ,αψιη' (1798), ἐπὶ Ναπολέοντος Βοναπάρτου [2]. Καὶ τούτου μὲν τοῦ σκοποῦ παρῃτήσαντο, μαθόντες μετὰ δύο ἡμέρας τὴν ἀπὸ Βηρυτοῦ φυγὴν τῶν ῥηθέντων πλοίων· ἀλλ' ἡμᾶς ὕβριζον, ἠπείλουν καὶ συνεχῶς ὤμνυον λέγοντες, ὅτι "Ὑσεῖς ἐγράψατε νὰ ἔλθωσιν οἱ Ἕλληνες νὰ κυριεύσωσι τὸν τόπον τοῦτον· ἡμεῖς ὅμως, ἐὰν ἐκεῖνοι φανῶσιν ἔτι ἅπαξ εἰς ταῦτα τὰ μέρη, θέλομεν σᾶς κατασφάξειν ἀπὸ μεγάλου ἕως μικροῦ καὶ τὸν ναόν σας θὰ καταστρέψωμεν". Θείῳ δὲ ἐλέει κατεσιγάσαμεν τὰ στόματα αὐτῶν, ἐμβαλόντες ἄργυρον καὶ χρυσὸν εἰς τὰ στόματα τῶν προυχόντων, δανειζόμενοι ἐπὶ τόκῳ βαρεῖ δι' ἐνεχύρων.

Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ὁ ῥηθεὶς Ἀπτουλλᾶ-πασιᾶς πολλὰ κακὰ ἐνεδείξατο τοῖς χριστιανοῖς· ἐφευρὼν δὲ αἰτίας ἐφυλάκισε τὸν μητρο-

[1] Τὰ πλοῖα ταῦτα ἔχοντα ἐκ διαφόρων νήσων Ἕλληνας στρατιώτας ἦλθον εἰς τὰ παράλια τῆς Συρίας ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν καὶ κυβέρνησιν τοῦ Χατζῆ-Βασίλη, ὅπως διεγείρωσιν εἰς ἐπανάστασιν τοὺς κατοίκους τοῦ Λιβανίου ὄρους κτλ. Ἀποτυχόντες δὲ ἦλθον εἰς Βηρυτὸν καὶ ἀρξάμενοι πυροβολεῖν διὰ τῶν κανονίων τὴν πόλιν κατεκρήμνισαν οἴκους τινάς. Εἶτα ἐξελθόντες εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἁρπάσαντες ἐδώδιμα διὰ ζωοτροφίαν καὶ λάφυρα τὰ τυχόντα εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἀνεχώρησαν· ἀλλ' ὁ Ἀπτουλλᾶ-πασιᾶς παρευθὺς μαθὼν τὴν ἐκείνων ἄφιξιν συνήγαγε στρατεύματα πεζῶν τε καὶ ἱππέων, καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὰ παράλια τῆς Βηρυτοῦ καὶ Τύρου καὶ Σιδῶνος φυλάττειν· ὑπὸ τῶν ὁποίων πολλὰ κακὰ ἐδοκίμασαν οἱ ἐκεῖσε, τόσον ὀρθόδοξοι, ὅσον καὶ Κατόλικοι.—

[2] Ἐν ταύτῃ τῇ ἐποχῇ οἱ ἐπάρατοι Ἀρμένιοι ἀφήρπασαν ἀφ' ἡμῶν ἐκ τῶν ἐν τῇ ἁγίᾳ Σιὼν μνημάτων ὑπὲρ τὰ ἑκατόν, φέροντες ψευδομάρτυρας Τούρκους καὶ εἰπόντες ὅτι ἦσαν πάλαι ποτὲ τῶν Συριάνων, καὶ ἄλλα πολλά· ἐστι δὲ ὁ τόπος, ὃν παρ' ἡμῶν ἀφήρπασαν, μεταξὺ τοῦ μοναστηρίου τῆς ἁγίας Σιών, ἤτοι τοῦ τζαμίου, καὶ τῆς παλαιᾶς ἐκεῖ ἐλαίας.

πολίτην Πτολεμαΐδος Ἀθανάσιον καὶ τὸν Βηρυτοῦ Βενιαμίν, καὶ ζητῶν ποσότητας μεγάλας καὶ λαμβάνων κατέστησεν αὐτοὺς γυμνοὺς καὶ ἀπόρους. Τοιούτους δὲ ὄντας πάλιν ἠνώχλει ἀπειλῶν καὶ ζητῶν, ἕως οὗ εὑρόντες καιρὸν ἔφυγον ἀποδράσαντες εἰς τὸ ὄρος τοῦ Λιβάνου. Ὁ αὐτὸς δὲ Ἀπτουλλᾶ-πασιᾶς αἱμοβόρος καὶ χριστιανομάχος ὢν εἰς ἄκρον προσκυνητήν τινα ὀρθόδοξον ἀπεκεφάλισε τότε λέγων, ὅτι εἶναι τζαπίτ, ἤτοι κατάσκοπος καὶ καταπατητής· καὶ τὸν ἡγούμενον τῆς Ῥέμπλης ἐφυλάκισεν. Καὶ οἱ ἐν Γάζῃ Ἰόππῃ καὶ Ῥέμπλῃ προύχοντες ὀρθόδοξοι ἔφυγον ὧδε κἀκεῖσε, παροικήσαντες εἰς ἄλλας ἐπαρχίας καὶ διοικήσεις σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις. Ἀλλ' εὗρεν αὐτὸν ἡ θεία δίκη, εἰ καὶ προσκαίρως· διότι τῷ ,αωκδ' (1824) ἐκπεσὼν τῆς τοῦ σουλτάνου εὐνοίας καὶ καθαιρεθεὶς τῆς ἀξίας ἐπολεμεῖτο, πολιορκηθεὶς ὑπὸ τριῶν πασάδων, τοῦ τῆς Δαμασκοῦ Δερβὶς-πασιᾶ, τῆς Τριπόλεως Ῥαγοὺπ-πασιᾶ καὶ τοῦ Χαλεπίου Μουσταφᾶ-πασιᾶ, ἐννέα μῆνας. Ὅθεν ἔφαγε πικρῶς τὰ ὅσα συνήγαγεν ἀδίκως ἁφαρπάσας· μόλις δὲ μετὰ τὸ ῥηθὲν διάστημα ἠξιώθη τῆς προτέρας ἀξίας καὶ συγχωρήσεως, μεσιτείᾳ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ Μεεμὲτ-Ἀλῆ-πασιᾶ καὶ ποσότητι δαπανῶν οὐκ ὀλίγῃ.

Κατὰ τοῦτο δὲ τὸ ἔτος ὑπερηύξησαν τὰ δεινὰ εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ὅλην τὴν Ἰουδαίαν, καὶ μάλιστα τὰ καθ' ἡμῶν· τοῦ γὰρ ῥηθέντος Δερβὶς-πασιᾶ, ἡγεμόνος τῆς Δαμασκοῦ, βασιλικῇ ἐπιταγῇ μετατεθέντος καὶ τοῦ ῥηθέντος Μουσταφᾶ-πασιᾶ τοῦ Χαλεπίου ἀντ' αὐτοῦ καταστάντος Σαμ-βαλεσὶ καὶ ὑπὲρ τὰ συνήθη δοσίματα ἐκ τῶν Φελλάχιδων ἀπαιτοῦντος, καθὼς καὶ παρ' ἡμῶν αὐτῶν, ἐγένετο ταραχὴ οὐκ ὀλίγη, ἀποστατησάντων τῶν περισσοτέρων αὐτῶν. Καὶ ἐπειδὴ τοῖς Τούρκοις Φελλάχιδες οὐδὲν ἠδύνατο ποιῆσαι, κατετυράννει τοὺς Φελλάχιδες χριστιανοὺς τῶν χωρίων, ἀπαιτῶν καὶ λαμβάνων δεκαπλάσια τῶν συνήθων, καὶ καθ' ὃν χρόνον τὸ Κοινὸν τοῦ Ἁγίου Τάφου δὲν εἶχε τὸν ἐπιούσιον ἄρτον σχεδὸν καὶ ἠναγκάζετο οὐ μόνον νὰ πληρώνῃ διπλῶς τὰς ἐτησίους ἑξήκοντα χιλιάδας, ἀλλὰ καὶ βαρέα δοσίματα τῶν Ἐπετήδων, οἵτινες οὐδέποτε ἔδωκαν εἰς πασιᾶν τινα κἂν ὀβολόν. Καὶ ὁ μὲν ῥηθεὶς

ἐξ Ἑβραίων Σουλεϊμὰν-ἐφέντης τῇ ἀλλαγῇ τοῦ πασιᾶ καθηρέθη καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ μουτσελλημλικίου καὶ ἄλλος καλὸς ἀντικατέστη· ἀλλ' ὁ ἐπάρατος Μουσαπὲκ ἔμεινε τουφεκσήπασις καὶ συνήργει καὶ ἐφεύρισκε τρόπους, ὅπως αἰτίᾳ τῶν αὐθεντικῶν δοσιμάτων τρώγῃ κἀκεῖνος καὶ οἱ ἀχόρταγοι ἀγιάνιδες τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐκ τοῦ Κοινοῦ καὶ τῶν χριστιανῶν Ἱεροσολυμιτῶν τε καὶ Φελλάχιδων· οἱ γὰρ Ἐπετῆδες ἐννέα χιλιάδας γρόσια ἀπαιτούμενοι καὶ μὴ θέλοντες δοῦναι ἐφυλακώθησαν, πιασθέντων τινῶν ἐξ αὐτῶν· τῶν ὁποίων οἱ συγγενεῖς καὶ ἐγχώριοι προστρέξαντες, ὡς ἔθος, εἰς τὸ ἱερὸν Κοινὸν δι' ἀναφορᾶς ἐζήτουν τὴν ἐκ τῆς φυλακῆς ἀπόλυσιν αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀπόλυσις οὐκ ἦν γενέσθαι ἢ μὴ μὲ τὴν πληρωμὴν τῶν ῥηθέντων 9000 γροσίων, ἅπερ οὐκ εἶχε τὸ Κοινὸν δοῦναι· μετὰ παρέλευσιν δὲ δώδεκα ἡμερῶν ἀπελθόντες οἱ Ἐπετῆδες εἰς τὴν λαύραν [τοῦ ἁγίου Σάββα] ἐποίησαν, ὡς δεδήλωται ὄπισθεν, τρυπήσαντες τὸν τοῖχον καὶ εἰσελθόντες κτλ. Καὶ πάλιν μετὰ πολλῶν τόκων δανεισθὲν τὸ Κοινὸν ἐπλήρωσε πρὸς τὰς 9000 καὶ τὸ ἀραβιστὶ χατ-ηλζενζὴρ λεγόμενον δόσιμον τῷ Μουσαπέκ.

Ἐδοκιμάσαμεν κατὰ τὸ ῥηθὲν ἔτος καὶ ἄλλα δεινά, ἅπερ οὐ γράφω διὰ τὴν συντομίαν· γράφω δὲ τὰ κατὰ τὸ ,αωκε' (1825) ἔτος. Ὁ ῥηθεὶς Μουσταφᾶ-πασιᾶς-πεηλῆς ἰδὼν ὅτι οἱ Φελλάχιδες δὲν πληρώνουσι περισσότερον ἀπὸ τὰ παλαιὰ συνήθη καὶ ὅτι ἐναντιοῦνται, ἠθέλησε νὰ τοὺς βιάσῃ· ὅθεν δή, ἐπειδὴ τὸ ἐν Ἱερουσαλὴμ πρὸς φύλαξιν τοῦ Καλὲ στράτευμα ἦν ὀλίγον (μόλις ἑκατόν), ἀπέστειλεν ἄλλους 100, γράψας τῷ μουτσελλὴμ νὰ διπλασιάσῃ τὰ δοσίματα τῶν Φελλάχιδων μεταχειριζόμενος βίαν· ὃ καὶ ἐγένετο. Ἀλλ' οἱ Φελλάχιδες φανερῶς ἀπεστάτησαν καὶ οὐκ ἔδωκαν οὐδὲ τὰ συνήθη, ἀποδιώξαντες τοὺς ἀνθρώπους τοῦ μουτσελλὴμ ἐκ τῶν χωρίων αὐτῶν. Δηλοποιήσαντος δὲ ταῦτα τοῦ μουτσελλὴμ εἰς τὸν πασιᾶν, ἐκεῖνος εὐθέως στρατεύματα συναγαγὼν ἕως πέντε χιλιάδας ἐκίνησεν ἐκ Δαμασκοῦ, καὶ ἐλθὼν εἰς Νεάπολιν τῆς Σαμαρείας ἔμεινεν ἐκεῖ εἴκοσιν ἡμέρας συνάγων τὰ ἀποφασισθέντα δοσίματα· οἱ δὲ περὶ τὴν Ἰουδαίαν Φελλάχιδες

μαθόντες τὴν δύναμιν καὶ ὀργὴν τοῦ πασιᾶ, οἳ μὲν ἀπεφάσισαν νὰ ὑποταχθῶσι, πληρώσαντες τὰ ζητούμενα, οἳ δὲ νὰ πολεμήσωσι καὶ ἄλλοι νὰ φύγωσιν· ὃ καὶ ἐγένετο. Ἀλλ' οἱ εἰς τὰ πλησίον τῆς Ἱερουσαλὴμ οἰκοῦντες χωρία, οἷον Σιλωὰμ καὶ τὸ χωρίον Βάτι [1] ἐξ ἀνατολῶν Ἱερουσαλήμ, Μάλχα, Ὀρεινή, Βέλετζε κλπ. ἐκ δυσμῶν, Πετχανίν, Πεττοὺν κλπ. ἐξ ἄρκτου καὶ Σουλπάχαερ, Πετ-Σαφὰφ κλπ σὺν τῷ Πετ-Ἄλλα [2]: ὅλοι οὗτοι σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀνῆλθον εἰς τοὺς πλησίον δυσβάτους τόπους, παραλαβόντες μεθ' ἑαυτῶν ὅσα ἠδυνήθησαν, οἷον χρήματα, ἀσημικὰ καὶ ἄλλα μὲ τὰ κτήνη αὐτῶν καὶ πρόβατα, ἀφέντες τοὺς οἴκους αὐτῶν γυμνούς· οἱ δὲ Βηθλεεμῖται ἔχοντες συμμάχους τοὺς Θαμαρίτας [3] καὶ τοὺς Λαχχάμιδες [4], ἔτι δὲ καὶ πολλοὺς τῶν ῥηθέντων φυγάδων, ἀπεφάσισαν ἀντίστασιν, ὀχυρωθέντες εἰς τὰ ἐκεῖ τρία μοναστήρια, Ῥωμαίων, Φράγκων καὶ Ἀρμενίων. Ἀλλ' οὐκ ἀπέφυγον τῆς τύχης τὸ πεπρωμένον καὶ σὺν αὐτοῖς καὶ ἡμεῖς αὐτοί· διότι οἱ μὲν Μαλχιῶται ὡς ἴδιον λογιζόμενοι καὶ ἄσυλον τόπον τὸ μοναστήριον τοῦ Τιμίου Σταυροῦ φέροντες κατέκρυψαν ἐν αὐτῷ ὅσα οὐκ ἐδύναντο φέρειν μεθ' ἑαυτῶν φεύγοντες, στάρια δηλαδή, κριθάρια, τυρί, ἔλαιον, βούτυρον κτλ., ἔτι δὲ καὶ ῥοῦχα, οἷον ἐνδύματα καὶ σκεπάσματα, στρώματα καὶ λοιπά, συγκατακρύψαντες ἐν αὐτοῖς καί τινα ἀπὸ τὰ συνήθη αὐτοῖς ἀσημικά, βραχιόλια καὶ σκουφικὰ γυναικῶν. Οἱ δὲ περὶ τὸ μοναστήριον τοῦ προφήτου Ἠλιού, οἱ οἰκοῦντες τὰ ῥηθέντα χωρία Σουλπάχερ, Πετ-Σαφὰφ καὶ Πετζάλλα, καί τινες τῶν Βηθλεεμιτῶν, κατέκρυψαν ὡσαύτως ἐκεῖ (ἐν τῇ μονῇ τοῦ προφήτου Ἠλιού) τὰ ἑαυτῶν· οἱ δὲ Ἐπε-

[1] Βάτιδες λέγονται οἱ περὶ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἰωσαφὰτ οἰκοῦντες ἀπὸ Σιλωὰμ μέχρι τῆς λαύρας τοῦ ἁγίου Σάββα· ἀραβιστὶ γὰρ ἡ κοιλὰς καὶ τὸ κοῖλον βάτι λέγεται.— [2] Τὸ νῦν χωρίον Πετζάλα (Πετζαλᾶς) ἐλέγετό ποτε ἀραβιστὶ Πετ-Ἄλλα, ἤτοι Οἶκος Θεοῦ. — [3] Θαμαρῖται δὲ οἱ ἀραβιστὶ Ταάμαρι. — [4] Τὸ στρατόπεδον ἦν ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ περὶ τὸ βόρειον μέρος αὐτῆς, διότι ἦν νόμος ἵνα μὴ καταλύωσιν ἔνδον τῆς Ἱερουσαλὴμ οὔτε τὸ στράτευμα οὔτε ὁ πασιᾶς αὐτός· εἰσήρχετο δὲ μόνον τῇ Παρασκευῇ καὶ προσκυνῶν εἰς τὸ Χαρεμ-σερὶφ ἐξήρχετο καὶ κατῴκει ὑπὸ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ πλησίον τῆς πρὸς ἄρκτον Τερεβίνθου τῆς μεγάλης, πλησίον τοῦ βορείου τείχους τῆς Ἱερουσαλήμ.

τῆδες ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ ἁγίου Σάββα ἠσφαλίσαντο τὰ πτωχικὰ αὐτῶν ὑπάρχοντα.

Ἐλθόντος οὖν τοῦ πασιᾶ ἐν Ἱερουσαλὴμ περὶ τὰ τέλη φεβρουαρίου καὶ τῶν ῥηθέντων Φελλάχιδων μὴ ἐλθόντων εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ, μαθὼν τὴν φυγὴν αὐτῶν ἀπέστειλε στρατεύματα ὅπως διαρπάσωσι καὶ ἐρημώσωσι τὰ χωρία αὐτῶν· ἀλλ' ἀπελθόντες οὐχ εὗρον ἢ μὴ κενοὺς οἴκους καὶ καλύβας. Ἐπειδὴ δὲ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν τινες Τούρκων προλαβόντως, κατὰ κακὴν τύχην, εἶδον Πεζαλιώτας φέροντας πράγματά των εἰς τὴν μονὴν τοῦ προφήτου Ἠλιού, ἐγένοντο προδόται εἰς τὸν Μουσαπέκ. Ἐκεῖνος ὁ θεοστυγής, ὅπως δείξῃ δούλευσιν καὶ φανῇ εὐάρεστος εἰς τὸν πασιᾶν, ἀνήγγειλε τοῦτο. Παρευθὺς λοιπὸν ὁ πασιᾶς ἀποστείλας ἐλαφυραγώγησε πάντα τὰ ἐν τῷ μοναστηρίῳ εὑρεθέντα, σῖτον, κριθήν, βούτυρον καὶ λοιπὰ καὶ τὰ ῥουχικὰ καὶ καθεξῆς, τόσον τῶν Φελλάχιδων, ὅσον καὶ τὰ τοῦ μοναστηρίου· συλλαβὼν δὲ καὶ τὸν ἐκεῖ ἡγουμενεύοντα, Φλαβιανὸν ὀνόματι, ἔφερε δεδεμένον εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ παραστήσας εἶπεν αὐτῷ μετὰ θυμοῦ· "Μπρὲ χιανέτ, οἱ ἀποστάται Φελλάχιδες ἔφεραν τὰ πράγματά των καὶ τὰ ἔκρυψαν εἰς τὸ μοναστήριόν σου, καὶ πῶς σὺ δὲν ἦλθες νὰ μοὶ ἀναγγείλῃς; εἶσαι λοιπὸν ἕνα μὲ ἐκείνους συνωμότης καὶ ἀποστάτης· ὅθεν πρέπει σοι κρεμάλα". Ταῦτα εἰπὼν προσέταξε νὰ τὸν κρεμάσωσιν· ἁρπασάντων δὲ τῶν δημίων αὐτὸν καὶ συρόντων προσέταξε νὰ τὸν ἐπιστρέψωσι, καὶ παραστήσας πάλιν ἔμπροσθέν του λέγει αὐτῷ· "Διὰ νὰ γλυτώσῃς τὴν ζωήν, μαρτύρησον ποῦ ἔχεις κεκρυμμένα τῶν Φελλάχιδων τὰ ἄσπρα"· ὁ δὲ ἠρνήσατο λέγων, ὅτι οὐκ οἶδε τοιαῦτα πράγματα. Τότε τῷ θυμῷ ὑπερζέσας προσέταξε νὰ τὸν ῥίψωσιν εἰς τὸν λεγόμενον φάλαγκα καὶ νὰ τὸν ῥαβδίσωσι πεντακοσίας· ὅπερ καὶ ἐγένετο παρευθύς· μετὰ δὲ ἡμιθανῆ ἑλκύσαντες ἠρώτων περὶ τῶν Φελλαχικῶν ἄσπρων καὶ λοιπῶν· λιποθυμήσαντος δὲ καὶ μὴ δυνηθέντος ἀποκριθῆναι ἢ λαλῆσαι ὅλως, προσταγῇ τοῦ πασιᾶ σύροντες ἔβαλον εἰς ἁλύσεις μετὰ τῶν κακούργων καὶ καταδίκων εἰς ἀστέγαστον τόπον, τοῦ καιροῦ ὄντος βροχεροῦ καὶ ψυχροῦ. Τῇ δὲ

ἐπαύριον ἔφερον αὐτὸν ἔμπροσθεν, βασταζόμενον ὑπὸ χαμάληδων, καὶ πάλιν ἠρώτησεν ἵνα εἴπῃ ποῦ ἔκρυψε τῶν Φελλάχιδων τὰ πράγματα. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν ὡμολόγησε, πάλιν προσέταξεν ὅπως δώσωσιν αὐτῷ ἄλλας πεντακοσίας· ἐπειδὴ δὲ ἐφάνη ὅτι ἦν ἐγγὺς τοῦ ἀποθανεῖν, προσέταξε τοιοῦτον ὄντα νὰ τὸν κρεμάσωσιν· ἀλλ' οἱ αὐτοῦ γραμματικοὶ ἐκεῖ τυχόντες, ὡς ὄντες ὀρθόδοξοι, ἔπεσον εἰς τοὺς πόδας τοῦ κεχαγιᾶ παρακαλοῦντες νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν μαινόμενον πασιᾶν, νὰ μὴ κάμῃ τοιαύτην καταισχύνην εἰς τὸ γένος ἡμῶν. Ὅθεν, δεήσει τοῦ κεχαγιᾶ, ἀποφυγὼν ὁ ἡγούμενος τὴν ἀγχόνην ἀπεστάλη εἰς χαμάληδες φορτωμένος πάλιν εἰς τὴν ῥηθεῖσαν φυλακήν· μόλις δὲ ἡμεῖς διὰ πολλῶν δεήσεων ἐδυνήθημεν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ὅπου ἐπιμελείας τυχὼν καὶ ἰατρῶν ἐλυτρώθη μὲν τοῦ θανάτου, ἔμεινε δὲ χωλὸς ἀμφοτέροις τοῖς ποσὶ μέχρι τέλους ζωῆς. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ τούτου.

Μαθὼν δὲ ὁ πασιᾶς, ὅτι καὶ εἰς τὸ τοῦ Σταυροῦ μοναστήριον ἔχουσιν οἱ Μαλχιῶται κεκρυμμένα πράγματα, ἀποστείλας ἐκυρίευσεν ἅπαντα. Κατέσκαψαν δὲ τὸ μοναστήριον εἰς πολλὰ μέρη, διερευνῶντες περὶ ἄσπρων καὶ ἄλλων πραγμάτων τῶν Φελλάχιδων. Ἐγένετο δὲ προδοσία ἔτι εἰς τὸν πασιᾶν, ὅτι καὶ Βηθλεεμῖται πολλοὶ καὶ Ἰεζαλιῶται καὶ Ὀρεινῖται, ἔτι δὲ Σιλωαμῖται, ἔφερον εἰς Ἱερουσαλὴμ πράγματα καὶ κατέκρυψαν εἰς ὀσπήτια τινῶν. Προσταγῇ λοιπὸν τοῦ πασιᾶ πολλοὶ ἐφυλακώθησαν Ἱεροσολυμῖται, τόσον χριστιανοί [= ὀρθόδοξοι], ὅσον καὶ Φράγκοι, ἔτι δὲ καὶ Τοῦρκοι, καὶ ἐδάρησαν ὅπως φανερώσωσι τὰ τῶν Φελλάχων πράγματα, καὶ ἐπομένως ἐδοκίμασαν ζημίας (ντζερεμέδες). Ἦν λοιπὸν πάντοθεν μέγα κακὸν εἰς πάντας ἔν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ πᾶσι τοῖς περιχώροις αὐτῆς.

Ἐπειδὴ δὲ ἦν ὀργίλος καὶ μανιώδης, οὐκ ἠθέλησεν ὅπως συμβιβασθῇ μὲ τοὺς Φελλάχους, συγκαταβαίνων ὀλίγον εἰς τὰς αὐτοῦ ἀπαιτήσεις, ἀλλ' ἠβουλήθη νὰ ἐκδικηθῇ πολεμῶν αὐτούς. Ὅθεν ἀπέστειλε δισχιλίους ἵνα πολεμήσωσι πρῶτον καὶ ὑποτάξωσι τοὺς ἐν Βηθλεέμ· οὐκ ἠδυνήθησαν ὅμως οὐδὲ τῇ χώρᾳ προσεγγίσαι. Τότε αὐξήσας τὰς δυνάμεις του διὰ μισθωτῶν Φελλάχιδων,

λαβὼν τὰ ἅπερ εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ κανόνια, ἐμελέτησεν ἀπελθεῖν εἰς Βηθλεέμ, ἵνα θύσῃ καὶ ἀπολέσῃ· οἱ δὲ Βηθλεεμῖται καὶ οἱ λοιποὶ σύμμαχοι αὐτῶν ἐπίασαν τὰ ἐκεῖ τρία μοναστήρια καὶ ἔστησαν εἰς ἀντίστασιν. Ἰδόντες οὖν ἡμεῖς ὅτι τὰ τοιαῦτα κινήματα, τόσον τοῦ πασιᾶ, ὅσον καὶ τῶν Φελλάχιδων, ἐπαπειλοῦσιν ὄλεθρον τοῦ ἐκεῖ μοναστηρίου ἡμῶν, καὶ μάλιστα τοῦ παμμεγίστου καὶ πανσεβάστου διὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκείνου ναοῦ, ἐπλήγημεν τὰς καρδίας καὶ ἐκλαίομεν πικρῶς, δεόμενοι τοῦ ἐν σπηλαίῳ γεννηθέντος Κυρίου ἡμῶν, ὅπως οἰκονομήσῃ διόρθωσιν· ἦν καὶ εὐθέως ἡ θεία αὐτοῦ χάρις ᾠκονόμησε· οἱ Φράγκοι γὰρ καὶ Ἀρμένιοι ἰδόντες καὶ αὐτοὶ ὅτι ὁ πασιᾶς πολεμῶν τοὺς ἐν μοναστηρίοις μὲ κανόνια θέλει βλάψει καιρίως τὰ αὐτῶν μοναστήρια, καὶ ἂν νικηθέντων τῶν Φελλάχιδων ὁρμήσωσιν ἔνδον τὰ στρατεύματα συμβήσεται ὁλοτελὴς ὄλεθρος, βουλῇ μεθ' ἡμῶν χρησάμενοι ἀπεφάσισαν, ὅπως κοινῶς μεσολαβήσαντες συμβιβάσωσι διὰ πολλῶν δαπανῶν τὰ πράγματα, τὸν μαινόμενον πασιᾶν δυσωπήσαντες. Οὕτως οὖν ἐγένετο καὶ κατωρθώθη ἡ βουλὴ διὰ τοῦ κεχαγιᾶ καὶ τῶν λοιπῶν προυχόντων· ἀνέβη δὲ τὸ πρόστιμον (ὁ τζερεμὲς) εἰς ἑκατὸν χιλιάδας γρόσια, ἐξ ὧν τριάκοντα μὲν χιλιάδας ἐμετρήθησαν παρ' ἡμῶν δανεισθέντων [1], τριάκοντα δὲ ἐκ τῶν Βηθλεεμιτῶν καὶ λοιπῶν καὶ τεσσαράκοντα ἐκ τῶν Φράγκων καὶ Ἀρμενίων. Προσκυνησάντων δὲ καὶ ὑποταγέντων τῶν Βηθλεεμιτῶν τῷ πασιᾷ, αὐτὸς ἀφεὶς φρουρὰν ἔν τε τῇ πόλει Βηθλεὲμ καὶ ἐν τοῖς μοναστηρίοις ἐπέστρεψεν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ τῇ ἐπαύριον μετακαλέσας ἡμᾶς ἐπὶ διαφόροις προφάσεσιν ἐζήτει τριπλοῦν τὸ σύνηθες ἐτήσιον, ἤτοι τὰς 60000 γρόσια. Παριστανόντων δὲ ἡμῶν μετὰ δακρύων τὴν πτωχοτάτην κατάστασιν ἡμῶν, ἐκεῖνος οὐδόλως ἐκάμπτετο· τέλος δὲ συγκατένευσεν εἰς ἑκατὸν δέκα χιλιάδας. Μὴ ἐχόντων δὲ ἡμῶν ἐπιδοῦναι, μηδὲ εὑρισκόντων λόγῳ δανείου, ἐκεῖνος ἀπειλῶν ἐστενοχώρει ἡμᾶς ζητῶν ταῦτα ταχέως. Τότε ἐδόθησαν ἐνέχυρον κορῶναι πατριαρχικαί, πατερίτζαι, σταυροὶ καὶ ἄλλα κειμήλια εἰς Ἑβραίους πλουσίους, οἵτινες ἐδάνεισαν ἡμᾶς

[1] Ἐπληρώσαμεν καὶ διὰ τοὺς Ἐπετῆδες τοῦ Ἁγίου Σάββα γρόσια ὀκτὼ χιλιάδας.

ἐπὶ τόκῳ βαρυτάτῳ πεντήκοντα χιλιάδας γρόσια μόνον. Ἀλλ' ὁ θεοστυγὴς πασι͡ᾶς ἐζήτει ὅλα ταχέως. Μὴ εὑρισκόντων δὲ ἡμῶν, ἐπιστάσης τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ἥτις ἦν τῇ κθ' μαρτίου, προσέταξεν (ὁδηγίᾳ ἴσως τοῦ Μουσαπέκ) νὰ μὴ ἀνεωχθῇ ἡ Ἁγία Πόρτα ὅλως. Ὅθεν θέλοντες νὰ ἐπιτελέσωμεν τὸν ἑσπερινόν, ὡς ἔθος, τοῦ Μεγάλου Σαββάτου καὶ τὸν ἐπιτάφιον, ὁ μουτεβελῆς οὐκ ἤθελεν ἀνοῖξαι, ἵνα εἰσέλθωμεν. Μετὰ βίας οὖν διὰ πολλῶν παρακλήσεων ἐτύχομεν μέσων νὰ μαλάξωμεν τὴν σκληρὰν αὐτοῦ ψυχήν, καταπείσαντες νὰ στέρξῃ τὴν περιλαβὴν τῶν ἐναπολειφθέντων ἑξήκοντα χιλιάδων γροσίων εἰς πόλιτζαν πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει μακαριώτατον Ἱεροσολύμων Πολύκαρπον· τῇ δὲ Παρασκευῇ τῆς Διακαινησίμου ἀπῆρεν ἐξ Ἱερουσαλὴμ ἐπιστρέφων εἰς Δαμασκόν· ἀφῆκε δὲ μουτσελλὴμ ἐν αὐτῇ πάλιν μὲ 100 στρατιώτας καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν (Καλὲν) πεντήκοντα. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ῥηθεὶς ἐπάρατος πασι͡ᾶς ἠδίκησεν οὐ μόνον ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τοὺς Φράγκους καὶ Ἀρμενίους καὶ Ἑβραίους καὶ λοιπούς, καὶ μάλιστα καὶ αὐτοὺς τοὺς Τούρκους Ἱεροσολυμίτας τε καὶ Φελλάχιδες, κατέστη εἰς ὅλους μισητός τε καὶ ἀποτρόπαιος. Ὅθεν, μετὰ τὴν φυγὴν αὐτοῦ, οἱ Ἱεροσολυμῖται μετὰ τῶν Φελλάχιδων ἑνωθέντες ἐμελέτησαν ἀποστασίαν, ἣν καὶ κατώρθωσαν, τυχόντες δεξιῶν περιστάσεων οὕτω πως.

Ἐπειδὴ τὰ ἐλλείποντα (μπακιὰ) μερικῶν χωρίων εἰς τὰ συμφωνηθέντα δοσίματα ὁ μουτσελλὴμ οὐκ ἠδύνατο συνάξαι, ἀνθισταμένων τῶν Φελλάχων μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ πασι͡ᾶ, καὶ ἐπειδὴ οἱ διὰ φρουρὰν ἀφεθέντες ἐν Βηθλεὲμ στρατιῶται ἠσχημόνησαν εἰς γυναῖκας, μεταχειρισθέντες καὶ τυραννίαν περὶ τοὺς Βηθλεεμίτας χριστιανούς τε καὶ Φράγκους, καὶ οἱ ἐν Βηθλεὲμ Τοῦρκοι μετὰ τῶν Ταμαριτῶν ἐπαναστάντες τοὺς μὲν ἐφόνευσαν, τοὺς δὲ ἀπεδίωξαν, ὁ μουτσελλὴμ ἔγραψε ταῦτα τῷ πασι͡ᾷ· ὃ δέ, ἐπειδὴ ἡτοιμάζετο διὰ τὸ Χάτζ, ἤτοι εἰς τὴν ὁδοιπορίαν τοῦ Κι͡απέ, ἀντέγραψεν αὐτῷ ὅπως συνάξας στρατεύματα πολεμήσῃ καὶ ταπεινώσῃ τοὺς Βηθλεεμίτας ὅση δύναμις. Ὅθεν ὁ μουτσελλὴμ ψηφίσας χιλίαρχον τὸν ῥηθέντα Μουσαπὲκ καὶ προστάξας ἵνα ἀρ-

ματωθῶσιν οἱ νέοι ὅλοι τῆς Ἱερουσαλὴμ Τοῦρκοι, παραλαβὼν αὐτοὺς καὶ ὅλον τὸ ἐν Ἱερουσαλὴμ στράτευμα, μὴ ἀφεὶς πάρεξ ἕνδεκα μόνους εἰς τὸν Καλέν, ἐξῆλθε φέρων καὶ κανόνια καὶ τζιπχανὲ καὶ λοιπά· ἀλλ' οἱ Βηθλεεμῖται μετὰ τῶν συμμάχων ἔκοψαν αὐτοῦ τὸν δρόμον, πιάσαντες τὰ περὶ τὸν προφήτην Ἠλίαν χωρία Ἱετ-Σαφὰφ καὶ λοιπά. Ἀλλὰ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὑπεχώρησαν, μὴ δυνηθέντες ὑπομεῖναι τὰς σφαίρας τῶν κανονίων. Προχωρήσας οὖν ὁ μουτσελλὴμ ἐπίασεν ἁρμοδίαν τοποθεσίαν μεταξὺ Βηθλεὲμ καὶ Ἱετζαλλᾶ. Τούτων δὲ γενομένων οἱ περισσότεροι τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ὁπλοφόρων καὶ μαχητῶν τὴν ἀποστασίαν συσκεπτόμενοι καὶ τεχνευόμενοι εὗρον καιρὸν ἵνα λάβωσιν ἀπόπειραν καὶ δοκιμὴν τῶν σκοπῶν των· διότι τῇ ε' ἰουνίου ἀποσταλέντων τινῶν ἐξ αὐτῶν νὰ φέρωσι πυρίτιν κόνιν (μπαροῦτιν) ἐκ τῆς εἰς τὸν Καλὲν ὁπλοθήκης, ὅπου ὁ τζιπχανές, συναπῆλθον μετ' αὐτῶν καὶ ἄλλοι πολλοὶ διαφόροις αἰτίαις προφασιζόμενοι. Εἰσελθόντες οὖν εἰς τὸν Καλὲν ἕως εἴκοσιν ἐξ αὐτῶν καὶ τζιπχανὲν προσποιούμενοι λαβεῖν, οἳ μὲν ἥρπασαν αἴφνης τὸν φύλακα τοῦ τζιπχανὲ καὶ ἔλαβον ἐξ αὐτοῦ τὰς κλεῖς τῆς ὁπλοθήκης (μινατζὸν), οἳ δὲ ἐπιπεσόντες εἰς τοὺς λοιποὺς δέκα ἐπῆραν τὰ ὅπλα ἐξ αὐτῶν, καὶ δέσαντες τὰς χεῖρας αὐτῶν ὀπίσω καὶ εἰς ἕνα ὄντᾶν κλείσαντες ἄλλοι μὲν ἀνέβησαν εἰς τὸν μέγαν πύργον καὶ ἀλαλάζοντες χαρμοσύνως μετὰ μεγάλων κραυγῶν τοὺς συναποστάντας ἐκάλουν εἰς τὴν κοινὴν ἀποστασίαν, ἄλλοι δὲ ἔστησαν μὲ τὰ τουφέκια, πιάσαντες τὰς θύρας τοῦ Καλέ· οἱ δὲ λοιποὶ ἀκούσαντες καὶ ἰδόντες τὸ ποθούμενον ἐπιχείρημα ἐμπράκτως τελειωθὲν ἔδραμον οἳ μὲν εἰς τὰς ῥύμας καὶ ἀγυιὰς τῆς Ἱερουσαλήμ, μεγάλους τε καὶ μικροὺς εἰς κοινὴν ἐξόπλισιν διεγείροντες, οἳ δὲ εἰς τὰς πύλας αὐτῆς νὰ φυλάξωσι, μήπως ἐπιστρέψαντες οἱ περὶ τὸν μουτσελλὴμ στρατιῶται εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν.

Τότε ἦν ἰδεῖν ἅπαντας σχεδὸν τοὺς Ἱεροσολυμίτας Τούρκους ἐν ῥιπῇ καθωπλισμένους, εἰς τὰ τείχη τε αὐτῆς περιερχομένους καὶ εἰς ἀντίστασιν παρατασσομένους· ἤρξαντο δὲ κοινῶς νὰ ῥίπτωσιν εἰς τὸν ἀέρα τουφέκια ἀκαταπαύστως. Οἱ δὲ ἐν τῷ Καλὲ

συναχθέντες ἀναβάντες εἰς τοὺς πύργους ἔστησαν σημαίας καὶ ἐφώναζον, κραυγῇ μεγάλῃ τὸν θρίαμβον ψάλλοντες· ἡτοίμασαν δὲ καὶ τὰ κανόνια εἰς ἀντίστασιν ἐναντίον τοῦ μουτσελλήμ, ὁ ὁποῖος μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ ἀκούσας τὸν ἀκατάπαυστον τῶν τουφεκίων κρότον εἴς τε τὸν Καλὲν καὶ τὰ τείχη τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ διὰ τοῦ τηλεσκοπίου ἰδὼν τὰς σημαίας (σαντζάκια ἢ μπαϊράκια) ἐπὶ τῶν πύργων τοῦ Καλέ, ἐνόμισεν ὅτι οἱ Ῥουάμ, ἤτοι οἱ Ἕλληνες, ἔφθασαν καὶ ἦλθον κυριεῦσαι τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὅθεν λαβὼν τὰ τόπια ἔτρεχεν ἐπιστρέφων δρομαίως μὲ τοὺς σὺν αὐτῷ στρατιώτας τε καὶ τοὺς Ἱεροσολυμίτας· ἀλλὰ πλησιάσας τῇ Ἱερουσαλὴμ ἔμαθε παρ' ἐλπίδα τὸ δρᾶμα καὶ μὲ καρδίαν τρέμουσαν ὤδευε κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὴν πόρταν τοῦ Δαβίδ, θέλων νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· ἀλλ' ἤκουσε πικρῶς αὐτὸς καὶ τὸ στράτευμά του τὸν πικρὸν λόγον ἄνωθεν τῶν τειχῶν μεθ' ὕβρεων καὶ βλασφημιῶν, ἤκουσεν (λέγω) τὸ "Πίσω, ἀλάργα". Ἐξέστη ὁ ταλαίπωρος μουτσελλὴμ εἰς τὰ ἀνέλπιστα αὐτῷ συμβάντα, καὶ ἀπορῶν εἰς τὸ πρακτέον παρεκάλει ταπεινῶς νὰ τὸν ἀφήσωσι νὰ εἰσέλθῃ κἂν νὰ λάβῃ τὴν ἐν τῷ Σαράϊ περιουσίαν του· ἀλλ' οὐκ εἰσηκούσθη οὔτε αὐτός, οὔτε οἱ σὺν αὐτῷ. Ὅθεν, μὴ ἔχων ποῦ νὰ καταφύγῃ, προσέπεσε τοῖς Ἀπογόσιδες [1] καὶ δεδώκασιν αὐτῷ πίστιν καὶ ἀφοβίαν, νὰ κατέλθῃ εἰς Ῥεμπλὴν ὅπου ἐξουσίαζεν ὁ Ἀπδουλλὰπασιᾶς. Ἀφεὶς οὖν τὰ τόπια, ἤτοι τὰ δύο κανόνια, εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἀπουγὸς κατέβη εἰς Ῥέμπλην μὲ τοὺς σὺν αὐτῷ καὶ ὑπεδέχθη παρὰ τοῦ ἐκεῖ μουτσελλήμ. Οἱ Ἱεροσολυμῖται δὲ οὐ μόνον τὸν ῥηθέντα μουτσελλὴμ οὐκ ἐδέξαντο εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς οὓς δήσαντες ἐφυλάκωσαν ἐν τῷ Καλὲ καὶ τοὺς εἰς τὸ Σαράϊ φύλακας καὶ πάντα Ὀσμανλῆ καὶ Ἀλβανὸν-Τοῦρκον ἐξέ-

[1] Οἱ Οὐλὰτ-Ἀπουγός, ἤτοι Υἱοὶ τοῦ Ἀπογός (ὅπερ δηλοῖ μαχητὴς ἢ ταραχώδης) ἀπὸ τοῦ σουλτὰν Σουλεϊμὰν-Κανονὶ μέχρι τοῦ ,αωλδ' (1834) εἶχον τὸ προνόμιον καὶ ἦσαν τερβεντῆδες, ἢ τερβὲν-ἀγάδες, ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς Ῥέμλης ἕως Ἱερουσαλὴμ φυλάττοντες τὴν ὁδὸν ἀπὸ τοὺς κλέπτας· ἐλάμβανον δὲ οὗτοι, εἰς τὴν Ἐμμαοὺς κώμην καθήμενοι (ἤτις ἀραβιστὶ Κάρλε λέγεται) ἐξ ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἐκεῖθεν διαπερνώντων ξένων ἐκ παντὸς γένους καὶ ἔθνους καφάρι παράδες ἐννενήκοντα· ὅπερ προσταγῇ τοῦ Μεεμὲτ-Ἀλῆ-πασιᾶ τῷ ῥηθέντι ἔτει κατηργήθη.

βαλον τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν ἐπὶ δώδεκα ἔτη ἐκεῖ ἔχοντα Χουσεήμ-πεην Καβάλαλην, λαβόντες πρότερον ἐκ πάντων τὰ σιλάχια, ἤτοι τὰ ὅπλα.

Οὕτω λοιπὸν κύριοι καὶ αὐτεξούσιοι γενόμενοι οἱ Ἱεροσολυμῖται κατέστησαν πρῶτον ἑαυτοὺς ἀνεξαρτήτους, καὶ πάντες σχεδὸν ἐφαίνοντο ἀγάδες καὶ ἐξουσιασταί· εἶτα δὲ οἱ φρονιμώτεροι συσκεψάμενοι κατέστησαν ὡς ἐπικρατεστέρους ἀγάδες δύο μόνον, τὸν Ἰοῦσεφ-Ἄραπ λεγόμενον τζεμπετζήπασιν, Σιωνίτην, καὶ τὸν Ἀχμέταγα Τζιζτάρ. Τοιουτοτρόπως οὖν ἐλυτρώθησαν οἱ Βηθλεεμῖται καὶ οἱ Ἐπετῆδες καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ χωρία ἐκ τῶν πολλῶν δοσιμάτων, καὶ μάλιστα οἱ χριστιανοί. Καὶ τὸ Κοινὸν δὲ τοῦ Ἁγίου Τάφου ἀνέπνευσεν ὀλίγον, ἀπαιτούμενον μὲν συνεχῶς, οὐχὶ δὲ τοσοῦτον ἀδρὰς καὶ ὑπερόγκους δόσεις· τὰς δὲ συνήθεις 60000 γρόσια οὐκ ἦν ἡμῖν δυνατὸν ἀποφυγεῖν· διότι κρυφίως τοῦ Σαμ-βαλεσὶ ταύτας ζητήσαντος ἀπεδώκαμεν αὐτῷ διὰ πολίτζης πρὸς τὸν μακαριώτατον ἐν Κωνσταντινουπόλει [πατριάρχην] Πολύκαρπον· ὃς ἐξοικονόμει καὶ τὰ τοῦ Κοινοῦ καὶ τὰ ἐν ποσὶ βαρεῖ τόκῳ δανειζόμενος· οὐδὲ γὰρ εἶχέ τι εἰσόδημα, ὡς τῶν κατὰ τόπους ταξειδιωτῶν μὴ περιερχομένων διὰ τὰ περιστατικὰ τοῦ καιροῦ, καὶ τῶν ἀπὸ τῆς Βλαχομπογδανίας ἐτησίων ἐκ τῶν ἐκεῖ μοναστηρίων ἐκκοπέντων σχεδὸν διόλου κατὰ τοὺς παρελθόντας τῆς ἐπαναστάσεως χρόνους. Οἱ οὖν καλοὶ Ἱεροσολυμῖται τὴν ἀποστασίαν ὡς ἐπεθύμουν κατορθώσαντες, ἔγνωσαν ὅπως σκεπάσαντες τὸ ἑαυτῶν σφάλμα ἀσφαλίσωσι τὴν δοκοῦσαν αὐτοῖς ἀνεξαρτησίαν. Ὅθεν ἔγραψαν πρὸς τὸν ἐν Αἰγύπτῳ Μουχαμὲτ-Ἀλῆπασιᾶν καὶ τὸν Ἀπτουλλᾶ-πασιᾶν, πρὸς τούτοις δὲ καὶ τοῖς περὶ τὸν σουλτάνον, δικαιολογούμενοι διὰ τὸ κίνημα ἑαυτῶν· ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πολὺ ἐχάρησαν τὴν ἀναρχίαν, διότι μείναντες ἐλεύθεροι ἐξετέλει ἕκαστος τὸ εὐθὲς ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, ἀδικοῦντες καὶ ἁρπάζοντες, πορνεύοντες καὶ μοιχεύοντες, δέροντες καὶ τραυματίζοντες οὐ μόνον τοὺς ἀλλοτρίους αὐτοῖς, ἤτοι τοὺς ῥαγιάδες, Ῥωμαίους, Φράγκους, Ἀρμενίους καὶ Ἑβραίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς οἰκείους Τούρκους, οἱ δυνατοὶ τοὺς ἀδυνάτους καὶ λοιπά· πλεῖον δὲ πάντων

πάντα σχεδὸν τὰ δεινὰ ἐδοκίμασαν οἱ Ἑβραῖοι. Ὅθεν ὁ σουλτὰν Μαχμοὺτ μαθὼν ταῦτα ἔγραψε τοῖς Ἱεροσολυμίταις, ὅπως παύσωνται τοῦ λοιποῦ καὶ ὑποτάσσωνται, ὡς καὶ πρότερον, τῷ τῆς Δαμασκοῦ σατράπῃ, ἤτοι τῷ Σὰμ-βαλεσί· ἀλλ' αὐτοὶ οὐδὲ ἀκοῦσαι ἠθέλησαν, ἕως οὗ ὀργισθεὶς μετεχειρίσθη τὴν βίαν ἐναντίον αὐτῶν, καίτοι Κουτ-σερίφιδων ὄντων, ἤτοι Ἁγιοπολιτῶν. Πρὶν δὲ τῆς ἱστορίας ἐκείνης ἀρξώμεθα, γραπτέον καὶ τὸ ἑξῆς [1].

Τῷ ,αωκς' (1826) ἔτει πρὸς τὴν τοσαύτην διὰ τὴν στέρησιν τῶν προσκυνητῶν ἀναργυρίαν καὶ ἀπορίαν καὶ εὕρεσιν δανείων ἐλθόντων εἰς Ἱερουσαλὴμ τινῶν Ἀμερικανῶν ἐκ τῆς Ἀγγλικανῆς Ἑταιρίας, τῆς λεγομένης Ἀποστολικῆς, καὶ τόπον ζητούντων παρ' ἡμῶν ἐπὶ ἐνοικίῳ, ἠναγκάσθη ὁ τότε τοῦ Ἱεροσολύμων ἐπίτροπος, ὅπως δώσῃ αὐτοῖς δύο κελλία εἰς τὸν μονὴν τοῦ Ἀρχαγγέλου, λαβὼν ἐξ αὐτῶν χίλια τάλαρα λόγῳ ἐνοικίου. Εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν, τὸν φιλογενῆ προσποιούμενος καὶ φιλόπτωχον, ἐζήτησεν ἵνα ἔχῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ τὸ εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου ἀραβικὸν σχολεῖον, παρέχων ἐκ τῶν οἰκείων χρημάτων τὸν μισθὸν τοῦ διδασκάλου καὶ τροφὴν εἰς τὰ πτωχὰ ἐκεῖ σπουδάζοντα παιδία· ὃ καὶ ἐγένετο, καὶ τὸ ἔργον καλὸν καὶ ὠφέλιμον ὑπὸ πάντων σχεδὸν ἐνομίζετο. Ἀλλὰ τοῦ καιροῦ προϊόντος οὐκ ἔλαθεν, ἀλλ' ἀνεκαλύφθη ὁ ἐν αὐτῷ ὑποκρυπτόμενος ἰός· διότι ἀπερχόμενος καθ' ἡμέραν, εἰς ἐπίσκεψιν τάχα τῶν παιδίων, ἤρξατο νὰ διδάσκῃ αὐτὰ πλαγίῳ τρόπῳ τὴν εἰκονομαχίαν, εἰδωλολατρείαν λέγων τὴν τιμητικὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων εἰκόνων ὁ μιαρός, καὶ τὴν σημείωσιν τοῦ τιμίου σταυροῦ κατηγόρει ὡς ἄχρηστον καὶ ἀνωφελῆ ὁ ἀνόσιος· καὶ ἄλλας δὲ βλασφημίας ἐτόλμα προφέρειν φανερῶς τε καὶ ἀφανῶς, ἕως οὗ ταῦτα μαθόντες οἱ ἀρχιερεῖς, σύνοδον ποιησάμενοι, ἀπεδίωξαν αὐτὸν ἐκεῖθεν, εἰπόντες τὸ "Ἔλαιον ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλὴν ἡμῶν" [2]. Μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἀρχαγ-

[1] Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους τούτου ἀπέθανεν ὁ τῆς Ῥωσσίας αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος· ἀνέβη δὲ εἰς τὸν θρόνον ὁ τούτου αὐτάδελφος Νικόλαος, ὁ τῆς νίκης φερώνυμος, τῇ κς' δεκεμβρίου ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ,αωκς' ἀρξαμένου. — [2] Ψαλμ. ρμ', 5.

γέλων ὄντας, τοιαῦτα πράσσοντας, ἐξέβαλον, ἐπιστρέψαντες τὰ ἄπερ παρ' αὐτῶν ἔλαβον τάλαρα, βαρεῖ τόκῳ ἔκ τινος Ἑβραίου δανεισθέντες.

Μετὰ δὲ τοῦτο ἦλθέ τις Φράγκος προσκυνητής, δυτικὸς μὲν καὶ κατόλικος, ἐκ τοῦ τάγματος τῶν λεγομένων Κανονικῶν, ἀλλὰ φιλέλλην εἰς ἄκρον· ὃς καθήμενος εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Φράγκων καὶ συναναστρεφόμενος μεθ' ἡμετέρων ἔμαθε πληροφορηθεὶς τὴν πολλὴν ἔνδειαν καὶ στενοχωρίαν ἣν εἴχομεν εἰς ἀπάντησιν τῶν ἀφεύκτων ἐξόδων. Ὅθεν, πλούσιος ὤν, ἐδάνεισεν ἡμῖν δέκα χιλιάδας γρόσια· ὅπερ μεθ' ἡμέρας οἱ Φράτορες μαθόντες ἀφώρισαν αὐτὸν καὶ τοῦ μοναστηρίου αὐτῶν ἤθελον ἐκβαλεῖν, λέγοντες αὐτῷ· "Σὺ Κατόλικος ὢν πῶς ἐδάνεισας χρήματα εἰς τοὺς Σχισματικοὺς (οὕτως ἡμᾶς καλοῦσι), ἐχθροὺς ἡμῶν ὄντας"; Ὅθεν ἐκεῖνος προσελθὼν ἐζήτει, ὅπως ἐπιστρέψωμεν αὐτῷ τὰ ἄπερ ἐδάνεισεν ἡμῖν· ἐπειδὴ δὲ οὐκ εἴχομεν δοῦναι, ἐκεῖνος ὑπὸ τῶν Φράγκων ἀναγκαζόμενος ἐστενοχώρει ἡμᾶς. Εἶτα ὁδηγίᾳ τῶν Φράρων κατέβη εἰς τὸν Μεχκεμὲν καὶ ἐνὶ λόγῳ προφασιζόμενος ὡς ἀναχωρεῖ πρὸς τὴν ἰδίαν πατρίδα ἐβίασεν ἡμᾶς, καὶ εὑρόντες σὺν βαρυτάτῳ τόκῳ ἔκ τινος Τούρκου ἀπεπληρώσαμεν καὶ ἐλυτρώθημεν τῆς ἐνοχλήσεως. Τοιαύτην ἀπόδοσιν ἀνταπέδωκαν ἡμῖν οἱ καλοὶ Φράτορες, βοηθήσασιν αὐτοῖς πολλάκις καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ εἰς ἀνάγκης καιρόν. Ἀλλ' ἔλθωμεν ἤδη ἐπὶ τὴν ἱστορίαν τῶν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀναρχίαν ὀνειροπολούντων Ἱεροσολυμιτῶν.

Τῷ ᾳωκς' (1826), περὶ τὸν ὀκτώβριον, ὁ σουλτὰν Μαχμοὺτ ἐνασχολούμενος εἰς φροντίδας περὶ τῆς καθαιρέσεως τοῦ τῶν Γιαννιτζάρων τάγματος, μαθὼν ἀχρεῖά τινα κινήματα τῶν ἀγυρτῶν Ἱεροσολυμιτῶν Τούρκων, ἔγραψεν ἐντόνως τῷ ῥηθέντι Ἀπτουλλᾶ-πασσιᾶ, ὅπως λαβὼν στράτευμα καὶ ἀπελθὼν εἰς Ἱερουσαλὴμ ταπεινώσῃ καὶ ὑποτάξῃ τοὺς ἀποστάτας. Ὅθεν ἐκεῖνος δισχιλίους μόνον ἐπιλεξάμενος ἀπέστειλε μετὰ τοῦ κεχαγιᾶ αὐτοῦ, φέροντας μεθ' ἑαυτῶν ἑπτὰ μόνον κανόνια καὶ ἓν χαβάνι κουμπαράδων, ἤτοι χωνείων, ἢ πόμπαν· ὁ δὲ κεχαγιᾶς καθίσας εἰς Ῥέμπλην ἔλαβεν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν Ἀπουγόσιδων [καὶ]

διδοὺς αὐτοῖς ἐμπιστοσύνην καὶ πᾶσαν ἀφοβίαν, ἔτι δὲ καὶ τὰ πάντα δυνάμενα [ποιῆσαι] δῶρα, εἵλκυσεν αὐτοὺς εἰς ἑαυτὸν καὶ ἀπεσπάσατο τῆς συμμαχίας τῶν τε Ἱεροσολυμιτῶν καὶ ὅλων τῶν Φελλάχιδων. Ὅθεν ἐκ τῆς Ῥέμπλης ἀπάρας διέβη τοὺς τόπους καὶ [τὰ] δερβένια τῶν Ἀπουγός, καὶ ἐλθὼν ἐστρατοπέδευσε πλησίον τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀντικρὺ τῆς Ἀκροπόλεως, ἤτοι τοῦ Καλέ, πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Πρὶν δὲ φθάσει ἐκεῖ, οἱ Ἱεροσολυμῖται ἀγκαρεύσαντες χριστιανούς τε καὶ Ἑβραίους ἔκλεισαν τὰς θύρας τῆς πόλεως καὶ ἔκτισαν [αὐτὰς] ἔσωθεν μετὰ λίθων, καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀπεφάσισαν κοινῶς τὴν ἀντίστασιν· ὁ κεχαγιᾶς δὲ τοῦτο ἰδών, κατὰ πρῶτον μὲν εἰρηνικῶς καὶ φιλικῶς ἔγραψεν αὐτοῖς ὅπως δεχθῶσι μόνον ὀλίγους στρατιώτας εἰς τὸν Καλέν, ὡς σημεῖον τῆς ὑποταγῆς εἰς τὸν σουλτάνον, καὶ τὰ περὶ τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων αὐτῶν καὶ ὑποθέσεων καταλειφθήσεται ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν· ἀπέστειλε δὲ καὶ τὰ τοῦ Ἀπτουλλᾶ-πασιᾶ πρὸς αὐτοὺς παραινετικὰ γράμματα, τὰ αὐτὰ καὶ ἄλλα περιέχοντα. Ἀλλ' οἱ γενναῖοι ἐκεῖνοι ἐκεῖνα ἀναγνώσαντες οὐδόλως ἔκλιναν, ἀλλ' ἀπεκρίθησαν, ὅτι, ἐπειδὴ ἅπαξ καὶ δὶς ὡρκίσθησαν μὴ δεχθῆναι ὅλως εἰς τὴν πόλιν ἀλλότριον καὶ ξένον, Ὀσμανλῆ δηλαδὴ ἢ Ἀλβανὸν καὶ τὰ λοιπά, διὰ τοῦτο εἰσὶν ἕτοιμοι μᾶλλον ἵνα ἀποθάνωσιν ἐλεύθεροι, ἢ ὑποτάσσεσθαι εἰς ξένους, καίτοι Μουσουλμάνους ὄντας· ὁ δὲ κεχαγιᾶς καὶ πάλιν ἔγραψεν αὐτοῖς, νουθετῶν καὶ παριστῶν τὰ τῆς παρακοῆς ἐπίχειρα καὶ τὰ τοῦ πολέμου ἀποτελέσματα πόσον ὀλέθρια εἶναι· ἐκεῖνοι δὲ ἀντέγραψαν τὰ αὐτὰ καὶ ἄλλα. Προσμείνας οὖν δύο ἡμέρας καὶ ἰδὼν ὅτι οὐδὲν κατορθοῖ, ἤρξατο τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἵνα δουλεύῃ τὰ κανόνια καὶ τὴν πόμπαν, ῥίπτων πρῶτον μὲν ἐκ διαλειμμάτων εἰς τὸν ἀέρα, εἶτα δὲ καὶ εἰς τὸν Καλὲν αὐτόν, ὅπως προξενήσῃ φόβον· ἀλλ' ἐκεῖνοι οὐδόλως ἐπτοήθησαν, ἀλλ' ἀνταπεκρίνοντο διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ Καλὲ κανονίων, ῥίπτοντες εἰς τὸ στρατόπεδον (τὸ ὀρδί), ὅπερ, ἔχον θέσιν ὄπισθεν τοῦ λόφου, οὐδόλως ἐβλάπτετο. Ἐπειδὴ δὲ οἱ μὲν τοῖχοι τοῦ Καλὲ στερεοὶ ὄντες οὐκ ἐφοβοῦντο, ἀλλὰ κατεφρόνουν τὰς σφαῖρας τῶν τοῦ

Ἀπτουλλᾶ-πασιᾶ κανονίων, μικρῶν ὄντων, τὰ δὲ δώματα αὐτοῦ ἦσαν πρῶτον μὲν καμάραι, ἤτοι κλαβγήρ, δεύτερον δὲ ἐσκεπασμένα ἄνωθεν μὲ ξύλα καὶ ψάθας καὶ χῶμα, καὶ οὐκ ἐβλάπτοντο ἐκ τῶν πιπτόντων κουμπαράδων ἑπτὰ ἡμέρας κατὰ συνέχειαν, διὰ τοῦτο ἔγραψε ταῦτα ὁ κεχαγιᾶς τῷ Ἀπτουλλᾶ-πασιᾷ· ὃς θυμωθεὶς παρευθὺς ἀπέστειλε μεγίστην χαβάνην, χωροῦσαν καὶ ῥίπτουσαν κουμπαρᾶν τεσσαράκοντα ὀκάδων· ἀνεβίβασαν δὲ καὶ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν ἓν κανόνι καὶ ἐκτύπουν ἐκεῖθεν τὸν Καλέν· ἀλλὰ μακροῦ ὄντος τοῦ διαστήματος οὐδὲν κατωρθοῦτο· ὅθεν ἀφέντες τὸν Καλὲν ἔκρουον τοὺς οἴκους τῶν προυχόντων τῆς Ἱερουσαλήμ.

Τότε ἐγένετο σχίσμα μεταξὺ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν Τούρκων καὶ διηρέθησαν εἰς δύο φατρίας (ταράφ), διότι ἀσυνείθιστοι ὄντες τῆς πολιορκίας, αἴφνης ταύτης συμβάσης, ἐστενοχωρήθησαν οἱ αὐτῶν πτωχοὶ καὶ ἄποροι, μὴ εὑρίσκοντες τὰ ἀείποτε ἔξωθεν εἰσερχόμενα εἴδη τῆς τροφῆς· ἐτρόμαζον δὲ καὶ τὰς αὐτῶν γυναῖκας καὶ παιδία οἱ κουμπαράδες καὶ αἱ τῶν κανονίων σφαῖραι (κουλλέδες). Διὰ τοῦτο ἤρξαντο γογγυσμοὶ καὶ κατάραι ἀπὸ τῶν περισσοτέρων σχεδὸν ἐναντίον τῶν ἐν τῷ Καλὲ καὶ ὅλων τῶν προυχόντων· εἶτα δὲ καὶ στάσις [ἐγένετο] καὶ λόγος εἷς [ἐλέχθη ὑπὸ] τῶν περισσοτέρων, ὅτι προσκυνήσαντες νὰ ὑποταχθῶσι καὶ τὰ λοιπά. Ἤὔξησε δὲ τὸν φόβον πάντων καὶ τὴν διὰ τοῦτον ὁρμὴν τῶν πολλῶν ὁ ῥηθεὶς μέγιστος κουμπαρᾶς, ἐπαπειλῶν ἄφευκτον πτῶσιν τῶν οἴκων τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ὄλεθρον μέγαν. Ὅθεν συνεβουλεύσαντο καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ὑποταγήν, προβαλόντες τοῦτο καὶ τοῖς ἐν τῷ Καλέ· μὴ θελόντων δὲ ἐκείνων κατὰ πρῶτον, ὡς πρωτίστων ὄντων τῆς ἀποστασίας καὶ διὰ τοῦτο κίνδυνον θανάτου φοβουμένων, ἐγένετο συμβουλὴ κοινῶς ὑπὸ πάντων, ὅπως δοκιμάσωσι τὰ κινήματα τοῦ κεχαγιᾶ· καὶ δὴ ἀνοίξαντες τὴν πύλην τῆς πόλεως, τὴν λεγομένην τοῦ Δαβίδ, ἐξῆλθον τινὲς τῶν γερόντων αὐτῶν καὶ ἀπελθόντες εἰς τὸ στρατόπεδον ὑπεδέχθησαν ὑπό τε τοῦ κεχαγιᾶ προσηνῶς καὶ περιχαρῶς. Ἐνὶ λόγῳ ἐκεῖνος ὑπέσχετο αὐτοῖς μεθ' ὅρκου ἀμνηστίαν καὶ πᾶσαν ἀφοβίαν, καὶ

*

πρὸς τούτοις ὑπόσχεσιν, ὅτι τοῦ λοιποῦ αὐτοὶ καὶ οἱ Φελλάχιδες νὰ πληρώνωσι τὰ συνήθη ἀρχαῖα δοσίματα καὶ οὐδὲν πλέον, καὶ τὸ εἰς τὸν Καλὲν στράτευμα νὰ μὴ ἀναμιγνύηται ὅλως εἰς τὰ πολιτικά, καὶ ἄλλα πολλά, καὶ τέλος ἐγένετο ὅρκος ἕνεκεν ἀσφαλείας, ψαλθείσης τῆς φάτχας, ὡς ἔθος [τοῖς] Ἄραψι Τούρκοις [1]· καὶ καταπεισθέντες ὑπέστρεψαν διηγούμενοι τοῖς λοιποῖς τὰ συμφωνηθέντα, καὶ πάντες ἐδέχθησαν τὴν ὑποταγήν. Οἱ δὲ ἐν τῷ Καλὲ ὄντες οὐκ ἤθελον ἐξελθεῖν ὑποπτευόμενοι· ἀλλ' ἔπειτα ἀναγκασθέντες ὑπὸ τῶν λοιπῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἀπεφάσισαν ὅπως ἐξέλθωσιν, ἐπὶ συμφωνίᾳ μετακομίσαι εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν τὴν ἐν τῷ Καλὲ περιουσίαν αὐτῶν· ἐφ' ᾧ καὶ διορίαν ἐζήτησαν τριῶν ἡμερῶν· ὃ καὶ ἐγένετο. Ἐκβάλοντες δὲ ἐκ τοῦ φρουρίου τὰ ἑαυτῶν πράγματα μετεκόμισαν λαβόντες καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ζωοτροφίαν, σῖτον καὶ λοιπά, καὶ οὐ μόνον [ταῦτα], ἀλλὰ καί τινα ἀπὸ τῶν πολεμικῶν εἰδῶν, ἤτοι πυρίτιδα κόνιν (μπαρούτιν) καὶ μόλυβδον, καὶ κατέκρυψαν εἰς ὑπόγαια ἄλλων οἴκων· οἱ δὲ πρώτιστοι αὐτῶν τὰ πολυτιμότερα τῶν πραγμάτων φέροντες κατέκρυψαν εἰς τὰ μοναστήρια, ὡς ἄσυλα.

Μετὰ δὲ τὰς τρεῖς ἡμέρας ἀπῆλθον οἱ ῥηθέντες ἀγάδες, Ἰσοὺφ τζεπεκτζήπασις καὶ Μουχαμμὲτ Τζιζτάρ, καὶ προσκυνήσαντες τὸν κεχαγιᾶν ἐνεχείρισαν αὐτῷ τὰς κλεῖς τῆς Ἀκροπόλεως, ἤτοι τοῦ Καλέ. Ὅθεν τῇ αὐτῇ ὥρᾳ ἀπέστειλεν αὐτὸς διακοσίους στρατιώτας καὶ ἐκάθισαν ἐν αὐτῇ διὰ φύλαξιν, καὶ τούτου γενομένου ἀπέστειλε τοὺς ῥηθέντας δύο, Ἰσοὺφ καὶ Μουχαμμέτ, πρὸς τὸν Ἀπτουλλᾶ-πασιᾶν εἰς Πτολεμαΐδα, ὡς εἶχε προσταγήν· ὧν ἀπελθόντων οὐδὲν μὲν κακὸν αὐτοῖς ἐποίησε, προσέταξε δὲ ὅπως ἐφ' ὅρου ζωῆς αὐτῶν μὴ εἰσέλθωσιν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ κατοικήσωσιν ὁ μὲν εἰς Ῥέμπλην, ὁ δὲ εἰς Νεάπολιν τῆς Σαμαρείας· ὃ καὶ ἐγένετο. Τοιουτοτρόπως οὖν ὁ Ἀπτουλλᾶ-πασιᾶς βαλὼν εἰς χεῖρα τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ καταστήσας πρὸς ὥραν μουτσελλήμην ἐν αὐτῇ, ἔγραψε τῷ ἡγεμόνι τῆς Δαμασκοῦ (Σαμ-βαλεσί),

[1] Ἡ φάτχα ἔστιν εἶδος ὁμολογίας πίστεως καὶ προσευχῆς συντόμου, ἣν ἀναγινώσκουσιν εἰς μεγάλας ὑποθέσεις, ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ διαμαχομένων, διὰ ἕνωσιν καὶ εἰρήνην.

ὅπως ἀποστείλῃ μουτσελλὴμ καὶ στρατιώτας καὶ κυριεύσῃ τὴν Ἱερουσαλήμ, ὡς καὶ πρότερον· τοιαύτη γὰρ ἦν ἡ τοῦ σουλτάνου προσταγὴ πρὸς τὸν Ἀπτουλλᾶ-πασι͡ᾶν, ὅτι κυριεύσας τὴν Ἱερουσαλήμ, οἷς οἶδε τρόποις, παραδώσῃ αὐτὴν τῷ Σαμ-βαλεσί, ἐκείνου [= τοῦ ἡγεμόνος τῆς Δαμασκοῦ] μὴ δυναμένου διὰ τὸ βάρος τῆς ἐμηραλχατζίας τοῦ Κι͡απέ. Οὕτως οὖν ἐγένετο, καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει, δεκεμβρίου κ΄, ἦλθεν ἐκ Δαμασκοῦ στράτευμα καὶ μουτσελλὴμ ἐκ τοῦ νέου ἐκεῖ ἡγεμόνος (ὁ γὰρ δυσώνυμος Μουσταφᾶ-πασι͡ᾶς καθῃρέθη προλαβόντως τῆς ἀρχῆς), καὶ καθισάντων ἐκείνων ἀνεχώρησαν τὰ τοῦ Ἀπτουλλᾶ-πασι͡ᾶ στρατεύματα.

Ἤρξατο οὖν πάλιν ἡ ἄφευκτος ἀπαίτησις τῶν δοσιμάτων τῶν δύο χρόνων, τοῦ παρελθόντος καὶ ἐνεστῶτος, συμποσουμένων πάντων εἰς ἑκατονπεντήκοντα χιλιάδας γρόσια· ἅπερ μὴ ἔχον τὸ Ἱερὸν Κοινὸν ἀποδοῦναι, διὰ πολλῶν παρακλήσεων καὶ δώρων ἐπέτυχε καταπεῖσαι τὸν πασι͡ᾶν, ὅπως δεχθῇ τὴν τούτων ἀποπλήρωσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει διὰ πολίτζης πρὸς τὸν τότε Ἱεροσολύμων Πολύκαρπον· ὃς μὴ ἔχων ἀλλ' οὐδὲ εὑρίσκων λόγῳ δανείου, ἔτι δὲ καὶ τὰ τρέξαντα δεινὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὰ τρέχοντα μαθὼν καὶ ἀναλογιζόμενος, ἄκρᾳ λύπῃ καὶ ἀμηχανίᾳ κατασχεθείς, περιέπεσεν εἰς βαρεῖαν νόσον τῇ λα΄ δεκεμβρίου· ὑφ' ἧς ὀδυνηρῶς κατατρυχόμενος, καὶ ὑπὸ ἰατρῶν μὴ ὠφεληθείς, παρέδωκε τὸ πνεῦμα, τῶν τῇδε ἀπαλλαγεὶς τῇ γ΄ ἰανουαρίου (1827), περὶ τὸ μεσονύκτιον· ἦν δὲ ἑβδομήκοντα πέντε ἐτῶν τὴν ἡλικίαν, καὶ ἐπατριάρχευσε χρόνους δεκαοκτὼ καὶ μῆνας τρεῖς, ἱεροπρεπὴς ἀνὴρ καὶ σεβάσμιος, τοῖς πᾶσι σχεδὸν ἀγαπητός, τοῖς κρατοῦσιν αἰδέσιμος, τοῖς ἄρχουσι σεβαστὸς καὶ τοῖς τοῦ ἱεροῦ κλήρου περιπόθητος. Ἐπειδὴ δὲ τὸ αἰφνίδιον τῆς κυριευσάσης αὐτὸν ἀσθενείας οὐ συνεχώρησεν αὐτῷ σκέψασθαι καὶ διορίσαι τοῦ θρόνου διάδοχον, ἐκείνῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ ἐτάφη διὰ τῆς ἀνηκούσης τιμῆς καὶ λαμπρότητος, παρουσιαζόντων ὅλων τῶν τότε ἐν τῇ Κωνσταντίνου παροικούντων ἀρχιερέων καὶ αὐτοῦ τοῦ οἰκουμενικοῦ [πατριάρχου], ἐν τῷ μνήματι τοῦ προκατόχου αὐτοῦ ἀοιδίμου Ἀνθίμου (οὗ τὰ ὀστᾶ ἐστάλησαν, ὡς ἔθος, εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ κατετέθησαν ἐν τῷ

ὑπὸ τῷ Καμπαναρείῳ Πατριαρχικῷ Κοιμητηρίῳ)· τῇ δὲ ἐπιούσῃ οἱ ἐν τῷ Μετοχίῳ Ἁγιοταφῖται συναχθέντες ἐσκέφθησαν περὶ ἀξίου διαδόχου τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου· κοινῇ δὲ γνώμῃ ἐξελέξαντο δύο, Ἀθανάσιον τὸν ἐκ Ῥαιδεστοῦ ἀρχιμανδρίτην, χρηματίσαντα ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ, ἤτοι Γεωργίᾳ, χρόνους πολλοὺς καὶ καθηγούμενον τοῦ ἐν Νεοχωρίῳ μετοχίου, καὶ Καισάρειον, ἀρχιμανδρίτην καὶ αὐτὸν καὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετοχίου καθηγούμενον. Τέλος δὲ ἀπεφασίσθη, ὅτι ὁ μὲν Ἀθανάσιος χειροτονηθεὶς πατριαρχεύσῃ, ὁ δὲ Καισάρειος γένηται αὐτοῦ διάδοχος. Ἀνέφερον οὖν τοῦτο τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ· ἡ δὲ προέβαλε τὸν Σιναίου [ἀρχιεπίσκοπον] Κωνστάντιον, τὸν μετὰ ταῦτα Κωνσταντινουπόλεως χρηματίσαντα [1]· ἀλλ' ἐκεῖνος γινώσκων τὸ μέγα καὶ ὑπέρογκον χρέος τοῦ θρόνου ἀπεποιεῖτο. Τέλος δέ, ἄλλων ἄλλον προβαλόντων, ὑπερίσχυσαν οἱ Ἁγιοταφῖται καὶ ἐχειροτονήθη ὁ Ἀθανάσιος τῇ ιε' Ἰανουαρίου (1827) καὶ τῇ ιη' τοῦ αὐτοῦ [μηνὸς] ἐχειροτόνησεν ὁ ἴδιος τὸν Καισάρειον [μητροπολίτην] Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, ψηφίσας αὐτὸν καὶ ἑαυτοῦ διάδοχον.

Ἀναβὰς οὖν εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἀθανάσιος εὗρεν ἑαυτὸν καὶ ὅλον τὸ ἱερὸν Κοινὸν τοῦ Παναγίου Τάφου εἰς βάθος ἀπείρων δεινῶν, αἰτίᾳ τῆς ἀναργυρίας καὶ τοῦ ὑπερόγκου χρέους εἰς ὃ ὑπέπεσεν, ὡς εἴρηται προλαβόντως· διότι ὑποπεσόντος τοῦ γένους ἡμῶν εἰς πτωχείαν καὶ ἔνδειαν ἐκ τῶν προλαβουσῶν περιστάσεων ἐκόπη ἀπὸ κάθε μέρος ἡ πρὸς τὸν Πανάγιον Τάφον ἐλεημοσύνη καὶ βοήθεια· οἱ γὰρ ὀρθόδοξοι οὐκ ἠδύνατο ἔρχεσθαι εἰς προσκύνησιν τοῦ Ἁγίου Τάφου κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, οὔτε οἱ Ἁγιοταφῖται ἠδύναντο περιέρχεσθαι καὶ ζητεῖν [= ἐλέη]. Οἱ δανεισταί, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες διαφόρου θρησκείας καὶ φυλῆς, εἴς τε Ἱερουσαλὴμ καὶ Κωνσταντινούπολιν συνήγοντο καθ' ἑκάστην ζητοῦντες

[1] Ἐχειροτονήθη ὁ Κωνστάντιος ἀρχιερεὺς ἐν τῷ ναῷ τοῦ Παναγίου Τάφου, ἐν τῷ ἱερῷ Καθολικῷ, τῷ ,αωε' (1805), κατὰ τὴν ιγ' νοεμβρίου, σταλεὶς ὑπὸ τῶν Σιναϊτῶν ἵνα ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ χειροτονηθῇ, κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος, μέρους ὄντος τοῦ ὄρους Σινᾶ τοῦ ἱεροῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων· τὴν δὲ ἀρετὴν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀνδρός, τοῦ Κωνσταντίου λέγω, καὶ τὰ προτερήματα αὐτοῦ πάντες οἴδασιν, ὡς διαβεβοημένου ἐπ' ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ.

ὀλίγα καὶ ὀλιγώτατα, ἐξ ὧν εἶχον λαμβάνειν· ἀλλὰ ποῦ χρήματα; καὶ πόθεν; Ἡ αὐτοῦ μακαριότης [ὁ πατριάρχης Ἀθανάσιος] ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ οἱ αὐτοῦ ἐπίτροποι ἐν Ἱερουσαλὴμ πάντοθεν ἐζήτουν δάνεια, ἀλλ' οὐδεὶς ἦν ὁ δανείζων· οἱ δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ κρατοῦντες, καὶ μάλιστα οἱ πασιάδες, ἤθελον ἀφεύκτως τὸ ἐτήσιον· ὁμοίως καὶ ὁ μουλλᾶς [1]· ἀλλ' ἦν ἀπορία καὶ ἀμηχανία πάντοθεν, καὶ αἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων πρὸς τὸν μακαριώτατον στελλόμεναι πόλιτζαι ἐπέστρεφον ἀπλήρωτοι, καὶ οἱ ἐπίτροποι ὑπὸ τῶν κρατούντων βιαζόμενοι ἠναγκάζοντο νὰ προσέρχωνται παντὶ ἔθνει καὶ πάσῃ φυλῇ ἱκετικῶς ζητοῦντες δάνεια, ὑποσχόμενοι καὶ γράφοντες ὁμολογίας διὰ βαρυτάτων τόκων [2]. Προσῆλθον δὲ καὶ

[1] Ὁ κατ' ἔτος ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐρχόμενος μουλλᾶς, ἐξερχόμενος τοῦ πλοίου, ὑπεδέχετο εἰς τὸ ἐν Ἰόππῃ μετόχιον ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου ἡγουμένου· ἐν ᾧ κατέλυε διατρίβων, ὅσας ἡμέρας ἤθελεν· εἶτα εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀνερχόμενος ἐλάμβανε λόγῳ βοηθείας παρὰ μὲν τῶν ἡμετέρων, ἤτοι τοῦ Κοινοῦ, γρόσια δεκαπέντε χιλιάδας, παρὰ δὲ τῶν Ἀρμενίων ἑπτὰ καὶ ἀπὸ τῶν Φράρων τρεῖς χιλιάδας.

[2] [Τὰ ὧδε καὶ κατόπι παρὰ τοῦ μακαρίτου Νεοφύτου διηγούμενα συμφωνοῦσι τῇ περὶ τῶν χρεῶν τούτων ἐπισήμῳ παλαιᾷ τοῦ Πατριαρχείου τῶν Ἱεροσολύμων ἐκθέσει, ἣν ἔτει 1837-ῳ συνέταξε Γεώργιος ὁ Κωνσταντινίδης καὶ τύποις ἐξέδωκεν αὐτὸ τὸ Πατριαρχεῖον ἐν τῇ πόλει Μόσχᾳ· ἐπιγέγραπται δὲ ἡ ἔκθεσις αὕτη οὕτω· «Διατριβὴ περὶ τῶν ἀληθῶν αἰτιῶν τῆς κορυφώσεως τῶν χρεῶν τοῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ περὶ τῶν τρόπων τῆς γενομένης ἀναμορφώσεως ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Κυρίου Κυρίου Ἀθανασίου γ'. Σχεδιασθεῖσα ὑπὸ τοῦ λογιωτάτου Κυρίου Γ. Κ. ἐν ἔτει ,αωλζ', κατὰ μῆνα ἰούνιον. Δαπάνῃ δὲ τοῦ Παναγίου Τάφου ἐκδίδεται ἤδη πρῶτον εἰς φῶς, ἐπὶ τὸ [=τῷ] διανεμηθῆναι δωρεὰν εἰς τοὺς εὐλαβεστάτους ὁμογενεῖς. Ἐν τῇ τοῦ Βασιλικοῦ Πανεπιστημίου Τυπογραφίᾳ. Ἐν Μόσχᾳ. 1834». Ἐν ταύτῃ οὖν τῇ ἐκθέσει τὸ Κοινὸν τοῦ Παναγίου Τάφου διηγεῖται ταῦτα· «Ἡ ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἀδελφότης τῶν Ἁγιοταφιτῶν πατέρων ἐξ ἀρχῆς δὲν εἶχε πόρον κυβερνήσεως ἄλλον, παρὰ τὰ ἐλέη τῶν εὐσεβῶν. Μετὰ πόσης ἀθλιότητος ἔζων οἱ παλαιοὶ πατριάρχαι τῶν Ἱεροσολύμων καὶ οἱ περὶ αὐτοὺς μαρτυρεῖται ἀπὸ τὰς ἱστορίας, καὶ συμπεραίνεται ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Ἀφ' οὗ δὲ μετὰ τὴν ὑπὸ Σελίμη τοῦ α' ἅλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἤρξατο νὰ διαμερίζηται ὁ ναὸς τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ τὰ ἄλλα πανσέβαστα προσκυνήματα, καὶ τὸ γένος τῶν ὀρθοδόξων νὰ λαμβάνῃ συνεχεῖς ἐπηρείας ἀπὸ τοὺς Δυτικοὺς καὶ Ἀρμενίους, αἱ ἀνάγκαι τῆς Ἀδελφότητος των Ἁγιοταφιτῶν ἐπερίσσευσαν καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐπεφορτίζοντο χρέη. Ἡ ἀντιζηλία τῶν ἑτεροδόξων περὶ τὴν κυριαρχίαν τῶν προσκυνημάτων ὑπέτρεφε κατὰ μικρὸν τὴν ἁπλησταίαν τῶν κρατούντων, ἕως οὗ ἔφθασαν εἰς τὸν φρικώδη ἐκεῖνον βαθμὸν τοῦ νὰ ἀπαιτῶσι χιλιάδας φλωρίων ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους ἐν πάσῃ περιστάσει, φιλονεικίας τινὸς καὶ ἔριδος περὶ τῶν προσκυνημάτων διεγειρομένης ἀπὸ μέρους τῶν ἄλλων φυλῶν. Τότε παρακινηθέντες ἀπὸ ζῆλον εὐσεβῆ ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως τῶν ἁγίων τούτων τόπων οἱ ἀεί-

τοῖς Φράτορσι Λατίνοις· ἀλλ' ἐκεῖνοι ἄλλα σκοποῦντες, πρῶτον μὲν εἶπον ὅτι κἀκεῖνοι ἔχουσιν ἔνδειαν, εἶτα δὲ ἱκετικῶς παρακαλούμενοι ὑπέσχοντο, ἀλλ' ἐπὶ τοιαύτῃ συμφωνίᾳ, ὅτι νὰ δώσωμεν αὐτοῖς ἐνέχυρον τὸν μέγαν χρυσολιθοκόλλητον σταυρὸν σὺν τῷ ἐν αὐτῷ Τιμίῳ Ξύλῳ, ἢ ἓν τῶν δύο μοναστηρίων, ἅπερ εἰσὶ πλησίον τοῦ μοναστηρίου αὐτῶν, ἤτοι τὸ τοῦ Νοσοκομείου ἢ τοῦ

μνηστοι ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας ἤρξαντο νὰ οἰκοδομῶσι μοναστήρια εἰς τὰ πριγκιπάτα ἐκεῖνα, νὰ τὰ προικίζωσι μὲ ὑποστατικὰ παντοίου εἴδους, καὶ νὰ τὰ ἀφιερῶσιν εἰς τὴν δεσποτείαν τοῦ Παναγίου Τάφου, διὰ νὰ ἔχῃ ἐξ αὐτῶν πόρον αἰώνιον τῆς ἀπαντήσεως τῶν ὑπερόγκων ἐτησίων ἐξόδων του. Ὁσάκις δὲ τὸ Κοινὸν τοῦ Παναγίου Τάφου διὰ περιστάσεις ἐπιθέσεων τῶν ἑτεροδόξων ὑπέπιπτεν εἰς χρέη ἀνοικονόμητα, αἱ συνδρομαὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς Βλαχοπογδανίας καὶ ἄλλων τοπαρχῶν ὀρθοδόξων καὶ πλουσίων ἀρχόντων ἀπέσειον τοῦ χρέους τὸ βάρος, καθὼς διασώζει ἡ ἱστορία ἱκανὰ ὑπομνήματα. Τοιουτοτρόπως ἐξοικονομεῖτο τὸ Κοινὸν τοῦ Παναγίου Τάφου μέχρι τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, προσπαλαῖον μὲν πάντοτε μὲ περιστάσεις δεινάς, ἀνακουφιζόμενον ὅμως ἀπὸ τὰς συνδρομὰς τῶν δυναμένων καὶ τὰς πολυπόνους τῶν πατριαρχῶν περιηγήσεις ἐπὶ συναξει ἐλέους, καὶ μόλις ἐν καιρῷ ἡσυχίας ἀντεσταθμοῦντο αἱ πρόσοδοι μὲ τὰς δαπάνας του. Ὁ πατριάρχης Ἄνθιμος ἐξακολουθήσας ἀπὸ τοῦ 1791, ὅτε ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον, μέχρι τῆς ἀποβιώσεώς του νὰ διατρίβῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, χωρὶς νὰ μιμηθῇ τὸ ἐργῶδες καὶ πολύπονον τῶν προκατόχων του παράδειγμα, ἀπαντήσας ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του ἱκανοὺς διωγμοὺς καὶ ζημίας τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἥτις ἐξηγρίωσε τοὺς Ὀθωμανούς, ἐπέφερε λεηλασίας, αἰχμαλωσίας, διαρπαγάς, καὶ φυλακισμοὺς τῶν πατέρων Ἁγιοταφιτῶν, καὶ ἠνάγκασε τὸ μοναστήριον νὰ πληρώσῃ ὑπερόγκους ζημίας, εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν αἰχμαλωτισθέντων ὀρθοδόξων, κατέλιπε τὸ ζῆν τῷ 1808, καταλιπὼν καὶ τὸ χρέος τοῦ Κοινοῦ ἐν μὲν Κ/πόλει περίπου πεντακοσίας χιλιάδας γροσίων, ἐν δὲ τῇ Ἱερουσαλὴμ περίπου ἑξακοσίας χιλιάδας. Ἅμα ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ πατριάρχης Πολύκαρπος, ἐπαρρησιάσθη ἡ τραγικωτάτη σκηνὴ τῆς ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων τολμηθείσης πυρπολήσεως τοῦ πανσέπτου ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως. Ἡ ἀνακαίνισις τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τούτου, ἡ ἐπισκευὴ τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ καὶ ἄλλων προσκυνημάτων καὶ πολλῶν μοναστηρίων τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐχρειάσθησαν ποσότητα χρημάτων ὑπέρογκον, τόσον διὰ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἔργου, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἄπληστον γνώμην τῶν κρατούντων, καθὼς καὶ διὰ τὰς συμβάσας διενέξεις καὶ διαφορὰς μετὰ τῶν Ἀρμενίων, εἰς τὰς ὁποίας μόνας ἐδέησε νὰ δαπανήσῃ τὸ Κοινὸν τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν Κ/πόλει καὶ Ἱερουσαλὴμ ἐπέκεινα τῶν 2 μιλλιονίων γροσίων. Ἀληθῶς συνεκροτήθησαν βοήθειαι μεγάλαι παρὰ τῶν ἁπανταχοῦ ὀρθοδόξων ἐπὶ τῷ ἀνακαινισμῷ τοῦ Παναγίου Τάφου· πλὴν ἐξ ἑνὸς μέρους τὰ μεγαλήτερα ἔξοδα, καὶ ἐκ τοῦ ἄλλου ἡ ἄτακτος οἰκονομία τῶν βοηθειῶν, οὐ μόνον δὲν συνεχώρησαν νὰ ἐξοφληθῇ τὸ προγενέστερον χρέος τοῦ Παναγίου Τάφου, ἀλλὰ καὶ τὸ ηὔξησαν εἰς τρόπον, ὥστε κατήντησε νὰ χρεωστῇ τὸ Κοινὸν μέχρι τοῦ 1821 ἐν μὲν Βασιλευούσῃ περίπου 4 μιλλιόνια γρόσια, ἐν δὲ Ἱερουσαλὴμ ἐπέκεινα τῶν 3 μιλλιονίων. Ἡ ποσότης αὐτὴ δὲν ἐλήφθη τῷ ὄντι ὅλη εἰς δάνεια, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ 1808 εὑρεθὲν τὸ

ἁγίου Βασιλείου· ὥστε, ἐὰν εἰς τὴν διορίαν δὲν πληρωθῶσι τὰ ἄσπρα, νὰ ὑποπέσῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν. Νοήσαντες οὖν τοὺς αὐτῶν σκοποὺς παρητήθημεν, θαυμάσαντες τὴν κατ' ἀντίφρασιν καλοκἀγαθίαν αὐτῶν· ἡμεῖς γάρ ποτε δὶς καὶ τρὶς εἰς τὴν ἀνάγκην αὐτοῖς δανείσαντες οὐδὲν ἐνέχυρον ἐζητήσαμεν.

'Αλλ' ὁ ἐν ἀπόροις πορίζων Χριστὸς ηὐδόκησεν ἄλλοθεν βοήθειαν οὕτω πως. Οἱ 'Αρμένιοι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τοιαύτης

Κοινὸν τοῦ Παναγίου Τάφου εἰς ἀνάγκην τοῦ νὰ λαμβάνῃ δάνεια πρὸς 40 καὶ 50 τὸ πουγγεῖον, καὶ μὴ δυνάμενον ἐκ τῶν προσόδων του νὰ ἀπαντᾷ κοντὰ εἰς τὰ ἔξοδά του, τακτικά τε καὶ ἔκτατα, καὶ τοὺς ἐτησίους τόκους τοῦ χρέους, ἀνεκεφαλαίωνε κατ' ἔτος τοὺς τόκους, μὲ εὐχαρίστησιν καὶ τῶν δανειστῶν, οἵτινες ἐθεώρουν τὸ Κοινὸν τοῦτο ὡς τὸ μόνον ἄσυλον τῆς περιουσίας των. 'Αλλ' ἀφ' οὗ τὸ χρέος ηὔξησε καὶ ἐδυσκολεύετο ἡ Κάσσα νὰ εὑρίσκῃ δάνεια μὲ τόκον συγκαταβατικόν, ηὔξησε τοὺς τόκους εἰς 75 καὶ 90 τὸ πουγγεῖον. 'Εν τοσούτῳ συνέβη ἡ ἀνωμαλία τοῦ 1821. Τότε τὸ Κοινὸν τοῦ Παναγίου Τάφου ἐστερήθη ὅλας του τὰς προσόδους· οὔτε οἱ προσκυνηταὶ ἐτόλμων νὰ ὑπάγωσιν εἰς Ἱερουσαλήμ, οὔτε ἀπὸ τὰ εἰς Βλαχοπογδανίαν μοναστήριά του ἠδύνατο νὰ λαμβάνῃ τὰς προσόδους, ἐκτὸς τῶν ὅσα συγκατένευον νὰ στέλλωσιν οἱ βογιάροι, μικρὰ καὶ εὐτελῆ πράγματα, οὔτε δάνεια εὕρισκε νέα, καὶ ἔξοδα εἶχεν ὑπέρογκα, τόσον ἐν Βασιλευούσῃ ὅσον καὶ ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ θυσίας καθημερινὰς πρὸς ἐξαγόρασιν τῆς ζωῆς τῶν πατέρων, οἵτινες καὶ διεφυλάχθησαν χάριτι θείᾳ ἅπαντες ἀβλαβεῖς μεταξὺ ἐκείνου τοῦ βρασμοῦ τῆς αἱματοχυσίας. Τότε τὸ Κοινὸν ἤρξατο νὰ κυμαίνηται σφοδρῶς. οἱ δανεισταὶ ἀδυσώπητοι κατεκραύγαζον, καὶ μόλις μὲ τὰς κατ' εὐχαρίστησιν αὐτῶν ἀνακεφαλαιώσεις τῶν τόκων ἐμαλάσσοντο οἱ πλουσιώτεροι· οἱ δὲ πτωχοί, οἵτινες ἐσάλευον τὴν ἐλπίδα των εἰς αὐτὰ μόνα τὰ δάνειά των, κατεβόων καὶ ἐπέφερον βίας καὶ ἐνοχλήσεις ἀφορήτους. Οἱ δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ πατέρες εἶχον ἔτι ὑπόληψιν διὰ νὰ λαμβάνωσι δάνεια παρὰ τῶν ἐντοπίων 'Αράβων, πλὴν ἐπὶ τόκῳ 20 τοῖς 100 καὶ εἰς νομίσματα ἀμετάβλητα, καὶ λαμβάνοντες ἀντὶ χρημάτων πράγματα διάφορα, καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ πρὸς τροφήν, εἰς τιμὴν διπλασίαν, μὴ δυνάμενοι ἄλλως νὰ ἀπαντήσωσι τὰς ἀπειλὰς καὶ ἀπαιτήσεις τῶν τυράννων, καὶ νὰ συντηρήσωσι τὰ πανάγια προσκυνήματα, τὰ ὁποῖα ἠπείλουν εἰς πᾶσαν ὥραν νὰ κατασκάψωσιν οἱ σκληροτράχηλοι ἀσεβεῖς. Αὗται αἱ ἀπαραμύθητοι θλίψεις ἀπεθέρισαν τὴν ζωὴν τοῦ πατριάρχου Πολυκάρπου τῇ 5 ἰανουαρίου τοῦ 1827, χωρὶς νὰ προφθάσῃ νὰ ἀφήσῃ διάδοχον τοῦ θρόνου του, κατὰ τὴν ἐπικρατήσασαν ἀρχαιόθεν κανονικὴν συνήθειαν. 'Εν τοιαύτῃ φορᾷ τῶν πραγμάτων οἱ Ἁγιοταφῖται πατέρες ἔπεσον εἰς ἀμηχανίαν ποῖον νὰ ἐκλέξωσι πατριάρχην. Αἱ γνῶμαι ὅλων συνῆλθον εἰς τὸν ἀρχιμανδρίτην 'Αθανάσιον, ἡγούμενον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Νεοχωρίου, παλαιὸν Ἁγιοταφίτην, ἔχοντα τότε ἡλικίαν 65 ἐτῶν καὶ συγκεκροτημένον μὲ προτερήματα ἄξια λόγου. Ὁ ἀνὴρ οὗτος γεννηθεὶς ἐν Ῥαιδεστῷ ἀπὸ γονεῖς διασήμους, παιδιόθεν ἀπῆλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ· διέζησε κοσμίως καὶ σωφρόνως· προήχθη εἰς τὸν κλῆρον, ἐστάλη εἰς ταξείδια, προετιμήθη ἔπειτα εἰς τὴν συνοδίαν τοῦ πατριάρχου Ἀβραμίου, ἐξελέγη ὕστερον ὑπὸ τοῦ πατριάρχου 'Ανθίμου εἰς τὸ ταξείδιον τῆς ἄνω καὶ κάτω Ἰβηρίας»] κτλ.

δυστυχίας ἡμῶν ἤρξαντο εὐτυχεῖν καὶ εὐδαιμονεῖν, ὡς οὐκ ἄλλοτε· διότι καὶ οἱ ταξειδιῶται αὐτῶν περιήρχοντο τὴν Ἀνατολὴν ζητοῦντες καὶ συνάγοντες καὶ τοὺς Ἀρμενίους παρακινοῦντες ἔρχεσθαι εἰς προσκύνησιν τῶν Ἁγίων Τόπων, καὶ αὐτοὶ οἱ προσκυνηταὶ αὐτῶν συνέρρεον πανταχόθεν, εἰς χιλιάδας κατ' ἔτος τὸ ὀλιγώτερον τρεῖς. Ἐπλούτισαν οὖν ἄκρως, καὶ τὸ Κοινὸν αὐτῶν καὶ οἱ μοναχοὶ αὐτῶν, μεγάλοι τε καὶ μικροί· πλουτήσαντες δὲ περιέπεσον εἰς φιλονεικίας εἰς τὸ μεταξύ των περὶ πρωτείων, εἶτα καὶ εἰς μάχας ἀδιαλλάκτως, καὶ τέλος διῃρέθησαν εἰς δύο φατρίας. Τινὲς δὲ αὐτῶν θέλοντες φυγεῖν καὶ φιλίαν μεθ' ἡμῶν ἔχοντες ἐδάνεισαν ἡμῖν ἐκ τῶν πολλῶν ὧν εἶχον, λαβόντες ὁμολογίας σὺν τόκῳ δέκα ἕως δώδεκα τὰ ἑκατόν. Διὰ τῶν Ἀρμενιακῶν λοιπῶν ὧν ἐδανείσθημεν χρημάτων, διακοσίων ὄντων σχεδὸν χιλιάδων, ᾠκονομήθη τὸ ,αωκζ' ἔτος· ἀλλὰ τοῦ ,αωκη' (1828) ἐπιστάντος συνέρρευσαν ἐπαυξηθέντα τὰ δεινά, διότι ἀρξαμένων κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος ἔρχεσθαι ὀλίγων προσκυνητῶν, οἱ ἀπὸ τὸ χωρίον Πεττοῦνε καμηλάριοι ἔχοντες λαβεῖν παρὰ τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν Κοινοῦ καὶ μὴ λαμβάνοντες, ὡς μὴ ἔχοντος, διαπερώντων ἐκεῖθεν τῶν προσκυνητῶν, ἐκ τῆς Λαζίας ὄντων, ἐκράτησαν αὐτοὺς φυλακώσαντες εἰς τὸ ἑαυτῶν χωρίον, καὶ εἶχον αὐτοὺς ἐκεῖ, ἕως οὗ διὰ παρακλήσεων πρὸς τοὺς ἐν Ἱερουσαλὴμ κρατοῦντας δόντες ὀλίγα, ἐξ ὧν εἶχον νὰ λάβωσι παρ' ἡμῶν, ἠλευθερώσαμεν παρ' αὐτῶν τοὺς προσκυνητάς. Τὸ αὐτὸ ἐποίησαν καὶ οἱ Ἀπουγόσιδες, ἔχοντες λαβεῖν παρ' ἡμῶν ἀδικά τινα δίκαια· καὶ οἱ Ἐπετῆδες πάλιν, ἤτοι οἱ ποτὲ σκλάβοι τῆς λαύρας τοῦ ἁγίου Σάββα, ἀπαιτούμενοι καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ πασῆ ὑπέρογκα καὶ φυλακωθέντες ἐτρύπησαν τὸν τοῖχον τῆς λαύρας καὶ ἐποίησαν χείρονα τῶν πρώτων. Ὥστε ἀπεφασίσθη παρὰ πάντων τῶν ἡμετέρων ἡ ἀναχώρησις τῶν τῆς λαύρας ἐκείνης πατέρων καὶ μετακομιδὴ τῶν ἐν αὐτῇ πραγμάτων ἐν Ἱερουσαλήμ· ἀλλ' ὁ ταύτης προστάτης ἅγιος Σάββας ᾠκονόμησε καὶ εὑρέθη πάλιν εἷς βαρταπέτης Ἀρμένης, καὶ ἔδωκε δανειακῶς εἴκοσι χιλιάδας γρόσια, καὶ δι' αὐτῶν διωρθώθη ἡ ὑπόθεσις.

Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας συνέβη τὸ ἑξῆς. Ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἀπτουλλᾶ-πασῖᾶ ἦν τις σῖέχ, ἤτοι ἄρχων Τοῦρκος, πλουσιώτατος μέν, ἄτεκνος δέ· ἐχρεώστει δὲ αὐτῷ τὸ ἱερὸν ἡμῶν Κοινὸν γρόσια εἰκοσιπέντε χιλιάδας, ἅπερ πρὸ τριῶν χρόνων ἐδανείσθη παρ' αὐτῷ σὺν τόκῳ. Ἀποθανόντος δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας καὶ κληρονόμου μὴ καταλιπόντος ἐκ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν, ὁ Ἀπτουλλᾶ-πασῖᾶς εὑρὼν αἰτίαν ἐγένετο κληρονόμος, καὶ κυριεύσας τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ εὗρε τὴν πρὸς τὸν ῥηθέντα ὁμολογίαν τοῦ Κοινοῦ καὶ χωρὶς ἀναβολῆς ἔστειλε ταύτην ζητῶν τὰς 25000 γρόσια· ἡμῶν δὲ ἀποκριθέντων ὅτι ἐσμὲν χρεῶσται καὶ πληρώσομεν αὐτῷ ἀφεύκτως ἐκεῖνα, οὐκ ἔχομεν δὲ καὶ διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν νὰ χαρίσῃ ἡμῖν διορίαν τόσας ἡμέρας, ἐκεῖνος Ῥωμαιομάχος ὤν, ὡς εἴρηται, οὐδόλως ἠθέλησε διορίαν, ἀλλ' ἀπέστειλεν ἑπτὰ καβάσιδες καὶ ἐκάθισαν ἔνδον τοῦ Πατριαρχείου, προστάξας νὰ μὴ ἀναχωρήσωσιν ἐξ αὐτοῦ, ἕως οὗ παραλάβωσιν ἐξ ἡμῶν τὰς 25000. Τούτων δὲ καθημένων ἐν τῷ Πατριαρχείῳ καὶ ἐσθιόντων καὶ πινόντων ἀφειδῶς, ὡς ἤθελον, ἰδοὺ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἔρχονται ἄλλοι, ἐκ τοῦ πασᾶ τῆς Δαμασκοῦ πεμφθέντες καὶ ζητοῦντες τὸ ἐτήσιον δόσιμον, ἤτοι τὰς 65000. Τότε οἱ τάλανες ἡμεῖς εἰς τοιαύτην περίστασιν ἐμείναμεν ὡς νεκροὶ καὶ ἀκίνητοι, διότι οὐδεὶς εὑρίσκετο πλέον ὅπως δώσῃ δάνεια, καὶ ἦν ἄκρα θλῖψις καὶ ἀμηχανία. Στενοχωρούντων δὲ τοὺς πατέρας τῶν ἀνθρώπων τῶν ῥηθέντων δύο πασάδων περὶ φαγητῶν καὶ πιοτῶν, ὡς ἔθος τοῖς τοιούτοις, καὶ ὑβριζόντων καὶ ἀπειλούντων τοὺς παρατυχόντας πατέρας, ἔτι δὲ καὶ δερόντων, οἱ ἐπίτροποι τοῦ μακαριωτάτου [πατριάρχου Ἀθανασίου] σύνοδον ποιήσαντες μετὰ τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων, καὶ σκεφθέντες περὶ τοῦ πρακτέου καὶ οὐδαμοῦ οὐδαμῶς θεραπείαν εὑρίσκοντες, ἀπογνώσει συσχεθέντες, ἀπεφάσισαν πώλησιν ὀσπητίων τοῦ Ἁγίου Τάφου.

Ἐπρότειναν οὖν εἰς ἕνα καὶ εἰς ἄλλον, ἀλλ' οὐδεὶς ἤθελεν ἀγοράσαι, ὄντων πάντων τῶν Ἱεροσολυμιτῶν εἰς ἔνδειαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην· ἦν δὲ ἐν Ἰόππῃ ἓν μέγα ὀσπήτιον τοῦ Παναγίου Τάφου, πλησίον τοῦ ἐκεῖ ἡμετέρου μοναστηρίου κείμενον καὶ κε-

κολλημένον τῷ τοίχῳ αὐτοῦ, ὅπερ ὀνομάζεται τοῦ Τύπη· ἔκτισε γὰρ αὐτὸ καὶ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Πανάγιον Τάφον εἷς χριστιανὸς Τὺπ ὀνομαζόμενος. Τὸ ὀσπήτιον τοῦτο, ὡς ὂν ἐπάνω τοῦ μοναστηρίου τῶν Φράγκων καὶ βλέπον τὰ παρ' αὐτῶν κάτωθεν γενόμενα, "εἶχον" οἱ Φραγκοπατέρες — ὃ δὴ λέγεται κοινῶς — "εἰς τὸ μάτι", ὅπως, εἰ δυνατόν, βάλωσιν εἰς χεῖρας. Εὗρον οὖν, ὡς ἐπεθύμουν, καιρὸν τὴν ἐποχὴν ταύτην, καὶ γινώσκοντες ὅτι ἀμέσως νὰ προβάλωσιν ἡμῖν περὶ τούτου οὐδὲν κατορθοῦσι, διὰ τὴν ῥηθεῖσαν αἰτίαν, ἐχρήσαντο μέσον τὸν ἀρχιγραμματέα τῆς Ἱερουσαλὴμ (πασχ̣αττίπ) Μουχαμμὲτ-ἐφένδην, σκεῦος πονηρότατον καὶ πάντα διὰ πανουργίας καὶ δολιότητος κατορθοῦντα. Ὅθεν αὐτὸς ἤρξατο τὸ σκοπούμενον, λέγων τοῖς ἡμετέροις, ὅτι "Τὸ ὀσπήτιον ἐκεῖνο, καίτοι ἰδιοκτησία ὑμῶν τῶν Ῥωμαίων ὄν, δὲν ἐξουσιάζετε ὅμως αὐτό· ἰδοὺ γάρ, ἀφ' οὗ καιροῦ ἤρξατο ἡ ἐπανάστασις, ἔχει αὐτὸ εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ὁ Ἀπτουλλᾶ-πασ̣ᾶς, ἔχων ἔνδον αὐτοῦ στρατεύματα (οὕτως εἶχεν ἡ ἀλήθεια· ὄντος γὰρ τοῦ οἴκου ὑψηλοῦ, εἶχαν αὐτὸν ὡς φρούριον παραθαλάσσιον), ἐξ ὧν τὰ πάνδεινα ὑποφέρετε", καὶ ἄλλα πολλά. Ὄντες οὖν βεβαρυμένοι οἱ ἡμέτεροι ἐκ τῶν στρατευμάτων (διότι οὐδὲ ἡγούμενος ἔμεινεν εἰς Ἰόππην πρὸ πέντε ἤδη χρόνων, αἰτίᾳ τῶν τυραννιῶν τοῦ Ἀπτουλλᾶ-πασ̣ᾶ) καὶ τὸ ῥηθὲν ὀσπήτιον μὴ ἔχοντες εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν, ἔτι δὲ καὶ ἀπογνωσθέντες διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τῶν πεπτωκότων ἡμετέρων πραγμάτων, ἐπώλησαν τὸ ὀσπήτιον, ἀλλ' οὐχὶ εἰς τοὺς Φράγκους, ἀλλ' εἰς τὸν πασκ̣αττίπ, ὑποσχόμενον ἵνα ὀψέποτε ἀναρρωσθέντων τῶν κατὰ τοὺς Ῥωμαίους πραγμάτων ἐπιστρέψῃ ἡμῖν τὸ ὀσπήτιον, λαβὼν τὰ ἅπερ ἔδωκεν εἰς ἀγορὰν αὐτοῦ· ἦσαν δὲ ταῦτα γρόσια εἰκοσιδύο χιλιάδες, ἐνὼ τὸ ὀσπήτιον εἶχε τιμὴν ἑκατὸν χιλιάδων γροσίων. Ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν ἐπώλησε τοῦτο εἰς τοὺς Φράγκους ὁ ἐπάρατος· τὰ δὲ 22000 [γρόσια] μὴ ἀρκέσαντα διὰ τὴν ἐξόφλησιν τῶν τοῦ Ἀπτουλλᾶ-πασ̣ᾶ, ἐλήφθησαν ἕτερα ἀπὸ διαφόρους δανειστὰς δάνεια, ὅτε [καὶ] ἐδόθη ἐνέχυρον ὁ ἐκεῖ (ἐν Ἰόππῃ) τοῦ Ἁγίου Τάφου κῆπος καὶ τὰ τοῦ μοναστηρίου τοῦ Τιμίου Σταυροῦ χωράφια καὶ πολλὰ ὀσπήτια.

Εἰς τοιαύτην ἀνάγκην ἦλθον τὰ τοῦ ἱεροῦ Κοινοῦ πράγματα, ὥστε καὶ πολλοὶ τῶν ἀδελφῶν μὴ ἔχοντες τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀνεχώρησαν. Ὅθεν ἐστάλην ἐγὼ εἰς τὰ τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων χωρία χάριν ἐλέους, ἵνα συνάξω δηλαδὴ ἐκ τῶν ὀρθοδόξων Ἀράβων ἔλαιον, σῖτον καὶ πᾶν ὅτι ἕκαστος προηγρεῖτο. Καίτοι δὲ πτωχότατοι ὄντες οἱ χριστιανοὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τῆς τυραννίας τοῦ Ἀπτουλλᾶ-πασῖᾶ, ἐβοήθησαν ὅμως ὅση δύναμις καὶ ἐφάνησαν ρανίς τις ὀροσίσασα ἐν μέσῳ καύσωνος. Ἐπληρώθησαν οὖν τὰ τοῦ Ἀπτουλλᾶ-πασῖᾶ ἕως τὸν ἔσχατον κονδράντην, ἀλλὰ τὰ ἐτήσια τοῦ τῆς Δαμασκοῦ ἡγεμόνος οὐδαμῶς, διότι δάνεια οὐδεὶς ἐδίδου· τέλος δὲ εὑρέθη εἷς Ἑβραῖος, Ἄγγελος Ἐκζαλεοῦ καλούμενος, καὶ ἐδάνεισεν ἐν τόκῳ βαρεῖ τάλαρα δίστηλα, ἤτοι κολονάτα, δεκαεπτὰ χιλιάδας, ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅτι νὰ λάβῃ τὸν αὐτὸν ὃν ἔδωκεν ἀριθμὸν τάλαρα σὺν τῷ ἑαυτῶν τόκῳ· ἔλαβε δὲ ἐνέχυρον τὴν κορώναν τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου Παϊσίου καὶ πατερίτζαν ἀργυρόχρυσον, καὶ σταυροὺς καὶ ἄλλα κειμήλια· τὰ μετὰ ταῦτα δὲ εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην [ἀναφερόμενα] ὕστερον ἐν ἰδίῳ τόπῳ ῥηθήσεται.

Τούτῳ τῷ ἔτει (1828) κατὰ τὸ Ἅγιον Πάσχα οἱ μὲν Ἀρμένιοι εἶχον ὑπὲρ τὰς τέσσαρας χιλιάδας προσκυνητάς, ἡμεῖς δὲ μόνον διακοσίους πεντήκοντα τρεῖς, ἐλθόντας μόνον ἐξ Ἀνατολῶν καὶ Αἰγύπτου· ἀπὸ γὰρ θαλάσσης ἦν φόβος ἔτι διὰ τὰς ἀκαταστασίας τοῦ καιροῦ, διότι οἱ χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι ἦσαν πανταχοῦ ἐξηγριωμένοι, πρῶτον διὰ τὴν εἰς τοὺς Ἀβαρίνους καταστροφὴν καὶ πυρπολισμὸν τῆς Αἰγυπτιακῆς καὶ σουλτανικῆς ἁρμάδος [1], δεύτερον διὰ τὸν πόλεμον, ὅστις ἐγίνετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων, πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Χίου καὶ τῆς Κρήτης, καὶ τρίτον διὰ τὰ λῃστρικὰ πλοῖα. Ἐλθόντος δὲ τοῦ καιροῦ καθ' ὃν ἑτοιμάζονται οἱ προσκυνηταὶ διὰ τὸ ἐρχόμενον ἔτος, συνέβη ὁ τῆς Ῥωσσίας κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμος. Ἐν τούτῳ τῷ ἔτει ἐποίησαν συμβούλιον οἱ πλείονες τῶν ἐν Ἱερου-

[1] Συνέβη αὕτη ἡ τῆς ἁρμάδος καταστροφὴ ὑπὸ τῶν τριῶν δυνάμεων, Ῥωσσίας, Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, τῷ ,αωκζ', σεπτ. 21.

σαλὴμ δανειστῶν Τούρκων, ὅτι ἐπειδὴ τὸ Κοινὸν τοῦ Ἁγίου Τάφου τῶν Ῥωμαίων ἔλαβεν ὅλως τὴν κάτω φορὰν ὑπὸ τοῦ ὑπερόγκου χρέους καὶ οὔποτε δυνηθείη ἀνακύψαι, διὰ τοῦτο, ἵνα μὴ χάσωσι τὰ ἅπερ αὐτοῖς ἐδάνεισαν χρήματα, ἀνάγκη ὅπως κυριεύσωσι τινὲς μὲν τὰ ὀσπήτια, τινὲς δὲ τὰ μοναστήρια τοῦ Ἁγίου Τάφου· ἐματαίωσε δὲ τὴν βουλὴν αὐτῶν εἷς γέρων Τοῦρκος, πληροφορήσας αὐτοὺς ὅτι ἀδύνατον τὸ Κοινὸν τοῦ Ἁγίου Τάφου νὰ καταστραφῇ ὅλως καὶ νὰ μὴ ὑπάρχῃ, διότι ἔστιν ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ θεμέλιον τῆς πίστεως τῶν Ναζωραίων, [προσθεὶς] καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ὅτι μετ' ὀλίγους χρόνους γενήσεται λαμπρότερον παρ' ὅ τι ἦν πρότερον. Τοιούτοις λοιπὸν λόγοις ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ βουλεύματος.

Τούτῳ τῷ ἔτει ἠξιώθησαν καὶ ἤρξαντο λειτουργεῖν ἐπὶ τοῦ Ζωοδόχου Τάφου καὶ οἱ Ἀρμένιοι, ἐγένοντο δὲ καὶ κοινωνοὶ ἢ συμμερισταὶ (μουστερέκκιδες) ἡμῖν τε καὶ τοῖς Φράγκοις ἔν τε τῷ Ἁγίῳ Κουβουκλίῳ καὶ τῇ Ἁγίᾳ Ἀποκαθηλώσει· κατώρθωσαν δὲ τοῦτο οὕτως. Κατατρεχόντων καὶ δακνόντων ἀλλήλους, ὡς εἴρηται, τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἀρμενίων, καὶ πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρωτίστους τοῦ γένους αὐτῶν ἡ μία φατρία τὴν ἄλλην διαβάλλουσα, ἐκεῖνοι, ὅπως συμβιβάσωσιν αὐτοὺς καὶ εἰρηνοποιήσωσιν, ἀπέστειλαν εἰς Ἱερουσαλὴμ πληρεξούσιον, διορίσαντες τὸν πρὸ ὀλίγου ἐθνάρχην, ἤτοι πατριάρχην, αὐτῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει χρηματίσαντα Παυγὸς ἢ Πογὸς-πατρίκ, ἤγουν Παυλὸς-πατρίκ [1]· ὃς ἐλθὼν εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ πανοῦργος ὢν καὶ πολύτροπος εἰς ὀλίγον καιρὸν πῇ μὲν παραινέσεσι, πῇ δὲ ἀπειλαῖς, πάντας καθησύχασε ταπεινώσας. Εἶτα ἤρξατο συστέλλειν καὶ τὰς τῶν Ἀρμενοκαλογήρων καταχρήσεις περί τε τὰ ἐνδύματα καὶ τροφὰς καὶ λοιπά, ἐξορίσας τὴν πολυτέλειαν ἐκ τῶν προυχόντων καὶ εἰσάξας κοινοβιακόν τινα τρόπον. Οὗτος οὖν ἰδὼν ἡμᾶς τε καὶ

[1] Ὅρα περὶ τούτου κατ' ἔκτασιν ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ βαρταπέτου Βαρνάβα, Յազորդութիւն պատրիարքացն Երուսաղեմի ի Յակովբայ արաքելոյ տեառնեղբօրէ մինջեւ ցմերս յամանակ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1872, σ. 62-65]

τοὺς Φράγκους λειτουργοῦντας ἐν τῷ Ἱερῷ Κουβουκλίῳ ἐπάνω τοῦ Παναγίου Τάφου, τοὺς δὲ Ἀρμενίους οὐδαμῶς, ἠβουλήθη νὰ λάβῃ τινὰ ἀπόπειραν, καὶ δὴ ἐπέτυχε· ἰδὼν γὰρ ἡμᾶς τὰ λοίσθια σχεδὸν πνέοντας καὶ εἰς ἀδυναμίαν ἄκραν, καὶ τοὺς Φράτορας οὐδόλως τρομάξας, καὶ τὰς τοῦ καιροῦ ἐκείνου πιριστάσεις βοηθούσας, ἔγραψε τοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀρμενίοις, οἵτινες ἦσαν τότε, ὡς καὶ νῦν, εὐνούστατοι τῷ σουλτάνῳ καὶ πᾶσι τοῖς κρατοῦσι. Δόντες οὖν ἐκεῖνοι ἀναφορὰν ἔλαβον χάτι παρὰ τοῦ σουλτὰν Μαχμούτ, ὅτι καθὼς οἱ Φράγκοι καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, οὕτω καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀρμένιοι νὰ ποιῶσιν ἐν τῷ Κουβουκλίῳ τὰ ἔθιμα αὐτῶν ἀκωλύτως, ὁμοίως καὶ τὸ κουδδᾶς, ἤτοι λειτουργίαν. Φέροντες οὖν τὸ τοιοῦτο χάτι εἰς Δαμασκὸν ἔλαβον καὶ παρὰ τοῦ ἐκεῖ σατράπου (Σαμ-βαλεσὶ) μπουγιουρλδί, ὡς ἔθος, καὶ ἀνθρώπους, καὶ ἐλθόντες εἰς Ἱερουσαλὴμ τῇ α' σεπτεβρίου ἐπαρρησίασαν αὐτὸ εἰς τὸν Μεχκεμέν, καὶ τῇ συνήθει αὐτῶν ὑπουλότητι καὶ δωροδοκίᾳ χρησάμενοι εἵλκυσαν εἰς ἑαυτοὺς ὅλους τοὺς προύχοντας τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ τῇ ἐπαύριον συναθροισθέντων πάντων ἐν τῷ ναῷ, τοῦ μουλλᾶ, τοῦ μουτσελλήμ, τοῦ μουφτῆ καὶ τῶν λοιπῶν, ἔτι δὲ ἡμῶν τε καὶ τῶν Φράγκων, καὶ ἔμπροσθεν τοῦ Κουβουκλίου ἀναγνωσθέντος τοῦ ὃν ἔφερον ὁρισμοῦ (χατίου) διωρίσθη ὅπως ποιῶσι λειτουργίαν καὶ αὐτοί, τελειωθείσης τῆς ἁγίας λειτουργίας ἡμῶν.

Τὸ μὲν οὖν χάτι αὐτῶν οὐδόλως διελάμβανε ῥητῶς τὴν λέξιν μουστερὲκ ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Κουβουκλίου, ἀλλ' ὁ μουλλᾶς καὶ οἱ λοιποὶ τοῖς θελήμασι τῶν Ἀρμενίων ὑπείκοντες ἀπεφάσισαν, ἐκφωνήσαντες μετ' ἐκείνων τὸν λόγον "μουστερέκ, μουστερέκ", καὶ οὕτως οἱ Ἀρμένιοι ἤρξαντο φέρειν κανδήλας, εἰκόνας, φιόρια, σαμδάνια καὶ τὰ λοιπά. Ἐφώναζον οἱ Φράγκοι, [ὡς] καὶ ἡμεῖς [ἐφωνάζομεν διαμαρτυρόμενοι], ἀλλ' οὐδεὶς ἦν ὁ εἰσακούων· εἶχον δὲ ἐπὶ τοῦ Παναγίου Τάφου οἱ Ἀρμένιοι πρότερον κανδήλας ἕξ. Μουστερὲκ οὖν γενόμενοι ἔφερον καὶ ἐκρέμασαν ἄλλας ἑπτὰ καὶ ἐγένοντο δεκατρεῖς, καθὼς καὶ αἱ ἡμῶν καὶ τῶν Φράγκων, καὶ ἐνὶ λόγῳ ὅ τι εἴχομεν ἐν τῷ Ἱερῷ Κουβουκλίῳ ἡμεῖς

τε καὶ οἱ Φράγκοι, ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν, ἔβαλαν καὶ ἐκεῖνοι καὶ ἄνω καὶ κάτω. Ἤρξαντο σκουπίζειν καὶ πλύνειν ἔκτοτε, ὡς καὶ ἡμεῖς, μὲ τὴν ἑβδομάδα. Τὸ κίνημα δὲ τοῦτο τῶν Ἀρμενίων προεξένησεν ἡμῖν ἓν καλόν, ὅπερ, ἐὰν ἠθέλομεν δαπανήσειν καὶ ἑκατὸν χιλιάδας γροσίων, οὐκ ἂν κατωρθώσαμεν· ἔχοντες γὰρ ἐξ ἡμισείας ἡμεῖς τὸ Ἱερὸν Κουβούκλιον ἔσωθεν μετὰ τῶν Φράγκων, καὶ ἔχοντες ἐπὶ τοῦ Παναγίου Τάφου ἀνὰ μίαν εἰκόνα, ἐξ ἀνάγκης ἦν ἐσκεπασμένη ἡ ἐκεῖ ἐπὶ μαρμάρου λαξευτὴ ἡμῶν εἰκὼν τῆς τοῦ Κυρίου Ἀναστάσεως. Μουστερὲκ οὖν γενομένων ἐν αὐτῷ τῶν Ἀρμενίων καὶ τοῦ τόπου εἰς τρία μερισθέντος διὰ τρεῖς εἰκόνας, μίαν τῶν Φράγκων δηλαδή, μίαν ἡμετέραν καὶ μίαν τῶν Ἀρμενίων, ἠναγκάσθησαν οἱ Φράγκοι καὶ ἡμεῖς ἵνα ἀλλάξωμεν τὰς εἰκόνας μας καὶ βάλωμεν μικροτέρας, ὅπως μένῃ τόπος καὶ διὰ τὴν εἰκόνα τῶν Ἀρμενίων. Τούτου οὖν γενομένου, εἴπομεν τοῖς Φράγκοις, ὅπως βάλωσι πρῶτοι τὴν εἰκόνα των, ὡς ἔχοντες πρωτεῖα· ἐκεῖνοι δὲ μὴ θέλοντες νὰ φαίνηται ἡ μαρμαρίνη ἡμῶν εἰκών, ἐζήτουν τὸν μεσαῖον τόπον ἀλλ' ἡ θεία χάρις ὑπερίσχυσε καὶ ἠναγκάσθησαν ἵνα βάλωσιν ἐκεῖνοι ὡς πρῶτοι τὴν ἑαυτῶν εἰκόνα εἰς μίαν ἄκραν, ἡμεῖς δεύτερον ἐν τῷ μέσῳ καὶ κατόπιν οἱ Ἀρμένιοι. Τούτου οὖν γενομένου ἐφάνη ἡ ἡμετέρα μαρμαρίνη πλὰξ καὶ ἡ ἐν αὐτῇ εἰκών, διότι ἡμεῖς εἰς τὸν ἀνήκοντα καὶ προσδιορισθέντα ἡμῖν μεσαῖον τόπον ἐβάλαμεν ἐπίτηδες μικρὰν εἰκόνα, ὅπως φαίνεται ἡ μαρμαρίνη· ὅπερ πικρὸν ἐφάνη τοῖς Φράγκοις, ἀλλ' οὐκ εἶχον τί ποιῆσαι, θεόθεν τὸ πρᾶγμα ἰδόντες [οὕτως] οἰκονομηθέν· πρὸς δὲ τούτοις τοῦ μεσαίου τόπου μικροῦ ὄντος διὰ τὰ ἐξ ἡμῶν σαμδάνια καὶ συνήθη τῶν λουλουδίων ἀγγεῖα, ἐδόθη ἡμῖν τόπος κατὰ τὸ ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν μέρος τοῦ Ζωοδόχου Μνήματος· ὅπερ τοσοῦτον καιρὸν ἐπεθυμούσαμεν.

Οἱ δὲ Ἀρμένιοι τῇ ἐπαύριον, σεπτεμβρίου γ', ἀνοίξαντες περὶ τὴν θ' ὥραν τῆς νυκτὸς τὴν Ἁγίαν Πόρταν, συνήγαγον τοὺς ὀπαδοὺς αὐτῶν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις εἰς τὸν ναόν, ἐλθόντας μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων, καὶ μετὰ τὴν ἱερουργίαν ἡμῶν ἐλειτούργησαν κἀκεῖνοι ἐπὶ τοῦ Παναγίου Τάφου μετὰ μεγάλης πομπῆς

καὶ παρρησίας· τόσον δὲ μέγα πρᾶγμα ἐφάνη αὐτοῖς ὅτι ἠξιώθησαν λειτουργῆσαι, ὥστε ὑπὸ τῆς χαρᾶς οἱ περισσότεροι ἐδάκρυον καὶ πολλοὶ συνεχῶς ἔτρεχον καὶ ἠσπάζοντο τὸ Ἱερὸν Κουβούκλιον κλαίοντες· ἠσπάζοντο δὲ καὶ ἀλλήλους, περιπτυσσόμενοι ὡς τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα. Ἐποίησε δὲ τὴν λειτουργίαν πρῶτος ὁ ῥηθεὶς Πογὸς-πατρίκ, εἶτα τῇ ἐπαύριον ὁ πατριάρχης αὐτῶν, ὁ λεγόμενος Ἱεροσολύμων, καὶ καθ' ἑξῆς καθ' ἡμέραν εἷς τῶν ἐπισκόπων κατὰ σειράν, μετὰ δὲ τούτους οἱ βαρταπέτηδες ἀρχιμανδρῖται καὶ μετὰ τούτους οἱ κατώτεροι. Τῇ δὲ Παρασκευῇ, ὡς ἔθος, τελειωθείσης τῆς ἑβδομάδος ἡμῶν ἐσκούπισαν κἀκεῖνοι κύκλῳ τοῦ Κουβουκλίου καὶ ὑπὸ τὴν Βασιλικὴν Καμάραν, καθὼς καὶ ἡμεῖς· τῇ δ' ἑξῆς Παρασκευῇ ἐσκούπισαν καὶ τὰ πέριξ τῆς Ἁγίας Ἀποκαθηλώσεως καὶ αὐτὴν τὴν Ἁγίαν Ἀποκαθήλωσιν, ἀνοίξαντες ἐπὶ τούτῳ τὴν Ἁγίαν Πόρταν καὶ ἔχοντες παριστάμενον μετὰ στρατιωτῶν τὸν ῥηθέντα Μουσαπέκ, ἐπειδὴ ἐλέγετο ὅτι οἱ Φράγκοι δὲν θέλουσιν ἀφήσει αὐτοὺς ὅλως, ὡς μὴ ἀναφερομένου τοιούτου λόγου εἰς τὸ χάτι· ἔβαλον δὲ καὶ μουσαμμᾶν ἐπὶ τοῦ Κουβουκλίου πλησίον τοῦ ἡμετέρου. Διεφημίσθη οὖν ὁ λόγος οὗτος, ὅτι οἱ Ἀρμένιοι ἐκυρίευσαν τὸν Ἅγιον Τάφον, καὶ οἱ μὲν ὀρθόδοξοι ἐλυπήθησαν, οἱ δὲ Ἀρμένιοι ὑπερεχάρησαν καὶ συνῆλθον πανταχόθεν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἵνα ἴδωσι καὶ ἀκούσωσι τὴν ἐν τῷ Παναγίῳ Τάφῳ λειτουργίαν αὐτῶν· ὥστε τῇ ἑορτῇ τοῦ Ἁγίου Πάσχα ἦσαν ὡς πέντε χιλιάδες ἐξ αὐτῶν προσκυνηταί, ἐνῷ οἱ ἡμέτεροι μόλις ἦσαν τριακόσιοι, ἐπειδή, ὡς εἴρηται, ἦν πόλεμος μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας καὶ οἱ ὀρθόδοξοι οὐκ ἦν συμφέρον ἵνα ὧδε κἀκεῖσε περιφέρωνται.

Κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος ἐν Ἱερουσαλὴμ ἔλαβον τὰ πράγματα ἄλλην μορφήν, καὶ ἀναμόρφωσις ἐγένετο εἰς πάντα· ἡ γὰρ Αὐλὴ τῆς Τουρκίας τὴν πρόοδον τῶν Ῥωσσικῶν στρατευμάτων βλέπουσα ἀπό τε τῆς Ῥούμελης καὶ Ἀνατολῆς (τότε γὰρ εἰς μὲν τὴν Ῥούμελην ἐκυρίευσαν τῇ ς' αὐγούστου καὶ αὐτὴν τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἦλθον ἕως εἰς τοῦ Πεγιοὺκ-Τζεκμετζέ, εἰς δὲ τὴν Ἀσίαν τὸ Ἐσρούμ, Ἀκκίσκαν καὶ Κάρς, μεγάλας πόλεις), καὶ φοβουμένη τὴν

περαιτέρω αὐτῶν κατὰ τὴν Συρίαν προχώρησιν, προσεπεκύρωσε καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Δαμασκοῦ καὶ Ἱερουσαλὴμ τῷ Ἀπτουλλᾶ-πασιᾷ τῆς Πτολεμαΐδος (Ἄκρης), νομίζουσα αὐτὸν ἱκανὸν πρὸς φύλαξιν τῶν ῥηθέντων μερῶν, χρείας τυχούσης, διὰ τοὺς πολλοὺς θησαυροὺς οὓς εἶχεν, ὡς ἐφημίζετο. Παραλαβόντος οὖν τοῦ Ἀπτουλλᾶ σὺν ταῖς λοιπαῖς καὶ τὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἡγεμονίαν, θλῖψις ἡμᾶς κατέλαβε, χριστιανομάχον ἢ Ῥωμαιομάχον αὐτὸν γνωρίζοντας. Κατ' ἀρχὰς οὖν διωρίσθησαν οἱ Ἱεροσολυμῖται Τοῦρκοι, ἵνα ἀποβάλωσιν ἐκ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν τὰ ἅπερ ἕως τότε ἐφόρουν καβούκια (πολλοὶ δὲ ἐφόρουν ἐκ τούτων) καὶ τὸ ὄνομα Γιαννιτζὰρ ἐξῆς μεταξὺ αὐτῶν νὰ μὴ προφέρηται, καὶ ὅτι νὰ εἰσέρχωνται συνεχῶς εἰς τὰ τζαμία νὰ προσεύχωνται καὶ τὰ λοιπά [1]· προσετάγημεν δὲ καὶ ἡμεῖς, ὅπως ἐπισκευὰς μὴ ποιήσωμεν ὅλως ἐν τῷ ναῷ, ἢ ἄλλοθί που· διότι ἐπιχειρήσαντας ὅπως ἀλλάξωμεν τινὰς σεσαθρωμένας μολυβδίνας πλάκας τοῦ μεγάλου κουμπὲ τοῦ Παναγίου Τάφου, ὡς εἶδον ἡμᾶς οἱ Φράγκοι, εὐθέως τῷ μουτσελλὴμ τοῦ Ἀπτουλλᾶ-πασιᾷ προσδραμόντες ἐκώλυσαν ἡμᾶς τοῦ ἔργου. Εἶτα γράψαντες τοῖς παρὰ τῷ Ἀπτουλλᾷ-πασιᾷ γραμματικοῖς, Κατολίκοις οὖσιν, ἐνήργησαν, ὥστε ἡμᾶς μὲν ἐκώλυσαν τῆς ἐπισκευῆς τοῦ κουμπέ, αὐτοὶ δὲ ἔλαβον ὁρισμὸν ἔγγραφον (μπουγιουρλδί), ὅπως κτίσωσι νέους οἴκους εἰς τὸ ἑαυτῶν μοναστήριον καὶ ἐπισκευάσωσιν ὅλα τὰ ἐν τῷ ναῷ χρείαν ἐπισκευῆς ἔχοντα μέρη αὐτῶν· ὃ καὶ ἐποίησαν, ἀνοίγοντες καθ' ἡμέραν τὴν Ἁγίαν Πόρταν καὶ ἀσβεστοπηλὸν φέροντες καὶ τὰ λοιπά. Ἤλειψαν οὖν μὲ πηλὸν ἀσβέστου, ἤτοι ἐσουβάτισαν, ὅλα τὰ ἐν τῷ ναῷ κελλία αὐτῶν, καὶ τὰ πρὸς τὸ μέρος αὐτῶν Κατηχούμενα τοῦ κουμπέ, καὶ τὰ δώματα αὐτῶν· διώρθωσαν δὲ καὶ τὸ κανάλι τῆς στέρνας, ποιήσαντες καὶ ἕνα ὀδὰν νέον ἐπάνω

[1] Οὗτος ἐποίησε πόλεμον μετὰ τῶν υἱῶν Σανιὲρ εἰς τὴν Σαμάρειαν, καὶ πολιορκήσας τὸ Σανοὺρ μῆνας ἓξ ἐκυρίευσεν αὐτό, παραδοθὲν ὑπὸ τῆς πείνης, καὶ κατέστρεψε κατεδαφίσας τὰ φοβερὰ τείχη αὐτοῦ καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ οἴκους· τὸν δὲ τόπον προσέταξε γεωργηθῆναι καὶ σπαρεῖναι ἐν αὐτῷ χόρτον καπνοῦ, λέγων ἀραβιστὶ τὸ «ὡσὲι καπνὸς ἐξέλειπον»· πιάσας δὲ καὶ τοὺς τῆς Σαμαρείας σέχιδες Χσὲν καὶ Κάσημ, καὶ λαβὼν ἀπ' αὐτῶν πλοῦτον πολύν, ἐφυλάκωσε. Τὸ Σανούρ ἐστι τὸ ὑπὸ Ἰωσήπου Ἀλεξάνδρειον γραφόμενον.

τοῦ σκευοφυλακίου αὐτῶν, πρὸς τὸ μέρος τῶν κοινῶν τόπων, ἤτοι τῶν Ἀναγκαίων· ἐσουβάτισαν δὲ καὶ τὸ μέρος ὅλον ἀπὸ τῆς Κολυμβήθρας ἕως τῆς Στέρνας διὰ τῆς ἀδείας τῶν ἡμετέρων, ποιησάντων τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, τοῦ Ἀπτουλλᾶ-πασιᾶ Φραγκοκατολικολάτρου ὄντος καὶ εἰς ὅλας τὰς πόλεις τὰς ὑπ' αὐτὸν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἱερουσαλὴμ γραμματικῶν κατολίκων διορισθέντων, ἤρξαντο οἱ Κατολικοκαλόγηροι ἔρχεσθαι καὶ περιέρχεσθαι εἰς Ἱερουσαλὴμ μετὰ καμιλαύχιων καὶ λειτουργίαν ποιεῖν εἰς τὸ παρακκλήσιον τοῦ "Μή μου ἅπτου", ὃ οἱ Φράγκοι κατέχουσι [1].

Τούτῳ τῷ ἔτει (1832), εἰρήνης γενομένης μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας, ἤρξαντο ἔρχεσθαι καὶ ἀπὸ θαλάσσης προσκυνηταί· ἀλλὰ τὰ εἰσοδήματα ἦσαν οὐδὲν πρὸς τὰ ἄφευκτα δοσίματα, διότι πρὸς τοῖς ἐτησίως διδομένοις τῷ πασιᾷ, τῷ μουλλᾷ, μουτσελλὴμ καὶ τοῖς λοιποῖς, καὶ πρὸς τοῖς κατ' ἔτος συνήθως διδομένοις, [οἷον] τζόχας, ὑποδημάτων καὶ λοιπῶν, τοῖς προύχοσι τοῖς Ἱερουσαλήμ, καὶ πρὸς τοῖς μηνιαίοις τοῖς διαφόροις, τοῖς ἐκ πολλῶν χρόνων συνεθισθεῖσι δοσίμασι, πρὸς τούτοις λέγω [ἅπασιν] ἦσαν ἄφευκτα καὶ τῶν ληφθέντων δανειακῶς ἀσπρῶν οἱ τόκοι. Καθ' ἡμέραν οἱ δανεισταὶ ἐκ παντὸς γένους καὶ φυλῆς συνηθροίζοντο εἰς τὸ Πατριαρχεῖον προσμένοντες, ἵνα λάβωσί τι, ἀλλ' οὐκ ἐλάμβανον παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος. Ὅθεν καὶ πάλιν δάνεια καὶ οἱ τόκοι προσετίθεντο καὶ ἐγράφοντο εἰς ὁμολογίας. Ἐδάνεισε δὲ ἡμῖν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος καὶ τὸ Κοινὸν τῶν Ἀρμενίων ὑπὲρ τὰς τετρακοσίας χιλιάδας διστήλων, δηλαδὴ κολονάτων, καὶ διὰ τούτων καὶ διὰ τῶν ἐρχομένων προσκυνητῶν ᾠκονομήθησαν τόσον οἱ δανεισταί, ὅσον καὶ οἱ πασιάδες καὶ οἱ φαγάδες ἀγάδες, σέχιδες καὶ οἱ

[1] Τῷ αὐτῷ ἔτει, περὶ τὸν ἰούλιον ,αωλβ', οἱ Ἐπετῆδες τοῦ Ἁγίου Σάβα ἀπαιτούμενοι παρὰ τοῦ Ἀπτουλλᾶ-πασιᾶ δεκαὲξ χιλιάδας γρόσια, 16000, καὶ μὴ ἔχοντες δοῦναι, ἐφυλακώθησαν· καὶ δὴ ἐποίησαν πάλιν τὰ συνήθη αὐτῶν, ἤτοι ἐτρύπησαν τὸν τοῖχον [τῆς λαύρας] καὶ εἰσῆλθον καὶ λοιπά, ὡς ὄπισθεν γέγραπται. Ὅθεν ἠναγκάσθη πάλιν τὸ Κοινὸν καὶ ἐπλήρωσε ταῦτα· ἡγουμένευον δὲ τότε εἰς τὴν λαύραν ἐγώ. Τούτῳ τῷ ἔτει ἐκτίσθη ἐν τῇ ἁγίᾳ Σιὼν δι' ἐξόδων τοῦ Μεμὲτ-Ἀλῆ-πασιᾶ πανδοχεῖον, ἤτοι χάνι μικρόν· ἔστι δὲ τοῦτο πλησίον τῶν μνημάτων ἡμῶν τῶν ὀρθοδόξων.

*

λοιποί, εἰς τὴν τριετίαν ταύτην (ϛαωλ', ϛαωλα' καὶ ϛαωλβ'), στελλομένων δὲ ταὐτοχρόνως καὶ διαφόρων πολιτζῶν πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει [πατριάρχην] Ἱεροσολύμων. Ἀλλ' ἦλθε πλέον καιρός, ὅτε ἠλέησε τὸν ἱερὸν οἶκον αὐτοῦ ὁ Κύριος καὶ ἐμνήσθη Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐπεσκέψατο αὐτήν, καὶ συντετριμμένην ἰάσατο καὶ συγκύπτουσαν ἀνώρθωσεν, ὡς ἐξῆς ῥηθήσεται συντόμως.

Ὁ μακαριώτατος ἡμῶν πατὴρ καὶ δεσπότης Ἀθανάσιος, βλέπων τὸ Ἱερὸν Κοινὸν τοῦ Παναγίου Τάφου οὕτω δεινῶς ὑπὸ τὸν βαρύτατον ἐκεῖνον ὄγκον τοῦ χρέους κατακείμενον καὶ καταπνιγόμενον καὶ τῇ ἀληθείᾳ τὰ λοίσθια πνέον [1], ἔλαβε πρόνοιαν περὶ τῆς ἐξοφλήσεως ἢ τέλος πρὸς ὥραν ἀνακουφίσεως [2]· ὅθεν σκεψά-

[1] Ἀπὸ τοῦ συμβάντος ἐμπρησμοῦ καὶ ἀνοικοδομῆς τοῦ ναοῦ ἤρξατο τὸ χρέος, καὶ ἕως τῆς ἐποχῆς ταύτης διὰ τὰ παρελθόντα δεινὰ κατήντησε νὰ ἀνέβῃ εἰς 16000000, ἤτοι δεκαὲξ μιλλιόνια γρόσια, λογιζομένου καὶ τοῦ ἐν Κωσταντινουπόλει χρέους.

[2] [Ἡ τετυπωμένη τοῦ Πατριαρχείου τῶν Ἱεροσολύμων ἔκθεσις, ἧς ἔμπροσθεν ἐμνήσθην, ἀναφέρει ταῦτα περὶ τῶν χρεῶν, σ. 5-11. «Προσκαλέσας περὶ ἑαυτὸν [ὁ πατριάρχης Ἀθανάσιος] τοὺς φρονιμωτέρους τοῦ γένους, παρετήρησε τὸν ὄγκον τοῦ χρέους κορυφούμενον ἐν μὲν Κωνσταντινουπόλει περίπου τὰ ὀκτὼ μιλλιόνια γροσίων, ἐν δὲ Ἱερουσαλὴμ ἐπέκεινα τῶν ἑπτὰ μιλλιονίων, καὶ συνεσκέφθη περὶ εὑρέσεως τρόπου ἱκανοῦ καὶ τὸν κίνδυνον νὰ ἀποσείσῃ καὶ τὰ δίκαια τῶν δανειστῶν νὰ ἀσφαλίσῃ, ὅσον τὸ δυνατόν. Τοιοῦτον μέτρον εὑρέθη προχείρως ἡ καταβίβασις τῶν τόκων εἰς τὰ 4 τοῖς 100 καὶ ἐνηργήθη ἀμέσως, φανὲν καὶ εἰς τοὺς δανειστὰς εὐπαράδεκτον. Συγχρόνως ἠγωνίσθη νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν κυριότητα καὶ διοίκησιν τῶν εἰς Βλαχοπόγδανίαν μοναστηρίων τοῦ θρόνου του, τὰ ὁποῖα ἐκ τῆς ἐποχῆς τοῦ 1821 ἐξουσίαζον οἱ ἄρχοντες· καὶ τὸ κατώρθωσε διὰ βασιλικοῦ ὁρισμοῦ. Ἀπέστειλεν ἐν τάχει ἐπίτροπόν του τὸν Καισαρείας Φιλίππου Καισάριον, διάδοχον τοῦ θρόνου, καὶ ἤλπιζε νὰ εὕρῃ ἐκεῖθεν ἀνακούφισιν, ὥστε νὰ δυνηθῇ τουλάχιστον νὰ ἀπαντήσῃ τοὺς ἐτησίους τόκους τοῦ χρέους, ἕως οὗ εὑρεθῇ ἄλλο μέσον ἰσχυρότερον νὰ θεραπεύσῃ τὴν δυσίατον αὐτὴν πληγήν. Ἀλλ' ὁ διάδοχος ἀπελθὼν εἰς Ἰάσιον εὗρε τὰ πράγματα ἐναντία τῶν ἐλπίδων· τὰ μοναστήρια ἠρημωμένα καὶ κατηδαφισμένα· χρέη ὑπέρογκα ἐπέκεινα τῶν πεντακοσίων χιλιάδων γροσίων, ἐπιφορτισμένα εἰς αὐτὰ ἀπὸ τοὺς προηγουμενεύσαντας καὶ ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους ἄρχοντας. Ὁ φρόνιμος τρόπος τοῦ ἀπεσταλμένου κατώρθωσε νὰ βάλῃ ἐν τάχει εἰς πρᾶξιν τὸν ὑψηλὸν ὁρισμὸν καὶ νὰ ἐξουσιάσῃ καὶ νὰ ἐξοφλήσῃ τὰ χρέη των ὅσον τάχος· καὶ αὐτὴν τὴν διάταξιν δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποφύγῃ ὁ ἀπεσταλμένος, ἀπαιτουμένην ἐπιμόνως ἐκ μέρους τῶν ἐντοπίων βογιάρων, μ' ὅλον ὅτι ἐγνώριζον, ὅτι ἦτον προυργιαίτερον τὸ νὰ προφθάσῃ βοηθείας εἰς τὸν πατριάρχην καὶ νὰ στηρίξῃ τὰς σαλευομένας βάσεις τοῦ Κοινοβίου. Ἐστερημένος λοιπὸν πάσης βοηθείας ὁ πατριάρχης, μὴ δυνάμενος νὰ ἀπαντᾷ τὰς πληρωμὰς τῶν τόκων καὶ τὰς ἐπιφερομένας βίας εἰς ἐξοφλήσεις κεφαλαίων τινῶν ἀδυσωπήτων δανειστῶν, ἔφθασεν εἰς τὴν πλέον ἀξιοδάκρυτον κατάστασιν. Ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους τὸ σχέδιον τῆς ἐλαττώσεως τῶν τόκων δὲν

μενος μετὰ τῶν Ἁγιοταφιτῶν σὺν αὐτῷ πατέρων καὶ ἄλλων καλοθελητῶν χριστιανῶν ἀνέφερε τοῦτο τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, ὅπου

ἐστάθη δυνατὸν νὰ ἔμβῃ εἰς πρᾶξιν ἐν Ἱερουσαλήμ. Οἱ ἐκεῖ δανεισταὶ ὄντες σκληροτράχηλοι καὶ πλεονέκται Ἄραβες, καὶ οἱ περισσότεροι τούτων ἰσχυροὶ καὶ δυνάσται, κατεξουσιάζοντες τῶν ῥαγιάδων ὡς ἄλλοι τύραννοι, οὐ μόνον δὲν ἔστεργον εἰς ταύτην τὴν συγκατάβασιν, ἀλλὰ καὶ ἐπέφερον ἀπαύστως βίας εἰς τὸ νὰ λαμβάνωσιν ἀδροτάτους τόκους, καὶ εἰς τὸ νὰ μεταβάλλωσι τὰς ὁμολογίας των ἀπὸ γροσίων τουρκικῶν εἰς νομίσματα εὐρωπαϊκά. Εἰς τὸ διάστημα τοῦτο συνέβη καὶ ὁ Ῥωσσικὸς πόλεμος. Ὅθεν ἐξηγριώθησαν ἐπὶ μᾶλλον οἱ Ὀθωμανοὶ καὶ ἐξέμων τὴν ἀγανάκτησίν των κατὰ τοῦ μοναστηρίου τῶν Γραικῶν. Οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ πατέρες μὴ δυνάμενοι νὰ ἐξοικονομήσωσι τὰς ἀπαιτήσεις τῶν δανειστῶν καὶ τῶν κρατούντων, κατέφευγον εἰς τὸν πατριάρχην καὶ ἐζήτουν βοήθειαν· ἔσυρον πόλιτζας εἰς βάρος αὐτοῦ, καὶ ἀντὶ χιλίων γροσίων χρέους ἐξέδιδον πόλιτζας διπλασίας καὶ τριπλασίας ποσότητος εἰς χεῖρας τῶν δανειστῶν διὰ νὰ τοὺς δυσωπήσωσιν. Ὁ πατριάρχης ἐγεύετο τὴν πικρίαν ὅλων αὐτῶν τῶν θλίψεων δριμυτέραν, διότι ἔπρεπε νὰ οἰκονομῇ καὶ αὐτὰς τὰς πόλιτζας, αἵτινες, ὅταν ἐπέστρεφον ἀπλήρωτοι, μετεβάλοντο εἰς ὁμολογίας διαπλασίας ποσότητος. Ἐν γένει τὰ τοῦ Παναγίου Τάφου εἶχον φθάσῃ μέχρι τοῦ 1830 εἰς κατάστασιν ἀξιοδάκρυτον, καὶ δὲν ἦτον σχεδὸν κανεὶς ὅστις ἐφαντάζετο δυνατὴν τὴν οἰκονομίαν τοῦ τοσούτου χρέους. Μ' ὅλον τοῦτο ἡ γενναιότης τοῦ πατριάρχου δὲν ἀπηύδησε καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κορύφωσιν τοῦ κακοῦ. Προπαρασκευάσας τὰς ἀρχὰς ἐκείνας, ἐξ ὧν προέβλεπε τὴν θεραπείαν τῶν δεινῶν, ὅ ἐστι τακτοποιήσας τὰ εἰσοδήματα τῶν εἰς Βλαχοπογδανίαν μοναστηρίων του, εἰς τρόπον ὥστε τὸ πλεῖον αὐτῶν μέρος νὰ εἰσάγηται εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Κοινοῦ (πρᾶγμα τὸ ὁποῖον οὐδόλως ἐμελέτησαν οἱ προκάτοχοί του), προσεκάλεσε πάλιν τοὺς προκρίτους τοῦ γένους, οἵτινες εἶχον παραιτηθῇ τῆς ἐπιτροπείας, δειλιάσαντες πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ κακοῦ, ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας ὁ θρόνος εὐκλεῶς διεκοσμεῖτο τότε ἀπὸ τὸν Σιναΐτην Κωνστάντιον, ἄνδρα ζηλωτήν, σοφὸν καὶ φιλάδελφον, ἐξέκαυσε τὸν ζῆλον τοῦ τότε παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πόρτᾳ ἰσχύοντος ὁμογενοῦς Στεφάνου Βογορίδου, τανῦν πρίγκιπος τῆς Σάμου, καὶ ἐν ὁμοφώνῳ ἀποφάσει ἔθετο σχέδιον ἀσφαλὲς τῆς ἐξοφλήσεως τῶν χρεῶν: τὴν ὁλοτελῆ κατάργησιν τοῦ τόκου καὶ τὴν ἔκτασιν μιᾶς δεκαετοῦς προθεσμίας διὰ νὰ πληρωθῶσι βαθμηδὸν ὅλα τὰ χρέη· ἐζήτησε τὴν συγκρότησιν βοηθείας παρ' ὅλου τοῦ γένους, καὶ εὗρεν εἰς τοῦτο ἑτοίμην τὴν συνέργειαν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἥτις καὶ ὡροθέτησε νὰ συναχθῇ παρ' ὅλων τῶν ὁμογενῶν ἀνὰ ἓν γρόσιον εἰς πᾶσαν ψυχήν: μέτρον, τὸ ὁποῖον, ἐὰν ἐτελεσφόρει πραγματικῶς, ἤθελεν ἀποσείσῃ διὰ μιᾶς ὅλον τὸ βάρος τοῦ χρέους. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἦτον ἀνάγκη νὰ κυρωθῇ καὶ διὰ τῆς συγκατανεύσεως τοῦ βασιλείου κράτους· ὅθεν καὶ ἀνηνέχθη δι' ἀναφορᾶς ἐθνικῆς ἡ κατάστασις τοῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ ἡ σκέψις τοῦ ἔθνους, καὶ ἐζητήθη ἡ ὑψηλὴ ἐπικύρωσις. Ἡ Πόρτα ἀνέφερε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως σουλτὰν Μαχμούδ. Ἡ μεγαλειότης του ἐξ ἑνὸς μέρους ἐγκρίνων νόμιμον καὶ σωτηριώδη τὴν σκέψιν τοῦ γένους, ἐκ τοῦ ἄλλου θέλων νὰ δώσῃ μίαν νέαν καὶ διάσημον ἀπόδειξιν τῆς ἐπιεικείας καὶ ἀγάπης του πρὸς τὸ Γραικικὸν ἔθνος, καὶ νὰ ἐλκύσῃ τὸ σέβας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ λαοῦ, οὐχὶ μόνον ἐπεκύρωσε μὲ αὐτόγραφον ὁρισμόν του τὴν ζήτησιν τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ καὶ προσέταξε νὰ δοθῶσιν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ του ταμείου εἰς τὸ Κοινὸν τοῦ Παναγίου Τάφου πεντακόσιαι

πληρεστάτης συνόδου γενομένης ἀπεφασίσθησαν τὰ ἑξῆς· α') ὅπως γραφῶσιν ἐγκύκλιοι ἐπιστολαὶ πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ εὐσεβεῖς, ἵνα

χιλιάδες γροσίων, διὰ νὰ μοιρασθῶσιν εἰς τοὺς δανειστὰς καὶ νὰ γένῃ ἀγαθὴ ἔναρξις τῆς ἐξοφλήσεως τοῦ χρέους. Ἐνταῦθα πλέον ἤλλαξαν τὰ τοῦ Παναγίου Τάφου μορφήν· τὸ πᾶν μετεβλήθη ἐπὶ τὸ αἴσιον καὶ χαροποιόν. Ὅταν διεφημίσθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἡ βασιλικὴ αὕτη πρᾶξις, ἐπροξένησε θάμβος καὶ χαρὰν εἰς ὅλας τὰς ψυχάς. Τὸ γένος τῶν Γραικῶν ἐστοχάσθη τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀρχὴν ἀνέσεως καὶ εὐδαιμονίας του, καὶ ὡς οἰωνὸν ἄριστον τῆς μελλούσης εὐτυχοῦς διαβιώσεώς του ὑπὸ τὸ Ὀθωμανικὸν σκῆπτρον. Ἡ βασιλικὴ μεγαλοπρέπεια ἀπεδείχθη ἔτι λαμπρότερον. Οἱ πρῶτοι τοῦ κράτους μινίστροι ἐτίμησαν μὲ τὴν παρουσίαν των τὴν ἐν πομπῇ γενομένην ἀποκόμισιν τῶν 500 χιλιάδων γροσίων εἰς τὸ Πατριαρχεῖον [Κωνσταντινουπόλεως]. Πλῆθος ἀναρίθμητον λαοῦ ὁμογενῶν καὶ ἀλλογενῶν συνέρρευσαν εἰς τὰς πλατείας τοῦ Φαναρίου, εὐφημολογοῦντες τὴν γενναιότητα τοῦ αὐτοκράτορος. Ὅσον διὰ τὸ Σύστημα τῶν Ἀγιοταφιτῶν ἦτον ἀπερίγραπτος ἡ χαρὰ καὶ ἀγαλλίασίς των. Ὁ σεβαστὸς πατριάρχης κατεφίλησε μὲ δάκρυα εὐαισθησίας τὸ φιλάνθρωπον βασιλικὸν πρόσταγμα καὶ ὑπεδέχθη μὲ εὐχὰς ὑψιφώνους μετακομιζόμενα ἐκ τοῦ Πατριαρχείου τὰ χρήματα εἰς τὸ Μετόχιόν του. Συγχρόνως διωρίσθησαν ἐπίτροποι, ἐκλεγέντες ἀπὸ τοῦ γένους, οἱ πλέον εὐσυνείδητοι καὶ συγκεκροτημένοι μὲ ἀξιότητα καὶ πεῖραν. Αὐτοὶ ἐπιρρωνύμενοι ἀπὸ τὸν ζῆλον τοῦ πατριάρχου [Ἀθανασίου] καὶ ἀτενίζοντες εἰς τὸ παράδειγμα τῆς ἀκουράστου ἐπιμελείας του, ἤρξαντο τακτικῶς νὰ μεταρρυθμίζωσι τὸ χρέος καὶ νὰ διανέμωσι τὰ βασιλικὰ χρήματα εἰς τοὺς δανειστὰς καὶ νὰ τακτοποιῶσι τὰ χρηματικὰ τοῦ Κοινοῦ. Ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους διωρίζοντο καὶ ἐστέλλοντο ἔξαρχοι εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἤρξαντο νὰ συρρέωσιν αἱ βοήθειαι καὶ νὰ προφθάνωσι τὰς τακτικὰς τῶν χρεῶν πληρωμάς. Ἡ πτωχεία τοῦ γένους, ἡ φθονερὰ παρατήρησις τῶν κατὰ μέρος κρατούντων καὶ τὰ πολλὰ τῶν ὑπηκόων βάρη, δὲν ἐπέτρεψαν νὰ συγκροτηθῇ ἡ βοήθεια τῶν ἐπαρχιῶν, κατὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Αἱ ἐξαρχίαι διήρκεσαν ἀπὸ τοῦ 1831 μέχρι τοῦ 1833 καὶ συνεκόμισαν βοήθειαν περίπου 1,200,000 γρόσια. Παρὰ ταῦτα αἱ πρόσοδοι τῶν εἰς Βλαχοπογδανίαν μοναστηρίων ἤρξαντο νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὸ Κοινὸν ἀφθονώτεροι, καὶ αἱ τακτικαὶ πληρωμαὶ ἀντεξισοῦντο μὲ τὰς προσόδους, μὲ ἱκανὴν μὲν δυσκολίαν, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ γένῃ παντελῶς διακοπὴ εἰς τὰς δόσεις. Ἡ ἄοκνος πρόνοια τοῦ πατριάρχου δὲν περιωρίσθη εἰς τὰς βοηθείας μόνον τῆς Ὀθωμανικῆς Ἐπικρατείας. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1831 ἀπέστειλε πρεσβείαν πρὸς τὴν Ἀουστριακὴν Αὐλὴν καὶ ἐζήτησε τὴν ὑψηλὴν ἄδειαν τοῦ νὰ συνάξῃ ἐλέη καὶ παρὰ τῶν ὀρθοδόξων κατοίκων τῆς ἐπικρατείας ἐκείνης. Τῆς πρεσβείας αὐτῆς ὑπουργὸς ἐστάλη ὁ ἀρχιδιάκονος τοῦ Θρόνου Ἰώβ, ἀνὴρ ἐμβριθής, σπουδαῖος καὶ ζηλωτής, τοῦ ὁποίου ὁ τρόπος κατώρθωσε νὰ γένῃ δεκτὴ εἰς τὴν ἑτερόδοξον ἐκείνην αὐλὴν ἡ παράκλησις τοῦ πατριάρχου. Ἀλλ' οὐδαμῶς ἠθέλησεν ἡ αὐτοκρατορία νὰ κάμῃ ἐξαίρεσιν τοῦ κανόνος, ὅστις ἀπαγορεύει αὐστηρῶς τὴν περιήγησιν τῶν ἱερωμένων εἰς τὴν ἐπικράτειάν της· τὴν συλλογὴν δὲ τῆς βοηθείας ἐθέσπισε νὰ κάμωσιν οἱ κατὰ μέρος ἐκκλησιαστικοὶ τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος, καὶ τοιουτοτρόπως μόλις ἐστάλη βοήθεια εἰς τὸν πατριάρχην περίπου ἑκατὸν χιλιάδες γρόσια. Συγχρόνως μὲ τὴν τακτοποίησιν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει χρεῶν ἔσπευσεν ὁ πατριάρχης μετὰ τῶν συμπρακτόρων του ἐπιτρόπων νὰ τακτοποιήσῃ καὶ τὰ ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἀπέστειλεν

ἕκαστος αὐτῶν τὸ κατὰ δύναμιν βοηθήσῃ, σταλέντων ἐπίτηδες ἐξάρχων εἰς συλλογὴν τῆς τοιαύτης βοηθείας· β') ὅπως σταλῶσιν ἔξαρχοι

ἐξάρχους τῷ 1831, ἐφωδιασμένους μὲ τὸν ὑψηλὸν ὁρισμὸν καὶ μὲ διαταγὰς θεμελιουμένας εἰς τὰ ληφθέντα ἐν Κωνσταντινουπόλει μέτρα. Ἀλλ' ἡ ἐξαρχία αὕτη ἔμεινεν ἀτελεσφόρητος· μόλις ἔφθασαν οἱ ἔξαρχοι εἰς Ἱερουσαλήμ, τὰ πολιτικὰ τῆς Ἀραβίας διεταράχθησαν· ὁ ὑποβασιλεὺς Μεχμὲδ-Ἀλῆς ἦρε τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ σουλτάνου· τὸ πᾶν ἔπασχεν ἀπὸ τὰ περιστατικὰ τοῦ πολέμου· οἱ δανεισταὶ ἦτον ἀκατάσχετοι καὶ ἀμείλικτοι· οἱ ὁρισμοὶ τῆς βασιλείας ἐθεωροῦντο ἀνίσχυροι· ὁ κατακτητὴς Μεχμὲδ-Ἀλῆς ἐνασχολούμενος εἰς πολεμικὰς πράξεις, δὲν εἶχε καιρὸν νὰ δώσῃ ἀκρόασιν εἰς τὰς ζητήσεις τῶν ἐξάρχων· τοιουτοτρόπως ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσι μετὰ ἓν ἔτος οἱ ἔξαρχοι ἄπρακτοι. Οἱ ἐπίτροποι τῆς Ἱερουσαλὴμ οἰκονόμουν τὰ πράγματα ἐν αὐτῇ τῇ περιστάσει, ὡς ἠδύναντο, καὶ ὁ πατριάρχης περιέμενε τὴν ἀπόβασιν τοῦ πολέμου, διὰ νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν τὸ σωτηριῶδες ἐκεῖνο σχέδιον. Τότε ἔλαβε κατ' εὐχήν, περὶ τὰ τέλη τοῦ Αἰγυπτιακοῦ πολέμου, τὴν εὐμενῆ καὶ φιλάνθρωπον συγκατάθεσιν τοῦ εὐσεβεστάτου αὐτοκράτορος Νικολάου εἰς τὸ νὰ σταλῇ εἷς ἔξαρχος ἐκ μέρους τοῦ Παναγίου Τάφου, διὰ νὰ συνάξῃ ἐλεημοσύνη προαιρετικὰ παρὰ τῶν εὐλαβεστάτων ὀρθοδόξων κατοίκων τῆς Ῥωσσικῆς Ἐπικρατείας, κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν ζήτησιν καὶ παράκλησιν τοῦ πατριάρχου. Προβλέπων πάντοτε ὁ πατριάρχης τὴν χορηγίαν τῆς ἀδείας αὐτῆς, εἶχε προσκαλέσῃ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Θαβωρίου Ἱερόθεον, ἄνδρα νέον μὲν τῇ ἡλικίᾳ, συνετὸν ὅμως καὶ σπουδαῖον καὶ σεμνόβιον ἀπ' ἀρχῆς ὀφθέντα, καὶ ἐν πολλοῖς δοκιμασθέντα. Καὶ ἅμα ἔλαβε τὴν εἴδησιν, ἔκαμεν ἀμέσως τὰς ἀναγκαίας ἑτοιμασίας καὶ ἀπέστειλε τὸν ἀρχιεπίσκοπον εἰς Πετρούπολιν, κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1833, ἔχοντα ἐν συνοδίᾳ τὸν ἀρχιμανδρίτην Ἀθανάσιον, γηραιὸν καὶ σεβάσμιον ἄνδρα. Φθάσας οὖν εἰς Πετρούπολιν ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐπέτυχε δεξιώσεων ἀναλόγων τῷ χαρακτῆρί του· ἐτιμήθη μὲ φιλοφροσύνας λαμπρὰς καὶ διωρίσθη ὑπὸ τῆς Ἁγιωτάτης Συνόδου νὰ κατοικήσῃ εἰς Μόσκαν, συνάγων τὰ ἐλέη τῶν εὐσεβῶν, χωρὶς μὲν νὰ περιφέρηται ὁ ἴδιος, ἔχων ὅμως τὴν ἄδειαν τοῦ νὰ στέλλῃ εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τὸν ἀρχιμανδρίτην καὶ τὸν ἡγούμενον τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ Μετοχίου τῆς Μόσκας Νεκτάριον. Περιπλέον διὰ μεσολαβήσεως τινῶν θερμουργῶν ἀνδρῶν καὶ ἐν τοῖς πράγμασιν ἰσχυρῶν, κατώρθωσε νὰ ἐκδοθῇ αὐτοκρατορικὴ διαταγή, ὥστε νὰ συστηθῶσιν αἰωνίως εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας τοῦ κράτους κιβώτια ἐπ' ὀνόματι τοῦ Παναγίου Τάφου, κατὰ μίμησιν τῶν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ χριστιανισμοῦ συνεστημένων εἰς ὅλα τὰ ἄλλα μέρη κιβωτίων, πρὸς βοήθειαν τῶν προσκυνημάτων τῆς Ἱερουσαλήμ. Εἰς τὸ τριετὲς δὲ διάστημα τῆς ἐν τῇ Ῥωσσίᾳ διαμονῆς τοῦ ἀρχιεπισκόπου Θαβωρίου ἐσυνάχθησαν καὶ ἐστάλησαν πρὸς τὸν πατριάρχην ἐλεῆ περίπου δύο μιλλιόνια γροσίων. Ἐκ τούτων εἶναι εὐσυμπέραστον, ὅτι ἡ κατάστασις τοῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου ἐλάμβανε προόδους ἐπὶ τὸ κρεῖττον, ὥστε ἀπὸ τοῦ 1834 ὁ πατριάρχης ἔχων εὐκολίαν περισσοτέραν ἤρξατο νὰ ἐξοφλῇ διόλου τὰς ὁμολογίας τῶν ἐνδεεστέρων δανειστῶν, μὴ παραιτούμενος τὴν ἐλαχίστην εὐκαιρίαν εἰς τὸ νὰ ἀποδώσῃ πρὸς τοὺς ἀθλίους δανειστὰς τὰ δίκαιά των, ὅσον τὸ ὀγληγορώτερον. Ἐν τούτοις εἶχεν ἐκβληθῇ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ὁ Σιναΐτης Κωνστάντιος καὶ ἀντικατέστη ἄλλος Κωστάντιος, Μεσημβρινὸς τὴν πατρίδα. Οὗτος ὑποκινούμενος παρ' ἄλλων ἠθέλησε νὰ ἀντιπράξῃ εἰς τὸν καλῶς ἤδη προβαίνοντα διοργανισμὸν τοῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου, φρονῶν ὅτι ἔμελλε νὰ ἐλαύσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην

πληρεξούσιοι εἷς τε Βλαχίαν καὶ Μπογδανίαν διὰ τὰ ἐκεῖ μοναστήρια, ὑποστατικὰ καὶ ἰδιοκτησίας τοῦ Ἁγίου Ταφου, ἐξ ὧν τὰ

τοῦ λαοῦ, καταργῶν τὸ σχέδιον τῆς δεκαετίας καὶ ἀνασυνιστῶν τὸ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς πατριαρχείας τοῦ μακαριωτάτου Ἀθανασίου προχείρως τότε ἐγκριθὲν σχέδιον, καὶ χωρὶς νὰ συμπαραλάβῃ τὴν γνώμην τοῦ νομίμου κυριάρχου τῶν Ἁγιοταφιτικῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ Κοινοῦ, παρεμόρφωσε τὸ πρᾶγμα εἰς τὰ ὄμματα τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας, καὶ κατώρθωσε νὰ κυρωθῇ τὸ σχέδιόν του δι' ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ. Τοῦτο ἔδωκε πολλὴν θλῖψιν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ πατριάρχου Ἀθανασίου. Ἔπρεπεν ὅμως νὰ ἐξαγορασθῇ τὸν καιρόν, συμπάσχων ὁμοῦ μὲ ὅλον τὸ γένος. Ὁ πατριάρχης Κωνστάντιος ἀντὶ νὰ ἐλκύσῃ τὴν ὑπόληψιν τοῦ λαοῦ, παρώξυνε μᾶλλον τὴν ἀγανάκτησίν του καὶ μετὰ τρεῖς μῆνας καθηρέθη τῆς ἀξίας, πατριαρχεύσας μόλις 15 μῆνας. Περὶ τὰ τέλη τῆς πτώσεως τοῦ Κωνσταντίου, γενομένης κατὰ αὔγουστον τοῦ 1835, εἶχεν ἐνδημήσει εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ πρίγκιψ τῆς Σερβίας Μιλόσης. Ἡ παρουσία αὐτοῦ τοῦ μεγαλοπρεποῦς πρίγκιπος ἐνέπνευσε μεγάλην εὐχαρίστησιν εἰς τὰς καρδίας ὅλων, καὶ περισσοτέραν ἀγαλλίασιν καὶ θαυμασμὸν ἐπροξένησεν ἡ μεγαλόδωρος προσφορά του εἰς τὸν Πανάγιον Τάφον πεντακοσίων χιλιάδων γροσίων. Ὁ σεβαστὸς πατριάρχης Ἀθανάσιος, τὸν ὁποῖον εὐλαβεῖτο μεγάλως ὁ πρίγκιψ, ἀνεζωογονήθη ἐξ αὐτῆς τῆς γενναίας χορηγίας τοῦ πρίγκιπος, καὶ διὰ νὰ προλάβῃ τὰς καταχρήσεις τῶν δυνατῶν, ὡδήγησε τὸν πρίγκιπα νὰ κάμῃ τὴν διανομὴν τῆς δωρηθείσης ποσότητος δι' ἰδίου του ὑπουργοῦ εἰς τοὺς ἐνδεεστέρους δανειστάς, καὶ ὁ πρίγκιψ ἀκολουθήσας τὴν σωτηριώδη ὁδηγίαν τοῦ πατριάρχου διώρισε τὸν ὑπουργόν του Ἀβραὰμ Πετρόνιεβιτζ καὶ διεμοίρασε τὰ χρήματα εἰς τοὺς συρρεύσαντας δανειστὰς κατ' ἀναλογίαν, καὶ κατὰ προτίμησιν τῶν Ὀθωμανῶν καὶ ἐνδεεστέρων, οἵτινες ὅλοι ὕψωσαν φωνὰς εὐχαριστηρίους ὑπὲρ τοῦ πρίγκιπος. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτων ἐλάμβανον καὶ τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ μορφὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον. Ὁ πατριάρχης Ἀθανάσιος, μετὰ τὸ τέλος τοῦ Αἰγυπτιακοῦ πολέμου, ἔστειλεν εἰς Ἱερουσαλὴμ τῷ 1833 ἐξάρχους, διὰ νὰ τακτοποιήσωσι τὰ πράγματα. Αὐτοὶ ἔκαμον προόδους καλὰς διὰ τῆς εὐμενοῦς ὑπερασπίσεως τοῦ ἀντιβασιλέως [Μεχμὲδ-Ἀλῆ], ὅστις ἐχάρισεν εἰς τὰ μοναστήρια καὶ ὅλα τὰ παλαιόθεν κανονισθέντα βαρέα φορολογήματα. Οἰκονομοῦντες καλῶς τὰς ἐκ τῶν προσκυνητῶν βοηθείας καὶ διαρρυθμίζοντες τὸ χρέος κατὰ τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει σχέδιον, κατώρθωσαν νὰ διαλύσωσι τὸν γνόφον ἐκεῖνον τῆς ἀνωμαλίας καὶ τῶν ἐπηρειῶν, καὶ ἤθελον φέρῃ εἰς τελείαν ἔκβασιν τὸ πρᾶγμα, ἐὰν ἦτον δυνατὸν νὰ μεταβάλῃ ἡ αὐστηρὰ διοίκησις τοῦ ὑποβασιλέως τὴν φυσικὴν σκολιότητα καὶ πλεονεξίαν τῶν Ἀράβων. Μόλις κατώρθωσαν νὰ μεταρρυθμίσωσιν ἐκ τοῦ ὅλου χρέους, ἀναβαίνοντος περὶ τὰ 11 μιλλιόνια γροσίων, τὰ ἓξ μιλλιόνια, καὶ ἐξ αὐτῶν ἐπλήρωσαν μέχρι τοῦ 1836 τὰ ἥμισυ, ὥστε ἔμεινε χρέος ἀνεμφάνιστον περίπου 5 μιλλιόνια καὶ χρέος εἰς νέας ὁμολογίας 3 μιλλιόνια, συμποσούμενα ὁμοῦ εἰς 8 μιλλιόνια γροσίων. Τὸ ἐπὶ Κωνσταντίου σχέδιον καὶ ἡ ἀπληστία τῶν Ἀράβων ἐπέφερε τὴν στάσιν εἰς τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ χρέους, καὶ τὰ ἀδιάκοπα καὶ βαρέα ἔξοδα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ 1835 ἐκορυφώθησαν ἐκ τῆς συμβάσης ἀπὸ σεισμοῦ πτώσεως πολλῶν ἱερῶν καταγωγίων, καὶ ἐκ τῆς ἐν Ἰόππῃ οἰκοδομῆς τοῦ λοιμοκαθαρτηρίου, εἰς τὴν ὁποίαν μόνην ἐδαπανήθησαν περίπου πεντακόσιαι χιλιάδες γροσίων, ἐμπόδισαν τὴν ἐξόφλησιν περισσοτέρου μέρους τοῦ χρέους. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔγινε πολὺ σημαντικωτέρα ἡ ἔκπτωσις τοῦ χρέους· αἱ σημαντικαὶ ποσότητες τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἐν Βλαχοπο-

περισσότερα ὑπό τινων ἱεροσύλων ἐσφετερίσθησαν[1]· γ') ὅπως ζητηθῇ βασιλικὸς ὁρισμός, πρὸς ἀποφυγὴν πληρώσεως τῶν τοσούτων βαρέων τόκων καὶ πληρώσεως τοῦ χρέους λόγῳ κιστίου εἰς δεκαετίαν· δ') ὅπως σταλῶσιν ἔξαρχοι εἰς Ἱερουσαλὴμ δι' ἔρευναν καὶ ἐξέτασιν τῆς ποσότητος καὶ ποιότητος τοῦ χρέους· ε') ὅπως διορισθῶσιν ἐπίτροποι ἐκ μέρους τοῦ γένους σύμβουλοι καὶ συμπράττοντες τῇ αὐτοῦ μακαριότητι· καὶ ζ') ὅπως συστηθῇ κάσσα, πρὸς συνάθροισιν τῶν εἰσόδων καὶ τῶν λοιπῶν.

Τούτων οὖν πάντων ἀρξαμένων ἐνεργεῖσθαι, ἐν τῷ μεταξὺ καὶ αὐτὴ ἡ θεία πρόνοια συνέδραμε καὶ συνέπραξεν, ἀλλὰ δὴ καὶ τὰ σκολιὰ πάντα ἐν Ἱερουσαλὴμ εὐθέα ἐποίησε, πᾶν ἐμπόδιον καὶ πᾶσαν δυσκολίαν ἐξάρασα· ὁ γὰρ ἐν Πτολεμαΐδι Ἀπτουλλὰ-πασιᾶς τοὺς ὀρθοδόξους ἀδικῶν καὶ κατατρέχων, παρεχωρήθη ἐκ Θεοῦ ὅπως κἀκεῖνος κατατρεχθῇ καὶ λάβῃ τὰ ἐπίχειρα τῆς ἑαυτοῦ κακίας καὶ ἀντιμετρηθῇ τῷ μέτρῳ, ᾧ τοὺς πιστοὺς ἐμέτρησε. Αὐτὸς γὰρ τῇ ἐμφύτῳ αὐτοῦ ἀλαζονίᾳ φερόμενος, προσέκρουσε περιφρονητικῶς τῷ τῆς Αἰγύπτου σατράπῃ Μεεμὲτ-Ἀλῇ-πασιᾷ· ὃς βουλόμενος δῆθεν ἐκδικηθῆναι καὶ ταπεινῶσαι αὐτὸν ἀπέστειλε κατ' αὐτοῦ τὸν νεωστὶ ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἐπιστρέψαντα Ἠπραὴμ-πασιᾶν μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ· ὃς περὶ τὰ μέσα δεκεμβρίου, τῷ ᾳωλβ' (1832) ἔτει, διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης εἰσβαλὼν εἰς τοὺς τόπους αὐτοῦ, ἤτοι τὴν Παλαιστίνην καὶ Φοινίκην, καὶ οὐδεμίαν ἀντίστασιν ἔχων, ἐκυρίευσεν ἀναιμωτὶ τήν τε Γάζαν, Ἰόππην, Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν Σαμάρειαν αὐτὴν καὶ ὅλην τὴν Γαλιλαίαν· καὶ πολιορκήσας τὴν Πτολεμαΐδα διὰ θαλάσσης τε καὶ ξηρᾶς ἐκανονιοβόλει ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς τὰ τείχη αὐτῆς καὶ τὰ σαράγια τοῦ Ἀπτουλλᾶ. Ὃς θαρρῶν εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ σουλτάνου

γδανίᾳ μοναστηρίων, αἱ γενναῖαι συνδρομαὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Ἐπικρατείας, τῆς Ῥωσσίας καὶ τῆς Σερβίας, κατέβαλον εὐκόλως τοῦ χρέους τὸν κολοσσὸν ὑπὸ τὴν οἰκονομικὴν καὶ φρονίμην διοίκησιν τοῦ πατριάρχου»].

[1] Ἔξαρχος εἰς τὴν Βλαχομπογδανίαν ἀπεστάλη παρὰ τῆς αὐτοῦ μακαριότητος ὁ ὄπισθεν ῥηθεὶς Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης Καισάριος· ὃς ἐκεῖ ἀπελθὼν τῷ ἑπομένῳ ἔτει ᾳωλβ' (1832) τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν· ἀντ' αὐτοῦ δὲ Καισαρείας ἀπεστάλη εἰς Ἱερουσαλὴμ χειροτονηθῆναι ὁ ἔμπροσθεν ἀναφερόμενος Ἀγαθάγγελος.

ἀνθίστατο μεγαλοψύχως καὶ ἐπολέμει παρ' ἐλπίδα ἀνδρείως· ἀλλὰ μετὰ ἑξάμηνον πολιορκίαν ἀπολέσας ὅλα τὰ αὐτοῦ στρατεύματα καὶ τὰ δυνατὰ ἐκεῖνα τείχη καὶ τοὺς οἴκους τῆς πόλεως καὶ αὐτὰ τὰ παλάτια ἐρείπια κατιδών, καὶ τῶν ἐλπίδων ἀπὸ τοῦ σουλτάνου ψευσθείς, ἀπεγνώσθη καὶ ἠβουλήθη ὅπως βάλῃ πῦρ εἰς τὴν μινατζόνε (μπαρουτχανὲ ἢ τζιπχανὰ) καὶ γένηται αὐτόχειρ· ἀλλ' οἱ μετ' αὐτοῦ ἐκώλυσαν αὐτὸν τοῦ βουλεύματος, καὶ κατέπεισαν ὅπως παραδοθῇ εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Ἠπραὴμ-πασιᾶ· ὃ καὶ ἐγένετο, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν καὶ τὴν πόλιν τῇ ιδ' μαΐου, τῷ ᾳωλγ' (1833). Παραδοθεὶς δὲ ἠξιώθη τιμῆς καὶ περιποιήσεως παρὰ τοῦ Ἠπραήμ, ὃς καὶ ἐπολιτεύθη μετ' αὐτοῦ τοιουτοτρόπως, ὅπως καταμάθῃ ποῦ εἰσιν οἱ ἀπὸ τοῦ Τζεζὰρ-πασιᾶ καὶ τῶν μετ' αὐτὸν συναθροισθέντες θησαυροί. Εἶτα ἀπεστάλη ἀσφαλῶς πρὸς τὸν Μεεμὲτ-Ἀλῆν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου προσετάγη ἵνα διατρίβῃ περιορισθείς. Ἡ ἅλωσις δὲ τῆς Πτολεμαΐδος [1] ἐπανηγυρίσθη εἰς Ἱερουσαλὴμ διὰ φωταγωγιῶν, λυχναψιῶν, καθ' ὅλην τὴν ἀγορὰν καὶ τὰς ῥύμας τῆς πόλεως, χορῶν, μουσικῶν ὀργάνων καὶ λοιπῶν, πέντε νύκτας κατὰ συνέχειαν ὑπὸ πάντων τῶν κατοίκων τῆς Ἱερουσαλήμ, Τούρκων, Ῥωμαίων, Φράγκων, Ἀρμενίων καὶ λοιπῶν καὶ τῶν Ἑβραίων. Πάντες ἔχαιρον καὶ ἐσκίρτων, ἐλευθερίαν νομίζοντες, ὡς ἦν καὶ τῷ ὄντι, τὴν Αἰγυπτιακὴν Ἐξουσίαν. Μόνοι οἱ Ἱεροσολυμῖται Τοῦρκοι οὐκ ἠδύναντο κρύψαι τὴν λύπην αὐτῶν καὶ σκυθρωπότητα, καίτοι χορεύοντες· ἐγνώριζον γὰρ προμαντεύοντες τὴν διὰ τῆς ἐξουσίας ταύτης θείαν δίκην κατ' αὐτῶν, καὶ ὅτι οὐ δυνήσονται ἔτι ποιεῖν τὰ ἑαυτῶν θελήματα· διότι ἔκτοτε ἡ Ἱερουσαλὴμ καὶ πᾶσα ἡ Παλαιστίνη μετηλλάγη ἀναμορφωθεῖσα· ἤκουε γὰρ καὶ ἔβλεπεν ὅσα ἐμίσει μόνον ἀκούουσα, στρατεύματα τακτικὰ στενοφορεμένα, ὅπλα ἀσυνήθη καὶ τρομακτικά, μουσικὰ ὄργανα καὶ τάξεις, ἅπαντα εὐρωπαϊκά. Ἔκτοτε ὁπωσοῦν ἤρξατο ἵνα συμβόσκηται λύκος μετ' ἀρνίου, ὡς λέγει ὁ προφήτης, καὶ ἵνα λαμβάνῃ ἡμερότητα ἡ ἀγριό-

[1] Ἑβδομήκοντα χιλιάδας σφαῖρας κανονίων καὶ γρανάτων, ἤτοι κουμπαράδων, λέγεται ὅτι ἔρριψεν ὁ Ἠμπραὴμ εἰς τὴν Πτολεμαΐδα, καὶ ὅτι ἀπώλεσεν ἐκ τοῦ αὐτοῦ στρατεύματος ὑπὲρ τὰς εἴκοσι χιλιάδας περὶ τὴν ἑξάμηνον ἐκείνην πολιορκίαν.

της τῆς Ἀραβίας ὅλης· διότι ὁ Ἠπραὴμ ἀφεὶς φρουρὰν εἰς τὴν ἁλωθεῖσαν Πτολεμαΐδα, ἔδραμεν εἰς τὴν Δαμασκόν, ἥτις καὶ παρεδόθη εἰς αὐτὸν τῇ γ' ἰουνίου· ἐκεῖθεν διέβη τάχιστα εἰς Βέρροιαν, ἤτοι τὸ Χαλέπ, καὶ παρέλαβε κἀκεῖνο τῇ δ' ἰουλίου. Τούτου δὲ τὰ εἰς τὴν Ἀραβίαν κατορθώματα ἀφήσαντες γράφομεν τὰ εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ἁγίου Τάφου ἀξιοσημείωτα· εἰσὶ δὲ τὰ ἑξῆς.

Κατὰ τὸ ᾳωλβ' (1832) ἔτος, συμβάσης ἀνομβρίας, ἐγένετο καὶ σπάνις σίτου, ἤτοι ἀκρίβεια· ὥστε ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ ᾳωλγ' (1833) ἕως τοῦ θέρους τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀνέβη 130 γρόσια τὸ κοιλόν· ἦν δὲ τότε τὸ κοιλὸν ὀκάδων 45· εὑρίσκετο ὅμως πλουσιοπαρόχως· μόνον οἱ πτωχοὶ ἐστενοχωρήθησαν, μὴ ἔχοντες ἀγοράσαι, καθὼς καὶ τὸ ἱερὸν ἡμῶν Κοινὸν ἔπαθε τοῦτο αὐτὸ διὰ τὸ ἐλέους χάριν τοῖς πτωχοῖς διδόμενον ψωμίον· ὑπέφερε δὲ καὶ ἡ λαύρα τοῦ ἁγίου Σάββα βάρος καθημερινόν, ἐπειδὴ εἶχεν ἀνάγκην ὅπως καθ' ἡμέραν τρέφῃ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε σώματα Ἐπετήδων, ἀνδρῶν καὶ παιδίων μόνον, διότι ἀπ' ἀρχῆς τὰ θηλυκὰ οὐκ εἶχον δικαίωμα λαμβάνειν ψωμία [1]. Τότε καὶ αὐτὸς ἐγὼ ἡγουμενεύων, ὡς εἴρηται, ἐκρούσθην ὑπό τινος τῇ μαχαίρᾳ, μὴ θέλων ἵνα δώσω αὐτῷ ὅπερ ἀδίκως ἐζήτει· ἦν δὲ οὗτος ὁ τελευταῖος χρόνος τῆς κακίας αὐτῶν, διότι κυριεύσαντος τοῦ Ἠπραὴμ-πασᾶ ἠλευθερώθη ἡ λαύρα ἀπ' αὐτῶν, ὡς ἔμπροσθεν ῥηθήσεται. Τοῦτον δὲ τὸν χρόνον ἀπεστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Θαβωρίου ὄρους ἀρχιεπίσκοπος κύριος Ἱερόθεος ὁ ἐκ Γανοχώρων, ζητηθεὶς παρὰ τῆς αὐτοῦ μακαριότητος· ἀπελθὼν δὲ ἐκεῖ ἀπεστάλη εἰς τὴν ὀρθόδοξον καὶ λαμπρὰν Ῥωσσίαν, χάριν ἐλέους καὶ βοηθείας [ὑπὲρ τοῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου]· ὅνπερ πάσῃ ἀρετῇ διαπρέποντα ὑπεδέχθησαν ἐντίμως ὅ τε αὐτοκράτωρ Νικόλαος καὶ ἡ ἐκεῖσε ἐκκλησιαστικὴ ἱερὰ

[1] Οἱ Ἐπετῆδες οὗτοι λέγεται ὅτι ἦσαν πάλαι χριστιανοὶ καταγόμενοι ἐκ τῆς Λαζικῆς χώρας, καὶ ὅτι, ὅτε ὁ ὅσιος πατὴρ ἡμῶν Σάββας ἀπῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐνόχους ὄντας θανάτου αὐτούς, μεσιτεύσας εἰς τὸν βασιλέα Ἰουστινιανὸν ἐρρύσατο τοῦ θανάτου· καὶ ὅτι ὁ ῥηθεὶς βασιλεὺς ἐχαρίσατο αὐτοὺς τῷ ἁγίῳ Σάββα, προστάξας αὐτοὺς ἵνα ὦσιν αἰωνίως σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις σκλάβοι καὶ φύλακες τῆς αὐτοῦ λαύρας· ἐτούρκισαν δὲ οὗτοι πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων, μὴ ὑποφέροντες τὰς τυραννίας τῶν Ἀγαρηνῶν.

Σύνοδος· περὶ δὲ τῆς ἀπὸ τῆς εὐλογημένης Ῥωσσίας συναχθείσης ἐλεημοσύνης καὶ βοηθείας γράψομεν σὺν Θεῷ ἔμπροσθεν.

Τῇ ιδ' ὀκτωβρίου ἦλθεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ ἐντιμότατος τζελεπῆ-χατζῆ-Μβαλασάκης, φέρων τὸν ἕνεκα τοῦ κιστίου ἐκδοθέντα ὑψηλὸν ὁρισμὸν καὶ διωρισμένος ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, ὅπως ἐπιμείνῃ, ἐν Ἱερουσαλὴμ δηλαδή, καὶ διευθύνῃ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ κιστίου, ἐπιστατῶν καὶ ἐνεργῶν διὰ τοῦ φερμανίου· μετ' αὐτοῦ δὲ ἦν ἐλθὼν καί τις Ἀγαθάγγελος ἱερομόναχος Καισαρεύς, ὃς πρὸ ὀλίγου ὑποδιδάσκαλος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολῆς ἀλλὰ καὶ ἱεροκῆρυξ ἐχρημάτισεν. Οὗτος δὲ ἀπεστάλη παρὰ τοῦ μακαριωτάτου συνέξαρχος τῷ κῦρ Μβαλασάκῃ καὶ συμπράκτωρ εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ Κοινοῦ, ὡς εἰδήμων τῆς τουρκικῆς διαλέκτου μάλιστα, καὶ ὑποψήφιος εἰς τὸν τῆς Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης θρόνον, ἐκφωνῶν διδαχὰς εἰς τοὺς προσκυνητάς· χειροτονηθεὶς δὲ τῇ κε' ὀκτωβρίου μετὰ πέντε ἡμέρας ἀπῆρε μετὰ τοῦ κῦρ Βαλασάκη διὰ τὴν Αἴγυπτον, πρὸς ἔντευξιν τοῦ Μεεμὲτ-Ἀλῆ-πασᾶ, ἵνα δηλαδὴ παρρησιάσαντες ἐκείνῳ τὸν βασιλικὸν ὁρισμὸν λάβωσι καὶ παρ' αὐτοῦ μπουγουρδὶ εἰς τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν καὶ πρᾶξιν. Ἐπειδὴ δὲ εἶχον συστατικὰ γράμματα πρός τινα Ἀρμένιον, Μπογὸς ὀνόματι, σαρράφην ὄντα καὶ μυστικὸν τοῦ Μεεμὲτ-Ἀλῆ-πασᾶ καὶ μέγα παρ' αὐτῷ ἰσχύοντα, ἐκεῖνος ὁ μιαρὸς αὐτόχρημα Ἀρμένιος ὤν, διαφόρους τρόπους μεταχειριζόμενος καὶ ἀναβολὴν καιροῦ ἐφευρίσκων ἐνήργησεν [οὕτως], ὥστε οἱ ῥηθέντες διέτριψαν εἰς Αἴγυπτον δύο μῆνας· εἶτα δὲ δούλευσιν δεικνὺς ὁ δόλιος, δόλιον μπουγουρλδὶ παρὰ τοῦ πασᾶ αὐτοῖς ἐξενεγκὼν ἐνεχείρισεν ἐσφραγισμένον ἔξωθεν. Ἀλλ' οἱ ῥηθέντες τὸ δρᾶμα κατανοήσαντες διεσκέδασαν τὴν δολοπλόκον βουλὴν αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦ μακαριωτάτου ἁγίου Ἀλεξανδρείας κυρίου Ἱεροθέου καὶ τοῦ εὐγενεστάτου ἄρχον-

[1] Σημείωσαι, ὅτι τούτῳ τῷ ἔτει ἐπανῆλθεν εἰς Ἰόππην ὁ ῥηθεὶς κόνσολ τῆς Ῥωσσίας Γεώργιος Μόστρας καὶ ἐδέχθη ὑπό τε τοῦ Ἀπτουλλὰ-πασᾶ καὶ τοῦ Ἠπραὴμ-πασᾶ ἐντίμως, καὶ τῇ ς' δεκεμβρίου ἐγένετο ἀρχὴ γίνεσθαι παρρησίαν ἐν τῷ ναῷ [τῆς Ἀναστάσεως] καὶ ἱερουργεῖν τρεῖς ἀρχιερεῖς ἐπὶ τοῦ Παναγίου Τάφου τῇ ς' δεκεμβρίου εἰς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν Νικολάου, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ αὐτοῦ κονσόλου Γεωργίου Μόστρα.

τος Μιχαὴλ Τοσίτζα ἔλαβον ἄλλο μπουγιουρλδί, ὡς ἔπρεπε· μόλις δὲ ὑπέστρεψαν οἱ ῥηθέντες περὶ τὰ τέλη μαρτίου, τῷ ,αωλδ΄ (1834). Ἀλλὰ περὶ τούτων ὕστερον ἐν οἰκείῳ τόπῳ ῥηθήσεται· γραπτέον δὲ τὰ ἐν τῷ μεταξὺ τῶν τεσσάρων μηνῶν συμβάντα παρά τε τῶν Ἀρμενίων καὶ Φράγκων.

[Ἡ ἀκολουθία τῆς συγγραφῆς ταύτης ἀναβάλλεται].

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Σελ. 14 γρ. 22. Σημειωτέον ὅτι ὁ πατριάρχης Ὀρέστης συνέγραψε βίον τῶν ἁγίων Σάβα καὶ Μακαρίου τῶν Σικελῶν· ὃν ἐξέδωκε τύποις J. Cozza-Luzi, Studi e documenti di storia e diritto, 1891, τ. XII, σ. 33 κἑ. 135 κἑ. 311 κἑ.

Σελ. 32 γρ. 10. Περὶ τοῦ πατριάρχου Λαζάρου γράμμα πρὸς Ἀδρόνικον αὐτοκράτορα τὸν Παλαιολόγον ἔγραψεν ὁ σουλτάνος Αἰγύπτου Νάσαρ· ἀλλ' ἀτυχῶς αὐτοῦ μέρος μόνον ἐσώθη. Ὅρα W. Regel, Analecta byzantino-russica, σ. XXXVIII-XLI καὶ 56-57.

Σελ. 40 γρ. 16. Σημειωτέον ὅτι δύο γράμματα τοῦ πατριάρχου Σωφρονίου ἐξέδωκε τύποις καὶ W. Regel ἔνθ. ἀν. σ. 119-128, τὸ μὲν πρὸς τὸν βασιλέα Ῥωσίας Μπαρίσιν Θεοδωροβίτζην (1603), τὸ δὲ πρὸς Δημήτριον Γιοβαννοβίτζην, μέγαν κνέζην Ῥωσίας (1605). Ἕτερα γράμματα τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου ὅρα ἐν τοῖς Ἀναλέκτοις, τ. II, σ. 270.

Σελ. 46 γρ. 25. Τὸ πρακτικὸν τοῦ κώδικος, ὅπερ ἱστορεῖ τὸ θαῦμα τοῦ Ἁγίου Φωτός, ὅρα ἐν τῷ βιβλίῳ: Ἱστορία Νικήτα βασιλικοῦ κληρικοῦ - - - ἐκδιδομένη μετὰ προλόγου ὑπὸ Ἀ. Π.-Κεραμέως, ἐν Πετρουπόλει 1894, σ. 13-17 [Правосл. Палест. Сборникъ, 38-й выпускъ].

Σελ. 52 γρ. 15. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ πάπα Γερασίμου, πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, ὑπάρχει ἐν τῷ ἀρχείῳ τοῦ Πατριαρχείου τῶν Ἱεροσολύμων· ἔχει δὲ ὧδε: «† Γεράσιμος ἐλέῳ Θεοῦ πάπας καὶ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. — † Παναγιώτατε πατριάρχα τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ, κύριε Θεόφανες, ἐν ἁγίῳ πνεύματι

ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργὲ τῆς ἡμῶν μετριότητος, τὴν παναγιότητά σας εὔχομαι ὑγιαίνειν, δεόμενος τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ διαφυλάττειν σε ἄτρωτον ἀπὸ πάσης ἀνάγκης ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν, εἰς σύστασιν καὶ ὠφέλειαν τοῦ ὑπὸ τοῦ καλῶς ἰθυνομένου ποιμνίου καὶ εἰς ἡμετέραν πνευματικὴν εὐφροσύνην τε καὶ ἀγαλλίασιν. Καὶ ἡμεῖς τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι καὶ δι' εὐχῶν τῆς σῆς παναγιότητος ὑγιαίνομεν ἕως τοῦ νῦν, ἔχοντες τὰς τῶν ὧδε φροντίδας. Ἴσθι τοίνυν, [ὅτι] δεξάμενοι τὸ τίμιον περιχαρὲς καὶ ἱερὸν γράμμα τῆς σῆς παναγιότητος παρὰ τῶν πρὸς ἡμᾶς τέως ἀφικομένων, τοῦ τε ἐν πνευματικοῖς παπᾶ κῦρ Φιλοθέου καὶ τοῦ γέροντος κῦρ Βαρθολομαίου, καὶ διεξελθόντες αὐτό, ὡς εἰκὸς ἥσθημεν λίαν περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς παναγιότητος, καὶ περὶ ἧς γεγόνασιν ὧδε διακονίας ἤδη πέρας εἴληφε τῇ τοῦ Κυρίου συνεργείᾳ. Διὸ παρεδώκαμεν ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ πνευματικοῦ παπᾶ κῦρ Φιλοθέου τέσσαρα μαρσίππια, ἢ εἰπεῖν βαλάντια, ἐσφραγισμένα τῇ ἡμετέρᾳ σφραγῖδι, ἐν οἷς εἰσι χρυσίων τὸν ἀριθμὸν ὀκτὼ χιλιάδες, δηλαδὴ εἰς καθὲν μαρσίππιον 2000 φλωρία, ὅπως παραδώσῃ ταῖς χερσὶ τῆς σῆς παναγιότητος, κατὰ τὴν ἐντολὴν καὶ νέαν παραγγελίαν τοῦ νέου ἐλεήμονος Ἰωάννου· ἅπερ πέμπει διὰ τὸ χρέος τοῦ ἁγίου καὶ ζωοδόχου Τάφου τοῦ Κυρίου, μετὰ δὲ ταῦτα τῇ τοῦ Κυρίου συνεργείᾳ πέμψομεν ἕτερα δύο χιλιάδας φλωρία μὲ τὸν παπᾶ κῦρ Μελέτιον. Καὶ ταῦτα μὲν διὰ τῆς ὥρας, ἤδη κατεπειγούσης, καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς πάντα ἀναγγελεῖ ὁ παπᾶ κῦρ Φιλόθεος τῇ σῇ παναγιότητι. Ἔρρωσο, ἀδελφὲ παναγιώτατε. Ἐν Αἰγύπτῳ ,αχκδ' (1624), νοεμβρίου κε'». Τὸ αὐτὸ γράμμα περιέχει καὶ ὑστερόγραφον, ἔχον οὕτως: «Ὁ ἄρχων κῦρ Σεϊδουλὰχ μετάνοιαν ποιεῖ τῇ [σῇ] παναγιότητι, ἀσπαζόμενος μετ' εὐλαβείας τὴν σὴν ἁγίαν δεξιάν, καὶ παρακαλεῖ καὶ δέεται μετὰ δακρύων νὰ μὴν τὸν ἀλησμονήσητε ἀπὸ τὴν προσευχὴν ὑμῶν, καὶ νὰ ἠξεύρετε, λέγει, ὅτι αὐτὴν τὴν ἐλεημοσύνην ὁποῦ πέμπει ὄχι διὰ ἄλλον, παρὰ διὰ τὸν Ἅγιον Τάφον· διότι ἐγώ, λέγει, εἶχα στὸν νοῦν μου νὰ στείλω αὐτοῦ κάποιαν παραμικρὰν ἐλεημοσύνην, ἀμὴ ὡσὰν εἶδα, λέγει, τὰ ἱερὰ σκεύη τοῦ Ἁγίου Τάφου εἰς τὰς χεῖρας

τῶν Ἑβραίων ἐδῶ, καὶ ὡσὰν ἔμαθα, λέγει, ὅτι πῶς εἶναι ἡ κορώνα τῆς παναγιότητός σας καὶ τὰ ἄλλα της ἱερὰ εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἀγαρηνῶν καὶ τῶν Ἑβραίων, ἤρθα εἰς μεγάλην λύπην καὶ ἔκλαψα, λέγει, καὶ ἔπειτα ἀπεφάσισα, λέγει, ὅ τι καὶ ἂν ἔχω νὰ τὰ στείλω τῆς παναγιότητός σας, διὰ νὰ ξεχρεώσῃς τὸν Ἅγιον Τάφον καὶ νὰ εὐγάλῃς τὰ ἱερὰ σκεύη ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Ἀγαρηνῶν καὶ τῶν Ἑβραίων, καὶ ἐπρόκρινα, λέγει, νὰ ὑστερήσω τὸ παιδί μου καὶ τοὺς συγγενεῖς μου ἀπὸ τὰ καλά μου, μόνον διὰ νὰ ξεχρεωθῇ ὁ Ἅγιος Τάφος· διὰ τοῦτο ἰδοὺ ὁποῦ πέμπω, λέγει, μὲ τὸν πνευματικὸν τὸν παπᾶ κῦρ Φιλόθεον εἰς τὰ χέρια τῆς παναγιότητός σας 8000 χρυσᾶ φλωρία, καὶ ἂν δώσῃ ὁ Θεός, λέγει, ἀκόμη θέλω πέμψει καὶ μὲ τὸν παπᾶ κῦρ Μελέτιον ἄλλαις 2000· καὶ ἀνίσως, λέγει, ἕνωσιν καὶ κοινόβιον, κατὰ Θεόν, καθὼς ἀκούομεν, πῶς ἐκάμετε καὶ εἴσθε, λέγει, ἕνα κορμὶ καὶ μία ψυχή, ἕνα σακούλι καὶ μία ἔξοδος, ἤδη καλόν ἐστι· εἰ δὲ καὶ εἴσθε χώρια, ὡσὰν καὶ πρῶτα, νὰ ἦναι δύο χιλάδες φλωρία τοῦ ἁγίου μοναστηρίου τοῦ Ἀρχαγγέλου, καὶ αἱ ὀκτὼ χιλιάδες τοῦ Ἁγίου Τάφου μὲ ταύταις ταῖς δύο χιλιάδες ὁποῦ ἔχω νὰ τὰ στείλω μὲ τὸν παπᾶ Μελέτιον· τὰ ὁποῖα, διὰ τὸν Θεόν, λέγει, νὰ ἦναι πολλὰ κρυφὰ νὰ μὴ γρηκηθοῦν ποσῶς οὔτε αὐτοῦ, οὔτε ἐδῶ· διότι, λέγει, ἔχομεν μεγάλον φόβον καὶ μεγάλον κίνδυνον, καὶ παρακαλεῖ τὴν παναγιότητά σας, λέγει, ὡσὰν λάβετε τὰ ἄσπρα, μὴν τὰ ἀφήσετε νὰ στέκουνται, ἢ νὰ δόσετε ἀλλοῦ ποθές, ἀλλὰ παρευθὺς νὰ δώσετε, λέγει, εἰς τὸ χρέος, καὶ εἰς τοῦτο εἰς τὸν Θεὸν σᾶς ῥίχνω, λέγει, ἂν κάμετε ἀλλέως, παρὰ καθὼς σᾶς γράφομεν· καὶ μὲ πρῶτον καφλὲ νὰ μᾶς γράψετε, ὅτι πῶς ἐκάματε κατὰ τὴν καρδίαν μου καὶ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν μου, νὰ χαρῶ· ἔτζι νὰ κάμετε, παρακαλῶ, καὶ μὴ ἀλλέως· καὶ τὸ γράμμα ὁποῦ ἔχετε νὰ μοῦ γράψετε, λέγει, νὰ ἦναι ρωμαίικο, καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς τὰ χέρια τὰ ἰδικά μου, ἤγουν ἐμοῦ τοῦ πατριάρχου, τὸ ὁποῖον νὰ τὸ στείλετε μὲ πιστὸν ἄνθρωπον κατὰ πολλά, νὰ μὴ παραπέσῃ.—Κἀγὼ παρακαλῶ τὴν παναγιότητά σας νὰ μὴν κάμετε ἀλλέως, παρὰ καθὼς γράφει ἐδῶ ὁ ἄρχων Σεϊδουλάχ, ὅτι ἐγὼ

ἔγινα ἐγγυητὴς, ὅτι πῶς νὰ γενῇ τὸ θέλημά του· καὶ παρακαλῶ τὴν παναγιότητά σας νὰ εἶναι πολλὰ κρυφὰ καὶ μυστικὰ τὰ πράγματα, ὅτι ἔχομεν μεγάλον φόβον καὶ κίνδυνον, ἂν μαθητευθοῦν· καὶ κάμετε νὰ τοῦ γράψετε εὐχαριστίσεις καὶ πῶς ἐκάμετε κατὰ τὸ θέλημά του καὶ πῶς εὐγάλετε ὅλα τὰ σκεύη καὶ τὴν κορώναν καὶ τὰ λοιπὰ ἱερά, καὶ πῶς ἐλειτουργήσατε διὰ λόγου του μὲ 'κεῖνα τὰ ἱερὰ ὁποῦ ἦσαν ἐνέχυρα, καὶ πῶς ἐμνημονεύσατε ἐκεῖνα τὰ ὀνόματα, ὁποῦ σᾶς τὰ ἔδωκαν ἐδῶ διά νὰ τὰ μνημονεύετε. καὶ γράψετε καὶ εἰς τὸ γράμμα ἐκεῖνα τὰ ὀνόματα, διὰ νὰ ἐμπιστευθῇ πῶς τὰ ἐμνημονεύετε· ἀκόμη θέλει μάθη ἡ παναγιότης σου τὰ ὅσα ἐσυνέβησαν τοῦ ἐλτζῆ τῆς Μοσχοβίας ἐρχόμενος ἀπ' ἐκεῖ, καὶ πῶς ἐλύθη καὶ πῶς ἐλύσαμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἐλεημοσύνην ἐκείνην ὁποῦ μᾶς ἤρχετον, καὶ πῶς ἦρθεν ἐκεῖνος ὁ πρώην Ῥόδου Ἱερεμίας ἀπ' ἐκεῖ ὁποῦ ἦτον ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Αἰκατερίνην τοῦ Σινᾶ, καὶ τὰ ὅσα τοῖς ἐσυνέβησαν ἐκεῖ ζημίαις καὶ ἐντροπαῖς, ταῦτα πάντα ἀναγγελεῖ τῇ παναγιότητί σας ὁ παπᾶ κῦρ Φιλόθεος· διὰ τὰ ὁποῖα πολλὰ ἐλυπήθημεν μέχρι θανάτου. Οὐχ ἕτερον μέχρι τῆς ὥρας. Γνώριζε καὶ τοῦτο, ὅτι εἶπεν ὁ ἄρχοντας, ἂν δὲν μάθῃ πῶς τὰ ἐδώκατε αὐτὰ ὁποῦ πέμπει τώρα εὐθὺς εἰς τὸ χρέος καὶ νὰ εὐγάλετε τὰ ἱερὰ σκεύη, δὲν ταῖς πέμπει ταῖς 2000 τὰ φλωρία. Ἔτζι νὰ κατέχετε. Ἀχὸ νοεμβρίου κε'. † Ὁ Ἀλεξανδρείας Γεράσιμος». Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐξέδωκε τύποις πρῶτος ὁ ἀρχιμανδρίτης Κύριλλος Ἀθανασιάδης [Σωτήρ· μηνιαῖον περιοδικὸν σύγγραμμα. Ἐν Ἀθήναις 1889, τ. XII, σ. 265-268]· μέμνηται δὲ ταύτης καὶ Δοσίθεος, Ἱστορία περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, σ. 1190.

Σελ. 216. Προσθετέον τῷ πέρατι τῆς ὑποσημειώσεως τάδε: Ἐκκλησ. Ἀληθείας τ. I, σ. 286. Ἕσπερος· σύγγραμμα περιοδικόν. Ἐν Λειψίᾳ 1883, σ. 279.—Τὰ δὲ ὑπ' ἀριθ. 5, 10, 12 καὶ 15 (σ. 225, 228, 238, 246) φιρμάνια παρήγαγε καὶ Παλαμᾶς ἐν τῇ Ἱεροσολυμιάδι (σ. υηϛ', φοϛ', χβ', χκβ') ἐξ αὐτοῦ τοῦ χειρογράφου τοῦ Προκοπίου Ναζιανζηνοῦ τοῦ Ἀράπογλου.

Σελ. 464, γρ. 6-7. Περὶ τῶν ἐν τῇ νήσῳ Κύπρῳ σφαγῶν ὅρα κατ' ἔκτασιν ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Γεωργίου Ι. Κηπιάδου, Ἀπομνημονεύματα τῶν κατὰ τὸ 1821 ἐν τῇ νήσῳ Κύπρῳ τραγικῶν σκηνῶν. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1888, σ. 7-33.

ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΑ ΕΤΗ

Σελ.	Φυγῆς ἔτος.	Ἔτος χριστιανικόν.
218, 8	κ′=20	636, μαΐου 2.
219, 25	862	1458, τελευτ. αὐγούστου.
222, 14	923	1517, μαρτίου 19.
225, 7	933	1526, μηνὶ δεκεμβρίῳ.
226, 33	1047	1637, μηνὶ ὀκτωβρίῳ.
227, 4	1086	1675.
» »	1088	1677.
» 2	1043	1633-1634.
228, 13	1102	1691, μηνὶ ἰουνίῳ.
229, 18	1169	1755-1756.
» 19	1060	1747.
230, 5	923	1517.
231, 2	933	1526-1527.
» 19	1047	1637.
» 22	1054	1644.
232, 6	1086	1675.
» 7	1088	1677.
» 8	1099	1688.
233, 18	1045	1635-1636.
» 19	1101	1689-1690.
» 21	1115	1703-1704.
» 23	1144	1731-1732.
» »	1169	1755-1756.
234, 6	1101	1689-1690.
» »	1145	1733-1734.
235, 17	1130	1718.
237, 8	923	1517.

Σελ.	Φυγῆς ἔτος.	Ἔτος χριστιανικόν.
237, 8	933	1526-1527.
» »	1167	1753-1754.
» 33	1170	1757.
238, 9	1224	1809.
239, 27	1224	1809.
242, 22	1099	1688.
243, 11	1223	1808.
244, 26	1232	1817.
245, 11	1232	1817.
246, 10	1234	1819.
248, 7	1235	1820, ἀρχομ. ἰανουαρίου.
250, 26	1235	1820, μηνὶ μαΐῳ.
251, 7	1233	1818.
» 9	1234	1819.
252, 6	1236	1820.
253, 26	1044	1634.
256, 2	1067	1656.
257, 26	1068	1657.
264, 10	1224	1809.
267, 19	1224	1809,
270, 31	1224	1809.
290, 25	,ασκη′=1228	1813, ὑπερμεσ. ἰανουαρίου.
295, 31	,ασλβ′=1232	1818, τελευτ. σεπτεμβρίου.
300, 9	1223	1808.
» 26	1232	1817.
302, 7	1234	1819, μηνὶ σεπτεμβρίῳ.
303, 21	1234	1819.
» 24	1232	1817.
304, 14	1236	1820, ἀρχομ. νοεμβρίου.
306, 23	,ασκς′=1226	,αωια′=1811.
309, 2	1231	1815.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

ΕΝ ΤΩΙ ΤΡΙΤΩΙ ΤΟΜΩΙ.

Σελ.	Στίχ.		Γ ρ ά φ ε.
2	19	'Αβιμ. καὶ πατρίκιος	'Αβιμέλεχ, καὶ Πατρίκιος
3	2	'Αψίμαρις	'Αψίμαρος
4	9	'Ιωάννην	'Ηλίαν
13	7	ἀτίθασσον	ἀτίθασον
»	8	δαιμόνων	Δαιμόνων
25	24	ἀρχιστρατήγου	'Αρχιστρατήγου
35	3	τῆς πόλεως	τῶν πόλεων
36	8	εὐσεβέστατοι	εὐσεβέσταται
39	32	κουβούκλιον	Κουβούκλιον
44	29	συνηστεύσωσιν	συννηστεύσωσιν
49	6	ἁγίας	Ἁγίας
50	6	Βεζύρη	βεζύρη
51	22	Κατευοδώθη	Κατευωδώθη
65	26	δια	διά
72	3	κελλίων	κελλίων,
81	28/29	Ἄγκλων	Ἄγγλων
»	33	ἐν	μὲν
91	24	ἐναήμε-	ἐνναήμε-
95	32	ἀνὰ	ἀπὸ
100	6	μπορμπάρδες	μπομπάρδες
103	24/25	Μονοφυσῖτοι	Μονοφυσῖται
104	17	νοεμβίου	νοεμβρίου
107	17	εἰκοστῆ	εἰκοστῇ
111	93	Κάριε	Κάρλε
113	7	ἰσχυρογωμ-	ἰσχυρογνωμ-
114	1	ἀποφασι-	ἀποφασί-
»	32	νὰ	νὰ
115	23	ἀναισχόντων	ἀναισχύντων
120	3	'Απουχανακὰ	'Απουχανανία
»	33	πολυέλεον	πολυέλαιον
121	11	Πελοποννήσιος ἀπὸ Δημιτζά-	Πελοποννήσιος, κθ΄ ἢ λη΄.—Θεοφάνης· καὶ οὗτος Πελοποννήσιος ἀπὸ Δημιτζά-

Σελ.	Στίχ.		Γ ρ ά φ ε.
121	15	λησταὶ	λῃσταὶ
122	4	συνομώτας	συνωμότας
»	23	ἐντόπτοι	ἐντόπιοι
126	9/10	Γαληνοῦ	Γαλλιηνοῦ
146	21	συρίγκων	συρίγγων
151	1/2	ἀλλων	ἄλλων
154	25	ὀσπήτιον	Ὀσπήτιον
155	11	ο	ὁ
156	24	άγίου	Ἁγίου
158	30	ἀρτοπῶλοι	ἀρτοπῶλαι
172	19	ἐμπνεύσαντες	ἐμπνεύσας
174	2	χαμελαίων ἀλάσσει	χαμαιλέων ἀλλάσσει
»	26	πολυελέους	πολυελαίους
176	7	πολυέλαιε	πολυέλεε
183	17	ὁ κασάμη	καὶ ὁ κασάμι
184	21	αὸτοὺς	αὐτοὺς
192	13	Ἀρὶφ	Ἀφὶφ
196	9	αὐτῶ	αὐτῶν
210	8	χατῆ	χατζῆ
216	12	Ἐλεῶν	Ἐλαιῶν
220	22	άγίαν	Ἁγίαν
223	30	Φράγγοι	Φράγκοι
225	29	Γιαχριᾶ	Γιαχγιᾶ
227	30	μουτεβελλῆδες»	μουτεβελλῆδες
»	34	«καὶ	καὶ
229	18	κουβουκλίου	Κουβουκλίου
»	29		
230	15	άγίαν	Ἁγίαν
231	17	καμάρας	καμάραι
236	24/25	ἀπέρχονται	ἀπέρχωνται
237	21	ἐπιγενόμεναι	ἐπιγινόμεναι
259	11	Κιλουζόγλους	Κιλτζόγλους
260	1	πάράθυρα	παράθυρα
265	11	ἐλειποθύμησεν	ἐλιποθύμησεν
269	9	όρισμος	ὁρισμὸς
277	12	Μασταφᾶ	Μουσταφᾶ
284	1	άγίαν	Ἁγίαν
300	25	ἱεροῦ	ἱερῷ
302	17	ἀγιανιδων	ἀγιάνιδων
319	16	πιστευτεόν	πιστευτέον
326	23	λάρυγκος	λάρυγγος
327	23	καιρὸν	καιρὸν ἦν
343	278	θὺται	θῦται
345	358	μαχρουσὲ	μαχσουσὲ
346	392	ἐδιορισθῆκαν	ἐδιωρισθῆκαν

Σελ.	Στίχ.		Γ ρ ά φ ε.
347	413	κοιτάζουν	κυτάζουν
349	479		
354	639		
359	801	γιατί	γιατὶ
360	849	ἱστορῆτε	ἱστορεῖτε
»	856	δώσετε	δόσετε
383	62	Ὁδυσσεὺς	Ὀδυσσεὺς
409	629	ποὔ	ποῦ
421	20	Βον	Ζον
424	26	Γαλλιλαίᾳ	Γαλιλαίᾳ
429	1	ἐλθὼ	ἐλθὼν
»	32	τοὸς	τοὺς
435	12/13	Μουρὰτ	Μαχμοὺτ
447	25	τῶκριτῶν ν	τῶν κριτῶν
»	33	ἀπῃωρηθεῖσαι	ἀπαιωρηθεῖσαι
450	5	ὅλον	ὅλου
453	20	διαφόροις	διαφόρους
470	9	Ῥέμπλη	Ῥέμπλῃ
471	12	ἢ μὴ	εἰ μὴ
473	28	φάλαγκα	φάλαγγα
478	12	πόρταν	Πόρταν
»	31	οὗτοι	οὗτοι
»	32	ἑνὸς	ἑνὸς
487	18	ἐπισήμω	ἐπισήμῳ
498	31	σπαρεῖναι	σπαρῆναι
505	15	ὦ	ᾧ
»	16	ἀλαζονίᾳ	ἀλαζονείᾳ
506	31	σφαῖρας	σφαίρας
511	6	Ἀδρόνικον	Ἀνδρόνικον
»	13	πατριάρχον	πατριάρχου

ΠΙΝΑΞ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Ἀαρὼν=Harun Erraschid, ἀρχηγὸς τῶν Ἀράβων.—7.

Ἀβαγκέμ (Յովակիմ = Ἰωακείμ), πατριάρχης τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἀρμενίων 1775-1783.—171.

Ἀβαζγοί.—36.

Ἀβαρῖνοι (Ναβαρῖνον).—493.

Ἀβειρών.—386.

Ἀβεντίκης, ἑρμηνεὺς τοῦ ἀρμενικοῦ πατριαρχείου τῆς Ἱερουσαλὴμ 1809.—110. Ὅρα καὶ τὸ Ἀβετίκης.

Ἀβέρκιος, δραγουμᾶνος τοῦ ὀρθοδόξου πατριαρχείου τῆς Ἱερουσαλὴμ 1789-1809.—80, 93, 116, 119, 121, 192, 194, 368.

Ἀβετίκης.—399.

Ἀβησινοί=Χαμπαίσιοι ἢ Χαμπέσιοι ἢ Χαπέσιοι.—253.

Ἀβιμέλεχ=Abdalmelec, ἀρχηγὸς τῶν Ἀράβων 683.—2.

Ἀβραὰμ ἢ Ἁβραὰμ ὁ προπάτωρ. — 79. Μνῆμα αὐτοῦ ἐν Χεβρών.—36, 430. Πύλη τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀβραάμ.—89. Οἶκος ἢ μοναστήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ. — 56, 58, 116, 120, 121, 158, 220, 265, 455.

Ἁβραὰμ Πετρόνιεβιτς, ὑπουργὸς ἐν Σερβίᾳ 1835.—504.

Ἁβραάμιος, Ἁβράμιος ἢ Ἀβράμιος Ἴβηρ, ἀρχιεπίσκοπος ὀρθόδοξος Σεβαστείας τῆς Παλαιστινῆς καὶ εἶτα πατριάρχης τῆς Ἱερουσαλὴμ 1775-1787. — 78, 79, 131, 165, 489.

Ἀγαθάγγελος, ἱερομόναχος ἐκ Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας, χειροτονηθεὶς μητροπολίτης Καισαρείας τῆς Παλαιστινῆς ἔτει 1833.—505, 508.

Ἀγάθων α', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—12, 14, 129.

Ἀγάθων, πάπας Ῥώμης.—1.

Ἀγάπιος α' ὁ καὶ Χριστόδουλος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων. — 14, 129.

Ἀγάπιος β', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—21, 22, 130.

Ἀγάπιος, ἀρχιεπίσκοπος Σεβαστείας † 1799.—38.

Ἀγάπιος ἀρχιμανδρίτης, ἡγούμενος τοῦ ἐν Ἰόππῃ μοναστηρίου 1802.—88, 91.

Ἄγαρ.—3, 7, 457, 460.

Ἀγαρηνοὶ = Μουσουλμᾶνοι. — 4, 6, 8, 13, 18, 19, 21, 23, 26, 27, 34, 40, 46, 51, 60, 507, 513.

Ἄγγελος, Ἄγγελοι. — 24, 25, 34, 408.

Ἄγγελος: Ἀλέξιος Ἄγγελος, Ἰσαάκιος Ἄγγελος.

Ἄγγελος Ἐκζαλεοῦ, Ἱεροσολυμίτης Ἑβραῖος 1828.—493.

Ἀγγιάχης: Γιουσούφ.

Ἀγγλία.—493.

Ἄγγλοι.—81.

Ἁγία Αἰκατερίνη, μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων ἐν Ἱερουσαλήμ. — 223, 284. Ὅρα καὶ τὸ Αἰκατερίνη. Ἕτερον ἐν τῷ ὄρει Σινά.—514.

Ἁγία Ἀνάστασις, ναὸς μέγας ἐν Ἱερουσαλήμ, ἐν ᾧ ὁ Ἅγιος Τάφος.—10, 65, 76, 133, 141, 173. Ὅρα καὶ τὸ Ἀνάστασις.

Ἁγία Ἀποκαθήλωσις, προσκύνημα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως.—415, 419, 436, 494, 497. Ὅρα καὶ τὸ Ἀποκαθήλωσις καὶ τὸ Μουγτεσέλ.

Ἁγία Εὕρεσις, προσκύνημα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως, τὸν τόπον ἔχον ἐν ᾧ ὁ τίμιος εὑρέθη σταυρός. — 150. Ὅρα καὶ τὸ Εὕρεσις καὶ τὸ Σταυρός.

Ἁγία Θέκλα, μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων Ἰβήρων ἐν Ἱερουσαλήμ, συνενωθὲν εἶτα τῇ μονῇ τῶν Ἁγιοταφιτῶν. — 67, 70, 77, 220, 230, 262, 284. Ὅρα καὶ τὸ Θέκλα.

Ἅγια Νήπια τὰ ὑπὸ Ἡρώδου φονευθέντα ἐν Βηθλεέμ· λείψανα αὐτῶν ἐξ Ἱεροσολύμων εἰς Κωνσταντινούπολιν μετακομισθέντα.—29.

Ἁγία Πηγὴ ἡ ἐν τῇ πόλει Ναζαρέτ.—77.

Ἁγία Πόλις = Ἱερουσαλήμ. — 4, 7, 10, 31, 36, 39, 40, 94, 123.

Ἁγία Πόρτα, ἡ τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως. — 58, 83, 99, 101, 102, 103, 107, 108, 109, 115, 116, 122, 157, 181, 338, 352, 390, 391, 396, 398, 405, 406, 416, 420, 436, 476, 496, 497, 498. Ὅρα καὶ τὸ Πόρτα.

Ἅγια Προσκυνήματα τὰ ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ καὶ τὰ ἐν τοῖς πέριξ αὐτῆς.—139.

Ἁγία Σιών, μοναστήριον ἐν Ἱερουσαλήμ.—284. Ὅρα καὶ τὸ Σιών

Ἁγία Σοφία, ναὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει.—47, 49.

Ἁγία Τριάς, μοναστήριον ἐν τῇ νήσῳ Πρώτῃ.—55.

Ἁγία Φάτνη, ἡ ἐν τῷ σπηλαίῳ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.—76, 444.

Ἅγιοι Τεσσαράκοντα· ἐκκλησία τούτων ἐν Ἱερουσαλήμ. — 40.

Ἅγιοι Τόποι, οἱ ἐν Παλαιστίνῃ.—

51, 130, 261, 315, 428, 447, 455, 490.

Ἅγιον Ἄντρον, τὸ ἐν ᾧ Χριστὸς ὁ Ἰησοῦς ἐτάφη.—117.

Ἅγιον Βῆμα, τὸ τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως.—102, 107, 108, 109, 392, 438. Ὅρα καὶ τὸ Βῆμα.

Ἅγιον Βῆμα, τὸ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Βηθλεέμ.—68, 77, 411, 421, 441.

Ἅγιον Κουβούκλιον, τὸ περικλεῖον τὸν Ἅγιον Τάφον.—45, 46, 57, 62, 67, 76, 108, 113, 115, 118, 120, 122, 131, 134, 136, 137, 141, 144, 145, 146, 149, 152, 153, 174, 193, 194, 220, 239, 248, 337, 364, 395, 396, 494. Ὅρα καὶ τὸ Ἱερὸν Κουβούκλιον καὶ τὸ Κουβούκλιον.

Ἅγιον Κουβούκλιον, τὸ ἐν τῷ προσκυνήματι τῆς Ἀναλήψεως ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν.—417.

Ἅγιον Μνῆμα = Ἅγιος Τάφος.—116. Ὅρα καὶ τὸ Μνῆμα.

Ἅγιον Πάσχα.—44, 493, 497. Ὅρα καὶ τὸ Πάσχα.

Ἅγιον Σάββατον = Μέγα Σάββατον.—64.

Ἅγιον Σπήλαιον τὸ ἐν Βηθλεέμ, ἐν ᾧ Χριστὸς ὁ Ἰησοῦς ἐγεννήθη.—22, 41, 42, 43, 44, 50, 51, 57, 58, 67, 68, 69, 76, 77, 83, 84, 94, 133, 134, 141, 157, 214, 225, 256, 416, 423, 430, 436, 441, 442, 443, 444. Ὅρα καὶ τὸ Σπήλαιον καὶ τὸ Γέννησις.

Ἅγιον Φῶς.—10, 38, 40, 44, 46, 64, 224, 511. Ὅρα καὶ τὸ Φῶς καὶ τὸ Φωτὰ καὶ τὸ Πῦρ καὶ τὸ Θεῖον Φῶς.

Ἁγιοπολῖται = Ἱεροσολυμῖται. — 480.

Ἁγιοσαβῖται, οἱ ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ ὁσίου Σάβα μονάζοντες.—2.

Ἅγιος Βασίλειος, μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων ἐν Ἱερουσαλήμ. — 223, 284.

Ἅγιος Γεώργιος, μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων ἐν Ἱερουσαλήμ. — 223, 284. Ὅρα καὶ τὸ Γεώργιος ὁ μεγαλομάρτυς. Ἕτερον αὐτόθι, τὸ τῆς Ἑβραϊκῆς λεγόμενον. — 223, 284. Ἕτερον ἐν τῷ Πετζαλᾷ. — 94, 224, 284. Ἐκκλησία ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ.—482.

Ἅγιος Δημήτριος, μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων ἐν Ἱερουσαλήμ. — 223, 284. Ὅρα καὶ τὸ Δημήτριος ὁ μεγαλομάρτυς.

Ἅγιος Εὐθύμιος, μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων ἐν Ἱερουσαλήμ.—223, 284. Ὅρα καὶ τὸ Εὐθύμιος ὁ ὅσιος.

Ἅγιος Θεόδωρος, μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων ἐν Ἱερουσαλήμ.—223. Ὅρα καὶ τὸ Θεόδωρος ὁ μεγαλομάρτυς.

Ἅγιος Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος· ἐκκλησία τῶν ὀρθοδόξων ἐν Ἱερουσαλήμ.—77, 325.

Ἅγιος Ἰάκωβος ὁ Ζεβεδαίου· μο-

ναστήριον τῶν ὀρθοδόξων Ἰβήρων ἢ Γκιουρτζήδων ἐν Ἱερουσαλήμ, τανῦν τῶν Ἀρμενίων, ἔνθα τὸ πατριαρχεῖον αὐτῶν.— 58, 59, 60, 157, 219, 221, 223, 284. Ὅρα καὶ τὸ Ἰάκωβος ὁ Ζεβεδαίου.

Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων ἐν Ἱερουσαλήμ, κατακρατούμενον ὑπὸ τῶν Φραγκισκανῶν, τὸ νῦν Saint Sauveur ὀνομαζόμενον.— 223, 284. Ὅρα καὶ τὸ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος.

Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων ἐν Ἱερουσαλήμ. — 223, 284.

Ἅγιος Κωνσταντῖνος, ἐκκλησία ἐν Ἱερουσαλήμ, ἡ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῶν ὀρθοδόξων Ἁγιοταφιτῶν. — 80, 101, 313, 389. Ὅρα καὶ τὸ Κωνσταντῖνος ὁ μέγας καὶ τὸ Ἑλένη.

Ἅγιος Λίθος, ὁ ἐν τῷ κουβουκλίῳ τοῦ Ἁγίου Τάφου.—61, 62, 64, 113, 117, 144.

Ἅγιος Μιχαήλ, μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων ἐν Ἱερουσαλήμ. — 223, 284. Ὅρα καὶ τὸ Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος καὶ τὸ Ἀρχάγγελοι καὶ τὸ Ἀρχάγγελος.

Ἅγιος Νικόλαος, μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων ἐν Ἱερουσαλήμ. — 223, 284. Ὅρα καὶ τὸ Νικόλαος ὁ Μύρων.

Ἅγιος Σάββας, λαύρα ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ. — 51, 330, 475. Ὅρα καὶ τὸ Σάββας ὁ ὅσιος.

Ἅγιος Συμεών, μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων ἐγγὺς τῆς Ἱερουσαλήμ. — 284. Ὅρα καὶ τὸ Καταμόνας καὶ τὸ Συμεὼν ὁ θεοδόχος.

Ἅγιος Τάφος.—3, 10, 14, 15, 16, 17, 18, 52, 53, 57, 63, 64, 70, 74, 77, 99, 103, 106, 156, 340, 396, 397, 468, 470, 479, 486, 491, 492, 494, 497, 504, 507, 512, 513. Ὅρα καὶ τὸ Ζωοδόχος Τάφος καὶ τὸ Μνῆμα καὶ τὸ Κυρίου Τάφος καὶ τὸ Πανάγιος Τάφος καὶ τὸ Τάφος καὶ τὸ Θεῖον Ἄντρον καὶ τὸ Θεοδέγμον Μνῆμα καὶ τὸ Θεοδέγμων Τάφος καὶ τὸ Τάφος τοῦ Ἰησοῦ.

Ἁγιοταφῖται, Ἁγιοταφίτης.—47, 61, 105, 124, 138, 140, 147, 162, 165, 171, 176, 183, 196, 198, 200, 203, 206, 207, 208, 213, 310, 333, 340, 349, 354, 366, 368, 386, 457, 458, 465, 486, 487, 488, 489, 501, 502.

Ἁγιοταφιτικὰ πράγματα.—504.

Ἀγκούπης = Σαλαδῖνος.—26.

Ἀγκιάχ: Γκουσοὺφ Ἀγκιάχ.

Ἄγκυρα, πόλις ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ.— 344.

Ἀγχιαλίτης, ὁ τῆς Ἀγχιάλου κάτοικος.—323.

Ἀγχίαλος, πόλις Θρακική.—123, 132, 144, 309, 332.

Ἁγιωτάτη Σύνοδος ἡ τοῦ Ῥωσικοῦ κράτους.—503.

Ἀδὰμ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος.—4,

8, 10, 11, 12, 16, 25, 28, 39, 40, 44, 55, 61.

Ἀδελφόθεος. — 9. Ὅρα καὶ τὸ Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος.

Ἀδελφότης τῶν Ἁγιοταφιτῶν.— 487. Ὅρα καὶ τὸ Σύστημα καὶ τὸ Κοινόν.

Ἅδης.—363, 386, 394.

Ἀδριανός, πάπας Ῥώμης.—4.

Ἀδριανός, αὐτοκράτωρ Ῥώμης.— 125.

Ἀδριανοῦ, ἡ = Ἀδριανούπολις.— 31.

Ἀδριανούπολις.—46, 136, 157, 225, 497.

Ἀζίζ: Ἀχμὲτ-Ἀζίζ.

Ἀζίζης: Ἀχμὲτ Ἀζίζης.

Ἀζίζιος ὁ καὶ Χάκημ, σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου.—16.

Ἀζμῆ-ἐφένδης, ναζίρης τοῦ Μωρέως 1811.—209.

Ἀθανάσιος, ἱερομόναχος Ἁγιοταφίτης ὁ ἐξ Ἀρμενίων 1634. — 49.

Ἀθανάσιος Ῥαιδεστηνός, υἱὸς Γεωργίου τινός, ἀρχιμανδρίτης 1810.—200, 203, 204, 288, 372. Ὁ αὐτὸς εἶτα πατριάρχης. Ὅρα τὸ Ἀθανάσιος ε'.

Ἀθανάσιος, ἀρχιμανδρίτης Ἁγιοταφίτης 1833.—503.

Ἀθανάσιος Κύπριος, μητροπολίτης Νικομηδείας 1810.—200, 288, 343.

Αθανάσιος, μητροπολίτης Βηθλεέμ 1635. Ὅρα Revue de l'Orient Latin, τ. I, σ. 503.

Ἀθανάσιος, ἀρχιεπίσκοπος Γάζης 1634.—45.

Ἀθανάσιος α', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—11, 129.

Ἀθανάσιος β', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—28, 130.

Ἀθανάσιος γ', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—34.

Ἀθανάσιος δ', πατριάρχης Ἱεροσολύμων 1458.—218.

Ἀθανάσιος ε' Ῥαιδεστηνός, ἀρχιμανδρίτης, εἶτα πατριάρχης Ἱεροσολύμων 1827-1844. — 331, 448, 486, 487, 489, 491, 500, 502, 504.

Ἀθανάσιος, μητροπολίτης Πτολεμαΐδος 1821, 1823. — 316, 470.

Ἀθῆναι. — 75, 77, 131, 139, 141, 344.

Ἄθως.—466.

Αἰγυπτιακὴ ἀρμάδα 1828.—493.

Αἰγυπτιακὴ Ἐξουσία 1833. — 435, 506.

Αἰγυπτιακὸς πόλεμος 1831. — 503.

Αἰγύπτιοι.—131.

Αἴγυπτος.—5, 6, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 21, 27, 32, 35, 36, 39, 52, 56, 61, 80, 81, 85, 88, 125, 129, 130, 132, 137, 138, 139, 170, 201, 212, 219, 276, 279, 322, 323, 326, 330, 358, 373, 379, 380, 412, 414, 418, 420, 425, 426, 427, 428, 429, 470, 479, 488, 493, 505, 506, 508, 511, 512.

Αἰθίοψ.—44.

Αἰκατερίνη ἡ μεγαλομάρτυς· μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων ἐν Ἱερουσαλήμ.—80, 230, 262. Ὅρα καὶ τὸ Ἁγία Αἰκατερίνη.

Αἴλιος: Ἀδριανὸς αὐτοκράτωρ.

Αἶνος ἡ πόλις.—74, 131, 138.

Ἀκάθιστος, ἡ.—328.

Ἀκάνθινος Στέφανος, προσκύνημα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως.—69, 135.

Ἄκη, ἡ = Πτολεμαΐς. — 92, 93, 98, 109.

Ἄκκα, ἡ = Πτολεμαΐς.—23.

Ἄκκια = Πτολεμαΐς.—459.

Ἀκκίσκα.—497.

Ἄκκρι, τὸ = Πτολεμαΐς.—466.

Ἄκρα.—100.

Ακραγαντῖνοι.—2.

Ἄκρη, ἡ = Πτολεμαΐς.—94, 498.

Ἄκρι, τὸ = Πτολεμαΐς.—91, 92, 94, 95, 96, 98, 119, 273, 315, 321, 323, 325, 326, 368, 370.

Ἀκριώτης, ὁ ἐκ τοῦ Ἄκρι ἢ Ἀκρίου.—87.

Ἀκρόπολις, ἡ τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ.—43, 45, 120, 193, 195, 196, 197, 330, 439, 452, 459, 476, 482, 484. Ὅρα καὶ τὸ Καλές.

Ἀλαμανία.—62.

Ἀλβανίτης.—50.

Ἀλβανὸς-Τοῦρκος. — 467, 478, 482.

Ἀλβέρτος, υἱὸς βασιλέως τῆς Προυσίας 1843.—447.

Ἀλεξάνδρεια. — 1, 9, 17, 29, 38, 41, 52, 80, 137, 509, 511, 514.

Ἀλεξάνδρειον, τὸ νῦν Σανοὺρ ἢ Σαννοὺρ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σαμαρείας.— 498.

Ἀλεξανδρεῖς.—39.

Ἀλέξανδρος, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—10.

Ἀλέξανδρος α', αὐτοκράτωρ Ῥωσίας.—480.

Ἀλέξανδρος, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—126.

Ἀλέξανδρος Γκίκας, μέγας διερμηνεὺς τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους 1734.—165, 167.

Ἀλέξανδρος (Μαυροκορδᾶτος), ὁ ἐξ Ἀπορρήτων.—73.

Ἀλέξανδρος Μουρούζης 1809.—106.

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης 1756.—139.

Ἀλέξιος α' ὁ Κομνηνός, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—19, 21.

Ἀλέξιος β' ὁ Κομνηνός, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων. — 25, 28.

Ἀλέξιος γ', αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων. —28.

Ἀλέξιος δ' ὁ Δούκας, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—28.

Ἀλῆ-πασσᾶς ὁ Χεκίμογλους, ὁ ἐκ Ῥεβανίου, βεζύρης ἐν Τουρκίᾳ 1732-1735. — 158, 162, 165, 168, 276.

Ἄλης Χαμάρα, χριστιανός, γραμ-

ματεὺς τοῦ σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου Χάκημ.—16.

'Αλίμ, συγγενὴς Μωάμεθ προφήτου τῶν Μουσουλμάνων. — 4.

'Αμαρζιπᾶν ἢ Μαρζαβάνης ἢ Μαζαβάνης, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

'Αμβιέδες καλῖφαι.—275.

'Αμερικανοί.—454, 480.

'Αμμανῖται.—122.

'Αμμώς, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—127.

'Αμούτ· πύλη τῶν τειχῶν τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ.—95.

'Αμπαζᾶ-πασσας, μουσαΐπης 1634. —48, 49. Ὅρα καὶ τὸ 'Απαζᾶ-πασσας.

'Αμπασιγιέ: Χουλεφάϊ.

'Αμπεταλλὰχ ὁ τοῦ Ντάχερ, σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου.—6.

'Αμπουγός: 'Οτμάνης.

'Αμπουζαρίας, ἀρχιστράτηγος ἐν Δαμασκῷ 1809.—367.

'Αμποῦ-Σωοὺτ ἢ 'Αμπουσσοούτ: Σεχ-'Αμπουσσοούτ ἢ Σεχ-'Αμποῦ-Σωούτ.

'Αμπτιρραχίμης-μπέις, υἱὸς 'Ελμᾶς-πασσιᾶ. —347.

'Αμύγδαλος, μητροπολίτης Χίου. 1634.—47, 48, 49, 50.

'Αναγκαῖα = κοινοὶ τόποι οἱ ἐν τῷ ναῷ τῆς 'Αναστάσεως. — 499.

'Ανάληψις· εἰκὼν καὶ καμάρα τοῦ ναοῦ τῆς 'Αναστάσεως. — 63, 70, 72.

'Ανανίας, ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου ὄρους.—61.

'Ανανίας Κυριάκου, ἀπατζῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ προσκυνητὴς τοῦ 'Αγίου Τάφου 1810. — 200, 201, 288.

'Αναστάσιος α', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—127.

'Αναστάσιος β', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—1, 128.

'Αναστάσιος ὁ Δίκορος.—127.

'Ανάστασις = Πάσχα.—83, 329.

'Ανάστασις = 'Αγία 'Ανάστασις· ναὸς ἐν Ἱερουσαλήμ. — 5, 6, 11, 12, 13, 15, 17, 18, 26, 27, 37, 42, 45, 58, 59, 61, 67, 69, 72, 76, 81, 82, 83, 94, 99, 101, 103, 129, 133, 135, 139, 143, 144, 157, 175, 178, 217, 238, 257, 297, 319, 325, 329, 334, 335, 340, 342, 345, 375, 383, 387, 388, 402, 407, 410, 412, 417, 419, 422, 424, 430, 435, 436, 439, 440, 469, 488, 508.

'Ανάστασις· εἰκὼν ἀνάγλυφος ἐπὶ μαρμάρου ἐν τῷ Κουβουκλίῳ τοῦ 'Αγίου Τάφου.—496.

'Ανάστασις· ἐκκλησία μικρὰ ἐν Ἱερουσαλήμ, συνηνωμένη μετὰ τῶν ἐκεῖ ναϊδρίων τῶν 'Αγίων Τεσσαράκοντα καὶ τοῦ ἁγίου 'Ιακώβου τοῦ 'Αδελφοθέου. — 220.

'Ανατολ-καζασκερῆς = στρατιωτικὸς δικαστὴς 'Ανατολῆς· μέγα τουρκικὸν ἀξίωμα.—183, 199, 209, 210, 258, 278, 287.

Ἀνατολή, Ἀνατολαί=Orient, Μικρὰ Ἀσία.—49, 60, 90, 93, 252, 268, 354, 490, 493, 497. Ὁ κάτοικος Ἀνατολίτης. — 354, 365, 368.

Ἀνδρέας ὁ ἐκ Δαμασκοῦ, Ἱεροσολυμίτης, ἐπίσκοπος γεγονὼς τῆς νήσου Κρήτης.—1.

Ἀνδρόνικος α' ὁ Κομνηνός, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—25.

Ἀνδρόνικος β' ὁ Παλαιολόγος, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—30, 31.

Ἀνδρόνικος γ' ὁ Παλαιολόγος, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—33.

Ἀνέστης Παρασκευᾶς Κερεστετζόγλους, σανδαλτζῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει 1810. — 200, 288, 346.

Ἄνθιμος Ἁγιοταφίτης, ἐπίτροπος ἐν Ἱερουσαλὴμ πατριαρχικὸς 1657 κἑ.—58, 59, 60, 61.

Ἄνθιμος μοναχὸς ἐξ Ἀγχιάλου, γραμματεὺς τοῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ συγγραφεὺς διαφόρων ὑπομνημάτων.— 123, 309, 323, 332, 455.

Ἄνθιμος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων 1788-†1808.—79, 80, 103, 104, 132, 143, 144, 170, 172, 175, 331, 332, 341, 485, 488.

Ἄννα ἡ μήτηρ τῆς Θεοτόκου· οἶκος αὐτῆς ἐν Ἱερουσαλήμ.— 27. Τάφος τῆς αὐτῆς.—83, 171. Μοναστήριον ἐπ' ὀνόματι τῆς αὐτῆς ἐν Ἱερουσαλήμ. — 72, 220.

Ἄννα Τραπεζουντία, πορφυρογέννητος 1343.—36.

Ἄννας ἀρχιερεὺς Ἑβραῖος· οἶκος αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ.—154, 221, 223, 230, 262, 284.

Ἀντιόχεια ἡ μεγάλη. — 1, 18, 20, 24, 38, 41, 137.

Ἀντιοχεῖς.—12.

Ἀντώνης Μιχαὴλ Κιλτζόγλους, τραπεζίτης Ἀρμένιος ἐν Κωνσταντινουπόλει 1809. — 259, 355, 520.

Ἀντώνιος ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

Ἀντώνιος, οὗ υἱὸς Ἀθανάσιος μητροπολίτης Νικομηδείας.—288.

Ἀντώνιος, οὗ υἱὸς Καισάριος Ἁγιοταφίτης.—288.

Ἀντώνιος: Βασσιανός.

Ἀντώνιος Καταφάγος, Ἀραβοκατόλικος, πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Πτολεμαΐδι 1822.—467.

Ἀντώνιος, τραπεζίτης Ἀρμένιος ἐν Αἰγύπτῳ 1799.—170.

Ἀουστριακὴ Αὐλή.—502.

Ἄουφ, υἱὸς Ἀπδιρραχμάν, φίλος τοῦ καλίφου Ὤμερ-Χαττάπ.— 636.

Ἀπαζᾶ-πασας, μουσαΐπης 1634. — 47.

Ἀπασιέδες καλῖφαι.—275.

Ἀπδιρραχίμ-πεϊς ἢ Ἀπδουρραχίμης, οὗ υἱὸς Ἐλμάς-πασσας.— 178, 267.

Ἀπδιρραχίμ-πεϊς, μουπασσίρης. — 192, 193, 194.

Ἀπδιρραχμὰν Ἄουφ, φίλος τοῦ καλίφου Ὤμερ-Χαττάπ 636.— 218.

'Απδουλλᾶς, φίλος τοῦ καλίφου 'Ωμερ-Χαττάπ 636.—217.

'Απδουλλᾶ-πασ̣ας = 'Απτουλλᾶ-πασσας ἢ πασ̣ᾶς.—478.

'Απδουλλᾶς: Σεγίδ, Δουρῆ.

'Απδοὺλ-Χαμὶτ = 'Απτουλ-Χαμίτ, σουλτάνος ἐν Κωνσταντινουπόλει 1774-1789.—280.

'Απετῆδες = 'Επετῆδες· μουσουλμᾶνοι σκηνῖται 'Αραβες ὑποκείμενοι τῇ λαύρᾳ τοῦ ἁγίου Σάβα.—499.

'Απογόσιδες, 'Απογοσινοί. — 4, 478.

'Αποκαθήλωσις· προσκύνημα ἐν τῷ ναῷ τῆς 'Αναστάσεως. — 21, 29, 39, 44, 64, 220, 228, 231, 233, 234, 235, 259, 262, 265, 283, 356. "Ορα καὶ τὸ 'Αγία 'Αποκαθήλωσις καὶ τὸ Μουγτεσέλ.

'Αποστολικὴ 'Αγγλικανὴ 'Εταιρία.—480.

'Απόστολοι· σπήλαιον αὐτῶν ἐν τῷ χώρῳ τῆς Γεθσημανῆς.—89. Λείψανα τῶν αὐτῶν.—29. Νησταία.—35.

'Απουγός· φυλὴ προνομιοῦχος ἀραβική, ἧς οἱ ἀρχηγοὶ φύλακες ἦσαν τῆς ἀπὸ 'Ρέμλης εἰς 'Ιερουσαλὴμ ὁδοῦ. — 111, 112, 478, 482.

'Απουγόσιδες = 'Απουγός, 'Απογόσιδες, 'Απογοσινοί. — 4, 92, 478, 481, 490.

'Απουζαρίας: Μεχμέτης.

'Απουζάφαρ, μουσελλίμης 'Ιόππης 1802.—88, 90.

'Απουμάρακ, 'Απου-Μάρακ, 'Απουμαράκης.—84, 85, 98, 144.

'Απουνοποὺτ-Μεεμὲτ-πασ̣ᾶς 1822.—466.

'Απουφούλης, ἔπαρχος τῆς 'Ιερουρουσαλὴμ 1644.—43.

'Απουχανανία· οἶκος οὕτω λεγόμενος ἐν 'Ιερουσαλήμ. — 120, 121, 519.

'Απτάλλας, οὗ υἱὸς Μουχάμετ.—12.

'Απτάλλα-πασ̣ᾶς = 'Απτουλλᾶς ἢ 'Απτουλλάπασσας.—459.

'Απτηλαζὴζ Μουάχεπ, μουσουλμᾶνος αἱρεσιάρχης ἐκ τῆς Εὐδαίμονος 'Αραβίας 1802. — 91.

'Απτιλ-Χαμήτ, 'Απδοὺλ-Χαμίτ, 'Απτὴλ-Χαμίτ, σουλτάνος ἐν Κ/πόλει 1774-1789. — 79, 100, 280.

'Απτοὺλ-Μετζὴτ ἢ Μετζήδ, σουλτάνος ἐν Κωνσταντινουπόλει 1839 κέ.—435, 437.

'Απτουλλά-πασας, ἡγεμὼν τῆς Δαμασκοῦ Νεαπόλεως 'Ιερουσαλὴμ καὶ Χεβρών 1802-1806. — 91, 98.

'Απτουλλά-πασσας ἢ πασ̣ᾶς, διοικητὴς Πτολεμαΐδος καὶ εἶτα Δαμασκοῦ καὶ 'Ιερουσαλήμ 1821-1833. — 321, 324, 326, 330, 469, 470, 479, 481, 482, 483, 484, 485, 491, 498, 499, 505, 506, 508.

"Αραβες σκηνῖται, μουσουλμᾶνοι καὶ χριστιανοὶ (ὀρθόδοξοι ἢ κατόλικοι).—2, 4, 7, 16, 21, 27,

*

35, 37, 38, 39, 51, 55, 71, 75, 84, 87, 89, 90, 92, 94, 127, 133, 139, 246, 364, 466, 484, 489, 493, 501, 504.

Ἄραβες-Γατόλυκοι ἢ Κατόλικοι.—75, 139.

Ἄραβες-Ῥωμαῖοι = χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι.—246.

Ἄραβες - Τοῦρκοι = μουσουλμᾶνοι.—87, 484.

Ἄραβες ὀρθόδοξοι πατριάρχαι τῆς Ἱερουσαλήμ.—132.

Ἀραβία.—4, 73, 91, 138, 466, 503, 507.

Ἀραβικὰ κτήνη.—71.

Ἀραβικὰ χοτζέτια.—163.

Ἀραβικὸν σχολεῖον τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ὀρθοδόξων χριστιανῶν.—480.

Ἀραβοκατόλικοι. — 426, 454, 467.

Ἀρὰκ ἡ γῆ.—16.

Ἀρακέλης ἢ Ἀρακιέλης Νικογὼς Κιλτζόγλους, παρουττζῆς Ἀρμένιος ἐν Κωνσταντινουπόλει 1809.—259, 355.

Ἀράμπογλους: Προκόπιος.

Ἀρὰπ-καφαρῆ ἢ καφαρί.—221, 224, 263, 284.

Ἀράχοβα πόλις.—39, 67, 131.

Ἀράχοβον: Ἀράχοβα.

Ἀρβανίτης = Ἀλβανός.—57.

Ἀργυρόπουλος: Ἰακωβάκης, Ῥωμανός.

Ἀρειανός.—383.

Ἀρῆσι.—81, 85.

Ἀριμαθαία.—10.

Ἀρίστων ἢ Ὀρέστης, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—14, 16, 17.

Ἀρὶφ-ἐφένδης, ὑπάλληλος κυβερνητικὸς ἐν Δαμασκῷ 1838.—427, 428.

Ἀρμεναῖοι = Ἀρμένιοι. — 352, 354, 355, 359, 360, 361, 362, 372, 373, 377, 379, 397, 399.

Ἀρμενάρχης.—85, 172.

Ἀρμένης, Ἀρμένιδες = Ἀρμένιος, Ἀρμένιοι.—102, 104, 108, 110, 114, 115, 211, 354, 355, 358, 374, 390, 391, 398, 401, 490.

Ἀρμενία.—100, 388.

Ἀρμενιακὰ χρήματα.—490.

Ἀρμενιακὸς οἶκος.—316.

Ἀρμενιάν.—279.

Ἀρμένικα, τὰ.—390, 391.

Ἀρμενικὰ γράμματα.—419, 433.

Ἀρμενικαὶ οἰκοδομαί. — 429, 431, 434.

Ἀρμενικὸν Πάσχα.—44.

Ἀρμενικὸν ἔθνος.—259.

Ἀρμένικον μοναστήριον. — 110, 111.

Ἀρμενικὸς Μαχαλᾶς.—108.

Ἀρμένιος, Ἀρμένιοι.—7, 8, 27, 36, 37, 44-49, 51, 52, 56-59, 62, 74, 75, 77, 80-83, 85, 86, 88, 89, 92-95, 99-113, 115, 116, 122, 123, 144, 154-176, 180, 181, 182, 184-190, 192, 193, 197-205, 209-217, 220-290,

309, 311, 313, 323-326, 329, 331, 332, 334, 339, 340, 348, 349, 350, 352, 353, 355, 363, 364, 368, 370, 371, 374, 376, 378, 381-386, 388, 390, 399, 400, 401, 411, 412, 415, 417-455, 463, 466, 467, 468, 469, 472, 475, 476, 479, 487, 490, 493-497, 506, 508, 509.

Ἀρμενοδερδέροι.—350.

Ἀρμενοκαλόγηροι. — 438, 445, 484.

Ἀρμενοηγούμενος.—423, 433.

Ἀρμενοπατριάρχαι.—285, 286, 287.

Ἀρμένος, Ἀρμένοι.—391, 399.

Ἀρμενόφραγκοι. — 112, 113, 114, 119, 364.

Ἀρσένιος, πατριάρχης Ἀλεξανδρείας.—17.

Ἀρσένιος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—22, 26, 130.

Ἀρσένιος, ἀρχιεπίσκοπος Σκυθοπόλεως 1798-1806. — 80, 83, 99.

Ἀρχάγγελος, Ἀρχάγγελοι· μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων ἐν Ἱεροσολύμοις.—15, 52, 66, 81, 220, 480, 513.

Ἀρχαγγέλων ἱστορία.—112.

Ἀρχεῖον = δικαστήριον ἐν Ἱερουσαλὴμ τὸ καὶ Μεχκεμὲς ὀνομαζόμενον.—317, 319.

Ἀρχιμήδου(ς) νοῦς.—346.

Ἀρχιστράτηγος τῶν Στείρου· μοναστήριον ἐν Κωνσταντινουπόλει.—25.

Ἀρταξέρξης.—386.

Ἀρτάσι.—110.

Ἀσία.—458, 497.

Ἀσκάλων.—10, 11, 12.

Ἀσκαλωνῖται Σαρρακηνοί. — 11.

Ἀσκαλωνίτης.—10, 129.

Ἀσπρᾶς· οἰκογενειακὸν ὄνομα τινὸς ἱερέως ἐκ Κρήτης.—65.

Ἄσπρη Θάλασσα = Αἰγαῖον πέλαγος.—458.

Ἀσώτου ἑβδομάς.—19.

Ἀσσὰλ-Μεεμέτ-πασας 1802—1805. — 90, 91, 94, 95, 96, 97.

Ἀτὰ-ἐφένδης. Ῥούμελη-καζασκερῆς 1811.—209.

Ἀτάλλας, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—35, 36, 38, 131, 219, 220, 222, 261, 283.

Αὔγαρος.—29.

Αὐρηλιανός: Μᾶρκος.

Αὐλὴ Ἀουστριακή.—502.

Αὐλὴ τῆς Γαλλίας.—452.

Αὐλὴ τῆς Τουρκίας.—497.

Ἀφὶφ-ἐφένδης ἢ Ἀφίφης: Ἀχμέτ.

Ἀφρικανός, Ἀφρικανοί. — 193, 197, 367.

Ἀφφάν, οὗ υἱὸς Ὀσμὰν ὁ φίλος τοῦ μουσουλμάνου προφήτου Μωάμεθ. — 217.

Ἀχίμ, συγγενὴς τοῦ μουσουλμάνου προφήτου Μωάμεθ.—4.

Ἀχμὲτ-ἀγᾶς, μουπασίρης.—192, 198.

Ἀχμέταγας Τζιζτάρ, μουσουλμᾶνος Ἱεροσολυμίτης 1825. — 479.

Ἀχμὲτ-Ἀζὶζ ἢ Ἀζίζης, τερσχανὲ-ἐμινῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει 1809.—183, 259, 268, 354.

Ἀχμὲτ-Ἀφὶφ ἢ Ἀφίφης, πεϊλικτζῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει 1809.—192, 200, 209, 287.

Ἀχμὲτ Σσακὶρ ἢ Σσακίρης, καϊμακάμης καὶ εἶτα ζαρπχανὲ-ἐμινῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει 1809.—200, 287.

Ἀχμὲτ-Σσακὶρ ἢ Σιακίρ-πασσας, βεζύρης ἐν Κωνσταντινουπόλει 1811.—206, 209, 213.

Ἀχμὲτ-χὰν ἢ Ἀχμέτης α', σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—39, 41, 155, 254. Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ αὐτοῦ ζαμὶ ἢ τζαμὶ καὶ τὸ ἰμαρέτιον (πτωχοτροφεῖον) αὐτοῦ. — 51, 58, 134, 226, 254.

Ἄχμετ ἢ Ἀχμέτης β', σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—72, 137, 227.

Ἄχμετ ἢ Ἀχμέτης γ', σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—72, 74.

Ἀχτέμιδες.—97.

Ἀψίμαρις ὁ καὶ Τιβέριος, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—3.

Βαβυλών.—3, 21, 27, 128.

Βαβυλωνία κάμινος.—174, 338, 395.

Βαδ-ἰλ-Χάσσου = χείμαρρος τῶν Κέδρων.—143.

Βαΐων Κυριακὴ ἡμέρα, ἢ ἑορτή. — 11, 14, 15, 61, 62, 75, 135, 139, 438. Βαΐων ἑβδομάς.—437.

Βακαρέστιον.—74.

Βαλασάκης ἢ Μβαλασάκης, προσκυνητὴς τοῦ Ἁγίου Τάφου 1834.—508.

Βάλης = Οὐάλης.—125.

Βαλδοβῖνος, βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ.—415.

Βάνκ, ἀρμενικὴ κώμη.—113.

Βάντι-Σαλαμάν.—66.

Βαρδάνης ὁ Φιλιππικός.—3.

Βαρθολομαῖος μοναχὸς 1624.—52, 512.

Βαρλαάμ, μητροπολίτης Μπογδανίας 1644-1645.—55.

Βαρούχ, ἡγεμὼν τῆς Ῥέμλης.—15, 16.

Βαρσαβᾶς, ἐπίσκοπος τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐξ Ἑβραίων.—125.

Βασάν.—26.

Βασίλειον Κράτος = ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις.—501.

Βασίλειος ὁ μέγας· μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων ἐν Ἱερουσαλήμ. — 72, 100, 221, 230, 262, 489.

Βασίλειος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—5, 7, 9, 129.

Βασίλειος α' ὁ Μακεδών, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—9, 10.

Βασίλειος β', αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—12, 14, 16.

Βασίλειος, ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας.—53, 55.

Βασίλειος, οὗ υἱὸς Κύριλλος μητροπολίτης Ἰκονίου.—259.

Βασιλεύουσα = Κωνσταντινούπολις. — 24, 38, 78, 79, 85, 88, 112, 118, 143, 145, 149, 154, 162, 192, 208, 213, 215, 225, 231, 245, 247, 267, 277, 278, 299, 300, 310, 321, 322, 324, 330, 331, 334, 346, 353, 418, 421, 430, 488, 489.

Βασιλικὴ Καμάρα ἡ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως.—146, 415, 497.

Βασσιανός: Καρακάλλας.

Βατάτζης: Ἰωάννης Δούξ.

Βάτι, Βάτιδες.—472.

Βαχίδ: Ἐμίν, Μεχεμέτ.

Βαχίδης: Σεγὶδ-Μουχάμεδ-Ἐμίν.

Βέλετζε, κώμη Παλαιστίνης. — 472.

Βελιγράδιον, πρωτεύουσα τῆς Σερβίας.—56.

Βενετία ἡ πόλις.—29, 30.

Βενέτικα φλωρία.—51, 53, 58.

Βενέτικοι = Βενετοί.—25, 29.

Βενιαμὶν α', ἐπίσκοπος Ἱερουσαλὴμ ἐξ Ἑβραίων.—125.

Βενιαμὶν β' ὁ καὶ Φίλιππος, ἐπίσκοπος Ἱερουσαλὴμ ἐξ Ἑβραίων.—125.

Βενιαμίν, μητροπολίτης Βηρυτοῦ 1823.—470.

Βέρροια ἡ Μακεδονική.—344.

Βέρροια ἡ Συριακή.—131, 507.

Βεσσίτιδες καλῖφαι.—275.

Βηθανία.—14, 84, 21, 26.

Βηθλεέμ.—22, 26, 27, 36, 37, 40, 41, 42, 44, 45, 50, 56, 57, 58, 60, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 76, 78, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 94, 100, 110, 121, 122, 129, 131, 132, 133, 134, 135, 137, 141, 147, 152, 156, 157, 170, 171, 172, 214, 215, 217, 219, 221, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 233, 236, 238, 256, 257, 259, 263, 265, 266, 284, 285, 286, 311, 312, 314, 325, 327, 328, 329, 332, 333, 356, 411, 412, 416, 417, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 428, 430, 435, 436, 440, 442, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 453, 455, 460, 468, 474, 475, 476, 488.

Βηθλεεμῖται. — 70, 87, 122, 322, 442, 449, 451, 453, 454, 472, 474, 475, 476, 477, 479.

Βῆμα τὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως.—405.

Βηρυτός.—29, 427, 437, 448, 451, 468, 469, 470.

Βιθυνία.—30.

Βλαχία.—54, 105, 488, 504.

Βλαχομπογδανία, Βλαχοπογδανία. — 54, 67, 104, 479, 488, 489, 500, 501, 502, 505.

Βογορίδης: Στεφανάκης.

Βόλφ: Ἰωσήφ.

Βοναπάρτης: Ναπολέων.

Βουκάμ, χριστιανὸς Αἰγύπτιος.—5.

Βουκουρέστιον.—74.

Βοτανειάτης: Νικηφόρος.

Βυζάντιον.—31, 57, 343.

Βυζάντιος.—32, 200.

Βύζας· ἡ τοῦ Βύζαντος = Βυζάντιον.—78.

Γαβριὴλ Καππαδόκης, μοναχὸς Ἁγιοταφίτης 1808-1809. — 104, 105, 175, 179.

Γαβριὴλ Καισαρεύς, λιθοξόος καὶ προσκυνητὴς τοῦ Ἁγίου Τάφου 1809.—119, 120, 193.

Γαβριήλ, μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως 1661.—61.

Γαγονναπίογλου, Ἀρμένιος ἐν Κωνσταντινουπόλει 1809. — 114.

Γάζα ἡ πόλις.—26, 45, 57, 61, 73, 84, 88, 90, 94, 98, 156, 256, 470, 505.

Γαζαῖος.—461.

Γαϊανός: Γάιος.

Γάιος α' ὁ καὶ Γαϊανός, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων ἐξ Ἑβραίων.—125.

Γάιος β' ὁ καὶ Κάιος, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων ἐξ Ἑβραίων. — 125.

Γαλατᾶς ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.—31.

Γαλατᾶς· μοναστήριον ἐν Μπογδανίᾳ.—55.

Γαλλιηνός, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—126, 520.

Γαλίπης, ῥεῖζ-ἐφένδης 1809.—178.

Γαλιλαία.—73, 424, 505, 521.

Γαλλία.—422, 428, 435, 451, 452, 493.

Γαλλικὴ Αὐλή.—448.

Γαλλικὴ σημαία.—451.

Γαλλικὸς πρέσβυς.—428, 430, 431, 452.

Γάλλοι.—72, 74, 80, 81, 85, 143, 170, 488.

Γανόχωρα.—507.

Γανοχωρίτης.—195.

Γεθσημανή. — 2, 76, 77, 78, 83, 86, 89, 92, 120, 137, 141, 144, 147, 171, 172, 173, 197, 214, 215, 229, 314, 325, 332, 356, 416.

Γέμεν ἢ Γεμέν.—4, 91, 94.

Γεμενῖται.—4.

Γεννίτζαροι. — 45, 105, 107, 158, 175.

Γέννησις ἢ Γέννησις τοῦ Ἰησοῦ· τὸ ἐν τῇ βασιλικῇ τῆς Βηθλεὲμ σπήλαιον, ἐν ᾧ Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη.—76, 77, 141, 217, 219, 225, 229, 230, 231, 233, 236, 260, 263, 284, 286, 356, 422.

Γεράσιμος μοναχός, ὃς ἀνεκαίνισε τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις μοναστήριον τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου 1353.—26.

Γεράσιμος ἀρχιμανδρίτης, ἐπίτροπος ἐν Ἱερουσαλὴμ πατριαρχικός 1809.—121, 195, 366.

Γεράσιμος α', πατριάρχης Ἀλεξανδρείας 1624.—52, 511, 513.

Γεράσιμος, μητροπολίτης Ἡρακλείας 1734.—166.

Γεράσιμος α', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—31, 32, 130.

Γεράσιμος Κρής, μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, εἶτα Χαλκηδόνος.—183, 200, 204, 206, 208, 213, 259, 288, 343, 354.

Γεράσιμος, μητροπολίτης Βασάν 1353.—26.

Γερμανός, πατριάρχης Ἱεροσολύμων. — 39, 40, 94, 131, 133, 155, 222.

Γερμανίων, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

Γερόντιος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων αἱρετικός, μονοφυσίτης.—127.

Γερουσαλήμ=Ἱερουσαλήμ.—395.

Γεωργάκης Καραζᾶς ἢ Καρατζᾶς 1799.—85, 172.

Γεωργάκαγας Σελβήκης ἢ Γεώργης Σελβίκης 1809. — 288, 346.

Γεωργάκης ὁ Τζιρᾶς, Χῖος 1809. — 346.

Γεωργία = Ἰβηρία.—486.

Γεωργιανοί=Γκιουρτζῆδες ἢ Ἴβηρες.—466.

Γεώργιος ὁ μεγαλομάρτυς.—349. Μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων ἐν Ἱεροσολύμοις, τὸ ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ συνοικίᾳ. — 72, 221, 223, 230, 262, 284. Ἕτερον αὐτόθι τῶν αὐτῶν, τὸ λεγόμενον Νοσοκομεῖον. — 220, 221, 223, 230, 262, 284. Μοναστήριον τῶν αὐτῶν ἐν Πεϊ-τουζιάλᾳ ἢ Πετζαλᾷ. — 89, 94, 221, 224, 230, 262, 284. Ἐκκλησία ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ.—89, 482. Ἑτέρα ἐν Λύδδῃ. — 59. Ἑτέρα ἐν Νεαπόλει τῇ Παλαιστινῇ.—82.

Γεώργιος ἱερεὺς ἢ πρεσβύτερος μοναχός = ἱερομόναχος, τοποτηρητὴς Θεοδώρου πατριάρχου Ἱεροσολύμων.—1, 128.

Γεώργιος, πατὴρ Ἀθανασίου ἀρχιμανδρίτου τοῦ κατόπι πατριάρχου Ἱεροσολύμων.—288.

Γεώργιος Κεδρηνός.—12.

Γεώργιος χατζῆ-Κώνστα 1809.—346.

Γεώργιος Κωνσταντινίδης 1837. — 487.

Γεώργιος Μόστρας, πρόξενος τῆς Ῥωσίας ἐν Ἰόππῃ 1818—1832.—315, 459, 508.

Γεώργιος Μουσίκης, Ἕλλην τραπεζίτης ἐν Κωνσταντινουπόλει 1811.—209.

Γεώργιος Σιλβέστρου Ὠχάνης, Ἕλλην τραπεζίτης ἐν Κ/πόλει 1810.—181, 200, 209.

Γεώργιος Σιναΐτης, ὁ ὅσιος. — 127.

Γεώργιος Φενερλῆς 1809.—346.

Γεώργιος α', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—1, 4, 5, 128.

Γεώργιος β' ἢ Σέργιος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—10, 128.

Γεώργιος, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.—1.

Γιακοὺπ ἢ Γιακούπης Ἀκριώτης= ἐκ Πτολεμαΐδος 1801.—87.

Γιακοὺπ Ζαάρ, Βηθλεεμίτης κατόλικος 1809.—122.

Γιακούσης: Μεχεμμέτ.

Γιαννάκης = Χάννας Φάχρ 1809. — 355.

Γιαννάκης Καμπούρογλους 1809. — 346.

ΓιάννηςΜυτιληναῖος1809.—347.

Γιάννης, πατὴρ Γερασίμου, μητροπολίτου Θεσσαλονίκης.—288.

Γιαννιτζάρ, Γιαννίτζαροι.—481, 498.

Γιάσι, Γιάσιον.—53, 66.

Γιάφφα = Ἰόππη. — 114, 115, 350, 351, 363, 368.

Γιαχγιᾶς, σεϊχουλισλάμης 1637. —225, 520.

Γιεζουβῖται.—54.

Γιοβαννοβίτζης: Δημήτριος.

Γιουβάνος, τραπεζίτης.—119.

Γιουσούφ-αγας, μουπασσίρης 1809. — 181.

Γιουσούφ-αγας Κρητικός, βαλιδὲκεχαγιασῆς.—271.

Γιουσοὺφ-Ἀγγιὰχ (ἢ Ἀγγιάχης)-ἐφένδης 1809. — 183, 190, 259, 268, 354.

Γιουσούφ-πασσας, βεζύρης 1799. — 170, 346.

Γιουσούφ-πασσας ἢ πασιᾶς, σιλιχδάρης 1809.—352, 364.

Γκιὲντζ - χατζῆ-Γιουσούφ-πασσας, σατράπης τῆς Δαμασκοῦ 1809. — 181, 193, 196, 367.

Γκίκας: Ἀλέξανδρος.

Γκιουρτζῆς, Γκιουρτζῆδες = Γεωργιανοὶ ἢ Ἴβηρες.—162, 188, 219, 221, 223, 224, 230, 252, 255, 256, 263, 278, 284, 361, 466.

Γκοὺτ-σερίφ = Ἱερουσαλήμ.—358.

Γοδοφρέδος, βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ.—415.

Γολγοθᾶς. — 11, 15, 16, 18, 21, 27, 41, 42, 43, 44, 51, 85, 99, 102, 110, 120, 122, 128, 133, 174, 220, 223, 225, 230, 231, 232, 236, 259, 262, 266, 283, 314, 336, 337, 356, 392, 413, 415, 416, 455.

Γοργόρης, Ἀρμένιος ἐκ Κιζιλπασίας = Περσίας.—252.

Γόρδιος, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων. — 125.

Γραικικὸν ἔθνος.—501.

Γραικός, Γραικοί. — 147, 315, 350, 352, 375, 441, 501, 502.

Γραπτοί (Θεόδωρος, Θεοφάνης). — 4.

Γρηγόριος (ὁ ἅγιος), ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μεγ. Ἀρμενίας. — 100, 335, 388. Ἐκκλησία τῶν Ἀρμενίων ἐπ' ὀνόματι τοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου, ἡ καὶ Κιρκὸρ-κιλισασῆ, ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως.—265.

Γρηγόριος ὁ Θεολόγος.—399.

Γρηγόριος Κρὴς ὁ ὅσιος.—7.

Γρηγόριος, μητροπολίτης Ἀθηνῶν 1809.—344.

Γρηγόριος, ἀρχιεπίσκοπος Ἀκραγαντίνων.—2.

Γρηγόριος, μητροπολίτης Δέρκων 1809.—343.

Γρηγόριος α', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—28, 130.

Γρηγόριος β', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—131.

Γρηγόριος β' (=ς'), πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.—421.

Γρηγόριος ε', πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.—460.

Γρηγόριος, μητροπολίτης Λαρίσσης 1644-1645.—55.

Δαβὶδ ἢ Δαυὶδ ὁ προφήτης. — 328. Πύλη ἡ Πόρτα τοῦ Δαβὶδ ἐν Ἱεροσολύμοις. — 95, 483. Ἐκκλησία ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἐν τῇ Σιών, ἡ καὶ Μνῆμα τοῦ Δαβὶδ ὀνομάζεται. — 36, 223. Πύργος τοῦ Δαβὶδ ἐν Ἱεροσολύμοις.—117, 120.

Δαβιτικαὶ ἔλαφοι.—383.

Δαθάν.—386.

Δαιμονιάρχης.—399.

Δαιμονικὴ γνώμη.—173.

Δαίμων, Δαίμονες.—13, 173.

Δαμασκηνὸς = ὁ ἐκ Δαμασκοῦ. — 3, 71, 129.

Δαμασκηνοῦ (Ἰωάννου) πύργος.—71.

Δαμασκός.—1, 9, 10, 21, 23, 26, 35, 45, 58, 91, 93, 98, 106, 107, 118, 147, 148, 151, 153, 154, 169, 170, 181, 192, 193, 196, 198, 215, 267, 270, 275, 278, 283, 297, 298, 304, 306, 307, 310, 311, 312, 313, 316, 319, 321, 322, 323, 327, 328, 330, 352, 364, 366, 367, 427, 431, 447, 462, 463, 464, 465, 470, 471, 476, 489, 483, 485, 491, 493, 495.

Δαναΐδος πίθος.—320.

Δανιήλ, ἀρχιεπίσκοπος Ναζαρὲτ 1822 κἑ.—324, 326.

Δανιήλ, μητροπολίτης Νικαίας 1809.—343.

Δασκόφ: Δημήτριος.

Δεβλέτι ἢ Δεβλέτιον = Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις ἢ Ὑψηλὴ Πύλη.—133, 139, 143, 144, 199, 278, 345, 346, 347, 348, 350, 353, 354, 361, 380, 382, 385.

Δεκαπενταύγουστον.—464.

Δερβὶς-πασας ἢ πασσᾶς ἢ πασιᾶς, σατράπης τῆς Δαμασκοῦ 1821-1823. — 316, 319, 321, 322, 324, 325, 326, 463, 470.

Δέρκοι.—330, 343.

Δέσποινα = Θεοτόκος.—84.

Δευτέρα· ὄνομα ἡμέρας. — 14, 44, 100, 103, 107, 121, 331, 458, 459.

Δημήτριος ὁ μεγαλομάρτυς· μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ.—221, 223, 230, 262, 284.

Δημήτριος Γιοβαννοβίτζης, μέγας κνέζης τῆς Ῥωσίας 1605.—511.

Δημήτριος Δασκόφ 1820.—315.

Δημήτριος Μανουὴλ Ζαμπακός, ἄρχων καμαράσης 1809-1811. — 200, 209.

Δημήτριος τοῦ Μανόλη = Δημήτριος Μαν. Ζαμπακός.—288.

Δημήτριος Μουρούζης, μέγας δραγομᾶνος τῆς Ὑψηλῆς Πύλης 1808-1811. — 106, 176, 177, 212, 345, 346.

Δημήτριος Σχοινᾶς, ἄρχων χάτμανος 1811.—208, 209.

Δημιτζάνα.—55, 131, 519.

Δημοσθένειος γλῶσσα.—346.

Δζεμαζιλαχίρ· μὴν μουσουλμανικός.—242.

Διάβολος.—273, 398, 399, 400.

Διακαινήσιμος ἑβδομάς. — 150, 204, 329, 445, 447, 458, 459, 476.

Διαμερισμός· τόπος οὕτω καλούμενος ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως, ἔνθα διεμερίσθησαν τὰ ἱμάτια τοῦ Ἰησοῦ.—260.

Διβάνι ἢ Διβάνιον = Ὑψηλὴ Πύλη.—235, 242, 243, 255, 293, 294, 299, 305, 370, 371, 374, 376, 378, 381, 406. Διβάνι-χουμαγιοῦνι. — 290.

Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου· προσκύνημα οὕτω καλούμενον ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως.—108, 110, 116, 266. Ὅρα καὶ τὸ Διαμερισμός.

Δίκορος: Ἀναστάσιος.

Διογένης: Ῥωμανός.

Διοκλητιανός, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—126.

Διονύσιος (Ἁγιοταφίτης) 1656.—157.

Διονύσιος (Καλλιάρχης), μητροπολίτης Ἐφέσου 1809.—343.

Δίων ἢ Αἴλιος, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

Δολιτιανὸς ὁ καὶ Δολιχιανός, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

Δοσίθεος α', πατριάρχης Ἱεροσολύμων καὶ εἶτα Κωνσταντινουπόλεως.—25, 27, 28, 130.

Δοσίθεος β' ὁ Νοταρᾶς, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—1, 8, 12, 28, 36, 46, 58, 62, 63, 67, 69, 70, 72, 131, 134, 135, 136, 137, 156, 227.

Δούκας: Ἀλέξιος.

Δουρῆ-ζαδὲ-Σέγιδ (ἢ Σεγὶτ)-Ἀπδουλᾶς (ἢ Ἀπδουλλὰχ)-ἐφένδης, σσεϊχουλισλάμης ἢ μουφτῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει 1809-1811. — 183, 199, 206, 287, 354.

Δράκων Ῥόδιος, ἀρχιτέκτων 1809. 103, 107.

Δράμα· πόλις ἐν Μακεδονίᾳ. — 344.

Δύσις.—90.

Δυτικοί.—130, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 487.

Δωρεᾶς λιτανεία.—64.

Δωρόθεος, πατριάρχης Ἀντιοχείας.—41.

Δωρόθεος α', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—33, 130.

Δωρόθεος β', ἢ Ἀτάλλας, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—35, 36, 38, 39, 67, 131, 210, 283.

Ἑβδομὰς διακαινήσιμος.—458.

Ἑβραϊκὴ συνοικία ἐν Ἱερουσαλήμ.—72, 221.

Ἑβραῖοι.—8, 15, 29, 52, 92, 132, 317, 319, 323, 329, 423, 424, 426, 431, 455, 461, 465, 466, 468, 471, 475, 476, 479, 480, 481, 482, 493, 506, 513.

Ἔγινλης = Αἰγινήτης?—200.

Ἐγκλέζος = Ἄγγλος.—3.

Ἔδεσσα.—3.

Ἐδεσσηνός.—2.

Ἐδίρνελης = Ἀδριανουπολίτης.—355.

Εἰρηναῖος, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—126.

Εἰρήνη, αὐτοκράτειρα Ῥωμαίων.—4, 5, 129.

Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου ἑορτή.—98.

Ἐκζαλεοῦ: Ἄγγελος.

Ἐλαιῶν ὄρος.—26, 216, 223, 412, 417, 419, 422, 424, 425, 426, 428, 429, 430, 431, 432, 434, 435, 483, 520.

Ἐλαίας μοναστήριον ἐν Ἱεροσολύμοις.—223, 285.

Ἐλασσών· πόλις ἐν Θεσσαλίᾳ.—344.

Ἐλεγμοί.—162.

Ἑλένη ἡ ἁγία.—28, 37, 275, 441. Κάζάνια τῆς ἁγίας Ἑλένης.—37. Θρόνος τῆς ἁγίας Ἑλένης.—436. Ναὸς ἢ ἐκκλησία τῆς ἁγίας Ἑλένης.—41, 100, 220, 223, 230, 262, 284.

Ἐλισσαῖος ὁ προφήτης.—23.

Ἑλλάς.—47, 65, 67, 457.

Ἕλληνες = ἐθνικοί, εἰδωλολάτραι.—126.

Ἕλληνες ὀρθόδοξοι χριστιανοί.—42, 324, 345, 458, 469, 478, 493.

Ἑλληνικὰ πλοῖα.—469.

Ἑλληνικαὶ νῆσοι.—459.

Ἐλμάς-πασσα-ζαδὲ-Ἀπδιρραχίμπεϊς, ἢ Ἐλμάς-πασῖᾶς-ζαδὲμὶρ-Ἀπδουρραχίμης, ἢ Ἐλμᾶς-πασῖᾶς-ζαδὲ-Ἀμπτιρραχίμης.—178, 239, 267, 347.

Ἔμεσος = Ἔμεσα πόλις.—328.

Ἐμὶν-Βαχὶδ-ἐφένδης, οὗ υἱὸς Μεχεμμὲτ ἢ Μεχμέτ.—183, 354.

Ἐμὶν-ἐφέντης, καπιζῆς.—76.

Ἐμίν-πασας, βεζύρης. — 258, 268.

Ἐμίνης: Μουχάμεδ.

Ἐμίν-πεϊς, ἢ Ἐμὶν-πεΐς, κριτὴς ἐν Κωνσταντινουπόλει.—210, 212, 214, 278, 355, 357, 358, 359, 361, 362, 369, 370, 379, 380.

Ἐμμίν-πασα-ζαδὲ-Μεχμὲτ-Ἐμὶν-ἐφένδης, ἢ Ἐμίν-πασας-ζαδὲς-Μεχμὲτ-Ἐμίνης, κριτὴς καὶ οὐλαμᾶς ἐν Κωνσταντινουπόλει.—183, 266.

Ἐμμαούς.—66, 93, 97, 478.

Ἐξουσία = ἡ ἐν Ἱερουσαλὴμ τουρκικὴ διοίκησις. — 315, 318, 322, 456.

Ἐπετῆδες. — 468, 470, 471,

472, 473, 475, 479, 490, 507.

Ἑπτὰ Καμάραι, αἱ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως.—141.

Ἐρέννιος ὁ καὶ Εἰρηναῖος, ἐπίσκοπος τῆς Ἱερουσαλήμ.—126.

Ἐρμέν = ἀρμενικόν.—159.

Ἕρμων, ἐπίσκοπος τῆς Ἱερουσαλήμ.—126.

Ἐσρούμ = ἡ πόλις Ἐρζερούμ.—497.

Ἔφεσος.—29, 127, 343.

Ἐφραὶμ μοναχός, μουσιάτωρ 1168-1169.—67.

Ἐφραὶμ α', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—30.

Ἐφραὶμ (Ἀθηναῖος) β', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—28, 77, 78, 141, 143.

Ἐφρὴς ὁ καὶ Ἐφραίμ, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

Εὐαγγέλιον.—253, 387, 466.

Εὐαγγελισμός· ἐκκλησία ἐν τῇ πόλει Ναζαρέτ.—77.

Εὐαγγελισταί· παράστασις αὐτῶν συμβολικὴ διὰ τεσσάρων θόλων.—111.

Εὐδαίμων Ἀραβία.—4, 91.

Εὐδοκία βασιλίς.—29.

Εὐθύμιος ὁ ὅσιος· λαύρα αὐτοῦ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ.—3, 7. Μοναστήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ. — 26, 36, 80, 220, 230, 262.

Εὐθύμιος α', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—21, 130.

Εὐθύμιος β', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—33, 34.

Εὕρεσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ· προσκύνημα οὕτω καλούμενον (ἢ ἁπλῶς Εὑρέσεως τόπος ἢ ναὸς) ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως.—56, 102, 145, 148, 150, 265, 337, 392, 394, 415, 420, 436.

Εὐρωπαῖοι.—345, 360.

Εὐρώπη.—240, 291, 297.

Εὐστόχιος, ἀρχιεπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—127.

Εὐτύχιος ὁ καὶ Ἡράκλειος, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—126.

Εὐτύχιος, πατριάρχης Ἀλεξανδρείας.—9, 128.

Εὐχέριος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—19, 21, 22, 130.

Ζαάρ: Γιακούπ.

Ζαγορὰ ἡ τῆς Θεσσαλίας.—131.

Ζακχαῖος, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων ἐξ Ἑβραίων.—125.

Ζακχαῖος, σκευοφύλαξ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως 1674.—68, 135.

Ζάμβας ἢ Ζάμβδας, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—126.

Ζαμπακός: Δημήτριος.

Ζαχαρίας ὁ προφήτης· λείψανα αὐτοῦ.—29.

Ζαχαρίας, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—127, 128.

Ζαχίλιδες Τοῦρκοι.— 106, 107.

Ζαχσάν: Ἰωσὴφ ἱερεύς.

Ζεβεδαῖος, ὁ πατὴρ Ἰακώβου τοῦ Ζεβεδαίου.—37, 154, 221.

Ζεζάρ-πασας, ἡγεμὼν τῆς Πτολεμαΐδος 1799-1804. — 81, 90, 91, 92, 93.

Ζεϊδ, οὗ υἱὸς Σαεδ 636.—218.

Ζεϊνουλαπιδὴν-Σέγιτ-'Αχμὲτ-ἐφένδης 1810.—199.

Ζεμαήνιδες· φυλὴ ἀραβική.—97.

Ζεμζὲμ-σουγιοῦ = 'Ιορδάνης ποταμός.—221, 224, 263, 284, 286.

Ζεράλλας 'Ιεροσολυμίτης 1801.—89.

Ζερβοὶ = 'Αρμένιοι.—93.

Ζήτα, ἡ· ἕδρα πασαλικίου.— 98.

Ζηνὶν ἢ Ζηνίον, κώμη ἐν Παλαιστίνῃ.—44, 111.

Ζήνωνος ἑνωτικόν.—127.

Ζήσηρ-Γιάκουπ· κώμη ἐν Παλαιστίνῃ.—93.

Ζιλκαδέ· μὴν μουσουλμανικός.—237, 244, 246, 295, 302.

Ζωή, αὐτοκράτειρα 'Ρωμαίων.—17.

Ζωηφόρον Μνῆμα = "Αγιος Τάφος.—116, 117.

Ζωηφόρος Τάφος = "Αγιος Τάφος.—118.

Ζωοδόχον Μνῆμα = "Αγιος Τάφος.—13, 101, 149, 496.

Ζωοδόχος Τάφος.—64, 82, 144, 387, 494.

Ζωοποιὸς Τάφος.—100.

'Ηλίας ὁ προφήτης.— 56, 320. Μονὴ τοῦ αὐτοῦ μέσον 'Ιερουσαλὴμ καὶ Βηθλεέμ. — 22, 43, 56, 59, 70, 87, 110, 129, 221, 223, 230, 262, 329, 460, 468, 472, 473, 477.

'Ηλίας, μητροπολίτης Βηθλεέμ.—26.

'Ηλίας α', ἐπίσκοπος 'Ιεροσολύμων.—125.

'Ηλίας β', πατριάρχης 'Ιεροσολύμων.—67, 127.

'Ηλίας γ', πατριάρχης 'Ιεροσολύμων.—4, 5, 6, 128.

'Ηλίας δ' ὁ τοῦ Μανσούρ, πατριάρχης 'Ιεροσολύμων. — 10, 129.

'Ημπραὴμ = 'Ηπραίμ, 'Ιπραΐμ, σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—55.

'Ημπραήμ, βεζύρης τῆς Τουρκίας.—47, 49.

'Ημπραήμ-πασας, ἡγεμὼν Χαλεπίου καὶ εἶτα Δαμασκοῦ καὶ 'Ιερουσαλήμ 1803-1805. — 93, 94, 95, 97.

'Ηπραὴμ-πασιᾶς ἢ 'Ηπραΐμ-πασας ὁ Αἰγύπτιος 1832-1835.—411, 505, 506, 507, 508.

'Ηράκλεια ἡ Θρακική.—166, 343.

'Ηράκλειος, αὐτοκράτωρ 'Ρωμαίων.—28, 126, 127, 128.

'Ηράκλειος, πατριάρχης 'Ιεροσολύμων.—21, 22.

'Ηρακλεώνας, αὐτοκράτωρ 'Ρωμαίων.—2.

'Ησαΐας ὁ προφήτης.—110.

'Ησύχιος ὁ καὶ 'Ισαάκιος, πατριάρχης 'Ιεροσολύμων.—127.

Θαβὼρ ἢ Θαβώριον ὄρος.—26, 73, 109, 421, 503, 507.

Θαμαρῖται.—472.

Θεία Γραφή.—466.

Θεία Πόρτα (ἡ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως).—389, 391.

Θεῖον Ἄντρον=Ἅγιος Τάφος.—102.

Θεῖον Σπήλαιον=τὸ ὑπὸ τὸν Ἅγιον Τάφον 117.

Θεῖον Φῶς=Ἅγιον Φῶς.—64, 65, 85.

Θεῖος Ἄρτος.—393.

Θεῖος Τάφος=Ἅγιος Τάφος.—394, 395.

Θέκλα ἡ πρωτομάρτυς· μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων ἐν Ἱερουσαλήμ.—27, 220, 223. Ὅρα καὶ τὸ Ἁγία Θέκλα.

Θεκουέ.—110.

Θεοδέγμον Ἄντρον=Ἅγιος Τάφος.—117.

Θεοδέγμον Μνῆμα=Ἅγιος Τάφος.—46.

Θεοδέγμων Τάφος. — 65, 76, 118.

Θεοδοσῖται.—468.

Θεοδόσιος ἢ Θεοδόσης Σταματίου Τζικαλιώτης, Χῖος ἔμπορος ἐν Κωνσταντινουπόλει 1810. — 200, 209, 288, 354.

Θεοδοσίου τοῦ κοινοβιάρχου λαύρα.—3, 4, 7.

Θεοδοσιούπολις.—113.

Θεοδόσιος ὁ μέγας, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—126.

Θεοδόσιος ὁ μικρός, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—3, 127.

Θεοδόσιος ὁ καὶ Θεόδωρος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων. — 9, 129.

Θεοδόσιος, μονοφυσίτης πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—127.

Θεοδόσιος, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.—24, 25.

Θεοδόσιος ὁ τοῦ Μιχαὴλ Μελισσηνοῦ, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.—8.

Θεοδώρα γ', αὐτοκράτειρα Ῥωμαίων.—8, 9.

Θεοδώρα ς', αὐτοκράτειρα Ῥωμαίων.—17, 19.

Θεοδωρῆς, οὗ υἱὸς Παναγιώτης.—288.

Θεοδωροβίτζης: Μπαρίσις.

Θεόδωροι μάρτυρες· μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων ἐπ' ὀνόματι τούτων ἐν Ἱερουσαλήμ.—72, 82.

Θεόδωρος ὁ Γραπτός.—4, 8.

Θεόδωρος, ἐπίσκοπος Ἐδέσσης.—2, 3.

Θεόδωρος α', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—1, 2, 128.

Θεόδωρος β', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—4, 128.

Θεόδωρος ὁ καὶ Θεοδόσιος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων. — 9, 129.

Θεόδωρος, οὗ υἱὸς Νικολάκης ὁ Καστρινός.—259.

Θεόδωρος α' ὁ Λάσκαρις. — 30.

Θεόδωρος β' ὁ Λάσκαρις. — 30.

Θεολόγος=Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, — 27. Μοναστήριον ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐπ' ὀνόματι Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.—37. Ναὸς ἐν Ἱερουσαλήμ.—58.

Θεομητορικὸν Μνῆμα.—83, 214.

Θεομητορικὸν Κουβούκλιον.—92.

Θεομητορικὸς Τάφος.—99, 172.

Θεομήτορος ἐκκλησία ἐν Δαμασκῷ.—24.

Θεοπασχῖται = Ἀρμένιοι. — 58, 104.

Θεοτόκος.—27, 171. Ἐκκλησία ἐν Ἀσκάλωνι.—11. Ἐσθὴς καὶ ζώνη τῆς Θεοτόκου. — 29. Μοναστήριον ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ.—55. Παρεκκλήσιον ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως.—141, 220. Ναὸς ἐν τῇ Γεθσημανῇ.—416.

Θεούπολις = Ἀντιόχεια ἡ μεγάλη.—25.

Θεοφάνης ὁ Γραπτός.—4, 8.

Θεοφάνης ὁ χρονογράφος. — 1, 2, 3, 4, 7, 8.

Θεοφάνης α′, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—33, 130.

Θεοφάνης β′, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.— 41, 42, 43, 44, 45, 51, 52, 53, 54, 55, 70, 133, 134, 136, 155, 156, 225, 227, 252.

Θεοφάνια.—44, 89.

Θεόφιλος, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων. —8, 9.

Θεόφιλος, πατριάρχης Ἀντιοχείας.—38.

Θεόφιλος α′, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—14, 17, 129.

Θεόφιλος β′, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—33, 130.

Θεσσαλία.—457.

Θεσσαλονίκη.—183, 200, 204, 206, 259, 288, 344, 354, 466.

Θουκυδίδης.—346.

Θρᾴκη.—132, 144, 332.

Θρόνος τῆς ἁγίας Ἑλένης.—436.

Θωμᾶς ὁ ἀπόστολος.—150, 446, 459.

Θωμᾶς α′, τοποτηρητὴς καὶ εἶτα πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—5, 7, 129.

Θωμᾶς β′, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—14, 129.

Θωμᾶς ἰατροφιλόσοφος 1734.—163.

Ἰακὼβ ὁ προπάτωρ.—54, 430.

Ἰακωβάκης Ἀργυρόπουλος, μέγας διερμηνεὺς τῆς Τουρκίας 1812. —213.

Ἰακωβάκης Ῥοΐζος, ποστέλνικος 1811.—209.

Ἰακωβῖται.—27, 217.

Ἰάκωβος ὁ Ζεβεδαίου· μοναστήριον αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ, πρότερον τῶν ὀρθοδόξων Ἰβήρων (Γεωργιανῶν ἢ Γκιουρτζήδων), νῦν δὲ τῶν Ἀρμενίων. — 27, 37, 154, 163, 188, 221, 230, 256, 260, 262, 264, 271, 272, 278, 285, 286, 439.

Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος ἢ θεάδελφος, πρῶτος ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.— 9, 29, 37 79, 123, 124, 220. Ἐκκλησία ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ.—40, 395, 396.

Ἰάκωβος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—22, 130.

Ἰάκωβος Πάτμιος, ἱεροδιδάσκαλος ἐν Ἱερουσαλήμ.—79.

Ἰάσιον = Γιάσι ἢ Γιάσιον. — 500.

Ἰάφα = Γιάφφα, Ἰόππη.—341, 349.

Ἴβηρες.—26, 27, 29, 33, 36, 37, 70, 71, 98, 133, 154, 155, 163, 188, 217, 230, 253, 262, 284. Ὅρα καὶ τὸ Γεωργιανοὶ καὶ τὸ Γκιουρτζῆδες.

Ἰβηρία. — 53, 59, 60, 131, 165, 331, 486, 489.

Ἰβηρικά, τὰ=τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἰβηρικὰ μοναστήρια.—71, 72.

Ἰβηρικὸν χρέος.—71.

Ἰγνάτιος, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.—9.

Ἱερεμίας ὁ προφήτης. — 381, 385.

Ἱερεμίας, μητροπολίτης Δέρκων 1825.—330.

Ἱερεμίας, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—31.

Ἱερεμίας α', πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.—38.

Ἱερεμίας δ', πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.—183, 378.

Ἱερεμίας, μητροπολίτης Χάλκης. — 343.

Ἱερεμίας μοναχός, ἡγούμενος τῆς ἁγίας Βηθλεέμ 1801. — 87, 88.

Ἱερεμίας μοναχός, ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Σταυροῦ 1795. — 88.

Ἱεριχώ.—19, 30, 97, 197.

Ἱερόθεος, ἀρχιεπίσκοπος Θαβωρίου ὄρους.—421, 503, 507.

Ἱερόθεος, πατριάρχης Ἀλεξανδρείας.—508.

Ἱερόν, τὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως.—337, 392, 393, 394.

Ἱερὸν Κοινὸν τοῦ Παναγίου Τάφου.—461, 485, 500. Ὅρα καὶ τὸ Κοινόν.

Ἱερὸν Κουβούκλιον, τὸ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως.—112, 436, 438, 440, 495, 496, 497.

Ἱεροσολυμῖται. — 1, 2, 38, 89, 94, 95, 119, 193, 215, 229, 251, 322, 329, 330, 439, 460, 461, 465, 466, 471, 474, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 491.

Ἱεροσολυμῖται-Φράγκοι.—460.

Ἱεροσολυμῖται Σαρακηνοί.—156.

Ἱεροσολυμῖται-Τοῦρκοι. — 170, 197, 304, 451, 465, 467, 473, 476, 498, 506.

Ἱεροσολυμιτικὸν Μετόχιον τῆς Μόσκας.—503.

Ἱεροσολυμιτικὸς θρόνος (πατριαρχικός).—131.

Ἱερουσαλήμ, Ἱεροσόλυμα. — 1-12, 14-42, 44-53, 55-61, 63-73, 75-86, 88-101, 103, 104, 106, 107, 109, 111, 112, 114, 117, 119, 120, 121, 123-126, 128-145, 147, 149, 151-159, 161-163, 168-173, 175, 177-191, 193-195, 197-201, 204, 211, 213-228, 230, 232, 233, 237, 238, 240-243, 245-248, 250-252, 254, 256, 258-263, 267, 270,

272-279, 283, 284, 287-294, 296, 297, 300, 304, 305, 307-311, 313, 315-319, 321-334, 338, 341, 344, 349, 351, 356, 359, 360, 363-365, 367, 368, 372, 373, 378, 380, 383, 385, 391, 403, 411, 413-415, 418-422, 424, 425, 427-431, 435-437, 440, 443-449, 451, 452, 454, 455, 457-463, 465-490, 492-495, 497-501, 503-506, 508.

Ἰεσσαὶ ὁ καὶ Ἰωσήφ, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων ἐξ Ἑβραίων. — 125.

Ἰζέτ-πεϊς, ἢ Ἰζὲτ-πέις, ἢ Ἰζὲτ-πεΐς, καζασκέρης τῆς Ῥούμελης 1810 κἑ. — 199, 209, 281, 282, 283, 287, 374, 376, 378.

Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ.—30.

Ἰησοῦς Χριστὸς νικητής.—112.

Ἰκόνιον.—183, 259, 344, 354.

Ἱλάριος ἢ Ἱλαρίων, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—126.

Ἱλαρίων, ἡγούμενος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σιναϊτικοῦ μετοχίου 1811.—208.

Ἱλκασάρα.—246, 296.

Ἰμανῖται.—4.

Ἰμαρέτι τοῦ σουλτὰν Ἀχμέτη ἐν Κωνσταντινουπόλει.—227.

Ἴμβρος.—344.

Ἰόππη.—61, 66, 68, 73, 78, 81, 83, 84, 87, 88, 90, 91, 92, 94, 96, 97, 98, 107, 109, 110, 112, 118, 119, 134, 135, 170, 171, 172, 198, 315, 316, 317, 325, 369, 418, 420, 424, 428, 429, 451, 458, 459, 466, 470, 487, 491, 492, 504, 505, 508.

Ἰόππηθεν.—91.

Ἰοππῖται.—91.

Ἰορδάνης ποταμός. — 3, 4, 21, 22, 39, 45, 69, 133, 221, 315, 439, 447, 458.

Ἰουβενάλιος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—127.

Ἰουδαία. —32, 73, 470, 471.

Ἰουδαῖοι.—9, 13, 36, 90, 397.

Ἰούδας α', ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

Ἰουλιανὸς α' ὁ καὶ Ἰούλιος, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

Ἰούδας β', ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

Ἰουλιανὸς β' ὁ καὶ Οὐάλης, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

Ἰουλιανὸς αὐτοκράτωρ.—126.

Ἰοῦσεφ-Ἄραπ, Σιωνίτης 1824.—479.

Ἰουστινιανὸς α', αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—67, 127, 507.

Ἰουστινιανὸς β' ὁ Ῥινότμητος, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—2, 3.

Ἰοῦστος α', ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων ἐξ Ἑβραίων.—124.

Ἰοῦστος β', ἢ Ἰούστης, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων ἐξ Ἑβραίων. — 125.

*

Ἰπν-Ζεραρ-σεχ-Νταούτ, σέχης ἐν Σαννούρ 1805.—96.

Ἰπραΐμ-πασσας, χαζναδάρης ἐν Δαμασκῷ.—311.

Ἰπραχίμ-χαν, σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—134, 231, 255.

Ἰπραχίμ-πασσας, βεζύρης ἐν Τουκίᾳ.—133.

Ἰπραχὶμ-ἐφένδης ἢ Ἰπραχίμης, τζαούσπασης καὶ σσεχὲρ-ἐμινῆς 1810-1811. — 200, 209, 287.

Ἰπραχὶμ-Σαρὶμ-ἐφένδης, δευτερδάρης 1811.—209.

Ἰσαὰκ ὁ προπάτωρ.—430.

Ἰσαάκιος ὁ καὶ Ἡσύχιος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—127.

Ἰσαάκιος Ἄγγελος, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—25, 27, 28, 130.

Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνός, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—19.

Ἰσᾶς=Ἰησοῦς ὁ Χριστός.—404.

Ἴσαυρος.—3.

Ἰσκαριώτης.—61.

Ἰσλάμιον.—216.

Ἰσλάμιδες.—240.

Ἰσμαήλ-πασας, ἐπίτροπος τοῦ Ζεζάρ-πασα ἐν Ἄκῃ 1804. — 92, 93, 94.

Ἰσμαήλ-πασσας Γκιουρτζῆς, Μπαγδὰτ-βαλισῆς καὶ εἶτα βεζύρης 1734.—162.

Ἰσμαὴλ-ἀγᾶς.—59.

Ἰσμὲτ-πεϊζαδὲς-Ἀρίφ-πεϊς, καδῆς ἐν Ἱερουσαλήμ 1815.—149.

Ἰσμὴτ (=Smith) Ἐγκλέζος 1799. — 84.

Ἰσμιρλῆς (= Σμυρναῖος)-χατζῆ-Σουλεϊμάν-πασσας, ἡγεμὼν τῆς Δαμασκοῦ 1820-1821.—153, 313.

Ἰσμιτλῆς (=Νικομηδεὺς)-Χαλίλ-πασσας, καϊμακάμης ἐν Κωνσταντινουπόλει 1810.—200.

Ἰσοὺφ τζεπεκτζήπασις, Ἱεροσολυμίτης 1826.—484.

Ἰταλός.—413.

Ἰωὰβ πηγή.—97.

Ἰωάγκος Νέγρης, ποστέλνικος 1811.—209.

Ἰωακεὶμ ὁ πατὴρ τῆς Θεοτόκου.—27, 83, 171.

Ἰωακεὶμ πρεσβύτερος, πατριαρχικὸς ἐπίτροπος ἐν Ἱερουσαλήμ.—79.

Ἰωακεὶμ Κύπριος, πρωτοσύγκελλος καὶ εἶτα ἀρχιμανδρίτης Ἁγιοταφίτης 1808-1809. — 104, 105, 106, 175, 178, 349.

Ἰωακείμ, πατριάρχης Ἀλεξανδρείας.—38, 39.

Ἰωακείμ, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—33, 34, 35, 130.

Ἰωακεὶμ ἢ Ἀβαγκέμ, πατριάρχης τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἀρμενίων 1783.—83, 171.

Ἰωανᾶς πρεσβύτερος, πατὴρ τῶν Γραπτῶν, Θεοδώρου καὶ Θεοφάνους.—4.

Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος· μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων ἐν Ἱερουσαλήμ.—27, 37, 223, 230, 262. Ἕτερον ἐγγὺς τοῦ ποταμοῦ Ἰορδάνου. — 22. Τρίγες.—30.

Ἰωάννης ὁ Θεολόγος.—65. Μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων πρότερον, νῦν δὲ τῶν Φραγκισκανῶν (μετονομασθὲν ὑπ' αὐτῶν S-t Sauveur) ἐν Ἱερουσαλήμ. —27, 33, 37, 133, 221, 223, 230, 262. Οἶκος, ἐκκλησία ἢ παρεκκλήσιον, ὑπὸ τὴν ἐν Ἱερουσαλὴμ μονὴν τοῦ Ἀβραάμ, ὃ κατέχουσιν οἱ Ἀρμένιοι. — 57, 116, 158, 220, 223, 230, 260, 262, 265, 283, 286, 455.

Ἰωάννης α' ὁ Χαριτώνυμος, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

Ἰωάννης β', ἀρχιεπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—127.

Ἰωάννης γ' ὁ σταυροφύλαξ, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—127.

Ἰωάννης δ', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—127.

Ἰωάννης ε', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—1, 3, 128.

Ἰωάννης ς', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—5, 9, 129.

Ἰωάννης ζ', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—12, 13, 14, 129.

Ἰωάννης η', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—22, 28, 130.

Ἰωάννης θ', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—28, 30.

Ἰωάννης, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.—31.

Ἰωάννης ὁ καὶ Μαυίας, βασιλεὺς τῆς Βαβυλῶνος.—3.

Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός.—3, 65.

Ἰωάννης Δοὺξ ὁ Βατάτζης, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—30.

Ἰωάννης Καντακουζηνός, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων καὶ συγγραφεὺς χρονικοῦ.—31, 32, 33, 130.

Ἰωάννης ὁ Κομνηνός, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—21, 22.

Ἰωάννης β' ὁ Παλαιολόγος, ὁ καὶ Καλοϊωάννης, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—33, 34.

Ἰωάννης δ' ὁ Παλαιολόγος.—34, 35, 130.

Ἰωάννης Τζιμισκῆς, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—11.

Ἰωάννης ὁ Τριχᾶς.—26.

Ἰωάννης, οὗ υἱὸς Γεράσιμος ὁ μητροπολίτης Θεσσαλονίκης.—259.

Ἰωάννης, ἡγούμενος τῆς λαύρας τοῦ ὁσίου Σάβα.—3.

Ἰωάννης ἱερεύς, μέγας οἰκονόμος τῆς Ἱερουσαλήμ.—50.

Ἰωάννης δερμηρτζῆς (=σιδηροπώλης).—347.

Ἰωαννίκιος, μητροπολίτης Ἀγκύρας 1809.—344.

Ἰωαννίκιος, ἀρχιεπίσκοπος Ἐλασσῶνος 1809.—344.

Ἰωαννίκιος ὁ ἀπὸ Σωζουπόλεως πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.—38.

Ἰωαννίκιος Χῖος, μητροπολίτης Νικαίας 1811.—206, 208.

Ἰωαννίτης.—38.

Ἰωάσάφ, ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου. — 61.

Ἰώβ, ἀδελφὸς τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ τοῦ συγκέλλου.—8.

Ἰώβ, ἀρχιδιάκονος τοῦ Πατριαρ-

χείου τῆς Ἱερουσαλήμ 1831. — 502.

Ἰωβάνος, ἢ χατζῆ-Ἰωβάν, σαρράφης 1809.—111, 113, 117, 118.

Ἰωβίκης χατζῆς, οὗ υἱὸς Σταυράκης.—209.

Ἰώσηπος ὁ ἱστορικός.—498.

Ἰωσήφ, υἱὸς Βαρούχ, ἡγεμόνος τῆς Ῥέμλι ἢ Ῥέμλης.—15.

Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας.—116.

Ἰωσήφ, βεζύρης τῆς Τουρκίας 1799.—83.

Ἰωσήφ-πασας, ἡγεμὼν τοῦ Ζηνίν 1809.—111, 112.

Ἰωσὴφ Βόλφ.—466.

Ἰωσήφ, μητροπολίτης Δράμας 1809.—344.

Ἰωσὴφ ὁ καὶ Ἰοῦστος, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων ἐξ Ἑβραίων. —125.

Ἰωσὴφ ὁ καὶ Ἰεσσαί, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων ἐξ Ἑβραίων. — 125.

Ἰωσὴφ ἰατροφιλόσοφος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—14, 129.

Ἰωσὴφ ἕτερος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—22.

Ἰωσὴφ Ζαχσάν, ἱερεὺς ὀρθόδοξος ἐν Νεαπόλει τῇ Παλαιστινῇ.—82.

Ἰωσὴφ Ζεράρ.—97.

Καβάλαλης=ὁ ἀπὸ Καβάλας πόλεως.—200, 209, 287, 479.

Κάβο-Μπόζο, ἀκρωτήριον.—99.

Καζάνια τῆς ἁγίας Ἑλένης.—37.

Καθολικόν, τὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, ὅπερ ἔχουσιν οἱ ὀρθόδοξοι.—76, 100, 110, 119, 122, 146, 147, 150, 174, 200, 336, 337, 392, 394, 397, 404, 407, 415, 424, 438, 486.

Καθολικὸν τοῦ ναοῦ τῆς Βηθλεέμ, ὅπερ ἔχουσιν οἱ ὀρθόδοξοι.—76, 141, 312, 445.

Καϊάφα Παλάτιον.—36.

Καϊσινοί.—4.

Καισάρεια Καππαδοκίας.—126, 343, 368.

Καισάρεια Παλαιστίνης.—2, 10, 14, 19, 31, 72, 73, 79, 80, 130, 131, 165, 486, 505, 508.

Καισάρεια Φιλίππου.—500.

Καισάρειος: Καισάριος.

Καισαρεύς.—193, 381, 508.

Καισάριος Βυζάντιος, υἱὸς Ἀντωνίου τινός, ἀρχιμανδρίτης καὶ ἡγούμενος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετοχίου τοῦ Ἁγίου Τάφου (1809-1827) καὶ εἶτα μητροπολίτης Καισαρείας Παλαιστίνης (1827-†1832). — 106, 200, 288, 486, 500, 505.

Κάιφα.—349, 350, 363.

Κακοαρμένιοι.—350, 371.

Καλαφάτης: Μιχαήλ.

Καλβινισταί.—466.

Καλελίς.—110.

Καλὲς=Ἀκρόπολις τῆς Ἱερουσαλήμ.—459, 465, 471, 476, 477, 478, 482, 483, 484.

Καλλίνικος, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως 1808-1809. — 105, 107, 176, 343.

Καλοϊωάννης.—33, 34.

Καμαμὲς=ναὸς τῆς Ἁγίας Ἀναστάσεως. — 219, 220, 223, 225, 226, 230, 231, 232, 235, 238, 239, 240, 252, 255, 259, 267, 268, 271, 272, 274, 275, 277, 278, 279, 281, 283, 285, 286, 287, 288, 289, 297, 304, 305, 339, 340, 352, 356, 359, 360, 371, 372, 373, 378.

Καμπαναρεῖον ἢ Καμπαναρὶὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως. — 6, 26, 40, 70, 78, 94, 101, 395, 486.

Καμπούρογλους: Γιαννάκης.

Κανονῆς (ἢ Κανὼν)-σουλτὰν-Σουλεϊμάν.—163, 185, 212, 222.

Κανονικοί.—481.

Καντακουζηνός: Ἰωάννης.

Καπίτων ὁ καὶ Καπιτών, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

Καποῦ-Ἰτζερισῆ = Ἁγία Πόρτα τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως.—259.

Καππαδόκης, Καππαδόκαι.—126, 127, 179.

Καππαδοκία.—175, 343, 368.

Καραζᾶς: Γεωργάκης.

Καρακάλλας, αὐτοκράτωρ Ῥώμης.—125.

Καραμανλῆς=ὁ ἐκ Καραμανίας. — 37.

Καρᾶ-Μουσταφᾶ-πασας, Ἀλβανίτης, καϊμακάμης ἢ βεζύρης ἐν Κωνσταντινουπόλει. — 50, 133.

Καραπέτης Κασπὰρ ἢ Κασπάρης, Ἀρμένιος ἀρχιτραπεζίτης ἐν Κωνσταντινουπόλει. — 259, 288, 355.

Καραπέτης Ἀρμένιος, οὗ υἱὸς Τόσιος.—288.

Καρατζᾶς: Λαμπίκης ἢ Χοτζᾶ-Λαμπῆς, Κωνσταντῖνος.

Κάρλε, κώμη ἐν Παλαιστίνῃ.—93, 478, 519.

Καρμήλιον.—44.

Κὰρς ἢ Κάρσι.—328, 497.

Κασήμ-μπεης ἢ Κασίμ-πεης, μουτσελήμης ἐν Ἱερουσαλὴμ 1802.—92, 97, 100.

Κάσημ, σέχης ἐν Σαμαρείᾳ. — 498.

Κασίδης.—4.

Κάσπὰρ ἢ Κασπάρης: Καραπέτης.

Κασπάρης τοῦ Κεβόρκη, σαρράφης Ἀρμένιος ἐν Κωνσταντινουπόλει.—288.

Κάσσα (ἡ τοῦ Κοινοῦ τῶν Ἁγιοταφιτῶν).—488.

Κασσάνδρα ἡ πόλις.—466.

Κασσιανός, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

Κασσιτερᾶς.—8.

Καστελλόρριζον=ἡ νῆσος Μεγίστη.—60.

Καστοριανός: Μανολάκης.

Καστρινός: Θεόδωρος, Νικολάκης.

Κάστρον=Ἀκρόπολις τῆς Ἱερουσαλήμ.—364.

Καταμόνας· μοναστήριον ἐγγὺς τῆς Ἱερουσαλήμ.—221, 223.

Καταφάγος: Ἀντώνιος.

Κατηχούμενα τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως. — 56, 145, 146, 157, 173, 391, 393, 413, 419, 436, 498.

Κατολικισμός.—466.

Κατόλικοι. — 322, 323, 355, 468, 469, 481, 498, 499.

Κατολικοκαλόγηροι.—499.

Καύχημα τῶν Ὄντων=Μωάμεθ ὁ τῶν Ἰσλαμιτῶν προφήτης.—275, 276, 279.

Κεβὸρκ ἢ Κεβόρκης: Κιρκόρης, Κάσπαρ.

Κεδρηνός: Γεώργιος.

Κέδρων χείμαρρος.—143.

Κέις· φυλὴ ἀραβική.—4.

Κελτός.—68, 69, 135, 136.

Κερεστετζόγλους: Ἀνέστης.

Κηρύκου τοῦ ἁγίου ἐκκλησία.—10.

Κιαμπὲς ἢ Κιαπές. — 26, 91, 97, 476, 485.

Κιαπὲ-μουλασί.—322.

Κιαφούρης, σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου.—12.

Κιές=Κέις.—94.

Κιζιλπασία=Περσία.—252.

Κιλικία.—12, 20, 23.

Κιλτζόγλους: Ἀντώνης, Ἀρακιέλης, Μικαέλ.

Κιοπρουλοῦ ἢ Κιουπρουλῆς Μεχμέτ-πασσας, βεζύρης. — 57, 58, 60, 157.

Κίος.—162.

Κιριμλῆς=ὁ ἐκ Κριμαίας.—351.

Κιρκὸρ ἢ Κιρκόρης (=Կրիգոր= Γρηγόριος), πατριάρχης τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἀρμενίων. — 44, 45, 46, 156. Ὅρα περὶ τούτου κατ' ἔκτασιν ἐν τῷ βιβλίῳ: Յաղորդութիւն պատրիարքացն Երուսաղեմի. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1872, σ. 52-54.

Κιρκὸρ-κιλισασῆ = ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου.—265.

Κιρκόρης Κεβὸρκ ἢ Κεβόρκης, σαρράφης Ἀρμένιος ἐν Κωνσταντινουπόλει. — 259, 288, 355.

Κιρκόρ, οὗ υἱὸς Ἠγώσης.—259.

Κίς, Κισινοί, Κισῖται.—4.

Κλαισός: Πατρίκιος.

Κλάπαι· προσκύνημα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως.—76, 102, 141, 220, 436.

Κλήμης, μοναχὸς Ἁγιοταφίτης ἐκ Ῥουσίκου τῆς Μυσίας. — 68, 135.

Κοιμητήριον Πατριαρχικὸν ἐν Ἱερουσαλήμ.—486.

Κοινὸν τοῦ Ἁγίου Τάφου.—309, 315, 319, 321, 324, 427, 460, 465, 468, 470, 471, 479, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 494, 501, 503, 504, 507, 508.

Κοινὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. — 208.

Κοινὸν τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἀρμενίων. —489, 499.

Κολυμβήθρα ἐν τῷ ναῷ τῆς Βηθλεέμ.—68.

Κολυμβήθρα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως.—499.

Κολώνη τῆς Χήρας.—82.

Κόμμοδος, αὐτοκράτωρ τῆς Ῥώμης.—125.

Κομνηνός: Ἀλέξιος, Ἀλέξιος β', Ἀνδρόνικος, Ἰσαάκιος, Ἰωάννης, Μανουήλ.

Κομνηνός, κάλφας (=ἀρχιτέκτων) Μιτυληναῖος. — 103, 107, 111, 116, 117, 179, 347, 348, 383.

Κόπρις ὁ ὅσιος.—4, 5.

Κοπρώνυμος: Κωνσταντῖνος.

Κόπται.—27, 32, 37, 44, 62, 82, 83, 89, 217, 224, 255, 260, 263, 285, 289, 329, 339, 396, 420, 438.

Κοπτικὰ ἢ Τὰ Κόπτικα· τὰ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως οἰκήματα τῶν Κοπτῶν. — 101, 392. Ταὐτὰ καὶ Κοπτικοὶ ὀντάδες ὀνομάζονται.—265.

Κοπτοχαμπέσιοι.—214.

Κορὰκ ἢ Χοράχ.—21, 26.

Κόρινθος.—67, 131.

Κοσμᾶς ὁ ἅγιος.—10.

Κοσμᾶς ὁ Μαϊουμᾶ.—3.

Κοσμᾶς, μητροπολίτης Πισιδείας. — 165.

Κοτπ-ἰλ-Ντόλε, δοὺξ Αἰγύπτιος. — 16.

Κουβούκλιον τοῦ Ἁγίου Τάφου.— 39, 61, 62, 64, 68, 113, 114, 115, 119, 134, 135, 136, 137, 144, 145, 146, 148, 149, 153, 228, 229, 231, 235, 242, 244, 248, 265, 283, 286, 338, 364, 396, 397, 403, 404, 412, 414, 415, 420, 495, 497. Ὅρα καὶ τὸ Ἅγιον Κουβούκλιον καὶ τὸ Ἱερὸν Κουβούκλιον.

Κουβούκλιον ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν. — 426, 429, 433, 434.

Κουβούκλιον τοῦ ἁγίου Σάββα.— 71.

Κούδουσ-σερὶφ-καδὶσὶ ἢ καδδησί= κριτὴς τῆς Ἱερουσαλήμ.—297, 298.

Κούδσι-σερὶφ-μουτεσελλημί = διοικητὴς τῆς Ἱερουσαλήμ. — 297.

Κούδσ-σερὶφ-πατριγί = πατριάρχης τῆς Ἱερουσαλήμ.—299.

Κουδσὶσ-σερίφ-πατριγί.—300.

Κουμπές = ὁ μέγας θόλος τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως.—220.

Κουτζουκ-Ἀχμὲτ-πασᾶς, σατράπης τῆς Δαμασκοῦ 1634.—45.

Κουτ-σερίφιδες = Ἁγιοπολῖται.— 480.

Κουτσερίφιον = Ἱερουσαλήμ. — 370.

Κρανίον ἢ Κρανίου τόπος· προσκύνημα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως.—41, 356.

Κρής, Κρῆτες. — 7, 70, 119, 131, 183, 200, 206.

Κρῆσσαι.—326.

Κρήτη. — 94, 343, 354, 426, 458, 467, 493.

Κρητικός = Κρής. — 120.

Κρίσις = δικαστήριον τῆς Ἱερουσαλήμ. — 315, 318, 331, 449, 455.

Κριτίας κληρικός, διδάσκαλος καὶ μέγας ἐκκλησιάρχης ἐν Κωνσταντινουπόλει. — 142, 167.

Κρόνιον ὄμμα. — 315.

Κύζικος. — 166, 343.

Κύπριος. — 69, 175, 178, 200, 349, 387, 411.

Κύπρος. — 5, 7, 69, 77, 458, 515.

Κυρία = Θεοτόκος. — 266, 320, 321.

Κυριακῆς τῆς μεγαλομάρτυρος ἐκκλησία ἐν τῇ πόλει Χίῳ. — 73.

Κυριακὴ ἡμέρα. — 34, 80, 90, 103, 111, 113, 116, 117, 119, 120, 121, 177, 179, 324, 448. Κυριακὴ τῶν Βαΐων. — 11, 135, 139, 438. Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ. — 150. Κυριακὴ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς — 55. Κυριακὴ τῆς Ὀρθοδοξίας. — 88. Κυριακὴ τῶν Προπατόρων. — 55. Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως. — 84, 412.

Κυριακὸν Μνῆμα = Ἅγιος Τάφος. — 62, 63.

Κυριακοῦ τοῦ ὁσίου λαύρα. — 7.

Κυριάκος, οὗ υἱὸς Ἀνανίας. — 288.

Κύριλλος (Λούκαρις), πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. — 41, 52.

Κύριλλος, πατριάρχης Ἀντιοχείας. — 24.

Κύριλλος α', ἀρχιεπίσκοπος Ἱεροσολύμων. — 126.

Κύριλλος, ἀρχιεπίσκοπος Λύδδης (1837), ὁ κατόπι Κύριλλος β', πατριάρχης Ἱεροσολύμων. — 427.

Κύριλλος, μητροπολίτης Ἰκονίου 1809. — 183, 259, 344, 354.

Κύριλλος, ἀρχιεπίσκοπος Ναζαρέτ, ἐπίτροπος πατριαρχικὸς ἐν Ἱερουσαλήμ 1799 - † 1806. — 83, 88, 99.

Κύριλλος Κύπριος, ἡγούμενος ἐν Βηθλεέμ 1674. — 69.

Κυρίου Τάφος. — 23, 24, 65, 512.

Κυρίου ἀρτοκλασία. — 29.

Κυρίου ἀχειροποίητον ἐκτύπωμα. — 29.

Κωνσταντῆς: Χατζῆ-Κωνσταντῆς.

Κωνσταντινίδης: Γεώργιος.

Κωνσταντῖνος ὁ μέγας. — 67, 112, 114, 126, 275. Ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως. — 11, 13, 15, 16, 17, 116. Ἐκκλησία τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης ἐν τῇ πατριαρχικῇ μονῇ τῶν Ἁγιοταφιτῶν. — 51, 56, 60, 100, 389. Ὅρα καὶ τὸ Ἑλένη.

Κωνσταντῖνος ὁ Πωγωνᾶτος. — 1, 2, 128.

Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος. — 4.

Κωνσταντῖνος ς', αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων. — 129.

Κωνσταντῖνος ζ' ὁ πορφυρογέννητος.—10, 11.

Κωνσταντῖνος η' ὁ πορφυρογέννητος.—12, 14.

Κωνσταντῖνος θ' ὁ Μονομάχος.—17, 19, 129.

Κωνσταντῖνος ι' ὁ Δούξ.—19.

Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος. — 35.

Κωνσταντῖνος Καρατζᾶς 1811.—208.

Κωνσταντῖνος Τοσίτζας 1824.—326.

Κωνσταντινούπολις ἢ ἡ Κωνσταντίνου. — 1, 3, 4, 7, 8, 9, 17, 18, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 35, 38, 39, 40, 41, 44, 45, 46, 47, 50, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 64, 67, 69, 72, 74, 76, 77, 78, 80, 83, 88, 90, 94, 95, 104, 105, 106, 114, 126, 127, 130, 131, 134, 135, 136, 139, 142, 151, 155, 156, 157, 158, 161, 162, 163, 165, 166, 167, 169, 170, 173, 175, 179, 180, 181, 182, 192, 198, 205, 207, 208, 214, 218, 219, 226, 237, 239, 241, 244, 246, 248, 252, 253, 256, 267, 270, 275, 292, 340, 370, 378, 412, 421, 422, 425, 428, 430, 437, 445, 485, 452, 457, 460, 464, 465, 476, 479, 485, 486, 487, 488, 494, 495, 500, 502, 503, 504, 507, 508. Ὅρα καὶ τὸ Βασιλεύουσα καὶ τὸ Πόλις.

Κωνστάντιος, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—126.

Κωνστάντιος α', ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου καὶ εἶτα πατριάρχης οἰκουμενικός.—486, 501, 503.

Κωνστάντιος β', πατριάρχης οἰκουμενικός.—503, 504.

Κώνστας, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων. — 128.

Κῶος.—66.

Κῶς.—213.

Λάβαν, ὁ.—54.

Λάζαρος ὁ τετραήμερος.—14, 29.

Λάζαρος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—28, 31, 32, 33, 130, 511.

Λαζία.—490.

Λαζικὴ χώρα.—330, 507.

Λάζος: Χατζῆ-Λάζος.

Λακεδαιμόνιος.—30.

Λάμβας: Ζάμβας ἢ Ζάμβδας.

Λαμπῆς, Λαμπίκος ἢ Λαμπίκης Γεωργίου Καρατζᾶς, τραπεζίτης Ἕλλην ἐν Κωνσταντινουπόλει 1810-1813. — 200, 201, 204, 209, 288, 346.

Λαοδίκεια Συρίας.—20, 91.

Λαοδικεύς.—184.

Λάρισσα.—55.

Λάσκαρις: Θεόδωρος.

Λατινὶς γυνή.—56.

Λατῖνοι.—17, 19, 21, 22, 23, 24, 26, 31, 50, 51, 56, 64, 70, 76, 77, 137, 138, 436, 444, 488.

Λαυρέντιος μοναχός, ἐπίτροπος πα-

τριαρχικὸς ἐν Ἱεροσολύμοις.—61, 62.

Λαχχάμιδες.—472.

Λεκαπηνός: Ῥωμανός.

Λεόντιος, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων. —2, 3.

Λεόντιος α', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—22, 24, 25, 28.

Λεόντιος β', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—30, 130.

Λεόντιος γ', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—31.

Λεόντιος, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.—28.

Λέρνη=Λέρος ἡ νῆσος.—166.

Λευῆ ἢ Λευίς, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων ἐξ Ἑβραίων.—125.

Λεχία.—66.

Λεχοπολῶνοι Ἑβραῖοι.—455.

Λέων γ' ὁ Ἴσαυρος.—3, 4.

Λέων δ' ὁ Χάζαρος.—4.

Λέων ε' ὁ Ἀρμένιος.—7, 8.

Λέων ς' ὁ Σοφός.—10.

Λέων, πατριάρχης Ἱεροσολύμων. —10, 11, 129.

Λέων ὁ Γραμματικός.—8.

Λιβάνιον ἢ Λίβανον ὄρος.—469, 470.

Λογγῖνος ὁ ἅγιος μάρτυς.—112, 117.

Λογίζος, Φράγκος ἡγούμενος ἐν Ἰόππῃ.—88.

Λουδοβῖκος, υἱὸς βασιλέως τῆς Γαλλίας 1838.—422, 428.

Λουκᾶς ὁ εὐαγγελιστής.—29.

Λουλουσῆς: Ὁμὲρ (ἢ Ὠμὲρ)-Σαμανί.

Λουσιανός, ῥὴξ τῆς Ἱερουσαλήμ. —26.

Λύδδα, πόλις ἐν Παλαιστίνῃ.—18, 59, 73, 90, 98, 109, 427.

Μαγδαληνή: Μαρία.

Μαδένια.—148.

Μαζαβάνης: Μαρζαβάνης.

Μαζχὰρ-ἐφένδης: Μουσταφᾶς.

Μαϊουμᾶ.—3.

Μαϊτιανός=Μαδυτηνός.—193.

Μακάριος, πατριάρχης Ἀντιοχείας.—1.

Μακάριος α', ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—2, 126.

Μακάριος β', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—127.

Μακάριος, μητροπολίτης Κυζίκου 1809.—343.

Μακάριος Κρής, ἱερεὺς Ἁγιοταφίτης.—65.

Μακάριος Μακεδών, πνευματικὸς πατὴρ Ἁγιοταφίτης 1674.—68, 135.

Μακάριος Χρυσοκέφαλος.—25.

Μακεδονία.—23.

Μακεδών.—9, 10, 68.

Μάλχα, χωρίον ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ.—472.

Μαλχιῶται.—472, 474.

Μαμελοῦκοι.—129.

Μανολάκης Καστοριανός.—66.

Μανόλης Ζαμπακός, οὗ υἱὸς Δημήτριος.—288.

Μανουὴλ Μιγκιρδίτζης, σαρράφης Ἀρμένιος ἐν Κωνσταντινουπόλει 1813.—288.

Μανουὴλ Κομνηνός, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—22, 23, 25, 67.

Μανουὴλ α' ὁ Παλαιολόγος.—33.

Μανουὴλ β' ὁ Παλαιολόγος.—34, 130.

Μανουὴλ Σεργόπουλος, Βυζάντιος.—32.

Μανοὺκ ἢ Μανούκης, σαρράφης Ἀρμένιος ἐν Κωνσταντινουπόλει 1808.—105, 173, 277.

Μανσοὺρ Δαμασκηνός.—129.

Μανσούρ: Ἠλίας δ', Σέργιος.

Μάξιμος α', ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

Μάξιμος β', ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

Μάξιμος γ' ὁ καὶ Μαξιμωνᾶς, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—126.

Μάξιμος ὁ Συμαῖος, Ἁγιοταφίτης μοναχός.—1, 10, 87.

Μαξιμωνᾶς: Μάξιμος γ'.

Μαρζαβάνης: Ἀμαζιπᾶν ἢ Μαζαβάνης.

Μαρία ἢ Μαριὰμ ἡ Θεοτόκος.—78, 143, 444. Προσκύνημα αὐτῆς ἢ τόπος ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως.—220, 223, 229, 230, 283. Τόπος τῆς λιποθυμήσεως αὐτῆς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως.—265. Τάφος, μνῆμα ἢ μνημεῖον αὐτῆς ἐν τῇ Γεθσημανῇ.—221, 223, 229, 230, 237, 259, 262, 266, 284. Καμάραι ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως.—262.

Μαρία ἡ ἀδελφὴ τοῦ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντος Λαζάρου.—29-30.

Μαρία ἡ Μαγδαληνή.—29.

Μαρκιανός, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—127.

Μᾶρκος ἀπόστολος· ἐκκλησία καὶ σκευοφυλάκιον ἐν Βενετίᾳ.—28, 29.

Μᾶρκος Αὐρηλιανὸς ὁ φιλόσοφος.—125.

Μᾶρκος α', ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

Μᾶρκος β', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—17, 33, 130.

Μαρουάμ, οἱ.—4.

Μαρτύριος Καππαδόκης, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—127.

Μαρτυρός: Χατζαδούρης.

Μαρώνεια.—344.

Μαρωνῖται.—217.

Ματθαῖος ὁ καὶ Ματθίας, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων ἐξ Ἑβραίων.—125.

Ματθαῖος Ῥαιδεστηνός, πρωτοσύγκελλος Ἁγιοταφίτης 1809.—192, 198, 367.

Μάτος, ἀρχιεπίσκοπος Γάζης 1344.—26.

Μαυίας, καλίφης.—2, 3.

Μαυρίκιος, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—127.

Μαυροθαλασσίτικον καράβιον.—114, 115.

Μαυρουδῆς: Χριστόδουλος ἢ Χρῆστος.

Μαχαλᾶς Ἀρμενικὸς ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ.—108.

Μαχζάρης: Μουσταφᾶς Μαζχάρ.

Μαχμοὺτ ἢ Μαχμούτης α', σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—74, 75, 158, 161, 201, 202, 276.

Μαχμούτ, Μαχμοὺδ ἢ Μαχμούτης β', σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—104, 144, 152, 178, 238, 239, 258, 326, 355, 375, 431, 435 (ὅρα σ. 521), 459, 463, 480, 481, 495, 501.

Μαχὼ-Ἡμάκε.—2.

Μβαλασάκης: Χατζῆ-Μβαλασάκης.

Μέγα Σάββατον.—10, 40, 45, 46, 64, 476.

Μεγάλη Ἀρμενία.—100, 388.

Μεγάλη Δευτέρα.—45, 69.

Μεγάλη Ἑβδομάς.—458.

Μεγάλη Ἐκκλησία (Κωνσταντινουπόλεως).—165, 208, 486, 501, 502.

Μεγάλη Παναγία· μοναστήριον γυναικεῖον ἐν Ἱερουσαλήμ.—221.

Μεγάλη Παρασκευή.—45, 458.

Μεγάλη Πέμπτη.—203, 325.

Μεγάλη Τεσσαρακοστή.—55.

Μεγάλη Τετάρτη.—458.

Μεγγρέλιδες-Γκιουρτζῆδες.—223.

Μεεμὲτ-Ἀλῆ-πασας, σατράπης τῆς Αἰγύπτου.—411, 412, 414, 417, 418, 420, 423, 425, 426, 427, 429, 431, 470, 478, 499, 503, 504, 505, 506, 508.

Μεεμέτης ὁ μετονομασθεὶς Μουσταφᾶς δ', υἱὸς τοῦ σουλτάνου Ἀπδοὺλ-Χαμίτ 1807.—100.

Μεεμέτ-πασας, ἡγεμὼν τῆς Ἱερουσαλήμ 1801.—90.

Μεθόδιος, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.—8.

Μέκκα.—92, 328.

Μέλεκ (ἢ Μελὲκ)-Σαλὰχ-ἐδδίν, σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου.—130, 132, 163.

Μελέτιος, μητροπολίτης Ἡρακλείας 1809.—343.

Μελέτιος, μητροπολίτης Νεοκαισαρείας 1809.—343.

Μελέτιος Αἴνιος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—74, 75, 131, 138, 158, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 201.

Μελισσηνός: Μιχαήλ.

Μεμέτης ὁ τοῦ Σεμπάχ, μουτεβελῆς ἐν Ἱερουσαλήμ.—12.

Μεντινὲ πόλις.—92.

Μεσοποταμία.—132, 143.

Μεσημβρινός = ὁ ἐκ Μεσεμβρίας πόλεως.—303.

Μεταμόρφωσις· ναὸς ἐπὶ τοῦ Θαβωρίου ὄρους.—26.

Μετόχιον τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν Κωνσταντινουπόλει.—486, 502.

Μετχιζαδές, μουλλᾶς τῆς Ἱερουσαλήμ 1808.—340.

Μεχεμμὲτ Ἀφρικανὸς ὁ Ἀμπουζαρίας, ἀρχιστράτηγος τῆς Δαμασκοῦ σατραπείας 1809.—197, 367.

Μεχεμμὲτ Γιακούσης, πρόκριτος

Μουσουλμᾶνος ἐν Ἱερουσαλήμ 1809.—366.

Μεχκεμὲς (=δικαστήριον) τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ.—103, 196, 197, 215, 350, 351, 367, 417, 418, 425, 429, 430, 432, 436, 445, 447, 450, 451, 453, 454, 461, 463, 464, 481, 495. Ὅρα καὶ τὸ ταυτόσημον Κρίσις.

Μεχμέτης β', σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—130, 163, 212, 218, 275.

Μεχμέτης γ', σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—40, 41, 163.

Μεχμὲτ-χὰν ἢ Μεχμέτης δ', σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—55, 57, 70, 72, 136, 156, 227, 232, 253, 256.

Μεχμέτης Ἀπουζαρίας: Μεχεμμὲτ Ἀφρικανός.

Μεχμέτ-πασσας (ὁ Σιλιχδὰρ), βεζύρης τῆς Τουρκίας.—170.

Μεχμέτ-πασσας ὁ Ἀποῦ-Μάρακ. — 144.

Μεχμέταγας, χαζνατάρης 1809. — 367, 368, 370.

Μεχμὲτ-Ἐμὶν (ἢ Ἐμίνης)-ἐφένδης (καὶ εἶτα Ἐμίν-πασας-ζαδὲς-Μεχμὲτ-Ἐμίνης), καζασκέρης Ῥούμελης 1809 κἑ. — 187, 189-190, 266, 268, 354.

Μεχμὲτ (ἢ Μεχεμμὲτ)-Ἐμὶν-Βαχὶδ (ἢ Βαχίδης)-ἐφένδης, ῥεΐζ-ἐφένδης ἐν Κωνσταντινουπόλει 1809.—183, 268, 354.

Μεχμὲτ-Ῥασσὶδ (ἢ Ῥασίδης)-ἐφένδης, φετβᾶ-ἐμινῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει 1809.—183, 268, 354.

Μεχμὲτ-Σεϊδᾶ-ἐφένδης, ἀμεττζῆς καὶ εἶτα πεϊλικτζῆς. — 200, 209, 287.

Μεχμὲτ-Ταχὶρ (ἢ Ταχίρης)-ἐφένδης, Σταμπολ-ἐφενδισῆς καὶ εἶτα Ἀνατολ-καζασκερῆς. — 183, 199, 209, 210, 266, 268, 287, 354.

Μή μου ἅπτου· προσκύνημα οὕτω καλούμενον ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως.—76, 436, 499.

Μηνᾶς, πατριάρχης Ἱεροσολύμων. — 17, 130.

Μηνάσης ὁ τοῦ Ἠγώς, γραμματικὸς τοῦ Τιγκίρογλου.—259, 355.

Μηνολόγιον = Συναξαριστὴς ὁ τοῦ Νικοδήμου.—124, 126, 127, 128.

Μητροφάνης Προυσαεὺς ἢ Προυσηνός, υἱὸς Νικολάου τινός, μοναχὸς Ἁγιοταφίτης καὶ καμαράσης τοῦ Πατριαρχείου τῆς Ἱερουσαλήμ 1803-1809. — 91, 93, 183-184, 191, 259, 354.

Μιγκιρδίτζης: Μανουέλ.

Μικαὲλ Κιλτζόγλους.—259, 520.

Μιλόσης, πρίγκιψ τῆς Σερβίας 1835.—504.

Μινάσης Τιγκὶρ-ὀγλοῦς: Μηνάσης.

Μισαὴλ, μητροπολίτης Πέτρας Ἀραβίας 1806-1822. — 99, 195, 324, 340.

Μιτυληναῖος ἢ Μυτιληναῖος. — 347, 348.

Μιχαήλ, συγγενὴς Θεοδώρου τοῦ Ἐδεσσηνοῦ.—2, 3.

Μιχαὴλ ὁ σύγκελλος.—8, 10.

Μιχαὴλ γ', αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων. — 7, 8, 9.

Μιχαὴλ ὁ ἀπὸ στρατιωτικῶν αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—19.

Μιχαὴλ ὁ Καλαφάτης, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—17.

Μιχαὴλ Κιλτζόγλους.—288.

Μιχαὴλ Μελισσηνός.—8.

Μιχαὴλ ὁ Παφλαγὼν ἢ Παμφλαγών, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—17, 129.

Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—30.

Μιχαὴλ ὁ Παραπινάκης, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—19.

Μιχαὴλ ὁ Ῥαγγαβέ, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—7.

Μιχαὴλ Τοσίτζας.—509.

Μνῆμα Θεομητορικόν.—214.

Μνῆμα τοῦ Ἰησοῦ = Ἅγιος Τάφος.—143, 232, 245, 296, 298, 299, 300.

Μνῆμα τοῦ Ἰσᾶ = Ἅγιος Τάφος. — 404.

Μνῆμα ἢ Μνημεῖον = Ἅγιος Τάφος.—249, 250, 299, 303.

Μνημεῖον τοῦ Ἰησοῦ.—235, 268.

Μόδεστος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—128.

Μολδαβία.—488.

Μολδοβλαχία.—73.

Μοναστήρια. Ἀβραὰμ ἢ Ἀβραὰμ τοῦ προπάτορος ἐν Ἱερουσαλήμ. — 56, 58, 116, 120, 121, 158, 220, 265, 455. Ἁγίας Σιὼν ἐν Ἱερουσαλήμ.—284. Ἁγίας Τριάδος ἐν τῇ νήσῳ Πρώτῃ.—55. Αἰκατερίνης τῆς μεγαλομάρτυρος ἐν Ἱερουσαλήμ. — 223, 80, 230, 262, 284. Τῆς ἁγίας Ἄννης ἐν Ἱερουσαλήμ. — 72, 220. Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐν Ἱερουσαλήμ. — 15, 52, 66, 81, 220, 223, 262, 284, 480. Ἀρχιστρατήγου τῶν Στείρου μοναστήριον ἐν Κωνσταντινουπόλει.—25. Τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐν Ἱερουσαλήμ. — 72, 100, 221, 223, 230, 262, 284, 489. Γαλατᾶς ἐν Μπογδανίᾳ.—55. Γεωργίου τοῦ μεγαλομάρτυρος μοναστήριον, τὸ καὶ Νοσοκομεῖον ὀνομαζόμενον, ἐν Ἱερουσαλήμ. — 220, 221, 223, 230, 284. Ἕτερον τοῦ αὐτοῦ αὐτόθι, τὸ ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ συνοικίᾳ.—72, 221, 223, 230, 262, 284. Ἕτερον τοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ κώμῃ Πετζάλᾳ. — 89, 94, 221, 224, 230, 262, 284. Γκιουρτζήδων μοναστήριον ἐν Ἱερουσαλήμ. — 223. Γραικῶν μοναστήριον αὐτόθι. — 501, Δημητρίου τοῦ μεγαλομάρτυρος αὐτόθι. — 221, 223, 230, 262, 284. Εὐθυμίου τοῦ ὁσίου λαύρα ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ.—3, 7.

Εὐθυμίου τοῦ αὐτοῦ μοναστηριον ἐν Ἱερουσαλήμ.—26, 36, 80, 220, 223, 230, 262, 284. Ἠλιοὺ τοῦ προφήτου, μέσον τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ Βηθλεέμ.—22, 43, 56, 59, 70, 87, 110, 129, 221, 223, 230, 262, 329, 460, 468, 472, 473, 477. Θαβωρίου ὄρους μοναστήριον.—26. Θέκλης τῆς πρωτομάρτυρος μον. ἐν Ἱερουσαλήμ.—27, 67, 70, 77, 220, 223, 230, 262, 284. Θεοδοσίου τοῦ κοινοβιάρχου λαύρα ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ.—3, 4, 7. Τῶν ἁγίων Θεοδώρων μοναστ. ἐν Ἱερουσαλήμ.—72, 82, 223. Θεοτόκου μον. ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ. — 55. Ἰακώβου τοῦ Ζεβεδαίου μον. ἐν Ἱερουσαλήμ.—27, 37, 58, 59, 60, 154, 157, 163, 188, 219, 221, 223, 230, 256, 260, 262, 264, 271, 272, 278, 284, 285, 286, 439. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου μον. ἐν Ἱερουσαλήμ.—27, 33, 37, 133, 221, 223, 230, 262, 284. Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου μον. παρὰ τὸν Ἰορδάνην ποταμόν.—22. Ἕτερον τοῦ αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ.—27, 37, 66, 221, 223, 230, 262, 284. Κολώνας μοναστ. ἐν Ἱερουσαλήμ. — 223. Κυριακοῦ τοῦ ὁσίου λαύρα ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ.—7. Μαρίας ἢ Μαριὰμ τῆς παρθένου μοναστήρια δύο ἐν Ἱερουσαλήμ.—221, 223, 230, 262, 284. Τὸ ἓν τούτων ὀνομάζεται καὶ Μεγάλη Παναγία.—221. Νικολάου τοῦ μεγάλου μον. ἐν Ἱερουσαλήμ.—27, 72, 221, 223, 230, 262, 284, 480. Ῥωμαίων (= Γραικῶν) μον. ἐν Ἱερουσαλήμ.—85, 86, 87. Νοσοκομεῖον (ὅρα καὶ Γεωργίου μεγαλομάρτυρος μον.).—81, 221, 488. Σάββα τοῦ θεοφόρου λαύρα ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ.—2, 3, 4, 7, 39, 51, 64, 66, 71, 84, 89, 221, 230, 262, 284, 330, 460, 468, 471, 472, 473, 475, 490, 499, 507. Σεηνδαναγίας ἢ Σεϊδανάγιας μοναστ. ἐν Ἱερουσαλήμ.—72, 220, 223, 230, 284. Σέρβων μον. ἐν Ἱερουσαλήμ.—15. Σιών.—33, 39, 221, 284. Σουμελᾶ ἐγγὺς Τραπεζοῦντος. — 330. Σταυροῦ μοναστ. ἐγγὺς Ἱερουσαλήμ.—72, 88, 90, 110, 114, 221, 223, 230, 262, 284, 460, 468, 472, 474, 492. Στουδίου μον. ἐν Κωνσταντινουπόλει.—25. Στύλου μον. ἐν Ἱερουσαλήμ. — 223. Συμεὼν τοῦ Θεοδόχου μον. τὸ καὶ Καταμόνας ὀνομαζόμενον.—221,

223, 230, 262, 284. Σωτῆρος τοῦ Χριστοῦ μον. ἐν Ἱερουσαλήμ. — 133. Τριάδος τῆς ἁγίας μον. ἐν Βακαρεστίῳ.—74. Φράγκων μον. ἐν Ἱερουσαλήμ.—81. Ἕτερον τῶν αὐτῶν ἐν Ἰόππῃ.—88. Ἕτερον τῶν αὐτῶν ἐν Βηθλεέμ.—77. Φυλακὴ τοῦ Ἰησοῦ. μον. ἐν Ἱερουσαλήμ. — 223, 284. Χαμπαισίων μον. ἐν Ἱερουσαλήμ.—57. Χαρίτωνος τοῦ ὁσίου λαύρα ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ.—7.

Μονοθεῖται. —258.

Μονοθελῆται.—1.

Μονομάχος: Κωνσταντῖνος.

Μονοφυσῖται. — 83, 88, 99, 103, 127.

Μόσκα.—503.

Μόσκοβοι.—54.

Μόστρας: Γεώργιος.

Μόσχα.—487.

Μοσχοβία.—53.

Μουάχεπ: Ἀπὶηλαζήζ.

Μουγραπλῆς.—120, 367.

Μουγτεσὲλ ἢ Μουγτεσάλ = Ἀποκαθήλωσις.—220, 223, 225, 230.

Μουδανιά.—162, 176, 343.

Μουκτάδδας, καλίφης.

Μουράτης γ', σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—40.

Μουράτης δ', ἢ Μουρὰτ-χάν, σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—44, 46, 47, 48, 49, 51, 55, 133, 134, 136, 156, 163, 225, 227, 231, 233, 252, 254, 256.

Μουρζοῦφλος.—28, 30.

Μουρουζαῖοι.—345, 353.

Μουρουζεία κούρτη.—343.

Μουρούζηδων ἢ Μουρούζιδων κούρτη.—178, 342.

Μουρούζης: Ἀλέξανδρος, Δημήτριος, Παναγιωτάκης.

Μουσᾶ-ἐφένδης.—215.

Μούσα-ἐφένδης, χιαπὲ-μουλασῆς 1822.—322, 323.

Μουσανὶφ-ἐφένδης, μουλλᾶς τῆς Ἱερουσαλήμ.—214.

Μουσαπὲκ Γαζαῖος, τουφεκτζήπασης ἐν Ἱερουσαλήμ 1821-1828. — 461, 464, 465, 471, 473, 476, 497.

Μουσίκης: Χοτζᾶ-Γεώργιος.

Μουσλιμανικὰ δόγματα.—283.

Μουσλιμᾶνοι.—258.

Μουσλιμάνιδες.—297.

Μουσουλμᾶνοι.—233, 429, 462. 463, 482.

Μουσταφᾶς α', σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—55, 276, 280.

Μουσταφᾶς β', σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—41, 72, 233.

Μουσταφᾶς γ', σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—77, 79, 141, 142, 143, 238.

Μουσταφᾶς δ', σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—100, 104.

Μουσταφᾶ-ἐφένδης ὁ Ποζοκλοῦς, ῥεΐζης.—200.

Μουσταφᾶ-πασσας ὁ Πενλῆς, νο-

μάρχης Χαλεπίου καὶ εἶτα Δαμασκοῦ 1824-1825. — 328, 330, 470, 471, 485.

Μουσταφᾶ-πασσας (ὁ Μπαϊρακτὰρ ἢ Ῥουτζουκλῆς ἢ Ῥουστζουκλοῦς), βεζύρης.—104, 105, 173, 180.

Μουσταφᾶ-Μαζχὰρ (ἢ Μαχζάρης)-ἐφένδης ὁ Ποζουκλοῦς.—209, 287.

Μουσταφᾶς - Ῥασσιὸ - ἐφένδης, ζαρπχανὲ-ἐμινῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει 1811.—209.

Μουσταφᾶ - τζαούσης, μουπασίρης.—157.

Μουφέρεζ, σέχης Ἄραψ.—16.

Μουχάμεδ Ἐμίνης, Ἀνατὸλ καὶ εἶτα Ῥούμελης καζασκέρης 1809. — 258. Ὅρα καὶ τὸ Μεχμὲτ-Ἐμίν.

Μουχαμὲδ Ῥασσίδης, φετβᾶ-ἐμινῆς 1809.—258. Ὅρα καὶ τὸ Μεχμὲτ-Ῥασσιδ.

Μουχαμὲδ Ταχίρης, Σταμπολ-καδισῆς καὶ εἶτα Ἀνατὸλ-καζασκέρης 1809. — 258. Ὅρα καὶ τὸ Μεχμὲτ-Ταχίρ.

Μουχάμετ ὁ τῶν Μουσουλμάνων προφήτης.—92. Ὅρα καὶ τὸ Μωάμεθ.

Μουχάμετ ὁ τοῦ Ἀπτάλλα, ἡγεμὼν τοῦ Ῥεμλίου.—12.

Μουχαμὲτ-Ἀλῆ-πασ̣ᾶς=Μεχμὲτ-Ἀλῆς ὁ Αἰγύπτιος.—479.

Μουχαμμὲτ-ἐφένδης, ἀρχιγραμματεὺς τῆς ἐπαρχίας Ἱερουσαλήμ 1828.—492.

Μουχαμμὲτ Τζιζτάρ.—484.

Μουχαρρὲμ ἢ Μουχαρρέμιον· ὄνομα μηνὸς ἀραβικοῦ.—251, 257, 289, 304, 306.

Μπαγδάτ.—6, 49, 98.

Μπαγδὰτ-βαλισῆς.—162.

Μπαγ̣ιαζίτης β', σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—35.

Μπὰμπ-ὶλ - Χαλήλ = Πύλη τοῦ Ἀβραάμ.—89.

Μπάσερ, χριστιανὸς Ἄραψ, οὗ υἱὸς Σούγκουλ.—16.

Μπέετ-Ζημπρίν.—85.

Μπῆρι ἢ Μπήρ.—96, 97.

Μπιμπίκας ὁ Σπαθάρης.—346.

Μπογδανία.—53, 55, 504.

Μπογός, Μπογός-αγας, Μπογὸς-πέις, σαρράφης Ἀρμένιος ἐν Αἰγύπτῳ.—412, 425, 508.

Μυροφόροι γυναῖκες.—29, 447.

Μυσία.—68.

Μυτιλήνη.—103, 183.

Μυτιληναῖος.—150, 179.

Μωαβῖται.—122.

Μωάμεθ ὁ τῶν Μουσουλμάνων προφήτης. — 4, 127, 187, 188, 216, 218, 275, 380, 429.

Μωάμεθ β', σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—35.

Μωαμεθανισμός.—466.

Μωαμεθανοί.—217.

Μωαμετάνικη φυλή.—219.

Μωαμετᾶνος.—90, 91.

Μώρα-ναζιρῆς.—209.

Μώραλης-Ὀσμὰν-ἐφένδης.—209.

*

Μωϋσέως ῥάβδος.—30.

Ναζαρέτ.—23, 73, 77, 79, 83, 88, 99, 324, 326.

Ναζιανζηνός.—123, 124, 183, 317, 334.

Ναζιανζός.—368.

Ναζωραῖοι.—467, 494.

Νακὶπ-ἐφένδης.—279.

Ναπολέων ὁ Βοναπάρτης.—469.

Ναπουλούς = Νεάπολις ἡ ἐν Παλαιστίνῃ.—285.

Ναρῖνος: Χατζῆ-Κοσμᾶς.

Νάρκισσος, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125, 126.

Νασάρα, οἱ.—90, 467.

Νδερβὶς-πασᾶς, νομάρχης τῆς Δαμασκοῦ 1821.—462.

Νεάπολις ἡ Παλαιστινή. — 19, 73, 82, 91, 93, 96, 97, 109, 471, 484.

Νεαπολῖται Ἄραβες.—4.

Νέγρης: Ἰωάγκος.

Νεῖλος ποταμός.—32.

Νεῖλος, ὑμνῳδός.—34.

Νεκτάριος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—61, 63, 64, 65, 67, 69, 70, 131, 134, 135, 136.

Νεκτάριος, ἡγούμενος τοῦ ἐν Μόσχᾳ Ἱεροσολυμιτικοῦ μετοχίου 1833.—503.

Νεμτζία.—62.

Νέμτζοι.—72.

Νεοκαισάρεια.—344.

Νέον Ἐκλόγιον.—130.

Νεόφυτος ε′ Πάτμιος, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. — 165, 166.

Νεόφυτος, μητροπολίτης Μαρωνείας 1809.—344.

Νεόφυτος Κύπριος, μοναχὸς Ἁγιοταφίτης. — 387, 411, 457, 458, 487.

Νεόφυτος Πελοποννήσιος, ἀρχιεπίσκοπος Ναζαρέτ.—79.

Νεόφυτος Ῥόδιος, ἀρχιμανδρίτης καὶ ἐπίτροπος πατριαρχικὸς ἐν Ἱερουσαλήμ.—77.

Νεοχῶρι ἢ Νεοχώριον Κωνσταντινουπόλεως. — 105, 331, 486, 489.

Νεστοριανοί.—27, 217.

Νήπια ἅγια, τὰ ἐν Βηθλεέμ· λείψανα τούτων.—29.

Νίκαια.—4, 8, 30, 126, 129, 206, 208, 343.

Νικήτας, βασιλικὸς κληρικός 947.—10.

Νικηφόρος πατρίκιος, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—5, 7.

Νικηφόρος ὁ Βοτανειάτης, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—19.

Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—11, 12.

Νικηφόρος α′, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—14, 17, 18, 19, 129.

Νικηφόρος β′, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—22, 30, 31, 130.

Νικηφόρος α′, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.—7, 8.

Νικηφόρος, μητροπολίτης Ἴμβρου 1809.—344.

Νικηφόρος ἀρχιμανδρίτης, γραμ-

ματεὺς τοῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου.—427.

Νικογὼς Ἀρμένιος, οὗ υἱὸς ὁ παρουττζῆς Ἀρακέλης 1809.—259.

Νικόδημος, μοναχὸς Ἁγιορείτης.—127.

Νικοδήμου μνῆμα.—116.

Νικολάκης Θεοδώρου Καστρινός.—184, 259, 355.

Νικόλαος ὁ Μύρων· μοναστήριον τῶν ὀρθοδόξων ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ. — 27, 72, 221, 223, 230, 262, 284, 480. Ναὸς τοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ ἁγίου Σάββα.—84.

Νικόλαος α', αὐτοκράτωρ Ῥωσίας.—421, 480, 503, 508.

Νικόλαος α', πατριάρχης Ἱεροσολυμων.—12.

Νικόλαος β', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—19, 129.

Νικόλαος γ', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—28, 30.

Νικόλαος (Μαυροκορδᾶτος), ἡγεμὼν Μολδοβλαχίας.—73.

Νικόλαος Σκουλιδᾶς, ἰατρός.—142, 143.

Νικόλας, οὗ υἱὸς Μητροφάνης.—259.

Νικομήδεια.—200, 288, 343.

Νοσοκομεῖον ἐν Ἱερουσαλήμ.—81, 221, 488.

Νταοὺτ Ἰμπραΐμ, Τοῦρκος πλοίαρχος 1809.—114.

Νταοὺτ-Σανουρλίς, σέχης Ἄραψ.—97.

Νταραζάτ, οἱ.—110.

Ντάχαρ, οὗ υἱὸς Χάσαν.—15.

Ντάχαρ ἢ Ντάχερ ὁ παλαιὸς, σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου.—18.

Ντάχερ, οὗ υἱὸς Ἀμπεταλλὰχ ὁ σουλτάνος.—6.

Ντεβλέτι = Δεβλέτι ἢ Δεβλέτιον.—462.

Ντιβάνιον Βασιλικόν = Ὑψηλὴ Πύλη.—44.

Νῶε.—30.

Ξενοδοχεῖον τῶν Ἀρμενίων, τουτέστι μοναστήριον αὐτῶν ἐν Βηθλεέμ.—265.

Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος.—325.

Ξύλον Τίμιον.—488.

Ὀδυσσεύς.—383.

Ὀθωμανικὴ βασιλεία.—262.

Ὀθωμανικὴ ἐπικράτεια. — 152, 502, 505.

Ὀθωμανικὸν Δεβλέτιον.—139.

Ὀθωμανικὸν ἔτος.—155, 156, 157, 158, 161, 170, 173, 192, 202, 216, 227, 306, 309.

Ὀθωμανικὸν σκῆπτρον.—502.

Ὀθωμανοί. — 48, 53, 60, 80, 83, 119, 142, 144, 160, 161, 216, 221, 322, 340, 488, 501, 504.

Οἶκος Ἀβραάμ.—56.

Οἶκος Θεοῦ.—472.

Οἶκος Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης, γονέων τῆς Θεοτόκου.—27.

Οἶκος τοῦ Ἄννα, ἀρχιερέως τῶν Ἰουδαίων.—154, 221, 223, 230, 262, 284.

Οἰκουμενικὸς Θρόνος.—502.

Ὄμαρ-Χαττάπ, Ὄμερ ἢ Ὀμέρης-Χαττάπ, Ὄμερ-ἴπνι-Χατάπ, Ὤμερ, Ὠμὲρ ἢ Ὤμερ-Χαττάπ· καλίφης Ἀραψ.—2, 35, 47, 48, 128, 163, 184, 187, 188, 204, 211, 212, 216, 218, 219, 220, 222, 223, 225, 230, 238, 242, 253, 254, 255, 256, 261, 271, 272, 274, 275, 276, 279, 282, 283, 284, 285, 293, 299, 358, 360, 380.

Ὠμὲρ ἢ Ὠμὲρ-Λουλουσῆ-ἐφένδης.—209, 274, 287.

Ὀρεινή· κώμη ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ.—87, 472.

Ὀρεινῖται.—87, 88, 90, 474.

Ὀρέστης, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—14, 17, 129.

Ὀρθοδοξίας Κυριακή.—88.

Ὀσμάν, υἱὸς Ἀφφάν.—217.

Ὀσμὰν ἢ Ὀσμάνης γ', σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—75, 77, 141, 228, 238, 276, 280.

Ὀσμὰν-ἐφένδης ὁ ἐκ Μωρέως.—209.

Ὀσμάν-πασσας, διοικητὴς τοῦ Ἀκρίου.—315.

Ὀσμανλῆς.—478, 482.

Ὀσμανλίδαι.—56, 86.

Ὀσπήτιον τοῦ Ἄννα: Οἶκος τοῦ Ἄννα.

Ὀτμάνης Ἀμπουγός.—364.

Οὐάλης ὁ καὶ Ἰουλιανός, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

Οὐάλης ὁ καὶ Βάλης, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

Οὐαλλεριανός, αὐτοκράτωρ τῆς Ῥώμης.—126.

Οὔγκρικα φλωρία.—53.

Οὐζοῦν-Ἀρετοῦν-ὀγλοῦς ἢ Οὐζοῦν Ἀρετούνης, οὗ υἱὸς Ὠβανέζης.—259, 288, 355.

Οὐλὰτ-Ἀπουγός.—478.

Οὐριανὶ-ζαδὲς-Μεχμὲτ-Ῥασσὶδ-ἐφένδης, φετβᾶ-ἐμινῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει 1811.—199-200, 209.

Παγδάτι ἢ Παγδάτιον.—129, 133.

Παΐσιος Ἁγιοταφίτης, ἡγούμενος τοῦ ἐν Μπογδανίᾳ μοναστηρίου Γαλατᾶ.—133.

Παΐσιος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—55, 56, 58, 61, 70, 131, 156, 157, 253, 256, 493.

Παλαιολόγοι: Ἀνδρόνικος, Ἰωάννης, Μανουήλ, Μιχαήλ.

Παλαιστίνη.—2, 4, 5, 16, 18, 19, 20, 26, 31, 39, 40, 50, 72, 73, 79, 80, 92, 130, 131, 138, 165, 364, 425, 427, 435, 469, 486, 505, 506, 508.

Παλαιστινοί.—98.

Παμφλαγὼν [sic].—129.

Πανάγια Προσκυνήματα.—138.

Πανάγιοι Τόποι.—154.

Πανάγιον Κουβούκλιον.—112.

Πανάγιον Μνῆμα.—149, 153.

Πανάγιος Τάφος.—18, 21, 22, 27, 39, 45, 52, 61, 64,

65, 68, 73, 74, 75, 77, 78, 79, 82, 86, 101, 102, 118, 119, 124, 131, 132, 140, 144, 146, 154, 175, 177. 179, 216, 296, 314, 323, 332, 338, 341, 385, 387, 395, 403, 407, 427, 436, 439, 440, 486, 487, 488, 489, 491, 492, 493, 495, 496, 497, 498, 500, 501, 502, 503, 504, 508.

Παναγιωτάκης, μέγας δραγομᾶνος τῆς Τουρκίας.—60, 61.

Παναγιωτάκης Μουρούζης.—183, 189, 190, 191, 212, 213, 310, 353.

Παναγιώτης τοῦ Θεοδωρῆ.—288.

Παντοκράτωρ.—415.

Παντολέων Μιτυληναῖος, διάκονος Ἁγιοταφίτης 1817.—150.

Πανανός: Χατζῆ-Πανανός.

Παράδεισος.—261.

Παραπινάκης: Μιχαήλ.

Παρασκευᾶς: Ἀνέστης.

Παρασκευὴ ἡμέρα.—20, 99, 107, 119, 120, 160, 167, 182, 312, 405, 463, 472, 497. Μεγάλη Παρασκευή. — 458. Παρασκευὴ τῆς Διακαινησίμου.—329, 458, 476.

Παρθένιος (Ἁγιοταφίτης).—87.

Παρθένιος, μητροπολίτης Βηθλεέμ.—45.

Παρθένιος Ἀθηναῖος, μητροπολίτης Καισαρείας Παλαιστίνης καὶ εἶτα πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—75, 77, 131, 138, 139, 140, 141, 165, 166-167, 228.

Παρθένιος, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.—55.

Παρθένιος, μητροπολίτης Προϊλάβου 1809.—344.

Παρίσια.—428.

Πασᾶ-Καπουσοῦ.—271.

Πάσχα.—162, 171, 315, 328, 431, 439, 445, 458, 460, 476, 497.

Πασχάλης, πάπας Ῥώμης.—21.

Πάτμος.—23, 79.

Πάτμιος.—165.

Πατριαρχεῖα ἢ Πατριαρχεῖον τῆς Ἱερουσαλήμ. — 27, 41, 51, 55, 57, 60, 66, 67, 68, 70, 80, 97, 99, 103, 120, 121, 122, 123, 135, 174, 191, 194, 195, 220, 223, 230, 262, 283, 313, 335, 343, 349, 368, 389, 395, 401, 437, 454, 460, 461, 474, 487, 491, 499, 500.

Πατριαρχεία, ἡ. — 225, 230, 262, 283.

Πατριαρχεῖον τῶν Φράγκων ἐν Ἱερουσαλήμ.—437.

Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως.—106, 142, 177, 422, 502.

Πατριαρχικὸν Κοιμητήριον ἐν Ἱερουσαλήμ.—486.

Πατρίκιος Κλαισός.—2.

Παυγὸς ἢ Παυλὸς-πατρίκ.—494.

Παφλαγών.—17.

Πεγιοὺκ-Τζεκμετζές.—497.

Πεζαλᾶς.—89, 94.
Πεζαλιῶται.—473, 474, 477.
Πεϊτισαχούρ.—246.
Πέϊ-τουζάλα.—221, 223, 230, 262, 284 (Πέϊ-τουζάλα).
Πελοποννήσιος.—78, 131, 133, 519.
Πελοπόννησος.— 39, 344, 505.
Πέμπτη ἡμέρα.—107, 112, 204, 325, 405, 459.
Πενλῆς.—328.
Πέντερ.—97.
Πεντηκοστή.—14, 112.
Πέρσαι.—48, 49.
Περσάρχης.—128.
Περσία.—128, 252.
Πετ-'Αλλα.—472.
Πέτερ: Σεχ-Πέτερ.
Πετζάλλα.—472.
Πετζαλλᾶς ἢ Πετζαλᾶς. — 460, 472, 477.
Πέτρα 'Αραβίας.—73, 99, 194, 324, 340, 366.
Πετραία 'Αραβία.—73.
Πέτρινα 'Ρεβίθια.—87.
Πετρόνιεβιτς: 'Αβραάμ.
Πέτρος ὁ ἀπόστολος.—36, 53, 65.
Πέτρος, ἐπίσκοπος Μαϊουμᾶ.—3.
Πέτρος, ἐπίσκοπος 'Ιεροσολύμων. —127.
Πέτρος ἱερεύς, Μονοθελήτης.—1.
Πέτρος ὁ 'Ερημίτης.—20.
Πετρούπολις.—503.
Πετ-Σαφάφ· κώμη Παλαιστίνης.— 472, 477.
Πεττοὺν ἢ Πεττοῦνε· κώμη Παλαιστίνης.—472, 490.
Πετχανίν· κώμη Παλαιστίνης. — 472.
Πηγὴ 'Αγία ἡ ἐν τῇ πόλει Ναζαρέτ.—77.
Πιερία.—130.
Πιλᾶτος.—63, 465, 468.
Πισίδεια.—165.
Πογὸς-πατρίκ = Παυγὸς ἢ Παυλὸς-πατρίκ. —494, 497.
Πογός-πεϊς=Μποχός-πεϊς.—427, 428.
Πογὼς 'Εδίρνελης, 'Αρμένιος βαρδαπέτης.—355, 357.
Πογὼς Τιγκίρογλους.—259.
Πογώσης, υἱὸς Κιρκὸρ ἢ Κιρκόρη, ἐπίτροπος τοῦ ἀρμενικοῦ πατριαρχείου τῶν 'Ιεροσολύμων. — 259, 288. 'Ο αὐτὸς Πογὼς 'Εδίρνελης.
Ποζοκλοῦ ἢ Ποζοκλοῦς. — 200, 209.
Ποιμένες· κώμη ἐγγὺς τῆς Βηθλεέμ.—71, 100, 152, 153, 246, 296, 416, 417.
Πόλις = Κωνσταντινούπολις. — 98, 105, 107, 112, 119, 327, 341, 348, 353, 370, 376, 400, 401, 406.
Πολίτικα φλωρία.—154, 155.
Πολύκαρπος, πατριάρχης τῶν 'Ιεροσολύμων 1808-1827. — 103, 107, 124, 132, 144, 147, 149, 151, 152, 154, 175, 176, 183, 190, 192, 206, 208, 213, 238, 239,

257, 274, 309, 313, 321, 324, 332, 341, 368, 378, 460, 461, 464, 465, 476, 479, 485, 488, 489.

Ποόζης, ἐθνάρχης τῶν Ἀρμενίων.—331.

Πόρτα τοῦ Δαβίδ.—478.

Πόρτα = Ὑψηλὴ Πύλη. — 106, 143, 191, 209, 213, 310, 345, 349, 354, 375, 381, 423, 425, 429, 430, 435, 437, 445, 464, 501, 521.

Πόρτα τῆς Γεθσημανῆς.—197.

Ποσειδών.—319.

Πουλχερία ἡ αὐτοκράτειρα.—29.

Πούπλιος, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

Πουραδὲρ-ζαδὲς-Μεχμὲτ-ἐφένδης, καζασκέρης Ῥούμελης.—161.

Πραιτώριον ἐν Ἱερουσαλήμ — 109, 439, 465.

Πραῦλιος, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—127.

Πρεσρένη.—114, 213.

Προβατικὴ κολυμβήθρα.—27.

Πρόβος, αὐτοκράτωρ Ῥώμης. — 126.

Προϊλάβος.—344.

Προκόπιος ὁ ἅγιος μάρτυς. — 320, 323.

Προκόπιος (Ἁγιοταφίτης), ἡγούμενος Ἰόππης 1801.—91.

Προκόπιος α', πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—79, 80, 131.

Προκόπιος μοναχός, Ναζιανζηνός, ὁ Ἀράμπογλους.—123, 124, 183, 191, 198, 200, 206, 208, 317, 319, 320, 323, 324, 334, 354, 368, 381, 458, 467, 514. Ὁ αὐτὸς υἱὸς Χάννα τοῦ Φάχρι.—259.

Προπατόρων Κυριακή.—55.

Προτεστάνται.—466.

Προῦσα.—60, 162.

Προυσαεύς.—191.

Προυσηνός.—184.

Προυσία.—447.

Πρώτη ἡ νῆσος.—55.

Πτολεμαΐς.—19, 20, 23, 43, 73, 78, 81, 83, 90, 93, 98, 119, 143, 148, 192, 198, 267, 316, 351, 428, 459, 466, 467, 469, 470, 484, 498, 505, 506, 507.

Πτωχοτροφεῖον ἐν Ἱερουσαλήμ. —37.

Πύλη τοῦ Δαβίδ.—483.

Πῦρ = Ἅγιον Φῶς.—286.

Πωγωνᾶτος (Κωνσταντῖνος).—1, 128.

Ῥαγγαβέ: Μιχαήλ.

Ῥαγίπ-πασσας, βεζύρης τῆς Τουρκίας.—139, 276.

Ῥαγουήλ, ἐπίσκοπος Βηθλεέμ.—67.

Ῥαγοὺπ-πασιᾶς, διοικητὴς τῆς ἐν Φοινίκῃ Τριπόλεως 1824. — 470.

Ῥάδδης, χαλίφης.—11.

Ῥαιδεστηνός.—192, 200.

Ῥαιδεστός.—331, 486, 489.

Ῥαϊμοῦνδος, κόντες τῆς Τριπόλεως.—26.

Ῥαμαζὰν ἢ Ῥαμαζάνιον· ὄνομα ἀραβικοῦ μηνός. — 192, 228, 270, 422, 427, 429, 430.

Ῥαμάλλα.—194, 365, 460.

Ῥὰς-Ἰλαήν· τόπος οὕτω καλούμενος ἐγγὺς τῆς Ἰόππης. — 83, 85.

Ῥασσίδ, Ῥασὶδ ἢ Ῥασσίδης: Μεχμέτ, Μουσταφᾶς, Οὐριανί.

Ῥεάλτος.—29.

Ῥεβάνιον.—158.

Ῥέμλι, Ῥέμλη, Ῥέμπλη, Ῥέμπλι.—10, 11, 12, 13, 15, 16, 19, 61, 66, 68, 81, 88, 90, 91, 94, 97, 98, 129, 470, 478, 481, 482, 484.

Ῥεπιουλαχίρ· ὄνομα μηνὸς ἀραβικοῦ.—252.

Ῥεπιουλλεββέλ· ὄνομα μηνὸς ἀραβικοῦ.—218, 225, 248.

Ῥετζέπ, Ῥετζέπι ἢ Ῥετζέπιον· ὄνομα μηνὸς ἀραβικοῦ.—243, 250, 294, 300, 309.

Ῥιζάκης μπακάλης.—346.

Ῥινότμητος.—2.

Ῥόδιος.—103, 107, 115.

Ῥόδος.—60, 514.

Ῥοΐζος (Ἰακωβάκης).—209.

Ῥουὰμ = Ἑλληνικὸν ἔθνος, Ὀρθόδοξοι.—478.

Ῥουὶμ = Ἑλληνικὸν ἔθνος, Ὀρθόδοξοι.—159.

Ῥούμελη.—47, 160, 166, 183, 199, 209, 252, 258, 268, 287, 354, 497.

Ῥουμιὰν = Ἑλληνικὸν ἔθνος, Ὀρθόδοξοι.—279.

Ῥούσικον τῆς Μυσίας.—68.

Ῥουστζουκλοῦ ἢ Ῥουτζουκλῆς = ὁ ἐκ τῆς βουλγαρικῆς πόλεως Ῥουστζουκίου. — 105, 173, 277.

Ῥουστῆ-πασσας.—213.

Ῥωμαϊκὰ = Ἑλληνικὰ (οἰκήματα) ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως.—101. Ῥωμαϊκὰ (= Ἑλληνικὰ) πράγματα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως.—247.

Ῥωμαία = Ἑλληνίς.—18.

Ῥωμαϊκὸν ἔθνος (= Ἑλληνικὸν ἢ τὸ τῶν Ὀρθοδόξων).—259.

Ῥωμαῖοι = Ἕλληνες, Γραικοί, Ὀρθόδοξοι, Βυζαντινοί. — 2, 16, 17, 21, 24, 30, 37, 38, 39, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 69, 70, 72, 84, 85, 86, 87, 94, 95, 99, 102, 103, 106, 108, 114, 122, 130, 134, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 147, 148, 153, 154, 155, 159, 160, 163, 164, 165, 166, 167, 169, 172, 173, 175, 184, 185, 186, 187, 188, 190, 194, 199, 201, 203, 205, 206, 211, 213, 215, 218, 220, 222, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 266, 267, 268, 269, 270, 274, 275, 276, 277,

279, 280, 281, 282, 283, 284, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 319, 322, 334, 336, 338, 339, 340, 350, 352, 354, 356, 358, 359, 360, 361, 362, 368, 369, 372, 373, 375, 376, 377, 378, 379, 383, 391, 404, 409, 412, 414, 415, 416, 418, 420, 422, 423, 425, 433, 434, 437, 442, 444, 445, 447, 449, 453, 460, 461, 462, 463, 472, 479, 492, 494, 495, 506.

Ῥωμαῖοι (οἱ παλαιοί). — 125, 126.

Ῥωμαῖοι-Ἄραβες (= ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ Ἄραβες).—24ᵇ.

Ῥωμαιομάχος = Ἑλληνομάχος.—491, 498.

Ῥωμανὸς α' ὁ Λακαπηνός, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—10.

Ῥωμανὸς β', αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—11, 12.

Ῥωμανὸς γ' (ὁ Ἀργυρόπουλος), αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων. — 17, 129.

Ῥωμανὸς δ' ὁ Διογένης, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων.—19.

Ῥώμη (ἡ παλαιά).—1, 2, 4, 8, 20, 125, 127, 137.

Ῥωμιοὶ = Ἕλληνες.—399.

Ῥωσία, Ῥωσσία, Ῥωσσίαι.—78, 105, 172, 190, 319, 421, 447, 459, 480, 493, 497, 499, 505, 507, 508.

Ῥωσσέτος σπαθάρης.—178.

Ῥωσσικὰ στρατεύματα.—497.

Ῥωσσικὴ διοίκησις ἢ ἐξουσία.—315.

Ῥωσσικὴ Ἐπικράτεια.—503.

Ῥωσσικὴ Κυβέρνησις.—435.

Ῥωσσικὴ παντιέρα.—459.

Ῥωσσικὸς κόνσολας ἢ κόνσολος.—315, 459.

Ῥωσσικὸς πόλεμος.—501.

Ῥωσσικὸς πρέσβυς.—428.

Ῥῶσσοι. — 85, 96, 142, 314, 315, 317, 459.

Σάβας ὅσιος ὁ Σικελός.—511.

Σάββα τοῦ θεοφόρου λείψανα.—30. Τοῦ αὐτοῦ λαύρα.—2, 3, 4, 7, 39, 51, 64, 66, 71, 84, 89, 221, 230, 262, 284, 330, 460, 468, 471, 472, 473, 475, 490, 499, 507. Τοῦ αὐτοῦ ἀσκητήριον. — 71.

Σάββας, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—22, 30, 130.

Σάββας: Χατζῆ-Σάββας.

Σάββατον. — 63, 76, 82, 84, 90, 99, 102, 107, 109, 111, 112, 206. Μέγα Σάββατον.— 65, 88, 156, 476. Σάββατον τῆς Διακαινησίμου.—150, 447.

Σαεὶ υἱὸς Ζεί.—218.

Σαηντανάγια.—80.

Σάϊδα = Σιδών.—240, 241, 270, 278, 291, 292, 297, 298.

Σάϊδδα = Σιδών.—94.

Σαλαδῖνος, σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου.—26, 27, 36, 59.

Σαλαμάν: Βάντι-Σαλαμάν.

Σαλὰχ-ἐδδίν = Σαλαδῖνος. — 130, 163, 285.

Σαλαχιδίν = Σαλαδῖνος. — 26, 27.

Σαλαχίε. — 27.

Σαλὴχ ἢ Σαλίχ-πασσας, διοικητὴς τοῦ Τοκὰτ καὶ εἶτα τῆς Δαμασκοῦ. — 148, 297, 325.

Σαλλούστιος, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων. — 127.

Σαλμωνᾶς, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων. — 129.

Σαμανὶ-ζαδὲς-Ὁμὲρ (ἢ Ὠμὲρ)-Λουλουσῆ-ἐφένδης, σσεϊχουλισλάμης. — 206, 208, 209, 274.

Σαμάρεια. — 73, 471, 484, 498, 505.

Σαμαρεῖται. — 29.

Σαμ-βαλεσίς = Δαμασκοῦ νομάρχης. — 459, 470, 479, 480, 484, 485, 495.

Σάμι, Σάμιον = Δαμασκός. — 94, 351, 352, 368.

Σάμος ἡ νῆσος. — 458, 501.

Σαμουὴλ ὁ προφήτης. — 30.

Σαμ-σεριφ-βαλεσῆς. — 463.

Σανιέρ (οἱ υἱοὶ). — 498.

Σαννοὺρ ἢ Σανούρ. — 95, 96, 498.

Σανουρλί. — 97.

Σαούλ, βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. — 4.

Σαράϊ ἐν Ἱερουσαλήμ. — 478.

Σαρακηνοὶ ἢ Σαρρακηνοί. — 4, 5, 7, 9, 10, 11, 12, 19, 26, 27, 80, 81, 82, 84, 90, 128, 129, 156.

Σαρὶμ-ἐφένδης, οὗ υἱὸς Ἰπραχὶμ ὁ δευτερδάρης. — 209.

Σατανᾶς. — 13, 329.

Σατραπεία τῆς Ἱερουσαλήμ. — 455.

Σαφφάτ. — 424.

Σάχρα (= ὁ ἐν Ἱερουσαλὴμ ναὸς τοῦ Σολομῶντος). — 6, 19, 37, 51.

Σεβάστεια Παλαιστίνης. — 5, 73, 83, 165.

Σεγὶδ-Ἀπδουλλᾶς, οὗ υἱὸς ὁ σσεϊχουλισλάμης Δουρῆς. — 287.

Σέγιτ-Ἄχμετ-Ζέιν-οὐλ-Ἀπιδήν, νακίπης. — 287. Ὁ αὐτὸς Σέγιτ-Μουχάμμεδ-Ζεϊνοὺλ-Ἀπιδίν. — 209.

Σεγὶδ-Μουχάμεδ-Ἐμὶν-Βαχίδης. — 259.

Σεγὶδ-Σουλεϊμὰν (ἢ Σουλεϊμάνης)-ἐφένδης, κασάμη-ἀσκερῆς. — 183, 258, 268.

Σέγιδ (ἢ Σέιτ)-Σουλεϊμὰν ἐφένδης ὁ Καβάλαλης, σσεραατζῆς. — 200, 209, 287.

Σεηνδαλλὰχ ἢ Σεϊδουλάχ, χριστιανὸς ὀρθόδοξος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. — 52, 512, 513.

Σεηνδανάγια. — 72.

Σεϊδᾶ-ἐφένδης: Μεχμέτ.

Σεϊδανάγια. — 220, 223, 230, 284.

Σεισμὸς ἐν Ἱερουσαλήμ. — 88, 94.

Σέιτ-σαχούρ. — 296.

Σειχοῦν, ἀρχισατράπης ἐν Ἱερουσαλήμ. — 32, 33.

Σελαδῖνος.—437.

Σελβίκης ἢ Σελβήκης: Γεώργιος ἢ Γεωργάκαγας.

Σελεύκεια.—130.

Σελὶμ-χάν, Σελίμης, Σελὴμ ἢ Σελίμης α', σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—35, 36, 40, 131, 132, 154, 159, 160, 161, 163, 184, 201, 202, 204, 205, 211, 212, 222, 230, 254, 256, 261, 263, 276, 279, 283, 287, 288, 289, 290, 358, 372, 373, 379, 380, 487.

Σελήμ, Σελήμης ἢ Σελίμης γ', σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—81, 90, 104, 143, 170, 310.

Σελήμ-πασας, διοικητὴς Ἄκης.—109, 119.

Σελήμ-πεης.—411, 412.

Σεμπάχ, οὗ υἱὸς ὁ μουτεβελῆς Μεμέτης.—12.

Σενέκας ὁ καὶ Πινθίας, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

Σεράϊον ἐν Ἱερουσαλήμ.—415.

Σερβία.—56, 504, 505.

Σέρβοι.—14, 51, 52, 221, 263, 284.

Σέργιος ὁ τοῦ Μανσούρ, λογοθέτης τοῦ καλίφου Ἀβιμέλεχ.—2.

Σέργιος α', υἱὸς τοῦ ἐκ Δαμασκοῦ Μανσούρ, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—9, 129.

Σέργιος β' ὁ καὶ Γεώργιος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—10, 129.

Σεργόπουλος: Μανουήλ.

Σερίφ-πασας, διοικητὴς τῆς Συρίας.—427, 431.

Σερκίζης, πατριάρχης τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἀρμενίων.—285.

Σεφὲρ ἢ Σεφέριον· ὄνομα ἀραβικοῦ μηνός.—220, 239, 253, 264, 283, 285.

Σεχ-Ἀμποῦ-Σωοὺτ ἢ Σεχ-Ἀμπουσοούτ.—120, 366.

Σεχ-Μουφέρεζ.—16.

Σεχ-Μουχάμετ Ἰακοὺπ Μουγραπλῆς.—120.

Σεχ-Νταοὺτ-Σανουρλίς.—97.

Σεχ-Πέτερ.—120.

Σιὰμ ἢ Σιάμι=Δαμασκός.—364, 370.

Σιδηρᾶ Πύλη ἐν Κωνσταντινουπόλει.—213.

Σιδών.—98, 469.

Σίλβεστρος Ὠχάνης.—209.

Σιλωάμ.—110, 122, 472.

Σιλωαμῖται.—474.

Σιμπίρι.—105.

Σινὰ ἢ Σινᾶ ὄρος καὶ μοναστήριον.—34, 65, 275, 276, 486, 514.

Σίναιον ὄρος.—61, 69, 73, 135, 486.

Σιναΐτης, Σιναΐται.—61, 127, 131, 135, 486, 501, 503.

Σιναϊτικὸν μετόχιον ἐν Κωνσταντινουπόλει.—208.

Σινασόν = Ναζιανζός.—368.

[Περὶ τῆς πόλεως ταύτης ὅρα τὸ βιβλίον Ῥίζου Ἐλευθεριάδη, Συνασός, ἤτοι μελέτη ἐπὶ τῶν

ἠθῶν καὶ ἐθίμων αὐτῆς. Ἐν Ἀθήναις 1879].

Σινώπη.—59.

Σιπαχίδων ἐξουσία.—152.

Σίττι-Μεριέμ· προσκύνημα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως.—215, 232, 259, 260.

Σιών. — 13, 18, 19, 33, 36, 37, 39, 100, 111, 132, 154, 197, 221, 223, 230, 260, 262, 265, 284, 322, 326, 330, 402, 424, 469, 499.

Σιωνίτης.—479.

Σκαρλᾶτος, προσκυνητής.—51.

Σκουλιδᾶς: Νικόλαος.

Σκούταρι.—182, 348.

Σκυθόπολις. — 17, 73, 79, 80, 83, 99, 131, 324, 327.

Σόδομα.—386.

Σολομὼν ὁ σοφός.—36, 282.

Σολομών, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—9, 129.

Σολομών-πασας, μουχαφίσης τῆς Ἱερουσαλήμ 1802.—90.

Σόπακ.—21.

Σούγκουλ χριστιανός, υἱὸς τινὸς Μπάσερ.—16.

Σουλεϊμὰν-χάν, Σουλεϊμὰν-κανονὶ (Κανονῆς ἢ Κανόνης) ἢ Σουλεϊμάνης, σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—35, 36, 37, 39, 40, 49, 132, 163, 185, 187, 202, 222, 230, 254, 256, 263, 264, 269, 276, 278, 358, 360, 372, 478.

Σουλεϊμὰν β' ἢ Σουλεϊμάνης, σουλτάνος τῆς Τουρκίας.—70, 72, 136, 227, 232.

Σουλεϊμὰν-ἐφένδης ὁ ἐξ Ἑβραίων, μουτσελλήμης τῆς Ἱερουσαλήμ.—319, 321, 464, 468, 471.

Σουλεϊμὰν-ἐφένδης, κασάμι-ἀσκερῆς.—354.

Σουλεϊμάν-πασας ὁ Ἴβηρ, διοικητὴς τοῦ Ἀκρίου καὶ Σιδῶνος.— 95, 98, 99, 297. Ὁ αὐτὸς καὶ Σολομὼν-πασας. — 90.

Σουλεϊμάν-πασσας Ἰσμιρλῆς, διοικητὴς τῆς Δαμασκοῦ.—147, 240, 248, 291, 292, 297, 302, 310, 311, 313.

Σουλεϊμάνης: Σεγιὸ ἢ Σέγιδ.

Σουλπάχαερ ἢ Σουλπάχερ.—472.

Σουμελᾶς.—330.

Σοῦμλα.—212.

Σουρρὲ-ἐμινῆς.—330.

Σόφια· πόλις τῆς Βουλγαρίας.—38.

Σπαθάρης ὁ Μπιμπίκας.—346.

Σπανιόλος=Ἱσπανός.—68.

Σπήλαιον ἐν τῷ ναῷ τῆς Βηθλεέμ, ὃ Σπήλαιον τῆς Γεννήσεως ὡσαύτως ὀνομάζεται διὰ τὸ γεννηθῆναι ἐν τούτῳ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.—133, 156, 219, 221, 224, 229, 230, 233, 236, 259, 260, 263, 266, 284, 285, 286, 312, 329, 435, 441, 443.

Σπήλαιον τῆς Μαριάμ.—143.

Σσααπὰν· ὄνομα μηνὸς ἀραβικοῦ.—267.

Σσακίρης: Ἀχμέτ.

Σσαμ-βαλισῆς ἢ βαλισί. — 148, 240, 241, 248, 251, 291, 292, 297, 302, 303, 307, 316, 324, 330.

Σσάμι ἢ Σσάμιον = Δαμασκός. — 241, 251, 273, 292.

Σσεββάλ· ὄνομα μηνὸς ἀραβικοῦ. — 219.

Σσεχπόζης, σαρράφης Ἀρμένιος. — 158, 162.

Σσιακίρ-πασσας: Ἀχμέτ.

Σσιρίνης, σαρράφης Ἀρμένιος. — 158.

Σταμάτης: Θεοδόσης.

Σταμπόλ-ἐφένδης ἢ ἐφενδισῆ. — 167, 183.

Σταμπόλ-καδισῆς. — 258.

Σταυράκης χατζῆ-Ἰωβίκη. — 209.

Σταυράκιος, αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων. — 7.

Σταυροπροσκυνήσεως Κυριακή. — 84, 412.

Σταυροῦ Εὕρεσις· προσκύνημα οὕτω καλούμενον ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως. — 116, 265.

Σταυρός· μοναστήριον ἐγγὺς τῆς Ἱερουσαλήμ. — 72, 88, 90, 110, 114, 221, 223, 230, 262, 284, 460, 468, 472, 474, 492.

Σταυρώσεως τόπος. — 232.

Στείρου, τὰ· μοναστήριον ἐν Κ/πόλει. — 25.

Στέρνα τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως. — 498.

Στεφανάκης κάπηλας. — 346.

Στέφανος ὁ ὅσιος. — 3.

Στέφανος μονοθελήτης, μαθητὴς Μακαρίου πατριάρχου Ἀντιοχείας. — 1.

Στέφανος Βογορίδης. — 401.

Στούδιον. — 25.

Στρούμνιτζα. — 23.

Στύλου μοναστήριον. — 223.

Συμαϊκὸν πλοῖον. — 60.

Συμαῖος. — 1, 87.

Συμεὼν ὁ θεοδόχος. — 29, 221, 223, 230, 262, 284.

Συμεὼν α′, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων. — 124.

Συμεὼν β′, πατριάρχης Ἱεροσολύμων. — 17, 19, 21, 130.

Συμεὼν γ′, πατριάρχης Ἱεροσολύμων. — 30.

Συμεών: Τζανίκης.

Σύμμαχος, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων. — 125.

Συναξαριστής. — 2.

Συνοδικὸν τοῦ Πατριαρχείου τῆς Ἱερουσαλήμ. — 174, 462.

Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. — 165, 183, 200, 208, 331.

Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου τῆς Ἱερουσαλήμ. — 458.

Σύνοδος τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας. — 508.

Συργιάνοι = Σύριοι. — 56.

Συρία. — 4, 12, 15, 18, 23, 26, 32, 39, 88, 94, 99, 131, 137, 139, 425, 435, 437, 452, 469, 498.

Συριάνοι. — 217, 255, 285, 420, 469.

Σύρος, Σύροι. — 22, 23, 62, 260, 289, 438.

Συροκόπτικα, τὰ. — 116.

Σύστημα τῶν Ἁγιοταφιτῶν. — 502.

Σχισματικοί. — 481.

Σχοινᾶς: Δημήτριος.

Σχολὴ ἐν Πάτμῳ. — 79.

Σχολὴ ἐν Ἱερουσαλήμ. — 79, 333.

Σωζούπολις. — 38.

Σωούτ: Σεχ-'Αμποῦ-Σωούτ.

Σωτῆρος ἐπιστολή. — 29.

Σωτῆρος εἰκών. — 29.

Σωτῆρος σανδάλια. — 28.

Σωτῆρος Σταύρωσις. — 41.

Σωτῆρος Χριστοῦ μοναστήριον ἐν Ἱερουσαλήμ. — 133.

Σωφάς. — 96.

Σωφρονία μοναχή. — 100.

Σωφρόνιος α', πατριάρχης Ἱεροσολύμων. — 1, 48, 128, 155, 188, 216, 274, 360.

Σωφρόνιος β', πατριάρχης Ἱεροσολύμων. — 17, 130, 132.

Σωφρόνιος γ', πατριάρχης Ἱεροσολύμων. — 33.

Σωφρόνιος δ', πατριάρχης Ἱεροσολύμων. — 34, 130.

Σωφρόνιος ε' (ἢ δ'), πατριάρχης Ἱεροσολύμων. — 40, 41, 42, 68, 131, 132, 133, 221.

Σωφρόνιος ς' (ἢ ε'), πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ὃς ἦν πρότερον μητροπολίτης Πτολεμαΐδος. — 78, 79, 131, 143.

Σωφρόνιος Γανοχωρίτης, ἀρχιμανδρίτης Ἁγιοταφίτης. — 195.

Ταάμαρι. — 472.

Ταγιάρογλους. — 59.

Ταμαρῖται. — 476.

Ταράσιος, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. — 4.

Ταρσός. — 20, 126.

Τατάρης = ταχυδρόμος. — 367.

Τάταροι. — 110.

Τάταρις ἢ Τάτταρις = ταχυδρόμος. — 162, 459.

Ταφεῖον ἐν τῇ Σιών. — 326.

Τάφος = Ἅγιος Τάφος. — 173, 220, 230, 249, 260, 262, 290, 300, 302, 303, 364, 383, 408, 409. Τάφος τοῦ Κυρίου. — 3, 23, 335, 338, 356, 386, 397, 403, 404, 512. Τάφος τοῦ Ἰησοῦ. — 240, 241, 243, 244, 248, 251, 259, 265, 291, 292, 293, 294, 295, 302, 303. Τάφος τοῦ Χριστοῦ. — 16, 403.

Ταχίρ, Ταχὴρ - ἐφένδης, Ταχίρης. — 209, 211, 212, 258, 278, 287, 354, 369, 374, 379.

Τεκὲς ἐν Ἱερουσαλήμ. — 37.

Τερέβινθος ἡ μεγάλη. — 472.

Τεσσαράκοντα μαρτύρων ναός. — 6, 220.

Τεσσαρακοστὴ ἡ μεγάλη. — 55.

Τετάρτη· ἡμέρας ὄνομα. — 44, 458.

Τετράδη, ἡ.—388.

Τετρὰς ἡμέρα.—89, 100, 107, 115, 173.

Τζαμὶ τοῦ σουλτὰν Ἀχμέτη ἐν Κωνσταντινουπόλει.—227.

Τζανίκης τοῦ Συμεών, σαρράφης Ἀρμένιος.—288.

Τζαπῆ-πασσα πεδίον, ἐγγὺς Ἀδριανουπόλεως.—157.

Τζάραγα γένος.—92.

Τζεζὰρ-πασιᾶς, διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας Πτολεμαΐδος.—466, 506.

Τζεκμεκτζέ: Πεγιούκ.

Τζεμάζελ-ἀχίρ· ὄνομα μηνὸς ἀραβικοῦ.—293.

Τζεμάζιλ-ἐββέλ· ὄνομα μηνὸς ἀραβικοῦ.—226.

Τζερκέζοι.—36, 131.

Τζιαπῆ-πασσᾶ πεδίον.—257.

Τζιζτὰρ (Ἀχμέτ).—479, 484.

Τζικαλιώτης: Θεοδόσιος, Θεοδόσης ἢ Θοδόσης.

Τζιμισκῆς: Ἰωάννης.

Τζιρᾶς: Γεωργάκης.

Τζιφούτιδες.—107.

Τζόρτζης· ἐκκλησίας ὄνομα.—260.

Τιβεριάς.—26, 93, 424.

Τιβέριος (Ἀψίμαρις).—3.

Τιβεριούπολις.—23.

Τιγκίρογλους ἢ Τιγκὶρ-ὀγλοῦ: Ἰογώς, Μηνάσης.

Τίγρις ποταμός.—3.

Τίμιος Σαυρός· μοναστήριον ἐγγὺς τῆς Ἱερουσαλήμ.—90, 468, 472, 492.

Τιφλίζ.—29.

Τοκάτ.—325.

Τοπὰλ-Ὀσμάν-πασσας, βεζύρης τῆς Τουρκίας.—158.

Τὸπ-Καπουλοῦς, σσεϊχουλισλάμης.—142.

Τόπος τῆς Γεννήσεως (τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ).—423, 443.

Τόσιος Καραπέτης.—288.

Τοσίτζας: Κωνσταντῖνος, Μιχαήλ.

Τουρκία.—78, 465, 493, 497, 499.

Τοῦρκοι.—35, 72, 81, 87, 91, 97, 106, 107, 108, 112, 117, 122, 133, 152, 170, 174, 197, 309, 315, 316, 327, 329, 335, 338, 350, 352, 389, 391, 398, 399, 400, 412, 413, 416, 417, 422, 424, 426, 429, 431, 434, 437, 451, 452, 453, 454, 459, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 473, 474, 476, 477, 478, 479, 481, 483, 484, 491, 493, 494, 498, 506.

Τοῦρκοι-Φελλάχιδες.—470.

Τραϊανὸς αὐτοκράτωρ.—124.

Τραπεζούντιος.—8.

Τραπεζοῦς.—36.

Τραυλός: Μιχαήλ.

Τριάδος τῆς ἁγίας μοναστήριον ἐν Βακαρεστίῳ.—74.

Τρικάμαρον τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως.—146, 148.

Τρίπολις Συρίας.—18, 20, 26, 99, 470.

Τριπολιτζά.—39, 131.

Τρίτη ἡμέρα.—83, 107, 109, 115, 130, 209, 458.

Τριχᾶς: Ἰωάννης.

Τρούλλου σύνοδος.—1, 128.

Τρωαδῖται.—385.

Τὺπ ἢ Τύπης.—492.

Τύρος.—20, 469.

Τωβίας ἢ Τωβίτ, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

Ὕδρα νῆσος.—115.

Ὑδριῶται.—115.

Ὑμέναιος, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—126.

Ὑπατικὴ Αὐλὴ τῆς Τουρκίας.—212, 213.

Ὑψηλάντης: Ἀλέξανδρος.

Ὑψηλὴ Αὐλὴ τῆς Τουρκίας.—218, 247, 248, 252, 253, 254, 305, 444, 445, 448.

Ὑψηλὴ Πόρτα τῆς Τουρκίας.—74, 154, 166, 177, 178, 212, 213, 238, 268, 346, 347, 354, 422, 427, 428, 431, 435, 436, 437, 440, 444, 447, 450, 501, 504.

Ὕψηλον Δεβλέτ, Δεβλέτι ἢ Δεβλέτιον τῆς Τουρκίας.—145, 153, 183, 200, 203, 206, 207, 215, 240, 250, 258-259, 271, 272, 274, 278, 280, 291, 310, 311, 354, 445.

Φανάριον· ἐνορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως.—502.

Φαραχήδων γενεὰ ἐν Βηθλεέμ.—122.

Φαραώ.—386.

Φὰχρ ἢ Φάχρι: Χάννας, Προκόπιος.

Φελλάχιδες.—465, 468, 470, 471, 473, 474, 475, 476, 476, 482, 484.

Φελλαχικὰ ἄσπρα.—473.

Φελλάχοι.—474, 476.

Φενερλῆς: Γεώργιος.

Φιλαδέλφεια Παλαιστίνης.—73.

Φιλάρετος Μοσχοβίας.—54,

Φιλιππικὸς Βαρδάνης, αὐτοκράτωρ.—3.

Φίλιππος, βασιλεὺς τῆς Γαλλίας.—428.

Φίλιππος ὁ καὶ Βενιαμίν, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων.—125.

Φιλιππούπολις.—61.

Φιλόθεος, μητροπολίτης Καισαρείας Καππαδοκίας 1809.—343.

Φιλόθεος Κῷος, μοναχὸς Ἁγιοταφίτης.—66.

Φιλόθεος, ἱερεὺς Ἁγιοταφίτης 1624.—52, 512, 513, 514.

Φλαβιανός, ἡγούμενος τῆς ἐγγὺς Ἱερουσαλὴμ ἱερᾶς μονῆς τοῦ προφήτου Ἠλιού.—473.

Φλωρεντία.—33, 34, 130.

Φοινίκη.—73, 469, 505.

Φόρος τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ.—21, 57.

Φόρος τῆς Κωνσταντινουπόλεως.—29, 30.

Φραγγιά.—226.

Φράγκικα, τὰ.—247, 336, 393, 394.

Φραγγίνης, πρέσβυς τῆς Ῥωσίας ἐν Κωνσταντινουπόλει — 85, 172.

Φραγκαρμένιοι.—108.

Φραγκεσκάνοι.—36.

Φραγκία.—229.

Φραγκοαρμένιοι.—111, 120.

Φραγκοδραγουμᾶνοι.—298.

Φραγκοεπίτροπος.—417.

Φράγκοι.—20, 26, 27, 28, 30, 36, 37, 39, 41, 46, 49, 50, 51, 52, 59, 62, 63, 70, 81, 82, 88, 89, 94, 95, 99, 101, 102, 103, 108, 109, 112. 118, 132, 133, 134, 136, 137, 139, 140, 141, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 173, 193, 201, 217, 221, 223, 225, 226, 227, 228, 229, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 276, 277, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 298, 299, 301, 302, 303, 309, 324, 340, 350, 352, 391, 399, 401, 404, 411, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 420, 423, 425, 426, 429, 430, 432, 434, 437, 439, 440, 442, 443, 444, 446, 449, 450, 460, 466, 467, 472, 474, 475, 476, 479, 481, 492, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 506, 509.

Φράγκοι-Ἄραβες. — 432, 433.

Φραγκοκαλόγηροι. — 233, 236, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 293, 295, 296, 413, 463.

Φραγκοκατολικολάτρης.—499.

Φραγκοπαπάδες. — 297, 298, 299, 300, 301.

Φραγκοπατέρες.—133, 414, 492.

Φραγκοπατέροι. — 350.

Φραγκοπατριάρχης.—21.

Φρὰ-Μικέλος, κανδηλάπτης, εἶτα καμαράσης τῶν Φραγκισκανῶν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως.—99.

Φράντζα.—232, 467.

Φραντζέζοι.—41, 68, 69, 72, 134, 136, 232, 235.

Φραντζεσκάνοι.—33.

Φράροι.—40, 41, 42, 43, 44, 50, 56, 61, 62, 63, 64, 68, 70, 71, 72, 75, 76, 78, 81, 84, 100, 103, 104, 106, 112, 113, 121, 122, 134, 136, 150, 152, 220, 221, 463, 481, 487.

Φράτορες.—36, 68, 69, 80, 84, 123, 136, 413, 414, 415, 416, 418, 423, 425, 426, 427, 428, 429, 431, 433, 434, 435, 437, 440, 441, 443, 444, 448, 449, 454, 466, 481, 488, 495.

Φριδερῖκος Σταυροφόρος.—27.

Φυγῆς ἔτη.—219, 222, 225, 226, 228, 237.

Φυλακὴ τοῦ Χριστοῦ.—285, 415.

*

Φυλακὴ τοῦ Ἰησοῦ.—221, 223, 230, 262, 264, 284, 286.

Φωκᾶς: Νικηφόρος.

Φωκᾶς, συγγραφεὺς ὁδοιπορικοῦ.—22.

Φῶς="Αγιον Φῶς.—252, 253, 263.

Φῶτα, τὰ.—83, 171.

Φώτης κάλφας.—114.

Φώτιος, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.—10.

Χάβρα τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἑβραίων.—466.

Χάγκε.—437.

Χαϊδὰρ-πασᾶ.—455.

Χάιφα.—114, 115.

Χάκημ, σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου.—15, 16, 17, 18.

Χάκιμ-μπὶ-"Αμερ-'Αλλάχ.—14.

Χάλα 'Ανατολ-καζασκερῆς.—278.

Χαλδαϊκὴ φλόξ.—102.

Χαλδαίων γῆ.—79.

Χαλδαῖοι.—396.

Χαλέπ, Χαλέπι ἢ Χαλέπιον.—35, 93, 131, 276, 328, 418, 470, 507.

Χαλιδὶ-ζαδὲς-Μουσᾶ-ἐφένδης, Ἱεροσολυμίτης, μουλλᾶς τῆς Ἱερουσαλήμ.—215.

Χαλήλ, μουσουλμᾶνος φύλαξ πύλης τινὸς τῶν τειχῶν τῆς Ἱερουσαλήμ.—100.

Χαλὴλ-ἐφένδης: Χατζῆ-Χαλὶλ-ἐφένδης.

Χαλίλαγας, πασσ-τζαούσης.-169.

Χαλὶλ-πασᾶς 'Ισμιτλῆς.—200.

Χαλίλης, καζασκέρης τῆς Ῥουμέλης.—287.

Χαλισᾶς, κεχαγιά-μπεῖς τῆς βεζυρείας ἐν Κωνσταντινουπόλει.—163, 164, 166, 168, 169, 170.

Χάλκη νῆσος.—55, 343.

Χαλκηδών.—127, 208.

Χαμάν.—98.

Χαμάρα ("Αλης), χριστιανός.—16.

Χαμπαισιακὰ ἢ Χαμπεσιακά.—57, 58, 156, 157.

Χαμπαίσιοι, Χαμπέσιοι, Χαπέσιοι.—27, 37, 56, 57, 60, 116, 156, 171, 188, 217, 221, 224, 252, 254, 255, 257, 260, 263, 284, 285, 289.

Χαπεσιανά.—256.

Χάνδαξ, πόλις ἐν τῇ νήσῳ Κρήτης.—70.

Χάννας Φὰχρ ἢ Φάχρι, Λαοδικεύς.—184, 259, 355.

Χαρεμ-σερίφ.—437, 462, 472.

Χαρίτωνος τοῦ ὁσίου λαύρα.—7.

Χαριτώνυμος.—125.

Χάσαν ὁ τοῦ Ντάχαρ.—15.

Χασὰν-ἐφένδης, μουφτῆς ἐν Ἱερουσαλήμ 1809.—181, 195, 351, 363.

Χασάν-πασας, βεζύρης.—250.

Χάτζ.—476.

Χατζαδούρης Μαρτυρός.—288.

Χατζῆ-'Ανανίας Κυριάκου.—200, 201, 288.

Χατζῆ-Βασίλης, κυβερνήτης ἑλληνικοῦ στολίσκου. — 469.

Χατζῆ-Γαβριὴλ Καισαρεύς, λιθοξόος. — 193, 365.

Χατζῆ-Γ̱ουβάνος (ἢ Γ̱ωβάννης, Ἰοβάν, Ἰωβάνος), χριστιανὸς ὀρθόδοξος ἐκ τοῦ χωρίου Βάνκ, σαρράφης ἐν Ἱερουσαλήμ. — 111, 113, 117, 118, 119, 179.

Χατζῆ-Ἰωβίκης. — 209.

Χατζῆ-Κοσμᾶς ὁ Ναρῖνος, κερεστετζῆς. — 347.

Χατζῆ-Κωνσταντῖνος. — 347.

Χατζῆ-Κώνστας. — 346.

Χατζῆ-Λάζος, δουβαρτζήμπασις. — 194, 365.

Χατζῆ-Μβαλασάκης. — 508.

Χατζῆ-Μεεμέτης, υἱὸς Ἀπουμάρακ καὶ πασᾶς τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ Γάζης. — 84, 85, 86.

Χατζῆ-Μεχμὲτ-Δερβίς-πασσας. — 322.

Χατζῆ-Πανανὸς Θεοδώρου, τζεβαχερτζῆς. — 200, 209, 347.

Χατζῆ-Μουσταφᾶς-πασσας ὁ Πενλῆς. — 328.

Χατζῆ-Σάββας Νικολάου Ἐγινλης, σαρράφης Ἕλλην ἐν Κωνσταντινουπόλει. — 200, 201, 346.

Χατζῆ-Σαλίχ-πασσας, διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας Δαμασκοῦ. — 297.

Χατζῆ-Σουλεϊμάν-πασσας Ἰσμιρλῆς, διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας Πτολεμαΐδος. — 148, 313.

Χατζῆ-Φίλιππος. — 117, 118.

Χατζῆ-Χαλὴλ (ἢ Χαλὶλ)-ἐφένδης, καζασκέρης Ῥούμελης. — 199, 209, 210, 375.

Χατ-ιλ-Μεσίχ = Φυλακὴ τοῦ Χριστοῦ. — 415.

Χαττὰπ ἢ Χαττάπης: Ὅμερ.

Χαφὶζ-Ἀλῆ-πασσας, καπετάνπασσᾶς καὶ εἶτα ἡγεμὼν τῆς Δαμασκοῦ. — 311, 312.

Χεβρών. — 36, 91, 97, 117, 430, 437.

Χεβρωνῖται. — 85.

Χεκίμογλους (Ἀλῆ-πασσας). — 276.

Χερουβικόν. — 413.

Χερσόνησος. — 344.

Χίος ἡ νῆσος. — 47, 73, 169, 344, 458, 466, 493.

Χῖος, Χιώτης. — 47, 68, 200, 206, 346.

Χορασάν. — 7.

Χορὰχ ἢ Κοράκ. — 21.

Χοσρόης. — 2, 128.

Χοτζᾶ-Γεώργιος ὁ Μουσίκης. — 200, 209.

Χοτζᾶ-Γεώργιος Σιλβέστρου Ὠχάνης. — 200, 209.

Χοτζᾶ-Λαμπίκης (ἢ Λαμπῆς) Γεωργίου, σαρράφης — 207, 209.

Χουλεφάι-Ἀμπασιγ̱έ. — 129.

Χουσεὴμ-πεης Καβάλαλης. — 479.

Χουσεῖν-τζαούσης, μουπασίρης. — 58, 156.

Χουσεΐν-πασας ἢ Χουσεΐνης, ἡγεμὼν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ Γάζης.—57, 58, 59, 157, 256.

Χουσεΐνης, καδῆς τῆς Ἱερουσαλήμ.—250.

Χρῆστος ἢ Χριστόδουλος Μαυρουδῆς, τερζίμπασις. — 200, 207, 209, 288, 346.

Χριστόδουλος α' Ἀσκαλωνίτης, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.— 10, 12, 129.

Χριστόδουλος β' ὁ καὶ Ἀγάπιος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων. — 14, 129.

Χριστούγεννα. — 42, 76, 121, 312, 327.

Χριστοφόρος Ἀσκαλωνίτης, πατριάρχης Ἱεροσολύμων.—11, 12.

Χρύσανθος, μητροπολίτης Βερροίας 1809.—344.

Χρύσανθος, πατριάρχης Ἱεροσολύμων. — 73, 74, 78, 103, 131, 137, 138, 158, 201.

Χρύσανθος, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.—330.

Χρυσοκέφαλος (Μακάριος).—25.

Χρυσόστομος (Ἰωάννης).—71.

Χσέν.—498.

Ψαλτήρια.—466.

Ψαμαθιά.—353.

Ὠβαννέζης Οὐζοῦν-Ἀρετοῦν (ἢ Ἀρετούνογλους).—259, 288, 355.

Ὦμαρ-ἐφένδης, Ἱεροσολυμίτης.—319, 320, 327.

Ὦμερ-Ἰλφαρούκ: Ὦμερ-Χαττάπ.

Ὠμὲρ-Λουλουσῆ-ἐφένδης.—274.

Ὦμερ (Ὄμερ, Ὄμαρ, Ὀμέρης, Ὠμὲρ)-Χαττὰπ ἢ Χαττάπης, δεύτερος καλίφης τῶν Μουσουλμάνων.—2, 35, 47, 48, 51, 128, 163, 184, 187, 188, 204, 211, 216, 218, 219, 220, 222, 223, 225, 230, 238, 242, 253, 254, 255, 256, 261, 271, 272, 274, 275, 276, 279, 282, 283, 284, 285, 288, 293, 299, 358, 360, 380.

Ὠσμάνης, Ὠτμὰν ἢ Ὠτμάνης, Ἀπουγὸς ἢ Ἀπουγόσης. — 92, 93, 97, 111.

Ὠχάνης (Χοτζᾶ-Γεώργιος Σιλβέστρου).—200, 209.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

Σελίς.

Πρόλογος. Предисловіе . . . . . α′

1. Μαξίμου τοῦ Συμαίου, οἱ ἀπὸ τῆς ἕκτης οἰκουμενικῆς συνόδου πατριάρχαι τῆς Ἱερουσαλὴμ ἄχρις ἔτους 1810-ου. Монаха Максима съ о. Сима: Исторія Іерусалимскихъ патріарховъ со времени шестаго вселенскаго собора до 1810 года . . 1

2. Μαξίμου τοῦ Συμαίου, σημειώματα μὴ καταστρωθέντα ἐν τῷ Ἱστορικῷ τῆς Ἱερουσαλήμ. Монаха Максима съ о. Сима: Записки, не помѣщенныя въ Исторіи Іерусалимскихъ патріарховъ, того-же автора 86

3. Προκοπίου μοναχοῦ Ναζιανζηνοῦ, δραγομάνου τοῦ Πατριαρχείου τῶν Ἱεροσολύμων, Ἱερουσαλὴμ Κατα-πατουμένη (μετὰ τοῦ παραρτήματος Ἀνθίμου μοναχοῦ τοῦ ἐξ Ἀγχιάλου, γραμματέως τοῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου). Монаха Прокопія Назіанзена Арабоглу, драгомана Іерусалимской патріархіи: Попираемый Іерусалимъ или исторія Палестинскихъ Православныхъ Святынь и споровъ, возникающихъ между Греками, Армянами и Латинянами, съ приложеніями монаха Анѳима Анхіальскаго, секретаря Братства Всесвятаго Гроба 122

4. Προκοπίου μοναχοῦ Ναζιανζηνοῦ, διήγησις συνοπτικὴ διὰ στίχων πολιτικῶν ὁμοιοκαταλήκτων περὶ τῆς ἐν

Σελίς.

Ἱερουσαλὴμ ἐπισυμβάσης πυρκαϊᾶς τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν (1808), καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ Βασιλευούσῃ τῶν πόλεων γενομένων μουραφάδων μετὰ τῶν Ἀρμενίων, καὶ περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ διαφόρων ἀποστασιῶν καὶ καταδρομῶν. Монаха Прокопія Назіанзена: Краткій разсказъ въ (гражданскихъ риѳмованныхъ) стихахъ о бывшемъ въ Іерусалимѣ пожарѣ храма Воскресенія Господа нашего (1808), о происшедшихъ въ Царь-Градѣ тяжбахъ (мурафадахъ) съ Армянами, и о разныхъ мятежахъ и нападеніяхъ въ Іерусалимѣ 334

5. Νεοφύτου Κυπρίου, μοναχοῦ Ἁγιοταφίτου, ἱστορία τοῦ ἐμπρησμοῦ τοῦ ναοῦ τοῦ Παναγίου καὶ Ζωοδόχου Τάφου, ἤτοι τῆς Ἀναστάσεως, ἐν ἔτει ,αωη′, σεπτεμβρίου 3, ἡμέρᾳ δ′. Неофита Кипрскаго, монаха Святогробца: Исторія пожара храма Всесвятаго и Животворящаго Гроба, или Воскресенія, въ 1808 году, 3-го Сентября, въ Среду 387

6. Νεοφύτου Κυπρίου, ὑπόμνημα περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ διαφόρων χριστιανικῶν ἐθνῶν καὶ λογομαχιῶν αὐτῶν περὶ τῶν Παναγίων Προσκυνημάτων (ἀκολουθία· ὅρα τοῦ δευτέρου τόμου σ. 405—463). Разсказъ Неофита Кипрскаго о находящихся въ Іерусалимѣ христіанскихъ вѣроисповѣданіяхъ и о ссорахъ ихъ между собою по поводу мѣстъ поклоненія. (Продолженіе. См. стр. 405—463 во второмъ томѣ) 411

7. Νεοφύτου Κυπρίου εἰκοσαετηρίς, ἢ ἐξακολούθησις τῆς ἱστορίας τῶν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ τῶν Ἱεροσολύμων διατρεξάντων μετὰ τὸ ,αωκα′ ἔτος καὶ ἑξῆς

Σελίς.

μέχρι τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους ,αωμα'. Неофита Кипрскаго: Двадцатилѣтіе или продолженіе исторіи всего случившагося въ православной Іерусалимской церкви съ 1821 года до настоящаго 1841 года 457
8. Σημειώσεις. Примѣчаніе 511
9. Μουσουλμανικὰ ἔτη. Мусульманскіе годы. . . . 517
10. Παροράματα διορθωτέα ἐν τῷ τρίτῳ τούτῳ τόμῳ. Поправки третьяго тома. 519
11. Πίναξ κυρίων ὀνομάτων. Указатель собственныхъ именъ 523
12. Περιεχόμενα. Оглавленіе 583

			Τιμή. Ρ.	Κ.
30-ον	τεῦχος.	Περιγραφὴ τοῦ τουρκικοῦ κράτους μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1670 καὶ 1686, ἐκδοθ. ὑπὸ Π. Α. Σύρκου	3	—
31-ον	»	Φωτίου Κωνσταντινουπόλεως τὸ περὶ τοῦ τάφου τοῦ Κυρίου ὑπομνημάτιον (867-878) καὶ ἄλλα τινὰ πονημάτια τοῦ αὐτοῦ ἑλληνιστὶ καὶ ἀρμενιστὶ ἐκδιδόμενα ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως καὶ μετὰ ῥωσικῶν μεταφράσεων Δεστούνη καὶ Μάρρου	5	—
32-ον	»	Παύλου τοῦ Ἑλλαδικοῦ καὶ Κυρίλλου Σκυθοπολίτου, συγγραφέων τῆς ς' ἑκατ., βίοι τοῦ ὁσίου Θεογνίου ἐπισκόπου Βητυλίου, ἐκδιδ. μετὰ προλόγου ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως. Ῥωσιστὶ ὑπὸ Γ. Σ. Δεστούνη	1	—
33-ον	»	Βίος καὶ περιήγησις εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ Αἴγυπτον τοῦ ἐκ Καζανίου Βασιλείου Ἰακ. Γαγάρου (1634-1637) μετὰ ἐπιστολῆς περὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξανδρείας πατριάρχου Γερασίμου. Ἐκδίδ. ὑπὸ Σ. Ο. Δόλγοβ	2	—
34-ον	»	Μαρτύριον τῶν ἁγίων 60 νέων μαρτύρων, ἐκδοθὲν μετὰ προλόγου ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως. Ῥωσιστὶ ὑπὸ Γ. Δεστούνη	—	50
35-ον	»	Παϊσίου Ἁγιαποστολίτου ἱστορία τοῦ ὄρους Σινᾶ καὶ τῶν περιχώρων αὐτοῦ (1577-1592), ἐκδ. μετὰ προλόγου ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως. Ῥωσιστὶ ὑπὸ Γ. Δεστούνη	3	50
36-ον	»	Ἔφρασις ὁδοιπορίας τοῦ πατρὸς Ἰγνατίου κατὰ τὴν Βασιλεύουσαν, τὸν Ἄθωνα, τὴν Ἁγίαν Γῆν καὶ τὴν Αἴγυπτον (1766-1776), ἐκδοθ. ὑπὸ Β. Ν. Χιτροβοῦ	—	50
37-ον	»	Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου καὶ Ἱερωνύμου ὀνομαστικὰ (ἔτ. 320-388) ῥωσιστὶ μεταφρασθέντα, ὑπομνηματισθέντα καὶ δυσὶ γεωγραφικοῖς πίναξιν ἐρμηνευθέντα ὑπὸ Ι. Β. Πομιάλοβσκι	5	—
38-ον	»	Ἱστορία Νικήτα βασιλικοῦ κληρικοῦ· ἐπιστολὴ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον ζ' τὸν πορφυρογέννητον περὶ τοῦ Ἁγίου Φωτὸς (ἔτους 947), ἐκδοθεῖσα μετὰ προλόγου ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως καὶ ῥωσιστὶ μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Γ. Δεστούνη	—	75
39-ον	»	Ὁδοιπορικὸν Ἀντωνίνου τοῦ ἐκ Πλακεντίας περὶ τὸ τέλος τῆς ς' ἑκατ. ἐκδοθὲν λατινιστὶ καὶ ῥωσιστὶ ὑπὸ Ι. Β. Πομιάλοβσκι	5	—
40-ον	»	Ἀνωνύμου μερικὴ διήγησις ἐκ τῶν ἁγίων τόπων τῆς Ἱερουσαλὴμ (ἔτους 1253-1254) ἐκδοθεῖσα μετὰ προλόγου ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως καὶ μετὰ ῥωσικῆς μεταφράσεως Γ. Δεστούνη	1	—
41-ον	»	Μεγαλολιθικὰ μνημεῖα τῆς Ἁγίας Γῆς ὑπὸ Α. Α. Ὀλεσνίτζκη, μετ' εἰκόνων	6	50
42-ον	»	Ἀφήγησις γεγονότων ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει (1649-1652) ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Σ. Ο. Δόλγοβ	1	25
43-ον	»	Σχέσεις τῶν πατριαρχῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ πρὸς τὴν Ῥωσικὴν Κυβέρνησιν ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ις' μέχρι τέλους τοῦ ιη' αἰῶνος ὑπὸ Ν. Θ. Κάπτερεβ	7	—
44-ον	»	Ὁ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ μοναχικὸς βίος ἀπὸ τοῦ δ' μέχρι τοῦ ς' αἰῶνος ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Θεοδοσίου Ἀλταρζέβσκη	5	—
45-ον	»	Ἐπίσκεψις τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔτει 1456-ῳ καὶ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1461 καὶ 1462 ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Βαρσανουφίου. Ἐκδίδοται ὑπὸ Σ. Ο. Δόλγοβ	1	50
46-ον	»	Τρία ἀνώνυμα ἑλληνικὰ προσκυνητάρια τῆς ις' ἑκατονταετηρίδος ἐκδιδόμενα ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως μετὰ ῥωσικῆς μεταφράσεως Γ. Δεστούνη	2	50
47-ον	»	Βίος Πέτρου τοῦ Ἴβηρος, ἐπισκόπου Μαϊουμᾶ, ἰβηριστὶ γεγραμμένοι, ἐκδοθέντες καὶ ῥωσιστὶ μεταφρασθέντες ὑπὸ Ν. Μάρρου	2	50
48-ον	»	Ὁδοιπορικὸν τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἀγρεφένου (ἔτ. 1370) ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου Λεωνίδου	—	75
Βίος καὶ ὁδοιπορικὸν Δανιὴλ ἡγουμένου Ῥώσου, μετὰ 12 σχεδίων καὶ 5 χαρτῶν, 1106—1107 ἔτος. Ἄδετον 8 ῥούβλια. Δεδεμένον			10	—
Περιηγήσεις Βασιλείου Γρηγορίου τοῦ Βάρσκη. 4 τόμοι μετὰ 145 εἰκόνων καὶ σχεδίων. Ἄδετοι 25 ῥούβλια. Δεδεμένοι			33	—
Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως. Τόμος Ι, ΙΙ καὶ ΙΙΙ μετὰ 45 φωτοτυπιῶν			38	—
Ἀνάλεκτα ἱεροσολυμιτικῆς σταχυολογίας ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως. Τόμ. Ι, ΙΙ, ΙΙΙ, ΙV			40	—

Διὰ τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου γίνεται ἔκπτωσις 20 %, διὰ τοὺς βιβλιοπώλας 30 %.

Ἡ ἀποθήκη τῶν ἐκδόσεων κεῖται ἐν τῷ Γραφείῳ τοῦ Συλλόγου, εἰς Πετρούπολιν, κατὰ τὴν ὁδὸν Βοζνεσένσκι.

Αἱ πωλήσεις τῶν ἐκδόσεων τῆς Ἑταιρίας ἐκτὸς τῆς Ῥωσίας γίνονται διὰ τοῦ ἐν Λειψίᾳ βιβλιοπώλου Otto Harrassowitch. Allemagne Leipzig, Querstrasse 14.

Бл҃гви́тъ тѧ̀ Гдⷭ҇ь
ѿ Сїѡ́на, и҆ оу҆зриши
бл҃га́ѧ Іер҃лимѧ